36. 22 C 7

1000

6
22 C
7

C.6s.d.

36:22 e.7

D. STANISLAI HOSII, CARDINALIS, EPISCOPI VARMIENSIS, IN CONCILIO TRID. PRÆSIDIS,

Confutatio prolegomenôn Brentij, quæ primùm ſcripſit aduerſus Petrum à Soto, deinde verò Petrus Paulus Vergerius apud Polonos temerè defendenda ſuſcepit.

Cui acceſſit libellus,

De expreſſo Dei verbo, & Dialogus de eo, Num calicem laicis & vxores Sacerdotibus permitti, ac diuina officia vulgari lingua peragi fas ſit.

LVGDVNI,

APVD GVLIEL. ROVILLIVM,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXIIII.

SERENISSIMO ET CHRISTIANISSIMO PRINcipi & Domino, Domino Sigiſmundo Auguſto, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, &c. Domino & Hæredi, Domino clementiſsimo, Stanislaus Hoſius, Epiſcopus Varmienſis, obſequium ſuum defert.

B

VIDI, *Sereniſſime Rex, libellũ quendam Ioannis Brentij, quem tibi Petrus Paulus Vergerius dicare veritus non eſt: neque ſine magna animi mei moleſtia legi. Vocat is libellum [h]unc aureum, ſed ego non facilè crediderim, aurum [i]llud, quod prouerbio celebratur, Toloſanũ, maiorẽ [p]erniciem ijs attuliſſe, quorum eſt manibus attrecta[t]um, quàm quantã incautis, & ſimplicibus, quorũ [v]erſabitur manibus hic libellus, adferre queat. Vt ſi [d]ici meretur aureus, non ex alio quàm ex auro To[lo]ſano conflatus eſſe videatur. Quid enim? An non [o]mnem ordinem in eo peruertit? an non politiam [o]mnem deſtruit? an non profert omnia ſedulò, quæ [a]d pacem & tranquillitatem Eccleſiæ perturban[d]am pertinere videntur? Quòd ſi rectè vir quidam [sa]nctus, pacem omniũ rerum eſſe dixit ordinis tran[qu]illitatẽ, quæ poteſt ibi eſſe pax, vbi hoc agitur, vt [ni]quid ordine fiat, vbi nihil aliud laboratur ma[gis] quàm vt ea, quæ terribilis eſſe deſcribitur, tan[qu]am acies caſtrorum ordinata, quæ ſæpè regnum*

cælorum in ſcripturis appellatur Eccleſia, locus ille teterrimus efficiatur, in quo nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat? Ac quòd libellũ talem in publicũ edendum Vergerius curauerit nihil miror: quòd autem eum tibi Catholico, Chriſtiano, Orthodoxo Regi dicare, noménque tuæ Maieſtatis, quod vbique terrarũ, ſicut aliarum virtutũ, ſic veræ pietatis laude cum primis clarũ eſt & illuſtre, per hunc modum contaminare auſus fuerit, id verò eſt, quod mirari ſatis non poſſum. Cæterùm quid ille vereatur, qui minimè cõtentus, ita te nuncupando tibi libro hoc, quantum in ipſo fuit, deformaſſe: auſus eſt præterea virũ longè ſui diſſimilem Aloiſium Lipomanum Epiſcopũ Veronenſem, quo iam inde à ſexcentis propè annis, ex quo tempore Chriſti recepit Euangelium, nullum ex legatis Apoſtolicis vidit Polonia, neque ſanctiorem, neque doctiorem: hunc talem virũ, multò etiam maiore impudentia, quàm olim Auxentius hæreticus, grauiſſimũ, doctiſſimũ, ſanctiſſimum virum Ambroſiũ, auſus eſt hic homo leuiſſimus prouocare, vt de capitibus in hoc, vt ipſe vocat, aureo libello contentis, te iudice, ſecum diſceptaret. Quid vereatur ille, quem ſic in mẽtem reprobam abiiſſe videre licet, poſteaquàm ſemel abnegato Chriſtianiſmo, Lutheraniſmum amplexus, ex alia in aliam ſectam eſt prolapſus, vt peccatum ſuũ quaſi Sodoma prædicet, neque pudeat eum in ſua malicia gloriari, dum palàm iactat ſe quòd bis Deo præſtitit iuſiurandum, id violaſſe; cuius etiam formulã excudi typis fecit, vt qui ſit homo, teſtatum orbi faceret vniuerſo. Ego verò, quòd illius tam eminet, támque proiecta eſt audacia, minùs miror, quem & frontem

frontem pridem omnem perdidiſſe, & ab omni Deî metu prorſus remotum eſſe, vel ea ſola ſcripta ſatis indicant, quæ in proximis hiſce Varſchauienſibus Comitijs in vulgus ſpargi curauit. Illud nõ poſſum non mirari, quòd inueniuntur nihilominùs qui non ſine quadam animorum aſſenſione commẽta legant eius hominis: qui ſic ad omnem leuitatem incubuiſſe videtur, nihil vt cauerit diligentiùs, quàm ne quid vſquam veri ſcriberet. Nolo cætera cõmemorare, longum enim foret. Vel hæc vna Epiſtola, quam ad Maieſtatem tuam ſcripſit, quot mẽdacijs eſt referta? Principiò religionis conſtituẽdæ cauſa, te Comitia fingit edixiſſe, cùm tamen neque in literis, quas ad Conſiliarios regni tui ſcribi feciſti, neque in legatione, quæ nuncijs ad minora Comitia de more profectis data eſt, vel minima fuerit de religione facta mentio: quin & illud ſatis conſtat, multis in terris Maieſtatis tuæ, qui delecti fuerant ad maiora Comitia nuncij, eis mandatũ ſeriò fuiſſe, ne quã religionis mentionẽ iniicerent, néue quid noui de ea decerni paterentur, quòd in veteri libenter eſſent acquieturi. Cuius etiã dati ſibi mãdati, cùm ad maiora Comitia veniſſent, nõnulli fuerũt admoniti. Sed nec illud obſcurũ eſt, quòd Maieſtas tua nulla alia de re conſultationem in Comitijs haberi per nũcios terrarum ſuarum voluerit, quàm quæ propriè ad Comitia pertineret, nimirũ de ratione, qua regnũ defendi poſſet, ineũda: quòd rectè iudicares, religionis tractationẽ ad ſynodos Epiſcoporũ, nõ ad regni vel imperij Comitia pertinere. Quamobrẽ etiã cũ res poſtulare viſa eſt, vt mẽtio tamen aliqua religionis fieret, ſic per Ioannẽ Oczieski regni tui Cãcella

rium, virum non ſolùm ingenio prudentiaq́ ſingulari & admirabili quadã dicẽdi facultate, ſed etiã ſumma in Catholica & Orthodoxa fide conſtantia præditum, rem proponi feciſti, diſertis vt verbis id explicari mandares, nolle te, vt de conſtituenda religione, quæ rectè pridẽ eſſet cõſtituta, verùm vt de eo tantùm ſententia diceretur, quemadmodum abſente à regno Maieſtate tua, prouideri poſſet, vt pax nihilominùs & tranquillitas in regno conſeruaretur: ac de cõmuni tãdem Senatorum omnium ſentẽtia decreuiſti, ſi quis in religione nouare deinceps aliqnid auſus eſſet, vt is hoſtis patriæ, publicæq́ pacis perturbator haberetur, ac iiſdem, quibus hoſtis patriæ, pœnis eſſet obnoxius. Hæc verò, an nõ ex diametro, quod aiunt, cum iis pugnant, quæ narrat Vergerius? Quem & illud non puduit in eadẽ Epiſtola comminiſci, cùm vt emendatio quædam fieret abuſuum & errorum, qui ſunt in Eccleſiã inuecti, nonnulli cõtenderent negaſſe proceres, eam rem ad Romani Pontificis & Epiſcoporum cognitionem & diiudicationem pertinere: cùm ex Comitiorum decreto, quæ ſunt ante bienniũ Petricouiæ habita, nũcius à te miſſus fuerit ad Pontificẽ maximũ, qui nõ ſolùm, quod facere Catholicis Regibus & Principibus vſitatum eſt & ſolẽne, te fore ſemper in eius authoritate polliceretur, verumetiam Legatum ab eo mitti peteret, cuius authoritate, qui ſunt in regno tuo religionis ergò motus excitati, tranquillari poſſent. Cuius legationis decernẽdæ, princeps in Senatu fuit vir illuſtris Ioãnes Comes à Tarnovv, multis rebus, & bello, & pace, magna cũ laude felicitateq́ geſtis clariſſimus: qui nõ dubitauit etiã dicere, quod

à Catho

à Catholico Senatore dictum oportuit: Si qua facta
eſſet quorũcunque tandem rituum mutatio præter
aſſenſum Sanctæ ſedis Apoſtolicæ, futurum, vt
Schiſmaticorũ infamiam gens noſtra nõ effugeret.
Cùm itaque nõ de tua magis, quàm de ſumma Se-
natus totius voluntate, decreta fuerit hæc ad Pon-
tificem legatio, quod iſte, qui tam eſt in aliena Repu
blica curioſus, neſcire nõ potuit, quæ eſt huius homi-
nis tam perfricta frons, vt audeat ſcribere, negaſſe
proceres, emendationẽ abuſuum & errorũ, ad Ro-
mani Pontificis & Epiſcoporum cognitionẽ perti-
nere? Cur enim tanto ſtudio mitti nunciũ ab Apo-
ſtolica ſede petiuiſſent, ſi nihil harum rerũ ad illã
pertinere iudicaſſent? Iam verò conuiciũ illud, quo
Papã & Epiſcopos, quos veritatis vindices & aſſer
tores fuiſſe ſemper, & eſſe dubiũ nõ eſt, hoſtes verita
tis appellat, nũquid à manifeſto veritatis hoſte pro-
fectum nõ eſt? Sed ego quò plures eius legi libellos pe
tulantiſſimè ſcriptos, hoc magis perſpexi, nõ aliundè
quàm ex fraude, fallaciis, mendacijs eum totũ con-
ſtare, qui nihil vnquàm verius loquutus eſſe vide-
tur, quàm cùm ſe vocat Exulem Ieſu Chriſti: quã
doquidẽ ex quo tempore ſe tranſtulit in aliud Euã
gelium, & à Chriſti corpore præcidit, ciuis & dome
ſticus eſſe Dei deſiit, & extorris à Chriſto factus, in
Sathanæ ſe poteſtatẽ ipſe tradidit, cuius ſpiritu cùm
agatur, alia quã quæ profert, proferre nequit. Ne-
que enim falſum eſſe poteſt, quod ait Veritas? Quo-
modo poteſtis bona loqui, cùm ſitis ipſi mali? Vide-
tur is ex eorũ eſſe numero, quos Ioannes vocat An-
tichriſtos, de quibus ait: Ex nobis exierunt, ſed non
erãt ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permãſiſſent 1.Ioan.2

vtique nobiſcũ. Sic enim fuit iſte aliquãdo in Chriſti corpore, quomodo ſunt humores mali in humano corpore, qui cùm euomũtur, corpus reuelatur: ſic & iſte, poſteaquàm exiuit, Chriſti corpus Eccleſia multùm eſt releuata, gaudendum vt ſit exiuiſſe talem. Nõ enim ex carne Chriſti corporis præciſus eſt, cuius membrum fuit nunquàm, ſed pectus tantùm premebat, quoad erat in corpore: magna vt ſit Chriſti corporis alleuiatio cõſequuta, poſteaquàm ex eo humor iſte malus egreſſus eſt. Nos verò facilè patimur, vt ad renaſcentis quinti Euangelij defenſionem, tales vocẽtur: vt ſit, quod eſt in prouerbio, dignum patella operculum. Verùm de homine ſatis, idque præter animi mei propoſitum. Nunc breui cauſas accipe, quibus adductus ſum, vt hæc Brentij ſcripta, quæ tantoperè ſuſpicit Vergerius, cõtrario meo ſcripto refutanda cẽſerem. Per mihi moleſtum accidit, cùm eum virum, quem non ſolùm propter doctrinã, vitæq; ſanctitatem, verùmetiam propter eius perſonæ, quã ſuſtinebat, dignitatem, in ſumma veneratione habitum ab omnibus oportuit, ſic ab homine leuiſſimo, quaſi ad pugnã quandam prouocari viderem. Sed multò illud moleſtius, quòd auſum eſt os impudens, ad te ea de re ſcribere, te ſibi iudicẽ legere, tibi Chriſtiano, Orthodoxo Regi libellũ hunc dicare. Quod cùm ab alijs quoque hæreticis non ſemel iam factitatum eſſe deprehenderim, vt dicãdis tibi ſcriptis ſuis nomen tuum contaminarent, ſuſpicionémque tibi conflare conarentur, quaſi non aliena ſis ab eis voluntate, qui nouatam vel euerſam potiùs religionem Chriſtianam cupiunt, diſcruciabar animi, non idem à Catholicis adhiberi ſtudium in

hæc

hac,qua te grauant iſti,tam turpi ſuſpicione diluenda. Quàmuis enim talem te præſtes in ea, quam à Maioribus tuis per manus tibi traditam accepiſti, Catholica & Orthodoxa religione tuenda & conſeruanda,nulla vt eius generis in te vel minima ſuſpicio hærere queat,cùm tamen,qui te non norũt, & libellos omni genere impiæ doctrinæ refertos tibi dicari vident, & qui mos eſt quinti huius Euangelij, falſos rumores,ab improbis de induſtria,de te ſpargi audiunt, datur illis occaſio,ſecùs aliquid de te ſuſpicandi. Quæ res,credibile non eſt,quantum animo meo ſæpe dolorem attulerit. Tantam enim Maieſtatem,non ſolùm crimine, verùmetiam ſuſpicione criminis vacare oportet. Hanc igitur vt amouerem à te,tibiq; coram orbe terrarum vniuerſo, caſtè & integrè ſemper à te conſeruatæ religionis teſtimonium perhiberem, laborem hunc non grauatim ſuſcepi. Neque verò me clàm eſt, quæ ſit iſtorum hominum petulantia, quámque procax conuiciandi libido,qui neſcio, cuius à quouis alio potius, quàm à Chriſto profecti,Euangelij aſſertores videri volunt,quibus maledictis eos inſectari conſueuerint,qui ab ipſorum opinione diſſentiunt, neque ſtatim, quod ipſis videtur, tanquàm Dei verbum adorant. Sed ego nihil moror iſtorum conuicia,dum nomen tuum ab ea ſuſpicione, quam tibi conflare conantur,vindicare queam. Quin etiam ornari me interpretor, quoties à turpibus nomen meum traducitur: vituperari contrà, ſi lauder à talibus illaudatis. Deum precor, vt Maieſtatem tuã diu ſeruet incolumem & fœlicem. Ex caſtro meo Heilsbergk, Idibus Octobris, anno Domini 1557.

PRAEMONITIO ad lectorem.

EN opus tibi nouum, ſummáque laude dignũ, Chriſtiane Lector, inde ex Polonia miſſũ & ab optimis viris exoptatum: quod nos cò tibi damus libentiùs, quò certiùs perſuaſi ſumus fore, vt huius libri lectione ſimul & cauſa Eccleſiæ Dei maiorem in modum illuſtretur, & hæreticorum huius ætatis falſitas luce clariùs coarguatur. Eſt eiuſdem authoris opus illud, quod Moguntiæ ante paucos menſes accepimus editum, & communi Epiſcoporum in Polonia nomine publicatum ſub hoc titulo: Confeſsio Catholicæ fidei Chriſtiana. Vtrobique nihil reperias, quod non purum, pium, ſanum & ſalutare ſit, & hac quidem ætate ſcitu lectúque dignum prorſus. Illic Catholicæ religionis & doctrinæ ſyncera & luculenta, vt alibi ferè nuſquàm, extat aſſertio, digna profectò, quæ omniũ manibus noctes ac dies euoluatur. Hîc eiuſdem ſanæ Catholicæque doctrinæ accedit defenſio, quæ non ſolùm Brentium, ſed etiam eiuſdem farinæ Sectarios omnes in præcipuis totius doctrinæ capitibus, & maximis hæreticorum hodie omniũ præſidiis atque extremis

mis refugiis, ita refellit ac proſternit, vt ſi æquè iudices, vires illis omnes ademptas, atque ab hoc vno velut Achille, fractas fateare neceſſe ſit: adeò decenter, grauiter, ingenioſè, piè & eleganter excutiuntur, aſſeruntur, propugnantur, quæ contra hæreſes hoc tempore graſſantes Catholicè diſcenda, docendáque & opponéda ſunt. Narratur autem ab initio hiſtoria, quàm certè noſſe refert, & delectat quoque plurimùm, quibus gradibus hic in Germaniam Sathaniſmus irrepens, nihil ferè iam tutum à Sectarum contagiis, & innoxium reliquerit. Vnde noua in orbem Euangelia, ſed minimè lęta & fauſta, ſumma cum animarum pernicie magis & magis paſsim inuehuntur. De Autore ipſo, vt qui ſuperſtes eſt, non attinet dicere, quem pro dignitate laudare tam ſit nobis difficile, quàm pręclarum aliis Epiſcopum ſpectatiſsimũ imitari. Nec poteſt obſcurus vulgaríſque videri, qui tot annis in aula Regia verſatus, & à maximo Rege ad negotia grauiſsima, ad legationes honorificentiſsimas diu multúmque adhibitus fuit. Is ſæpè comprobauit ſuam fidem, induſtriam atque virtutem Sarmatis, Lituanis, Ruſsis, Pruſsis, Maſouiis, Bohemis, Germanis. Doctrinam verò & eloquentiã eam comparauit, quæ & elegantiſsimo ſcriptore, & præſtantiſsimo Theologo, & optimo Epiſcopo digna ſit. Cui rei hoc ſanè opus argumento eſt, vbi dici non poteſt, quàm ſolidè confirmetur in veteri pietate Catholicum pectus, præſertim ſi recta ſecum quis reputet tot ſectas huius temporis horrendas, quot ſuperior ætas vno eodémque

tempore

tempore nulla ſenſit, multíſque iam inter ſe modis ita diſſectas etiam, vt earum neque modum, neque finem vllum inuenire poſsis. Deinde cùm Sectarum harum, tanquam peſsimarum arborum ſemina, radices, fructus atque germina, quæ noſtro & communi Eccleſiæ malo perſentiſcimus, ritè conſiderantur, mox apparent huius noſtræ tempeſtatis denſiſsimæ tenebræ, ac cum his coniunctæ multiplices peſtes, diræque furiæ cernuntur, quæ nunc agminatim in Eccleſiam irruunt, ſimúlq; magiſtræ & miniſtræ ſunt omnis impietatis, licentiæ, nequitiæ, barbariei atque vaſtitatis. Certè ſi nihil ſcriptum extaret aliud, vel ex hoc vno libro perſpiceret non cæca poſteritas, quæ quantáque ſit iſta ſtultitia, ne dicam inſania noſtra, qui nihil ferè penſi nunc habemus, quid Apoſtoli & Apoſtolici viri, quid veteris Eccleſiæ proceres & præclari maiores noſtri docuerint, tradiderint, obſeruarint. Itaque (proh pudor) his nouis doctoribus, qui veterem ſæpè impietatem, erroréſque iam pridem damnatos & craſſos nobis obtrudunt, his inquam, aures adhuc damus ac fidimus, nimirum perinde ac leues Galathæ illi à Pſeudoapoſtolis perſuaſi: vt iam in hoc, iam in illud Euangelium, quod non accepimus, neque Patres Euangelizarunt, ſed hæc infelix ætas effinxit, citò transferamur, omníque vento nouæ doctrinæ, quæ ſe Euangelij nomine venditat, huc, illuc inſtar arundinis, circumagamur. Sed ne multis, hoc vnum admonebimus, Petrum à Soto Theologum Hiſpanum, qui ab hoc Epiſcopo noſtro hîc contra Brentium

defen

defenditur, pro ſe quoque ſcripſiſſe, ac eidem Brentio aduerſus Prolegomena eruditè reſpondiſſe. Defendit autem Sotū hîc Epiſcopus priuſquàm Soti opus in lucem prodiiſſet, aut certè ad ipſum in Poloniam vſque perueniſſet, nó tam quòd Soti cauſam propugnare, quàm ſuis Polonis conſulere voluerit, apud quos Paulus Vergerius homo æquè faſtuoſus ac petulans apoſtata de Brentiano opere tantoperè gloriabatur, vt hinc ille etſi non Theologus Catholicis iuſultare, eóſque ad diſputationem coram Rege publicam prouocare, non vereretur. Qua de re lege ſuprà in Authoris Epiſtola Nuncupatoria. Fuit & alius Hoſius eiuſdē nominis, Epiſcopus Cordubenſis, cuius fidem, & induſtriam ſummam probarunt Patres in Synodo Nicæna, cùm Ariana Secta Eccleſiam Dei & Catholicos omnes miſerè exagitaret. Nunc habet ætas quoque noſtra (Chriſto gratia) ſuum Hoſium, Epiſcopum Varmienſem, cui neque ſimplex pugna eſt cum Arianis & Seruetianis illis, quæ multis in locis hęrent, cōtagiis: ſed qui cum omnibus ferè monſtris hodie in Eccleſia graſſantibus congreditur, eáque ſic dextrè conficit, vt ſi hunc ducem ſequare, reliquias quidem agnoſcas veterum, & iampridem damnatarum hæreſum ſupereſſe, vires autem & robur illis ipſis ineſſe nullum videas, quo inferorum portæ & Sectę iſtiuſmodi iam inter ſe diſſectæ conſiſtere, ne dum aduerſus columnam veritatis Eccleſiam præualere poſſint. At quātò rectiùs cauſa Religionis haberet, quantóque commodiùs & impietas diſiici, & pietas orbi

orbi reſtitui poſſet, ſi multos id genus Hoſios hæc ætas ferret, nimirũ qui in paſcẽdo ſeruãdóque grege Dominico, qui in arcendis lupis, & conuincendis hæreticis non diſsimili vigilantia paríque doctrina, copia, grauitate, ſynceritate & fide præſtare, ſeque muros pro domo Dei aduerſus Philiſtæos iſtos opponere vellent & poſſent. Rogandus vtique Dominus meſsis & princeps paſtorum, vt miſertus tandem ouium diſſipatarum, quæ paſsim oberrantes, miſerè pereunt, mittat ipſe paſtores ſecundum cor ſuum, & idoneos operarios in meſſem ſuam, Amen.

*

SCRIPTVRAE LOCI IN LIBELLO DE EXPRESSO Dei verbo explicati.

SI ſurrexerit in medio tui prophetes, & prædixerit ſignū atque portentum, & euenerit, quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur Deos alienos, &c. 584 — *Deut.13*

Omnis homo mendax. 540 — *Pſal.115*

Fugite eidola. 579.580.583.584.586.

Forſitan ignoſcet Deus delictis tuis. 513 — *Dan.4*

Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem. 512 — *Ioel 2* / *Iona 3*

Si filius Dei es, mitte te deorſum. 520.537.555.566 — *Matth.4*

Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium. 519 — *Matth.7*

Si quis dixerit blaſphemiam in Spiritum ſanctum, non remittetur ei. 579.583 — *Matt.12*

Bibite ex hoc omnes. 548.549 — *Matt.26*

Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c. 552 — *Ioan.16*

Nunquid à Galilæa venit Chriſtus. 524 — *Ioan.7*

Cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur. 523 — *Ioan.8*

Pater maior me eſt. 547 — *Ioan.14*

Nos legem habemus. 556 — *Ioan.19*

Arbitramur hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis. 526 — *Roma.3*

Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo ſtultus fiat. 544 — *1.Cor.3*

Scientia inflat: charitas ædificat. 544 — *1.Cor.8*

Oportet hæreſes eſſe. 585 — *1.Cor.11*

Pſeudo apoſtoli operarij ſubdoli, transfigurant ſe in Apoſtolos Chriſti. 524 — *2.Cor.11*

Miror quòd ſic tam citò trāsferimini ab eo qui vos vocauit. 525.526 — *Galat.1*

Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. 579.580 — *Galat.1*

Hæreticum poſt vnam & ſecundam correctionem deuita. 551 — *Tit.3*

In quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant. 527 — *2.Pet.3*

FINIS.

ARGVMENTA QVINQVE librorum huius operis.

Liber primus recenſet ab origine noſtri temporis hæreſes.
Secundus agit de legitimis iudicibus rerum Eccleſiaſticarum.
Tertius docet de authoritate Sacræ ſcripturæ.
Quartus eſt de Traditionibus.
Quintus tractat de Catholica Eccleſia.

In quorum capitum maximè nunc inter Doctos controuerſorum tractatione, præter multiplicem & reconditam eruditionem, habes Confutationem ſolidam argumentorum, quæ Brentius & ſimiles Eccleſiæ aduerſarij hac ætate potiſsimùm adferre, & Catholicis obiectare conſueuerunt. Nec eſt vlla ferè materia de religione hoc tempore controuerſa, de qua iudicare non poſsit, qui huius authoris opus excuſſerit diligenter.

*

DE HAERESIBVS NOSTRI TEMPORIS,

AVTORE STANISLAO HOSIO EPISCOPO VARMIENSI.

LIBER PRIMVS.

PRIUSQVAM excutiamus argumenta Brentij, viſum eſt de variis huius temporis ſectis nonnulla præfari, quod à præſenti noſtro inſtituto minimè fuerit alienum. Etenim Sathaniſmus hic, quem in hac prefatione noſtra recenſebimus,non aliunde ſumpſiſſe videtur originem,quàm ex his quatuor capitibus,quæ in hoc libello ſuo Brentius aſſerit. Nam dũ vnuſquiſq; ſibi de doctrina religionis iudicium arrogat, dum arbitratu ſuo ſcripturas interpretatur, dum nihil in eis difficile, nihil obſcurum eſſe perſuaſum habet, dum præter eas nihil recipi,traditiones autem Patrum prorſus reiici debere cenſet, dum Eccleſiam neq; videri, neq; cognoſci poſſe credit,ita vt cuique cœtui liberum ſit nomen Eccleſiæ vendicare,quis non videt, ex his doctrinæ Brentianæ capitibus,cuius primus autor fuit Martinus Lutherus, natum eſſe Sathaniſmum, qui nunc regnat in multis partibus Germaniæ,qui pedetentim etiam in Poloniæ regnum & adiunctas illi terras irrepere conatur?Quamobrem nihil ab inſtituto noſtro fecerimus alienum, ſi nonnulla de eo præfari fuerimus.

Ante quadraginta hos annos is fuit orbis vniuerſi ſtatus,quàm latè patet in eo nomenChriſtianum,vt rectè de illo dici potuerit, quod in Geneſi ſcriptum legimus:Erat terra labij vnius & ſermonum eorundem : quódque ſcribitur in Actis Apoſt.de iis qui primi in Chriſtum credere

Geneſ.11

Actor.4

Orbis chriſtiani ante 40. annos in religione conſenſus.

cœperunt: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Sicut vnus Deus ab omnibus colebatur, ita fides vna retinebatur, vna fuit & eadem adminiſtrandorum ſacramentorum ratio, vnus & idem propè cæremoniarum vbiq; ritus. Idipſum dicebant, idipſum ſentiebant, idem ſapiebant omnes, vt facilè ciuitatem illam agnoſceres, cuius participatio in idipſum. Quamobrem cùm vna & eâdem eſſent omnes mēte præditi, nomine quoq; non niſi vno & eodem cenſeri volebant. Non vocabantur alij Gnoſtici, alij Apoſtolici, alij Euangelici, non aliis quibuſcunq; nominibus cenſebantur, ſed à Chriſto, quem vnanimiter profitebantur omnes, in quo ſibi ſolo fas eſſe gloriari perſuaſum habebant, Chriſtiani cuncti nominabantur: quo nomine nullum ſibi dari poſſe nomen glorioſiùs exiſtimabant: Homines enim erant recti & ſimplices, ac timentes Deum, qui non in contentione ſermonis, ſed in ſimplicitate fidei regnum eſſe Dei crederent, nec aliud ſcirent Euangelium, niſi quod à Chriſti ſpiritu profectum, de Chriſto per Chriſti diſcipulos ſcriptum eſſet.

Hic fidei conſenſus, & concors omnium inter ſe Chriſtianorum doctrina, cùm apud alias nationes, tum apud finitimos nobis Germanos longo ſeculorũ interuallo viguit: præcipuè verò apud eos populos omnes, qui ſunt imperio Maieſtatis tuæ ſubiecti, ſiue hi Poloni ſint, ſiue Lituani, ſiue Ruſſi Catholici, ſiue Pruſſi, ſiue Maſonij: ex quo tempore ſemel hæ gentes omnes Euangeliũ Chriſti receperunt, ſemper apud eas iam inde à ſexcentis propè annis conſenſus hic fidei conſtans, perpetuus & inuiolatus permanſit. Quódque magis admireris, anni plus minùs centum quadraginta interceſſerunt, cùm vicinam regno Maieſtatis tuæ Bohemiam lepra Vualdenſis infecit: ex eo factum eſt, vt bona pars illius ab orbe reliquo Chriſtiano ſe præciderit. Quæ res quantas ei regno calamitates attulerit, nihil hîc opus eſt commemorare. Cùm autem communis noſtræ cum illa gente lingua ſit, nullis tamen Sathanę fraudibus adduci potuit vt ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ poſthabito, Bohemorum partis eſſe vellet.

Vvaldenſis ſecta Bohemos diſtrahit.

Vigilantia Epiſcoporũ, & Regum pietas in Polonia.

Qua in re quid potiſſimùm prædicem? Epiſcoporúmne regni vigilantiam, an ſanctorum maiorum tuorum, penes quos tum erant regni gubernacula, religionem ſingularē?

Vtriq;

Vtriq; digni, quorum nomina laudibus omniũ celebrentur. Nam & illi memores, in qua eſſent à Deo ſpecula collocati, nihil curæ, ſolicitudinis, laboris prætermiſerunt, quò poſſent à Chriſto ſibi commiſſi gregis ſui ſaluti proſpicere. Neq; cuiuſquam potentiam reformidarunt, ſed ſe murum pro domo Iſraël oppoſuerunt, neq; vllum bonorum paſtorum officium in ſe requiri paſſi ſunt. Et hi pientiſſimi Principes, alter proauus tuus Vladiſlaus Poloniæ Rex, alter frater eius patruelis Vitoldus, cùm etiam regnũ illis eſſet à Bohemis delatum, qui nuper adeò ſegregauerant ſe, & à Chriſti corpore Eccleſia præciderant, admirabili quadam animi magnitudine regnum potiùs reſpuendum ſibi eſſe duxerunt, quàm vt indignum aliquid Chriſtianis Principibus committerent. Quin diſertis etiam verbis legatis Bohemorum renunciarunt, ſibi religionem eſſe, apud hæreticos regnare. Quòd ſi verò illi in viam rectæ religionis, & ad ſocietatem vniuerſæ Eccleſiæ redire vellent, Reip. Chriſtianæ cauſa, alterutrum de ipſis, quin regni gubernacula ſuſcipiat, non eſſe recuſaturum.

Eſt ne autem, aut fuit multis ſeculis Principum aliquis, cuius religio cum horum Principum religione potuerit comparari? Mihi verò nihilò videntur etiam illis inferiores noſtri fuiſſe, quos olim Chriſto dixiſſe legimus: Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te. *Matth. 19* Quid enim illi niſi nauiculas & retia piſcatoria reliquerunt? Iſti verò delatum etiam ſibi regnum repudiandum potiùs eſſe duxerunt, quã vt illius cõſequendi ſpe, quò minùs liberè Chriſtum ſequi poſſent, impediri ſe paterẽtur: quàm vt à Chriſti corpore, vna, ſancta, Catholica Eccleſia ſeparati eſſe vellent. Sonabat procul dubio ſemper in eorum auribus vox illa Chriſti, quam ex tuo quoque pientiſſime REX, ore, in celebri Senatorum totiúſque populi corona prolatam aliquando audiuimus: Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? *Matth. 16* Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Non illi cæleſtia regna terrenis, non ſempiterna caducis eſſe commutanda putauerunt: ſed ſicubi Chriſti religio agebatur, nullum eis tam ſuaue fuit meritum, quin & ſpiritus ipſe vilis eis erat, quem amittere priùs quã religionis cauſam deſerere, prõpto ſemper & parato

animo fuerunt. Hac igitur & Epiſcoporum vigilantia & ſingulari Principum pietate, qui nec metuendum ſibi quenquam præter Deum, nec illius charitati quicquam anteponendum eſſe putauerunt, factum eſt, vt per annos iam propè ſexcentos integra & incontaminata in terris Maieſtatis tuæ Chriſtiana, Catholica, & Orthodoxa fides permaneret.

Qua occaſione Lutherus noua ſeuit diſsidia.

Cæterùm annus nunc agitur quadrageſimus, cùm in lucem prodiit Martinus Lutherus, à quo primum noſtro hoc infelici ſeculo fax eſt in Eccleſia Dei diſcordiarum accenſa. Ex quàm parua autem ſcintilla, quæ non difficulter opprimi naſcens poterat, quantus ignis exarſit? Initiò non alia de re quàm de peccatorum condonationibus, vulgò vocant indulgentias, diſputari cœptum eſt. Eas Lutherus oppugnabat, non quòd legitimum earum vſum prorſus damnaret, ſed quòd abuſum ferendum non eſſe putaret. Vt autem in hanc arenam deſcenderet, non recti zeli feruore, neque ſtudio pietatis adductus eſt: ſed cùm permoleſtè ferret, quòd ſui ordinis fratribus prædicandarum indulgentiarum anteà munus mandatum erat, qua ex re non parùm etiam emolumenti capiebant, id ad Dominicanos tranſlatum fuiſſe, ſicque ſuis commodum illud interuerſum: hæc illi cauſa fuit in certamen iſtud prodeundi. Quamobrem non aliò prima hæc illius velitatio, quàm ad Deum ventrem referebatur. Quod etiam ipſe diſſimulare non potuit. Nam cùm ad diſputationem cum Eckio ventum eſſet, ac inflammatus ira Lutherus, modeſtiæ fines prætergreſſus, admonitus à quibuſdam fuiſſet, quandoquidem Dei cauſa tractaretur, vt moleſtiùs eam in ſpiritu lenitatis ageret, in hæc verba prorupit: Non propter Deum hæc res cœpta eſt, neque propter Deum finietur. Sic ille morbum animi ſui celare diu non potuit.

Lutheri confeſsio.

Aug. ſerm. 44. de tempore.

Nunc tu mihi diligenter illud animaduerte, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt, duas radices in duobus agris à duobus agricolis plantari. Plantat vnam Chriſtus in cordibus bonorum, plantat aliam Diabolus in cordibus malorum. Quæ plãtatur ab hoc, radix eſt malorum omnium cupiditas; quæ plantatur ab illo, radix eſt bonorum omnium charitas, de qua dicit Apoſtolus: In charitate radicati

1. Timot. 6
Epheſ. 3

cati atque fundati. Nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni naſci poteſt. Simul illud conſidera, ex vtra harum radice nata ſit cauſa Lutheri, vt quis illius agricola fuerit, intelligas. Quàmlibet in eum ſuauiter effuſus fueris, tamen velis nolis fatearis oportet, quòd non ex charitatis, ſed ex cupiditatis radice proceſſerit, quam in illius corde plantauit diabolus. Certum eſt enim & indubitatum, quòd ne mutiuiſſet illa quidem contra indulgentias, ſi prædicandarum illarum negotium ſui ordinis fratribus datum fuiſſet: ſed quod per alios intercipi videbat, quod ſuis delatum eſſe maluiſſet: ea verò iuſta illi cauſa viſa eſt, quamobrem iſtas tantas tragœdias excitaret.

Ex radice cupiditatis in Luthero plātata fructus nouæ ſectæ proceßit

Habemus itaque iam, ex qua radice proceſſerit prima Lutheri velitatio, nimirùm ex radice cupiditatis, quæ crebris contentionibus magis etiam atque magis aucta eſt indies. Nam initiò non alia fuit quàm pecuniæ cupiditas: acceſſit poſteà cupiditas gloriæ, quam pernicioſior etiā eſt cōſequuta cupiditas vindictæ, quę poſteà in odium quoddam exarſit implacabile. Satis conſtat, minùs præfractum initio fuiſſe Lutherum, vt qui minimè recuſaret, eorum quorum debebat iudicio ſcripta ſua ſubiicere. Extant eius in epiſtola quadam ad Leonem Pontificem hæc verba, quæ ſcripſit ante annos duodequadraginta: Beatiſſime pater, proſtratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ ſum & habeo: viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reprobra, vt placuerit: vocem tuam vocē Chriſti in te præſidentis & loquentis agnoſcam. Sed verū eſt, quod à Philone ſcriptum eſt, quòd contentio eſt materia iracundiæ, & ideo contentioſiores quique in diſceptationibus cæteriſque colloquiis ad iram mouentur. Et hoc irę proprium eſt, quòd facilè fallitur, fallítque: vt non temerè quenquam iracundum veracem reperire liceat, tanquàm deuictum ebrietate animi, non corporis. Quantò maiore contentione actum eſt de rebus quæ videri poterant initiò non maximo cum periculo coniunctæ, tantò longiùs eſt à veritate diſceſſum. Et eſt hoc ita naturâ comparatū, vt non ferè naſcatur error aliquis, qui non ſecum plures trahat alios: vix vt quenquam reperire liceat, qui poſteaquàm in vnum aliquem errorem prolapſus eſt, non diſce-

Quæ Lutherū fecerint paulatim deteriorem.

Lutheri erga Pontificem ſubmiſſio.

Phil. libr. 2. Allegoriarum legis.

Error vnus ferè plures ſecum trahit.

dat indies à recta via longiùs. Quemadmodum in cantu ſi vel vna aliqua in re turbata ſit harmonia, per omnia confuſa quædam exiſtit diſſonantia: ita doctrinæ conſenſus vna aliqua hæreſi & dogmate à veri ſymphonia diſcrepante interruptus, ſubinde fit ad maiorem confuſionem progreſſio. Et ſicut in humano corpore loco ſuo mota qualitatum temperata conſtitutione, ex qua ſanitas & partium, ac omnium inter ſe virium integritas conſiſtit, alia ex aliis vitia & morbi conſequi ſolent: ita ſi vel ſemel ſanitas mentis læſa, nec rectè ſit conſtituta, magis indies atque magis afficitur, & ægrotat homo periculoſiùs. Hoc in Luthero quoque vſu veniſſe videmus: Sanabilis erat initiò morbus, ſed progreſſu temporis ſerpebat malum longius.

Lutherus à Pōtifice oppugnando exorditur ſectam.

Ac primùm quidem fecit quod eſt hæreticis omnibus commune, vt Romani Pontificis autoritatem labefactare, & eum in ordinem cogere conaretur. In hunc rabiem ſuam conuertit omnem, ſummáque contentione perficere conatus eſt, vt plurimorū ab eo voluntates alienaret, & eum in ordinem redigeret: quò ſic gubernatore ſublato (ſicut ait ille) atrociùs atque violētius circa Eccleſiæ naufragia ſibi graſſari liceret. Itaque facinus ingens aggreſſus, omnes pontificij iuris libros cùm pleriſq; literis pontificiis, vulgò bullas vocant, incendit. Nec ita multò pòſt librum ſcripſit de Captiuitate Babylonica, in quo ne Sacramentis quidem intactis, ſurſum ac deorſum omnia miſcere conatus eſt. Hanc illius inſolentiam cùm per triennium toleraſſet Leo Pontifex, ac multùm ſæpéque monēdo vt in viam rediret, nihil profeciſſet, fecit tandem pro officio ſuo, vt eum hæreſeos condemnaret, & è cœtu piorū eiiceret: ex quo iam anteà ipſe ſe eiecerat. Hîc ille magis atque magis furere, ac rationes omnes inueſtigare, quibus odium erga Pontificem ſuum expleret: quem de gradu ſuo deiectum, atque omni prorſus autoritate ſpoliatum cupiebat. Vna hac in re curæ illius cogitationesq; conſumebantur omnes. Itaque nō iam ille ſcribendis deinceps libris, quid eſſet, aut quid non eſſet cum pietate cō iunctum, ſed quid incommodare Papatui maximè poſſet, ſpectandum eſſe putauit: vt quicquid ſcriberet, quicquid diceret, quicquid faceret, omnia in odium & deſpectū Papæ

Cyprianus lib.1.epiſt.3

Lutheri certamen contra Eccleſiæ Sacramenta.

Damnatus à Pontifice Lutherus, nihil niſi Papatui incommodare excogitat.

pæ, Conciliorum & Epiſcoporum faceret. Fatetur hoc adeò ipſe in quadam epiſtola ad Argentinenſes, ad quos in hæc verba ſcripſit: Hoc diffiteri, inquit, nec poſſum, nec volo, quòd ſi Carolſtadus aut alius quiſpiam, ante quinquennium perſuadere mihi potuiſſet, in ſacramento præter panem & vinum eſſe nihil, ille magno beneficio me ſibi deuinxiſſet: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum deſudabam, omnibus neruis extenſis me obtricare & expedire conatus ſum, cùm probè perſpiciebam, hac re Papatui valdè me incõmodare poſſe. Nónne hîc apertè confitetur ipſe, peregrina ſua doctrina populo inculcanda non hoc ſe ſpectaſſe, vt Chriſti gloriam propagaret, vtque veritatem illius patefaceret, ſed vt odio ipſe erga Papam excæcatus, eodem illius odio cæteros inflammaret? Tantâ autem fuit mens illius infuſcata maleuolentiâ, Chriſtum vt præſentem in Euchariſtia libenter fuerit negaturus, dummodò per hanc occaſionem incommodare Papatui potuiſſet.

Teſtimonium Lutheri.

Cùm itaque in omnibus dictis, ſcriptis, factis ſuis, non alios quàm iram & odium peſſimos conſultores adhibuerit, erit adhuc quiſquam qui dubitet, quæcunque ab eo profecta ſunt, aliunde quàm à Diabolo profecta eſſe? Si quis eſt huiuſmodi, tollet illi dubitationem hanc Lutherus ipſe, qui in libro quem inſcripſit de Miſſa angulari, quem habuerit autorem doctrinæ ſuæ; non obſcurè fert. Inducit enim ibi Diabolum ſecum diſputantem, ac fortiora contra Miſſam argumenta proferentem, quàm quæ refelli à ſe potuerint. Cuius etiam vocem inibi deſcribit, quòd ea grauis & robuſta ſit, támque terribiliter inſonet, vt vſu quandoque eueniat, quòd poſt collationem cum Dæmone nocturnam homines poſtridie manè mortui reperiantur: Nam & corpus, inquit, occidere poteſt, deinde verò animam ita reddit anxiam, vt in vno momento quandoque neceſſe habeat è corpore migrare. Quod ſæpè ſibi quoque ipſi propemodum accidiſſe ſcribit. Quin & accidit ad extremum. Nam qui veſpere benè potus erat & hilaris, poſtridie manè repertus eſt in lecto mortuus, cùm totos annos vndetriginta magnos in Eccleſia Dei motus excitaſſet. Atque hoc eſt illud, quod adeò magnificè prædicatur

Lutherum malo ſpiritu actũ pleraque perfeciſſe.

à quibuſdam, Dei verbum & Euangelium non à Chriſto, ſed ab autore Sathana profectũ, ſicut ipſe fatetur, qui primus id in lucem edidit. Nam ab eo ſibi gloriatur argumẽta eſſe ſuppeditata, quibus & ſacerdotiũ & ſacrificiũ euerteret. Quibus euerſis, quid aliud quàm Deus ipſe ſublatus è medio, vel ſaltem in ordinem coactus eſſe videtur? Nam vbi nullum ſacerdotium, nullum eſt ſacrificium, ibi conſequens eſt, nullũ etiam Deum agnoſci. Quamobrem cùm ſibi conſcius eſſet Lutherus, à quouis alio potiùs, quàm à Chriſto ſuum Euangelium eſſe profectum (ſi modo tam impiam doctrinã tam præclaro nomine appellare fas eſt) noluit ſectatores ſuos vocari Chriſtianos, quod nomen commune fuit omnium, qui ante quadraginta hos annos, quibus Lutheri dogmata in vulgus ſpargi cœperũt, Chriſtum profeſſi fuerant, ſed vocauit eos Euangelicos, vt vel ipſa hac appellatione ſe ſuosq; à Chriſto & à corpore eius vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia ſegregatos, neque ſibi cõmune quicquam eſſe cum Chriſto declararet.

Lutheri ſectatores dicti Euangelici.

Cur Lutheri doctrina probari nõ poſſit.

Ioan. 7

Habet Maieſtas tua, vnde ſit profectũ iſtud, quod nunc nonnulli vocant Euangelium, & purum Dei verbum, idq; ex propria ipſius autoris confeſſione, qui ſicut olim dixit Chriſtus: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris, cœleſtem illum patrem ſuum Deum indicans, ſic & ipſe dicere non dubitauit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris Diaboli, à quo ſuppeditata gloriatur argumenta, quibus & ſacerdotium & ſacrificium euerteret, atque ita verum veri Dei cultum abrogaret omnem. Quòd ſi non confiteretur hoc ipſe Lutherus, vel res tamen ipſa clamat, quod ille primus in lucem ætate noſtra protulit, non Dei, ſed Diaboli verbum eſſe. Etenim Deus noſter ſicut à Paulo ſcriptum legimus, Deus eſt pacis & dilectionis, non diſſenſionis: qui verò diuidit inter fratres, Diabolus eſt, ait Propheta. Cùm igitur ex verbo Lutheri tanta diuiſio, tanta ſeparatio ſit ſubſequuta, quantam nunc in Eccleſia (proh dolor) videmus, cùm ex eo tot ſectæ tam diſſectæ ſint prognatæ, cuius id alius quàm Diaboli verbum eſſe credemus? Omnis ſpiritus, ait Ioannes, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus. Soluit autem Ieſum, quemadmodum vbi de traditionibus agebamus, ex Auguſtino pluribus docuimus

2. Cor. 13
1. Cor. 14
Oſee 13

1. Ioan. 4
Ieſum ſoluere.

mus, qui vel Eccleſiam à capite ſuo Chriſto, vel ſeipſum ab Eccleſia, vel Eccleſiam in ſe ipſa ſeparat ac diuidit. Chriſtus propterea mori dignatus eſt, vt filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Lutherus propterea & ſcripſit & fecit omnia, vt quos pretioſo ſanguine ſuo Chriſtus congregauerat, eos diſpergeret. Deinde verò mortis etiam ſuæ genere Chriſtus declarauit, quàm ſibi diſpliceret omnis diuiſio. Nam neque Ioannis mortem ſuſtinuit capitis truncatu, neque ſicut Eſaias Propheta ſerra diſſectus eſt, vt in morte ſine mutilatione corpus integrum ſeruaret, & cauſa ſubduceretur iis, qui cupiunt Eccleſiam in partes diſcindere. At Lutherus per omne vitæ ſuæ tempus nihil aliud maiore ſtudio contendit, quàm vt quod integrum corpus Chriſti inter manus perſecutorum in cruce permanſerat, id inter manus Chriſtianorum iam deinceps integrum eſſe deſineret: Itaque quod non fecêre tum impij milites, vt frangerent corpus Chriſti, fecit hoc iſte, ſpeciem pietatis habens, virtutem autem eius abnegâs, vt in multas partes diuideret totum corpus Chriſti, vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam. Et erit adhuc, qui dubitet verbum illius verbum Diaboli eſſe? Cuius ita proprium eſt diuidere, lacerare, ſpargere, ſicut Chriſti propriũ eſt, quæ diſperſa ſunt, congregare.

Auguſtin. tracta. 6 in epiſtol. Ioann.

Luth. ſtudia plena diſſenſionis ac diuiſionis in Eccleſia.

2. Tim. 3

Ne verò putes, temerè nos Martinum Lutherum arguere diuiſionis & diſperſionis in Eccleſia Dei factæ, audi pientiſſime REX, in quot ille ſectas quàm diſſectas nobiliſſimum Chriſti corpus diſſecuerit: Nam ſimulac licere ſibi voluit, inflatus ſenſu carnis ſuæ, à communi ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ certis in dogmatibus diſcedere, vide quæſo, quot & quantarum is diſceſſionum ac ſeparationum autor aliis deinceps fuerit. Erat quaſi frater illius iuratus Andreas Carolſtadius, quem arctiſſima neceſſitudine ſibi deuinctum habebat: is non totos duos annos in eadem cum eo ſententia permanſit. Nam dum abſens à Vvltemberga fuiſſet Lutherus, præter voluntatem illius Miſſam abrogauit, habitum religioſum abiecit, ſacroſanctam Euchariſtiam prophanis manibus attrectari fecit, concitatæque plebi fuit autor, vt quaſi portis effuſa patentibus, infecta ſigna templis & aris inferret, & ex illis imagines eiiceret. Quamuis

Sectarum autor Lutherus.

Andreas Carolſtadius.

autem Vvittembergam reuerſus Lutherus rem ipſam nõ improbaret, quoniam tamen alio quàm ſeipſo autore factum eſſet, quaſi minùs rectè neque ordine factum, grauiſſimè reprehendit. Adeò ferre non potuit vel ſtatui vel mutari quicquam ab vllo mortalium, ſiue in doctrina, ſiue in ritibus, niſi priùs id per ipſum ita fieri debere ſancitum fuiſſet. Tanta fuit in homine gloriæ cupiditas, vt quod ad illius amorem attinet, rectè dicere potuerit: Riualem poſſum non ego ferre Iouem. Scripſit is duos libros contra cæleſtes Prophetas, in quorum altero monet, vt prædicatoribus, qui imagines per plebem eiici iubent, aqua & igni interdicatur, aut tale in eos exemplum edatur, vt abſtinere deinceps neceſſe habeant, quòd ab imaginum demolitione venitur ad cædem. Boni Domini, inquit, non hic eſt Diaboli ſcopus, vt oppugnentur imagines, ſed vult ſibi foramen fieri, per quod ſanguinem profundat, & cædes faciat in orbe terrarum. Spiritus iconomachorum non eſt bonus, ſpirat enim cædes & ſeditiones, etiam ſi celet & diſſimulet ad tempus, quandiu non videt opportunitatem. Itaque acerbæ inter eum & Carolſtadium inimicitiæ exarſerunt, & ſic eſt alter in alterum debacchatus, vt vterque ſit alteri factus pluſquam hæreticus. Inimicitiarum autem & contentionum hæc quoque non minima cauſa fuit, quòd vterque ſibi gloriam hanc vendicabat, quòd primus ipſe veritatem Euangelicam in lucem extuliſſet. Et conſtat primum fuiſſe Carolſtadium, qui ſacerdos cùm eſſet, vxorem duxit, & ea fecit, quæ paulò antè commemorauimus: quo nomine laudem aſſertæ veritatis Euangelicæ ſibi deberi putabat. Sed cùm anteferri ſibi Lutherum videret, qui & ingenio, & doctrina, & eloquentia longè præſtabat, viſum eſt illi, quò ſuum quoque nomen celebre ad poſteros trãſmitteret, nouum doctrinæ genus proferre: quod cùm Lutherus nondum attigiſſet, nullam inuentæ huius gloriæ partem arrogare ſibi poſſet.

Lutherus gloriæ cupidiſſ.

Primus apud Germanos ſacerdos, qui duxit vxorem Carolſtadius.

Cui doctrinæ proferendæ conſtat occaſionem Lutheri ſcripta dediſſe, qui ſicut Caluinus etiam fatetur, tranſſubſtantiationẽ oppugnans, claſſicum canere viſus eſt, ad Sacramentariorum hæreſim excitandam. Docuit enim Lutherus, etiam poſt conſecrationẽ panis & vini ſubſtãtiam

Caluin. in defenſ. 2. cõtra Ioachi. Veſt.

in Euc

in Euchariſtiæ ſacramento remanere. Quod ſic à nonnullis acceptum eſt, quaſi quem ſcripturæ produnt incarnatum, cum ipſe Chriſtum doceret impanatum, quem etiã extra ſumptionem in Euchariſtia nefas eſſet adorari. Quaſi verò non verbo Chriſti, ſed ſumptione noſtra Chriſti corpus in Euchariſtia conficeretur: vt niſi ori noſtro foret admotum, tanta vis eſſe verborum Chriſti non poſſet, vt illud Chriſti corpus efficerent. Quid autem hoc eſt aliud, quàm ſcripturæ verba peruertere, & loco illius, quod à Chriſto dictum eſt, Hoc eſt corpus meum, dicere, hoc erit quando ſumetur? Cæterùm Buceri fraudibus adductus eſt Lutherus ante annos viginti, vt in hanc ſententiam illius iret: nam non aliter ſibi perſuaderi paſſus eſt, vt corpus & ſanguinẽ Chriſti in Sancta Euchariſtia ſubſtantialiter eſſe confiteretur, quàm ſi viciſſim hoc ſibi Lutherus conceſſiſſet, quòd extra vſum non ſit ibi corpus & ſanguis Domini: quemadmodum articulum Louanienſem decimumtertium explicans vir inſigni doctrina præditus Ruardus Tapper ſcriptum reliquit. Sic dolis Buceri captus Lutherus, dum in ſuam factionem pertrahere Bucerum conatur, factus eſt & ipſe Sacramentarius. Nihil eſt enim quod magis valeat ad confirmandam Sacramentariorum hæreſim, quàm hoc Buceri dogma, quod à Luthero fuit approbatum. Qua de re non vno loco Ioannes Caluinus gloriatur. Hactenus progreſſus erat Lutherus. Huc tamen impietatis nondum proruperat, vt auderet negare, præſens in Euchariſtia Chriſti corpus & ſanguinem adeſſe. Primus hoc ætate noſtra negare auſus fuit Andreas Carolſtadius, cui Philippus Melanchton hoc tribuit elogiũ, hac ipſa de re ſcribens: Carolſtadius, inquit, primùm excitauit hũc tumultũ, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu cõmuni, quem nullum vnquàm humanitatis officium aut intelligere, aut facere animaduertimus: tantùm abeſt, vt in eo manifeſtatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit. De quo & illud alibi ſcribit: Quod ſicut Lutherus Papæ, ſic ille viciſſim odio Lutheri non aliqua pietatis opinione controuerſiã hanc de Cœna Domini mouerit. Ac addit præclaram ſententiam, cui vtinam ex animo faueret: Meo certè iudicio, inquit, magna eſt temeritas, dogmata ſerere non cõſulta Eccleſia veteri.

Luth. ſcripta ſectæ Sacramentariorũ occaſionem dederunt.

In epiſtol. ad Frider. Miconium.

Et tamen hic talis, qualis à Philippo deſcribitur, ita multos reperit qui nefarium hoc dogma ſuum approbarent, vt plures iam Sacramentarios, quàm Lutheranos, videre liceat: & inter eos non paucos excellenti doctrina, & ſingulari quadam dicendi ſuauitate præditos, qui Carolſtadium quàm Lutherum ducē ſequi maluerunt. Itaque contra genus hoc hæreſeos complures libros edidit, in quorum vno cui titulum fecit, contra Zuinglium, Oecolampadium, alióſque nouos Viccleffiſtas, grauiter in hoc ſectæ genus inuehitur, & eos in decem fermè foramina atque effugia ſcripturam laceraſſe ſcribit. Neque ſe legiſſe turpiorem vnquàm hæreſim, quæ ſtatim in initio tot inter ſeſe capita, tot ſectas habuerit: etiã ſi in principali cauſa, vtpote in perſequendo Chriſtum, vnanimes exiſtẽt. In eo verò libro quem inſcripſit, quòd iſta verba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, adhuc firmiter ſtant, ſeptem: In illo autem, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, breuem cõfeſſionẽ inſcripſit de venerabili Sacramento Euchariſtiæ, enumerat octo diuerſas & pugnantes inter ſe verborum iſtorum, Hoc eſt corpus meum, interpretationẽs. Quarum prima fuerit Carolſtadij, ſecunda Zuinglij, tertia Oecolãpadij, quarta Suenckfeldij, quẽ per contumeliã Stenckfeldium vocat, ac poſt alios nonnullos Campani ſeptima; cæterarum enim autores nominatim nõ exprimit. Quòd ſi viueret is adhuc, plures etiam ei enumerando recenſere liceret. Eò enim iam amentiæ ſunt atque audaciæ nõnulli progreſſi, vt etiam ipſa Chriſti verba in conſecratione cœnæ Dominicæ mutare, próque eo quod ille dixit, Hoc eſt corpus meum, non fuerint veriti dicere, Hic eſt panis meus. Alij verò prorſus omittere verba conſecrationis nõ dubitarunt, ſic enim enunciant: Accipite, comedite, hoc facite in mei commemorationem: quemadmodum à Ioachimo Vueſtphalo, & Erhardo Schneppio legimus annotatum. Quanquam etiam ſuperſtite Luthero quendam exortum fuiſſe terræ filium ſcribit Iulius Pflug (cuius tanta eſt pietas cum non mediocri doctrina coniuncta, vt etiam hoſtes Eccleſiæ Dei, quòd verè Epiſcopum agat, confiteri neceſſe habeant) qui negaret, neceſſaria eſſe ad Euchariſtiam verba Chriſti, quibus ea conſecretur: quin nec ſpeciem panis aut vini neceſſariam eſſe, ſed ſatis eſſe, ſi motu

Ioachi. in libello quem inſcripſit, Recta fides de cœna Domi. Schnep. in confeſſione de Euc. Iul. Pflug. In epiſt. ad

ſi motu interiori cordis Euchariſtia capiatur.

Eraſm. Roterod.

Ecce fructus quos nobis attulit quintum iſtud Euangelium, per quod impij licere ſibi volunt, etiam ipſa Chriſti verba in huius Sacramenti, quod eſt vnum omnium excellentiſſimum, conſecratione vel mutare, vel prorſus prætermittere. Quod etiam in eius Sacramenti adminiſtratione, quod ſolùm de neceſſitate ſalutis eſt, (vtcunque neget id Caluinus) liberum eſſe vult hic ipſe, cuius hic libellus quem confutandum ſuſcepimus, tibi Sereniſſime Rex, dicatus eſt, Ioannes Brentius. Nam cùm diſertis verbis hanc nobis formam Chriſtus præſcripſerit, vt baptizaremus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, negat is baptiſmi virtutem ad certa verba Chriſtum alligare voluiſſe, quòd non inſtituerit magiam, quæ ad certam verborum formam, aut certos ritus alligata ſit. Itaque nihil in eo piaculi fore putat, ſi mutetur ſonus, dummodò remaneat ſententia verborum Chriſti. Hæc iſte, quem numinis inſtar colit Vergerius, cuius ſcripta dictáque pro diuinis oraculis haberi vult. Vides autem quàm fœcundi monſtroſo ſuo partu ſint hæretici? Vix enim eorum quenquam reperies, qui vel nouam hæreſim protulerit, vel veterem aliquam olim damnatam inſtaurauerit, qui non multis erroribus, portentis & monſtris comitantibus ſtipatus incedat. Eſt autem hæreticorum hoc proprium, vt corrigi nolint: ac ſi reprehendi videant errata ſua, quæ vnicè admirantur, & modò non adorant tanquam eidola manuum ſuarum, tantùm abeſt, vt miteſcant aut emendentur eiuſmodi reprehenſionibus, maiore etiam vt eorum odio qui reprehenderunt, inflammentur, atque ita proficiunt in peius indies errantes, & in errorem mittentes. Huc perducit eos ſcelerata quædam vindicandi cupiditas, qua ſic mentes eorum excæcantur, vt verum videre nequeant, ſed falſa pro veris amplectantur. Documento nobis eſſe poteſt Lutherus, qui ſcribit ipſe, quòd à fratre quodam reprehenſus fuerit, quòd ſenſerit aliquando, pulchrum fore, ſi pro Laicis vtraque Sacramenti ſpecies porrigenda ſtatueretur in Concilio generali. Nunquid autem ſatis habuit ille reprehenſionem hanc fratris de re non maximi momenti diluiſſe? Minimè gentium. Sed video, inquit, illis otium

Horrendi fructus noui Euangelij.

Formã verborum baptiſmi mutare ſinit Brentius.

Hæretici reprehendi nõ ſuſtinent.

2.Tim.3

Luther. de Capt. Bab.

& char

Lutherus quàm faſtuoſus & arrogans.

& chartas abundare: dabo operam, vt negotium ſcribendi habeant copioſum: Præcurram enim, vt dum glorioſiſſimi victores de vna aliqua mea hæreſi (vt eis videtur) triumphant, ego interim nouam moliar. Profert mox nouam hæreſim, ac impios omnes declarat, qui Laicis vtriuſque ſpeciei communionem denegant. Atque illo quidem loco ſolos eos impietatis arguit, qui Laicos arcēt à calice. Sed audi, quò paulò pòſt progrediatur maiore quodam furoris œſtro percitus. Quam penes Concilium prius poteſtatem eſſe volebat, vt Laicis vtraque ſpecies daretur, ſtatuendi, non ita multò pòſt eam abrogat, nec veretur os impudens ita dicere: Si quo caſu Concilium ſtatueret, minimè omnium nos vellemus vtraque ſpecie potiri, imò tum primùm in deſpectum Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & planè eos anathema habere, quicunque authoritate talis Concilij potirentur vtraque. Quid ſcribi potuit arrogantius? ſcilicet ſi Concilium ad quod ex vniuerſo terrarum orbe doctiſſimi, grauiſſimi, ſanctiſſimi viri conuocati fuerint, nullam eſſe cauſam declarauerit, cur à calice diutiùs abſtineatur, irritum erit concilij decretum & hoc inane: ſin autem hoc ipſe Lutherus ita ſanxerit, tum demum ratum & firmum erit. Cæterùm poſteaquam ſemel ille veterum doctorum ſcripta, ſanctiſſimorum Pontificum decreta, Conciliorum etiam Oecumenicorum, hoc eſt, totius Eccleſiæ Catholicæ placita, contemnere cœpit & pro nihilo habere, tandem eò progreſſus eſt, vt ſicut paulò antè meminimus, & ſacerdotium & ſacrificium euerteret, quin ipſum etiam ex hoc ſacramento Chriſtum extra manducationem tolleret, ac debitam ei venerationem exhiberi prohiberet: cùm priùs etiam poſt conſecrationem in Euchariſtia panem & vinum remanere docuiſſet. Inde ſumpſit originem poſtea Sacramentariorum hæreſis. Et quemadmodum licere ſibi voluit Lutherus priuata ſua authoritate veteres abrogare, nouos ritus inſtituere: ſic ſibi quoque veniam hanc dari debere Caluinus cum ſuis exiſtimauit, cùm nihilo ſe Luthero vlla in re inferiorem eſſe iudicaret. Fecit igitur ille quod adhuc à Luthero & ſectatoribus eius factum non fuit, vt & ſacras veſtes, cùm res diuina fieret, & luminarium

Luther. in lib. de formula Miſſæ.

Luther autor ſacerdotij & ſacrificij euertēdi.

Caluinus in quo Lutherum ſequatur & ſuperet impietate.

vſum

vſum, & campanarum pulſum prorſus reiiceret: ne quod eſſet inter ſacra & prophana diſcrimen: neúe ſi quid eſſet honoris habitum huic venerabili ſacramento, plus aliquid in eo quàm panis & vinum eſſe crederetur. Quin etiam ex hac vita migraturis ſacramentum Euchariſtiæ dari vetuit, quod non ſine cauſa tamen fuit à priſcis illis viaticum appellatum. Neque enim putauit ad illud admittendos, niſi qui cum reliquo cœtu communicare poſſent: quibus neque confeſſis, neque abſolutis dari ſacramentum hoc voluit. Dies præter eà feſtos, tum & Euangelij & epiſtolarum iuxta receptum Eccleſiæ morem lectiones abrogauit. Ac ne ſolùm eſſet Euchariſtiæ ſacramentum, in quod ſibi licerent omnia, etiam de Baptiſmi ſacramento nouam doctrinam protulit. Cùm enim ex Luthero didiciſſet, eos Chriſti mortem euacuere, & alium præter Chriſtum mediatorem quærere, qui putant opera ſibi eſſe ad ſalutē neceſſaria, quoniam & Baptiſmus opus quoddam eſt, viſum eſt illi, quòd aliud præter mortem Chriſti medium inducant, qui nos Baptiſmo fieri ſaluos docent: quódque Chriſti ſanguini reliquum nihil faciant, qui medicinā peti volunt in aqua Baptiſmi. Docet igitur infantes, modò ſint ex Chriſtianis parentibus prognati, citra Baptiſmum etiam Chriſti membra fieri, in Dei filios adoptari, regníque cœleſtis hæredes effici. Itaque cùm nō multùm ad ſalutem interſit, baptizentur néc ne, facilè fert eos abſque Baptiſmo ex hac vita migrare. Quid iam nobis intactum iſti reliquerunt? Quorſum audaciæ & amentiæ non proruperunt? qui etiam ipſa Sacramenta, ſine quibus ſaluus eſſe nemo poteſt, conuellere & labefactare veriti non ſunt.

Habes iam igitur duo Euangelia, ſi modò tam claro nomine tam impias ſectas appellare fas eſt, Lutheranorum vnum, Zuinglianorum alterum. Nam vtraque pars quod ipſa ſentit, ſolum id purum putum Dei verbum & Euangelium eſſe deierauerit. Si doctrinam conſideres, aut ſuperiores, aut certè nihilò ſunt inferiores Zuingliani Lutheranis, non pauciora quàm ij ſcripturarum examina proferunt, orationis verò ſplendore perſuadendíque vi multò præſtare videntur. Si ſpeciem ſpectes pietatis, non eunt hoc inficias etiam ipſi Lutherani, quod ea ſit maior

Collatio Lutheran. & Zuingl. & vtri alteris præſtent.

Nicolaus Amſdorff

maior in Sacramentariis. Sic enim ſcribit de illis Nicolaus Amſdorffius: Anabaptiſtæ & Sacramentarij iam imponunt Germaniæ ſua ſanctimonia, quemadmodum impoſuerunt monachi vniuerſo mundo. Si multitudinem inſpicias, hac quidem longè ſuperant, cùm ex Lutheranis plurimos in ſuam ſententiam pertraxerint. Fatentur hoc ipſimet: ſic enim ſcribit Ioachimus Vueſtphalus: Nulla falſa doctrina tam latè diſpergitur, nulla tanto conatu & hypocriſi defenditur, nulla tam multos homines abripit in errorem, quàm falſa doctrina de Euchariſtiæ ſacramento. Qui etiam alio quodam in libro contra Caluinum ſcribens, ſuos propter paucitatem vocat imbellem turbam præ copiis ingentibus, quibus gloriari Caluinum & confidere dicit. Palàm autem illud eſt, quòd præter Saxonicas ciuitates pauci admodum Lutheri receperunt Euangelium: omnes alij ſiue apud Heluetios, ſiue in Germania, aut Catholici ſunt aut Sacramentarij. Quòd ſi pertinaciam intuearis in errore tuendo, tantum abeſt, vt hac in parte Lutheranis cedant Zuingliani, priores vt etiam eos ferre Caluinus glorietur: qui dum alacriter ad mortem imprimis terrificam ſe obtuliſſent, ſuos quàm Lutheranos multò fuiſſe promptiores aſſerit ad fidei ſuæ, ſicut ipſi videtur, veritatem ſanguine ſuo obſignandam. Quin ſi catalogum legas eorum Pſeudomartyrum, qui noſtro ſeculo propter hæreſim ſuam oppetere mortem non dubitarunt, plures inter eos Zuinglianos quàm Lutheranos reperies. Cùm itaque nulla in re ſint inferiores Lutheranis Zuingliani, neque minùs ij, quàm illi de puro Dei verbo ſe iactent, vtrique tamen ſunt alteris plus quàm hæretici. Lutherani præſertim ſic deteſtantur Zuinglianos vt eos ne quidem audiendos eſſe putent, ac ſceptro potiùs magiſtratus eorum blaſphemias, quàm ſtylo refutandas eſſe cenſent, vt querantur etiam de Lutheranis Sacramentarij, quòd non ſuſtulerint, ſed potiùs ad ſe pertraxerint Papæ tyrannidem: próque ligneo iugo Papæ collo excuſſo, ferreum ab illis impoſitum ſit. Sed negat Ioachimus Vveſtphalus, hanc eſſe tyrannidem, ſi quis obſiſtat Pſychotyrannis Hæreticis, nec eos tyrannidem ſuam blandam illam quidem, ſed ſæuiſſimam & nocentiſſimam in ouile Chriſti

In lib. Recta fides de cœna Domini.

Ioachim. Vveſtphalus.

ſti

ſti permittat exercere, non quidem externo gladio, quo
corpus tantùm occiditur, ſed peſtilẽtis doctrinæ veneno,
quo Diabolus interimit animas blandiendo & mentien-
do. Paſtor, inquit, non agit tyrannum, qui repellit lupos:
magiſtratus non exercet tyrannidem, ſi ſecundum legem
coërcet maleficos, & de ſontibus ſumit pœnas. Eccleſiaſtæ
non ſunt accuſandi de tyrannide, qui noxios Eccleſiæ &
pertinaces excommunicant, voce & ſcriptis ſeductores
reprimunt, gubernatores politicos admonent ſui officij,
edicta & neceſſariam ſeueritatem magiſtratus appro-
bant. Minùs Eccleſia affligeretur à Pſychotyrannis, mi-
nùs acciperet damni: non ita multi, vt nunc fit, ſeduce-
rentur, ſeducti minùs pertinaciter hærerent in ſuis er-
roribus, ſi magiſtratus & miniſtri Eccleſiaſtici ſeueriori-
bus remediis profligarent morbos grauiores, qui conta-
giis afficiunt membra corporis ſani. Hæc ille veriſſimè
non contra Sacramentarios magis quàm contra ſuos
quoque. De Sacramentariis autem Martinus Lutherus *Lutherus*
hanc tulit ſententiam: Hæreticos ſeriò cenſemus, & alie- *quo damnat*
nos ab eccleſia Dei eſſe, Zuinglianos & Sacramentarios *Sacramen-*
omnes, qui negant Chriſti corpus & ſanguinem ore carna *tarios, etiã*
li ſumi in venerabili Euchariſtiæ ſacramento. Qui etiam *ſe & ſuos*
in epiſt. quadam ad illuſtrem virum Albertum Marchio- *damnat.*
nem Brandenburg. in Pruſſia Ducem, negat cum illis tra-
ctatus vllos habẽdos, quandoquidem ab initio quàm latè
patet Chriſtianus orbis, vna fuerit & concors omnium de
hoc Sacramento ſententia. Proinde, inquit, ſi quis nunc
de eo dubitat, perinde facit, atq; ſi non credat vnam, ſan-
ctam, Catholicam Eccleſiam: qui etiam non ſolùm Eccle-
ſiam vniuerſam hæreſeos condemnare videtur, verùm
etiam Chriſtum ipſum cum Apoſtolis & Prophetis ſuis,
quorum grauiſſimo teſtimonio corroboratus eſt hic arti-
culus, quo nos credere profitemur ſanctam Eccleſiam Ca-
tholicam. Sic enim ait Chriſtus: Ego vobiſcum ſum vſq;
ad conſummationem ſeculi. Et Paulus Eccleſiam vocat
columnam & firmamentum veritatis. Deinde verò teſti-
monium contra illos fert ipſa eorum propria opinio, cùm
in iſtius textus expoſitione ſic inter ſe diſſident, vt ſeptem
propemodum aut octo liceat interpretationes reperire.
Hic Lutherus non contra Zuinglianos magis quàm con-

tra ſeipſum ſuóſque non minùs & diſſidentes inter ſe, & conſenſum Eccleſiæ pro nihilo ducentes, veriſſimam tulit ſententiam. Pergit autem ad eundem Ducem ſcribens: Quocircà moneo & peto Illuſt. veſtram, velit eiuſmodi homines vitare, nec eos in ditione ſua ferre: Nam illud neceſſe eſt, vt ſecum reputet, ſi permiſerit in ſuis terris verſari ſectarios eiuſmodi, cùm prohibere poſſit, quod multum grauabit conſciētiam ſuam, ac vix vnquàm eam tranquillare poterit. Sic Lutherus ne receptum quidem à ſuis dandum eſſe Sacramentariis cenſuit, quos etiam non dubitat vocare Sathanæ miniſtros, mendaces, imò ipſum mendacium, fucum & ſimulationem. Et in eo libro, qui inſcribitur, Confeſſio de Cœna Chriſti, monet vt haud aliter caueant ſibi omnes à Zuinglio, quàm à Sathanæ veneno. Hæc eſt Lutheri de Sacramentariis cenſura.

Quid Sacramentarij de Lutheranis iudicent.

Nunc audi viciſſim, quid illi ſentiant de Luthero, déque ſectatoribus eius: Speciem, inquit Oecolampadius, verbi Dei adferunt Lutherani, verbum Dei non adferũt: id quod Hæretici paſſim facere ſolent, omnéſque volunt videri verbo Dei niti. Bucerus verò ſcribit Lutherum ab omnibus accuſari imperioſæ & acerbę dicacitatis, & quòd non patiatur ſibi ab aliquo contradici. Si exigit, inquit Bucerus, ne quis à ſe vlla in re diſſentiat, probet ſe eſſe Deum. In vertendis & explanandis ſcripturis manifeſti ſunt, neque pauci eius lapſus. Sic non minùs Zuingliani ſibi fas eſſe putauerunt diſſentire à Luthero, quàm ſibi licere Lutherus voluit diſſentire ab vniuerſa Eccleſia. Tigurini verò miniſtri, reſpondentes ei libello, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, contra Zuinglianos ediderat Lutherus, acerrimè contra eos inuectus, inter cætera ſic aiunt: Prophetæ & Apoſtoli Dei gloriæ, non priuato honori, non ſuæ pertinaciæ & ſuperbię ſtudebant, ſed peccatorum ſalutem quærebant vnicè: Lutherus autem ſua quærit, pertinax eſt, inſolentia nimia effertur, & confeſtim Sathanæ tradit, quotquot illius ſententiæ non ilicò ſubſcribere velint: & in omnibus correptionibus ſuis plurimum maligni ſpiritus, quàm minimum verò amici & paterni animi deprehenditur. Hoc eſt viciſſim Sacramentariorum de Luthero, déque ſectatoribus eius, ac Lutheri de Sacramentariis iudicium. Quin autem

In dialogis aduerſus Melan.

vtrunq

vtrunque verum & rectum ſit, cùm ex eadem vnius magiſtri Sathanæ ſchola ſint vtrique profecti, dubitandum non eſt. Ac iactatur quidem à nonnullis, conſenſionem eſſe factam inter Zuinglianos & Lutheranos de ſacramento Euchariſtiæ. Cæterùm ne quis erret, quid hac de re compertum habeamus, paucis perſtringere viſum eſt. Quanta fuerit contentio inter Lutherum, qui panem eſſe affirmabat corpus Chriſti ſubſtantialiter & realiter: & Oecolampadium atque Zuinglium, qui ſignum & figuram eſſe tantùm dicebant, iam demonſtrauimus. Quæ poſteà quàm ſemel efferbuit, ſic progreſſu temporis adaucta eſt & inflammata, vt acerbiſſimè fuerit per annos plùs minùs quindecim exagitata, cùm ſicut ſcribit Caluinus, neutri alteros æquo animo & placido audire ſuſtinerent: Nam etſi, inquit, ſemel contulerunt inter ſe: tanta tamen animorum alienatio fuit, vt re infecta diſceſſerint. Itaque cùm ad concordiam aliquam accedendum eſſet, magis ac magis regreſſi ſunt, nihil aliud ſpectantes, quàm vt opinionem ſuam tuerentur, & contrariam refutarent. Id cùm videret Caluinus, iudicem inter vtroſque ſe conſtituit, haud aliter atque Muncerus inter Papam & Lutherum, neque Zuinglij minùs & Oecolampadij, quàm Lutheri ſententiam damnauit, ac ſuam quandam attulit nouam, & à ſeculis inauditam, quæ non ſolùm priſcis illis Doctoribus, verùm ipſis etiam noſtri ſeculi Sacramentariis prorſus fuit incognita. Docuit enim, panem & vinum in menſa Domini propoſita, nihil aliud eſſe, quàm arrabonem & quaſi ſigillum, omnes promiſſiones in Chriſto nobis factas confirmans & ſtabiliens: idque ſine ſcripturarum, ſine Patrum, ſine collegarum etiam ſuorum autoritate. Qua quidem re non magis Lutherum, quàm ſcholam etiam ipſam Tigurinam offendit: quæ cùm Vlricum Zuinglium tanquàm primum doctrinæ ſuæ autorem colat, ferre non potuit, eum à Caluino reprehendi, ac præter omnem ſcripturarum autoritatem nouam ab eo quandam opinionem de Cœna Dominica adferri: quam vt placaret poſteà Caluinus, ſcripſit epiſtolã, in qua conatus eſt oſtendere, ſe non diſſentire à Zuinglio, & aliis eius ſcholę magiſtris, in doctrina de Cœna Dominica, cùm tamen reuera plurimùm ab eis diſſentiret. Quin & illud vulgo per-

Explicatio de Caluini doctrina circa Euchar.

ſuadere conatus eſt,qui ſunt Auguſtanæ Confeſſionis,eos habere ſe coniunctos in ſua de Cœna Dominica doctrina. Qua de re ante ſeptem annos libellum quendam edidit, quem inſcripſit, Summa confeſſionis de Sacramentis: in quo conatus eſt illud demonſtrare, quòd qui ſunt Confeſſionis Auguſtanæ, de Sacramento Euchariſtiæ nihil diuerſum ab eo ſentiant, quod hi docent qui ſunt Confeſſionis Tigurinæ: cuius eſt ipſe quoque Caluinus. Cùm autem vno vel altero anno nemo contra libellum ſcripſiſſe quicquam videretur, pleriq; ſic interpretabantur, quòd iſto ſilentio Caluini conſilium hoc fuerit approbatum. Iámque voces illæ vulgò iactabantur, eos qui ſunt Auguſtanæ Confeſſionis, ex Lutheranis factos eſſe Zuinglianos, Hoc Lutheri quidam ſectatores ferre non potuerunt, quòd à Luthero ſuo defeciſſe, & in caſtra Zuinglij tranſfugiſſe dicerentur, cùm quanta contentione dogma Zuinglij de Euchariſtia Lutherus oppugnauerit, nemini ſit obſcurum. Itaque non defuerunt qui Caluini ſcriptum hoc ſcriptis contrariis refutarent: contra quos mox Caluinus edidit ante biennium libellum, cui titulum fecit, Defenſio ſanæ doctrinæ de Sacramentis, quam Paſtores & miniſtri Tigurinę Eccleſiæ & Geneuēſis antehac breui Confeſſionis formula complexi ſunt, vnà cum refutatione probrorum, quibus eā indocti & clamoſi homines infamant. Edidit non multò pòſt alteram quoque defenſionem contra Ioachimi Vveſtphali calumnias: cuius quidem Ioachimi libros, quos nominatim contra Caluinum ſcripſerit, nobis adhuc videre non licuit. Verùm cùm hæc ſcriberemus, incidit in manus noſtras libellus Ioachimi Vveſtphali hominis Lutherani, cuius hæc eſt inſcriptio, Iuſta defenſio aduerſus inſignia mendacia Ioannis à Lasko, quæ in epiſtola ad Sereniſſimum Poloniæ Regem, &c. contra Saxonicas Eccleſias ſparſit. Scribit is in epiſtola ad Senatores Francofordenſes, etiam viuente Luthero fuiſſe Francoforti ad Mœnum qui inſinuarent animis errorem Zuinglij, ídque facerent aſtutè ſub vmbraculo & prætextu, quaſi à Saxonicis Eccleſiis non diſſiderent: à quibus vt ſibi diligenter cauerent, ſcripto quodam ſuo Lutherus hortatus eos fuerit. Mortuo verò Luthero multò maiore eos licentia & impudentia mendacia eiuſmodi ſpar

Ioachim. Vveſtpha.

di ſparſiſſe, quòd de ſacramento Euchariſtiæ cum Auguſtana Confeſſione conſentiant: cùm plurimùm intereſſe dicat inter Auguſtanam & Sacramentariorum doctrinam: cùm qui ſunt Auguſtanæ Confeſſionis, doceant panem verè eſſe corpus Chriſti, carnem & ſanguinem Chriſti verè diſtribui miniſtri manibus, & ſumi in hoc ſacramento ore communicantium: Sacramentarij contrà tantùm eſſe ſymbolum ſeu figuram abſentis corporis dicant, & tantùm diſpenſari & accipi panem & vinum. Quamobrem hortatur Francofordenſes, vt conſiliũ Lutheri ſequantur, eiuſmodi Pſeudoprophetas fugiant, & ex cœtu ciuiũ relegent. Morbida, inquit, ouis ſeparatur, ne totum ouile corrumpat. Membrum corruptum reſecatur, ne noceat reliquis: Separantur corpora hominum, ne immunda lepra vel ſcabie inficiant ſanos: quantò magis ſeparari oportet immundos ſpirituali lepra mẽte corruptos, ne oues Chriſti inficiant & perdant? Apoſtolus prohibet in domum recipere non afferentes doctrinam Apoſtolicã, ne recipientes communicent ipſorum operibus malis: quomodo admittendi ſunt in conſortiũ populi Chriſtiani, qui afferunt doctrinam Apoſtolicę veritati repugnantem? Sæpius commendat ſcriptura hoſpitalitatem, præcipit opera miſericordiæ & charitatis exercere erga exules & peregrinos: verũ ita, ne fides violetur, & ne aduerſus multos lædatur charitas. Vt enim charitatis eſt, hoſpitio recipere peregrinos, & his benignè facere, ſi pro hoſpitalitate & beneficiis non malafacta rependant, ſi quieti non turbent Eccleſiam & Remp. ita charitati maximè repugnat, prębere hoſpitiũ ingratis. inquietis & noxiis communitati: his parcere, hos fouere, non pię charitatis obſequium, ſed impiæ peruerſitatis exitiale nocumentum, non miſericordia eſt, ſed crudelitas. Hęc Ioachimus in ea quã ad Francofordenſes hoc ipſo anno. 1557. edita ſcripſit epiſtola. Qua de re Tymanus quoq; paſtor Bremẽſis anno proximè ſuperiore plura ſcripſit in eandem ſententiam. Vidimus autem poſteà recens admodum editum à Caluino libellum, cui titulum fecit, Vltima admonitio Ioannis Caluini ad Ioachimũ Vveſtphalum, cui niſi obtemperet, eo loco poſteà habẽdus erit, quo pertinaces Hæreticos haberi iubet Paulus. In quo ſimul & Magdeburgenſes, & Bremenſes, & Hildeſamenſes,

Hæreticos ſeuerè tractandos & puniendos eſſe.

Caluini iudicium de plerisq; Lutheranis.

& alias quaſdam Saxonicas ciuitates, quæ communi conſenſu dogma ſuum damnauerant, grauiſſimis probris & maledictis inſectatur: Sic eſſe dicit errore ſuo faſcinatos, vt quod pueris in Catechiſmo traditur, veterani Theologi non teneant. Quid valeat Cœna, quorſum ſpectet, nunquàm guſtaſſe brutos iſtos homines: ne guttam quidem ingenui pudoris in eis eſſe: nimis largam illis copiam cauillationum profluere, dum Lutheri ſui hyperbolas proiiciunt, modò plebeculam ſuóſque fraterculos faſcinent, popularis theatri plauſu contentos, nec Dei nec Angelorum iudicium magnoperè curare. Tribuit illis furioſum impetum, nugatoriam leuitatem, cæcam temulentiam, caninam improbitatem, diabolicam ſuperbiam, quòd eis ſuperbia ſit loco pietatis, quòd eos ferocitas omni humanitate ſpoliauerit, quòd obſtinatio nil moderaminis reliquum fecerit. Vocat eos vertiginoſos homines, Cyclopes, ſuperbam factionem Gigantum, latratores, phreneticos, beſtias, proteruos, faſtuoſos, pertinaces, & aliis id genus coloribus depingit. Quæritur de illis, quòd ſe ſuóſque indignos eſſe clamitent, quos terra ſuſtineat: ita quòd niſi repentè exterminentur è mundo, non poſſe cum eis mitiùs agi, quàm vt ad Scythas vel Indos ablegentur: accuſare eos Principum ſegnitiem, quòd non exerto gladio protinùs deleant Sacramentariorum memoriam. Hæc in eo libello Caluinus. Ex quibus facilè quiuis perſpicere poteſt, falſum eſſe quod de conſenſu iactatur, cùm omnes ferè Saxoniæ ciuitates doctrinam Sacramentariorum cōdemnauerint. Quamuis interea diſſimulandum illud non eſt, quòd in eodē libello duos Saxoniæ oculos Vvittembergam & Lipſiam nil ſimile contra ſuam doctrinam decreuiſſe, quódq; ſecum facere Philippum gloriatur: quem non magis à ſe quàm à propriis viſceribus in hac cauſa diuelli poſſe ſcribit. Sed non propterea ſtatim verum eſt, quia ſic ſcribit Caluinus: nos verò de Philippo meliora nobis pollicemur.

De tertia ſecta Anabaptiſtarū. Exiſtimas fortaſſe duas tantùm ſectas has eſſe: quæ ſibi noſtro hoc infelici ſeculo nomen & autoritatem Euágelij vēdicare ſint auſæ? Erras ſi id putas. Eſt pernitioſior etiam tertia, quæ quoniā à Catholicis legitimè baptizatos rebaptizat, Anabaptiſtarū ſecta vocatur. De quo genere videntur

tur etiam fuiſſe fratres Vvaldenſes, quos & ipſos non ita pridem rebaptizaſſe conſtat, quamuis eorum nonnulli nuper adeò, ſicut ipſi in Apologia ſua teſtantur, iterare Baptiſmum deſierint: in multis tamen eos cum Anabaptiſtis conuenire certum eſt. Ac ſcribit quidem in ſuis Dialogis Antonius Coruinus, quòd è Zuingliana ſecta potiſſimum haud aliter atque ex equo Troiano prodierint. Sed ſi quis rem diligentiùs inſpexerit, quamuis idem illi quòd Zuingliani de ſacramēto Euchariſtiæ ſentiāt, Anabaptiſmum tamē ſuum eos è Lutheri ſcriptis hauſiſſe reperiet. Certè Balthaſar Pacimontanus, qui primus autor huius ſectæ fuiſſe videtur, idē ſecū ſentire Lutherum gloriatur: quemadmodū ipſe fatetur in libro quem ſcripſit ad duos Parochos de Anabaptiſmo. Teſtatur autē etiam Bucerus, vnde Lutheri, inde & Anabaptiſtarum Euangelium prodiiſſe, nimirum è Saxonia. Cùm ad Vvaldenſes ſcriberet Lutherus, inter alios eorū articulos reprehēdebat & hūc, quòd paruulos ad futuram fidē baptizarent, quam adulti cōſequuturi ſint. Ait igitur: Præſtare prorſus omittere baptiſmū in paruulis, quàm baptizare ſine fide: quia ſacramenta neque debeant, neque poſſint ſine fide accipi. Si verò ſine fide accipias ſacramentum, magno tuo malo accipies. Huic veſtræ doctrinæ opponimus nos, inquit, verbū Chriſti: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hinc occaſionē arripuerūt Anabaptiſtæ. Nam cùm abſurdum illis videretur, quod aſſerebat Lutherus, habere ſuā propriam fidem actu paruulos, ſicuti reuerà eſt abſurdiſſimum, ſatius illis viſum eſt, omittere Baptiſmū in paruulis, & eos non niſi credentes baptizare: quòd hoc ſe verbo Chriſti niti dicerent, hoc in æternū eſſe manſurum vociferarentur, aduerſus hoc ne portas quidem inferi præualituras eſſe gloriarentur. Quorum etiam vnus Memno Phryſius, qui cæteris eruditione præſtare videtur: Certè, inquit, hac in re non poſſum decipi verbo tuo pater cæleſtis: credidi, illudque ſuſcepi per Spiritū ſanctum, vt certū veritatis verbum. Ac paulò pòſt: Ego ſcio certò & firmiter, quòd hac mea doctrina, quod eſt verbū Dei, in die recti iudicij, non ſolùm Dominos & Principes, non ſolùm mūdum, ſed ipſos etiam Angelos iudicabo. Sic ille nō minùs cōfidēter & animoſè quàm Lutherus de ſua doctrina

Antonius Coruinus.

Balthaſar Pacimōtanus.

Bucer. in c. 3. Matt.

Memno Phryſius.

tanquàm de puro Dei verbo ſe magnificè iactat. Cæterùm ſicut Sacramentariorum, ſic & hanc ſectam Lutherus vehementer eſt inſectatus, & ſcripſit librum, cuius paulò antè meminimus, ad duos plebanos, in quo inter cætera his etiam verbis vtitur: Quod dicunt Anabaptiſtæ, nuſquam in ſcripturis haberi, quòd aut habeant fidem, aut baptizari debeant infantes, fatemur nos id nulla ſcriptura probare poſſe, quæ clarè & manifeſtè talibus aut ſimilibus verbis dicat: Debetis pueros baptizare: nam & ipſi credunt: Si quis nos vrgeat ad demonſtrandam eiuſmodi literam, huic nos tanquam victori cedamus oportet: nuſquam enim ſcriptum inuenimus. Boni autem & ratione prædit Chriſtiani, tale nihil à nobis exigunt: faciunt id contentioſi tantùm & præfracti homines, vt eſſe prudentes videantur. Contrà verò nullam ipſi ſcripturam proferunt, quæ dicat, Debetis adultos baptizare, non autem pueros. Mox ex Apoſtolorum traditione ſemper in Eccleſia Dei obſeruata docet, paruulos eſſe baptizandos, etiam ſi nulla ſcriptura faciendum id eſſe præcipiat. Ac ſicut nuper in Euchariſtiæ ſacramento, ita nunc in paruulorum baptiſmo defendendo potiſſimùm Eccleſiæ nititur autoritate: quam tamen opponi ſibi non vult, quoties ipſe quacunque tandem de re quamuis diuturna multorum ſeculorum conſuetudine recepta, ſcripturam à nobis exigit.

Lutherus cōtra Anabaptiſtas ſcribens ſe iugulat.

Hoc ergo iam tertium eſt Euangelium quàm illa duo ſuperiora multò peſtilentius. Nam pręterquàm quòd cum Lutheranis legitimum ſacrificium & ſacerdotium abrogat, & cum Zuinglianis in Euchariſtiæ ſacramēto realem Chriſti præſentiam negat, multa habet alia & blaſphema & ſeditioſa. Publicum enim verbi miniſterium prohibet, Deum humanam ex Maria naturam non ſuſcepiſſe contendit, Chiliaſtarum errorem renouat, dominationē ſpernit, nec legitimæ poteſtati ſubiectos homines eſſe vult. Itaque quocunq; perſuaſerit hæc ſecta, turbas & ſeditiones ingētes excitat. Documento eſſe poſſunt cùm aliæ quædam inferioris Germaniæ, tum præcipuà Monaſterienſis ciuitas. Nam ſicut Henricus Dorpius Lutheranus, & qui hiſtoriam eius ex Germanica Latinam fecit Ioannes Sleidanus Zuinglianus literarum monumentis prodiderunt

Anabaptiſtæ reliquis ſectariis deteriores.

Exemplū à ciuitate Monaſterienſi.

prodiderunt, eò primùm venerant ante annos quatuor & viginti, qui populo pro Chriſti Euangelio Lutheri doctrinam annunciarent: Quos cùm Sacerdotes Catholici nō eſſe ferendos putarent, fecit Bernhardus Rothmannus cum ſuis, quos ad propagandam Lutheri doctrinam Philippus Lantgrauius Heſſiæ miſerat, quod Hæretici facere conſueuerunt, vt certis doctrinæ Catholicæ capitibus conſciptis, Catholicos ad diſputationem prouocarent, idque iudice profano ciuitatis magiſtratu: coram quo ſe probaturos oſtendebant, falſam eſſe catholicorum doctrinam. Cùm autem Catholici Sacerdotes diſputationem refugiſſent, migrarunt è ciuitate, poſteaquàm eis officio Dei verbi prædicandi fuerat interdictum. Vnus integer annus non interceſſit, cùm ſuam quoque doctrinam in eadem ciuitate pro Chriſti Euangelio diſſeminare cœperunt Anabaptiſtæ. Cúmque itidem alteri alteros ad diſputationem prouocaſſent, ſed eadem illa lege quæ Catholicis anteà lata fuerat, vt nihil præter ſcripturas Canonicas adduceretur: ecce qui paulò antè eadem hac lege Catholicos ad diſputandum prouocauerat Bernhardus Rothmannus, primus in illa ciuitate Lutherani Euāgelij buccinator, conditionem non accepit. Sic factum eſt, vt nulla diſputatione habita, Lutherani qui nō ita pridem eiecerant è ciuitate Catholicos, fuerint & ipſi non ita multò poſt per Anabaptiſtas ex ea exterminati. Nam & Senatus loco motus eſt, & templa direpta atq; incenſa, & quicunque factionis Anabaptiſtarum eſſe noluiſſent, per vim ciuitate pulſi ſunt. Bernhardus verò Rothmannus, Hennicus Rolius, & Godefridus Strallen ex Heſſia miſſus, ſicut ex Chriſtianis Lutherani, ſic paulò pòſt ex Lutheranis facti ſunt Anabaptiſtæ, & Anabaptiſtarum Euangelium ſumma vi propagarunt, verúmque illud eſſe oſtenderunt, quod ſcriptum eſt: Impius cùm in profundum venerit, contemnit. Nam ſi ſemel aliquis deſerit religionem Chriſtianam, cuicunque tandem ſectæ nomen dederit, ei ludus quidam eſſe videtur, de vna ſecta in aliam tranſilire.

Eſt autem & hæc Anabaptiſtarum ſecta valdè diſſecta. Neq; enim doctrinæ capitibus inter ſe cōueniunt. In quibuſdam Germaniæ ciuitatibus quidam tanquam œſtro *Anabaptiſtæ inter ſe diſſecti.*

perciti nudi circumcurſabant, populum ad pœnitentiam hortantes: in omnem intereà ſeditionis excitandæ occaſionem intenti. Neque heri aut nudiuſtertius hæc hæreſis nata eſt, fuit etiam Auguſtini ſeculo, & ſicut aliæ pleræque omnes hæreſes, ſic & hæc ſtatim ab initio multas in partes fuit diuiſa. Nam alij vocabantur Donatiſtæ, alij Rogatiſtæ, alij Maximianiſtæ, Circenſes alij, qui conuerſi tandem ſunt à factione Donatiſtarum (hoc enim nomen cæteris erat celebrius) ad Eccleſiæ Catholicæ ſocietatem: alij Circumcelliones qui haud aliter atque noſtro ſeculo Monaſterienſes reliquos omnes immanitate ſuperabant, quemadmodum & Auguſtinus non vno loco, & qui vitam eius conſcripſit Poſſidonius memoriæ prodiderunt. Sed neque nunc pauciora ſunt huius hydræ capita: Sunt enim alij Muncerani, alij Orantes, alij Silentes, Somniantes, pueris ſimiles, Synceri, Impeccabiles à Baptiſmo, Liberi, Binderliani, Sabbatarij, Maderani, Hoffmannici, & poſt eos exorti Circuncíſi: fortaſſis & Adamitæ ad Anabaptiſtarum ſectam pertinent. Sunt qui originem huius ſectæ ad Thomam Muncerum quàm ad Balthaſarum referre malunt, qui ante annos trigintaduos ſeditionem Ruſticorum in Thuringia excitauerat: quo nomine cùm debitas pœnas perſoluiſſet, priuſquam capitis ſupplicium lueret, non mediocrem dolorem oſtendiſſe dicitur de ſeducta plebe: quin & errores ſuos reuocaſſe, & peccata ſua ritu Catholico confeſſus ſub vna ſpecie Sacramentum venerabile Euchariſtiæ percepiſſe. Sed qui ſcripſit eius hiſtoriam Philippus, nullam eius rei mentionem facit, quòd rebaptizare docuerit. Immanis hæc eſt Anabaptiſtarum ſecta, ſi vlla alia. Interea tamen qui nomen illi dederunt, æquè vt Lutherani vel Zuingliani, firmiter credunt & certò ſtatuunt, ſibi peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſe eſſe in gratia, ſeque poſſeſſuros omninò regnum cælorum: & idem vt quilibet credat, certóque ſtatuat, à ſuis omnibus exigunt.

Aug. epiſ. 50. & 30. & de hæreſibus hære. 65. Poßid. in vita Aug. cap. 10.

Thomas Muncerus ex Anabaptiſta Catholicus.

Ex quo videre licet, quàm falſum ſit Lutheranorum illud axioma, cuius homini ad peccatorum remiſſionem aſſequendam eſſe neceſſarium vt firmiter credat, certóq; ſtatuat, abſq; vlla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis eſſe peccata ſibi remiſſa. Quod ſicut omnibus

Falsò doceri fidem ſpecialem, qua certò quiſque ſtatuat.

bus Hæreticis inter ipſos fuit ſemper & eſt commune & proprium, ſic apertè ſcripturis fideique Catholicæ aduerſatur. Quid eſſe poteſt illa ſcriptura apertius: De propitiato peccato noli eſſe ſine metu? Etiam ſi certò ſit remiſſum peccatum, non vult tamen Spiritus ſanctus, vt omninò ſecuri ſimus. Iſti contrà capitale crimen eſſe putant, ſi quis vel minimùm dubitet, ſibi remiſſum eſſe peccatum. Dicit eadem ſcriptura: Non te iuſtifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipſe eſt. Huic ſcripturæ an non contradicunt, qui certò de ſe ſtatuere & pronunciare audent, ſibi peccata eſſe remiſſa, ſeque eſſe in gratia? cùm præſertim iuſtificatū eſſe, nihil aliud ſit apud illos, quàm peccatorum remiſſionem eſſe conſequutum? Loquitur alia ſcriptura: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus, ſcrutans cor & probans renes. An verò iſti non ſibi quod Dei proprium eſt arrogant, qui ſe corda ſua ſcrutari & cognoſcere poſſe confidunt? quod ille certè ſibi non fuit auſus arrogare qui dixit: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me: Neque ille qui dixit: Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ: tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea. Monet Paulus: Nolite ante tempus iudicare, quoadúſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cōſilia cordium. Ac ne quis putet ipſum de eo tantùm quo alios, non autem quo nos ipſos iudicamus iudicio, loqui, quæ paulò antè præcedunt, de quo loquatur, manifeſtum faciunt: Sed neque meipſum, inquit, iudico. Nil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: Qui autem iudicat me, Dominus eſt. Ecce Paulus vas electionis nihil habebat, in quo reprehenderet eum cor ſuum, eò tamen audaciæ progreſſus non eſt, vt ipſe ſe iudicare vellet, Domini qui ſolus agnitor cordis eſt iudicium de ſe eſſe voluit. Et tu quod ſolius Domini proprium eſt, audes tibi vendicare? audes illius de te ſententiam anteuertere? audes pronunciare certóque ſtatuere, tè iuſtificatum eſſe, hoc eſt peccata tibi remiſſa eſſe? Monet Chriſtus: Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus

remiſſa ſibi eſſe peccata.

Eccle. 5.

Eccle. 7.

Hiere. 17.

Pſal. 18

Iob 9.

1. Cor. 4.

Luc. 17.

mus

mus:& tu contra præceptum hoc Domini, te ſeruum vtilem eſſe pronunciare non dubitas? Quiſquis enim certò ſtatuit, ſibi remiſſa eſſe peccata, ſe eſſe in gratia, quid is aliud quàm ſe ſeruum vtilem eſſe pronunciat? Ait

Eccle. 9 ſcriptura: Neſcit homo an amore, vel odio dignus ſit: & tu contra ſcripturam ſcire te, quòd ſis amore dignus affirmas? Nam ſi certò ſcire te gloriaris tibi peccata eſſe remiſſa, téque eſſe in gratia, quid aliud quàm ſcire te quòd ſis amore dignus aſſeris, & mendacij Dei ſpiritum

Iob 9 arguis? Dicit beatus Iob: Si iuſtificare me voluero, os meum cōdemnabit me: ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Num illo tu ſanctior? num de prædeſtinatione diuina quàm ille certior? vt quòd ille ſuam

Matth. 23 animam ignoraſſe fatetur, tu quòd ſimplex & innocens

Luc. 16 ſis, certò ſtatuere de te audeas? Non metuis, ne quod olim audiuerunt Phariſæi, quos dealbata ſepulchra Chriſtus vocat, idem audias tu quoque: Vos eſtis, inquit, qui iuſtificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda veſtra, quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum? Nulla poteſt eſſe apud Deum maior abominatio quàm ſit Hæreticorum hæc tanta præſumptio.

Obiectio prima ſoluitur, vt fides ſpecialis negetur. Dicit aliquis: Quid igitur? tu me non iubes credere, quam in ſymbolo profitemur, remiſſionem peccatorum? Abſit, Imò iubeo te firmiter credere, certóque ſtatuere, quòd ſit remiſſio peccatorum in Eccleſia, quòdque remiſſionem hanc & mihi, & tibi, & Iudæ proditori, & ſingulis adeò mortalibus, etiam iis qui vel iam ſunt, vel deinceps

1. Ioan. 2 etiam futuri ſunt apud inferos, abundè Chriſtus prome-

1. Cor. 5 ruit vniuerſis: qui pendens in cruce factus eſt propiciatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi: qui per mortem ſuam nos Deo patri ſuo reconciliauit. Vt autem credas, omnes hanc remiſſionem eſſe conſequutos, omnes aut poſſidere iam,

Heb. 1 aut poſſeſſuros regnum cælorum, non ego, ſed ſcriptura te prohibet credere. Guſtauit quidem ille mortem pro

Heb. 5 omnibus, ſed mortis illius fructum non omnes in ſe tranſferre conantur: factus eſt cauſa ſalutis omnibus: ſed addit ſcriptura, obtemperantibus ſibi: patefecit ingreſſum ad vi

ad vitam omnibus, ſed adiecit Chriſtus ipſe, Si mandata ſeruauerint. Si quis autem non obtemperauerit, ſi quis eius mandata non ſeruauerit, ſi quis ad finem vſque non perſeuerauerit, eum qui nihilominùs certò ſaluum fore ſtatuit, quid is aliud, quàm negat vocem Euangelij, quam audituri ſunt ad læuam inter hœdos collocati: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius? Ita vt docere, neceſſarium eſſe vnicuique ad ſalutem conſequendam vt firmiter credat, certóque ſtatuat, ſibi propter Chriſtum peccata eſſe remiſſa, ſe eſſe in gratia, ſe certò poſſeſſurum regnum cœlorum, nihil aliud ſit, quàm docere, nullas eſſe gehennæ pœnas impiis conſtitutas, quos ad illas peruenturos nemo dubitat, qui Chriſto credit: non Chriſti culpa, quaſi crux illius & mors parùm efficax fuerit ad ſalutem illis adferendam, ſed ſuo ipſorum vitio, qui per digna pœnitentiæ opera, paſſionis & mortis Chriſti fructum in ſe transferre non ſunt conati. Quam ob rem ſi non teneor de omnibus credere, quòd ſunt remiſſionem peccatorum conſequuti, ſi non teneor de hoc aut de illo, certè neque de me credere teneor, niſi mihi ſpecialiter fuerit à Deo reuelatum. *Matth. 25*

Hîc dicent iſti: Tu perindè nobiſcum agis, ac ſi nos impios in impietate ſua perſeuerantes firmiter credere iuberemus, quòd ſint in gratia, cùm nos de conuerſis loquamur. Atqui huc ibam, hanc à vobis confeſſionis veſtræ vocem extorquere cupiebam. Aliquid igitur in nobis eſſe conceditis, quod nos firmiter credere certóque ſtatuere faciat, nimirum vt à peccatis auerſi, ad Deum autem ſimus conuerſi. Sed obſecro vos, quid ſi conuerſus ſibi videatur, qui conuerſus non eſt? verbi gratia: videtur ſibi conuerſus peruerſus Lutheranus, videtur ſibi conuerſus magis etiam peruerſus Zuinglianus, videtur ſibi conuerſus peruerſiſſimus omnium Anabaptiſta, vel Seruetus, vel Suenckfeldius, vel quicunque tandem alius peſtilentiſſimus Hæreticus, num ideo dices eum eſſe cum Deo in gratia? Sicut autem nulli magis opinione doctrinæ ſunt inflati, quàm qui quàm minimam illius partem habent, vt non ſine cauſa prouerbio celebratum ſit illud, quod à Thucydide ſcriptum eſt: Inſcitia confidentiam, eruditio *Obiectio ſecunda.* *Thuc. lib. 2*

belli Peloponneſiaci. eruditio cunctationem parit: ſic non raro fit, vt firmiter credant certóque ſtatuant,ſe conuerſos eſſe, qui vel maximè ſunt peruerſi. Vidit hoc etiam ille ſapiens, qui dixit:Sunt impij qui ita ſecuti ſunt quaſi facta iuſtorum habeant. *Eccle.5* Saulus dum adhuc ſpiraret minas & cædes in diſcipulos Domini, & ignorans Eccleſiam perſequeretur, *Actor.9* nonne ſibi viſus eſt ſingulari quodam zelo pietatis ardere? *Philip.3* nònne ſecurus erat ſe toto corde Deum quærere? ſe perſequẽdis Chriſtianis obſequium illi gratiſſimum præſtare: cùm quicquid eius fecerit, fecerit ſicut ipſe fatetur, *Gala.2* ſecundum æmulationem, quod abundantiùs æmulator exiſteret paternarum ſuarum traditionum. Habuit igitur zelum, ſed non ſecundum ſcientiam, & ideo miſericordiam conſequutus eſt, quia ignorans fecit. *Rom.10* *1.Timo.1* Verum igitur eſt quod ſcribit Sapiens: *Prouer.14* Eſt via quæ videtur homini iuſta, nouiſſima autem eius deducunt ad mortem. *Prouer.21* Et rurſus: Omnis via viri recta ſibi videtur, appendit autem corda Deus. Mittamus autem infideles & Hæreticos, quàmuis æquè ſibi non videntur Hæretici Zuingliani vel Anabaptiſtæ, atque Lutherani. Sed loquamur iam de Catholicis. Etiã inter illos reperire licet, qui ſibi conuerſi videntur, cùm non ſint. Præclarè Sapiens: Quis poſſit dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato? *Prouer.20* In multis offendimus omnes. *Iacob.3* Ac ſi maximè toto corde ad Deum eſſemus conuerſi, non id noſipſi certò ſtatuere, ſed in miſericordia Dei fiduciâ noſtrâ collocatâ, illius qui ſcrutatur corda & renes, iudicio rem permittere debemus. Quamobrem, execranda eſt iſtorum ſuperbia, qui dum ſe conuerſos pronuntiant, certò ſibi peccata remiſſa ſéque eſſe in gratia ſtatuunt.

Obiectio tertia de fide ſpeciali. Dices iterum: Nos non dignitati noſtræ, ſed miſericordiæ Dei & promiſſionibus fidimus, & inſulſam veſtram cauillationem ridemus, cùm dicitis, dubitandum eſſe propter noſtram indignitatem. *Verba ſunt confeſſionis Eccleſiarũ Saxonicarum.* Nam ideo filius Dei mediator conſtitutus eſt, quia nos indigni ſumus, & vt pater propter ipſum paſſum, reſuſcitatum & deprecantem pro nobis, & habitandum in nobis, ac veſtieutem nos iuſtitia ſua certò ſit propitius huic miſeræ maſſæ, indignæ, & plenæ ſordium, iuxta illud: *Rom.8* Nulla nunc condemnatio eſt iis, qui in Chriſto Ieſu ambulant. Rectè vos quidem, ſi nuda

Chriſti

Chriſti eſſet promiſſio, ſi dignaretur ille miſericordiam impartiri etiam non conuerſis. Nunc autem cùm promiſſio ſit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, cùm non aliis præſtet miſericordiam, quàm qui pœnitentiam egerint, quíque conuerſi fuerint à peccatis ſuis, veſtrum hoc dogma conſiſtere non poteſt. Inſulſa vobis cauillatio videtur, ſi quis dicat, rectè nos dubitare poſſe propter noſtram indignitatem: quid igitur? Num inſulſum iudicatis illum, quo Chriſtus neminem maiorem ſurrexiſſe teſtatur, qui dixit: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Inſulſum Paulum, qui gentibus annunciabat, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes? qui ad Corinthios quoque de Euchariſtia ſcribens: Quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Digna pœnitentiæ opera à nobis Paulus & Ioannes exigunt: ne indignè ad Sacramentum accedamus prohibet: & vos nõ vultis nos de dignitate noſtra eſſe ſolicitos? Quin vos potiùs non inſulſi modò, verùm & impij cenſendi eſtis, qui Spiritum ſanctũ per electa ſua vaſa loquentem, inſulſitatis arguere non dubitatis, quòd is dignos fructus à pœnitentibus exigit, quòd indignè ſumi Sacramentum prohibet. Eſt ita, quòd propterea filius Dei mediator conſtitutus eſt, quia nos indigni eramus: ſed nunquid vt indigni permaneremus? Minimè gentium: ſed vt nos ex indignis dignos faceret, ſicut ſcribit Paulus, in partem ſortis ſanctorum. Nam niſi mediator ipſe noſter factus eſſet, niſi dediſſet ſemetipſum redemptionem pro nobis indignis, etiam ſi & faceremus & pateremur omnia, etiam ſi traderemus corpus noſtrum ita vt arderet, nunquam dignos pœnitentiæ fructus faceremus. Sunt itaque digni fructus pœnitentiæ faciendi, ſi volumus remitti nobis peccata, & cum Deo eſſe in gratia: quos an fecerimus, nos ipſi certò ſtatuere nec poſſumus, nec debemus, illius eſt ea de re iudicium, qui ſolus cordis eſt agnitor. Si verò fecerimus (quod ipſe iudicet, non nos) tunc pater cæleſtis propter filium paſſum, reſuſcitatum, & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac non tam veſtientẽ nos, quàm quod noſtræ deeſt

Matth. 19 · *Matth.* 11 · *Matth.* 3 · *Act.* 26 · 1. *Corint.* 11 · *Coloſ.* 1

deeſt donatæ nobis ab illo iuſtitiæ, iuſtitia ſua compenſantem, certò propicius erit huic maſſæ, non iam indignæ, & plenæ ſordibus. (Abſit à piorum cordibus hæc tam impia vox, vt de cruce & morte Chriſti tam indignè ſentiamus: quaſi non potuerit nos facere dignos in partem ſortis ſanctorum in lumine, vt iam digni habeamur
Luc.20 illo ſeculo: quaſi non potuerit abluere ſordes filiarum
Eſa.4 Sion is, de quo ſcriptum eſt, quòd lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Et iterùm: Sanguis Ieſu Chriſti
Apoc.1 emundat nos ab omni peccato. Et iterum: Sanguis Chri-
Ioan.1 ſti emundabit conſcientias noſtras ab operibus mortuis.
Heb.9 Non ita ſanguini Chriſti detrahemus, vt eum abluere ſordes noſtras potuiſſe negemus. Tum autem quomodo Deus habitabit in nobis, ſi pleni ſordibus fuerimus? cùm ſcriptum ſit, In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis? Quæ
Sap.1 enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſto ad Belial?) Non
2.Cor.6 igitur habitabit Deus in maſſa, neque propicius erit maſſæ plenæ ſordium: Sed in iis habitabit, iis erit propitius, qui fuerunt quidem aliquando pleni ſordium, ſed poſtea-
1.Cor.7 quàm conuerſi ad Dominum, dignos pœnitentiæ fructus fecerunt, ſanguinis Chriſti beneficio ſunt abluti: vt eis dici deinceps queat: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti
Rom.8 eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quoniam verò nos an fecetimus dignos fructus pœnitentiæ, neſcimus, remiſſa nobis peccata, & eſſe nos in gratia, certóque poſſeſſuros regnum celorum, certo ſtatuere non poſſumus, vel propterea ipſa verba, quæ vos ad axioma veſtrum confirmandum adfertis: Nihil damnationis eſt iis qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Nam etſi nos per fidem & fidei ſacramentum ſimul vt in Chriſto baptizati Chriſtum induimus, incorporatos nos eſſe Chriſto non dubitamus: vtrum tamen in illo manſerimus, dubitamus: maximéque nos terrent illa verba, qui non ſecundum carnem ambulant: cùm non ſolùm conſcij nobis ſimus, ſæpè ſecundum carnem nos ambulaſſe, verùm etiam eo ipſo tempore, quo nobis conuerſi videmur, ſatis perſpectum habere non poſſimus, nihil reſtare in nobis

nobis de carnis reliquiis.Scriptum autem eſt:Qui ſunt in carne,Deo placere non poſſunt. *Rom.8*

Dicent iterum iſti:Quid igitur? deſperare nos iubes? Abſit. Imò ſicut conſtanter nego teneri quenquam,firmiter vt credat, certóque ſtatuat peccata ſibi remiſſa eſſe,ſic nõ minùs cõſtanter affirmo, teneri fidelem quemlibet facientem quod in ſe eſt, vt firma & certa ſpe expectet,in hac quidem vita per ſacramentũ Baptiſmi & Pœnitentiæ peccatorum remiſſionem:in ſeculo autem futuro,vitam æternam. Quam ſpem niſi firmam & ſolidam habuerimus,fruſtrà Chriſtiani ſumus.Spes autem hęc noſtra non in nos, ſed in Deum defixa eſſe debet: quem cùm ſpectamus,certiſſimum nobis eſt, eum eſſe fidelem & in promiſſis, & in comminationibus. Cùm autem nos ipſos reſpicimus,fieri non poteſt, quin horrorem quendam concipiamus, etiam ſi nihil nobis conſcij ſimus, vel propter infirmitatem ſaltem noſtram.Cùm enim lapſum eſſe ſciamus CHERVB Angelorum nobiliſſimum, Solomonem hominum ſapientiſſimum, Iſrahelem populorum electiſſimum, cùm & hoc intelligamus, non magis debere nobis Deum perpetuam noſtri tutelam & gratiã, qua nos ab omni caſu præſeruet,nec vnquam ceſſet viam ſalutis æternæ deducere,quàm aut illis,qui iam ſunt à nobis nominati,aut Iudæ vocato Apoſtolo, aut Saul electo Regi, aut Nicolao conſtituto Diacono; non poſſumus omni metu prorſus eſſe vacui: cùm præſertim per electum ſuum vas nos Deus moneat: Noli altum ſapere, ſed time.Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat,cùm per eundem, vt cùm timore & tremore ſalutem noſtram operemur, hortetur: cùm per alium,beatum hominem pronunciet, qui ſemper eſt pauidus:Per alium autem dicat:Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Hæc tamen trepidatio noſtra non debet animos noſtros deiicere, ſed magis Chriſto ſubiicere,& fiduciam erga illum noſtram excitare:vt cum beato Iob dicat vnuſquiſque noſtrum:Etiamſi occiderit me, in eum ſperabo. Quòd ſi verò paradoxum hoc alicui videtur,quod firmiter credere certóque ſtatuere non iubemus,firma autem & certa ſpe vnumquenque eſſe iubemus, quòd in præſenti peccatorum remiſſionẽ, in futuro

Obiectio quarta de fide ſpeciali Hæreticorum.

Rom.11
Philip.2
Prouer.28
Eccle.1
Iob 13

verò ſeculo ſit vitam æternam conſequuturus, is ita rem accipiat, Nihil à nobis rectè credi (de fide Catholica loquimur) cui ſubeſſe falſum poteſt; Speramus autem etiam ea rectè, quæ ſecùs nonnunquam euenire poſſunt. Quoniam igitur fieri poteſt, vt credat aliquis firmiter, certóque ſtatuat ſe eſſe in gratia, & vitam æternam conſequuturum, & hæc eum opinio ſua fallat, ſperare iubemur magis quàm credere: Fidei enim ratio in veritate tanquàm à Deo reuelata, ſita eſt: ſpei autem ſufficientiſſima ratio ſita eſt in poſſibilitate eius acquirendi, quod ſecũdum Dei mandatum & promiſſum ſperes. Deinde verò ſi fidẽ pro fiducia accipias, quemadmodum accipere videntur iſti, fiducia timorem excludit, ſpes comitem ducit metum. Quamobrem rectiùs certa ſpe, quàm certa fide iubemur expectare peccatorum remiſſionem, vt non omninò ſimus abſque metu. Quanquam nec credere quidem quiſquam prohibetur, abſit modò nimia ſecuritas. A qua ſententia ne Caluinus quidem abhorrere videtur, cùm dicit: Sic certos Dominus ſuos eſſe iubet, vt tamen ſecuros eſſe nolit. Et iterum alio loco: Nos dum fidem docemus eſſe debere certam ac ſecuram, non certitudinem aliquam imaginamur, quæ nulla tangatur dubitatione, nec ſecuritatem, quæ nulla ſolicitudine imperatur: quin potiùs dicimus, perpetuum eſſe fidelibus certamen cum ſua iprorum diffidentia: tantùm abeſt, vt eorum conſcientias in placida aliqua quiete collocemus, quę nullis omninò turbis interpelletur. Rurſus tamẽ qualemcunque in modum affligantur, decidere ac deſciſcere negamus à certa illa, quam de miſericordia Dei concepimus fiducia.

Calui. in 1. Ioan. 5
Idem inſtitutio. ſua cap. 5

Verùm libet, quid hac de re Patres in concilio Tridentino cõgregati decreuerint, adſcribere. Verba eorum hæc ſunt: quamuis neceſſarium ſit credere, neque remitti, neque remiſſa vnquam eſſe peccata, niſi gratis diuina miſericordia propter Chriſtum: nemini tamen fiduciã & certitudinem remiſſionis peccatorum ſuorum iactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata remitti vel remiſſa eſſe dicendum eſt: cùm apud hæreticos & ſchiſmaticos poſſit eſſe, imò noſtra tempeſtate ſit, & magna contra Eccleſiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni piet

Concil. Trident. ſeſſ. 5 cap. 9

ni pietate remota fiducia. Sed neque illud aſſerēdum eſt, oportere eos qui verè iuſtificati ſunt, abſque vlla omnino dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere, ſe eſſe iuſtificatos, neminémque à peccatis abſolui ac iuſtificari, niſi eum, qui certò credat ſe abſolutum ac iuſtificatum eſſe, atque hac ſola fide abſolutionem & iuſtificationē perfici: quaſi qui hoc non credit, de Dei promiſſis, déque Chriſti mortis & reſurrectionis efficacia dubitet. Nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, déque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: ſic quilibet dum ſeipſum, ſuámque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare ac timere poteſt. cùm nullus ſcire valeat, certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam eſſe Dei conſequutū. Non quamuis hîc Patres certitudinem excludunt, verùm fidei tantùm certitudinem, cui non poteſt ſubeſſe falſum. Iſta certitudine ſcire quenquam poſſe negant, quòd ſit gratiam Dei conſequutus. Quo minùs autem vel morali, vel probabili certitudine ſcire queat, aut ex facta ſibi diuinitùs reuelatione, ſicut de Maria virgine, déque Apoſtolis certò creditur, de eo pugnare non videntur. Deinde non iubent hîc Patres dubitare, quod iſti falſò aſſerunt: ſed poſſe dicunt quemlibet, dum ſeipſum ſuámque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere: nihil vt ea res impediat, quominùs aliquis in gratia ſit, etiam ſi de propiciato reuerà peccato non ſit ſine metu. Hæc nobis propterea viſum eſt pluribus perſequi, quòd in proximis ſuperioribus comitiis grauiter à quibuſdam minùs rem intelligentibus, Louanienſium hunc articulum, qui tamen eſt in concilio Tridentino confirmatus, reprehenſum audiuimus. Qui ſic habet: Fides qua quis firmiter credit, & certò ſtatuit, propter Chriſtum ſibi remiſſa eſſe peccata, ſéque poſſeſſurum vitam æternam, nullum habet in ſcripturis teſtimonium, imò eiſdem aduerſatur. Etiam ſi firma & certa ſpe expectare debemus, in hac quidem vita per Sacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ remiſſionem peccatorum, in ſeculo autem futuro vitam æternam. In huius igitur articuli defenſionem hæc obiter adſcribere libuit. Nunc vnde deflexit, eò redeat oratio.

Explicatio verborū Synodi.

Articulus Louanienſ.

Anabaptiſtæ reliquis promptioresad quæuis perferenda.

Quamuis magis etiam impij ſint Anabaptiſtæ, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani, non minùs tamen & ipſi firmiter credunt, certóque ſtatuunt, ſibi peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſe Dei gratiam eſſe conſequutos, ſe vitam æternam poſſeſſuros, quàm vtrique hi: neque verò verbis id magis quàm factis etiam ipſis. Ad mortem enim oppetendam, ac duriſsimos quoſque cruciatus pro fide ſua perferendos, non paulò quàm vtrique ſunt alacriores. Nã ad quæuis quàmlibet horrenda ſupplicia non aliter quàm ad epulas currunt, vt ſi quis inde velit argumentum ſumere vel doctrinæ veritatis: vel eorum gratiæ certitudinis, facilè poſsit in eam opinionem adduci, nullam vt aliam ſectam eſſe credat: in qua tanta ſit vel fidei veritas, vel gratiæ certitudo. Sed verum eſt, quod à Paulo

1. Corint. 3

ſcriptum eſt: Etiam ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Non habet autem charitatem: quiſquis diuidit vni-

Cyp. tract. 3. de Simplicitate Prælatorum.

Extra eccleſiam nullum martyrium.

tatem. Tales, inquit Cyprianus, etiamſi occiſi in confeſſione Chriſti nominis fuerint, macula iſta nec ſanguiae abluitur: inexpiabilis & grauis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur. Eſſe martyr nõ poteſt, qui in Eccleſia non eſt ad regnum peruenire non poterit, qui eam, quæ regnatura eſt, derelinquit: Pacem nobis Chriſtus dedit, concordes atque vnanimes eſſe præcepit: dilectionis atque charitatis fœdera incorrupta atq; inuiolata ſeruari mandauit: Exhibere ſe non poteſt martyrem, qui fraternã non tenuit charitatem. Beati qui perſequutionem patiuntur, dicit Chriſtus, ſed addit, propter iuſtitiam. Non ergo qui

Matth. 5

Non pœna ſed cauſa facit martyrem.

Auguſt. epiſt. 50

propter iniquitatem, inquit Auguſtinus: & propter Chriſtianæ vnitatis impiam diuiſionem, ſed qui propter iuſtitiam perſequutionem patiuntur, hi martyres veri ſunt. Ipſe Dominus cũ latronibus crucifixus eſt, ſed quos paſſio iungebat, cauſa ſeparabat. Poteſt impiorum ſimilis eſſe pœna, ſed diſsimilis eſt martyrum cauſa. Et ea eſt quæ facit martyres, non pœna, ſicut non loco repetens docet Auguſtinus. Quamobrem nihil eſt, quòd hoc no-

Caluinus iactat ſuorum in patiendo alacritatem.

mine ſe ſuóſque magnificè Caluinus efferat, quódque propterea Lutheranis eos anteferendos eſſe putet, quòd promptiores paratioréſque ſint ad quæuis genera ſuppliciorum perferenda. Nam ſi vt quiſque promptiſsimus

eſt ad

eſt ad mortem pro fide ſuæ partis obeundam, ſic eius fidei veritas cenſeri debet exploratiſsima, certiſsimáque, nulla fides erit certior, neque verior, quàm ſit Anabaptiſtarum, cùm nulli ſint neque fuerint iam inde à mille ducentis annis, de quibus pœnæ fuerint experitæ grauiores, quíque fortius, conſtantius, alacriùs ad eas, tum ad mortem etiam ipſam quamlibet horrendam, vltrò ſe obtulerint. Etiam Auguſtini ſeculo, quemadmodum ipſe narrat, prodigioſa quædam fuit in illis mortis cupiditas. Nam quo tempore cultus adhuc îdolorum durabat, ad Paganorum celeberrimas ſolennitates ingentia Donatiſtarum agmina ſæpè veniſſe ſcribit, vt à cultoribus îdolorum interficerentur. Quidam etiam, inquit, ſe trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percuſſuros eos ſe, niſi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes. Nonnunquam & à iudicibus tranſeuntibus extorquebant violenter, vt à carnificibus, vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos ſic illuſiſſe perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari & dimitti iuberet, atque ita eorum impetum incruentus & illæſus euaderet. Iam verò per abrupta præcipitia, per aquas & flammas occidere ſeipſos, quotidianus illis ludus fuit. Neque verò tantùm Auguſtini ſeculo tales fuerunt: Ante quadragintos etiam annos, quibus Bernardus vixit, fuerunt Anabaptiſtæ non minùs vitæ prodigi, quàm Donatiſtæ. Mirabantur, inquit, aliqui, quòd non modò patienter, ſed & læti, vt videbatur, ducebantur ad mortem: ſed qui minùs aduertunt, quanta ſit poteſtas Diaboli, non modò in corpora hominum, ſed etiam in corda quæ ſemel permiſſus poſſederit. Nónne plus eſt hominem ſibimet manus inijcere, quàm id libenter ab alio ſuſtinere? Hoc autem in maltis potuiſſe Diabolum frequenter experti ſumus, qui ſeipſos aut ſubmerſerunt, aui ſuſpenderunt. Denique Iudas ſuſpendit ſeipſum, diabolo ſine dubio immittente. Ego tamen maius exiſtimo, magíſque admiror, quòd potuit immiſiſſe in cor eius, vt traderet Dominum, quàm vt ſeipſum ſuſpenderet. Nihil ergo ſimile habet conſtantia martyrũ & pertinacia horum: quia mortis contemptum, in illis pietas, in iſtis duritia cordis operatur. Nec à maioribus ſuis degenerarũt noſtri

Auguſt. epiſt. 50

Donatiſtæ mortis opetendæ cupidi.

Bernardus ſermo. 66. in canti.

Aliud cõſtãtia martyrum, aliud duritia hæreticorũ.

quoque temporis Anabaptiſtæ, neque minùs fortes fuerunt & alacres in omni mortis genere pro fide ſua ſubeundo, quemadmodum inter alios oculatus etiam eius rei teſtis Iuſtus Menius in eo libro, quo errores eorum confutat, ſcripto prodidit. Sic ſtatim ab initio feruere cœpit Anabaptiſtarum hæreſis, neque deinceps etiam quoties exarſit, de feruore ſuo quicquam remiſit. Non ita Sacramentarij, quorum primus author cùm fuerit ante quingentos plus minùs annos Berengarius, tãtùm abeſt, vt qui fuerunt eius tam ſectatores, pari alacritate quibuſuis diſcriminibus vitã ſuam obtulerint, vt ipſe etiam eorum Doctor, bis aut etiam ter errorem ſuum recantaſſe legatur & abiuraſſe. Qui cùm aliquantò pòſt graui morbo oppreſſus, ex hac vita migraturus eſſet, nõ mediocrem dolorem præ ſe tulit moriens, quòd ita multos in tam fœdum errorem hunc adduxiſſet, ac ſuſpirando dixiſſe fertur, Deus meus, hodie mihi apparebis ad meam ſaluationem, vt ſpero, propter pœnitentiam meam: aut ad duram meam damnationem, ſicut timeo, propter eos, quos peruerſa doctrina decepi, quos nequiui reducere ad veram viam tui Sacramenti: quemadmodum contra Romantium de Roſa ſcribens, narrat Ioannes Gerſon. Hac primùm tempeſtate noſtra gloriari de ſuis martyribus cœperunt: quos tamen & numero & laude tolerantiæ longè ſuperarunt ſemper, & hoc etiam noſtro ſeculo ſuperant Anabaptiſtæ, vt ſi ſuorum illi martyrologium conſcribere vellent, multò maiora quàm Sacramentarij volumina conficere poſſent. Nihil eſt igitur, quòd glorietur de doctrinæ ſuæ certitudine Caluinus, quòd illius fiducia nec mortis terrores, nec Dei tribunal formidet: nihil eſt quòd iactet perſequutiones, quas patitur, quódque ſuos eſſe dicat oues mactationi deſtinatas. Et dicunt, & faciunt hæc omnia fortiùs etiam Anabaptiſtæ, & fecerunt multis antè ſeculis, quàm vel auditum fuiſſet nomen Sacramentariorum. Leget qui volet epiſtolam Petiliani, quam confutat Auguſtinus, videbit quàm ille multa conqueſtus fuerit de perſequutione ſuorum: quomodo Sacerdotes etiam Catholicos carnifices vocauerit, qui fuerint authores Imperatoribus, vt in ouiculas innocentes tam grauiter ſæuirent, quas etiam

Iuſtus Menius.

Berengarius & eius pœnitentia.

Augu. lib. 2. cõtra lit. Petil. ca. 19

Ibid. ca. 99

ſuis

ſuis pœnis & ſanguine æternas diuitias cæli mercari gloriatur. Legat & duas epiſtolas Gaudentij, contra quas & *Idem lib.* ipſas duos libros ſcripſit Auguſt. inueniet ibi, quòd ſuos *1. cap. 5.* ille gaudere ſcribit, quòd perſequutores in fide Chriſti cõ *lib. 2. c. 11.* ſtituti ſuſtineant, quòd pro ſua parte verba Chriſti & Apoſtoli vſurpant: Beati qui perſequutionem patiuntur. *Matth. 5.* Qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionem *2. Tim. 3.* patientur. Sed præclarè Auguſt. Si ſemper eſſet laudabile perſequutionem pati, ſufficeret domino dicere: Beati qui *Aug. epiſt.* perſequutionem patiũtur, nec adderet, propter iuſtitiam. *48* Item: Si ſemper eſſet culpabile perſequutionem facere, non ſcriptum eſſet in ſacris literis: Detrahentem proxi- *Pſal. 100* mo ſuo occultè hunc perſequebar. Aliquando ergo & qui eam patitur, iniuſtus eſt, & qui eam facit, iuſtus eſt. Sed planè ſemper & mali perſequuti ſunt bonos, & boni perſequuti ſunt malos: illi nocendo per iniuſtitiam, illi conſulendo per diſciplinam: illi immaniter, illi temperanter: illi ſeruientes cupiditati, illi charitati. Nam qui trucidat, non conſiderat, quemadmodum laniet: qui autem curat, conſiderat quemadmodum ſecet: ille enim perſequitur ſanitatem, ille putredinem. Occiderunt impij Prophetas, occiderunt impios & Prophetæ: flagellauerunt Iudæi Chriſtum, Iudæos flagellauit & Chriſtus: traditi ſunt Apoſtoli ab hominibus poteſtati humanæ, tradiderunt & Apoſtoli homines poteſtati Sathanæ. In iis omnibus quid attenditur? niſi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi cauſa, quis emendandi.

Non ergo ſimilitudo pœnæ facit martyres: Sceleratus *Non pœnæ,* enim poteſt habere ſimilem martyris pœnam, ſed ta- *ſed cauſæ* men diſſimilem cauſam. Tres erant in cruce, vnus Sal- *ſimilitudo* uator, alter ſaluandus, alius damnandus. Quamobrem *martyres* quiſquis ad Hæreticos & Schiſmaticos ab Eccleſia tran- *facit.* ſit, etiam ſi occiſus propter nomen Chriſti poſtmodum fuerit, extra Eccleſiam conſtitutus, atque à charitate diuiſus, coronari, inquit Cyprianus, in morte non po- *Cyp. li. 4.* teſt. Cum Deo manere non poſſunt, qui eſſe in Eccleſia *epiſt. 2.* Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis & igni- *Cypria. de* bus traditi, vel obiecti beſtiis animas ſuas ponant, non *ſimplicita-* erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: nec religio- *te Prælato-* ſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. *rum.*

Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. Nihil igitur, habent, cur martyrum ſibi gloriam vendicent, qui tam procul abſunt à martyrum cauſa, qui pro impia diuiſione mortem oppetere non dubitarunt.

Habes itaque iam tria Euangelia, & ea quidem inter ſe valdè pugnantia. Si ſpectes alacritatem in tolerandis perſequutionibus, longo poſt ſe interuallo cæteros vtroſque relinquunt Anabaptiſtæ: Si numerum inſpicias, veriſimile eſt, niſi tã grauiter in eos animaduerteretur, quòd eô quoque futuri eſſent ſuperiores: Si ſpeciem pietatis, quod vtrique fateri neceſſe habent, longè eos antecellũt: Si de verbo Dei iactantiam, non minùs & iſti confidenter prædicant, quàm Caluinus, quòd doctrinam ſuam ſuper omnem mundi gloriam ſublimem, ſupra omnem poteſtatem inuictam, ſtare oporteat: quòd non eorum ſit, ſed Dei viuentis. Neque minùs clara voce denunciant quàm Lutherus, quòd etiam Angelos doctrina ſua, quod eſt verbum Dei, iudicaturi ſint. Et certè quotquot contra hæreſim hanc ſcripſerunt ſiue Catholici, ſiue Hæretici, nõ tam ſcripturis, quæ ſatis euidentes viderentur, quàm Eccleſiæ autoritate eam conuincere potuerunt.

De quarta ſecta Suenckfeldii.

Finem iam fortaſſis Euangeliorum horum eſſe putas? Longiùs adhuc abſumus à fine. Quartum etiam Euangelium edidit in lucem Suenckfeldius, contra quem ſcriptos vidimus linguâ Germanicâ quinque libros, quibus Flaccus cum eo rixatur. Is cùm videret & Lutheranos, & Sacramentarios, & Anabaptiſtas, & omnes non huius modò tempeſtatis, verùm etiam priſcorum ſeculorum Hæreticos è ſcripturis errores ſuos confirmare: quod vſque adeò verum & certum eſt, vt etiam noſtri temporis hæreſeon architectus Martinus Lutherus id inficias ire non potuerit: qui propterea dicit ad extremum, nomen hoc eſſe conſequutum ſcripturam Canonicam, quòd vocetur liber Hæreticorum, quòd ex eo ducant originem omnes hæreſes, quãdoquidem omnes Hæretici ſcripturæ præſidio nituntur. Hoc igitur cùm animaduertiſſet, ac fortaſſis in ipſis, etiam Lutheri libris legiſſet Suenckfeldius, excogitauit & ipſe nouam hæreſim, ac ſcripturarum nixus præſidio ſcripturis autoritatem omnem abrogare conatus eſt. Sic enim loquitur cum ſuis: Non oportet legis aut

Quòd hæc verba Chriſti, Hoc eſt corpꝰ meũ, adhuc firmiter ſtant cõtra Suermeros.

ſcrip

ſcripturæ eſſe peritum, ſed à Deo doctum. Etiamſi millies percurreris Bibliorum lectionem, tamen non niſi ſcripturæ peritus euades, & nunquam à Deo doctus. Vanus eſt labor qui ſcripturæ impenditur: ſcriptura enim creatura eſt, Non conuenit Chriſtiano nimiùm creaturæ addictum eſſe. Deum audire oportet: huius voces de cælo expectandæ ſunt, vt erudiant. Beatus vir, inquit Dauid, quem tu erudieris Domine. *Pſal. 93.* Aequè nos docet hodie, atque olim Patriarchas & Prophetas, viſionibus, ſomniis attendendum: illis enim loquitur, nobis Deus. Vox Dei rectè docet, ſcriptura non eſt verbum Dei, ſed mortua tantùm litera, & inter alias creaturas reputanda. Ne putes te ex ſcripturis doctum: è cælis illud expectandum erit, non è libris. Spiritus ſanctus è ſupernis delabitur citra omne medium, non per externum auditum & vocalem prædicationem, ſeu ſcripturarum lectionem. Etſi autem viſionum, ſomniorum, & reuelationum eiuſmodi primus autor fuiſſe videtur Thomas Muncerus, qui primus etiam à Lutheri ſecta deſciuit, quemadmodum in hiſtoria, quam de illo ſcripſit, narrat Philippus: ita vt non minùs Lutherum quòd nimiùm laxaſſet, quàm Papam quòd nimium adſtrinxiſſet conſcientias, damnandum eſſe putaret: tamen inter errores, quos illi tribuit Philippus, hos tantùm enumerat, quòd amplectendæ pietatis Chriſtianæ vias has & rationes commonſtrarit: Primùm vt à manifeſtis criminibus, qualia ſunt, adulteria, cædes, blaſphemiæ, ſibi temperarent homines. Deinde vt corpus caſtigarent ieiuniis, vilitate veſtium, pauca loquẽdo, toruum obtuendo, barbam non radendo. Tum vt ſecreta loca peterent, déque Deo ſæpè cogitarent: quid ſit? num noſtri curã gerat? num vera ſit fides noſtra? ſigna ſimul à Deo poſtularent, quibus oſtenderet, quòd ſumus illi curæ, quódque noſtra fides recta ſit. Scripturis non fiderent: accepti verò Spiritus ſancti ſomnia certiſſima eſſe ſigna perſuaſum haberent. Dicebat Muncerus idem, Habere ſe mãdatum, vt mutaret regimẽ ſeculare. Quamobrem cùm eſſet Alſteti, codicem confecit, in quo cõſcripſit omnes, qui ſecũ coniuraſſent ad caſtigandos minimè Chriſtianos Principes, & magiſtratum Chriſtianum inſtituendũ. Hæc ſunt quæ Muncero tribuuntur à Philippo. De Suenckfeldio

De Thoma Muncero.

Philip. in hiſtoria Munceri.

Philippus de Stenckfeldio. verò, quem per contumeliam Stenckfeldium vocat, ſcribit idem in præfatione commentariorum, quos anno proximo ſuperiore edidit in epiſtolam ad Romanos, Stenckfeldius centimanus eſt: Habet milites paſſim, qui ipſius nomine non ſolùm ſcribunt, ſed etiam ſeditiones mouent: iactitant afflatus, & abducunt homines à publico miniſterio, & à lectione & cogitatione doctrinæ? Ac nunc quoque aduerſus me editis aliquot pagellis nomine Stenckfeldij, repetitur ille κοκκυσμός gratiſſima cantilena fanaticis hominibus, non cogitatione ſcriptæ doctrinæ Deum communicare ſe hominum mentibus, ſed ſine medio. Neque ſolùm Philippus, verùm & Caluinus, & alij nonnulli videntur hæc ad Stenckfeldium tanquam primum autorem referre. Quamuis enim

Cæleſtes Prophetæ. ante eum fuerunt cæleſtes Prophetæ, contra quos iuſta duo volumina conſcripſit Lutherus, quorum dux & anteſignanus fuiſſe creditur Thomas Muncerus, non tamen

1. Cor. 13 ij tam apertè à publico verbi miniſterio, & à lectione

Quibus ſcripturis pro ſua ſecta nitātur Stenckfeldiani. ſcripturarum homines deterrebant, ſicut nunc facit cum ſuis Stenckfeldius, qui non dubitant etiam ad patrocinium inſaniæ ſuæ trahere Pauli locum illum, vbi confert præſentis vitæ cognitionem, quæ eſt per verbum, cum perfecta & reuelata cognitione, qualis erit in altera vita. Hæc iſti detorquent ad hanc vitam, tribuentes quod eſt ex parte, ſcripturæ ſacræ, quod perfectum eſt, ſpiritus reuelationibus: ad quas cùm peruentum fuerit, illud quod eſt ex parte, putà tractationem & vſum ſcripturæ, ſomniant aboleri. Huc pertrahitur etiam ille quamlibet repugnans eorum enthuſiaſmo Petri lo-

2. Pet. 1. cus, vbi monet, vt attendamus Prophetico ſermoni tanquam lucernæ lucenti in tenebroſo loco, donec exoriatur Lucifer in cordibus noſtris. Sathanæ illuſiones habent pro illuminatione Spiritus ſancti & pro Lucifero: quo exoriente, iam nihil ſit opus lucerna Prophetici ſer-

Heb. 8 monis. Proferunt & illas ſcripturas, quas in libello quo-

Hier. 31. que ſuo de abroganda Miſſa produxerat Lutherus, ad

Iacob. 3. confirmandum errorem ſuum: Non docebit vnuſquiſ-

Matt. 23. que proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicēs:

1. Ioan. 2. Cognoſce Dominum. Omnes enim ſcient me à minore vſque ad maiorem eorum. Nolite plures magiſtri fieri,

vnus

vnus eſt enim magiſter veſter in cælis. Non habetis neceſſe, vt aliquis doceat vos, vnctio eius docet vos. Ad hũc igitur magiſtrum, qui in cælis eſt, confugere iubent, vt ab eo doceantur, non à ſcriptura mortua, aut ab hominibus.

Vide pientiſs. REX, quò tandem iſti rem perduxerint. Poſteaquàm exemplo Lutheri licere ſibi quiſque voluit, à ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ recedere, & peculiari ſuo ſenſu ſcripturas interpretari, vt quod ipſe ſenſiſſet, id eſſe Dei verbum exiſtimaretur. Eò ventum eſt ad extremum, vt ſcripturarum autoritate ſcripturis autoritatem omnem detraherent, homineſque docerent nõ tam ſcripturis, quàm ſomniis & reuelationibus fidere. Suſtulerat Lutherus externum ſacerdotium & ſacrificium: hoc ei cum non impunè modò cedere videret Suenckfeldius, verùmetiam probari factum à multis: ipſe quoq; ſuſtulerit externum verbi miniſterium, eadem autoritate, qua ſacrificium Lutherus abrogauerat. Cur enim Lutheri autoritas maior eſſe debet, quàm Suenckfeldij, cum præſertim ſcripturarũ hic maiore præſidio niti videretur? Nam ſacrificare plures nulla ſcriptura prohibuit, magiſtros autem fieri plures apertè nõ vno loco prohibuit. Cùm enim vnus magiſter noſter ſit in cælis, videtur eius obſcurari gloria, videtur eius dignitati detrahi, ſi q̃s alius audiatur præterea, quaſi parùm idoneus ille ſit ad docẽdũ nos, neq; tantùm ſit in eo facultatis, vt citra miniſterium hominis id præſtare queat. Sic quod Euãgelium per Lutherum ortus eſt Satanas, abſoluit per Suenckfeldium, vt ſublato ſacerdotio, ſublato ſacrificio, ſacris omnibus in ſummum contemptum adductis, externum quoque verbi miniſterium ſublatum iam eſſe videamus: Scripturas autem Canonicas vſq; adeò dignitate ſua prorſus omni ſpoliatas, nihil vt illis fidere iubeamur: quòd ſcriptura nõ ſit verbũ Dei, ſed mortua tantùm litera. quæ ſit inter alias creaturas reputanda, cui nimis addictũ eſſe, minimè Chriſtianũ decere videatur. Neque verò contemnendus aliquis eſt Suenckfeldius hic. Scribit Philippus eum eſſe centimanũ, habere milites paſſim, qui nõ ſolùm ſcripta ſpargãt ipſius nomine, ſed etiam ſeditiones moueãt. Graſſatur lues iſta Suenckfeldiana, nõ modò per Germaniã vniuerſam ferè, verùmetiam per Heluetiam: & eſt ingens eorũ numerus, qui

Quòd Euangelium per Lutherum orſus eſt Sathanas, abſoluit per Suenckfeldium.

Suenckfeldianorum ingẽs multitudo ac vis.

qui iactant hunc afflatum, ita vt ex vulgo plures in maioribus nonnullis ciuitatibus Suenckfeldiani reperiri dicatur, quàm vel Lutherani vel Zuingliani. Equidem neque noui hominem, nec eius ſcripta vidi: ſed quod ſcripſit olim de iis, qui ſe falsò iactant Euangelicos Eraſmus Roterodamus, quotquot ad eorum ſe cœtum adiunxerunt, neminem ſe ſcire, qui non ſeipſo ſit factus deterior, contrarium eius cùm tuæ Maieſta. nomine legatione fungerer, apud Chriſtianiſſimum Imperatorem, veréque Catholicũ Regem CAROLVM QVINTVM de Suenckfeldio dici audiui, ídque à viris quibuſdã grauibus, & omni fide dignis: quotquot eius eſſent amplexi doctrinam, eos derepente quaſi numine quodam afflatos in alios viros mutari, veterem hominem exuere, nouum induere, neque ſecundum carnem iam, verùm ſpiritu deinceps ambulare, carnem vt ſuam cum vitiis & concupiſcentiis in ſpecie crucifixiſſe videri poſſint Hîc videre licet, quemadmodum Sathanas non rarò ſe transfigurat in Angelum lucis, vt per vmbram ſanctitatis audientium decipiat ſimplicitatem. Quomodo quaſdam illecebras eſcarum aucupes proponunt, vt faciliùs aues per oblectamẽta gulæ capiant: ſic eſt quædam etiam Diaboli ſanctitas, id eſt, decipula humanæ animæ, per quam faciliùs capere poſſit, & falſis ſermonibus irretire: ſicut Ezechielem enarrãs pluribus verbis perſequitur Origenes. Talem ſanctitatẽ olim in Pſallianis, Euchitis, Antropomorphitis, Ebionitis, Tacianis, & aliis eiuſdem generis hæreticis: nunc autem in Picardis & Suenckfeldianis videre licet: quæ nihil aliud eſt, ſicut ab illo viro doctiſſimo dictum eſt, quàm decipula quædam humanarum animarum, inſidiis Diaboli collocata.

Sanctitas hæreticorũ diabolica decipula animarum.

Origenes.

Epilogus de quatuor Euangeliis nouis.

Quatuor iam habes Euangelia, ſed non ſecũdum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem, ſed ſecundum Lutherum, Zuinglium, Muncerum, Suenckfeldium: Portentoſa nomina, ſed ipſa magis Euangelia portentoſa, quæ Cacangelia rectiùs quàm Euangelia dicere poſſis, vt quæ malorum ſecùm Illiadem tulerint: non à Chriſto, verùm ab autore Diabolo profecta. Quam etiam ob cauſam Euangelici malunt, quàm Chriſtiani vocari: quòd conſcij ſibi ſunt, nihil habere ſe cum Chriſto commune. Quam

parua

parua autem ſcintilla, quæ ſimul vt emicuit, nullo prorſus negotio reſtingui ſtatim initiò potuit, ecce quantũ (proh dolor) nobis incendium conflauit: quàm multis in locis etiam cum puluiſculo (quod aiunt) Chriſtianam pietatem omnem euertit?

Abſolutum exiſtimas iam Euangeliorum numerum? ingens adhuc eorum reſtat aceruus. Cùm enim peccandi magna quædam ſit illecebra impunitas, hac propoſita certatim proruperunt, qui vetera faſtidientes, noua facere omnia, ac nouo aliquo doctrinæ genere excogitando, nomen ſuum immortalitati conſecrare contenderent. Sed quis enumerando ſingulos recenſere, vel cuiuſque proprios errores explicare queat? cùm primis id operoſum, neque præſentis eſt inſtituti. Quamobrem nolo eſſe longior in commemorandis trecentis illis apud Apocellam in Heluetiis, qui poſt decantatas Dei laudes extinctis lucernis cùm brutorum inſtar fœda ſe libidine contaminaſſent, in montem nihilominùs quendam editum aſcenderunt: vnde ſe cum corporibus & animis ſublimes raptos iri perſuaſum habebant. Sed neque de aliis quibuſdam conuenticulis quicquam dicam, quorum Eraſmus meminit, in quibus matres vltrò tradebant ſuos infantes occidendos: & tam immane facinus hilari vultu ſpectabant, perſuaſæ, ſic interfectos inter præcipuos ſanctos habendos. Quare quid magis horrendum dici poteſt? Quin & de Sacerdote quodam in Sueuia capto, nihil eſt quòd multa dicam, qui finem iam inſtare Chriſtianæ fidei docebat: quòd cùm lex Moſi mille quingentis annis durauerit, Chriſti quoque lex non ſit diutiùs duratura: quamobrem adeſſe iam tempus, vt alia lex, aliáque fides hominibus tradatur. Déque alio quodam non procul à Vuittemberga, qui certum diem & horam colonis ſignificauerat, quo Dominus ad iudiciũ eſſet venturus. Quod adeò verum eſſe perſuaſum illis fuit, vt ab omni opere ruſtico ceſſarent, horam illam expectantes: cúmque fruſtrati expectatione ſua fuiſſent, in diſcrimen veniebant, ne fame morerentur, quòd cùm nihil ſeminaſſent, nihil erat, quod meterent. Deque Dauide tertio, qui in oppido Embda veterem Saducæorum hæreſim renouauit, cùm & reſurrectionem carnis negaret, & extremum iudicium,

Horrendæ & obſcuræ ſectæ ſub Luthero natæ, quæ. Eraſm. de amabili Eccleſiæ cõcordia.

Dauid tertius.

Ange

Angelos, Dæmones, Baptiſmum, Matrimonium, ſcripturas, regnum cælorum. Itidem de Apoſtata illo præmonſtratenſi, qui docuit, non eſſe infernum, neque deſcendiſſe Chriſtum ad inferos, ſanctos Patriarchas & Prophetas in inferno non fuiſſe, quin Chriſtum etiam ipſum: quoniam cùm diceret, Deus Deus meus, quare me dereliquiſti? deſperare viſus eſt, hoc nomine condemnatum eſſe. Potuítne dici magis blaſphemum aliquid? Sed & illos prætereibo ſilentio, quibus horror eſt, ſi quis Mariam vocet Deiparam, à quibus in Epheſino Concilio pridem damnata hæreſis Neſtorij reſuſcitata videtur. Sed nec illorum mentionem faciam, qui decies per diem diabolum adorant, quam etiam ob cauſam Dæmoniaci vocantur. cæterùm exorti ſunt demùm è ſchola Lutheri Ioannes Campanus, & ex Hiſpaniis Michael Seruetus, qui libros aliquot de Trinitatis erroribus, plenos erroribus & blaſphemiis ediderunt: in iis nunc tandem veteres Arrij & Macedonij errores in lucem reuocare, fidémque, quam in Nicæno & Conſtantinopolitano primo conciliis, Patres congregati nobis tradiderunt, labefactare conantur. Solùm enim Deum patrem, & neminem alium adorari & inuocari debere contendunt, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt: & eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem, Deum alium interceſſorem, procuratorem, & mediatorem habemus nullum, præter vnum Dominum Ieſum Chriſtum. Quid autem aliud his verbis, quàm adoratio inuocatióque Dei filij, & Dei Spiritus ſancti prohiberi videtur?

Apoſtata Præmóſtratenſis.

Noui Neſtoriani.

Dæmoniaci.

Ioannes Cápanus.

Michael Seruetus.

Ecce quò ventum eſt ad extremum? Abrogato ſacerdotio, euerſo ſacrificio, Sacramẽtis omnibus modò non conculcatis, eò tandem res perducta eſt, vt nec infernus, nec cælum eſſe credatur, & Chriſtus à multis Deus eſſe negetur. Quis vnquam futurum exiſtimaſſet, vt ex tam paruis initiis ad has tam horrendas blaſphemias, quas paucis perſtrinximus, ad extremum perueniretur? Sed ſcitum eſt illud:

Ex Lutheri initiis quàm horrenda impietas prodierit.

Principiis obſta, ſerò medicina paratur.
Cùm mala per longas inualuère moras.

Quòd

Quòd ſi venienti morbo ſtatim occurſum fuiſſet ab initio, minùs magnis nunc difficultatibus Eccleſia Dei premeretur, Longè latéque ſparſa ſunt & hæc Seruetica contagia. Atque vtinam ſereniſſimè REX, ſicut aliæ, quas recenſuimus, hæreſes ex magna parte, ſic & hæc regni tui fines non attigiſſet: quæ cum impietate ſuperare cæteras videatur, nulla tamen eſt ex omnibus noſtri temporis hæreſibus, quàm ſit hæc ſcripturarum armis inſtructior: nihil enim crepat aliud, niſi ſcriptura, ſcriptura, Euangelium, Euangelium. Ac vide quæ fuerit hominis confidentia. Quamuis Caluini ſcriptis fuerit error hic ipſius oppugnatus, auſus eſt tamen proficiſci Geneuam, & cum eo ſermonem conferre. Tandem poſt multam & acerbam diſputationem, cùm dogma ſuum pertinaciter tueretur, capitis eſt damnatus. quod vrgente Caluino factū eſſe, dubium nō eſt: qui mox librum etiam edidit, quo doctrinam eius explicat, & rem omnem, quemadmodum acta ſit, deſcribit, ſimúlque in Hæreticos, rectè gladio vindicari docet. Neque diſſimilia ſcripſit paſtor quidam Bremenſis, ſic enim ſe vocat, Timannus in farragine ſentētiarum, quas collegit, non ſolùm ex priſcorum Patrum, qui fuerunt Chriſtianæ, verùmetiam ex eorum ſcriptis, qui ſunt Confeſſionis Auguſtanæ: vbi Lutheri, Philippi, Vrbani Regij, Nicolai Amsdorffij, Viti Theodori, productis teſtimoniis oſtendit, Caluinum cum Sacramētariis omnibus & Anabaptiſtis, ac aliis hæreticis ſceptro magiſtratus potiùs, quàm vel ſtylo vel diſputationibus eſſe refutandos. Interea tamen de ſe ſuíſque tacet, quaſi non in eadem & ipſi cauſa ſint, cùm quod Lutheranorū de Sacramentariis, idē ſit Sacramentariorū iudicium de Lutheranis. Nam quòd Lutherus inde ſumit argumentū, Sacramentariorum doctrinam ab authore Sathana profectam eſſe, quòd hęc ſecta in ipſo ſtatim exordio in tot capita eſt diſſecta, tam inter ſe diffidentia, de verborū horū interpretatione, Hoc eſt corpus meū, prudenter id quidē & verè colligit. Veriſſimum enim eſt, quod à Gregorio Nazanzeno ſcriptū eſt: Verū enim quod eſt, vnū eſt, mendaciū autem multiplex. Ante quē etiā Athanaſius: Ibi eſt, inquit, vt Patres tradiderūt, veræ diſciplinæ & magiſterij argumentū, vbi eadem cōfitentur oēs: nec à ſe inuicē, aut à maioribus diſſentiūt.

Seruetus à Caluino dānatus & occiſus.

Timannus Bremenſis docet puniri hæreticos.

Nazanze. Athan. in epi. de ſyn. Nic. decre. cōtra Arrianam hæreſim.

Qui autem hoc animo non ſunt improbi potiùs quàm veri doctores appellari debent. Certè Ethnici cùm nec eadem profiteantur, ſed inter ſe diſcrepant, veram diſciplinam non habent: ſancti contrà ſinceræ ſunt veritatis præcones, eò quòd ſententiis inter ſe conueniunt, & nullo diſſidio inter ſe laborant, qui tametſi diuerſis temporibus vixerunt, æquè tamen ſimul eodem tendunt, vt eiuſdem Dei Prophetæ, & eiuſdem ſermonis interpretes. Eſt itaque certiſſimum argumentum hoc eorum inter ipſos diſſidium, quòd non Dei ſed Satanæ ſpiritu agitentur. Sed quid? Si eadem ratione probare contendunt Sacramentarij quoque, quòd Lutherus Euangelium in lucem à ſe productum eſſe gloriatur, id ſimiliter à Satana profectum eſſe? quandoquidem non minus inter Lutheranos, quàm inter Zuinglianos diſſidiorum videre licet. Ac illi quidem, quamuis hæc Chriſti verba non ad eundem modum interpretentur, in hoc tamen vnanimiter idem ſentiunt omnes, quòd in Euchariſtiæ Sacramento præſens adeſſe Chriſti corpus & ſanguinem, impiè negant. Lutherani verò non de vnius alicuius ſcripturæ ſenſu, ſed de dogmatibus ipſis mirabiliter inter ſe pugnant.

Hæreticorum inter ſe diſſidiū arguit, quo ſpiritu agitentur.

Vis autem eorum diſſenſiones & pagnas audire? Equidem recenſere non grauabor, verùm non ita vt ordinem temporū obſeruem, verùm vt à leuioribus exordio ſumpto, deinceps ad grauiores progreſſum faciam. Biennio poſtquàm ex hac vita migrauit Martinus Lutherus, cùm quaſi de tribunali pronuncians Deus apertè cauſam Lutheri condemnaſſet, admirabili quadā victoria Chriſtianiſſimo Imperatori CAROLO contra factionis eius homines conceſſa, quorum ingentem exercitum, nullo prælio commiſſo, perexigua manu, ſolius Dei præſidio adiutus, in fugam conuertit: neque multò pòſt paucis comitatus Angeli ductu Albi fluuio tranſmiſſo, multò numeroſiores eorum copias fudit, ac Principem etiam ipſum factionis in poteſtatem ſuam redegit. Poſt hanc igitur admirabilem victoriam, in qua Deus ipſe pro miniſtro ſuo Cæſare cauſam ſuam agente pugnauit, ſtatim in tres ſectas Lutherana ſecta diſſecta eſt. Nā alij facti ſunt interimiſtæ, alij Adiaphoriſtæ. Interimiſtæ porrò duplices, vni

Lutherana ſecta in tres ſectas diſſecta.

Interimiſtarum genus primū.

ex

ex permiſſu Cæſareæ Maieſtatis, qui nulla in re alia ſe Lutheranos profitebantur, præterquàm quòd neque calicis vſum à Laicis intermitti, nec vxores à Sacerdotibus relinqui volebant. Quod ad reliquos ritus & doctrinam attinet, quin per omnia cum orbe reliquo Chriſtiano con ſentirent, non recuſabant. Hos ex comitiorum decreto ſal tem ad Œcumenicum vſque concilium tolerandos eſſe Cæſar cenſuit. Sed vbi Chriſtiani totius orbis Œcumenici decreta non valent, cur ibi plus ponderis habere debeat, quod in vno aliquo regno aut imperio fuerit conſti tutum? Quamuis itaque Mauritius Princeps Elector, non grauatim comitiorum imperialium decreto ſe pariturũ oſtenderat, auſi tamẽ hoc ſibi ſunt arrogare Lipſici Theologi, vt libellum, qui comitiorum decreto fuerat approbatus, arbitratu ſuo corrigerent, & nouum interim conſcriberent. Ac quod ad ritus quidem & ceremonias attinet, de iis non magnoperè cum Chriſtianis cõtendebant, ſed plùs tamen aliquid ſibi de Lutheri doctrina, quàm fuit in Interim illo Cæſareo permiſſum, reſeruare conabantur. Quamobrem in hoc Imperiali libello ſubſcripſerunt, vt cõtenti docere, Fide nos iuſtificari iuxta Paulum, quod erat additũ à Luthero ſola fide, id reiicerent: quòd addi aliquid verbo Dei, nefas eſſe iudicarent. Viſum eſt autem illis & hoc Eccleſiæ, quàm diuerſum Lutheri dogma potiùs amplectendum, ad iuſtificationem opera eſſe neceſſaria, neque totam noſtram iuſtitiam in ſolius Chriſti iuſtitia ponendam eſſe. De pœnitentia quoque receptam Eccleſiæ partitionem admiſerunt: ſeptem eſſe Eccleſiæ Sacramenta conceſſerunt: Miſſam abolitam reſtituerunt, vulgares Lutheri cantilenas fermè prorſus aboleuerunt: Epiſcoporum etiam iuriſdictioni quominùs parẽrent, cauſam non dixerunt. Hæc ſunt quæ in illo Lipſico Interim contineri ſcribit Matthias Flaccus Illyricus in quadam adhortatione ſua ad eccleſias Miſnicas. Porrò Vuittembergenſes, etſi non diuerſum ſentire viderentur à Lipſenſibus, quod inde colligit Flaccus, quia ſcriptum eorum non oppugnauerant: quoniam tamen ex eorum ſchola cœperat initium Euangelium Lutheri, fuit illis religio tam ab eo ſubitò diſcedere, quamuis pridem nonnullos, Philippum præſertim, pertæſum eius fuerit. Quare

Lipſi. Theologi nouum condunt Interim, vt ſint ſecundi generis Interimiſtæ.

Vuittembergenſes Adiaphoriſtæ.

nondum eſſe tempus opportunum rati, traditum ab ipſo doctrinæ genus mutare, ſaltem ritus nouos, quos induxerat, abrogandos cenſuerũt, & veteres ex magna parte reſtituendos iuxta formã in libello Cæſareo præſcriptam. Vocauerunt autem hæc Græco nomine ἀδιάφορα Latinè dicere poſſis indifferentia,. vt quæ natura ſua ſunt eiuſmodi, nihil vt ad ſalutem intereſſe videatur, ſeruet quis ea, nec ne. Nam & nos in his, quæ fiunt externè, ſummã Chriſtianæ pietatis poſitam eſſe negamus, cùm omnis gloria filię regis ſit intrinſecus. Intùs videt Chriſtus, intùs amat, intùs alloquitur, nec vel punit, vel coronat, niſi quæ fiunt intus. Sed vbi verè Deus intus colitur, non ferè fit, vt eiuſmodi cultus per ſigna quædam & indicia ſe foras non proferat, & ad ſpectantium oculos traducat. Habent autem & hoc iſti ritus externi, quòd ſicubi ſimiliter ab omnibus obſeruantur, vnanimitatis cuiuſdam & conſenſus teſtes ſunt. In iis igitur maxima ex parte ſibi Vvittembergenſes cum Chriſtianis conſentiendum eſſe duxerunt, vt iis quaſi ſignis à Luthero, quandam ad Chriſtum inclinationem ſe feciſſe declararent, ſimul ſpem facerent, ſucceſſu temporis futurum, vt reiecta Lutherana, Chriſtianam & catholicam doctrinam in omnibus amplecterentur. Odoratus eſt hoc Flaccus, vt eſt minimè mucoſis naribus: itaque ſumma contentione, ne qua mutatio fieret, obſtitit. cúmque ſe nihil proficere monendo, orando, obſecrando videret, multis maledictis & probris etiam præceptores ſuos, præ cæteris autem Philippum, nunc obſcurius, nunc apertius inceſſere veritus non eſt, quòd Chriſti ſui; hoc eſt, Lutheri cauſam eos deſerere quiritaretur: Nam ille Chriſtum alium non nouit præter eum, qui natus eſt Iſlebij: neque dubitauit eos Epicuri de grege porcos appellare, non veritatem, ſed ventrem, reſpicientes, vt quorum Deus venter eſſet. Ad extremum, cùm neque precibus, neque conuitiis eos à cœpto deterreri poſſe videret, diris deuouit omnes. Cúmque nomen eis Adiaphoriſtarum prius impoſuiſſet, hac tandem eos ſententia, quaſi pro tribunali ſedens condemnauit. Cùm videam eos in ſua impœnitentia manere: & præſentes Adiaphoricas conſtitutiones contra conſcientiam promouere & Papatui ſequuturo feneſtras fabricare non deſinere: pronuncio

Quid Catholici ſentiant de ritibus externis, & quatenus conueniant cum illis Adiaphoriſtæ.

Pſal. 44

Illyricus flagellat Adiaphoriſtas.

Illyr. ſententia excommunicatoria in Adiaphoriſtas

cio, impœnitentes Adiaphoriſtas eſſe pro Ethnicis & Publicanis habendos: id eſt, neminem pium debere cum ipſis vllam familiaritatem, conuerſationem, amicitiam habere: & ei qui præſertim nulla iuris neceſſitate eis adſtrictus aliter fecerit, denuncio lepræ eorum contagium, & ita haud dubiè, iram diuinam. Vides quàm ſibi Flaccus autoritatem arrogat, qui non dubitat ſcholam Vvittembergenſem vniuerſam, ex qua prodiit etiam is, quem ipſe pro Chriſto adorat, Martinus Lutherus, anathema pronunciare, & eorum conſuetudine piis omnibus interdicere. Quod interdictum vtinam valuiſſet, cùm apud alios pios omnes, tum apud eos præſertim, qui ſubſunt imperio Maieſtatis tuæ: minus nunc turbarum in regno videremus. Verùm quæ cauſa eſt, quòd adeò damnat iſtas adiaphoricas mutationes? Alia nulla, quàm quòd olfecerit per eas Papatui ſeqnuturo feneſtras fabricari. Scilicet, nefas eſt fabricare feneſtras Papatui: feneſtras fabricare Sathaniſmo, nefas non eſt? quas fabricaſſe Lutherum negare non poteſt mutationibus iſtis, quas priuata ſua fecit autoritate. Nam vnde Sacramentarij, vnde nobis Anabaptiſtæ, vnde Suenckfeldiani, vnde prodierũt Seruetiani? non aliunde certè, quàm ex iis mutationibus, quas Lutherus inſtituit. Huic debemus quòd in Euchariſtiæ Sacramento non eſſe Chriſti corpus & ſanguis docetur: quòd à baptiſmo paruuli prohibentur: quòd ſcripturis Canonicis autoritas omnis detrahitur: quòd nec infernus, nec eſſe cælum creditur: quòd Chriſtus verus Deus Deique filius eſſe negatur. Fatetur hoc ipſe Caluinus, fatetur & Balthaſar Pacimontanus, vt in ſuperioribus demonſtrauimus, quòd è Lutheri ſcriptis doctrinam ſuam hauſerint. Lutherum ſcribit Caluinus rudimenta po ſuiſſe, viámque commonſtraſſe: ſed interim præpoſtero eum eſſe dicit ingenio, qui rectam ingreſſus viam, ſimulac viæ demonſtrator iter ſuum reflectit, in eodem loco pedem obſtinatè figens vltrà progredi recuſet. Progreſſus igitur eſt vltrà Caluinus ab illis rudimentis & incunabulis Lutheri, cœpítque fieri politior & inſtructior, ac eſſe Chriſtum in Euchariſtia præſentem negauit. Progreſſus eſt vlterius etiam Balthaſar, qui ſicut Euchariſtiæ ſacramento Caluinus, ſic & ipſe, non ſine Caluino tamen,

Luther Sathaniſmo feneſtras fabricauit.

baptiſmi quoque Sacramento, præſertim quod ad infantes attinet, virtutem omnem detraxit. Progreſſus eſt longius adhuc Suenckfeldius, qui ſcripturis authoritatem abrogauit. Tandem eò quò tēdebat initio Sathanas, peruenerunt eius miniſtri Campanus & Seruetus, vt Chriſtum verum eſſe Deum, Deíque filium negarent: atque ita cui rudimenta poſuerat Euangelio Lutherus, ei colophonem adderent. Sic factum eſt, vt cùm aggeres validis aquis oppoſitos pauxillùm initiò Lutherus aperuiſſet, mox tota moles aquarum incumberet, & aggere perruptò, latè campos, ſegetes ac pagos ſubuerteret. Prudenter admodum, ſicut etiam tu meminiſti Flacce, monet Ariſtoteles, quòd etiam ante eum docuit Præceptor eius Plato lib. 7. de Legibus. cauendas eſſe legum ac politiarũ labefactiones: ac præſtare nonnunquam, vt errata legumlatorũ ac magiſtratuum tolerentur. Neque enim tantùm vtilitatis allaturum, ſi quis corrigat aut mutet, quantùm ex eo detrimenti redundat, quòd aſſuefiunt paulatim homines, non obedire magiſtratui. Proinde veteres leges nouis legibus facilè commutare, nihil aliud fuerit, quàm eis robur omne detrahere, & homines aſſuefacere ad mutandum plura maioráque: cùm quæ videntur in ſpeciem eſſe res minimæ, maximorum cauſæ ſint malorum. Quod in mutationibus per Lutherum fieri cœptis, euentus ipſe docuit, quæ feneſtras huic, quem nunc in Germania videmus, Sathaniſmo fabricatæ ſunt. Contrahas igitur quiritari, his fortiter initio reſiſtere oportebat. Nũc verò nihil erat Flacce, quòd immemor officij, tam acerbè, támque contumelioſè, bene de te merentem Præceptorem tuum acciperes, quòd is, quum neceſſarium eſſe videret, ordinem ac diſciplinam in Eccleſia, quæ per Lutherum vtraque ſublata fuère, pro virili ſua perficere conatus eſt, vt pedetentim eò reditus fieret, vnde facta eſt diſceſsio. Pium fuit hoc inſtitutum hominis non omnino deplorati, cui violentæ mutationes iſtæ per Lutherũ factæ nunquam placuerunt: cuius tyrannide ſe tandem aliquando liberatum eſſe non moleſtè ferre viſus eſt, cùm ſcribens ad Carlouitiũ, ſe deformiter ei ſeruiuiſſe fateatur. Tuam verò religionẽ hanc pientiſſ. REX, non poſſum, quin laudem, quòd cùm à te quoque nonnulli petiuiſſent, vt mutationes

Illyricus in epiſtola ad illuſtriſsimũ D. Albertum in Pruſsia ducem. Ariſt. Polit. lib. 2.

Philippi cõtra Illyricum defenſio.

Teſtimoniũ Philippi de Luthero.

Conſtãtia & pietas regis Poloniæ.

tationes aliquas in regno tuo fieri permitteres in rebus, vt quibuſdam viſum eſt, adiaphoris, nulla ratione vt id faceres, adduci potuiſti, ne ſignum id videri poſſe defectionis à religione Chriſtiana, quam à ſanctis maioribus tuis per manus tibi traditam accepiſti, & inclinationis ad Sathaniſmum, quem nunc in multis Germaniæ locis florere, &, proh dolor, in nonnullis etiam regni tui partibus pullulare vides. Poſſunt alicui videri leuiora, quæ ſunt petita, de quibus magnoperè pugnare non oporteret, ſed vt nihil in rebus ipſis eſſet vitij, tamen in præciſione ab orbe reliquo Chriſtiano tantum eſt crimen, vt alia omnia cum hoc vno collata, feſtuca ſint cum trabe comparata. Atque hæc eſt, quam petunt nonnulli: Præciſionem enim petunt, non res ipſas, quas nihil ad ſalutē intelligunt pertinere. Quod ipſe quoque Verg. cōfitetur in Scholiis, quæ improbus homo ſcripſit in epiſt. Pontificis, ad regni Conſiliarios. Rectè fraudes iſtas Flaccus, quæ veræ pietatis ſtruuntur, cuneo ſimilimas eſſe ſcribit, qui prima parte tenuiſsimus eſt, nec videtur in lignum impactus magnam ligni diſruptionem facere: ſed tamen quantumuis, prima ſit acies tenuis, nihilominùs aditum facit ſequenti craſſitiei, ita, vt cùm illa prima pars recepta ſit, neceſſariò tandem & ſequentia recipiātur, donec lignum penitùs diſcindatur. His fraudibus vſum eſſe Sathanam videmus in Germania. Prima exitialis iſtius cunei acies fuit diſceptatio de indulgētiis: Secunda iam erat aliquantò craſſior, quando calix Laicis, vxores conceſſæ fuerunt Sacerdotibus. Media pars Auguſtanæ confeſſ. approbatio: Poſtremò, Sataniſmus hic vniuerſus, de quo iam verba fecimus, quo tantam eſſe factam diſruptionē, videre licet, vt niſi Deus oculis miſericordię ſuę nos reſpexerit, nō facilè medicina reperiri queat. Quamobrem non piè magis quàm prudenter feciſti REX optime, quòd ab iſto tam exitiali cuneo tibi regnóque tuo tam diligenter hactenus cauiſti, à quo deinceps etiam quantum tua tibi regníque tui ſalus curæ eſt, tantum cauere debebis.

Quàm periculoſum etiam in leuioribus, à veteri religione deſicere.

Quibus gradibus Sataniſmus Germaniam occuparit.

Habemus itaq; iam tres vel quatuor ſectas Lutheranorum ſecundum Flaccū: Nam & Lipſicos Interimiſtas vult eſſe duplices, quod vnū ſit excerptū Interim, aliud ipſum verum Interim. Erunt igitur triplices Interimiſtæ, & vni

Aliæ ſectæ Lutheranorum.

Adiaphoriſtæ, quibus omnibus conſuetudine piorum interdixit Flaccus. Quinta iam non eſt de adiaphoris, verùm de rebus grauioribus, Extiterunt enim Vuittembergæ anno ab hinc propè 20. qui ſicut anteà docti fuerant à Luthero, legem operum reiiciebant. Contra quos ille multis diſputationibus contendit, & eos probroſo nomine vocat Antinomos.

Antinomi.

Confeſſioniſtæ.

Sexta eſt Confeſſioniſtarum, qui ſunt Confeſs. Auguſt. non de veſte linea, cuius cauſa tantas tragœdias excitauit Flaccus quam etiam eſſe vult primam exitialis cunei partem, ſed de ſumma Chriſtianarum rerum, de eo quòd Euangelicæ doctrinæ caput eſſe putat Luthe. in quo pendere dicit & periclitari cognitionem ſui ipſius, cognitionem & gloriam Dei, quale eſt iuxta ſententiam ipſius dogma de libero arbitrio, de quo ſemper ita docuit, quod patiatur tantùm, non autem agat, quod ſit res de ſolo titulo, vel potiùs figmentum in rebus, ſeu titulus ſine re, quia nulli eſt in manu ſua quidpiam cogitare mali aut boni, ſed omnia, vt Vuicleffi articulus Conſtantiæ damnatus rectè docet, de neceſſitate abſoluta eueniunt. Vnde non dubium Sathana magiſtro in Eccleſiam veniſſe hoc nomen Liberum arbitrium, ad ſeducendos homines à via Dei in vias proprias: Et mala, inquit, opera in piis Deus operatur. Cuius doctrinæ ſubſcripſerat etiam Philip. Melan. in iis Locis communibus, quos edidit Vuittemb. anno 20. non ſine quadam arrogantia iuuenili minimè ferenda. Nam & de ſanctis Doctoribus auſus eſt cenſuram ferre. Scripſère, inquit de libero arbitrio Auguſtinus & Bernardus, & ille quidem ſua poſterioribus libris, quos aduerſus Pelagianos edidit, multipliciter retractauit. Bernardus non eſt ſimilis ſui. Sunt hac de re apud Græcos quoque quædam, ſed ſparſim. Ego quandoquidem non ſequor hominum opiniones, & ſimpliciſſimè & planiſſimè rem exponam, quam ferè obſcurarunt autores tam veteres, quàm noui: quia ſic interpretabantur ſcripturas, vt ſimul vellent tamen rationis humanæ iudicio ſatisfieri. Patùm ciuile videbatur docere, neceſſariò peccare hominem, crudele videbatur reprehendi voluntatem, ſi non poſſet ſe à vitio ad virtutem conuertere. Ideo & plura viribus humanis, quàm par erat tribuère: & mirè

Luth. in li. quē inſcripſit, Operationes in Pſalmos De libero arbitrio.

Philippus quàm arroganter primùm negarit liberum arbitrium.

mirè variârunt, cùm rationis iudicio viderent vbique refragari ſcripturas. Et in hoc quidem loco cùm prorſus Chriſtiana doctrina à philoſophia & humana ratione diſſentiat, tamen ſenſim irrepſit philoſophia in Chriſtianiſmum: & receptum eſt impium de Libero arbitrio dogma, & obſcurata Chriſti beneficentia per profanam illam & animalem rationis noſtræ ſapientiam. Vſurpata eſt vox liberi arbitrij, à diuinis literis, à ſenſu & iudicio ſpiritus alieniſſima, qua videmus ſanctos viros non rarò offenſos eſſe. Additum eſt è Platonis philoſophia vocabulum rationis æquè pernitioſum. Nam perinde atque his poſterioribus Eccleſiæ temporibus Ariſtotelem pro Chriſto ſumus amplexi, ita ſtatim poſt. Eccleſiæ auſpicia per Platonicam philoſophiam Chriſtiana doctrina labefactata eſt: ita factum eſt, vt præter Canonicas ſcripturas nullæ ſint in Eccleſia ſynceræ literæ. Redolet philoſophiam, quicquid omninò commentariorum extat. Et paucis interpoſitis: In quæſtionem vocatur, ſit ne libera voluntas? reſpondeo, quandoquidem omnia quæ eueniunt, neceſſariò iuxta diuinam prædeſtinationem eueniunt, nulla eſt arbitrij noſtri libertas. Quid igitur inquies, Nullàne eſt in rebus (vt iſtorum vocabulo vtar) contingentia? nihil caſus? nihil fortuna? Omnia neceſſariò euenire ſcripturæ docent. Vallam, ait Eckius, quòd ſcholarum ſententiam de libero arbitrio confutauit, plura voluiſſe ſcire quàm didiciſſet. Et in fine huius loci ſummam colligens, dicit: Si ad prædeſtinationem referas humanam voluntatem, nec in externis, nec in internis operibus vlla eſt libertas, ſed eueniunt omnia iuxta prædeſtinationem diuinam. Si ad opera externa referas voluntatem quædam videtur eſſe iudicio naturæ libertas: ſi ad affectus referas voluntatem, nulla planè libertas eſt, etiam naturæ iudicio. Concludit tandem: Vides lector, quantò ſimpliciùs de libero arbitrio ſcripſerimus, quàm vel Bernardus, vel vlli Scholaſtici. Et in annotationibus in epiſtolam Pauli ad Romanos, explicans illum Pauli locum, Iuxta prædeſtinationem Dei, poſteaquam confirmauit, quòd nulla eſt rerum contingentia, nec libertas arbitrij, ſic tandem lo-

Aliud Philippi teſtimonium contra liberum arbitrium.

quitur: Nos verò docemus, non ſolùm permittere Deum creaturis, vt operentur, ſed ipſum omnia propriè agere: vt ſicut fatentur proprium opus Dei fuiſſe Pauli vocationem, ita fateantur opera Dei propria eſſe: ſiue quæ media vocantur, vt comedere, bibere communia cum brutis: ſiue quæ mala ſunt, vt Dauidis adulterium, Manlij ſeueritatem animaduertentis in filium: cùm cõſtet Deum omnia facere non permiſſiuè, ſed potenter, vt Auguſtini verbo vtamur, vt ſit eius proprium opus Iudæ proditio, ſicut Pauli vocatio. Hæc Philippus in iis libellis, quos adoleſcens etiamnum ſcripſit, Quorum alterum de Locis communibus inuictum libellum eſſe dicit Lutherus, contra Eraſmum de ſeruo arbitrio ſcribens: non ſolùm immortalitate, ſed Canone quoq; Eccleſiaſtico dignum: cui tuus libellus, inquit, comparatus ita mihi ſorduit ac viluit, vt tibi vehementer compaterer. In alterum verò præfatus, non dubitat eum doctiſſim. Thomæ Aquinatis Commentariis anteferre. Hieronymi autem & Origenis Commen. meras eſſe nugas & ineptias, ſi illius annotationibus comparentur. Ac parum abeſt, quin eum Paulo ſuperiorem faciat, certè proximum illi eſſe vult. Verùm vtrumque libellum hunc toties variando Philipp. ipſe poſteà multis in locis erroris condemnauit: in hoc præſertim capite de lib. arbitr. Nam ſæpè deinceps vtrumque excudi fecit, multa detrahens, addens, mutans, corrigens, vt poſtremi cum primis nulla ferè in parte conueniant. In iis autem locis, qui ſunt impreſſi anno triceſimo ſexto Argentorati, triceſimo octauo Vuittembergæ, 46. Lipſiæ, quinquageſimo quinto; Vuittembergæ, apertè recantauit ea, quæ in primis illis ſcripſerat de libero arbitrio. Sic enim loquitur: Valla & plerique alij detrahunt voluntati hominis libertatem, ideo quia fiant omnia decernente Deo. Addit in Locis, anno 46. & 55. excuſis: Hæc imaginatio orta ex Stoicis diſputationibus deducit eos ad tollendam contingentiam bonarum & malarum actionum, imò omnium mortuorum in pecudibus & elementis. Dixi autem ſuprà, non eſſe in Eccleſiam inuehendas illas Stoicas opiniones, nec defendendam eſſe neceſſitatem fatalem omnium, ſed aliquam contingentiam concedendam. Non neceſſe fuit Alexandrum interficere Clytum. Nec

Lutherus quãti ſcripta Philippi fecerit, quorum tamẽ nõnulla dogmata ipſe poſteà Philippus damnarit.

In ſcriptis poſterioribus Philippus confirmat liberũ arbitrium.

Nec miſcenda eſt diſputatio de determinatione diuina quæſtioni de libero arbitrio. Et iterum in Locis anni 36. & 38. ac poſterioribus: Cùm in natura hominis reliquũ ſit iudicium & delectus quidam rerum, quæ ſunt ſubiectæ rationi aut ſenſui, reliquus eſt etiam delectus externorum operum ciuilium: quare voluntas humana poteſt ſuis viribus ſine renouatione, aliqua externa legis opera facere. Hæc eſt libertas voluntatis, quam Philoſophi rectè tribuunt homini. Nam & Paulus diſcernens iuſtitiam carnis à ſpirituali, fatetur non renatos habere delectum aliquem: manus à cæde, à raptu, à furto continere. Et hãc vocant iuſtitiam carnis: imò hanc diſciplinam etiam nõ renatis præcipit Deus. Ac interiectis nonnullis: Hæc ſententia de libero arbitrio nihil habet abſurdi: & eſt germana cùm aliorum Scriptorum Eccleſiaſticorum ac ſynodorum, tum verò etiam Auguſt. ſententia: nec adigit ad deſperationem bonas mentes, nec deterret eas quòminus conentur: imo & amplificat Spiritus ſancti auxilium, & acuit curam ac diligentiam noſtræ voluntatis. Nõ probo deliramenta Manichæorum, qui prorſus nullam voluntati tribuebant actionem, nec quidem adiuuante Spiritu ſancto: quaſi nihil intereſſet inter ſtatuam & voluntatem. Scribit etiam concurrere tres cauſas bonæ actionis, verbum Dei, Spiritum ſanctum, & humanam voluntatem aſſentientem nec repugnantem verbo Dei. Poſſet enim excutere, vt excutit Saul ſua ſponte: ſed cùm mens audiens, ac ſe ſuſtentans non repugnat, non indulget diffidentiæ, ſed adiuuante etiam ſpiritu ſancto conatur aſſentiri, in hoc certamine voluntas non eſt otioſa. Et iterum poſt pauca: Vidi multos non Epicureos, qui cùm eſſent in mœrore propter ſuos lapſus, diſputabant, quo modo ſperem me recipi, cùm non ſentiam in me transfundi nouam lucem & nouas virtutes? Præterea ſi nihil agit liberũ arbitrium, intereà donec ſenſero fieri illã regenerationẽ, de qua dicitis, indulgebo diffidentiæ & aliis vitioſis affectibus. Hæc Manichæa imaginatio horribile mẽdacium eſt: & ab hoc errore mentes abducendæ ſunt, & docẽdæ, agere aliquid liberum arbitriũ. Pharao, Saul, non coacti, ſed volẽtes & liberè repugnant Deo: nec fit cõuerſio in Dauide, vt ſi lapis in ficum verteretur: ſed egit aliquid liberũ arbi-

trium in Dauide,cùm audiuit obiurgationem & promiſſionem:volens iam & liberè fatetur delictum: & egit aliquid eius voluntas,cùm ſe ſuſtentat hac voce: Dominus tranſtulit peccatum tuum.Et iterum poſt pauca:Cùm promiſſio ſit vniuerſalis,nec ſint in Deo contradictoriæ voluntates,neceſſe eſt eſſe in nobis aliquam diſcriminis cauſam,cur Saul abiiciatur, Dauid recipiatur, id eſt, neceſſe eſt aliquam eſſe actionem diſſimilem in iis duobus. Et in capite præcedenti,quod eſt de cauſa peccati & contingentia.Eſt autem hæc pia & vera ſententia,vtrâque manu, ac veriùs toto pectore tenenda,quòd Deus non ſit cauſa peccati:& quòd Deus non velit peccatum, nec impellat voluntates ad peccandum,aut approbet peccatum.Sed cauſæ peccati ſunt voluntas Diaboli, & voluntas hominis, qui ſua voluntate abuti potuit,ſéque à Deo auertere: quę quidem longiùs ibi perſequitur.

Philippus ſe Manicheum fuiſſe reipſa declarat.

Ex quibus planum cuique fieri poteſt, quemadmodum Philippus Melanchthon, quicquid ab eo petuerſè ſcriptum fuerat de Libero arbitrio in Loc. Commu. anni 21. ſimul & magiſtri ſui Mart. Lutheri eadem de re ſententiam,tanquàm impiam & cum hæreſi Manichæorum congruentem condemnauit: quod pluribus etiam verbis ab eo factum eſt in Epitome philoſophiæ moralis,quam edidit Argentorati anno 38. vbi ſimiliter damnat ingenia turbulenta,quæ multas de libero arbitrio ſerunt contentiones,& Vallæ abſurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationem adimunt libertatem voluntati. Sed & in Commenta. in epiſt. ad Rom. poſterioribus expungi fecit ea,quæ ſcripſerat anno 24. quòd eſſent Dei propria etiam mala opera, vt Dauidis adulterium, & quòd æquè proprium eius opus eſſet Iudæ proditio, ſicut Pauli vocatio.Quin enarrat illum locum: Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum.Nec vult,inquit, nec approbat, nec efficit peccatum Deus.Et quoniam Auguſtanæ Confeſſionis eſt autor idem Philippus, in ea quoque diſceſſum eſt à Lutheri ſententia, quo ad hoc doctrinæ caput, quod ille tamen ad finem vſque vitæ ſuæ tanta pertinacia defendit, vt mori ſe priùs paratum oſtenderet,quàm ab hac ſua ſententia diſcederet: in qua quãtum poſitum eſſe putauerit,& in exordio,ſicut paulò antè cõmemo

memorauimus, & in fine libri, quem ſcripſit contra Eraſmum, ſatis declarauit. Sic enim prope calcem eum alloquitur: In hoc te vehementer laudo, quòd ſolus præ omnibus rem ipſam es aggreſſus, hoc eſt ſummam cauſæ: nec me fatigaris alienis illis cauſis de Papatu, indulgentiis, purgatorio, ac ſimilibus nugis potiùs, quàm cauſis, in quibus me hactenùs omnes venati ſunt fruſtrà. Vnus tu & ſolus rerum cardinem vidiſti, & ipſum iugulum petiuiſti. In eo igitur quod rerum cardo, quod cauſæ totius eſt iugulum, auſus eſt Philippus cum ſuis, qui Auguſtanæ ſunt Confeſſionis, à magiſtro ſuo Martino Luthero ſe palàm diuerſum ſentiendo ſegregare. Quod quid aliud fuit, quã eum hæreſeos & impietatis condemnare? Et reuerà cardo Lutheranæ doctrinæ vertitur in hoc vno dogmate de Libero arbitrio, quod ruere non poteſt, quin ſimul eodem motu labefactata concidant omnia, quæ de iuſtificatione præſertim, déque rebus ad illam pertinentibus ab eo ſcripta ſunt. Lutheri ſententiam tuetur etiamnum Caluinus, & in ea perſtat. Neque ſibi prorſus eam ſordere Brentius oſtendit in prima pericope, quam ſcripſit contra venerabilem virum Petrum à Soto. Vidimus autem & Galli cuiuſdam ſcriptum, quo grauiter inſectatur præceptorem ſuum Philippum, quòd in hac tanta re à magiſtro ſuo Luthero diſſentiat. In quo ſcripto Philippum etiã inſimulat, quòd Caluinizet.

Cardo Lutheranæ doctrinæ, eſt de libero arbitrio.

Habemus ergo iam huius hydræ Lutheranæ ſex capita, quorũ ſextum reuerà caput eſt: agitur enim de ſumma rei. Sed neque minoris momẽti eſt ſeptimum, de quo immane quantum eſt inter Lutheranos diſſidium? Neque enim agitur de linea veſte, ſed de eo, quem præcipuũ doctrinæ Chriſtianæ locum vocat Philippus, quem ſummã Euãgelij cõtinere ſcribit, nimirùm de iuſtificatione. Nec à ſcopo multùm aberrat, cùm illi tantũ tribuit. Intereà tamen & de hoc ingens eſt inter eos dimicatio. Nã cùm in Auguſtana Cõfeſſione minùs dilucidè fuerit locus hic explicatus, fas ſibi eſſe putauit Andreas Oſiander, clariùs de eo aliquid differere: quod cùm feciſſet nõ relata priùs re ad Philippum & eos qui Confeſſionis Auguſtanæ præcipui ſunt Doctores, tantæ fuerunt excitatæ tragœdiæ, vt non longè res abfuerit à ſeditione. Cuius criminis nõ eſt

1. In Apol. Confeſſi. Aug. 2 In Locis cõmuni.

Oſiãder malè tractatus à Cõfeſſioniſtis.

inſimulatus Oſiander? quæ conuitia & maledicta in eum iactata non ſunt? Vocatus eſt, vt ipſe ſcribit, Hæreticus, Antichriſtus, Iudæus, niger Diabolus, Draco, homo nefarius, conſceleratus, hoſtis Chriſti. Fuit etiám de eo confictum, quacunque incederet, quòd eum in ſpecie canum duo Diaboli comitarentur, quos tamen non cuiuis videre liceret: quódque quo tempore cibum & potum in inferiore cum ſuis hypocauſto ſumebat, vbi vacare ſolitus erat literarum ſtudiis, in ſuperiore ſedens in illius loco Diabolus viſus fuerit ſcriptitare. Et alia id genus pleraque. Tum & illud ſparſum de illo fuit, quòd affirmaret Chriſti paſſionem & mortem nullum nobis fructum attuliſſe, cùm tamen in ſcriptis illius diuerſum reperiatur. In ſumma, tantum fuit odium homini conflatum, vt nõ ipſe modò tanquam impius haberetur, verùm etiam qui ſermones eius audiebant, à communione cæterorum, qui ſe pios exiſtimabant, arcerentur, ac ne ſepultura quidem communi digni ducerentur. Miſſum fuit Vvittembergam, vt de doctrina eius iudicium fieret, dãnata eſt per Philippum, Pomeranum, Forſterum, & alios. Miſſum eſt Vvirtèmbergam, approbata eſt per Brentium, & qui ſunt eiuſdem ſectæ. Hîc vides, de vna eadémque doctrina, quam diuerſum fuerit iudicium Vittembergenſium & Vvirtembergenſium Doctorum, cùm tamen inter vtroſque nõ ſit niſi vnius literæ diſcrimen, cùm prolatis etiam è Lutheri libris locis aliquot planum facere conetur Oſiãder, quod ipſe ſcripſerit, idem de iuſtificatione ſenſiſſe Lutherum, nimirùm eſſentialem Dei iuſtitiam habitantem in nobis, & excitantem nos ad benè agendum eſſe iuſtificationem noſtram. Cæterùm contra ſcriptum illud, quod editum contra ſe fuerat à Philippo & collegis eius, edidit ipſe quoque ſcriptum contrarium Oſiander: in quo cauſam adfert, cur hanc ipſius doctrinam illi non approbarint. Narrat igitur, neminem Vvittembergæ vel Theologiæ Doctorem, vel artium fieri Magiſtrum, niſi priùs conceptis verbis iuxta formulam ſibi prolatam iurauerit, ſe tria ſymbola, Apoſtolorum, Nicænum, & Athanaſij retinere firmiter, ac tueri ſimul & defendere velle. Quòd ſi quid inciderit, quod in iis tribus Symbolis & Auguſtana Confeſſione ſatis determinatum non ſit, nolle ſe

Oſiãdri doctrina Vuittembergæ damnata, Vuittẽbergæ approbata à Cõfeſſioniſtis.

Iurandũ eſt Vuittẽbergæ in Cõfeſſionẽ Auguſtanam & verba Philippi.

le ſe quicquam de eo concluſiuè (quod vulgò dicitur) dicere, niſi re priùs ad ſeniores Doctores, qui conſtanter huic adhærent Confeſſioni, relata, & conſilio cum illis communicato. Seniores autem iſti cùm ſint Philippus & eius ſimiles, ſi quid incideret, quod in hac Auguſtana confeſſione ſcriptum non ſit, neceſſe habent, qui iurauerunt in Confeſſionem, nihil de eo ſtatuere, niſi quod viſum illis fuerit. Ita vt quod ipſi probauerint, id recipere ſint adſtricti, etiamſi diuerſum aliquid in ſcripturis Canonicis reperiatur: quandoquidem non in ſacræ ſcripturæ, ſed in Auguſtanæ confeſſionis vnanimi cõſenſu ſe cõſtanter eſſe permanſuros, iurauerint. Itaque ſi ſcripturas potiùs ſequerentur, periurij reatum non effugerent. Confeſſionem autem hanc Philippus ipſe ſcripſit, penes quem etiam eſt eam interpretandi poteſtas. Ex quo conſequitur, quòd omnes qui iurarunt in eam confeſſionem, neceſſe habeant illam eo ſenſu accipere, quem Philippus attulerit, vt ſic reiecta ſcriptura ad tria ſymbola tãtùm, & ad Philippi doctrinã ſint alligati. Hæc de Philippo Oſiander. qui parentes etiam diligenter monet, vt etiam atque etiam ſecum deliberent, num ſuos filios mittere Vvittembergam debeant, vt ibi Magiſtri vel Doctores efficiantur. Coguntur enim, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare. Iurat enim, inquit, quilibet, quòd de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus, nihil velit ſtatuere, niſi de ſententia ſeniorum confeſſio. Auguſtanæ, etiamſi contrarium dicat ſcriptura: Quam ſi ſequi potiùs voluerit, erit periurij reus. Ita ſecreta fit quædam, inquit, conſpiratio, quæ magis hominum, quàm Dei verba reſpicit: atque ideò Chriſtianæ reipublicæ non parum adfert detrimenti. Philippi verbum plùs apud eos ponderis habet, quàm Dei verbum. Sex & triginta Scripturarum loca produxi, quibus habitare Deum in nobis oſtendi, creditum non eſt. Simul vt Philippus paruam ſchedam ſcripſit, qua teſtatus eſt ita ſe rem habere, ſtatim creditum eſt. Ac paulò poſt: Vox audita eſt, inquit, de cælo Patris de Chriſto dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, hunc audite. Hunc, inquit, audite, non Philippum non alios homines, qui tibi os obturãt, & volunt, vt ſecundum eorum conſilium, non autẽ ſecundum

Oſiander de Confeßi. Auguſt.

Tanti autẽ Confeßionem iſtam fieri ſcribit Ioan. à *Laſko, vt non deſint inter Lutheranos, & quidem nõ poſtremi, qui dicant ſe malle de Pauli ipſius Apoſtoli, quàm vel de Lutheri. vel de Confeßionis Auguſtanæ doctrina dubitare.*

Alligari ad Philippi verbum.

dum ſcripturas,pronuncies:Sic Oſiander ferre nō potuit: vt homines ad Confeſſionem Auguſt.quòd Philippi. verbum eſt, alligarentur potiùs quàm ad Dei verbum, cùm quod ipſe,non quod Philippi doceret, id eſſe Dei verbum, credi vellet: cùm ſe nulla re Philippo inferiorem eſſe iudicaret:nulla vt cauſa eſſet, quamobrem non ipſius verbum,vt Philippi verbum, pro Dei verbo haberetur: cùm præſertim Philippus, quemadmodum aliis pleriſque in rebus, ita & in doctrina de iuſtificatione, nunquàm ſibi ſatis conſtiterit. Viginti dicit eſſe diuerſas opiniones de hoc vno dogmate:ac Philippi diſcipulorúmque eius quatuordecim enumerat in eo libello, quem contra Nycticoracem quendam ſcripſit. Nam ſimul vt, inquit, locum aliquem in Scripturis viderunt, in quo iuſtitiæ mentio fieret, ſtatim nouam ex eo iuſtificationem ſunt fabricati. Verbi gratia:legit aliquis,Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, iam ex hoc vno loco duo collegit iuſtificationis genera, vnum ex verbo,credidit, vt diceret fidem eſſe noſtram iuſtitiam,alterum ex verbo, reputatum eſt,vt diceret,Deum iuſtitiam ſuam nobis imputare,nos pro iuſtis habere, etiam ſi non ſimus, atque hanc eſſe iuſtitiam noſtram. Legit alius:Iuſtificati ſumus per ſanguinem eius,ſtatim ex eo collegit, quòd pretioſus Chriſti ſanguis ſit noſtra iuſtitia. Legit alius:Sicut per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi,ita per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi: mox docuit,Obedientia Chriſti eſt iuſtitia noſtra. Legit alius,Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: Reſurrectio,inquit,Chriſti eſt iuſtitia noſtra.Legit alius, Spiritus ſanctus arguet mumdum de iuſtitia, quia vado ad patrem,affirmauit ilicò, quòd Chriſti trāſitus ad Patrem eſt iuſtitia noſtra.Legit alius,quòd efficimur iuſti abſque meritis ex gratia Dei, non dubitauit affirmare,quòd gratia & miſericordia Dei ſit iuſtitia noſtra. Legit alius, Ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum, eueſtigiò docuit, remiſſionem peccatorum eſſe iuſtitiam noſtram. Legit alius,Liuore eius ſanati ſumus, aſſeruit ilico, quòd vulnera Chriſti ſunt iuſtitia noſtra. Iam igitur emuneraſſe ſe ſcribit nouem genera iuſtificationum è ſcripturis collecta,malè inter ſe cohæ

Viginti opiniones Confeßioniſtarum de vno dogmate iuſtificationis.

cohærentia, neque tamen omnia ſe adhuc recenſuiſſe. Enumerat deinceps, quæ è ſuo quiſque capite confinxit. Aliqui, inquit, dicunt, quòd iuſtitia ſit opus Dei, quod ipſe in Chriſto operatur: alij, quòd nos Deus ad æternam vitam recipit: alij, quòd meritum Chriſti: alij de media quadam iuſtitia loquuntur, quam tamen explicare nequeunt. Alij docent, quòd eſſentialis iuſtitia Dei creat in nobis aliam nouam creatam iuſtitiam. Sic Oſiander quatuordecim opiniones de iuſtificatione recenſet, & quam ipſe profert eſt quintadecima. Iuxta numerum autem cuius meminit in confutatione ſcripti, quod cõtra ſe Philippus ediderat, erunt omnes viginti & vna.

Nunc tu vide Sereniſſime Rex, quandoquidem ſic ipſi diſſident inter ſe non de lana caprina, quod dici ſolet, ſed, quod ipſimet fatentur, de præcipuo doctrinæ Chriſtianæ loco, qui ſummam Euangelij totius in ſe continet, quàm tutum ſit, de quocunque tandem Chriſtianæ doctrinæ capite diſceptetur, à ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ deficere, & animam vnius alicuius iſtorum fidei committere, qui nuper exortus non modò cum ſuæ congregationis proceribus, ſed ne ſecum quidem ipſe perſæpè conſentiat, ſicut in hoc ipſo capite de iuſtificatione toties eſt à Philippo variatum. Certum eſſe dicit argumentum Lutherus: quandoquidem ſeptem aut octo ſectas enumerauit Sacramentariorum, doctrinam eorum ab autore Sathana profectã eſſe, quòd in ipſo ſtatim exordio ſit in tot capita diſſecta. Atqui nos non ſeptem, ſed bis, aut ter ſeptem Lutheranorum ſectas de vno ſaltem iuſtificationis articulo, qui ſummam Euangelij continet, recenſuimus. In vniuerſum autem de rebus etiam aliis diſſidẽtes, quater ſeptem vna minus. Collegit ciuis quidam Hallenſis homo Laicus Caſpar Querchamer trigintaſex loca Lutheri inter ſe pugnantia ſuper vno duntaxat articulo, qui eſt de communione vel vtriuſque, vel alterius ſpeciei ſacramenti Euchariſtiæ. Quòd ſi triginta ſex has opiniones ad iſtas viginti ſeptem, quas enumerauimus, addendas aliquis putauerit, erunt 63. Quàm multæ ſunt autem ſectæ, quæ nos adhuc fugiunt? Et erit quiſquam qui dubitet, quin & hæc Lutheranorum doctrina ſit ab autore Sathana profecta?

Quàm periculoſum fidere Sectariis, tantoperè diſcepantibus de maximis rebus.

Triginta ſex pugnantes opiniones de communione vtriuſque, vel alterius ſpeciei.

Caue

Caue putes pientiſsime Rex, Chriſti cauſam ab iſtis agi, aut hoc eorum eſſe ſtudium, vt verbum Dei propagare queant. Nihil eſt, quod eis curæ ſit minori: ſuam vt gloriam propaget, ſuum vt verbum pro Dei verbo rudi populo venditet, id verò eſt quod eorum quiſque ſtudet maximè. Vocauerunt, ait Propheta, nomina ſua in terris. in hoc eorum cura conſumitur omnis, vt ſit nomen eorum in terris celebre, vt dicatur, hæc eſt confeſsio Philippi, hæc Brentij, hæc Oſiandri. Nihil enim nunc loquar de Zuinglianis, quos ipſi itidem, vt Anabaptiſtas, habent pro hereticis: de Lutheranis tantùm loquor, quos illi vicíſsim iudicant hæreticos: neque diuerſum eſt Chriſtianorum omnium de illis iudicium. De iis igitur dico, quòd & ipſi quàm libet induti ſint ouium veſtimenta, tamen quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti? de ſua quiſque, non de Chriſti gloria ſolicitus eſt. Quamobrem & ipſi, quamuis ex eadem Lutheri ſchola profecti, non eandem tamen confeſsionem habent omnes, conſtat enim, quòd Auguſtanam confeſsionem non receperunt niſi Saxonicæ Eccleſiæ. Ne in ipſa quidem Auguſtana ciuitate, vbi Cæſari primùm fuit exhibita, recepta eſt. Nam ea magis in Zuinglij partem propendere videtur, ac plures in ea reperiri dicuntur, qui Suenckfeldianæ, quàm qui ſint Confeſsionis Auguſtanæ. Quam etiam cauſam fuiſſe puto, quòd cùm ante ſex annos iterum à Philippo ſcripta fuiſſet confeſſio Synodo Tridentinæ offerenda, ſic librum inſcripſerunt: Confeſſio doctrinæ Saxonicarum Eccleſiarum.

Quid venētur noui ſectarum aſſertos. *Pſal.* 48

In ſchola Lutheri non omnibus placet Auguſta. Confeſsio

At Brentius quamuis & ipſe præ ſe ferat à Lutheri doctrina ſe non eſſe alienum, minimè tamen in eo voluit acquieſcere: quod in illo ſcriptū fuit oppido, ex quo primū Lutheri prodiit Euangelium. Verùm ſcripſit & ipſe peculiarem ſuam confeſſionem non ſub ſuo, ſed ſui Principis nomine, quā etiam congregationi concilij Tridētini propoſuit. Eſt autem illud ſcitu dignū, quod nec Brentius, nec Vrbanus Regius, nec Oſiander in confeſſionis Augu. verba iurauerunt. Indignum enim illis videbatur, vt præſcriptam à Philippo fidei formulam ſequerentur, cùm quilibet eorum de ſe perſuaſum haberet, quòd in ſacris literis maiores etiam quàm Philippus, progreſſus feciſſet: Atque ideo

Conſilium Brentij in edenda noua cōfeſſione.

ideò ſe quoq; nō minus idoneum quiſq; iudicabat, qui peculiarem etiā ſuæ fidei confeſſionem conſcriberet. Sic iſti dum ſui quiſq; nominis illuſtrandi, quàm inueſtigandæ, propagandęque veritatis eſt ſtudioſior, licere ſibi volunt, vt non ipſi modò à ſe inuicem, ſed etiam à magiſtro ſuo Luthero nonnullis in rebus, etiā iis, in quibus cardo Chriſtianæ rei vertitur, diſſentientes nouam ibi quiſq; fidem conderent, ac ſingularem ſuam confeſſionem exhiberent.

Petrus à Soto, cur aduerſus Brentij confeſſionem ſcripſerit.

Vidit hoc homo quidam Hiſpanus Petrus à Soto, qui nullam aliā præter Catholicā fidem didicerat, quòd aliā confeſſionē Philippus, aliam proferret Brentius: mirari ſatis non potuit: quando quidem vterq; magiſtrum ſuū eſſe Lutherum profitebatur, quòd fidei ſuæ nihilominus diuerſas cōfeſſiones adferebant. Viſum eſt ei quiddam portenti ſimile. Quòd ſi quemadmodum ante annos viginti ſeptem factum eſt, quo tēpore ſuam Cæſari confeſſionem proteſtantes obtulerūt, Zuingliani ſeorſum ſuā cōfeſſionem produxiſſent, minus id illi mirum accidiſſet. Nā ſicut iam à nobis dictū eſt, habētur à Lutheranis pro hereticis: quales viciſſim, ab illis Lutherani iudicantur. Sed cùm id fieret ab iis, qui quod à Luthero fuit inuentū idem Euangelium ſe profiteri iactarent, id verò inſtar eſſe monſtri videbatur, quòd ex eadem ſchola profecti, non eandē confeſſionem adferrent. Quoniam verò magna fuit opinio, Ducem Vvirttembergenſem, ſub cuius nomine confeſſionem ſuam Brentius ediderat, à Chriſtiana & Orthodoxa fide non abhorrere, ab ea inquam fide, quam à maioribus noſtris, ſicut ipſi ab Apoſtolis acceperūt, per manus nobis traditam habemus, viro pio & zelo Chriſtianę religionis ardenti vehementer doluit, quòd eò ſe Brentij & colegarum eius cōſiliis adduci paſſus eſt Princeps ille, qui ſingulari quadam ſuæ voluntatis in Catholicam fidem inclinatione propendere putabatur, vt ſingulariter ſuæ fidei potius confeſſionem ſynodo proponeret, quàm in catholica, quam à ſuis maioribus accepiſſet, acquieſceret. Quamobrem tenere ſe non potuit, quin ipſe quoque ſuam aſſertionem ederet, ſed non ſingulariter tamen ſuę, verùm Catholicæ fidei. Quem librum ita ſcribi curauit, vt ex vna facie cōcionatorum Ducis Confeſſionem oſtenderet, ex altera Catholicam. Et doctrinæ Ducis, Catholicam doctrinam:

Quam ſcribendi rationem Petrus à Soto ſeruauerit.

autoritatibus ſcripturæ,autoritates non pauciores: teſtimoniis Patrum,teſtimonia pariter opponeret.

Dux Vuirtembergenſis ne fallatur ſcripto Brentij, qui Confeſſionẽ illius nomine edidit, humaniter à Soto admonetur.

Scripſerat autem in eo libro Princeps,teſtificari ſe velle coram Deo & Eccleſia ſtudium ſuum in excitanda & propaganda verè pia doctrina. Quæ verba Petrus in ſcholiis excipiens:Prius,inquit,ea fuit agnoſcenda, prius erat ſtatuendum,vt ea doctrina cui propagandæ datur opera, ſit verè pia:maximè nunc,quando conſtat omnibus in dubium verti,quæ ſit vera doctrina. Non te lateat, inquit, Princeps optime,quòd ſicut tui impiam doctrinam iudicant,quam Catholici ſequuntur:ſic eam Catholici viciſſim,cui tu propagandæ das operã.Nec ſunt apud eos pauciores aut minus fide digni teſtes,quàm apud veſtros: vt minimũ ergo,non veræ & piæ doctrinæ propagandæ das operam,ſed aut impiæ,teſtibus Catholicis, aut certè dubiæ,neceſſaria ratione.Nónne igitur ſatius eſt ab hoc ſtudio ceſſare,& vel ſaltem ſuſpendere iudicium,& expectare humiliter à Deo illuſtrari,ídque exigere piis operibus & precibus ad Deum?Subiunxerat Princeps:Et ſi enim nõ ignoramus ſuum eſſe diſcrimem inter politicam & Eccleſiaſticam functionẽ, tamen cùm Pſalmus nos grauiſſimè hortetur,Nunc Reges,inquit, intelligite, erudimini qui iudicatis terrã:ſeruite Domino in timore & tremore, non debuimus cæleſtem vocem contemnere,&c.Et hæc verba Petrus excipiens.Quod verò,inquit,ſit hoc diſcrimẽ,opor tebat benè exploratũ habere:certum eſt,alienũ eſſe à Principe Remp.adminiſtrante definire dubia circa fidem:hoc verò pertinere ad eos, qui Eccleſiam gubernant: ab illis oportet Principes accipere, & eorũ expectare ſentẽtiam: alioqui timere debent, quod ſequitur poſt verba hîc citata,Nequando iraſcatur Dominus contra eos,& pereant de via iuſta:hoc enim comminatur Principibus, qui non apprehendunt diſciplinam. Quid verò magis indiſciplinatum & inordinatum,quàm dubiam doctrinam ſequi,& intrudere ſubditis ante iudicium Eccleſiæ:E regione verò poſt alia pleraque ſic ſcripſerat:Nihil maiore diſcretione moderandum eſt,quàm zelus ille agnoſcendæ & retinendæ veritatis,qui quò maior fuerit,eò in grauiora pericula & diſcrimina deducit hominem:vt teſtis eſt Paulus ſupra modum æmulator paternarum ſuarum traditionum,

Pſal.2

Non cõfundenda functio ciuilis cum Eccleſiaſtica.

Non cuiuis Zelo fidendum in cauſa religionis

Gal.1

atque

atq; ideo iam expertus correctionẽ verè paternã Dei, de *Rom.10*
aliis dicit: Teſtimoniũ illis perhibeo, quòd zelum Dei ha
bent, ſed non ſecundum ſcientiam. Ideóq; pro illis triſtitiã
magnam & continuum dolorem cordi ſuo ineſſe aſſerit.
Debet igitur quiſq; primò gradum ſuum agnoſcere, & iu
xta illum ſequi & non præire, duci, & nõ ad ſe ducere Dei
Spiritum & ordinationẽ: ne dicatur illi, Vade poſt me Sa *Matt.16*
thana, ſcandalum mihi es: non enim ſapis quæ Dei ſunt.

Quid eſt in iis verbis non modeſtè, non piè, non verè, *Brentius*
Catholicéq; dictum? Et ea tamen exaggeranda ſibi Bren- *quomodo*
tius putauit, ac modò non cælum terræ miſcendũ, quòd *Sotum ag-*
auſus fuerit Principi dicere vir pius, Vade poſt me Satha- *greditur.*
na: cùm tamen is nihil eiuſmodi Principi dixerit, verùm
admonuerit tantùm, vt agnoſcat quiſq; gradum ſuum, ne
ſi præire velit, & non ſequi Spiritum ſanctũ; dicatur illi:
Vade poſt me Sathana. Vide autem impotentiã hominis:
Qui ſcripſit aſſertionẽ hanc fidei Catholicæ contra ſingu
larem Brentij Confeſſionem, ei nomen eſt Petro, cogno- *Brentij pe-*
men à Soto. Loci nomen id ſit an familiæ, mihi non ſatis li *tulantia,*
quet. Sed eſt inſignis Brentij petulantiáne dicã, an impro- *Aſotum*
bitas. Non ei dignatur cognomen ſuum tribuere, ſed eum *vocantis.*
per contumeliam vocat Aſotum. Dicuntur autem ἄσωτοι
Græcè, qui Latinè decoctores, nequam homines, luxũ, ga *Laus Petri*
neæque ſtudio perditi, qui bona ſua abligurierũt omnia. *à Soto.*
At cui viro probrum hoc obiicit Brẽtius, vt eum per ſum-
mam iniuriam Aſotum vocet? Ei, quo vix quenquã homi-
nem hæc noſtra ſecula tulerunt ſanctiorem: qui non ver-
bis magis quàm factis pridẽ huic ſeculo nequam nũcium
remiſit: ac quò magis vacare pietati poſſit, S. Dominici ſe-
quutus inſtitutũ, ante cõplures annos in illius familiam
tranſiit, non aliis quàm ſacrarũ literarum ſtudiis deditus:
Cuius & doctrinæ & vitæ piè ſanctéq; traductæ tanta fuit
fama, vt eũ ſibi præ cęteris omnibus eligeret Chriſtianiſſ.
Imperator, cui ſecretiora ſuæ cõſcientiæ vulnera detege-
ret, à quo ſanãdis illis medicinã peteret, cuius miniſterio
remiſſionẽ peccatorũ ſe conſequuturũ ſperaret. Solent aũt
potẽtiſſ. quiq; Reges nõ alios ad id munus aſciſcere, quàm
qui ſunt excellenti doctrina, vitæque ſanctimonia commen
dati. Quò magis aũt intelligas, quòd minimè ſit ſuo de il
lo iudicio fruſtratus pientiſſ. Imperator: inter cætera hac

quoq; in re integritatis ſuæ ſpecimẽ de ſe præbuit ſingulare, quòd cùm vltrò fuiſſet epiſcopalis illis dignitas delata, reſpuit, ac pauperẽ vitam potius elegit, in qua reliquũ ætatis ſuæ tẽpus cõſumeret. Equidem vidi hominem, cùm abs te sereniſſ. REX miſſus ad M. Imperatoriam proficiſcens, Dilingam ad Cardinalem Auguſtanum, virũ cùm præclaris à Deo multis dotibus ornatũ, tum Catholicæ & Orthodoxæ fidei propugnatorem acerrimũ, diuertiſſem. Is nunquam ſatis eximias & ſingulares hominis virtutes apud me prædicare potuit. Hunc igitur talem virũ audet impurus homo Aſotũ appellare. Quid eſt hoc aliud, quàm lucẽ tenebras, bonũ malũ dicere? Sed vnde liceret agnoſcere Lutheri diſcipulũ è Sathanæ ſchola profectum, niſi mẽdaciis eiuſmodi tã ſancti hominis famã cõtaminarit? Quid aũt ei deinceps erit credendũ, qui ſtatim in ipſo limine ſic impegit, vt apertè falſo cõuitio vti nõ vereretur? Nrq; tamẽ ille ſatis libidini ſuę feciſſe ſe exiſtimabat, niſi quo falſo probro virũ ſumma pietate religionéq; prędițũ affecerat, eodẽ etiam vniuerſum Epiſcoporũ & Sacerdotũ ordinẽ perſtringeret, quos vocat prælatos Aſoticos. Quaſi verò non plures Aſotos inuenire liceat apud Lutheranos, quorũ pleriq; tam ſunt inexhauſta libidine, vt ne cõiunx quidẽ illis vna ſufficiat quàm apud Catholicos; præcipuè ſi partẽ iſtorum exiguam cum toto cõferas orbe Chriſtiano. Sed non poſſunt iſti ſibi temperare, quin ex qua ſchola ſint profecti, planum omnibus faciant, & exemplo magiſtri ſui, ſannis, ſcõmatis, dicteriis, conuitiis, calumniis parum Chriſtianis, libros ſuos omnes infarciant.

Cardinalis Auguſtanus.

Brentij probrũ in magiſtratus Eccleſiaſticos.

Virulentũ libelli Brentiani procemium.

Sed audi quæſo, quale ſit, quámq; virulentum huius libelli procemiũ? Orditur à fabula quadã de ſeruis, qui contra ſuos dominos inſurrexerint, & eos alicubi peregrè redeuntes oppreſſerint. Tales eſſe vult Epiſcopos Catholicos, ſeruos flagriones, cõſcelerata mancipia, qui ſine auſi mouere ſeditionem cõtra ſuos dominos, & eos de gradu ſuo deturbare.

Prima Brẽtij probatio.

1. Cor. 3

Ac vide, quàm bellè primum eos eiuſmodi ſeruos eſſe probet? Scriptum eſt, inquit, Quis eſt Paulus? quis Apollo, niſi miniſtri per quos crediditis? Nunquid autem non rectè dici poteſt ex aduerſo: Quis eſt Carolus Imperator? Quis Ferdinandus Cæſar? quis eſt Sigiſmundus rex, niſi

miniſtri

miniſtri,per quos ius ſuum cuique tribuitur? quorum mi-
niſterio fit,vt in pace & trãquillitate vitam agamus: niſi
fortè de ſeculari quoq; Principe ſcriptum non eſt: Dei mi *Rom.13*
niſter eſt tibi in bonum.Non ſine cauſa gladium portat:
Dei enim miniſter eſt,vindex in iram ei,qui malum agit.
Longè potentiſſimus fuit Senacherib Rex, cum non mo- *Eſa.10*
dò miniſtrũ, verùmetiam virgam furoris ſui & baculum
vocat Dominus: atqui nullum eſt tam vile mancipium,
quod non virgæ ſit & baculo prçferendum.Nunquid ideo
Reges & Principes ſubeſſe debent populo, non præeſſe?
quia per eorum miniſterium ius cuique ſuũ Deus tribuit,
bonos præmiis,malos debitis afficit ſuppliciis?Profertur
& alia ſcriptura: Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue A- *Secunda*
pollo,ſiue Cephas,ſiue mũdus.Quid igitur ex eo colligis? *probatio.*
Ergo Paulus,Apollò, Cephas & mundus vniuerſus, fuit *1.Corint.3*
ſubiectus Corinthijs? Etiam Sigiſmundus noſter eſt, ſed
nunquid tanquàm qui ſubiectus ſit nobis? Abſit, ſed tan-
quam is,qui legitimè nobis imperat REX & dominus no
ſter.Hic videre quilibet poteſt,quàm verum ſit quod de *Hilarius*
hæreticis ab Hilario ſcriptum eſt: Omnes ſcripturæ ſine *in libro ad*
ſenſu loquũtur. Atqui talibus è ſcriptura petitis vocibus, *Conſtantiũ*
claſſicum iſti cecinerũt ruſticis,quo ſunt ad arma capien- *Auguſtũ.*
da contra ſuos dominos excitati,cùm dicerent:Omnia ve
ſtra ſunt,ſiue Paulus,ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mun-
dus, ſiue Reges, ſiue Principes, omnes ſunt ſerui veſtri,
vos autem Chriſti,vt in ipſum Brẽtium,& eius ſimiles ea
rectius quadrare videantur,quæ de ſeruis præfatur, qui
contra ſuos dominos inſurrexerint.Affertur & tertia ſcri-
ptura:Nõ enim noſmetipſos prçdicamus,ſed Ieſum Chri- *Tertia pro-*
ſtum Dominum noſtrum, nos autem ſeruos veſtros. His *batio.*
tribus locis ex Paulo productis, probat Brentius, quòd *2.Cor.4*
Paulus Epiſcopos eccleſiæ ſubiicit, & facit eam dominã:
Nos autem adeò non pudet ſeruos & miniſtros Eccleſiæ
dici,vt qui Princeps eſt Epiſcoporum, & in terris Chriſti
vicarius hoc titulo maximè glorietur, quòd ſeruorũ Dei
ſe ſeruum eſſe ſcribit:cùm ſcriptum ſit,Maior ſeruiet mi-
nori.Et eſt ita reuerà,quòd nulla maior eſt ſeruitus,quàm
ſit eorum qui præſunt in ſolicitudine:qualis fuit hic ipſe, *Gen.25*
cuius hæc teſtimonia proferuntur, qui cùm liber eſſet, ſe *Rom.12*
fecit ſeruum omnium,vt plures lucrifaceret: qui nõ leui- *1.Cor.9*

ter affligebatur animo, cùm eum quotidie premeret vrgerétq; ſolicitudo Eccleſiarum omniũ: ita vt nõ poſſet etiã,
1. Corint.11 quin exclamaret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? Tales ſerui, qui ſint Epiſcopi, quis eſt qui velit inficias ire? Quin & ipſi Reges & Principes, non diſſimili ſeruitutis genere premuntur.
Reges etiã quodãmodo ſerui. Nam ſi non ſeruiũt vtilitati ſubditorum, ſi nulla cura tangantur ſalutis eorum, ſi voluptatibus tantùm, aut ſuis priuatis cõmodis inſeruiunt, certum eſt, quòd eiuſmodi nec Reges veri Reges, nec Epiſcopi veri dici merentur Epiſcopi.
Eccle.2. Monet Sapiens: Rectorem te poſuerunt, nolli extolli. Eſto in illis quaſi vnus ex ipſis: curam illorũ habe. Hoc igitur eſt ſeruum eſſe, non ſubiectum eſſe; quibus præſis, non vt eos pro dominis agnoſcas, qui tibi fidei formulam præſcribant: ſed vt ne te propterea extollas, verùm curam eorum geras, eis prodeſſe ſtudeas, quibus te præeſſe Deus voluit.
Apoſtoli & horũ ſucceſſores Epiſcopi ſimul ſerui & domini. Ad hunc modum ſerui fuerint Apoſtoli, & ſunt etiã nũc eorum ſucceſſores Epiſcopi, quos ita Paulus alloquitur: Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.
Act.20 Regere, inquit, non regi: præeſſe, nõ ſubiectum eſſe. Ad gregem
Heb.13. autem his verbis vtitur: Obedite prępoſitis veſtris, & ſubiacete eis, ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Nunquid ait, regite eos? imperate ei? tanquàm eorum Domini: præſcribite eis docendæ fidei formulam? Nihil horum: Sed obedite, inquit, ſubiacete eis. Quæſo te, potuit ne dici planius aliquid? potuit ne clarioribus verbis oſtendi diſcrimen inter paſtores & oues, quàm quòd illos regere, hos vult obedire & ſubiacere?
Qualis ſeruus fuerit Paulus Apoſtolus. Et tu non reformidas Spiritui ſancto repugnare, tam dilucidè ſententiam ſuam per Paulum explicanti? Verùm videamus Brenti, qualis fuerit ſeruus hic, qui cùm liber eſſet, ſeruum ſe fecit omnium. Scribens ad Corinthios
1. Cor.4 quorum ſe ſeruum eſſe profitetur, ita loquitur: Quid vultis? in virga veniam ad vos? Scilicet in virga venire ſerui ſolent ad Dominos. Ac paulò pòſt: Auditur, inquit, inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis nec inter gentes,
1. Cor.5 ita vt vxorẽ patris ſui aliquis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctũ habuiſtis, vt tolleretur de medio veſtrũ, qui hoc opus fecit. Ego quidẽ abſens corpore, pręſens

autem

autem ſpiritu,iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt,in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere Sathanæ in interitum carnis,&c.Vides in quali virga venerit, qualem ſeruum ſe geſſerit erga ſuos Dominos, non hos modò,verùm etiam alios,quoſdam, nominatim autem Alexandrum & Hymenæum, quos & ipſos Sathanæ ſe tradidiſſe ſcribit,vt diſcant non blaſphemare. Non dixit ille: Vade poſt me Sathana: ſed quod multò durius eſt,Sathanę tradidit in interitum carnis.Nam tu propterea ſceleratum eum fuiſſe dices mancipium,qui cõtra ſuos dominos inſurrexerit? Habes iam, qualis fuerit ſeruus Paulus. Quid autem Petrus? Num huius diſſimilis? Ananias cum Zaphira vxore ſua vendiderat agrum, & fraudauit de pretio agri,conſcia vxore ſua,& afferẽs partem quandam ad pedes Apoſtolorum poſuit. Dixit autem Petrus ad Ananiam:Anania,cur tentauit Sathanas cor tuũ, mentiri te Spirituiſancto,& fraudare de pretio agri?Nõne manens tibi manebat,& venũdatum in tua erat poteſtate?Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mẽtitus hominibus,ſed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expirauit.Introiuit & vxor eius, neſciens quod factum fuerat.Dixit ei Petrus:Dic mihi,ſi tanti agrũ vendidiſti?At illa dixit:Etiam,tanti. Petrus autẽ ait ad eam: Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum,qui ſepelierũt virum tuum ad oſtium, & efferent te. Confeſtim cecidit ante pedes eius, & expirauit.Vides qualis & hic ſeruus fuerit qui mortis vitæque poteſtatem in ſuos dominos haberet.

1.Tim.1

Qualis ſeruus Petrus Apoſtolus

Act.5

Quales ſerui veteres, Pontifices & Epiſcopi.

Sed & qui ſucceſſerunt in Apoſtolorum locum, nihilo minore fuerunt,ſicubi res poſtulabat,libertate.Scribit de quodam Euſeb. (veriſimile eſt Fabianum fuiſſe Pont. Roman.) quòd cùm Philippus Imperator, qui primus Chriſto nomen dedit,in die qua vltimæ Paſchatis vigiliæ celebrantur, in precationibus Eccleſiaſticæ multitudini,tanquam concors adiungi vellet, admiſſus ab eo non fuerit,niſi priùs confiteretur,& iis qui propter peccata inquirebantur,& in pœnitentiæ loco fuerant conſtituti, ſe coniungeret:alioquin niſi hoc faceret,non ipſum admittẽdum fore,quòd in multis culpabilis foret. Quid aũt pius Imperator?nũ à ſeruo de gradu ſe deiici quiritabatur?Imò

Euſeb.lib. 6.cap.34. hiſt.Eccl.

Exemplum de authoritate pontificis in Imperatorem.

ſcribit Euſeb. eum promptè obediuiſſe, ſynceruq́; ac religioſum animū erga Deū ipſis operibus declaraſſe. Nō ita Conſtātius Imperator, qui graui perſequutione catholicos epiſcopos premebat, dū quotānis ferè nouā fidei confeſſionē cōſcribi vellet, ita vt nouē ſub eo fides fuiſſe conſtitutas recenſeat Socrates. Adeò fuit illius ſeculi ſtatus, noſtris temporibus iis nō diſſimilis. Verùm & qui tū fuerunt Epiſcopi, fortiter illius tyrannidi repugnabāt. Incitauerat is Liberium quemadmodum ipſe ſcribit Athana. per Spadonē ſuū, vt cōtra Athanaſium ſubſcriberet, & munera pollicitus ſi feciſſet, & ſupplicia cōminatus, niſi paruiſſet. Quid ad hæc Liberius? Nō ita ſe habet, inquit, Eccleſiaſt. Canon, neq; vnquā accepimus talē à Patribus traditionē. Quòd ſi omninò Imperator curā ſuam pro Eccleſiaſtica pace interponere quærit, aut ſcripta à nobis pro Athanaſio deleri iubet, deleātur quoque ea quæ cōtra eū ſcripta ſunt, fiatq́; deinde Eccleſiaſtica ſynodus longè à palatio, vbi nec Imperator præſto ſit, nec Comes ſe ingerat, nec iudex minetur, &c. Poſt hæc trahitur Liberius ad Imperatorem, quò cùm perueniſſet, magna & ibi libertate dicendi vſus eſt: Deſine, inquiens, perſequi Chriſtianos, ne tenta per me hæreticā impietatē in Eccleſiā introducere, ad omnia potiùs ſuſtinenda parati ſumus, quàm nos Chriſtiani eò deueniamus, vt Arriani appellemur. Ne coge nos fieri Chriſti perduelles, &c. Talis fuit ſeruus Liberius, multos cruciatus perpeti, quin & in exilium abire paratior, quàm vt ſuo munere ſtrenuè non fungeretur. Similibus & promiſſis & minis adortus erat idem Conſtantius Hoſium Cordubenſem Epiſcopum. Verùm is ſcriptis ad eum literis, propoſito fratris exemplo: Quid tale, inquit, à Conſtante actum eſt? aut quis ibi epiſcopus relegatus? aut quis ipſius Palatinus vim adhibuit? Deſine quæſo, & memineris te mortalem eſſe, reformida diem iudicij, ſerua te in illum diem purum: ne te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs à nobis ea diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ cōcredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ, ad te retrahens, magno crimini fias obnoxius. Date, ſcriptum eſt, quæ ſunt

Conſtantius Imperator à Pōtifice Liberio correptus. Socrat. li. 2. cap. 4. eccle. hiſt. Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes.

Hoſius Cordubenſis Epiſcopus Ibidem Athanaſius.

Cæſaris

Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Neque diſſimilis fuit horum Hilarius Pictauien. Epiſcopus: Proclamo tibi, inquit, Conſtanti, quòd Neroni loquuturus fuiſſem, quod ex me Decius & Maximianus audirent: Contra Deũ pugnas, contra Eccleſiam ſæuis, ſanctos perſequeris, prædicatores Chriſti odis, religionem tollis, tyrannus non iam humanorum ſed diuinorum. Hæc tibi à me atque illis ſocia atque communia ſunt: Tu verò nunc propria tua accipe: Chriſtianum te mẽtiris, Chriſti nouus hoſtis es, Antichriſtum præuenis, & arcanorum eius myſteria operaris. Condis fidem, contra fidẽ viuens, doctor prophanorum es, indoctus piorum, ſubrepis nomine blandienti, occidis ſpecie religionis, impietatem peragis, Chriſti fidem, Chriſti mendax prædicator extinguis. Et aliquot paginis interiectis: Hoc nunc à te Conſtanti requiro, in qua tandem fide credas? ego enim nunc fidem tuã ignoro, per demutationis tuæ tempora, quibus quiſquam in vnum blaſphemiæ ſuæ baratrum deſcendẽs, per gradus præcipites cucurrit. Namque poſt primam veræ fidei ſynodicem, congregato rurſum Antiochiæ concilio, fidem tibi renouas. Sed accidit tibi, quod imperitis ædificatoribus, quibus ſua ſemper diſplicent, vt accidere ſolet: vt ſemper deſtruas, quod ſemper ædifices. Et in ſequenti libro: certè voces exclamantiũ à tua manſuetudine exaudiri decet: catholicus ſum, nolo eſſe hæreticus: Chriſtianus ſum non Arrianus: & melius eſt mihi in hoc ſeculo mori, quàm alicuius priuati potentia dominante, caſtam veritatis virginitatem corrumpere. *Aliud exẽplum.* *Hilar. in libr. ad Conſtant.*

Et qui ſequutus eſt hos trecẽtis pòſt annis, & amplius, Ioannes Damaſcenus, cùm Leo Iſaurus, Cõſtantinopolitanus Imperator cum Imaginibus bellum ſuſcepiſſet, eáſque è tẽplis eieciſſet, his verbis cõtra eum ſcribẽs vſus eſt: Cùm iam inde ab initio plurimi ſacerdotes & reges Chriſtiani à Deo dati fuerint, qui & ſapientia & pietate, & nõ ſermone magis quàm vita excellerẽt, cùm plurimæ præterea fuerint Sanctorum Patrum Synodi, cur nemo tale quid facere aggreſſus eſt? Nõ patiemur, vt nos aliquis nouam fidem edoceat: Ex Syon enim egredietur lex, ait per Prophetam Spiritus ſanctus, & verbum Domini ex Hieruſalẽ. Non patiemur, vt aliàs aliter ſentire, temporumq; *Serm. 1*

viciſſitudine fidem variare liceat, vt ea iis, qui ſunt extrà Eccleſiam ridiculi appareat. Non patiemur, vt regio ſubiaceat edicto, ſi forte conatus is fuerit morem à maioribus noſtris traditum euertere. Non eſt enim piorum regum, ſubuertere ſanctiones eccleſiaſticas: nõ Patrũ hæc, ſed latronum & prædonum ſunt, quæ vi extorquẽtur, non libera perſuaſione fiunt: Non regibus dixit Dominus, Vbi congregati fuerint duo vel tres in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum: Non regibus ligandi vel ſoluendi poteſtatem tradidit Chriſtus, ſed Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Et proximè in ſequenti ſermone; Non eſt regum præſcribere leges Eccleſiæ. Vide quid dicat eximius ille Apoſtolus, Et alios quidem poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, deindè Prophetas, tertiò Paſtores & Doctores ad ædificationem Eccleſiæ: non addit reges. Et iterum, Obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete, ipſi enim peruigilant pro animabus veſtris, tãquam rationem reddituri. Et iterum, Mementote præpoſitorum veſtrorũ, qui loquuti ſunt vobis verbum, quorum contemplantes conuerſationem imitemini fidem. Non ſunt vobis loquuti ſermonem Reges, ſed Apoſtoli, ſed Prophetæ, ſed paſtores, & doctores. Cùm præcepiſſet Deus Dauid, vt ſibi curaret ędificandam domum, dixit ei, Non tu ædificabis mihi domum, quandoquidem vir ſanguinum es. Reddite vnicuique debitum, clamat Paulus Apoſtolus, cui honorem, honorem: cui timorem, timorem: cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributum: Regum cura eſt, vt benè ſit Reipublicæ, Eccleſiarum conſtitutio ad paſtores & doctores pertinet: eiuſmodi alienæ functionis inuaſio, prædonum eſt & latronum, ò fratres. Saul Samuelis pallium diſcidit. Quid autem ei poſteà euenit? Scidit DEVS regnum ipſius, & dedit illud Dauid regi manſuetiſsimo. Etiam Ieſabel perſequuta eſt, & linxerunt ſues & canes ſanguinem ipſius. Herodes Ioannem ſuſtulit, & à vermibus eroſus exanimatus eſt. Quin & hac ætate noſtra beatus Germanus, non vità ſolùm, verùm & ſermone illuſtri, alapis cæſus, & in exilium relegatus eſt. Et alij multi Epiſcopi & Patres, quorum neſcimus nomina, an hoc latronum & prædonum facinus non eſt? Dominus cùm adiiſſent eum ſcribæ & Phariſæi, vt tentarent, laqueo ſermonis eum irretituri, quęrebant

bant, Num licet dare cenſum Cæſari? reſpondit eis, Exhibete mihi numiſma: cùm autem illi protuliſſent, Cuius, inquit, habet imaginem? illis autem reſpondentibus, Cæſaris: Reddite, inquit, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: quæ autẽ Dei, Deo. Tibi ô Rex, in iis quæ pertinent ad præſentis vitæ negocia libẽter paremus, qualia ſunt, vectigalia, tributa, & id genus largitionum acceptiones, quorũ gratia administratio Reipublicæ noſtræ tuæ fidei concredita eſt: In conſtituendo autem Eccleſiæ ſtatu, habemus paſtores, qui loquuti ſunt nobis verbum, & ritus atque inſtituta eccleſiaſtica nobis expreſſerunt. Non transferimus terminos, ab orbe condito nobis præſcriptos, Sed tuemur & retinemus traditiones quemadmodum accepimus: Nam ſi cœperimus Eccleſiæ ſtructuram vel in minimo demoliri, paulò pòſt moles vniuerſa corruet. Ac paucis interiectis: Nõ recipio, inquit, regem, qui per tyrannidem ſibi ſacerdotium vſurpat. Non reges acceperunt poteſtatem ligandi & ſoluendi. Et iterum poſt pauca: Non aſſentior, vt regum legibus gubernetur Eccleſia, ſed patrum potius traditionibus, ſiue ſcriptæ re ſint, ſiue non ſcriptæ.

Habes, quales illo tempore ſerui fuerint Epiſcopi, Liberius, Hoſius, Athanaſius, Hilarius: quàm fortiter nõ vnius alicuius terræ Principis, verùm totius orbis. Imperatoris, impiis conatibus obſtiterint: quàm intrepidè dicere fuerit auſus vnus ex illis: Ne te miſceas Eccleſiaſticis Imperator, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs à nobis ea diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Quid ſi viuerent illi noſtro hoc, non minùs propè quàm fuit illud, infelici ſeculo: ſi viderent, non modò Prouinciam, verùm etiam ciuitatem ferè vnamquamque ſingularem fidei ſuæ confeſſionem adferre, ac ſynodo facienda decernendáque præſcribere: quid eos facturos fuiſſe putas? Dicerent procul dubio eadem illa, quæ tum ab eis dicta ſunt: Catholici ſumus, non Hæretici: Chriſtiani ſumus, non Lutherani, non Brentiani. Melius eſt nobis in hoc ſeculo mori, quàm alicuius priuari potentia dominante, caſtam veritatis virginitatem corrumpere. Nunquid autem aliter ſe poſt hos in ſimili cauſa geſſit Ambroſius? Valentinianus Imperator iunior, Iuſtinæ matris impulſu, cùm puer adhuc

Collatio veteru Eccleſiæ cũ hac noſtra in vindicãda poteſtate & doctrina Eccleſiaſtica.

Exemplum Ambroſij. huc eſſet, propemodúm ſibi de fide iudicium vſurpare conatus eſt. Quid ad hęc Ambroſius: Dalmatius (inquit) me Tribunus & Notarius mandato, vt allegauit, clementiæ conuenit tuæ, poſtulans, vt ipſe iudices legerem, ſicut legiſſet Auxentius. Nec tamen expreſſit eorum nomina, qui fuerant poſtulati: ſed id addidit, quòd in conſiſtorio eſſet futura cōtentio, arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui reſpondeo, vt arbitror, competenter, nec quiſquam contumacem iudicare me debet, cùm hoc aſſeram, quod auguſtæ memoriæ pater tuus, non ſolùm ſermone reſpondit, ſed etiã legibus ſanxit ſuis: in cauſa fidei vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis, iudicare eum debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſſimilis. Hæc enim verba reſcripti ſunt: Hoc eſt, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit iudicare. Quinetiã ſi aliâs quoque argueretur Epiſcopus, & morũ eſſet examinanda cauſa, etiam hanc voluit ad epiſcopale iudiciũ pertinere. Quis igitur contumaciter reſpondet clementiæ tuæ, ille qui te patri ſimilem eſſe deſiderat, an qui vult eſſe diſſimilem? Niſi fortè vilis quibuſdam tanti imperatoris exiſtimatur ſententia, cuius & fides confeſſionis conſtantia probata eſt, & ſapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audiſti, clementiſſime Imperator, in cauſa fidei Laicos de Epiſcopo iudicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt ſacerdotalis iuris ſimus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipſe aliis putem eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus à Laico, quid ſequitur? Laicus ergo diſputet, & Epiſcopus audiat, Epiſcopus diſcat à Laico. At certè ſi vel ſcripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis eſt qui abnuat, in cauſa fidei, in cauſa, inquam, fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis iudicare? Eris, Deo fauente, etiam ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc cenſebis, qualis ille Epiſcopus ſit, qui Laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris æui dicebat, non eſt meum iudicare inter Epiſcopos. Tua nunc dicit clementia: Ego debeo iudicare. Neque verò ſcripſit hæc modò, verũ & dixit Ambroſius, quemadmodum ad ſororem ſcribens ipſe narrat: Nolite grauare (inquit) Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, impe-riale

Amb. li. 5. epiſto. 32.

Ambroſius epiſto. 33

riale aliquod ius habere. Noli te extollere: Eſto Deo ſubiectus. Scriptum eſt: Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari. Ad Imperatorem palacia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſiæ: Publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum. Num & is aliud, quàm quod Petrus à Soto dixiſſe videtur: Vade poſt me Sathana? Neq; id per epiſtolá tantùm, quæ minus erubeſcit, verùmetiam præſenti corâm. *Matth. 22* Quamuis autem æquè Caluinus infeſtus ordini noſtro ſit atque tu Brenti, ſingularem tamen hanc ſancti huius hominis moderationem ac prudentiam, cum animi magnitudine fiduciáque coniunctam vehementer commendat. *Caluinus.* Negat, inquit, imperatorem idoneum eſſe cognitorē tantæ controuerſiæ, id quod illius temporis neceſſitas poſtulabat, & ipſa etiā perpetua rei natura. *Cal. cap. 8 inſtit. ſuæ.* Perpetuam rei naturam poſtulare dicit Caluinus, vt ne cauſarum Eccleſiaſticarum, fidei præſertim, iudex eſſet Imperator. Nec erga Valentinianum ſolùm ſe talem geſſit Ambroſius, verum & Theodoſium Imperatorem, poſt cædem Theſſalonicæ patratam, ingreſſu templi prohibuit: deinde iam reconciliatum, cancellos egredi iuſſit, intra quos myſteria peragebantur, quòd ea ſolis patere Sacerdotibus diceret. *Theodoretus lib. 5. ca. 8. Eccleſi. hiſtoriæ.* Purpuram autem Imperatores facere, Sacerdotes non facere. Quod eius factum adeò patienter tulit imperator; vt diceret etiam poſteà, neminem ſe noſſe, qui ſciret Epiſcopū agere, præter vnum Ambroſium. Fecit autē hæc Ambroſius nihil exemplum veritus, quod anteà fuit ab Imperatore quodam editum in martyrē Babiblam à Ioan. Chryſoſto. celebratū: qui cùm Imperatorē tanquàm vile quoddam & nullius pretij mancipiū, ſicè Dei tēplo exegiſſet, ſicut paſtor ſcabioſam & morbidā ouem excludit ab ouili, capitis luit ſuppliciū. Cuius veſtigiis inceſſit etiam vnicū in gente noſtra, ſingularéque ſanctitatis exēplar Staniſlaus Cracouien. Epiſco. qui cū impio tyranno Boleſlao propter multa flagitia deſignata, ſacris interdixiſſet, glorioſam pro Chriſti nomine mortē oppetere nō dubitauit. *D. Staniſlaus Cracouienſis Epiſcopus & martyr.*

Hóſne tu omnes, quorum laus in vniuerſa celebratur Eccleſia, quos cum Chriſto nunc in cælis beatam vitam agere nemo pius dubitat, hos, inquam, tu & eorū ſimiles alios, quos longum eſſet omnes commemorare, ſcelerata mancipia vocabis? quæ ſeditionem contra ſuos Dom inos mou *Collatio Eccleſiaſtica in Epiſcopis & ciuilis pote-*

ſtatis in Principibus mouere, quæ de gradu ſuo eos deiicere minimè vereantūr: dum aut eos, propter patrata ſcelera, Sathanæ tradūt, *Pſal. 44* aut non patiuntur, vt in ea ſe, quæ ſui muneris non ſunt, *Chryſoſto.* ingerant, modò non eadem iſta verba proferentes: Vade *lib. 3. de ſacerdotio. & de verbis Eſaiæ hom. 4* poſt me Sathana? Serui quidem ſunt Epiſcopi, ſed de quibus ſcriptum eſt, Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. Qui eorum principatus tantò eſt omni regno excellentior, ſicut & à Chryſoſtomo, & à Gregorio Nazianzeno in oratione, quam habuit de Hieremiæ dictis præſente Imperatore, ſcriptum legimus, quantum inter ſpiritum & carnem, inter cælum & terram, inter diuina & humana diſcrimen & interuallum eſſe poteſt. Sed audi, quo *Ignatius* loco illos habeat ſanctiſſimus ille martyr Ignatius: Scri*epiſt. 7. ad* ptum eſt, inquit, Honora fili Deum & Regem. Ego autem *Smirnenſes.* dico, Honorate quidem Deum vt autorem omnium & Dominum: Epiſcopum autem tanquam Principem Sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem ſecundum Deum, ſacerdotium verò ſecundum Chriſtum. Et poſt hunc honorare oportet etiam regem. Nemo enim potior eſt Deo, neque ſimilis ei, neque Epiſcopo honorabilior in Eccleſia, ſacerdotium Deo gerenti pro mundi ſalute, neque Regi, qui ſimilis eſt in exercitu pacem & beneuolentiam omnibus Principibus cogitāti. Qui enim honorat Epiſcopum, honorabitur à Deo, & qui inhonorauerit Deum, à Deo inhonorabitur. Quoties autem inculcat ille, vt obediatur Epiſcopo? vt in nullo ei contradicatur? terribile enim eſſe tali contradicere. Non enim iſtum viſibilem quis ſpernit, ſed illum inuiſibilem in eo contemnit, qui non poteſt à quoquam cōtemni: hic enim *1. Reg. 8* non ab homine, ſed à Deo habet promotionē: dicit enim *Exod. 16* Deus Samueli de contemptoribus eius: Non te ſpreuerunt, ſed me. Et Moſes populo aduerſus ſe murmuranti: Non aduerſus nos murmuraſtis, ſed aduerſus Dominum Deum. Proponit pœnas, quas dederunt Chore, Dathan & Abiron: quin & Oſias & Saul Reges, dum ſibi ſacerdotium vſurparent. Itaque nulla fuit vnquàm gens tam barbara, quæ Sacerdotes ſuos & Epiſcopos non ſummo honore proſequendos putaret. Sacerdotium Iudæorum vmbra fuit cum noſtro Chriſtianorum ſacerdotio comparatum: tanta fuit nihilominus Epiſcoporum in eo reuerentia

uia,vt non ipſi modò Iudæi , verùm & gentiles nonnulli ſummâ eos veneratione proſequerentur. Scribit Ioſephus, repetit Origenes,& ex iis etiam nonnulli , qui res geſtas Alexandri conſcripſerunt, quòd Alexander Macedonum Rex,cùm quæ petiuerat ab Iaiado Pontifice Iudæorum, non obtinuiſſet, iratus ei vehementer , Hieroſolymam cum exercitu profectus erat,ciuitatẽ euerſurus , in ipſum verò Pontificem omne crudelitatis genus exprompturus. Cui cùm vltrò Pontifex ſacra ſtola indutus cum agmine Sacerdotum & populi progreſſus fuiſſet obuiam , ecce REX,qui venerat iratus,ſimul vt Pontificem conſpicatus eſt,compreſſo furore,magno cum circunſtantium ſtupore propius ad Pontificem accedens,eum adorauit. Cúmque poſtea REX à Parmenione fuiſſet interrogatus , cur cùm ipſe adoraretur ab omnibus,nunc ipſe adoraret Pontificem Iudæorum ? Non eum ſe reſpondit adoraſſe, verùm Deo,cuius pontifex eſſet,honorem hunc habuiſſe. Quid autem ? an huic ſimile non eſt, quòd de barbaro Rege Attila ſcribitur, qui cùm bonam Italiæ partem occupaſſet,& omnia cæde,rapinis,incendiis vaſtaſſet, nec vllum in quenquam crudelitatis genus prætermiſiſſet cùm non ita procul ab vrbe iam abeſſet, itidem illi ſanctiſſimus Pontifex Leo proceſſit obuiam,ac ne progrederetur vlteriùs,petiuit. Homo ferus alioqui , crudelis & atrox , qui ne germano quidem fratri pepercisſet , quem cùm regni conſortem ferre non poſſet , obtruncauerat , non modò magnam Pontifici,ſicut ſcribit Paulus Diaconus , reuerentiam adhibuit,verumetiam ad omnia , quæ ſibi imperaſſet,obtemperauit.

Exemplum de Alexãdro.

Ioſeph.li.xi. cap.8.de antiquitatibus Iudæorum.

Orig. contra Celſum lib.5

Attila rex barbarus Leonẽ Pontificem reueretur.

Paul. lib.15 rerũ Rom.

Vide per Deum immortalem,quale ſit hoc,quibus etiã barbari Reges,iidem & hoſtes infeſtiſſimi tantum honorem habendũ eſſe putauerunt, vt haud aliter quàm ſi pro ſuis Dominis ipſos agnoſcerent, ipſorum imperata facerent,hos Brentius,qui,ſi Diis placet, videri vult Euangelicus,nõ honeſtioris tamen alicuius ſerui, ſed mancipij loco vult haberi.Nunquid hic extremè barbaros , barbarie ſua longo poſt ſe interuallo nõ relinquit? Poſſem hîc commemorare de Petro à Cornelio adorato,de diuinis honoribus Paulo & Barnabę habitis,ſed ego tibi cõcedã,quodnis Brenti,ſerui ſumus Epiſcopi : neque ſeruorum genus

Acto.10

Acto.14

Epiſcopi ſecundum officij ſui ra-

vllum

tionem maximè ſerui. vllum eſt, quod grauiores labores exantlet, quod maiores ærumnas perferat. Quibus enim curis & ſolicitudinibus non excruciantur Epiſcopi, dum peruigilant pro animabus fidei ſuæ concreditis, de quibus rationem ſe Deo reddituros ſciant, cùm eorum vnicuique dictum ſit: Cuſtodi

3. Reg. 20 virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro ani-
Ezech. 3 ma eius. Tum & illud apud Ezechielem: Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſraël: Si dicente me ad impiũ, morte morieris, non annunciaueris ei, vt auertatur à via ſua impia, ipſe impius in iniquitate ſua morietur ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Hæc & alia, quæ per eundem Prophetam terribiliter Deus malis Paſtoribus comminatur, cùm Epiſcopi non ignorent, ingens re-uera labor eorum, & maior quàm credi queat, cordis eſt afflictio, cùm fore quiſque ſciat, vt ei dicatur aliquando:

Hier. 13 Vbi eſt grex, qui datus eſt tibi, pecus inclytum tuum? Quid dices, cùm te viſitauerit? Tu enim doces aduerſum te, & erudis in caput tuum. Nunquid non dolores apprehendent te, quaſi mulierem parturientem? Crede mihi Brenti, quando pius hæc ſecum Pontifex reputat, de ſua ſuorúmque ſalute ſolicitus, quòd incredibiles animi cruciatus profert: hoc præſertim tẽpore, quo vos multò grauiſſimam ſeruitutem hanc noſtram effeciſtis, dum vnus veſtrum dicit: Ecce hic eſt Chriſtus: alius, ecce ibi: tertius,

Hæretici nunc Epiſcoporum labores in immenſum augent.

Matth. 24 ecce in penetralibus: quartus, ecce in deſerto. Quibus veſtris vocibus ita miſeras oues dementaſtis, vt iam vbi ſit Chriſtus, multis in locis ignorent, præcipuè poſteaquàm à vobis edoctæ ſunt, contra clarũ & apertum Dei verbum non obedire Præpoſitis ſuis. Ex quo factum eſt, vt eò iam audaciæ atque amentiæ nonnulli proruperint, vt dicãt ſeipſos animarum ſuarum Epiſcopos & Paſtores eſſe: ſe pro illis non Epiſcopos ſuos rationem Deo reddituros. Ita facti ſunt ipſi ſibi Doctores, Paſtores, Epiſcopi, concilia: ipſi ligant, ipſi ſoluunt conſcientias ſuas arbitratu ſuo, & quoniam per vos de doctrina iudicandi poteſtas eis conceditur, in qualem quiſque libellum inciderit, talem fidem ſequitur. Hic eſt confeſſionis Auguſtanæ, alius Brentianæ, alius Oſiandrinæ, alius Tigurinæ, alius Anabaptiſtarum ſiue Monaſterienſis, alius Suenckfeldianæ, alius fratrum Vualdenſium ſiue Picardorũ, alius Seruetianæ. In ſumma,

Quantam vulgo licentiam ſectarij attulerint.

Hilarius ad Conſtantium libro vltimo.

quod

quod de ſuo ſeculo ſcribit Hilarius, hoc de noſtro quoq; rectè dici poſſit. Tot nunc fides exiſtunt, quot voluntates: tot doctrinæ, quot mores: tot cauſæ blaſphemiarum pullulant, quot vitia ſunt, dum aut ita fides ſcribuntur, vt volumus, aut ita intelliguntur. Et cùm ſecundum vnum Deum & vnum Dominum, & vnum baptiſma, fides etiã vna ſit, excedimus ab ea fide, quæ ſola eſt, & dum plures fiunt, ad id cœperunt eſſe, ne vlla ſit. Huc vos rem perduxiſtis Brenti, dum ſuam quiſque peculiarem Confeſſionem adferre ſtudetis. hunc tam periculoſum, támque miſerabilem Eccleſiæ ſtatum perfeciſtis: & ſi qua premebantur antehac Epiſcopi ſeruitute, multis eam acceſſionibus auxiſtis. Sed quantò grauior ſeruitus, quantò labor eorum eſt maior, tantò plus eis honoris meritò debetur. Semper itaq; ſicut ſub impiis tyrãnis, ſiue qui Chriſtum apertè perſequebantur, ſiue qui Chriſti fidem Chriſti mendaces prædicatores extinguebant, non alio quàm ſeruorum numero ſunt habiti, & iiſdem quibus nequiſſimi ſerui ac maioribus etiã ſuppliciis miſerãdum in modum excruciati: ſic quotquot fuerunt pij Reges & Imperatores, modò non diuinis honoribus eos proſecuti ſunt: quemadmodum cùm ab aliis, tum à Conſtantino illo verè Magno factitatum eſſe legimus. Qua de re fortaſſis alio loco dicendi dabitur occaſio. Nunc ad rem ipſam veniamus, ac quibus rationibus probet Brentius, oſtendamus, quòd non ad Prælatos tantùm, imò ne quidem vlla ex parte ad ipſos, quippe qui iam non ſint Eccleſiæ membra, ſed præcipuè ad pios Principes, & ad eos qui tam ex miniſtrorum Eccleſiæ numero, quàm ex reliquo hominum, qui doctrinam Chriſti agnoſcunt, cœtu, in conſilium adhibentur, pertineat de doctrina religionis cognoſcere, & iudicare, ídque non iuxta arbitrium humanæ prudentiæ, ſed iuxta oracula Spiritus ſancti, quæ quantum ad æternam noſtram ſalutem ſatis eſt, in libris (quos ita vocant) Canonicis Sacræ ſcripturæ continentur.

PRIMI LIBRI FINIS.

DE LEGITIMIS IVDICIBVS, RERVM ECCLESIASTICARVM, AVTORE STANISLAO HOSIO EPISCOPO VARMIENSI.

LIBER SECVNDVS.

NE temerè factum à nobis eſſe putes, pientiſſime REX, quòd dum hæreſes noſtri temporis enumerando recẽſemus, longiore paulò quaſi præfatione vſi videmur. Nam qua de re ſermo nobis nũc erit, ad eam quæ proximè ſunt à nobis recẽſita, plurimũ ea pertinere, paulò pòſt intelligẽs. Omnes enim iſti quos enumerauimus, ſiue ſint tot tam diſſectæ ſectæ Lutheranorũ, ſiue Sacramentariorũ, ſiue Anabaptiſtarũ, ſiue Suenckfeldiani, ſiue Picardi, ſiue Campani vel Seruetiani, ſiue quocunq; tandem alio nomine vocentur, omnes inquam, iſti quamuis in multis & præcipuis fidei noſtræ Chriſtianæ dogmatibus, quemadmodũ iam audiuiſti, grauiſſimè diſſentiant inter ſe, nec minus atrocia alteri contrà alteros, quàm contra Chriſtianos, Catholicos & Otthodoxos prælia gerant, in hoc tamen vno conſentiunt, quòd ordinẽ ex Eccleſia ſublatũ cupiunt. Terribilis enim eſt illis caſtrorũ hæc acies ordinata. Videt Sathanas quoad ordo ſaluus eſt in Eccleſia, nihil ſe poſſe proficere. Hunc itaq; quo ſummo ſtudio poteſt, perturbare nititur. Quod igitur & anteà ſæpè fecit, id nunc quoq; cùm per alios, tum per ſatellitem hunc ſuum Brentiũ in hoc libello perficere conatur, vt iudiciũ de rebus eccleſiaſticis, à ſuis iudicibus ad alienos transferri queat. Atqui grauiſſimis viris Hoſio Cordubenſi, & Ambroſio Mediol. epiſcopis, tam hoc eſt viſum abſurdũ, vt nihil magis: iudiciũ vt ſibi

Hæretici quamuis in alijs mutuo inter ſe diſſentientes, tamen conſpirant contra ordinẽ Eccleſiæ.

ſibi in cauſa fidei, aut quacunq; tandẽ alia ad ſacerdotes pertinẽte laici ſumerẽt. Interea tamen in hoc ſuos neruos omnes cõtendit Brentius, vt proprium hoc eſſe laicorum munus aſſeueret. Qua tamen in re ſibi non ſatis conſtat. Nam nunc ad principes, nunc ad promiſcuam plebem, nunc ad ſingulos quoſque priuatos homines iudicium de doctrina religionis pertinere dicit. Sed iam quo progrediatur ordine videamus.

Inconſtantia Brentij.

Pluribus initiò verbis docere conatur, pios principes eſſe membra eccleſiæ. Quaſi verò controuerſum id ſit. Affirmamus & nos Brenti, pios principes eſſe pręcipua membra Eccleſiæ. Sed quid ſi tibi pij non videntur quos Eccleſia Catholica pios eſſe iudicat? Romanorum, Hiſpaniarũ, Galliarum, Angliæ, Luſitaniæ, Hungariæ, Poloniæ, Bohemiæ, Scotiæ reges, & omnes prætereaprincipes Chriſtianos, qui cum illis in doctrina religionis conſentiunt, pios eſſe principes non dubitanter aſſerimus. Qui verò diſſentiunt ab iis, vt idem de illis affirmemus, religione quadam prohibemur. Te contrà ſentire dubium non eſt: quin ſi quis horum principum iudicium ſibi de doctrina tua ſumere vellet, iudicem eum proculdubio recuſares. Atqui inter alias regum horum pietatis laudes, hanc quoque nos minimè poſtremam ducimus, quòd eorum nemo, etiamſi tu deferres vltrò, de cauſa fidei ſibi iudicium arrogaret: verùm exemplo aliorum ſanctorum Regum, & Imperatorum, qui multis antè ſeculis vixerunt, ad eorum te quiſque, quorum id proprium eſſe munus intelligit, iudicium remitteret. Probauit ergo iam Brentius productis ſcripturæ locis, de quo nemo pius dubitauit vnquam, eſſe pios principes Eccleſiæ membra.

Conceditur Brẽtio pios principes mẽbra Eccleſiæ eſſe.

Reges hoc tempore Catholici, & verè pij.

Expectabas lector, vt iam deinceps oſtenderet, quãdoquidem Eccleſiæ mẽbra principes eſſe docuit, ad eos de doctrina religionis iudiciũ pertinere, tum quibus id argumentis probaret cognoſcere cupiebas. Ecce autem quò nunc ſe proripit ille: Non ſatis illi fuit Eccleſiaſticum abrogare magiſtratũ, etiã ciuilem ſublatum eſſe cupit. Nam & hunc ſimul ab hoc iudicio repellit, ac nõ ſolùm ad vniuerſam eccleſiã Dei, & ad eum cœtũ, qui nomine Chriſti publica autoritate cõuenit, verumetiam ad vnum quemuis hominem priuatum, qui eſt eccleſiæ membrũ, perti-

Ad priuatũ quẽque vult Brentius pertinere iudicium de religione.

nere dicit de doctrina religionis iudicare,& veram à falſa internoſcere. Vides qui paulò ante omnes voluit eſſe Epiſcopos & ſacerdotes,quemadmodum is eodem ſupercilio reges etiam eſſe vult omnes. Neq; id ſine ſcriptura. *Apoc .1* Scriptum eſt enim:Feciſti nos Deo noſtro reges & ſacerdotes.Qui ſacerdotes, idem ſunt & reges omnes. Itaque iam ſolis piis principibus,verùm & cuiuis è vulgo cognoſcere de doctrina licebit ſecundum Brentium, & veram à *Matt.7* falſa diſcernere.In promptu eſt ſcriptura, Cauete,inquit Chriſtus,vobis à pſeudoprophetis,qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium,ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces. Hoc non ſolùm ad Apoſtolos , ſed etiam ad reliquos diſcipulos, hoc eſt, ad vniuerſam Eccleſiam, & ad ſingula eius membra dictum eſt,cuiuſcunque quiſque ordinis fuerit, neceſſe habet quoquo modo poteſt, ſibi à pſeudoprophetis cauere. Neceſſe habet cauere, ſed nunquid ideo poteſtas illi iudicandi permiſſa eſt?Nunquid quibus verbis dixit Chriſtus : Attendite à falſis Prophetis, hoc dicere voluiſſe viſus eſt, Iudicate de doctrina prophetarum, vera ſit an falſa? An idem eſt attendere & cauere, quod iudicare & cognoſcere? Sed quomodo ſibi cauebunt à pſeudoprophetis, inquit Brentius, quomodo impios doctores à ſuis regionibus prohibebunt,ſi non iudicauerint, ac cognouerint, qui verè ſint pſeudoprophetæ ac impij doctores? Hic remittit princeps Aſotus ad iudicium ſuorum prælatorum. Rectè vir ille venerabilis Petrus à Soto,quem tu petulantiſſimè conuiciator falſò vocas Aſotum.Quid enim aliud ille,quàm quod verbo Dei conſentaneum eſt? Siquidem Dei digito ſcriptum eſt, Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam,& legem ex ore eius requirent.Angelus enim eſt Domini exercituum. Ex ore ſacerdotis legem requirere iuſſit Deus, non ex ore principis, aut populi, aut cuiuſcunque tandem vnius alicuius laici. Vidit hoc etiam ille, quamuis impius rex Herodes, qui cùm vbi Chriſtus naſceretur noſſe cuperet, non ab aulæ ſuæ miniſtris, non ab aliquibus de communi populo, ſed à principibus ſacerdotum & ſcribis de eo ſciſcitabatur. Nunquid autem non ipſe tu dicis in confeſſione tua, quam ex hæretica facere Catholicam conatus eſt vir ille venerabilis,quem tu cùm veritate ſuperare nequeas

Reſponſio de loco, Cauete à falſis prophetis.

Rurſus inſtat Brentius.

Reſponſio.

Malac.2

Matt.2

queas, maledictis inceſſis. Non ignoramus ſuum eſſe diſcrimen inter politicã & eccleſiaſticam functionem. Quod eſt autem diſcrimen iſtud? Quod eſſe dices aliud, niſi quod ipſa nomina declarant? vt politicæ res politico, eccleſiaſticæ contrà curæ ſint eccleſiaſtico magiſtratui. Iudicet politicus magiſtratus de iis, quæ ad ſtatum politicum pertinent: iudicet Eccleſiaſticus de iis quæ ad Eccleſiaſticum. Quamobrem in fidei cauſis quod rectè dictum eſt à te, ſolum eſt hoc principum officiũ, ne dent vllum locum pſeudoprophetis ac impiis doctoribus in Eccleſiis ſuarum regionum. Qui verò ſint pſeudoprophetæ, non eſt ipſorum officium iudicare, verùm ſicut Deus ipſe præcepit, ex ore ſacerdotis requirere debẽt. Hoc in Eccleſia Dei iam inde à mille trecentis annis, ex quo tempore Reges & Imperatores Euangelium Chriſti receperunt, ita ſemper & non aliter obſeruatum fuiſſe, paulò pòſt docebimus.

Diſcrimen inter functionem politicam & Eccleſiaſticam.

Exigis igitur, inquit Brentius, vt prælatorum iudicio ſine iudicio credat princeps? Non hoc exigimus Brenti. Non credit ſine iudicio, qui credit ei quod iam præceſſit ligitimo iudicio. Quod niſi pręceſſiſſet, reuetà credere princeps non teneretur. Etiam in cauſis ciuilibus credit vnum iudicium alteri. Vis autem ſcire quid exigamus Brenti? Hoc exigimus, quod Hoſium Cordubenſem epiſcopum olim Conſtanrio Imperatori dixiſſe ſcribit Athanaſius: Ne te miſceas Eccleſiaſticis princeps, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed à nobis ea diſce: Tibi Deus imperium cõmiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Quod illius exemplo dixit, Valentiniano quoque poſtea Mediolanenſis epiſcopus Ambroſius: Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt imperiale aliquod ius habere, noli te extollere, ſed ſi vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt: Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari. Ad Imperatorem palacia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſiæ. Hoc eſt Brenti quod exigimus, vt ſe dux ducem eſſe meminerit, non Epiſcopum, nec officij ſui limites excedat: doceri ſe ab Epiſcopis debere ſciat, non Epiſcopos docere. Quanquam ſi quid per inuidiam fieret ac maleuolentiam, & ſic factum eſſe principi conſtaret: verbi gratia, ſi condemnaretur aliquis tanquam hæreticus, qui ne cogitaſſet quidem vnquam de hæreſi cuius inſimulatur:

Obiectio Brentij, nõ eſſe principum, ſibi ſumere iudicium de doctrina religionis.

cuius generis etiam eſt exemplum hoc quod tu de Chriſto commemoras, qui tanquàm malefactor traditus eſt præſidi, cùm eſſet ſummus benefactor, & fons totius beneficentiæ, reuerà nihil alienum ab officio ſuo princeps faceret, ſi non ſtatim crederet. Cumq; non iuris hæc, verùm facti ſit quæſtio, factum ſit nécne, prius ei cognoſcere liceret, quàm quæ ſunt ſui muneris exequeretur. Vt autem de doctrina religionis cognoſcat, per nullas ei nec diuinas, nec humanas leges licuit vnquàm. Proprium hoc iam eſt Epiſcoporum officium. Cæterùm ſi quis non expectato Eccleſiæ iudicio, ipſe quaſi ſententiam contra ſe tulit, ac quod ab Ecclaſiaſtico iudice factum oportuit, ſed de cœtu piorũ eiecit ipſe, nec eorum vti cõmunione vult, quæſo te, quid hic opus eſt multa cognitione? Certè quando ſuo arbitrio de Eccleſia receſſit, quod tu Brenti cũ tuæ farinæ hominibus feciſti, hæc ipſius receſſio, ſicut ab Hierony. ſcriptum eſt, propriæ conſcientiæ videtur eſſe condemnatio. Quid igitur iam impedit, etiam ſi nullum de tali iudicium intercedat, quò minus officium principis imploret Epiſcopus? ac ne locum ei det vllum in regione ſua, petat: verùm pro tali potius habeat, qualem ſe fecit ipſe: nimirum pro hæretico, qui ſit ſicut Paulus loquitur, à ſemetipſo damnatus? Qualem eſſe te tuosq; omnes, qui receſſerunt ab Eccleſia Dei, negare non potes. Nam quòd receſſeritis à nobis, qui ſumus in eadem Eccleſia in qua fuerunt noſtri maiores, ex quo tempore ſemel Chriſto nomen dederunt, apertius eſt, quã vt inficias ire queatis. Sed ab impiis vos receſſiſſe dicitis. Quæſo te Brenti, in quo iudicio pronunciatum eſt, eſſe nos impios? Nullum proferre potes, vide autem quæ hæc ſit tua iniquitas. Vis vt princeps tuus tibi credat, totum orbem Chriſtianum in impietatẽ prolapſum à Chriſto defeciſſe, tot ſeculis Chriſtum ignotaſſe, eidola pro Deo coluiſſe: Vis vt princeps credat tuo iudicio ſine iudicio: & non vis vt credat orbis Chriſtiani totius iudicio, qui tot ſententiis legitimè latis, toties tuam tuorumq; doctrinam condemnauit? Neq; enim profertur à vobis ferè quicquam, quod pridem orbis totius Chriſtiani iudicio non ſit hæreſeos condemnatum. Tu es ergo ille Brenti, qui exigis vt princeps tuus credat tuo iudicio ſine iudicio: non nos, qui credi nobis non poſtu

Hierony. in epiſt. ad Titum 3

Vult Brentius, vt ſui principes ſine iudicio credant hominibus nullius aut deprauati iudicij.

poſtulamus,niſi prius auditis partibus cauſam cognouerimus.Datur apud nos cauſæ dicendi poteſtas. Eſt non cognoſcendi modò,verùm etiam ignoſcendi locus.Si lapſus eſt aliquis,modò ſuum errorem agnoſcat,nec ad eundem (quod aiunt) lapidem deinceps offendat, lapſum ſuum confitenti,reſipiſcentiæ ſigna proferenti, non difficulter venia conceditur. Tu verò principi tuo perſuades, vt nos inauditos,hoc eſt,orbem vniuerſum Chriſtianum, vt eos etiam qui iam à mille & amplius annis vita functi, ſolius Dei iudicio ſunt ſubiecti, non noſtros magis quàm ſuos ipſius maiores, reos eidololatriæ pronuntiet:tuam doctrinam eſſe piam,maiorum noſtrorum & ſuorum qui Chriſtum piè coluerunt, quorum nos veſtigiis incedere gloriamur,impiam eſſe, te accuſante nemine reſpondente, decernat. Certè,quando noſtra doctrina non eſt vnius alicuius ciuitatis aut populi,ſed eſt Catholica, hoc eſt, eorũ omniũ qui ſe per vniuerſum orbẽ Chriſtianos eſſe profitetur.Si princeps tuus hoc ſibi ſumere volebat, prius eum conuocare Chriſtianum orbem vniuerſum oportuit, tum te accuſantem,orbem Chriſtianum cauſam pro ſe dicentem,audire,atque ita demum vel tuam, vel Catholicam doctrinam condemnare:ſic aliqua tamen iudicij forma ſeruata videretur,ſi modò pro legitimo iudice principem tuum totus orbis agnoſcere dignaretur.Nunc verò,quando neminem audit præter te,quid aliud, quàm ſine iudicio,tuo credit iudicio? Quod etiam Ethnico præſidi turpe & indignum viſum eſt.

Apud Catholicos locus datur cognoſcendi & ignoſcendi, nõ apud hæreticos.

Sed audiamus iterum loquentem Brentium.Cicero,inquit,aliâs dicit:Maioribus etiã nulla ratione reddita credendum eſt. Sed hæc vox iamdudum ad ſuum autorem reiecta eſt. Nobis enim, quibus cæleſte oraculum de filio Dei dicit, Hunc audite: & de Apoſtolico, & diuinis miraculis confirmato Euangelio, Si nos, aut angelus de cælo prædicauerit vobis Euangelium præter id quod accepiſtis,anathema ſit: nullo modo licitum eſt in cauſa æternæ ſalutis alienæ ſententiæ ita inhærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio amplectamur. Paulus vrget vt pro anathemate habeamus, ſi vel Apoſtolus, vel angelus quiſpiam aliud Euangelium prædicauerit, ac eo ipſo exigit, vt diligenti iudicio expendatur, vtrùm Apo-

Obiectio Brentij.

Gal.1

ſtoli aut angeli prædicatio conueniat aut pugnet cum Euangelio, quod antè prædicatum, & diuinitus confirmatum eſt. Quomodo ergo non exigeret vt decreta & ſtatuta Prælatorum, qui (non iam dicam qualem ducant vitam) ſed vt homines in explicanda Eccleſiæ doctrina, fallere poſſunt & falli, ac ſæpenumero & fefellerunt, & falſi ſunt, ſummo quiſque ſtudio iudicet, num vel anathemate, vel obſeruatione digna ſint. Si dederimus tibi Brenti quod vis, nullomodo licitum eſſe in cauſa æternæ ſalutis alienæ ſententiæ ita inhęrere, vt eam ſine noſtro ipſorũ iudicio amplectamur, quæſo te quid ex eo conſequetur aliud, quàm quod apud vos in Germania videmus eſſe conſequutum? Vbi dum de totius orbis Chriſtiani iudicio ſuum quiſque iudicium interponere, quin & hoc illi anteponere veritus non eſt, tot fides extitiſſe videmus, quot iudicia, quot ſunt volũtates hominum. Vide autem, ne ſit hoc extremæ cuiuſdam arrogantiæ, vel amẽtiæ potiùs, ſi quis de Prælatorum decretis, & ſtatutis, quæ præſertim in Synodis Oecumenicis facta ſunt, rectè nec ne facta ſint, ſibi iudicãdi poteſtatem vſurpet: certè ad Sathaniſmũ propagandum, qui per vos tam longè támque latè ſparſus eſt in Germania, nihil fieri poſſit accõmodatius. Qua de re poſteà diceretur à nobis vberiùs. Nunc Brenti, quas tu ſcripturas adfers, eas pro eo, vt debemus, & libenter & reuerenter accipimus. Et quemadmodum Oſiander tuus, cuius tu de iuſtificatione ſententiam approbaſti lectores aliquando ſuos admonuit, dicens: Vox audita eſt Patris de cælo dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacuit, hunc audite: hunc, inquit, audite, non Philippum: ſic & nos eadem illa verba repetentes, dicimus, Hunc audite, non Brentium. Hũc audite per Prophetam ſuum dicentem: Legem ex ore ſacerdotis requirent: non Brentium, qui iubet ex ore principis requirere. Hunc audite per Apoſtolorum dicentem: Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primò Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò doctores: Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes doctores? non Brentium omnes ordines confundentem, ſurſum & deorſum omnia miſcentem, quæ ſunt Apoſtolorum propria, magiſtratui profano tribuentem. Hunc audite per eundem

Reſponſio. *Oſiander.* *Mala.2.* *1. Cor. 12*

dem loquentem: Si quis Euangelizauerit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Cùm itaque certum ſit, Brentium aliud euãgelizare, quàm quod à maioribus veſtris, à ſanctis Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus accepiſtis: cùm inquam, certum hoc ſit & indubitatum, non ex vnius alicuius hominis priuati, non ex vnius etiã principis, aut Regis, aut Imperatoris, non ex vnius prouinciæ aut regni, ſed ex orbis totius Chriſtiani iudicio, ſit vobis anathema, tanquàm peſtem aliquam exitialem, ita doctrinam eius fugite. *Gal.1*

Sed poſſunt, ait Brentius, in decretis ſuis, & ſtatutis ferendis Prælati & fali, & fallere vt homines: quare ſummo quiſque ſtudio iudicet, num vel anathemate, vel obſeruatione digna ſint. Vbi fuit mens tua Brenti, cùm hæc ſcriberes? mihi quidẽ prorſus ab ea deſertus fuiſſe videris. Homines ſunt Prælati. Quis negat? Fallere poſſunt & falli. Demus hoc tibi. Quid autem? ex vulgo quiſpiam, cui tu iudicandi poteſtatem de ſtatutis eorum tribuis, nunquid & ipſe homo non eſt? Nunquid & ipſe non æquè & fallere & falli poteſt? Niſi fortè quem tu iudicẽ ex vulgo Prælatis das, eius eſſe ſimilem vis, qui dixit: In cœlũ conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, aſcẽdam ſuper altitudinem nubium, & ero ſimilis altiſſimo. Sed audi, quid paulò pòſt de eodem dicitur: Verũtamen ad infernũ detraheris in profundũ laci. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, téque proſpicient. Nunquid iſte eſt vir, qui cõturbauit terram? Iſte reuerà Brenti, nõ fuit homo, ſed fuit ex ordine Cherubim: non defuit illi ſcientia quæ inflat, quæ vulgo tamen imperito deeſſe ſolet: ſed charitate quæ ædificat, itidem vt tu, fuit deſtitutus. Itaque rudẽtibus inferni detractum in tartarũ, tradidit eum Deus cruciandum. Sed ô Brenti, quid eſt veriſimilius, priuatũ aliquẽ hominẽ laicũ, qui cùm ſe exiſtimet ſcire aliquid, nondũ cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire, & fallere & falli: an eos ex quorũ ore legẽ requirere populus iuſſus eſt? quibus dixit Chriſtus: Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis? Ac paulò pòſt: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. Quibus iterum dixit: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcũque petierint, fiet illis à patre meo, qui

Argumentatio Brentij. *Reſponſio, Prælatis omnem deberi reuerentiam & obedientiã.* *Eſa.14* *2. Pet.2* *1. Cor.8* *Matt.10* *Ibidem.* *Mat.18*

in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres cõgregati in nomĩne meo, ibi ſum in medio eorũ: quibus denique dixit, Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationẽ ſeculi. Dixit autẽ hæc omnia, non ad turbas, verùm ad Apoſtolos tantùm: Qui cùm vſque ad ſeculi cõſummationem in terris verſati non ſint, manifeſtum eſt, quòd etiam de legitimis eorum ſucceſſoribus hæc verba intelligi voluerit. Quod clariùs etiã demonſtrauit, dicens: Et ego rogabo patrem, & aliũ paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternũ, ſpiritum veritatis. Hunc igitur audite loquentem in Eccleſiæ Prælatis, non ſpiritũ vertiginis loquentem in Brentio, & in aliis eiuſdẽ generis, qui veniũt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Quid ſunt veſtimẽta ouium? quid aliud, niſi quod Athanaſius. Ambroſius, Vincentius Lirinenſis, & alij nonnulli interpretantur, prophetarum & Apoſtolorum proloquia, quæ iidem ouili quadam ſynceritate agno illi immaculato, qui tollit peccata mundi, tãquàm vellera quædam texuerunt. Qui ſunt lupi rapaces? Niſi ſenſus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtãt, & gregem Chriſti quaqua poſſunt dilacerant. Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant, manẽte luporũ ferocia, deponunt luporum ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſententiis velut quibuſdam velleribus obuoluunt, vt cùm quiſque lanarum molliciem præſenſerit, nequanquam aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: id eſt, cùm cœperint diuinas illas voces non iam proferre tantùm, ſed etiam exponere: nec adhuc iactare ſolùm, ſed etiam interpretari, tũc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitiũ virus exhalatur, tunc profanæ nouitates aperiuntur. Tunc primũ ſcindi ſepem videas, tũc trãsferri patrum terminos, tunc fidem Catholicam cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari. Tales erant hi, quos percutit Apoſtolus Paulus, ad Corinthios dicens: Eiuſmodi pſeudo Apoſtoli, operarij ſubdoli, transfigurant ſeſe in Apoſtolos Chriſti. Quid eſt, transfigurant ſe in Apoſtolos Chriſti? Proferebant Apoſtoli diuinæ legis exempla, proferebant & illi: proferebant Apoſtoli Pſalmorum autoritates, proferebãt & illi: proferebãt Apoſtoli ſentẽtias prophetarum

Mat.28 *Ioan.14* *Matt.7* *Athanaſ. Oratione 1. contra Arrianos, Quid veſtimẽta uiũ? Quid lupi rapaces?* *2.Cor.11* *Mos hæreticorum ſcripturas iactare.*

rum

rum,& illi nihilominus proferebant. Sed cum ea, quæ ſimiliter protulerant,non ſimiliter interpretari cœpiſſent, tunc ſimplices à ſubdolis,tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruerſis,tunc poſtremò veri Apoſtoli à falſis Apoſtolis diſcernebantur. Ab iis igitur falſis Prophetis, falſis Apoſtolis, & ſubdolis operariis attendite vobis, cauete vobis,diligenter,& eos haud aliter ac viperam aliquam aut baſilicum, fugite: Chriſtum autem & eius ſpiritum in Eccleſiæ prælatis loquentem hunc audite.

Et Pſal. 138. Brentius ratiocinatur.

Sed alium tandem è Pſalmis locum adfert Brentius, quem propriè iam vult ad reges pertinere. Dauid dicit: Nónne qui oderunt te Domine,oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto ædio oderam illos, inimici facti ſunt mihi.Rex ſuo ipſius exemplo ſignificat; hoc eſſe verè officium regum & principum, vt impiam doctrinam ex animo deteſtentur,& crudeles hypocritas,qui ſunt viri ſanguinum,ſeueriter perſequantur. Sed quomodo poterit princeps impiam doctrinam deteſtari, & viros ſanguinum odiſſe,niſi antè cognouerit,& iudicauerit quę doctrina ſit impia,& qui ſunt viri ſanguinum? Vis ſcire quomodo Brenti? Non quomodo per te Sathanas, verùm quomodo per Prophetam Deus ipſę docet: Ex ore ſacerdotis legem requiret:ab eo de genere doctrinæ quod profitetur,ille qui vir ſanguinum eſſe dicitur,certior fieri volet. Quod ſi doctus ab illo (neque enim principum eſt docere Epiſcopos,ſed doceri ab Epiſcopis) cognouerit, eum verè virum eſſe ſanguinum, & impiam doctrinam in vulgus ſpargere,deteſtabitur eum, ac ſeueriter perſequetur, nec in ſuarū regionum Eccleſiis locum vllum dabit. Sed audi Brenti,quos Auguſtinus,& eius diligẽs ſectator Proſper,viros ſanginum hîc intelligi velint. Viri ſanguinum aiunt qui ſunt?niſi qui oderūt fratres: ſicut Ioannes dicit. Qui odit fratrem ſuum,homicida eſt. Iſti ergo ab vnitate Eccleſiæ per ſuperbiam recedentes,qui quaſi offenſi permixtione palearū ante diſcretionis vendilabrū,triticum deſerunt,accipient in vanitate ciuitates ſuas,id eſt, in reprobam ſocietatem,& in vana ſe conſilia congregabunt, quia quod charitate Catholica non vnitur, hæretica vanitate diſpergitur. Hos ergo ſic oportet odio habere, vt prauitas eorum odioſa ſit potiùs quàm natura:quia aliud eſt

Reſponſio quiprinceps noſſe poſſit doctrinam impiam,& virum ſanguinum.

Auguſt. & Proſp. in Pſal.138

1.Ioan.3

eſt in illis quod ipſi faciunt, aliud quod creator inſtituit. Hoc eſt ergo perfectè,id eſt,ſcienter odiſſe, vt nec homines propter vitia oderit,nec vitia propter homines diligat. Vides Brenti,quemadmodum ipſe contra te, tuóſque veritatis teſtimoniū produxiſti?vos enim hi eſtis viri ſanguinum, qui fratres veſtros qnibuſcum eundem in cælo patrem inuocatis, capitali quodam odio proſequimini: qui propter paleas ventilabro iudicis excutiendas, relinquitis aream Domini:propter zizania in meſſe comburenda exceditis agro:propter piſces malos in littore, hoc eſt, in fine ſeculi ſeparandos,tum pitis retia, propter hœdos atque hircos in iudicis aduentu ſegregandos deſeritis gregem:propter vaſa in contumeliam facta,migratis ex magna domo Domini.Quamuis enim & alias quaſdam cauſas prætexitis,tamen & hoc non obſcurè fertis,quòd propter peccata noſtra,quæ frequenter nobis obiicitis, non paucioribus ipſi neque leuioribus flagitiis cooperti, vos à nobis prçcideritis.Quamobrem ſuo ipſius exemplo monet principes Chriſtianos Rex Dauid,vt vos hoc ipſo nomine,quia retia pacis vnitatíſque dirupiſtis, deteſtentur, odio habeant,ac ſeueriter perſequantur:ita tamen,vt crimē hoc ſeparationis in vobis potius,quàm vos ipſos perſequātur:ſemper vt vobis veniæ locus detur,ſimul vt conſilia ſeparationis abiicere, & vnde vos impiè præcidiſtis, ad Eccleſiæ gremium redire volueritis.

Qui hodie viri ſanguinum.

1.Ioan.4

Proſequitur Brentius:Ioannes Euāgeliſta, ſcribens ad maiores& minores natu:Nolite,inquit,credere cuiuis ſpiritui,ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint. Hoc præceptum pertinet tum ad ſingulos,vt cognoſcant & iudicent, quā doctrinā probare,quàm refutare:tum præcipuè ad principes,vt ſciant quā doctrinā in populo ſuo tueri,quā profligare debeant.Hîc iam contrariū ei facere videtur Brentius,quòd initiò fuerat pollicitus:pollicitus enim erat, oſtenſurū ſe, quod ad pios principes pertineat de doctrina religionis cognoſcere ac iudicare. Nunc à principibus ad quemuis è populo cognitionem & iudicium transfert, vt quam doctrinā ſinguli è populo probauerint,eam principes tueantur,quam refutauerint, eam profligare ſtudeāt. Ac in hoc quidem non poſſumus, quin probemus Brentij ſententiā,quòd is non cognoſcēdæ iudicandæq́; ſed pro-

Reſponſio ad illud, Probate ſpiritus.

batæ tantum doctrinæ tuendæ, reprobæ verò profligandæ partes principis eſſe vult. Laudamus te Brenti, quod ſanio rem tandem aliquando ſententiam protuliſti, neque diſſimulaſti diutius, quod eſſe piorum principum officium exiſtimares. Eſt enim hoc reuerà quod commemoras & non aliud, vt probatam doctrinam tueantur, damnatam profligent. Cæterùm quòd penes vulgum de doctrina cognitionem & iudicium eſſe vis, vt quam ſinguli de vulgo probauerint, eam tueantur: quam refutauerint, eam profligent principes, hic iterum delirare videris. Vel Cicero, cuius tu ſententiam paulò antè protuliſti, docere te poterit, ſi fortè nondum vſu rerum didiciſti, quòd non eſt in vulgo conſilium, non ratio, non diſciplina, non diligentia, ſempérque ſapientes ea quæ feciſſet populus ferenda, non ſemper laudanda duxerunt. Et ex huius tu beluæ multorum capitum iudicio pendere principes potius vis, quàm ex eorum quibus Eccleſiam ſuam regendam, quibus oues ſuas paſcendas commiſit Deus? ex quorum ore, non modò populum, verùm & principes ipſos legem requirere iuſſit. Certè Deus in Exodo præcepit Moſi, ne pateretur populum in montem aſcendere, ne periret: ſolum Aaron ſubire cum Moſe, neque tamen intra nebulam admitti vult: Nadab autem ac Abiud, & preſbyteros alios ſubire quidem, verùm procul à nebula ſubſiſtere. Qui verò ſunt è vulgo, eos infernè vult in montis crepidine manere. Tu verò vis, vt populus aſcendat in montem, vt ſecreta Dei rimetur, vt ſacerdotum & Epiſcoporum officium ſibi ſumat. Neſcire procul dubio videris, quid ſit populus. Eſt enim, ſicut apud Chryſoſtomum legimus, quiddam tumultus perturbationíſque plenum, è ſtultitia, maiore ex parte conſtans, per maris fluctus varia & pugnanti ſententia ſæpe iactatum. Et ex huius tu potius, quàm ex eorum, quorum proprium eſt hoc munus, Epiſcoporum iudicio vel tueri, vel profligare doctrinam principes vis?

Penes vulgum de doctrina iudicium relinquere quã inconſultũ.

Cicero pro Plancio.

Act. 20
Ioan. 21
Mala. 2
Exod 19 & 24.

Chryſoſto. hom. 2. in Ioannem.

Proſequitur Brentius. Cùm autem Aſotus poſtea ſuſcipit hunc locum Ioannis excutiendum, negare non poteſt quin ſit generale præceptum. Quin ſit generale præceptũ, inficias it nemo, ſed quòd Conciliorum ſpiritus probari Ioãnes iuſſerit, id negamus. Quin etiã ſi quis id aſſerat, eũ blaſphemare dicimus in ſpiritũ ſanctũ. Quid enim eſt in

Probandi ſpiritus, ſed non conciliorum.

Conci

Act. 15 Cõciliis, niſi, Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Velle autem iudicare de eo quod viſum eſt ſpiritui ſancto, iam
Eſa. 14 non eſt velle eſſe ſimilem Altiſſimo, quod cupiebat Cherub ille, qui detractus eſt in profundum laci: ſed eſt velle eſſe ſupra altiſſimum, vt niſi tu probes quod ab altiſſimo, qui ſpiritus eſt veritatis, dictum eſt, falſum ſit quod dixit veritas: verum autem ſit quod dixit homo, non modò mendax, verùm & mendacium ipſum, quando ſpiritu veritatis eſt deſtitutus. Quid eſt, quæſo Brenti, ſi hoc non eſt in ſpiritum ſanctum blaſphemare? Ac ne noſtram putes 2
Damaſus pontifex. hanc eſſe tantùm ſententiam, Sanctus ille Pontifex Damaſius ante mille ducentos annos ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum ſcribens, hoc ipſum teſtatur. Blaſphe-
Blaſphemia in ſpiritum ſanctum à quibus hodie committatur. mare ſpiritum ſanctum (inquit) non incongruè videntur, qui contra ſanctos canones patrum, qui ſpiritus ſancti inſtinctu dictati ſunt, libenter aliquid aut proteruè agũt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt: talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemiarum in ſpiritum ſanctum. Ecce huc tandem progreſſus eſt Brentius, vt quod peccatum, nec in hoc, nec
Matth. 28 in futuro ſeculo remitti Chriſtus dicit, ad hoc patrandum inuitet mortales omnes. Quid autem dici poteſt rectiùs, quàm quod à viro venerabili Petro à Soto dictum eſt? quã libet enim improbetur à Brentio, piis tamen omnibus nõ poteſt non probari. Quando demum, inquit, vir ille non doctrina magis quàm pietate ſingulari præditus, erit finis 2 probandi? Hæc probatio facta iam eſt in Concilio. Vultis igitur vt priuatus quilibet iterũ ad iudiciũ deducat, quæ
Argumentatio Petri à Soto. cõciliũ iudicauit? Imò videte, rogo, ex hoc ipſo verbo cõtrariũ ſequi. Nam ſi iubet nos ſcriptura probare ſpiritus, vtrùm ex Deo ſint, vt illud cum fructu fiat, neceſſe eſt rationẽ efficacẽ probandi ſpiritus dari in Eccleſia. Non poteſt autẽ efficax eſſe, ſi in infinitũ tendat. Standum igitur in definitione concilij, quod ſpiritus ſanctus nos docuit eſſe viam propriam definiendi dubia. Hîc exclamat Brẽtius: Hoccinè eſt ſcripturã catholicè explicare? Hoc Brẽti. Qui verò ſecus explicat, nõ catholicè, ſed hæreticè explicat. Nam catholica doctrina, quæ per omnia loca, quæ
Interpellatio Brentij. per omnia tempora, per nationes omnes diffuſa eſt, ſemper eſt eadem & inuariabilis. Veſtra verò, hoc eſt, hæretica

tica, mutatur in annos ferè ſingulos: quòd & commentarij veſtri, & loci communes, quos nouos quotannis editis, cum prioribus magna ex parte pugnantes non obſcurè iudicant. Quare quòd à ſpiritu priuato proficiſcitur, id probari vult Ioannes, nec facilè cuiuis ſpiritui credi. Nam qui citò credit, leuis eſt corde, Quod verò profectum eſt à ſpiritu ſancto, quem conciliis Oecumenicis legitimè congregatis præeſſe nemo pius dubitat, iterum id probare velle, quid eſt aliud, quàm dubitare, num ſpiritus ſanctus ſit ſpiritus veritatis? Sed vos hoc fortaſſe vultis, vt ſicut commentarios veſtros & locos communes, modò non in ſingulos annos mutatis, idem de doctrina quoque catholica facere vobis liceat, vt eam quotannis nouam habeamus.

Quæ doctrina Catholica, & qualis nunc hæreticorum.

Quò magis autem intelligas Brenti, catholicè rem expoſuiſſe Petrum à Soto, quid hac ipſa de re priſci patres illi catholici & Orthodoxi ſenſerint, paucis accipe. Neque enim exiſtimare debes, nouum hoc eſſe, quòd in legitimorum conciliorum decretis non acquieſcát hęretici, & quæ ſemel in eis rectè conſtituta ſunt de iis denuò diſceptari volunt. Non ſoli faciunt hoc noſtro ſeculo Lutherani, faciebant pridē priſcis etiam ſeculis illis cùm alij hæretici nonnulli, tum præ cæteris Arriani. Sed quid narrat de eis Eccleſiaſtica hiſtoria? cùm quibus de rebus Nicenę ſynodi decretū interceſſerat, de iis vt iniretur noua diſputatio poſtulaſſent decretū eſt, inquit, à piis, debere ſufficere Nicenę ſynodi decreta, nec in illis quicquā eſſe deinceps curioſè diuexandum. Legimus in eadem hiſtoria, quam ex Athanaſio deſcripſit Soſomenus, quòd Valens & Vrſacius cum ſuis itidem vt nunc tu Brenti cum tuis, nouam quandam ſcripturam, ſiue (quod nunc loquuntur) nouam fidei confeſſionem protulerāt, quam non vnius alicuius terrę principi, verùm orbis totius Imperatori probari dicebant, atque ideò debere eam neceſſariò recipi affirmabant. Quid autem ad hæc ſancti patres Arimini congregati? Nos, inquiunt, non quia fide indigeremus huc conuenimus: habemus enim ſanā fidem, ſed vt eos qui veritati contradicūt, & noua moliuntur, confunderemus. Si igitur vos quaſi nunc incipientes credere iſta ſcripſiſtis, nondum clerici haberi poteſtis, vt qui nunc rudimenta fidei cōdiſcere incipiatis

Etiam veteres hæretici non acquieſcebant in decretis Conciliorū.

Socrates li. 2. ca. 20.

Soſom. li. 4. cap. 17.

cipiatis. Quòd ſi eo animo quo nos huc veniſtis, ſit omniū concordia, & hæreſes anathemate execremur; & quæ Patrum ſunt temeamus, ne poſthac captatæ cōciliorum occaſiones obuerſentur, cùm ſemel illi qui Nicææ cōuenerunt, omnia præoccuparint, & nihil non egerint pro Catholica fide. Itaque nihil aliud Patres tum, quàm iuſſerūt, vt & aliarum hæreſium, & Nicæni quoque concilij expoſitio legeretur, vt aliis hæreſibus damnatis, Nicænis decretis conſentirent, & in poſterum nemo de illis conquereretur, aut ſynodum flagitaret, ſed præteritis contentus eſſet. Imperatori autem reſcripſerunt iis verbis: Supplicamus tuæ humanitati, vt benignis auribus & ſereno vultu noſtro legatos intuearis, neque ad cōtumeliam mortuorum aliquid noui induci permittas, ſed nos ſinas in decretis inſtitutiſque maiorum permanere, quos magno ingenio, prudētia & ſpiritu ſancto omnia feciſſe aſſeueramus. Certè res nouæ quas iſti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis credulitatem inducunt.

Non reuocanda in dubium quæ cōcilio ſemel definita, ad nos peuenerunt.

Nunc audi Brenti, quod elogiū tribuat ſanctis illis patribus, quorū legitima ſoboles eſt Petrus à Soto, magnus ille Athanaſius. Quis (inquit) nō approbauerit piam prudentiam Epiſcoporum Arimini cōgregatorum? qui tantum itineris laborem, tantáque pericula maris ſuſtinuerunt, vt Arrianicè ſapientes ab Eccleſia detraherent, & patrum traditiones integras conſeruarent, ſancta & canonica decreta facientes. Quiſque enim eorum ſibi perſuadebat, ſi ſolueret aliquid ex decretis maiorum, occaſionē ſe daturū poſteris, vt quod ipſi egiſſent reſcinderetur. Audi contrà, quod elogium aduerſæ parti, cuius tu ſoboles es, tribuat: Quis autem, inquit, non vituperaret temeritatem Eudoxij & Acacij (poſſet hîc addi, Philippi & Brentij) qui honorem patrum ſuorum Arriomanitarum ſiue Lutheromanitarum gratiæ propinant & produnt? Quæ enim fides in eorum actis, ſi decreta maiorum ſuorum ſoluant? Aut quomodo eos quibus ſucceſſere, patres ſuos appellabunt, quorum ſententias ipſi culpant? Audi quid iterum alio quodam in loco ſcribat idem Athanaſius. Quæ nunc, inquit, à tot ac talibus Epiſcopis probata ſunt & decreta, claréque cōſtituta, ſuperuacaneū eſſe denuò reuocare in iudicium, nemo non confitebitur, ne ſi nunc quoque examinentur

Athan. in Epiſt. de Synodis Arimini & Seleuciæ celebratis.

Idem Apologetico. 2

nentur & denuò iudicentur, ac rurſus examinentur, atque iterum, in infinitum exeat iſta curioſitas. Et alio loco: Sancta ſynodus quæ Sardis cōuenit, decreto ſanciuit, ne quid vlteriùs de fide ſcriberetur, & ſeſe contentos eſſe Nicæna fide declarauerunt, neque edendam eſſe aliam profeſſionem fidei, ne illa quæ Nicææ ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur, néue illis, quibus libido eſt ſemper noua ſtatuere, occaſio huiuſmodi ſuppeditaretur, vt iterū atque iterum de fide definiant. Quæſo te Brenti, quid hic aliud ſcribit Athanaſius, quàm quod tu tanquam parum Catholicè dixiſſe Petrum à Soto reprehendis? Neque verò ſolus ita ſenſit Athanaſius: in eadem ſententia fuit æqualis etiam eius Hilarius, qui ſcribens ad Conſtantium quanta mala pepererit fides ſubinde nouata & conſcripta, pluribus verbis demonſtrat. Idem ſenſit Leo quoque magnus ille pontifex: qui ſcribens ad Imperatorem: Prænoſcat, inquit, pietas veſtra, venerabilis Imperator, hos quos ſpondeo dirigendos non ad confligendum cum hoſtibus fidei, nec ad certandum contra illos à ſede Apoſtolica profecturos, quia de rebus apud Nicæam & apud Calcedonem, ſicut Deo placuit, definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquam infirma & dubia ſint, quæ tanta per Spiritum ſanctum fixit autoritas. Et in alia quadam epiſtola: Quotienſcunque diuina gratia adminiſtrante illos qui foris ſunt, fonte doctrinæ aut ſubmergimus aut purgamus, in nullo ab illis quas Spiritus ſancti diuinitas in Chalcedonenſi Concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrumque hoſtem nouellæ perfidiæ, ſermonem noſtrum cum omni cautela libremus, non iam (quod abſit) tanquàm de dubiis differentes, ſed autoritate ſua quæ benè definita ſunt aſtruentes. Et iterum in alia: Quæ patefacta ſunt (inquit) quærere, quæ perfecta ſunt retractare, & quæ ſunt definita conuellere, quid aliud eſt, quàm de adeptis gratiam non referre, & ad interdictæ arboris cibum, improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere. Ac ne ſolos pontifices ita ſenſiſſe putes, audi quæ fuerit etiam Imperatorum eiuſdē ſeculi hac ipſa de re ſententia. Extat dictum Imperatoris Valentiani ſimul & ipſius collegę Martiani, in quo decreta Synodi Chalcedonenſis rata ab omnibus haberi volunt

Itē ad Antiochenſes tomo 12.

Hilarius ad Conſtantium.

Leo Epiſtola 78

Idem Epiſtola 63

Idem 78 Epiſto.

Imperatores edicunt,

Conciliorũ decretis ſtandum, nec de illis dubitãdum aut diſputandum eſſe.

Actione 3. Cõcilij Chalcedo,

vbi his verbis vtuntur: Ceſſet igitur iam prophana cõtentio: Nam verè impius atque ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam, opinioni ſuæ tractandum aliquid relinquit. Extremæ quippe dementiæ eſt, in medio & perſpicuo die commentitium lumen inquirere. Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid vlterius diſcutit, mendacium quærit. Nemo itaque vel clericus vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis, de fide Chriſtiana publicè turbis adunatis & aduenientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens: Nam iniuriam facit iudicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata ac rectè diſpoſita reuoluere & publicè diſputare cõtendit, cum ea quæ nunc de fide Chriſtiana ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiones & ſtatuta ſanctorum Patrum trecentorũ decem & octo, & centũ quinquaginta, definita eſſe noſcuntur. Nam in contẽptores diuinæ legis pœna non deerit, quia non ſolùm contra fidem bene cõpoſitam veniunt, ſed etiam cum Iudæis & paganis ex huiuſmodi certamine profanant veneranda myſteria. Quibus verbis etiã ad Palladiũ ſcribẽs Martianus vſus fuiſſe videtur, ſicut in codicẽ Iuſtiniani relatum eſſe legimus. Eſt & aliud Martiani ad Conſtantinopolitanos edictum, in quo ſic loquitur: Admonuimus vniuerſos, vt de religione diſputare deſinerent, quoniam vnus & alter tanta ſecreta inuenire non poteſt, maximè cùm ſummo labore, & ampliſſimis orationibus tot venerabiles ſacerdotes, niſi Deo (vt credendum eſt) autore ad indaginem veritatis non potuerint peruenire. Vides Brenti, quẽadmodum etiam Imperatores noluerint in dubium reuocari, quæ ſemel in Oecumenico concilio decreta ſunt. Sic & in Chalcedonenſi cõcilio non fuit permiſſum, vt in decreta Nicænæ ſynodi inquireretur, quin clamauit ſancta ſynodus: Si quis retractat, anathema ſit: ſi quis ſuper iſta inquirit, anathema ſit. Maledictus qui addit, maledictus qui aufert, maledictus qui innouat. Ibidẽ cùm eſſet propoſita Leonis epiſtola, nihil aliud quæſitũ eſt, quàm illud: Num expoſitionibus trecentorum octodecim patrum, & centum quinquaginta apud Cõſtantinopolim, & in Epheſino concilio à ſanctiſſimo Cyrillo expoſitæ fidei concordaret? Cúmque omnes Epiſcopi concordare dixiſſent, ita

C. de ſumma trin. & fide cath.

Actione 3. cõcilij Chalcedo.

Actione 1. Immotam conſtare fidem & dignitatem decretis eccleſiæ ac ſynodorum.

ita ſtatim recepta eſt, vt qui contrà ſentirent, pro hæreticis haberentur. Iam verò Gelaſius Pontifex, cuius & ipſius nomen celebre eſt: Patres (inquit) noſtri Catholici docti Pontifices in vnaquaque hæreſi quolibet tempore conſtituta, quicquid pro fide, pro veritate, pro cõmunione Catholica atque Apoſtolica ſecundum ſcripturarum tramitem prædicationémq; maioꝝ facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerunt deinceps firmúmque conſtare: nec in eadem hac cauſa denuò, quæ præfixa fuerant retractari, qualibet recenti præſumptione permiſerunt, ſapientiſſimè prouidentes: quoniam ſi decreta ſaluberiter cuiquam liceat retractare, nullum contra ſingulos quoſque prorſus errores ſtabile conſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper iiſdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur. Nam ſi limitibus etiam præfixis poſitarum ſemel ſynodalium regularum non ceſſant eliſæ peſtes, reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe veritatis attollere, & ſimplicia quæquæ corda percutere, quid fieret, ſi ſubinde fas eſſet perfidis inire conſilium, cùm quamlibet manifeſta ſit veritas, nũquam deſit, quod pernicioſa depromat falſitas, tametſi ratione vel autoritate deficiens, ſola tamen contentione non cedens. Quæ maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, neceſſariè præcauerunt, vt quæ contra vnamquanque hæreſim coacta ſimul ſynodum pro fide, communione, & veritate Catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent nouis poſthac recitationibus mutilari: ne praui occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta pulſandi, ſed autore cuiuſlibet inſaniæ ac pariter errore damnato, ſufficere iudicarunt, vt quiſquis aliquando huius generis communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus. Quod etiam exemplis productis poſtea facit planum. Quid autem aliud dicit Petrus à Soto, quàm quod ante mille, & amplius annos à Gelaſio dictum eſt? qui & ipſe finem aliquem eſſe probandi ſpiritus cupiebat. Et qui ſucceſſit illi Symmachus: Quando paternarum (inquit) regularum deſpiciuntur inuenta, nec eorum quæ bene inſtituta ſunt firmitas vindicatur, huiuſmodi impietatem neceſſe eſt fidei ſemper venire. Nam vbi facilis eſt

Gelaſ. ad epiſcopos Dardaniæ.

Symm. ad clerũ Dardaniæ.

diſſolutio rationabilis conſtitutionis, ibi omnis ſanctitatis forma corrumpitur, Chriſtus impetitur. Et quis hoc fidelium patienter accipiat? Inſtituta patrũ reuerenda calcantur, & quis non vitæ mortẽ iuſta electione præponat? Huius verò ſucceſſor Ormiſda: Nec ambigi, inquit, cõuenit de rebus ita per fidem definitis ſæpius, & penè ſuperuacanea eſt allegatio, quæ adhibetur inſtructis. Qui verò ſucceſſit his Gregorius, quatuor concilia, quæ ſuam ætatem præceſſerunt, ſicut ſancti Euangelij quatuor libros ſe ſuſcipere & venerari fatetur, quorum fidei ſi quis addere vel adimere aliquid prę́ſumpſerit, eum anathemate ferit? Cunctas (inquit) perſonas quas illa reſpuũt, reſpuo: quas venerantur, amplector: quia dum vniuerſali ſunt cõſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit, aut ſoluere quos ligant, aut ligare quos ſoluunt. Et qui Gregorio ſucceſſit Agatho: ſicut in ſextæ ſynodi quarta actione legimus, vnum vel præcipuum id eſſe bonum iudicat, vt nihil de eis quæ regulariter definita ſunt, minuatur, nihil mutetur vel augeatur, ſed eadem & verbis & ſenſibus illibata cuſtodiantur. Habes iam Brenti, quæ fuerit priſcorum Patrum hac ipſe de re ſententia, qui cùm eccleſiam Catholicam repræſentarint, in conciliis præſertim Œcumenicis congregati, etiam atque etiam tecum conſidera, ſi non catholicè Petrus à Soto explicat, qui ſic explicat, ſicut ſanctos iſtos, tot, tam catholicos & orthodoxos Patres, tantis & locorum & temporum interuallis inter ſe diſiunctos, pridem vno quaſi ore, nimirum ab eodem ſpiritu afflatos explicaſſe vides. Quibus omnibus iniquũ viſum eſt, vt quæ ſemel eſſent rectè definita, de iis vel ambigere quiſquam auderet, quod modum & finem tamen aliquem probandi ſpiritus eſſe volebant: id quod nuſquam alibi, quàm in conciliis Œcumenicis rectius fieri poſſe perſuaſum habebant.

Ormiſ. in epiſt. ad Epiphaniũ. Greg. in regiſtro lib. 1. cap. 24. lib. 2. cap. 49. lib. 3. cap. 33. Agatho pont.

Sed audiamus iam ipſum explicantẽ Brentiũ. Quærit (inquit) quando finis erit probandi. Reſpondemus, Tunc finis erit, cùm ſpiritus ſanctus certificauerit nos de vera ſententia, & cùm implebitur in nobis quod Paulus dicit: Inſtructi in charitate in omnes diuitias plerophoriæ intellectus ad cognoſcendũ myſterium Dei patris & Chriſti. Hoccine eſt Brẽti catholicè explicare? imò hoc eſt feneſtras

Quando ſit finis probandi ſecũdum Brentium. Coloſ. 2. Reſponſio.

neſtras fabricare ſathaniſmo, quem, immanè quantum in veſtra Germanica Babylone iam progreſſum videre licet. Nihil nunc dicam de vobis Lutheranis, qui cùm hæretici cenſeri nolitis, patres tamen vos eſſe noſtri temporis hæreticorum apertius eſt, quàm vt negare poſſitis. Dicam de iis qui ſe à vobis ortos gloriantur Sacramentariis: num eſt eorum quiſquã, qui non palàm iactet, quòd ſe ſpiritus ſanctus de vera ſententia certificauerit, quódq; ſit inſtructus in charitate, &c. quin etiam eos veſtri ſæpe miſeret, qui claram Euangelij lucem videre nondũ poſſitis. Num autem idem etiam non fit ab Anabaptiſtis, qui ſibi certiores etiam videntur quàm Sacramentarij? quod eos de vera ſententia ſpiritus ſanctus certificauerit, pro qua magis etiam alacriter, & intrepidè, quàm vel illi, vel vos, nõ modò ſupplicij quoduis genus, verùm & mortem ipſam quamlibet horrendam oppetere ſunt parati. Iam verò Suenckfeldiani quid iactãt, quid crepãt aliud, quàm afflatum ſpiritus ſancti, quo, ſe quidem plenos, vos verò magis etiam eſſe deſtituros affirmant, quàm nos, qui Patrum noſtrorum veſtigiis incedentes, nec à via regia declinantes, per Dei gratiam Catholici ſumus & Orthodoxi. Idem & alij faciunt, ac fecerunt ſemper hæretici. Vides igitur quid ex eo ſit conſequuturum, ſi quod tu vis Brenti, penes priuatum quemque probandi ſpiritus, Conciliorum præſertim, futura ſit poteſtas: cùm nõ rarò, ſicut iam antè dictum eſt à nobis, Sathanæ ſpiritus transfigurat ſe in angelum lucis, & ſi quicquam aliud, tum diſcretio ſpirituum ſit longè difficillima. Quid enim conſequetur aliud, quàm quod eſſe conſequutum videmus, vt tot ſint fides, quot voluntates, vtq; maiores indies progreſſus faciat Sathaniſmus? Rectè verò citas illud ex Paulo: Inſtructi in charitate. Nunquid autem inſtructi ſunt in charitate, qui ſe diuidunt ab orbis totius vnitate? Certè non diuidit, ſed coniungit charitas. Quánam itaq; ratione poſſunt eſſe inſtructi in omnes diuitias plenitudinis intellectus, qui non ſunt inſtructi in charitate, qui inflati ſenſu carnis ſuæ, ſe diuidunt ab orbis terrarum vnitate? Num autem vel tibi Brenti, vel cuicunq; tandem alij priuato, certius eſt promiſſus Spiritus ſanctus, quàm Eccleſiæ vniuerſæ? Quam cùm ab illo regi certũ ſit, rectè Paulus eam co-

Inſtructi in charitate.

Spiritus ſanctus nō vni ſed Eccleſiæ promiſſus. lumnam vocat & firmamentum veritatis. De quouis autem homine priuato dicit Dei ſpiritus: Omnis homo mendax. Præclara ſunt Auguſtini verba, quibus Deum alloquitur: Veritas (inquit) tua, nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omnium noſtrûm, quos ad eius cōmunionem publicè vocas, terribiliter admonēs, ne velimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quiſquis id, quod tu ad fruendum omnibus proponis, ſibi propriè vendicat, & ſuū eſſe vult quòd omnium eſt, à cōmuni propellitur ad ſua, hoc eſt, à veritate ad mēdacium. Qui enim loquitur mendacium, de ſuo loquitur. Non mea eſt veritas, dicit Auguſtinus, ſed neque tua Brenti, neque Philippi, neque cuiuſquam alterius, ſed eſt omnium. Vbi omnes legitimè conueniunt, quandoquidem ad fruendum omnibus propoſita eſt, & omnes ad eius cōmunionem Deus publicè vocauit, ibi demum eſt veritas. Non vult igitur, vt quod publicum eſt, id priuatum quiſquam faciat, ne priuetur: non vult, vt quod omnium eſt per charitatem, id ſibi propriè vēdicet, aut ſuum quiſquam eſſe velit per cōtentionem, quòd qui de ſuo loquitur, mendacium loquitur, non veritatem, ſicut ipſa teſtatur veritas. Tu contra non vis, vt ea ſit veritas, quæ eſt omnium: vis vt priuato cuique de eo ſpiritu veritatis qui datus eſt omnibus, iudiciū ſuum interponere liceat, vt quod publicum eſt, priuatū quiſque faciat, vt quod omnium eſt, id ſuum quilibet eſſe velit. Quid igitur aliud vis, quàm vt dum de ſuo quiſque loquitur mendacium loquatur? Atqui Catholicus eſt, non ſuum, ſed qui omnium eſt, qui Catholicæ Eccleſiæ miſſus & promiſſus eſt, ſpiritum ſequitur, memor illius quod ab Ezechiele ſcriptum eſt: Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. Itaque ſuſpectum habet, ſi quid ſibi ſeorſum ab aliis videtur, nihil vult habere ſuū. Quod omnium eſt, quod catholicum eſt, quod orbis totius Chriſtiani conſenſu receptum eſt, in eo libenter acquieſcit, id verum, id rectum, id amplectendum eſſe cenſet. Etiam ſi propter intelligentiæ tarditatem pleraque non aſſequatur, ſe tamen non intelligendi viuacitate, ſed credendi ſimplicitate tutum fore perſuaſum habet, ac nō modò ſe non præfert cæteris, verùm ſibi potius cæteros anteponit, ſe cæteros eſſe ſuperiores arbitratur

Auguſt. lib.12. Confeſſionum, cap.25

Brētius priuatum eſſe vult quod Auguſt. vult publicum.

Ioan.8

Catholicus qualem ſequatur ſpiritum in iudicando.

Ezec.13

tur: eos præſertim, de quibus tot ſeculis tantam doctrinæ, tantam & ſanctitatis opinionem fuiſſe videt, quóſque Patrum ſuorum veſtigiis incedentes, in Oecumenico Concilio cõgregatos vnanimes, vno ore, idem ſentire perſpicit. Non ita tu Brenti, qui dicis: Quòd ſi probatio iam facta eſt in Concilio, quid eſt quòd priora concilia posterioribus emendantur: & quid opus eſt Conciliis poſterioribus, ſi omnia ſunt probata? An non Ioannes, cùm ait: Nolite cuiuis ſpiritui credere, huc etiam ſpectat, ne cuiuis Concilio credamus, ſed Concilia quoque ipſa probemus.

Dist. 82. c. presbyter.

Obiectio Brentij contra cõcilia.

Nos verò Brenti, priora Concilia poſterioribus nõnunquam emendari non inuiti fatemur. Verùm ita, ſicut ab Auguſtino ſcriptum eſt: cum aliquo rerum experimento aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat. In iis enim quæ in facto ſunt, fieri poteſt vt fallatur quandoque Concilium: vt autem erret in iis, quæ ſunt fidei, modò ſit legitimè congregatum, fieri non poteſt. Profer Brenti, vel vnum aliquod Concilium plenarium legitimè congregatum, in quo prioribus plenariis Conciliis itidem legitimè congregatis contrarium ſit aliquid conſtitutum in iis quæ ad fidem pertinent: nullum certè proferre poteris. Nam ſi quæ vel Arimini, vel Seleuciæ, vel Syrmij, vel Antiochiæ, vel iterum Epheſi congregata ſunt, protuleris, quandoquidem autoritate Romani Pontificis, vel congregata vel comprobata iuxta Canones Nicæni Concilij non ſunt legitimè congregata Concilia dici non poſſunt, ſed conuenticula potius, & conciliabula. Quamobrem in iis quæ ſunt iuris poſitiui, quæ vel ad externum aliquem ritum, vel ad Eccleſiaſticam pertinent diſciplinam, quoniam pro perſonarum, locorum & temporum circunſtantia mutationem aliquando requirunt, fit nonnunquam vt priora Concilia poſterioribus emendentur, quòd quædã ſuperioribus ſeculis quadrare poterant, quæ poſterioribus minimè conuenire, vel ipſa magiſtra rerum experientia compertum eſt. Itaque cùm longè ſint omnium vetuſtiſſimi Canones, qui vocantur Apoſtolorum, quoniam tamen in eorum pleriſque nimio plus inerat ſeueritatis, quàm poſteriora ſecula ferre non poſſe viderentur, factum eſt vt poſterioribus Conciliis emendarentur mitigarenturq́; Eſt Canon

Reſponſio, quomodo cõcilia priora poſterioribus emendentur.

Auguſt. lib. 2. contra Donatiſtas de baptiſmo paruulorũ cap. 3.

Nullũ conciliũ legitimum errauit in iis, quæ fidei in aliis concilia variare poſſunt.

Canones vt ruti pro ... iuri ſpiri... tum Conci... liorum, ſed ... primum po... ... ... hæreticorum.

Can. Apoſt. 75

Diſt.82.c. presbyter. Apoſtolicus, deponi debere presbyterum fornicantem, quem in Gangrenſi Concilio,ſicut à Gratiano citatur, legimus emendatum,pœnámque mitigatam.Sic in Concilio Nicæno conſtitutum fuit,vt Alexandrinus Patriarcha *Cap.6* proximum à Romano pontifice locum teneret: cui nõ ita multò pòſt in Conſtantinopolitana Synodo prima,prælatus eſt Cõnſtantinopolitanus.Adeò verum eſt quod Iſido *Syno. Conſtan.cap.5. diſtin.29. cap.3.* ri, Gregorij, Hieronymiq; productis teſtimoniis docet Gratianus,in plerîſque decernendis cauſam, locum, tempus,perſonas, conſiderari oportere. Quæ quoniam perpetua nõ ſunt,fit,vt eiuſmodi etiam plenariorum Conciliorũ decreta nonnunquam priora poſterioribus emendẽtur:quæ tamen in iis quæ pertinent ad fidem, fixa & immobilia eſſe oportet, ac ſempiterno tempore duratura. Neque propterea non eſt opus poſterioribus Conciliis, quòd omnia iam ſunt probata.Certum enim eſt,pleráque non eſſe probata.Ad hoc igitur indicuntur Concilia, vt ſi qui noui errores emergunt,primo quóque tempore extirpentur.Quibus autem de rebus ad fidem pertinẽtibus ſemel eſt aliquid in Concilio conſtitutum,de iis iterum in alio deliberationem ſuſcipi planè ſuperuacaneũ eſt. Niſi fortè ſolum hoc quæratur,num ea doctrina,cuius cognoſcendæ cauſa Concilium edictum eſt,cùm expoſitionibus priorum conciliorum conueniat,nécne: vt ſi eam conuenire cognitum fuerit, recipiatur: ſi minùs, reiiciatur: Quemadmodum in Chalcedonenſi concilio, & quæ deinceps ſequuta ſunt,factum videmus.

Ioannes nõ vult probari ſpiritum Conciliorum, ſed priuatũ potius illum hæreticorũ. Non huc ergo ſpectat Brenti,Ioannes cùm dicit: Nolite omni ſpiritui credere,ne cuiuis concilio,quod quidem legitimè congregatum eſt,credamus,ſed ipſa quoq; concilia probemus.Abſit,vt cuiuis priuato ſpiritui,qui & fallere poteſt & falli,de ſpiritu conciliorum, qui neq; fallere poteſt,neque falli,iudicandi poteſtas hæc permittatur. Quid enim fide noſtra incertius? quid inſtitutis mutabilius?quid Eccleſiæ ſtatu futurum eſſet perturbatius? Quis quærendi,quis diſputandi finis expectandus foret? cum ſemper vnicum remedium finiẽdarũ, ſi quæ ſunt exortæ de fide controuerſiæ,Concilium Oecumenicum habitum fuerit.Vis autem ſcire Brenti, quò ſpectauerit Ioannes, cùm hæc diceret? Præuidebat is venturum te tuiq; ſimi-

les, veſtimentis quidem ouium indutos, intrinſecus autem lupos rapaces. Prolaturum te diuinæ legis oracula, quibus prauæ detortis, à veritate mentes hominum abducere conareris. Cùm itaque nulla ſit ad fallendum via facilior, quàm vt vbi nefarij erroris ſubinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætendatur autoritas, monuit pios omnes, ne ſtatim tibi tuiq; ſimilibus omnibus fidem haberent, ſed probarent ſpiritus, ſi ex Deo ſint: neque mouerentur, ſi frequens eſſet in ore tuo ſcriptura, quam etiam diabolus aduerſus ipſum ſcripturarum autorem Chriſtum produxiſſe legitur: verùm etiam atque etiam ſecum illud expenderent, quandoquidem nõ in legendo, ſed in intelligẽdo ſcripturæ conſiſtunt, tuóne proprio, an vniuerſalis Eccleſiæ ſenſu, & iuxta Catholici dogmatis regulas ſcripturas interpreteris: illúdne quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt, an diuerſum aliquid proferas. Quòd ſi de tuo te loqui, propriúmque tuum ſcripturæ ſenſum adferre conſtaret, quin id mendacium eſſet, nihil ambigerent. Nam qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur, ſin autem de eo loquereris quod eſt omnium, ſi communem Eccleſiæ ſenſum adferres, ſi quod ſemel per eam eſt in concilio plenario definitum, nihil ab eo diſcrepares, certum haberent hunc ſpiritum ex Deo eſſe, nec quod ab eo profectum eſt, verum eſſe dubitarent. Hic ſanus eſt & catholicus verborum Ioannis intellectus.

Matt. 4

Quomodo ſpiritus hæreticorum probandus.

Pergit Brentius: In Actis Apoſtolicis Paulus & Silas ingrediuntur Berheæ in Synagogam Iudæorum: Et additur, Eos, qui ſummo genere nati erant, recepiſſe ſermonẽ cum omni animi promptitudine, quotidiè ſcrutãtes ſcripturas, an hæc ita ſe haberent. Principes Iudæorum Berheæ probant & exigunt ad ſcripturas ſacras ſcriptũ tantorũ Apoſtolorum: & Aſotus prohibet noſtris principibus, ne cõciliorum ſpiritum, ad normam ſacræ ſcripturæ exigãt? Quæ hæc eſt impudẽtia? Quorſum hæc Brenti? Scribitur in Actis, quòd nobiliores eorum, qui Theſſalonicæ fuerũt, ſuſceperunt verbum, ſcrutantes ſcripturas, ſi hęc ita ſe haberent. Qvid hoc facit ad rem, qua de nũc agitur? Num ideo ſibi de doctrina Apoſtolorum iudicandi poteſtatem arrogauerunt, quia ſcrutati ſunt ſcripturas? Quàm ſæpè autem

Obiectio ex Act. 17

Reſponſio.

accidit, vt ſermonem alicuius ex verbi miniſtris excipiat aliquis, & loca ſcripturarum, ſi quæ per eum adferuntur, inſpiciat. Num ideò ſe iudicem illius doctrinæ conſtituit? Nemo prohibet Brenti, quò minùs vel tu, vel quicunque tandem alius velit, ſcripturas ſcrutemini: & an ita ſe res habeat, quemadmodum in decreto Concilij ſcriptum eſt, inſpiciatis. Sed ſi fortè ſecùs alicui veſtrûm videatur, vt propterea decreta concilij damnandi poteſtas penes eum ſit, id verò ferendũ eſſe non putamus, quin illud eſſe Chriſtianæ modeſtiæ fraternæque charitatis exiſtimamus, vt ſe potiùs aliquis propter intelligentiæ tarditatem pleraque nõ aſſequutum credat, quàm ita ſe cũctis, qui vnum aliquem in locum ex vniuerſo terrarum orbe congregati de cauſa fidei diſceptaturi venerunt, anteponat, vt aut à ſe ſolo proceſſiſſe, aut ad ſe ſolum perueniſſe Dei verbum perſuaſum habeat.

De loco Deut. 17 Brentij cenſura.

Proſequitur Brentius: Scilicet quia in lege Moſi ſcriptũ eſt, difficilia & ambigua referẽda eſſe ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicẽ qui fuerit illo tẽpore; & qui non obedierit imperio ſacerdotis, ex decreto iudicis moriatur: idcircò ſpiritus Cõciliorũ non ſunt probãdi an ſint ex Deo, idcirco omnia decreta Romani Pontificis agnoſcẽda ſunt ſine vllo vel priuatorũ, vel principum iudicio, pro oraculis ſpiritus ſancti. Hic certè iuſtificat Aſotus Concilium Caiphæ & Annæ, qui filium Dei crucifixerunt.

Reſponſio.

Non iuſtificat vir venerabilis concilium Caiphæ & Annæ, ſed verba legis profert. Impletũ autem fuit eo tempore, quod à Propheta ſcriptum eſt: Peribit lex à ſacerdote: nihil vt mirum ſit, ſi à Caipha quoq; & Anna, quos non rectè neque ordine ſacerdotium adeptos eſſe conſtat, lex perierit.

Ezech. 17

Quid autẽ Brenti, ſi quo tu exemplo ex Euangelica hiſtoria producto tibi places maximè, id cauſam tuã oppugnet maxime? Quid ſi nihil potuit adferri validius ad eã, quam nos tuemur, ſententiam confirmandam? Quòd ſi vſquam alibi, hîc maximè iuſtificatur in ſermonibus ſuis Deus, vt vincat cùm à vobis impiis iudicatur. Quid enim eſt, quod vel tu conaris, vel Caluinus, vel Ioannes à Laſco, vel quicunque tandem alij, qui locum hunc tanquam Achillem quendam in aciem producunt, ad eam quæ propria eſt Epiſcoporũ iuriſdictionem euertendã? Quid aliud, quàm vultis

Explicatur locus Deut. 17

Ipſi indicabũt tibi iudicij veritatem.

vultis oſtendere, falſum eſſe quod dixit Deus de ſacerdotibus Leuitici generis: Ipſi indicabunt tibi iudicij veritatem? Atqui ô mirabile quoddam ac ſtupendum diuinæ ſapientiæ conſilium. Nuſquam illuſtrior apparuit, quàm hîc diuinæ promiſſionis veritas: nuſquam conuincuntur magis mendacij, quàm hoc loco, qui facultatis veritatem arguere non verentur. Hîc vel ipſa luce clariùs Deus demonſtrauit, nullam eſſe poſſe tantã hominum iniuſtitiã, quæ iuſtitiam ipſius in gubernatione ſuæ ciuitatis, quæ eſt Eccleſia, quæ promiſſionũ ipſius veritatem labefactare queat. Quid eſſe potuit Anna & Caipha ſceleratius? quid iniuſtius? & horũ tamẽ ſcelus ac iniuſtitiã conuertit Deus in occaſionem gloriæ iuſtitiæque ſuæ. Noluit morti adiudicari, niſi per horum ſententias: noluit redemptionis noſtræ beneficium abſoluere, niſi per horum miniſterium: horum iudicij exitum ad generis humani ſalutem deduxit, ac veram eſſe promiſſionẽ ſuam declarauit, qua dixit de ſacerdotibus Leuitici generis: Qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Nam in hoc etiam quamlibet iniuſto iudicio, fuit nihilominùs iudicij veritas. Paradoxon hoc tibi videtur Brenti, quod iniuſtum fuiſſe iudicium, iudicij nihilominus in eo fuiſſe veritatem affirmamus? Sed nihil eſt facto facilius, quàm vt hoc tibi manifeſtiſſimis argumentis demonſtremus. Quòd iniuſtum fuerit iudicium concedis tu quoque, & clamat hoc res ipſa, iudices fuerunt iniuſtiſſimi: teſtes, qui producebantur, falſi: crimina, quæ proferebantur, falſa. Nam neque populum ſeduxerat Chriſtus, neque cenſum dari Cæſari prohibuerat, neque blaſphemauerat, neque de templo demoliendo vel cogitare illi in mentem venerat, & tamen in hoc iniuſto iudicio, per iudices iniuſtiſſimos veritas iudicij indicata, vera ſententia fuit pronunciata. Quænam illa? Reus eſt mortis. Hanc ſententiam à Spiritu ſancto profectam fuiſſe dubium non eſt. Vnde autem iſtud tibi probabimus? Non recipis niſi Scripturas canonicas. Atqui principem inter eas locum tenet Ioannis Euangelium, in quo conſilium illud Pontificum & Phariſæorum de Chriſto comprehendendo deſcribens Euangeliſta, narrat dixiſſe Caiphã: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & nõ tota gens pereat. Ac mox ſubdit, Hoc autem à ſemetipſo non dixit,

Iudicij veritas etiam penes iniuſtos Chriſti iudices Pontifices fuit.

Ioan. 11.

ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit. Vides Brē-
ti, quemadmodum hoc ipſo Euangeliſta teſte, non defuit
ſacerdotio Leuitico ſpiritus propheticus, ſpiritus ſanctus,
ſpiritus veritatis, ad idvſque tēpus, quo ſeipſum Chriſtus
cruentum ſacrificium offerens Deo patri, ſacerdotio &
ſacrificio illi finem impoſuit. Tunc enim primùm ſpiri-
tu prophetico deſtitui cœperunt, cuius rei figura fuit ve-
lum templi ſciſſum Chriſto mortuo. Simul teſtata eſt hoc
Matth. 23 vox Chriſti, dicētis? Ecce dimittetur domus veſtra deſerta.
Neque verò dubium eſt, quin ipſe Caiphas verba ſua non
intellexit, eius nihilominus lingua cùm Pontifex eſſet, ea
Quò Chriſtus reus mortis dici poſsit. proferri Deus voluit: ſicut cymbalum, ſic ille magnum
quendam & ſonorum tinnitum edidit, quem tamen ipſe
non ſenſit. Sed expectas, vt hoc tibi demonſtremus, quo-
modo verè pronunciari potuerit, eum fuiſſe mortis reum,
1. Petri 2 quem conſtat peccatum nullum feciſſe, nec inuentum eſſe
dolum in ore eius? Paucis rem accipe. Ex quo tempore
primus parens noſter, nihil interdictum Dei reueritus,
de vetito ligno guſtauit, factus eſt mortis reus Chriſtus
Dei filius. Non quòd ipſe mortem commeruerit, qui fuit
ipſa innocentia, ſed quòd reatum & maledictionem pec-
cato primi parentis debitam, quod ad omnes pertranſiit
in condemnationem, in ſe ſuſcepit, vt eam coram Deo ex-
piaret: eadem hac reum ſe pro nobis ipſe conſtituit, vt
Eſa. 53 pœnam ſolueret cui obſtricti eramus. Itaque ſic ipſo vo-
lente, poſuit in eo Deus iniquitates omnium noſtrûm.
Noſtra fuit maledictio, noſtra fuerūt peccata, quæ pertu-
1 Pet. 2 lit ille in corpore ſuo ſuper lignum: quámque pœnam de-
bebamus nos, eam ipſe pro nobis tolerauit: vt ſicut per in-
Rom. 5 obedientiam vnius hominis peccatores conſtituti fuera-
mus, ſic per vnius ipſius obeditionem iuſti cōſtitueremur.
Apoc. 13 Itaque ſicut in Apocalypſi ſcriptum legimus, ab origine
mundi, occiſus eſt agnus hîc innocens: vel vt Petrus hic
ait, præcognitus ante mundi conſtitutionem. Siquidē ab
1. Pet. 1 æterno fixum fuit, & immobile patris decretum, vt pro-
prio filio ſuo non parceret, ſed pro nobis omnibus eum
traderet morte turpiſſima condemnandum. Cui decreto
Roma. 8 ſe filius vltrò ſubmiſit. Oblatus eſt enim, quia ipſe voluit,
Eſa. 53 & factus eſt obediens patri vſque ad mortem, mortē au-
tem crucis. Decretum igitur hoc, quod ante mundi con-
ſtitu

ſtitutionem in mente fuit,& idea diuinæ præſcientiæ, per legitimos iudices,hoc eſt, per ſacerdotes Leuitici generis pronũciari Deus voluit,& horum iudicio,quamlibet impij,quamlibet nefarij fuerint & ſcelerati, ſe tamen Dei filius vltro ſubiicere dignatus eſt, vt exemplo ſuo doceret, ſuum in cathedra legitima ſedentibus,qualeſcunque tandem hi forent,honorem habendum eſſe. Nec falſum illud fuit quod dixerunt:Nos legem habemus,& ſecundum legem hanc debet mori. Fuit enim reuerà lex illa Dei patris,quam vltro ſuſcepit filius, vt moreretur pro peccatis noſtris. Quæ lex ex decreto Pontificum cùm cruci Chriſtus affigeretur, fuit conſummata. Quod ipſe confeſſus etiam eſt Chriſtus, cùm pendens in cruce, iamiam inclinato capite ſpiritum traditurus,dixit: Cõſummatũ eſt. Conſummatum eſt, inquit, fixum illud & immobile Patris decretum: conſummatum eſt quod lex & Prophetæ futurũ prædixerunt,iam vmbræ ſublatæ, iam figuræ ſunt impletæ, iam illud ſacrificiũ vitæ peractum eſt,quo ſolo reconciliari Deo mundus potuit. Neque moriens hoc ſolùm ita dixit Chriſtus, verumetiam cum à mortuis ſurrexiſſet,ac ſe comitem duobus illis in Emaus euntibus adiunxiſſet,O ſtulti, inquit, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt Prophetæ: Nónne hæc oportuit pati Chriſtum,& ita intrare in gloriam ſuam?Et incipiens à Moſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erãt. Iam ex iis Brenti perſpicis,quàm ſtupẽdo miraculo ſuam Deus iuſtitiam & veritatem inuiolatam conſeruet in illorum iudiciis,quos ipſe in cathedris ad iudicandum conſtituit, quamlibet hi ſint ab omni iuſtitia veritatéque remoti.Simul & illud vides,quòd ipſe nobis tela ſuppeditaueris, quibus rectiſſimè configi poſſes. Quod enim illuſtrius exemplũ adferri potuit ad probandum,quòd nulla poſſit eſſe tanta pontificum improbitas,quæ impedire queat, quo minùs vera ſit illa Dei promiſſio:Qui iudicabunt tibi iudicij veritatem?

Phili. 2 *Ioan.19* *Chriſtus ſecundum legem debebat mori.* *Ioan.19* *Conſummatum eſt cur in cruce dixerit Chriſtus.* *Luc.24*

Sed quid ad hæc Brentius?Verborum quibuſdam præſtigiis fumum lectorum oculis offundere conatur:Hic iuſtificat,inquit,A ſotus cõciliũ Caiphæ & Annæ, ac omnes eos qui iuxta ſententiam illorum filium Dei crucifixerunt:damnat autem Ioſephum & Nicodemum,quòd non conſen

Obiectio Brentij.

conſenſerint in ſententiã Caiphæ,& reliquos omnes, qui impietatem & crudelitatem huius concilij improbarunt. An non Caiphas erat ſummus ſacerdos? An nõ concilium erat autoritate Caiphæ,hoc eſt,legitimè, vt Aſotici ſentiunt,congregatum? An non Caiphas & Concilium definierunt filium Dei blaſphemaſſe,ac reum mortis eſſe? Dicamus igitur iuxta verba legis: Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tẽpore miniſtrat Domino Deo tuo,(hic tum erat Caiphas)ex decreto iudicis moriatur.Moriantur ergo Ioſeph & Nicodemus:moriantur Ioannes & Maria: moriantur Apoſtoli omnes. Talibus verborum præſtigiis perſtringit imperitorum animos Brentius.

Reſponſio. Alij Iudæorum piè alij impiè in Chriſtũ pa tiẽtem affecti.

Verùm iam antè diximus, quòd non iuſtificat conſilium Caiphæ & Annæ Petrus à Soto. Nàm vt iuſtum fuerit decretum quo reum eſſe mortis Chriſtum pronuntiatum eſt,non propterea iuſtificati ſunt impij iudices,à quibus nihil iure,nihil ordine factum eſſe cõſtat, cùm quod ipſi quoque Pilato minimè fuit obſcurum, ex odio & inuidia feciſſent omnia. Sed nihilominus per nefarios hos & ſceleratos operari Deus noſtram ſalutem in medio terræ dignatus eſt:quam pio quidem, ſed humano tamen affectu,quantum in ipſis fuit,Ioſeph, Nicodemus, & Apoſtoli cupiebant impeditam. Quo affectu Petrum etiam dixiſſe Chriſto legimus, cùm eum de paſſione, & morte ſua loquentem audiuiſſet:Abſit à te Domine, non erit tibi hoc: conuerſum autem Chriſtum dixiſſe, Vade poſt me Sathana: ſcandalum es mihi, non enim ſapis ea quæ Dei ſunt,ſed quæ hominum. Itaque ſicut pius in iis affectus veniam,ſic impius in illis damnationem merebatur ſempiternam. Vtrique arcanum Dei cõſilium viſi ſunt ignorare. Nam quòd mors Chriſti tantam eſſet mundo ſalutẽ allatura,neque Pontificibus, neque diſcipulis fuit ſatis exploratum. Sed ſicut illi ſuum odium erga Chriſtũ explere cupientes,eum morti adiudicarũt:ſic ij vicem innocentis dolentes,magno quodam pietatis affectu ſeruatum cupiebant. Atque hîc eſt quem in operibus hominum ſpectat Deus. Affectus tuus,inquit Ambroſius,nomen imponit operi tuo:quomodo à te proficiſcitur,ſic æſtimatur. Clariùs autem Bernardus:Nõ materia,inquit, nec exitus actuum,ſed intẽtionis propoſitum culpas diſcernit & merita

Matth. 16

Amb. lib. 1 de officiis cap.30

Bernard. Ex affectu

rita. Sic euenit nonnunquam, vt cùm res vna ſit, intentio tamẽ diuerſa, facta quoque faciat diuerſa, quod exemplo de Chriſto tradito producto planum facit Auguſtinus. Cùm enim illud attuliſſet ex Paulo, Proprio filio ſuo non pepercit; ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Ecce, inquit, Chriſtum tradidit pater, & tradidit Iudas, nunquid non quaſi ſimile factum videtur? Traditor Iudas, traditor eſt & Deus pater. Abſit, inquit. Non dico, ſed Apoſtolus dicit: Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Et pater illum tradidit, & ipſe ſe tradidit. Ait idem Apoſtolus: Qui me dilexit, & tradidit ſemetipſum pro me. Si pater tradidit filium, & tradidit ſeipſum filius, Iudas quid fecit? Facta eſt traditio à patre, facta eſt traditio à filio, facta eſt traditio à Iuda. Vna res facta eſt: ſed quæ res diſcernit patrem tradentem filium, ſeipſum filium tradentem, & Iudam diſcipulum tradẽtem magiſtrũ ſuum? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, fecit autem hoc Iudas in proditione. Videtis quia nõ quid faciat homo conſiderandum eſt, ſed quo animo & voluntate faciat. In eodem facto inuenimus Deum patrem, in quo inuenimus Iudam: Patrẽ benedicimus, Iudam deteſtamur. Quare Patrem benedicimus, Iudam deteſtamur? Benedicimus charitatem, deteſtamur iniquitatem. Quantùm enim præſtitum eſt generi humano de tradito Chriſto; nunquid hoc cogitauit Iudas vt traderet? Deus cogitauit ſalutem noſtram qua redempti ſumus: Iudas cogitauit precium quo vendidit Dominum: Filius ipſe cogitauit precium quod dedit pro nobis: Iudas cogitauit precium quod accipit vt venderet. Quòd ſi vbi res vna eſt, diuerſa tamen facta cenſentur ex intentione diuerſa, quantò magis vbi res quoque diuerſæ ſunt? Iam igitur intelligis Brenti, quàm ineptè dictum ſit à te, Moriantur Nicodemus, Ioſeph, & Apoſtoli? quin moriantur potius crudeles & impij Pontifices illi, qui non ad ſalutem & redemptionem humani generis reſpicientes, verùm vt odio ſuo ſatisfacerent, Chriſtum innocentem Gentibus crucifigendum tradiderunt. Quod autem attinet ad Apoſtolos & diſcipulos Chriſti, ſinant eos abire Pontifices illæſos; vt impleatur ſermo, quem dixit Chriſtus, Quia quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam.

noſtro opera & merita æſtimantur.

Rom. 8

Auguſtin. de Chriſto, quòd aliter ſit traditus.

Gal. 1

Non

Ioan.17 Nondum enim ita confirmati fuerant, vt ſi grauior aliquis terror ingruiſſet, conſtanter CHRISTVM fuerint confeſſuri: cùm qui princeps eorum fuit Petrus, ad vnius ancillæ vocem ipſum negauerit: deinde verò priùs illud impletum oportuit, quòd à propheta ſcriptũ eſt: In omnẽ terram exiuit ſonus eorum, & in finem orbis terræ verba eorum. Ipſi debebant eſſe teſtes eorum, quæ viderant & audierant: per ipſos prædicandum fuit Euangelium hoc omni creaturæ. Poſtremò, potuiſſet exiſtimari, non ſuffeciſſe Chriſti mortem ad expianda peccata noſtra, ſi ſub idem tempus diſcipulorũ quoque mors acceſſiſſet, quamobrem alij tempori fuerunt reſeruandi, vt ſicut Chriſtus non priùs mortuus eſt, quàm expleuiſſet omnia propter quæ miſſus erat à patre: Sic & ipſi non priùs pro Chriſto ſanguinem ſuum profunderẽt, quàm expleuiſſent ea propter quæ miſſi fuerant à filio. Nihil igitur morte dignum fecerunt Apoſtoli quòd in ſententiam Caiphæ non conſenſerunt, quin eorum pius affectus hic remuneratione potius dignus fuit, ſicut impietas Annæ & Caiphæ nullum ſupplicij genus non merebatur.

Apoſtoli ante Chriſtum mori nõ debebãt.

Pſalmus 18

Quid autem proferre potuit Petrus à Soto magis aptũ & appoſitum ad id quod iuſtituerat probandũ, quàm locum hunc ex Deuteronomio, quo cuique ſit planiſſimum, non aliunde quàm ex ore ſacerdotis legem eſſe requirendum? Qui cùm docuiſſet, quem in lege gradum & reges & populi erga doctrinam tenerent, & quemadmodum principi præſcribitur, vt nouerit ſe diſcipulum eſſe legis, non doctorẽ: & à ſacerdotibus Leuitici generis accipere princeps iubetur exemplar legis: Ad eos, inquit, non ad reges aut principes mittit eo loco Deus difficilia omnia & ambigua circa legem definienda. Aſcende, inquit, ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniéſque ad ſacerdotem Leuitici generis, & iudicem qui fuerit illo tempore, quæréſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Vbi & apertiſſimè qui ſit locus non tantùm principum, ſed & populi circa legis doctrinam, oſtẽſum eſt. Et facies inquit, quæcunque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeríſque ſententiam eorum nec declinabis ad dextram, nec ad ſiniſtram. Hîc igitur eſt, inquit, gradus populi, dubia

Soti ſententia de loco.

Deut. 17

fidei

fidei inquirere à legitimis templi miniſtris:eorum doctrinam ſequi,non quòd tam eorum ſapientiæ & pietati inniti debeant,illi enim homines erant,fallere & falli poterant,quàm diuinæ promiſſioni, cui non difficile eſt vera docere ſuos, per quoſcunque demum miniſtros.Iam ne quid deſit principi,audiamus quid circa ſubditos illi incumbat in doctrina legis:Qui autem, inquit, ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio,qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo,ex decreto iudicis moriatur homo ille:& auferes malũm de Iſraël: cunctúſque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Hoc igitur reſtat principi erga populum eius, ſuperbiam & inobedientiam erga Dei miniſtros & doctores legis compeſcere,atque ſeueritate legum, ſententiam eorum exequi,ne videlicet in contemptum veniat.Hæc ſunt verba Petri à Soto,non aliunde quàm è ſcriptura ſumpta,quę vel ipſa luce clarior eſt. Verùm hic videre licet,quàm verum ſit quod à Tertulliano ſcriptum eſt,Quòd nihil proficiat congreſſio ſcripturarum aduerſus hæreticos,niſi planè,vt aut ſtomachi quis ineat euerſionẽ,aut cerebri. Iſta hæreſis,inquit,non recipit quaſdam ſcripturas: & ſi quas recipit,adiectionibus & detractionibus ad diſpoſitionem inſtituti ſui interuertit:& ſi recipit,non recipit integras:& ſi aliquatenus integras præſtat:nihilominus diuerſas expoſitiones commentata, conuertit. Tantum veritati obſtrepit adulter ſenſus,quantum & corruptor ſtylus.Quid horum non rectè competit in noſtri temporis hereticos?quorum qui princeps eſt & architectus, nunquid non apertè Iacobi reiicit epiſtolam, quòd ea ſuo dogmati de ſolius fidei iuſtificatione manifeſtè contradicit? Itaque vocat ſtramineam,nec in libro ſuo tolerare vult. Sed nec Apocalypſim recipit,nec Eccleſiaſticum,nec Machabæorum,nec alios quoſdam libros,quos habuit ſemper & habet pro canonicis Eccleſia Catholica.Iam verò quas recipit ſcripturas,nónne dũ ex bonis Latinis mala facit Germanica,ſuis eas adiectionibus & deprauationibus ad ſui inſtituti diſpoſitionem interuertit?Si quas autẽ integras præſtat,diuerſas expoſitiones commentatur, quod facilè quiuis in hoc ipſo ſcripturæ loco perſpexerit. Nam cùm Deuteronomij librum neque reiicere poſſit, cùm num-

Tertu.li. de præſcriptionibus aduerſus hæreticos.

Hæreticorũ in ſcripturæ libros arrogãs & impudẽs iudicium.

quàm de eo quin ſit canonicus dubitatum fuerit, neque vel adiectionibus, vel detractionibus verba quæ ex eo citantur, ad inſtitutum ſuum interuertere, quid illi reſtabat aliud, quàm vt diuerſam expoſitionem commentaretur, & quæ clara ſunt & perſpicua ſcripturæ verba, tenebras eis offundere conaretur.

Explicatio Brentiana loci Deut. 17. Hoc igitur facit explicans hunc in Deuteron. locum: hoc facit & eius diſcipulus Brentius, quem loquentem audiamus: Quam legem Aſotus ex Deuteronomio citat, partim eſt cęremonialis, partim moralis. Neque enim talis lex eſt, cui καθ' ὅ τὸ ῥητὸν & ſingulas circuuſtantias, omnes aliæ reſpublicę ſint obnoxię. Et diſertè additur: Quodcunque docuerint te iuxta legē Domini. Iuxta legem, inquit, Domini; non iuxta proprium arbitrium. Nec ſolis ſacerdotibus permittit iudicium: ſed adiūgit eis iudicē, qui certè nō ſemper erat de tribu Leui, vt teſtatur liber Iudicū: nec reges qui ſequuti ſunt iudices ante Babylonicū exiliū, ex ea tribu genus ſuum ducebāt: vt perſpicuè videas principes, quos iſti vocant Laicos, non habere tantùm vocem conſultiuam, verùm etiam definitiuam. Et cùm hæc cæremonialis cōſtitutio cogat tam pontificem quàm iudicem intra limites legis Domini, ac definiat eis certam regulā quam ſequantur, dubium non eſt, quin concedat reo grauato libertatem iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronuntiatum ſit iuxta legem Domini. Ac ſi quidem perſuaſerit diuina adiutus clementia iudices, vt ſententiam aduerſus legem Dei latam, &c.

Reſponſio Quid hoc ad rem faciat quod dicit Brentius, legē hanc partim cęremonialem, partim eſſe moralem, equidem non intelligo, niſi fortè hoc dicere vult, quod magiſter eius dixit Lutherus, Moſen hîc agere non de verbo, aut doctrina vel quęſtionibus fidei, ſed de ſententia publicorum & profanorum criminum. De quibus quin agat hîc Moſes non repugnamus: ſed legis nomen apud Hebræos latiùs patet, quàm vt de criminibus tantùm intelligi debeat, vt omnes etiam dogmatum controuerſiæ ſub eo comprehendantur. Et ſi ſcriptura per aliam ſcripturam, ſicut iſti volunt, neceſſariò venit explicanda, clara ſunt & apud Aggæum, & apud Malachiam ſcripturæ verba, quibus interrogare legem à ſacerdotibus, & ex eorum ore requirere populus iubetur.

Lutheri interpretatio ridicula.

Profe

Proferant iſti contrà vel vnum ſcripturæ locum, vbi legẽ ex ore principis requirere iuſſus ſit. Interroga ſacerdotes legem, dixit Aggæus, non interroga principes. Cæterùm vt demus hoc Luthero de criminibus hîc agere Moſen, nõ de doctrina legis, vel ſenſus hoc ipſe communis indicare Luthero potuit, ſi de criminibus iudicium pertinet ad ſacerdotes, multò magis pertinere de lege Dei, cùm præſertim tot ſcripturę locis, quos iã produximus, manifeſtũ id cuiuis eſſe queat, ita vt hæc illius tergiuerſatio planè ſit ridicula. Quòd verò negat Brentius, huic legi omnes alias reſpublicas obnoxias eſſe: ſi dicit de illis, quæ non credũt in Meſſiam, quem venturum Iudæi, nos iam veniſſe credimus, audiri fortaſſe poſſet. Quanquam & apud illas gentes quæ Deum non agnouerunt, ſed eidola coluerunt, alia fuerunt pontificum & ſacerdotum, alia regum & principum officia: quod illis ſacræ, his profanæ res curæ eſſent. Cæterùm illud pius nemo negabit, quòd Eccleſię quędam vmbra fuerit Synagoga. Eſtne autem veriſimile, quòd vmbræ illi Deus proſpicere voluerit de ratione, qua ſubortæ de lege quæſtiones & controuerſiæ terminari poſſent: & non pari ſtudio prouidere ſit dignatus Eccleſiæ ſpõſę ſuæ, quam ita charam habuit, vt eam ſanguine ſuo ſibi mũdaret, acceptabilémque faceret? Cùm præſertim apud hanc tantò maior eius rei ſit neceſſitas, quantò difficilius eſt immenſam multitudinem, quæ ex omnibus gentibus, nationibus, linguis, populis conſtat, in vnitate fidei contineri, quàm vnum cognatum populum, qualis ille fuit Hebræorum? Qui cùm in Eſau præfiguratus fuerit, quem Deus odio ſe dicit habuiſſe, noſter contrà in Iacob, quem dilexit, quis eſt qui credere queat, maiori populum illum quem reprobauit poſteà, curæ Deo fuiſſe, quàm hunc, quẽ in locum elegit: qui non ſecundum carnem, ſed ſecundum promiſſionem ex Iſrael prognatus eſſe dicitur? Non ſuſtulit ordinem ex Eccleſia Deus, quem eſſe voluit etiam in Synagoga. Sed adiunxit, ait Brentius, iudicem ſacerdotibus, qui non ſemper erat ex tribu Leui. Fac hoc ita eſſe, cęterùm cognoſcendi iudicandíque poteſtas non fuit niſi penes ſacerdotes Leuitici generis, & iudicem eiuſdem tribus: vt ſi caſu aliquo ex alia tribu iudex adiungeretur, nõ alio quàm exequutoris munere fungeretur. Quod illa

Agg. 2.

Rom. 9

verba clarè videntur indicare: Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur. Sacerdos ſententiā legis explicans imperabat, ſi quis non obtemperaſſet, iudex vt mortis de eo ſupplicium ſumeretur, decernebat. Quid potuit magis perſpicuè dici ad diſcrimen inter ſacerdotum & regum officia demonſtrandum? Quid ad hæc Brentius? Videt nullum eſſe tergiuerſationi locum; quærit igitur aliud effugium. Hac enim cæremoniali conſtitutione tam pontificem, quàm iudicē cogi dicit intra limites legis Domini, vt iudicet iuxta legem, non iuxta proprium arbitrium. Quamobrem dubium non eſſe, quin concedat iſta conſtitutio reo grauato libertatem iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronunciatum ſit iuxta legem Domini. Quid ſi verba illa Brenti (Et docuerint te iuxta legem eius) quibus tu potiſſimùm niti videris, nec in tranſlatione ſeptuaginta, nec in interpretatione Chaldaica, nec in Hebræo textu reperiuntur? quemadmodum à viro doctiſſimo Alberto Piggio legimus animaduerſum. Iam igitur conciderit omnis hæc tua argumentatio. Sed quis vnquàm audiuit, eundem & rei & iudicis perſonam ſuſtinere debere? Certè ſi res ad hunc modum habet, nemo condemnabitur vnquam. Quis enim erit, qui in ſua ipſius cauſa iudex conſtitutus, condemnare ſeipſum velit? Quorſum autem attinet, aliquem ad iudices remitti, ſi de eorum iudicio reus ipſe poſteà iudicare debet, num iuxta Dei legem, an ſecùs pronunciauerit? Quid opus eſt iſto circuitu? Suo quiſque iudicio potiùs relinquatur, neque fruſtrà vel Epiſcopo, vel principi negotium faceſſat.

Brentius vult eundē & rei & iudicis perſonam ſuſtinere.

Hic non poſſum quin te appellem, Sereniſſime Rex Auguſte. Tibi enim libellū hunc Brentij dicare, coram te capita doctrinæ, quæ tractantur in eo ſe defenſurum iactare te iudice virum longè ſui diſſimilem, non doctrina magis quàm vitæ ſanctitate conſpicuum Aloyſium Lipomanum Epiſcopum Veronenſem, qui ſanctæ ſedis Apoſtolicæ legatum apud te agebat, ad diſputandum de illis prouocare veritus non eſt Vergerius. Te igitur appello, atq; vt quorſum ſpectēt iſtorum hominum conatus, etiam atq; etiam diligenter tecum reputes hortor, moneo, oro & obſecro. Nihil enim eſt aliud, in quo cura eorum omnis conſumitur

Ad Regē Apoſtrophe.

tur, quàm vt ordinem perturbare, vt autoritatem legitimi magiſtratus cõuellere queant & labefactare. Erras autem SERENISSIME REX, ſi de ſola pontificia iuriſdictione abroganda, ſolicitos eos eſſe putas. Etiam regiã ſublatam cupiunt, vt ſit rerum ſtatus is, quem in hiſtoria Iudicum fuiſſe legimus, vbi ſcribitur his verbis: In diebus illis non erat Rex in Iſraël, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. In ſumma, hoc volunt, vt quod cuique rectum videtur, id credere, id facere cuiuis liceat. Verbo quidem concedunt illi magiſtratui iudicandi poteſtatem, ſed re ipſa prorſus adimunt, cùm reo grauato libertatem permittunt iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronũciatum ſit iuxta legem Domini. Verbi gratia: Proponatur in comitiis coram Rege, & ampliſſimo ſenatu illius, doctrinæ caput hoc, Solus Deus pater, & nemo alius adorari & inuocari debet, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt. Et eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquã alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem Deum alium interceſſorem, mediatorem, procuratorem habemus nullum, præter vnum Dominum Ieſum Chriſtum. Fingamus autem regem de ſenatorum ſuorum conſilio in hanc ſententiam decretũ feciſſe dogma hoc falſum eſt, ac pridem ab Eccleſia damnatum, cùm ante mille ducentos annos pronunciatũ ſit in concilio Nicæno, Filium eiuſdem eſſe cum Patre ſubſtantiæ, atque ideo æquè adorandum, æquè inuocãdum vt patrem, cùm in forma Dei nihilo ſit patre inferior. Quamobrem qui contrà ſentiunt, eos hæreticos pronunciamus, & iis quæ debentur hæreticis pœnis afficiendos eſſe decernimus. Quid hîc faciendum docet Brentius? quid verò defendit Vergerius? Licere dicunt reo grauato per eiuſmodi ſententiam cõtra ſe latam, iudicare & definire, quod de cauſa ipſius non ſit iuxta legem Domini pronũciatum, cùm nuſquam ſcriptum ſit in vniuerſa lege tam veteri, quàm noua, quòd filius patri ſit conſubſtantialis, nec nomen hoc in ſcripturis vſquam reperiatur. Confidenter igitur & intrepidè dicet reus regi & ſenatui: An iuſtum eſt in cõſpectu Dei vos potius audire, quàm Deum? Oportet obedire Deo magis quàm hominibus. Clara ſunt Dei verba: Dominũ Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſer-

Quo ſpectet conatus ſectariorum.

Iudic. 17

Sitne ſolus Deus pater adorandus & inuocandus.

Act. 5

Deut. 6

uies. Clara ſunt Chriſti verba, Pater maior eſt me, & vos iubetis me contrarium dicere: Pater non eſt maior. Quem hîc oportet audire? Nonne illum de quo patris de cælo vox audita eſt, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui: hunc audite? Hunc igitur audiam non vos, qui non iuxta legem Domini pronunciatis. Ita reus faciet, ſi Brentium & Vergerium audierit, ac ſi minus virium habebit, quàm vt magiſtratus legitimi potentiæ reſiſtere valeat: faciet quod Geneuæ Seruetus fecit, occidi ſe potius patietur, quàm vt magiſtratus decreto pareat, qui ſicut ſibi videtur, non ſecundum legem Domini pronunciauit.

Ioan.14

Mat.17

Incōmoda doctrinæ Brentij atque Vergerij.

Hæc eſt Brentij doctrina, quam tuendam ſuſcepit Vergerius plena ſeditionis, plena rebellionis contra legitimam poteſtatem à Deo conſtitutam. Volunt enim, vt de iudicio iudicium iudicare ſubditis & reis liceat, vt ſiquidem decreuerit reus iuſtum eſſe, diuinæque legi conſentaneū, quod à principe pronunciatum eſt, recipiat: ſi minus, reiiciat: Hoc eſt ſi pronuntiauerit iuxta voluntatem rei, ſit ratum: ſi contra, ſit irritum. Volunt, vt princeps & ſenatus ex populi, non populus ex principis & ſenatus iudicio voluntateque pendeat. Dicam vno verbo: Volunt vt ſit anarchia, vt Eccleſiæ abſque Epiſcopis, vt regna ſint abſque regibus, vt credat quiſque, vt faciat quiſque quicquid viſum cuique fuerit. Hunc regni tui ſtatum eſſe vult Vergerius, hæc eſt aduentus illius in regnum tuum cauſa: vult vt ſibi quiſque rex, vt ſibi quiſque ſit Epiſcopus, vt in ſua quiſque cauſa ſit iudex. Neque id ſine ſcriptura: Scriptum eſt enim, Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Hic ſtatus perdidit ferè finitimam nobis Germaniam: hoc eodem ſtatu vult Vergerius vt pereat regnum hoc quoque tuum, quod ſanctus pater tuus florentiſſimum tibi reliquit. Et tu ſcelus hoc ferendum in terris tuis putabis? & non auferendum potius curabis?

Apoc.5

Quamuis autem oculis multorum teſtatius ſit, quem hoc doctrinæ ſuæ genere Germaniæ ſtatum iſti reddiderint: nonulla tamen verba viſum eſt hîc adſcribere Eraſmi Roterodami, qui diligentius Germaniæ ſtatum hunc deſcripſit in epiſtola quadam, quam edidit contra pſeudoeuangelicos, tanto maiore fide dignus, quòd inter eos

Eraſmi teſtimoniū de ſectâ Lutheri fero-

ipſos vitam degebat,qui ſe maximè iactabant Euangeli- *ciente, in e-*
coſ,vt oculatus eorum teſtis fuerit. Sic autem ille ſcribit: *piſto. idem*
Excuſſum eſt iugum humanarum conſtitutionum;ſed vbi *pſeudoeuã-*
ſunt, qui ſubmiſerunt ceruicem ſuaui iugo Domini? Et *gelicis.*
interim conſtitutiones humanæ conſtitutionibus humanis,imò parum humanis mutantur. Titulus modò mutatus eſt,vocantur enim verbum Dei. Cæterùm res adeò nihilo eſt mitior,vt complures boni viri præferant vltroneum exilium iſti magnificè decantatæ libertati. Atque adeò proceres quidã,& anteſignani iſtius factionis cùm nondum ad Epiſcoporum dignitatem, opes & ditionem peruenerint,tamen eiuſmodi ſpecimen de ſe præbent, vt ego me malim in Epiſcoporum, quàm in horum poteſtatem tradere,ſi detur optio.Malimque potentiſſimi Cæſaris ferre iugum,quàm quorundam magiſtratuum Euangelicorum,quamuis humili ſorte. Sic excutiunt iugum hominum, qui veſtro Euãgelio ſubmittunt ceruicem:magis vereor ne plerique pro graui iugo hominum portent grauius iugum diaboli.

Vides quę fuerit illius ſententia de magiſtratibus iſtis Euangelicis,quemadmodum eorum intolerabilem quandam tyrannidem & inſolentiam deſcripſerit: quæ tanta eſt, vt etiam ciuilis magiſtratus ab illis metuere ſibi neceſſe habeat,ne ſi quando,ſit eis viſum, contra ſe populi ſeditionem concitent. Sed audi quę ſequuntur:Excuſſa eſt
obedientia Epiſcoporum,ſed ita,vt ne prophanis quidem *Aliud te-*
magiſtratibus pareatur.Iuſto Dei iudicio factũ eſt, vt qui *ſtimonium*
datis à Deo ſibi ſuarum animarum paſtoribus & Epiſco- *Eraſmi.*
pis parêre noluerunt,eorum viciſsim iugum, qui ſubiecti ſunt eis,ferendum eſſe non putent. Audiui ex magiſtratu cuiuſdam ciuitatis,qui ſibi videbatur Euangelicus, cùm diceret,magnã olim ſenatus fuiſſe reuerẽtiã, populi quoque magnam obedientiã,nũc eò rem recidiſſe,nulla vt ſit ſenatus autoritas,populi verò ſumma licentia.Sic iſti ſuis vident oculis ac modò nõ manibus etiam ſuis cõtrectãt, fructus quos nobis tulit hoc Euangeliũ,neque tamen adduci poſſunt,vt ad officium ſanitatemq; redeant. Pergit Eraſmus:Olim Chriſtiani ſub Ethnicis principibus quietè viuebant,ſtudioſè cauentes,ne quã ſeditionis occaſionem darent,exhibentes honorem,cui debebatur, honorẽ.

vectigal,cui vectigal:tributum, cui tributum:hortabãtur Chriſto initiatos,vt eidololatris etiã magiſtratibus obtemperent:pro illorum incolumitate quotidiè Deum orabant? At iſte populus tam Euangelicus,etiam Turcarum principi dicitur eſſe deteſtabilis, quem ait ſeditioni natum.Quos ſubinde tumultus excitat?Quoties quàm leuibus de cauſis procurrit ad arma? ne ſuis quidem Eccleſiaſtis ſatis obtemperãs,niſi dicant blanda auribus:profligãdi etiam,ſi liberiùs in vitam eorũ inuehantur, aut ab opinione diſſentiant.Ecce quorſum res rediit.Cùm iſti qui ſe vocãt verbi miniſtros,omne iudicium ac propemodũ imperium omne traduxerint ad vulgum,eò tandem ventum eſt,vt iam doctrinæ ſuæ non auditores,ſed iudices habeãt eos qui ſunt de vulgo:vt ex illius iudicio pendêre cogantur,nec alia quàm quæ ſunt illi grata prædicare audeant. Non poſſum hîc quin commemorem, quid mihi quandoque acciderit.Agebam cum quodam verbi miniſtro, qui quamuis homo fuerit rudis & indoctus,quoniam tamen ex iis libris ad populum conciones habebat,quos ei mercatores & opifices nonnulli ſuppeditauerant,non mediocrem ſibi gratiam & autoritatẽ apud multitudinẽ imperitam conciliauerat:Sed volebat is tamẽ videri Catholicus.Quærebam ex illo,quî fieret,quòd cùm eſſet in tẽplo populus ,nulla prorſus in eo ſigna pietatis & religionis apparerent,atque haud aliter, quàm ſi nullis Chriſtianæ fidei myſteriis initiati forent ita ſe gererent: plerique ne caput quidem aperirent, ſi quando ſacroſanctum Chriſti corpus & ſanguis oſtenderetur? Reſpondit ille: ſua culpa non fieri:ſæpè ſe contra eos hanc ob cauſam è ſuperiore loco in Eccleſia detonaſſe,verùm non proficere quicquã. Sed audiuiſti, inquit,ſermones meos: Dic ſi quid in eis reprehendendum eſſe putes,facilè me corrigi patiar. Audiui,inquam,ſermonem vnum & alterum.Non reprehendo quæ tunc à te dicta ſunt.Sed cùm ſancta nunc ſit hebdomada,qua ſolent homines delicta ſua per cõfeſſionem ſacerdoti factam expiare,& ad ſacramentum altaris accedere,mirari ſatis non potui, quòd neque de pœnitentiæ,neque de Euchariſtiæ ſacramento mentionem vllam feceris.Tum ille, Si quid,inquit,illis dicerem,quod in libellis ſuis non haberent, eueſtigiò cuncti ſe proriperent

de

de templo. Ego verò, Tu ergo, inquam, ea de ſuperiore loco prædicas, quæ continentur in libris, quos ipſi tibi ſuppeditant, quorum exemplaria & ipſi domi ſuæ habent: & non ea potiùs, quæ præſcribit Epiſcopus, qui & ipſe tibi librum miſit, iuxta quem populum inſtitueres? Nunquid non æquius eſſet ab Epiſcopo tuo te doceri, quales tibi ſermones ad populum habendi eſſent, quàm ab aliquo de fece vulgi? Obſtupuit ille miſer, nec habebat quod reſponderet: ac verbi quod ei imprudenti exciderat, vehementer eum pœnituit. Quàm eſt autẽ res iſta præpoſtera? Doctorem legis ex imperitæ multitudinis iudicio pendêre; ac ad illius nutum ſermones ſuos accommodare? Sed audiamus adhuc Eraſmum loquentem: Initiò, inquit, tantùm non erat Deus illis Lutherus, nunc iiſdem prorſus delirat, quòd nouum de Euchariſtia dogma non recipat. Nouam verò libertatem Euangelicam, impunè facere, ſentiréque quod cuique libitum eſt, &c. En quale iudiciũ eſt imperitæ multitudinis. Principiò Lutherũ omnia iuxta legem Domini decere iudicauerat. Poſteaquàm exortus eſt Zuuinglius, iam Lutherum ſecùs quàm eſt in lege, Zuuinglium contrà iuxta legem Domini docere maior vulgi pars definit. Hi ſunt iudices, ad quos remittũt principes Brentius & Vergerius, qui aliud hodie, aliud cras pronunciant. Ex horum & non è ſacerdotum ore contra clara & aperta ſcripturarum teſtimonia legem eos requirere iubent.

Profert autem & alias ſcripturas Brentius: Quid pluribus, inquit, opus? cùm Pſalmus dicat: Cõfiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quoniam audierunt verba oris tui. Et Chriſtus: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: perſpicuum eſt, quòd vt priuatus priuatam, ita princeps publicam habeat de doctrina religionis poteſtatẽ iudicandi & decidendi. Quod eſt hoc per Deum immortalem nouum collectionis genus? An idem eſt Brenti, Cõfiteri Domino, vel confiteri Chriſtum, quod iudicare vel decidere de doctrina religionis? Idem, inquit Brentius: Nemo enim poteſt ex vera & certa fide, ídque periculo omniũ rerum ſuarum terrenarum confiteri Chriſtum filium Dei, & Euangelium eius coram hominibus, niſi antè cognouerit Chri

Alia Brentij ratiocinatio.

Pſal. 137

Matt. 10

Reſponſio.

Alia pars argumenti Brentiani.

ſtum,& ſtatuerit Euangelium quod ſequitur, eſſe verum
& certum Euangelium Chriſti.Eſt ita Brẽti, tenetur quiſ-
Reſponſio. que cognoſcere Chriſtum,tenetur ſtatuere quod ſequitur
Euangelium,eſſe verum Euangelium Chriſti: ſed nũquid
è ſuo ipſius, & non ex Eccleſiæ totius iudicio? Nunquid
priuatus priuatam,princeps publicam debet habere iudi-
candi poteſtatem? Quid ex hoc ſequetur aliud, quàm vt
tot ſint fides, quot voluntates, quot hominum iudicia?
Poſſem tibi prouinciam oſtendere Brenti, vbi princeps
cum paucioribus tuam,reliquus verò populus multo ma-
iore ex parte Philippi doctrinam de quodam religionis
capite veram eſſe iudicauit & decidit. Neque multum
res abfuit à ſeditione.Talis eſt doctrina veſtra ad ſeditio
nes excitandas facta. Atqui Brenti, non tenetur è vulgo
Non eſt ne quiuis omnem religionis doctrinam exactè noſſe,multo-
ceſſe quoſuis minus de ea iudicare. Simplicium fides in maiorum fide
noſſe omnia ſaluatur.Documento nobis eſſe poteſt veteris Teſtamen-
de religione ti populus,cuius maxima pars quantæ fuerit ſimplicita-
tis,vel Phariſæorum illa verba planum faciũt,Turba hæc
Ioan.7 quæ non nouit legem,maledicti ſunt. Atqui ex hac turba
multi ſaluati ſunt:ex Phariſæis illius tẽporis vix quiſquã.
Ex hac turba ſibi Chriſtus elegit Apoſtolos, rudes piſca-
tores:ex Phariſæis ad munus Apoſtolicum ex duodecim
adſciuit neminem.Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt
Aug.de cõfunderet ſapientes.Tu verò Brenti, vis tuos omnes eſ-
verbis A- ſe ſapiẽtes,vis eſſe doctores,vis eſſe iudices, & deciſores?
poſtoli ſer- Sed audi qđ ab Auguſtino ſcriptũ eſt: Melior eſt, inquit,
mo.20 fidelis ignorantia,quàm temeraria ſcientia. Sciẽtia enim
1.Cor.8 inflat,charitas ædificat. Surgunt indocti (dicit idem alio
Idem lib.3 loco) & rapiunt cælum,& nos cum doctrinis noſtris ſine
Confeſſio- corde,ecce vbi volutamur in carne & ſanguine. Ante quẽ
num cap.8 etiam Irenæus, Melius eſt,inquit, nihil omnino ſcientem
Irenæ.li.2 quempiam credere Deo,& perſeuerare in eius dilectione,
cap.45 quæ hominem viuificat,nec aliud inquirere ad ſciẽtiam,
Luc.8 niſi Ieſum Chriſtum filium Dei, qui pro nobis crucifixus
Hilarius eſt,quàm per ſermones & multiloquium in impietatem
lib.8.de cadere.Fides tua te ſaluum fecit,dicit Chriſtus,nõ exerci-
Trinitate. tatio ſcripturarum.Habet,inquit Hilarius, non tam ve-
Credẽdi ſim niam quàm præmium,ignorare quod credas: quia maxi-
plicitas à mum fidei ſtipendium eſt, ſperare quæ neſcias. Tantum

abeſt vt iis præſtantes doctrina viri, iudicandi decidendique poteſtatem de cauſa fidei vulgo rribuendam eſſe putauerint, vt eius etiam ignorantiam non venia modò, verùm etiam præmio dignam iudicauerint. Non enim habet neceſſe quiuis de vulgo noſſe omnia myſteria fidei: charitatem habere illi neceſſarium eſt, quæ etiam abſque literis diſcitur, ſicut apud Clementem presbyterum Alexandrinum legimus. Itaque ſi ſciat is qui de vulgo eſt, Dominicam orationem, Angelicam ſalutationem, Symbolum, Decalogum, & nonnihil prætereà de ſacramentis, baptiſmi præſertim, pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, deq; ritibus & præceptis Eccleſiæ, alia eum noſſe myſteria de neceſſitate ſalutis non eſt. Turbam enim, ſicut rectè dicit Auguſtinus, non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit. Ex qua ſi quis etiam ea quæ iam commemorauimus, nõ exactè nouerit omnia, modò ſciat & credat IESVM Chriſtum & hunc crucifixum, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: iam confeſſus eſt Chriſtum, & confitebitur eum viciſsim Chriſtus coram patre ſuo, qui in cælis eſt. Nam ſicut alia omnia, ſic & hoc præclarè dictum eſt ab Auguſtino: Si propter eos ſolos Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligentia poſſunt, quę ad fidem pertinent, diſcernere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus: plures enim ſunt qui non poſſunt. Quare nihil dubitandum eſt, quin ſimplices in fide maiorum ſaluētur. Quod etiam figuratum eſſe docet Gregorius in eo, quod ſcribitur in libro Iob, Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos. Aſinæ quoſdam ſignificant ſimpliciter viuentes: quæ rectè paſci iuxta boues dicantur, quia mentes ſimplicium, etiam cùm alta capere non poſſunt, eò magis vicinæ ſunt, quò & fraterna bona, ſua per charitatem credunt, cúmque inuidere alienis ſenſibus neſciunt, quaſi in paſtu ſe minimè diuidunt. Simul ergo ſe aſinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniunctæ tardiores, eorum intelligentia paſcuntur. Iudicet igitur idiota, ſe nihil ſcire niſi IESVM Chriſtum, & hunc Crucifixum: credat prætereà ſanctam Eccleſiam Catholicam: quicquid ab ea traditur, id pro certo & indubitato habeat. Abſit autem vt de doctrina illius, quam in omnibus aſſequi non poteſt

vulgo requirenda.
Clem. li. 2 Pædagog. cap. 11
Quæ ſint ſimplicibus de Religione ſcitu magis neceſſaria.
Aug. contra epiſtolā Manichæi, quam vocāt fundamentum cap. 4
Epiſt. 102 ad Euodiū.
Greg. lib. 1 cap. 25. moralium.
1. Corin. 2

poteſt, iudicare velit: quin ſe potiùs, quantus quantus eſt, illius iudicio ſubmittat, nec ſecùs aliquid, quàm ab ea traditum eſt, vnquam ſentiat. Hoc ſufficit idiotæ, quem iudicandi de doctrina religionis decidendíque partes ſibi ſumere fas non eſt.

Brētius pro ſe citat locū Matth. 15. de cæcis ducibus cæcorum omittendis.

Proſequitur Brentius: Et quid ſibi grauiſſima illa cohortatio Chriſti, Omittite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Quòd ſi cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadunt: aliud vult, quàm vt ſumma cura & ſtudio caueamus, ne cæcum ducem ſequamur? Quare hic eſt limes, hic eſt gradus principum, vt curent doctrinam non tantùm politicæ honeſtatis, verumetiam ſpiritualis religionis ac pietatis. Et vaniſſimum eſt quod Aſotus in ſcripto ſuo nunc huc, nūc illuc balbutit, principes & populos nec poſſe nec valere, nec debere diſſenſionem hanc circa fidem, vt ipſe loquitur, definire.

Reſponſio.

Rectè locum hunc adducis Brenti, audiendus enim eſt Chriſtus, quando monet vt omittantur aliqui, quòd ſint cæci & duces cæcorum. Monet autem Chriſtus, non per mendaces hæreticos, quorum ora, ſicut apud Origenem legimus, diabolus aperit, verùm per Catholicos Epiſcopos & ſacerdotes. Per hos igitur cùm hortatur populum, vt te tuíque ſimiles omittat, qui percuſſi eſtis cæcitate & amentia, dum vos ipſos nimio plus amatis, & orbis terrarum iudicio veſtrum iudicium anteponentes, ab eo vos per ſummam impietatem præciditis; tenetur populus Chriſtum in illis loquentem audire, & omiſſis vobis, ad eos ſe conferre, à quibus ſanam doctrinam perdiſcere queat.

Ori. Ho. 2 in Exodū.

De exēplo Regis Oziæ.

Iterum Brentius reprehendit venerabilem virum Petrum à Soto, quòd is exemplo regis Oziæ conatur deterrere principes à ſuſcipienda cognitione & iudicio de doctrina religionis. Atqui nullum exemplum verſatur crebriùs in ore Catholicorum omnium, quoties hoc argumēti genus tractant: quod etiam vetuſtiſſimum illum Dionyſium Areopagitā Pauli diſcipulum, ſanctū Martyrem Cyprianum, beatum Ioannem Chryſoſtomum, & alios produxiſſe legimus. Cæterùm Chryſoſtomi verba libet adſcribere: Rex, inquit, cùm eſſet, ſacerdotij principatū vſurpat: Volo, inquit, adolere incēſum, quia iuſtus ſum. Sed mane

Chryſo. de verbis Eſa. com. 4. tomo 1.

intra

intra tuos terminos. Alij ſunt termini regni, alij termini ſacerdotij. Ille quidem ea quę ſunt in terris ſortitus erat adminiſtranda, cæterùm ſacerdotij ius è ſupernis deſcendit. Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hîc ſunt, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia. Mihi cùm dico, ſacerdotem intelligo. Itaque cùm videris ſacerdotem indignum, ne traducas ſacerdotium: nõ enim oportet damnare res, ſed eum qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accuſatur ordo Apoſtolicus, ſed illius animus. Nec crimen eſt ſacerdotij, ſed malum animi. Et tu igitur ne ſacerdotium vituperes, ſed ſacerdotem malè re bona vtentem. Et enim ſi quis tecum diſputet, dicatque, Vidiſti illũ Chriſtianum? reſpondeo, At non ego de perſonis, ſed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti ſunt carnifices, ac venena pro pharmacis dederunt? non tamen artem vitupero, ſed malè vtentem arte. Quot nautæ malè rexerunt nauigia? verùm non ars nauigandi mala eſt, ſed illorum animus. Si Chriſtianus fuerit improbus, ne incuſes profeſſionem & ſacerdotium, ſed re bona vtentem malè. Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, ſacerdos autem maculas peccatorum. Ille bellum gerit cum Barbaris, mihi bellum eſt aduerſus dæmones. Maior hîc principatus. Propterea rex caput ſubmittit manui ſacerdotis. Et vbique in veteri ſcriptura ſacerdotes vngebant reges. Verùm rex ille ſua tranſiliens ſepta, modúmque regni tranſgreſſus, conatus eſt aliquid addere, atque ingreſſus eſt templum, cum autoritate incenſum adolere volens. Quid igitur ſacerdos? Non licet tibi Ozia, adolere incenſum. Vide libertatem, vide mentem ſeruire neſciam, vide linguam cælos attingentem. Non licet tibi rex addolere incenſum. Non eſt fas venire in ſancta ſanctorum: tranſcendis ſepta tua, quæris tibi non conceſſa, eáque quæ accepiſti perdes. Non licet tibi adolere incenſum, ſed ſacerdotibus iſtud datum eſt. Non tuum eſt hoc, ſed meum. Num mihi tuam vſurpaui purpuram? ne vſurpes meum ſacerdotium. Vides quemadmodum non aliud Petrus à Soto dixerit, quàm quod à Chryſoſtomo dictum audis. Sic enim Petrus loquitur: Huius rei exemplum in Ozia rege

Diſtinguendum inter vitia & ordinem, perſonam & officium ſacerdotum.

Aliud officium Regis, aliud ſacerdotis.

Exemplum Oziæ. ſcriptura nobis oſtendit. Legimus enim eũ lepra grauiſſima percuſſum, non quòd quicquã detraheret diuino cultui, ſed quòd potiùs nimio pietatis zelo, ſacerdotũ munus præoccuparet, vellétque incenſum offerre, quem magis decebat expectare, vt pro eo ſacerdotes offerrent. Sed & exemplum Ozæ deterrere debet eò vehementiùs, quò ſimplicius ille, & præter omnem temeritatem, manum admouere, vt arcam Dei iamiã ſe inclinantẽ ad ruinam teneret, credidit ſibi licere, ſed tamen occiſus eſt à Domino, qui docere hoc exemplo voluit, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt transgrediatur terminũ ſuum. Quod dixerat Chryſoſtomus: Mane intra tuos terminos, non licet tibi adolere incenſum, tranſcendis ſepta tua: hoc dixit Petrus à Soto, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt transgrediatur terminum ſuum. Intereà tamen grauiter à Brentio redarguitur. Quam tandem ob cauſam? Quia non cogitauit de vero diſcrimine vocationum. Arguit eum impudentiæ & mendacij, quòd dixerit, nihil Oziam diuino cultui detraxiſſe. Quid autem dicturus es Brenti, de Dionyſio Areopagita, qui maius etiam quiddam auſus eſt dicere?

2. Par. 26 *Alterum exemplum Ozæ.* *Dionyſ. in epiſto. 8. ad Demophilũ*

Sic enim loquitur: Quid enim inconueniens Ozias faciebat Deo incenſum offerens? Quid autem Saul ſacrificans? Quid violenti nimium dæmones, cùm Ieſum Dei filium veriſſimè prædicarent? Sed profectò à Theologia omnis alienus interdicitur Epiſcopus: vnuſquiſque enim miniſterij ſui ordinem ſeruare debebit. Plus aliquid à Dionyſio dictum eſt, quàm à Petro. Nam non modò nihil Oziam diuino cultui detraxiſſe, ſed nec inconueniens quidem aliquid feciſſe narrant. Num & hunc impudenter & mendaciter ſcribere dices? Veriſſimè Brenti, Petrus à Soto negat Oziam diuino cultui quicquàm detraxiſſe. Veriſſimè & ante eum Dionyſius negat eum inconueniẽs aliquid feciſſe. Nam ſi rem ipſam ſpectes, nihil diuino cultui detractum, nihil eſt inconueniens factum; in perſona peccatum eſt, non in re. Feciſſet hoc ſacerdos aut Epiſcopus, quando quidem officio ſuo functus eſſet, gratum Deo munus præſtitiſſet. Quoniam verò fecit rex, præter, vel contra potiùs vocationem ſuam, ideò pœnas debitas luit, quòd ordinem ſui miniſterij non ſeruauit: Sed malo vt Baſilium

Baſil. in regulis contra ctioribus regula 276.

Baſilium te docentem audias. Poteſt, inquit, fieri vt ſit aliquid propria ſua ratione & volūtas Dei & bonum: quando verò præter perſonæ vel temporis rationē vſurpatur, iam Deo acceptum non ſit. Vt exempli gratia: Voluntas Dei erat & bonum erat incenſum offerre Deo, verùm acceptum illi non erat, cùm fieret à Dathan & Abiron. Vides Brenti, quàm nullam cauſam habueris, cur tam acerbis conuitiis in virum pietate præſtantem debacchareris? Sed quid faceret aliud progenies viperarum?

Neque ſcripturis, neque praxi Eccleſiæ cōſentaneum eſt, principes de doctrina cognoſcere.

Falſum eſt autem, quod non rectè regis hoc exemplum accommodari dicis ad eos qui cognoſcunt de doctrina: quódque aſſeris cognoſcere doctrinam veræ religionis, & iudicare in controuerſia de variis ſententiis partium in doctrina verbi Dei, non eſt ſolius familiæ Aaronis, ſed cuiuſuis pij hominis in populo Dei, ac præcipuè regum & principum: illius quidem vt priuati, horum autem vt publici magiſtratus. Profer quæſo vel vnum ſcripturæ locum Brenti, vbi ex regis ore legem requirere Deus iuſſerit. Sicut nos ex Malachia, ex Aggæo, ex Deuteronomio teſtimonia produximus, quibus docuimus, ſacerdotes interrogandos eſſe legem: ad ſacerdotes referendū eſſe, ſi quid fuerit difficile & ambiguum: herbam tibi non inuiti dabimus. Non ſcriptura modò, verùm & Eccleſiæ totius praxis iam indè ab Apoſtolorū temporibus ad hæc vſque noſtra, huic tuæ ſentētiæ reclamat, ſicut ſuo loco demonſtrabimus. Quamobrem non minùs peccat princeps cùm cognoſcit doctrinam veræ religionis, & iudicat in controuerſia de variis ſententiis partium in doctrina verbi Dei, quàm cùm vſurpat ſibi officium adolendi thymiamatis. Quòd ſi verò tantum hoc peccatum eſt in principe, quanto maius eſt flagitium in priuato? Fides noſtra Brenti, nō eſt huius aut illius prouinciæ, multo minus huius aut illius priuati hominis, ſed vocatur, & eſt, Catholica: verùm apud vos, aut ſuam quiſque priuatam & ſolitariam fidem habet, aut ita credit, ſicut princeps iuſſerit.

Brētius probare conatur, priuato fas eſſe de doctrina iudicare.

Pergit docere Brentius, quòd etiam priuatum hominē de doctrina religionis iudicare fas eſt. Lex, inquit, Moſis armat manus cuiuſuis etiam priuati hominis, aduerſus eum qui ſuadet idololatriā ſectandam. Si tibi, inquit, voluerit perſuadere frater tuus clàm, dicēs, Eamus, & ſeruiamus

mus diis alienis, quos ignoras tu & patres tui: non acquieſcas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum: ſed STATIM INTERFICIES. Sit primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum. Qui iubet quemuis etiam priuatum hominem in Eccleſia populi Dei tam ſeueriter animaduertere in ſuaſorem idololatriæ, an non eâdem ſeueritate exigit, vt de idololatria iudicet, ac alienos deos à vero Deo diligenter diſcernat? Quòd ſi maiores noſtri exercuiſſent ſeueritatem huius legis aduerſum eos, qui primi deſerta doctrina prophetica & Apoſtolica, introduxerunt in Eccleſiam filij Dei noua, & aliena ſacra, quæ ignorauerunt patres noſtri, nouas & impias ſectas monaſticas, quas deteſtatur verbum Dei, nouam & Ariſtotelicam doctrinam religionis, quam abominatur Euangelium Chriſti, non dubitamus quin rectiùs ſeſe haberent res Chriſtianorum, & tranquillior eſſet Eccleſia filij Dei. Quid autem Brenti, ſi non modò priuatus aliquis ex vulgò, verùm & tu, qui tibi præ cæteris cautus & prudens eſſe videris, idololatriã eſſe iudices, qui eſt ipſiſsimus Dei cultus? Nunc audi qui ſint hi dij alieni, quos prohibet ſequi ſcriptura. Audi autem non me, qui mihi nullam autoritatem arrogo, ſed eos, qui vixerunt ante mille ducentos propè annos, in quibus Dei ſpiritum loquutum eſſe perſuaſum habemus. Ac primo loco virum illum excellenti pietate doctrináque, ac ſingulari quadam perſuadendi vi præditum Vincentium Lirinenſem, Vetus, inquit, Teſtamentum allegorico ſermone deos alienos appellare conſueuit noua dogmata: eò quòd ſcilicet ita ab hæreticis ipſorum opiniones ſicut à gentilibus dij ſui obſeruentur. In quam ſententiam etiam ſcribit æqualis eius Auguſtinus: Eſt, inquit, alius deterior & inferior cultus ſimulachrorum, quo phantaſmata ſua colunt, & quicquid animo errante, cum ſuperbia vel tumore cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obſeruant. De cuius generis phantaſmatibus illum etiam Ioſue locum exponit: Auferte deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum veſtrum: Et illum Ezechielis, De auro meo, & argẽto meo, feciſti tibi imagines. Itidem & Hieronymus explicans illud Oſeæ, Argẽtum & aurum ſuum

Deut. 13

Reſponſio.

Vincent. Lirinen.

Hereſes & errores idola ac dij alieni.

Ioſue 23

Auguſti. Queſt. 29 ſuper Ioſue: & De baptiſmo contra Donati

ſuum fecerunt ſibi idola vt interirent. Sed & illum locum enarrans, Repleta eſt terra idolis, opera manuum ſuarum adorauerunt, & incuruauit ſe homo, & humiliatus eſt vir: idola interpretatur dogmata veritati contraria. Et iterum alio loco: Non ea tantùm quę manu fiunt artificis, de quibus ſcriptum eſt, Simulachra gentium argentum & aurũ, opera manuum hominum, rectè vocari dicit idola, verùm etiam hæreticorum peruerſam doctrinam, quæ quodcunque ſimulauerit, vertit in idolum, & pro Chriſto facit adorari Antichriſtum.

ſtas cap. 23
Hieron. in Oſee 8
Idem in Eſai. 2
Hieron. in Zacharia cap. 13

Aduerſus vos igitur Brẽti, lex iſta Moſi manus cuiuſuis armat: vos enim eſtis qui dogmata veſtra noua imperitæ multitudini colenda, & adoranda tanquam idola quędã proponitis dicit Lutherus: Quod ego doceo, Dei verbum eſt, & purum Euangelium: ſtatim ſectatores eius adorant & incuruantur coram idolo. Dicunt idem Zuuinglius & Caluinus, dicunt Anabaptiſtæ, dicunt Seruetus & Campanus, dicunt alij nonulli hæretici: proferunt examina ſcripturarum in prauum ſenſum detortarum: mox hominis, vel diaboli potius per hominem loquentis verbum pro Dei verbo, próque Chriſti Euangelio miſeri homines amplectuntur, & adorant, & coram idolis incuruantur. Horrẽda hæc eſt idololatria Brenti, cõtra quam lex Moſi meritò manus armat omnium. Quid enim ex eo conſequitur aliud, quàm cùm vnaquæque ſecta ſuum verbum, verbum Dei eſſe iactet, vt miſeri mortales qui ſeducuntur ab iſtis, tot deos habeant, quot ſunt hæreſiarchæ? Sed audi quemadmodum hũc locum tractet Vincentius: Scribit, inquit, in Deuteronomio beatus Moſes, Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut ſomnium ſe quis vidiſſe dicat: id eſt, magiſter in Eccleſia conſtitutus, quem diſcipuli vel auditores ſui ex aliqua reuelatione docere arbitrantur: & dixerit tibi, Eamus & ſequamur deos alienos, quos ignoras, vt ſeruiamus eis: Qui ſunt dij alieni, niſi errores extranei? quos ignorabas, id eſt, noui & inauditi: & ſeruiamus eis, id eſt, credamus eis, ſequamur eos. Quid ad extremum? Non audias, inquit, verba prophetæ illius. Vos notat hæc lex Brenti, vos non audiri iubet: de vobis hoc ſtatui præcipit, quod tu maioribus literis ſcribi feciſti. Quod ſi factũ fuiſſet anno ab hinc quadrageſimo ferè, quando primùm

Hæretici dogmata ſua, velut idola, adoranda proponunt.

Vincent. Lirinen.

deſerta doctrina Prophetica & Apoſtolica, introduxiſtis in Eccleſiam filij Dei noua & aliena ſacra, quæ ignorauerunt Patres noſtri nouas & impias ſectas Aërij, Manichęi, Iouiniani, Vigilantij, Berengarij, Iconomachorũ, Petrobruſſianorum, Henricaniorum, Valdẽſiũ, Vuicleffi, & aliorum pridem dãnatorum hæreticorũ, quas deteſtatur verbum Dei, quas execrata ſemper eſt Eccleſia Dei, nouã & hæreticam doctrinam religionis, quam abominatur Euangeliũ Chriſti, ſi ſtatim initiò qui cum poteſtate verſabantur exercuiſſent ſeueritatem huius legis aduerſus vos, nec impia veſtra dogmata, poſteaquã ſemel Pontificis, cuius propriũ hoc eſt munus, iudicio dãnata ſunt, radices in multorũ animis agere permiſiſſent, nõ dubitamus quin ſe rectius haberẽt res Chriſtianorum, & trãquillior eſſet Eccleſia filij Dei. Certè nunquam in magnas iſtas calamitates incidiſſet Germania, quas tãtas tulit ex iſtis ſectis veſtris tã diſſectis, vt ſi cum numeroſiſſimo exercitu Turcarũ tyrannus eam peragraſſet, maiores inferre nõ potuiſſet. Nã non corpora modò miſerorum hominum vos occidiſtis, verùm & innumerabiles animas gehennæ ſempiternis incendiis tradidiſtis. Sed ad inſtitutum.

Quas hæreſes ex antiquis illis ſectarij reſuſcitarint.

Plus calamitatis illatum Germaniæ ab hæreticis, quàm inferre Turcæ potuiſſent.

Argumentatione ex lege. *D* .11

Profert legem Brentius ex Deuteronomio: Docete, inquit lex, filios veſtros, vt illa, videlicet legis verba, meditẽtur. Verùm quid ad rem? Monemus & nos patresfamiliâs, vt ſuos pueros doceant Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Symbolum, Decalogum, quæ ſi quis eos non docuerit, graui reprehenſione dignus cenſetur. Num autẽ ideò datur eis facultas de doctrina religionis iudicandi? Nihil igitur aliud hactenus, quã quod prouerbio dici ſolet, extra chorum ſaltauit Brentius. Nunc tandem aliquid ad rem velle dicere videtur. Proponit enim nobis Dauidis, Solomonis, Ezechię, Ioſaphat, Ioſię regum exempla. Liceret nobis ad ea reſpondere, quod in decretis canonicis legimus. Miracula & maximè veteris Teſtamẽti ſunt admiranda, non ad exemplum noſtræ actionis trahenda. Poſſemus & illud dicere quod à Gregorio Nazanzeno ſcriptum eſt: Non continuò legem Eccleſiis dari, ſi ſemel aliquando, aut rarò aliquid tale factum eſt, quódque diſcipulus eius ſcripſit Hieronymus: Priuilegia paucorum non faciunt legem communem. Sed prius facta ſing

Reſponſio.

Obiectio ab exemplis veteris legis. *2. Quæſt. 7. Petrus. paragraph. Daniel.* *Nazan. in ſermone in ſancta lumi naria Epiphaniorũ.* *Hieron. in 1. cap. Ionæ.*

ſingulorum, excutiamus, & num aliquid ad rem faciant, qua de agitur, videamus. Quantus, inquit, iſte Dauid in docenda pietate & conſtituendis ſacris? At nos exemplum eius rei nobis oſtendi cupiebamus, vbi iudicaſſet Dauid de doctrina religionis. Docuit pietatem Dauid, nunquid in Eccleſia publicè? Profer ſcripturam, vbi doctoris officio ſit functus in Eccleſia. Scripſit Pſalmos aliquot, ſi quid Athanaſio credimus, quinque tantùm. Quid ni ſcriberet? Ne nunc quidem regi prohibetur, aut principi, quò minus aut rythmos, aut Pſalmos aut carmina ſcribat, quibus Dei laudes celebret. Scribimus indocti doctique poëmata paſſim. Scripſit Iuſtinus philoſophus, qui nullo ſacerdotio functus legitur, præclara volumina, quibus fidem Chriſti contra Gentes tutatus eſt, Scripſit & Apollonius vrbis Romanæ Senator. Scripſit Minutius cauſidicus quidam Romæ. Scripſerunt & alij multi, quos enumerat Hieronymus. Nemo eſt qui non laudi hoc illis potius, quàm vitio tribuendum exiſtimet. Mittamus veteres: noſtro quoque ſeculo ſcripſit Henricus rex Angliæ contra veſtrum idolum Iſlebienſe, & egregiè doctrinam Eccleſiæ de ſacramentis tutatus eſt. Nùm quis factum hoc illius reprehenſione dignum iudicauit? Ipſa quoque ſedes Apoſtolica tantum abeſt vt reprehenderet, vt etiam elogium illum illi defenſoris fidei tribueret. Vtinam autem is qualis cœperat vſque ad finem perſeueraſſet: neque dum ſe caput Eccleſiæ conſtituit Anglicanæ, ab orbe ſe Chriſtiano præcidiſſet: certè laude ſibi debita non caruiſſet. Fecit idem & Albertus prius Carporum princeps: fecit &, ille Ciceronis diligens imitator Chriſtophorus Longolius homo priuatus, neque ſacris vllis initiatus, vt intereà ſilentio præteream & alios multos, & Picos illos Mirandulanos comites, viros excellenti doctrina præditos: Nemo eſt qui ſtudium hoc illorum non eſſe putet laudibus efferendum. Quamobrem & ſanctum Dauid laudamus, quòd ſpiritu Dei plenus Pſalmos conſcripſerit, quibus Dei laudes celebraret, & homines ad pietatem inuitaret. Ac quò minùs id faciãt illius exẽplo alij quoque reges, & principes, quibus dona ſua ſpiritus ſanctus impartiri dignatus eſt, non prohibe-

De exẽplo Dauidis.

Athan. in Synopſi diuinæ ſcripturæ.

Iuſtinus Philoſoph.

Appollonius Minutius.

Hieron. de viris illuſtribus.

Henricus rex Angliæ.

Albertus Pius.

Chriſtopho. Longolius.

Pici Mirandul.

mus. Quod autem dicis eum ſacra conſtituiſſe, nunquid ta lia conſtituit qualia vos? Nunquid abiecit vetera, noua fe cit omnia? Nunquid ſibi ſacerdotale munus aliquod vſurpauit? Nihil loquitur tale de eo ſcriptura. Quin ſi quid tale feciſſet, Oziæ & Ozæ pœnam non effugiſſet. Verùm dicit ſcriptura, eum conſtituiſſe quater mille ianitores, & totidē pſaltes canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum. Pium opus & laude dignum. Fecit etiam hoc ſanctus pater tuus, Sereniſſime Rex, non ita pridem in Chriſto defunctus: Aedificauit ſacellum, quod facere Dauid prohibitus eſt, egregio quodā opere, magnóque ſumptu: inſtituit in eo pſaltes, qui Deo laudes decantarent: dotauit etiam nō paucos Eccleſiæ miniſtros, qui quotidie ſacrum illud peragerent: quo fit eius rei memoria potiſſimùm quemadmodum angelus Gabriel parituram virginem, ex qua mundi ſalus naſceretur, annunciauit. Fecit idem & aura tua Alberti Romanorum Hungariç & Bohemiæ regis filia, ſoror regis, vxor regis, mater quatuor regum: inſtituit & ipſa pſaltes, qui ſingulis diebus officium de paſſione Dominica decantarent, & ſacrum, in quo potiſſimùm eius fit commemoratio, peragerent. Fecerunt & alij maiores tui, quos enumerare nunc neceſſe non eſt. Fecerunt autem ſumma cum laude pietatis & religionis. Sed nunquid ſimilia ſacra conſtituerunt ij, quorum cauſam ſuſcepit Brentius? nihil minùs. Quin ea quæ ſunt per maiores ſuos conſtituta, autore Brentio, euerterunt potiùs. Itaque contra ſe teſtimonia proferre videtur Brentius, ac eos ipſos damnare, quorum autoritatis aſſertor videri vult. Sic ſe ſuo ipſe gladio iugulat. Nihil igitur oſtē dit adhuc, vbi de doctrina religionis iudicium ſibi Dauid ſumpſerit: quin illud potius indicauit, quç ſacra ſunt à pijs principibus inſtituta, ea per ſummam impietatem à ſuis eſſe euerſa. Quod autem diximus de Dauide, idem de Solomone quoque ſibi reſponſum eſſe putet.

1. Par. 13

Pietas patris & auiæ regis Poloniæ Sigiſmundi.

Reſponſio de exemplo Ioſaphat.

Sed Ioſaphat, inquit, abſtulit excelſa & lucos de Iuda, & reformauit miſſis in vrbes regni ſui non ſacerdotibus tantùm, ſed etiam principibus ſuis Eccleſiam Dei. Abſtuliſſe excelſa & lucos de Iuda Ioſaphat legimus, quòd autem reformauerit Eccleſiam, nec in Regum, nec in Paralipomenon libris alicubi reperitur. Sic autem legitur

in lib

in libro Paralipomenon: Quòd miſit Ioſaphat de principibus ſuis Benhail,& Obdiam,& Zachariam,& Nathanaëlem,& Micheam, vt docerent in ciuitatibus Iuda, & cum iis Leuitas,Semeiam, Nathaniam, &cæt.& cum eis Eliſama,& Ioram ſacerdotes, docebántque populum in Iuda,&cæt.Miſit igitur Prophetas,Leuitas,& ſacerdotes, qui populum docerent:miſit cum eis etiam, ſicut ſcribit commentator,aliquot ex principibus ſuis, vt populum inducerent ad obediendum,& punirent rebelles, ſi quos inuenirent. Et hic locus Brenti, magis aduerſatur tibi, quàm, vt quam tu vis, eam ſententiam confirmet. Sed audi quid ſequatur in eodem libro: Conſtituit, inquit, Ioſaphat Leuitas, & ſacerdotes, & principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam Domini iudicarent, præcepítque eis: Omnem cauſam quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, vbicunque quæſtio eſt de lege, de mandato,de cæremonijs. de iuſtificationibus, oſtendite eis, &c. Amarias autem ſacerdos & Pontifex veſter, in ijs quæ ad Dominum pertinent præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmahel, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit,quæ ad regis officium pertinent. Quid hæc ſibi verba volunt Brenti? An non apertiſſimè ſententiam tuam oppugnant? Quid enim hic aliud facit Ioſaphat, quàm quod in Deuteronomio præceptum fuiſſe commemorauimus? Vult vt omnis quæſtio de lege, de mandato,de cęremonijs,de iuſtificationibus non ab alijs decidatur,quàm à Leuitis & ſacerdotibus. Deinde verò, potuítne magis apertè, quàm hoc loco fecit, quod ſit ſacerdotis & pontificis ac regis diſcrimen indicare?quando dicit, Amariam Pontificem in ijs,quæ ad Dominum Deum:Zabadiam in ijs,quæ ad regis officium pertinent, præſidere debere. Quæſo te Brenti, pertineréne putas ad Deum religionem,ſiue doctrinam religionis? Quod ſi putas, id quod res eſt, ad Deum pertinere, cur à rege potiùs,quàm à pontifice iudicari vis, contra tam manifeſtam ſcripturam? Sed qui tantoperè de ſcripturis gloriaris, hunc ſcripturæ locum nunquam inſpexiſſe videris. Vide autem nùm & nos ijſdem te ledorijs hoc loco perſtringere poſſemus, quibus tu, cùm nullam etiam legitimam cauſam habeas, venerabilem virum Petrum à

2.Par.17

2.Par.19

Exemplo Ioſaphat Brentius redarguitur, ſuóque telo iugulatur.

Soto toties perſtrinxiſti? Verùm de re propoſita dicere malumus. Nihil fecerunt ab officio piorum regum alienum, Ioſaphat, Ezechias, Ioſias, quòd ab Epiſcopis & ſacerdotibus admoniti, excelſa & lucos de Iuda abſtulerunt, quòd aliquos etiam de ſuis principibus miſerunt, qui populum in ijs, quæ ſunt ad Deum parêre pontifici iuberent, qui iuxta legem in Deuteronomio cōſcriptam, non ab aliis quàm Leuitis & Sacerdotibus, de lege, de mandato, de cæremoniis, de iuſtificationibus iudicium fieri procurarent. Quid autem & priſcis illis ſeculis, & hoc noſtro, maiore ſtudio contenderunt à ſuis regibus & principibus ſacerdotes & Epiſcopi catholici & Orthodoxi, quàm vt exemplo piorum iſtorum regum auferrent excelſa & lucos de Iuda, vt iudicium de lege Domini ne permitterent aliis, quàm ad quos propriè pertinere videtur, ſacerdotibus & Epiſcopis? vt ſi viderent alicubi ſacrilegum altare contra legitimum erectum, peſtilentiæ & mendacij cathedram contra veritatis cathedram conſtitutam, eueſtigiò nulla prorſus mora interpoſita, demolirentur & euerterent. Hoc ſemper ab Imperatoribus & regibus Chriſtianis Epiſcopi petiuerunt, hoc petunt etiam nunc. Quid enim poſſumus nos epiſcopi, qui nullam noſtram habemus priuatam, ſed Catholicam fidem tuemur & retinemus? Quid aliud poſſumus quàm docere, monere déque doctrina religionis iudicare? Si comperta fuerit impia & hæretica, eam condemnare, ſectatores eius è cœtu piorum eiicere. Verum eſt autem quod à Paulo ſcribitur: Quod ſuo ipſius iudicio condemnatus eſt hæreticus, ipſe pridem è cœtu ſe piorum eiecit. Quamobrem, cùm nihil hac ratione proficimus, quid aliud nobis faciēdum reſtat, quàm vt regum & principum noſtrorum officium imploremus, vt & eos hortemur, oremus, & obſecremus, quò piorum regum horum exemplo excelſa veſtra, hoc eſt, altitudinem veſtram hæreticorum extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei (qui ſic inflati eſtis ſenſu carnis veſtræ, vt iam non contenti ſitis eſſe ſimiles Altiſſimo, ſicut Cherub ille, qui proptereà detractus eſt in profundum laci: verùm etiam ſupra Altiſſimum eſſe contendatis, dum de Altiſſimi, hoc eſt, de ſpiritus ſancti decretis in Conciliis, quæ legitimè cōgregata ſunt, ſancitis, iudicandi poteſtatem

Epiſcopi principū implorant auxilium aduerſus hæreticos & illorū idola.

Ad Tit. 3

Hæreticorū plus quā Satanica ſuperbia.

ſtatem vobis arrogatis) vt hanc altitudinem veſtram deſtruant, vt auferant hæc excelſa veſtra, ſimul & lucos. Nam quoties ad Catholicorum ciuitates venitis, non ferè niſi in lucis, hoc eſt, in tenebris, in opacis locis, in angulis excelſa iſta dogmata veſtra, in quibus mirum in modum vobis placetis, rudibus inculcare conſueuiſtis. Hoc ſi feciſſet CAROLVS Imperator, ſi ſtatim initiò excelſa iſta veſtra & lucos de Iuda, de Eccleſia Dei abſtuliſſet, meliore nunc ſtatu eſſet religio Chriſtiana, neq; tot fuiſſet infortuniis Germania mactata. Verùm nihil eſt, quòd quis religioſiſſimo Imperatori quaſi negligentiæ crimen obiicere velit. Fuit ille voluntate magis promptus, quàm facultate paratus ad excelſa iſta veſtra, & lucos auferendos. Sed peccatis noſtris factum eſt, vt per quos minimè oportebat, ſanctæ cogitationes illius, quò minus ad rem conferri poſſent, impedirentur.

Imperatoris animus erga Eccleſiam.

Tu verò SIGISMVNDE REX AVGVSTE, potes adhuc exemplo piorum regum horũ, excelſa iſta, & lucos iſtos ac Lukiskos de Iuda, hoc eſt, de Eccleſia verè Deum confitentium, quam tibi tuendam ille commiſit, auferre. Potes vel nutu ſaltem magno tui nominis dedecore, magna ſubiectæ tibi Polonæ gentis infamia cathedras contra cathedras conſtitutas euertere: potes altaria cõtra altaria erecta demoliri: potes non ita magno negotio, modò velle te homines intelligant, efficere, vt multitudinis credentium ſit cor vnum, & anima vna. Nam in regno tuo (Deo ſit gratia) nondum eò res proceſſerunt, quò, proh dolor, in finitima nobis Germania progreſſas eſſe videmus. Faciliùs naſcens malum opprimi poteſt, quàm quod iam eſt inueteratum. Quamobrem principiis obſta, ne quod ſequitur occini tibi, quod abſit, poſteà queat, ſerò medicina paratur. Vidiſti iam quæ loca protulerit è ſcripturis Brentius. Quid autem is aliud, quàm tela nobis, quibus oppugnari per nos poſſet, ſuppeditauit? Mihi certè nonnunquam in mentem venit ſubuereri, ne ſibi Petrus à Soto præuaricatorem eum appoſuiſſe videatur. Sic omnia, prudens an imprudens diuinare non poſſum, diligenter produxit, quę ad eam, quam confirmandam ſuſcepit cauſam, infirmandam pertinere videntur.

Ad Poloniæ Regem adhortatio Epiſcopo digna.

Incipit iam tandem ἀλληγορικῶς explicare legem illam,

quæ iubet Sacerdotes tantùm Aaronis ſacrũ adolere thymiama. Quamuis autem nihil hoc ad præſens inſtitutũ faciat, ne ſibi tamen allegorica iſta interpretatione nimis placeat, ſimul vt pij fraudes iſtorum intelligant, nec eorũ illecebris ineſcari ſe patiantur, libet hac quoque de re pauca verba facere. Adolere, inquit, thymiama, ſignificat placationem cæleſtis iræ. Ac voluit ſpiritus ſanctus, vt ſoli Aaronici ſacerdotes thymiama adolerent, quo ſignificaretur, ſolum IESVM Chriſtum filium Dei, cuius illi vmbra fuerunt, ſolo ſuo thymiamate, ſola ſua interceſſione, paſſione & morte, placare irã Dei patris, & recõciliare ei hominum genus. Sorbonici autẽ & Aſotici tribuunt hanc maieſtatem & virtutem non ſoli perſonæ Chriſti, ſed etiã operibus aliorum hominum: Nec tamen iis operibus quæ fiunt ex præſcripto verbi Dei, verumetiã iis, quæ ipſi ſomniant, & ad gloriã Dei illuſtrandam ſuo ipſorum arbitrio excogitant. Etſi enim nugantur, opera habere hãc virtutẽ non ex ſe, ſed ex gratia, tamen anteà demonſtratum eſt, quòd impietas & idololatria ſit, creaturæ tribuere quod ſoli diuinæ maieſtati, & ſoli perſonæ Chriſti conuenit. Quare manifeſtum eſt, quòd Sorbonici & Aſotici legem de adolendo thymiamate ita perſtringunt, vt digni ſint non corporali tantùm lepra, ſicut Ozias, verumetiam æterna ignis gehenna. Quod ſanè publicum, niſi reſipiſcant, proculdubio euadere non poſſunt.

Obiectio Brentij ab allegorico ſenſu legis.

Reſponſio. Quòd adolere thymiama ſignificauerit placationem cæleſtis iræ, non grauatim tibi concedimus. Sed nec illud diffitemur, ſacerdotium Aaronis figuram & vmbrã fuiſſe ſacerdotij, quo functus eſt Chriſtus in ara crucis, vbi ſemetipſum tradidit oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis, cui nos per ſacrificium hoc reconciliauit: vnum cum illo manẽs, cui offerebatur: vnum in ſe faciẽs, pro quibus offerebatur: vnum exiſtens ipſe qui offerebat, & quod offerebatur. Quod autem aſſeris, propterea ſolos Aaroniticos ſacerdotes thymiama adolere, quo ſignificaretur ſolùm IESVM Chriſtum filiũ Dei, cuius illi vmbra fuerunt, ſolo ſuo thymiamate, ſola ſua interceſſione, paſſione, & morte placare iram Dei patris, & reconciliare ei humanum genus, Sorbonicos autem & Aſoticos prælatos tribuere hanc maieſtatem & virtutem non ſoli perſonæ

Chriſti

Chriſti,ſed etiam operibus hominum,&c. Quos tu Sorbonicos & Aſoticos voces, aut quid iis verbis tibi velis, non ſatis aſſequimur. Nam ſi quia ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech Chriſtus eſt, ideò nullos iam dici & eſſe vis ſacerdotes: ſi quia mediator & reconciliator noſter Chriſtus eſt, ideò nullos vis dici mediatores alios & reconciliatores: ſi quia ſedens ad dexteram patris Chriſtus interpellat pro nobis, ideò non vis vt ipſi quoque alter pro altero interpellemus, vide, ne quos fortaſſe non vis, eos Sarbonicos & Aſoticos prælatos voces. Quid eſt enim, aut quid fuit ab Apoſtolorum temporibus magis vſitatum in Eccleſia, quàm vt Eccleſiæ miniſtri ſacerdotes vocarentur, ex eo præſertim tempore, quo deſiit Iudæorum ſacerdotium? *Etiã ſacerdotes vocari mediatores & reconciliatores*

Iam verò quòd mediatores & recõciliatores iidem vocãtur, non minus & illud vetus eſt. Sanctus ille martyr, & Epiſcopus Cyprianus. Sacerdotibus, inquit, maior labor incumbit in aſſerenda, propicianda, & procuranda Dei maieſtate. Apertiùs autem Gregorius Nazanzenus, qui ſpeciale ſacerdotis officium eſſe dicit, populi mediatorem apud Deum effici. Qui & Baſilium vocat mediatorem inter Deum & hominem. Quem præceptorem ſuum ſequutus Hieronymus, vocat ſacerdotem Dei ſequeſtrum & hominum. Et æqualis horum Ambroſius IESVM alloquens: Quoniam, inquit, me peccatorem, inter te, & eundem populum medium eſſe voluiſti, licet in me boni operis teſtimonium non agnoſcas, officium diſpenſationis creditæ non recuſes: nec per me indignum famulum tuum, eorum ſalutis pereat precium, pro quibus victima factus, ſalutaris dignatus es eſſe redemptio. Ad eundem modum Ioannes quoque Chryſoſtomus, mediũ ſtare dicit ſacerdotem inter Deum & humanam naturã, illinc venientia beneficia ad nos deferentem, & noſtras petitiones illuc proferentem, Dominum iratum vtrique naturæ reconciliantem, & nos, qui offendimus, ex illius manibus eripientem. Vides quid iſte ſacerdoti tribuat? Sed audi quid alio loco dicat: Sacerdotem enim ait, pro vniuerſo orbe legatum intercedere, deprecatorémq; eſſe apud Deum, vt hominum omnium non viuentium modò, ſed etiam mortuorum peccatis propitius fiat. Itaque

Cypria. li. 1. epiſt. 3
Nazan. in Apologet.
Hieron. in Malachia ca. 2
Ambro. in oratione priore præparatoria ad Miſſã.
Chryſ. de verbis Eſaiæ. ho. 5
Ibidem li. 6. de ſacerdotio.

quaſi mundus vniuerſus illi cōcreditus, atq; omnium ſit pater, ſic ipſum ad Deum accedere. Ac paulò pòſt: Cùm autem ille & ſpiritum ſanctum inuocauerit, ſacrificiumq; illud horrore ac reuerentia pleniſſimum perfecerit, communi omniū Domino manibus aſſiduè pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? Per id tempus & angeli ſacerdoti aſſident, & cæleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Et qui fuit his omnibus vetuſtior Anacletus, quartus à Petro Pontifex Romanus: Sicut, inquit, ipſe filius Dei mediator fuit Dei & hominū, ita & vos eius vice in Eccleſia eſtis conſtituti, vt inter Deū & homines legatione eius fungamini. Hæc ille, ſcribens ad Epiſcopos per diuerſas regiones conſtitutos. Et qui fuit ſucceſſor eius Celeſtinus: Cùm, inquit, ſanctarum plebium præſules mandata ſibi legatione funguntur, apud diuinam clemētiam humani generis agunt cauſam, & tota ſecum ingemiſcente Eccleſia, poſtulant & precantur, vt infidelibus donetur fides. Gregorius quoque Magnus ſucceſſor huius: Quid Antiſtes, inquit, ad Dominum, niſi pro delictis interceſſor quidam eligitur? Vides quemadmodum hi omnes & mediatores, & reconciliatores, & ſacerdotes, ac legatos, & interceſſores vocant eos, quos vos nihil aliud eſſe vultis, quàm Eccleſiæ miniſtros. Nùm & hos tu Sorbonicos & Aſoticos Prælatos eſſe dices?

Anacletus Pont.

Celeſtin. epiſt. 1

Greg. lib. 1 epiſt. 24

Neque tamen vel horum, vel poſteriorum quiſquam, qui vulgò vocantur Scholaſtici, tribuit hoc vnquàm Eccleſiæ miniſtris, quod proprium eſt filij Dei munus, vt eos ad eundem modum legatos, mediatores, interceſſores, reconciliatores eſſe diceret, quemadmodum ipſi Chriſto vero Dei filio hæc omnia competunt: Nihil enim aliud eis tribuunt, quàm quod à Paulo tribuitur: Deus, inquit ille, nos reconciliauit per Chriſtum, & dedit nobis miniſteriū reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, & non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortâte per nos, obſecramus pro Chriſto, recōciliamini Deo. Quid autem dixit aliud Apoſtolus, quàm quod anteà dixerat:

Scholaſtici nō tribuunt ſacerdotib⁹ quod vni Chriſto ferri debet acceptum.

2. Cor. 5

Ioan. 20

xerat ipſe Chriſtus? Pax,inquit,vobis. Sicut me miſit pater, & ego mitto vos. Quam autem ad rem pater miſit filium, niſi vt inter Deum & homines pacem faceret? Ad hanc ipſam rem ſuos quoque filius miſit in vniuerſum orbem ſacerdotes & Epiſcopos; vt eorum miniſterio reconciliarentur Deo: ſi qui ſe ab illo diſiunxiſſent, peccatiſque ſuis eum offendiſſent. Quod ergo dixit Chriſtus, Miſit me pater, idem eſt cum eo, quod dicit Apoſtolus, Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Quod verò ſubiungit, Ita & ego mitto vos, idem eſt cum eo quod idem dicit Apoſtolus: Poſuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Chriſto legatione fungimur: &, Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Quamobrem non contentus ſemel dicere, dixit repetita vice, Pax vobis, vt indicaret ſe & pacem illis feciſſe, & pacem per illos mittere nobis.

Vides igitur qua ratione dicatur Sacerdos, Mediator, Legatus, Reconciliator Chriſtus Dei filius, qua rurſus ratione eadem omnia miniſtris Eccleſiæ ſacerdotibus tribuantur. Chriſtus hæc omnia eſt, virtute ſua, qui per ſanguinem ſuum reconciliauit nos Deo patri. In homine ſacerdote nihil eſt præter miniſterium: Quo quidem fungitur is primùm; cùm annunciat populo per Chriſtum in cruce pro nobis paſſum & mortuum, peccatorum remiſſionem nobis obtentam, ac Deo patri nos eſſe reconciliatos. Deinde cùm eum admonet, quandoquidem facta iam ſunt per Chriſtum omnia, quæ ad reconciliandum Deo patri genus humanum pertinerent, vt ex ipſius Chriſti parte nihil deſit hominibus ad ſalutem conſequendam, vt ne ſibi deeſſe velint ipſi, ſed pro ſe quiſque reconciliari Deo ſtudeat: nec exiſtiment ſolum hoc ſufficere, ſi ſciant & credant, quòd cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, ſed requiri præterea, vt ipſi adferant aliquid ad reconciliationis illius in cruce factæ fructum in ſe transferendum, vt peccata ſua deteſtentur, vt conuertantur ad Dominum, vt in illo ſpem & fiduciam ſuam collocent, vt illius amore inflammentur, ac per fidem viuam, & per ſacramentorum ſuſceptionem illud efficere conētur, vt quē fructum vniuerſo mundo Chriſti mors attulit, eius participes

Aliter atque aliter Chriſto & ſacerdotibus competunt hæc nomina ſacerdotis, mediatoris, legati, reconciliatoris.

Rom. 5

cipes

cipes eſſe queant: quo quidem tempore legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur ſacerdos apud homines pro Chriſto capite. Quando autem ſtans ad altare, eam quæ per fuſum in cruce Chriſti ſanguinem facta eſt reconciliationem, Deo patri offerens, atque illius eum commonefaciens, in totius Eccleſiæ perſona ſupplex rogat, vt illius reconciliationis virtute populo ſuo propicius eſſe, ac fructum illius ad ipſum redundare velit: legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur apud patrem cœleſtem pro Chriſti corpore, Eccleſia. Nihil hic igitur Chriſto detrahitur: niſi fortè qa Chriſtus interpellat pro nobis, ideò detrahitur Chriſto, quòd ſacerdos etiam interpellat: qui non ſolùm tunc legatus eſt, & reconciliationis miniſter, quando prædicat Euangelium, verumetiam cùm baptizat, cùm pœnitentem abſoluit, cùm Euchariſtiæ ſacramẽtum porrigit, cùm orat pro populo, cùm corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium offert. In omnibus his reconciliationis eſt miniſter: quam non modò verbis prædicat, verumetiam habitu & actione repræſentat: ac quemadmodum ea facta ſit in cruce ſub aſpectum aſtantis populi, ſubiicit, atque omnia facit, vt fidei ſuæ commiſſus populus, reconciliationis in cruce factæ fructum conſequi poſſit: Quam ad rem non alio vtitur mediatore, quàm ipſo Chriſto. Illius enim corpus, illius ſanguinem offert Deo patri: illius precij quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus, ipſum commonefacit, nec per alium petit, quàm per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem preces ſuas omnes concludit: quandoquidem illum eſſe verum ſacerdotem, verum mediatorem, reconciliatorem, interpellatorem agnoſcit. Ille eſt qui baptizat, ille eſt qui peccata remittit, ille eſt qui reconciliat, ille eſt qui interpellat pro nobis, ille eſt qui docet, ille eſt qui conſecrat Euchariſtiam, ille eſt qui porrigit ſumere volentibus, ille eſt qui offert corporis & ſanguinis ſui ſacrificium: Sacerdos manus tantùm & linguã accommodat. Itaque virtus omnis & efficacia, non eſt vnquam tributa niſi vnico mediatori Chriſto, niſi vnico illi ſacrificio, quo ſe ille obtulit in ara crucis. Sacerdoti nihil eſt attributum præter miniſterium.

Omnis gloria in ſolum Chriſtum à ſacerdote, quãuis me-...

Quamobrem nihil habes quod quiriteris Brenti. Non

tribui

tribuimus creaturæ, quod eſt ſolius diuinæ maieſtatis, quódque ſoli conuenit Chriſti perſonæ. Quò magis autē ita rem habere cognoſcas, omnem nos gloriam in ſolum Chriſtum transferre, etiamſi peccator ſit miniſter, nō ideò minus valere putamus, quòd manibus illius offertur ſacrificium. Nihil enim tribuimus hominis operi per ſe conſiderato, ſicut falsò tu nos inſimulas: ſed omnia referimus ad illud Chriſti ſolius opus, quo ſe pro nobis Deo patri victimam obtulit in ara crucis. Et hoc eſt quod à Scholaſticis dicitur, miſſam valere ex opere operato, non autem ex opere operantis. Opus operans appellare placuit, ſiue ſacerdotis actionem, quod Antiſidiorenſi viſum eſt, ſiue ſacerdotem ipſum ſacris operantem. Sic enim loquitur Innocentius: Non ergo ſacerdotis iniquitas effectum impedit Sacramēti, ſicut nec infirmitas medici virtutem medicinæ corrumpit. Quamuis igitur opus operās aliquando ſit immundus, ſemper tamen opus operatum eſt munbum. Opus operans vocat hîc Innocentius miniſtrum ſacerdotem. Opus autem operatum vocant Scholaſtici, rem immolatā. Cùm itaque docent miſſam ex opere operato valere, quid aliud videntur docere, quàm nō eſſe in perſonam aut actionem ſacerdotis attendendam, verùm ipſam, quæ præſens eſt in altari, rem immolatam, ipſum verum Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, ipſum verum Chriſti ſanguinem, qui pro nobis fuſus eſt in remiſſionem peccatorum noſtrorum? Huius pro nobis traditi corporis, huius pro nobis fuſi ſanguinis virtute, non meritò ſacerdotis aut actione fieri, vt cum Deó reconciliationem, peccatorum remiſſionem, & ea quæ petimus conſequamur omnia. Potuit autem dici magis pium aliquid, aut veritati Chriſtianæ magis conſentaneum? Quid enim? An non omnem hac ratione fiduciam ab homine transferunt, & in ſola Chriſti paſſione, (nam paſſio Chriſti eſt ſacrificium quod offerimus) collocari iubent? cùm Propheta dicentes, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Nolunt vt quiſquam in ſanctitate vel in externo ſacerdotis opere ſpem ſuam defixam habeat, verùm in agno illo immaculato, cuius precioſo ſanguine redempti ſumus: Hic eſt, qui

tollit

diatore, trāſfertur.

Quid Scholaſticis opus operans & operatum.

Antiſidi. in prima parte ſummæ.

Innoc. lib. 3 myſteriorū Miſſæ. ca. 5

Miſſa valet ex opere operato.

Scholaſtici quātū Chriſto Mediatori tribuūt eóſque indignè taxari.

Hier. 17

1. Pet. 1

Ioan.1 tollit peccata mundi: hic eſt in cuius nomine ſi quid pe-
Ioan.15 tierimus patrem, dabit nobis. Hic eſt verus aduocatus,
2.Cor.5 mediator,& reconciliator noſter. Homo ſacerdos miniſter tantùm eſt reconciliationis: miniſterium enim reconciliationis dedit illi Deus. Vera propiciatio, vera pro
Heb.3 peccatis noſtris reconciliatio, verus ſacerdos in æternum, ſolus ſanctus & immaculatus pontifex, qui & exauditus
Heb.9 eſt,& exauditur ſemper pro ſua reuerentia, non eſt alius quàm ille, qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, qui ſedens ad dexteram patris, etiam nunc interpellat pro nobis Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Cuius
Rom.8 corporis & ſanguinis ſacramentum, cùm præſens adſit in
Heb.9 altari, cùm ſubiiciatur ſub oculos adſtantium, quemadmodum ille ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: in huius ſacraměti præſentia, ſicut à ſancto mar-
Cypr. ſermone de cœna Domini. tyre Cypriano ſcriptum eſt, non ſuperuacuè mendicant lachrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam.

Hæc eſt eorum doctrina, quos tu Aſoticos & Sorbonicos Prælatos vocas. Quæſo autem te, num tribuunt creaturæ, quod ſoli diuinæ maieſtati, & ſoli perſonæ Chriſti conuenit? Quò certiùs autem cognoſcas, ita rem habere ſicut diximus, quamuis multi ſint, qui tractent quæſtionem hanc, vtrùm ſacerdotis mali Miſſa tantundem va-
1. Parte.3 Quæſti.82 artic.6 leat, quantum boni (tractant enim eam, 1 Thomas de Aquino, 2 præceptor eius Albertus, 3 Bonauentura, 4 Ioannes Gerſon, 5 Gabriel Biel,& alij nonnulli) nos tamen
2 in lib.4 ſentent. diſtin.13. artic. 31. 3. In 4. lib. ſent. diſtin. 13. quæſt.4. 4. ſer. 2. de die mortuorũ. 5. In expoſitione ſacri canonis miſſæ, lectione vel vnius Ioannis Scoti teſtimonio contenti erimus, & eius verba paucis adſcribemus: Miſſa, inquit ille, non ſolùm valet virtute meriti ſiue operis operantis, ſed etiam virtute ſacrificij & operis operati. Vel non ſolùm valet virtute meriti perſonalis ſacerdotis offerentis, verumetiã virtute meriti generalis Eccleſiæ, in cuius perſona per miniſtrum communem offertur ſacrificium. Alioqui miſſa mali ſacerdotis, qui in illo actu non meretur perſonaliter, ſed demeretur, nulli valeret in Eccleſia: quod reputatur communiter inconueniens. Et rationabiliter iuxta illud Ioannis: Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Quandoquidem enim Chriſtus vt ſummus ſacerdos offert, panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita,

Hic

Hic dices Brenti: Vel hæc ipſa verba planum faciunt ita eſſe, quemadmodum à nobis commemoratum eſt; quòd virtutem reconciliationis non ſoli perſonę Christi tribuitis, verumetiam operi ſacerdotis. Audi quæſo Bréti: Duas perſonas ſuſtinere ſacerdotem docemus: vnam Chriſti capitis, cùm conſecrat, ſiue ſanctificat, offert, diſtribuit. Tunc, manus, lingua, miniſterium, hominis eſt mortalis, ipſa verò conſecratio, ſiue ſanctificatio, oblatio, diſtributio, denique virtus omnis & efficacia, non eſt niſi æterni ſacerdotis illius & immortalis, Domini noſtri Ieſu Chriſti. Aliam Chriſti corporis Eccleſiæ: vt oblationis in cruce factæ per filium, cuius fit in altari repræſentatio, fructum ad fideles omnes redundare faciat. Hoc igitur dicit Scotus, ſiue ſacerdotem conſideres, tanquam Chriſti capitis, ſiue tanquam Chriſti corporis miniſtrum, vtroque modo valet Miſſa. Nam quod ad prius illud miniſterium attinet, non refert quo ſit vitæ merito ſacerdos. Chriſtus eſt enim ſummus ille ſacerdos, qui ſemetipſum offert. Panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Quamobrem non hominis ſacerdotis actio, verùm Chriſti ſacerdotis oblatio, Chriſti caro, quam ſemel in ara crucis pro nobis in mortem obtulit, illa eſt vita mundi, illa eſt per quam ſalutem conſequimur: hominis autem ſacerdotis, nihil aliud eſt quàm miniſterium. Virtus omnis penes carnem illam eſt, quæ cùm propter noſtram ſalutem in cruce pependiſſet, nunc ad dexteram Dei collocata pro nobis interpellare nunquam intermittit. Rectè enim ab Auguſtino dictum eſt: Qui fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo reputatur, ſed non contaminatur donum Chriſti. Quod per illum fluit, purum eſt: quod per illum tranſit, liquidum venit ad fertilem terram. Puta quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt: per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas: in canali lapideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fructum adfert. Spiritalis enim virtus ſacramenti, ita eſt vt lux, & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundos tranſeat, non inquinatur. Quod verò ſpectat ad poſterius miniſterium, quo ſacerdos fungitur pro Chriſti corpore Eccleſia, ſi dicit Scotus, aliquid valere miniſtri meritū, ſi bonus ſit, quid aliud dicit, quàm quod

26 in quotlibetis quæſtio. 20.

Ioan. 6.

Sacerdos duas ſuſtinet perſonas.

Sacerdotū improbitas non derogat efficaciæ ſacramentorū

Auguſti. tractatu 5. in Ioan.

Iaco.3 ſcriptura loquitur? Multum valet deprecatio iuſti? Sed ſi nullum etiam ſit ſacerdotis meritum perſonale, valere tamen dicit ſacerdotis preces, virtute meriti generalis Eccleſiæ, cuius perſonam agit: quæ tamen non aliter valent, niſi pro nobis interpellet verus ille ſacerdos, mediator, & reconciliator noſter, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ita vt omnis virtus & efficacia precum etiam noſtrarum, ex illius interpellatione pendeat: qui niſi pro nobis interpellaret, nullum eſſet precum noſtrarũ pondus, quæ quicquid valent, in illo & per illum valent. Hæc eſt Eccleſiæ doctrina Brenti, quæ ſi quid aliquando tribuit operibus, hactenus tribuit, quatenus eius qui paſſus eſt, & mortuus pro nobis, precioſo ſanguine ſunt reſperſa, ex quo precium ſuum omne mutuantur: omnem vt virtutem & efficaciam ſoli tribuat pro nobis fuſo Chriſti ſanguini. Verùm hac de re ſcripſimus vberiùs in Confeſſione noſtra Chriſtiana, vbi & quale ſit ſacerdotium ſacrificiúmque noſtrum, quod hoc loco perſtringere tu videris, & quid operibus hominum ab Eccleſia tribuatur, copioſè diſſeruimus. Fortaſſis autẽ legiſti Brenti, quid ſcribat Baſilius, locum illum adducens Euangelij, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Sic enim ille loquitur: Non quòd per ſe iſta ad mundationem ſufficiant, cùm principaliter opus ſit miſericordia Dei & ſanguine Chriſti: in quo & aliorum omnium redemptionem habemus, ſi in vnoquoque dignos reſipiſcentiæ fructus fecerimus. Quod ille dixit de eleemoſyna, hoc idem nos quoque ſentimus de omnibus aliis piis operibus. Quibus ſi quando mundari, vel reconciliari quenquam Deo dicimus (nam & ieiunia & preces ad placandam iram Dei non ſine ſcripturarum autoritate rectè adhiberi docemus) principaliter tamen egere nos miſericordia & ſanguine Chriſti profitemur: per quem & in quo valent, quicquid valent opera noſtra omnia. Hæc vos aut ignoratis Brentij, atque ita neque quæ dicitis, neque de quibus affirmatis, intelligitis: aut ſi non ignoratis nos ita docere, tanto maior eſt improbitas veſtra: qui cùm ſecùs rem habere ſciatis, apud multitudinem tamen imperitam nos traducere non veremini, quaſi nos per ſummam impietatem creaturæ tribuamus, quod ſoli diuinæ maieſtati, ſolíque perſonę

Quatenus Eccleſia operibus noſtris tribuat aliquid.

Baſil. in regulis cõtractioribus, quæſtio. 27

Quò dicamur operibus mũdari, Deóque recõciliari.

perſonæ Chriſti conuenit;& cùm veritate non poſſitis, eiuſmodi confictis calumniis perficere ſtudetis, vt quàm plurimos à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia Dei, ſegregare queatis. Verùm hæc extra cauſam hac quidem de re dicta ſufficiant.

Redit iterum ad conuitia Brentius,& grauiter inuehitur in Petrum à Soto, quòd ſcripſerit Oſam licere ſibi credidiſſe ſimpliciùs & præter omnem temeritatem arcę manus admouere. Quaſi verò multū hoc ab eo diſſimile fuerit, quod à Gregorio Nazanzeno, quem Thologum Græci vocant, ſcriptum eſt, Oſam hunc arcam iamiam lapſurā manu ſedula & ſolicita ſuſtentaſſe. Certè quod ſedulò, quod ſolicitè fit non omnino temerè fieri videtur. Adeò veteres etiam illi Theologi, non ſe putauerunt vlla neceſſitate adſtrictos eſſe, vt iiſdem ſemper verbis ſcriberent, quæ in Canonicis libris continentur. Sed cùm validiora, quæ proferat, argumenta nō habeat, cauillis eiuſmodi virum & bonum & doctum vexare conatur. Nos autem cōuitia, iocos & ſcommata Brentij miſſa faciamus, ac ſilentio præteritis iis, quę, vel non multum ad rem faciunt, vel abundè iam à nobis confutata ſunt, de re potiùs ipſa ſermonem noſtrum inſtituamus. Itaq; nihil eſt quòd de Oſa quoque plura verba faciamus, quandoquidem quæ dicta ſunt de Oſia, rectè huc accommodari queunt. Quin & de gradu principum & Epiſcoporum in Eccleſia (qua de re petulanter admodum cum venerabili viro Petro à Soto rixatur Brentius) non eſt neceſſe nunc agere pluribus: erit alius locus ea de re dicendi magis opportunus, vbi quem in Eccleſia Dei quiſque gradum obtineat, ex Eccleſiæ praxi, Deo bene iuuante, demonſtrabimus.

Cōtrouerſia de Oſa manus arcæ admouente.

Reſponſio.

Nazan. in Apologet.

Nihil autem erat quod offenderetur Brentius, quòd ex Pauli ſententia Petrus ordinatiſſimam eſſe ſcribit Eccleſiam. Hac quidem de re cum Paulo rixari Brentium oportebat, non cum Petro. Quid autem potuit veriùs dici, quàm quòd à Petro dictum eſt? Tolle, inquit ordinem in docendo,& neceſſe eſt tot eſſe doctrinę diuerſitates, quot auræ flatus, quibus non minùs inſtabiliter circunferantur paruuli, quàm arundo à vento agitata. Nónne clamat hoc res ipſa Brenti, vt ſi minùs Petro ſcribendi, ſaltem lectis iſtis tam diſſectis, modò non ipſam vocē hanc emit-

Ephe. 4
1. Cor 12
Niſi ſaluus in Eccleſia ſit ordo, hæreſes non expugnabuntur.

mittentibus,ac re ipſa te eſſe declarantibus, fidem habere te oportuerit? Sataniſmum enim hunc, quem operis huius initio recenſuimus, quæ res nobis alia pepererit, quàm quòd Apoſtoli, paſtoris, doctoris officio fungi quiſque vult? etiamſi legitimè vocatus non ſit. Verùm intelligit hoc Brentius, ſi ſaluus ſit ordo in Eccleſia, hæreſes conſiſtere non poſſe: quamobrem hunc ſibi præcipuè cenſet oppugnandum.

Virulenta Brentij obiectio circa principū poteſtatem.

Quid autem non fecit Brentius, vt quàm poſſit maxima Catholicis Epiſcopis principum odia conflare queat? Quàm virulenta ſunt hæc illius verba? Ne autem Aſotus omnem honorem & dignitatem auferat à regibus & principibus, facit eos autoritate legis, quæ de ambiguis & difficilibus cauſis ad ſacerdotes referendis extat, ſacerdotum apparitores & lictores. Hoc reſtat, inquit, principi erga populum eius, ſuperbiam & inobedientiam erga Dei miniſtros & doctores legis compeſcere, atque ſeueritate legum, ſententiam illorum exequi, ne videlicet in contemptum veniat.

Reſponſio.

Quæſo te Brenti, quoties aliquis fidem principis implorat, vt quem non ſine cauſa portat gladium in maleficium aliquem ſtringi iubeat, num ſtatim eum apparitorem & lictorem facit? At vos, inquit Brentius, vultis vt hoc ſine vllo ſuo iudicio & cognitione faciat. Quotus quiſque princeps autem eſt, qui de cædibus & maleficiis ipſe cognoſcat, & non aliorum iudicio ſtringi gladium in ſontes faciat? Nam à quocunque tandem iudicatum fuerit, gladius certè non ſtringitur, niſi principis autoritate: ſicut nec iudicium vllum fit de ſeculi rebus quibuſcunque tandem, niſi principis autoritate. Quàm pauci verò fures, quàm pauci ſicarij, quàm pauci grauiorū etiam ſcelerum conuicti, ſupplicium capitis luerent, ſi non liceret id de quoquam ſumere, niſi cuius cauſam princeps ipſe iudicaſſet? Credit princeps à ſe conſtituto legitimo iudicio, habet apparitores & lictores ſuos, per quos, quas cō meruerit quiſque, pœnæ de quoque ſumuntur. Quòd ſi credit princeps iudicibus à ſe cōſtitutis, quid ni credat iudicibus ab ipſo Deo conſtitutis? vt faciat quod in Deuteronomio præcepit Dominus: Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur homo il

Iudiciū de cauſa fidei

mo ille. Docebimus autem hoc ſuo locò, quòd ex quo tempore penes Chriſtianos eſſe cœpit imperium, ad hoc vſque noſtrum ſeculum nemo fuerit regum & principum Chriſtianorum, qui ſibi de cauſa fidei iudicium arrogare ſit auſus, de qua liberam ſemper cognoſcendi poteſtatem penes ſolos Epiſcopos, quotquot ſe Chriſtianos profitebantur, eſſe voluerunt. Quos illi pronunciaſſent hæreticos, eos pro hæreticis habuerunt, & ab omnibus tales haberi, nec receptum illis in ſuis terris dari ſanciuerunt: Quam verò fidei doctrinam in concilio congregati Patres approbaſſent, eam firmiter ab omnibus obſeruari mandauerunt: ſi qui contra venire auſi fuiſſent, ſeueritate legum in eos animaduerterunt. Nunc vnicam Imperatoris Iuſtiniani conſtitutionem, quam in actis quintæ Synodi inſerta reperimus, ea de re produxiſſe contenti erimus. Rem, inquit, non inſolitam imperio & nos facientes, ad præſentem venimus legem. Quoties enim ſacerdotum ſententia, quoſdam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit, quemadmodum Neſtorium, Eutychen, Macedonium, Arrium, & Eunomium, ac quoſdam alios ad iniquitatem non minores illis: toties imperium eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum autoritate fuit. Audis hic Brenti, quòd rem inſolitam imperio ſe facere dicit Imperator. Nam ita factitabant anteà quoque Conſtantinus, Theodoſius, Valentinianus, Martianus, & alij quidam Imperatores Romani. Quid autem factitabant? Num de cauſis fidei cognoſcebant? num hæreticum quenquam pronunciabant? num indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus deponebant? nihil minus. Quin illi ab hac temeritate tam longè abfuerunt, quàm qui longiſſimè, vt quæ propria ſunt ſacerdotum, ea ſibi ſumerent: quod verentur, ne quas pœnas de Ozia, déque Oza propter non diſſimilem cauſam ſumptas legerant, iiſdem afficerentur & ipſi. Suum itaque iudicium ſacerdotibus liberum permittebant. Si quos illi condemnatos hæreticos de ſuis ſedibus depoſuerant, eiuſdem ſententiæ, & ordinationis cum ſacerdotum autoritate fuerunt: hoc eſt, quicquid ſacerdotum ſanxiſſet autoritas, id

Semper penes Epiſcopos fuit.

Iuſtin. Imperator.

Imperatores antiqui de fidei cauſa non cognoſcebant.

cùm ipſi firmum & ratum habuerunt, tum ab aliis omnibus imperio ſuo ſubiectis firmum & ratum haberi iuſſerunt, & vt executioni debitæ mãdaretur ordinauerũt. Metuebat enim eorum quiſque, ſi præire quàm ſequi: ſi ducere potiùs ad ſe Dei ſpiritum, quàm ab eo duci maluiſſet: ne vocem Chriſti ſibi dicentis audiret: Vade poſt me Satana. Quamobrem nullus eorum de hæreſi iudicauit vnquam, ſed quos legitimè congregati Epiſcopi hæreticos pronunciaſſent, in eos quod iuris erat ſtatuerunt: nihil vetiti; ne Brentius, aut eius ſimilis aliquis, eos qui non caſtrorum & oppidorum aliquot principes, verùm orbis totius imperatores fuerunt, apparitores & lictores vocaret: ſi cùm Dei miniſtri eſſent, neque ſine cauſa gladium portarent, vindices in iram, id quod ſui fuit muneris exequerentur. Vſque adeò autẽ nihil eorum hac re maieſtati detrahebatur, vt quantò ſe gerebant hac in parte ſubmiſſius, tantò & apud homines honoratiores, & apud DEVM eſſent ſublimiores. Quos enim in miniſtris ſuis quamlibet iuxta mundum vilibus & abiectis tantopere DEVM honorare videbant, iis maiore cum alacritate reuerentiam & obedientiam omnem præſtabant. Fit enim non rarò, quales ſe principes gerunt erga ſupremum omniũ regẽ Deum, vt populi ſibi ſubiecti talia viciſſim erga ſe ſtudia experiantur.

Obiectio alia. Sed hìc obſtrepit Brentius, Quid ſi ſacerdotes definirent aliquid contra legem Domini? Quid ſi ij, qui iactant ſe eſſe Dei miniſtros & legis doctores, ſuperbi ipſi & arrogantes eſſent, & nollent legi Domini obedire: an non liceret principi ſeueritate & gladio ſuo vti? *Reſponſio* Quid autem Brenti, ſi princeps à te perſuaſus, putaret aliquid contra legẽ Domini ſacerdotes definiuiſſe, quod orbis totius Chriſtiani conſenſus non eſſe contra legem Domini definitũ, teſtaretur? Nunquid non orbis potiùs totius conſenſui quàm principis alicuius ſenſui, ex tuo, vel tui ſimilium ſenſu pendentis, fides habenda foret? *Quid ſi Põtifex impia mãdet quærit Brẽtius.* Sed quid (inquit) ſi ſummus ſacerdos fuerit pſeudopropheta & ſomniator, & iuberet alienos deos ſequi, haberétque ſuæ ſententiæ ſuffragatores maximam partem ſacrificulorum: an tum non liceret principi vnà cum paucis reliquis ſiue ſecularibus, *Soti ſententia.* vt vocant, ſiue ſpiritualibus, de impietate ſacerdotis & ſuorum

ſuorum ſuffragatorum iudicare,& iuxta ſeueritatem legũ in eos animaduertere? Hic iam,inquit,reſpondet nobis Aſotus,quòd in Eccleſia non poſſit deeſſe legitima ſacerdotum ſucceſſio,nec in illis doctrinæ veritas: quippe quòd habeat promiſſionem ſempiternæ præſentiæ Spiritus ſancti. Quid autem dici verius potuit,quàm quòd à Petro dictum eſt? Niſi fortè non ſunt veræ voces illæ Chriſti, Ego vobiſcum ſum vſque ad cõſummationem ſeculi: Rogabo Patrem,&alium paracletum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum: quódque dixit idem de Eccleſia, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Quòd ſi potuit nõ verum dicere veritas,falſum ſcripſiſſe Petrum à Soto cõfitebimur. Neque enim ſolis hęc Apoſtolis, verum & eorum ſucceſſoribus dicta ſunt. Sed nihil eſt quod minùs ferre poſſint hæretici,quàm vt aliquid ſacerdotum legitimæ ſucceſſioni tribuatur: quæ ſi quam debet autoritatem retinuerit,iam ſectas ſuas conſiſtere non poſſe facilè perſpiciunt. Atqui demonſtrauimus hoc alibi, quòd & ibi eſt Eccleſia,vbi eſt legitima ſacerdotum & Epiſcoporum ſucceſſio: & ab hac ſucceſſione ſemper doctrinæ veritas eſt petita. Teſtatur autem hoc aureus ille Vincentij Lirinenſis libellus, quem ante mille ducentos plus minus annos, hac ipſa de re conſcripſit: neque fuit ferè veterum quiſquam, qui quoties eſſet de dogmatibus Eccleſiæ exorta diſputatio, non ad hanc, tanquam ad ſacram anchoram quandam,ſibi confugiendum eſſe putaret.

Reſponſio. *Mat. 28* *Ioan. 14* *Mat. 16* *Ibi Eccleſia, vbi ſacerdotum legitima ſucceſſio in ſede Petri.* *Vincent. Lirinen.* *Teſtimonia Patrum.*

Longè vetuſtiſſimus fuit Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus,qui docet agnitionem veram eſſe doctrinam Apoſtolorum,& antiquum Eccleſiæ ſtatum in vniuerſo mundo,ſecundum ſucceſſiones Epiſcoporum,quibus illi eam quæ in vniuerſo loco eſt,Eccleſiam tradiderunt,quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita. Et in eodem libro aliquanto ſuperiùs: Eis tantum in Eccleſia Epiſcopis obedire iubet,qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis: qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum ſecundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſſione,quocunque loco colligantur, ſuſpectos haberi vult, vel quaſi hæreticos & malæ ſentẽtiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos,& ſibi placentes. Audin' tu Brenti,quid Irenæus dicat? Cum ſucceſſione,inquit, Epiſcopa-

Irenæus lib. 4. cap. 63. *Ibid. cap. 45*

itus chariſma veritatis certum acceperunt. Quo autem aliò remittit nos Tertullianus, quàm ad ſucceſſionem hanc? Quid aliud exigit ab hæreticis, quàm vt oſtendant ex qua autoritate prodierunt? Edant, inquit, origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit autorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Sicut Eccleſia Smyrneorum Polycarpum à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. Proinde vtique & cæteræ, exhibent quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Num autem ab hoc diſſenſit Cyprianus, cùm dicit, Eccleſia vna eſt, quæ vna intus eſſe & foris non poteſt? Nam ſi apud Nouatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Quòd ſi apud Cornelium fuit, qui Epiſcopo Fabiano legitima ordinatione ſucceſſit, Nouatianus in Eccleſia non eſt. Iam verò cùm Cathedræ Petri ſe conſociari dicit Hieronymus, cùm qui iungitur illi, eum ſuum eſſe dicit, cæteros ſe noſſe negat: quid aliud quàm ibi Eccleſiam, ibi chariſma veritatis eſſe innuit, vbi eſt legitima Epiſcoporum ſucceſſio, quæ à Petro ſumpſit initium? Quàm frequens autem eſt Auguſtinus in hac Epiſcoporum & ſacerdotum ſucceſſione commemoranda? Multa ſunt, inquit, quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſſimè tenent. Tenet conſenſio populorum atque gentium, tenet autoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata. Tenet ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſacerdotum ſucceſſio. Et alibi: Numerate, inquit, ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede; & in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſſit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Quod autem in eo Pſalmo ſcripſit, in epiſtola ad Generoſum ipſe fecit, ac Romanos Epiſcopos inuicem ſibi ſuccedentes, enumerauit, à Petro vſque ad Anaſtaſium. Quibus enumeratis, In hoc ordine, inquit, ſucceſſiõis nullus Donatiſta Epiſcopus

Tertull. de præſcriptionibus hæreticorum.

Cypri. lib. 1 epiſt. 6

Patres commemorant ſucceſſores Petri.

Hierony. ad Damaſum ſcribẽs.

Auguſti. cõtra epiſtolam Manichæi cap. 4

Idem in Pſal. contra partem Donati.

Idẽ epiſtola. 165

inue

inuenitur. Quod idem & ab Optato, qui fuit æqualis Auguſtini, factum legimus. Is contra Parmenianum ſcribens, eum ſcire dicit, Petro primùm Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorũ caput Petrus, inde Cephas appellatus eſt, in quo vno Cathedræ vnitas ab omnibus ſeruaretur: vt iam ſchiſmaticus, eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra vnica, quæ eſt prima, ſedet prior Petrus, cui ſucceſsit Linus. Ac enumeratis vſque ad Syricium, qui tum in Cathedra Petri ſedebat, Romanis pontificibus: Veſtræ, inquit, Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare. Simili enumeratione ſucceſsionis Pontificum Romanorum vſus eſt antiquiſsimus Irenæus. Quo in loco ſimul illud aſſeuerat, quòd ad Romanam Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper conſeruata eſt, ea quæ ab Apoſtolis eſt, traditio. Enumerationem autem hanc Irenæi tranſcripſit etiam in Eccleſiaſticam hiſtoriam ſuam Euſebius.

Opta. li. 2 contra Donatiſtas.

Irene. li. 3 cap. 3. de autoritate Romanæ Eccleſiæ.

Euſeb. li. 5 ca 6. Eccleſiaſti. hiſtoriæ.

Vides itaque iam Brenti, quantum huic ſucceſsioni tribuendum putauerint viri doctiſsimi ſanctiſsimique, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Optatus, & alij, quos longum eſſet omnes enumerando recenſere. Sed adhuc Auguſtinum audiamus: Cùm igitur (inquit) tantum auxilium Dei, tantum profectum fructúmque videamus, dubitabimus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ vſque ad confeſsionem generis humani ab Apoſtolica ſede per ſucceſsionem Epiſcoporum, fruſtrà hæreticis circum latrantibus, & partim plebis ipſius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maieſtate damnatis, culmen autoritatis obtinet? Cui primas dare nolle, vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantiæ. Nam ſi nulla certa ad ſapientiam ſalutémque animis via eſt, niſi cùm eos rationi præcolit fides, quid eſt aliud ingratum eſſe opi atque auxilio diuino, quàm tanto labore præditæ autoritati velle reſiſtere? Et ſi vna quæque diſciplina quanquam vilis & facilis vt percipi poſsit, doctorem aut magiſtrum requirit, quid temerariæ ſuper-

Auguſt. de vtilitate credendi cap. 17 & 49.

quaſi mundus vniuerſus illi cõcreditus, atq; omnium ſit pater, ſic ipſum ad Deum accedere. Ac paulò pôſt: Cùm autem ille & ſpiritum ſanctum inuocauerit, ſacrificiumq; illud horrore ac reuerentia pleniſſimum perfecerit, communi omniũ Domino manibus aſſiduè pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? Per id tempus & angeli ſacerdoti aſſident, & cæleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Et qui fuit his omnibus vetuſtior Anacletus, quartus à Petro Pontifex Romanus: Sicut, inquit, ipſe filius Dei mediator fuit Dei & hominũ, ita & vos eius vice in Eccleſia eſtis conſtituti, vt inter Deũ & homines legatione eius fungamini. Hæc ille, ſcribens ad Epiſcopos per diuerſas regiones conſtitutos. Et qui fuit ſucceſſor eius Celeſtinus: Cùm, inquit, ſanctarum plebium præſules mandata ſibi legatione funguntur, apud diuinam clemẽtiam humani generis agunt cauſam, & tota ſecum ingemiſcente Eccleſia, poſtulant & precantur, vt infidelibus donetur fides. Gregorius quoque Magnus ſucceſſor huius: Quid Antiſtes, inquit, ad Dominum, niſi pro delictis interceſſor quidam eligitur? Vides quemadmodum hi omnes & mediatores, & reconciliatores, & ſacerdotes, ac legatos, & interceſſores vocant eos, quos vos nihil aliud eſſe vultis, quàm Eccleſiæ miniſtros. Nùm & hos tu Sorbonicos & Aſoticos Prælatos eſſe dices?

Anacletus Pont. — *Celeſtin. epiſt. 1* — *Greg. lib. 1 epiſt. 24*

Neque tamen vel horum, vel poſteriorum quiſquam, qui vulgò vocantur Scholaſtici, tribuit hoc vnquàm Eccleſiæ miniſtris, quod proprium eſt filij Dei munus, vt eos ad eundem modum legatos, mediatores, interceſſores, reconciliatores eſſe diceret, quemadmodum ipſi Chriſto vero Dei filio, hæc omnia competunt: Nihil enim aliud eis tribuunt, quàm quod à Paulo tribuitur: Deus, inquit ille, nos reconciliauit per Chriſtum, & dedit nobis miniſteriũ reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, & non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortãte per nos, obſecramus pro Chriſto, recõciliamini Deo. Quid autem dixit aliud Apoſtolus, quàm quod anteà dixerat:

Scholaſtici nõ tribuunt ſacerdotib⁹ quod vni Chriſto ferri debet acceptum. — *2. Cor. 5* — *Ioan. 20*

xerat ipſe Chriſtus? Pax, inquit, vobis. Sicut me miſit pater, & ego mitto vos. Quam autem ad rem pater miſit filium, niſi vt inter Deum & homines pacem faceret? Ad hanc ipſam rem ſuos quoque filius miſit in vniuerſum orbem ſacerdotes & Epiſcopos, vt eorum miniſterio reconciliarentur Deo: ſi qui ſe ab illo diſiunxiſſent, peccatiſque ſuis eum offendiſſent. Quod ergo dixit Chriſtus, Miſit me pater, idem eſt cum eo, quod dicit Apoſtolus, Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Quod verò ſubiungit, Ita & ego mitto vos, idem eſt cum eo quod idem dicit Apoſtolus: Poſuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Chriſto legatione fungimur: &, Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Quamobrem non contentus ſemel dicere, dixit repetita vice, Pax vobis, vt indicaret ſe & pacem illis feciſſe, & pacem per illos mittere nobis.

Vides igitur qua ratione dicatur Sacerdos, Mediator, Legatus, Reconciliator Chriſtus Dei filius, qua rurſus ratione eadem omnia miniſtris Eccleſiæ ſacerdotibus tribuantur. Chriſtus hæc omnia eſt, virtute ſua, qui per ſanguinem ſuum reconciliauit nos Deo patri. In homine ſacerdote nihil eſt præter miniſterium: Quo quidem fungitur is primùm, cùm annunciat populo per Chriſtum in cruce pro nobis paſſum & mortuum, peccatorum remiſſionem nobis obtentam, ac Deo patri nos eſſe reconciliatos. Deinde cùm eum admonet, quandoquidem facta iam ſunt per Chriſtum omnia, quæ ad reconciliandum Deo patri genus humanum pertinerent, vt ex ipſius Chriſti parte nihil deſit hominibus ad ſalutem conſequendam, vt ne ſibi deeſſe velint ipſi, ſed pro ſe quiſque reconciliari Deo ſtudeat: nec exiſtiment ſolum hoc ſufficere, ſi ſciant & credant, quòd cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, ſed requiri præter ea, vt ipſi adferant aliquid ad reconciliationis illius in cruce factæ fructum in ſe transferendum, vt peccata ſua deteſtentur, vt conuertantur ad Dominum, vt in illo ſpem & fiduciam ſuam collocent, vt illius amore inflammentur, ac per fidem viuam, & per ſacramentorum ſuſceptionem illud efficere conētur, vt quē fructum vniuerſo mundo Chriſti mòrs attulit, eius participes

Aliter atque aliter Chriſto & ſacerdotibus competunt hæc nomina ſacerdotis, mediatoris, legati, reconciliatoris.

Rom. 5

cipes

cipes eſſe queant: quo quidem tempore legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur ſacerdos apud homines pro Chriſto capite. Quando autem ſtans ad altare, eam quæ per fuſum in cruce Chriſti ſanguinem facta eſt reconciliationem, Deo patri offerens, atque illius eum commonefaciens, in totius Eccleſiæ perſona ſupplex rogat, vt illius reconciliationis virtute populo ſuo propicius eſſe, ac fructum illius ad ipſum redundare velit: legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur apud patrem cœleſtem pro Chriſti corpore, Eccleſia. Nihil hic igitur Chriſto detrahitur: niſi fortè q̃a Chriſtus interpellat pro nobis, ideò detrahitur Chriſto, quòd ſacerdos etiam interpellat: qui non ſolùm tunc legatus eſt, & reconciliationis miniſter, quando prædicat Euangelium, verumetiam cùm baptizat, cùm pœnitentem abſoluit, cùm Euchariſtiæ ſacramẽtum porrigit, cùm orat pro populo, cùm corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium offert. In omnibus his reconciliationis eſt miniſter: quam non modò verbis prædicat, verumetiam habitu & actione repræſentat: ac quemadmodum ea facta ſit in cruce ſub aſpectum aſtantis populi, ſubiicit, atque omnia facit, vt fidei ſuæ commiſſus populus, reconciliationis in cruce factæ fructum conſequi poſſit: Quam ad rem non alió vtitur mediatore, quàm ipſo Chriſto. Illius enim corpus, illius ſanguinem offert Deo patri: illius precij quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus, ipſum commonefacit, nec per alium petit, quàm per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem preces ſuas omnes concludit: quandoquidem illum eſſe verum ſacerdotem, verum mediatorem, reconciliatorem, interpellatorem agnoſcit. Ille eſt qui baptizat, ille eſt qui peccata remittit, ille eſt qui reconciliat, ille eſt qui interpellat pro nobis, ille eſt qui docet, ille eſt qui conſecrat Euchariſtiam, ille eſt qui porrigit ſumere volentibus, ille eſt qui offert corporis & ſanguinis ſui ſacrificium: Sacerdos manus tantùm & linguã accommodat. Itaque virtus omnis & efficacia, non eſt vnquam tributa niſi vnico mediatori Chriſto, niſi vnico illi ſacrificio, quo ſe ille obtulit in ara crucis. Sacerdoti nihil eſt attributum præter miniſterium.

Omnis gloria in ſolum Chriſtum à ſacerdote, quãuis me-

Quamobrem nihil habes quod quiriteris Brenti. Non tribui

tribuimus creaturæ, quod eſt ſolius diuinæ maieſtatis, quódque ſoli conuenit Chriſti perſonæ. Quò magis autē ita rem habere cognoſcas, omnem nos gloriam in ſolum Chriſtum transferre, etiamſi peccator ſit miniſter, nō ideò minus valere putamus, quòd manibus illius offertur ſacrificium. Nihil enim tribuimus hominis operi per ſe conſiderato, ſicut falsò tu nos inſimulas: ſed omnia referimus ad illud Chriſti ſolius opus, quo ſe pro nobis Deo patri victimam obtulit in ara crucis. Et hoc eſt quod à ſcholaſticis dicitur, miſſam valere ex opere operato, non autem ex opere operantis. Opus operans appellare placuit, ſiue ſacerdotis actionem, quod Antiſidiorenſi viſum eſt, ſiue ſacerdotem ipſum ſacris operantem. Sic enim loquitur Innocentius: Non ergo ſacerdotis iniquitas effectum impedit Sacramēti, ſicut nec infirmitas medici virtutem medicinæ corrumpit. Quamuis igitur opus operās aliquando ſit immundus, ſemper tamen opus operatum eſt munbum. Opus operans vocat hic Innocentius miniſtrum ſacerdotem. Opus autem operatum vocant Scholaſtici, rem immolatā. Cùm itaque docent miſſam ex opere operato valere, quid aliud videntur docere, quàm nō eſſe perſonam aut actionem ſacerdotis attendendam, verùm ipſam, quæ præſens eſt in altari, rem immolatam, ipſum verum Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, ipſum verum Chriſti ſanguinem, qui pro nobis fuſus eſt in remiſſionem peccatorum noſtrorum: Huius pro nobis traditi corporis, huius pro nobis fuſi ſanguinis virtute, non meritò ſacerdotis aut actione fieri, vt cum Deo reconciliationem, peccatorum remiſſionem, & ea quæ petimus conſequamur omnia. Potuit autem dici magis pium aliquid, aut veritati Chriſtianæ magis conſentaneum? Quid enim? An non omnem hac ratione fiduciam ab homine transferunt, & in ſola Chriſti paſſione, (nam paſſio Chriſti eſt ſacrificium quod offerimus) collocari iubent? cùm Propheta dicentes, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Nolunt vt quiſquam in ſanctitate vel in externo ſacerdotis opere ſpem ſuam defixam habeat, verùm in agno illo immaculato, cuius precioſo ſanguine redempti ſumus: Hic eſt, qui tollit

diatere, trāſfertur.

Quid ſcholaſticis opus operans & operatum.

Antiſidi. in prima parte ſummæ.

Innoc. lib. 3 myſteriorū Miſſæ. ca. 5

Miſſa valet ex opere operato.

Scholaſtici quātū Chriſto Mediatori tribuūt eóſque indignè taxari.

Hier. 17

1. Pet. 1

Ioan.1 tollit peccata mundi: hic eſt in cuius nomine ſi quid pe-
Ioan.15 tierimus patrem, dabit nobis. Hic eſt verus aduocatus,
2.Cor. 5 mediator, & reconciliator noſter. Homo ſacerdos miniſter tantùm eſt reconciliationis: miniſterium enim reconciliationis dedit illi Deus. Vera propiciatio, vera pro
Heb.3 peccatis noſtris reconciliatio, verus ſacerdos in æternum, ſolus ſanctus & immaculatus pontifex, qui & exauditus
Heb.9 eſt, & exauditur ſemper pro ſua reuerentia, non eſt alius quàm ille, qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, qui ſedens ad dexteram patris, etiam nunc interpellat pro nobis Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Cuius
Rom.8 corporis & ſanguinis ſacramentum, cùm præſens adſit in
Heb.9 altari, cùm ſubiiciatur ſub oculos adſtantium, quemadmodum ille ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: in huius ſacraméti præſentia, ſicut à ſancto mar-
Cypr. ſermone de cœna Domini. tyre Cypriano ſcriptum eſt, non ſuperuacuè mendicant lachrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam.

Hæc eſt eorum doctrina, quos tu Aſoticos & Sorbonicos Prælatos vocas. Quæſo autem te, num tribuunt creaturæ, quod ſoli diuinæ maieſtati, & ſoli perſonæ Chriſti conuenit? Quò certiùs autem cognoſcas, ita rem habere ſicut diximus, quamuis multi ſint, qui tractent quæſtionem hanc, vtrùm ſacerdotis mali Miſſa tantundem va-
1. Parte.3 Quæſti.82 artic.6 leat, quantum boni (tractant enim eam, 1 Thomas de Aquino, 2 præceptor eius Albertus, 3 Bonauentura, 4 Ioannes Gerſon, 5 Gabriel Biel, & alij nonnulli) nos tamen
2 in lib. 4 ſentent. diſtin.13. artic. 31. 3. In 4. lib. ſent. diſtin. 13. quæſt.4. 4. ſer. 2. de die mortuorũ. 5. In expoſitione ſacri canonis miſſæ, lectione vel vnius Ioannis Scoti teſtimonio contenti erimus, & eius verba paucis adſcribemus: Miſſa, inquit ille, non ſolùm valet virtute meriti ſiue operis operantis, ſed etiam virtute ſacrificij & operis operati. Vel non ſolùm valet virtute meriti perſonalis ſacerdotis offerentis, verumetiã virtute meriti generalis Eccleſiæ, in cuius perſona per miniſtrum communem offertur ſacrificium. Alioqui miſſa mali ſacerdotis, qui in illo actu non meretur perſonaliter, ſed demeretur, nulli valeret in Eccleſia: quod reputatur communiter inconueniens. Et rationabiliter iuxta illud Ioannis: Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Quandoquidem enim Chriſtus vt ſummus ſacerdos offert, panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita.

Hic dices Brenti: Vel hæc ipſa verba planum faciunt ita eſſe, quemadmodum à nobis commemoratum eſt, quòd virtutem reconciliationis non ſoli perſonę Chriſti tribuitis, verumetiam operi ſacerdotis. Audi quæſo Brētí: Duas perſonas ſuſtinere ſacerdotem docemus: vnam Chriſti capitis, cùm conſecrat, ſiue ſanctificat, offert, diſtribuit. Tunc, manus, lingua, miniſterium, hominis eſt mortalis, ipſa verò conſecratio, ſiue ſanctificatio, oblatio, diſtributio, denique virtus omnis & efficacia, non eſt niſi æterni ſacerdotis illius & immortalis, Domini noſtri Ieſu Chriſti. Aliam Chriſti corporis Eccleſiæ: vt oblationis in cruce factæ per filium, cuius fit in altari repræſentatio, fructum ad fideles omnes redundare faciat. Hoc igitur dicit Scotus, ſiue ſacerdotem conſideres, tanquam Chriſti capitis, ſiue tanquam Chriſti corporis miniſtrum, vtroque modo valet Miſſa. Nam quod ad prius illud miniſterium attinet, non refert quo ſit vitæ merito ſacerdos. Chriſtus eſt enim ſummus ille ſacerdos, qui ſemetipſum offert. Panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Quamobrem non hominis ſacerdōtis actio, verùm Chriſti ſacerdotis oblatio, Chriſti caro, quam ſemel in ara crucis pro nobis in mortem obtulit, illa eſt vita mundi, illa eſt per quam ſalutem conſequimur: hominis autem ſacerdotis, nihil aliud eſt quàm miniſterium. Virtus omnis penes carnem illam eſt, quæ cùm propter noſtram ſalutem in cruce pependiſſet, nunc ad dexteram Dei collocata pro nobis interpellare nunquam intermittit. Rectè enim ab Auguſtino dictum eſt: Qui fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo reputatur, ſed non contaminatur donum Chriſti. Quod per illum fluit, purum eſt: quod per illum tranſit, liquidum venit ad fertilem terram. Puta quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt: per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas: in canali lapideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fructum adfert. Spiritalis enim virtus ſacramenti, ita eſt vt lux, & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundos tranſeat, non inquinatur. Quod verò ſpectat ad poſterius miniſterium, quo ſacerdos fungitur pro Chriſti corpore Eccleſia, ſi dicit Scotus, aliquid valere miniſtri meritū, ſi bonus ſit, quid aliud dicit, quàm quod

26 in quotlibetis quæſtio. 20.

Ioan. 6.

Sacerdos duas ſuſtinet perſonas.

Sacerdotū improbitas non derogat efficaciæ ſacramentorū

Auguſti. tractatu 5. in Ioan.

Iaco.3 ſcriptura loquitur? Multum valet deprecatio iuſti? Sed ſi nullum etiam ſit ſacerdotis meritum perſonale, valere tamen dicit ſacerdotis preces, virtute meriti generalis Eccleſiæ, cuius perſonam agit: quæ tamen non aliter valent, niſi pro nobis interpellet verus ille ſacerdos, mediator, & reconciliator noſter, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ita vt omnis virtus & efficacia precum etiam noſtrarum, ex illius interpellatione pendeat: qui niſi pro nobis interpellaret, nullum eſſet precum noſtrarũ pondus, quæ quicquid valent, in illo & per illum valent. Hæc eſt Eccleſiæ doctrina Brenti, quæ ſi quid aliquando tribuit operibus, hactenus tribuit, quatenus eius qui paſſus eſt, & mortuus pro nobis, precioſo ſanguine ſunt reſperſa, ex quo precium ſuum omne mutuantur: omnem vt virtutem & efficaciam ſoli tribuat pro nobis fuſo Chriſti ſanguini. Verùm hac de re ſcripſimus vberiùs in Confeſſione noſtra Chriſtiana, vbi & quale ſit ſacerdotium ſacrificiúmque noſtrum, quod hoc loco perſtringere tu videris, & quid operibus hominum ab Eccleſia tribuatur, copioſè diſſeruimus. Fortaſſis autẽ legiſti Brenti, quid ſcribat Baſilius, locum illum adducens Euangelij, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Sic enim ille loquitur: Non quòd per ſe iſta ad mundationem ſufficiant, cùm principaliter opus ſit miſericordia Dei & ſanguine Chriſti: in quo & aliorum omnium redemptionem habemus, ſi in vnoquoque dignos reſipiſcentiæ fructus fecerimus. Quod ille dixit de eleemoſyna, hoc idem nos quoque ſentimus de omnibus aliis piis operibus. Quibus ſi quando mundari, vel reconciliari quenquam Deo dicimus (nam & ieiunia & preces ad placandam iram Dei non ſine ſcripturarum autoritate rectè adhiberi docemus) principaliter tamen egere nos miſericordia & ſanguine Chriſti profitemur: per quem & in quo valent, quicquid valent opera noſtra omnia. Hæc vos aut ignoratis Brenti, atque ita neque quæ dicitis, neque de quibus affirmatis, intelligitis: aut ſi non ignoratis nos ita docere, tanto maior eſt improbitas veſtra: qui cùm ſecùs rem habere ſciatis, apud multitudinem tamen imperitam nos traducere non veremini, quaſi nos per ſummam impietatem creaturæ tribuamus, quod ſoli diuinæ maieſtati, ſolique

Quatenus Eccleſia operibus noſtris tribuat aliquid.

Baſil. in regulis cõtractioribus, quæſtio. 27

Quò dicamur operibus mũdari, Deóque recõciliari.

perſonæ Chriſti conuenit:& cùm veritate non poſſitis, eiuſmodi confictis calumniis perficere ſtuderis, vt quàm plurimos à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia Dei, ſegregare queatis. Verùm hæc extra cau ſam hac quidem de re dicta ſufficiant.

Cõtrouerſia de Oſa manus arcæ ad mouente.

Reſponſio.

Nazan. in Apologet.

Redit iterum ad conuitia Brentius,& grauiter inuehitur in Petrum à Soto, quòd ſcripſerit Oſam licere ſibi credidiſſe ſimpliciùs & præter omnem temeritatem arcę manus admouere. Quaſi verò multũ hoc ab eo diſſimile fuerit, quod à Gregorio Nazanzeno, quem Thologum Græci vocant, ſcriptum eſt, Oſam hunc arcam iamiam lapſurã manu ſedula & ſolicita ſuſtentaſſe. Certè quod ſedulò, quod ſolicitè fit non omnino temerè fieri videtur. Adeò veteres etiam illi Theologi, non ſe putauerunt vlla neceſſitate adſtrictos eſſe, vt iiſdem ſemper verbis ſcriberent, quæ in Canonicis libris continentur. Sed cùm validiora, quæ proferat, argumenta nõ habeat, cauillis eiuſmodi virum & bonum & doctum vexare conatur. Nos autem cõuitia, iocos & ſcommata Brentij miſſa faciamus, ac ſilentio præteritis iis, quę, vel non multum ad rem faciunt, vel abundè iam à nobis confutata ſunt, de re potiùs ipſa ſermonem noſtrum inſtituamus. Itaq; nihil eſt quòd de Oſa quoque plura verba faciamus, quandoquidem quæ dicta ſunt de Oſia, rectè huc accommodari queunt. Quin & de gradu principum & Epiſcoporum in Eccleſia (qua de re petulanter admodum cum venerabili viro Petro à Soto rixatur Brentius) non eſt neceſſe nunc agere pluribus: erit alius locus ea de re dicendi magis opportunus, vbi quem in Eccleſia Dei quiſque gradum obtineat, ex Eccleſiæ praxi, Deo bene iuuante, demonſtrabimus.

Ephe. 4

1. Cor 12

Niſi ſaluus in Eccleſia ſit ordo, hæreſes non expugnabuntur.

Nihil autem erat quod offenderetur Brentius, quòd ex Pauli ſententia Petrus ordinatiſſimam eſſe ſcribit Eccleſiam. Hac quidem de re cum Paulo rixari Brentium oportebat, non cum Petro. Quid autem potuit veriùs dici, quàm quòd à Petro dictum eſt? Tolle, inquit ordinem in docendo, & neceſſe eſt tot eſſe doctrinę diuerſitates, quot auræ flatus, quibus non minùs inſtabiliter circunferantur paruuli, quàm arundo à vento agitata. Nónne clamat hoc res ipſa Brenti, vt ſi minùs Petro ſcribendi, ſaltem lectis iſtis tam diſſectis, modò non ipſam vocẽ hanc emit-

mittentibus,ac re ipſa te eſſe declarantibus, fidem habere te oportuerit? Sataniſmum enim hunc,quem operis huius initio recenſuimus,quæ res nobis aliapepererit,quàm quòd Apoſtoli, paſtoris, doctoris officio fungi quiſque vult? etiamſi legitimè vocatus non ſit. Verùm intelligit hoc Brentius,ſi ſaluus ſit ordo in Eccleſia, hæreſes conſiſtere non poſſe: quamobrem hunc ſibi præcipuè cenſet oppugnandum.

Virulenta Brentij obiectio circa principũ poteſtatem.

Quid autem non fecit Brentius,vt quàm poſſit maxima Catholicis Epiſcopis principum odia conflare queat? Quàm virulenta ſunt hæc illius verba? Ne autem Aſotus omnem honorem & dignitatem auferat à regibus & principibus, facit eos autoritate legis, quæ de ambiguis & difficilibus cauſis ad ſacerdotes referendis extat, ſacerdotum apparitores & lictores. Hoc reſtat, inquit, principi erga populum eius, ſuperbiam & inobedientiam erga Dei miniſtros & doctores legis compeſcere, atque ſeueritate legum, ſententiam illorum exequi, ne videlicet in contemptum veniat.

Reſponſio.

Quæſo te Brenti, quoties aliquis fidem principis implorat, vt quem non ſine cauſa portat gladium in maleficium aliquem ſtringi iubeat, num ſtatim eum apparitorem & lictorem facit? At vos, inquit Brentius, vultis vt hoc ſine vllo ſuo iudicio & cognitione faciat. Quotus quiſque princeps autem eſt, qui de cædibus & maleficiis ipſe cognoſcat,& non aliorum iudicio ſtringi gladium in ſontes faciat? Nam à quocunque tandem iudicatum fuerit,gladius certè non ſtringitur, niſi principis autoritate: ſicut nec iudicium vllum fit de ſeculi rebus quibuſcunque tandem,niſi principis autoritate. Quàm pauci verò fures, quàm pauci ſicarij, quàm pauci grauiorũ etiam ſcelerum conuicti, ſupplicium capitis luerent, ſi non liceret id de quoquam ſumere, niſi cuius cauſam princeps ipſe iudicaſſet? Credit princeps à ſe conſtituto legitimo iudicio, habet apparitores & lictores ſuos, per quos, quas cõmeruerit quiſque, pœnæ de quoque ſumuntur. Quòd ſi credit princeps iudicibus à ſe cõſtitutis, quid ni credat iudicibus ab ipſo Deo conſtitutis? vt faciat quod in Deuteronomio præcepit Dominus: Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur homo il

Iudiciũ de cauſa fidei

mo ille. Docebimus autem hoc ſuo loco, quòd ex quo tempore penes Chriſtianos eſſe cœpit imperium, ad hoc vſque noſtrum ſeculum nemo fuerit regum & principum Chriſtianorum, qui ſibi de cauſa fidei iudicium arrogare ſit auſus, de qua liberam ſemper cognoſcendi poteſtatem penes ſolos Epiſcopos, quotquot ſe Chriſtianos profitebantur, eſſe voluerunt. Quos illi pronunciaſſent hæreticos, eos pro hæreticis habuerunt, & ab omnibus tales haberi, nec receptum illis in ſuis terris dari ſanciuerunt. Quam verò fidei doctrinam in concilio congregati Patres approbaſſent, eam firmiter ab omnibus obſeruari mandauerunt: ſi qui contra venire auſi fuiſſent, ſeueritate legum in eos animaduerterunt. Nunc vnicam Imperatoris Iuſtiniani conſtitutionem, quàm in actis quintæ Synodi inſerta reperimus, ea de re produxiſſe contenti erimus. Rem, inquit, non inſolitam imperio & nos facientes, ad præſentem venimus legem. Quoties enim ſacerdotum ſententia, quoſdam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit, quemadmodum Neſtorium, Eutychen, Macedonium, Arrium, & Eunomium, ac quoſdam alios ad iniquitatem non minores illis: toties imperium eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum autoritate fuit. Audis hic Brenti, quòd rem inſolitam imperio ſe facere dicit Imperator. Nam ita factitabant anteà quoque Conſtantinus, Theodoſius, Valentinianus, Martianus, & alij quidam Imperatores Romani. Quid autem factitabant? Num de cauſis fidei cognoſcebant? num hæreticum quenquam pronunciabant? num indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus deponebant? nihil minus. Quin illi ab hac temeritate tam longè abfuerunt, quàm qui longiſſimè, vt quæ propria ſunt ſacerdotum, ea ſibi ſumerent: quod vererentur, ne quas pœnas de Ozia, deque Oza propter non diſſimilem cauſam ſumptas legerant, iiſdem afficerentur & ipſi. Suum itaque iudicium ſacerdotibus liberum permittebant. Si quos illi condemnatos hæreſeos de ſuis ſedibus depoſuerant, eiuſdem ſententiæ, & ordinationis cum ſacerdotum autoritate fuerunt: hoc eſt, quicquid ſacerdotum ſanxiſſet autoritas, id

Semper penes Epiſcopos fuit.

Iuſtin. Imperator.

Imperatores antiqui de fidei cauſa non cognoſcebant.

cùm ipſi firmum & ratum habuerunt, tum ab aliis omnibus imperio ſuo ſubiectis firmum & ratum haberi iuſſerunt, & vt executioni debitæ mãdaretur ordinauerũt. Metuebat enim eorum quiſque, ſi præire quàm ſequi: ſi ducere potiùs ad ſe Dei ſpiritum, quàm ab eo duci maluiſſet: ne vocem Chriſti ſibi dicentis audiret: Vade poſt me Satana. Quamobrem nullus eorum de hæreſi iudicauit vnquam, ſed quos legitimè congregati Epiſcopi hæreticos pronunciaſſent, in eos quod iuris erat ſtatuerunt: nihil veriti, ne Brentius, aut eius ſimilis aliquis, eos qui non caſtrorum & oppidorum aliquot principes, verùm orbis totius imperatores fuerunt, apparitores & lictores vocaret: ſi cùm Dei miniſtri eſſent, neque ſine cauſa gladium portarent, vindices in iram, id quod ſui fuit muneris exequerentur. Vſqueadeò autẽ nihil eorum hac re maieſtati detrahebatur, vt quantò ſe gerebant hac in parte ſubmiſſius, tantò & apud homines honoratiores, & apud DEVM eſſent ſublimiores. Quos enim in miniſtris ſuis quamlibet iuxta mundum vilibus & abiectis tantopere DEVM honorare videbant, iis maiore cum alacritate reuerentiam & obedientiam omnem præſtabant. Fit enim non rarò, quales ſe principes gerunt erga ſupremum omnium regẽ Deum, vt populi ſibi ſubiecti talia viciſſim erga ſe ſtudia experiantur.

Obiectio alia. Sed hic obſtrepit Brentius, Quid ſi ſacerdotes definirent aliquid contra legem Domini? Quid ſi ij, qui iactant ſe eſſe Dei miniſtros & legis doctores, ſuperbi ipſi & arrogantes eſſent, & nollent legi Domini obedire: an non liceret principi ſeueritate & gladio ſuo vti? *Reſponſio* Quid autem Brenti, ſi princeps à te perſuaſus, putaret aliquid contra legẽ Domini ſacerdotes definiuiſſe, quod orbis totius Chriſtiani conſenſus non eſſe contra legem Domini definitũ, teſtaretur? Nunquid non orbis potiùs totius conſenſui quàm principis alicuius ſenſui, ex tuo, vel tui ſimilium ſenſu pendentis, fides habenda foret? *Quid ſi Põtifex impia mãdet quærit Brẽtius.* Sed quid (inquit) ſi ſummus ſacerdos fuerit pſeudopropheta & ſomniator, & iuberet alienos deos ſequi, haberétque ſuæ ſententiæ ſuffragatores maximam partem ſacrificulorum: an tum non liceret principi vnà cum paucis reliquis ſiue ſecularibus, *Soti ſententia.* vt vocant, ſiue ſpiritualibus, de impietate ſacerdotis & ſuorum

ſuorum ſuffragatorum iudicare,& iuxta ſeueritatem legũ in eos animaduertere? Hic iam,inquit,reſpondet nobis Aſotus,quòd in Eccleſia non poſſit deeſſe legitima ſacerdotum ſucceſſio,nec in illis doctrinæ veritas: quippe quòd habeat promiſſionem ſempiternæ præſentiæ Spiritus ſancti. Quid autem dici verius potuit,quàm quòd à Petro dictum eſt? Niſi fortè non ſunt veræ voces illæ Chriſti, Ego vobiſcum ſum vſque ad cõſummationem ſeculi: Rogabo Patrem,& alium paracletum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum: quódque dixit idem de Eccleſia, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Quòd ſi potuit nõ verum dicere veritas,falſum ſcripſiſſe Petrum à Soto con fitebimur. Neque enim ſolis hęc Apoſtolis, verum & eorum ſucceſſoribus dicta ſunt. Sed nihil eſt quod minus ferre poſſint hæretici,quàm vt aliquid ſacerdotum legitimæ ſucceſſioni tribuatur: quæ ſi quam debet autoritatem retinuerit,iam ſectas ſuas conſiſtere non poſſe facilè perſpiciunt. Atqui demonſtrauimus hoc alibi, quòd & ibi eſt Eccleſia,vbi eſt legitima ſacerdotum & Epiſcoporum ſucceſſio: & ab hac ſucceſſione ſemper doctrinæ veritas eſt petita. Teſtatur autem hoc aureus ille Vincentij Lirinenſis libellus, quem ante mille ducentos plus minus annos, hac ipſa de re conſcripſit: neque fuit ferè veterum quiſquam, qui quoties eſſet de dogmatibus Eccleſiæ exorta diſputatio, non ad hanc, tanquam ad ſacram anchoram quandam,ſibi confugiendum eſſe putaret.

Reſponſio.

Mat. 28

Ioan. 14

Mat. 16

Ibi Eccleſia, vbi ſacerdotum legitima ſucceſſio in ſede Petri.

Vincent. Lirinen.

Teſtimonia Patrum.

Longè vetuſtiſſimus fuit Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus,qui docet agnitionem veram eſſe doctrinam Apoſtolorum,& antiquum Eccleſiæ ſtatum in vniuerſo mundo,ſecundum ſucceſſiones Epiſcoporum,quibus illi eam quæ in vniuerſo loco eſt,Eccleſiam tradiderunt,quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita. Et in eodem libro aliquanto ſuperiùs: Eis tantum in Eccleſia Epiſcopis obedire iubet,qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis: qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum ſecundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſſione,quocunque loco colligantur, ſuſpectos haberi vult,vel quaſi hæreticos & malæ ſẽtẽtiæ,vel quaſi ſcindentes & elatos,& ſibi placentes. Audín' tu Brentij,quid Irenæus dicat? Cum ſucceſſione,inquit, Epiſcopa-

Irenæus lib. 4. cap. 63.

Ibid. cap. 43

rus chariſma veritatis certum acceperunt. Quo autem aliò remittit nos Tertullianus, quàm ad ſucceſſionem hanc? Quid aliud exigit ab hæreticis, quàm vt oſtendant ex qua autoritate prodierunt? Edant, inquit, origines Eccleſiarum ſuarum; euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum; ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit autorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Sicut Eccleſia Smyrneorum Polycarpum à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. Proinde vtique & cæteræ, exhibent quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Num autem ab hoc diſſenſit Cyprianus, cùm dicit, Eccleſia vna eſt, quæ vna intus eſſe & foris non poteſt? Nam ſi apud Nouatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Quòd ſi apud Cornelium fuit, qui Epiſcopo Fabiano legitima ordinatione ſucceſſit, Nouatianus in Eccleſia non eſt. Iam verò cùm Cathedræ Petri ſe conſociari dicit Hieronymus, cùm qui iungitur illi, eum ſuum eſſe dicit, cæteros ſe noſſe negat: quid aliud quàm ibi Eccleſiam, ibi chariſma veritatis eſſe innuit, vbi eſt legitima Epiſcoporum ſucceſſio, quæ à Petro ſumpſit initium? Quàm frequens autem eſt Auguſtinus in hac Epiſcoporum & ſacerdotum ſucceſſione commemoranda? Multa ſunt, inquit, quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſſimè tenent. Tenet conſenſio populorum atque gentium, tenet autoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata. Tenet ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſacerdotum ſucceſſio. Et alibi: Numerate, inquit, ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede, & in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſſit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Quod autem in eo Pſalmo ſcripſit, in epiſtola ad Generoſum ipſe fecit, ac Romanos Epiſcopos inuicem ſibi ſuccedentes, enumerauit, à Petro vſque ad Anaſtaſium. Quibus enumeratis, In hoc ordine, inquit, ſucceſſiõis nullus Donatiſta Epiſcopus inue

Tertull. de præſcriptionibus hæreticorum.

Cypri. lib.1 epiſt. 6.

Patres commemorant ſucceſſores Petri.

Hierony. ad Damaſum ſcribēs.

Auguſti. cōtra epiſtolam Manichæi cap. 4

Idem in Pſal. contra partem Donati.

Idē epiſtola. 165

inuenitur. Quod idem & ab Optato, qui fuit æqualis Auguſtini, factum legimus. Is contra Parmenianum ſcribens, cum ſcire dicit, Petro primùm Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorũ caput Petrus, inde Cephas appellatus eſt, in quo vno Cathedræ vnitas ab omnibus ſeruaretur: vt iam ſchiſmaticus eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra vnica, quæ eſt prima, ſedet prior Petrus, cui ſucceſsit Linus. Ac enumeratis vſque ad Syricium, qui tum in Cathedra Petri ſedebat, Romanis pontificibus: Veſtræ, inquit, Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare. Simili enumeratione ſucceſsionis Pontificum Romanorum vſus eſt antiquiſsimus Irenæus. Quo in loco ſimul illud aſſeuerat, quòd ad Romanam Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper conſeruata eſt, ea quæ ab Apoſtolis eſt, traditio. Enumerationem autem hanc Irenæi tranſcripſit etiam in Eccleſiaſticam hiſtoriam ſuam Euſebius.

Opta. li. 2 contra Donatiſtas.

Irenæ. li. 3 cap. 3. de autoritate Romanæ Eccleſiæ.

Euſeb. li. 5 ca 6. Eccleſiaſti. hiſtoria.

Vides itaque iam Brenti, quantum huic ſucceſsioni tribuendum putauerint viri doctiſsimi ſanctiſsimique, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Optatus, & alij, quos longum eſſet omnes enumerando recenſere. Sed adhuc Auguſtinum audiamus. Cùm igitur (inquit) tantum auxilium Dei, tantum profectum fructúmque videamus, dubitabimus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ vſque ad confeſsionem generis humani ab Apoſtolica ſede per ſucceſsionem Epiſcoporum, fruſtrà hæreticis circum latrantibus, & partim plebis ipſius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maieſtate damnatis, culmen autoritatis obtinet? Cui primas dare nolle, vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantiæ. Nam ſi nulla certa ad ſapientiam ſalutémque animis via eſt, niſi cùm eos rationi præcolit fides, quid eſt aliud ingratum eſſe opi atque auxilio diuino, quàm tanto labore præditæ autoritati velle reſiſtere? Et ſi vna quæque diſciplina quanquam vilis & facilis vt percipi poſsit, doctorem aut magiſtrum requirit, quid temerariæ ſuper-

Auguſt. de vtilitate credendi cap. 17 & 49.

biæ plenius, quàm diuinorum ſacramentorum libros, & ab interpretibus ſuis nolle cognoſcere, & incognitos velle damnare? Et iterum alio loco, deſcribens peſtilentiæ Cathedram: Quoniam, inquit, Cathedram peſtilẽtiæ non eſſe de Dei ordinatione aſſeuerauerimus, etiam eorum, qui extra Eccleſiam, vel contra Eccleſiam ſedes ſibi inſtituerunt, Cathedram peſtilentiæ dicimus. Qui enim incõceſſa præſumptione reus eſt, quantò magis ſi & corrumpat traditionem eius, cuius ſedem vſurpat? Nam & ordinem ab Apoſtolo Petro cœptum, & vſque ad hoc tempus per traducem ſuccedentium Epiſcoporum ſeruatum, perturbant, ordinem ſibi ſine origine vendicantes, hoc eſt, corpus ſine capite profitẽtes: vnde congruit etiam, eorũ ſedẽ Cathedram peſtilentiæ appellare. Nec enim ideò impunè erunt, quia ſub Dei nomine hoc agunt: conſtat enim ſuas illos cauſas ſub Dei nomine agere. Nõ enim zelo Dei hoc agunt, ſed ſibi locum volẽtes defendere: cùm ſciamus Core, & ducentos quinquaginta viros, per præſumptionem Deo offerentes, hiatu terræ abſorptos eſſe: & Oſiã regem, cùm Deo illicitè obtuliſſet, lepra in fronte percuſſum. Quàm graphicè verò depingit vos Auguſtinus Brenti? Cathedram veſtram, vocat Cathedram peſtilentiæ: vel hoc ipſo nomine, quòd ordinem ab Apoſtolo Petro cœptum, & vſque ad hoc tempus per traducem ſuccedentium Epiſcoporum ſeruatum, perturbatis: ordinem ſine origine vobis vendicantes, hoc eſt corpus ſine capite profitẽtes. Nec ideò vobis id impunè futurum dicit, quòd ſub Dei nomine hoc agitis, quaſi verbum & Euangelium eius vindicare volentes: cùm conſtet, veſtras vos cauſas agere ſub Dei nomine, veſtrum vos verbum ſub verbi Dei prętextu propagare velle. Potuítne dici quicquam aptius ad vos deſcribendos? Tales enim vos eſſe, quales deſcribit Auguſtinus, negare non poteſtis.

Idẽ de quæſtionibus veteris & noui Teſtamẽti q. 110

Cathedra peſtilentiæ apud hæreticos.

Neque verò nos hoc dicimus Brenti, quod nos tu dicere fingis, ideò ſtatim Apoſtolico ſpiritu quéque præditum eſſe, quòd ſit in Apoſtolorum ſedibus collocatus: neque ſic vnum aliquem Epiſcopum ſempiternæ ſpiritus ſancti præſentiæ promiſſionem habere dicimus, vt errare iam non poſſit. Scimus erraſſe, qui Iacobo Hieroſolymis, qui Andreæ in Achaia, qui Matthæo in Aethiopia, qui Philippo

Sedibus Apoſtolorum pereuntibus ſola perſtat inuicta ſedes Petri Romana.

lippo in Phrygia, qui Ioanni in Aſia, qui Bartholomæo in India, qui Iudæ in Perſide, qui Paulo ſucceſſerunt in Græcia. Sola eſt Romana Eccleſia, ad quam nunquã acceſſum habuiſſe perfidiam ſcribit Cyprianus: in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguiſſe principatum narrat Auguſtinus: in qua Patrum autoritatem incorruptam ſeruari teſtatur 1 Hierony. neque dubitat Romanam fidem, Catholicam fidem 2 appellare: ſicut & Ambroſius Epiſcopos Catholicos vocat Romanã Eccleſiam. Ad Pammachium verò & Oceanum ſcribẽs Hieronymus, Quiſquis es, inquit, aſſertor nouorum dogmatum, quæſo te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt quadringẽtos annos docere nos niteris quod anteà neſciuimus? Cur profers in mediũ, quod Petrus & Paulus edere noluerũt? Vſq; ad hunc diem ſine iſtà doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illã ſenex tenebo fidem, in qua puer natus ſum. Quid tibi videtur Brẽti? An non iiſdẽ verbis rectè nos vti cõtra vos poſſemus. Cur poſt mille quadringẽtos annos docere nos conamini, quod antè reſciuimus? Cur profertis in mediũ, quod neq; Petrus, neq; Paulus, neque quiſquam legitimus eorum ſucceſſor edere voluit? Vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina veſtra mundus Chriſtianus fuit. Illã adulti fidem tenebimus, in qua pueri nati ſumus. Vſq; adeò autem Romana fides, catholica ſemper fides eſt habita, vt Gratianus Imperator, quo imperãte vixit Hieronymus, quemadmodũ in Eccleſiaſtica hiſtoria ſcriptum, & in codicem Iuſtiniani relatum eſſe legimus, noluerit de fide diſputari: verùm edictum fecerit, vt cuncti ſubditi eam religionem retinerent, quam vertex Apoſtolorũ Petrus initiò tradidiſſet, ac tum Damaſus Romanus Pontifex cuſtodiret. In Chalcedonẽſi quoque concilio ſic legimus acclamatum: Omnes ita credimus: Papa Leo ita credit: Cyrillus ita credit: Papa Leo ſic interpretatus eſt. Et iterũ: Omnes ſic credimus: Papa Leò ſic credit: Anathema ei qui partit, & ei qui diuidit. Hæc fides Leonis Archiepiſcopi: Leo ſic credit: Leo & Anatolius ita credunt. Et iterum: Petrus per Leonem ita loquutus eſt: Apoſtoli ita docuerunt, piè & verè Leo docuit. Ac paulò poſt: Omnes ita credimus: ſicut Leo ita credimus.

Laus Romanæ eccleſiæ.
Cypr. lib.1. epiſt.3
Auguſtin. epiſt. 142
1. Ad Damaſum.
2. Librò 1. cõtra Ruffinum.
Ambroſ. in oratione funebri de obitu fratris.
Romana fides, Catholica fides.
Sozom. lib. 7.cap.4
C. de ſumma trin.
1. Cunctos populos.
Actione 2. Concilio Chalced.

Ex iis & aliis multis facilè cuiuis perſpicuum eſſe po-

teſt,quantum fuerit ſucceſſioni ſacerdotum tributum: in ea præſertim ſede,in qua ſemper viguit Apoſtolicæ Cathedræ principatus,ad quam de fidei cauſis referri ſemper fuit ſolitum: non à Catholicis tantùm, verumetiam ab ipſis non raro hæreticis, quòd ibi potiſſimùm ſarcita iri damna fidei ſpes eſſet,vbi non poſſet fides ſentire defectum:quam ſolius ſedis huius prærogatiuam eſſe dicit *Bern. epiſt. 190.* Bernardus. Fatetur autem hoc etiam Caluinus veſter, quod res ipſa loquitur,magnum Romanæ Eccleſiæ honorem vbique detuliſſe veteres,reuerentérque de ea loquutos: vel quòd fundata & conſtituta fuiſſet Petri miniſterio: vel quòd in ea caput eſſet imperij: vel quòd, cùm Orientales & Græcæ eccleſiæ, Africanæ etiam, multis opinionum diſſenſionibus inter ſe tumultuarentur, hæc ſedatior aliis & minùs turbulenta fuerit: Ita factum eſt, inquit,vt pij & ſancti Epiſcopi ſedibus ſuis pulſi, illuc ſe, velut in aſylum, aut portum quendam ſæpè reciperent. Nam quo minùs, inquit, acuto & celeri ſunt ingenio Occidentales Aſiaticis & Aphris, eo etiam ſunt rerum nouarum minùs cupidi. Hoc ergo Romanæ Eccleſiæ plurimum addidit autoritatis, quòd non ita dubiis illis temporibus tumultuata eſt, vt reliquæ, ac doctrinæ ſemel traditæ fuit omnibus aliis tenacior. Hactenus Caluinus. Ad hanc igitur nos quoque, more maiorum noſtrorum confugimus, quoties de dogmate aliquo fidei conuertitur,vt illa nos doceat, quid per longam Epiſcoporum in ea ſucceſſionem traditum de eo fuerit. In qua traditione libenter acquieſcimus, nec temerè nobis ab ea diſcedendum eſſe putamus. Hæc eſt ſucceſſio ſacerdotum Brenti, de qua nos gloriamur: quam ſempiternæ Spiritus ſancti præſentiæ promiſſionem habere, perſuaſum firmiter habemus: quam vos heri, quod aiunt, & nudiuſtertius nati, cùm proferre non poſſitis,mirandum non eſt, ſi in ea oppugnanda neruos veſtros omnes contenditis. Verùm erit alius hac de re dicendi locus magis opportunus.

Caluinus quantũ tribuat Roma. eccleſiæ.

Confugiendum in dubÿs fidei ad eccleſiam Romã.

4. Reg. 16. Quòd autem Vriæ exemplo,qui voluntati regis Achas obſequutus inſtituit in tẽplo Dei altare Damaſcenorum, demonſtrare conatur Brentius, qui ſuccedunt generi dignitati officio Aaronis,non ſtatim eos eodem eſſe ſpiritu ſancto

Exemplum Vriæ & falſorum Pro-

ſancto præditos: quódq; prophetarum teſtimoniis idem oſtendere conatur, qui pontifices & ſacerdotes ſui temporis vocant ſpeculatores cæcos, ignaros, canes mutos, qui dicunt Prophetas prophetaſſe mendacium, ſacerdotes applauſiſſe manibus, contempſiſſe legem, polluiſſe ſanctuaria, poſſumus hæc vno verbo refutare, ſi negemus, aut Vriam pontificem, aut eos, de quibus Prophetæ loquuntur, ſacerdotes Aaroni ſucceſſiſſe, Leuiticiq; generis fuiſſe. Quod non obſcurè nobis indicant illa ſcripturæ verba, vbi de Hieroboam dicitur: Fecit fana in excelſis, & ſacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Leui. Quo in loco commentator cauſam etiam reddit, quamobrem de qualibet tribu indifferenter ſacerdotes fecerit: Quia tribus, inquit, Leui noluit conſentire ei, & ideò dixit populo, quòd non oportebat habere ſacerdotes de tribu Leui. Vides Brenti, quemadmodum vbi fuit ordinaria ſucceſſio ſacerdotum, ibi non eſt aſſenſus præſtitus ad idololatriam. In eo verò, quod proximè ſequitur capite, ſcribitur de eodem Hieroboam, quòd fecit de nouiſſimis populi ſacerdotes excelſorum. Et in ſequenti libro de populo dicitur: Fecerunt ſibi de nouiſsimis ſacerdotes excelſorum, & ponebant eos in fanis ſublimibus: Ioſephus verò ſic inducit loquentem Hieroboam, poſteaquàm fecerat duas vitulas aureas: Conſtituam ex vobis ipſis ſacerdotes earum atque Leuitas, vt tribu Leui nequaquam, neque filiis Aaron indigeatis, ſed qui voluerit veſter eſſe ſacerdos, offerat vitulum, &c. Iámne perſpicis Brenti, quemadmodum ipſe contra te produxeris teſtimonia? De vobis enim dixerunt iſta prophetæ, qui ſacerdotes eſtis excelſorum, apud quos nulla eſt ordinaria ſucceſsio: qui contrà quàm à Paulo præceptum eſt, ipſi vobis honorem ſumitis, & curritis, cùm vos non miſerit Dominus. Vos cæcos cæcorum duces vocant, vos prophetare mendacium, vos contemnere legem, vos polluere dicunt ſanctuaria. Verùm demus hoc tibi, quòd Aaronis dignitati ſucceſſerit Vrias: quæſo te, quid ille fecit aliud, quàm quod aliquando factum à Marcellino pontifice legimus? qui in horribili illa Chriſtianorum ſub Maximiano & Diocletiano perſequutione, metu ſuppliciorum, quæ fuerant illi inten

phetarū legis non ſapuet Brētio.
Eſa.56
Ezec.22
Hier.5
3.Reg.12
Idololatria non fuit in ſucceſsione ſacerdotum Leuiticorū.
4. Reg.17.
Lib.8. antiqui.cap.8
Loca Prophetica de pſeudo prophetis ad hæreticos pertinent.
Heb.5
Hie.13
Marcelli. Pont.

intentata,thura adoleuit,aríſque iniecit.Nõ ab Vria pontifice proceſſit facinus hoc, ſed à rege, cuius voluntati pontifex obſequutus eſſe ſcribitur,nõ autem vltrò contra legem veniſſe.Vel hoc ſolum exemplum docere te Brenti potuit,quàm ſit periculoſum quod tu fieri debere contendis,principi de religione ſtatuendi poteſtatem permittere:quem hac in parte ſequi,quàm præire, ſubiectum eſſe pontifici,potiùs oportet,quàm illi præſcribere velle.Quã ob rem etiam hoc,quod tu pro defendenda cauſa tua produxiſti,contra te magis facere videtur: Non enim pontifex decreuit, vt altare Damaſcenorum in templo conſtitueretur,ſed penes quem tu vis eſſe de talibus decernendi poteſtatem,Regi præcipienti paruit:vt metu magis,quàm vel errore,vel inſcitia,vel temeritate,peccatum à pontifice fuerit. Quem ſi poſteà ſicut Marcellinum feciſſe commemoratur,facti ſui pœnituiſſet, eandem proculdubio, quam ille peccati ſui veniam fuiſſet conſequutus. Verùm nihil de eius pœnitentia narrat hiſtoria:quòd imperio iubentis Regis paruerit,hoc tantùm commemorat.

Reſpondatur obiectioni de filiis Heli. *1. Reg. 2* *1. Reg. 4*

Cæterùm quòd addis de filiis Heli ſummi ſacerdotis, & iudicis in Iſraël,quòd filij eius generi quidem & dignitati parentis ſucceſſerint, ſed ſcriptura dicat eos fuiſſe filios Belial,neſcientes Dominum,neque officium ſacerdotum ad populum,vbi quæſo legiſti, quòd parentis dignitati ſucceſſerint?cùm in hiſtoria Regum legamus, vtrunque ſuperſtite patre in bello occiſum,& priùs quàm pater vita functum eſſe? nec alium ſucceſſorem patrem eorum habuiſſe,quàm Samuelem, quem ipſe ſibi Dominus elegerat.Cuius tamen & ipſius filios propter eorum peccata reiecit poſteà Dominus.

4. Reg. 8

Pro legitimo ſucceſſore habendus etiã qui vitam affert indignã officio. *Matth. 23*

Neque verò non eſt pro legitimo ſucceſſore ſtatim habendus, neque iugum eius eſt illicò detrectandum, qui non ambulat in viis eorum,quibus ſucceſſit, qui longiùs abeſt ab eorum vitæ ſanctimonia. Non ita nos Chriſtus docuit.Super cathedram,inquit, Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi:omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite,ſecundum opera verò eorum nolite facere:dicũt enim, & non faciunt. Multi ſunt qui nòn ſucceſſerunt in eam vitæ ſanctitatem,qua præditi fuerunt Apoſtoli, ſed ſucceſſerunt nihilominus in eam doctrinæ veritatẽ,quam

prædicauerunt Apoſtoli. Hoc eſt, quod ab Hieronymo. lib. I. contra Iouinianum quoque dictum eſt: Epiſcopus, presbyter, diaconus, non ſunt meritorum nomina, ſed officiorum. Quamuis igitur non habeant eandem vitæ ſanctitatem, quam habere ſine innocentia nemo poteſt: quædam tamen eſt, ſicut ab Auguſtino ſcribitur, ſanctitas vnctionis: quædam eſt & ſacramenti ſanctitas: qua duplici ſanctitate rectè vocantur ſancti pontifices, etiam illi qui ſunt eadē qua cæteri mortales infirmitate præditi. Quàobrem quòd non obſcurè videtur enarrans illum Euangelij locum Hieronymus indicare: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: in quocunque tandem Pontifice non perſona, ſed nomen attendendum & ſuſcipiendum eſt: hoc eſt, nōn qualis perſona ſit, quòue vitæ merito, conſiderandum eſt, cuius miniſterio Deus vtitur, ſiue in Eccleſia ſua gubernanda, ſiue in doctrina propaganda, ſiue in ſacramentis adminiſtrandis. Non illud attendendum eſt, Iudáſne ſit an Petrus, an Paulus: ſed ſolùm hoc ſpectandum eſt, quòd ſedet in Cathedra Petri, quòd Apoſtolus, quòd Chriſti legatus, quòd ſacerdos, quòd pontifex, quòd Angelus eſt Domini exercituum, de cuius ore legem Dei requirere iuſſus es. Si Iudas eſt, quandoquidem Apoſtolus eſt, & pro Chriſto legatione fungitur, nihil te moueat quòd fur eſt: audi nihilominus reuerenter, audi diligenter, audi legationem eius obedienter: quæ dixerit, facito: quæ fecerit, facere nolito. Non ad ipſum refer animum, verùm ad illum cuius nomen gerit. Euangelium (dicit Auguſtinus) fur quoque Iudas ſine detrimento fidelium prædicauit. Ac quicunque non recipit illum, Chriſtum ipſum non recipit: qui æquè Iudę dixerat atque Petro vel Ioanni: Qui vos reiicit, me reiicit. Si verò Petrus eſt, aut Ioannes, qui eadem legatione fungitur, & dictis pareto, & facta imitare. Incerta erit ſalus noſtra, ſi ex ſanctitate pendebit docentium, aut ſacramenta miniſtrantium. Prauum eſt & inſcrutabile cor hominis, vt qui ſanctus, quiue minus ſanctus ſit, non poſſit niſi ſolus ille ſcire, qui ſcrutatur corda & renes. Itaque fit non rarò ſanctus vt eſſe videatur, qui non eſt, quique perſequutor eſt, aut Publicanus hodie, cras fiat Apoſtolus. Quamobrem à Propheta rectè dictum eſt: Maledictus homo

Auguſti. contra literas Petiliani lib. 2. ca. 48.

Etiam improbi Pontifices rectè ſancti dicuntur.

Matth. 10

Hierony.

Non vitæ meritū, ſed officium ſpectandum in eccleſiaſticis.

Etiā Iudas quia Apoſtolus, honorem merebatur.

Ioan. 12

Augu. li. 2 contra epiſtolam Parmeniani, cap. 11

Luc. 19

Hier. 17

Ibidem.

homo qui confidit in homine,& ponit carnem brachium ſuum. Etiamſi quis certò ſciat iuſtum aliquem & innocentem eſſe, atque omni prorſus macula carere: tamen ſi in illius ſanctitate ſpem ſuam collocat, ſi ſalutem ab illo expectat, maledictus eſt. Nam Domini eſt ſalus. Et, Vana ſalus hominis. Nihil igitur impedit Brentij,quo minus habeat ſpiritum ſanctū Epiſcopus aut ſacerdos; quod ſi minus ipſe ſanctus eſt, ſanctos tamen alios faciat, vel docendi vel baptizandi miniſterio.

Pſalm. 3
Pſalm. 59
Malus etiā ſacerdos habet ſpiritū ſanctum.

Reſpōſio ad aliam obiectionem.

Nec eſt quod eorum reſponſionem reprehendas, qui magis apertas præſentiæ Chriſti & ſpiritus ſancti promiſſiones habere dicunt cœtus pontificum Chriſtianorum, quàm habuerunt pontifices Iudæorum. Nam ſicut illuſtriora nunc ſunt fidei myſteria, velo ſciſſo Chriſtianis, quàm quibus velata cuncta fuerunt Iudæis: ſic illuſtriores nunc habemus promiſſiones Chriſti, & ſpiritus ſancti præſentiæ, quàm habuerunt olim Iudæi. Quin hæc ipſa teſtimonia quæ profers ex ſcripturis: Statuam pactum meum inter me & te: Ponam tabernaculum meum in medio veſtri: Ego ſum Dominus qui habito inter filios Iſraël: Habitabo in medio filiorum Iſraël, & ſi quæ ſunt ſimilia, non magis ad Iudæos pertinent quàm ad nos Chriſtianos. Nam ſicut ipſe in more tuo teſtimonium adfers contra te: Non omnes qui ex circunciſione ſunt Iſraël, hi ſunt Iſraëlitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij, ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filij carnis, ij filij Dei, ſed qui filij ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine. Quæcunque ſunt igitur in veteri Teſtamento promiſſiones eiuſmodi, vel populo Iſraël vel Leuitis factæ, noſtro Chriſtianorum cœtui, qui verus Iſraël ſumus, noſtrorum ſacerdotum & Epiſcoporum congregationi factæ ſunt.

Gen. 17
Leuit. 26
Num. 35
3. Reg. 6
Roma. 9
Hiere. 7

Rectè Chriſtiani fidūt Eccleſiæ & de ea gloriātur, ſed non Iudæorum more, vt obiicit Brentius.

Neque quia fruſtrà confidebant quidam Hieremiæ temporibus in verbis mendacibus, dicentes: Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini, proptereà noſtris temporibus minùs confidenter clamare nobis licet, Eccleſia, Eccleſia. Si quidem diuerſa fuit illorum ratio: qui cùm non corda ſolùm, ſed & manus haberent pollutas furto, homicidio, periurio, adulterio, ſacrilegio, & cultu eorum deorum, quos neſciebant; au-

dacter nihilominus ingrediebantur domus Dei limen, & erecta ceruice ſtantes, exauditas iri preces in eo ſuas perſuaſum habebant. Non hac ratione nos clamamus, Eccleſia, Eccleſia: non in manufacto templo confidimus: ſed cùm Eccleſiam eſſe dicat Paulus columnam & firmamentum veritatis, cùm non præualituras aduerſus eam portas inferi Chriſtus promittat, eius promiſſioni, qui fallere neſcit fidentes, quicquid eſt vnanimi totius Eccleſiæ conſenſu conſtitutum, id ab ipſo ſpiritu veritatis cùm eſſe profectum indubitanter credamus, eî firmiter innitimur, déque eo gloriamur. Quamobrem etiam ſi conſurgant omnes inferorum portæ, ſi velint irritum reddere quod ſemel per os Eccleſiæ ſuæ ratum & firmum eſſe voluit Spiritus ſanctus, nos qui nihil veremur etiam in ſymbolo noſtro nos credere ſanctam Eccleſiam Catholicam profiteri: fremant licet omnes hæretici, non aliud tamen præ nobis ferimus, non alia de re magis gloriamur, quàm de Eccleſia: ac magna ſubinde voce ita vt omnes exaudiant, ſummáque confidentia clamamus, Eccleſia, Eccleſia. Hæc eſt à qua nobis tradita ſunt quæ tenemus, & quæ docemus alios: hæc eſt quam in ſymbolo credere nos profitemur: hæc eſt quam qui non audierit, eum tanquàm Ethnicum & Publicanum haberi iubet Chriſtus: hæc eſt aduerſus quam idem ne portas quidem inferi præualituras eſſe dicit: hæc eſt quam firmamentum & columnam veritatis vocat Paulus: hæc eſt quam cùm ducem ſequimur, errare nos nulla ratione poſſe, certùm & indubitatum habemus. Quamobrem etiam ſi rumpantur vobis iſta Brenti, tamen hæc eſt prædicatio, hæc eſt gloriatio noſtra: neque nos pudebit vnquam Eccleſiæ Dei, neque, ſicut vos feciſtis, ab ea diſcedemus vnquam. Animas noſtras priùs à corporibus noſtris ſeparari patiemur, quàm vt ab ea nos vnquàm ſeparari permittamus. Nihil eſt igitur quòd iis Hieremiæ verbis nobis inſultes Brenti: quin illud vide potiùs, ne multò nos veriùs obiicere tibi poſſimus ex eodem Hieremia, quod ille non vno loco ſcribit de te tuique ſimilibus mendacibus Prophetis, quòd currebant, cùm eos non miſiſſet Dominus, quòd prophetabant, cùm non eſſet ad eos loquutus Dominus, quòd

ſubinde

1. Timo.3
Matth. 16
Matth.18
Hiere.23
Hiere.14

Hiere. 27 & 29 ſubinde vociferabantur, Verbum Domini, Os Domini loquutum eſt, Hæc dicit Dominus, cùm tamen hæc Dominus loquutus non eſſet, quæ ipſi dicerent: quos etiam ille fures verborum ſuorum vocare non dubitat. Qui ſunt enim alij, qui magis aures noſtras obtundant iis vocibus, Verbum Dei, Verbum Dei, Euangelium, Euangelium, quàm vos? cùm tamen quod vos profertis, verbum Dei non ſit, cùm aliud ſit longè loquutum os Domini, *Hilari. in libro ad Conſtantium.* quàm quod vos per ea ſcripturarum verba quæ producitis, eum loquutum fuiſſe vultis. Verum enim eſt quod ſcripſit ille: Scripturæ non in legendo ſunt, ſed in intelligendo: non in præuaricatione ſunt, ſed in charitate. Quòd ſi charitatem haberetis Brenti, nunquam ab Eccleſia vos diuideretis: cuius ſi gremio conderemini, tum demum verum ſcripturarum ſenſum aſſequeremini. Nam rectè quidam ex veſtris admonet (veſtros autem appello Sacramentarios quoque, cùm ex vobis eos prognatos eſſe *Caluin. in epiſtolã ad Hebr.* conſtet) rectè igitur Caluinus veſter admonet, & peculiariter notandum eſſe dicit: quòd non eſt extra Eccleſiam ſanæ intelligentiæ ſcripturarum lux. Hanc igitur cùm vos deſerueritis, quin & nobis tanquam probrum aliquod obiiciatis, quòd clamamus Eccleſia, Eccleſia, quòd eam nos ducem ſequi præ nobis ferimus, fieri nulla ratione poteſt, vt ſanæ ſcripturarum intelligentiæ lucem habere queatis, quæ extra Eccleſiam, cui tam acerbè vos inſultatis, nulla eſt. Quamobrem Andabatarum (quod aiunt) more pugnatis in tenebris. Et quamuis frequenter nobis idem occinatis, quod magiſtro noſtro Chriſto *Matth. 4* magiſter veſter Satanas, olim occinebat: Scriptum eſt enim, quandoquidem extra Eccleſiam conſtituti, quod ſcriptum eſt intelligere non poteſtis, quid aliud, quàm aërem (quod eſt in prouerbio) verberatis?

Obiicitur locus Deut. 20 Profert iterum Brentius locum ex Deuteronomio, vbi promiſit Deus ſe fore in medio exercitus Iſraëlis. Non timebis, inquit, eos, quia Dominus Deus tecũ eſt. Et mox: Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. Quid hac, inquit, promiſſione clarius? Et tamen quoties ſunt ab hoſtibus cæſi & oppreſſi? Dicemus igitur promiſſiones Dei eſſe vanas & irritas? Nullo modo, ſed oſtendimus

mus tales promiſſiones Dei non pertinere ad incredulos, ad impios, ad ſceleratos, inobedientes, impœnitentes: ne fruſtrà glorieris de ſucceſſione, & promiſſione, ſi non ſuccedas pietati, & non accipias promiſſionem fide, atque fidei obedientia. Atqui promiſſio hæc Brenti, non eſt de Spiritus ſancti præſentia, qui cuſtodiat ab errore, ſed de felicitate terrena, cuius generis eſſe videntur veteris Teſtamenti promiſſiones, quas ſub conditione factas eſſe conſtat omnes: quod etiam ex eo, quòd proximè præceſſit, capite liquere cuiuis poteſt, vbi dicit Moſes: Cùm autem dederit tibi Dominus cunctam terram, quam patribus tuis pollicitus eſt, ſi tamen cuſtodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius omni tempore. Maniſeſtiùs autem id videre licet in capite vigeſimooctauo eiuſdem libri, vbi ſic loquitur: Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias atque cuſtodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie: faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, &c. Et recenſet benedictiones multas. Quibus recenſitis, ſubdit: Quòd ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias & facias omnia mandata eius, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ: quas maledictiones deinceps enumerat. Nunquam igitur irritæ fuerunt promiſſiones Dei: quoties enim ambulauerunt in viis Domini, fuit ſemper Dominus cum illis: dimicauit pro illis contra aduerſarios, & eruit eos de periculis omnibus. Cæterùm ſi quando dereliquerunt vias Domini, dereliquit eos viciſſim Dominus, nec vnquàm eius promiſſio vana fuit & irrita. Euangelium contrà diuerſam habet promiſſionem: non enim terrena iſta & caduca, ſed ſempiterna felicitas nobis promittitur: neque tamen abſque conditione, ſicut vos docetis, ſed ſicut Chriſtus docet, Si vis ingredi in vitam, ſerua mãdata. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea: ſicut imitator Chriſti Paulus docet, qui compati nos oportere ſcribit, ſi conglorificari: commori, ſi conuiuere: ſuſtinere, ſi conregnare volumus. Quòd ſi tu nunc ab iſta tuorum doctrina diſcedis, & non ſolùm ad incredulos & impios, verumetiam ad ſceleratos & inobedientes, qui mandata non ſeruant, eiuſmodi promiſſiones pertinere negas: lau-

Reſpondetur.

Differunt promiſſiones veteris & noui teſtamenti.

Deut. 29

Promiſſiones noui teſtamenti nõ ſine cõditione.

Mat. 19
Ioan. 3
2. Tim. 2

damus te, qui cum Eccleſia Catholica tandem aliquando ſentire cœperis, & Chriſti quàm Lutheri doctrinam vel hac ſaltem in parte ſequi malueris: neque ſola fide, ſed adiuncta ei obedientia Chriſtianos hoc genus promiſſiones aſſequi poſſe doceas. Verùm non de hoc promiſſionum genere nunc inter nos agitur: libenter hoc tibi concedimus, quòd ſicut ſub lege terrenam, ſic etiam hoc tempore gratiæ cæleſtem beatitudinem non incredulus tantùm & impius, verùm ſceleratus ac inobediens aſſequitur nullus.

Nõ ob paſtores malos deſerẽda Cathedra, aut ſcindenda vnitas.

Quòd autem priuilegiũ Petri præcipuè Cathedræ promiſſum ſtatim aliquis amittat, ſimul vt criminis alicuius affinis factus fuerit, nec in eorum, quorum locum tenet, pietatem ſanctitatémque ſucceſſerit, id verò tibi concedemus nunquam. Etiam qui ſuper Moſi cathedram ſedebant Scribas & Phariſæos, quamuis dicerent tantùm, & non facerent, audiri tamen Chriſtus voluit: & non magis audiri debebunt, qui ſedent ſuper Cathedram, quam illa Moſi figurabat, etiamſi dicant & hi, non autem faciant? Dicunt enim quæ Dei ſunt, faciunt quæ ſua ſunt: dicunt bona ex Cathedra Chriſti, faciunt mala ex peſtilentia ſua. Abſit autem vt Cathedræ ſanctitas deſeratur, & propter paſtores malos gregis vnitas diuidatur. Monet Iacobus, ne Chriſti fidem in acceptione perſonarum habeamus. Auguſtinus autem etiam à perfido fidem aliquem percipere poſſe docet. Per aſinam loqui Dominus dignatus eſt, quì minùs loquatur per hominem, quamuis grauis grauibus flagitiis coopertum? Spiritus vbi vult ſpirat etiamſi voluntati eius is, qui loquitur non ſemper conueniat. Balaam precio conductus vt populo Dei malediceret, profectus fuerat: contrà tamen atque animo deſtinauerat, ſimul ac in conſpectum populi venit, ei benedixit. Saul rex ad occidendum Dauidem properauerat, cuius poſteaquam poteſtas ei fuit facta, contrà quàm propoſuerat veniens ad cuneum prophetarum, in quo Dauid erat, prophetauit & ipſe coram Samuele cum cæteris, cùm factus eſſet ſuper eum ſpiritus Domini. Quis ignorat quales fuerunt ſacerdotum principes & Scribæ temporibus Herodis? qui tamen vbi naſceretur Chriſtus interrogati, ſemota quauis cunctatione dixerunt, In Bethlehem

Iaco. 2
Aug. li. 1. ca. 2. contra literas Petiliani.
Num. 22
Ioan. 3
Dei ſpiritus etiã per malos prophetat, & verã ſanctáque prædicat.
1 Reg. 19
Mat. 2

hem

hem Iudæ. Caipha quid potuit eſſe nequius? qui quem ſcelerate nactus erat pontificatum precio redemptum, geſſit etiam ſceleratiùs. Et tamen is cùm diceret, Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat: non à ſemetipſo hoc dixit, quemadmodum Ioannes teſtatur, ſed cùm eſſet pontifex anni illius prophetauit. Si non deſtituebatur dono prophetiæ, quamlibet eſſet impius qui ſedebat in Moſi Cathedra, certè multò minùs eo deſtitui credendus eſt, qui ſedet in Cathedra Petri, ſuper quem Chriſtus ædificauit Eccleſiam ſuam, cuius à Domino cura ſuſcipitur ſingularis, pro cuius fide propriè ſupplicatur: tanquàm aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens principis victa non fuerit, aduerſus quem nunquam eſſe portas inferi præualituras promiſit veritas. Sed audi Brenti, quid de Vigilio Papa traditum ſit annalibus: Per ſcelus ad Põtificatum is peruenerat. Syluerium enim Papam, cuius erat Diaconus, inſtigante Auguſta, de ſede ſua deturbandum atque in exilium deportandum curauerat, quòd is omnia ſe priùs & facere & pati paratum diceret, quàm vt quod Auguſta tanto ſtudio poſtulabat, Anthemium, qui propter Eutychetis hæreſin de ſede Conſtantinopolitana per anteceſſorem ſuum Agapetum deiectus fuerat, in ſedem illam reſtitueret. In huius autem Sylueríj locum opera Auguſtæ ſuffectus, ac Pontifex Romanus deſignatus eſt, ea lege, vt quod Syluerius conſtanter facere detrectabat, id ipſe facturum ſe atque Anthemium ad Eccleſiam Conſtantipolitanam reſtiturum promitteret. Res eſt admiratione digna: Statim vt Petri Cathedram aſcendit, idem illi quod Sauli euenit: nam ſuper eum quoque factus eſt ſpiritus Domini. Cùmque longè alio animo ad Eccleſiæ gubernacula acceſſiſſet, poſteaquàm promiſſi fuit admonitus ab Auguſta, priùs extrema quæque ſe paſſurum reſpondit, quàm vt hæreticum in ſedem, ex qua merito ſuo deturbatus fuerat, reſtitueret: Cùmque multa probra, multos etiam graues cruciatus famémque diuturnam in carcere pertuliſſet paſſus eſt omnia fortiter, quòd multò ſe grauiora ſupplicia commeritum diceret, qui malis artibus pontificatum aſſequutus, horrẽdum facinus contra ſanctum pontificem Sylucrium deſignaſſet. Non fuit hic põtifex in primo ſuo

Ioan.11.

Mat.23.

Sedẽs in Cathedra Petri nõ deſtituitur aſſiſtentia Dei in ijs, quæ ſunt fidei.

Exemplum de Vigilio Papa.

ingreſſu Caiphæ diſſimilis:effecit tamen ſedis huius Apoſtolicæ priuilegium,vt à fide nō potuerit aberrare: quódque prius impiè promiſerat,id piè poſteà negauit: ac eo, quo chriſtianum pontificem decebat animo, tulit omnia potiùs fortiter quamlibet acerba,quàm vt aliquid indignum Petri ſucceſſore de religione ſtatueret.

Quantum ſit priuilegium Rom. Pontificis.

Ex quo videre licet,quantum ſit Romanæ ſedis priuilegium.Nam vt ab aliis peccatis non ſemper immunes fuerint Romani pontifices,obtinuit tamen hoc venerabilis & efficax oratio Chriſti, quemadmodum ſcribit ſanctus Leo,quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius in ſeculum.Quę propriæ ſunt inferorum portæ,nunquàm aduerſus hanc ſedem hæreſes vllæ præualuêre,nec deinceps etiam per Dei miſericordiam præualebunt.Recenſentur quidem à nonullis, qui cùm in Cathedra Petri ſediſſent,in fidem eius non ſucceſſiſſe,nec ab hæreſi dicantur alieni fuiſſe:verùm falſò notam hanc eis inuri dubitandum non eſt.

Marcellinus Papa falſò accuſatur impietatis.

Nam quòd primo loco Marcellinus numeratur,de quo paulò antè fecimus mentionem, eadem ratione dicatur hæreticus Apoſtolus Petrus,quem & ipſum Chriſtum negaſſe conſtat:ſed ſicut is crimen hoc poſteà non lachrymis modò,verùm & fuſo pro Chriſti nomine ſanguine, cùm eum conſtanter ad mortem vſque confiteretur, expiauit:ſic fecit imitator & ſucceſſor eius Marcellinus. De Liberio negari non poteſt,ſparſum fuiſſe rumorem,quòd is in Conſtantij gratiam Arianorum errori ſubſcripſerit. Verùm id Arianorum commentum fuiſſe, dubium non eſt, qui ad confirmandam hæreſim ſuam plurimum id momenti allaturum intelligebant,ſi tantus eis pontifex ſubſcripſiſſe crederetur.Certè qui ſcripſerunt Eccleſiaſticam hiſtoriam,quamuis Græci,& hoc nomine Romanis Pontificibus minùs æqui,nullam ſubſcriptionis eius mentionem feciſſe videntur. Socrates quidem Conſtantium Imperatorem, præter animi ſui ſententiam,conſenſiſſe ſcribit,vt qui fuerat ab eo pulſus in exilium Liberius, reuocaretur. Feciſſet autem hoc ille, præter animi ſui ſententiam, ſi quod vnum tanto ſtudio ab eo extorquere conabatur,Liberius ipſius voluntati de ſubſcribendo aſſenſum præbuiſſet?cùm non alia fuerit cauſſa,quamobrem

Li.2.ca.37. hiſto.

obrem exilio multaretur, niſi quòd id facere recuſabat. Porrò Theodoritus quoq; nihil de ſubſcriptione meminit, ſed matronarum (inquit) precibus flecti ſe paſſus eſt Imperator, vt optimum Liberium ab exilio reuocaret. Quid autem opus erat, matronarum precibus Imperatorem flecti, ſi quod ille mandauit fecerat Liberius? vt nulla cauſa foret, cur diutiùs exilium ſuſtineret. Deinde verò, vocaſſétne Theodoricus optimum Liberium, ſi conſenſiſſet in hæreſim? Sozomenus minùs dilucidè rem explicat: Scribit enim, quòd coëgerit Imperator Liberium confiteri, non eſſe patri filium homouſion. Sed non propterea ſtatim fecit Liberius, quia cogebat Imperator. Hoc quidem à Sozomeno non ſcribitur. Narrat is paulò poſt, quòd Baſilius, Euſtachius & Eleuſius, in vnum ſcriptum collegerunt, quæ cõtra Paulum Samoſatenum, & Photinum Syrmienſem, decreta, & fidem, quæ in dedicatione Antiochenæ Eccleſiæ expoſita fuerat, quòd nonulli ſub prætextu homouſij hęreſim clanculum confirmate conarentur, atq; hoc pacto Liberium, Athanaſium, Alexandrum, Seuerianum, & Creſcentem, ad conſentiendum adduxerunt. Sunt hæc obſcuriùs aliquãtò ſcripta, citiùs tamen ex iis verbis collegeris, in condemnationem Pauli Samoſateni & Photini, quàm in ſubſcriptionem hæreſeos Arianæ Liberium conſenſiſſe: cùm præſertim paulò pòſt idem ſcribat Sozomenus, quòd confeſſionem à Liberio reportabant, excommunicantem eos, qui non ſecundum eſſentiam & omnia, filium patri ſimilem pronuntiarunt. Cùm enim, inquit Eudoxius, & qui cum eo Antiochiæ Aetianæ hæreſi fauebãt, epiſtolam Hoſij accepiſſent, falsò ſpargebant, quòd & Liberius homouſion reprobaſſet. Fatetur hic Sozomenus, rumorem quidem ea de re, ſed falſum tamen ſparſum fuiſſe, cùm nõ modò nõ reprobaſſet homouſion Liberius, verũ etiam eos qui reprobauerant, è cœtu piorum eieciſſet. Sed hæc dilutidiùs tractantur à Nicephoro & ipſo Græco, qui multis pòſt ſeculis, cùm omnes Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores diligenter priùs legiſſet, Sozomenum autorem ſequutus, in hunc modũ de Liberio ſcribit: Imperator ſuadere Liberio, vt filiũ nõ eſſe patri cõſubſtantialẽ opinaretur, tentauit. Egit id quoq; Baſilius, & qui cũ eo erant, eámq; rẽ illi Imperatori, apud quẽ in magno erant pretio ſuggeſ

Li.2.cap.17 *Li.4.ca.15* *Li.9.ca.57*

ſere:& afferentes ea, quæ vel de Paulo Samozateno, vel de Photino apud Syrmium conſtituta fuerunt omnia: & prætereà formulam fidei Antiochiæ in Eccleſiæ conſecratione ob ὁμοίου cauſam editam allegantes, veluti contenderent quidam hæreſin propriam per prætextum & occaſionem homouſij inſtituere, in ſententiam ſuam adducere ſtatuere Liberium, & Athanaſium, & Alexandrum, & Seuerianum, & Creſcentem, Africanos Epiſcopos. Non minùs id quoque conabantur Vrſicius & Valens, & Germinius Syrmienſis Epiſcopus, & qui prætereà ex Oriente ibi aderant. Liberius autem aliam quoque ſeorſim fidei conſcripſit profeſſionem, quæ omnes ab Eccleſiæ communione arcebat, qui filium patri non ſecundum ſubſtantiam, & per omnia æqualem dicerent. Id propterà fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Aëtij hæreſin congregati, cùm Hoſij epiſtolam in manibus haberent, plurimum verborum fecerant, quibus Liberium per calumniam traduxerant; perinde atque τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale repudiaſſet, & patri filium omnino inæqualem dixiſſet. Quid ſcribi potuit euidentius ad innocentiam Liberij declarandam? Spargebatur quidem rumor de Liberio, ſed eum per calumniam traductum fuiſſe narrat *Lib.1.cap. 27* Nicephorus. Quamobrem cùm iiſdem temporibus, quibus Socrates & Theodoritus, eccleſiaſticam hiſtoriam ſcripſiſſet Ruffinus, regreſſum quidem in vrbem fuiſſe Liberium viuente Conſtantio commemorat: Sed hoc, inquit, vtrùm quòd acquieuerit voluntati ſuæ ad ſubſcribendum, an ad populi Romani gratiam, à quo proficiſcens fuerat exoratus, indulſerit, pro certo compertum non habeo. Vixit autem iiſdem temporibus Hieronymus quoque: ſed ſi qui temporis illius hiſtoriam ſcribebat, ac diligentiùs omnia proculdubio ſcrutabatur, nihil Ruffinus, pro certo ea de re compertum habere potuit, veriſimile eſt, multò minùs Hieronymum ſcire potuiſſe, qui ſolitariam ferè vitam in deſertis locis agebat. Ac fieri poteſt, quòd quem de Liberio rumorem falsò ſparſum fuiſſe ſcribit Sozomenus, & eum ſequutus Nicephorus, quaſi reprobaſſet homouſion, & acquieuiſſet Imperatoris voluntati, perlatus is ad Hieronymum quoque fuerit.

Ex quo factum eſt, vt ſcriberet is, Fortunatianum Liberium Romanæ vrbis Epiſcopum pro fide ad exilium pergentem, primùm ſolicitaſſe ac fregiſſe, & ad ſubſcriptionem hæreſeos impuliſſe. Simile quiddam eueniſſe potuit Athanaſio quoque, ad quem & ipſum hac de re falſus rumor perueniſſe videtur: proptereà confictus ab Arrianis, quò & ipſe faciliùs adduci poſſet, vt homouſion reprobaret, cùm id à tanto Pontifice factum accepiſſet. Quæ cauſa fuit illi ſcribendi, quòd Liberius poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, minúſque mortis ad ſubſcriptionem adductus eſt. Quare quicquid ea de re ſcribant, vel Hieronymus, vel ante eum Athanaſius, quandoquidem id parum certo rumore cognouerunt, cùm variè rem à variis narratam fuiſſe conſtet, maius meritò pondus eorum habere debent teſtimonia, qui cùm temporis illius res geſtas literis mandarent, diligentiùs omnia ſunt explorare conati. Certè Auguſtinus & Optatus in catalogo Epiſcoporum Romanorum, quem recenſent, etiam Liberij meminerunt: quòd nequaquam feciſſent, ſi quòd hæreſi Arrianæ ſubſcripſerit, certò conſtitiſſet. Dixiſſet autem Ambroſius, Tempus eſt ſoror ſancta, ea quæ mecum conferre ſolis, beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere, vt quò vir ſanctior, eo ſermo accedat gratior: ſi quòd hæreſi ſubſcripſerit, exploratum habuiſſet? Verùm demus factum eſſe, quod rumore falſo tum ſpargebatur, quòd inductus fuerit ad ſubſcriptionē, certè factum hoc eius ipſe excuſat Athanaſius. Illud ipſum, inquit, & eorum violentiam, & Liberij in hæreſim odium, & ſuum pro Athanaſio ſuffragium cùm liberos affectus habebat, ſatis coarguit. Quæ enim per tormenta contra priorem eius ſententiam extorta ſunt, ea iam non metuentium, ſed ita cogentium voluntates habendæ ſunt. Negat Athanaſius, Liberij, ſed eorum, qui coëgerunt in ſubſcribendo conſenſionem fuiſſe, ita vt ſi maximè verus fuiſſet rumor hic, qui confictus de eo erat, non alio tamen loco haberi oportuerit propterea Liberium, quàm quo Petrum Apoſtolum, qui Chriſtum negauit: & quo Marcellinum, qui thura idolis admouit: nec ei crimen hæreſeos vlla ratione impingi potuerit, cùm hæreticus is propriè dicatur, qui ſuo ipſius iudicio condemnatus, ſua ſponte ſeipſum

In li. de viris illuſtribus.

Ad ſolitariam vitā agentes.

Epiſt. 165.

Lib. 2. contra Donatiſtas.

Lib. 3. de Virginib.

Hæreticus quis propriè dicatur.

eiicit ab Eccleſia, nec eam audire dignatur: quòd ſe rectiùs quàm vniuerſam illã ſapere perſuaſum habet. Idem enim eſt hæreſis Græcè, quod electio Latinè. Quamobrẽ is dicitur hæreticus, qui ſibi nouum doctrinæ genus aliquod elegit, qui ſingulares quaſdam opiniones adfert à communi totius Eccleſiæ ſenſu & conſenſu diſcrepantes, quas ita pertinaciter tuetur, vt orbem vniuerſum Chriſtianum cæcitatis potiùs condemnare non dubitet, quàm ſemel & iterum admonitus errorem ſuum agnoſcere, & ab eo diſcedere velit. Vbi verò non eſt electio volũtaria, ſed metu quis adigitur, ibi propriè hæreſis eſſe dici non poteſt. Quod ad Felicem attinet, is cùm in Liberij viuentis locum ſuffectus fuiſſet, non eſt habitus pro pontifice Romano, nec quiſquam ciuium Romanorum in ædem orationis eſt ingreſſus, cùm ipſe intus foret. Quãquã & huic teſtimonium dant 1 Ruffinus, 2 Theodoritus, 3 Sozomenus, quòd non tam ſectæ diuerſitate, quàm communionis & ordinationis conuenientia fuerit maculatus: cùm expoſitam Nicææ fidem incorruptam ſeruauerit, & in religione prorſus inculpatus manſerit: in hoc tantùm accuſatus, quòd præter ordinationes, communionem etiam eorum, qui Nicænam fidem violaſſent, tulerit, quamuis Socrates coactè fuiſſe ſcribat ordinatum.

Defenditur Felix Papa. 1. Lib. 1. cap. 22. 2. Lib. 4 cap. 11. 3. vbi ſuprà. Socrat. li. 2. cap. 37. Diſtin. 19 cap. Anaſtaſius, 1 quæſtione. 1. cap. Dictum eſt.

Anaſtaſio pontifici ſuſpicionem hanc primus conflaſſe videtur Gratianus, cuius errorem, vt fit, alij poſteà ſunt ſequuti. Narrat is fabulam quandam, quòd multi clerici ſe à communione ipſius (ſic enim loquitur Gratianus) abegerunt, eò quòd communicaſſet ſine conſilio Epiſcoporum, vel presbyterorum & clericorum cunctæ Eccleſiæ Catholicæ, Diacono Theſſalonicenſi nomine Photino, qui communicauerat Achatio. Et quia voluit occultè reuocare Achatium, & non potuit, nutu diuino percuſſus eſt. Vnde fabulam hanc Gratianus deſcripſerit, non ſatis conſtat: verùm qui libros eius legerit attentiùs, riuulos eum potiùs aliorum compilatorum conſectatum, quàm ex ipſis fontibus hauſiſſe pleraque reperiet. Nam compilarunt ante eum quoque ſimiles ſententias Iſidorus, Iuo Carnotenſis, & qui præceſſit eum Burchardus Vuormatienſis, Epiſcopi. Sed commentum hoc Gratiani refellit ipſius Anaſtaſij Epiſtola, ex qua perſpicuum

Anaſtaſio pontifici iniquus eſt Gratianus in decretis.

Cur Gratianus alicubi erret.

cuum cuiuis eſſe poteſt, quod etiam in gloſſa textus illius legitur, antequàm factus eſſet Anaſtaſius pontifex, Achatium defunctum fuiſſe. Qui potuit autem fieri defunctum vt reuocare voluerit pontifex? Nam quod ſcribit gloſſator, vt orationes pro eo in Eccleſia fierent, cum Achatium reuocare voluiſſe: prorſus id abſurdum eſt: & contrarium eius oſtendit epiſtola, quam ad cognominem ſuum Anaſtaſium Imperatorem ſcripſit, in qua ſpecialiter Achatij nomen taceri vult: quæ ſola ſufficit ad commentum hoc Gratiani refellendum. Ac adfert is alio loco piam quandam, & Catholicam Anaſtaſij ſententiam ex illa eius epiſtola, quam parum Catholicè refutare conatur. Videtur autem eam ex aliquo compilatore potius excerpſiſſe, quàm integram epiſtolam Anaſtaſij legiſſe. Nam ſi legiſſet integram, in errorem hunc prolapſus nõ fuiſſet. *1. Queſt. 1 cap. Dictũ eſt.*

Recenſetur inter hæreticos etiam Honorius, quòd is Monothelitarum errorem approbauerit. At vindicãt eum ab iſto crimine, quotquot ferè temporum illorum res geſtas monumentis literarum conſignarunt, Blondus, & eius abbreuiator, Aeneas Syluius, Sabellicus, Nauclerus, Platina: qui primum hunc pontificem fuiſſe volunt, qui Monothelitarum hæreſim condemnauerit: ac ipſo factum autore narrant, vt Imperator Heraclius in hanc hæreſim lapſus, ab errore ſuo reſipiſceret, ac Pyrrhum, per quem ſeductus fuerat, in Aphricam relegaret. At in ſexta Synodo Oecumenica condemnatus eſt, aiunt, Honorius, tanquam hæreſis huius approbator. Quid igitur ad hæc dicemus? Num autoritati tantæ Synodi detrahendum eſſe putabimus? Abſit. Verùm hoc potius dicemus, quod in huius ipſius ſextæ Synodi duodecima, & quartadecima actione dictum fuit de actis quintæ Synodi, quæ ſextam hanc præceſſerat: quòd in ſeptima eius actione pleraque per falſarios inſerta fuerunt, quæ ne cogitare quidem in mentem venerat vnquam Patribus in illa Synodo congregatis. Quod Græcis facere non inſolitum fuiſſe, teſtatur etiam Nicolai pontificis epiſtola ad Michaelem Imperatorem ſcripta: teſtatur & Anaſtaſij præfatio in octauam Synodum: quin & ipſi confitentur hoc Græci, qui conuenerant in Concilio Florentino. Queſtus eſt autem etiam ante mille an-

Honorius ab hæreſi Monothelitarũ vindicatur.
Blond. li. 9 decad. 1.
Sylui. Aeneid. 8. 6
Oct. ſyn. ſeſſione 20

nos Leo primus Pontifex Romanus tale quidam de ſuarum ad Flauianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum dederat epiſtola, factum fuiſſe. Cæterùm quod poteſt adferri fortius argumentum ad hoc crimen, quod impingitur Honorio, diluendum, quàm ipſius Agathonis epiſtola? cuius Patres in ſexta Synodo congregati ſententiam ſunt ſequuti, quòd in ea per Agathonem Petrum loqui dicerent. In qua cùm Agatho perſtrinxiſſet hæreſeos Monothelitecæ Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Petrum, Paulum, Conſtantinopolitanos Epiſcopos, ad Imperatores his verbis vtitur: Eximenda proinde, ac ſummis conatibus cum Dei præſidio liberanda eſt ſancta Dei Eccleſia Chriſtianiſsimi veſtri imperij de talium doctorum erroribus, vt Euangelicam atque Apoſtolicam Orthodoxæ fidei rectitudinem, quæ fundata eſt ſupra firmam petram, huius beati Petri Apoſtolorum principis Eccleſiæ, quæ eius gratia atque præſidio ab omni errore illibata permanet, &c. Ac non procul ab initio eiuſdem epiſtolæ: Hæc eſt, inquit, veræ fidei regula, quam & in proſperis & in aduerſis viuaciter tenuit ac defendit hæc ſpiritalis mater veſtri tranquilliſsimi imperij, Apoſtolica Chriſti Eccleſia: quæ per Dei omnipotentis gratiam, à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit: ſed vt ab exordio fidei Chriſtianæ percepit ab autoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti principibus, illibata finetenus permanſit: ſecundum ipſius Domini Saluatoris diuinam policitationem, quam ſuorum diſcipulorum principi in ſacris Euangeliis fatus eſt: Petre, Petre, inquiens, Ecce Sathanas expetiuit vt cribraret vos, ſicut qui cribrat triticum. Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Conſideret itaque veſtra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides eſt, qui fidem Petri non defecturam promiſit, confirmare eum fratres ſuos admonuit, &c. Quæſo te Brenti, auſuſne fuiſſet ſic ſanctus ille Pontifex in facie totius Eccleſiæ gloriari, quòd ab omni errore Petri ſedes illibata permanſerit, quòd à traditionis Apoſtolicæ tramite nunquam errauerit, nec vnquam hæreticis nouitatibus deprauata ſuccu

Sex. ſyno. Actione 4

Ibidē Actione. 18

Agathonis Epiſcopi verba pro Cathedra Petri.

Luc. 22

ſuccubuerit, ſi eius ipſius hæreſeos, quam in illa epiſtola confutauit, primus approbator fuiſſet Honorius? inter cuius mortem, & illud tempus, quo ſexta ſynodus eſt habita, nondum anni ſexaginta interceſſerant. Nónne veritus fuiſſet, ne quis ei obiiceret? Quàm tu tantopere Cathedram extollis, quam nunquam hæreticis nouitatibus deprauatam ſuccubuiſſe ſcribis, ab ea ipſa, quam nunc tu refellis, hæreſis eſt approbata. Certè nec tam rudis fuit Agatho pontifex, vt ignorare potuerit, ſi quid eiuſmodi factum eſſet: nec tam audax, vt ſi ſciuiſſet aliquid, ita confidenter de eo gloriari vellet, quòd ſemper ab omni errore illibata ſedes hæc permāſerit. Deinde verò ſcripſit Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus epiſtolam ad Michaelem Bulgariç principem de ſeptem Synodis Œcumenicis, & qui ſint in ſingulis hæreſeos condemnati, recenſet. Vbi ventum eſt ad ſextam, omnes quidem alios hæreſeos Monothelitiçæ condemnatos enumerat, Honorij verò nullam prorſus facit mentionem. Quem ſilentio non prætеriiſſet homo Græcus, & Romanorum Pontificum æmulus, ſi quid eiuſmodi de eo compertum habuiſſet. Ac vt verum eſſe concedamus, quod eius generis aliquid ſcripſerit Honorius, certè priuatas is literas ad Sergium dederat, nihil de Concilij ſententia, nihil ea de re maturè fratrum Concilio decreuerat. Quòd ſi quid verò tale facit Pontifex, ſi priuatim tradit aliquid, non eſt id petræ protinus impingendum, de qua illa Chriſti verba ſunt: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

Quod adfertur de Benedicto vndecimo, non indiget longa refutatione, cùm nuſquam reperiatur aliquando ei hæreticum dogma obiectum fuiſſe, quin nouem illis menſibus, quibus Eccleſiæ præfuit, piè ſanctéque pontificatum adminiſtraſſe perhibeatur.

Sed neque de Ioanne vigeſimo ſecundo, quicquam eiuſmodi verè dici poteſt: quin illi potiùs, qui hanc illi notam conati ſunt inurere, Marſilius Patauinus, & Guilhelmus Okkam, hæretici ſunt habiti.

Repertus eſt autem qui Eugenium quoque quartum inter hæreticos recenſeret. Sed quæ profertur illius hæreſis? Cenſuit Ferrariam Baſilea concilium eſſe transferendum

dum. Scilicet in hoc fidei cardo vertebatur, Baſileæné, an Ferrariæ Concilium haberetur? Iuſta certè cauſa, quamobrem hæreticus cenſeretur. Sic iſtos nihil non comminiſci pudet, dum pontificum autoritatem eleuare queant. Quis autem hanc Baſilienſi Concilio dedit autoritatem? quod Œcumenicum fuiſſe non conſtat: neque ratum deinceps eſt habitum, quod in illo fuerat, hac quidem de re conſtitutum. Quin magis illud eſt agnitum pro legitimo Concilio, quod ſub id ipſum tempus Ferrariæ fuit celebratum, ac paulò pôſt Florentiam tranſlatum: in quo tamen factum eſt operæpreciúm, quod erat inter Græcos & Latinos diſſidium, eo ſublato.

Nullus pontificũ à fide Petri aberrauit. Hinc videre licet, quàm anxiè quærentes hæretici, quàm nihil inuenire potuerint, quo demonſtrarent in Cathedra Petri, per mille quingentos annos & ampliùs ſediſſe quenquam aliquando, qui diuerſum à Petri & ſucceſſorum eius doctrina docuiſſet, quíſque conuictus alicuius hæreſeos fuiſſet: cùm tamen intereà vel ipſa luce ſit clarius, ex Cathedra Lutheri intra non totos quadraginta annos prodiiſſe Sataniſmum illum omnem, quem initio libelli huius enumerauimus. Succeſſerunt igitur omnes pontifices Romani, ſi minùs in pietatem & ſanctitatem, ſaltem in fidem & doctrinam Petri: quam & non aliam publicè ſemper ſunt profeſſi. Nam quid in corde cuiuſque clauſum fuerit, eius eſt ſolius iudicium, qui ſcrutatur corda & renes. *Hiere.17* Exigit autem hoc à nobis Chriſtiana charitas, vt benè de cunctis exiſtimemus, & pro Catholicis omnes habeamus, quos nihil Catholicæ fidei contrarium apertè proferri videmus. *Chriſtianæ charitatis eſt neminẽ facilè damnare, nedũ pontificem.* Cuius vos charitatis ſi vel micam haberetis Brenti, ab iſtis tam ſcurrilibus iocis abſtineretis proculdubiò. Quæ eſt enim iſta dicacitas, vel ſcurrilitas potiùs, Petrum à Soto Petrum Aſotum, Cardinales vocare carnales? *Dicacitas & maledicentia Brẽtij.* Scilicet vos eſtis homines illi verè ſpirituales, quibus nihil eſt commune cum carne & ſanguine: qui ſic omnem carnis curam abieciſtis, vt etiam ad Euangelium prędicandum parum vobis idonei eſſe videamini, niſi per inceſtum ſacrilegium ſub honeſto coniugij prætextu, cum Nonnis etiam monachi plerique copulemini? *Lutheri diſcipuli quã ſpirituales.* Tales cùm ſitis, alios vocare carnales nihilominùs audetis: & legitimi ſucceſſores Apoſtolorum vobis

eſſe

eſſe videmini: cùm Apoſtolos etiam legitimas vxores abieciſſe conſtet, ſimul vt Chriſtum ſequi cœperunt, quò magis eſſe poſſent ad Euangelium prædicandum expediti. Non imus hoc inficias Brenti, errare nonnunquam in eligendis pontificibus, & Cardinales, & Canonicos: quid autem ſi vulgus eligat belua multorum capitum, ſi magiſtratus, ſi princeps? num & iſti non æquè ſunt errori obnoxij? num eos carnis & ſanguinis expertes eſſe putas? Si legiſti quæ ſcribit ea de re in tertio libro de ſacerdotio Ioannes Chryſoſtomus, qualis melioribus etiam illis temporibus populi fuerit electio, cognoſcere potuiſti, cuius Babylonicam confuſionem veritus Auguſtinus, quemadmodum ipſe non ſucceſſerat, ſed acceſſerat Valerio, ſic viuens adhuc Eccleſiæ ſuæ de ſucceſſore prouidere maluit, quàm vita functus plebis iudicio rem permittere. Prauum eſt & inſcrutabile cor hominis. Fieri poteſt, etiam cùm nihil aliud in eligendo ſpectatur, quàm pietas & ſanctitas, vt erretur nihilominus, piuſque videatur & ſanctus, qui pius & ſanctus non eſt. Fieri poteſt & hoc, vt vel carni & ſanguini vel affectioni pluſculum indulgeatur in eligendo. Cæterùm vt aut eligatur hæreticus, aut qui Catholicè electus eſt ſedens in Petri cathedra pontifex, hæreſim apertè profiteatur, non facilè fieri poſſe credent hi, quibus perſuaſum eſt, efficaciorem fuiſſe, quam pro Petro fudit ad Patrem ſuum cæleſtem orationē Chriſtus, vt ne deficeret fides eius, quàm vt pro ſua reuerentia non exaudiri potuerit.

De pontificū electione. *Chryſoſto.* *Auguſti. epiſto. 110* *Hiere. 17* *Pontifex factus hære ſim nō profitetur.* *Luc. 22*

Quamobrem nihil eſt, quòd illas contra nos ſententias coacerues: Non ſanctorum filij ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui exercent opera eorum. Non omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi. Non facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum. Auferet Dominus nomina ſacerdotum cum ſacerdotibus, qui fruſtrà ſibi blandiuntur in Epiſcopali nomine, & presbyterij dignitate, & non in opere, qui malis operibus ſua nomina deſtruunt. Nam & nos tibi cum tuo magiſtro Luthero reſpondebimus, quod ille Picardis aliquando reſpondit: Scimus heu noſtrum caſum & dolemus, non autem ſicut hæretici fugimus, & ſemiuiuum relinquimus, tanquam alienis peccatis pollui timeamus. Illi fugiunt à nobis Chriſtianis, & reputant ad ſeipſos

De īdignis ſacerdotibus diſtinctione 40. cap. non eſt facile. *Hieron. ad Heliodorū epiſtola. 1* *Hieron. in Zopho. 1* *Lutherus in reſolutionibus ſuper propoſitionem. 80*

ſeipſos in angulum. O blaſphematores Dei, & proditores Chriſti. Si Chriſtus feciſſet ſicut vos feciſtis, quis vnquàm ſaluatus eſſet? Sic Picardis vicinis ſuis hæreticis Romano fœtore gaudentibus (ſic enim ipſe loquitur) reſpondit aliquando Lutherus. Vtinam autem quas tu ſententias produxiſti, minùs in mores noſtros quadrare poſſent: Sed intereà non minùs verè contra vos eadem omnia proferri poſſunt, qui cùm nouum quoddam Euangelium, quod ſub ſcamno tot ſeculis latuiſſe dicitis, in lucẽ nuper adeò produxeritis, nullum tamen adhuc nouum & eximium ſanctitatis veſtræ ſpecimen exhibuiſtis. Vide autem Brenti, num dogmati veſtro conſentanea ſcribas. Fidem enim tantùm à veſtris exigitis, & eam ſufficere ſolam putatis: cur à nobis opera prætereà requiritis?

Scurrilis Brentij oratio in Sotũ. Eſtne autem hoc modeſtiæ Chriſtianæ, quòd venerabilem virum Petrum à Soto tam ſcurriliter inſectaris, quòd dixerit, Totam quidem Eccleſiam, non autem ſingula membra, certam habere promiſſionem Chriſti & gubernationis Spiritus ſancti? Sic enim inſultas homini: Quid hic noui? Imò quid blaſphemiæ auditur? Amabo te, exiſtimáſne Aſotum adhuc ſana eſſe mente? Eccleſia habet promiſſionem præſentiæ Chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti: tota quidem, non autem ſingula eius membra. Cùm ergo Aſotici Prælati conueniunt, neceſſe habet Chriſtus iuxta promiſſionem ſuam præſto adeſſe, neceſſe habet & ſpiritus ſanctus eum conuentum gubernare, cùm autem inuicem à ſe iterũ digrediuntur, & ad ſua quiſque reuertuntur, digreditur etiam ſpiritus ſanctus, & reuertitur ad ſinum Trinitatis ſuæ, vt ne plumam quidem apud Prælatos poſt ſe relinquat. Immanè, quantus hìc eſt ſtupor, quantus furor. Toti Eccleſiæ præſens eſt Chriſtus, non autem ſingulis eius membris. Tota Eccleſia gubernatur à ſpiritu ſancto, non autem ſingula eius membra. Ac ſi quidem ſermo eſt de Eccleſia Aſotica, *Reſponſio, promiſſionẽ perpetuæ præſentiæ Chriſti & gubernatio* certè nec Chriſtus, nec ſpiritus ſanctus præſtò adeſt, vel toti, vel ſingulis membris eius. Si autem ſermo eſt de vera Eccleſia Chriſti, profectò ſicut Chriſtus adeſt toti, ita adeſt etiam ſingulis eius membris. Et ſicut ſpiritus ſanctus gubernat totam, ita etiam gubernat ſingula eius membra. Si quis, inquit Paulus, ſpiritum Chriſti non

habet

habet, hic non eſt eius, &c. Nonne ſcurram hîc agere potiùs videtur Brentius, quàm qualis videri vult Euangelij præconem? Sed quò meliùs res intelligi queat, ipſa Petri verba adſcribemus. Dixerat Brentius in confeſſione ſua quòd Eccleſia certam habet promiſſionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, & gubernatur à ſpiritu ſancto. Petrus hoc ſcholion addidit: Verum eſt, tota, non verò ſingula membra. Quòd ſi tota, maximè vbi tota conuenit, veraciter curatura & inquiſitura, quæ ad ſalutem pertinent: quod fit in conciliis. Vnde illa ſpecialem promiſſionem habet: Vbicunque ſunt duo vel tres, &c. Quæcunque igitur cōcilia ſint, ſiue Prouincialia, ſiue Epiſcopalia, hanc habent promiſſionem: ſed Vniuerſalia hanc, quæ fit toti Eccleſiæ: Portæ inferi, &c. Quid eſt quod in iis verbis pium lectorem offendere queat? Num quòd in veritate inueſtiganda, cuius rei cauſa potiſſimum concilia conuocantur, certiorem promiſſionē perpetuæ præſentiæ Chriſti, qui veritas eſt, habere dicit Petrus totam Eccleſiam, quàm vnum aliquòd eius membrum? Id ſi falſum eſt, cur igitur tu Brenti, in iis quæ proximè præceſſerunt, magnā eſſe legitimorum Cōciliorum autoritatem ſcripſiſti? quæ certè nihil habebunt eximium, ſi peræquè certam Chriſti perpetuæ præſentiæ promiſſionē habent ſingula membra, ſi peræquè perpetuò gubernantur à ſpiritu ſancto, quo ad veritatem inueſtigandam. Cur autem dixit Chriſtus, Vbicunque ſunt duo vel tres: ac non potiùs, Vbicunque eſt aliquis veſtrùm: ſi perinde præſens eſt ſemper ſingulis, atque multis in vnum locum congregatis? Quorſum autem attinet Concilia congregare, ſi perinde præſens eſt perpetuò Chriſtus vnicuique membro ſeorſum, atque toti corpori Eccleſiæ? Quin Eccleſiæ membra ſint etiā agricolæ, credo non negabis. Cùm itaque iuxta tuam ſententiam, etiam eorum quiſque promiſſionem habeat perpetuæ Chriſti præſentiæ, quid ex eo conſequitur aliud, quàm vt æquè poſſit etiam agricola, quibuſcunque de rebus ambigitur, in cauſa fidei definire, atque legitimum, concilium: nec minor illius, quàm legitimi Concilij ſit autoritas? Stulti igitur fuerunt Apoſtoli, qui Concilium Antiochiæ primum congregauerunt: ſtulti Patres iſti, qui Nicææ, Conſtantinopoli, Epheſi, Chalcedone tot

nis ſpiritus ſancti eſſe penes totam Eccleſiā, et non eius mēbra ſingula, quo ad veritatē inueſtigandā.

Act. 15

tot numero de cauſa fidei definituri conuenerunt. Quid enim erat neceſſe tantos facere ſumptus, tot itineris moleſtias, tot labores perferre, ſi peræquè certam Chriſti præſentiæ promiſſionem habuerunt ſinguli ſeorſum habitantes,atque vnum in locum omnes congregati? Deinde verò ſi certam habent perpetuæ Chriſti præſentię promiſſionem ſingula veræ Eccleſiæ membra, qualem tu putas eſſe veſtram Lutheranam: quæſo te Brenti, fuit ne tum in ſingulis præſens Chriſtus, cùm plurima & ea præſtantiora Eccleſiæ veſtræ membra, partim ad Zuinglianam, partim ad Munceranam,partim ad Suenckfeldianam,partim ad Campanā, fidémne dicam an perfidiam, ab errore veſtro defecerunt? Aut fatearis oportet Brenti, præſentem etiam tum iſtos Chriſtum habuiſſe,cùm hos tam fœdos errores, veſtris erroribus reiectis, amplexi ſunt,etiam tum eos à ſpiritu ſancto fuiſſe gubernatos:aut verùm ſcripſiſſe Petrum concedas,qui negat, certam perpetuæ Chriſti præſentiæ promiſſionem habere ſingula membra,quàm certum eſt habere totam Eccleſiam. Vidéſne iam quorſum tibi tua dicacitas recidérit?in quas ipſe te ſalebras conieceris? quemadmodum ex illis explicare te non poſſis? dum homini pio piè de rebus diuinis diſſerenti grauiſſimum blaſphemiæ crimen impingere, ſtuporem, furorem adſcribere, ſanámque mentem & ſenſum communem detrahere non vereris. Neque verò negauit Petrus, præſentem eſſe Chriſtum ſingulis membris, & à ſpiritu ſancto ſingula membra gubernari: verùm de re propoſita loquebatur,de eo quod ſcriptum à te fuerat,Eccleſiam habere certam promiſſionem perpetuæ præſentiæ Chriſti & gubernationis ſpiritus ſancti.Quòd perpetuò ſit præſens Chriſtus, quòd ſic ab eo perpetuò gubernentur ſingula Eccleſiæ membra, vt à fide nunquam aberrare poſſint,ſicut gubernari Concilium legitimè congregatum nemo pius dubitat,hoc eſt quod Petrus à Soto rectè negat.Neque verò tu ignorabas hoc Petrum dicere,verùm ad inuidiam illi cōflandam feciſti more veſtro,vt calumniam hanc adhiberes,& ipſe cō miniſcereris aliquid, quod rectè poſſes oppugnare. Quæ cauſa etiam fuit,vt quod in confeſſione tua ſic ſcripſeras: Eccleſia certam habet promiſſionem perpetuæ pręſentiæ

Chriſti

Chriſti: ſublata vocabula Perpetuæ, poneres in confutatione Promiſſionem præſentiæ Chriſti. Atqui quin præſens adſit Chriſtus in veris membris ſuis etiam ſingulis, quæ templa ſunt eius, in quibus habitare dignatur, neque Petrus à Soto, neque pius quiſquam, qui modò ſanæ ſit mentis, negat. Quòd autem perpetuò præſens adſit, quòd æquè præſens adſit ad veritatem inueniendam ſingulis, atque præſens adeſt vniuerſis in concilio legitimo congregatis: id verò negat Petrus: negant etiam omnes qui vel ſenſu communi ſunt prædití. Itaque nihil ad rem faciunt quæ in teſtimonia profers è ſcripturis. Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, &c. Nemo enim contradicit. Sed audi quid idem dicat Apoſtolus: cùm enim præmiſiſſet, Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto, ſubiunxit: Diuiſiones autem gratiarum ſunt, idem autem ſpritus: & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alij autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij diſcretio ſpirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio ſermonum: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Ad hoc igitur vt dicamus, Dominus Ieſus, ex æquo ſpiritum ſanctum accepimus omnes quotquot membra fuimus Chriſti corporis Eccleſiæ. Nam qui non confitetur hunc, Eccleſiæ membrum non eſt. Ad hoc autem vt prophetemus, vt ſcripturas interpretemur, vt de fidei controuerſiis definiamus, non ex æquo ſpiritum ſanctum accepimus omnes. Nam nec Epiſcopi, nec doctores, nec Prophetæ ſumus omnes. Quin & ipſis prophetis non ſemper præſtò adfuiſſe ſpiritum ſanctum legimus, quo nonunquam eos deſtitui, documento nobis eſſe poteſt Heliſæus, qui cùm flentem vidiſſet Sunamitidem, cauſámque neſciſſet, ad puerum qui volebat eam prohibere dixit: Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine eſt, & Dominus celauit à me, & non indica-

Rom. 8

1. Cor. 12

Etiã Prophetæ ſpiritu nonnunquam deſtituuntur.

4. Reg. 4

4. Reg. 3

uit mihi. Neque tum ſolùm, verùmetiam cùm de futuris
4.Reg.13 cùm requiſiuiſſet Ioſaphat, ſpiritus ei prophetiæ defuit,
vt neceſſe haberet pſaltem adhibere. Sic alteri prophetæ
præſtò quidem adfuit ſpiritus ſanctus, quando miſſus
contra Samariam, quæ fuerant illi ventura mala nuntia-
uit: non autem adfuit, cùm pſeudoprophetæ cuiuſdam
2.Reg.7 perſuaſionibus adductus, panem in eius domo comedit,
quod eum facere Dominus prohibuerat. Cuius mandati
tranſgreſſi pœnas luit à leone occiſus. Sic & Nathan Pro-
pheta viſus eſt à ſpiritu ſancto deſtitutus, cùm interro-
gatus à Dauide rege, num ædificare ſibi templum liceret,
reſpondit, Nihil impedire, quò minus faceret quod in
corde ſuo deliberatum haberet: quem errorem ſuum po-
ſteà correxit, cùm eum ædificare prohibuiſſet. Ex his
cuiuis perſpicere licet, ſi prophetis etiam non ſemper
præſtò adeſt ſpiritus ſanctus, multò minùs eum præſtò
Ioan.3 adeſſe perpetuò ſingulis Eccleſiæ membris, qui non ſo-
lùm vbi vult, ſed etiam quando vult, & per quos vult ſpi-
rat: ſæpe vt ſanctos deſerat, inſpiret autem eos, qui ſunt
procul ab omni ſanctitate remoti: ſicut inſpiraſſe legitur
Num.22 Balaam, Saulem, virum illum arrogantem Heliu, Cai-
1.Reg.10 pham & alios peruerſos homines. Eſt quidem ita, quòd
Iob 27 ſicut nullum eſt membrum in corpore quod non ſit par-
Ioan.11 ticeps aliquo modo ſenſus & motus à capite, ſic nullus
eſt mortalium in Eccleſia, qui non ſit particeps alicuius
gratiæ ſpiritus ſancti. Cæterùm in quo ſimul omnes gra-
tiæ concurrent, præter vnum Chriſtum Deum & homi-
nem, nemo fuit mortalium: quanquam ſpiritum veritatis
Apoſtolis præſtò ſemper ſingulis adfuiſſe non negamus.
Chriſtus maximè præſens in Concilijs. Vbi verò ſimul conueniunt omnes, ibi præſens adeſt
Chriſtus, ibi præſens adeſt ſpiritus ſanctus cum omni ge-
nere gratiarum. Nam quod vni deeſt, penſatur in altero:
ac ſæpe quod non reuelatur ducentis, aut trecentis viris
excellenti prudentia doctrináque præditis, vni alicui non
doctiſſimo reuelatur: in cuius poſteà ſententiam ſic im-
pellente ſpiritu ſancto, pedibus eunt alij multò doctiores.
Matt.11 Sic abſcondit pleraque ſpiritus ſanctus à vobis ſapienti-
bus & prudentibus, & reuelat ea paruulis. Quod etiam in
Synodo Nicæna factum legimus, vbi quidem ex Confeſ-
Ruff. lib.1 ſoribus (libet autem Ruffini verbis vti) ſimpliciſſimæ na-
turæ

turæ vir,& nihil aliud ſciens niſi Ieſum Chriſtum,& hunc crucifixum,qui fuerat inter cæteros auditores Epiſcopos, inſignem quẽdam philoſophum,quem ex doctoribus nemo diſputãdo ſuperare poterat,ſic breui quadam oratiũcula conſtrinxit,vt obſtupefactus ille virtute dictorum,ad alia mutus omnia,ſolùm hoc reſpondere potuerit,ita ſibi videri,nec aliud verum eſſe,quàm quod Epiſcopus ille dixerat.Iámne igitur intelligis Brenti,quàm verè Petrus dixerit,certam perpetuæ Chriſti præſentiæ & gubernationis ſpiritus ſancti promiſſionem,quo ad inueſtigandam veritatem,de qua potiſſimùm agitur in Conciliis,habere quidem totam Eccleſiam, non autem ſingula membra? Nihil enim dixit aliud Petrus, quàm quod etiam Caluinum veſtrum fateri veritas coegit: qui ſe minimè negare ſcribit, quin tota fidelium ſocietas, multiplici donorum varietate inſtructa, longè ampliori & vberiori cœleſtis ſapientiæ theſauro prædita ſit, quàm ſeorſum ſinguli: quódque multò antè dictum ab Auguſtino fuiſſe commemoramus: qui Deum alloquens his verbis vſus eſt: Veritas tua nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omnium noſtrum, quos ad eius communionem publicè vocas. Hoc enim dicere videtur Auguſtinus,quòd ibi ſemper præſtò Chriſtus adeſt, qui veritas eſt, ibi ſemper ſpiritus ſanctus præſtò adeſt, qui ſpiritus eſt veritatis, vbi conueniunt omnes, vbi ſimul in vnum locum tota congregatur Eccleſia:cæterùm in ſingulis membris, neque Chriſtus veritas, neque ſpiritus veritatis præſtò ſemper adeſt,cùm de ſingulis mẽbris ſcriptum ſit, quòd omnis homo mendax: de tota verò Eccleſia, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Iudica nunc, tu Brenti, vter veſtrûm fuerit cùm iſta ſcriberet, ſenſu communi deſtitutus? Petrúſne, qui dixit idem quod ſcripturæ conſentaneum dictum anteà fuerit ab Auguſtino,quod & lumen ipſum rationis indicare videtur: an tu, qui tam ſcurriliter manifeſtam veritatẽ oppugnas? Quod ſi verum eſt,ſingula membra certam habere promiſſionẽ perpetuæ præſentiæ Chriſti,& gubernationis ſpiritus ſancti,falſum ſit oportet quod à Propheta dictum eſt: Omnis homo mendax. Nam ſimul in eodem & veritas Chriſtus, & mendacium,cuius pater eſt diabolus,ineſſe nõ poſſunt:

cap.3. Eccleſiaſtica hiſtoria.

Pſal.115.
Matt.16.

Nec erit vllum Eccleſiæ membrum, quod labi, errare, deci pi queat, ſi nunquam præſentia Chriſti, qui veritas eſt, deſtituitur. Vnde ergo tot hæreſes quot enumerauimus? quę non aliunde ferè, quàm ex veſtra ſchola Vuittembergenſi prodierunt? Quin & illud falſum ſit oportet, quòd ex Auguſtino proferre ſępe ſoletis, ſolis ſcripturarum libris, qui canonici vocantur, hunc timorem honorémque deferendum eſſe, vt nullus eorum autor ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credatur. Cur enim non idem credamus de ſingulorum Eccleſiæ membrorum & ſcriptis & dictis, ſi certam habent ſingula promiſſionem perpetuæ præſentiæ Chriſti: qui cùm ſit veritas, neque falli poteſt, neque fallere? Nos verò libenter Auguſtini ſententiæ ſubſcribimus, vt quem ille vult, honorem ſcripturis Canonicis habeamus, cæterùm ſicut ſingula Eccleſiæ membra, quamlibet excellenti fuerint & vitæ ſanctimonia & doctrina prædita, poſſe tamen errare credimus: ſic vbi tota conuenit Eccleſia, quam certam habere promiſſionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti, nemo pius ambigit, ibi nullum in fidei dogmatibus errorem admitti poſſe, certum & indubitatum habemus. Quamobrem illius decretis proximũ à ſcripturis canonicis locum tribuimus, & ab eodem ea ſpiritu ſancto profecta credimus, quo fuerunt inſpirati, qui ſcripturę canonicæ libros ediderunt. Sed de re quæ vel ipſa luce clarior eſt, plura nos verba facere neceſſe non eſt.

Auguſt. in epiſtola ad Hieronymum.

Facit iam deinceps Brentius, quod facere ſolent qui malas cauſas defendendas ſuſceperunt, & conſarcinatis è ſcriptis Grægorij Nazanzeni, Baſilij, Nicephori, Socratis. Bernardi, Adriani Papę, delectorum quorundam cardinalium & Legatorum ſedis Apoſtolicæ, qui præſidebant in concilio Tridentino, quibuſdam ſententiis contra vitam & mores corruptos Epiſcoporum, & eorum qui ſedent ad Eccleſiæ gubernacula, quandoquidem alia ratione nõ poteſt, vel hac ſaltem ordinem Epiſcoporum & ſacerdotum in odium, inuidiam & contemptum omnium adducere conatur: quod in cauſa ſuæ diuiſionis defendendæ facere ſemper hæreticis vſitatum fuiſſe, in quadam epiſtola ſcribit Auguſtinus. Cur autem non à Paulo potiùs exorſus es Brenti, quàm à Gregorio Nazanzeno? quòſic iam inde à Pauli

Hæreticorum mos eſt de cleri vitiis & abuſibus libenter loqui.

Auguſt. 157. epiſt.

Pauli temporibus nunquam Epiſcopis præſtò ſpiritum ſanctum adfuiſſe demonſtrares. Nam & ipſe de iis qui ſuo tempore Dei regebant Eccleſiam, ad eundem propè modum queſtus eſt. Cùm enim dixiſſet, Spero me Timotheū citò mittere ad vos, vt & ego bono animo ſim; cognitis quæ circa vos ſunt, ſubiunxit eueſtigiò, Neminem enim habeo tam vnanimem, qui ſyncera affectione pro vobis ſolicitus ſit. Mox & rationem addidit: Omnes enim: inquit, quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Vides quòd eadem ferè fuit Pauli de ſuis collegijs querimonia. Neque tamen ideò tales omnes fuerunt, qui cum Paulo tum erāt. Erat enim cum eo Lucas & Epaphroditus, quos conſtat non quæ ſua ſunt quæſiuiſſe, ſed quæ Ieſu Chriſti: ſed quia plures eiuſmodi fuerunt in eius ſocietate, nimirum Demas, qui dereliquerat eum, diligens hoc ſeculum: Hymenæus, Alexander Aerarius, qui multa mala ei oſtenderat, & alij, quorum in hac ipſa meminit epiſtola, qui ex contentione Chriſtum annunciabant non ſyncerè, exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis eius ideò, qui ſcripturæ mos eſt, dixit de nonnullis, tanquam de omnibus, quemadmodum etiam Hieremiam feciſſe legimus: A minore vſque ad maiorem, inquit, omnes auaritiæ ſtudent, & à propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum. Quid ergo dicemus? quia tales erant etiam Pauli temporibus magna ex parte verbi miniſtri, num eis proptereà ſpiritus ſanctus defuit? non ideò iugum eorum fuit ab ouibus excutiendum? Non ita docuit Apoſtolus: ſed cùm queſtus eſſet de iis, qui Chriſtum ex contentione prædicabant, non ſyncerè: Quid enim: inquit? Dum omni modo ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Qui tum annunciabant Chriſtum, faciebant id animo minimè Chriſtiano: nihil enim aliud ſpectabant, quàm vt capto vinctóque Paulo, maiorem adderent afflictionem: vt ex Euangelij profectu maius illi conflarent odium, & eum in vitæ ſuæ diſcrimen adducerent. Neque tamen ideò Paulus eos audiri prohibuit: quin quacūque tandem occaſione Chriſtum per eos annunciari gaudebat. Huius exemplum imitari te Brenti oportebat, vt gauderes potiùs cum Paulo, ſi vel per occa-

Etiam ætate Pauli Clerus non carebat vitiis.

Philip.2

2 Tim.4

1.Tim.1

Philip.1

Hiere.6

ſionum Christus eſſet annunciatus, quàm tot virorum doctorum ſententias coaceruares, quibus, quorum opera fit, vt Chriſtus annuncietur, eos in odium & contemptum adduceres. Quanquam quod ex Gregorio Nazanzeno profers, & Baſilio, de veſtris hi ſcribunt, hoc eſt, de hæreticis, non de Catholicis Epiſcopis. Fuit enim idem propè tunc, qui nunc eſt Eccleſiæ ſtatus: quin deterior etiam, quàm ſic hoc noſtro ſeculo, cùm non aulæ tantùm & ciuitates infectæ, verùm de ipſi quidem Reges & Imperatores ab hæreſi fuerint infacti. Sicut igitur ſubinde nunc inſtituuntur Colloquia, ſic illo quoque tempore fuiſſe factum, etiam ante Gregorium queſti ſunt, Athanaſius & Hilarius. Tales igitur Synodos ſiue congreſſus deinceps fugere ſe velle ſcribit Gregorius. Nunc audi quid in ea, quæ proximè ſequitur epiſtola, ſcribat Baſilius: Vnum iam crimen eſt, inquit, quod vehementer punitur, ſi paternas quis traditiones diligenter obſeruet. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ ſplendorem, non propter aliud aliquid rerum temporalium, ſed propter communem theſaurum, propter hæreditatem paternam, propter ſanam fidem in acie ac certamine ſtamus. Domus precationum clauſæ ſunt, altaria cultu ſpirituali vacant, nulli ampliùs Chriſtianorum cœtus, nulla ampliùs doctorum præſidentia. Ceſſarunt doctrinæ ſalubres, ceſſarunt panægyres, hymnodiæ nocturnæ non habentur. Nobis iam dicere licet, quòd in hoc tempore non ſit neque princeps, neque propheta, neque præſes, neque oblatio, neque incenſum, neque locus, in quo coram Domino poſſit offerri ſacrificium. Quæſo te Brenti, quos hic notat Baſilius? vóſne, an nos, qui per Dei gratiam ſumus Catholici? Quod nobis grauius crimen obiicitis, quàm quòd paternas traditiones diligenter obſeruamus? Deinde qui ſunt alij quàm vos, apud quos altaria ſpirituali cultu vacant, apud quos ceſſarunt doctrinæ ſalubres, nec habentur hymnodiæ nocturnæ: apud quos neque oblatio eſt, neque incenſum, neque locus, in quo coram Domino poſſit offerri ſacrificium: apud quos ipſo etiam ſacrificij nomine nihil eſt abominabilius? Vides igitur quòd de veſtris hæc maioribus, non de noſtris ſcripſit Baſilius: quódque ſicut anteà ſemel & iterum, ſic & nunc

Deterior olim Eccleſiæ ſtatus quàm hodie.

Colloquia de Religione patribus improbata.

Gregor. in epiſtola ad Procopium.

Baſil. epi. 70

Quod nunc fit ab hæreticis, olim quoque fa-

teſtimonium ipſe contra te produxiſti. Iam quod adfers ex Nicephori & Socratis Eccleſiaſtica hiſtoria, demus tibi hoc, erratum fuiſſe à Theophilo, & ab illo alio, quid aliud ex eo conſequetur, quàm verum eſſe quod Petrus à Soto ſcripſit, Eccleſiam totam, non autem ſingula eius membra: falſum autem eſſe quod aſſeris tu, ſingula Eccleſiæ membra certam habere promiſſionem perpetuæ præſentiæ Chriſti & gubernationis ſpiritus ſancti. Certè neque Petrus à Soto affirmauit hoc vnquam, neque nos in ea ſententia ſumus, vt putemus errare non poſſe, ſi quis ſucceſſit Epiſcopo Catholico: qui ſi quod à ſuis anteceſſoribus ſibi traditum per manus accepit, id ipſe non retinet, quin ei contrarium docet, aut facit aliquid, grauiter eum errare non diffitemur. Non enim ſatis eſt in locum Epiſcopi Catholici ſucceſſiſſe, niſi catholicam etiam eorum doctrinam, quibus ſucceſſiſti, retineas. Et vos Brenti, quo iure, quáue iniuria ſucceſſiſtis in Eccleſiis pleriſque ſacerdotibus Catholicis, neque tamen propterea vos non delirare dicimus, quandoquidem ab eorum pia doctrina receſſiſtis, neque patrum noſtrorum, qui iidem & veſtri fuerunt, traditiones retineris: quin quòd ab eis nos diſcedere nolumus, per ſummam iniuriam grauiſſimũ nobis idololatriæ crimen obiicitis: haud aliter atque Catholicis olim Arrianos feciſſe ſcribit Baſilius. Quæ verò proferũtur ex Bernardo & aliis, qui de corruptis moribus noſtris noſtro ſeculo ſcripſerũt, vtinã ea refellere liceret: ſed veriora ſunt pleraque de multis, quàm vt refutari queant. Verùm (quod aiunt) ab ouo tibi Brenti exordiri licebat. Nam ab orbe condito ſemper in Eccleſia bonis mali permixti fuerunt. Quòd enim eadem ſit eorum qui præceſſerunt, & qui ſequuti ſunt Chriſtum natum Eccleſia, nec ignoras tu, nec diffiteris proculdubio: temporum tantùm diſcrimen, fides fuit prorſus eadem. In venturum illi credebant, nos in eum qui iam venit Meſſiã credimus. Quamobrem ſi vel à primo parẽte noſtro ſumas initium, cùm is duos filios habuerit, alterum fraterna cæde manus ſuas cõtaminaſſe reperiés. In arca verò ſua cum tribus tantùm filiis ſuis fuit Noe: quorum tamẽ vnus tã fuit ab omni pietate remotus, vt verenda detegere ſui patris, & eum habere ludibrio veritus non ſit. Abraham & ipſe duos ha-

Semper in Eccleſia bonis permixti mali.

Gen. 4

Gen. 9

Gen. 19

buit filios, quorum reprobus alter eiici vnà cum matre ſua
Mala.1 iuſſus eſt. De liberis autē Iſaac nónne dicit Dominus per
Prophetam: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui? Iam in
domo Iacob quàm turpe flagitium vnus ex filiis deſigna-
Gen.49 rit, ex Geneſis libro, quàm ex noſtra commemoratione te
cognoſcere malumus. Sed & reliqui fratres ferè omnes cū
Gen.37 ære paruo fratrem ſuum Ioſeph vendidiſſent, quantum in
ipſis erat, eum perpetuæ ſeruituti mãciparunt. Sanctus au-
1.Reg.2 tem ille Dauid (vt interim ſilentio prætereamus, quæ de
Heli, déque Samuelis filiis narrat hiſtoria) quot & quãtis
In ſecundo Regum. ſceleribus coopertos filios habuerit, ex eadem regum hi-
ſtoria videre licet. Quid verò faciunt aliud ſancti Prophe
tæ ferè omnes, quàm quòd ſui quiſque ſeculi mores per-
ditiſsimos accuſat? in quos ita ſæpe grauiter inuehuntur,
vt neminem ſupereſſe dicant, qui nō declinauerit, qui non
auaritiæ ſtudeat, qui non dolum faciat. Quid autem nato
Ioan.6 Chriſto, num eſſe vitia defierunt? Elegit ipſe ſibi Chriſtus
duodecim, vnus ex eis erat diabolus. Elegerūt ſeptem dia-
Actto.6 conos Apoſtoli, fuit vnus ex eis longè ſpurciſsimus hære-
ticus. De Paulo iam diximus, quemadmodum is queſtus
Phil.2 fuerit, neminem habere ſe, qui germanè de grege foret ſo
licitus, quòd omnes quæ ſua ſunt quærerent, nō quæ Ieſu
Chriſti. Vetus itaque fuit hic rerum ſtatus Brenti. Ab orbe
condito ſemper in Eccleſia bonis mali permixti fuerunt,
& ſicut huius ſeculi ſapiens quidam dixiſſe fertur, plures
mali. Quod ipſius dictum etiam æterna ſapientia compro
Matt.20 bauit, cùm diceret: Multi ſunt vocati, pauci verò electi. In
cælum conſcendas oportet, ſi vis locum, vbi nulli ſunt ma
li, reperire, quanquam & ex illo ceciderunt angeli. Quòd
Iob.4 ſi qui ſeruiunt Deo, non ſunt ſtabiles, & in angelis ſuis re-
perit prauitatem, quantò magis hi qui habitant domos lu
teas, qui terrenum habent fundamentum, cōſumentur ve-
lut à tinea? Omnes declinauimus Brēti, & inutiles facti ſu-
mus: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnū. Ante
bis mille annos dictum eſt hoc, & fuit multò antè verum,
quàm dictum eſſet, & eſt nunc quoque verius quàm velle-
mus. Quid igitur? Num propterea dicemus, ex quo tempo
re conditus eſt orbis ad hunc vſque diem, non fuiſſe ſpiri
tum ſanctū in Eccleſia, quòd ſemper in ea fuerunt mali, &
plures mali: quin & qui præſidebant fuerunt ſæpe mali?

Abſit

Mat. 9

Abſit. Quin propter hos malos, non propter vos iuſtos venit Chriſtus in mundum: neque ſic ſemper in Eccleſia mali fuerunt, vt non eſſent illis boni quoque permixti: qui licet eſſent numero pauciores, ſæpe tamen eorum cauſa Deus etiam malorum eſt miſertus. Et ipſi mali, quemadmodum anteà ſcripſimus, quamuis non haberent ſpiritum, quo ipſi ſancti eſſent, habebant tamen ſpiritum, quo ſanctos alios facerent, ſiue ſacramenta miniſtrando, ſiue Dei verbum prædicando.

Mali etſi non habent in Eccleſia ſpiritum, quo ſint ſancti: habent tamen ſpiritum ad alios ſanctificandos.

Philipp. in locis communibus.

Fatentur autem hoc etiam tui Brenti (ſi modò tuus eſt Philippus) non modò Catholici, quòd fieret incerta fides, ſi vis Euangelij & ſacramentorum penderet ex dignitate miniſtrorum: cùm Euangelium & ſacramenta efficacia ſint propter promiſsionem Dei, non propter miniſtri perſonam. Reuocat mentes noſtras & fidem noſtram Chriſtus à perſona miniſtri ad ſeſe, inquiens: Qui vos audit, me audit: quaſi dicat: Nec Euangelium eſt veſtrum, nec opus veſtrum eſt ſaluos facere auditores, ſed Dei opus eſt: qui hoc mirabili modo ſparſa voce Euangelij colligit ſibi æternam Eccleſiam. Hoc veſtri dicunt Brenti.

Luc. 10

Quorſum igitur attinet ſic nobis exprobrare peccata noſtra, quaſi verò vos non ſitis grauioribus flagitiis cooperti? Sed audi quid ſcribat de vobis, qui verſatus fuit multis annis inter vos, nec valdè nonnullis viſus eſt alienus à doctrina veſtra, ita vt quaſi vulgò diceretur illud, Aut Eraſmus Lutherizat, aut Lutherus Eraſmizat. Audi quid ille de vobis dixerit Eraſmus Roterodamus: Vos, inquit, ſtrenuè clamatis in luxum ſacerdotum, in ambitionem Epiſcoporum, in tyrannidem Romani pontificis, in garrulitatem ſophiſtarum, in preces, ieiunia & miſſas: nec iſta purgari vultis, ſed tolli: nec omnino quicquam in receptis placet, ſed zizaniam euellitis cum tritico: aut, vt meliùs dicam, triticum euellitis pro zizania. At quid interim nobis profertis melius & Euangelio dignius, vt ab aſſuetis recedamus? circunſpice populum iſtum Euangelicum & obſerua, num minùs illic indulgeatur luxui, libidini & pecuniæ, quàm faciunt hi quos deteſtamini? Profer mihi, quem iſtud Euangelium ex comeſſatore ſobrium, ex feroci manſuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicū, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos oſtendam, qui facti

De Lutheri ſecta Eraſmi teſtimonium.

Eraſmus in epiſtola in pſeudo euāgelicos.

ſunt ſeipſis deteriores. Et poſt pauca: Nunquam eorum Eccleſias ſum ingreſſus, ſed aliquando vidi redeuntes à concione, veluti malo ſpiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam ac ferociam miram præſe ferentibus. Sic, opinor, diſcedunt milites à concione ducis ad præliũ exhortati. Quis vnquam vidit in eorum concionibus quenquam fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiſcentem? Et iterum nonnullis interiectis: Circunſpice mihi ſodalitatem iſtam Euangelicam, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot aliis vitiis infames? Et hos habent etiam in delitiis, tantum abeſt vt vitent. Apoſtoli quò magis vacarẽt Euangelio, aut abſtinebant ab vxoribus, quas ducere licebat, aut legitimè ductas vertebant in ſorores. Nunc floret Euãgelium, quod ſacerdotes & monachi contra certè leges humanas, contra profeſſionem ſuam ducunt vxores. Condonetur hoc: Circunſpice, num caſtiora ſint eorum coniugia, quàm aliorum, quos ducunt pro Ethnicis. Agnoſcis, opinor, quas fabellas tibi poſſim referre, ſi liberet.

Aliud Eraſmi teſtimonium. Profert autem in epiſtola, quam ſcripſit ad fratres inferioris Germaniæ: Efferunt, inquit, honorabile coniugium & thorum immaculatum. Sed innui nonnullos Euangelicos (nam in genere loquutus ſum) nihilo caſtiùs colere coniugium, quàm Catholicos. Iubet me proferre fabulas: quid attinet? cùm vulgò narrentur. Negat eſſe notiſſima, cùm falſa ſint, & tamen ipſe fatetur de duobus. Ego noui monachum, qui pro vna duxerit tres. Noui ſacrificum virum alioqui probum, qui duxit vxorem, quam pòſt comperit alteri nupſiſſe: ſimilia permulta de monachorum & monacharum coniugiis referuntur, qui dnctas repudiarunt, eodem iure quo duxerant. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus ſit adulteriorum? Quid Argentorati fiat neſcio. Quid alibi compertũ ſit, mecum nouit populus. Iam vt donemus, iſtis Euangelij præconibus eſſe fas vxores ducere, quis non admiretur, ouiculas mactationi deſtinatas, nihil in hoc mundo quærentes præter Chriſti gloriam, tot curis diſtrictos, tot afflictionibus obnoxios (quibus accedit & paupertas, onus cũ miſerum, tum graue) nõ poſſe viuere ſine vxoribus? quas iam multi ob leuiores

cauſas

cauſas, aut non ducunt, aut ductas nollent. At iſtis omnis tragœdia exit in cataſtrophen comicam. Vbi contigit vxor; occinitur, Valete & plaudite. Quæ malùm eſt iſta tanta ſalacitas, quam tot mala non poſſunt excutere? vnde tanta carnis rebellio in iis, qui ſe iactant agi ſpiritu Chriſti? Et in eadem epiſtola: Sacerdotem, inquit, Baſileæ virgis cæſum, mox vrbe eiectum non nomino. Quid refert, quando deſierit concionari? Iſtius erat profeſſionis. Is, vt publicus ferebat rumor, & in carcere, & extra portam cùm à carnifice dimitteretur, publicè teſtatus eſt, ſe poſtea, quàm ſe illi ſectæ addixerat, in omne flagitiorum genus proruiſſe. Quid de tota ſecta dixerit, non referam. Et iterum in epiſtola in pſeudoeuangelicos: Dices, Nihil tam fuit vnquam felix in rebus humanis, quin malorum admixtu vitiaretur. Ad bonos verte oculos. Fieri poteſt vt mea ſit hæc infelicitas. Mihi adhuc neminem contigit noſſe, qui non videatur ſeipſo factus deterior. Et iterum: Euangelica pietas à minimis initiis paulatim creuit in maius & melius, & optimus quiſque ſe illi iungebat: hanc doctrinam ferè leuiſſimus quiſque amplectitur. Et in alio quodam libro: Adeò per hoc quod vos vocatis Euangelium, non corrigi ſcribit homines, vt potiùs videantur deteriores, nec fieri vt peccare deſinant, ſed vt peccent impunitiùs. Sic ille, feneſtram ad omnem nequitiam aperuiſſe veſtrum Euangelium iudicauit. Poſſem hîc ex Georgio quoque Vuicelio, viro non vulgari doctrina prædito, nonnulla referre: ſed quoniam is cùm fuiſſet anteà blaſphemus, perſequutor & contumelioſus, miſericordiam Dei conſequutus, ex perſequutore tandem Apoſtolus, & ex Lutherano factus eſt Chriſtianus, minus apud vos ponderis habiturum eſt eius quamlibet verum teſtimonium. Itaque nolo verbis eius recitandis eſſe prolixior. Extat libellus eius qui inſcribitur, Retectio Lutheriſmi: Ad eũ vos remitto, cuiuſmodi ſint ſectæ veſtræ mores, ibi veriſſimè ſcriptum reperietis. Sed irrefragabile teſtimonium Iſlebienſis idoli veſtri non poſſum quin producam. Nam illi fidem quin habeatis indubitatam, cauſam dicere nõ poteſtis, præſertim cùm Dei verbũ non aliud agnoſcatis, niſi quod ab illo ſcribitur. Audiatis igitur Deum veſtrum loquentem: Mundus, inquit, in dies fit de

Idem in hiperaſpiſte ſecundo.

Georgius. Vuicelius.

Luther. teſtatur ſuos Catholicis deteriores eſſe.

Luther. in Poſtilla ſu-

per Euangelium Domin. prima aduentus.

ſit deterior. Sunt nunc homines magis vindictæ cupidi, magis auari, magis ab omni miſericordia remoti, magis immodeſti & indiſciplinati, multóque deteriores, quàm fuerint in Papatu. Alio verò loco ſuos increpans, decies eos eſſe dicit Sodomitis peiores. Habéſne quod ei poſſis contradicere, cuius verba nihil aliud ſunt iudicio veſtro, niſi verba Dei? Si mentiri poteſt Deus veſter, mentiri poteſt hæc ſcribens de vobis Lutherus: qui nuſquam ſcripſit veriùs, quàm vbi quem fructum attulerit doctrina ſua, planum fecit orbi vniuerſo. Qua fronte igitur audet Aſotus iſte Brentius nobis decies Sodomitis peiores obtrudere, qui ſint Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices, & eos reiicere, quorum hoc proprium ſemper in Eccleſia fuit munus, in cuius poſſeſſione plus quàm mille quingentis annis fuerunt? quin ſi ſpectes Iudæorum etiam ſacerdotes, plus quàm bis totidem aliis annis. Nam ex quo tempore ſacerdotium Iudæorum ſumpſit originem ad hunc vſque diem, nunquam apud omnes eos, qui vel in venturum, vel in eum qui iam venit Chriſtum crediderunt, penes alios quàm penes Epiſcopos & ſacerdotes de religionis doctrina iudicandi fuit poteſtas. Quamobrem nihil eſt Brenti, quòd nobis iudicandi poteſtatem hanc adimas, quòd non ſumus omnes abſque crimine, cùm nihilo ſint veſtri noſtris meliores: quin ſi veſtro idolo credimus, multis etiam partibus deteriores. Quod ſi ſcriberet etiam nullus, res tamen ipſa clamat. Poſſem hiſtoriam tibi proferre Brenti, de quodam, qui cùm trium ſuperſtitum vxorum eſſet maritus, à veſtris tamen magno cum applauſu fuit exceptus, & in precio habitus, ob hoc ſolùm, quòd contraria Chriſtianæ fidei Lutherana veſtra dogmata in vulgus ſpargebat. Poſſem & alium in eadem ciuitate nominare, de quo publica fuit fama, quòd è ſchola carnificis profectus, itidem non vnius vxoris eſſet maritus. Quamuis autem vnam ſecum tantùm adduxiſſet, vndecunque tandem raptam (nam variè res narratur) inter ſcorta nihilominùs perpetuò volutabatur, vxore etiam inſpectante. Adeò nec vxoris commercium vllum ei contra fornicationem attulit remedium: fuit tamen habitus præclarus, & idoneus cùm primis Euangelij veſtri miniſter. Sic autem iam hoc eſt moribus receptum apud Euãgelij veſtri præcones

Et in veteri, & in noua lege iudicium de religione penes ſacerdotes fuit.

Flagitia nõ rara miniſtrorũ noui Euangelij.

cones

cones, ſimul vt duas aut tres vxores habeant, vt iam pro crimine propemodum non habeatur, ac modò nõ in laude ponatur. Poſſem & carnificem paſtoris apud veſtros officio functum recenſere. Et hoc tu tales Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices vis eſſe potiùs, quàm qui ſunt à tot millibus annorum legitimè ad eam rem vocati? Et intereà noſtra nobis obiicis peccata, nihil veritus, ne tibi quoque dicatur illud ex Euangelio: Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Frater ſine eiiciam feſtucam de oculo tuo, & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, eiice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui. *Matth. 7 Luc. 6*

Hîc iterum te pientiſſime Rex appello, cui Brentij libellum hunc dicauit Vergerius, coram quo ſe doctrinam illius defenſurum obtulit. Si locum hunc defendendum coram te ſuſciperet Vergerius, quandoquidem non ſic in pietatem & ſanctitatem, ſicut in loca ſedéſque maiorum noſtrorum ſucceſſimus, non eſſe nos idoneos Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices; quem hîc eſſet accuſaturus alium præter te? Cuius enim alius arbitrio præterquàm tuo, & à Canonicis eliguntur, & à pontifice Romano confirmantur Epiſcopi? Certè nec eligunt Canonici, neque confirmat pontifex, niſi quos tu nominaueris: vt quæcunque crimina iaciuntur in Epiſcopos, ſiue ſint vera ſiue falſa, non in alium quàm in teipſum iaciantur. Cuius enim niſi tua culpa ſit, vt Eccleſiaſticæ doctrinæ nos idonei iudices eſſe non poſſimus, ſi verum eſt quod de nobis ſcribit Brẽtius, quódque ſe defenſurum offert Vergerius? Nam ſi vel ſuo iudicio Canonici eligerent, vel ſuo iudicio Pontifex Epiſcopos conſtitueret, iuſtam tamen videri poſſent habere cauſam Brentius & Vergerius, vel Canonicos, vel Pontificem inſectandi. Nunc cùm tuo ſolius iudicio fiat Epiſcoporum & electio & confirmatio, quam ad rem venit huc Vergerius, niſi vt tibi inſultaret? vt populi contra te ſeditionem excitaret: cuius opera, in regno & adiunctis illi terris imperio tuo ſubiectis, tales Epiſcopi conſtituti ſint, qui doctrinæ Eccleſiaſticæ iudices idonei eſſe non poſſint? Verùm nos etſi non ſucceſſimus omnes in pietatem & honeſtatem maiorum noſtrorum, quoniam tamen *Ad Regẽ apoſtrophe, perſtringẽs Vergeriũ.* *Reges Poloni eligunt Epiſcopos regni.*

in eo

in eorum doctrinam ſucceſſimus, à qua Brentium & Vergerium cum ſuis diſceſſiſſe certum eſt, vel hoc ſatis eſſe debet piis omnibus, vt nos Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices agnoſcere non recuſent.

Tractat deinde locum Euangelij de portis inferi Brentius, & negat Epiſcopos ſiue Prælatos (vt ipſe vocat) Eccleſiam illam eſſe, aduerſus quam portas inferi non præualituras dixit Chriſtus. Iam enim demonſtratum eſt, inquit, quòd præualuerint: cùm tamen eius nihil demonſtrauerit. Sperare ſe deinde dicit, pios aliquot viros inter Epiſcopos inueniri, quibus Aſotica impudentia & impietas vehementer diſpliceat. Eſt ita Brenti: diſplicet piis omnibus vehementer Aſotica iſta veſtra impudentia & impietas, qui contra manifeſta ſcripturæ verba legem ab aliis, quàm à ſacerdotibus requiri, doctrinæque religionis alios quàm ſacerdotes & Epiſcopos iudices eſſe vultis. Petri verò à Soto pietas probatur vehementer piis omnibus, qui ſicut aliis de rebus, ita de hac quoque non aliud, quàm quod verbo Dei conſentaneum eſt, docere videtur. Pergit poſteà Brentius, ac pios Epiſcopos, quod ad priuatam eorum perſonam attinet, membra quidem Eccleſiæ, nõ autem ipſam totam eſſe dicit Eccleſiã. Quod verò ad publicum eorum officium attinet, miniſtri ſunt, inquit, Eccleſiæ, non Domini. Non eſt Brenti, priuata perſona Epiſcopus: Petrus, Paulus, Andreas priuatæ perſonæ ſunt: Epiſcopus præterquam quòd publicum in Eccleſia reconciliationis miniſterium gerit, in hoc quoque ſuſtinet perſonam publicam, quòd mandatum eſt illi à Deo munus paſcendi oues, & Eccleſiam Dei regendi. Intereà tamen illud tibi concedimus, quòd ſi ſint vnius prouinciæ vel nationis Epiſcopi, non rectè dicantur totam Eccleſiam repræſentare, ſed illius tantùm prouinciæ vel nationis Eccleſiam, vbi ſunt vnum aliquem in locum cõgregati. Cæterùm vbi conuocatur Œcumenicum Concilium, quicunque veniunt ad illud ex toto orbe acciti Epiſcopi, etiam ſi non omnes conuenerint, quòd alij morbis, alij ſint aliis cauſis impediti, qui tamen præſentes adſunt è ſingulis prouinciis & nationibus, eos totam Eccleſiam repræſentare dubium non eſt. Quod etiam Auguſtinus non obſcurè videtur indicare, cùm plenarij Concilij ſententiam

De loco. Matth. 19

Epiſcopi nõ priuatæ perſonæ ſed qui collecti totã Eccleſiam repræſentãt

Augu. lib. 1 cap. 18. de

ſentiam, totius Eccleſiæ conſenſionem vocat. Et ante eum Athanaſius: Ea, inquit, cauſa fuit, cur vniuerſus orbis in Concilium coiret. Vniuerſum orbem vocat trecentos, decem & octo Patres in Concilio Nicæno congregatos. Sic & Leo Pontifex Canonum Nicææ habitorum decreta, quo trecenti tantùm, decem & octo Epiſcopi conuenerant, à totius mundi ſacerdotibus dicit eſſe conſtituta. Quin & in octaua Synodo, quæ quarta fuit Conſtantinopolitana, ſic Photium Bachaius alloquutus eſſe legitur: Loquere Domine Photi, totus mundus hîc eſt: totum mundum vocauit Synodum Œcumenicam. Quamobrem & quæ conſtituuntur in tali Synodo, totius mundi conſtitutiones rectè vocari poſſunt, cùm eis totus mundus, quàm latè patet, nomē in eo Chriſtianum, ligetur. In Prouinciali non item non enim ligantur Synodi prouincialis decretis niſi qui ſunt eiuſdem prouinciæ, Quam etiam ob cauſam à Gratiano ſcriptum eſſe legimus: Epiſcoporū Concilia ſunt inualida, ad definiendum, & conſtituendum, nō autem ad corrigendum. Corrigi mores poſſunt & cleri, & populi in Synodis prouincialibus: de fide conſtitui quicquam non poteſt. Mores enim habent ſuos cuiuſque prouinciæ & nationis homines: qui quemadmodum corrigendi ſint, nemo ſcire poteſt melius, quàm qui ſunt ex eadem prouincia. Fidem autem ſuam peculiarem non habet vlla diœceſis aut prouincia, ſed Catholici vocamur omnes. Sicut de vna Eccleſia Catholica, ſic de vna etiam fide Catholica gloriamur: nec licet de fide quicquam definire, niſi vbi ſimul omnes ex omnibus totius orbis Chriſtiani prouinciis conuenerint Epiſcopi: qui peſteaquam vnū aliquem in locum congregati ſunt, tota Eccleſia cōueniſſe dicitur. Legimus in libris Regum, poſt deſcriptam illā magnifici templi à Salomone fabricationē hæc verba: Tum congregati ſunt omnes maiores natu Iſraël ad regem Salomonem in Hieruſalē, vt deferrent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid. Ac paulò pòſt: Cōuertítque rex faciem ſuā, & benedixit omni Eccleſiæ. Omnis enim Eccleſia Iſraël ſtabat. Omni Eccleſiæ benedictū, omnem Eccleſiam Iſraël ſtetiſſe dicitur, cùm anteà maiores natu tantū, principes tribuum, & duces familiarum cōmemorati fuerint. Quid aliud iis verbis indicatū eſt, quàm quòd ille re-

baptiſmo paruulorū cōtra Donatiſtas.

Atha. epiſtola de geſtis Synodi Arimini, & Selúciæ cōgregati.

Leo ep. 24

Octa. ſyn. actione. 5

Diſtin. 18 cap. 1

Eccleſia dicitur cōuentus potiorū, Eccleſiam ipſam repræſentātium.

3. Reg. 8

præſentabant omnem Eccleſiam ?nam relinquus ferè cœtus omnis ex primariis pendere conſueuit. Tales itaque cùm ſint Epiſcopi, quos poſuit ſpiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei, quemcunque tandem in locum ex orbe Chriſtiano vniuerſo congregati fuerint, tota Eccleſia conueniſſe dicitur, quandoquidem hi conuenerunt, quorum Deus miniſterio gubernat Eccleſiam: quam etiam ob cauſam Eccleſiæ miniſtri vocantur: quod nomen etiam regibus & principibus tribuit ſcriptura. Nam & horum in rebus politicis miniſterio Deus Eccleſiam ſuam gubernat: qui tamen & ipſi non arcentur à Synodis, imò vocari cõſueuerunt à Pontifice, præſertim quoties de cauſa fidei diſceptatur, cùm habeant & ipſi ſuam in ſynodis functionẽ. Si quos enim tanquam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit ſententia ſacerdotum, eorum doctrina reprobata debent eſſe principes, præ cæteris autem Imperator, eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum autoritate, ſicut in epiſtola ſua ſcripſiſſe Iuſtinianũ paulò antè commemorauimus: vt externa diſciplina contra tales vtantur, quódque fuerit ab Epiſcopis conſtitutum, exequutioni mandandum curent.

Act.20

Eccleſiæ miniſtri dicuntur magiſtratus Eccleſiaſtici tũ & politici.

Quod autem ait Brentius, Epiſcopos Eccleſiæ ſeruire debere, non iuxta ſuum ipſorum arbitrium, non iuxta fictitias traditiones, ſed iuxta certum & verum verbum Domini ſui, ſcripturis propheticis & Apoſtolicis comprehenſum: itaque ſi hanc regulam verè ſequuntur: tunc nec ſpiritus ſanctus eis deeſt, nec errant: quòd ſi hanc regulam & metam tranſiliunt, non aliud reliquum eſt, quàm ſpiritus ignorantiæ, cæcitatis, & erroris, &cæt. Quid ſi faciant hoc Epiſcopi Brenti, neque tamen facere vobis videantur? Quæſo te, qua de re nunc agitur? nónne iuxta verum & certum verbum Domini noſtri ſcripturis propheticis & Apoſtolicis comprehenſum docemus? Vis audire ſcripturas propheticas? Audi quid in Leuitico dixerit Dominus ad Aaron: Præceptum, inquit, ſempiternum eſt in generationes veſtras, vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, doceatíſque filios Iſraël omnia legitima mea. Cui dedit hîc Deus diſcernendi, cui docendi facultatem? Nónne Aaron & filiis eius ſacerdotibus? Rurſus in Deuterono

Brentius Epiſcopos verbo ſcripto vult alligatos eſſe.

Reſponſio.

Catholicos ex verbo Dei docere & defendere, penes magiſtratus Eccleſiaſticos eſſe de ſacris iudiciũ atq; ſententiam.

Leuit. 10

ronom. Si difficile & ambiguũ apud te iudiciũ eſſe perſe- *Deut.17*
xeris, venies ad ſacerdotes Leuitici generis, &c. Et in eo *Ibidẽ.21.c*
dem libro: Accedẽt ſacerdotes filij Leui, quos elegerit Do
minus Deus tuus vt miniſtrent ei, & benedicant in nomi-
ne eius: & ad verbum eorum omne negotium pẽdebit. Ad
verbum, inquit, ſacerdotum omne negotiũ pendebit. Audi
& Ezechielem: Sacerdotes, inquit, Leuitæ filij Zadoc, po- *Ezec.44*
pulum meum docebunt quid ſit inter ſanctum & pollutũ,
& inter mundum & immundum oſtẽdent eis: & cùm fue-
rit controuerſia, ſtabunt in iudiciis meis, & iudicabunt, &
cæt. Potuítne dici quicquam apertius? Sacerdotes, inquit,
docebunt, ſacerdotes iudicabunt, non reges, non quicun-
que tandem laici, ſartores, ſutores, agricolæ. Sic & Ag- *Agge.2*
gæus: Interroga, inquit, ſacerdotes legem, non principes. *Mala.2*
Sic & Malachias: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, &
legem requirent ex ore eius. Nunquid hę non ſunt ſcriptu
ræ propheticæ? Vis & Apoſtolicas audire? Quoſdam qui- *1.Cor.12*
dem, inquit Paulus, poſuit Deus in Eccleſia primùm Apo
ſtolos, ſecundò prophetas, tertiò doctores. Nunquid om- *Ad Eph.4*
nes Apoſtoli? Nunquid omnes prophetæ? Nunquid om-
nes doctores? Et alio loco: Ipſe dedit quoſdam quidem A-
poſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò Euangeli
ſtas, alios autem paſtores & doctores. Vides quemadmo-
dum hîc officia diſtinxerit? Et iterum, Attendite vobis, & *Act.20*
vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſco-
pos, regere Eccleſiam Dei. Et hîc Epiſcopos eſſe poſitos di
cit ad regendã Eccleſiam non principes, multò minùs mer
catores aut ſordidos aliquos opifices. Nõne iã intelligis
Brenti, nos iuxta verum & certum verbum Domini noſtri
ſcripturis propheticis & Apoſtolicis comprehenſum, Eccle
ſiæ ſeruire? Tu contrà, quod adfers Dei verbum, quo requi
rere legẽ ex ore principis aut laici, populus iubeatur? quo
docendi legem, quo iudicandi de doctrina religionis pote
ſtas illi permittatur? Intereà tamẽ cũ eiuſmodi nihil pro-
feras, te videri vis tuóſque, qui iuxta Dei verbum Eccleſię
ſeruiant: nos ab eius poſſeſſione repellis: cùm tamẽ nemo
ſit qui grauius Dei verbum quàm vos oppugnet. cæterùm
vtrùm ad ſcripturas tantùm, an ad traditiones quoq; Deus
Eccleſiam ſuam voluerit alligatam, alius erit ea de re di-
cendi locus magis opportunus.

Brentius Eccleſiam fingit inuiſibilem. Quòd autem horrendum eſſe dicit Brentius quòd ſcribit Petrus Eccleſiam, cui promiſſio illa Chriſti facta eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eã, viſibilem eſſe: nec ex electione Dei, aut vera fide & charitate internis pendere, vt quis ad Eccleſiam pertineat: quis eſt qui tenebras huius Aſoti mirari ſatis queat? Scilicet ideam nobis quandã fingit Platonicam, dum viſibilem Eccleſiam eſſe negat. Arqui concedunt hoc etiam tui Brenti, quòd cœtus vocatorum Eccleſia ſit viſibilis: nec alibi ſint electi, niſi in hoc cœtu viſibili. Niſi fortè tuus non eſt Philippus, qui manifeſtum eſſe dicit, eſſe aliquam viſibilem Eccleſiam Dei. Cùm enim dicit Chriſtus, Dic Eccleſiæ: deducit nos ad viſibilẽ cœtum, à quo neque Caluinus diſſentire videtur ca. 8. Inſtitutionis. Verùm & hac de re ſuo loco tractare malumus, cùm de Eccleſia ſermo nobis erit.

Matt. 16
Reſponſio.
Phil. in Locis communibus. & in c. 8. ad Ro.
Matt. 18

De loco Matt. 18 Vbi ſunt duo vel tres. Profert deinceps Brentius, & illum Euangelij locum: Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum, & eum ad Eccleſiæ prælatos pertinere negat. Primùm enim, inquit, nõ ſimpliciter dicit, Vbi ſunt duo vel tres congregati, ſed addit, In nomine meo: Non conuenitur autem in nomine Chriſti, ſi verbis tantùm iactetur Chriſtus & gloria Chriſti. Hactenus verè, ſed contra vos ipſos Brenti. Qui ſunt enim alij, qui verbis tantùm iactant Chriſtum & Euangelium, & gloriam Chriſti, præter vos? Vbi ergo duo vel tres veſtrûm, quin & duo aut tria millia veſtrũ congregata fuerint, ibi non eſſe Chriſtum certum eſt, cùm non ſitis in Chriſti nomine congregati. Addit Brentius? Non conuenitur in nomine Chriſti, ſi initio conuentus cantetur Miſſa de Spiritu ſancto. Quam hîc audio blaſphemiam? Scilicet non eſt inuocandus Spiritus ſanctus, quando conuenitur in nomine Chriſti? At talibus, inquit, moribus & cęremoniis pellitur potiùs, quàm inuocatur Spiritus ſanctus. Quos tu mores narras? Quas cæremonias? Nos quidem neque moribus, neque cęremoniis aliis vtimur, quoties tremendum Deo ſacrificium offerimus, quàm quibus vſi ſunt ſancti patres noſtri iam inde à mille quingentis annis. Quamuis enim ſucceſſu temporis acceſſerit precum nonnihil, & pleraque ad decorem addita ſint, & ad excitandos homines ad deuotionẽ: de re tamẽ ipſa nihil eſt mutatum. Subiungit, Nõ conuenire in

Miſſam de ſpiritu ſancto ridet Brentius.

De miſſæ cærimoniis.

nom

nomine Chriſti,ſi cõuenerint impœnitentes.Hoc vt verũ eſſe cõcedamus,qui ſunt impœnitentes iſti,niſi vos?Quod eſt enim aliud impœnitentiæ peccatũ,niſi peccatũ in ſpiritum ſanctũ?quod vos non modò cõmittitis ipſi, verũetiã alij vt cõmittant autores eſtis:dum nec auditis Eccleſiam ipſi,nec ab aliis audiri vultis:dũ traditiones eius,ad quas tenendas non vno loco nos hortatur Apoſtolus,contemnitis,& contemni iubetis.Ac tãtùm abeſt vt vos alicuius malefacti pœniteat,vt tanquam Sodoma peccatum veſtrum prædicetis.Fecit hoc Vergerius tuus Brẽti,qui formulam iuriſiurandi typis excudi curauit,quo Pontifici fidem ſuã obſtrinxerat,cui non modò tanquàm Epiſcopus,verumetiam tanquam vnus ex eius clientibus & miniſtris, ſubiectus erat.Hanc fidem quòd violauerit,quòd iuſiurandum Deo datum fregerit,effert ſe magnificè,nec pudet eũ hoc nomine gloriari,perfidiámque ſuam orbi teſtatam facere vniuerſo.Fecit hoc & is,cuius verbum tanquam Dei verbum accipitis,Martinus Lutherus:qui cùm abiecta cuculla contra fidem Deo præſtitam,& iureiurando firmatam, ſibi monachus monachám copulaſſet,non modò non eũ flagitij pœnituit, verumetiam inceſtum ſuum ſacrilegum auſus eſt,honorabile connubium & immaculatum torum appellare.Fecerunt idem illius exemplo alij quoque multi.Tales igitur impœnitentes,vbi conueniunt,non grauatim tibi Brenti aſſentimur,quod in cuiuſuis alius potiùs, quàm in Chriſti nomine conueniant:quibus grauis etiam illa prophetæ comminatio metuenda eſt: Væ qui dicitis malum bonum,&bonum malum,ponentes tenebras lucẽ, & lucem tenebras:ponentes amarum in dulce,& dulce in amarum.Quod autem ad nos attinet,qui non alia re magis in Domino gloriamur,quàm quòd per illius gratiam Catholici ſumus & Orthodoxi:peccatores nos conuenire non imus inficias,ſed non tamen impœnitẽtes. Nam non modò non prædicamus peccata noſtra,non modò non gloriamur in malitia noſtra,ſicut à vobis fit:verũ ſubinde quę mala patrantur à nobis,ea deteſtamur:atque vtinam tam facilè cauere nobis ab illis poſſemus,quàm ſæpè nobis ex toto corde noſtro diſplicent:quámque frequenter Deum precamur,vt infirmitatis noſtræ memor,ea clementer nobis remittere dignetur.

Peccatum impœnitentia, ſeu peccatum in Spiritũ ſanctum apud quos propriè.

Vergerij impudentia.

Lutheri peruicacia.

Eſa.5

Obiicit Bretius contra Prælatos. Addit Brentius: Non conueniunt in nomine Chriſti, qui hoc vnum præcipuè agunt, vt conſulant potiùs dignitati, opibus, gloriæ, otio & voluptati prælatorum ex traditionibus non ſcriptis, & ex ſomniis monachorum, quàm ſaluti Eccleſiæ ex verbo Domini, & è ſcriptis Propheticis atq; Apoſtolicis. *Reſponſio.* Quo quiſque animo conueniat, Deo ſoli, qui ſcrutatur corda & renes, cognitum eſt: nec minùs iſta verè de vobis, quàm de nobis dici poſſunt. Niſi fortè quod attinet ad non ſcriptas traditiones, quas reieciſſe ſemper hæreticos: mordicus autem tenuiſſe Catholicos cõſtat (quod ſuo loco, ſi Deus volet, docebimus) eas non amplecti fatemur. Somnia verò Philippi ſunt veſtri Melanchthonis, & eà diuini quiddã habere credunt eius diſcipuli. Quamobrem illi, non nobis ea obiicias. Incipit nunc docere Brẽtius, quando conueniatur in nomine Chriſti: Tunc, inquit, verè conuenitur in nomine Chriſti, cùm conueniunt qui Chriſtum vera fide complectuntur. *Quid ſit Brentio in Chriſti nomine conuenire.* Quid autem Brenti, ſi Chriſtum vera fide ſe complecti dicant, qui quàm longiſſimè ab eo abſunt? Tuos tu putas eſſe, qui Chriſtum vera fide complectantur: at nos perſuaſum habemus, quandoquidem Chriſtiani vocamur, non Lutherani: & quod vocamur, id eſſe pro virili noſtra contendimus, nos eſſe potiùs quibus id verè competere queat. Arrogant autem ſibi hoc Zuingliani quoque, arrogant & Anabaptiſtæ, arrogant & cæleſtes Prophetæ, arrogant & Pikardi, arrogant omnes ferè non priſcorum ſolùm ſeculorum, verùm & noſtri temporis hæretici. Quare ſi tunc verè conuenitur in nomine Chriſti, cùm conueniunt, qui ſuo ipſorum iudicio Chriſtum vera fide complectuntur, omne genus hoc hæreticorum, quod iam recenſuimus, non minùs in Chriſti nomine verè conuenire videbitur, quàm vos qui proprium id veſtrum eſſe vultis Lutherani: quandoquidem æquè illi ac magis etiam quàm vos, Chriſtum vera fide ſe complecti gloriantur. Addit Brentius: Et inuocant ſolùm patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti: quod eſt hoc nouum loquutionis genus, Inuocant ſolùm patrem? Quid ſi inuocent filium? quid ſi ſpiritum ſanctum inuocent? iam eos non conueniſſe dices in Chriſti nomine? *Inuocari vult Brentius ſolùm* An hoc eſt quod paulò antè dixeras, quod non conuenitur in Chriſti nomine, ſi cantetur Miſſa de ſpiritu ſancto

ſancto?Huius inuocationem excludi vis?Fortaſſis aliquid cum Serueto commune habes,niſi fortè dicas te Sanctorum inuocationem excludere.At nos quemadmodum nõ alium imitamur, non alium veneramur in ſanctis, niſi Chriſtum:ita non alium inuocamus in illis& per illos niſi Chriſtum:qui ſi vixit, & habitauit in illis, dum adhuc corpus iſtud mortis circumferrent,ſicut à Paulo docti credimus,multò magis nunc eum in illis carnis ergaſtulo ſolutis viuere & habitare perſuaſum habemus. Quamobrẽ Chriſtum inuocamus in ſanctis & per ſanctos,ſiue qui nobiſcum adhuc in terris degunt,ſiue qui cum Chriſto iam in cælis triumphant. Illum largitorem agnoſcimus, his deprecatoribus tantùm vtimur. Qua de re copioſiùs in confeſſione Chriſtiana diſſeruimus,ad quam lectorem remittimus.Pergit Brentius:At conferunt inter ſe de vero Dei timore, de doctrina Eccleſiæ, & de aliis rebus neceſſariis. Verum timorem non minùs habere ſe putat hæreticorum illa fex, quam enumerauimus, quàm vos Brenti.Subiungit:Non ex humana ratione, non ex confictis traditionibus, ſed è ſcriptura prophetica & Apoſtolica, quæ eſt cæleſtibus miraculis confirmata. Talem autem cœtum nemo poteſt vel ex veſtitu, vel ab externa facie,vel ex eruditione,vel ex potentia, vel ex ſapientia iudicare.Poſſunt enim honeſtiſſimè veſtiti,ac perſona inſignes,& doctiſſimi, & potentiſſimi, ac ſapientiſſimi non fœdè tantùm errare,verumetiam in doctrina æternæ ſalutis extrema cæcitate laborare. Quod ſcribis Brenti, Non ex humana ratione,concedimus:magis enim à Deo reuelatis credendum eſt,quàm rationi noſtræ.Damus& illud,Non ex confictis traditionibus,modò ne veras excludas.Abſit autem vt ab iſto conuentu ſcripturas propheticas & Apoſtolicas reiectas velimus,dummodò ſana ſit earum interpretatio. cæterùm quid ſibi volunt ea, quæ ſequuntur?Talẽ autem cœtũ nemo poteſt vel ex veſtitu,&c. Num inuiſibilem eum eſſe vis?Num neque veſtes videri, neque perſonas agnoſci,neq; vocẽ audiri vis?An ferẽdos in eo non eſſe putas qui ſint honeſtè veſtiti,qui vel oris dignitate,vel eruditione,vel ſplendore generis,aut potẽtia vel ſapientia cæteros antecellũt?Itáne non modò Sacerdotes & Pontifices,quia veſte talari ſunt induti,verumetiam

Deum patrem.

Chriſtũ in ſanctis inuocamus.

Galat. 2
Ephe. 3

Quos Brentius velit cõuenire in Chriſti nomine,expenditur ſingulatim.

Reſponſio.

reges & principes, viróſque doctos omnes (inter quos tu quoque non es indoctiſſimus) ab iſto cœtu repellendos eſſe cenſes? ac ſartores tantùm, ſutores, zonarios, baiulos, & reliquam fecem vulgi, ei putas intereſſe vel præeſſe debere, vt illi conferant de doctrina Eccleſiæ, déque ea ſibi iudicium arrogent? Non hoc (ais) volo, verùm non eſſe quenquam, dico vel ex veſtitu, vel ab externa facie, vel ab aliis rebus, quas enumeraui, iudicandum. Quis hoc neſcit Brenti? Nemini Spiritum ſanctum talaris veſtis impertit, multò minùs curta & ſciſſa: ſed nec oris dignitas, nec opes, ſi adſint, participes: nec eadem, ſi abſint, expertes nos faciunt ſpiritus ſancti, quo ſapientes etiam & eruditi perſæpe deſtituuntur. Sed conatur tandem clariùs rem explicare: cognoſcendus eſt, inquit, pius cœtus ex fructibus eius. Quos fructus attulerint cœtus veſtri, vel ex eo, quem recenſuimus initiò, Sataniſmo, cognoſcere lector potuit: quem quidem Sataniſmum veſtros iſtos cœtus peperiſſe manifeſtius eſt, quàm vt negare queatis. Nã ſimul vt vos licere vobis voluiſtis, ſeorſum ab orbe reliquo Chriſtiano cœtus congregare, ſeorſum ab illo ſingulares quoſdam ſcripturarum intellectus proferre, voluerunt idem alij quoque ſibi licere. Inde natus eſt is, quem nunc in Germania videtis, qui paulatim ad nos quoque ſerpit, Sataniſmus. Nunc fructus Brentius demonſtrat. Quod tunc, inquit, præcipuè fieri ſolet, cùm ſpiritus, ſeu decreta eius iudicantur & exiguntur ad regulã ſacræ ſcripturæ, manifeſtè animaduertitur, quòd cum ea conueniant. Atqui Brenti, gloriantur & Sacramentarij, gloriantur & Anabaptiſtæ, gloriantur & Seruetiani, gloriati ſunt olim & Ariani & Macedoniani, & Neſtoriani, & Eutychiani, & alij ferè omnes hæretici, quòd ſpiritus, ſiue decreta cœtuum ſuorum iudicarent, & exigerent ad regulam ſacræ ſcripturæ, quódque cum ea conuenirent: quàm etiam ita ſibi ſolis arrogabant, vt eius poſſeſſione Catholicos & Orthodoxos omnes excludere niterentur. Hæretici nihilominus fuerunt, & ſunt, & erunt: non quòd ſcripturis non crederent, non quòd earum autoritatem contemnerent, cùm nihil creparent aliud, quàm ſcripturas: verùm quòd Eccleſiæ non crederent, quòd Eccleſiaſticam traditionem itidem, vt vos, nunc pro nihilo ducerent. At qui

Cognoſcendus cœtus pius ex fructibus.

Qui fructus à Brẽtio requirantur. Non ſatis ad ſcripturæ regulã exigere omnia.

Quicunque fuerunt Catholici, fidem veram duobus iis modis approbandam exiſtimabant: primùm diuini Canonis autoritate, deinde Eccleſiæ Catholicæ traditione: non quòd Canon ſolus non ſibi ad vniuerſa ſufficiat, ſed quòd verba diuina pro ſuo plerique arbitrio interpretantes, varias opiniones erroréſque concipiunt, atque ideò neceſſe fuit ſemper exiſtimatum, vt ad vnam Eccleſiaſtici ſenſus regulam ſcripturæ cæleſtis intelligentia dirigeretur, vt diuinum Canonem ſecundùm vniuerſalis Eccleſiæ traditiones interpretarentur. Hunc ſanctorum patrum noſtrorum morem, & nos Brenti libentèr ſequimur, ac eorum nos veſtigiis incedere gloriamur. Verùm alius erit hac de re diſſerendi locus. Proſequitur Brentius: Deinde, Etſi Chriſtus ſolet eſſe in medio eorum, qui verè in nomine ſuo congregantur, tamen non facit ex carne eorum ſpiritum, ſed relinquit in eis ſuas imbecillitates, quandiu ſunt in hoc ſeculo, præſertim cùm non ponunt verbum eius lucernam pedibus ſuis. Qui poteſt ex lapidibus facere filios Abrahæ, poteſt etiam ex carne Brenti, facere ſpiritum: quod ſi facere viſum ei non ſit, poteſt tamen etiam carni ſpiritum ſuum vel ad inueſtigandam & denunciandam ſaltem veritatem impertiri. Niſi fortè non fuerunt caro Balaam, Saul, Caiphas, Heliud, & alij, quos antè recenſuimus, quos prophetaſſe tamen etiam multos demonſtrauimus. Intereà tamen verum eſt quod ſcribis, quòd relinquit in eis ſuas imbecillitates, quandiu ſunt in hoc ſeculo, Verùm hæ non impediunt, quò minùs veritas eis reuelari queat, præſertim in Oecumenico Concilio legitimè congregato. Non dubium eſt, inquit Brentius, quin Petrus & Barnabas fuerint præditi Spiritu ſancto, & cùm Hieroſolymis ad exonerandas gentes à iugo legis Moſaicæ conuenirent, Chriſtus in medio eorum fuerit. Sed & hoc negari non poteſt, quin aliquid humani paſſi ſint, cùm ſe magno Gentium offendiculo ſubducerent propter Iudæos quoſdam à Gentium conuictu, quemadmodum Paulus ad Galatas teſtificatur, Petrum & Barnabam optimo animo feciſſe, quòd ſe ſubduxerint à Gentium conuictu, nec aliud ea re quæſiuiſſe, quàm vt quamplurimos Chriſto lucrifacerent, dubium non eſt. Itaque non fert Hiero-

Fides duobus modis approbádá.

Luc. 3.

Petrus & Barnabas Brentio errasse videntur.

Gal. 2.

Reſponſio.

Hiero. in epiſtola ad Auguſtinum. nymus vllum eis errorem attribui: quin eiuſdem ſecum ſententiæ ſeptem alios doctiſsimos grauiſſimosq́; viros teſtes citat. Profert aliud exemplum è Niceno Concilio: *Iudicium Brentij de Nicæno Cõcilio.* Nec dubium eſt, quin cùm patres Nicæni Concilij definierunt Chriſtum filium Dei æqualem eſſe Patri eſſentia & maieſtate, Chriſtus fuerit in medio eorũ: quia tum ſequuti ſunt non ſuas ipſorum opiniones, ſed ſententiã ſpiritus ſancti in ſacra ſcriptura traditam & patefactam. *Reſponſio.* Libenter hoc tibi concedimus Brenti, ſed non concedebant Ariani, neque cõcedunt etiam hoc noſtro ſeculo Seruetiani, quin & ex veſtra ſchola profecti Campani. Negabant enim eos ſententiam ſpiritus ſancti in ſacra ſcriptura traditam & patefactam ſequi: ſed quod vos obiicere nobis crebrò ſoletis, hominum tantùm traditionibus eos niti: *Theod. li. 1 ca. 8. hiſtoriæ.* cùm ea vox Homouſij, quam tum proferebant Patres, in ſcripturis non reperiretur. Et certè ſcribit hoc Theodoritus, quòd ex non ſcriptis ſermonibus, piè tamen intellectis, Ariani fuerint damnati. Certè Athanaſius cùm produxiſſet Patrum traditiones, quas vos reiicitis, Ecce nos *Athana. in libro quẽ inſcripſit, Synodi Nicenæ, cõtra hæreſim Arianam decreta.* demonſtramus, inquit, iſtiuſmodi ſententiam à patribus ad patres, quaſi per manus traditam eſſe: vos autem noui Iudæi & diſcipuli Caiphæ, quos verborum veſtrorum patres ac maiores demonſtrabitis, cùm ne vnum quidem ex prudentibus aut doctis in autorem citare poſſitis? Cuncti enim vos præter diabolum iſtius vobis defectionis à Chriſto autorem auerſantur. Ille & olim vobis hanc impietatem inſeuit, & nunc vobis autor eſt, vt orbis terrarum concilium vituperetis, non alia de cauſa, quàm quòd in eo concilio non quæ veſtræ factioni patrocinentur, ſed illa ſint ſcripta, quæ ab initio ipſi qui teſtes oculati & miniſtri verbi fuere, tradiderunt. Fides enim quæ ſcriptis decretiſque Synodi ſancita eſt, ea eſt totius Eccleſiæ. Hanc cùm aſſerere vellent beati Patres, iſtis verbis concipiendam putauerunt, condemnaruntque Arianam hæreſim. Vides quemadmodum is Patres, Eccleſiam, Traditiones obiiciat Arianis? De quibus quid alio loco ſcribat *Idem Oratione 2. contra Arianos.* audi: Iſta, inquit, omnium hæreſeon vltima, & nunc recens egreſſa, & anteambulo, & præcurſatrix Antichriſti, cui nomen eſt ab Ario, doloſa & vafra, cùm videret ſorores ſuas, cæteras inquam hæreſes, ætate grandiores publi- *Ariani*

cè pa

cè palamque probroſas haberi, ſpeciem ſuam diſſimulat, & literarum ſacrarum vocibus quaſi honeſto cultu induitur, vt pater eius diabolus: ac ſatagit denuò intrare in paradiſum Eccleſiæ, quò ſub ſpecie Chriſtianiſſimi nonnullos ſeducat, vt credibilitate falſarum rationum perſuaſi, contra Chriſtum ſentiant. Ac nonnullis interiectis: Tametſi ſubinde (inquit) ſerpentis more ſurſum deorſumq; ſeſe voluat, non tamen effugere potuit, vt non caderet in errorem Phariſæorum. Quemadmodum enim illi cùm legem præuaricari vellent, legis tamen verba prætendebant: & cùm eius animi eſſent, vt expectatum hactenus & iam præſentem Dominum abnegarent, Deum quidem in ore habebant, ipſum tamen blaſphemare deprehenderentur, cùm his vocibus vtebantur. Cur tu homo cùm ſis, Deum te facis? & dicis: Ego & pater vnum ſumus: ita quoque fucatus Arius ſimulat ſe quidem de Deo loqui, cùm interponat verba ſacrarum literarum, deprӕhenditur tamen ἄθεος, &c. Et iterum: Si igitur ea de cauſa, quòd voculas aliquot ſacræ ſcripturæ ab illis ſcriptas videant, arbitrentur blaſphemias benedictiones eſſe, prorſus futurum eſt, vt cùm Iudæos noſtri temporis videant legem & Prophetas euoluere, vnà cum Iudæis Chriſtum abnegent. Forſitan quoque audientes Manichæos loqui particulas aliquot Euangeliorum, inficiabuntur cum illis & legem, & prophetas. Sin autem ex ignorantia ita ęſtuāt & garriunt, diſcant è ſcripturis, excogitatorem, inuentorémque hæreſeon diabolum metu ſuæ graueolentiæ ſcripturarum voces vſurpare, vt illis obtectus, aſperſo veneno ſuo ſimplices decipiat. Ita enim Euam decepit, ita etiā illos hæreticos in errorem abduxit, ita nunc quoque Ario perſuaſit, vt quaſi ſub ſpecie aduerſarij contra hæreſes loqueretur, quò meliùs falleret, ſuam ipſius hæreſim ſubiiciens. Ex his Athanaſij verbis liquere cuiuis poteſt, quòd ſcripturarum ſententiis tanquàm velleribus quibuſdam agni illius immaculati Chriſti obuoluebant ſe lupi Arianici: & ſicut Ambroſius alicubi dixit, per verba legis legem impugnabant, dum proprium ſenſum verbis legis adſtruerent, vt ſuæ mentis prauitatem legis autoritate commendarent. Contra quos Catholici traditiones Patrum Eccleſiæque ſenſum & conſenſum opponebant, ſcri-

ad ſcripturas vt nunc hæretici prouocabant.

Ibidem.

Amb. in c. 3. ad Titum.

pturas Canonicas iuxta catholici dogmatis regulas interpretantes.

Brentius Nicænũ cõcilium reprehẽdit ob damnatam militiam.

Oſtendit nunc Brentius, in qua re fuerit erratum à Patribus Nicæni Concilij. Cùm autem, inquit, poſteà iudicarent eos qui Chriſtum profeſſi ad militiam redirẽt, dãnatione dignos, certè humani aliquid paſſi ſunt, quòd damnauerint legitimam militiam, quam Ioannes ipſe Baptiſta approbauerat, nec Chriſtus reiecerat. Et hunc eorum Canonem ab autore ſpiritu ſancto profectũ dubium non eſt.

Reſponſio.

Quid enim in eo non piè, non ſanctè conſtitutum eſt? Vtinam autem retineretur adhuc priſca illa diſciplina, ſed ea pridem luxata, per vos iam tandẽ prorſus eſt euerſa. Quæ res cauſam dedit tot ſceleribus & flagitiis, quibus ita nunc æſtuat orbis Chriſtianus vniuerſus, vt vix vllo alio tempore magis refrixiſſe charitas, abundaſſe verò videatur iniquitas. Quod autem inter alia crimina magis eſt deteſtandum, quàm hoc, de quo verè dixit ille Poëta: Nulla fides pietáſque viris qui caſtra ſequuntur. Venaléſque manus, ibi fas vbi maxima merces? Neque tamen id Patres Concilij Nicæni prorſus damnauerunt, ſicut ſcribis tu: ſed ſi qui ſolennem pœnitentiam egiſſent, ad militiam ſecularem, cui ſemel iam renuntiauerant, eſſent reuerſi, non ita facilem illis aditum ad veniam eſſe voluerunt, ſed eis pauló duriorem pœnitentiam iniungendam eſſe putauerunt. Qua tamen in parte, quàm fuerit ipſorum verè paterna lenitas, ex ipſius Canonis verbis videre licet, quæ ſic habent: Quicunque vocati per gratiam, primum quidem impetum monſtrauerunt, deponentes militiæ cingulum, poſtmodùm verò ad proprium vomitum ſunt relapſi, ita vt quidam & pecunias tribuerent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annis poſt triennij tempus, quo inter audiẽtes erunt, in afflictione permaneant. Sed in his omnibus propoſitum & ſpeciem pœnitentiæ conuenit explorare. Quotquot enim metu & lachrymis atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipſis, conuerſionem ſuam, non ſimulationem demonſtrant, hi definitũ tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent: poſtmodùm verò licebit Epiſcopo de his aliquid humanius cogitare. Quicunque verò indifferenter tulerunt, & aditum in-

Can. 12. Nicæni cõcilij.

troeundi Eccleſiam ſibi arbitrati ſunt ad conuerſionem poſſe ſufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant. Nónne ſumma moderatione Patres hîc vſi ſunt? Neque verò Canon hic de cunctis loquitur qui militiam exercent, verùm de his tantùm, qui depoſito ſemel militiæ cingulo, poſt actam publicè pœnitentiam, tanquã canes ad vomitum redeunt: in hos aliquod exemplum tamen edendum eſſe cenſuerunt.

Cùm hanc poſteriorem editionem adornaremus, legimus quæ ſcripſit ipſe vir venerabilis Petrus à Soto, contra eadem hæc Prolegomena Brentij, qui locum hunc expendens, arguit inſcitiam Brentij, qui Canonem hunc Nicæni Concilij parùm intellexit: quo patres non militiam, ſed abnegationem fidei damnaſſe, tantíſque pœnis afficere voluiſſe ſcribit. Vidimus autem ſimul poſtremam pericopen Apologiæ Brentij, in qua ſicut alios multos, ſic & hunc errorem tueri pertinaciter, quàm patefactæ veritati cedere mauult. Etſi autem nos in eodem in quo Brentius errore ſumus verſati, procul tamen abſit à nobis, vt in eo perſiſtere velimus. Quin eum libenter agnoſcimus, & hanc Petri à Soto ſententiam approbamus: quòd vt minùs dubitanter faceremus adducti ſumus, cùm iis argumentis, quæ profert in libro ſuo Petrus, tum Græcorum quorundam ſcholiis, quæ communicauit nobiſcum, vir cùm primis pius & doctus, ac inſigni trium linguarum peritia præditus, Guilhelmus Scirletus, Prothonotarius Apoſtolicus. Illuſtrarunt enim Canones Nicæni Concilij ſcholiis ſuis, Theodorus Balſamon, Diaconus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & eiuſdem bibliothecarius ante quadringentos annos, & aliquantò antè Ioannes Zonara. Libet autem vtriuſque verba adſcribere. Sic itaque loquitur Canonem hunc explicans Theodorus: *Ἐπεί τινες στρατιῶται ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ζήλῳ θείῳ κινηθέντες, τὰς ζώνας τῶν στρατειῶν αὐτῶν ἀπέθεντο, καὶ πρὸς μαρτυρίαν ὥρμησαν. ὕστερον δὲ ὑπὸ δαιμονιώδους μεταμελείας συνωθηθέντες, ἀπέστησαν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τοῖς, ἀπίστοις διώκταις ἠκολούθησαν καὶ χρήμασιν, ἢ ἄλλοις δωρήμασι, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ βενεφικίοις ὥσπερ εἴρηται, τὰς προτέρας αὐτῶν στρατείας ἔλαβον, καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀνέδραμον, φησὶν ὁ κανών, ὡς εἴπερ καὶ οὗτοι μετὰ εἰλικρινοῦς κατανύξεως προσέλθωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, δεχθήσονται ὀφείλοντες. τρία*

μὲν

μὲν τρία ἔτι τῆς ἐκκλησίας ἔξωθεν ἵστασθαι, ἀκροᾶσθαι τῶν θείων γραφῶν. δέκα δὲ ἔτι ὑποπίπτειν, ἤτοι ἵστασθαι ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. μετὰ δὲ ταῦτα, συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν. πάντως δὲ τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθῶσιν, εἰ μὴ διετία παρέλθῃ καθὼς καὶ ἄνωθεν εἴπομεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἑκουσίως παραπεπτωκότων εἰσίν. ἐνέδωκε δὲ ὁ κανὼν τῷ ἐπισκόπῳ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν τοῦ ἐπιτιμωμένου ἐπιστροφήν. Hoc eſt, Quoniam nonnulli milites tempore perſecutionis zelo quodam diuino permoti cingulos ſuos militares abiecerunt, magno quodam animorum impetu martyrium ſubire parati: Paulò pòſt verò dæmoniaca quadam impulſi pœnitentia, martyrij conſiliũ abiecerunt, & infideles perſequutores illos ſequuti, pecuniis & aliis largitionibus (hoc enim ſignificat quod Latinè dictum eſt beneficiis) priores militias ſuas recuperarunt, & ad proprium vomitũ reuerſi ſunt: dicit canon, quòd ſi & ij cum vera cõpunctione ad Eccleſiam acceſſerint, recipiantur, ita tamen, vt annos tres extra Eccleſiam foris ſtare, & audire tantùm diuinas ſcripturas teneantur: decẽ verò annis procumbere & ſtare retrò amboni, & exire cum catechumenis. Poſt hæc autem orent licet cum reliquis fidelibus, verùm intereà tamen Euchariſtiæ communione digni non habeantur, niſi bienniũ præterierit, ſicut ſuperiùs diximus: quandoquidẽ & ij ſunt ex eorũ numero, qui voluntariè lapſi ſunt. Conceſsit nihilominùs Canon Epiſcopo poteſtatẽ, pœnas mitigandi, pro eo, vt eum qui punitur, ex animo conuerſum pœnitentiam agere viderit. Zonaræ verò verba ſunt hæc: *Περὶ στρατευομένων ὁ κανὼν διαλέγεται, καὶ ἀπορριψάντων μὲν τὰς ζώνας ἤγουν τὰ τῆς στρατείας παράσημα, ὁρμήματι δὲ πρὸς μαρτύριον ἐνδειξαμένων. οὓς καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος κληθέντας φησίν, ὡς δὴ ἐκείνους ἐπιρρωσθέντας πρὸς τὴν ἔνστασιν τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως. εἶτα ἐν μεταμελείᾳ γενομένων, καὶ αὖθις εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθόντων στρατείαν, καὶ ταύτην ἀργυρίοις ἀνακτησαμένων, ἢ βενεφικίοις: διὰ μὲν γὰρ τῶν ἀργυρίων, δηλοῦται τὰ χρήματα: διὰ δὲ τῶν βενεφικίων, ἅπαν εἶδος χάριτός τε καὶ δεξιώσεως. δῆλον δὲ πάντως, ὅτι οὐδεὶς τοιοῦτος ἀναστρατεύσασθαι ἠδυνήθη ἄν, εἰ μὴ τῇ πλάνῃ συνέθετο, τοὺς οὖν τοιούτους μετὰ τὴν τριετῆ ἀκρόασιν ἐπὶ δεκαετίαν ὑποπίπτειν ὁ κανὼν διατάττεται.* Hoc eſt, De militantibus Canon hic diſſerit, déque iis, qui ſemel Zonas abiecerunt, quæ militiæ fuerunt inſignia, & impetu ſe quodam

quodam ad martyrium ferendũ duci oſtenderunt, quam etiã ob cauſam eos vocato: eſſe dicit à diuina gratia, vt qui per eam impulſi ſint, vt initium facerent confeſsionis fidei ſuæ. Quòd ſi facti eos poſteà pœnituerint, & iterum ad militiam priorem redierint, quam argento ſint adepti ſiue beneficiis (per argentum autem ſignificare vult pecunias: per beneficia verò omne genus gratiæ & humanitatis) quoniã cõſtat hoc manifeſtè, quòd nullus eiuſmodi repetere militiam potuit, niſi priùs errori conſenſiſſet. Præſcribit Canon talibus, vt poſteaquàm tres annos inter auditores fuerint, ſint per decenniũ inter procumbentes. Ad eundem modum interpretatur Matthæus quoque monachus. Quid autem dici potuit euidentius, ad Petri ſententiam confirmandam? quòd non propter militiã, ſed propter negatam fidem, quam exorſi fuerant confiteri, poſteaquàm cingulum, quod erat inſigne militiæ abiecerũt, hæc illis ad priorem vomitũ redeuntibus tam grauis pœnitentia fuerit impoſita? Manifeſta ſunt verba Zonaræ, quòd militiã talem repetebat nemo, niſi priùs errori conſenſiſſet, & ad priorem ſuum vomitum reuerſus fuiſſet. Quis autem hic furor eſt? quæ cæcitas? quæ plus quàm ſataniana ſuperbia? cùm nõ tantùm ratione manifeſta comprehendas, verùm & oculis ipſe tuis videas, & modò non manibus contrectes, perſpicuam veritatem, nolle tamen cedere, nolle acquieſcere, ſed pedibus nihilominus & manibus obnixè iam agnitæ veritati reniti? Sed ſic eſt hæreticorum ingenium, quibus nũquam perſuaſeris, ne ſi perſuaſeris quidem, vt facilè cõiecturam ex eo facere liceat, ex cuius matris vtero prodierint. Mater enim hæreticorum omnium eſt ſuperbia, qua impulſi citiùs dixerint,

Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri,

Quàm vt vel minimùm de ſua quamlibet falſa ſententia, quam ſemel tuendam ſuſceperint, diſceſſerint. Error hic non erat grauiſsimus. Humanum aliquid paſſus erat Brentius, ſi quod ipſum aliquando legiſſe dubium non eſt, id ei ſcribenti non ſtatim ſuccurrebat: verùm hæc tanta ſuperbia, tantáque perfractæ mẽtis in errore ſuo tuendo pertinacia, nõ iam eſt humana, ſed sataniana. Nos verò non modò cedimus libenter agnitæ veritati, verũ agimus inſuper gratias venerabili viro Petro à Soto, quòd

nobis

nobis errorem hunc noſtrum detexit:nec tam erraſſe turpe, quàm errorem noſtrum agnouiſſe, nobis honeſtum eſſe ducimus, cùm humanum ſit errare, diabolicum autem, in errore perſeuerare.

Concluſio Brētij cötra Synodorum autoritatē. Tandem Brentius locum hunc ita concludit: Quare Chriſtus non tradidit ſe ſimpliciter duorum aut trium, aut etiam plurimorum congregationi captiuum. Sed videndum eſt, num fiat congregatio verè in nomine Chriſti, & num iudicetur ex ſpiritu Chriſti, qui ſe ſcriptis propheticis & Apoſtolicis patefacit. *Reſponſio.* Quæ eſt hæc verborum petulantia? Quis dicit quòd ſe captiuum alicui Chriſtus tradat? Nos hoc dicimus Brenti, quòd cùm ſit veritas Chriſtus, fallere nequit, neque poteſt non præſtare quod ſemel eſt pollicitus.

Audiuiſti iam lector, huc & illuc vertentem ſe Brentium, dum Euangelij locum hunc tractat, Vbi duo vel tres, &c. & quo magis extricare conatur, hôc ſe magis inuoluentem. Nunc audi quemadmodum explicet eundem hunc locum ſanctus ille martyr & Epiſcopus Cyprianus, qui quamuis ante mille treccentos annos pro Chriſti nomine mortem glorioſam oppetit, perinde tamẽ acſi viueret adhuc, ſermonem ſuum ad noſtri temporis hæreticos conuertere videtur. Sic enim loquitur: Nec ſe quidam vana interpretatione decipiãt, quòd dixerit Dominus, Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum illis ſum. Corruptores Euangelij atque interpretes falſi, extrema ponunt, & ſuperiora prætereunt: partim memores, partim ſubdolè corrumpentes: vt ipſi ab Eccleſia ſciſſi ſunt, ſic vnius capituli ſententiam ſcindunt. Dominus enim cùm diſcipulis ſuis vnanimitatem ſuaderet & pacem: Dico, inquit, vobis, quoniam ſi duo ex vobis conuenerint in terra de omni re quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cælis eſt. Vbicunque fuerint duo aut tres in nomine meo, ego cum illis ſum. Oſtendens non multitudini, ſed vnanimitati deprecantium plurimum tribuit. Si duo, inquit, ex vobis conuenerint in terra: vnanimitatem priùs poſuit, concordiam pacis antè præmiſit: vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum

Cyprianus de vero ſenſu illius, Vbi ſunt duo vel tres, &c.

Cyp. tractatu 3. de ſimplicitate Prælatorũ.

vniuer

vniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos cõſtat à Chriſto, & ab eius Euangelio ſeparari? Non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt. Cùm hæreſes & ſchiſmata poſt modùm nata ſint, dum conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Eccleſia ſua loquitur, ad hos qui ſunt in Eccleſia loquitur, vt ipſi concordes fuerint, ſi ſecundum quod mandauit & monuit, duo aut tres licet collecti vnanimiter orauerint, duo aut tres licet ſint, impetrare poſſint de Dei maieſtate, quod poſtulant. Et paucis interiectis: Quando ergo in præceptis ſuis ponit, & dicit: Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum: non homines ab Eccleſia diuidit, qui inſtituit & fecit Eccleſiam: ſed exprobrans diſcordiam perfidis, & fidelibus pacẽ ſua voce commendans, oſtendit magis eſſe ſe cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quàm cum diſſidentibus plurimis. Et poſt pauca: Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli ſacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum cùm collecti fuerint opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Audíſne Brenti, de quibus hic ſanctus martyr Euangelij locum hunc intelligi voluerit? nimirum de iis qui ſe non diuiſerunt ab Eccleſia, ſed in ea pacem cum fratribus retinentes, vnanimiter cũ illis Deum precantur. Vobis contrà, qui vos ab Eccleſia Dei ſeparaſtis, quãdoquidem extra Chriſti Eccleſiã colligimini, etiamſi quàm maximo numero congregemini, minimè verba iſta conuenire docet.

Tractat deinde Brentius tertiam Chriſti promiſſionem, Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Manifeſtum eſt, inquit, quòd Chriſtus hæc verba loquatur, non ad impios & impœnitentes, qui etiam ſi habent titulum populi Dei & Eccleſiæ, tamen non ſunt verè Dei populus & Eccleſia: ſed loquatur ea ad ſuos diſcipulos, hoc eſt, ad eum cœtum qui verè eſt populus Dei & Eccleſia eius. Manifeſtum eſt Brenti, quòd non loquatur ad impios & impœnitentes, qui vobis arrogatis titulũ populũ Dei & Eccleſiæ, à qua vos vltrò ſeparaſtis: cũ idẽ & nos verè vobis dicere poſſimus, quòd Nouatianis paulò antè dixiſſe

Sententia Brentij de loco Matt. 28. Ego vobiſcum ſum vſque ad conſumma. ſeculi.

Reſponſio.

dixiſſe Cyprianum audiuiſti: Non nos à vobis, ſed vos à nobis receſsiſtis. Sed loquatur ad nos, qui quamuis eſſe nos peccatores agnoſcimus, quoniam tamen eundem, quem patres noſtri, Deum colimus, nec ab eorum traditionibus diſceſsimus, verè nos eſſe populum Dei & Eccleſiam eius confidimus.

Brentius de vera Eccleſia. Iam incipit docere Brētius, qui ſint verè diſcipuli Chriſti, & quæ ſit vera eius Eccleſia: Hìc, inquit, reſpondemus non noſtris verbis, ſed Chriſti. Si vos, inquit Chriſtus, mā-
Ioan. 15 ſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eſtis, & cogno-
Ioan. 14 ſcetis veritatem. Et iterum: Qui diligit me, diligetur à pa-
Ibidem. tre meo, & ego diligam eum, & aperiam ei meipſum. Ac mox: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & man-
Reſponſio. ſionem apud eum faciemus. Hæc omnia Brenti rectiùs nobis, quàm vobis competere perſuaſum habemus. Nam in Chriſti ſermone manere nos indubitanter credimus: quem ſi minùs omnes ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus noſtris diligimus, vel hac ſaltem in re noſtram erga illum dilectionem declaramus, quòd nos ab illius corpore non ſeparamus: quòd alter alterius onera portamus: quòd vinculum pacis & fraternæ charitatis non rumpimus. Quod ſi retinere vos quoque potuiſſetis Brenti, nunquam per ſummam impietatem ab orbe terrarum vos præcidiſſetis.

Occinit iterum atque iterum eandem cantilenā cuculi more, totiéſque repetita crambe, modò nō enecat lectorē. Sed quorſum attinet eadem tam ſæpè iterare? cùm præſertim alius erit ea de re commodior dicendi locus.

De officio principū in rebus Eccleſiaſticis iudiciū Brentij. Redire tandem videtur ad propoſitum: Proprium eſt, inquit, officium principum, non vt quæuis ſacrificulorum & monachorum ſomnia pro oraculis ſpiritus ſancti agnoſcant: non vt populum ſuum tyrannicè cogant impia decreta Prælatorum tanquam Dei mandata obſeruare: ſed vt audiant miniſtros Eccleſię docentes, & legant ipſi quoque prophetica & Apoſtolica ſcripta, atque conferāt cum iis doctrinam miniſtrorum. De ſomniis, Brenti, cum Phi-
Reſponſio. lippi diſcipulis agas, qui ſomnia ſui præceptoris diuini quiddam habere iactant. Nos non alio loco ſomnia habemus, quàm quo debent haberi ſomnia, ſiue ſint ea mona-

chorum

choꝛum,ſiue Philippi,ſiue cuiuſcunque tandem alterius. Sed nec ad impia mandata obſeruanda cogi quemquam per principes poſtulamus, verùm ad retinenda pias patrũ noſtrorum traditiones. Philippus eſt Brenti, qui cùm & ipſe libellum eodem argumẽto ſcripſiſſet, hortatus eſt principes, vt cùm eſſent impios veſtros cultus amplexi, pios noſtros mutarẽt, ac vi etiam ſuos ad impia veſtra dogmata ſuſcipienda cogerent. Qui tamen in eo libello non tantum principibus tribuit, quantum in hoc tu. Nam ſpiritus miniſterium illis admittit, nec vſquam de doctrina religionis iudicandi poteſtatem permittit: ſed externæ tantũ eis diſciplinæ conſeruandæ tribuit officium, etiam in iis, quæ ad primam tabulam pertinẽt. Neque diuerſum ab eo ſentit Caluinus, qui & ipſe, quandoquidem Eccleſiam cogẽdi ciuili exercitatione poteſtatem habere negat, piorũ regum ac principum partes eſſe dicit, legibus & edictis religionem ſuſtinere, iudicandi verò partes illis adimit, & Ambroſij factum, de quo ſuprà mentionem fecimus, vehementer probat. Quamobrem hac in re nobiſcum potiùs, quàm tecum ſentire videtur. Nam & nos magiſtratum itidem vt ille, cuſtodem eſſe primæ & ſecundæ tabulæ legis, quod ad externam diſciplinam attinet profitemur. Debet enim prohibere externa ſcelera, punire ſontes, prohibere idololatriam veſtrã & blaſphemias, vt ne pro verbo Dei verbum veſtrum populo vos venditare, néue adorari illud tãquam Dei verbum ab imperita multitudine permittat, propter voculas aliquot è ſcriptura per vos productas, & in prauum ſenſum detoꝛtas. Debet magiſtratus, quam à Patribus ad patres quaſi per manus accepit piam doctrinam, eam tueri & promouere, impiam verò veſtram vnà cum impiis cultibus veſtris abolere.

Philippus & Caluinus nõ tantum principibus tribuũt, quãtum Brentius.

Caluinus cap. 8. Inſtitutionis.

Officiũ Catholicorum principum quale.

Redit ad conuicia Brentius, quandoquidem rationibus defici ſe videt. Dixerat Petrus à Soto, Principum hoc ſit munus vt legitimos ſacerdotes agnoſcant, tradita ab eis & ipſi teneant, & populos ſibi commiſſos ſeruare curent, atque ita vtrique & principes & populi ſatiſfacient muneri ſuo. At verò ſibi proprios magiſtros & doctores adſciſcere, aut quacunque demum ratione nothos & ſpurios miniſtros, de quibus loquitur Dominus, Non mittebam eos, & ipſi currebant, vel ſuſtinere, vel ſequi, quid

Sotus quale principũ eſſe munus velit.

Hiere. 23

aliud eſt quàm totum ordinem Eccleſiæ confudiſſe? Et in ſcholio, Principis Chriſtiani eſt, à legitimis Prælatis fidem ſuſcipere, & agere, vt ſui ſuſcipiant. Sed coacetuare ſibi impios, vel eos audire, qui non legitima miſſione & autoritate ab Apoſtolis deriuata docent, quid aliud eſt, quàm fures & latrones, qui non veniunt, niſi vt perdant & mactent admittere? Pupugerunt hæc verba Brentium vehementer, vt eſt amara veritas. Itaque conatur illud demonſtrare, quòd in noſtros potiùs illa verba quadrent: Currebant, & ego non mittebam eos, qui ad Eccleſiaſticos honores malis artibus contendere ſoleant. Vtinam autem pauciores eſſent ex noſtris, in quos & ipſos eadem quadrare poſſent. Sed intereà tamen optant hoc omnes pij vehementer, vt quod hac in parte peccatur à noſtris quoque nonnunquam, id aliqua tamen ratione corrigi quãdoque poſſit. Sed non minùs hic in vitio eſt magiſtratus ipſe, quàm qui ad Eccleſiaſticos honores hac via graſſantur: quandoquidem à Principibus alicubi nominatur in Epiſcopos eligendi, quorum quaſi prærogatiuum ſuffragium ſequũtur canonici: nec ab eó ferè diſſentire ſolent Romani Pontifices, qui & ipſi, cùm eliguntur, ſi penes quos imperiũ eſt orbis propè totius Chriſtiani, minùs in electione contentionis adhiberent, meliore loco res eſſet Eccleſiaſtica, minùſque multa haberent hæretici, quæ contra Pontificum electiones tanquàm vitio factas obiicere poſſent. Verùm vtcunque ſe res habet, ordinem in Eccleſia retineri cum primis eſt neceſſarium: nam aliter obuiari Sataniſmo nequit, quem in Germania tantas iam radices fixiſſe videmus: vbi ſi non alij verbi miniſterio functi eſſent, quàm quibus hoc munus ab ordinariis eorũ Epiſcopis mandatum fuiſſet, nunquam iſtam, quam nunc videmus in ea Babylonem, ædificatam eſſe miraremur. Quoniam autem in Confeſſione Chriſtiana ſatis copioſè de Ordine ſcriptum eſt, ad eam lectorem remittimus. Ardens ira & odio Brentius, ne Chriſma quidem ſacrum intactum relinquere potuit. Nam quod exiſtimat, inquit, eos non eſſe legitimos Eccleſiæ miniſtros, qui non ſunt vncti Chriſmate Epiſcopali, etiamſi reliqua omnia in ordinatione eorum verè legitiméque cõficiantur, prodit partim inſcitiam ſuam, quòd nõ intelligat quæ ſit vera miniſtrorum

Ioan. 10

Brentius interpretatur illud, Currebãt, & ego nõ mittebam.

Principes & magiſtratus faciunt quò minùs idonei Eccleſijs ſæpe præficiantur.

Brentius ſacrum Chriſma reprehẽdit.

rum Eccleſiæ ordinatio:partim incogitãtiam ſuam,quòd non conſiderat,qui ſit huius controuerſiæ ſtatus. Non eſt quòd miretur pius quiſquam, ſi tam exoſum habẽt ſacrũ Chriſma,quos etiam nominis pudet Chriſtiani: malunt enim Euangelici vocari,quàm Chriſtiani:quaſi poſſit extra Chriſtum Euangelium eſſe vllum.Meritò igitur inuiſum habent Chriſma,quos Chriſtianorum appellationis pudet.Nam Chriſtiani nomen ducunt à Chriſto:Chriſtus à chriſmate,hoc eſt ab vnctione vocatur vnctus. Ne quid igitur habere commune cum Chriſto videantur:nihil magis apud illos abominandum eſt, quàm vngi Chriſmate: quo & reges & ſacerdotes vngi ſolitos eſſe in lege, manifeſtum eſt omnibus.Cùm itaque Deus noſter Chriſtus & rex eſſet & ſacerdos,vnctus eſt & ipſe non ab hominibus, verùm ab ipſo Deo:non confecto oleo,ſed diuino ſpiritu. Sic enim de eo Propheta loquitur.Spiritus Domini vnxit me,quemadmodum præter alios multos, copioſiùs id ab Euſebio quoque ſcriptum legimus.Neque verò propterea tantùm vocari Chriſtus voluit, verumetiam quòd vnctionis gratiam in alios diffuſurus eſſet,cuius qui volunt expertes eſſe,eis ab vnctione ſiue chriſmate licet abſtinere. Ac non ignoramus nos quidem,inuiſibiliter aliquem vngi poſſe,etiamſi non accedat oleum viſibile. Verùm iſta viſibilis,inuiſibilis illius vnctionis ſignum eſt,quæ ſanctis patribus tam eſt viſa nõ eſſe negligenda,vt ſine chriſmate presbyterum ne baptizandi quidem ius habere ſcribat Hieronymus. Conſtat autem vetuſtiſſimum eſſe morem hunc ſacerdotes vngẽdi.Anacletus Petri fuit ſucceſſor,cuius hæc verba ſunt:Ordinationes Epiſcoporum autoritate Apoſtolica ab omnibus qui in prouincia ſint, Epiſcopis, ſunt celebrandæ:qui ſimul conuenientes,ſcrutinium diligenter agant,ieiuniúmque cum omnibus celebrent precibus,& manus cum ſanctis Euangeliis, quæ prædicaturi ſunt imponentes,dominica die hora tertia orantes,ſacráque vnctione exemplo prophetarum & regum more Apoſtolorum & Moſi vngentes, quia omnis ſanctificatio cõſtat in ſpiritu ſancto,cuius virtus inuiſibilis ſancto chriſmati eſt permixta:& hoc ritu ſolennem celebrent ordinationem.Et qui præceſſit eum Clemens: Omnis, inquit, Pontifex ſacro chriſmate perunctus,& in ciuitate conſti-

Reſponſio.

Cur hæretici nolint ferre Chriſma.

Eſa.61

Euſeb.li.4. demonſtrationis.ca.15.

Hiero.contra Luciferianos.

Anaclet. Epiſt.2

Quàm vetus & celebris mox ſit vngendi ſacerdotes.

Clem. Epiſtola 2.ad

Iacobū fratrem Domini. tutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus & pretioſus hominibus oppidò eſſe debet, quem quaſi Chriſti locum tenentem honorare debent omnes, eíque ſeruire, & obedientes ad ſalutem ſuam fideliter exiſtere, ſcientes quòd ſiue honor, ſiue iniuria, quæ ei infertur, in Chriſtum redundet, & à Chriſto ad Deum. *Egeſippus lib. 4* Scribit Egeſippus, cùm Romam proficiſceretur, cum plurimis Epiſcopis in variis ciuitatibus in itinere ſe congreſſum, tandem Romam veniſſe, & ibi manſiſſe, donec Aniceto Soter, & Soteri ſucceſſit Eleutherius. In omnibus, inquit, iſtis ordinationibus, vel in cæteris, quas per vrbes reliquas videram, ita omnia habebantur, ſicut lex antiquitùs tradidit, & prophetæ indicauerunt, & Dominus ſtatuit. Qui mos obſeruatus fuit legis & prophetarum tempore, quo reges & ſacerdotes vngi conſueuerant, eundem in ordinationibus obſeruatum fuiſſe tum quoque narrat. *Cyp. in ſermone de vnctione chriſmat.* Nam ſicut præclarè ſcriptum eſt à Cypriano: Ceſſantibus iis, quæ ritu antiquo inoleuerat, cùm iam in populo Chriſtiano circuncíſio videretur damnabilis, & ſacrificia idololatriæ imputarentur, vnctionis myſterium religio Chriſtiana non contempſit, *Impoſitio manuū probata eſt cæremonia.* ſed cæteris generali ſanctorum conſenſu damnatis, non ſolùm in regibus & ſacerdotibus vnctionis honor permanſit, ſed in omnem populum Catholicum effuſa eſt huius gratiæ plenitudo. *Gen. 48 Leuit. 1* Et ſicut Chriſtus à chriſmate dictus eſt, eò quòd ſingularis excellentiæ oleo vnxerit eum Deus: ita & participes eius quotquot ſunt, conſortes ſint tam vnctionis, quàm nominis, vt dicantur à Chriſto Chriſtiani. *Chriſma etſi non ſcriptura probetur, reuerenter tamen habendum.* Cæterùm ſi quis propterea reiiciendum eſſe putat Chriſma, quòd cæremonia fuerit aliquando Iudæorum, is & manuum impoſitionem eadem ratione reiiciat, licebit: nam & ipſa Iudæorum fuit cæremonia quibus familiare fuit cū aliquid cōmendabatur aut offerebatur Deo, manus imponere. *2. Theſ. 2 Baſil. de ſpiritu ſancto. ca. 28 epi. 2* Sic Iacob manus imponit duobus filiis Ioſeph: ſic ſuper caput hoſtiæ immolendę manus imponebātur. Sed manuū impoſitionis, aiūt, fuit vſus in lege noua, Chriſmatis nō itē. Nihil in lege noua ſcriptum eſſe de Chriſmate fatemur. Verū abſit, vt nihil niſi quod ſcriptū eſt, ſicut hæretici docent recipiendum eſſe putemus. Non ita nos Paulus docuit: State, inquit, & tenete traditiones, quas accepiſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram

ſtram.Et ſcriptas & non ſcriptas traditiones teneri vult, Eſſe autem hanc Apoſtolicam traditionem,inter alios Baſilius quoque teſtatur.Fabianus verò ſanctus ille Pontifex & martyr Chriſtum ipſum ſcribit poſtquam cœnauit, chriſmà conficere docuiſſe:cuius non apud Latinos magis quàm apud Græcos vſus fuit frequentiſſimus. Meminerunt enim eius 1 Dionyſius Areopagita Pauli diſcipulus, 2 Tertullianus,3 Chryſoſtomus,4 Gregorius Nazanzenus 5 Auguſtinus,6 Ambroſius, Theophylactus:ac vix quiſquam eſt veterum ſcriptorum, qui Chriſmatis mentionem non faciat,ac plerique non ſine honoris præfatione. Intereà tamen non deſunt homines imperiti,qui per ſummum nefas cachinnis proſequi non dubitant,quod à cunctis priſcis illis ſanctis Patribus in ſumma ſemper veneratione fuit habitũ.Adeò myſteria ferè iã omnia in ſummum contemptum venerunt, quæ ſi in vllo alio viſibili ſigno,tum in iſta Chriſmatis vnctione plurima concurrunt.Quid enim aliud baptiſma ſuſcepturus,quàm Chriſto nomen dat?non vt ocio marceſcat,ſed vt ſub ſignis illius militet?Quamobrem ſicut ante certamen vnguntur athletæ,quò ſint ad luctandam expeditiores: ita ſcribit Chryſoſtomus oleo Chriſmatis vngi baptizandum, vt ſibi tanquam athletæ ſpirituali luctandum eſſe ſciat contra diabolum.Maius autem certamen incumbit iis, qui ſacris initiantur, qui reges quidam ſunt ſpirituales, quamobrem iterum atque iterum vnguntur.Eſt autem in oleo fructus,eſt & pinguedo:ramus cum fructibus quaſi pacis interpres, pinguedo luminis eſt miniſtra. Cùm itaque ſacerdos pacis & reconciliationis miniſter ſit, ſicut iam à nobis dictum eſt: cùm idem cæcorum quoque lumen eſſe debeat: per vnctionem hanc, quæ fit Chriſmatis oleo, ſui muneris admonetur, vt miniſterium pacis & reconciliationis frequenter:ſiue populo Dei voluntatem annuncians, vt ſcire poſſit quæ ſit reconciliationis ratio:ſiue pro populo Deo preces offerens & ſacrificia,quibus propitius reddi queat: ſimul etiam quaſi lucernam geſtans manibus, & doctrina & exemplo populo præeat,viámque ſalutis commonſtret.Miſcetur autem oleo balſamum, cuius arbor cùm primis eſt odorifera, quò meminerunt ſacerdotes ita ſe gerere,ſic vitam ſuam

1. Eccleſiaſtica Hierar. cap. 7

2. De carnis reſurrectione.

3. Homi. 5 in Matth. Op. im.

4. In Apologetico.

5. Tractatu 33 in Ioannē & ſermone 43. de verbis Domini & li. 2. cōtra literas Petiliani cap. 104

6. De iis, qui initiantur myſteriis Cap. 6

Multa in Chriſmate myſteria cōcurrunt.

Chry. homil. 5. in Matthæū Op. im.

inter homines inſtituere, vt cum Paulo dicere poſſint:
2.Cor.4 Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Quod nemo niſi præditus virtute, cuius odor frangrantiſſimus eſt & ſuauiſsimus, rectè ſibi poteſt vſurpare. Verùm hac de re ſatis.

In quo ſtatu cõtrouerſiæ Brẽtius ponat. Explicat nunc nobis controuerſiæ ſtatum Brentius: Nõ quæritur, inquit, num liceat alicui miniſterium docendæ & adminiſtrandæ Eccleſiæ priuato ſuo arbitrio, ſine legitima & ordinata vocatione inuadere: ſcimus ne in politia quidem, nedum in Eccleſia filij Dei licere cuiquam publicas functiones abſq; legitima vocatione & autoritate vſurpare. Sed hoc quæritur, num Aſotus & Prælati eius, qui ſunt hoſtes doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ, & qui hanc doctrinam omni crudelitatis genere perſequuntur, ſint vera illa filij Dei Eccleſia; à qua miniſtri ordinationem petere debeant. *Reſponſio.* Hoſtes doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ vos eſtis Brenti, non nos: nec ad veram illam filij Dei Eccleſiam vlla ratione pertinetis, cùm à Chriſto & ab eius corpore vos præcideritis, quod ſuo loco docebimus.

Odioſa Brẽtij quæſtio. Pergit Brentius: Hoc quæritur, num Petrus, Ioannes & reliqui Apoſtoli non priùs debuerint Hieroſolymis prædicare Euangelium Chriſti, quàm ordinarentur ab Anna & Caipha? An non Caiphas erat ordinarius ſucceſſor Aaronis? *Reſponſio. Hier.7 Heb.7* Nihil eſt Brenti, quòd nobis Annam & Caipham toties obiicias: iam enim tum impleta fuit illa ſcriptura, Periit lex à ſacerdote. Iam venerat ille ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui & legi & ſacerdotio Aaronis finem impoſuit, & in illa nouiſsima cœna nouum ſacerdotium ſecundum ordinẽ Melchiſedech inſtituit. Ab hoc ordinati ſunt Apoſtoli, ab Apoſtolis deinceps alij. Et hæc eſt legitima ſucceſsio, de qua gloriamur, quæ à Chriſto & ab eius Apoſtolis ſumpſit originem: cum Anna verò & Caipha nihil nobis eſt rei. Itaque non minùs abſurdè feciſſent, qui cùm ſemel ordinati, & ad prædicandum Euangelium miſſi fuiſſent à Chriſto Pontifice, qui fuit ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ſi nihilominus ab Anna & Caipha ordinari petiuiſſent: quàm ſi quis noſtro æuo ab Epiſcopo ſuo legitimè ordinatus, à te Brenti, vel à Caluino, aut quocunque tandem alio de grege veſtro ſibi manus imponi

poni poſtularet. Quid ergo, inquit Brentius, ſi Romanus Pontifex fiat Caiphas? an non ſine autoritate & vnctione eius licebit pio & docto viro in Eccleſia, ad quam conſenſu magiſtratus & populi eius vocatus eſt, Euangelium Chriſti annunciare, & ſacramenta eius adminiſtrare? Quid ſi cælum ruat Brenti? Pontificem fieri poſſe Caipham, vt apertè Chriſtum oppugnet, nemo pius credet, qui modò Chriſti preces quas ad patrem fudit, vt ne Petri fides in ſucceſſoribus eius deficeret, efficaces fuiſſe, & eum exauditum eſſe pro ſua reuerentia, perſuaſum habet. Ac demus fieri poſſe quod vos vultis, quòd non exaudiuerit Chriſtum deprecantem pater, quódque non attentis illius precibus, Petri fidem in eius aliquo ſucceſſore deficere permiſerit: non ideo ſtatim in omnibus aliis Epiſcopis defeciſſe putabitur: neque propterea licebit magiſtratui populóque ſibi quenquam adſciſcere, & ei prædicandi verbi Dei, miniſtrandorúmque ſacramentorum poteſtatem permittere, niſi prius examinatus ab Epiſcopo ſuo diœceſano fuerit & approbatus: cuius, & non magiſtratus aut populi munus eſt, de doctrina religionis iudicare, quiue ſit idoneus reconciliationis miniſter decernere. Nuſquam in Prophetica & Apoſtolica doctrina reperies, quòd magiſtratus, aut populus poteſtatem habuerit ſibi miniſtros conſtituendi: quin illud in Actis Apoſtolorum reperies, quòd prophetis & doctoribus miniſtran- *Acto.13*
tibus Domino & ieiunantibus, dixit illis ſpiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentéſque eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam: & cùm veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei, &c. Reperies de eodem Paulo *Acto.14*
iam non Saulo, & Barnaba, quòd cùm conſtituiſſent per *Tit.1*
ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cũ ieiuniis, cõmendauerunt eos Domino. Reperies, quòd Paulus Timotheum, & Titum conſtituit Epiſcopos: quódque Tito mãdauit, vt ipſe, non vt populus, qui docendus, non ſequendus eſt, non prophanus magiſtratus aliquis, conſtitueret per ciuitates presbyteros. Quòd autem quicquam hac in parte ſibi iuris vel populus, vel magiſtratus vſurpauerit, nuſquã in ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis inuenies.

vt vos illarum hoſtes illis omnia contraria docere, non autem nos, vnicuique perſpicuum eſſe queat.

Redit ad conuitia Brentius: Dicit à Bernardo vocari
Brentius cõuitioſus. Prælatos ſeruos Antichriſti. Quaſi verò ſuos non dixerit Lutherus, decies eſſe Sodomitis peiores. Sed quorſum attinet cum homine furioſo cõuitiis certare? Profert exem-
Num.11 plum de Ioſue, qui voluerit prohiberi quoſdam à Moſe, ne prophetarent, & audiuerit ab illo: Quid æmularis pro
Mar.9 me? Quis tribuat vt omnis populus prophetet? Dêque diſcipulis qui querebantur quendam eiicere dæmonia, nec ſequi ipſos. Et audiuerunt, Ne prohibeatis illum: qui non
Reſponſio. eſt aduerſus vos, pro vobis eſt. Videris oblitus eorum Brẽti, quæ paulò antè dixeras: Negabas enim illud in diſceptationem venire, num liceat alicui miniſterium docendæ & adminiſtrandæ Eccleſiæ priuato ſuo arbitrio ſine legitima & ordinaria ſua vocatione inuadere, cùm ſciant omnes, ne in politia quidem publicas functiones & adminiſtrationes abſque publica autoritate vſurpare cuiquam ſibi licere, nedum vt id liceat in Eccleſia filij Dei. Nunc productis ſcripturæ locis, contrarium demonſtrare conaris, vt licere credatur, quod anteà non licere ſcripſeras. Quid eſt quòd ſic ipſe tecum pugnas Brenti? Quòd ſi populum omnem prophetare voluit Moſes, cur tu nefas eſſe putas, vt priuato ſuo arbitrio ſine legitima & ordinaria vocatione docendæ & adminiſtrandæ Eccleſiæ miniſterium quis inuadat? Deinde cur dicit Paulus, Alios dedit
Ephe.4 Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò Euan-
1.Cor.12 geliſtas? Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes pro-
1.Cor.14 phetæ? Cur idem honeſtè iubet ac ordine fieri omnia, ſi populum omnem prophetare fas eſt? Videtur hęc Brenti, per exceſſum quędam dixiſſe Moſes, non quòd efficaci voluntate cũctos prophetare voluerit: aut ꝙ vel ipſius, vel Domini fuerit hæc ordinatio. Nam ſi voluiſſet Dominus omnem populum prophetare, quorſum ſeptuaginta viros de ſeniorib⁹ eligere Moſe iubebat? quos, inquit, tu noſti, quia ſenes populi ſunt & magiſtri: & auferam de ſpiritu tuo, tradámque eis. Quare ſic hæc Moſes dixiſſe videtur, ſicut à
Li.22. Moralium cap. 24 Gregorio ſcriptum legitur: Fidelis prædicator optat, ſi fieri valeat, vt veritatẽ, quam ſolus loqui nõ ſufficit, ora cũctorum ſonent? Si fieri, inquit, valeat: Aliud enim Dei &

Eccleſiæ ordinatio exigit. Sed cur non prohibuit, inquis, Moſes duos illos prophetare? Cur autem prohiberet? cùm teſtetur ſcriptura, quòd fuerint de numero ſeptuaginta: quam etiam ob cauſam requieuit ſuper eos ſpiritus Domini: nam & ipſi deſcripti fuerant inter ſeptuaginta. Quòd autem in caſtris remanſerant, & ad tabernaculum non exierant, non ex contemptu fecêre, ſed ſicut etiam Procopio ſcriptum eſt, ex quadam animi ſubmiſsione, quòd ſe perceptione tanti muneris indignos iudicarent. Euênit igitur illis, quod euenerat Thomæ: qui cùm ſpiritum ſanctum inſufflaſſet Chriſtus Apoſtolis, præſens non aderat. *Ioan.20* Quoniam autem ſe non malicioſè ſubduxerat, æquè ſpiritum ſanctum ad remittenda peccata accepit, atque alij Apoſtoli: cùm anteà iam Apoſtolorum numero fuiſſet inſcriptus. Nihil igitur hi duo fecerunt contra Dei & Moſis ordinationem: quamobrem cauſa non erat, cur eos prophetare Moſes prohiberet. Cæterùm ex hac iſta doctrina veſtra Brenti, natus eſt Sataniſmus hic in Germania, de quo ſcripſimus initiò. *Vnde natus in Germania Sataniſmus.* Nam dum omnes Apoſtolos, omnes prophetas, omnes doctores eſſe vultis, & quod proprium eſt munus Epiſcoporum, conſtituere miniſtros Eccleſiarum, id ad magiſtratum ſecularem & populum transfertis, factum eſt, vt in tot ſectas tam diſſectas diſſectos vos eſſe videamus, quarum vix iam etiam numerum inire licet. Quòd ſi ſalua fuiſſet Epiſcopis ſua iuriſdictio, nec impediuiſſet quiſquam, quò minùs ipſi iuxta morem ab Apoſtolis traditum, & ad hoc vſque tempus in Eccleſia ſemper obſeruatum, paſtores & doctores ac presbyteros conſtituerent, nunquam ea quæ terra non ita pridem fuit vnius labij & eorundem ſermonum, in hanc, quam nunc videmus Babylonem, transformata, nec ſic miſerandum in modum nobiliſsima gens tot & tantis cladibus affecta & afflicta fuiſſet: quæ quicquid pertulit calamitatũ per hos annos quadraginta, non eſt quòd alij cuipiam acceptum ferat, quàm iſtis tam multis prophetis, qui currunt vltrò, cùm eos nemo miſerit, qui quidem mittendi poteſtatem habuerit. In hunc igitur ſtatum vos Brẽti Germaniam perduxiſtis, quorũ omnes curæ cogitationéſque non aliò collatæ fuerunt, quàm vt ſederet populus veſter *Oſee.8* abſque rege, abſq; lege, abſq; ſacerdotio, abſq; Ephoth &

Teraphin. Sublato igitur per vos ordine, omni diſciplina luxata, omnibus legibus diſſolutis, quid aliud quàm horrendam iſtam rerum omnium confuſionem ſequi neceſſe fuit? dum vnaquæque ciuitas, quin & Satrapa ferè quiſque pruriens auribus coaceruat ſibi magiſtros, & quod quiſque vult, id pro Dei verbo prædicari mandat.

Alia Brẽtij in Sotũ ſuggillatio. Inſectatur iterum Brentius Petrum à Soto, quòd is commemorauerit hoc loco legem Imperatoris Theodoſij, qui iubet ſubditos eam agnoſcere religionem, quam Petrus docuit, & quam ſequuntur Damaſus Pontifex Romanus, & Petrus Epiſcopus Alexandrinus. Non videt, inquit, præ animi ſui impotentia, quid pro ſe, quid contra ſe dicat. Primum enim Petrus Apoſtolus veram & rectam docuit religionem. Ac Damaſus Romanus & Petrus Alexandrinus rectam fidẽ de Triade (de hac enim tum præcipuè agebatur) ſequuti ſunt. Nos autem nunc loquimur de pontificibus & Epiſcopis, qui docent & ſequuntur impiam religionem, & qui tantum abeſt vt veram de pietate doctrinam agnoſcant, vt etiam eam ferro, igne, laqueis perſequantur: vúltne Aſotus vt etiam tales ſequamur magiſtros & ſacerdotes? Det nobis Petros Apoſtolos, det nobis Damaſos Romanos, & Petros Alexandrinos, qui veram & ſynceram Apoſtoli Petri doctrinam ſequuntur, & habebit pios Principes, non auditores tantùm, ſed etiam adiutores. Imò tu Brenti, præ animi tui impotentia, dum iuxta nomen tuum ardes odio Romanæ ſedis & Catholicorum Epiſcoporum, non vides quòd ipſe contra te loquaris. Quos enim nos tibi damus alios, quàm Petros Apoſtolos, Damaſos Romanos, Petros Alexandrinos? Quamuis enim inficias ire non poſſimus, ab iſtorum ſanctitate Pontifices noſtros longiùs eſſe remotos: certum tamen illud eſt & indubitatum, quòd non in alia religione verſantur, quam in ea, quam diuum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis, quámque Damaſum Pontificem, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum ſequutos eſſe conſtat. Ac primùm, quod ad Petrum Apoſtolum attinet, quis eſt alius, de cuius in doctrina ſucceſſione magis gloriemur? cuius etiam epiſtolas Canonicas vnde vos habetis præterquam à nobis, à quibus diſceſſiſtis? Quod autem ad Petri ſucceſſorem Damaſum Romanum Pontificem

Reſponſio Romanæ Eccleſiæ vindicans dignitatem

ſicem attinet, producemus aliquot è ſcriptis eius loca, ex quibus planum fieri cuique poſsit, vóſne an nos in ea religione verſemur, quam ipſum eſſe ſequutum ſcripta eius indicāt. Extat eius epiſtola numero tertia ad Stephanum Archiepiſcopum, & ad concilia Africana, in qua Romanam ſedem petram & firmamentum à Deo fixum & immobile, ac verticem vocat Eccleſiarum. Ad quem tanquàm ad caput cūcta quæ poſſunt aliquam recipere dubitationem, referri debere: abſque cuius autoritate cauſarum Eccleſiaſticarum querelas definire minimè licere, & ad eam appellare debere cenſet. Synodum ſine eius autoritate fieri non eſſe Catholicum dicit: nec vlla Concilia rata haberi, quæ non ſint illius autoritate fulta. Ecce tibi damus Damaſum Brenti. Num autem idem tu quod ille hac in parte doces? qui ſic es implacabilis odij cuiuſdam facibus erga Romanam Eccleſiam accenſus, vt citiùs eam quę graui Turcarū iugo premitur Hieroſolymitanam, quàm hanc, cuius ipſo etiamvnus omnium Chriſtianiſsimus Imperator Carolus ſe filiū eſſe profitetur, ac præ ſe fert, atque adeò gloriatur, pro matre veſtra agnoſcas: cùm tamen non ſolus ſit Damaſus, qui de Romana ſede tam magnificè ſenſerit. Fecerunt idem pij omnes & qui pręceſſerunt, & qui ſequuti ſunt Damaſum. Quorſum autem attinet omnium teſtimonia proferre? Qui præceſsit Damaſum Iulius ita ſcribit: Sicut B. Petrus primus fuit omnium Apoſtolorum, ita & hæc Eccleſia, Domino inſtituente, prima & caput eſt cæterarum, vt ad eam quaſi ad matrem atque apicem, omnes maiores Eccleſiæ cauſæ & iudicia Epiſcoporum recurrāt. Vides, vt hic matrem aliarum Eccleſiarum eſſe dicat Romanam? Ante quem etiā Cyprianus ſanctus martyr & Epiſcopus, matricem eam & radicē Eccleſiæ Catholicæ vocat. Quid autē Bernardus? ex quo tu pleraque collegiſti, quibus Romanos Pontifices in odium & inuidiam adducere poſſes: Eſt ita, quod illis ſicut alijs pijs omnibus Romanæ curiæ vitia vehemēter diſplicuerūt, & ea grauiſſimè, ſi quiſquā alius, quinque libris ad Eugenium conſcriptis, eſt inſectatus. Sed nunquid ideo ſanctæ ſedis huius autoritati quicquam detrahit? Imò verò in ſecundo libro tantum illi tribuit, quod ad perſonam attinet quam gerit, Romani Pontificis, vt etiam ipſi Petro plura tribuere non potuerit. Et in alio

Damaſ. epiſtola. 4

Iulius Pōt. ad Orientales Epiſcopos.

Cypri. lib. 1 epiſtola 8

Berna. ad Eugen.

Bern.lib.4 ad Eugen. in alio quodam libro matrem nihilominus Eccleſiarum Romanam Eccleſiam appellat. Dolet multis piis Brenti, quòd qui ſuccedunt in cathedram & doctrinam Petri, non æquè ſuccedunt omnes in ſanctitatem Petri, plurimáque Romanæ curiæ vitia multorum oculos vehementer offendunt. Sed qui ſumus nos, qui ſeruos iudicemus alienos? ſuo illi Domino ſtant aut cadunt, ſtatuet ille de quoque ſuo tempore, quod meritus quiſque fuerit. Nobis certè iuſta cauſa non eſſe videtur, cur ſeparationis conſilia ſequamur, quòd malos in Eccleſia nonnunquam præſidere videmus. Nam quò nos tandem vertemus, vbi meliores inuenire liceat? Quod ad vos attinet, nõ magis in ſcriptis quorundam legimus, quàm oculis ipſi noſtris, in moribus veſtris cernimus, non eſſe quenquam ferè, qui veſtrum Euangelium ſit amplexus, qui non ſeipſo ſit factus deterior. Ad Picardos autẽ vel Anabaptiſtas, vel Suenkfeldianos, apud quos maior elucere videtur ſanctimoniæ ſpecies, vt à matre noſtra Romana Eccleſia deficiamus, vos nobis autores futuros non arbitramur. Verùm ad Damaſum noſtrum redeamus. Docet idem Damaſus in eadem epiſtola, iudices Epiſcoporum iuxta decreta canonũm, Epiſcopos eſſe debere. Tu Brenti contra decreta Canonum, etiam Laicos Eccleſiaſticarum cauſarum iudices eſſe vis. Meminit ibidem & ſacerdotum & ſacrificij: & in ea quæ proximè ſequitur epiſtola, Miſſæ quoque nominatim. At vos à Satana magiſtro veſtro docti, ſicut fatetur dux & anteſignanus veſter Martinus Lutherus: qui ſecum hac de re diſputaſſe diabolum, & fortiora quàm quæ refellere poſſet contra Miſſam argumẽta produxiſſe ſcribit: ab hoc magiſtro docti vos, & ſacerdotium, & ſacrificium prorſus omne ſuſtuliſtis: neque Miſſæ vel ſacrificij nomine quicquam eſt apud vos magis abominandum. Et intereà dicis, Da mihi Damaſos, & audiam. Meminit idẽ in quarta epiſtola conſecrationis virginum, de erectione altaris, de vnctione ſacrationéque, de Eccleſiæ dedicatione, de Chriſmatis confectione, de baptizatorum frontibus Chriſmate ſignandis, de formatis epiſtolis mittendis, de populo benedicendo. Quid? An hæc omnia vos Brenti, propria veſtra temeritate non abrogaſtis? Meminit etiam, ſicut ab Iuone qui Gratianum præceſſit, ſcriptum eſt

Roma.14

Cauenda ſeparationis conſilia, dũ mali Eccleſiæ præſunt.

Damaſus Brentij ſectã dãnat.

Luther de Miſſa angulari.

Iuo lib.1 decretorũ.

eſt,quòd metropolitanus infra tres menſes conſecrationis ſuæ ad fidem ſuam exponendam, palliúmque ſuſcipiendum,ad Apoſtolicam ſedem mittere teneatur. Num idem vos Brenti,faciendum eſſe putatis?Iam de traditionibus audi quæ ſit Damaſi ſententia: Quæ Apoſtolorum, inquit,prædicatione,& patrum inſtructione percepimus, ſemper tenere debemus,ne aliqua noua ſemper cudere videamur. Et alio loco,Sanctorum Canonum voluntariam tranſgreſſionem, blaſphemiam eſſe dicit in ſpiritum ſanctum. Num hæc Brenti, cum veſtro de traditionibus dogmate conſentiunt?Et intereà clamas,Da mihi Damaſos. Vis autem vt etiam tibi dem Petros Alexandrinos? Mihi quidem nihil ſcriptorum eius videre licuit,præter Canones quoſdam ex ſermone de pœnitentia, quibus præſcribitur, quæ ſit iniungenda pœnitentia his, qui tempore perſequutionis à fide exciderunt. Ac in primo Canone ad reliquam pœnitentiam adiici vult quadraginta dies,quibus ieiunent. Cedo Brenti, num vos talem pœnitentiam iniungere cuiquam cõſueuiſtis? quin cachinnis eã potiùs exploditis.Docetis enim,quãdoquidem Chriſtus pro peccatis noſtris ſemel ſatisfecit, nulla deinceps opus eſſe ſatisfactione noſtra. Atqui non ita Petrus Alexandrinus, non ita quem ille ducem ſequutus eſt Petrus Apoſtolus: Chriſtus, inquit, paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplũ,vt ſequamini veſtigia eius.Exigit à nobis Euangelium fructus & opera digna pœnitentiæ. Dicit idẽ Petrus Apoſtolus: Satagite vt per bona opera certam veſtrã vocationem faciatis: vos excluſis bonis operibus, fidem ſolam ſufficere docetis.Eſt ne conſentiens hæc veſtra doctrina,non iam dicam Petri Alexandrini aut Damaſi,verùm Petri Apoſtoli doctrinæ?Iámne vides Brenti,nos eſſe, qui verſamur in ea religione: quam vertex Apoſtolorum Petrus initiò Romanis tradidit? quámque Pontifex Romanus Damaſus,& Petrus Epiſcopus Alexandriæ ſunt ſequuti? Vos autem in quauis alia potiùs, quam in eadem hac religione verſari:cùm eam partim riſu proſequamini partim horrẽdis blaſphemiis inſectemini,nec ſit ea quicquam apud vos execrabilius.Et audes intereà vociferari, Da mihi Petros Apoſtolos,da Damaſos Pontifices Romanos,da Petros Alexandrinos,& habebis nos non auditores

Dam. epiſtola.3

Idem ad Aurelium Carthaginen. Epiſcopum, De Petro Alexandrino.

1.Petri 2
Matth. 3
2.Petr. 1

res tantùm, verumetiã adiutores. Ecce dedimus eos tibi Brenti, nõ in corporibus ſuis viuentes, nec viua voce ſententiam ſuam exprimentes, ſed ſpirantes adhuc in monumentis literarum, quæ poſt ſe reliquerunt; & in eis quæ fuerit eorum religio declarãtes: cum qua nos quidem per omnia conſentire, vos autem ex diametro cum ea pugnare, negare non poteſtis. Nam ſi maximè negare velitis, vel ipſi libri veſtri vos mendacij conuincent, omni genere blaſphemiarum referti.

Tandem aliquãdo Brentius ad cauſam accedere videtur, nec adhuc vnquam in hoc ſcripto ſuo propriùs acceſſit: nam extra cauſam ferè cætera loquutus eſt, nec multũ ad rem, qua de agitur, pertinentia. Nunc autẽ ex Eccleſiaſtica hiſtoria demonſtrare conatur, quòd in cauſa fidei Theodoſius iudex inter Epiſcopos fuerit. Mirũ eſt autẽ, ſi potuit hoc Ambroſium latêre, qui vixit eodem illo tẽpore, qui funebrem etiam orationẽ illi cõſcripſit. Qua confidentia autem auſus ille fuiſſet ſcribere Valẽtiniano, qui cum Theodoſio ſimul imperauit: Quãdo audiuiſti Imperator, in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe, ſi quid eiuſmodi factum à Theodoſio fuerat? Nónne reſpondere potuiſſet Imperator: Audiui quòd fecerit hoc imperij mei conſors nuper adeò Conſtantinopoli Theodoſius? Deinde verò hoc ipſo Theodoſio imperante, fuit habitum Concilium Aquileienſe, priuſquàm Œcumenicum illud Conſtantinopoli: vbi hæc Imperatoris verba recitantur: Ambigua dogmatum reuerentia, ne diſſideant ſacerdotes, quam primùm experiri cupientes, conuenire in Aquileienſem ciuitatem Epiſcopos iuſſeramus. Neque controuerſiæ dubiæ ſententiæ rectiùs poterant experiri, quàm ſi obortæ altercationis iudicium in interpretes ipſos conſtituiſſemus Antiſtites, vt videlicet à quibus proficiſcuntur inſtituta doctrinæ, ab eiſdem diſcordis eruditionis repugnantia ſolueretur. Quæ cùm eſſent lecta, dixit Ambroſius, qui præſens adfuit in illo Concilio: Ecce quod Chriſtianus conſtituit Imperator, noluit iniuriam facere ſacerdotibus, ipſos interpretes cõſtituit Epiſcopos. Hic laudat eo nomine Theodoſium Ambroſius, quod is non alios, quàm Epiſcopos iudices eſſe voluerit: quòd idẽ paucis interiectis facit Euſebius quoque. Inde coniecturam

Theodoſius Imper. an iudex inter Epiſcopos fuerit.

ram facere licet, quòd ſibi in cauſa fidei nunquàm iudiciũ Theodoſius arrogauerit: qui quid ſui, quid Epiſcoporum eſſet muneris, vel ex his, quæ geſſerat anteà Conſtantinus anteceſſor eius, cognoſcere potuit. Quid igitur de Socratis hiſtoria dicemus? Quòd ſi Brentius ea fide, qua oportuit, Socratis verba recitaſſet: nec præteritis quibuſdam ea ſola produxiſſet, quæ ad ſuum inſtitutum probandum facere videtur: facilè cuiuis perſpicere licuiſſet, nihil præter officium ſuum Imperatorem feciſſe. Nam in exordio capitis illius, ex quo nonnulla profert Brentius, omnia Theodoſium de Nectarij Conſtantinopolitani Epiſcopi conſilio feciſſe ſcribitur, ex quo perſpicuum illud fit, quòd non ſibi de cauſa fidei iudicandi poteſtatem vllam Imperator vſurpauerit: ſed quod à Catholicis Epiſcopis præſcriptum fuit & iudicatum, id pro Catholici Imperatoris officio & ipſe ratum habuerit, & ab omnibus ſibi ſubiectis haberi ratum inuiolatéque ſeruari iuſſerit. *Expeditur locus in hiſtoria Socratis.*

Sed quoniam vrget nos hîc Brẽtius: quæ fuerit eccleſiæ praxis hac de re, quídque ſit in ea moribus receptum iam inde à mille trecẽtis annis, paucis perſcribemus. Ante mille trecentos annos congregatum fuit primum Nicææ cõcilium, quò conuenerant ex vniuerſo terrarũ orbe trecenti, decem & octo patres. Venerat eò Conſtantinus etiam Imperator. Sed quomodo? Scribit hoc Euſebius, quòd cũ paucis poſtremus omnium ingreſſus, poſita modica quadam ſede, non priùs conſedit, quàm annuiſſent Epiſcopi. Cúmque de concordia & pace pleraque diſſeruiſſet, diligentiorem dogmatum inquiſitionem ipſorum ſententiæ permiſit. Quod ita factum eſſe, præter Euſebium, Socrates etiam & Theodoritus memoriæ prodiderunt. Vides quemadmodum iſte nullas iudicandi ſibi partes ſumpſerit, ſed admonitione facta de pace & concordia dogmatum inquiſitionem Epiſcoporum ſententiæ permiſerit. Cui teſtimonium hoc Auguſtinus quoque tribuit, quòd cùm Donatiſtæ cauſam Cęciliani ad Imperatorem Conſtantinum detuliſſent, non fuerit auſus de cauſa Epiſcopi iudicare, ſed eam diſcutiendam ac definiendam Epiſcopis delegarit: quod & factum eſt in vrbe Roma, pręſidente Melchiade Epiſcopo illius Eccleſiæ, cùm multis collegis ſuis. Scribit de eo Ruffinus quoque, quòd cùm

Praxis & mos veteris Eccleſiæ de iudicanda cauſa Religionis.
Conſtantini exemplum.
Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini.
Socra. lib. 1. cap. 8.
Theod. li. 1. cap. 7.
Auguſt. Epiſto. 166. & epiſtola 48. & 166.
Ruffin. lib. 1. cap. 2.

cum Epiſcopi, qui Nicææ congregati fuerant, libellos ei quoſdam protuliſſent, quibus ſe accuſabant inuicem, ſuſcepit à ſingulis libellos & eos omnes in ſinu ſuo continens, nec quid in eis contineretur aperiens ait ad Epiſcopos: Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi. Et ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari: propter quod Dei ſolius inter vos expectate iudicium: & veſtra iurgia, quæcunque ſint, ad illud diuinum reſeruentur examen. Vos etenim nobis à Deo dati eſtis dij, & conueniens nõ eſt, vt homo iudicet deos: ſed ille ſolus, de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in Synagoga deorum, in medio autẽ deos diſcernit. Et ideo iis omiſſis, illa quæ ad fidem Dei pertinent, abſque vlla animorum contentione diſtinguite. Cùm hæc dixiſſet, omnes ſimul querimoniarum libellos iuſsit exuri, ne innoteſceret vlli hominum ſimultas ſacerdotum. Hæc Ruffinus. Habuítne tanquam ſeruos Epiſcopos Imperator hic Brenti? Num autem eſt veriſimile, quòd cùm recens hoc fuiſſet illius exẽplum, ſecùs aliquid facere Theodoſius in animum induxiſſet, quàm ab hoc Imperatore laudatiſsimo factum eſſe meminerat? In actis Nicænæ Synodi, quæ in libro Conciliorum extat, reperiuntur ſubſcriptiones Epiſcoporum trecentorum, decem & octo. Cæſaris Conſtantini ſubſcriptio nulla reperitur. Quamuis autem interfuerint in ea Synodo, vel præfuerint potius legati Syluestri Romani Pontificis, Hoſius Cordubenſis, Victor & Vincentius: dederunt nihilominus Patres literas ad Syluestrum, quibus ab eo, non autem ab Imperatore confirmari petiuerunt, quod in Synodo fuerat ab illis conſtitutum.

Conſtantini oratio ad Epiſcopos contẽtioſos.

Pſal. 81

Epiſcopi ſubſcribunt Synodo, nõ Imperator.

In ſecũda Synodo, quę enumeratur inter Oecumenicas, Cõſtantinopolitana, nihil aliud actũ eſt à Patribus, quàm quòd ſententiam Damaſi, quam ille paulò antè congregato Romæ Concilio contra Macedonium, Sabellium & Eunomium tulerat, probarunt, & eam ſunt ſequuti. Quo nomine ſcriptis ad Damaſum literis, vt ſibi congauderet ab eo popoſcerunt. Quicquid igitur à Theodoſio factum eſſe ſcribit Socrates, iuxta Nectarij cõſilium ex autoritate Damaſi Papæ factum eſt: quę cauſa fuit etiam, vt vna cùm collegis ſuis ediceret, vt in tali religione cũcti populi ſibi

Aliud exẽplum de Synod. Conſtãtinop.

ſubiecti verſarentur, quam Pontifex Damaſus ſequeretur. Subſcripſiſſe centum quinquaginta Epiſcopi leguntur: quod Imperator ſubſcripſerit, in actis non inuenitur. *De ſumma Trinitate Cunctos, & Zoſo. li. 7. cap. 4*

In tertia Synodo, quæ fuit habita Epheſi, Celeſtini Romani Pontificis nomine præfuit Cyrillus Alexandrinus: ac lecta fuit epiſtola Celeſtini: quam ſequuti Patres Neſtorium condemnauerunt, & ab Epiſcopali dignitate vniuerſóque ſacerdotij collegio alienum eſſe decreuerunt: ſicut in hiſtoria ſua ſcribit Euagrius. Ad hanc Synodum Imperator Theodoſius miſit loco ſuo Candidianum. Sed nunquid vt iudicaret de cauſa fidei? Audi Brenti ſcribentem ipſum qua de cauſa miſerit. Deputatus eſt, inquit, Candidianus magnificus comes ſtrenuorum Domeſticorum, tranſire vſque ad ſanctiſſimam Synodum veſtram: ac in nullo quidem quæ facienda ſunt de piis dogmatibus quæſtiones communicare. Illicitum namque eſt, eum, qui non ſit ex ordine ſanctiſſimorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus. Vide Brenti, quemadmodum ipſe Theodoſius formulã à ſe deputato præſcripſerit, vt ne ſe tractatibus Eccleſiaſticis immiſceret, néue de cauſa fidei ſibi iudicium arrogaret, ſed tuendæ conſeruandæque tantũ trãquillitatis cauſa Synodo intereſſet: quemadmodum is illicitũ eſſe iudicauerit, Imperatorẽ Eccleſiaſticis ſe negotiis immiſcere. Et eſt veriſimile, quòd illicitũ eſſe iudicauit ipſe, hoc aliquando ab ipſómet factum eſſe, vt ſe pro iudice in cauſa fidei gereret? Qua autem ex cauſa mittantur ab Imperatoribus, Regibus & principibus ad Synodos nuntij, planum tibi Brenti, faciet eiuſdem Imperatoris epiſtola, quam ſcripſit ad Elpidium comitem, & Eulogium tribunum, quos miſerat ad aliam Synodum, quæ fuit iterum Epheſi congregata, cuius acta ſunt in Concilio Chalcedonenſi reſciſſa: quos mittere ſe ſcribit, non vt de cauſa fidei iudicent, Sed valentes, inquit, noſtris iuſſionibus miniſtrare, de iis quæ in Epheſo à ſancta Synodo fuerint conſtituta: & nullum fieri tumultum permittere: ſed & ſi quem videritis conturbationibus & tumultui ſtudentem ad læſionem ſanctæ fidei hunc cuſtodiæ mancipare. In quam ſententiam ſcripſit idem Imperator ad Proclum quoque Aſiæ proconſulem. Extat eiuſdem Imperatoris etiam ad Cyrillum epiſtola, quæ

Tertium exemplum.

Euag. lib. 1 cap. 4

Verba Theodoſij.

Cur Cæſares & principes mittãt Legatos ad Cõcilia Oecumenica.

Cyrillus Epiſt. 4

habetur in operum Cyrilli tomo quarto, cuius hæc verba ſunt: Nos ſanè non patiemur, vt ſimul & vrbes & Eccleſiæ turbentur, neque vt inexcuſſa nobis ſit ea doctrina, cui diiudicandæ præfici oportet eos, qui circumquaque ſacerdotio præſident, & per quos in ſententia veritatis firmiores ſumus, & poſthac erimus. Et hîc fatetur Theodoſius de controuerſia religionis non ad ſe, ſed ad eos, qui præſident ſacerdotio, iudicium pertinere. In hac tertia Synodo ſubſcripſerunt ducenti Epiſcopi: quòd ſubſcripſerit Imperator, ex actis non apparet.

Quartum exemplum Martiani Imperat.

Libera. ca. 3

Quarta fuit Synodus Chalcedonenſis: Interfuit in ea Martianus Imperator ipſe, ſed à legatis Leonis Papæ petitus, vt ſui præſentiam præſtaret Concilio quod ipſo abſente ſe ad Concilium non occurſuros dicerent, ſicut in Breuiario ſuo ſcripſit Liberatus. Nûc audi quam ad rem interfuerit. Narrat enim ipſe: Ad confirmandam (inquit) fidem, non ad oſtendendam virtutem: vt nunc per hanc ſanctam Synodum depoſita nebula, quæ in his paucis annis ex prauitate quorūdam & auaritia viſa eſt exoriri, ſemper ſeruentur quæ ſtatuta ſunt. Ad hoc ſe ſcribit veniſſe, vt quę decreta eſſent à Synodo, ea quemadmodum rata haberentur, & ab omnibus obſeruarētur, autoritate ſua Imperiali prouideret. Extat autem epiſtola Pulcheriæ Auguſtæ inter pręambulates epiſtolas in Synodum Chalcedonenſem: qua monet Bythinię Strategum, vt clericos, monachos, laicos, quos nulla ratio ad concilium vocat, omnino de ciuitate, déque locis ipſis vbi concilium haberetur, expelleret. Fuit autem hæc Pulcheria, ſicut vitę ſanctitate perpetuáq; virginali pudicitia inſignis, ita ſumma autoritate prædita. Nam cùm ad fratrem eius Theodoſium recēns ablactatū orbis terrarum imperium fuiſſet deuolutum, & fratris, & imperij procuratrix erat à Deo conſtituta: cúmque de ipſius ſententia mortuo fratre Martianus fuiſſet Imperator deſignatus, fuit nihilominùs imperij conſors: ac vnà cum illo Chalcedonenſi Concilio interfuit. Quę cùm nondum eſſet quintūmdecimum annū egreſſa, ſcribit Sozomenus, eam ſupra ætatem ſapientiſſimum ac diuinum ſpiritum accepiſſe, eiúſque ſtudio & ſapientia perfectū eſſe, narrat, vt ſuis temporibus hæreſes non obtinerent. Neque verò non paritum eſt huic Pulcheriæ mandato. Nam in actis

Pulcheria Auguſtæ autoritas & ſanctitas.

Sozom. lib. 9. cap. 2

Concilij Chalcedonenſis ſemel & iterum voces hæ fuerunt emiſſæ: Synodus Epiſcoporum eſt, non clericorum: ſuperfluos foràs mitte: vt quod à Pulcheria præceptum, id autoritate Synodi confirmatum eſſe videamus. In eadem Synodo ſcriptum reperitur, quòd cùm ad Martinum Archimandritam directa fuiſſet chartula, vt ſubſcriberet, non acquieuerit dicens: Non eſt meum ſubſcribere, Epiſcoporum tantùm eſt. Subſcripſerunt nihilominus in ea Synodo ſic Epiſcopis volentibus, etiam presbyteri: Sed ita tamen vt eſſet inter eos & Epiſcopos diſcrimen. Nam Epiſcopi ſubſcripſerunt hac forma: Flauius Epiſcopus Conſtantinopolitanus iudicans. Et alio quodam loco, definiens ſubſcripſi: Preſbyteri verò ſimpliciter: Euſebius preſbyter ſubſcripſi. Sic vt iudices agnoſcerentur Epiſcopi ſoli: presbyteri verò tanquam decretis eorum conſentientibus ſubſcriberent. Fuerunt in eadem Synodo iudices quoque ſeculares, ſed nihil aliud, quàm legi preces, quæ acta eſſent recitari, autentica monumenta proferri, ad obiecta reſponderi, ſi qui cupiebant audiri eos intromitti mandabant: vociferationes prohibebant: ſi qua vis allata, ſi quid per tumultum factum eſſet, cognoſcebant: vbi de fide agebatur, Synodo iudicium permittebant. Quod vel illa verba indicant ex actione prima Chalcedonenſis Concilij, vbi iudices & Senatus dixerunt: Dicat ſancta Synodus, ſi canonicis epiſtolis ſanctæ memoriæ Cyrilli conſonat interloquutio Euſtathij reuerendi Epiſcopi. Et in octaua actione iidem iudices: Omnis iam dubitatio de Theodoreto reuerendo eſt ſoluta, quippe & Neſtorium coram nobis anathematizauit, & à ſanctiſſimo Leone ſuſceptus eſt, & definitionem fidei ſuſcepit, & epiſtolæ ſanctiſſimi Leonis ſubſcripſit. Deeſt igitur, vt ſententia proferatur à Deo amabilitate veſtra, vt cuncta ſua priùs & Eccleſiam recipiat, ſicut & ſanctiſſi. Leo archiepiſcopus iudicauit. Qua ſentētia per Epiſcopos lata, dixerunt iudices, Secundum decretum ſancti Concilij Theodoretus ſanctiſſimus Epiſcopus Eccleſiam ciuitatis Cyri recipiat. Similiter & de Iba, & de aliis nonnullis factum eſt. Hic iam vide Brenti, quod fuerit diſcrimen inter ſeculares & Eccleſiaſticos iudices: Hi decernebant quid credendum quídue faciendum eſſet: illi, vt quod eſſet ab eis decretum exe-

Actio.2. Syno. Chalcedon.

Ibidem Actione 1.

Diſcrimen inter ſeculares & Eccleſiaſticos iudices

quutioni debitæ mandaretur, procurabant: ipſi autem nullas ſibi iudicandi partes ſumebant. In hac quarta Synodo quidam reſipiſcentes Eccleſię ſunt reſtituti, quemadmodũ Thodoritus, Ibas, & alij nonnulli. Dioſcorus autem & Eutiches condemnati, factáque ſunt omnia iuxta ſentẽtiam, quæ fuit ante Concilium illud lata per Leonem primum Pontificem Romanum. Ac tenebant in ea locum Romani Pontificis Legati Paſcaſinus, Lucentius, & Bonifacius. Nihilominus miſſum fuit ad Pontificẽ, & à Synodo petitum, vt quæ fuerant à patribus conſtituta cõfirmaret: quod ille fecit non grauatim. Cæterùm decretum illud, quo Cõſtantinopolitanum archiepiſcopum proximum à Romano Põtifice locum habere pronuntiatum eſt, præter legatorum ſuorum conſenſum, vt ratum haberet, adduci nulla ratione potuit. Subſcripſerunt in Concilio ſexcenti triginta Epiſcopi. Quòd autem Imperator, aut ex iudicibus quiſpiam ſubſcripſerit, ãcta non indicant.

Quintum exemplum. In quinta, quæ eſt Conſtantinopolitana ſecunda, Synodo, nec Imperator, nec ab eo miſſus quiſquam, quantũ ex actis cognoſcere licuit, interfuiſſe videtur. Ac fuit imperator tum Iuſtinianus, cuius extat epiſtola, in qua ſe pro executore gerit non pro iudice: nam eoſdem illos, quos damnauerat Synodus, Agapeti Romani Põtificis autoritatem ſequuta, Zoaram, Anthimũ, Seuerũ, Petrum proſcribit, & exilio mulctat. Ac ſcribit Photius in epiſtola ad Michaelẽ Bulgariæ principem, de ſeptem Conciliis Oecumenicis, quòd fuit in vrbe Conſtantinopolitana tum Vigilius Romanus Pontifex: verùm Concilio non aderat, & quamuis ad ſacri cœtus cõuentum promptus non eſſet, communem tamen Patrum fidem libello comprobauit. Subſcripſerũt centum ſexagintaquinque Epiſcopi. Imperatorem ſubſcripſiſſe non conſtat. Subſcripſerunt autem & presbyteri, ſed Epiſcopi hac forma, Definiui & ſubſcripſi: presbyteri hac, Sequendo definita ſubſcripſi.

Sextum exemplum. In ſexta, quæ fuit Cõſtantinopolitana tertia, & Imperator Cõſtantius interfuit, & multi cum eo viri illuſtres: qui itidem, vt in Chalcedonenſi Synodo, glorioſiſſimi iudices vocati fuerũt: verùm nec Imperator nec quiſquam eorum qui vocati ſunt iudices, hoc ſibi arrogauit, vt de cauſa fidei iudicaret: ſed ſicut in Chalcedonenſi, ita & in hac ſexta Synodo

nodo non aliam ad rem & Imperatorem,& ordines iſtos interfuiſſe liquet,quàm vt ordine agi omnia procurarent. Sic enim ſcribitur:Imperator & ſanctum Concilium dixerunt, Diſcurrat Georgius codices: Proueniat lectio: Fiat lectio: Alter liber relegatur. Itidem & glorioſiſſimi iudices nunc hunc,nunc illum intromitti iuſſerũt.Poſteaquàm verò ventum eſt ad ſententiam contra Macarium ferendam,iam nec Imperator loquitur, nec iudices, ſed ſola ſancta Synodus:quemadmodum ex duodecima & ſedecima actione videre licet. Sed & in actione decimaoctaua,poſteaquàm ſubſcripſerant centum ſeptuaginta Epiſcopi,in ipſo fine ſubſcripſiſſe legitur Imperator in hæc verba, Et ſubſcriptio piiſſimi & Chriſto dilecti Conſtantini Imperatoris:Legimus & conſenſimus. Ac mox, Piiſſimus Imperator Conſtantinus dixit, Edicat ſanctum & vniuerſale Concilium,ſi conſenſu omnium Epiſcoporum promulgata eſt definitio, quæ ad præſens celebrata eſt. Cũmque ſanctum concilium exclamaſſet,Omnes ita credimus,edictum ſcribi fecit Imperator,vt quod fuit à concilio definitum, id firmiter omnes obſeruarent. Ac primus hic fuiſſe videtur(quantum quidem ex iis quę extant Synodorum actis cognoſcere licet)qui concilij definitioni ſubſcripſerit,ſed non iudicans,verùm conſentiens tantùm.Quod aliquot antè ſeculis etiam in Arauſicano ſecundo concilio factum legimus, à viris quibuſdam illuſtribus, vbi ſic illi ſubſcripſerunt: Petrus, Marcellinus, Felix, Liberius, viri clariſſimi præfecti prætorij, conſentienres ſubſcripſerunt.Quanquam in octaua Synodo generali,cùm poſtularetur ab Imperatore Baſilio, vt primus ipſe ſubſcriberet Concilij decretis, reſpondiſſe legitur: Tranquilliſſimum imperium noſtrum ſequutum præcedentes & iuſtiſſimos Imperatores, Conſtantinum videlicet Magnum,& Theodoſium ac Martianum & cæteros, vult ſubſcribere poſt ſubſcriptionem omnium deo amabilium Epiſcoporum. Sed quoniam poſtulat præferri nos, ſanctitas veſtra,ſubſcribam poſt ſuſcriptionem omnium ſanctiſſimorum vicariorum.Edocti enim ſumus à Chriſto vero Deo noſtro,habere exaltantem humilitatem.Ex quibus Baſilij verbis colligitur,quòd in prioribus etiã Oecumenicis conciliis Imperatores ſubſcripſerint, poſt omnia

Primus ex Imper. Conſtãtinus in Cõcilio ſubſcripſit non vt iudicãs, ſed vt cõſentiens, & extremo quidem loco.

Epiſcopos. Cæterùm in iis actis, quæ typis excuſa ſunt, præterquam in ſexta & octaua Synodo, nullius Imperatoris ſubſcriptionem reperire licet. In hac ſexta Synodo condemnati ſunt, qui tantùm vnam voluntatem & actionem in Chriſto eſſe contendebant. Pyrrhus ab Honorio pridè è cœtu piorum eiectus, & ab Heraclio relegatus: deinde Cyrus Alexandrinus, & Sergius à Theodoro & Martino Pontificibus iam anteà condemnati. Tum Theodorus Pharenſis, Paulus Conſtantinopolitanus, Macarius, Polychronius. Hi ſunt quos Photius quoque recenſet inter damnatos. De Honorio verbum facit nullum, quem non præteriiſſet proculdubio ſilentio, ſi quid de eo compertum habuiſſet: vt inde falſitas actorum ſextæ Synodi, quod ad Honorium attinet, elici facilè queat. In omnibus autem hæc Synodus Agathonis Pontificis præſcriptum eſt ſequuta, cuius extat in actis pulcherrima epiſtola, de cuius ſententia Patres omnia decreuerunt.

Septimum exemplum ex Synodo Nicena ſecunda.

Septima Synodus habita eſt iterum Nicęę, de qua libet quæ ſcripſit Photius, quamuis verbis paulò prolixioribus, adſcribere, quoniam ad hæc quoq; noſtra tempora valde ſunt accommodata. Hoc ſacrum, inquit, magnúmque concilium recēs patefactam & barbaram hęreſim, quę ab impiis & execrandis hominibus parta erat, diuina communíque ſententia ſimul cū ipſius autoribus cōdemnauit. Infelices enim homines iſti, verbis non confitentes ſe Chriſto vero Deo noſtro maledicere, factis omnia in eū maledicta & linguæ petulantiā congeſſerunt. Cúmq; illum ſine medio, & ſine aliquo velo cōtumelia afficere non auderēt, per venerandam imaginem, omnē Chriſto inimicæ mentis cupiditatem expleuerunt. Adorādam enim Chriſti imaginem, per quam idolorum error excluditur (proh nefarium ſceleratæ atque impiæ linguæ cogitationiſque ſonum) idolum appellauerunt, & omnibus ipſam ignominiis afficientes, & per plateas ac vias publicas trahētes, & pedibus conculcantes, in ignem cōiecerunt: ſpectaculum Chriſtianis hominibus miſerādum, & ſola Chriſti hoſtiū impietate dignum. Eadem & in reliquas ſacras imagines contulerunt, cùm celeribus pedibus ſanguinem funderēt, diríſque manibus ac impuris labris petulantiam exercerent, nec vllam tanti furoris atque dementiæ ſatietatē ca-

Contra demolitores & contemptores imaginum Chriſti & ſanctorum.

perent homines peſſimi. Sacras Chriſtianorum notas & effigies non minus quàm ſi gẽtium eſſent abominationes, imò verò magis, publicè deteſtabãtur: Ex quo bellum grauiſſimum aduerſus Chriſtum & ſanctos eius commouebatur. Omnibus enim perſpicuum eſt, honorem imaginibus habitum ad eos tranſire quos illę referunt. Verùm iſti noua Iudæorum Chriſti hoſtium progenies, dum Chriſti atque ſanctorum eius imagines afficiunt contumelia, ea perficiunt, in quibus patres ipſorum defecerunt. Irruunt enim in facinora Iudæorum, ſingularíq́; alacritate patres ſuos ſuperare conãtur. Et dum nõ audent in medio Chriſtianorum labris etiam Chriſtum abnegare, in eundem ipſum Iudaicũ paternumq́; zelum deprehenduntur incidere, & adulterinam etiam hanc oſtẽdunt imitationẽ: nec vllo cõſiſtunt loco, ſed tanquam veneno hæreſis ebrij, huc illuc iactantur & ruunt: Chriſtianos enim ſe eſſe profitentur, & aduerſus Chriſtum debacchantur; Iudæos appellari ſe nolunt, & imagines oppugnantes zelum ipſorum Chriſto inimicum imitantur & ſuperant: idololatriæ nomen vitant, & ſe in ipſos Chriſtianos diuinaq́; Chriſtianorũ ſanctaq́; myſteria nihilò idololatris leuiores præbẽt. Quamobrem ſanctum & Oecumenicum Cõcilium eos qui adulteræ iſtius & multis ſeminibus commixtæ opinionis ignobilitatem fugere noluerũt, tanquam nothos & à fidelium nobilitate alienos inſolubilibus anathematis vinculis cõſtringendos iudicauit. Imaginẽ autẽ Chriſti veri Dei noſtri, ex Apoſtolorum & ſanctorũ Patrum traditionibus, & ſanctorum oraculorum teſtimoniis, ad honorem & venerationem illius, quem ipſa refert, adorandam atq; colendam ſuffragiis omnibus cenſuit & confirmauit, Cùm adoratio nimirum atq; honor adhibeatur eodem modo, quo in aliis ſacris notis & formis ſanctiſſimæ latriæ vtimur. Neque enim in illis cõſiſtimus, honoremq́; & adorationẽ cõcludimus, neque ad alios & diuerſos fines diſtrahimur, ſed per diuerſum & ſingularem ipſorum cultum & adorationem, quæ cernitur, ſacra conuenientiâ, ac minimè diuiſa ratione animos noſtros ad inuiſibilem illam ſingularemq́; atque vnicam diuinitatem dirigimus. Sic venerabilem crucem adoramus, in qua Domini corpus extenſum eſt, & ſanguis ille, quo mũdus vniuerſus purgatus eſt,

Sententia Synodi Nicænæ cõtra Iconoclaſtas.

De veneratione ſanctæ crucis.

emanauit:& ligni natura illius fluxibus irrigata, pro morte vitam perpetuã tulit. Sic crucis ſignum adoramus, quo dæmonum agmina fugantur, & varij curantur morbi. Cùm ſemel in ipſo exemplari gratia & virtus exhibita ſit, & vſque ad exempla ſimilis vis ſe diffundat. Hæc igitur ſingula, nempe Chriſti imaginem, & ipſam crucem, crucisque notam, cultu adorationéque proſequentes, honorem & adorationem non in ipſis concludimus, ſed ad eum dirigimus, qui propter incredibiles diuitias amoris erga nos, factus eſt homo, & mortem propter nos pertulit contumelioſam. Sic & ſanctorum templa, & ſepulchra, & reliquias, ex quibus morborum curationes emanant, fideliter adoramus, Chriſtum verum Deum noſtrum, qui gloria ipſos affecit, collaudantes & celebrantes. Et ſi quid iis in myſticis & ſanctis noſtris ſacrificiis ſimile eſt, per munus & gratiam in illis exhibitam, præcipuum autorem & principem cauſam agnoſcimus & commendamus. Quapropter & diuinus ac ſanctus ille beatorum atque ſacrorum virorum cœtus, non ſolùm imaginem Chriſti, quemadmodum diximus, verùm etiam immaculatiſſimæ ſemperque virginis Mariæ & Dominæ noſtræ Dei genitricis, & ſacras ſanctorum omnium imagines, pro ratione excellentiæ & ſanctitatis exemplarium colendas & adorandas communium oraculorum decretis cõſtituit:& cõfirmauit. Per ipſas enim ad præſentiam quodammodò atque congreſſum, animi ducimus intentionem:& per hanc diuina naturámque ſuperante coniunctione copulamur cum illo, qui ſummus eſt rerum expetendarum. Hæc igitur ſapienter diuinéque ſeptimum illud Concilium decreuit, atque conſtituit. Quo quidem facto, omnem hæreticam peſtem ac turpitudinem à grege ratione prædito depulit: propriúmque decus & pulchritudinem Eccleſiam recipere oſtendit, & tanquam ſponſam non in fimbriis aureis, ſed intelligibilibus decoratã imaginibus, ad Chriſti ſponſi dexteram conſtitutam, hilaribus & lætis oculis toti fidelium multitudini conſpiciendam honorandamq; demonſtrauit. In hac Synodo præſidebant Adriani primi Pontificis Romani nomine, Petrus protopresbyter Eccleſiæ Romanæ, & alter Petrus præfectus ſancti Sabæ. Fuerat autẽ iam anteà dãnata hæreſis hęc Iconomachorum à

Qua ratione honos imaginibus tribuatur & reliquiis, & templis, & ſepulchris ſanctorum.

Hucuſque Photius.

Grego

Gregorio Tertio, qui Leonem etiam Imperatorem, per quem euerſæ fuerant imagines & eiectæ, percuſsit anathemate. Quod idem ſtatuit contra filium eius Conſtantium, qui ſui patris impietatem fuerat imitatus, Stephanus Papa tertius. Ac interfuerunt quidem in hac Synodo duo Senatores, ſed initiò tantùm pauca loquuti, non leguntur poſtea ſe tractatibus Eccleſiaſticis immiſcuiſſe. Subſcripſerunt Epiſcopi trecenti ſexaginta ſeptem, alium quenquam ſubſcripſiſſe non apparet.

Leo Impe. eiecit imagines, eiúſque filius Coſtātius, vnde vterque ex cōmunicatus.

In octaua Synodo, quæ fuit Conſtantinopolitana quarta, interfuit quidem Baſilius Imperator & ſubſcripſit, ſed quàm ab eo fuerit alienus, vt aliquas in iudicando ſibi partes de fide ſumeret, demonſtrant verba, quæ tum habuit ad eos, qui præſentes aderant in Synodo, quos in hunc modum alloquitur, De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè verſamini, quid amplius dicam non habeo, quàm quòd nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere: neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare & quærere, Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ſoluendi & ligandi poteſtatē habent, qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues, non noſtrum, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantæcunque enim religionis & ſapientiæ laicus exiſtat, vel etiamſi vniuerſa virtute interiùs polleat, donec laicus eſt, ouis vocari non deſinet. Rurſúſque, quantumcunque ſit Epiſcopus irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec antiſtes eſt, & veritatis verbum rectè prædicauerit, paſtoris nominis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo ratio eſt in ordine ouium cōſtitutis, paſtores verborum ſubtilitate diſcutiendi, & ea quæ ſupra nos ſunt quærendi & ambigendi? Oportet ergo nos cū timore & fide ſyncera hos audire, & à facie eorum vereri, cùm ſint miniſtri Domini omnipotētis, & huius formam poſsideant: & nihil amplius quàm ea quæ noſtri ordinis ſunt, requirere. Nunc autem vt videmus, adeò multos malitia in inſaniā accēdit, vt obliuiſcētes proprij ordinis, & quòd pedes ſint minimè cogitantes, legem ponere velint oculis. Oculos

Octauum exemplum.

Baſilij Imper. oratio piiſsima.

Etiam ſanctiſsimi laici indignos planè paſtores reuereātur & timeant magis quàm iudicent.

Epiſcopi dicti oculi. vocare Baſil. videtur Epiſcopos, quos Ambro. oculorum in Eccleſia fungi ſcribit officio: de quibus etiam in octauo *Concil. Tol. ca. 4* concilio Toletano legitur: Dum ſecundum carnis aſſumptæ myſterium, Eccleſiæ ſuæ fuerit dignatus caput exiſtere Chriſtus, meritò in membris eius intentio Epiſcoporum, officia peragere cernitur oculorum. Sic & Auguſti- *De dignitate ſacerdotali. c. 6* nus ſanctos Apoſtolos vocat oculos. Quantacunque reli- *Pſal. 87.* gione ſit & ſapientia laicus, etiamſi vniuerſa virtute polleat, fas tamen non eſſe cenſet Baſilius, illi de cauſis Eccleſiaſticis ſermonem mouere, quòd proprium hoc ſit Epiſcopi munus: etiamſi multò ſit is in virtute ſapientiáque inferior. Idq; Gregorij, quem Theologum Græci vocant, *Greg. Nazanz. de officio laicorũ erga paſtores.* ſententiam ſequutus, qui in oratione ſexta, qua ſe excuſat, quòd ab Eccleſiaſtica functione tam diu abſtinuerit, ſic populum affatur: Vos oues nolite paſcere paſtores, neque ſuper terminos eorum eleuemini: ſatis enim eſt vobis, ſi rectè paſcimini. Nolite iudicare iudices, nec legem feratis legiſlatorib⁹. Deus enim nequaquàm Deus eſt ſeditionis & confuſionis, ſed ordinis & pacis. Nemo igitur caput ſit, qui vix manus aut pes eſſe poſſit, ſiue membrum aliquod corporis honorabilius: ſed vnuſquiſque fratres in eo ordine, in quo vocatus eſt, permaneat. licet etiam dignior exiſtat: in illóq; magis præſentem amet claritatem, quàm vt eam quam non accepit, quærat. Nemo qui ſine periculo ſubeſſe poteſt, imperare deſideret: nec ſubiectionis lex ſoluatur, qua tam terreſtria quàm cœleſtia ſunt alligata. Vi- *Actio. 10. Non eſt principum, & ſecularium, ſe cauſis & Synodis Epiſcoporũ immiſcere.* des quæ fuerit hac de re, de qua nunc inter nos agitur, Baſilij ſententia: in qua Gregorius quoq; Nazanzenus fuiſſe videtur, qui fas eſſe non putat, vt iudices iudicentur. Sed audi quid de hoc ipſo in hac Synodo decretum fuerit. Illud tanquam peroſum quiddam ab auribus noſtris repulimus, quod à quibuſdam imperitis dicitur, non poſſe Synodum abſq; principali præſentia celebrari, cùm nuſquã ſacri canones conuenire ſeculares principes in Conciliis ſanxerint, ſed ſolos Antiſtites. Vnde nec interfuiſſe illos Synodis, exceptis conciliis vniuerſalibus, inueniemus. Neque enim fas eſt, ſeculares principes ſpectatores fieri eorum, quæ ſacerdotibus Dei nonnunquam eueniunt. Iam autem diximus, quemadmodum Imperator ſubſcribere noluerit: ſubſcripſerunt autem primo loco legati,

quos

quos Adrianus Pontifex Romanus miſerat, hac forma: Ego Donatus Dei gratia Epiſcopus Oſtienſis Eccleſiæ, locum obtinens Domini mei Adriani Pontificis & vniuerſalis Papæ, omnia quæ ſuperiùs leguntur, huic ſanctæ & vniuerſali Synodo præſidens: ad voluntatem eiuſdem eximij Præſulis promulgaui, & manu propria ſubſcripſi. Qua forma & reliqui duo collegæ eius vſi ſunt. Ignatius verò hac: Ignatius miſericordia Dei Epiſcopus Conſtantinopoleos nouæ Romæ, ſanctam hanc & vniuerſalem Synodum ſuſcipiens, & omnibus quæ ab ea iudicata & ſcripta ſunt concordans & definiens, ſubſcripſi manu propria. Quam eandem formam in ſubſcribendo ſequuti ſunt Ioſeph vices agens patriarchæ Alexandrini, Thomas Antiocheni, Elias Hieroſolymitani. Poſt quos tandem ſubſcripſerunt Imperatores hac forma: Baſilius, Conſtantinus & Leo perpetui Auguſti, in Chriſto Deo fideles principes Romanorum, & magni Imperatores, ſanctam hanc & vniuerſalem Synodum ſuſcipientes, & omnibus, quæ ab ipſa definita & ſcripta ſunt concordantes, ſubſcribimus manu propria. Ex eo videre licet, quòd Imperatores, vel quicũque tandem alij non Epiſcopi, etiam in ſubſcriptionibus ſuis diligenter cauerunt, ne quid tanquam iudicantes in fidei, aut quacunque tandem Eccleſiaſtica cauſa feciſſe viderentur.

Nota ſubſcriptionem Epiſcopi.

Atque hæ ſunt octo Synodi generales, quas enumerat Gratianus: neque enim plures ante ipſius tempora habitæ fuerunt. In iis omnibus non reperies Brenti, quòd quiſquam Imperatorum aut principum, aut quorumcunque tandem laicorum in Eccleſiaſtica cauſa iudex eſſe voluerit, quòd Apoſtolicam hanc eſſe traditionem non ignorarent, vt ne laici ſe cauſis Eccleſiaſticis immiſcerent. Nam & in illo Hieroſolymitano Concilio nemo ſententiam dixit, præter Apoſtolos, quorum loca tenent Epiſcopi. Sic enim Lucas loquitur: Conuenerunt Apoſtoli & ſeniores (qui Græcè presbyteri vocantur) videre de verbo hoc. Mox inducit Petrum loquentem, quem rectè ſcribit Hieronymus principem in eo Cõcilio lati decreti fuiſſe. Poſt eius orationem tacuit (inquit) omnis multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrantes, quanta fecit Deus ſigna & prodigia in Gentibus per eos. Et poſtquam tacuerunt

Diſtin. 16 ca. Sancta.

Nonũ exẽplum eſt in primo Concilio Apoſtolorum.

Act. 15

Hier. in Epiſtola ad Auguſt.

runt,reſpondit Iacobus, &c. Hi ſunt omnes, quos dixiſſe ſententiam ſcribit Lucas,Petrum primo loco,tum Barnabam,Paulum,Iacobum.Omnis,inquit, reliqua multitudo tacuit. Quid his verbis eſſe poteſt euidentius? Hunc itaque morem Apoſtolorum ſequuta ſemper eſt in Conciliis Eccleſia Dei,vt illi ſoli ſententiam dicerent in cauſis Eccleſiaſticis,qui loca tenent Apoſto. reliqua verò multitudo taceret. De Valentiniano Impera.ſcribit Sozomenus, cùm per Epiſcopum Hypatianum verbis Epiſcoporũ per Helleſpontum & Bythiniam agentium fuiſſet rogatus,vt Epiſcopis ad corrigendum dogma conuenire permitteret,ſic eum reſpondiſſe: Mihi qui ſum in ſorte plebis, fas non eſt talia curioſiùs perſcrutari: ſacerdotes quibus iſta curæ ſunt,inter ſeipſos quocunque loco voluerint,conueniant.Hic eſt ille Valentinianus,qui nec intereſſe voluit, cùm Sixto pontifici quædam crimina fuiſſent obiecta,ſed ſurgens à Concilio,dedit in arbitrio Sixti Epiſcopi,vt iudicaret iudicium ſuum.Simile quiddam à Carolo Magno factum fuiſſe dicitur,in cauſa Leonis tertij Pontificis.

Sozome. li. 6. cap.7 Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Valentiniani Imp. erga Epiſcopos reuerentia.

Vſque eò autem Imperatores Catholici iudiciũ in Eccleſiaſticis cauſis ſibi non arrogarunt, vt ne hæretici quidem id facere voluerint. Vnus fuit Valentinianus iunior Imperator, qui Iuſtinæ matris impulſu, cùm puer adhuc eſſet propemodum, ſibi de fide iudicium vſurpare conatus eſt.Sed quibus verbis eum adortus fuerint Ambroſ. iam antè commemorauimus, pœnituítque eum facti non multò pòſt, ac informatus fide & inſtitutis Catholici principi Theodoſij, tanto in Ambro. affectu pòſt incubuit, vt quem anteà perſequebatur, eum diligeret: quem antè vt aduerſarium repellebat,eum vt parentẽ putaret,ſicut ipſe in quadam epiſtola ſcribit Ambroſius.Nõ diſſimile quiddam auſus fuit etiam Imperator ille, & re & nomine Baſiliſcus,qui circulares dedit literas,quibus Chalcedonenſe Concilium, & Leonis libellum per anathema damnauit. Quod tamen ipſum fecit, Epiſcoporum ſuorum, qui non pauci numero fuerũt congregati,ſententiã ſequutus, qui circularibus etiam literis eiuſmodi ſubſcripſerunt,vt magis exequutoris, quàm iudicis officio functus videri poſſit.Sed has tamen ipſas literas circulares non ita multò pòſt aboleri & eis contrarias ſcribi iuſſit, ſicut apud E.

Etiã heretici Imp.nõ arrogarunt ſibi iudiciũ de religiõe.

Ambroſius epiſt.34

Eua

Euagrium, 2. Liberatum, 3. Nicephorum ſcriptum reperimus. Ad eundem modum & Conſtantius, quo nihil in religione fuit inconſtantius, qui primus ex Imperatore Chriſtiano factus erat Arianus, quicquid egit contra Catholicos, non propria ſua, ſed Epiſcoporũ autoritate, quos frequenter conuocabat, faciebat, & quotannis ferè nouã fidem condi procurabat. Quamuis autem autoritate Synodi iam fuerat Athanaſius condemnatus, tamen vide Brenti, quantũ ille poſitum putabat in vno Pontifice Romano Liberio, quem partim vi & minis, partim etiã pollicitatione munerum, ſicut ipſe ſcribit Athanaſius, pertrahere conabatur, vt Athanaſij damnationi ſubſcriberet. Tã ardenti deſiderio nitebatur autoritate Epiſcopi æternæ vrbis firmari, quod iam impletum eſſe ſciebat: ſicut ab Ammiano quoque Marcellino memoriæ proditum eſt. Intelligebat enim irrita fore omnia quæcunque acta ab aliis fuiſſent, niſi Romani Pontificis conſenſus acceſſiſſet. Athanaſius autem ferendum nõ eſſe putauit: vt quicquam ſibi iuris arrogaret Imperator in Synodis Epiſcoporum. Qui ſic alicubi ſcribit: Qua fronte talem conuentum ſynodum appellare audent, cui Comes præſedit? Et in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes: Obtendit, inquit, in ſpeciem Epiſcoporum iudicium, ſed interim facit quod illi volupe eſt. Si iſtud eſt iudicium Epiſc. quid commune cum eo habet Imperator? Sin contrà iſta minis Cæſaris conflantur, quid opus eſt hominibus titulo Epiſcopis? Quando à condito æuo auditum eſt, quòd iudicium Eccleſiæ autoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando vnquàm hoc pro iudicio agnitum eſt? Plurimæ anteà Synodi fuêre, multa iudicia Eccleſiæ habita ſunt: ſed neque Patres iſtiuſmodi res principi perſuadere conati ſunt, nec princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præbuit. Paulus Apoſtolus habebat amicos in Cæſaris familia, & per eos in literis ſalutabat Philippenſes, non tamen eos in iudicio ſocios aſſumpſit, &c. Et prope finem, dicit eum Antichriſti imaginem induiſſe. Quis enim videns eum, inquit, in decernendo principem ſe facere Epiſcoporum & præſidere iudiciis Eccleſiaſticis, non meritò dicat, eum, illam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt? Nam cùm circumamictus ſit Chriſtianiſmo

1. li. 3. cap. 4 hiſto. Eccleſia. 2. cap. 16. Breuiarij. 3. lib. 18. cap. 3

Atha. in epiſtola ad ſolitariam vitam agẽtes. Ammi. lib. 15. Atha. Apologetic. 2. Atha. principes omnino remouet à cognoſcendis cauſis Eccleſiaſticis.

niſmo,& in loca ſancta penetret,& inibi conſiſtens deuaſtaret Eccleſias,abrogans Canones,vi cogens vt ſua obtineant,quis vnquàm audebit dicere, hoc tempus Chriſtianis pacatum eſſe? Vides Brenti, quæ fuerit Athanaſij ſententia de eo,ſi quis,non dico ſatraparum,aut ducum, ſed regum etiam & Imperatorum, principem ſe facere vellet Epiſcoporum.Et fecit tamen omnia Conſtantius, obtendens in ſpeciem,ſicut idem ſcribit Athanaſius, iudicium Epiſcoporum,quod ad ſe minimè pertinere ſciebat:Quare ſequi non præire,exequi quod eſſet ab Epiſcopis decretum,non ipſe decernere videri volebat.

Ab exemplis tyrãnorũ,vt Hunerici, & Theodorici, Victor. lib. 2. perſequutionis Vandalicæ.

Quid autem crudeliſſimus ille fidei catholicæ perſequutor Hunericus? cùm imperaſſet Eugenio Carthaginenſi Epiſcopo, vt pro diſputatione fidei conſtituta die vnà cum Epiſcopis ſuis veniret,conflictum cum ſuis, hoc eſt,Arianis Epiſcopis initurus: Eugenius verò reſpondiſſet:diſputationem legis cum adiutorio Dei ſe nullatenus declinare vel fugere: ſed ſine vniuerſitatis aſſenſu ſe non debere cauſas aſſumere eius fidei aſſerendæ: num ipſe iudex in ea cauſa eſſe voluit?Quamlibet ſæuus tyrãnus,hoc ſibi tamen nõ vſurpauit.Sed cùm diceret Eugenius:Quis erit cognitor? quis examinator?Notarius regis reſpondit, Patriarcha Cyrillus. Similiter & alius quidã Rex Theodoricus,minus quidẽ ille ſæuus, ſed Arianus tamen vltrò vocatus ad iudiciũ Eccleſiaſticũ:in Synodali arbitrio eſſe dixit,in tanto negotio ſequẽda præſcribere,nec aliqud ad ſe præter reuerentiã de negotiis Eccleſiaſticis pertinere. Quantò fuit modeſtior hic Arianus,quàm tu Lutheranus?

In 4. Synodo Romana ſub Symacho Papa.

Ab exemplis Lutheranorum.

Vis autem etiam Lutheranorum ea de re ſententiam audire?Proferam:vt veſtris vos telis confodiam.Gloriantur ſe Lutheranos eſſe, qui ſunt Confeſſionis Auguſtanæ. Atqui diſertis verbis in ea ſcriptum eſt: Secundum Euangelium,ſeu vt loquuntur,de iure diuino, nulla iuriſdictio competit Epiſcopis vt Epiſcopis, hoc eſt, iis,quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & Sacramẽtorum, niſi remittere peccata,item cognoſcere doctrinam: & doctrinã ab Euangelio diſſentientem reiicere: & impios, quorum nota eſt impietas,excludere à communione Eccleſiæ.Neque verò diſſentit ab hac ſententia ſuæ confeſſionis Philippus in breui quodam ſcripto,quod de hac ipſa materia

edidit. Nam ſicut anteà meminimus, nõ permittit is principibus de doctrina iudicandi poteſtatem, verùm cuſtoſtodes eos tantùm eſſe vult primæ & ſecundæ legis tabulæ, quod ad externam diſciplinam attinet, hoc eſt, ſicut nos interpretamur: vt meminerint ſe non ſine cauſa gladium portare, prohibeant idololatriam & blaſphemias: néue ferant pro Dei verbo verbum ſuum hæreticos populo venditare, néue propter voculas aliquot è ſacris literis productas, & in prauum ſenſum detortas, quod ab ipſis profertur, adorari tanquàm Dei verbum patiatur. Quanta per Deum immortalem, eſt vis veritatis, vt etiam per hoſtium veritatis iugula nonnunquam erumpat?

Vis autem Brenti, vt etiam Ethnicorum exemplo demonſtremus, fas non eſſe, quod tu fas eſſe doces, vt ſecularis magiſtratus Eccleſiaſticis ſe cauſis immiſceat? Difficile quidem id eſſe videtur, ſed periculum tamẽ faciemus. Fuerat à Catholicis Epiſcopis propter hæreſim ex communione piorum eiectus & Epiſcopatu priuatus Paulus Samoſatenus, quo tempore imperij gubernacula tenebat Aurelianus Imperator Chriſtianæ fidei perſequutor. Paulus quoniam videbat Imperatorem eſſe Ethnicum, Epiſcoporum decretum contempſit, nec ab Eccleſiæ domo voluit abſtinere. Quid fecerunt Catholici? Confugerunt ad Imperatorem Ethnicum. Ille verò quamuis Ethnicus, non eſſe tamen ſui muneris intelligebat, vt inter Epiſcopos iudicaret. Sed conuenientiſſimè decreuit, ſicut ſcribit Euſebius, vt illis ea domus adiudicaretur, quibus Epiſcopi Italiæ & Romæ in dogmate concordes ſcriberent. Ita Paulus per ſummam ignominiam Eccleſia pulſus eſt. Vides Brenti, quemadmodum nec Ethnicus Imperator licere ſibi putauit, vt Epiſcoporum ſe iudicem conſtitueret, verùm ad ſuos iudices eos remiſerit. Et quod non modò Catholici, verùm ne hæretici quidem quamlibet ſæui nonnulli tyranni, quin etiam ne graues quidem Chriſtianæ fidei perſequutores, Imperatores Ethnici fas eſſe ſibi putauerunt, vt inter Epiſcopos de cauſa fidei cognoſcerent, id tu Brenti fas eſſe contendis, non modò regibus aut principibus, verumetiam cuiuis de fece vulgi. Quæ eſt hæc animi tui impotentia? quod eſt iſtud tam ardens Apoſtolicæ ſedis & catholicorum Epiſcoporum odium

Ab exemplis Ethnicorum.

Euſeb. li. 7. cap. 30 Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Cõcluditur aduerſus Brentium eleganter.

odium? vt & ſuperioris, & huius ætatis noſtræ hæreticos, quin & ipſos Ethnicos peruerſitate ſuperare coneris, dummodò odio tuo pluſquam Vatiniano ſatisfacias?

Putat autem admirator ille tuus Vergerius, quod perversè docetur à te, id ſe pientiſſimo regi & Domino meo probare poſſe? Errat Brenti; & quidem toto cælo, quod aiunt, errat. Neſcit fortaſsè, quàm ſanctis parẽtibus, auis, proauis, & paternis & maternis prognatus ſit, quámque ſemper abhorruerit, & nunc etiam abhorreat ab hoc veſtro Sataniſmo. Quæ fuerit in Christiana, Catholica & Orthodoxa religione domus Iageloniæ cõſtantia, in ipſo operis huius initio paucis attigimus. Neque verò ſicut in aliis præclaris multis virtutibus, ſic & in hac, ſua laude caret inclyta domus Auſtriæ, cuius quanta fuerit ſemper, & nunc etiam ſit pietas, religio, ſanctimonia, manifeſtum eſt orbi Chriſtiano vniuerſo. Atqui ſic domus hæc cum Iagelonia coniuncta eſt, vt vna propemodum eſſe vtraque videatur. Nam ſicut pientiſſimus auus Sereniſſimi Regis mei Cazimirus Rex ante centum annos ex Auſtriæ familia, qua nulla eſt in orbe terrarum illuſtrior, Alberti Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ regis & Archiducis Auſtriæ filiam Elizabetham, qua vix vllam vidit Polonia fœminam religione præſtantiorem, vxorem duxit: ſic & hic Sereniſſimus nepos eius excellentiſſimi illius, & vnius omnium religioſiſſimi Principis Ferdinandi Romanorũ Hungariæ Bohemiæque regis & Archiducis itidẽ Auſtriꝑ filiam Catharinam ſibi matrimonio coniunctã habet, quꝑ & ipſa pietate, religione, ſanctimonia, nulla ex parte proauia ſua Elizabetha inferior eſſe videtur. Cùm igitur hoc inter ſe certamen tuendæ Catholicæ religionis vtraque familia ſuſceperit, nec altera alteri hac in parte concedere velle videatur, crede mihi Brenti, quòd ad extremum vſque vitæ ſuæ ſpiritum, DEO vires ſuppeditante, in eo quod cœpit, perſtabit.

Laus domus Auſtriacæ.

Elizabetha & Catharina ex Auſtria familia Regina Poloniæ.

Exemplum poſtremi Imperat.

Vis autem ex Auſtriaca domo recens exemplum tibi proferam? Non te clàm eſt proculdubio, quemadmodum Leo decimus Pontifex Romanus, Martinum Lutherum ante annos plus minus triginta ſex, errantem in viam reuocare conatus fuerit. Apud quem cùm nihil paternis adhortationibus profeciſſet, de conſilio Patrum ampliſſimorum

morum,& eorum qui ſacrarum literarum doctrina præſtabant,Martinum veſtrum Lutherum, hæreticum pronunciauit.Ac miſſo nuncio ad vnum omnium Chriſtianiſſimum Imperatorem,veréque Catholicum regem Carolum poſtulauit ab eo,tanquam primario filio & aduocato,vt ſedis Apoſtolicæ ſententiam ſequutus,pœnas cõtra eum decerneret,quibus hæretici condemnari conſueuerunt,iuxta morem à priſcis Imperatoribus Chriſtianis & Orthodoxis obſeruari ſolitum.Quid ad hæc pientiſſimus Imperator,auitæ religionis & puri verbi Dei propugnator acerrimus?Minime grauatim ſe facturum oſtendit,quod à primario Eccleſiæ filio & aduocato factum oportebat.Quoniam verò nonnulli vehementer inſtabant vt priùs hominem ad ſe vocaret,quàm ad exequutionem decreti à ſancta ſede Apoſtolica lati proceſſiſſet, nec illis negare,nec aliquid quod perſonæ ſuæ nõ eſſet,admittere voluit.Quamobrẽ ne ſecus aliquis factũ hoc illius interpretari poſſet,in ſuo proſcriptionis edicto,quod promulgari fecit,cauſam cur eum accerſiri voluerit,his verbis adſcripſit:Non vt nos,inquit,de negotio hoc iudicaremus aut cognoſceremus:cũ id proculdubio ad Romanũ Pontificẽ & ſedem Apoſtolicam pertineat;neq; vt res ſacroſanctę fidei noſtrę tandẽ poſt tot ſecula per nouas altercationes cũ magno fideliũ ſcandalo & perturbatione,ac infideliũ deriſione in controuerſiã vocari pateremur:ſed vt cum vulgi,& plurimorum ita petentium ſatiſfactione hominis animũ percontantes,cum bonis monitionibus & ſuaſionibus ad rectã ſemitã, ſi fieri poſſet, reduceremus. Vides quemadmodum & hic nõ obſcurè tulerit,ſui non eſſe muneris de doctrina religionis cognoſcere?Clarius autem etiam id oſtendit,cùm ei ante annos viginti ſeptẽ libellus Auguſtanæ confeſſionis oblatus,iudiciúmq; fuiſſet illius requiſitum.Tũ enim nulla circuitione vſus, reſpõdit his, qui hoc à ſe poſtulauerũt:nõ velle ſe quicquam determinare,neque poſſe concludere de negocio religionis, verũ apud Pontificem Romanũ pro officio ſuo diligenter ſe daturum operam de congregando Concilio generali. Agnoſcis opinor,verba veſtræ confeſſionis Auguſtanæ,Sic ſibi religioſiſſimus hic imperator nihil eorum vſurpare volebat,quæ ſui non eſſe muneris intelligebat.

Teſtimoniũ Imperatoris Caroli, non ſuum eſſe de Religione cognoſcere:ſed Pontifi. & Synodi.

Aliud exemplum Regis Poloniæ Sigiſmundi.

Nunc audi non diuerſum de Iagelonia familia. Sanctus ille pater Sereniſſimi regis huius, noſtri SIGISMVNDVS primus, qui ex qua Carolus Imperator paternum, ex eadem clariſſima Auſtriæ familia maternum ſui genus duxit: ſanctus, inquam, ille Rex, qui ante annos nõ ita multos in Chriſto obdormiuit, cùm aliis heroicis virtutibus multis clarus, tum in tuenda fide Catholica conſtantia quadam & animi robore ſingulari præditus, prò qua mortem etiã oppetere paratus fuiſſe videbatur, cùm ab eo poſtularent itidem nonnulli, (quibus rectè dici potuit: Neſcitis quid petatis) vt purum Euangelium in regno ſuo prædicari permitteret: reſpondit, Officij ſui non eſſe, de puritate verbi cognoſcere, ad Epiſcoporum id munus pertinere, quorum quidem hac de re iudicio, ſe etiam ipſum libenter maieſtas eius ſubmitteret, eorúmque iuriſdictionem ſaluam in omnibus eſſe vellet. Num autem ab eo degenerauit Sereniſſimus hic filius eius, qui nunc habenas regni moderatur? Is verò nihil facit libentius, quàm vt ſanctis ſancti ſui parentis veſtigiis incedat, quem ſui nominis gloria totum terrarum orbem impleuiſſe non ignorat. Itaque cùm anteà ſemel & iterum eadem illius quæ diui patris vox audita eſt, tum in proximis ſuperioribus comitiis Varſauienſibus, cùm itidem peterent nõnulli, quò de cauſa religionis cognoſceret, conſtanter admodùm recuſauit, quòd non eſſe ſui muneris diceret: ſibi ſatis eſſe cum prophanis cauſis negocij, nec eis omnibus diiudicandis vnum ſe ſufficere poſſe: Regem agere ſe, non Pontificem velle. Has illius voces, Chriſtiano, Catholico & Orthodoxo rege dignas cùm præſentes in comitiis adfuiſſemus, auribus ipſi noſtris audiuimus. Tantùm autem is ab eo abfuit, vt de doctrina religionis cognoſcere vellet, ſuam vt etiam voluntatem omnibus declararet, quòd de iis rebus tantùm quæ propriè ad Comitia pertinerent, præcipuè verò de ratione regnij defendẽdi deliberationẽ ſuſcipi cuperet: cùm tractatio de religione ad Synodos Epiſcoporum, non autem ad comitia ſpectet. Cùm autem omnino res poſtularet vt aliqua fieret religionis mentio, ſic rem proponi fecit, vt diſertis verbis nolle ſe diceret, vt de conſtituenda religione, quæ rectè pridem eſſet conſtituta: verùm vt de eo tantùm ſententiæ dicerentur, quemadmo

Mat. 20

Exemplum Regis præſentis Poloniæ, quàm ſedulò curet is Religionẽ & obſeruet Epiſcopos.

admodum abſente ſe à regno prouideri poſſet, vt pax nihilominùs & tranquillitas in regno conſeruaretur. Et putat Vergerius, qui non ſemel iam ſuæ conſtantis voluntatis tot nobis tam illuſtres dedit ſignificationes, eum vel à Chriſtianiſſimi Imperatoris, vel ab eius, quem tanquam alterum patrem colit & obſeruat, Sereniſſimi & excellentiſſimi Romanorum Regis: vel ab illius, quem iam æternis cælorum gaudiis eſſe potitum confidimus, ſancti ſui parentis inſtitutis diſceſſurum, aut ſuiipſius diſſimilem futurum: vt ſuæ oblitus, alienam perſonam induat, & quibus de rebus ſemel iam orbis Chriſtianus iudicauit vniuerſus, de iis rectè an ſecùs iudicata ſint, cognoſcendi ſibi ius arroget? Priùs oporteret, vt ei ſubderet orbem vniuerſum, ac tum demum hoc ei perſuadere conaretur. Quanquàm ſi feciſſet illud etiam, ne ſic quidē ſibi ſumeret Rex pientiſſimus, quod etiam eos Imperatores, ſub quorum poteſtate redactus fuit orbis vniuerſus, arrogare ſibi nūquam auſos fuiſſe, perſpectum habet.

Que Vergerij temeritas.

Vide autem Sereniſſime Rex, quàm ineptum, quámque ſit abſurdum, & ab omni ratione prorſus alienum, quod admirator Brentij poſtulat Vergerius. Fides de qua controuertitur, non eſt huius aut illius nationis, multò minùs huius aut illius hominis: verùm dicitur & eſt Catholica, eſt omnium. Omnium, inquam, gentium, regnorum, nationum: eſt orbis vniuerſi Chriſtiani: Et de eo quod omnium eſt, quod eſt orbis totius Chriſtiani, vult Vergerius, vt vnus aliquis princeps aut rex (qui quotam illius partē obtinet) ſibi iudicium vſurpet. Nūquid hunc hominem tu vel micam ſanę mentis habere putas? Etiam cōmuni ſenſu deſtitutus eſſe videtur. Fingamus autem, vt in regno tuo (quod pro ſua miſericordia procul Deus auertere dignetur) quocunque tandem iudice ſeorſum aliquid ab orbe reliquo Chriſtiano de fide conſtituatur: cedo Brentij, cedo & tu Vergeri, quo nomine fidem hanc appellabimus? Polonámne, an Lithuanam, an Ruſſicam, an Pruſſicam? Certè Catholicam vocare non poterimus, ſi fuerit ab orbe reliquo Chriſtiano diuerſa. Quid igitur aliud reſtabit, quàm vt expungamus illum articulum noſtrę fidei, Credo ſanctam Catholicam Eccleſiam? Et illius loco dicamus: Credo Polonam, aut Lithuanam Eccleſiam: quæ ſancta

Ad Regē Poloniæ apoſtrophe. Fides, de qua contenditur hodie, quemodo Catholica cenſenda & vindicanda eſt.

dici non poterit, ſi fuerit à reliquo Chriſti corpore, ſancta Eccleſia Catholica ſeparata.

Epilogus ad Regem adhortatorius.

Vidéſne iam Sereniſſime Rex, quàm ſint inepta, quàm abſurda, quàm cum ipſa ratione pugnantia, quæ iſti perſuadere tibi conantur? Nulla ſunt eorum alia, quàm ſeparationis conſilia, quæ vir ille ſanctus, prudens & doctus Aurelius Auguſtinus, pernicioſa, ſacrilega, & impia vocat. Hæc vt amplectaris, vt ab orbe terrarum te diuidas, vt ſeorſum ab illo, ſeorſum ab Eccleſia Catholica, nouam tibi fidem concedas, nouos ritus, nouas cæremonias inſtituas, vt maiores tuos ac noſtros etiam omnes, quin orbē Chriſtianum vniuerſum, aut cæcitatis, aut impietatis condemnes, quòd aut in clara luce ſcripturarum hallucinati ſint, aut ſi quid in ſcripturis fortè viderunt, apertè contra eas venire non dubitauerint: dicam vno verbo, vt ſchiſmaticus ſis & hæreticus, autores tibi ſunt ipſi ſchiſmatici, & hæretici Brentius & Vergerius. Et horum tu peſtilentiſſimis vocibus aures tuas accommodabis? horum pernicioſis cōſiliis locum dabis? Si rectè noui pietatem tua, quàm & in publicis comitiis omnibus, & in priuatis colloquiis mihi non ſemel teſtatam feciſti, non facies pientiſſime Rex, non facies. Quin iſtas peſtes tu haud aliter atque viperam & baſiliſcum vitabis, nec eis in regno tuo receptū dari patieris: cùm eorum ſcripta dictáque non aliò quàm & ad ſeditionem excitandam, & ad ſempiternum animārum interitum ſpectent omnia. Etiam atque etiam tecum conſidera, quem iſtiuſmodi conſilia rerum ſtatum effecerunt in Germania, quem ante annos non ita multos in Anglia quoque, vt ne vetuſtiora proferam exempla. Alieno quàm tuo ipſius periculo diſce potiùs, quantam ſecum ea res malorum Iliadem adferat, ſi qua gens à Chriſto, à quo ſemel vocata eſt in gratiam, in aliud Euangelium transferri ſe patiatur. Sed noló pluribus, ne de conſtantia tua, déque animi tui robore dubitare videar. Nunc de eo quod proximè ſequitur capite, diſſerere incipiam.

Aug. lib. 3. contra epiſtolā Parmeniani cap. 2

LIBRI SECVNDI FINIS.

DE AVTORITATE SACRAE SCRIPTVRAE, AVTORE STANISLAO HOSIO EPISCOPO VARMIENSI,

LIBER TERTIVS.

DE quo capite ſermo nunc inſtituitur, in eo permultum eſſe poſitum facilè quiuis intelliget, qui vel Eccleſiaſticam hiſtoriam, vel acta Conciliorum, vel ſanctorum Patrum eos libros diligenter legerit, in quibus illis cum hæreticis certamen fuit. Semper enim hi ſic ad ſolas ſcripturas prouocabant, ſic ſolis illis innitebantur, vt præter eas nihil recipiendum eſſe cenſerent, nec vllas Patrum interpretationes admitterent, ſed quem ipſi ſenſum attuliſſent, eum obtinere vellent. Horum igitur maiorum ſuorum veſtigiis incedunt etiam noſtri temporis hęretici. Quemadmodum illi, ſicut à Tertulliano dictum eſt, de ſcripturis agebant, de ſcripturis ſuadebant, ſcripturas obtendebant, & hac ſua audacia ſtatim quoſdam mouebant, in ipſo verò congreſſu firmos quidem fatigabant, infirmos capiebant, medios cum ſcrupulo dimittebant: ſic iſti quoque nunc faciunt ſcripturarum contortores, ſanæque fidei & bonorum operum extortores.

Mos hæreticorum, ad ſolas prouocare ſcripturas.

De præſcriptionibus hæreticorũ.

Quos eo quidem nomine quòd ſcripturas adferũt, damnat nemo: ſed quòd ſicut Ariani, ſicut Macedoniani, ſicut Neſtoriani, ſicut Eutichiani, ſicut alij plerique omnes hæretici pręter ſcripturas recipiẽdum eſſe putant nihil: quod prauam earum interpretationem adferunt: quòd penes quam ſolã veræ ſcripturarũ intelligentię lux eſt, Eccleſiæ ſenſum & conſenſum pro nihilo ducunt: hoc eſt, quamobrem eos damnandos cenſemus: hoc eſt, quamobrẽ eos hæreticos pronunciamus. E ſcripturis probare conabãtur

Catholici cum hæreticis, non de ſcriptura, ſed ſenſu ſcripturæ contendunt.

Ioan.7 Iudæi, quòd Chriſtus ne Propheta quidem eſſet. Dicebant enim: Scrutare ſcripturas & vide, quia Propheta de Galilæa non ſurgit. E ſcripturis iidem eum eſſe morte dignum *Ioan.19* demonſtrare contendebant. Nos legem, aiunt, habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Quis autem eos vnquam propterea reprehendendos eſſe duxit, quòd ſcripturas adducebant? Nemo ſanus certè. Sed quòd eas non intellectas, quòd in prauum ſenſum detortas, quòd contra ſcripturarum autorem Chriſtum producebant, hoc eſt, quod eis meritò crimini datur.

Catholici plus, quàm Hæretici ſcripturis tribuunt. Quamobrem ne credat pius lector, inter Catholicos & hæreticos noſtri temporis, vllam eſſe de ſcripturis controuerſiam, aut eam à nobis, tanquam Dei verbum, ſumma cũ reuerentia non recipi. Nulli ſunt, qui plus ei tribuendum putent quàm nos, qui per Dei gratiam & vocamur & ſumus Catholici. Sed quod pridem ab Hilario dictũ eſt aduerſus eiuſdem generis homines, cuius eſt Brentius cum *Libr. 2. de Trinitate.* ſuis: De intelligentia hæreſis eſt, non de ſcriptura, ſenſus nõ ſermo fit crimẽ. Vnde autem Brentius? vnde cæteri, qui fuerunt ex nobis, ſed non permanſerunt nobiſcum, ſcripturas habent? An non ab iis ipſis à quibus diſceſſerunt? A nobis, à nobis inquam, & à Patribus noſtris Catholicis. Poſ- *1.Ioan.2* *Hæretici à Catholicis ſcripturis mutuantur* ſunt ne vel iota vel apicem vnum proferre, qui fuerit à nobis, vel à Patribus noſtris in Scriptura mutatus? qui ſicut à ſuis acceperũt Maioribus, ita viciſſim nobis ſuis poſteris integras eas & incorruptas tradiderũt, vt eas quales acce pimus, ad noſtros quoq; poſteros tranſmittamus. Res eſt euidentior, quàm vt demonſtrationis alicuius indigeat.

Proferemus nihilominùs hac de re Brenti, Iſlebienſis idoli veſtri teſtimonium. Sic enim ille loquitur: Audio, inquit, & video rebaptizationem à quibuſdam vſurpari ex *Luther.in epiſt.quadã ad duos plebanos de Anabaptiſmo.* eo fundamento, vt in deſpectum Papæ faciant, tanquã hi qui nihil ab Antichriſto habere velint. Quemadmodum & Sacramentarij propterea merum panem & vinum credere volunt, in deſpectum Papæ, arbitrantes ſe hoc pacto rectè ſubuertere poſſe Papatum. Profectò friuolum eſt hoc fundamentũ, ſupra quod nihil boni ædificaturi ſunt. Hoc enim pacto negare eos oporteret totam ſcripturã ſacram, & prædicandi officium: hoc enim totum à Papa nimirum habemus, & nouam quoque ſcripturam ſacram nos face-

ræ oporteret. Sic & vetus teſtamentũ nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia eſt hoc totum. Nam & Chriſtus in gente Iudaica inuenit Phariſæorum & Scribarum abuſus, non tamen propterea totum reiecit, quod illi habuerunt, & docuerunt. Nos autem fatemur, ſub Papatu plurimum eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianum atque etiam illinc ad nos deueniſſe. Quippe fatemur in papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum Baptiſmum, verum Sacramentum altaris, veras claues ad remiſſionem peccatorum, verũ prædicandi officium, verum Catechiſmum, vt ſunt oratio Dominica, decem præcepta, & articuli fidei; dico inſuper ſub papatu veram Chriſtianitatem, imò verum nucleũ Chriſtianitatis eſſe. Agnoſcis verba Dei veſtri Brenti? Quod autem pro cauſa noſtra teſtimonium luculentius adferri potuit, etiã ab eo qui ſuauiſſimè in nos effuſus eſſet, quàm quod allatum eſt ab hoc uno mortalium omnium nobis infeſtiſſimo? Adeò per Prophetæ huius veſtri, ſicut per Balaam olim iugulum, vel inuito eo veritas erupit.

En Lutheri teſtimonium.

Num. 23

Quare non credat pius lector impio Brẽtio ſic ſuã cauſam proponenti, quaſi Petrus à Soto vir pius, Catholicus, & doctus ſecus aliquid de maieſtate ſcripturarũ ſenſerit, quàm ſentire virum catholicum oporteret. Rhetorẽ agit Brentius, atq; ita rem proponit, vt omni ratione ſummũ odium & inuidiam viro pio & docto conflare queat. Sed nos arte rhetorica ſepoſita, & confeſſionis Brẽtianæ verba, & quæ ex aduerſo ſcripſit Petrus à Soto, ponemus, ex quibus facilè Lector æquus iudicabit, quanta venerabili viro fiat iniuria ab eo viro, qui nihil aliud quàm ardens odio, odium in illum ſuum explere cupit.

Fraudulenta Brentij rhetorica.

Sic habet Confeſſio Brẽtiana, quã ſub nomine ſui Ducis edidit: Sacram Scripturam vocamus eos canonicos libros veteris & noui Teſtamẽti, de quorum autoritate nũquã in Eccleſia dubitatũ eſt. Sic habet ex aduerſo Catholica aſſertio: Scripturam ſacrã illam Catholica fides agnoſcit, quæ continet noui & veteris inſtrumẽti libros, quos à Spiritu ſancto editos Eccleſia agnoſcit, & veneratur. Et quanquam inter hos illi primum locum teneant, de quibus nunquam dubitatum eſt, quóſque ſemper omnes ſuſceperunt Eccleſiæ: nec tamen propterea quos non omnes

Confeßio Vvittembergenſis.

Confeßio Catholica

ſuſceperunt, extra Canonem habere debent conſentientes Eccleſiæ filij, ſi eos poſteriori tempore conſtat ſuſceptos eſſe in Eccleſia vt Canonicos.

Iudicet hîc æquus Lector, vter de ſcriptura ſcribat reuerētiùs, is ne qui vel recipit, vel reiicit, vel quoſuis libros Canonicos arbitratu ſuo, an is qui recipit omnes, quos à Spiritu ſancto editos Eccleſia recipit ac veneratur: qui nō ſequitur hac in re ſpiritum ſuum, quod faciunt inſipientes Prophetæ, ſed Eccleſiæ Spiritum ſequitur: & quos illa Canonicos eſſe quocunque tandem tempore iudicauit, eos pro Canonicis recipit. Nam etſi de nonnullis dubitatum fuit aliquando, num ideo dubitari perpetuò debet? Dubitauit etiam Thomas de Chriſti reſurrectione; num in hac ſua dubitatione permanere nihilominùs debuit etiam, poſtquam ſuas illi cicatrices Chriſtus oſtendit? Sed ſicut dubitatum eſt à Thoma, ne dubitaretur à nobis: ſic etiam de quibuſdam Canonicæ ſcripturæ libris dubitatū aliquando fuit, vt per eorum quorum intererat, præſertim verò Patrum in Concilio congregatorum ſententiam, dubitationi quandoque finis imponeretur. Ad hoc enim Concilia congregantur, vt quibus de rebus dubitatur, de iis quid pro certo teneri debeat, decernatur.

Ezech. 13

Ioan. 20

Veterum dubitatio de ſcripturæ libris prodeſt poſteris.

Dubitatum fuit olim de libris veteris Teſtamenti Iudith, Tobiæ, Sapientiæ, Eccleſiaſtico, duobus etiā primis Machabæorum, & Baruch. Noui verò, de Apocalypſi, epiſtola ad Hebræos, epiſtola Iacobi, ſecunda Petri, ſecunda & tertia Ioannis. Ac de libro Iudith Concilium Carthaginenſe ſub Aurelio Carthag. Epiſcopo, Innocentius primus, Gelaſius cum ſeptuaginta Epiſcopis, Concilium Florentinum ſub Eugenio quarto, pronunciauit quòd ſit Canonicus: itidem & de Tobiæ libro, & de Eccleſiaſtico, & Sapiētia. Quod ad Machabæorum duos libros attinet, extant canones Apoſtolorum, quorum autor fuiſſe putatur Clemens Petri ſucceſſor, in eorum extremo tres libri Machabæorum in Eccleſiaſtico Canone numerantur. Ab Innocentio primo duo tantùm, itidem à Carthaginēſi Cōcilio, prouinciali quidem, ſed quod à ſexta Synodo generali confirmatū eſt; vt iam illius decreta, pro Synodi generalis decretis habenda ſint. Similiter & à Florentino & à Tridentino concilio duo tantùm libri Machabæorum in canone

De quibus libris Scripturæ dubitatum.

Cano. 47.

Epiſt 3. ad Exuperiū cap. 3

Li. II. Machabæorum Canonici.

canone recenſentur. De quibus ab Auguſtino ſcribitur, quòd Machabęorum libros nō Iudæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet. Et alio loco, cùm de Rhaſia teſtimonium ex hiſtoria Machabæorum produxiſſet: Hanc, inquit, ſcripturam non habent Iudæi ſicut legē & Prophetas & Pſalmos, quibus Dominus teſtimonium perhibet tanquam teſtibus ſuis, dicens: Oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me: ſed recepta eſt ab Eccleſia. Itaque non ſolus Auguſtinus ex hac hiſtoria teſtimonia producit, verùm & Irenæus & Tertullianus, & Origenes, & Cyprianus, & Chryſoſtomus, & alij, ita vt dubitare de iis libris, num ſint Canonici, poſt factam ab Eccleſia determinationem ſit Iudæum eſſe, non Chriſtianum. Nam non recipiunt Iudæi, recipiunt iam à mille ducentis annis Chriſtiani. Eadem eſt ratio (ne longum faciamus) de libris noui teſtamenti. Nam etſi fuit aliquando de nonnullis dubitatum, tamen ex quo tempore totiùs Eccleſiæ conſenſu recepti ſemel, & inter canonicos numerati ſunt, dubitari ampliùs deinceps non debet.

Lib. 18. de Ciui. Dei, cap. 26

Cōtra Gaudentij epiſt. li. 2. ca. 23

Proſequitur in ſua confeſsione Brentius: malumus enim verba confeſsionis ipſius adferre, quàm quæ ſcripſit in hoc libello, cuius magna pars non aliunde conſtat quàm è ſannis, dicteriis, conuitiis: in quo ſic etiam ludit ſcripturis, ſic eas tractat ilocalariter, vt verè de illo dici poſsit, quod venerabili viro Petro à Soto falſo impingit, eū haud aliter ſcripturis, quàm Aeſopi fabulis vti. Deinde verò cōfuſè tractat omnia, ſubinde eadem repetens, vt ſcopas (quod eſt in prouerbio) diſſolutas agnoſcere liceat. Sic igitur loquitur in ſua Confeſsione Brentius: Hanc ſcripturam credimus, & confitemur eſſe oraculum Spiritus ſancti, cæleſtibus oraculis ita confirmatum, vt ſi angelus de cælo aliud prædicauerit, anathema ſit. Quare deteſtamur omnem doctrinam, cultum & religionem pugnātem cum hac ſcriptura. Ex aduerſo verò Petrus à Soto ſic: Hanc ſacram ſcripturam non dubitamus Spiritus ſancti eſſe reuelationem; ſic Eccleſiam omnéſque ad plenam ſibi adhibendam fidem obligantem, vt non dubium ſit, omnem doctrinam illi contrariam reiiciendam eſſe. Hic nihil videtur eſſe controuerſiæ. Nam & Catholici deteſtantur omnem doctrinam, cultum, & religionem pugnantem cum

Brentius quantum ſibi permiſtat in ſcripturis, & quàm confuſus.

ſcriptura: niſi quòd Brentius & cæteri, qui ſegregauerunt ſemetipſos, iudicant nonnunquam pugnare cum ſcriptura, quæ non pugnant.

Hæretici indicant cum ſcriptura pugnare, quod nō pugnat.

Pergit Brentius: Sed quod nonnulli ſentiunt, in hac ſcriptura non contineri omnem doctrinam, nobis ad veram & perpetuam ſalutem cognitu neceſſariam, & ius interpretandæ huius ſcripturæ in poteſtate ſummorum Pontificum ita ſitum eſſe, vt quod hi pro ſuo arbitrio pronunciant, amplectendum ſit pro ſententia Spiritus ſancti, videtur faciliùs poſſe dici, quàm probari. Petrus ex aduerſo: Hanc ſcripturam agnoſcit vera fides admirabili Spiritus ſancti conſilio ſcriptam, vt maximè ſaluti hominum conueniebat. Quare multa in ea & difficilia, & obſcura: partim hoc ipſum intendente Spiritu ſancto ad exercendos pios, & repellendos impios; partim permittente malitia hominum, conſtat inueniri. Quo fit, vt ad vnitatem fidei tenendam, neceſſe ſit eſſe in Eccleſia ius & poteſtatem certam & conſtantem ad interpretanda hæc dubia: & hæc apud ſummos eius gubernatores: non vt quiſque pro arbitrio ſuo id faciat, ſed pro ipſius Spiritus ſancti ſenſu. Ea quoque Spiritus ſancti diſpenſatione mirabili, ita in hac ſcriptura iacta ſunt fundamenta omnium, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, vt tamen multa extra eam credenda tradita ſint Eccleſiæ.

In his Petri verbis tria ſunt, quæ offendunt Brentium: Primùm, quòd dixerit, in ſcriptura difficilia & obſcura eſſe multa. Secundò, quòd extra eam credenda pleraque tradita ſint Eccleſiæ. Tertiò, quòd ius interpretandi dubia voluit apud ſummos eius gubernatores eſſe. Nugantur, inquit, ſcripturam eſſe obſcuram, ideóque indigere interpretatione: Interpretationem autem eſſe penes Eccleſiam. Negari quidem non poteſt, quin aliquoties nonnulla in ſacra Scriptura obſcuritas imperitis occurrat, propter phraſim eius linguæ, qua Scriptores vſi ſunt. Atqui Brentî, phraſis eius linguæ fuit cognita legentibus epiſtolas Pauli, Petro ſuperſtite. Dicit ille, nihilominùs, quòd in illis quædam ſunt intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem. Nec negari, inquit Brẽtius, poteſt, quod & res ipſa teſtificatur, quòd impiis & incredulis Scriptura ſit ma

De ſcriptura obſcuritate & difficultate.

2. Pet. 3

ſit maxima ex parte obſcura. Si adhuc, inquit Paulus, vela- *2. Cor*
tum eſt Euāgeliū noſtrū: videlicet quod Apoſtoli prædica-
runt, & mox literis mādatū eſt: in iis qui pereūt, velatum
eſt, in quibus Deus huius ſeculi excæcauit ſenſus incredu-
lorum, ne luceſceret illis lumen Euangelij. Et Ioan. Lux in *Ioan. 1*
tenebris lucet, & tenebræ eam nō apprehēderūt. Sed piis
credētibus in Chriſtū, atque Spiritu Chriſti donatis præ-
cipua capita Chriſtianæ doctrinæ ita nota & manifeſta
ſunt, vt audeant etiā de iis cū Satana ipſo certamen inire.
Eſt ita, quòd impiis & incredulis opertum eſt Euange- *Eſai. 7.*
lium, cùm non ſine cauſa dictum ſit à Propheta: Credite, *Non ſolum*
& intelligetis. Verùm non ſolis impiis & incredulis. Cur *infidelibus,*
enim alioqui tantum operæ poneretur à fidelibus in aſſe- *ſed fidelibus,*
quenda Scripturarum intelligentia? Inter fideles non po- *etiā obſcura*
ſtremus erat Hieronymus, & linguis omnibus inſtructus, *Scriptura.*
& doctrina non vulgari præditus, ſæpè tamen hærebat,
ſæpè ſudabat in explanandis Prophetis. Idem accidebat
Auguſti. quoque non rarò, præcipuè cùm locum illum *Libr. 2. de*
explicaret de peccato in Spiritum ſanctum: & cùm alia *doct. Chri-*
multa ſcripturæ loca enarraret, in quibus ipſe ſibi perſæpè *ſtiana ca. 6*
non ſatisfaciebat. Et certè fatetur ipſe, quòd pleraque
ſint in Scripturis obſcura: quòd ita diuinitùs etiam pro-
uiſum eſſe ſcribit ad edomandam labore ſuperbiam, &
intellectum à faſtidio reuocandum: cui facilè inueſtigata
plerunque viléſcunt. Sed & Hieronymus: Omnis, inquit, *In Ezech.*
prophetia in obſcuritate continet veritatem, vt diſcipuli *cap. 45*
intrinſecùs audiant, vulgus ignobile & foris poſitum,
neſciat quid dicatur: Quid autem opus eſt Doctorum te- *Matth. 26*
ſtimoniis? Clamat hoc etiam res ipſa. Vnde enim tot
& tam variæ interpretationes trium tantùm verborum,
Hoc eſt corpus meum, ſi nihil eſt in Scripturis obſcuri-
tatis? de quibus ipſi etiam inter ſe Sacramentarij non
conſentiunt. Quare nihil eſt Brenti, quòd cum Sata-
na de doctrinæ Chriſtianæ præcipuis capitibus certa-
men inire velis. Tentauit hoc Magiſter quoque tuus *Exemplum*
Martinus Lutherus de non poſtremo Chriſtianæ doctri- *Lutheri.*
næ capite, de Miſſæ ſacrificio: volebat cum Satana de
eo certamen inire: verùm turpiter victus manus de-
dit. Abſit igitur, vt ingenij ſui fiducia fretus quiſ-
quam, cum eo diſputare animum inducat. Eſt enim

is in Scripturis exercitatiſſimus, neque ſine cauſa Dæmon à Græcis appellatur: qui, ſi charitatem, quæ non inflat, ſcientiæ coniunctam habere poſſet, minùs multos in errorem induceret: ſed cùm alia omnia habere poſſit, ſola eſt, quæ non inflat, charitas, quam nec ipſe, nec membra eius habere poſſunt.

Quomodo vincatur Satan cũ ſuis copiis. Quærit Brentius, quomodo peccatum, quomodo mortem, quomodo horrores inferni, adeóque Satanam ipſum vinceret, ſi ignotum, ſi obſcurum eis eſſet verbum Domini, quod firma fide appræhendere, & quo tanquàm gladio aduerſus ſpirituales aſtutias in cæleſtibus vti debent? Nõ ſemper Brenti ſcientia, vel intelligentia Scripturarũ peccatum, mortẽ, horrores inferni, denique Satanam ipſum vincere licet. Firma fides ea demùm eſt, qua victoria ſemper contingit: quam ſolidiorem nonnunquam reperire licet in iis, qui minorem habent Scripturarum intelligentiam. Qui cùm ſe nihil aliud ſcire iudicent, quàm Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, in illo ſolo fiduciam ſuam omnem collocatam habentes, articulum hunc toto corde profitentur: Credo ſanctam Eccleſiam catholicam. Non ſcripturas in quibus pij multi nõ multum exercitati ſunt, ſed vnicum hunc articulum opponunt Satanæ, quoties ille cum eis certamen inire cupit: eo præcipuè tempore, quo grauis eſt cum morte lucta, quod non ſine cauſa Græci vocauerunt agonem. Nihil eſt periculoſius, quàm velle tum de Scripturis cum Satana cõtendere, quas melius ille callet, ac dilucidiùs & veriſimiliùs explicare nouit, quàm quiſquam mortalium, ſingulari ſancti Spiritus auxilio nõ adiutus, quamlibet fuerit in ſcripturis exercitatus. Præclarè ſcriptum eſt à Tertulliano: Fides tua te ſaluum fecit, non exercitatio ſcripturarum. Scimus quemadmodũ certamen hoc ſucceſſerit magiſtro veſtro Martino Luthero, qui cùm de Scripturis cũ Satana contenderet, ſic ſe ab illo ſuperatum eſſe confitetur, vt argumentorum illius vi cõpulſus, & ſacerdotium & ſacrificium vllum eſſe negaret. Neque dubium eſt, quin eum vt Chriſtum quoque negaret, facilè fuiſſet adducturus: verùm cauſæ ſuæ nondum id expedire videbat. Priùs per Lutherum animos hominum præparari neceſſarium eſſe duxit ſacerdotij & ſacrificij ſimul abrogatione: quò ſic per gradus quoſdam eò tandem peru

Qua fide Satan deuincatur.

De præſcriptionibus aduerſus hereticos.

Lutherus à Satana victum ſe fatetur.

perueniretur, vt eſſe Deus quoque Chriſtus negaretur. Has itaque partes, Lutheri diſcipulo Campano & Serueto reſeruauit. Nam ſi per Lutherum omnia ſua myſteria ſimul Satanas reuelaſſet, plus adeò cauſæ ſuæ detrimenti attuliſſet. Quis enim nondum ſatis Lutheri dogmatibus inſtructus, aures ſuas Satanæ præbere voluiſſet, ſi tam apertè rem ageret, vt Chriſtũ verum Deum eſſe, Deique filium negaret? Quamobrem nihil eſt, quod maiore cum periculo ſit coniunctum, quàm ſi quis de Scripturis cum Satana certamen inire velit: præcipuè quo tempore grauis agon inſtat, cùm anima venit à corpore ſeparãda: tum verò tutiſſimum fuerit exemplum ſequi Carbonarij cuiuſdam: ex quo cùm animi cauſa vir quidam doctus quæſiuiſſet, quid crederet, ſymbolum recitauit. Cùm interrogaret ille, quid prætereà crederet, reſpondit: Quod Eccleſia credit Catholica. Ille verò: Quid credit Eccleſia? Quod ego, inquit, credo. Cúmque ſubinde ille quæreret, circulo hoc vſus Carbonarius, nihil aliud reſpondit, quàm ſe credere, quod Eccleſia credit, Eccleſiam credere, quod ipſe crederet: nec aliud ab illo quicquam elicere potuit. Fertur autem eueniſſe poſteà, vt vir ille doctus, & ſacrarum literarum peritus in grauem morbum incideret, déque vita ſua periclitaretur: Orſus eſt cum eo quoque tum Satanas diſputare: quídque crederet, ex eo quęrere. Cúmque nimis vrgeret Satanas, neque ſe miſer ille ſatis explicare poſſet, venit ei in mentem Carbonarij, nec alia fuit eius vox audita præter hanc, Vt Carbonarius. Qui verò aſſidebant, eum propter morbi vim errore mentis affici putabant: poſteaquàm verò fuit ex morbo confirmatus, interrogabant eum, quid ſibi voluerit, cùm toties clamaret, Vt Carbonarius? Ille rem omnem explicat ordine, quemadmodũ in illa ſua cum Diabolo diſputatione, ſicut olim audiuerat ex Carbonario quodam, non alio ſibi confugiendum eſſe duxerit, quàm ad fidem Eccleſiæ Catholicæ, tanquam ad aſylum vnum omnium tutiſſimum: quodque plus in eà præſidij tum inuenerit, quàm in omni ſcripturarũ exercitatione, quas tota vita ſua meditatus erat diligenter. Acceptum ſeferre diuinæ miſericordiæ, quòd in ſimplicem illum Carbonarium inciderit: cuius niſi ſibi ſuccurriſſet exemplum, ingens fuerit periculum & diſcrimen aditurus

Exemplum fidelis Carbonarij imitandum.

2. Cor. 12

Eccleſia credendum.

rus. Siue autem vera ſit hæc hiſtoria, ſiue ſe res aliter habeat; certum tamen illud eſt & indubitatum, quòd cùm omnibus ex æquo fides ad ſalutem ſit neceſſaria, nulli citiùs & grauiùs offendunt, quàm qui cùm abundent ingenio, plus aliis in ſcripturis videre ſe perſuaſum habēt, niſi captiuent intellectum ſuum in obſequium Chriſti & corporis eius Eccleſiæ. Quam qui credit, qui ſe totum illi permittit, illam audit, illam ſecundum Deum ipſum veretur, etiam ſi propter intelligentiæ ſuæ tarditatem pleraque non aſſequatur, tutiſſimum tamen illum facit, nō intelligendi viuacitas, verùm credendi ſimplicitas. Verè enim dixit ille, quòd pietas diuina non attendit, quanta cognitione credatur, ſed magis, quanta deuotione quod creditur, diligatur. Et alius quidam: In die, inquit, examinis nouiſſimi non interrogabimur, quantum fuerit intellectus noſter acutus & eruditus; ſed qualis fuerit affectus noſter ad Dominum Deum noſtrum: hoc eſt, quàm ſimplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quàm ſpontaneus & fidelis in Dei ſeruitio.

Hugo de S. Victore, lib. 1. part. 10. cap. 6. de Sacramentis Gerſon in libello, An Monachus pro ſtudio poſſit negligere diuina, Conſideratione. 9

Non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas ſaluum facit.

Pergit Brentius: Hoc autem verbum Domini habet ſua clara, aperta, dilucida, & perſpicua teſtimonia in ſacra Scriptura. Teſtimonia hæc excutientur ſuo loco. Imò, inquit, vniuerſa Scriptura in hoc data eſt diuinitus, vt quæ ſunt ſaluti noſtrę neceſſaria, ex ea cognoſcamus. Hoc verùm eſſe libenter concedimus: verùm & hoc non minùs verū eſt, quòd etiā ſi ſcripturas omnes non ad amuſſim aliquis intelligat, ſalutem nihilominùs conſequi poſſit. Non enim intelligendi viuacitas, verùm credendi ſimplicitas nos tutos & ſaluos facit. Quid enim, inquit Brentius, prodeſſet, ſi nobis talis ſcriptura, qualis eſt Timæus Platonis, obtruderetur? Iā ex Auguſtino docuimus, quòd nonnihil obſcuritatis in ſacris voluminibus propterea Deus reſidere voluit, quòd expedire iudicaret, cæleſtis philoſophię myſteria ſic velari impiis, porcorum exemplo conculcaturis margaritas, vt piis tamen ac docilibus pateret aditus. Simul quòd id excitandæ quoque mentis humanæ ſocordiæ conduceret. Nam quod in promptu eſt, negligimus, iuxta Græcorum prouerbium: In foribus hydriam: ad recondita ſemotáque ſumus auidiores. Et vt magis illa iuuant, quæ pluris emuntur: ita chariora ſunt

Cur obſcura ſcriptura.

nobis

nobis, quæ cum labore ſumus aſſequuti, quàm quæ vltrò obtigerunt.

Quòd ſi alicubi, inquit Brentius, obſcuriora videtur, extant alia eiuſdem ſcripturæ loca, quibus obſcuriora illuſtrantur, vt verbum quod Dominus nobis cognoſcendum propoſuit, non ſit ſupra nos, neque procul poſitum, vt verbis Moſis vtar, nec in cælo, multò minus in Roma ſitum, vt poſſis dicere: Quis noſtrûm poſſit in cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare aut vltra montana Antiochæ aut Romæ poſitum, vt cauſeris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, aut montes ſuperare, & illud ad nos vſque deferre, vt poſſimus audire & facere, quod præceptũ eſt? Sed iuxtà nos eſt ſermo in ore noſtro, & in corde noſtro vt faciamus illum. Hic enim ſermo tam perſpicuè nobis in ſcriptura propoſitus eſt, vt de eo & loqui ore, & cogitare corde poſſimus. Atqui Brenti quod profers ex Deuteronomio teſtimonium, id ſancti Doctores de ea, quàm vos negatis proclìuitate ſeruandorũ Dei præceptorum interpretantur non recẽtiores magis quàm illi priſci, Philo in libello de victimas offerentibus, Tertullianus, Origenes, Antonius apud Athanaſium, Ambroſius & alij. Quin & Paulus in hunc ſenſum citare videtur hoc ex Moſe teſtimonium, quòd omnem ille populo velit excuſationem ademptam, ſi quod præceptum eſt, ſeruare negligat: quãdo quidem ſic eſt exhibitum, vt ſit in promptu, nec illud è longinquo petere ſit neceſſe. Quod non modò Chryſoſtomus & Theophilactus in hunc ſenſum à Paulo productum eſſe volunt: verùm & ipſe Pauli verborum contextus id indicare videtur.

De loco Deute. 30. & Ro. 10.

Lib. 4 contra Marcionem. Lib. 10. in epiſto. ad Romanos. In epiſto. ad Rom. ca. 12

Sed demus tibi Brenti, veram eſſe, quam vos profertis interpretationem, quòd verbum, quod Dominus nobis cognoſcendum propoſuit, non ſit ſupra nos, neque procul poſitum, nec in cælo, multò minus in Roma ſitum, vt nihil neceſſe ſit montes ſuperare: certè, ſi non eſt Romæ ſitum, nec in oppido Vuittembergenſi, nec in ducatu Vuittembergenſi poſitum eſt. Si itaque tam propè eſt vnicuique mortalium vbicunque locorum degat, verbum hoc, qui ſit quòd qui vel Theologiæ Doctores Vuittembergæ, vel artium fiunt Magiſtri, conceptis verbis iurare

Seipſum & ſectam ſuã conficit Brẽtius.

Iuramentũ Vuittem-

coguntur

bergæ magiſtrorum. coguntur, quòd nihil in doctrina religionis de rebus dubiis conſtituere velint, niſi re priùs ad Seniores Confeſſionis Auguſtanę, quos Vuittembergæ degere certum eſt, relata? Quorſum autem attinet etiam à longinquis & remotis locis de quopiam Chriſtianæ doctrinæ loco Vuitembergam referre, ſi nihil in Scriptura difficile, nihil eſt obſcurum? Si tam propè eſt vnicuique verbum Domini, ſi tam clarum eſt & dilucidum omnibus? Non ignoras Brenti, quanta fuerit alicubi de iuſtificationis articulo diſceptatio, quem vos præcipuum Chriſtianæ doctrinæ locum eſſe, quem ſummam Euangelij cōtinere vultis. Certè ſummam Euangelij claram & perſpicuam eſſe oportet, cùm nuſquàm periculoſiùs erretur, quàm in ſumma Euangelij.

Viginti ſententiæ de iuſtificatione variantes. Atqui hæc veſtris etiam, quos tu pios eſſe vis Brenti, tam eſt obſcura, vt viginti de ea diuerſas ſententias maxima ex parte veſtrorum, protulerit Oſiander, quas cùm reiecisset omnes, ſuam tādem ab omnibus illis diſcrepantem attulit, & eam obtinere voluit: déque verbo Domini, quod vos tam expeditum, tā vnicuique propinquum eſſe vultis, admirabilis quædam exorta fuit altercatio, dum Oſiandrina factio quod ipſa diceret, Merliniana cōtrà quod ipſa ſentiret, id eſſe verbum Dei contenderet. *Oſiander à Vuittēbergenſibus dānatus à Brētio non improbatus.* Quis eſt autē, qui ſatis admirari queat, cùm tam claram eſſe Scripturam lucem velitis, cùm nihil in eis obſcuritatis ineſſe, eū earū intelligentiam obuiam omnibus eſſe tam aſſeueranter dicatis, vnde de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco nata ſit iſta tanta contentio? Sed magis etiam hoc mirū eſt: poſteaquam re ipſa comprobatum eſt, non eſſe tam propè verbum Domini, quā vos vultis, vt neceſſe fuerit de eius ſenſu cognoſcendo longiùs mittere: miſſum eſt longiùs ad eam, quæ Roma veſtra eſt, Vuittembergam; ibi condemnata eſt Oſiandri ſententia. Erant, qui non acquieſcerent in Decreto Vuittembergæ lato. Mittendum cenſuerunt adhuc longiùs: appellatum eſt ad te Brenti. Tibi verò fuit religio, ſententiam Oſiandri condemnare, quin eam approbare viſus es. Cedo Brenti, ſi nihil eſt in Scripturis obſcuritatis, cur de præcipuo Chriſtianæ doctrinę loco hoc, déque ſumma totius Euangelij ſic ambigitur? Si tam propè eſt verbum Domini, quàm vos vultis, cur illius explicandi cauſa tam longè mittitur? Si tam eſt apertum, tam

Diſſenſiones inteſtinæ Lutheranorum.

clarum

clarum,tam perſpicuum,quî fit,vt aliud de eo Philippo,aliud tibi videatur?nec inter vos qui Proceres eſtis & Anteſignani Lutheranæ factionis,de ſumma Euangelij adhuc conueniat?quam obſcuriorem etiam effecit hoc veſtrum diſſidium,quàm viſa fuerit anteà.

Quòd ſi iuxta receptum à maioribus noſtris morẽ iam inde à mille quingentis annis,quem non tantùm à catholicis & Orthodoxis,verùm ab ipſis etiam Hæreticis perſæpè legimus fuiſſe obſeruatum,de hac quæſtione fuiſſet ad ſedem Apoſtolicam relatum,ſicut Apoſtolos ipſos iuſſione Saluatoris ſtatuiſſe narrat Anacletus,vt maiores & difficiliores quęſtiones ad eam deferrentur:ſi hoc,inquam ita factũ fuiſſet,&quam ſemper habuit à Petri Pontificatu ad hæc vſque noſtra tempora ſedes iſta autoritatem,eam apud vos quoque retinuiſſet,vel adhuc quoque retineret: iam pridẽ dirempta lis hæc,& quorum fluctuant cõſcientiæ,iam pridẽ in viam eſſent reducti,animíque traquillitatem conſequuti.Sed vos ad eas,quæ heri(quod aiũt)& nudius tertius natę ſunt Eccleſias de cauſis eiuſmodi referri mauultis,quàm ad illam,cuius ſolius propriũ ſemper fuit de controuerſia religionis iudicium, ex quo tempore in eum,qui iam venit,Chriſtum credi cœptum eſt. Inde tot ſectæ,inde tot hæreſes natæ ſunt,inde Satanifinus hic exortus eſt, quem in huius libelli initio recenſuimus. *Breuis & legitima ratio de fide quæſtiones dirimendi.* *Anacletus epiſt.1*

Profert & alias ſcripturas Brentius: Hoc illud eſt, inquit, quòd Eſaias de filiis veræ Eccleſiæ ait: Dabo vniuerſos filios tuos doctos à Domino. Et Hieremias: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit, vltrà vnuſquiſque proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum.Omnes enim cognoſcent me, à minimo vſque ad maximum, ait Dominus. Hoc dicto non extenuat, non reiicit Propheta ſacram Scripturam,ſed potiùs commendat eam,& docet,quòd Dominus daturus ſit populo ſuo Spiritum ſanctum, vt Scripturam rectè intelligant, & ex ea Dominum verẽ cognoſcant. Aperuit,inquit Lucas, illorum mentem, vt intelligerent Scripturas. Rectè tu quidem non extenuari, neque reiici Scripturas dicis per hæc Eſaiæ & Hieremiæ verba,quæ produxiſti.Sed quid,ſi *De locis Eſa.54.& Hiere.31* *Cap.24*

Suenckfel. ſecùs ea Suenckfeldianus interpretetur cum ſuis cæleſtibus Prophetis, qui per ea volunt externum verbi miniſterium abrogatum: quo certè nihil opus eſt, ſi tam apertę, tam faciles, tam omnibus obuiæ ſunt ſcripturæ quàm vos vultis. Fruſtra ergo dedit Deus quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ſi omnes à Deo docti ſunt, ſi non debet vltrà docere vir proximum ſuum, ſi non habemus neceſſe, vt aliquis doceat nos, ſed vnctio
1.Ioan.2 Spiritus ſancti docet nos de omnibus. Sed & te Brenti fruſtrà Princeps tuus alit, cùm ipſe doctus à Deo, te doctore non egeat. Nec omnino vanum eſt, quod Suenckfeldius docere dicitur, Deum non vti mediis ad iuſtificationem hominis, non per inſtrumenta ſalutem noſtram operari, Spiritum ſanctum ſine mediis docere. Ex tali doctrina veſtra prodiit ille nobis: ex tali doctrina prodierũt cæleſtes quoque Prophetæ. Vera ſunt autem, quæ per Eſaiam & Hieremiam dixit Dominus, ſed ea partim iam ſunt in Apoſtolis impleta, quo tempore Spiritu ſancto repleti, cœperunt loqui variis linguis, partim in illa cæleſti Hieruſalem implebuntur, vbi quaſi mercedis loco promittitur nobis ipſius Dei beatiſſima contemplatio. Tunc enim fiet, quod dicit Apoſtolus: Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia euacuabitur; illa ſcilicet paruulorum ſcientia, in qua hîc viuitur, qua ex parte per ſpeculum Deus in ænigmate videtur; propter hanc enim neceſſaria eſt prophetia, cùm adhuc præteritis futura ſuccedunt: propter hanc linguæ, id eſt, multiplicitas ſignificationum, cùm ex alio atque alio, aliud atque aliud admonetur, qui nondum æternam lucem perſpicuæ veritatis mente purgatiſſima contemplatur. Cùm autem venerit quod perfectum eſt, & totum hoc quod ex parte eſt, fuerit euacuatum, tunc quod adſumpta carne carni apparuit, oſtendet ſeipſum dilectoribus ſuis: tunc erit vita æterna, vt cognoſcamus vnum verum Deum: tunc ſimiles ei erimus, quoniam tunc cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus: tunc non docebit vnuſquiſque ciuem ſuum aut fratrẽ ſuũ, dicens: Cognoſce Dominum: Omnes enim cognoſcent eum à minore vſque ad maximum eorum: erit enim Deus omnia in omnibus. Ita verba hæc Auguſtinus interpretatur.

Interpretatio locorum Eſa. et Hieremiæ.

1.Cor.13

1.Cor.15

De ſpiritu

tur. Quamobrem nihil eſt, quòd ad præſentis ſeculi homines ea torquere velis, vt ſic perſpicuam eſſe ſcripturam affirmes, nemo vt interpretis aut Doctoris egeat. Quamuis & in hoc ſeculo fieri poſſit, vt alicui ex paruulis reuelet Deus, quæ abſcondit à ſapientibus. Sed priuilegia paucorum non faciunt legem communem. Vna hirundo, vt eſt in prouerbio, non facit ver. *& litera cap. 24*

Profert iam Brentius præcipua capita verbi Dei, quod in ſcriptura continetur, & quod ad æternam noſtram ſalutem cognitú neceſſarium eſt: Nimirùm quatuor hæc, decalogum, ſymbolum Apoſtolorum, orationem Dominicam Sacramenta. Negat in iis aut in ſcripturis, vnde ſumpta ſunt hæc quatuor, eſſe quicquam obſcuritatis. Sed ſi nihil eſt in illis obſcuritatis Brenti, quî fit ergo, quòd Decalogi, quod ſymboli, quòd orationis Dominicæ, quòd Sacramentorum tot fuerint ſemper & nunc etiam ſint explicationes? Certè quæ clara ſunt, explicatione non indigent. Vnde igitur tot tam prolixi Commentarij? non à priſcis illis modò, verumetiam ab iis qui vixerunt ante aliquot ſecula, quíque nunc etiam viuunt conſcripti? non à Catholicis tantum, verùm & iis qui ſe ab Eccleſia Catholica præciderunt, ſiue Lutherani ſint, ſiue Zuingliani, ſiue quocunque tandem alio nomine vocentur. Vnde tot hæreſes partim de Sacramentis, cùm aliis, tum Euchariſtiæ præſertim: partim de iis, quæ & in Symbolo, & in Decalogo continentur. Duo tu tantùm Sacramenta enumeras, Catholici ſeptem. *Etiam præcipua ſcripturæ capita egēt explicatione.*

Quòd verò ſcribis, verba quæ ſunt in Scriptura de inſtitutione Sacramentorum, nihil habent obſcuritatis, niſi ſi quam inferant Sophiſtæ importunis ſuis diſputationibus, & Aſotici impiis ſuis deprauationibus. Quid magis inquis, perſpicuè dici poteſt, quàm quod Chriſtus ipſe de poculo Cœnæ Dominicæ dicit: Bibite ex eo omnes, & tamen Aſotici inueniunt artificium, quo ex omnes, faciant non omnes. Reuera Brenti, minus habebant obſcuritatis verba de Sacramentorum inſtitutione, priuſquam vos homines Aſotici, & in arte Sophiſtica diligenter verſati, tantam, quãtam nuncvidere licet, rerum omnium caliginem inuexiſtis. Quid enim perſpicuè magis dici poteſt, quàm quod Matthæus dixit: Veſpere autem facto diſcumbebat *Explicatur locus ille, Bibite ex hoc omnes.* *Cap. 26*

Cap.14 cum duodecim diſcipulis: quòdque Marcus dixit: Veſpere
Cap.22 autem facto venit cum duodecim; & quod ſimiliter Lucas dixit, Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. Ad hos igitur duodecim, quos ita diligenter enumerant omnes Euangeliſtæ, quin dixerit Chriſtus, Bibite ex eo omnes, dubitatum fuit nunquam: quod etiã eos feciſſe ſcribit Marcus: Nam biberunt, inquit, ex eo omnes. Nec potes proferre quenquam Brenti, qui vel dixerit vel ſcripſerit aliquando, quòd aut non iuſſerit bibere Chriſtus duodecim Apoſtolos omnes, aut non biberint omnes. Quare falſum eſt, quod aſſeris de Catholicis, quos tu facetiſſimus homo per quàm lepido tuo dicto vocas Aſoticos, eos artificium inueniſſe, quo ex, omnes, facerent, non omnes. Nũquam enim quiſquam dixit è noſtris, quòd aut nõ biberint, aut non iuſſi fuerint bibere duodecim Apoſtoli omnes. Cæterùm fuerũt, qui claris verbis caliginem quãdam offundere conarentur, vt quod ad omnes Apoſtolos dictum eſt, id de Chriſtianis omnibus dictũ intelligi vellent, quaſi ſic eſſet præceptũ omnibus etiam Laicis de calice bibere, vt niſi facerent, de ſalute ſua in dubium venirẽt. Hac de re Brenti, duorum decreta Conciliorum interceſſerunt, in quibus vnanimiter ab omnibus definitum eſt, quòd non ſit de neceſſitate ſalutis, vt de calice bibant omnes Chriſtiani.

Summa cõtrouerſiæ de calicis ſumptione in quo verſetur.

Quod rectè decretum eſſe, vos quoque negare non poteſtis. Nam & veſtra eadem eſt ſententia. Magiſter enim veſter Lutherus, quàm frequenter hoc idem docuit. Qui illud etiam addidit, vſque eò vtranque ſpeciem nõ eſſe de neceſſitate ſalutis, vt etiam extra omnẽ ſacramentalem Euchariſtiæ perceptionem ſaluus homo fieri poſſit. Qua in re nec à noſtris multum diſſentire videtur, qui & ipſi vnicum tantùm eſſe Sacramentum neceſſitatis Baptiſmum, nòn diffitentur: quòd extra cæterorum vſum, dummodo contemptus abſit, homo ſalutem conſequi poſſit, ſicut ſaluari pueros conſtat, etiamſi Sacramentum Euchariſtiæ non perceperint, etiamſi quẽ tu hoc nomine reprehendere videris, ſecùs Auguſtinus aliquando ſenſiſſe videtur. Cuius hanc ſententiam cùm tibi diſplicere non obſcurè præ te feras, tu es Brenti, qui artificium hoc inueniſti, vt ex, omnes, facias non omnes. Nã ſi non

Lutherus, Philippus & Bucerus concedunt Laicis neceſſariã non eſſe vtriuſque ſpeciei cõmunionẽ.

ſi non cæteros omnes,certè infantes excludis,quos tamē actu fidē habere cōtendis.Iam verò Philippus veſter nónne ſicut edere ſuillam,aut à ſuilla abſtinere,ſic mediū eſſe ſcribit alterutra ſigni parte vti?Hanc enim quàm receptam Eccleſiæ vocem vſurpare maluit,ne quid habere commune cum Catholicis videretur.In eadem eſt ſententia Bucerus quoque,qui in colloquio Ratiſbonenſi, quod habitum eſt ante annos plùs minùs quindecim inter alios articulum hunc aſſenſu ſuo comprobauit.Ad controuerſiam quę eſt de vna aut vtraque ſpecie tollendam cùm primis conducturum, vt ſancta Eccleſia liberam faceret poteſtatem Sacramentum hoc in vna,vel in vtraque ſpecie ſumendi:ea tamen lege,vt nulli per hoc detur occaſio,quem vſum tanto tempore retinuit Eccleſia, temerè condemnandi,aut inuicem iudicandi.Certè qui liberum eſſe vult ſub vna, aut ſub vtraque ſpecie Sacramentum hoc percipere,qui veterem vſum alterius tantùm ſpeciei non eſſe condemnandum cenſet,nihil ea de re tanquam ad ſalutem neceſſarium à Chriſto præceptum eſſe,ſatis apertè confiteri videtur.

Philippus in Hypotypoſi Locorū cōmunium.

Neque tu Brenti diuerſum ab iis intelligis, qui ſi nihil in eo piaculi fore cenſes,ſi quis mutet præſcriptā à Chriſto baptizandi formulam, dummodò ne mutet ſententiam:ſcilicet in eo permultum eſſe poſitum putabis, ſi quis altera tantùm ſpecie Sacramenti velit vti, dummodò nihil in altera de Chriſti corporis & ſanguinis integritate deeſſe credat?Plus vos in verbis Brenti,quàm in elementis poſitum eſſe iudicatis.Quare ſi certa verba mutare,quæ Chriſtus ipſe baptizaturis præſcripſit,non fas eſſe tantùm exiſtimas,verumetiā eos,qui anxiè illa obſeruāt, modò non magiæ inſimulas,éſtne veriſimile tam ex animo te ſuperſtitioſum eſſe in altero elemento tuēdo & retinendo,de quo ab omnibus ſumendo certò ſcis nihil eſſe tanquam ad ſalutem neceſſarium à Chriſto præceptum? Quæ oculis ipſi veſtris videtis,certiora vobis non ſunt Brenti,quàm ſit hoc,nihil ad ſalutem referre,altera quis, an vtraque Sacramenti ſpecie Laicus vtatur,neque dubitatis quin veriſſimum ſit,quod in Conſtantienſi & Baſilienſi Concilio decretum eſt,non eſſe de neceſſitate ſalutis, vt de calice bibant Laici.

Etiam præſcriptam à Chriſto baptizandi formā mutari licere vult Brentius.

Sectarij nō quòd eſſe neceſſariā iudicēt, ſed in contemptū Eccleſiæ defendūt communionē vtriuſque ſpeciei, vt homines aſſuefaciāt Cōciliorū decreta contemnere.

Sed quia Conciliorum hoc decretum eſt, non quòd diuerſum ab illis ſentiatis, ſed vt aſſuefaciatis homines ea contemnere quæ decernuntur in Conciliis, vt eos Eccleſiam non audire doceatis, vt ſeparationis ab illa conſiliorum autores ſitis: hæc eſt & non alia cauſa, quamobrem tantoperè calicem vrgetis: quem ſi permittendum eſſe Concilium ſtatueret, vel ob ſolam cauſam hanc, quòd ita Concilium ſtatuiſſet, negat eo ſe magiſter veſter vſurum, ſed in deſpectum Concilij, velle ſe aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque ſpecie potiri, & planè eos anathema habere, quicunque autoritate talis Concilij potirentur vtraque. Quódque Sacramentariis & Anabaptiſtis alicubi vitio dat, facit ipſe dum nonnulla quæ recta eſſe ſcit, in Papæ Conciliorúmque deſpectum abrogare conatur. Dat enim alicubi conſilium, vt homo Chriſtianus tempore Quadrageſimæ & Paſchatis non confiteatur, nec ad Sacramentum accedat, & cogitet ita: Ecce quando hoc præcepit homo, Papa ſcilicet, ob idipſum nō faciam: & ſi non præcepiſſet, vellem facere. Faciam autem alio tempore, quo non præcepit, quando & quomodo mea libera voluntas me tetigerit. Non diſſimilia de ieiuniis alicubi ſcribit, exemplum imitatus Aërij hæretici, qui & ipſe ante mille ducentos annos negauit ſe ieiunaturum cum Eccleſia, ſed ſi omniuò, inquit, volo ieiunare, qualemcunque diem eligam à meipſo, & ieiunabo propter libertatem.

Idē de Cōfeſſione parte 3. parag. 14

Cōtēptores præcepti Eccleſiaſtici de ieiuniis Aëriani.

Sectarij docent contra verbum Dei contemnēdam eſſe Eccleſiam.

Huc igitur ſpectatis eiuſmodi ſcriptis veſtris, vt & Conciliorum & Pontificum autoritatem omnem contemnere doceatis. Et hoc eſt, quod ſibi ferendum non eſſe putāt viri Chriſtiani, Catholici & Orthodoxi, qui cùm ſciant ſicut aliis de rebus nonnullis, ita de calice ſumendo à Laicis nullum eſſe Chriſti pręceptum aut interdictum: de audienda verò Eccleſia manifeſtum eſſe Chriſti pręceptum, & quidem tale, vt niſi quis ei paruerit, eodem quo Ethnicum loco Chriſtus eum haberi iubeat, cùm primis indignum eſſe iudicant, id quod à vobis decernitur, tanquam à Deo præceptum obſeruari vos ab omnibus velle. Quod verò citra dubitationem omnem à Chriſto præceptum eſt, contemni, & pro nihilo duci. Intolerabilis hæc eſſe videtur piis omnibus arrogantia veſtra, ſumma cum amentia

Matt.18

amentia coniuncta : qui quod vobis videtur, id eſſe Dei verbum, id haud aliter quàm ſi præceptum eſſet à Deo, vultis ab omnibus obſeruari : manifeſtum verò Dei verbum, homines aſpernari docetis.

Addit Brentius : Quòd ſi de illis capitibus piæ doctrinæ, quæ iam recenſuimus, aliquid obſcuritatis reliquum eſt: hoc ſi fuerit in homine pio quidem, ſed inerudito, certè res ipſæ quantum ſatis eſt, notæ ſunt ei, & quod adhuc ignorat, docebit eum vnctio, ſicut Ioannes loquitur. Hoc *1. Ioan. 2* verum eſt Brenti de nobis, qui nos Catholicos eſſe profitemur, & ſumus per Dei gratiam. *Quos vnctio de ſcriptura doceat, quos non.* Sed & illud quod ſubiungis, (Si verò fuerit in Aſoticis, non mirùm eſt, quãdoquidem Deus huius ſeculi ſolet mẽtes incredulorum excæcare, ne illuceſcat illis lumen Euangelij,) verum eſt de vobis. Vos enim eſtis Aſotici illi, quorum Deus huius ſeculi mentes excæcauit, qui ſi cæci eſſetis, hoc eſt, ſi vos eſſe cæcos agnoſceretis, peccatum non haberetis: nunc autem ob hoc ipſum quia vos videre in Scripturis præ cæteris *2. Cor. 4* perſuaſum habetis, perpetua cæcitas in vobis manet. *Ioan. 9* Sed abeant, inquit Brentius, Aſotici, Nos cùm loquimur de perſpicuitate ſacræ ſcripturæ, non reſpicimus ad Eccleſiã Aſotorum, ſed ad Eccleſiam piorum, cui ſcriptura in rebus ad æternam ſalutẽ cognitu neceſſariis tam clara, tam perſpicua eſt, vt iuxta Prophetam, Gentes ambulent in lumi- *Eſa. 60* ne eius, & Reges in ſplẽdore ortus eius. Et nos Brẽti cùm loquimur de perſpicuitate Scripturæ, non reſpicimus ad veſtram Aſotorum Eccleſiam, ſed ad Eccleſiam piorum, in quo nos eſſe confidimus. In ea quàm plurimos eſſe certum eſt, qui fidem de quatuor iſtis à te propoſitis certiſſimam habent : quorum pars multò maxima cùm ſacræ Scripturæ libros non viderit quidem vnquam, tantum abeſt, vt quæ ſunt in illis abſtruſa, intelligat : perſæpè tamen inter eos reperire licet non paucos, qui ſunt in fide conſtantiores, quàm ex iis multi, qui ſibi plurimum eſſe videntur in Scripturis exercitati.

Proſequitur Brentius : Quemadmodum Deus populum ſuum Iſraeliticum quondã ita gubernauit, vt etiamſi non haberent Monarcham, tamẽ in ſummis periculis excitaret Iudices, quos nos Heroas vocare ſolemus, qui populum ab iniuria hoſtium mirando modo vindicarent: ac

poſteà cùm iam Monarchia & ſucceſſio inſtituta eſſet, excitauit tamen Prophetas, qui in extrema neceſſitate viam euadendi demonſtrarent: ita Deus ipſe temporibus gubernat Eccleſiam ſuam, vt etiamſi aliquæ tenebræ inciderint, & ordinarij ſucceſſores non ſint amplius Eccleſiæ amici, ſed hoſtes & perſequutores, tamen in tantum non deſerat eam, vt ſi nõ ſit alius, qui tenebras diſcutiat & hoſtibus obſiſtat, Heros quiſpiam ſiue Eccleſiaſticus, ſiue Politicus ex lapidibus excitetur. Fatemur & nos Brẽti, quòd variis modis Eccleſiæ ſuæ proſpexit ſemper Deus, non ſolùm ante, verùmetiam poſt Chriſtum natũ & mortuum.

Deus nunquã nõ excitat inſignes Eccleſiæ ſuæ propugnatores, & quinam illi potiſſimùm.

Defecerunt Monarchæ nonnunquàm, ſicut Conſtantius, Iulianus, & alij: quin & ordinarij ſucceſſores (non tamen in Cathedra Petri) deſierunt eſſe Eccleſiæ amici, ſed hoſtes & perſequutores facti ſunt. Quod & nunc vſu veniſſe alicubi non ignoramus, vbi & Principes defecerunt, & Catholicis & Orthodoxis Epiſcopis & Sacerdotibus Lutherani vel Zuingliani ſucceſſerunt: neque tamen vel deſeruit vnquam Deus Eccleſiam ſuam, vel nunc etiam deſerit. Surrexerat Arius, excitauit Deus Heroas illos, Liberium, Athanaſium, Hilarium. Exortus eſt Macedonius, produxit in aciem contra eum Damaſum, Gregorium Nazanz. & Baſilium. Erupit alicunde Neſtorius, emiſit Cæleſtinum Roman. Pontif. & Cyrillum Alexandrinum Archiepiſcopum. Emerſit è neſcio quibus tenebris Eutiches, oppoſuit illi fortiſſimum Leonem. Sic aduerſus Valentinum, Irenæum: contra Marcionem, Tertullianum: contra Celſum, Origenem: contra Nouatum, Cyprianum: contra Heluidium, Iouinianum, Vigilantium: Luciferianos, Hieronymum: contra Donatiſtas & Pelagianos, Auguſtinum: cnntra Monothelitas, Agathonem: contra Iconomachos, Taraſium: contra Berengarium, Lancfrancum, Guimundum, Algerum: contra Henricianos & Petrobruſſianos, Petrum Abbatem Cluniacenſem: contra Petrum Adelhardum, excitauit Bernardum: ac quocunque tempore hæreſes emerſerũt, ſemper extiterunt ſingulari Dei beneficio viri, ingenio, doctrina, eloquentia præſtantes, qui partim ſcripturarum eas autoritate, partim eccleſiaſtica traditione confutarũt. Nec hoc infelici noſtro ſeculo defuit Eccleſiæ ſuæ Deus. Nam cùm erupiſcetis alicũde vos

Lutherani,& ex vobis nati Zuingliani, mox Muncerani, ſiue Pacimontani,& alia plurima hæreticorum portenta, produxit contra vos in aciem Deus multos ingenio minimè vulgari & excellenti doctrina præditos, per quos inſa na rabies veſtra comprimeretur.Inter alios inſignē etiam illum pietate virum Ioannem Epiſcopum Roffenſem,qui pro fide atque Eccleſia Catholica vitam etiam ſuam cum ſanguine profundere non dubitauit. *D. Ioannes Roffenſis.*

Conatur nunc oſtendere Brentius, ſcripturam non obſcuram,ſed perſpicuam,non tenebris inuolutam, ſed luce illuſtratam eſſe.Profert igitur ex Pſalmo primùm:Lex Domini immaculata conuertens animas, teſtimonium Domini fidele,ſapientiam præſtans paruulis. Iuſtitiæ Domini rectæ lætificantes corda,præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Quomodo autem erit lucidum, inquit, quomodo illuminabit oculos, ſi eſt obſcurum? Rectè Dauid præceptum dicit lucidum, non vniuerſam ſcripturam, quæ etiamſi lucida eſt Dauidi, aut aliis afflatis prophetico ſpiritu,non ſtatim dilucida eſt omnibus, qui tenent Grammaticam, & habent ſenſum communem. Præceptum autem Dei vnicum eſt, Dilige: quo quid eſſe poteſt lucidius? Cæterùm an hoc ita vt præceptum eſt, expleri in hac vita poſſit, quantæ ſunt ea de re contentiones? Negatis vos, & impoſſibilia Deum præcepiſſe vultis: aiunt Catholici, qui certò perſuaſum habent, nihil minùs in eum cadere poſſe, qui ſumma bonitas eſt, cuius miſericordiæ non eſt numerus, quàm quòd exigat à nobis, quæ nos præſtare non poſſe ſcit, & niſi præſtiterimus,tranſgreſſi præcepti ſui pœnas expetat. Eſt itaque dilucidum hoc Domini præceptum, quo lex impletur vniuerſa,cui ſi per nos fuerit ſatisfactum,iam non modò ſcimus,verùm & habemus omnia, quæ ſunt nobis ad ſalutem neceſſaria.Neque tamen propterea non multa nobis in ſcripturis occurrunt obſcura. Cæterùm hoc præceptum,ſicut ex Clemente Alexandrino paulò antè docuimus,etiam abſque literis diſcitur, & eſt ſpirituale quoddam decretum in cordibus hominum ſcriptum. *Pſalm.18* *Præceptū Domini lucidū, lucerna item & lumen,etſi multa in ſcripturis obſcura.* *Rom.13* *Lib.3.pædagogi.cap.11*

Profertur & alius locus:Lucerna pedibus meis verbum tuum,& lumen ſemitis meis.Quomodo verbum Dei eſt lucerna,quomodo lumen,ſi eſt obſcurum? Hic quoq; ſan- *Pſal.118*

ctus Dauid non de perplexis tractat quæſtionibus, quales de ſcripturis exiſtunt non paucæ, ſed de præceptis rectè viuendi, quæ prælucent & indicant, quid expetere, quid fugere debeamus, præcipuè verò de præcepto dilectionis, quod qui ſeruat, ſecurè ambulat. Pręclarè enim dictum eſt ab Auguſtino: Dilige & fac quod vis. Qui docet etiam alio loco, ſummam & ſcopum Scripturę totius nihil aliud eſſe, quàm charitatem. Quam ſi quis ita intelligat, vt ſententiam adferat ædificandæ charitati vtilem, etiamſi non hoc dixerit, quod ille quem legit, eo loco ſenſiſſe probatur, non pernitioſè fallitur, quandoquidem ea ſententia fallitur, qua ædificat charitatem, quæ finis eſt pręcepti: ſed ita fallitur, ac ſi quiſquam errore deſerens viam, eò tamen per agrum pergat, quò etiam via illa perducit. Hæc lucerna ſi vobis quoque prælucеret Brenti, minùs & vos pernicioſè falleremini, nec inflati ſenſu carnis veſtræ, vltrò à Chriſti corpore Eccleſia ſepararemini. Cæterũ ſi maximè quis hæc Pſalmi verba torquere velit ad legem totam, non propterea quadrat in quemlibet Grammatices peritum, ac multò minùs in laicum imperitum, quod quadrat in ſanctum Prophetam Dauid. Neque quia dixit Dauid: Super ſenes intellexi, Super omnes docentes me intellexi, ſtatim idem aut idolo veſtro Iſlebienſi, aut cuiuis è vulgo dicere licebit.

De doctrina Chriſtiana libr. 1 cap. 35. & 36

Pſal. 118

Matt. 5

Lucida qui dẽ Apoſtolorũ prædicatio, ſed nõ æquè ſcriptura.

Adfert & alium locum: Vos eſtis lux mundi: ergo, inquit, prædicatio Apoſtolorum, quæ eſt ab ipſis excepta & literis mandata, non eſt obſcura. Et ſi alicubi locus eſt obſcurus, tamen alius eſt apertus & perſpicuus. Erant reuerà lux mundi Apoſtoli, qui cùm eſſent Spiritu Dei pleni, quod erat in Prophetis obſcurum, ſic eos explicaſſe dubium non eſt, omnem vt caliginem ex animis hominum deterſerint. Quare libenter illud tibi concedimus Brenti, quòd eorum prædicatio non obſcura, ſed lucida fuerit: Sed quòd æquè ſint lucida, quæ ab ipſis excepta, literiſq; mandata ſunt, nemo tibi ſanus conceſſerit, cùm non ſine cauſa dictum ſit ab Hieronymo, quòd habet neſcio quid latentis energiæ viua vox, & in aures diſcipuli de doctoris ore trãſfuſa fortiùs ſonat, & plùs afficit, & alit pleniùs, & altiùs in animo ſedent, quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicentis affigit. Vita quædam orationis

In prologo Biblia.

eſt

eſt actio, qua cùm ſcriptura deſtituta ſit, quæ quaſi factitia vox quædam eſſe videtur, veræque vocis vtcunque imitatrix, perinde efficax vt viua vox eſſe non poteſt, vt nec illud celebratum temerè fuerit, in ſcriptis Demoſthenis magnam Demoſthenis partem abeſſe. Quod poteſt de Paulo quoque totidem verbis dici, quem non ſine cauſa Mercurium appellatum fuiſſe ſcribit Lucas. *Act. 14*

Quamobrem nihil erat Brenti, cur venerabilem virum Petrum à Soto tam grauiter inſectareris, quòd is verbum ſiue ſermonem, aut prædicationem à ſcriptura diſtinxerit, quódque plus in verbo ſiue viua voce lucis eſſe dixerit, quàm in Scriptura, cùm ita ſe rem habere vel ſenſus ipſe communis indicet. Nec erat cauſa, quamobrem ipſe te ridendum inſulſis tuis iocis præberes, dum nobis ridiculum Petrum facere conaris. Nam vt verum ſit, quod à te ſcribitur, quòd ſententiæ ac res, quæ continentur literis ſacrorum Scriptorum, manent eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis, ſiue recitentur lectione, non hac tamen de re agebatur inter te & Petrum. Nunquam enim is negauit, quòd ſententiæ ac res, quæ continentur literis ſacrorum Scriptorum, manent eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis. Cur enim id negaret, quod indubitanter verùm eſt? Cæterùm duo ſunt, quæ negauit Petrus. Vnum, quòd omnia ſcriptis eſſent comprehenſa, quæcunque ſunt voce prædicata. Alterum, quòd perinde lucida ſint, quæ ſcripto comprehenſa nunc habemus, atque fuêre tum, cùm ipſi ea voce ſua prædicarent Apoſtoli. Hæc fuit cauſa Brenti, quamobrem ille verbum, ſermonem, Euangelium, prædicationem, à Scriptura diſtinguenda eſſe putaret, vt & latiùs patere verbi ſiue Euangelij, quàm Scripturæ nomen indicaret, & non perinde clara nunc eſſe, quæ comprehenſa ſcriptis habemus, atque tum fuerunt, cùm eſſent Prophetarum & Apoſtolorum voce prædicata, demonſtraret, atque ita duplicem veſtrum errorem confutaret, qui & nihil in ſcripturis obſcuritatis eſſe & ſicut Patres olim veſtri priſci illi hæretici perſæpè feciſſe leguntur, nihil præter Scripturas recipi debere contenditis. Nunc tu Sophiſtam quendam agere videris, nec aliud quicquam, niſi tenebras offundis lectori

Non malè diſtingui Scripturā à prædicatione verbi Dei.

lectori, dum aliud impugnas, quàm quod à Petro dictum eſt, ioco intereà quoſdam & fabulas admiſcens, ſcurra quàm Theologo digniores.

2. Pet. 1. Adfert iterum aliam ſcripturam: Habemus, inquit, firmiorem ſermonem Propheticum, cui dum attenditis ceu lucernæ apparenti in obſcuro loco, rectè facitis. Vocat Propheticum ſermonem lucernam lucentem in obſcuro loco, hoc eſt, illuſtrantem obſcura: quomodo autem illuſtraret obſcura, ſi ipſa eſſet obſcura? Sed ſi tam clara ſunt & illuſtria Prophetica ſcripta Brenti, ſi nihil in eorũ oraculis, ſi nihil in figuris legis obſcurum eſt, cur vmbræ vocantur? cur lucem vocamus Euangelicam? niſi quæ figurarum inuolucris tegebantur in lege, per Euangelium ſunt in apertum prolata. An erant omnibus clariſſima, quæ de Chriſto fuerunt à Prophetis prædicta? Legerat vir Æthiops Eunuchus locum ex Eſaia Propheta: Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, &c. Clara ſunt verba: num ideo ſtatim intelligebat, quòd eſſent de Chriſto dicta? Imò niſi Philippus acceſſiſſet, & ei locum explicuiſſet, de ſe ne Propheta dixerit, an de alio aliquo, vir Æthiops ille neſciuiſſet. Quin & ipſi Domini diſcipuli, poſt tot ſermones auditos, poſt tot viſa miracula, poſt tot notas & indicia, quæ de Chriſto Prophetæ prædixerant, non priùs intellexere Scripturas, quàm Chriſtus illis aperiret ſenſum, vt illas intelligerent. Iam Paulus ad Corinthios de claritate Moiſi Chriſtíque diſputans, tantum eminentis claritatis Euangelio tribuit, vt dicat, id quod claruit in hac parte (de lege loquitur) ne glorificatum quidem fuiſſe. Quid quòd data opera Deus vaticinia de Chriſto non quibuſlibet eſſe perſpicua voluit, quemadmodum etiam in terris prædicari noluit ante mortem quòd eſſet Meſſias? quòd ſic expediebat ad peragendum humanæ ſalutis negotium. Cæterùm vbi iam Apoſtoli nunciarunt, ea eſſe peracta, quæ prophetæ prædixerãt, tum & lex collata cum factis erat dilucidior, factúmque eſt, vt & lex adſtrueret fidem Euangelio, & Euangelium illuſtraret legis ænigmata. Et hoc ſenſit Petrus, cùm propheticum ſermonem ſimilem facit lampidi lucenti in caliginoſo loco: cuius Prophetici ſermonis quin pleraque dilucida ſint, quis eſt qui eat inficias? Sed quòd omnibus ex æquo clara ſint omnia & per

Quomodo ſermo Propheticus Petro lucerna lucens & ſcriptura tamen ſæpè obſcura.

Actor. 8

Eſa. 53

Lucæ. 24

2. Cori. 4

Matth. 16

& perſpicua, hoc ne tu quidem Brenti affirmare audes, qui dum Scripturæ locos obſcuriores per alios magis apertos explicari vis, an non apertè eſſe quædam in Scripturis difficilia & obſcura confiteris? Nemo eſt qui dubitet, quin certiſſima ſit in libris Canonicis veritas, intereà tamen certum eſt & hoc, quòd ea nonnunquam figurarum & ænigmatum inuolucris obtecta eſt, vt egeat ſcrutinio & interprete: ſiue quòd Deus ita voluerit exercere ſimul, & excitare noſtram tarditatem, ſicut ex Auguſtino paulò antè demonſtrauimus: ſiue quòd iucundior eſt veritas, & acriùs afficit animos hominum, cùm eruta fuerit, & per tenebras inuolucrorum nobis illuxerit, quàm ſi fuiſſet quorumlibet oculis expoſita: ſiue quòd illum ſapientiæ thezaurum noluerit quibuſlibet proſtituere, nec margaritas ante porcos proiicere. Planum igitur iam eſt, quòd ſint in Scripturis obſcura pleraque. Quid enim ſibi vult illud, quod Chriſtus apud Ioannem Iudæis dixit: Scrutamini Scripturas, ſi nihil habent obſcuritatis? Certè ſolem ſcrutari nō dicimur, qui cunctorum oculis eſt expoſitus: quod autem abditum eſt, id rectè ſcrutari dicimur.

Vtilis nobis ſcripturæ difficultas.

Ioan. 5

Vnde autem iſtæ tenebræ Brenti, inter vos? vnde tanta de ſenſu trium verborum, Hoc eſt corpus meum, digladiatio, ſi ſacra Scripturá vndequaque eſt clariſſima? Vos probatis è ſacris literis, in Euchariſtia eſſe corpus Domini naturaliter: qui ſunt partis Zuinglij ſiue Caluini, docent ex iiſdem, quòd ſit in ſigno tantùm. Si nihil eſt in Scripturis obſcuritatis, cur ſic inter vos tanta de re diſſideris? cur etiam de iuſtificationis articulo, quem præcipuum eſſe vultis Chriſtianæ doctrinæ locum, ſic inter vos ipſi dimicatis? Verùm hac de re ſatis. Iam enim abundè nobis demonſtratum eſſe videtur, quòd multa in Scripturis difficilia ſunt & obſcura, quódque qui contrarium aſſerunt, non modò mundo réque ipſa reclamante, verumetiam ſuis ipſorum ſcriptis ac ſuorum diſſidiis refellentibus, falſi conuincantur.

Obſcuram eſſe Scripturā Hæretici vel inuiti probāt ſuis ſcriptis, ſuorúmque diſſidiis.

Nunc ſecundo loco de eo nobis diſſerendum venit, an extra ſcripturam pleraque credenda tradita ſint Eccleſiæ. Negat Brentius, ait Petrus. Profert Brent. ex Pau. Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt per

De traditionib' præter Scripturam recipiédis.

2. Tim. 3

tis iudicio Eccleſiæ, quæ fundamentum eſt fidei, cur non in cæteris eius ſtabitis autoritati? Hæc quidem Petrus. Cæterùm Brentius vt fumum offundat oculis legentium, confundit omnia, nec ordinem eum ſeruat, quo & ipſe in ſua confeſſione & Petrus vſus eſt in Catholica aſſertione. Hoc eſt illius omne ſtudium, vt dicteriis, ſannis, ſalibus, cachinnis in Petrum ludat, & eum impotentibus ſuis conuitiis exagitat: quibus nos relictis, quoniam ſcurram quàm Theologum decere magis videntur, ordine rem explicabimus, atque ita tractabimus, vt qua de re agitur, in ea maximè verſemur, & eam ſic ſub oculos legentium ſubiiciamus, vt quod ait Petrus, id eſſe veriſſimum, facilè cuiuis conſtare queat.

Propoſitum & fundamentũ Brẽtij in traditionibus reiiciendis.

Brentio fuit propoſitum probare, quòd in Scriptura contineatur omnis doctrina, nobis ad veram & perpetuam ſalutem cognitu neceſſaria: Quod eo conſilio fecit, vt vetus illud hæreticorum axioma tueri poſſet, neque credi, neque recipi præter Scripturas quicquam oportere: quod cùm aliis hæreticis, tum Arianis præcipuè fuit valdè familiare. Petrus à Soto minimè negauit omnia contineri in Scripturis, ſed in genere. Nam & hoc inter alia docet Scriptura, ſeruandas eſſe traditiones, audiendam eſſe Eccleſiam. Itaque profert exempli cauſa nomen homouſion, quod Arianis ideo viſum eſt recipi non oportere, quòd in Scripturis nuſquam reperiretur. Porrò Brentius, priuſquam de eo concedat aliquid, quod ſemel in animum induxit, ab Arianorum ſententia ſe non multùm abhorrere, ſicut olim & magiſter eius Lutherus, non obſcurè præ ſe ferre videtur. Sic enim loquitur: Nam quòd exiſtimat Conciliis acceptum ferendum eſſe, quòd habeamus nomen homouſij, ſatis perſpicuè ſignificat, quàm oſcitanter doctrinam veræ Eccleſiæ expendat. Laudamus maiorum noſtrorum ſtudium & diligẽtiam, quòd operam dederint, vt doctrina de vera & æterna diuinitate Chriſti, pura & ſyncera ad poſteros tranſmitteretur; ſed quantas turbas hoc homouſij nomen excitauerit, non eſt obſcurum. Fingamus autem nihil periculi ex vocabulo ortum: quid, ſi rem ipſam probè tenuiſſemus, num nouum vocabulum fuiſſet nobis neceſſarium?

De nomine homouſij.

Verba Brẽtij.

Nicæ

Nicænum concilium, & pij Scriptores illuſtrarunt æternam diuinitatem filij Dei, idque non è ſuis ipſorum ſomniis, ſed è ſacra Scriptura. Num ergo Eccleſia amiſiſſet huius neceſſariæ rei cognitionem, niſi nouum homouſij vocabulum fuiſſet excogitatum? Fortaſſis omnia fuiſſent tranquilliora, ſi maiores vt veterem Scripturæ ſacræ doctrinam, ita etiam vetera rerum vocabula retinuiſſent. Quare non video, quàm magnus ſit Conciliorum vſus, ſi nihil aliud egerint, quàm vt noua veterum rerum vocabula excogitent.

Brentius Arianus fauens, Concilio Nicæno detrahit. Quæ eſt hæc animi impotentia? quod contentionis ſtudium? quæ libido non tam veritatis inueſtigandæ, quã victoriæ quoquo modo conſequendæ? Nicæni quoque Concilij, quod ſemper ſacroſanctum eſt habitum, autoritatem eleuare, nec obſcuram in Arianos voluntatis inclinationem potiùs indicare velle, quàm vt de ſententia tua moueri te patiare. Quid enim aliud hæc ſcribẽs Brentius, quàm Arianis patrocinari videtur? Qui enim fuerunt, quos magis homouſij nomen offenderet, quàm Ariani? de quibus narrat Ruffinus, quòd cùm fuiſſent Arimini congregati, tanquam ignotum & à Scripturis alienum ſermonem auferendum id eſſe putauerunt. Quod ipſum ab iis quoque factum eſſe ſcribit Socrates, qui Philippis ciuitate Thraciæ conſtituti ſeparatim concilium fecerant, & manifeſtè homouſion anathemate damnauerant. *Li. 1. ca. 21* Contrà Catholici, Liberius, Athanaſius, Hilarius, & qui cum eis faciebant, extrema quæque ſibi perferenda eſſe priùs putauerunt, quàm hanc ſibi vocem eripi paterentur. *Li. 4. ca. 19.* Nec alio fuit animo Baſilius, de quo teſtatur hiſtoria Theodoriti, quòd cùm Cæſareæ Præfectus eum placidè alloquutus hortaretur, vt tempori cederet, neque tot Eccleſias in diſcrimen adducere vellet tenui dogmatis exquiſitione, multa Cæſaris verbis promittens, ſi nomen homouſij reliquiſſet. Reſpondit vir ille ſanctus, Adoleſcentulis tales ſermones congruere: nam hos & iis ſimiles huiuſmodi rebus inhiare. Qui verò diuinis eſſent literis innutriri, nullam eos illarum ſyllabam in diſcrimen venire pati poſſe, ſolereq; ſi res ita poſtulet, nullum genus mortis pro illis ſubeundum recuſare.

Religio Pa Vides Brenti, quemadmodum etiam pro ſyllaba, priuſquàm

quàm eam in diſcrimen venire permitterent, oppetendam eſſe piis mortem Baſilius exiſtimauerit. Quin & de iota vno, quantum certamen fuit inter Catholicos & Arianos? qui ſic inter ſe iam conuenire viſi fuerunt, vt propter acceſſionem vnius tantùm iota diſſiderent. Quem enim cõfitebantur Catholici eſſe Patri homouſion, cum Ariani iota tantùm addito, dicebant ὁμοιούσιον, ſub hac vnica litera ſuum errorem occultantes, cùm filium intelligi vellent ſimilem Patri largitate gratiæ, non proprietate naturæ. Exigebatur à Catholicis, ne tantoperè digladiarentur de vna litera: ne nimio ſtudio contentionis impedire velle concordiam viderentur: verùm id inſignes heroës illi, Liberius, Athanaſius, Hilarius nulla ratione ſibi perſuaderi paſſi ſunt. Nec mouebantur quicquam ea re, quòd offenſurum pleroſque nomen homouſij, magnáſque turbas eſſet excitaturum. *trum etiam pro ſyllaba & iota vno certantium contra Hæreticos.*

Sed ipſum potius loquentem Athanaſium audiamus: Definite, inquit, cauſificationibus iſtiuſmodi contra Patres grunnire: alioqui reſtat, vt etiam cruci Domini obmurmuretis: quoniam ea Iudæis ſcandalum eſt, gentibus verò ſtultitia, vt dixit Apoſtolus. Cæterùm quemadmodũ crux mala non eſt, nobis enim credentibus Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia, etiamſi Iudæi inſaniant: ita quoque Patrum verba mala non ſunt, ſed vtilia iis qui ea legitimè perlegunt, vímque in ſe continent omnis hęreſis extinguendæ, etiamſi Ariani ſubinde rumpantur ſemetipſos condemnantes. Quem ſequutus Hilarius quoque: Malè, inquit, ſanctis rebus præiudicatur, ſi quia non ſanctæ à quibuſdam habentur, eſſe non debeant. Non ergo gloriemur in cruce Chriſti, quia ſcandalum eſt mundo: neq; in viuente Deo mortem prædicemus, ne ab impiis mortuus Deus arguatur. Malè intelligitur homouſion: quid ad me benè intelligentem? Quàm diuerſa fuit iſtorum ſententia Brenti, quàm pugnans cum ea, quam tu profers? Cùm enim viderent Arianos non aliam ob cauſam hanc vocem homouſion repellere, quàm quòd & eorum hæreſim aperiret, & ſanam Eccleſiæ doctrinam, quæ minùs apertè fuerat in Scripturis expreſſa, claram & perſpicuam redderet omnibus, quantò magis de ea abolenda laborabant Ariani, tantò vehementiùs obſtabant Patres Catholici, tantó-

Athanaſius in epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ.

1.Cor.1.

Hylarius de Synod. aduerſus Arianos.

Etiã Ariani vociferabãtur ſicut nunc Lutherani; quòd in ſcripturis omnia continētur, quòd præter eas recipi nihil oporteat.

que diligentiùs eam, quaſi pro munimento quodam & arce contra illorum impias commentationes inſcripta referendam curabant: nihil ea re deterriti, quòd ſicut nunc Lutherani, ſic tum quoque clamabant Ariani, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, contineri in Scripturis omnia: non oportere nouas voces proferri: non debere præter Scripturas quicquam recipi.

Pſal.49 *Matt.4* *Tit.1* *Act.17* *1.Cor.15*

Quid enim ad hæc Athanaſius? Nihil id refert, inquit, ſi quis voces in Scripturis non repertas vſurpet, quàm diu pias ſententias complectitur. Contrà hæreticus tametſi voces ſuas è ſacris literis mutuetur, nihilominùs ſuſpectus animóque corruptus audiet à Spiritu ſancto: Quare tu enarras iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamētum meum per os tuum? Ita quoque Diabolo de Scripturis loquenti, os à Domino obturatum eſt. Contrà beatus Paulus etſi ex alienis literis loquatur, Cretenſes ſemper mendaces: & illud, Ipſius & genus ſumus, & illud, Corrumpunt bonos mores colloquia praua: tamen ſanctus cùm ſit pium animum gerit, & Chriſti mentem tenens, magiſter gentium eſt in fide & veritate: & quæ loquitur, cum pietate loquitur.

Hila. lib. 1 aduerſus Conſtantiũ.

Num autem ab hoc diſſenſit Hilarius? Is verò cùm induxiſſet Conſtantium loquentèm: Nolo verba, quæ non ſcripta ſunt diei: Dici, inquit, priùs, ſi rectè dici putas? Nolo aduerſus noua venena, nouas medicamētorũ comparationes: nolo aduerſus nouos hoſtes noua bella: nolo aduerſus nouas inſidias conſilia recentia? Si enim Ariani hæretici idcirco homouſion hodie euitant, quia priùs negauerũt: nónne tu hodie idcirco refugis, vt hi nunc quoq; denegent? Nouitates vocum, ſed profanas, deuitari iubet Apoſtolus: tu cur pias excludis? cùm præſertim ab eo dictũ ſit: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt. Innaſcibilem ſcriptum nuſquam legis, nunquid & hoc negandũ erit, quia nouum eſt? Decernis ſimilem patri filium. Euangelia non prædicant; quid eſt, quòd non refugis hanc vocẽ? In vno nouitas eligitur, in alio ſubmouetur: vbi impietatis occaſio patet, nouitas admittitur: vbi autem religionis maxima & ſola cautela eſt, excluditur. Sed Diabolici ingenij tui fallentẽ ſubtilitatẽ non tacebo: Similem, quod ſcriptum non eſt, decernis patri filium prædicari, vt æqualem Chriſtum Deum, quod eſt ſcriptum, taceas,

11 Quæſo Brenti, non eadem rectè vobis quoque dici poſſunt? Num & vos à nouis vocibus abſtinetis, quę ſacris literis non continentur? Imputatiuam iuſtitiam veſtram vbi legiſtis in Scripturis? Reputari nobis fidem ad iuſtitiam, beatum eſſe cui non imputauit Dominus peccatum, propter Christum non reputari nobis delicta noſtra, legimus in Scripturis. Quòd verò docetis vos, iuſtitiam Chriſti nobis ad iuſtitiam reputari, ac ſi noſtra eſſet, non ſolùm in Canonicis, verùm ne in veterum quidem Orthodoxorū libris temerè quiſquam ſcriptum reperiet. Intereà tamen hoc vos dogma veſtrum ita veſtris obtruditis, vt niſi quis id firmiter credat, eum ſalutem cōſequi poſſe negetis. Sic ipſi falſum eſſe demonſtratis axioma veſtrum, quòd in Scripturis omnia contineantur ad ſalutem neceſſaria, quódque præter eas credi nihil, recipi nihil oporteat. Nam certè non verè nos eſſe iuſtos, ſed imputatiuè, vel non eſſe iuſtos, ſed pro iuſtis imputatione haberi, quatenus Chriſti iuſtitiam per fidem poſſidemus, neque ſcriptum, neque pictum eſt vſquam in Scripturis Canonicis. Ac ne in vllis quidem vel veterum, vel etiam recentiorum Doctorum ſcriptis, qui ante quadraginta hos annos vixerunt.

Imputatiuā iuſtitiā hæretici ſtatuunt ſine ſcriptura.

12 Quid autem quòd aſſeritis, omni homini ad remiſſionem peccatorum aſſequendam neceſſarium eſſe, vt credat certò & abſque vlla hæſitatione proprię infirmitatis & indiſpoſitionis peccata ſibi eſſe dimiſſa, nec eſſe quenquam verè iuſtificatum, niſi qui credit ſe eſſe iuſtificatum, & hac ſola fide iuſtificationem & abſolutionem perfici: hominē renatum & iuſtificatum teneri ex fide ad credendum ſe certò eſſe in numero prædeſtinatorum, & in finem vſque magnum illud perſeuerantiæ donū habiturum, abſoluta quadā & infallibili certitudine. Hæc & alia pleraque, quę vos non alio prope loco, quàm quo fidei articulos in ſymbolum Apoſtolorum relatos haberi vultis, vt niſi quis ea crediderit, ſaluum fieri poſſe negetis, vbi in Scripturis reperiuntur? Quin aduerſantur illis potiùs, quemadmodum in exordio huius libelli demonſtrauimus. Conaris tu quidem Brenti commentum hoc veſtrum ſtrenuè defendere, productis etiam nonnullis & Scripturæ Canonicæ & ſanctorum Patrum teſtimoniis, ſed quæ ſi quis diligentiùs ex-

pendat non magis ex illis elici poteſt,quod aſſeritis,quàm ex pumice lac. Quod facilè demonſtrare poſſemus:verùm non eſt pręſentis inſtituti.

Bucc. Brentio cōtradicit de certitudine gratiæ.

Ne veſtris quidem omnibus commentum hoc veſtrum probatur. Veſter eſt Bucerus,at is,neque ſolus,verè docet humanam eſſe cogitationem ſine Dei verbo natam,quod vos aſſeueratis,tranquillitatem & pacem conſcientiæ fieri per abſolutionem ſiue annunciationem Euangelij. Sunt, inquit Bucerus, ex noſtris qui affirmant ſingularem energiam habere,ſi quis priuatim Euangelium audiat,& ſeſe pronunciari abſolutum. Tum demum,inquit, certus es,id propriè ad te pertinere,cũ tu priuatim ac propriè abſolueris. Sed quòd priuatim abſolui ab homine, hoc eſt,ſeorſum audire gratiæ promiſſionem, per ſe momentum aliquod ad confirmandam conſciẽtiam habeat, & tum demum certum habeas,Euangelium ad te pertinere,cùm tu propriè ac priuatim abſolueris, cogitatio humana eſt ſine verbo Dei. Vides Brenti, quemadmodum veſtri quoque confitentur,commentum hoc veſtrum humanam eſſe cogitationem ſine verbo Dei? Hanc tamẽ vos cogitationem veſtrã,hanc viſionem cordis veſtri,ſummo ſtudio & auribus & animis hominum inculcare ſtudetis: nec alio loco,quàm quo Dei verbum ab omnibus recipi vultis & adorari. Et eſt certè Bucerus inter veſtros non poſtremi nominis:doctrina idolo veſtro Iſlebienſi nihilò inferior,linguarum verò peritia,tum & Latinè ſcribendi facultate multò ſuperior. Noli putare Brenti,quòd ſine cauſa Deus, ſicut extremi iudicij diem ,ita iuſtificationem quoque noſtram,gratiæque ſuæ conſequutionem nobis non eſſe certiſſimam voluerit: imbecillioribus enim iſta certitudo ſuperbiæ quædam eſſet occaſio. Nam ſi qui perſuaſum habent apud Regem aliquem, aut Principem ſe eſſe in gratia,quamlibet animi ſui affectionibus imperare ſciant,effugere tamen vix poſſunt , quin efferantur animis,éſtne veriſimile,quòd quiuis de vulgo ſi certò ſcire queat ſe eſſe in gratia apud Deum,ab hoc elationis crimine cauere ſibi poſſit? Monet Paulus,vt in humilitate ſuperiores nobis alios arbitremur. Scilicet hoc facilè præſtaret quiuis è turba poſteaquam certò perſpectam haberet,ſe iuſtificationem,ſe Dei gratiam,ſe Dei filiorum adoptio

In cap. 3 Mat.

Bucerus Luthero doctrina & linguarum peritia non inferior.

Phil. 2.

Vtiliter ignorat homo ſe in gratia Dei eſſe.

optionem eſſe conſequutum, nec impedire, iam quicquã, quò minùs regni cæleſtis hæres efficiatur? Sicut autem vſuuenit nonnunquam, vt qui ſerui de gratia ſuorum domi norum ſunt ſecuri, minùs diligenter eis inſeruiant, quin & contemnere nonnunquam incipiant: ſic in viris imperfectis hæc, quam tanta contentione vos aſſeritis, gratiæ certitudo, quid aliud quàm inertiæ cuiuſdam, ſocordię, vitæque laxioris eſſet occaſio futura? Quis enim de pœnitentiæ fructibus, quis de gratiæ profectu ſolicitus foret, ſi certò ſe iuſtificationem, Deique gratiam eſſe conſequutũ perſuaſum haberet? Quamobrẽ quod conſideratiores Patres & Domini nonnunquam faciunt, vt gratiam ſuã erga filios & ſeruos diſſimulent, nec eos omninò certos de ea eſſe velint, quò ſic illos in officio contineant, ne ſi nimium de ea ſint ſecuri, negligentiores reddãtur, idem erga ſeruos creaturáſq; ſuas Deũ facere, credi rectè poteſt.

Contra inanem fiduciã hæreticorũ.

Meritò igitur dogma hoc veſtrum damnatum eſt ab Eccleſia, quòd homines naturâ imbecilles & ad malum pronos ad licentiùs peccandum inuitare videntur. Quam autẽ cauſam aliã eſſe dicimus, cur vt quiſque mortaliũm veſtrum hoc Euãgelium amplectitur, ſtatim ſeipſo reddatur deterior, pręter inanem iſtam, quam vos docetis fiduciam? Quid enim reſpondere vos docet Magiſter veſter Martinus Lutherus, ſi quem ex vobis aliquando pungit conſciẽtia propter peccata, quæ patrauit? Iubet his verbis vti, Quid peccatum, peccatum: attamen ego ſum ſanctus: ſi ego probus non ſum, Chriſtus tamen eſt probus. Quaſi verò propterea vos iam probos eſſe neceſſe non ſit, quia Chriſtus probus eſt? quaſi probitas illius etiam illi ſufficiat ad ſalutem, qui improbus eſſe perſeuerat? Nũquid autem tu diuerſum ab eo ſentis, quando negas nos propter indignitatem noſtram trepidare debere, ſed nullo meritorum noſtrorum habito reſpectu, ſolius Chriſti meritis niti dicis oportere? vt iam quoniã Chriſtus probus eſt, improbo cuiuis eſſe liceat, neque tamẽ intereà de iuſtificatione, de gratia, déque ſalute ſua dubitare fas ſit, quaſi Chriſtũ, cùm in terris verſaretur, probum fuiſſe ſufficiat, & illius probitate cõfidere quiſque debeat etiam improbiſſimus, quòd ſit æternam ſalutem conſequuturus. Quantam verò Brenti commẽto hoc veſtro feneſtram ad omnem impro-

bitatem aperuiſtis? vt mirandum non ſit, quòd idem ille Dux veſter & anteſignanus queritur, poſteaquàm ſuum iſtud Euangelium prædicare cœpit, factos eſſe vos decies Sodomitis peiores. Fecerunt itaque pro officio ſuo Patres in Concilio Tridentino congregati, quòd hanc veſtram doctrinam anathemate condemnarunt, qua videbant homines ſua ſponte procliues ad ſcelera, magis etiã ad illa incitari. Rectè Sapiens ille beatũ eſſe pronũciat, qui ſemper eſt pauidus. Nam qui ſine timore eſt, iuſtificari nõ poteſt. Contrà verò infelix eſt ille, quem vos, cùm hac inani veſtra fiducia ſecurum deſcendere facitis ad gehẽnã. Verùm de hoc ſatis: nunc vnde deflexit, eò redeat oratio.

Prouer. 28
Eccle. 1

Non omnia contineri in Scripturis, quæ ſunt ad ſalutẽ neceſſaria, dum conatur demonſtrare Petrus à Soto, profert vocem homouſion, quam propterea reiiciẽdam eſſe cenſebant Ariani, quòd in Scripturis nõ contineretur, extra quas recipi quicquam debere negabant. Atqui ſic fuit ſemper & eſt ad ſalutem neceſſarium credere, quòd ſit patri filius ὁμοούσιος, vt qui nõ credit, anathema ſit à Chriſto & à corpore eius Eccleſia, nec vllam habere poſſit ſpem æternæ ſalutis adipiſcendæ. Produxerat ſecundo loco Petrus Chriſma atque vnctiones, quæ adhibentur in Baptiſmo. Hic Brentius: Quid autem eſt, inquit, quòd Aſotus adiungat etiam Chriſmata & vnctiones, quæ ſint Baptiſmo adhibenda? Hóccine eſt officium conciliorum? vt definiãt quid præter ea, quæ Chriſtus ipſe inſtituit, Sacramentis ſit addendum? Mirabor ſi has ineptias & hæc Aſotica exempla ſui ipſi Prælati non rideant, cùm ſcriptores eorum doceant, hæc ad ſubſtantiam Baptiſmi non eſſe neceſſaria. Congregemus igitur concilia Prælatorum magno ſumptu, nec minori periculo, vt conſtituantur aut non neceſſaria, aut puerilia ſpectacula. Sed de talibus cæremoniis tum tractabitur Deo volente, cùm illud Chriſti, Fruſtrà colunt me docentes doctrinas, & præcepta hominum, explicabimus.

Brentius contra Chriſma, & vnctiones, quæ in Baptiſmo.

Reſponſio. Imò verò Brenti, Conciliorum hoc eſt officium, vt non ſolùm de doctrina religionis, verùm etiam de ritibus cognoſcant, quos vel in Sacramentorum adminiſtratione, vel in diuinis officiis adhiberi oporteat, vt qui ſint Apoſtolicæ traditionis, qui non ſint: quos deceat, quos nõ de-

ceat ſeruari, planum fiat omnibus. Quamobrē ante mille ducentos plus minùs annos in Arauſicano primo Concilio definitum fuit, vt vngerentur Chriſmate baptizati. Quin & in poſterioribus Conciliis, Lugdunenſi, Valentino, Beluacenſi, Martini Papæ, multæ ſunt editæ conſtitutiones de Chriſmate, quas recitat Gratianus. Neque tibi mirum hoc videatur Brenti, cùm etiam Apoſtoli de rebus non maioris momenti, nimirùm vt abſtinerent à contaminationibus ſimulachrorum, & ſuffocatis, & ſanguine, ſi ſtatuerent aliquid in concilio, ſe facturos operæ precium exiſtimauerint. Intereà tamen fatemur verum eſſe, quod ſcribis, ad ſubſtantiam Baptiſmi non eſſe neceſſarium vngi chriſmate. Cæterùm ad ſalutem fidelium neceſſarium eſt, non contemnere, quæ præcepit Eccleſia. Sit infans aliquis, vel adultus etiam, qui de vita periclitetur, non eſt ad manum Chriſma, ſi nihil aliud quàm aſpergatur aqua, cùm acceſſerit verbum ad aſperſionem hanc, iam eſt baptizatus, nec ei quicquam deeſt, quod ad ſubſtantiam Baptiſmi pertinet: ad quam adeò chriſma non eſt neceſſarium, vt ne Sacerdotis quidem in baptizando miniſterium, ſi fortè qui baptizandus eſt, ei vitæ periculum imminet, nec Sacerdotis haberi copia poſſit, ſit neceſſarium: & æquè pro baptizato talis habeatur, qui ſit à fœmina, cùm vrget neceſſitas, atque ſi ſit à Sacerdote baptizatus, nec iterari baptiſmum liceat. Neque tamen ideo non grauiter peccat, ſi quis nulla neceſſitate cogente, malit à Laico, quàm à Sacerdote baptizari. Non minùs autem & ab illo peccatur, qui ſciens prudénſque per contemptum Chriſmatis vſum prætermittit.

Cap.1 De conſecrat. di 4 ca. Si quis voluerit. cap.1. Si quis de alio: ca. 2. omni tempore.

Act.15

Aliud eſt contemnere, aliud ex cauſa omittere cæremonias Eccleſiæ.

Vis autem ſcire, quantum ſit hoc peccatum? quem tibi potiſſimùm proferemus, cuius teſtimoniū aliquod apud te pondus autoritatis habeat? Cupiebas non ita pridem dari tibi Damaſum. Vis autem hunc tibi demus? Audi quid ille ſcribat ad Aureliū Carthaginenſem Epiſcopum: Violatores, inquit, canonum voluntarij, grauiter à ſanctis Patribus iudicantur, & à Spiritu ſancto, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphēmare Spiritum ſanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſanctos canones non neceſſitate compulſi, ſed libenter aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt,

Proteruè contra Canones Eccleſiaſticos venire, eſt Spiritum ſanctum blaſphemare.

aut facere volentibus ſponté conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemiarum in Spiritum ſanctum. Audíſne, quantum hic facinus eſſe iudicet, non Chriſmatis vſum omittere, quod vrgente neceſſitate ſine crimine fieri poteſt, ſed proteruè contra canones Eccleſiaſticos venire.

De ſecundo Brentij ſcripto Apologetico. Ecce autem quo tempore locum hunc tractabamus, venit in manus noſtras liber Brentij contra hunc ipſum virum venerabilem Petrum à Soto ſcriptus. Cui titulum hunc fecit, Apologiæ Confeſſionis Vuirtembergenſis pericope ſecunda. Deum immortalem, quàm eſt effrenis in hoc homine conuitiandi libido, & plus quàm ſcurrilis dicteriorum, ſannarúmque petulantia? Quæ autem eſt hæc Euangelij docendi tam non Euangelica ratio? haud aliter is libellum hunc ſuum ſcommatis, conuitiis, calumniis parùm Chriſtianis impleuit, atque ſolent ij, qui capos aut faſianos infarciunt alliis. Ab his incipit, per hæc pergit, in hæc deſinit. Erit autem quiſquam, qui poſſit animo ſuo imperare, vt credat hæc à Chriſti, & nõ à Sathanæ potiùs Spiritu eſſe profecta? Commẽdata mihi fuit à quibuſdam Brentij modeſtia: cæterùm in hoc ſuo ſcripto tam longè ab ea videtur abeſſe, quàm qui longiſſimè. Furere dicas hominem, non dicere vel ſcribere. Quàm iocularíter in eò Chriſma tractat? quos riſus excitat lepidis ſuis fabellis recitandis? Quàm procaciter inſultat ſæpè venerabili viro Petro à Soto? quàm petulãter etiam in ſanctos Patres iam vita functos debacchatur? Mimum quẽdam eum agere dicas, nõ Theologum, vt ego ſatis mirari nõ poſſim, ſi quiſquam eſt mortalium, qui modò non ſit ab omni prorſus pietate, grauitateq; remotus, qui tali homine Theologo malit vti, quàm ludione. Sed quale Euangelium, tales Euãgeliſtæ, ſicut veteri iactatur prouerbio: Similes habent labra lactucas. Vnde autem Lutheri diſcipulum agnoſcere liceret? Nobis verò non eſt hoc loco propoſitum de Chriſmate multa ſcribere, & ad inſulſas hominis cauillationes reſpondere: ſed quin ſtrictim breuiterq; de nonnullis agamus, tenere nos non poſſumus.

Sacri chriſmatis vſus contra Brẽ Ac fatetur hoc initiò Brentius ipſe, Chriſmatis vſum in Baptiſmo à nonnullis ſcriptoribus & Conciliis celebratum, & in Eccleſia poſt diuulgatum Euangelium ſolẽnem fuiſſe

fuiſſe. Verùm negat hoc modò, hoc conſilio traditum Eccleſiæ, quo eum Eccleſiæ ſcriptores obtrudūt. Scilicet melius exploratum habere poteſt heſternus hic homo, quo modo, quóue conſilio ſit Eccleſiæ chriſma traditū, quàm illi priſci ſancti Patres, qui temporibus Apoſtolorum proximi fuerunt, à quibus illud per manus Epiſcoporum inuicem ſuccedentium traditum eſſe dubium nō eſt, quàmlibet reclamet Brentius. Qui ferri tamen poſſe poſteà Chriſmatis vſum ſcribit, verùm illud ferri nō poſſe, quod Petrus à Soto vociferetur, eos qui non vtantur Chriſmate, ab vnitate Eccleſiæ receſſiſſe, & eſſe Schiſmaticos & Eccleſiæ hoſtes. Atqui non Petrus ita cenſet Brenti, verùm Chriſtus ipſe. Vis audire Chriſti ſententiam hac de re? Qui non audierit, inquit, Eccleſiam, ſit tibi tanquam Ethnicus. Si ſunt Ethnici in Eccleſia, erunt etiam in Eccleſia, qui Chriſmate non vtuntur: quos tamen nemo propterea iudicat alienos ab Eccleſia, quòd nō vtūtur Chriſmate, cùm accidere nonnūquā poſſit, vt omittatur Chriſma ſine crimine, ſed quòd Eccleſiam non audiunt, quòd prudentes & ſcientes ex incredibili quadam arrogantia, legúmque Eccleſiaſticarum contemptu, contra ea venire audent, quæ ſunt vnanimi totius orbis Chriſtiani conſenſu recepta, perpetuóque tot ſeculorum vſu comprobata, hoc eſt, quamobrem ab Eccleſia cenſentur alieni. Quid quiſque credat, quid in pectore ſuo clauſum quiſque gerat, ſcire poteſt nemo, præter eum ſolum, qui corda ſcrutatur & renes, cuius oculis etiam ea nuda ſunt & aperta omnia, quæ ſunt noſtri cordis intima. Cæterùm homo, ſicut Scriptura dicit, non videt, niſi ea quæ patent, quæ ſub aſpectum cadunt: ex facie iudicat, ex ritibus iſtis externis pronuntiat. Obſeruat aliquis ritus, quos per orbē Chriſtianum vniuerſum obſeruari videmus ab omnibus, quicunque Chriſtiani cenſeri volunt, nihil iam impedit, quominus inter Chriſtianos, & Chriſti corporis Eccleſiæ membra numeretur. Nam quæ ſunt in animis hominum recondita, Deo iudicanda relinquimus. Quòd ſi verò ſit aliquis, qui nō modò nō obſeruat, verùmetiam faſtu quōdam intolerabili reiicit & aſpernatur, quicquid eſt rituū, quibus homines Chriſtiani fidem ſuam erga Chriſtum orbi teſtatam faciunt vniuerſo, non habet is iam, cui potiùs

tium defenditur.

Matt.18

Hier.17
Heb.4
1.Reg.16

Schiſmaticum eſt, ſolennes Eccleſiæ probatóſque ritus aſpernari.

imputet, quàm ſibiipſi, quòd pro Schiſmatico habetur, quòd inter Eccleſiæ membra non cenſetur, quòd inter Chriſtianos non numeratur. Omnes Chriſtiani iam inde à mille quingentis annis, præter Baptiſmi & Euchariſtiæ Sacramentum, duobus etiam his ſignis viſibilibus ſe ad Chriſtum crucifixum pertinere, & eius membra eſſe teſtari voluerunt, Chriſmatis vſu, & crucis ſigno, quorum vno de Chriſti nomine, altero de Chriſti cruce ſe gloriari, nec in alia ſibi re, quàm in Chriſto pro ſe crucifixo placere, ex illo pendere, in illo ſpem ſuam & fiduciam omnem collocatam, in illo rerum ſuarum omnium præſidium conſtitutum habere, publicè profitentur. Hæc ſigna ſi quis reſpuit, quid aliud is de ſe ſuſpicandi præbet occaſionem, quàm quòd neque cum nomine, neque cum ſigno Chriſti crucifixi commune quicquam habere velit, quòd eum & nominis & crucis Chriſti pudeat? Cuius vt minimè pudere, quin etiam vt in ea ſe gloriari Chriſtiani demonſtrarent, ipſam frontem, quæ pudoris & verecundiæ ſedes eſt, & Chriſmate vngendam, & identidem cruce ſignandam eſſe duxerunt, vt in quo membro erubeſcitur, ibi figeretur, vnde non erubeſcitur, imò gloria potiùs omnis quæritur.

Quid nos doceat chriſmatis vſus, & crucis ſignum.

Quamobrem nihil eſt Brenti, quòd ita grauiter feras, vos pro talibus haberi, quales vos ipſi facitis. Ab Eccleſia Dei vos ipſos præciditis, altare contra altare erigitis, cathedram contra cathedram cõſtituitis, veteres ritus abrogatis, nouos inſtituitis, non à priuata vnius alicuius ex priſcis illis Doctoribus ſententia, ſed à communi omniũ opinione totius Eccleſiæ conſenſu comprobata, diſcedere vobis fas eſſe ducitis, vt ita vos non ſolùm à noſtri temporis, quæ tamen diuerſa non eſt, verùmetiam ab illa, quę fuit Apoſtolorum priſci temporis Eccleſia, in qua fuerunt præclara illa lumina, Hieronymus, Auguſtinus, Cyprianus, Baſilius, Chryſoſtomus, Ioannes Damaſcenus, Theophilactus, & alij multi viri ſancti, eſſe ſeparatos doceatis. Et intereà moleſtè fertis ſi quis eo nomine vos appellet, quòd non modò ſcripta vel dicta, verùmetiam ipſa facta veſtra vobis impoſuerunt.

Vnde ſchiſmatici hodie dignoſcantur.

Sed quæ eſt frons tua Brenti, qui Chriſmatis vſum tanquàm impium, Auguſtini quoq; conaris autoritate damnare

Auguſtinus contra

nare?cùm nõ ignores quàm ſæpè, quàm honorificè, quàm multis in locis vnctionis iſtius meminerit. Dixit is de veteribus Sacramentis, non eſſe ſopitos cineres eruendos, quin ea cum honore ſepulta à Chriſtianis omnibus irreparabiliter eſſe deſerenda. Num autem in tota illa epiſtola vel verbo Chriſmatis facit mentionem? De circuncisione, ſabbato, capitis raſione, tum de ſacrificijs veteris legis loquitur ibi Auguſtinus, atque hæc ſunt, quæ cenſet irreparabiliter eſſe deſerenda: cæterùm ſicut manuum impoſitionem, ſic & Chriſmatis vſum in Eccleſia retinendum Apoſtoli cenſuerũt. Sed vos iam pridem Brenti depuduit, cùm de eorum eſſe numero videamini, quos dixiſſe ſcribit Propheta: Poſuimus mendaciumq́ ſpem noſtrã, & mendacio protecti ſumus.

Brentium vindicatus. Ad Hieronymum epiſtola. 10

Eſa. 28

Neque verò nos vel in Chriſmate, vel in ſigno crucis noſtræ ſalutis ſpem collocamus: verùm in ſolo Chriſto crucifixo, quem ſignis iſtis viſibilibus denotamus: quamobrem etiam abſque ſignis his fieri poſſe credimus, vt ſalutem aliquis æternam conſequatur. Verùm ſi, quod vos facitis vſum eorum, aliquis contemnat, eum in Spiritum ſanctum peccare, à ſanctis Patribus docti perſuaſum habemus. Nam vt demus hoc, quamuis ritè fieri poſſe nõ credamus, quòd hęc viſibilia ſigna, vel vſus eorum potiùs rectè poſſit abrogari, non tamen hoc vnius alicuius priuata, verùm publica totius Eccleſiæ autoritate factum oporteret. Nunc autem cùm vnus aliquis hoc ſibi per ſummam ſuperbiam arrogat vt ſuum ipſius priuatum ſenſum totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui præferendũ eſſe iudicet, quid de eo aliud exiſtimari rectè poteſt, quàm quòd ſit ſingularis, ſit ſciſmaticus, ſit hæreticus? cùm qui tali præditus eſt ingenio, non quod omnibus, ſed quod ſeorſum & ſigillatim ſibi videtur, id ſentiat, à reliquo cœtu fidelium ſe præcidat, denique diuerſam quandam ſententiam eligat ab ea, quæ totius eſt orbis Chriſtiani.

Pius vſus Chriſmatis, & ab omnibus retinendus.

Sed factus iam tandem mitior Brentius, vel vi potiùs veritatis coactus, Tolerabile eſſe, inquit, ſi in Baptiſmo, in Pontificali confirmatione, & in aliis ſacris adhiberetur Chriſma ſimplex, & nulla incantatione ſordidatum, ac vſus eius permitteretur liber. Nunc autem hoc intolerabile ac deteſtandum eſt, quòd non ſolùm vſus eius tanquam

Quid Catholicis Brentius aſſingat, in

Chriſma cõtumelioſus.

ad ſalutem neceſſarius exigatur: verùm etiam non adhibeatur in vſum, niſi magicis execrationibus turpificatum. Quæ eſt hæc iſtius incircunciſi Philiſthæi blaſphemia, qui verba Dei magicas execrationes vocare non reformidat? Verum hoc Euangelium eiuſmodi gaudet leporibus. Nam non multùm diſſimilibus verbis vtitur, quando de illa formula verba facit, qua nos vti Chriſtus in baptizando voluit. Sic iſtorum lingua nihil eſſe poteſt impurius.

Patres pro Chriſmate cõtra Brentium teſtantur, Diony. cap. 7. Hierarch. Eccleſiaſti.

Quibus autem contumeliis non afficit & Clementem & Dionyſiũ, & ſanctos alios Pontifices, quos omnes fictitios eſſe vult? Cuius rei nos contrarium docere poſſemus, niſi pigeret in iis rebus diuitiùs immorari, quæ præſentis inſtituti non ſunt. Reprehēdit Brentius Dionyſium, quòd ſcripſerit is, diuinos Duces noſtros, quos nos Apoſtolos interpretamur, hanc vnguenti conſecrationem tanquam eiuſdem ordinis, & eiuſdem efficaciæ cum ſacris cæremoniis Synaxeos, iiſdem vt plurimùm figuris & myſticis diſpoſitionibus, ac ſacris benedictionibus conſtituiſſe. Sed ſi qui ſcripſit hæc, fictitius illi Dionyſius videtur, num Auguſtinum quoque dicet eſſe fictitium, qui ſcriptũ reliquit in eo libro, quem edidit contra literas Petiliani, quòd in genere viſibilium ſignaculorum, Sacramentum Chriſmatis ſacroſanctum eſt ſicut Baptiſmus? Num fictitium eſſe dicet hôc vetuſtiorem etiam Cyprianum, qui cum aliis multis ad fratres quoſdam ſuos ſcribens, primùm de aqua Baptiſmi ſic loquitur: Oportet mundari & ſanctificari aquã prius à Sacerdote, vt poſſit Baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere. Et paucis interiectis: Vngi quoque neceſſe eſt eũ, qui baptizatus ſit, vt accepto Chriſmate, id eſt, vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe Chriſti gratiam poſſit. Porrò autem Euchariſtia, & vnde baptizati vngũtur, oleum in altari ſanctificatur. Sãctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Eccleſiam. Vides quemadmodum Cypriani verba non multùm ab iis, quæ ſcripſit Dionyſius, diſſidere videantur? Simul & illud ex iis cognoſcere potes, non vngendi ſolùm, verùmetiam aquam Baptiſmatis, & oleum Chriſmatis conſecrandi, quàm vetus fuerit inſtitutum. Qua de re ſic etiam ab Ambroſio ſcriptum eſt: Vidiſti aquam, ſed non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam

Aug. li. 2. cap. 108

Cyp. epiſto. 12. lib. 1

Conſecratio aquæ Baptiſmatis & olei Chriſmatis.

Amb. lib. 1. de Sacramentis, ca. 5.

Chriſti.Aliud eſt elementū,aliud conſecratio,aliud opus, aliud operatio. Non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit,& aquam illam conſecrauerit. Ac nonnullis interiectis:Vbi primùm ingreditur Sacerdos, exorciſmum facit,ſecundò ſuper creaturam aquæ inuocationē: poſteà & precem defert, vt ſanctificetur fons, & adſit præſentia Trinitatis æternæ.Auguſtinus quoque, Benedicimus,inquit,aquam Baptiſmatis,& oleum vnctionis. Baſilius itidem:conſecramus aquam Baptiſmatis& oleum vnctionis. Et horum æqualis Sulpitius, quemadmodum diuus Martinus oleum benedixerit,commemorat,vbi ſimul & exorciſmi meminit,dialogo tertio,de vita D. Martini. Quorſum autem attinet reliquos omnes proferre?cùm Apoſtolorum hanc eſſe traditionem, vt primùm conſecrentur aqua & oleum, deinde baptizentur homines & vngantur, tam ſit ex veterum Scriptorum conſentienti teſtimonio perſpicuum,vt de eo dubitari fas non ſit? Quòd ſi liber extaret,quem Ignatium ſcripſiſſe de Traditionibus Apoſtolorum narrat Euſebius,inde verò certo certiùs ita ſe rem habere cognoſcere liceret. Porrò qua forma conſecrari fuerit ſolitus fons Baptiſmatis, vel oleum Chriſmatis,nō ſatis conſtat ex veterum ſcriptis. Intereà quæ nobis in Pontificali Romano præſcripta eſt,ea rectè vtimur.

Aug.lib.15 de Trinit. cap.26

Baſilius ad Amphilochium c.27

Et admirabilem Brentij faſtum & arrogantiam execrari ſatis non poſſumus, qui quod tanto conſenſu,tot ſeculis ab vniuerſa receptum eſt Eccleſia,non magnis Latinorum quàm Græcorū,non occidentis magis quàm orientis,tot ſannis tam ſcurriliter exagitare non veretur,Sicilicet ſi quid ineſſet in ea re vitij, quod exorcizatur & conſecratur aquæ, ſalis, & olei creatura, iuxta receptum tot ſeculis Eccleſiæ morem,ignoraſſent hoc illa præclara orbis totius Chriſtiani lumina, Cyprianus,Ambroſius,Auguſtinus, Baſilius, vt nihil intereà dicam de Clemente & Dionyſio:nec fuiſſet hoc tanto temporis interuallo mortalium cuiquam reuelatum, niſi nunc demum filiis iſtis deſertoribus: qui quamuis de ſpiritu ſe iactent, nihil tamen aliud quàm caro ſunt? Et indicant hoc eorum libri, quibus tam procaciter inſultant, tam petulanter conuitiantur, tam ſcurriliter ſannis & dicteriis in quoſuis ludunt,nullo minùs eos,quàm Dei ſpiritu agi. Sed nolumus eſſe

Arrogantia Brentij qui ſe toti veteri Eccleſiæ opponit.

eſſe longiores in Chriſmatis vſu defendendo: ad inſtitu-
tum redeamus.

Ioan.15 Profert aliam ſcripturam Brentius: Vos dixi amicos,

Non omnia cótineri ſcripturis, vt vult Brentius.

quia omnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota vobis
feci. Ac ſubdit: Quæ autem Apoſtoli acceperũt à Chriſto,
ea vulgauerunt prædicatione ſua in toto orbe terrarum,
& tradiderunt ea poſteritati ſcriptis ſuis. Manifeſtum igi-
tur eſt, quòd omnia, quæ ad ſalutem cognitu neceſſaria
ſunt, in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis contineantur.
2.Timo.2 Profert è regione Petrus ex epiſtola ad Timotheũ: Quæ
audiſti, inquit, à me per multos teſtes, hæc commenda fi-
delibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Non
dixit, inquit, quæ ſcripſi vel ſcripto tradidi, ſed verbo tan-
tùm, quæ audiſti. Non dixit, Tu commenda monimentis
literarum, ſed hominibus fidelibus. Lex Euangelica ma-
gis eſt cordibus indita Spiritu ſancto interius docente:
2.Cor.3 Docebit vos omnem veritatẽ. Apoſtoli huic Spiritus ſan-
cti interiori inſtinctui innixi ſunt. Vnde Paulus: Epiſtola
eſtis Chriſti, miniſtrata & ſcripta non atramento, ſed ſpi-
ritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis
carnalibus. Quare iniuriam facit dignitati Euangelicæ &
Apoſtolicæ, & apertè imponit, qui docet, Apoſtolos ſcri-
pto tradidiſſe cuncta, quæ verbo docuerunt, & acceperunt
à Chriſto. Addit in ſcholiis: Mirandum eſt, quòd tam au-
dacter hoc aſſeratis & tam facilè, meritò eadem facilitate
condemnendum. Nam primùm conſtat, non omnes Apo-
ſtolos ſcripſiſſe, & tamen prædicarunt omnes. Deinde ne-
que ipſi qui ſcripſerunt, probantur omnia ſcripſiſſe, imò
Paulus apertè contrarium dicit ad Timothe. vt habes in
aſſertione Catholica ex oppoſito. Et teſtatur Dionyſius,
Euſebius, & antiquorum plurimi, pauca eſſe ſcripta ab
Apoſtolis. Neque Chriſtus præcepit vnquam eis, vt ſcri-
berent, ſed prædicate, inquit. Et quàm indignè ſentit de
animis hominũ, de Eccleſiæ firmitate, de operatione Spi-
ritus ſancti, qui non putat ſolidiùs & firmiùs teneri poſſe,
quæ cordibus mandantur fidelium, dicente Paulo: Hæc
commenda, &c. quàm quæ membranis aut tabulis. Deni-
que Euangelica lex, teſtante Ezechiele Propheta, nõ ſcri-
pta, ſed indita eſt cordibus, nec ad eius eſſentiam pertinet
ſcriptura aliqua. Quanto enim tempore ſine Scriptura

Euan

Euãgelica lex fuit annunciata? Imò vt antiquiſſimus Irænęus diligentiſſimè & veriſſimè conſiderauit, vſque hodie ad omnes barbaros ſine Scriptura eſt lex Euangelica. Neque enim quicquam Apoſtoli ipſis ſcripſerunt. Sicut enim Græcè loquens aut Hebraicè non loquitur Barbaris, ita eiſdem linguis ſcribens: Ordinationi enim, inquit, aſſentiunt multæ gentes Barbarorum eorum, qui in Chriſtum credunt, ſine charactere vel atramento ſcriptam habentes per Spiritũ in cordibus ſuis ſalutem, &c. Hæc à Petro ſcripta & apertiora ſunt, & veriora, quàm vt refelli queant.

Quid igitur Brentius? cùm videat ſe nihil habere quod contradicere poſſit, incipit nobis narrare lepidam fabellam de Synodo Monialium. Ludit etiam elenchis quibuſdam ſophiſticis. Monachus Dominicaſter portentum in rerum natura, quia ſimul eſt albus & ater, ſed portentum eſt generis neutri, igitur & Monachus. An non lepidum ſcurram agit hic Theologus? Sed quid faceret, cùm ſibi ſic occluſum os eſſe videret, vt quod contrà mutiret, non haberet? Poſteà tamen, ne nihil dicere videretur, non ſe loqui dicit de literis & ſyllabis, ſiue in membrana, ſiue in papyro ſcriptis: ſed de ſentẽtia, quæ iis literarum & ſyllabarum notis ſignificatur. Quid autem hoc ad rem, de qua agitur? Docet poſteà: Eaſdem res manere, ſiue voce nuncientur, ſiue literis mandentur: quòd productis Scripturarum exemplis ex Geneſi, Exodo, Deuteronomio, planum facere conatur. Verùm & hoc quid ad Rombum? Quærit deinde, Num Moſes ſcribendo legem & Euangelium ſuſceperit vanum laborem, quippe qui cæleſtem vocem mandauerit membranis rei fragilimæ? Quaſi verò dixerit hoc Petrus, aut quaſi quiſquam ſit homo Chriſtianus, qui vel Prophetas vel Apoſtolos reprehendat, quòd legẽ & Euangelium literarum monumentis conſignarint. Non de hoc agitur Brenti. Verùm cùm dixiſſet Petrus, quòd apertè imponit hominibus, & eos decipit, qui docet Apoſtolos ſcripto tradidiſſe poſteritati cũcta, quæ verbo docuerũt, hæc illius à te ſententia refutanda: ſimul demonſtrãdum erat, quòd nihil docuerint, quod non ſcripſerint. Nunc tu de alliis loqueris, cùm ille de cepis verba faciat.

Ridiculus in reſpõdendo Brẽtius.

Tandem videtur aliquid velle dicere: Euangelium, inquit, quod prædicauerunt Apoſtoli, non voce tantùm vulgatum

gatum eſt, ſed erat anteà in Scriptura prophetica comprehenſum, & iam tum mandabatur literis Apoſtolicis. Quid autem Brenti, ſi priùs fuit Euangelium de Chriſto, quàm non modò Scriptura, verùmetiam vlla literarum eſſet cognitio? Inter primum hominem & Moſen, qui primus legem ſcripto mandabat, duo millia, trecenti, ſeptuagintatres anni interceſſiſſe creduntur, num toto illo tempore nullum fuiſſe putas Euangelium? Ac vt demus tibi, quòd in ſcriptura prophetica comprehenſum anteà fuerit Euangelium, quàm prædicaſſent Apoſtoli, num Euangeliũ illud fuit de eo, qui iam venerat, & non potiùs de venturo Chriſto? Sunt graues autores, qui totis ſedecim annis negant fuiſſe Scripturam vllam de eo, quòd Chriſtus venerat in hunc mundum, vt ſaluos faceret peccatores, déque rebus ab illo geſtis, quæ per omne tempus id, voce tantùm prædicabantur ab Apoſtolis.

Euãgelium ante ſcriptũ omnem fuiſſe.

Euangelio ſcripto caruit Eccleſia primitiua 16. annis.

Docet poſteà Brentius, quo conſilio fecerit Spiritus ſanctus vt ſcripto mandaret Euangelium: quaſi verò ſit quiſquàm qui conſilium hoc Spiritus ſancti reprehendat. Profert paulò poſt conciones aliquot Apoſtolorũ, quibus autoritas & maieſtas Scripturæ ſacræ commendatur. Quaſi de dignitate illius detractum aliquid quiſquã cupiat. Sic ille cùm extra rem dicat omnia, nullum tamen facit dicendi finem. Quorſum enim attinet congerere tot Scripturarum loca, quibus vſi fuerunt Apoſtoli: quaſi verò ſit aliquis, qui neget Scripturarũ teſtimoniis aliquid rectè probari poſſe? Imò quoties Apoſtoli de Chriſto ſermonem habuerunt, ad Iudæos præſertim, neceſſe fuit vt eum Prophetarum oraculis confirmarent. Cæterùm cùm de Synaxi loquitur Paulus, quas adfert ſcripturas? Ego enim accepi à Domino, inquit, non legi in hoc aut illo. Nihil igitur adfert præter traditionẽ acceptam à Chriſto. Quòd in Eccleſia mulieri docere fas non eſt, quòd nudo capite vir, velato mulier orare debeat, quòd Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe oporteat, quibus docet ſcripturis? Quin ille ne rationem quidem adfert vllam, ſed ſolam contradicentibus conſuetudinem opponit: Si quis, inquit, videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus. Et alio quodam loco dicit: Qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum.

1. Cor. 11
Ibidem.
1. Timo. 3
Etiam à ſola conſuetudine Paul. ratiocinatur.
1. Cor. 11
2. Theſſ. 4

Nemo

Nemo pius reprehendit Brenti, ſi quis ad ſcripturas appellet:nos verò laudamus id,quin & facimus ipſi. Verùm ſi ſcriptura ſit ambigua,ſi diuerſæ vel contrariæ nonnunquam illius interpretationes proferantur,quæſo quid facere tum oportebit?Tu ſcripturam hoc ſentire vis, mihi contrarium verius eſſe videtur: vnde veritas nobis erit elicienda? Verbi gratia,de tribus nunc verbis valdè controuertitur,Hoc eſt corpus meum,quorum quem tu ſenſum eſſe velis,fateor me non ſatis intelligere. Nam affirmas tu quidem in confeſſione tua, quin & aliis quibuſdam ſcriptis tuis,quòd verum corpus & verus Chriſti ſanguis in Euchariſtia diſtribuatur,ſed quòd realiter & ſubſtantialiter ibi ſit verum Chriſti corpus & ſanguis, nuſquam expreſſe,quod quidem ego legerim, ſcribis. Quin cùm ita de pane dixiſſe Chriſtum aſſeris, Hoc eſt corpus meum, ſicut ab Ezechiele de vrbe Hieruſalē in latere deſcripta dicitur:Iſta eſt Hieruſalem,non obſcurè ſignificare videris,quòd ſis in Sacramentariorum partes propenſior. Qui ſicut in latere illo non fuit realiter vera ciuitas Hieruſalem,ſed illius figura tantùm & imago, ſic in Euchariſtia negant eſſe realiter verum corpus Chriſti,ſed illius figuram tantùm.Itaque ſicut in aliis nonnullis,ita & in hoc videris ab Auguſtana confeſſione diſſentire, quæ ſubſtantialiter in pane contineri Chriſti corpus affirmat: ſi modò eo ſenſu prolata eſt de Euchariſtia confeſſio, quem in Apologia ſua Philippus adfert.

Sola Scriptura nō dirimit omnes contētiones.

Brētius fauere videtur Sacramentariis.

Cap.5

Nunc igitur videamus quāta ſit de tribus iis verbis inter eos qui Auguſtanæ,quíque Tigurinæ ſunt confeſſionis,diſcrepatio.Qui ſunt Auguſtanæ cōfeſſionis,ſicut iam dixi, tribus his verbis hoc ſignificari volūt,quòd panis verè,ſubſtantialiter & realiter ſit corpus Chriſti,quod in pane(ſic enim illi loquuntur)præſens adeſt.Contrà qui ſunt Tigurinæ,ſecùs illis videtur:nam concedunt illi quidem, quòd in Synaxi ſit corpus Chriſti, verùm in ſigno tantùm efficaci,non autem ſubſtantialiter. Quanta verò de re,quàm eſt hæc ingens diſcrepantia?Et certè pertinet ad ſalutem,vt de Euchariſtia certam fidem habeamus. Quid igitur hoc loco faciendum:Doces tu Brenti, docuit prior etiā Lutherus,ſi qua videtur obſcurior eſſe Scriptura,quòd per minùs obſcuram aliam explicari debeat.Cōditionem

Quanta diſceptatio de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia.

hanc accipiunt Sacramentarij. Sic, aiunt, dictum eſt à Chri-
1. Cor. 10 ſto, Hoc eſt corpus meum, ſicut ſcriptum eſt à Paulo: Petra autem erat Chriſtus. Ecce faciunt Sacramẽtarij, quod vos docetis Brẽti. Quorum anteſignanus hoc æuo noſtro Caluinus negat in diſceptationẽ venire Chriſti autoritatem, quam vos quoq; ſimiliter, vt nos, illis obiicitis, ſed verborum duntaxat ſenſum, de quibus cùm diſceptetur, Scripturam, quę videtur obſcurior, per minùs obſcuram aliã iuxta præſcriptum veſtrum interpretatur, Num autem in eo vos acquieſcitis? Minimè gentium: Imò panem ſubſtãtialiter eſſe corpus Chriſti modis omnibus contẽditis, & pluriṁum ad ſalutem intereſſe, ſi hoc ita credatur, perſuaſum habetis. Quid ad hæc Sacramentarij? Sicut nunc tu doces Brẽti, ſicut anteà docuit magiſter tuus Martinus Lutherus, contineri dicunt in ſcripturis omnia, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria: quamobrem nihil ad eas addi, nihil præter eas recipi dicũt oportere. Nam ſi neceſſarium eſſet ad ſalutem credere: quòd in pane ſubſtantialiter & realiter ſit corpus Chriſti, prouidiſſet proculdubio Spiritus ſanctus per Apoſtolos & Euangeliſtas, quòd vbi cœnæ Dominicæ faciunt mentionem, vocem hanc non prætermiſiſſent. Vides Brenti quemadmodum veſtri ſcontra vos telis pugnent Sacramentarij? negant addendam eſſe vocem, ſubſtantialiter, quòd ea ſacris literis expreſſa nõ ſit: intereà tamen addũt ipſi, quòd ibi ſit in ſigno efficaci, cùm ne hoc quidem exprimant ſacræ literæ. Quò igitur hoc rerum ſtatu confugiunt hi, qui ſunt Cõfeſſionis Auguſtanæ? Quònam aliò, niſi quò Catholici cõfugere ſolẽt: ad ſanctos Patres, quos tamen quoties eorum autoritas à nobis producitur, reiiciendos eſſe cenſetis: quoties verò vobis id expedit, multum apud vos valet eorum & Eccleſiæ totius conſenſus: cuius autoritate potiſſimùm pugnant veſtri, non cõtra Sacramentarios modò, verùmetiam contra Anabaptiſtas. Qua tamen, ſi Catholici contra vos vtantur, ferendum non eſſe putatis, nec eam valere vultis.

Patrum autoritas modò placet, modò non placet Sectariis.

Proferemus & aliud exemplum, quò res fiat illuſtrior: Dixit Chriſtus: Bibite ex hoc omnes. Tu Brenti ex omnes, facis, non omnes: Nam excludis infantes, & Auguſtinum reprehendis, qui communicet infantes corpore & ſanguine Chriſti. Bibite, inquis, ex hoc omnes, qui iudicium quique

Quanta diſceptatio de verbis, Bibite ex hoc omnes.

que rationis vſum habetis. Hic meritò quiritabuntur Bohemi, non eſſe quicquam addendum ad Scripturas: contineri id illis omnia ad ſalutem neceſſaria, ſi viſum eſſet Spiritui ſancto, nemo particeps vt eſſet Euchariſtiæ, niſi qui rationis compos eſſet, additurum id in libris canonicis proculdubio fuiſſe. Cæterùm ſi ſufficit infanti baptiſmum ſuſcepturo fides Eccleſiæ, cur non eadem illi ſufficiat Euchariſtiam percepturo? Porrò ſi quibus aliis, tum vobis minimè licet, vt infantes arceatis ab Euchariſtia, qui fidem eos actu habere contenditis: quam qui adfert ad hoc Sacramentum, in eo nihil prçtereà requiritis. Tum autem in primitiua Eccleſia dabatur infantibus Euchariſtia, ſicut ex Dionyſio, Cypriano, Innocentio, Zoſimo, Auguſtino, tum ex prouincialibus aliquot conciliis liquet: quæ ſub idipſum tempus infantibus dari deſiit, cùm vos extincto Euangelio nullam fuiſſe vultis Eccleſiam. Ecce Brenti quemadmodum & hi ſcripturis vrgent, à ſcripturis diſcedi nolunt, ad ſcripturas addi, præter ſcripturas aliquid recipi, nefas eſſe ducunt. Quid autem vos contra hæc? Equidem non video quid aliud, quàm Eccleſiæ autoritatem obiicere poteſtis, Iam ergo non conſtare poſſe dogma tuum intelligis, quo vel apertas omnibus ſcripturas eſſe profiteris, vel ſic omnia in illis ad ſalutem neceſſaria contineri aſſeris, nihil vt addi ad eas, aut recipi præter eas oporteat.

De Euchariſtia, ſitne dāda infantibus.

Non ſumus autem hi Brenti, qui quod abs te falſò nobis impingitur, autoritatē ſcripturarum eleuare, diuinæque legis maieſtati detrahere quicquā velimus. Nihil poteſt de ea dici tam magnificum, quin maiorē etiam illius eſſe dignitatem aſſeramus: quæ tanta eſt, vt nullis verbis exprimi ſatis queat. Quid enim Dei verbo fieri poteſt excellentius? quòd his libris, qui Canonici vocantur, mandatum eſſe libenter confitemur. Sed interea tamen illud nec tu negabis, quòd ſicut hoc noſtro, ſic & priſcis illis ſeculis, ad ſcripturas canonicas æquè ſemper hæretici prouocarunt atque Catholici. Itaque ſi detrahitur Scripturis, ſicut tu velle videris, quādo dicitur, Mos eſt hæreticorū ad ſcripturas prouocare, quis magis illis detraxit, quàm ille magiſter veſter, & hçreticorum noſtri temporis dux & anteſignanus Martinus Lutherus, qui adeò non

Plus deferunt Scripturis Catholici hodie, quàm Sectarij.

veretur ſcribere quòd omnes hæretici Scripturæ præſidio nituntur, quódque ex illis hæreſes omnes originem duxerunt, vt auſus fuerit hoc etiam addere, Scripturam canonicam ad extremum hoc eſſe nomen conſequutam, vt vocetur liber hæreticorum: quòd nomen haud ſcio an quiſquam illi tribuerit vnquam, præter hunc magiſtrum, non noſtrum, ſed veſtrum.

Fingamus autem nunc verum eſſe, quod tu ſcripſiſſe, neſcio quem narras: nam nomen non exprimis, ac fieri poteſt vt ſit commentum tuum: Scripturas valere, quantùm fabulas Aeſopi, ſi deſtituantur autoritate Eccleſiæ. Cedo Brenti, num hic minùs reuerenter de Scripturis loquutus eſt, quàm qui vocat eam librum hæreticorum, cùm tamen nullorum ſit minùs quàm hæreticorum: eſt enim Catholicorum propria, qui tot ſeculis in eius poſſeſſione præſcripſerunt. Et potuit illud tamen pio ſenſu dici, quem homo pius qui charitatem habet, quæ non cogitat malũ,

1. Cor. 13

ex iis verbis eliceret. Nam reuerà, niſi nos Eccleſiæ doceret autoritas hanc ſcripturam eſſe canonicam, perexiguũ apud nos pondus haberet. Tu ne eas quidem ſcripturas valere vis, quas non recipit canon Hebræorum, & vis, vt eius apud nos aliqua ſit autoritas, quam non reciperet canon totius Eccleſiæ? Cæterùm quæ Scriptura tanquam canonica ſemel eſt ab Eccleſia recepta, nomen ei tribuere, quòd ſit liber hæreticorum, immanè quanta eſt hæc blaſphemia? Verùm tu, dùm te tranſuorſum rapiunt ira atque odium, etiam quæ piè dicta eſſe ſcis, in ſenſum impium detorques. Sed reliqua perſequamur.

Nõ Canon Hebræorũ, ſed Eccleſia ſcripturas facit Canonicas.

Ad Tit. homelia 1.

Produxerat in confeſſione ſua Brentius locum ex Chryſoſtomo, Manifeſtauit temporibus ſuis verbum ſuum in prædicatione quæ credita eſt mihi. Hæc eſt prædicatio: Omnia enim Euangelium continet, & præſentia, & futura, honorem, pietatem, fidem. Omnia prædicationis verbo concluſit. Illuſtrauit hoc ſcholio ſuo Petrus: Euangelium, inquit, verbum eſt, ſed non ſcriptura Euangelica. Vbi ſtatim obſerua, Chryſoſtomum hic nihil de Scriptura Euangelij dixiſſe, imò magis de prædicatione tantùm loqui. Noſtri verò Doctores, conſuetudine illa, qua Euangelium ad Scripturam ſemper referunt, ita cæcutiunt, vt vbicunque verbum, Euangelium

Aliud verbum Euangelij, aliud Scriptura Euãgelica.

lium audierunt, mox quaſi Scripturam audiant,putant ſe triumphaſſe. Sed quis non videat quàm longè hęc diuerſa ſint? & quis non intelligat ex tantis teſtimoniis in aſſertione Catholica,multa tradita eſſe verbo,quę nō ſunt ſcripta?Chryſoſtomus hic inquit,Omnia verbo prędicationis cōcluſit,nihil dixit de ſcriptura.Teſtimonia verò quorum meminit,è regione ſunt hęc adſcripta:Primum Dionyſij, Subſtātia ſacerdotij noſtri ſcriptura ſacra eſt nobis diuinitus tradita.Porrò huiuſmodi plena venerationis eloquia dicimus,quæque à beatiſſimis Patribus noſtris, à quibus ſacris myſteriis imbuti ſumus,in ſanctis ac Theologicis cōmendata ſunt libris,ac præctereà quæque ab iiſdem ſanctiſſimis viris ſacratiore & purgatiore,& propinqua quodāmodo cęleſti Hierarchię doctrina,ſancti duces & pręceptores noſtri didicerūt,ex animo in animū medio intercurrente verbo, corporali quidē ſed quod carnis penitus excedat ſenſum,ſine literis transfuſa ſunt.E regione autem illius,Sine autoritate ſcripturarum garrulitas nō habet fidem,collocauit Petrus teſtimonium Euſebij, cuius hæc verba ſunt:Venerabiles & Deo digni Apoſtoli Chriſti,cùm eſſent in omnibus puritate vitæ & animæ virtutibus clari,non magni pendebant ſermonis ornatum, & cę. paruiducentes plures libros condere, quòd huiuſcemodi prædicationis aſſertio non argumento humani ſermonis, ſed adſtipulatione diuinæ virtutis indigeat. Poſteà dicit de Paulo,quàm pauca ſcripſerit.Sed & reliqui,ait,Domini diſcipuli,ſi qui ſermonem aliquem diuinitùs inſpirati memoriæ reliquerunt, breuem hunc & ſuccinctum eſſe voluerunt.Ad Hieronymi verò ſentētiam hoc addit ſcholion:Hic apertiùs nominat ſcripturam, reiiciamus ergo ex hoc verbo Traditiones Apoſtolorum,ſi non habent autoritatem ſcripturæ.At verò Paulus iubet ſeruari tradita etiam verbo ſine ſcriptura:& Timotheo præcipit, quæ audiuit à ſe commendare fidelibus hominibus, non ſcribere,Bene autem dicit Hieronymus garrulitas,ſed non grauitas Patrū:teſtimonia ſcilicet eorum,quos Apoſtoli docuerunt,non autoritas Eccleſiæ,non denique certa ratio. Hæc enim omnia fidem habent,etiamſi ea quæ aſſerunt, non ſint in ſcriptura.Eſt enim in ſcriptura,Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis, audiendos Patres,

Dio. Eccl. Hiera.ca.1 Apoſtoli pauca ſcripſerunt, & multa ſine ſcripto tradiderunt.

Hieron. ad Tit.cap.1

Euſe.lib.3 cap.24.Eccleſiaſt.inſt.

2.Theſſ.2

2.Timot.2

& obtemperãdũ rationi. Quicquid ſine iis eſt, garrulitas eſt: videat quiſque, ne garriat in rebus tam ſeriis. Quorſum autem attinet omnia tranſcribere?

Adfert autem & in Apologia ſuæ Cõfeſſionis Brentius nonnulla Scripturæ loca, quibus idipſum probare contendit. Sed qua de re tandem ita contendis Brenti? Num de eo, an ſcripturæ ſufficiant ad ſalutem? Ecce vel tędio tandem victi, concedimus tibi quod vis: quin etiam plùs concedimus, quàm tu etiam poſtulare ſis auſus. Si nullas etiã ſcripturas viderit aliquis, eum ſalutem nihilominùs conſequi poſſe dicimus, dummodò ſi cætera propter intelligentiæ tarditatem aſſequi non poteſt, vel hoc ſolùm ſciat, quòd Ieſus traditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, ac ineffabilis huius beneficij memor, redemptorẽ ſuum diligat, & propter eum proximo ſuo benè velit. Hoc qui fecerit, etiamſi quid contineatur, aut non contineatur in ſcripturis, neſcierit, nihil eſt quòd propterea de ſalute ſua dubitet. Idem enim ſentimus, quod ab Auguſtino ſcriptum fuit aliquando: Si propter eos ſolos Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligentia poſſunt, quæ ad fidem pertinent, diſcernere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus. Quòdque idem alibi dixit: Homo itaque fide, ſpe & charitate ſubnixus, eáque inconcuſſè retinens, nnn indiget ſcripturis, niſi ad alios inſtruẽdos. Addimus & hoc, quòd qui talis eſt (quandoquidem proprium eſt iſtud charitatis, vt ſubmiſſum reddat hominem, & ad parendum ſuperioribus promptum & alacrem, nullam vt ab eis præceptorum rationem exigat) quòd is de ſalute ſua multò certior eſſe poteſt, quàm qui inflatus ſcientia, contemnit omnes præ ſe, nec quam audire iuſſit Chriſtus Eccleſiam, ei parère dignatur, niſi Scripturarum examina proferat.

Saluat charitas etiam ſinè Scripturæ ſcientia.

Roma. 4

Auguſt. Epiſto. 102. ad Euodium.

Iam igitur & hæc eſt ſublata cõtrouerſia. Nam cùm tu Crenti præfractior ſis, quàm vt de eo, quod ſemel tuendũ ſuſcepiſti, vel vnguem (quod aiunt) latũ decedas: nos qui non de victoria conſequenda, ſed de veritate inuenienda laboramus, vltrò tibi plus etiam quàm tu poſtulas, largimur: quòd etiamſi quis neſciat, quæ contineantur in ſcripturis, modò ſciat Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, ſufficit ei ad ſalutem. Ignoraſſe literas Antonium ſcribit Atha

Auguſt. de doct. Chriſtiana lib. 1. cap. 39

Athanaſius:vocat eum nihilominùs columnam Eccleſiæ. Quem ita ſuos etiam admonuiſſe narrat: Confugite ad crucifixi legem, nóſque eius imitamini famulos: & hoc ſcientiæ fine contenti, nulla deinceps ſecularis imprudentiæ argumenta quæratis. Porrò crucifixi lex, quæ eſt alia, quàm charitas? Nam & crux illius quid aliud quàm charitatem, qua nos ille complexus eſt incredibili, deſignat: ad quam viciſſim hoc exemplo ſuo nos inuitat. Hanc igitur quiſquis habet, iam non ſolùm nouit, verùmetiam impleuit legem vniuerſam: & eſt ad ſalutem ęternã inſtructior, paratior, expeditior, quàm tu Brenti cum omni caterua ſodalium tuorum. Qui cùm ſcientiæ quadam opinione ſitis inflati, quandoquidem hac vnica crucifixi lege deſtituti eſtis, à Chriſto & à corpore eius Eccleſia præciſi eſtis & ſeparati. Damus itaque tibi plus quàm ipſe poſtulas, & clara voce pronunciamus, non ſolùm ſufficere Scripturas ad ſalutem, verùmetiam ſi quis nunquam Scripturas legerit, ac ne viderit quidem, nec quid in eis cõtineatur ſciat, dummodò ſciat Ieſum & hunc crucifixum, eiúſque crucifixi legem obſeruet, iam eum noſſe omnia, quæ ad veram & æternam ſalutem cognitu ſunt neceſſaria, neque noſſe modò, quæ cognitu, verùmetiã habere prorſus omnia, quæ ſunt ad illam aſſequendam neceſſaria, de qua certus eſt, ſi legem obſeruet crucifixi, quæ verbo tantùm vno continetur, & ſicut ſcribit Clemens Alexandrinus, abſque literis diſcitur, cùm ſit decretum ſpirituale ſcriptum in cordibus noſtris. Cæterùm hoc tibi nunquàm concedemus, vt qui non credit ſanctam Eccleſiam Catholicã, qui non audit illam, qui non obedit Præpoſitis, qui non facit ea, quæ dicunt ſedentes in Cathedra à Deo cõſtituta, póſſit ad ſalutem æternam peruenire, cùm eum apertè contra legem crucifixi venire conſtet.

Athan. in vita Antonij Magni.

Charitas lex crucifixi, quæ ſola homini ſufficere poſſit ad ſalutem.

Clemens.

Sed hac de re longiores eſſe nolumus. Iam enim ſatis multa de duobus capitibus his dixiſſe, claréque demonſtraſſe videmur, falſum eſſe quod Brẽtius, verum quod affirmat Petrus à Soto. Primùm etẽ ſumma Scripturæ totius & ſcopus, ad quem omnes in Chriſtum credentes collimare oportet, neminem latêre poſſit, cùm vno tantùm verbo, eóque claro, perſpicuo & aperto contineatur, quod eſt, Dilige, quo nihil eſſe poteſt lucidius, vt rectè dictum

Summaria repetitio de tractatis capitibus duobus.

ſit à Propheta: Præceptum Domini lucidum illuminans oculos: non ideo tamē ita clara ſunt in Scripturis omnia, vt ad intelligendum obuia ſint omnibus, cùm ſcribat de Pauli epiſtolis Petrus, quòd in eis multa ſunt difficilia. Quod etſi nemo ſcriberet, clamat hoc tamē res ipſa: Quin iſtæ quoque tam acerbæ noſtri ſeculi de cauſa fidei contentiones, (vt interim de priſcis illis taceamus, quæ non aliunde, quàm è Scripturarum tam diuerſis, & inter ſe pugnantibus interpretationibus exortæ ſunt,) vel ipſa luce clariùs demonſtrant, in plurimis Scripturæ locis per multùm obſcuritatis eſſe: vt dicere, nihil eſt in Scripturis obſcurum, non aliud eſſe videatur, quàm dicere, nil extra eſt

Horatius. oleam, nil intra eſt in nuce duri. Deinde, quamuis in genere contineantur in ſcripturis omnia, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, cùm vnicum præceptum hoc, Dilige, de quo iam diximus, quod obſcurum eſſe nemini poteſt, in Chriſtum credenti ſufficiat ad ſalutem, ſunt nihilominùs etiā alia pleraque extra ſcripturam neceſſariò ſic credenda, vt ſi quis contrarium aſſeruerit, anathema ſit. Cuius generis ſunt (vt ne quid dicam de noſtri tēporis cōtrouerſis dogmatibus) filium & Spiritum ſanctum eiuſdem eſſe cum patre ſubſtantiæ, eiuſdem potentiæ, ac per omnia illi æqualem: Mariam Deiparam non ſolùm Chriſtiparam dici oportere: duas in Chriſto naturas, duas itidem eſſe voluntates & operationes. Quæ cùm in Scripturis non ita fuiſſent expreſſa, quin diuerſum vel contrarium potiùs ex illis Arius, Macedonius, Neſtorius, Eutyches, Petrus Antiochenus, Sergius Conſtantinopolitanus docere conarentur, ſic in Conciliis Oecumenicis, Nicæno, Conſtantinopolitano, ſemel, iterum, & tertio habito, Epheſino & Chalcedonenſi nobis credenda tradita ſunt, vt niſi quis crederet, è cœtu piorum extorris haberetur. Hæc itaque duo ſatis iam à nobis copioſè tractata ſunt, & error Brentij ſic eſt omnium oculis euidēter expoſitus, vt nihil apud quenquam ſcrupuli iam reſidere perſuaſum habeamus.

Nunc tertio & eo poſtremo loco dicendum nobis reſtat de eo, penes quos ius ſit interpretandi dubia, ſi qua de doctrina religionis exiſtant. Qua de re quàmuis mul-

Argumēta Brentij ta iam dixerimus in capite præcedenti, vbi, quorum ſit munus de cauſa fidei cognoſcere, ſatis copioſè diſſeruimus:

mus:quoniam tamen viſum eſt Brentio, idem nunc quoque repetere, nobis quoque quæ proferuntur ab eo, refellere neceſſe eſt. Negat Brentius, ius interpretandæ Scripturæ eſſe penes ſummos Pontifices, quòd donum interpretandæ Scripturæ non ſit humanæ prudentiæ, ſed ſancti Spiritus. Quod probat producto loco ex epiſtola Pauli ad Corinthios de diuiſione donorum Spiritus ſancti: Qui cùm ſit liberrimus, non eſt, inquit, ad certum genus hominum alligandus, ſed diſtribuit dona hominibus pro ſuo beneplacito. Producit locum ex libro Numerorum, quo contendere vult, omnem populum prophetare debere, quem iam excuſsimus. Producit & alium ex libro Iudicum de Debora muliere, quæ excitatur in Prophetam. Producit & tertium ex Amos Propheta, quòd is fuerit armentarius. Quaſi verò priuilegia paucorum legem faciant communem, & propterea mulieres omnes & paſtores armentorum omnes debeant prophetare, quia prophetarunt Debora & Amos?

cõtra Põtificũ poteſtatẽ in dubiis interpretandis. *1.Cor.12* *Cap.11* *Cap.4* *Cap.7*

Contrà Petrus à Soto concedit hoc, nulli generi hominum alligatum eſſe Spiritum ſanctum, à quo recta interpretatio ſcripturæ proficiſcitur: quia tamen, inquit, vna omnium Chriſtianorum debet eſſe fides & vnica confeſſio, ne quiſque ſenſum ſuum ſequatur, neceſſarium eſt, vt ſit publicum magiſterium, & certi miniſtri, ad quos pertineat docere in Eccleſia. Inter quos cùm ordinem oporteat eſſe, non dubitamus ad ſummos pertinere, quæ inter alios de ſcripturæ ſenſu & fide dubia ſunt, definire. Profert & ipſe Pauli teſtimonia ex Epiſtola ad Epheſios, quod dedit alios Apoſtolos, &c. ex epiſtola ad Corinthios, quod omnia honeſtè & ſecundum ordinem fieri debeant: ex epiſtola Ioannis. Non omni ſpiritui eſſe credendum.

Argumenta Soti contraria. *Cap.4* *1.Cor.14* *1.Ioan.4*

Sed nos ne ſimus longiores, nec ex confeſsione Brentij, nec ex ea quam è regione collocauit aſſertione catholica Petri, plura verba recitabimus. De iis tantùm dicemus, quæ continentur in hoc ſcripto Brentij, quod confutandum ſuſcepimus. Queritur is remitti ſe à ſcriptura ad traditiones Apoſtolorum. Ad quas autem, inquit, Traditiones? num ad eas, quæ pugnant cum Prophetica & Apoſtolica ſcriptura? quæ iam cæleſtibus teſtimoniis confirmata eſt? num ad eas quæ ſcripturis ſunt conſentaneæ?

De quibus dicturus autor.

plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, commendata atque ſtatuta retineri: Sicut quòd Domini paſſio & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus ſancti anniuerſaria ſolennitate celebrantur. Deinde enumeratis aliis multis de ſumptione Euchariſtiæ, de ieiuniis, ſic tandem loquitur: Ad hæc ita reſpondeo, vt quid horum ſit faciẽdum: ſi diuinæ ſcripturæ præſcribit autoritas, non ſit dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus. Similiter etiam ſi quid horum tota die per orbem frequentat Eccleſia: Nam hoc quin ita faciendum ſit, diſputare inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Has ergo traditiones, quæ per totum orbem vnanimiter tot ſeculis obſeruantur, quoniam vel ab Apoſtolis vel à plenariis Conciliis commendatæ ſunt, violare nefas ducimus. Sed de iis ſuo loco. *Auguſti. epiſt. 118. ad Ianua. ca. 1* *Cap. 5*

Queritur deinde Brentius, remitti ſe ad Cõcilia: & iterum quærit: Ad quæ obſecro? Ad poſteriora & legitima. Cur ergo non etiam ad priora? Quia aliquoties errarunt, ideóque aliquoties emendata ſunt per poſteriora. Sed quis nos certiores reddet, quòd & poſteriora concilia nõ errent? Si legitima ſunt, fieri, inquiunt, non poteſt, vt deſerantur à Spiritu Sancto. Priora Concilia poſterioribus eſſe nonnunquam emendata legimus apud Auguſtinum: quòd autem Œcumenica concilia, ſiue quis plenaria dicere malit, legitimè congregata, in iis quæ ad fidem pertinent, aliquando errauerint, nuſquam legimus, nec vel factum eſſe, vel fieri poſſe credimus. Saltem vnum aliquod proferres Brenti, & eius errorem indicares: verùm ſat ſcio, quòd proferre nullum potes: neque enim id facere prætermiſiſſes, ſi quem errorem in eorum aliquo reperire potuiſſes. Niſi fortaſſe vel Ariminenſe, vel Epheſinum ſecundum proferas. At ea non modò Catholici pro legitimis conciliis non agnoſcunt, verùm ne vos quidem. *De Cõciliis Brentius.* *Reſponſio.*

Sed audiamus lepidum ſcurram reliqua perſequentem. Quibus ergo notis, inquit, cognoſcemus ea eſſe legitima? ſi videlicet Romanus Pontifex legitimè electus & confirmatus conuocauerit Cõcilium, & primatem in eo locum habeat: Deinde ſi adiungantur illi Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & reliqui Prælati, qui ſunt ordinarij ſucceſſores *Brentij ſermo ſcurrilis de Cõciliis.*

ceſſores Apoſtolorum: poſtremò ſi cantauerint Miſſam de Spiritu ſancto, & ieiunauerint aliquot diebus à ſummo mane vſque ad horam diei ſextam, aut Germanicorum horologiorum more, vſque ad vndecimam ſeu duodecimam. Tali nimirum cœtui, præſertim ſi ſuis etiam Epiſcopalibus infulis ornati fuerint, Spiritus ſanctus deeſſe, nec quidem ſi velit, poteſt.

Reſponſio. Piget me pridem ad hoc ſcripti genus contra leuiſſimum hominem deſcendiſſe, qui nihil Scripturis, niſi fortè extra cauſam productis: nihil agit ſolidis argumentis, verùm ludit tantùm & laſciuit. Sed ſic eſt hominum iſtorum ingenium, qui dici volunt Euãgelici: nihil aliud apud eos quàm ludus eſſe religio videtur: quamobrem quæcunque ad illam pertinent, omnia ferè tractant per quàm iocula-riter. At intereà non deſunt ſimiles labris lactucæ. Quid autem? an non videtur ſcurra hic noſter omnia Concilia deridere, quæ ſunt à Catholicis vnquam habita? quæ nunquam aliter habita fuiſſe conſtat, quàm ſicut iſte per iocũ hîc recenſet. Semper enim eis præfuit Romanus Pontifex: cùm Eccleſiaſtica regula, ſicut eſt in hiſtoria tripartita, iubeat non oportere præter ſententiam eius Concilium celebrari, cuius & Iulius, & Damaſus, & Athanaſius meminerunt. Et fuit hoc etiã ante Nicænam Synodum à Marcello inſtitutum, vt præter autoritatem Romanæ ſedis nulla Synodus haberetur. Demus autem hoc, quòd Imperatores aliquando Synodum conuocauerint, penes quos orbis Œcumenici totius fuit imperium: tamen qui ſi Catholici fuerunt, non fecerunt id, niſi de Romanorum Pontificum ſententia. Quin etiam ille hæreticus Imperator Conſtantius, per vim adigere Liberium Pontificem conabatur, vt acta Synodi Ariminenſis calculo ſuo comprobaret, quòd ea alioqui minimè rata fore perſpectum haberet. Præſidebat igitur ſemper Pontifex Conciliis, ſicut in ſuperiore capite demonſtrauimus, & eius latus ex vtraque parte cingebant Patriarchæ, Archiepiſcopi & Epiſcopi, quos pro legitimis in cauſa fidei iudicibus Eccleſia Catholica ſemper agnouit: quamobrem Epiſcoporum etiam concilia ſunt vocata, ſicut in confeſſione noſtra Chriſtiana ex Marcelli, Leonis, Auguſtini, & aliorum teſtimoniis abundè nobis demonſtratum eſt.

Romanus Pontifex Conciliis ſemper præfuit. lib. 4. cap. 9

In 2. Apologetico.

Iam

Iam ſi nefas eſſe putat Brentius inuocare Spiritum ſanctum, quoties de cauſa religionis agitur: hìc iam certè videtur exorciſtæ magis quàm refutatoris indigere. Quoties Apoſtoli conueniebant, vel ob hanc ſolam cauſam, vt Eccleſiæ miniſtros inſtruerent, orationes & ieiunia præmittebant, quibus placatus Deus gratiam ſuam impartiret. At huic lepido ſcurræ noſtrò ridiculum eſſe videtur, ſi quis vbi ſempiterna ſalus agitur orbis totius Chriſtiani, seriò velit diuinum auxilium implorare. De hoc genere Demoniorum, quo Brentius agitatur, dicit Chriſtus, quòd non eiicitur niſi oratione & ieiunio: quamobrem nihil mirum eſt, ſi contra ſe Dæmonium, quo Brentius agitatur, agi quicquam non patitur. Sed nec infulas intactas, prætermittere potuit. Scilicet ita veſtitum incedere præſtat, vt ſecta ſint omnia, vt ſicut in veſte, ſic in animo quoque ne ſit quicquam integrum quàm decenti habitu iuxta vetuſtiſſimum Eccleſiæ morem ornatum prodire? *Actor. 13* *De infulis Epiſcoporum.*

Pergit Brẽtius: Non poſſum mirari, quòd in tanto ſplẽdore Euangelij Chriſti, & tot eruditiſſimis ſcriptis aduerſus primatum Romani Pontificis in lucem editis, audeant adhuc Aſotici de ſuo primatu gloriari. Ego quoque non poſſum ſatis mirari, quòd in tam clara luce veritatis, & tot eruditiſſimis ſcriptis per catholicos in lucẽ editis, quibus mendacia veſtra pridem refutata ſunt, audetis nihilominùs vos Aſotici manifeſtam veritatem oppugnare. Nuper adeò prodiit in lucem Nili neſcio cuius liber, quem Matthias Flaccus Illyricus non eſt veritus Sereniſſimo Regi meo dicare, quo conatur ille quidem, quàmuis leuiſſimis argumẽtis, Romanæ ſedi iuriſdictionem in quatuor ſedes reliquas Patriarchales abrogare. Sed interea tamen quin ſit Occidentalis Eccleſiæ totius Œcumenicus Epiſcopus, minimè negat. Cæterùm in concilio Chalcedonenſi legimus Pontificem Leonem Œcumenicum ſiue vniuerſalem Patriarcham appellatum. Sed in re perſpicua nihil eſt neceſſe plura verba facere. *Nili liber ab Illyrico editus.*

Redit ad conuitia Brentius (iam enim ea pridem intermiſerat) iterùm & ſucceſſionis meminit, ac videtur tandem ſcurræ perſonã deponere, ſerióque rem agere velle. Itaque propoſito Euangelij loco: Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quicquid volueritis petetis, & *Ioan. 15* *Argumẽtatio Brentiana.*

tis,& fiet vobis.Duo,inquit,exigit Chriſtus ab Apoſtolis & ſucceſſoribus corũ,vt impetrent ſpiritum ſanctũ,& non errent:Vnum eſt,vt maneant in Chriſto.Hoc fit, ſi verè in Chriſtũ crediderint,& à Chriſto per peccatũ,vaſtans conſcientiam,nõ exciderint.Alterũ eſt,vt maneat in ipſis verbũ Chriſti,vt miniſterio ſuo fungantur,nõ iuxta humana ſomnia,non iuxta ementitas traditiones,ſed iuxta verba Chriſti,iuxta ſacrã ſcripturã,quã Chriſtus ipſe nobis commẽdauit,& in manus tradidit.Quare niſi concilium Prælatorum mãſerit in Chriſto,& verba Chriſti in eo,nec eſt legitimum concilium,nec Spiritus ſanctus præſtò adeſt, etiam ſi omnes Prælati teneant loca Apoſtolorum,&c.

Reſponſio. Si peccatores Brenti,à iure ſcripturę interpretandæ excludendos cenſes , qui veſtrûm ſine peccato eſt,is primus hoc ſibi ius vendicet : ſed æquè vos atque nos à Chriſto, per peccatum vaſtans conſcientiam, excidiſtis. Quamobrem ſi non erit fas cognoſcere de doctrina religionis, niſi iis,qui ſine peccato ſunt,ſolius Dei propemodum erit ea de re cognitio,quod etiam in fine capitis huius tu velle videris, quò maiore cum ſpe impunitatis mentes hominum omni genere peruerſæ doctrinæ imbuere queas. Quòd autem vis,vt fungantur Antiſtites miniſterio, non iuxta humana ſomnia, non iuxta ementitas traditiones, id æquum eſſe libenter concedimus ; verbáque tua ſic interpretamur, quandoquidem ementitarum traditionum meminiſti, te veras non excludere , ſicut nos , non modò non excludimus verba Chriſti, ſacrámque Scripturam, verùmetiam primas illi partes tribuimus.Non eſſe autem legitimum Concilium eorum,qui non manſerint in Chriſto,fortaſſis aliquo ſenſu verè dici poteſt.Nam quos apertè conſtat à Chriſto diſceſſiſſe ſiue capite , ſiue corpore, Concilium eorum non eſſe legitimum , certum eſt & indubitatum. Diſceſſerunt autem à Chriſto capite , ſicut ab Auguſtino memoriæ proditum legimus , qui vel de diuinitate,vel de humanitate eius ſecus ſentiunt,quàm è Scripturis docti ſumus : quales fuerunt Arius , Appollinaris, Neſtorius,Eutyches,Sergius , & alij nonnulli veteres hæretici:noſtro verò ſeculo,Campanus,Seruetus , Suéckfeldius , & ex Anabaptiſtis quidam. A Chriſti verò corpore diſceſſerunt,qui quàmuis de ipſo capite : Scripturis ſacris conſen

Concilium corũ, qui à Chriſto, vel capite, vel corpore diſceſſerũt,illegitimum.

Augu. de vnitate Eccle.ca.1

conſentiant, Eccleſiæ tamen vnitati non communicant: quales fuerunt priſcis illis ſeculis, Iouinianus, Vigilantius, Pelagius, Donatus, & alij nonnulli: quales eſtis hoc noſtro ſeculo vos Lutherani cum aliis quibuſdam, qui è ludo veſtro prodierunt. Si verò ſic vis intelligi, nō eſſe legitimum Concilium eorum, qui non manſerint in Chriſto, hoc eſt, quos iniquitates à Chriſto ſeparauerūt, vix vllum fuit, aut erit vnquam concilium legitimum. Nam ſi inter eos, quos ipſe ſibi Chriſtus duodecim elegit, vnus tamen fuit Diabolus, qua ratione caueri poterit, quò minùs vbi tam frequens eſt Epiſcoporum & Sacerdotum cœtus, aliquot etiam reperiantur Diaboli? Non erit felicior neque melior eorum congregatio, qui nunc in Chriſti nomine conueniunt, quàm fuit illorum, quos cùm præſens in terris adeſſet Chriſtus, ipſe congregauit.

Nullū vnquā Conciliū ſine peccatoribus fuit.

Ioan.6

Sed audiamus ea, quæ dixit accommodantē Brentium: Cùm Aſotus, inquit, amandat nos à Scriptura ad Cōcilia Prælatorum ſuorum, conſidera mihi quæſo, à quanta luce in quantas tenebras, à quanta certitudine in quantam obſcuritatem adducat. Non enim dubium eſt, quin ſacra ſcriptura non poſſit rectè ac verè intelligi, niſi ab iis qui Spiritu ſancto ſunt diuinitùs donati. Etſi enim impij poſſunt quædā ſcripturæ loca & præſertim iudicialia & moralia, adeóque quæ ad legem pertinent, & quæ hiſtorica ſunt, cognoſcere: tamē quis ſit verus finis legis, quid Euāgelium de Chriſto ſibi velit, quid Chriſtus ipſe ſit, & quātum in eo theſaurum per fidem habeamus, & quæ ſunt id genus alia ſacræ ſcripturæ, non poſſunt niſi ſoli pij per Spiritum ſanctum iudicare.

Scripturam non intelligi, niſi à piis Spiritu ſancto donatis, ait Brētius.

Verum eſt Brenti, quod dicis ſacram ſcripturam non poſſe rectè ac verè intelligi, niſi ab iis, qui ſpiritu ſancto ſunt diuinitùs donati. Sed ſunt non pauci, qui cùm ſint vacui Spiritu ſancto intùs habitante & ſanctificante corda ipſorum, habent nihilominùs Spiritum ſanctum forinſecùs illuminantem, & ponentem verba Dei in ore ipſorum, ſi minùs ad ipſorum, ſaltem ad Eccleſiæ vtilitatem. Hoc eſt quod rectè docent Scholaſtici, præter gratiam ſancti Spiritus gratum facientem, hoc eſt, ſanctificantem homines, eſſe & alias gratias gratis datas, ad vtilitatem aliorum, de quibus in epiſtola priore ad Corinth. multa ſcribit Paulus. Sed & apud

Reſponſio.

1. *Cor.* 12 apud Matthæum legimus, etiam eos quos vocat Chriſtus *Matth.* 7 operarios iniquitatis, non fuiſſe dono Prophetiæ, virtutúmque faciendarum deſtitutos. Quod eſt autem aliud Prophetiæ donum, niſi donum interpretandi Scripturas, quod etiam operariis iniquitatis non deeſſe, teſtatur Euangelium? Quare falſum eſt, quòd negas, impios alia ſcripturæ loca, quàm quæ ſunt vel iudicialia, vel moralia, vel ad legem pertinentia, vel hiſtorica, cognoſcere poſſe. Sciunt etiam hi, qui ſit verus finis legis: didicerunt ex Paulo, quòd finis legis Chriſtus eſt ad iuſtitiam omni *Roma.* 10 credenti: didicerunt ex eodem, quòd finis præcepti eſt cha1. *Timo.* 1 ritas: ſciunt igitur, quòd hæc eſt ſumma totius Euangelij, quòd Chriſtum, qui finis legis eſt, de cælo detraxit charitas, vt exemplo ſuo nos ad charitatem inflammaret, quò, per quam viam ipſe deſcendit ad nos, per eandem oportere nos ad ipſum aſcendere, certum haberemus. Hoc nemo tam impius eſt, ex his dico, qui non ſunt prorſus rudes Euangelicæ doctrinæ qui neſciat, ac tanto magis eſt impius, quòd cùm ſciat, quod Chriſti conſilium, quæ ſumma ſit Euangelij, quę via ſit ad cęlum perueniendi, quamuis tamen alia via potiùs incedere vult, quàm ea qua videt Chriſtum inceſſiſſe, qui nobis via factus eſt. Et in hoc eſt impietas, non quòd neſciat, non quòd nõ intelligat, ſic enim venia dignus videri poſſet, ſed quòd ſciens prudénſque contra Domini ſui voluntatem venit, quam etiam ob cauſam tantò pluribus & grauioribus plagis vapulabit. Scitis & vos Brenti, quòd hæc ſit Euangelij ſumma, *Lucæ.* 12 tantóq; maior eſt impietas veſtra, quòd obliti viæ, cuius ipſe nobis Chriſtus dux fuit, quòd immemores Chriſtianę charitatis, quã ſolam à Chriſtianis exigit, quin ardentes ira, odio, maleuolentia, vos ab orbe Chriſtiano ſeparaſtis.

Etiam qui minùs pij ſunt, ſenſum aliquando ſcripturarũ cognoſcunt.

Quæ ſumma Euangelij.

Congerit poſteà Brentius loca Scripturæ: Vſque in ho2. *Cor.* 3 diernum diem idem velamen in lectione veteris teſtamẽ 1. *Cor.* 3 ti manet: Sapientiam loquimur inter perfectos, ſapientiam autem non ſeculi huius: Nos non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui eſt ex Deo: Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus, ſtultitia quippe illi ſunt. Ex quibus colligit, Scripturam non poſſe verè cognoſci: niſi à ſpiritualibus. Atqui loquitur ibi Paulus de Iudæis & gentilibus, non autem de malis Chriſtianis, qui

Scriptura poſſitne cognoſci etiã à non ſpiritualibus.

fidem

fidem & profeſſionem habent piorum, vitam impiorum, vt videantur velut ex Ethnico & Chriſtiano conflati. Confitentur enim Chriſtum, decantant, laudant; celebrant: at omnis vitæ ratio longè à Chriſti præceptis diſſidet. Vident hi, quid ſit optimum, at affectibus corrupti, ad peſſima deflectunt: de quorum numero ſi quis eſt, rectè poteſt illud vſurpare: Video meliora probóque, deteriora ſequor. Quorum tanto maior eſt damnatio, quòd videntes & ſcientes contra Dei legem veniunt. Intereà tamen de talibus non eſt hominum, verùm Dei ſolius iudicium. Cùm enim cernimus baptizatos, audimus confitentes, videmus orantes, nomen etiam in eis Chriſtianorum agnoſcimus, etiamſi facta minimè congruere cum nomine videantur, qui ſumus nos qui ſeruos iudicare velimus alienos? De talibus dixit Chriſtus: Hoc eſt iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem. Viderunt ij lucem Chriſti per fidem, at tenebras magis amplexi ſunt. Vtcunque peccatores Chriſtum tamen diligunt: ſed magis illa diligunt, ob quorum cupiditatem à Chriſti præceptis deſciſcunt. Cupiunt neminem lædere, ſed dulcis eſt honor: nolunt fraudare, ſed vincit lucrum. Cupiunt compati cum CHRISTO, vt conregnent, ſed auocant voluptates: nolunt bello conflictari, ſed ad imperium dilatandum non patet alia via. Tales igitur etſi vacui ſæpè ſunt Spiritu intùs habitante, & eorum corda ſanctificante, non rarò tamen fit, vt ſpiritu forinſecùs illuminante, & verba ſua in ipſorum ore ponente, minimè deſtituantur.

Pſeudochriſtiani ſpiritum ſæpè habent illuminãtem, licet non ſanctificantem.

Rom. 14

Ioan. 3

Rom. 8

Tandem incipit Brentius tractare de Eccleſia, de qua ſuo loco rectiùs dici potuit: ſed quando ſic illi viſum eſt confusè omnia nullóque ordine ſcribere, ne quis exiſtimare queat, nos conſultò locum hunc præterire voluiſſe, quem etiam in ſuperiore capite adduxerat, agè verba illius excutiamus. Operæpretium, inquit, eſt audire, quid Aſotus de Eccleſia Prælatorum ſuorum, ad quorum Concilia nos reiicit, ſcribere ſibi permiſit: & quidem libet verba ipſius recitare. Oportet Eccleſiam ipſam certam eſſe, viſibilem ſcilicet, & ſenſibus ipſis corporeis perſpectam, non minùs quàm ſunt aliæ humanæ reſpublicæ: autoritas

De Eccleſia Brẽtius.

etiam miniſtrorum & gubernatorum eius certa & manifeſta eſſe debet, quare nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda eſt vel in membris, vel in miniſtris eius, præter publicam & legitimam profeſſionem fidei & vocationem, vt ad eam pertineant, & vt eius munera integra perficiant. Hic primùm vide, inquit, quòd Aſotus faciat Eccleſiam viſibilem & ſenſibus corporeis perſpectam. Delendus igitur ille erit articulus fidei, Credo ſanctam Eccleſiam catholicam, & erit ſic reponendus, Video & ſentio.

Reſponſio, Eccleſiã eſſe viſibilem. Atqui non Petrus à Soto Brenti, ſed Chriſtus eſt, qui dicit Eccleſiam eſſe viſibilem: hunc igitur, non Petrum reprehendis. Chriſtus enim eſt, qui vocat eam ciuitatem *Matt.5* ſupra montem poſitam, quæ abſcondi non poteſt. Si non poteſt abſcōdi, eſt igitur hominum oculis expoſita. Deinde dicit idem Chriſtus, Si peccauerit frater tuus, dic Eccle*Matt.18* ſiæ. Quæſo te, cui dici iuſſit? num his qui videri non po*Acto.20* terant? Dicit enim Chriſti ſpiritus, quòd Epiſcopos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei: Quos regent? *1.Cor.15* Num eos quos non vident? De ſe ſcribit Paulus, quòd ſit *Galat.1* Eccleſiam Dei perſequutus: poterátne perſequi, quam nō videbat? Iam cùm idem Paulus ſcribit Eccleſiæ, quæ eſt Corinthi, Eccleſiæ Galatiæ, Eccleſiæ Theſſalonicenſium: cedo Brenti, quibus redditæ literæ, ſi videri non potuit Eccleſia? At vt ex veteri quoque lege proferamus aliquid: legimus in libris Regum, quòd Salomon benedixerit om*3.Reg.8* ni Eccleſiæ Iſraël. Omnis, inquit, Eccleſia Iſraël ſtabat. Quibus benedixit? Híſne quos videre non potuit? Vidéſne iam, quàm ſit abſurdum, quàm ab omni ratione alienum, quàm ab ipſo etiam communi ſenſu remotum, quod tu ſcribis Brenti, non cadere ſub aſpectum *Melácthon contra Brētium Eccleſiam facit viſibilem.* Eccleſiam? Senſit hoc aliquando Philippus quoque magiſtrum ſuum ſequutus: verùm abſurditate rei victus, ſententiam mutauit, & eſſe viſibilem Eccleſiam confeſſus eſt, quemadmodum aliquanto ſuperiùs ex illius libro, quem inſcripſit, Locos communes, indicauimus. Quid autem aliud iſti, dum aſſerunt, quòd Eccleſia ſit inuiſibilis, quàm errori ſuo latebras quærunt? Intelligunt ſe ad hunc viſibilem cœtum non pertinere, quem eſſe veram Catholicam Eccleſiam nemo pius dubitat: proinde

de quandam aliam ſibi fingunt,quæ nec videri,nec agnoſci queat.

Neque verò propterea delebimus illum articulũ ſymboli,Credo ſanctam Eccleſiam,& loco illius dicemus,Video & ſentio,ſicut perquàm acutè ſibi dicere videtur Brentius.Nam etſi videmus Eccleſiam, quam credimus, interea tamen multa complectitur hic articulus, quæ credimus & non videmus. Qui ſint electi in hoc cœtu vocatorum,quem Græci vocant Eccleſiam,nec videmus nec agnoſcimus.Nam ſolus Dominus nouit,qui ſunt eius:credimus nihilominùs firmiter, quòd non alibi ſint electi, quàm in iſto cœtu vocatorum.Deinde credimus hanc Eccleſiam regi Spiritu ſancto,quam etiam ob cauſam errare non poſſe: credimus eam eſſe columnam & firmamentum veritatis:credimus extra eam non magis quenquam ſaluum fieri poſſe,quàm qui fuerunt olim extra arcam Noë:credimus vera eſſe omnia, quæ in ſcripturis omnibus canonicis ab illa receptis ſcripta continentur, iuxta ſenſum,quem ipſa nobis adfert.Hæc & alia pleraque credimus Brenti,quæ tamen neque videmus, neque ſentimus.Quare nihil eſt,quòd propterea ſymbolum eſſe mutandum cenſeas,quòd aſpectabilem eſſe dicimus Eccleſiam,quæ non ſine cauſa Catholica vocatur: cùm præſertim nihil impediat,quominùs etiam ea,quæ videntur,rectè credi dicantur.Sicut dicit vnuſquiſque oculis ſuis ſe crediſſe,quemadmodum latiùs idem etiã proſequitur Auguſtinus.Etiam baptiſma,quod videmus, credere nos profitemur.

Quomodo Eccleſiã ſimul videamus & credamus.

2.Tim.2

Tract.79 in Ioannẽ.

Sed eſt & aliud,quod in verbis Petri Brentius reprehendit:Palàm,inquit,& impudenter affirmat, non requirendam eſſe gratiam & interiorem aliquam occultã virtutem,vel in miniſtris,vel in membris Eccleſiæ,pręter publicam & legitimam profeſſionem fidei & vocationem. Scilicet ſi prælati eius ſint animo ſuo Epicuræi,& vita Sardanapali,tamen ſi ſciant verba ſymboli recitare, & ſunt à Cardinalibus & Canonicis ad pręlaturas electi,pertinent ad Eccleſiam,& ſunt ordinati,vt in rebus æternæ noſtræ ſalutis ab ipſorum iudicio pendeamus. Scimus quidem veritatem Sacramentorum Chriſti non pendêre è dignitate miniſtrorum, ſed non eſſe requirendam gratiam

Prælatis neceſſariã eſſe gratiam inhabitantem vt Prælati agnoſcãtur, vult Brentius.

Dei,aut virtutem Spiritus ſancti in iis,qui de vera ſenten tia ſacræ ſcripturæ ſeu verbi Dei iudicare debent , hoc demùm eſſe cæleſtia oracula Spiritus ſancti ſubiicere Epi curæis & Sardanapalis.

Reſponſio.

Et hęc abs te tã petulanter dicta,in quem recidũt Brenti:nónne in Chriſtum ipſum?Cuius enim illa verba ſunt, Petríne à Soto,an Chriſti?Super cathedram Moſi ſederũt Scribæ & Phariſæi.Omnia quæ dixerint vobis ſeruate & facite:ſecundum opera verò eorum nolite facere : dicunt enim,& non faciunt?Quem igitur hîc alium,quàm Chriſtum ipſum reprehendis?Ille enim eſt,qui iubet eos audiri,qui ſedent ſuper Moſi cathedram, etiamſi non faciant, quæ dicunt,etiamſi cõtraria faciant iis quæ dicunt, etiãſi ſecundum legem docentes,contra legem viuant.Quid au tem an ipſe non concedis,quòd ſacramentorum dignitas non pendet à dignitate miniſtrorum?Quæ ratio diuerſitatis eſt,vbi de verbo agitur?Qui magis pendere debet doctrinæ veritas ex dignitate miniſtrorum? Cùm præſertim ſicut in Sacramentis nõ alium agnoſcimus, qui baptizet, qui conficiat Euchariſtiam,qui peccata remittat, qui per Sacramenra tanquam per vaſa quædam gratiam ſuam fidelibus impartiat,quàm Chriſtum:ſic etiam vbi prædicatur Dei verbum,vbi de illo iudicium fit, non alium Doctorem & magiſtrum agnoſcimus, quàm eundem ipſum Chriſtum:vt ſicut in Sacramentorum,ſic in verbi diſpenſatione,nihil nobis obeſſe queat,quamlibet ſcelerati ſint & impij miniſtri:quandoquidem verus ipſe & Sacramentorum ſuorum diſpenſator,& verbi ſui magiſter ac iudex, non tam ſanctus eſt,quàm ipſa ſanctitas.Præclarè ſicut alia multa,ſic & hoc Auguſtinus:Magiſteria,inquit,forinſecùs adiutoria quędam ſunt & admonitiones:cathedram in cælo habet,qui corda docet:Interior magiſter eſt , qui docet,Chriſtus docet,inſpiratio ipſius docet.Vbi illius inſpiratio & illius vnctio non eſt, forinſecùs inaniter verba perſtrepunt.Sic ſunt iſta verba quæ forinſecùs dicuntur,quomodo eſt agricola ad arborem:forinſecùs operatur,adhibet aquam & diligentiam culturæ : quælibet forinſecùs adhibeat,nunquid poma format ? nunquid nuditatem lignorum veſtit vmbra foliorum ? nunquid tale aliquid intrinſecùs agit?Sed quis agit hoc ? audite agricolam

Mat.23

Ex dignitate miniſtrorũ non pendet aut doctrinæ, aut Sacramentorũ veritas.

Aug. in epiſt. Ioannis tract.3.

colam Apoſtolum,& videte quid ſumus, & audite magiſtrum interiorem:Ego plantaui,Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit.Neque qui plantat,eſt aliquid,neque qui rigat,ſed qui incrementum dat Deus. Hoc ergo vobis dicimus,ſiue plantemus,ſiue rigemus loquendo, non ſumus aliquid,ſed ille qui incrementum dat Deus,id eſt,vnctio illius docet vos de omnibus. *1.Cor.3*

Vides Brenti,quemadmodũ Sacerdotis non eſt niſi miniſterium?ipſe verò verus Doctor & magiſter, ipſe verus iudex & interpres ſcripturarum qui docet efficaciter, Dei ſpiritus eſt,ſicut etiam ipſe Chriſtus dixit: Non vos eſtis, qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri,qui loquitur in vobis.Hic ſpiritus poteſt loqui per Balaam, poteſt per Caipham,poteſt per Iudam proditorem, denique poteſt etiã per aſinam:nec ideo verbi Dei dignitati doctrinæque veritati quicquam detrahetur,quæ non magis ex miniſtrorũ pẽdet dignitate,quàm ipſa veritas Sacramentorũ.Nam ſicut Sacramentorum,ita verbi quoque miniſtri vocãtur,& ſunt ſacerdotes & Epiſcopi:qui quali vita ſunt,ipſorũ quidem plurimùm refert miniſtrorũ,ſed auditorum nihil intereſt.Nam qui mali ſunt,dum ea quæ bona ſunt,adminiſtrãt, ſe tantũmodo lædunt:ſicut fax accenſa,ſibi quidem detrimẽtum præſtat,aliis verò lumen in tenebris adminiſtrat:& vnde cõmodum aliis præſtat, inde ſibi diſpendiũ parit.Doctrinæ veritas à quocũque proficiſcatur homine, Dei,non hominis eſt.Et ſicut ſolis lux etiamſi per immunda loca tranſeat,non inquinatur,ſed ab iis qui illuminantur,pura accipitur:ſic Dei verbum etiamſi nonnũquam ex ore prodeat hominis impuri, purum nihilominùs ab iis qui audiunt,accipitur, nec ex docentis impuritate labis aut ſordium quicquam contrahit. *Confirmatio ab exemplis & ſimilibus.* *Matt.10*

Hæc tu Brẽti,non es tam hebes,vt nõ intelligas,ſed ita malitia cor tuum excæcauit, vt aliud nonnunquam ſcribas,quàm quod ſentis ipſe,dum odium erga Petrum tuũ expleturus omnem anſam illum calumniandi quæris.

Neque verò propterea Petrus cæleſtia oracula Spiritus ſancti ſubiecit Epicuræis & Sardanapalis,quòd negãt ab iis,qui iudicãt de ſentẽtia ſcripturę,gratiã Dei gratum facientem eſſe requirendam.Non ſunt Epicuræi, ſed neque Sardanapali,à quibus publica & legitima poſſeſſio fidei *Epicuræi & Sardanapali plures apud Lutheranos, quàm Chriſtianos.*

& vocatio requiritur. Porrò de animo cuiuſq;, quid in pectore ſuo clauſum quiſque gerat, Dei ſolius eſt iudicium, Si quis autem Eccleſiæ iudicio tanquã Epicuræus & Sardanapalus eſt condẽnatus, is ad iudicium de ſententia ſcripturæ non admittitur, quin è cœtu piorum eiicitur: quoad verò legitimi iudicis decreto talis pronunciatus non fuerit, tolerari debet, quàmdiu toleratur ab Eccleſia, nec alicuius priuari ſentẽtia cõdemnari. Docuimus autẽ in priori capite, Martini Lutheri, qui dux veſter eſt & anteſignanus, teſtimonio, non pauciores inter vos Epicuræos & Sardanapalos reperiri quàm inter nos, qui Catholici vocamur & ſumus per Dei gratiã, præcipuè ſi paucitatẽ veſtrorum cum noſtrorum conferas multitudine. Sed audi quid ex veſtris quidam ſcribat, veſtrum enim voco Ioannem à Laſko, qui priùs veſtrum, poſtea gradu facto dogma Sacramentariorum eſt amplexus, quod amplexus nunquam fuiſſet, niſi veſtro exemplo ſuum priuatum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponere fas eſſe iudicaſſet. Is igitur in epiſtola quadã, quã ad Sereniſsimũ Regem meum ſcripſit, iis verbis vtitur: Summa, inquit, diligẽtia ac circumſpectione opus eſt, ne ſub prætextu ac fuco Euangelij, aut nouum ruſus aliquod tyrannidis genus inuehatur, aut ſectis alioqui omnibus, atque ita demùm atheiſmo feneſtra aperiatur, ad quem nunc maxima ferè hominũ pars neſcio quomodo inclinare videtur. Audín, tu Brenti, quemadmodum hic inter vos diu multúmque verſatus, non obſcurè fatetur, quòd ſub prætextu ac fuco Euangelij veſtri, (nihil iam dicam de tyrannide, de qua vehemẽter queritur) maxima ferè pars hominũ ad atheiſmum quendam inclinare videtur. Ad quem nõ inclinant modò multi, verùm etiam apertè ruunt, & præcipites in eum feruntur: quam ad rem gradum illis doctrina veſtra fecit. Et hos tu iudices de ſententia ſcripturæ dare nobis vis, quos palàm ad atheiſmum inclinare, vel ruere potius, etiam ij, qui ſunt factionis veſtræ, profitentur.

A teſtimonijs Lutheri & Ioannis à Laſko.

Sed audiamus iterum ardentem ira atque odio Brentium & impotenti quadam conuitiandi libidine prorſus furentem. Profert ex capite de Conciliis verba Petri, quæ ſic habẽt: Eccleſia cui promiſſio illa Chriſti facta eſt: Portæ inferi non preualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt, nec

Cõuitiator Brẽtius affingit Soto, quæ lubet.

ex electione Dei aut vera fide & charitate interiùs pēdet, vt quis ad Eccleſiā pertineat,ſiue vt ſubditus, ſiue vt Prælatus,ſed vt viuum Eccleſiæ membrum ſit, hæc requiruntur. Ac mox inſultat: Macte virtute Aſote, ſic defenditur Catholica Eccleſia:ſic conuincuntur nouatores illi hæretici. Os impudentiſsimum,audes tu Eccleſiam illam, aduerſus quam non præualent portæ inferi, hoc eſt, veram & firmam,ita infamare, vt affirmes eam,nec ex electione Dei,nec ex vera fide & charitate pendere? Dicit quidem Aſotus hæc requiri,vt quis ſit viuum Eccleſiæ membrum,non autem vt ſit eius Eccleſiæ membrum, aduerſus quam non præualent portæ inferi. Quæſo autem te, an non is aduerſus quem non præualent portæ inferi, eſt viuum Eccleſiæ membrum? Quid? Portæ ne inferi tam imbecilles, tam eneruatæ ſunt, vt ne quidem aduerſus mortua Eccleſiæ membra præualeant? Næ tu mihi concionaris de ſtramineis portis inferi, quæ ſic computruerunt,vt ne mortuum quidem ſuperare queant. O bellum defenſorem Catholicæ Eccleſiæ. Quàm improbum autem Sophiſtam hîc agit Brentius? qui præterquàm quòd cùm diceret,negare Petrum,quòd Eccleſia pendeat ex vera fide & charitate,ſuſtulit hāc vocem,interiùs, diuerſum quiddam ex verbis Petri colligit,quàm ꝙ illi vel cogitare in mentem venit vnquam,cùm tamen quid ſibi voluerit Petrus iis verbis,obſcurum illi non ſit. Vbi verò dixit hoc vnquàm Petrus,quòd aduerſus aliquod Eccleſiæ mēbrum portę inferi non præualeant,quamlibet id etiā viuū fuerit:quod certè tu magis fortiter quàm veraciter affirmas? Nam viuū fuit Eccleſiæ mēbrum Cyprianus, præualuerunt nihilominùs aduerſus eum portæ inferi, vt in errorem inciderit:quem aut correxit poſteà,ſicut putat Auguſtinus,aut ſi minùs correxit,tamen quòd quā ſecùs ſeſe res habebat,ſenſerat,quādoquidem in Catholica nihiloſeciùs vnitate permanſit,& charitatis vbertate compenſatum,& paſsionis falce purgatū eſt: cùm præſertim illis tēporibus,nihil adhuc plenarij concilij ſentētia, quid hac de re ſentiendum eſſet, Eccleſiæ totius conſenſio confirmaſſet. Origenis verò ſanctitas,cui nota non eſt? Idem & de Tertulliano & de aliis nōnullis dicere licet. Quæ igitur eſt iſta collectio Brentij,quādoquidem non pręualent

Reſponſio

Inferorum portæ cōtra membrum etiā viuum Eccleſiæ præualere poſſunt.

Cyprianus.

Aug.epiſ. 48

Origenes.

Tertullia.

aduerſus Eccleſiam portæ inferi, non eas etiam aduerſus Eccleſiæ membrum aliquod præualere, cùm omnis homo per ſe conſideratus ſit mendax: Eccleſia contrà, vbi ſunt fideles omnes in vnum congregati, columna ſit & firmamẽtum veritatis. Nunquam igitur ea fuit ſententia Petri, quam adfert Brentius, qui ſibi finxiſſe videtur, quod impugnaret: ſed hoc dixit iſto loco Petrus, quod alio loco dixerat, quem protulit Brentius ex capite de Eccleſia, vt quis pertineat ad Eccleſiam illam, cui promiſſio facta eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, non pendere ex electione Dei, aut charitate & fide interiùs, verùm ſufficere publicam & legitimam profeſſionem fidei & vocationem: cæterùm vt viuum ſit aliquis Eccleſiæ membrũ, illa requiri. Quò magis autẽ res intelligi queat, vnde Petrus occaſionem ſumpſerit hæc ſcribendi, paucis aperiemus.

Collatio rationũ Brentij & Soti. Brentius in ſua confeſſione dum vehemẽter metuit, ne quid in fide certũ habere queamus, conciliorum autoritatem, per quæ fit vt certa ſit & vna fides noſtra, modis omnibus eleuare conatus eſt: primùm quòd nõ quiuis hominum cœtus pro vera Eccleſia haberi poteſt: deinde quòd in ea pauci ſunt electi, quòd nõ omniũ fides, quòd plerũq; maior pars vincit meliorem: Poſtremò quòd Spiritus ſanctus nõ facit populum ſuum impeccabilem, ſed relinquat in ipſo multas & varias imbecillitates. Ad hæc è regione Petrus ea verba poſuit, quę per Brentiũ adducta ſunt, quibus illud oſtendere conatur, Eccleſiam non ex electis tantùm cõſtare, quibus nihil intùs deſit, quod ad fidẽ & charitatem pertineat, ſed conſtare ex vocatis, ex iis qui publicè ſe Chriſtianos & fideles profitẽtur, de quibus dicit etiã

Matt.20 Chriſtus: Multi ſunt vocati, pauci verò electi: fieri poſſe, vt qui ſe publicè Chriſtianos profitentur animo quiduis potiùs, quàm Chriſtiani ſint, eſſe huius Chriſti corporis, quæ vocatur Eccleſia, partim viua, partim etiã putrida & mortua membra, atque hæc quàmdiu aut ipſa ſe non præciderint, aut Eccleſiæ iudicio præciſa nõ fuerint à Chriſti corpore, membra illius vocari & eſſe, quãuis mortua. Quid

Rationes Soti defenduntur. erat hìc Brenti quod arroderes? Primùm ſi vocem ipſam Græcam conſideres, certè Eccleſia non eſt electorum ſed vocatorum cœtus, in quo multi vocati, pauci ſunt electi. Deindè verò fateris hoc ipſe, quòd huic Eccleſiæ, de qua

loqui

loquimur,in hac terra multi mali & hypocritæ ſunt admixti.Qui ſunt autem alij hypocritæ , quàm qui publicè Chriſtianā fidē profitētur,cùm intùs fide ſint charitateq́; deſtituti?Cùm igitur idē dixerit Petrus in capite de Eccleſia,quod à te dictum fuerat, fuítne locus hic tragicis iſtis exclamationibus ? Fuítne locus impotentibus conuiciis? quibus ita petulanter in grauem hūc & pium virū debaccharis,& cùm ipſe ſis effrons,homini pudētiſſimo falſum impudentiæ crimen obiicere non vereris.Sed vnde nobis Lutheri diſcipulum , vnde quinti Euangelij aſſertorem agnoſcere liceret,niſi ex feſtiuis hoc genus leporibus?

Boni & mali in Eccleſia,ſed diuerſa ratione.

Manifeſtius eſt,quàm vt negare poſſis Brenti , quòd in Eccleſia non boni tantùm,ſed & mali ſunt, ac plures mali,ſed longè diuerſa ratione quàm boni. Siquidem boni ſunt in ea tanquam viua membra,quæ vitam ſuam habēt à ſpiritu Chriſti,& viuifico illo influxu,qui eſt per viuam fidem & charitatem. Contrà mali ſic ſunt in Chriſti corpore Eccleſia, ſicut ſunt in humano corpore ſanguis noxius,humores mali,capilli, vngues,membra arefacta,quę tametſi vitam à ſpiritu non recipiunt,ſunt nihilominùs in corpore.Cæterùm ſi nimis exundat ſanguis noxius , phlebotomiâ tollitur , ne totum corpus pereat : ſi nimis luxuriat,cęſaries capitis aut barba tondetur:ſi nimis extāt vngues indecorè,reſecantur:ſi redundet corpus malis humoribus,per vomitum releuatur: Si denique membrum aliquod cancro ſit infectum,enſe reſcinditur, ne pars ſyncera trahatur.Eadem eſt etiam ratio eorū , qui mali ſunt in Chriſti corpore Eccleſia. Nam ſi nimis exundat eorū effrenis petulantia , vel caſtigatione comprimitur , vel excommunicatione prorſus reſecatur. Quoad autē qui ſunt tales,aut Eccleſiæ iudicio per excōmunicationem ſeparati non fuerint , aut ipſi ſponte ſua foràs non proſilierint, dum vel perſequuntur, vel contemnunt Eccleſiam , aut à Deo non fuerint per mortem exterminati , tolerantur in Eccleſia,& quàm diu non præciduntur,ſunt eius Eccleſiæ membra,cui facta eſt illa promiſſio:Portæ inferi nō præualebunt aduerſus eam,haud aliter illi adhærentia,quàm adhæret palea tritico , vel capilli membráque arida corpori humano.Et contra hanc Eccleſiám,in qua ſunt & boni & mali,non præualere portas inferi firmiter credimus.

Quàm diu mali Eccleſiæ maneāt membra.

De qua quoties agitur, non tam fidimus hominum ſancti tati, quàm ipſius Chriſti promiſſioni, qui fallere neſcit: qui cùm poſſit ex lapidibus filios Abrahæ ſuſcitare, poteſt etiam per lapides ſalutem noſtram procurare. Hæc nobis viſum eſt craſsiùs explicare pinguiore (quod aiunt) Minerua, nō tua cauſa Brenti, cui ſatis iſta perſpecta ſunt & explorata, nec ſecùs rem habere certò ſcis: quo nequior es, qui ſciens manifeſtam veritatem oppugnas. Non igitur tua, ſed eorum cauſa fuſiùs iſta diximus, qui noſtro ſeculo veterem Donatiſtarum errorem renouantes, manifeſtos peccatores eſſe negant in Eccleſia.

Matth.7 Sed audiamus reliqua proſequētem Brentium: Scimus, inquit, multos impios dicturos, Domine per nomen tuum prophetauimus & per nomē tuum dæmonia eiecimus, ac alias virtutes præſtitimus: ſed iudicium de doctrina æternę noſtræ ſalutis deferre ad eos, qui ipſi palàm fatērur, ſibi ea in re non opus eſſe, nec electione Dei, nec vera fide atque charitate, quid hoc aliud eſt, quàm ſpiritū ipſum ſanctum à ſuis ipſius oraculis diiudicandis excludere, & in locum eius homines Epicuræos & Sardanapalos reponere? Scis tu Brēti, nihil alienum à vero docuiſſe Petrū, ſed cùm veritate non poſsis, mendaciis eum oppugnare conaris. Quando dixit hoc vnquam Petrus, quòd ad eos deferendum ſit de doctrina iudicium, qui palàm fatentur ſibi nō opus eſſe nec electione Dei, nec vera fide atq; charitate? An ille non potiùs diſertis verbis contrarium dixit, nimirùm requiri in eis publicam & legitimam profeſſionem fidei? Non te pudet vanitatis? An non pugnant inter ſe, profiteri publicè fidem, & dicere, Non eſt mihi opus fide? Quòd ſi quis auſus eſſet dicere, tantum abeſt, vt ad eum iudicium de doctrina deferretur, vt is à Chriſti corpore tāquam putridum membrum reſecaretur potiùs, & è cœtu piorum exterminaretur. Obiicis alicubi Petro, quòd is non ſatis explicet, quid velit dicere: Eſt autem is reuerà de eorum Theologorum numero, qui ſunt rerum quàm verborū ſtudioſiores, vt cū Paulo dicere poſsit: Etſi imperitus ſermone, ſed nō ſciētia. Quāobrē ne quis erret, quid nos eū exiſtimemus dicere voluiſſe, paucis iudicabimus.

Vindicatur Sotus ab iniuris Brentij calumnioſa.

2.Cor.11

Explicatio ſententiæ Soti.

Certum eſt eum in hac ſententia nunquam fuiſſe, vt putaret, quibus de doctrina iudicandum eſt, eos non opus habere

habere gratia, nõ fide & charitate interna, cùm nulli magis indigeant iis rebus, quàm qui doctrinæ religionis iudices conſtituendi ſunt. Cæterùm hanc illius fuiſſe ſententiam omninò perſuaſum habemus, quòd officium in iis, non meritum ſpectatur, quibus de Scripturæ ſenſu iudicandum eſt: ita vt ſi quis ad hoc iudicium ſit vocatus, hoc eſt, Apoſtolorum in Eccleſia locum teneat, quem Epiſcopi tenent, habeat præterea publicam & legitimam fidei profeſſionem, is ad iudicandum de doctrina ſit idoneus. Nihil vt aliud ſenſerit, quàm quod ab Imperatore Baſilio dictum aliquando fuiſſe in ſuperiore capite commemorauimus: Quantæcunque religionis & ſapientiæ Laicus exiſtat, vel etiam ſi vniuerſa virtute interiùs polleat, donec Laicus eſt, ouis vocari non deſinet: rurſus quãtuncũque ſit Epiſcopus irreuerẽtia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt, & veritatis verbum rectè prædicauerit, paſtoris nominis & dignitatis damna non patietur. Quæ ratio eſt in ordine ouium conſtitutis paſtores verborum ſubtilitate diſcutiẽdi, & ea quæ ſuper nos ſunt quærẽdi? Paſtorum eſſe vult de doctrina iudicium Petrus, non ouium: ita vt ſi præſtet etiã vel ſanctitate vel doctrina aliquis ex ouibus, quod vſu venire quandoque poteſt, nihilominùs ei de doctrina ſibi iudicium arrogare fas nõ ſit. Eſt autem aliquid in hac ſententia, quod abs te Brenti meritò reprehendi queat? niſi fortè velis Dei ſpiritum per Paulum loquentem reprehendere. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? Oportet vt ordo ſit in Eccleſia, nec omnes omnia ſibi arrogent. Quæ ciuilis, eadem Eccleſiaſtici quoque magiſtratus eſt ratio. Reperire nonnunquã de plebe licet, & iuriſprudentia & integritate maiori præditos, quàm plerique ſint ex politico magiſtratu, qui iudicũ officio funguntur: num ideo legitimos iudices de gradu ſuo deturbabunt? num ideo cuiuis de vulgo qui ſibi caſtus & prudens videbitur, iudicis officium vſurpare ſibi licebit? Minimè gentium. Quàm diu toleratur à ſuperiore magiſtratu iudex inferior, tam diu neceſſe eſt ab iis quoque toleretur, quorum iudex eſt. Ac ſit aliquis ſanctiſſimus, ſit iuris conſultiſſimus, iudicis tamen ordinarij ſibi munus nõ ſumet, quoàd alius hoc officio fungitur. Cæterùm quò minùs in

Officium non meritũ ſpectãdum in Prælatis.

Baſilius Imperator

Paſtorum non ouium eſt de doctrina iudiciũ.

Vt in ciuili, ſic in Eccleſiaſtico magiſtratu iudicandi poteſtas eſt penes iudices, quamuis imperitos.

conſilium adhibeatur à iudice, nemo prohibebit. Hanc nos Petri ſententiam fuiſſe non dubitamus: quod ipſum etiam tibi demonſtraturum exiſtimamus, ſi modò te reſponſo ſuo dignum iudicauerit. Nam & nos in hanc arenam nunquam deſcendiſſemus, niſi nos incircunciſi illius Philiſtæi admiratoris tui Vergerij procacitas & iactantia impuliſſet, qui Sereniſſi. Regi noſtro libellum hunc tuum dicare, & virum illum ſanctum Aloyſium Lipomanum ad diſputandum de capitibus in eo cõtentis ipſo iudice prouocare veritus non eſt. Quamobrem non tam Petrum à Soto contra te defendere, quod ſi volet ipſe, multò præſtabit meliùs, nec hac in parte noſtra opera indiget, quàm Sereniſſimo Regi noſtro, quæ ſit iis de rebus Eccleſiaſticæ doctrinæ veritas, indicare volumus.

Argumentũ Brentij. *Sapient.1* Pergit Brentius: Si Aſotus ſeriò reponit librum Sapientiæ in Catalogo Canonicorum librorum, miror quòd nõ audiat quid ibi dicatur: In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim ſanctus fugiet dolum, & auferet ſe à cogitationibus inſipientibus. Si Aſotus iudicat hoc verum eſſe, quomodo audẽt nobis eos Chriſtianæ diſciplinæ iudices proponere, in quorum maleuolam animam non ingreditur ſapientia, & quos Spiritus ſanctus fugit? *Roma.8* Paulus ait: Qui non habet ſpiritum Chriſti, hic non eſt eius. Non habent autem ſpiritum Chriſti, qui non ſunt à Deo electi, & non habẽt veram fidem & charitatem, quomodo ergo hi poſſunt eſſe de doctrina Chriſti iudices?

Reſponſio, Liber Sapientiæ, Canonicus, à Brentio malè intellectus. Sapientiæ liber, ſicut ſuperiùs à nobis demonſtratum eſt, quàmuis ab Hebræis excluſus, à Chriſtianis tamen in catalogum Canonicorum librorum à mille ducentis & ampliùs annis eſt repoſitus: quam etiam ob cauſam teſtimonium eius libẽter accipimus. Verùm quem tu ſenſum eius adfers, eum reſpuimus. Quòd in maleuolã animam non intrat ſapientia, quódque nõ habitet in corpore ſubdito peccatis, minimè negamus. *Sapientia quid.* Quæ ſit autem iſta ſapiẽtia, fortaſſis nobis tecum non conuenit. Nam nos à ſcriptura docti dicimus, Ecce pietas eſt ſapientia. *Iob.28* Quam autem pietatem Latinus interpres, eam ſeptuaginta veterunt θεοσέβειαν, quaſi tu dicas cultum Dei. *Aug. lib. 2. de Trinit. cap.14* Quis autem eſt cultus Dei, inquit Auguſtinus, niſi amor eius? Hic igitur non

non introibit in maleuolam animam, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Nam peccatum, mortale præſertim, cum charitate conſiſtere non poteſt, cum fide quæ eſt ex auditu & intelligentia ſcripturarum, poteſt. Poteſt habere peccator ſcientiam ſcripturarũ, poteſt habere fidem, charitatem habere non poteſt. Et certè diuerſa dona ſunt Spiritus ſapientiæ & Spiritus ſcientiæ, ſicut etiam ex Eſaiæ illo loco patet, vbi dona Spiritus ſancti enumerantur. Quod etiam Paulus indicat dicens: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem Spiritum. Sermo ſapientiæ non datur illi, cuius corpus peccatis eſt ſubditum: ſermo ſcientiæ, donum prophetiæ datur. Itaque queritur alicubi Auguſtinus: Surgunt indocti & rapiunt cælum, & nos cum doctrinis noſtris, ecce vbi volutamur? Poteſt habere quis ſcientiam & cum illa mergi in profundum inferni: ſapientiam, hoc eſt, veram pietatem quæ charitas eſt, habere non poteſt, niſi is, cui regna cæleſtia ſunt præparata. Sed audi, quid ea de re ſcribat Auguſtinus: Spiritus, inquit, ſanctus in Eccleſiæ prępoſito vel miniſtro ſic ineſt, vt ſi fictus non eſt, operetur per eum Spiritus ſanctus, & ad eius mercedem in ſalutem ſempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationē, qui per eum ſiue conſecratur, ſiue euangelizatur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſſimè ſcriptum eſt: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, deeſt quidem ſaluti eius, vt auferat ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, miniſterium tamen eius non deſerit, qui per eum ſalutem operatur aliorum. Propter quod Apoſtolus ait: Si enim volens hoc facio, mercedem habeo: ſi autē inuitus, diſpēſatio mihi credita eſt: id eſt, illis prodeſt, quibus hoc diſpenſo, non mihi qui fictus ſum. Qui enim inuitus facit propter cōmoda gaudiáque carnalia, quæ ſi aliter habere poſſet, illud deſereret, ipſe vtique fictus eſt, ideóque inuitus facit, ſed eis prodeſt erga quos facit. Se autem tantùm à mercede ſalutis alienat, non etiã illos priuat, quibus cibaria dominicus etiã malus ſeruus impendit. Intereà tamen illud libenter concedimus, quòd myſteria ſua citiùs iis, qui mundo ſunt corde, Deus reuelat, quàm illis qui variis ſunt flagitiis cooperti. Atque vtinam hoc præſtari poſſet, vt ad munus Apoſtolicum, cuius proprium

Scientia cũ peccato eſſe, non autem ſapientia poteſt.

Eſa. 11

1. *Cor.* 12

Aug. lib. 3. *confeſſ. capit.* 8

Lib. 2. *contra Epiſtolam Parmeniani, cap.* 11

1. *Cor.* 9

Pium votũ autoris.

proprium eſt de doctrina religionis iudicare, non vocarentur, niſi quorũ eſſet perſpecta vitæ ſanctimonia: fortaſſis tanti motus in Eccleſia non fuiſſent excitati: qui verò ſunt excitati, minore negotio ſedari poſſent. Verùm
Eſa. 24 nemo propterea putet ſe iuſtam habere cauſam ab Eccleſiæ vnitate diſcedendi, vel eorum qui præſunt iudiciũ declinãdi, quòd ſicut populus, ita eſt & ſacerdos, nec ſanctitate cæteros, qui præſunt, excellãt. Quàmuis enim hi ſpiritum Chriſti non habeant, quo ſancti ſint ipſi, habent tamen ſpiritum Chriſti, quo ſanctos reddat alios, ſiue cùm baptizant, ſiue cùm peccata remittunt, ſiue cùm Dei verbum annunciant, déque ſcripturæ ſententia iudicãt. Nam quo ſancti fiunt homines, ſiue baptiſmus id ſit, ſiue abſolutio, ſiue Dei verbum, non miniſtrorum eſt, ſed ipſius Domini. Præclarè Gregorius Nazianzenus, vbi docere conatur, non eſſe curioſè dignitates eorum, qui nos purgant, expendendas, nec eſſe iudices iudicandos: Sint, inquit, duo annuli, aureus hic, ferreus alius: vterque regia imagine ſculptus, ceræ ambo imprimantur, quid inter ſignum hoc & illud intererit? Nihil. Diſcerne materiã in cera, etiamſi ſapientiſſimus exiſtas, dic quódnam ferri, quodúe ſit auri ſignaculum. Vnum eſt vtrunque, materia eſt diuerſa, character vnus eſt. Quæ baptiſmi, eadem & abſolutionis, eadem & doctrinæ eſt ratio. Idem eſt baptiſmus, eadem abſolutio, eadem doctrina, idem Dei verbum, ſiue à probo, ſiue ab improbo miniſtro proficiſcatur. Dic autem tu Brẽti, qui poteſt per miniſtrum, quàmuis improbum, peccata remittere, quî minùs poſſit per eundem doctrinæ veritatem indicare? An maius quiddam eſſe putas interpretari Scripturas, quàm peccata remittere? Verè dictum eſt ab Ambroſio, quòd quicquid verum à quocunque dicitur, à ſancto dicitur Spiritu, quódque gradus chariſmatum ſunt officiis Eccleſiæ, nón vtique meritis humanis indulti. Sicut igitur qui dicit Dominum Ieſum, in Spiritu ſancto dicit, qualis vis ſit, ita & in loco ordinis officij eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet qualis vis ſit: nõ vtique propriam, ſed ordinis per efficaciam Spiritus ſancti. Nam neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Quid autem aliud vult Petrus à Soto, niſi quod ab Ambroſio dictum eſt, Gratiam chariſmatũ officiis Eccleſiæ

Grego. Nazianze. in orat. in ſanctũ lauac.

Indices non iudicandi.

Ambr. in 12. cap. 1. ad Corinth.

Gratia chariſmatũ officiis Eccleſiæ, non meritis humanis indulgetur.

eccleſiæ,non meritis humanis indulgeri, quam qualiſcunque ſit, habere tamen poſſit qui eſt in loco ordinis eccleſiaſtici poſitus. Sed ſi nullum apud vos pondus habent veterum Orthodoxorum teſtimonia,proferam veſtri cuiuſdam nō ignobilis ea ipſa de re ſententiam. Ioannes is eſt Caluinus:Quæritur hic,inquit,cùm impij præclarè interdum de Chriſto & ſplendidè diſſerant,an habeant Dei ſpiritum?Reſpondeo: Eos proculdubiò habere quod ad effectum illum ſpectat: ſed aliud eſt donum regenerationis, aliud donum nudæ intelligentiæ,qua Iudas quoque præditus fuit,cùm Euāgelium prædicaret.Verùm de iis ſatis. *In cap.12 1. ad Cor.*

Ad confirmandum Cōciliorum & Epiſcoporum autoritatē adduxerat Petrus & illa loca: Tibi dabo claues regni cælorum.Et:Quicquid ſolueritis in terra,&c. Quibus productis Brentius:Sed hæc,inquit, loca non ſolùm ſacræ ſcripturæ,verùmetiam Eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtimoniis à vanis & impiis Sophiſtarum commētis ita vindicata ſunt, vt exiſtimem Aſotum in alio orbe hactenus cōmoratum,quòd neſciat,quid in hoc orbe aduerſus Romanenſium adulatorum deprauationes dictum,ſcriptum, ac etiam pictum ſit.Claues enim Eccleſiæ datæ ſunt Petro & Confeſſoribus petræ, quæ eſt Chriſtus. Non ſunt datæ Lyberio,Ariano,aut Marcellino idololatræ:datæ ſunt miniſtro,non hoſti Eccleſiæ:datæ ſunt ſeruo Chriſti,non ſeruo Antichriſti.Etiamſi ſit inter vos aliquandiu Petrus cōmoratus,eſt reuerà tamē in alio quodā orbe natus.Quàm felix eſt autem orbis ille,in quo natus eſt? Nam ſolus hic eſſe propemodùm orbis nunc videtur,vbi Pelopidarū,hoc eſt,Lutheranorum, & aliorum noſtri temporis hæreticorum nec facta videntur, nec vel nomen ipſum auditur. Nullum eſt enim regnum noſtro hoc infelici ſeculo magis ab hæreſibus intactum, quàm ſit vel hoc ſolo nomine feliciſſimum Hiſpaniarum regnum, cui propter hanc in fide Catholica conſtantiam & eius tuendæ diligentiam, alias præterea multas felicitates Deus largitur. Quæ laus olim penes Germanos fuit, quoad illi non aliud erant quàm Chriſtiani,nec in aliud Euangeliū ſe transferri paſſi ſunt ab eo,quod à Patribus acceperant, vt eſſe gens armis inuicta crederetur, ea poſteaquàm Lutherus in Germania Babylonē ædificare cœpit,nunc eſt ferè ad Hiſpanos

Matth. 16

Brentius contra autoritatem clauium.

Reſponſio.

Commendatio regni Hiſpaniarum.

nos trãſlata. Eſt autem ita, quòd nuſquàm ſunt pauciores, quàm in felici orbe illo, qui deprauationes veſtras & ſcripturarum contorſiones vel ſcriptas, vel pictas viderint: tantùm abeſt, vt de eis quicquam dici audiuerint. Ac tantò maior eſt illius regni tranquillitas, in quo & Rex pientiſſimus legitimè imperat, & qui ſunt eius poteſtati ſubiecti, ſic in omnibus ei dicto ſunt audientes, nullum vt fidelium & obſequẽtium ſubditorum officium in ſe requiri patiantur, quos erga Regem ſuum, cuius opera fieri vident, vt non ab externis hoſtibus modò, verùmetiam ab iis, qui multò ſunt pernicioſiores domeſticis inimicis (hæreticos dico) tuti eſſe queant, tanto ſtudio & obſeruantia eſſe conſtat, vt quoties id vel ſalus illius vel dignitas poſtulet, ad quoduis vitæ diſcrimen ſubeundum non minore animorum alacritate, quàm alij ſolent ad epulas accurrant. Etſi autem in felici orbe illo vana & impia commenta veſtra non à quibuſuis leguntur, lecta ſunt ea tamen & à Petro, & ab aliis viris doctis, quos cum iudicio legere poſſe exiſtimatum eſt, & quæ contra clauium autoritatem à veſtris adferuntur, pluribus doctiſſimorum virorum ſcriptis pridem confutata ſunt, nihil vt ea nunc à nobis repeti ſit neceſſe.

Pag. 280 Brẽtius iniquè facit Liberiũ Arianũ & Marcellinum idololatram.

Cæterùm quòd Liberium fuiſſe ſcribis Arianum, id in proximo ſuperiore capite falſum eſſe docuimus. Sed neq; Marcellinũ rectè dixeris idololatram, etiamſi metu compulſus, thura idolis admouiſſe legitur. Nam vt lapſus in crimen hoc aliquando fuerit, martyrio tamen illud expiauit. Peccauit vt Petrus, Pœnituit vt Petrus. Et ſicut Petrus non inter eos, qui negauerunt Chriſtum, ſed inter eos qui conſtanter eum confeſſi, nullum ſupplicij genus ſubire, ad extremum vitam etiam pro nomine illius profundere nõ dubitarent: ſic & Marcellinus non inter idololatras, verùm inter ſanctos martyres ab Eccleſia Dei numeratur. Intereà tamen illud libenter tibi concedimus, quòd claues datæ ſunt Petro, & ſucceſſoribus eius Petræ confeſſoribus, Eccleſiæ miniſtris, & quamlibet indignis, ſeruis tamen Chriſti: non ſunt autem datæ vobis hoſtibus Eccleſiæ & ſeruis Antichriſti.

Citat Brentius Hiero-

Pergit Brentius: Et quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo: Quæcunque ergo præceperint

Prelati

Prælati, erunt præcepta Dei, & quoſcunque abiecerint ex Eccleſia, erunt & abiecti à Deo. Quid eſt igitur illud, quòd Hieronymus de priore dicto apud Matthæum ſcribit? Iſtum locum inquiens, Epiſcopi & Preſbyteri non intelligentes aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, vel vt damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur, cùm apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Hîc Aſotus iterum habebit paratas ſuas regulas interpretandi dicta Patrum. Quid ſi nos Brenti Hieronymo oppoſuerimus aliquanto vetuſtiorem ſanctum illum Martyrem Cyprianum? Sic enim loquitur: Nec fas erat Eccleſiã pulſantibus claudi, cùm permiſerit ipſe qui legem dedit, vt ligata in terris, etiam in cælis ligata eſſent: ſolui autem poſſent illic, quæ hîc priùs in Eccleſia ſoluerentur. Clariùs autem Hilarius Petrum alloquens: O in nuncupatione noui nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignáque ædificatione illius petra, quæ infernas leges & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata autoritas fit in cælo, vt quæ in terris aut ligata ſunt, aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem cõditionem contineant & in cælo. Ioannes quoque Chryſoſtomus: Sacerdotum, inquit, vinculum ipſam etiam animam attingit, atque ad cęlos vſque peruadit. Vſqueadeò, vt quæcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem supernè Deus rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Quos ſequutus Bernardus, vbi de Petro loquitur: Claues, inquit, regni cælorum tam ſingulariter accepit, vt præcedat ſententia Petri ſententiam cæli. Et eius æqualis Hugo de ſancto Victore: Sententiam, inquit, Petri non præcedit, ſed ſubſequitur ſententia cæli. Vides igitur, quàm multos habeamus, quos vni Hieronymo opponere poſſimus. Verùm & is non pugnat cum iſtis, æquè vt ipſe fuit, catholicis & Orthodoxis. Sunt enim duæ claues, vna ſcientiæ, quam in Paulo: poteſtatis altera, quam in Petro fuiſſe ſcribit Ambroſius: quarum vtráque ſynagogæ quoque Chriſtus tribuit, ſed interim Scribis & Phariſæis abuſum earũ exprobrat: Vę vobis, inquit, legiſperitis, qui tuliſtis clauẽ ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibãt, prohibui-

nym. contra claues Eccleſiæ. Hier. in ca. 16. Mat.

Reſponſio. Cyp. lib. 1 epiſt. 2

Hila. Can. 16. in Mat.

Chry. li. 1. de ſacerdotio.

Bern. in ſer. 1. in die Apoſt. Petri & Pauli. Hugo lib. 2 de Sacram.

Duæ claues.

Ambr. ſermo. 66

Luc. 11

ſtis. De claue autem poteſtatis dicit: Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite. Vtramque clauem in Eccleſiaſtico iudice coniunctam eſſe oportet. Nam ita demùm ratū erit in cælo, quod aut ligauerit, aut ſoluerit in terra, ſi claue non errante fecerit: alioqui periculum eſt, ne rectè dicatur illud Prophetæ: Mortificabant animas, quæ non moriuntur, & viuificabāt animas, quæ non viuunt. Scientiæ clauis haud aliter eſt neceſſaria poteſtatem habenti, quàm lucerna in tenebris ambulanti, qua ſi deſtitutus fuerit, quid aliud conſequetur, quàm quod dicit Chriſtus: Si cęcus cęco ducatum præſtet, ambo in foueā cadūt. Quamobrem quod à Bernardo & Hugone dicitur, ſententia Petri pręcedit ſententiam cæli, non aliter intelligendum eſt, quàm ſicut à Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Senrentiā ſeruorum Dominus confirmat, quatenus ea tamen iuſta fuerit. Nam ſi iuſta nō fuerit, nihil poteſt dici verius, quàm quod ab Hieronymo ſcriptum eſt, quódque ante eum dixit Origenes: Si quis non recto iudicio eorum, qui præſunt depellatur, ſi ipſe non antea exiit, hoc eſt, ſi nō ita egit, vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulſus. Et ita fit, vt interdum ille, qui foràs mittitur, intùs ſit: & ille foris, qui intùs retineri videtur. Quamobrē rectè monet vir ille ſanctiſſimus Gregorius Pontifex, magno moderamine paſtores vel ſoluere debere, vel ligare: Sed intereà ſiue iuſtè ſiue iniuſtè obliget paſtor, paſtoris tamē, inquit, ſentētia gregi timēda eſt, ne is qui ſubeſt, & cùm iniuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſoluere indiſcretè timeat, vel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat, vel iniuſtè, nec paſtoris ſui iudicium temerè reprehendat, ne & ſi iniuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat. Non vult Gregorius, vt de iudicio ſui paſtoris ouis iudicet, etiam ſi fortè error aliquis ſit admiſſus, quin ſententiam ab illo latam ne contemnat: Quam ſi tulerit inſons æquanimiter, coram Deo reus non erit: ſi verò contempſerit, hoc ipſo nomine coram Deo quoque reus efficitur. Sed hæc ſicut alia multa, ſic volente Brentio extra cauſam dicta ſunt.

Matth.23 · *Ezech.13* · *Sentētia Petri præcedit ſententiam Dei.* · *Orig. hom. 14. in Leuiticum.* · *Greg. homil. 26*

Pergit

Pergit is: Si quicquid præceperint Patres in terris, erit præceptum Dei, quid eſt quod Propheta ait: In præceptis Patrum veſtrorum nolite incedere: nec iudicia eorum cuſtodiatis, nec in idolis illorum polluamini? Si non eſt incedendum in præceptis Patrum Brenti, quid eſt quod Paulus & Silas, cùm perambularent Syriam & Ciliciam, præcipiebant cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum? Quid eſt, quod iidem ipſi cùm pertranſirent alias ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & Senioribus? Quòd ſi verbo libet vrgere, nos in auorum, proauorum, attauorum præceptis incedimus, qui mille quingentis annis non polluebantur in idolis, verùm eâdem qua nos ratione, Chriſtum coluerunt, eiúſque colendi rationem partim ſcripto, partim traditionibus ad nos tranſmiſerunt. Quare liberis veſtris cantilenam hanc rectiùs occinetis, qui niſi mentem illis Deus dederit meliorem, non in aliorum, quàm in Patrum ſuorum præceptis incedent: auos enim & proauos ſuos præceptorum veſtrorum ſectatores edere non poterunt. Sed quid quæſo vobis vultis, cùm hæc verba toties nobis obiicitis? num vt quam Patres religionem ſeruarunt, quos ritus tenuerunt, ab iis diſcedant liberi: ſempérq; diuerſam religionem, diuerſos ritus, quos ignorauerunt Patres eorum, ſequâtur: quò vel ſic ſe quiduis eſſe potiùs, quàm Catholicos, teſtatum faciant omnibus? Quid eſſe poteſt abſurdius? Non ita nos docet Dei ſpiritus: Interroga, inquit, patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum. Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. Terminos autem indubitanter tranſgreditur, qui ſtatuta patrum poſtponit, atque confundit: Sicut Alexander quartus à Petro Pontifex Romanus, in prima ſua decretali ſcribit epiſtola: State ſuper vias & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus veſtris.

Eze.20 *Excutitur locus, in præceptis patrũ veſtrorũ nolite incedere.* *Acto.15* *Acto.16* *Prouer.32* *Eccl.8* *Prouer.22* *Hiere.6*

Profert & illud Brentius: Fruſtrà colunt me docentes præcepta & doctrinas hominum. Habet, inquit, Aſotus ſuum cœnum, quo hunc locum aſpergat. Sed ne ſit mora lõga, ſua occaſione probè (ne dubitet) eleuetur. Locũ hunc *Matth.15*

Maximinus etiam Arianus aliquando protulit cum Augu-
Reſpōſio ad locum, Fruſtrà me colūt do. præ. & doct. hominum. ſtino congreſſurus, ad eandem ſententiam tuendam, quā hoc loco ſuſcepit Brentius defendendam, Sic enim loquitur Maximinus: Si quid de diuinis Scripturis protuleris quod commune eſt omnibus, neceſſe eſt vt audiamus. Hæ verò voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur, cùm ipſe Dominus moneat nos, & dicat: Sine cauſa colunt me docentes mandata & præcepta hominum. Nihil itaque noui profertis Brenti. Docebimus hoc ſuo loco, quòd vetus hæc fuerit hæreticorum cantilena, qui nihil præter ſcripturas recipiendum eſſe cenſerent.
Aug. lib. 1. cōtra Maximinum. Verùm quid ad hæc Auguſtinus? Si ad iſta omnia inquit, reſpondere voluero, id etiam ego agere videbor, ne veniatur ad cauſam. Proinde vt citò agamus, dic mihi fidem tuam. Sic Auguſtinus ne reſpondere quidem dignatus eſt ad hunc locum, quòd alienus à cauſa videretur, cùm æquè recipi traditiones Apoſtolicas oporteat atque Scripturas. Quare nihil eſt, quòd dicat Brentius, dictum hoc Chriſti ſudem eſſe in Catholicorum oculis. Aſſueuerunt illi pridem, cùm nihil in hæreticorum ore ſonet frequentiùs. Rectè autem Petrus, ſolum illum cultum dicendum eſſe ſcribit, ſecundum doctrinas & præcepta hominum, qui fidei non conſonat. Nam & ante eum Baſilius indicauit, nihil aliud iis Chriſti verbis intelligi, quàm quod humanis traditionibus ad mandatum Dei
Baſil. in Ethicis definit. 12. reprobandum obſequendum non ſit. Quòd autem promittit Brentius confutare ſe velle, quod à Petro de verborum horum ſenſu ſcriptum eſt, id facit in ſecunda pericope, verùm frigidiùs quàm vt reſponderi ſit neceſſe, cùm præſertim in Confeſſione noſtra Chriſtiana pluribus & de hoc, & de præcedenti ſcripturæ loco tractauerimus, ad quam lectorem remittimus.

Coloſſ. 2. Profert & aliam Scripturam Brentius: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viuentes in mundo decretis tenemini? Et mox iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem habent ſpeciē ſapientiæ, &c. Quatenus elementis hoc genus teneantur homines, docuimus in eadem illa Confeſſione. Quoniam verò nihil ea res pertinet ad præſentem cauſam, minimè neceſſarium eſſe duximus, hac de re pluribus nunc agere.

Pergit

Pergit Brentius: Fingamus autem Chriſtum dediſſe hoc dicto, Quicquid ligaueritis in terra, &c. poteſtatem præcipiendi: non tamen dedit eam hoſtibus Eccleſiæ non ſeruis Antichriſti, qui præcipiunt quælibet: ſed veris miniſtris Eccleſiæ, & ſeruis Chriſti, qui præcipiunt, non quæ ipſis libent, ſed quæ Deus præcepit. Quæ igitur ſic in terris præcipiuntur, erunt certè præcepta coram Deo in cælo, quæ vt Deus verbo ſuo antè conſtituit: ita nunc per miniſtros ſuos verbo prædicata confirmat. *Alia obiectio.* Hac in parte libenter tibi ſubſcribimus, quòd non dedit hanc poteſtatem vobis hoſtibus Eccleſiæ & ſeruis Antichriſti, qui præcipitis, quæ vobis libent, ſed nobis quamuis pecccatoribus, veris tamen Eccleſiæ miniſtris & indignis ſeruis Chriſti, qui præcipimus, non quæ nobis libent, ſed quæ Deus præcepit. *Reſponſio.* Nam vbi præcepit Deus, vt crederemus imputatione Chriſti iuſtitiæ nos iuſtos eſſe, etiamſi nihil eius nobis adhæreat? Vbi præcepit, vt tanquam articulum fidei crederet vnuſquiſque, ſibi certò remiſſa eſſe peccata, neque vel minimum de eo dubitare auderet, verùm contra Scripturam, de propitiato peccato ſecurus eſſet? Vbi præcepit credi, quòd abſoluta neceſſitate fiant omnia, & alia pleraque, quæ vos traditis, quòd vobis ita libet, non quòd Deus ita præceperit? *Lutherani docēt præceptis Dei nō cōſentanea.* Nos contrà nihil tradimus, niſi quod à Deo traditum eſt vel in ſactis literis præcipiente, vel in legitimis Concilis inſpirante. Ieiunium præcepiſſe Deum conſtat, cæterùm quibus temporibus, quóue modo ieiunandum ſit, ordinandum Eccleſiæ ſuæ reliquit. *Eccleſiæ præcepta cū Dei præceptis congruunt.* Quæ quàmuis tempora modúmque ieiunandi præſcribit, nihil tamen aliud tradit, quàm quod à Domino præceptum eſt. Idem & de oratione, idem & de Sabbato ſanctificando, déque aliis præceptis Dei dici poteſt, de quibus nihil mutat, ſed quemadmodum decenter & ordine fieri poſſint omnia, docet nos noſtra mater Eccleſia. Quàm autem ſibi non conſtat Brentius? Paulò ſuperiùs non abnuere viſus eſt in iis verbis: Quicquid alligaueritis, &c. datam eſſe poteſtatem miniſtris Eccleſiæ præcipiendi: nunc diuerſum eorum ſenſum adfert. *Non cōſtat ſibi Brētius.* Sic enim loquitur: Hoc dicto Chriſtus non loquitur de autoritate præcipiendi aut mandandi, ſed de miniſterio Euangelij prædicandi: vt qui Euangelio, quod à miniſtris *Matt. vlt.*

Eccleſiæ in terra audit, crediderit, ſoluatur in cælo: qui verò non crediderit, ligetur in cælo. Mox profert ſcripturam, iuxta illud: Ite in mundũ vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit Euangelio, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Quod cùm ita verè ſe habeat, iniquiſſimum eſt, quòd Aſotus remittat nos à ſacra ſcriptura ad ſuorum Canonum explicationes. Nouum verò genus interpretationis ac totis mille quingentis annis Orthodoxis omnibus inauditum, quibus vnanimiter viſum eſt, iudiciariam quandam poteſtatem abſoluendi, condemnandi, præcipiendi, prohibendi iis verbis Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus eſſe conceſſam. Atqui de iis qui foris ſunt, hoc eſt, de infidelibus, negat ſuum Paulus eſſe iudicium. Verùm hoc vobis commentum placuit ad falſum dogma veſtrum de ſolius fidei iuſtificatione defendendum.

Cõfutatio.

1. Cor. 5

Pergit Brentius: Remittuntur ad Patres: Ad quos obſecro? ad veteres & iam mortuos? nominentur ergo, vt ſciamus, quorum interpretatio ſacroſancta & inuiolata haberi debeat. Græca Eccleſia ſuos habuit Patres, Origenem, Chryſoſtomum, Baſilium, Nazianzenum, & alios. Habuit & Latina ſuos, Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, Auguſtinum, & alios. Habuit etiam poſterior ætas ſuos, Thomam Aquinatem, Albertum, Scotum, & id genus multos. Ad quos ergo Aſotus inter hos, aut illos nos remittit? num ad omnes & ſingulos indiſcriminatim? & non permittti nobis eorum ſcripta cum iudicio legere. An verò omnia eorum abſque iudicio vt ſacroſancta agnoſcenda ſunt? Quin cum iudicio legenda ſint, cauſam dicit nemo, ſed non tuo Brenti, neque Philippi iudicio, qui quod Catholicum eſt redarguitis, & non rarò ſententiam è ſcriptis eorum aliquam profertis, quæ cum veſtro dogmate facere videatur, cùm tamen ab eo longiſſimè diſſideat. Non tuo igitur, non Philippi iudicio, ſed cum Eccleſię iudicio legenda ſunt ſcripta Patrum, atque ea eſt regula obſeruanda, quam in aureo ſuo libello (quem vtinam legiſſes Brenti) tradit Vincentius Lyrinẽſis. Quòd ſi in ipſa, inquit, vetuſtate duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnius aut etiam prouinciæ, error deprehendatur, tunc omninò curabit, vt paucorum teme

Brẽtius nõ vult premi Patrũ autoritate.

Reſponſio. Quo iudicio ſcripta Patrum legenda.

Vincentius Lyrinenſis.

temeritati vel inſcitiæ,ſi qua ſunt vniuerſaliter, antiquitùs,vniuerſalis conciliis decreta præponat. Quòd ſi tale aliquid emergat,vbi nihil eiuſmodi reperiatur,tunc operam dabit,vt collatas inter ſe maiorum conſulat interrogetq; ſententias,eorum duntaxat, qui diuerſis licet temporibus & locis,in vnius tamen Eccleſiæ catholicæ communione & fide permanentes, magiſtri probabiles extiterunt. Et quicquid non vnũ aut duos tantùm, ſed omnes pariter vno eodemq; conſenſu apertè,frequenter,perſeueranter tenuiſſe,ſcripſiſſe,docuiſſe cognouerit, id ſibi quoque intelligat abſq; vlla dubitatione credendum. Quod etiã exemplis deinde facit illuſtrius. Ad extremum autem concludit,nos cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ fidem deſerere debere:patrumq; ſententiis ea tandem lege credi iubet,vt quicquid vel omnes vel plures vno eodemq; ſenſu manifeſtè,frequenter, perſeueranter,velut quodam conſentiente ſibi magiſtrorum concilio,accipiendo,tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo,ratoque habeatur. Quicquid verò quàmuis ille ſanctus& doctus,quàmuis Epiſcopus,quàmuis confeſſor & martyr, præter omnes aut etiam contra omnes ſenſerit,id inter proprias,priuatas & occultas opiniunculas,à communis & publicæ generalis ſentẽtiæ autoritate ſecretum ſit:nec cum ſummo æternæ ſalutis periculo iuxta ſacrilegam hæreticorum & Schiſmaticorum conſuetudinem vniuerſalis dogmatis, antiqua veritate dimiſſa,vnius hominis nouitium ſectemur errorem. Habes iam,quomodo legenda ſunt Patrum ſcripta, & quantùm ſit eorum autoritati tribuendum.

Tandem arrepta cenſoria virgula Brẽtius, de Patribus iudicium ſibi ſumit,& eos erroris inſimulat. Negari, inquit,non poteſt,quin in Patribus ſint errores, & alienæ à ſenſu Scripturæ interpretationes. Origenes fuit inſignis pietate & eruditione,tamẽ habet quædam dogmata,quæ non ſunt ſacræ ſcripturæ conſentanea,& ſi nõnullis hiſtoriis creditur,abiectus eſt ab Eccleſia. Tertullianus Montanizat,Cyprianus Anabaptizat, Hieronymus Origenizat,& Digamizat:Putat enim Digamiam, qualem quidã nunc intelligunt,hoc eſt,ſi quis poſt mortem prioris vxoris ducat alteram, parùm aut nihil à ſcortatione differre

Brẽtius inſimulat Patres erroris.

Auguſtinus ſcribit ipſe libros retractationum, ac prętereà communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti. Longum eſſet ſingulos percurrere. Adnotemus etiam quędam loca Scripturarum, in quibus interpretatio Patrum pugnat, Ioannis ſexto: Amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Alij Patres putant Chriſtum de ſpirituali tantùm manducatione loqui. Auguſtinus exponit etiam de ſacramentali, vnde neceſſariò communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti. Ad cuius ergo Patris interpretationem remittet nos Aſotus? Matt. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Alij per petram intelligunt Petrum ipſum, alij intelligunt Chriſtum, quam igitur interpretationem agnoſcemus? Vide quàm probè conſulat Aſotus ſaluti noſtræ, quòd abducat nos à Scriptura ad Patres?

Reſponſio. Imò conſilium hoc venerabilis viri Petri à Soto, longè ſaluberrimum eſt: idem enim, vt iam commemorauimus, monuit Vincenrius Lyrinenſis, idem ante eum quoque *Clem. ad Iacobũ fratrem Domini.* Clemens Petri ſucceſſor, qui cùm lex Dei legitur, illud ſeruari dicit oportere, ne ſecundum ingenij propriam intelligentiam legatur, ſeu doceatur. Sunt enim multa in Scripturis diuinis, quæ poſſunt ad eum ſenſum trahi, quem vnuſquiſque ſibi præſumit. Et ideo Scripturarũ intelligentiam, inquit, oportet ab eo diſcere, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat. Hoc feciſſe Baſilium & Gregorium præcipuos Græcorum Theologos *Ruffi. li. 2 ca. 9. in Eccleſiaſt. hiſtoria.* narrat Ruffinus. Qui cùm omnium Græcorum ſeculariũ libris remotis, ſolis diuinæ Scripturæ voluminibus operam dediſſent, eorum intelligentiam, non ex propria præſumptione, ſed ex maiorũ ſcriptis & autoritate ſequebãtur: quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſsione regulam intelligendi ſuſcepiſſe conſtat. Nihil itaque noui conſulit Petrus à ſoto, quando nos ad patres remittit, modò vt illud teneamus, quod à Vincentio ſcriptum eſt, vt cum Eccleſia Doctores recipiamus, non cum Doctoribus Eccleſię fidem deferamus. Quare ſi cuius ex ſanctis Doctoribus dogma aliquod eſt ab Eccleſia reprobatum, ſequamur illius iudicium, vt quæ per illam damnata ſunt, reiiciamus.

De orige. Negari non poteſt, quòd Origenes habeat quędã dogmata

ra,quæ quàmuis hæreticis viſa ſunt ſacræ Scripturæ conſentanea,præſertim Arianis,ab Eccleſia tamẽ ſunt exploſa.Quàmuis,ſi Ruffino credimus,dogmata illa falſa non tam Origenis fuerunt, quàm hæreticorum quorundam, qui libros illius corruperũt.Verum eſt & de Tertulliano, quòd is iam natu grandior incidit in hæreſim Montani. Cyprianum etiam erraſſe manifeſtũ eſt, quem nihilominus inter ſanctos martyres numeramus. Cæterùm quòd ſcribis Hieronymum Origenizare,quid iis verbis tibi velis,non ſatis aſſequimur. Nam quòd is fuerit Origenis aliquantò ſtudioſior, quòd eius libros nonnullos in linguã Latinam verterit,quòd in Commentarios etiam ſuos ex illis pleraque tranſtulerit, clarum eſt & manifeſtũ.Sed fecerunt idem Hilarius,Victorinus,Ambroſius, cuius penè omnes libri ſermonibus Origenis pleni ſunt, & alij multi Catholici & Orthodoxi, tam Græci, quàm Latini. Cæterùm ſi virum ſanctum hunc inſimulas, quòd fuerit errores Origenis amplexus,nihil abs te dici poteſt à vero magis alienum:cùm vix quiſquam alius errores illius vel diligentiùs annotauerit, vel vehementiùs fuerit inſectatus. Quod non modò libri contra Ruffinum ab eo ſcripti planum faciunt,vérùm etiam epiſtolæ teſtantur, quas de erroribus Origenis ad Pammachium, Oceanum, & Auitum conſcripſit. Teſtantur etiam Theophili & Epiphanij libelli,ab eodem Hieronymo verſi,quibus Origenis dogmata damnantur.Sed & illud non minùs falſum eſt,quòd eum arguere videris digamiæ cõdemnatæ,cùm in eadem illa epiſtola, quã tu notare viſus es,poſteaquàm pluribus verbis Geruntiam viduam à ſecundis nuptiis dehortari conatus eſt,his tandem verbis vtatur:Quid igitur? Damnamus ſecunda matrimonia? Minimè, ſed prima laudamus. Abiicimus de Eccleſia Digamos? Abſit, ſed Monogamos ad continentiam prouocamus. In Apologia quoque, quam pro libris aduerſus Iouinianum ad Pammachium ſcripſit: Non damno, inquit, Digamos, imò nec Trigamos,& ſi dici poteſt, Octogamos. Habeat cuilibet octauum maritum, & eſſe deſinat proſtituta. Non te pudet vanitatis?Quod de Auguſtino ſcribis, vtinam non eſſent grauiores errores veſtri,quàm quales ij fuerũt, quos ille retractauit, hæretici iure dici non poſſetis. Cùm au-

Ruff. Inuectiua prima contra Hierony.

De Tertulliano.

De Cypri.

De Hieronymo quòd non Origenizauerit.

Falsò dicit Brẽtius,ab Hiero. digamiã condemnari.

De Auguſtino.

tem veſtri planè ſunt hæretici,& omni genere blaſphemię pleni, vel in hoc ſaltem vtinam imitaremini, virum ſanctum, vt illius exemplo de retractandis illis cogitationem aliquando ſuſciperitis. Mirum eſt autem eum abs te reprehendi, quòd communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti, cùm quaſi neceſſario præcepto nos vrgeas, Bibite ex hoc omnes. An infantes quoque baptizati non ſunt inter omnes? Itáne ſolis vobis licere vultis, vt cùm vobis commodum eſt, ex, omnes, faciatis, non omnes: Eccleſiæ verò poteſtatem hanc non permittatis? Nos, quòd Auguſtinus communicat infantes, non probamus, cùm ex Vincentio Lyrinenſi didicerimus, cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ dogma deſerere nos debere. Quanquàm non ſolius hæc Auguſtini, verùm & Innocentij, Zoſimi, Cypriani, Dionyſij, ac plurimorum aliorum in Eccleſia primitiua fuerit de cõmunicandis infantibus ſententia.

De loco Ioannis 6

Aug. lib. 3. de doctr. Chri. c. 26

1. Hom. 7 in Num.

2. Ho. 46 in Ioannẽ.

3. Lib. 3. ca. 13. & 14. in Ioan. & li. 10. ca. 13.

4. In expoſit. orat. Domin.

5. Lib. 8. de Trinit.

Aug. tra. 26. in Ioan.

Cõtra Creſconiũ. li. 1. ca. 25. de verbis Domini ſermo. 11. & 46.

De peccatorũ meritis & remiſſione, lib. 1

Quod quæris de Ioannis loco, reſponſum accipe: Vtraque ſana eſt interpretatio tã eorũ qui de ſpirituali, quàm eorum qui de ſacramentali manducatione hæc verba volunt intelligi. Siquidem ab Auguſtino docti ſumus, nihil prohibere, quò minùs idem locus in ſcripturis variè poſſit intelligi. Miror autẽ, cur cæteris Patribus hoc tribuas, quod ipſi de ſpirituali, ſoli verò Auguſtino, quòd is de ſacramẽtali manducatione hæc verba expoſuerit, cùm 1 Origenem, 2 Chryſoſtomum, & 3 Cyrillum Græcos, 4 Cyprianum autem & 5 Hilarium Latinos ea de ſacramentali: Auguſtinum verò non magis de ſacramentali, quàm de ſpirituali expoſuiſſe legamus. Nam vt locum illum prætereeam in libris de Ciuitate Dei, lib. 1. ca. 25. vbi obiter hæc verba Auguſtinus tractat, certè vbi ex profeſſo Ioannis Euangelium enarrat, de ſpirituali manducatione hæc verba exponit. Etiam ſi ſunt alia quædam loca, vbi de ſacramentali contra Donatiſtas, & præcipuè contra Pelagianos ſcribens, vbi neceſſariam infantibus Euchariſtiam eſſe cenſet.

Neque diuerſum tibi reſpondebimus de loco Matthæi. Poteras autem ibi etiam tertiam interpretationem addere, vt petram eſſe diceres non ſolùm Chriſtum aut Petrum, verùm etiam fidem de Chriſto, quam cõfeſſus eſt

Petrus. Nam ſuper hanc fidem ædificaſſe Chriſtum Eccleſiam ſuam, quidam ex patribus interpretantur. Neque verò pugnant hæc inter ſe: Chriſtus, fides de Chriſto, Petrus confitens Chriſtum. Quin ſeiungi rectè non poſſunt. Certum eſt & indubitatum, quòd fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Intereà tamen & illud falſum eſſe nequit, quod ab eodem Paulo ſcriptum eſt: Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto. Quod magis etiam explicatè legimus in Apocalypſi: Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum. Fundamentum Chriſtus, fundamentum & Apoſtoli. Fundamentum fundamentorum, quod per ſe ſoliditatem habet, ſicut rupes aliqua, ſuper quam ædificium conſtruitur, non eſt aliud, quàm Chriſtus Ieſus. Ipſe eſt petra illa, de qua dicitur in Euangelio, quòd domus fundata erat ſupra firmam petram. Ipſe eſt ſummus lapis angularis, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum. Sed ſunt interim & Apoſtoli fundamenta, quæ non ex ſe, ſed ex illo ſummo lapide angulari ſoliditatem habent, ſicut lapides qui primò ponuntur ſupra ſolidam petram. Inter hæc fundamēta primarium eſt Petrus, cui præ cæteris dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, hoc eſt te, confitentem me, ædificabo Eccleſiam meam. Inter alios multos præclarè Leo Pontifex Euangelij locum hunc explicans: Tu es, inquit, Petrus, id eſt, Cùm ego ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis: qui facio vtraque vnum: ego fundamentum, prǽter quod nemo poteſt aliud ponere, tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Super hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum, & Eccleſiæ meæ cælo inſerenda ſublimitas, in huius fidei firmitate conſurget. Hanc Confeſſionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt. Vox enim iſta vox vitæ eſt. Et ſicut confeſſores ſuos in cæleſtia prouehit, ita negatores ad inferna demergit. Vides, quemadmodum

cap. 20. & 23. Hypognoſticon. lib. 5

1. Cor. 3

Eph. 2

Apo. 21

Matth. 7

Leo homilia. 3. in anniuerſario die aſſumptionis ſuæ, & hom. 2. in natiuit. Apoſto. Petri & Pau.

ſimul

Chriſtus, Petrus & fides petra dicūtur, ſed non eadem ratione.

ſimul hæc tria pulchrè ſanctus iſte pontifex coniunxerit, Chriſtum, fidem & Petrum. Abſit enim, vt aliud fundamentum ponamus quàm Chriſtum: ipſe eſt caput inuiſibile, qui gubernat inuiſibiliter: ipſe eſt petra inuiſibilis & inuiolabilis, quæ virtute ſua continet molem Eccleſiæ. Sed quemadmodum in Sacramentis cùm ipſe ſolus inuiſibiliter operetur omnia, miniſterio tamen vtitur viſibilium Sacerdotum: ſic viſibilem in terris elegit miniſtrum, per quem Eccleſiæ molem hanc ſuſtineret, per quem gregem ſuum viſibilem inuiſibilis ipſe gubernaret. Eſt igitur petra Chriſtus: eſt petra fides de Chriſto, quam confeſſus eſt Petrus: eſt Petra, Petrus ipſe confitens Chriſtum.

Figmētum Brētij cōtra Petrū Eccleſiæ petrā exploditur.

Nam & hoc procul à nobis abſit, vt iuxta commentum tuum eſſe dicamus ædificatam Eccleſiam ſuper talem Petrum, qui publicè fateretur ſibi non opus eſſe fide, ſed ſicut Petrus à Soto dicit, in quo non deſideretur publica & legitima profeſſio fidei, qui Chriſtum pro fundamento agnoſcat: qui ſummo illi lapidi angulari innitatur: ſuper talem Petrum ædificatam Eccleſiam credimus. Hic eſt, per quem à Chriſto gubernatur Eccleſia, cuius miniſterio fit, vt vna fides in ea retineatur. Quod noſtris temporibus his clamat etiam res ipſa. Nam vbi diſceſſum eſt ab hoc Petro Chriſtum confitente, Deum immortalem, quot ibi ſectas quàm diſſectas? quot ſchiſmata? quot hæreſes? quàm varias & multas blaſphemias videre licet & audire? Contrà vbicunque terrarum Petrus hic agnoſcitur, vbi dictis eius paretur, vbi in doctrina eius acquieſcitur, ibi ciuitas vnius labij, ibi multitudinis credentium videtur eſſe cor vnum & anima vna. Hoc & vos Brenti, quàmuis inuiti, fateri tamen neceſſe habetis. Nam ſi taceant homines, vel ipſi lapides loquentur. Videmus enim, quid ſit conſequutum, poſteaquàm ab hac petra pars ædificij diuulſa eſt, in quam multas deinde particulas fuerit comminata. Iam ne intelligis, qua ratione Petram vocemus Chriſtum, qua verò Petrum, quámque nihil hæc inter ſe pugnent? Chriſtus petra eſt, quæ virtute ſua molem hanc Eccleſiæ ſuſtinet Petrus petra eſt, cuius id miniſterio Chriſtus facit. Petrum autem cùm dicimus, publicè & legitimè Chriſtum confitentem dicimus: quod niſi faciat, Petrum negamus.

A Petro petra diſcedere quàm periculoſum

Pergit

Pergit Brentius: Quantò rectiùs Auguſtinus, qui nos potiùs à Patribus ad ſcripturam, quàm à ſcriptura ad Patres ducit? Ego, inquit, fateor charitati tuæ, ſolis eis ſcripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honorémque deferre, vt nullum eorũ autorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam. Ac ſi aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſequutum eſſe, quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe, non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet ſanctitate doctrináque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi vel per illos autores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt. Hactenùs Auguſtinus. Sed Aſotus maiori prudentia & pietate ornatus, quàm Auguſtinus, non remittit nos à Patribus & ſcriptoribus ad ſcripturã, ſed à Patribus mortuis ad Prælatos viuentes, vt ſi hæſitauerimus in ſcriptura, adeamus Patres mortuos: ſi & in iis aliquid ambigui occurrit, accedamus ad Prælatos viuentes.

Auguſti. epiſt. 19. ad Hierony.

Brēt. Auguſtinũ Soto opponit.

Quàm tu malitioſè rem agis Brenti? Scis quid ſenſerit Petrus, & quoniam in eo nihil reprehenſione dignum inuenire potes, fingis eum dicere, quæ nuſquàm ſenſit, vt habere tamen poſſis, quod reprehendas. Quando enim à ſcriptura ſic ille duxit ad Patres, vt maiorem eorum quàm ſcripturarum autoritatem eſſe voluerit? Scilicet ignorauit is, quod nemo neſcit, etiam ex illis, qui ſacras literas primoribus (quod aiunt) labris deguſtarunt, quid libris, qui vocantur canonici, quídue Patrum ſcriptis debeamus? Verùm non hoc agebatur, an parem cũ iis, quæ in libris Canonicis continentur, ſcripta Patrum autoritatem haberẽt, ſed ſi quid aut non expreſſum, aut parùm dilucidè expreſſum eſſet in ſcripturis, ſi quis occurreret ſcripturæ locus obſcurior, quem aliter vos interpretaremini, qui diſceſſiſtis à nobis, aliter nos qui in Eccleſiæ vnitate permanſimus, quid eo rerum ſtatu faciendum, quóue confugiendum eſſet. Hîc docet Petrus, quod olim docuit Auguſtinus, qui locum illum enarrans Prophetæ, Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis: Attendite, inquit, in facta ſanctorum, ne fortè noſtra videatur interpretatio.

Reſponſio.

Augu. ho. 18. de verbis Domini. Eſa. 52

Quomo

Aug. Patrũ autoritatẽ ſuſpicit ac ſequitur.

Quomodo hæc verba intellexerunt Sancti, ſic vtique intelligenda ſunt. Quid autem aliud vult Petrus, quàm vt ſic intelligantur verba ſcripturæ,ſicut ea ſancti Patres intellexerunt?Neque verò ſecùs ipſe fecit,quàm docuit Auguſtinus:Ab Eccleſia docti credimus, quòd ex Adam trahimus originale peccatum,quod per lauacrum regenerationis non ſolùm in maioribus, verùm etiam in paruulis ſoluitur.Quàmuis autem hoc dogma diuinæ legis oraculis adſtruitur, ſecùs ea tamen Iulianus interpretatus eſt, nec dubitauit, quin hoc ſentirent,eis Manichæorum errorem impingere. Quid hic Auguſtinus? Ad Patres confugit: profert quid ea de re ſenſerint Irenæus, Cyprianus, Rethicius, Olympius, Hilarius, Ambroſius, Gregorius Nazanzenus, Hieronymus, Baſilius, Chryſoſtomus. Et cùm illud attuliſſet è Salluſtio, quòd omnes iudices ab odio,inimicitia,ira vacuos eſſe decet, paucos dicit inueniri tales potuiſſe: Verùm Ambroſium, inquit, alióſque collegas eius,quos cum eo cõmemoraui, tales fuiſſe credendum eſt.Etſi tales non fuerunt in iis cauſis,quas ad ſe delatas,& inter partes cognitas,cùm hîc viuerent,ſuo iudicio definierunt,ad hanc tamẽ cauſam tales erant,quando de illa ſentẽtias protulerunt. Nullas nobiſcum vel vobiſcum amicitias prætenderunt, nullas inimicitias exercuerunt, neque nobis neque vobis irati ſunt, neque nos neque vos miſerati ſunt: quod inuenerunt in Eccleſia,tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quòd à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiſcum apud iſtos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos ſententias recitamus. Nondum vobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus.Dicis me,ſi ſub poteſtate iudicum premerer,non habiturum fuiſſe quod facerem, quò confugerem. Ego planè haberem, quod facerem, haberem quò confugerem:à Pelagianis enim tenebris ad hæc tam clara Catholica lumina prouocaui, quod & nunc iam facio. Tu ergo reſponde quid facias?dic quò confugias?ego à Pelagianis ad iſtos,tu ab iſtis ad quos? An quia non numerandas ſed ponderandas eſſe cenſes ſententias, etiam iſtos cæcos dicere audebis? Et vſque adeò permiſcuit ima ſummis longus

Aug. li.1. contra Iulianum.

gus dies, vſque adeò tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe dicuntur, vt videant Celeſtius, Pelagius, Iulianus, & cæci ſint Gregorius, Hilarius, Ambroſius, &c.

Vides quemadmodum non docuerit modò faciendum, verùm & ipſe fecerit Auguſtinus, vt quibus de rebus ambigebatur, de iis ad Patrum iudicium prouocaret: qui tamen etiam in eo ipſo loco, quē tu citas, longè aliud quàm quod infers tu, ſenſiſſe videtur. Non enim hoc vult, vt ad Patrum iudicia ne quis confugiat, ad quæ confugit & ipſe non ſemel: ſed vt primas partes deferendas eſſe ſcripturæ quiſque ſciat: patribus autem tantùm tribuat, quantum vel ſcripturis, vel aliqua probabili ratione perſuadere poſſint. Non ſcripturarum hîc tantùm, verùm & probabilis rationis meminit Auguſtinus. Fieri autem poteſt vt aliud mihi, aliud tibi probabile videatur. Quam igitur aliam probabilem rationem intelligemus, niſi quæ tot ſeculis Eccleſiæ probata atque illius iudicio fuit recepta? Cuius iudicio ſi qua Doctoris alicuius, quamlibet magni, ſententia reiecta fuerit & exploſa, quales pleræque ſunt Origenis, qualis & illa de Monogamia Tertulliani, qualis de rebaptizandis hæreticis Cypriani, qualis de communicandis infantibus eſt Auguſtini, quàmlibet multis diuinæ legis oraculis nixa ſit, nihilominùs non modò nō ſequenda, verùmetiam velis eſt, quod aiunt, remíſque fugienda. Sic hoc Auguſtini teſtimonium contra te magis, quàm contra nos facere videtur.

Quo ſenſu Auguſtinus ſolis ſcripturis Canonicis indubitatam fidem haberi velit.

Tandem Brentius mitior factus, non omninò Patres reiiciendos eſſe cenſet: quin conſulendos & audiēdos potiùs, non tamen Scripturæ æquandos. Quaſi quiſquam æquandos eos eſſe dixerit. Si quidem, inquit, interpretantur ſcripturam per ſcripturam, & obſcuros locos ſcripturę per manifeſtos & claros, interpretatio eorum amplectenda eſt. Sin autem interpretantur ſcripturam contra ſcripturam, & reddunt ſcripturæ locos obſcuriores, refutanda eſt eorum interpretatio. Non enim tanti nobis eſſe debet vlla humana autoritas, vt præferamus eam diuinæ.

Brentius quatenus recipiat Patres.

Poſtremum hoc libenter tibi cōcedimus. Sed nec illud negamus, rectè facere, ſi quis per ſcripturam ſcripturā interpretatur. Nolumus autem hoc loco vel de nobis Chriſtianis, vel de vobis Lutheranis quicquam dicere. Ex eorum

Reſponſio. Sectarij omnes ſcripturā per ſcripturā ſe interpretari ...

terpretari profitentur. rum ſcriptis exempla proferemus, quos æquè vos atque nos pro hæreticis habetis. Quod vos rectè monetis, per *Matth. 26* ſcripturam eſſe ſcripturam interpretandam, in ſe ſtrenuè *1. Cor. 10* facere clamant Sacramētarij. Profertur & à nobis & à vo- *Ioan. 15* bis ſcriptura, Hoc eſt corpus meum: eam interpretantur *De Sacramentariis.* illi per aliam ſcripturam, Petra erat Chriſtus. & iterum per aliam: Ego ſunt vitis. Hac itaque ratione dicunt ſecundum nos ſpeciem, ſecundum vos autem ſubſtantiam panis vocari, corpus Chriſti qua ratione Chriſtus ipſe petra vocatur & vitis. Num in hac interpretatione vos *Philippum Caluinizare.* acquieſcitis? Certè ſi qui veſtrum in iis manent, quæ didicerunt à Luthero (nam Philippo ſunt qui crimini dent, quòd Caluinizet, quódque ſicut in aliis pleriſque, ſic & in hoc à magiſtri ſui placitis diſceſſerit) cæterùm qui conſtanter Lutheri doctrinam tuentur, nunquam acquieſcent, ſed neque nos, qui ducem ſequimur Eccleſiam, quæ columna eſt & firmamentum veritatis. Proferemus & aliud exemplum: Anabaptiſtæ docent, neminem eſſe baptizandum, niſi qui crediderit. Neque deſunt illis *De Anabaptiſtis* diuinæ legis oracula, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Vna fides, vnum baptiſma: præcedit fides, ſe- *Marc. 16* quitur baptiſma. Ac ſi quis dubitet, qualis fides, ne pu- *Ephe. 4* tetur eſſe infuſa, per aliam ſcripturam interpretantur, Fides ex auditu. Et iterum, Docete omnes gentes, baptizan- *Roma. 10* tes eos. Et quoniā infantes æquè ſunt idonei, qui doceantur, atque paries aux ſaxum aliquod, negant eos qui non *Matt. 28* credunt, baptizari debere. Num & in hac interpretatione vos acquieſcitis? Aequè vt nos. Quin itidem vt nos, & à *Sectarijcre pāt Patres, cùm eos cau ſæ ſuæ fauere putant.* Sacramentariis & ab Anabaptiſtis ad Patres confugitis, ad Patrum iudicia prouocatis. Lege quæ ſcripſerunt Lutherus, Philippus, Vrbanus Regius, Ioachimus Vueſtphalus, tam contra Sacramentarios, quàm contra Anabaptiſtas, nihil eos magis crepare, quàm Patres, Patres, & Eccleſiæ conſenſum, inuenies. Et obiectum hoc ſibi fuiſſe ſcribit Ioachimus, eadem ratione ſuos quoque Patrum & Eccleſiæ iudicio damnari. Sed audi, quàm feſtiuè *Ioachimus Vueſtphalus.* reſpondet: Conſileſcet, inquit, facilè ille clamor, modò velit attēdere non quis dicat, ſed quid & quàm verè aliquid dicatur, aut ſecùs. Quæ dicta ſunt à me, veritati conſonāt, quicquid tandem Papa dicat, definiat, damnet aut probet.

Non

Non ideo oportet honeſtæ matronæ ſermonem per ſe verum aſpernari & reiicere, quòd ſcortum ſimilem proferat diſſimili animo,& in diſſimili cauſa.Iniqua fuerit comparatio,ſi bona matrona comparetur cum ſcorto, & boni viri rectè facta computentur cum malè factis viri peruerſi,ſpecie aliqua boni fucatis.Quid conuenit luci cum tenebris?quæ conuentio eſt Chriſti cum Belial?Quid confert,Pſeudolus,ſeruos Chriſti cum Antichriſto?Sic ille in libello,quem inſcripſit aduerſus inſignia mendacia Ioannis à Lasko.

Bellum autem reſponſum:Scilicet quod volumus ſanctum eſt.Num autem hæc, & quidem veriſſimè totidem verbis in vos retorqueri non poſſint? Scilicet quæ dicuntur à Luthero vel à Vueſtphalo, veritati conſonant, non autem quæ ab Eccleſia dicuntur vniuerſa?

Scilicet nõ vos eſtis potiùs illa,de qua dixit Hieremias *Hier.2*
In omni colle ſublimi,& ſub omni ligno frondoſo tu proſternaberis meretrix?De qua & alius Propheta ſcribit:Fabricata es lupanar tuũ in capite omnis viæ, & diuaricaſti crura tua omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas?An non proſternunt ſe in omni colle ſublimi & ſub omni ligno frondoſo, qui poſteaquàm ſemel à ſponſo Chriſto ſe diremerunt? & ſponſæ eius Eccleſiæ membra eſſe deſierunt,poſteaquàm fidem ſemel ei datam fefellerunt,ſubinde mutant ac nutant?ac ſimul vt viderint collem aliquem ſublimem,aut lignum frondoſum, hoc eſt, ſimul vt quempiam conſpexerint,qui ſcientiæ habet opinionem quæ inflat, quíque verbis ornatis ea quæ praua ſunt,ediſſerere queat,ſtatim illi adhærent.Initiò ſublimis illis viſus eſt collis Martinus Lutherus. & lignum valdè frondoſum,illicò ſub eo proſternabantur, & verbum eius tanquam Dei verbum adorarunt.Non ita multò poſt extitit Zuinglius.Viſus eſt & ille collegis magis etiam ſublimis:ac mox ſub eo quoque proſternebantur, próque Dei verbo,verbum eius receperunt.Tertius fuit ſublimis collis,Balthaſar Pacimontanus. Quartus Suenckfeldius. Quorſum autem attinet omnes enumerando recenſere? coram quolibet eorum ſtatim ſe proſtrauerunt,&verbum cuiuſque tanquam Dei verbum adorauerunt:ita nunc ad hunc,nunc ad illum deflectentes, omni tranſeunti crura

Ezech.16
Duo dicta Prophetica in noſtros hæreticos bellè quadrant.

ſua diuaricauerunt. Quæ poteſt eſſe maior, quæ turpior, quàm ſit hæc veſtra fornicatio, vel mœchia potiùs? Sed audi, quid ſuper Ezechielis verba, quæ produximus, dicat *Hieronym.* Hieronymus: In omnibus, inquit, viarum principiis fabricatur lupanar ſuum, qui ad peruerſitatem doctrinæ teſtimoniis malè vtitur ſcripturarum: & dicit, Hæc ait Eſaias, hæc dicit Oſee, hæc loquutus eſt Moyſes, hæc Daniel. Et pulchrè non in mediis viis nec in viarum terminis ponit lupanar ſuum, ſed in principio. Si enim ad ſcientiam & profunda diuinorum venerit librorum, errare non poteſt. Et paucis interiectis, Quicquid de Hieruſalem diximus, refer ad Eccleſiam, animáſque credentium, quæ munera maritalia, aurum videlicet in ſenſu, argentũ in eloquio, & veſtimenta, quibus fœditas noſtra, ac turpitudo velatur, dant amatoribus ſuis, vel contrariis fortitudinibus, vel magiſtris dogmatum peruerſorum: quando aſſerunt nihil nocere luxuriam, cibis omnibus indifferenter vtendum, quia ad hoc facti ſunt, vt ſumantur, &c. An his verbis Hieronymus vos graphicè depingere non videtur? ex quibus quis eſt, qui non facilè perſpiciat, quæ ſit honeſta matrona, quæ contrà ſit mulier adultera, & impudens meretrix? Hanc nimirum eſſe vos, apud quos nullus eſt legitimus thorus, ſed vagi ſunt concubitus; qui crura veſtra diuaricaſtis omni tranſeunti: in qualécunque libellum incideritis, talem fidem plerique profitemini: apud quos nulla conſtans confeſſio, nulli ſunt ritus perpetui, ſed in annos propè ſingulos mutantur omnia. Contrà, nos honeſtam illam eſſe matronam, qui poſteaquàm ſemel fidem noſtram Chriſto deſpondimus, nunquàm in huius ſponſi noſtri cubile quenquam alium admiſimus, nec vnquàm ſponſæ illius Eccleſiæ membra eſſe deſiimus, ſed illi fidem inuiolatam ſeruamus, ad extremum etiam vſque ſpiritum ſeruaturi.

Brẽtius vult audiri Eccleſiã, ſed ita vt de illius iudicio ſibi iudicare liceat. Tandem (vt eſt fortiſſima veritas) eius vi ſuperatus Brentius, eò inclinare videtur, vt Eccleſiæ iudicio nonnihil tribuat, verùm vt conferre magis velit cum viris modeſtis & eruditis, quàm quòd ſe cuiuſquam iudicio totum ſubmittat. Vult audire Synodos piorum, ſed non ſine iudicio ſuo: hoc eſt, Si iudicauerit ipſe rectum eſſe, quod in Synodo piorum decretum erit, ratum ſit: ſecùs ipſe iudica

dicauerit ſit irritum. Illius ergo Synodi iudicium audire vult, cuius ipſe iudex eſſe queat, vt ſimul & litigatoris & iudicis perſonam ſuſtineat. Eſtne hoc iudicio ſe ſubmittere, & non potiùs dicere, quod Lutherus olim dixit: Nolo iudicium, ſed requiro obſequium? Et hunc nos pluſquam barbaricum faſtum veſtrum Brenti feremus? Deinde quò plures habeat rimas, quibus elabi queat, eam in qua fuerunt aui, proaui noſtri, in qua continemur & nos, qui Catholici vocamur, & ſumus per Dei gratiam, Eccleſiam eſſe negat: quin plauſtris quibuſdam conuitiorum in eam inuehitur: cùm ea tamen non alia ſit, quàm ea in qua fuerunt Apoſtoli & eorum ſucceſſores, in qua fuerunt pręclara illa lumina, Baſilius, Athanaſius, Gregorius, Chryſoſtomus, Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus: quorum nos iudicium non defugimus. Hanc igitur Eccleſiam eſſe negat, ſed ſuam quandam fingit, quæ non ex aliis conſtet, quàm ex electis: itaque nec videri, nec agnoſci poſſit. Quoniam verò qui ſint electi, nemo ſcire poteſt præter vnum Deum, hos potiſſimùm iudices dari ſibi vult: vt ſi ſecùs quid quàm ipſi viſum erit, decreuerint, eos vel hoc nomine reiicere poſſit, quòd electos eſſe neget. Sed quia proprium erit caput de Eccleſia, magis opportunum nobis viſum eſt, cùm ad illud ventum erit, pluribus de eo diſſerere, nunc autem reliqua perſequi.

Lutheri dictum.

Figmētum Brentij, Eccleſiam tantùm ex electis cōſtare.

Poſt interiecta pleraque de perſpicuitate ſcripturæ, quę ſatis iam diluiſſe videmur, tandem quęrit iterum, Quis erit huius controuerſiæ finis: & quod erit vltimum iudicium? Ac reſpondet ipſe ſibi: Nos negamus ea eſſe legitima concilia, quæ ex Aſoticis Prælatis congregantur. Totidem verbis & nos negamus eſſe ea legitima cōcilia, quę ex vobis Aſoticis congregantur. Adfert cauſam quare cōuentus noſtrorum non agnoſcat pro legitimis Conciliis: Quia canones etiam ipſi deſcribunt ex Apoſtolo Paulo, quales debeant eſſe Epiſcopi, re ipſa autem videmus maximam partem Epiſcoporum, qui hiſce temporibus ſuprema loca in Eccleſiis occupant, haudquaquam reſpondere iis conditionibus, quas Paulus & Canones exigunt, non poſſumus affirmare, quod talium Prælatorum conuentus ſit legitimum Concilium. Si non alios Epiſcopos dari tibi iudices vis, quàm quales deſcribit Paulus, qui

Cur Brentius concilia defugiat.

Reſponſio.

ſint irreprehenſibiles, etiam Petrus Apoſtolus talis iudex non erit, vt contra eum excipere non poſſis. Scribit enim Paulus, quòd in faciem illi reſtiterit, quia reprehenſibilis erat. Omnes declinauimus Brenti, & inutiles facti ſumus, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et certè ſi non reperiuntur inter nos multò minùs inter vos, qui ſint irreprehenſibiles.

Gal. 2 *Pſal. 13* *1. Ioan. 1*

Alia Brentij obiectio. Quærit iterum: Quis igitur hanc litem componet? quis hic erit iudex? Vos Aſotici contenditis (exempli gratia) de hoc loco ſcripturæ, Tu es Petrus, &c. *Reſponſio.* Quod ad hunc ſcripturæ locum attinet, iam diximus, vtrocunque modo interprete, nihil referre: nos enim Eccleſiam ædificatam eſſe credimus ſuper Petrum confitentem petrā Chriſtum, nec Petrum à petra Chriſto, & ab eius confeſſione diſiungimus. *De verbis, Bibite ex eo omnes.* Profert & alium locū ſcripturæ de poculo cœnæ Dominicæ, Bibite ex eo omnes. Vos Aſotici per omnes, intelligitis ſacrificulos tãtùm. Bis crambe, vt eſt in prouerbio, mors. Cæterùm qua vos autoritate licere vobis vultis, per omnes intelligere tantùm adultos, & infantes à cõmunione Chriſti corporis & ſanguinis excludere, multò maiore autoritate licere ſibi putat ſancta mater Eccleſia, vt per omnes intelligat ſacris tantùm operantes, quibus ſolis poculum Chriſtus miniſtrauit, cæteris neq; miniſtrauit, neque miniſtrari præcepit, nulla vt ſint neceſſitate ex eo bibendi Laici adſtricti. Quærit iterum, quis ergo dirimet iudicio ſuo hanc litem? Ante centum quadraginta annos in Conſtantienſi, & non ita multis annis pòſt in Baſilienſi iam eſt dirempta.

Rurſum quærit, quò nos in tanto diſſidio vertemus? quem tãdem iudicē, quod iudicium agnoſcemus? Ac tandem aliquando promit, quod ita diu premebar. *Brẽtius ad Deum iudicem prouocat.* Breuiſſimis, inquit, & perſpicuè reſpondebo: Eum agnoſcimus iudicem, quem in ſymbolo Apoſtolorum iam inde ab incunabulis, & paterna atque auita traditione (vt & nos aliquid traditionibus demus) didicimus iūdicem viuorum ac mortuorum. *Reſponſio.* Quid autem aliud optarint omnes parricidæ, ſicarij, venefici, fures, latrones, & quotquot ſunt criminis alicuius rei capitalis, quā vt nullus eſſet in terris iudex alius præter eū, quē profitemur è cælo venturū iudicē

viuo

viuorum & mortuorum,vt illis intereà liceret in quorũuis fortunas & capita liberè graſſari?Atqui multis modis vos iſtis eſtis ſceleratiores,qui non in corpora, verùm in animas piorum graſſamini,ac dum eis peſtiferum doctrinæ veſtræ virus afflatis,in ima tartara miſeras præcipitatis.Sed quorſum tandem res Brentio rediit?de principum officio ſcribere cùm inſtituerit,ac proprium eorum munus eſſe docere,de doctrina religionis iudicare , nunc & eorum,& mortalium omnium iudiciũ excludit,neque putat doctrinæ ſuæ quenquam idoneum eſſe iudicem,pręter ſolum Chriſtum.Sed verè dictũ eſt illud,quòd omnis qui malè agit,odit lucem. Si te bonam habere cauſam Brenti conſideres,legitimum Eccleſiæ iudicium non defugeres. Quoniam verò ipſe tibi conſcius es impiæ doctrinæ , ſacrilegæque ſeparationis tuæ,præſtabilius tibi videtur, vt ſit anarchia quædam inter Chriſtianos:nec ſit quiſquam, qui vel cognoſcat de ſacrilegiis veſtris , vel conuictos debitis pœnis afficiat, quò ſic omnia vobis impunè licere queant.

Iniqua Brẽtij querela de perſequutione.

Queritur poſteà de perſequtione. Atqui ad eundem modum queſti ſunt ante mille ducentos annos Gaudentius, Petilianus, & alij Donatiſtæ. Quod illis reſpondet Auguſtinus,hoc ſibi ſuiſque reſponſum eſſe putet Brentius. Quin & noſtro ſeculo queruntur Sacramentarij de vobis,quòd non ſuſtuleritis Papæ tyrannidem, ſed potiùs ad vos pertraxeritis,quódque pro ligneo Papæ iugo collo excuſſo , ferreum impoſueritis. Reperies has & apud Ioannem Caluinum, & apud Ioannem à Lasko querimonias.Quod vtrique reſpondit Ioachimus Vueſtphalus, ſibi quoque dictum id exiſtimet Brentius.Porrò quod queruntur Sacramentarij de Lutheranis queruntur idem Seruetiani de Sacramentariis. Quid factum ſit autore Caluino de Serueto,ſcimus.Is libellum etiam edidit, quo docet,hæreticos gladio rectè vindicari.Scilicet vobis fas eſt in Sacramentarios,Anabaptiſtas,Seruetianos, & alia huius generis hæreticorum portenta animaduertere, eis in terris veſtris receptum non dare,denique aut exilio mulctare,aut capitis ſupplicium de illis ſumere: Catholicis idem in vos ſtatuere fas non eſt?

Etiã hæretici docẽt hæreticos gladio rectè vindicari.

Profert ad extremum è ſcripturis loca nonnulla , qui-

bus non rarò feciſſe Deum oſtendit, vt victoria parti meliori conceſſa, quos approbaret, non obſcurè quaſi prolata ſententia declararet. Atqui ſi ex eo coniecturam facere vis, vtrius partis cauſa ſit melior, nihil eſt opus longiùs exempla petere, & ea quæ ante duo vel tria millia annorum geſta ſunt, commemorare. Recens nos exemplũ proferemus, ex quo vel cæco poſſit apparere, quòd ſecundum nos contra vos Deus pronunciauerit, noſtrámque cauſam eſſe meliorem declarauerit. Ante decem hos annos quid factum ſit, recens eſt hominum memoria. Quale fuerit fœdus veſtrum Schmalcaldicum, vos Brenti ſcire meliùs poteſtis. Erat certè tuẽdi & armis propagandi Euangelij veſtri cauſa percuſſum, cuius potentia freti, non dubitaſtis contra legitimum veſtrum Dominum & Imperatorem Carolum eius nominis quintum; non bellica laude magis, quàm pietate clarum; arma capere. Fuit exercitus veſter, & numero lectiſſimorum militum, & omnibus rebus bello neceſſariis inſtructiſſimus: Fuit æ̃nearum machinarum tanta vis, vt cælum impleri mugitibus videretur. Tanta fuit opinio rei benè gerendæ; tam nihil deerat ad victoriam conſequendam, vt eam certa ſpe iam deuoraſſe videremini. Quoties perlatus eſt, ad nos rumor, pientiſſimum Cæſarem fuſum, fugatum, & caſtis exutum eſſe? Sed fuit is tam verus, quàm verum eſt Euangelium veſtrum. Erat ex altera parte Dominus & Imperator veſter, quod ad robur militum & ad victoriæ ſpem hominũ opinione conſequendam attinet, nulla re cum exercitu veſtro conferendus, cùm eſſent illius copiæ perexiguæ, cúmq; magna ex parte totius Imperij ferè præſidiis eſſet deſtitutus, ita vt ſi quis ex apparatu bellico vtriuſq; partis iudicium de belli euentu facere vellet, fieri nulla ratione poſſe putaret, quin ex eò victus Imperator diſcederet. Viſum eſt vobis, vos Chriſti cauſam agere, nam ſub huius obtentu bellum contra Dominum & Imperatorem veſtrum ſuſcepiſtis. Viſum eſt & Imperatori Chriſtianiſſimo, quòd Chriſti cauſam contra infeſtiſſimos Chriſti hoſtes propugnandã ſuſcepiſſet. Sedit pro tribunali Deus: vtra pars cauſam ſuam ageret, quaſi lata ſententia pronunciauit, pientiſſimũ Imperatorem Euangelij ſui propugnatorem eſſe declarauit, eique victoriam incruentam

Vtrius partis, Catholicorũ ne an Lutheranorum cauſa ſit melior, ex victoria alteri parti conceſſa, vt vult Brentius, colligi poteſt.

Euidens Dei iudiciũ in Germanos hæreticos.

conceſſit. Fugiſtis Brenti, nemine perſequente. Cúmque poſtea bellum iterum inſtauraſſetis, alteram contra vos ſententiam pronuntiauit Chriſtus, cuius miniſter Imperator ingentem exercitum veſtrum, quamuis Albis fluuius eſſet interiectus, ductu tamen Angeli, vado reperto, perexigua manu vicit, fudit, fugauit: quin & ipſos belli Duces in poteſtatem ſuam redegit. Vides Brenti, quàm apertè iudicauerit Deus, vos cuiuſuis potiùs, quàm ſuam cauſam agere? Ac miniſter quidem eius inuictiſsimus Imperator, vt eſt natura propenſus magis ad miſericordiam, quàm ad ſeueritatem implicatus, editis compluribus clementiæ, lenitatis, moderationis exemplis, victoriæ laudem, quam Dei beneficio fuerat conſequutus, multò reddidit illuſtriorem. Cæterùm multò maiores ipſi grauioréſque de vobis inuicem pœnas ſumpſiſtis, Deo ſuam iniuriam apertè vindicante. Nónne ſtatim initio naſcentis Euangelij veſtri, ruſticorum contra Dominos fuit ſeditio concitata, cui libellos veſtros occaſionem dediſſe certius eſt, quàm vt negare poſsitis? Quibus ibi cladibus Deus Germaniam non afflixit? Quin & poſt inſignẽ illam Imperatoris Chriſtianiſſimi victoriam, cùm perexiguo tempore ceſſatum ab armis fuiſſet, quandoquidem clementer ab illo caſtigati, nulla tamen reſipiſcentiæ ſigna dediſtis, nónne Deus apertiora contra vos tulit iudicia? Nónne concurrere fecit Aegyptios contra Aegyptios? nónne pugnauit vir contra fratrem ſuum, & contra amicum ſuum? Nónne ſic vos ipſi mutuis vulneribus concidiſtis, ſic ipſi cædibus inuicem confeciſtis, tantis patriam ipſi veſtram infortuniis mactaſtis, vt ſi quamlibet eam truculentus hoſtis grandi cum exercitu peruaſiſſet, vix vobis maiores calamitates inferre potuiſſet? Potuítne Deus manifeſtiora iudicia proferre, quibus cauſam veſtram damnaret, quàm quæ vobis per tot annos tam grauiter affligendis protuliſſe videtur? Sed accidit vobis illud, quod à Propheta ſcriptum eſt: Percuſſiſti eos, & non doluerunt: attriuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam. Indurauerunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. Clamat Dominus, reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos: reuertimini & viuite. Plagis etiam vos ad reuertẽdum impellit; vos nihilo-

Seditio & cædes ruſticorum in Germania

Eſa. 19

Hier. 5
Zach. 1.3
Ezech. 18
Germania propter ſe ctas tot mo

dis afflicta non reſipiſcit.

minùs mori mauultis in peccatis veſtris, quàm eò vnde vos per nefariam diuiſionem præcidiſtis, reuerti. Quæ veſtra cæcitas, cordiſq; duritia, pœna & ipſa eſt impiæ veſtræ & conſceleratę ab Eccleſia Dei ſeparationis: manētq; vos, niſi reſipueritis, multò pœnæ grauiores. Siquidem quàm crudelis, quámque potens hoſtis ceruicibus veſtris immineat, non ignoratis: qui quos nunc populos acerbiſſimo ſeruitutis iugo premit, eos ex magna parte non priùs poteſtati ſuæ ſubiecit, quàm ipſi ſe à Chriſti corpore vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia diuulſos, in Sathanæ poteſtatē tradidiſſent. Quorum ſi vos exitus perhorreſcitis, in eorum quæ fecerūt imitatione perſtare nolite.

Eccleſiæ deſertoribus Turca imminet.

Habes iam Brenti, quot ſententiis promulgatis iudex ille viuorum & mortuorum cauſam veſtram apertè damnauerit: quarum etſi iam ex parte facta eſt exequutio, tamē præ iis, quæ vobis adhuc impendēt malis, perexigua ſunt ea, quibus iam eſtis mulctati. Sed quæ vobis imminent, effugere tamen adhuc ea liceret, ſi poſſetis animo veſtro imperare, vt vnde diſceſſiſtis, ad Chriſtum & ad corpus eius vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam rediretis, ac vno ore atque animo Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti nobiſcum glorificaretis. Quam vt vobis Deus mentem inſpiret, diuinam illius miſericordiam implorare nunquàm intermitto.

Repetitio prædictorū cum tranſitione.

Hactenus refutata ſunt per nos argumenta Brētij, quibus demonſtrare conatus eſt, quòd nihil ſit in ſcripturis obſcuritatis, quòd ea ſic omnia continent ad ſalutem neceſſaria: nihil vt vel recipi vel credi præter eas oporteat: Quòd ſi quid reperiatur illis cōtrouerſum, nec ad eorum Patrum, qui deceſſerūt ex hac vita, nec ad eorum, qui ſucceſſerunt illis, iudicium prouocari debeat. Ac eſſe quidem in ſcripturis obſcura pleraque, præterquàm quòd ſatis id à nobis copioſè demonſtratum eſt in ipſo propè capitis huius exordio, clamat hoc etiam res ipſa. Reſtat igitur, vt de poſterioribus duobus, quæ praxis Eccleſiæ Catholicæ, quid contrà ſemper fuerit ab hæreticis obſeruatum, paucis nunc diſſeramus, quò ſic cognoſcere poſſis pientiſſime REX, cui potiſſimum labor hic noſter deſudat, vtra ſit honeſtæ matronæ, hoc eſt, eius in qua nati vel renati ſumus potiùs Eccleſiæ piorum: vtra verò ſit vox mu-

lieris

lieris adulteræ, hoc eſt, eius quæ à viro ſuo Chriſto diuertit, quæ ſe à corpore eius præcidit, Eccleſiæ malignantiũ. Pertinebit autem hoc plurimùm ad cognoſcendum vtra vera ſit Eccleſia, ſi linguam vtriuſque cognitam habueris. Quam obrem quod in fine præcedentis capitis fecimus, faciemus hîc quoque, & ex actis 4. Conciliorum Oecumenicorum, quæ nec ipſe Brentius improbare videtur, quæ fuerit Patrum catholicorum, quæ verò vox hæreticorum, breuibus oſtendemus.

Quæ praxis Catholicorũ, quæ itẽ hæreticorũ in primo Concilio.

In primo concilio, quod eſt habitũ Nicææ, quid Arius, qui fuit in eo condẽnatus, qui poſt eũ loquuti fuerint ſectatores eius, iam non vno loco demonſtrauimus, productis Athanaſij, Hilarij, Auguſtini, Theodoriti, & aliorum quorundã teſtimoniis, quæ nunc repetere nihil eſt neceſſe. Vocem homouſion propterea recipere noluerũt Ariani, quòd in ſcripturis ea nõ inueniretur, extra quas recipi nihil debere cõtendebant: eandem illam cantilenã cãtantes, quam nunc occinunt nobis Lutherani: Sine cauſa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum. Cõtrà Catholici, ad Patres cõfugiebant, ad Patrum iudicia prouocabãt, qui priuſquàm natus eſſet Arius, & ij qui cum illo tum contendebant, qua de re controuertebatur, iam ſententias tulerant. Quamobrem ex illorum ſententia pronunciatum eſt, fruſtrà reclamantibus Arianis, rectè Patri filium homouſion appellari. Habes hîc quæ fuerit vox honeſtæ matronæ, quæ mulieris adulteræ, cuius vocem nunc ſemen etiam illius audis proferre, dum præter ſcripturas nihil recipi debere contendit: patrum verò iudicia traditionéſque reſpuit.

De ſecundo Concilio. Hiſt. Trip. li. 5. ca. 10

In ſecundo Concilio, quod eſt habitum Conſtantinopoli, quid fecerit Imperator Theodoſius ex Nectarij ſuggeſtione, ſcribit in hiſtoria ſua Socrates. Accitis enim hæreſiarchis percontatus eſt illos, an aliquam eorum Doctorum rationem haberent, qui præceſſerunt ipſorum hæreſim. Illi cùm quorſum iret Imperator, neſcirent, non alio loco quàm quo ſuos præceptores, eos habere ſe reſponderunt. Cùm autem iterum quæreret, num eos tanquam fide dignos Chriſtiani dogmatis teſtes recipere vellent, tum illi primùm olfecerunt, quid ſibi vellet hæc Imperatoris interrogatio, cúmque aliter alij erga veterum libros

eſſent animati ortum eſt inter eos diſſidium, cùm alij recipiendos, alij minimè recipiendos eſſe cenſerent. Et hîc vides pientiſſime REX, quòd illius quoque temporis hæretici non aliter, quàm noſtri nunc, deferre Patrum autoritati recuſabant. Fuit autem in illo quoque concilio Macedonius condemnatus, qui propterea Deum eſſe Spiritum ſanctum negabat, quòd ſcripturæ nomen hoc illi non tribuerent. Quid ad hęc Gregorius ille Nazanzenus, non ſine cauſa Theologus à Græcis appellatus, qui maxima pars fuit illius Concilij, quem etiam autorem eſſe volunt ſymboli, quod cantatur in Eccleſia? Quòd Spiritus ſanctus in ſcripturis apertè nominari Deus non legatur, viſus eſt inficias non ire: cæterùm in hac in parte ſubleuaret imperitos, quemadmodum rebus & nominibus vtatur ſcriptura, paucis edifferit. Rerum, inquit, aliæ cùm nō ſint, dicuntur tamen: aliæ cùm ſint, non dicuntur: aliæ neque ſunt neque dicuntur: aliæ & ſunt, & dicuntur. Primi generis exemplum ponit, quòd ſcriptura dicit Deum dormire, & vigilare, & iraſci, &c. cùm tamen nihil eorum ſit in Deo, ſed pro noſtro captu nomina ad res diuinas traducimus: Secundi, quòd vocamus Deum ingenitum: quod in ſcripturis non reperitur, ſed è ſcripturis tamen colligitur: Tertij, Deum eſſe malum aut mali autorem: hoc nec eſt nec dicitur: Quarti, Deum eſſe, hominem eſſe, angelum eſſe: hęc & ſunt & dicuntur. Secundi generis vult eſſe, quòd Spiritum ſanctum Deum eſſe dicimus: quod quamuis iiſdem verbis in ſcripturis non reperiatur, è ſcripturis tamen colligitur. Sic & Cyrillus ex illo ſcripturæ loco, Ego ſum qui ſum, colligit Filium eſſe conſubſtantialem Patri, quamuis nomen ipſum in ſcripturis nuſquàm reperiatur. Sic & nos ex pleriſque ſcripturæ locis inuocandos eſſe Sanctos, orandum pro defunctis, eſſe purgatorium, colligimus, etiam ſi non omnia iiſdem verbis in libris Canonicis ſcripta reperiantur. Vides & hîc Sereniſſime Rex, quòd illo quoque tempore Macedonius cum aliis hæreticis recipiendum eſſe negauit, quòd nominatim in ſcripturis expreſſum non eſſet; nec in Patrum teſtimoniis acquieſcendum eſſe putauit. Sed alia fuit vox honeſtæ matronæ, quàm illius mulieris adulteræ, facilè vt cognoſcere licet, vtrius ij ſemen ſint, qui eaſdem nunc

Nazanz. lib. 5. Theologiæ.

Cyrillus lib. 1. dialogorum de Trinitate.

Vt olim, ſic hodie Catholici docent quædam non expreſſa Scripturis.

In epiſtola ad Michæ

nunc illas voces edunt, quas tunc Arius & Macedonius edebant, qui tamen ſuis illis clamoribus nihil profecerunt. Nam ſicut ſcribit Photius, Spiritum ſanctum tanquam eiuſdem naturæ & eſſentiæ ſimul cum Patre & filio adorandum & conglorificandum, ex Patrum Theologorúmque doctrina, qui fuerant in Synodo Conſtantinopolitana congregati Epiſcopi declarauerunt.

lem Bulgariæ Principem de ſeptẽ Oecumenicis concilijs.

Tertium Concilium habitum eſt Epheſi. Ibi condemnatus eſt Neſtorius, quòd vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum auſus eſt in duas ſecare atque diuidere perſonas, alium nudum hominem, alium Deum tantùm eſſe dicens: quam etiam ob cauſam voluit Mariam virginem Chriſtiparam, quòd nudum Chriſtum peperiſſet, non autem Deiparam vocari, ne Deum quoque peperiſſe crederetur. Quæ nunc hæreſis pientiſſime Rex, in tuo quoque regno reuixiſſe, paululúmque pullulare videtur, in quo non deſunt, quibus abominatio quædam eſt, Mariam virginem Dei matrem appellare. Quid autem aliud illo tempore Neſtorius, quàm ſcripturas crepabat? contra quas veniri quiritabatur, cùm ſemel & iterum Ieſu matrem vocari Mariam in Euangelio legatur, Dei verò matrem nominari, nuſquam in ſcripturis reperiatur? Quid autem ad hæc ſanctiſſimus ille Cyrillus? Hanc nobis, inquit, fidem diuini tradidere diſcipuli, & licet nullam fecerint dictionis huius mentionem, ita tamen ſentire à ſanctis Patribus edocti ſumus. Confitetur is nuſquam ſcriptum eſſe, ſed quia ſic Patres docuerunt, ideo monet amplectendum. Sed audi quæ ſcripſit de hoc concilio Vincentius Lirinenſis, triennio poſtquàm habitum fuiſſet. Cùm, inquit, de ſanciendis fidei regulis diſceptaretur, vniuerſis Sacerdotibus, qui illò ducenti ferè numero conuenerant, hoc Catholiciſſimum, fideliſſimum atque optimum factu viſum eſt, vt in medium ſanctorum Patrum ſententiæ proferrentur: vt ex eorum conſenſu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur, & prophanæ nouitatis blaſphemia condemnaretur. Deinde Patribus recenſitis, quorum ſententiæ tum prolatæ fuerunt: Hi ſunt, inquit, omnes apud Epheſum ſacrato Decalogi numero magiſtri, conſiliarij, teſtes, iudicéſque producti: quorum

De tertio Concilio.

Matt. 1
Luc. 2
Io. in 19
Actu. 1
Cyril. epiſto. 1. quarti tomi.

Vincet. Lirinen. de Concilio Chalcedonenſi.

quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, conſilium ſequens, credens teſtimonio, obediens iudicio, abſque odio, præſumptione & gratia, de fidei regulis pronunciauit. Ac paucis interiectis: Admirati ſumus, quanta fuerit illius Concilij humilitas & ſanctitas, qui cùm eſſent tot numero, tantæ eruditionis, tantæque doctrinæ, nihil tamen nouarent, nihil præſumerent, nihil ſibi penitùs arrogarent, ſed omnimodis præcauerent, ne aliquid poſteris traderent, quod ipſi à Patribus non accepiſſent, & non ſolùm in præſenti rem benè diſponerent, verùm etiam pòſt futuris exempla præberent, vt & ipſi ſcilicet ſacratæ vetuſtatis dogmata colerent, prophanæ verò nouitatis adinuenta damnarent. Inuecti ſumus etiam in Neſtorij ſceleratam præſumptionem, quòd ſacram ſcripturam ſe primùm & ſolum intelligere, & omnes eos ignoraſſe iactaret, quicunque ante ſe magiſterij munere præditi diuina eloquia tractauiſſent, vniuerſos ſcilicet ſacerdotes, vniuerſos confeſſores & martyres, quorum alij Dei legem explanaſſent, alij verò explanantibus conſenſiſſent & credidiſſent, totam poſtremò nunc errare, & ſemper erraſſe aſſeueraret Eccleſiam, quæ, vt ipſi videbatur, ignaros erroneóſque Doctores & ſequuta eſſet, & ſequeretur. Quid autem de Neſtorio dixit Vincentius, quod non totidem verbis veriſſimilè dici poſſit de Martino Luthero, deque Ioanne Brentio? Vides pientiſſime Rex, quæ fuerit in hoc quoque Concilio vox honeſtæ matronæ, quæ verò mulieris adulteræ? Defugiebat hæc Patrum autoritatem, illa contrà ſuos parentes libenter agnoſcebat, ex eorum iudicio pendebat, in eorum placitis acquieſcebat.

Neſtorij arrogantia & philautia.

Neſtorio tota errat Eccleſia.

De quarto Concilio.

Quartum Concilium habitum eſt Chalcedone. Fuit in eo condemnatus Eutyches, qui duas in Chriſto naturas eſſe negabat: Audi sereniſſime Rex, quæ tum quoque fuerit vox mulieris adulteræ? quærebat Eutiches, in qua ſcriptura iacent duæ naturæ? Ego, inquit, à ſanctis ſcripturis non dedici de duabus naturis: ac ſubinde ſe rebus eiuſmodi ſolas inquirere ſcripturas vociferabatur, tanquàm ſanctorum Patrum doctrinis & expoſitionibus firmiores. Audi rurſus vocem honeſtæ matronæ: Reuerendiſſimi Epiſcopi clamauerunt: Ea quæ ſunt Patrum, teneantur. Ac rurſus in definitione quam fecerunt: Sequentes

Action. I Con. Chal. & Acti. 5

tes igitur ſanctos Patres, vnum & ipſum confiteri filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtrum conſonanter omnes docemus, perfectum ipſum in deitate, & perfectum ipſum in humanitate. Quidam autem ex Epiſcopis in eodem Concilio congregatis, Eudoxius nomine, præclaram dixit ſententiam: Omnis, inquit, qui non conſentit expoſitionibus ſanctorum Patrum ſeipſum alienat ab omni ſacerdotali communione, & à Chriſti præſentia. Nihil dici potuit verius. Quid enim aliud quàm ſemen adulteræ & fornicariæ ſe eſſe declarant qui Patrum placitis non conſentiunt? Iudicat hoc etiã Athanaſius, cùm dicit: Æquum eſt, vt benè de Patribus illis ſentiamus, à quibus rectè viuendi inſtituta, & pietatis doctrinam accepimus, niſi volumus nos eſſe filios adulterinos declarare. Tales iſti ſe manifeſtè declarant, qui patrum traditiones reſpuunt, in eorum præceptis incidere nefas eſſe putant, & grauiſſimum illis idololatriæ crimen impingere non verentur: illis, inquam, quos certò conſtat, ex quo tempore ſemel ſe Chriſto deſponderunt, illi ſe perpetuò virginem caſtam exhibuiſſe, nec vnquam variis & peregrinis doctrinis abductos, in aliud Euangelium ſe transferri paſſos fuiſſe. Contrà verò iſti, qui pietatis omnis obliti, tanti ſceleris Patres ſuos filij degeneres condemnare ſunt auſi, quibus cum idolis fornicati non ſunt? poſteaquàm in Patrum ſuorum præceptis incedere, & quod illos fuiſſe dubium non eſt, eſſe Chriſtiani deſierunt? Facti ſunt initiò Lutherani, paulò pòſt Zuingliani, mox Pickardi, deinde alij Seruetiani, alij Neſtoriani, alij Iconomachi: in quot hæreticorum libellos inciderunt, tot idolorum ſe ſtupris polluerunt, dum vniuſcuiuſque verbum, tanquàm Dei verbum adorauerunt. Et erit quiſquam, qui vocem hanc adulteræ potiùs & fornicariæ eſſe putauerit audiendam, quæ nihil recipiendum præter ſcripturas, Patrum expoſitiones, traditionéſque reſpuendas, & eorum iudicia clamat eſſe declinanda, quàm honeſtiſſimæ matronæ, ſanctæ matris noſtræ Eccleſiæ, quæ nos Deo filios generauit, quæ iubet quidem, vt ſcripturis tantùm tribuamus, quantum ſi Deum ipſum loquentem audiremus: ſed intereà iubet eadem, ſi quid repertum ſit in ſcripturis ambigui, Patrum vt potiùs & Eccleſiæ ſenſum atque conſenſum

Eudoxij præclara ſententia

Athanaſius in epiſtola de Synod. Arimini & Seleuciæ celebratis.

Eccleſiæ deſertores ex ſectis in ſectas ruunt.

ſum ſequamur, quàm interpretationi ſeminis iſtius adulteræ loci quicquam demus. Deinde iubet, vt iſtis ipſis ſcripturis docti, non ea modò quæ per chartam & atramentum, verùm & ea quæ per ſermonem nobis tradita ſunt, firmiter teneamus. Sicut vnus etiam ex piis iſtius honeſtiſſimæ matronæ filiis Auguſtinus contra Creſconium ſcribens, docuit: Quàmuis, inquit, huius rei de ſcripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat authoritas: vt quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt quiſquis falli metuit, huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſultat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat. Quàm verò diſſimilis eſt vox huius ab ea, quam prolatam audiuimus à Brentio, qui verè dici poteſt ſemen mulieris adulteræ? Si quid in Scripturis canonicis non reperitur, non ſtatim id propterea reiiciendum eſſe cenſet Auguſtinus, quin potiùs, quandoquidem in iiſdem ſcripturis Eccleſiæ nobis commendatur authoritas, cùm ea vocatur à Paulo firmamentum & columna veritatis cùm à Chriſto dicitur: Qui non audierit Eccleſiam, ſit tibi tanquàm Ethnicus & Publicanus: quid aliud ait Auguſtinus, quàm ſcripturarum tenet autoritatem, quiſquis hoc facit, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ? Senſibus hæc imis pientiſſime Rex, res eſt non parua, repone. Cùm hoc facit aliquis, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, ſcripturarum eum tenere veritatem docet Auguſtinus. At qui vir? cuius & pietas & doctrina ſic ſpectata cunctis eſt & probata, vt etiam filij deſertores hæretici noſtri ſeculi, nulli ex omnibus Catholicis Doctoribus, quàm huic vni, plus tribuere videantur. Neque verò non veriſſimè dixit hæc Auguſtinus. Eſt enim Eccleſia viuum Euangelium. Nam ea quæ per chartam & atramẽtum Prophetæ ſcripſerunt & Apoſtoli, non modò viua voce ſuis tradit liberis, verùmetiam dierum obſeruatione, ſignis, ſimulachris, habitu, geſtu, ſiue actione ſacerdotum, præcipuè ſacris operantium, ac vario rituum ac cæremoniruam genere, quaſi præmanſum infantium ori cibum inſerere cupiens, piis omnibus quam

Auguſtinus contra Creſconium li.1.ca.27

Eccleſia viuum eſt Euangelium.

quamlibet imperitis inculcare conatur.

Sed audi Sereniſſime REX, quid in eandem propè ſententiam alius ab Oriente, cuius & ipſius præcipua ſemper in Eccleſia Dei fuit autoritas, dixerit. Athanaſius is eſt, qui Alexandrinæ Eccleſiæ ſedem, ſicut ſcribit Cyrillus, integros quadraginta ſex annos cum decore moderatus eſt, & loquacibus hæreticorum impiorum nugis inexpugnabili quadam & Apoſtolica prudētia reſtitit, quaſique fragrantiſſimo quodam vnguento ipſum cælum ſcriptis ſuis exornauit, & ob dogmatum rectitudinem & integritatem, optimum ab omnibus ſortitus eſt teſtimonium. Hic igitur, cui tale Cyrillus tribuit elogium, in libro de Incarnatione Chriſti, quemadmodum ab eodem Cyrillo citatur, his verbis vtitur: Si quis præter hæc ex diuinis ſcripturis alium eſſe docet filium Dei, & alium, qui ex Maria adoptatus eſt in filium, ſicut nos: vel ſi quis Domini noſtri carnem ſupernè dicat, & non ex Maria virgine, vel conuerſam diuinitatem in carnem, vel confuſam, vel immutatam, vel paſſibilem Domini deitatem vel inadorabilem Domini noſtri carnem vt hominis, hunc anathematizat ſancta & Catholica Eccleſia, obtemperans in hoc diuino Apoſtolo dicenti, Si quis vobis Euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Obſerua quæſo diligenter, quid ab hoc ſanctiſſimo viro dicatur: ſimul expende, num eadem ſit Brentij quoque vox, vt ex eo iudicium facere queas, honeſtæ ne matronæ, an mulieris adulteræ ſemen ſit Brentius. Certa quædam capita profert Athanaſius, quæ ſi quis ex diuinis ſcripturis docere ſit conatus, eum anathematizari dicit à ſancta Catholica Eccleſia. Sed quánam autoritate, ſi docet hoc ex diuinis ſcripturis? Pauli, inquit, autoritate dicentis, Si quis vobis euāgelizauerit, & cætera. Res mira: quod Pauli teſtimonium pro ſcripturis contra traditiones noſtri temporis hæretici producunt, hoc ad cōfirmandas traditiones adfertur ab Athanaſio, vt etiamſi quis è ſcripturis contrarium docere conetur ei, quod in Patrum Conciliis definitum, per manus ab illis accepimus, non ſit audiendus: verùm in eo quod accepimus, nobis potiùs ſit permanendum: quamlibet ille multa proferat in contrarium ſcripturarum examina. Non vult Athanaſius

Athana. epiſto.1

Athanaſii laus.

Cyril. ad Reginas de recta fide.

Explicatio Verborum Athanaſii.

naſius iudicare filios de Patrum decretis, niſi declarare ſe velint adulterinos: non vult etiam ad normam ſcripturarum ea exigi, ſicut ſemen iſtud adulteræ mulieris in hoc libro docuiſſe audiuiſti. Sed etiam ſi quis quàmlibet multa proferat ſcripturarum loca, quibus infirmare conetur, quæ tradita nobis à Patribus accepimus, iubet eum iuxta Pauli doctrinam anathematizari, quoniam aliud Euangelizat ab eo, quod accepimus. Hîc vides, quantum traditioni tribuendum putauerit Athanaſius, quam etiam ipſi ſcripturæ non dubitauit anteferre: ſcripturæ, inquam, non quomodo à Catholicis, ſed quomodo profertur ab hæreticis. Nam quomodo profertur à Catholicis, verbum eſt Dei, cui abſit vt quicquam anteponendum eſſe putemus: quomodo profertur ab hæreticis, verbum eſt Diaboli. Nam ſicut per membra ſua Chriſtus, ita per membra ſua loquitur & Diabolus, & ſunt vtriſque ſcripturæ communes, quæ non in legendo, ſed in intelligendo conſiſtunt. Omnes hæretici, (inquit Cyrillus) de ſcriptura diuinitùs inſpirata ſui colligunt erroris occaſiones, ea quæ à ſancto Spiritu rectè dicta ſunt, ſua malitia corrumpentes, & ſuper ſua capita flammam inextinguibilem excitantes. Quæ verba & in ſeptima Synodo proferuntur, & eſt hæc Cyrilli epiſtola, Synodi quoque Chalcedonenſis actis inſerta. Quoniam verò proprium ei rei caput dicauit Brentius, quod de traditionibus inſcripſit, cui proximum ab hoc locum tribuit, quod nunc eſt à nobis tractatum de autoritate ſcripturarum, agè quò nos Brentius vocat ſequamur, & eius de traditionibus quoque vocem expendamus, vt honeſtæ ne matronæ ſit, an mulieris adulteræ, cognoſci queat.

Scriptura quomodo profertur ab hæreticis verbũ eſt Diaboli.

Cyri. epi. 28

Action. 6

Action. 1

LIBRI TERTII FINIS.

DE TRADITIONIBVS.

LIBER QVARTVS.

QVI docent omni & ſoli Dei verbo fidem deberi, qua Chriſti fideles vocamur & ſumus, hoc eſt, eam fidem cui falſum ſubeſſe non poteſt, horum ſententiæ tantùm abeſt, vt nos repugnare velimus, vt etiam clara voce pronuntiemus, nihil verius, nihil homine Chriſtiano dignius dici poſſe. Dominus enim Deus verax eſt, quin ipſa potiùs veritas, omnis autem homo mendax. Quare ſoli & omni Dei verbo, qui mentiri neſcit & fallere, fidem eam debemus, quæ Catholica vocatur, vt indubitanter verum eſſe, nec ei ſubeſſe falſi quicquam credamus, quòd à Deo, qui veritas eſt, proficiſcitur. Cæterùm quid ſit illud quod vocamus Verbum Dei, diligentiùs nobis venit expendendum. Nam ſi quis putat hoc tantùm eſſe verbum Dei, quod ſcriptum in iis libris continetur, quos Canonicos vocamus, quod noſtri temporis hæretici non iam putare, ſed aſſeuerare videntur, ab eorum opinione noſtra longiſſimè diſſidet ratio, nihil vt dici poſſe credamus, quòd magis à veritate ſit alienum. Quis enim eſt qui neſciat, quòd multis antè ſeculis fuit Dei verbum, quàm eſſet vlla ſcriptura non modò ſacra, verumetiam, vt quorundam eſt opinio, profana? Primus qui literis mandauit Dei verbum, fuiſſe Moſes creditur, quin eum primũ literas inueniſſe, nec ante ipſum vllum earum vſum fuiſſe, etiam Ethnicorum teſtimonio probare conatur Euſebius. Inter Moſen autem & primum hominem conditum, ſicut anteà quoque meminimus, intercesſerunt annorum plus quàm duo millia, ac toto illo tempore non fuit alia lex quàm lex naturæ. Nam lex ſcripta ſumpſit exordium à Moſe, ſicut à Chriſto lex gratiæ. Fuit igitur multis antè ſeculis Dei verbũ, quàm vel natus

Soli verbo Dei credendum, quomodo verè dicatur.

Hier. 10
Rom. 3
Pſal. 13

Verbũ Dei longius patet quàm ſcriptura Canonica.

Euſeb. lib. 9 cap. 4. & li. 10. ca. 3. præparationis Euangelicæ.

Verbũ Dei non ſcriptũ ad Moſen vſque.

eſſet Moſes, per quem primum literarum eſt monumentis conſignatum. Quod verbum Dei, ſiue quod ipſe loquutus eſt ad Adam, Noë, Abraham, ſiue quod ſanctis illis Patriarchis inſpirauit, ſola traditione peruenit ad poſteros, & ad Moſen etiam ipſum, præceſſitque ſcripturam traditio plùs quàm 2000. annorum. Lex verò gratiæ non fuit ſcripta, ſed à Chriſto viua voce tradita, qui nec eam ſcribi mandauit, ſed prædicari tantùm. Prædicate inquit, Euangelium: hæc enim eſt lex gratiæ. Quare ſi quis tum aliqua de re contendere voluiſſet, non illi dicebatur: Sic ſcriptum eſt, aut, ſic legiſti: ſed quomodo? Siue, inquit Paulus, ego, ſiue illi ſic prædicauimus, & ſic credidiſtis. Tu verò permane in iis quæ didiciſti, ſciens à quo didiceris. Sic viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Si quis autem videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus. Sic illi non ſcripturas, verùm traditiones & conſuetudinem allegabant, & in eo pij non grauatim acquieſcebant.

Etiā Euāgelium traditione conſtat.
Mar. 16
1. Cor. 15
2. Timo. 3
Act. 15
1. Cor. 11

Verbum igitur Dei non ſola ſcriptura, verùm etiam traditione continetur, cui ſi quis fidē non habet, is non omni, ſed ſcripto tantùm Dei verbo fidem habet. Atqui verè dici vult & eſſe Chriſtianus, is ſicut ſoli, ita & omni Dei verbo credere tenetur, ſiue ſcriptum id ſit, ſiue traditum. Certè multò maxima pars eorum, qui priſcis etiam tēporibus illis hæretici fuerūt declarati, nō propterea ſunt hæretici declarati, quòd ſcripto, ſed quòd tradito Dei verbo fidem nō habuerunt, ſicut in proximo ſuperiori capite pluribus demonſtrauimus. Eiuſdem eſſe ſubſtantiæ cum Patre filium, ex verbo Dei Patres Catholici docuerunt. Negabant id eſſe ſcriptum hæretici: concedebant illis catholici non eſſe ſcriptum, ſed eſſe traditum. Vides, quæ res catholicos ab hæreticis diſcreuerit? illi non recipiebant verbum Dei, niſi quod eſſet ſcriptum: ij non modò ſcriptum Dei verbum, verùm & traditum recipiendum eſſe putauerunt. Certè Felix Pontifex, qui centum quinquaginta plùs minùs annis Nicænum Cōcilium præceſſit, ad Benignum ſcribēs, Apoſtolorum eſſe traditionem ſcribit, quòd Filius eiuſdem ſit cum Patre ſubſtantiæ. Ad eundem modum, quòd Spiritus ſanctus æquè ſit adorādus & glorificādus, vt Pater & Filius, cùm eiuſdem ſit cum Patre & Filio ſubſtantiæ: demonſtrabant ex verbo Dei Catholici. Quærebant,

Priſci hæretici credebant verbo Dei ſcripto, ſed nō item tradito.
Felix Pontifex.

bant, vbi ſcriptum eſſet, hæretici, Catholici cùm iiſdem verbis ſcriptum non poſſent, verbum Dei traditum proferebant. Id hæretici recipere noluerunt. Sed quorſum attinet reliquos cōmemorare? Magna ex parte quotquot fuerunt hæretici, ſolum eſſe Dei verbum aſſeuerabant, quòd ſcripturis contineretur, cui fidem habere Chriſtianum quemlibet oporteret. Contrà Catholici contendebant, & ſoli & omni Dei verbo, ſiue ſcriptum id, ſiue traditum eſſet fidem haberi debere. Ex quo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quæ ſit honeſtæ matronæ, quæ contrà vox adulteræ mulieris & fornicariæ, tum vtrius ſemen ſit Brentius. Qui cùm & ipſe non aliud eſſe Dei verbum recipiendum, quàm quod his libris continetur, quos Canonicos vocamus, quod verò per traditionem accepimus, id eſſe reiiciendum doceat, quid aliud ſe, quàm ſemen adulteræ mulieris eſſe demonſtrat? Sed audiamus quibus modis opinionem ſuam tueatur.

Brētius verbū Dei traditū reiicit.

Sumit exordiū à cabala Iudæorum. quos in tātam Rabinorum ſuorum ſeruitutem cōiectos narrat, vt quicquid illis fabularum, quamuis incredibilium nomine cabalæ, quam receptionem ſiue traditionem interpretatur, obtruditur, neceſſe habeant tanquam cæleſtia oracula excipere & adorare. Itaque tanta premuntur, inquit, tyrannide, vt ſi Rabinus quiſquam dixerit, dextrum eſſe ſiniſtrum, & ſiniſtrum eſſe dextrum, non eſt in miſero vulgo, qui contradicere audeat. Hanc, inquit, Iudaicam ſeruitutem & tyrannidem ſuſcipiunt hiſce temporibus in Eccleſiam filij Dei inducendam hi, quos à traditionibus dicere poſſis traditionarios, aut ſi breuiori vocabulo delactaris, traditores, &c. Quid autem Brenti, ſi veſtri magis de hac veſtra tyrannide queruntur? Produximus in præfatione libri huius querimoniam Oſiandri, qui ſex & triginta ſcripturarum loca ſe protuliſſe ſcribit, quibus habitare Deū in nobis demonſtrauit, neque tamen fidem habitam eſſe: ſcripſiſſe breuem ſchedā Philippū, qua tēſtatus eſt ita ſe rē habere, ſtatim eſſe creditum. Queritur & hoc Oſiāder, ſicut ibidē indicauimus, quòd qui vel Theologię Doctores, vel artium Vuittembergæ magiſtri creantur, iurare coguntur conceptis verbis, non in ſacræ ſcripturæ, verùm in Auguſtanæ Confeſſionis vnanimi conſenſu ſe cōſtanter eſſe perman-

Initium obiectionum Brentij contra traditiones.

Reſponſio.

In cōfeßionē ſuā magis quàm in

ſcripturā iurant Vuittemberg.

ſuros. Coguntur, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare, dum iurant, de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus nihil ſe ſtatuere velle, niſi de ſententia Seniorum Confeſſionis Auguſtanæ, etiamſi contrarium dicat ſcriptura. Vides ergo Brenti, veſtros eſſe traditores illos, qui multitudinem imperitam induxerunt in eam ſeruitutem, vt quicquid ipſis tradere viſum fuerit, neceſſe habeant, tanquam cæleſtia oracula excipere & adorare, vt ſi vos eorum Rabini, ſi vel tu Brenti, vel Philippus dixerit, dextrum eſſe ſiniſtrum, & ſiniſtrum eſſe dextrum, non ſit in miſero vulgo qui contradicere audeat, cùm iureiurando etiam adſtringantur, quibus docendi munus imponitur, ne contradicant. Magis hæc igitur in veſtros quàm in noſtros tua quadrat oratio: ac tātò minùs ferendi eſtis, quòd veſtra quædā inculcatis auribus noſtris, quę tot ſeculis Eccleſię Dei fuerunt ignota: eáque pro cæleſtibus oraculis haberi, & tanquam Dei verbum adorari vultis: vt quibus perſuaſum eſt vt ab Eccleſiæ gremio ſe ſepararēt, eos iam tot deos, quot ſunt nouarum hęreſeon autores, adorare videamus: dum vnaquæque ſecta ſui Rabini verbum, Dei verbum eſſe contendit. Iámne intelligis Brenti, quòd vos eſtis, qui ſeruitutem hanc & tyrannidem in Eccleſiam Dei induxiſtis: quódque multò veriùs hæc de vobis dici poſſunt, quàm de Iudæorum Rabinis, vel Catholicis Epiſcopis?

Tot hodie Dij adorantur, quot Hæreſiarchæ.

Traditiones fundamēta fidei quodā modo dici poſſe.

Neque verò cauſam video, cur Petrū à Soto reprehendas, quòd is dixerit, traditiones eſſe certiſſimum fidei fundamentum. Nam ſi quod primo loco ponitur in ædificatione domus, id rectè fundamentum dicitur, conſtat in ædificatione domus Dei viuentis, quæ eſt Eccleſia, primas fuiſſe traditiones, & illis ædificatam eſſe Eccleſiam, priuſquam extaret ſcriptura vlla, nihil vt abſurdè loquatur, ſi quis eas fidei fundamentum eſſe dicat. Deinde verò manifeſtū eſt & hoc, quòd labefactato fundamento, quod reliquum eſt operis extructum, ruere neceſſe eſt. An non hoc ipſum accidiſſe videmus labefactatis traditionibus? Non potes dicere Brenti, nobis vllam eſſe vobiſcum de ſcripturis controuerſiam, recipimus omnes: tanquàm Dei verbum, veneramur & adoramus omnes. Qua de re itaque agitur inter nos? Agitur de eo, quo ſenſu nobis recipiendæ ſint,

Nō de ſcripturis, ſed de earū ſenſu contenditur.

ſint, cóne quem vos adfertis, an eo, quem à Patribus noſtris traditum accepimus? Deinde an ſimul cum ſcripturis traditiones quoque Patrum ſint nobis retinendæ? Scripturæ ſaluæ ſunt apud nos etiam veſtro ipſorum teſtimonio. Iota vnum aut apex vnus ex illis per nos ſublatus aut mutatus non eſt. Nam de veſtris in Germanicam linguam verſionibus, hoc loco mihi ſermo non eſt. Poſteaquàm verò traditiones Patrum reiiciendas eſſe putaſtis, tanquàm conuulſo fundamento, quæ ſit, & quanta ruina conſequuta, quàm variæ, quàm multæ, quàm horrendæ ſectæ ex eo natæ ſint, veſtris oculis ipſi videtis. Nihil igitur erratum eſt à Petro, quòd ſuo modo quodam fundamentum fidei traditiones eſſe dixit. Intereà tamen & fidei & domus, quę ſuprà hanc fidem ædificata eſt, aliud fundamentum non eſſe, quàm illud de quo ſcribit Apoſtolus: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, Petrus, vnà cum Eccleſia Catholica libenter confitetur. Quarę quæcunque ſunt ædificata ſiue tradito, ſiue ſcripto Dei verbo, non ſuper aliud fundamentum ædificata ſunt, quàm quod à Paulo, quod & à cæteris Apoſtolis fuit poſitum ſuper Chriſtũ Ieſum: in cuius gloriam & tradita & ſcripta ſunt omnia. *1. Cor. 3*

Quò res fiat illuſtrior, exemplum proferemus. E ſcriptura didicimus, Ieſum traditum eſſe propter delicta noſtra, reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtram: quorum alterum luctus & mœroris, alterum gaudij eſt & lætitię. Vide quemadmodum hoc ipſum traditione quadam & cæremonia ſit expreſſum, quò magis memoria tantorum beneficiorum animis fidelium inculcari poſſet. Quoniam feria ſexta paſſus eſt Chriſtus, die verò Dominico reſurrexit, quò tenaciùs infigi id poſſet mentibus mortalium, viſum eſt Eccleſiæ ſtatuendum, vt quo die paſſus eſt Chriſtus, abſtinentes à cibis delicatioribus, & ieiunio corpus macerantes, paſſionis illius & mortis beneficium, quaſi compatientes illi pro nobis paſſo, grata quadam recordatione proſequeremur. Contrà verò, quia gauiſi ſunt Diſcipuli, cùm Chriſtum vidiſſent à mortuis reſurgentem, quo die factum id eſt, vt eum ipſi quoque ſumeremus hilariorem, & plùs etiam aliquid reficiendo recreandóque corpori tribueremus. Vides quemadmodum & ſcripturæ & *Dies Solis & Veneris quomodo nos admonet de Chriſto, idq; ex traditione.* *Ioan. 20*

traditionis idem eſt fundamentum Chriſtus. Et impletur illud, quod ab Apoſtolo ſcriptum eſt: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Et alio loco: Omne quodcunq; facitis in verbo & in opere, omnia in gloriam Dei facite. Quòd abſtinemus, in gloriã facimus Chriſti, qui pro nobis paſſus eſt: quòd mãducamus, in gloriam facimus eiuſdem Chriſti, qui reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Fundamentũ igitur tam ſcripturæ quàm traditionis Chriſtus eſt, quódque per chartam & atramentum ſcriptura, hoc per cæremonias quaſdam & obſeruationes docet nos traditio.

1.Cor.10

Col.3

Quur Brẽtius traditiones oppugnet.

Sed quam tandem cauſam adfert Brentius, quamobrem Petri ſententiam de traditionibus refutandam eſſe putet? Quid, inquit, miſeriùs, quid ęrumnoſiùs eſſet Eccleſia filij Dei, quid incertiùs eſſet ſalute Eccleſiæ, ſi fundamentum eius penderet ab Aſoticis traditionibus? An non hac via cõiiceretur Eccleſia in extremam ſeruitutem ambitioſiſſimorum Prælatorum, & ſuperſtitioſiſsimorum hypocritarum, qui prætextu Apoſtolicarum traditionum obtruderent Eccleſiæ, non ſolùm vaniſsimas quáſque nugas & ineptias, verùmetiam horribiles errores amplectendos?

Reſponſio.

Atqui tale aliquid obtrudi ſub Apoſtolicarum traditionũ prætextu negamus: quod cùm tu dicas tantùm, & non doceas, eadem facilitate cõtemnimus, qua dicitur abs te.

Quales traditiones Brẽtius recipiat.

Tandem Brentius de quo traditionum genere loquatur, definit. Non loquimur, inquit, nunc de ea traditione, qua nobis ſacra ſcriptura, & quæ in ea continentur, à maioribus per manus tradita ſunt. Hanc vult eſſe certam, neceſſariam, & modis omnibus amplectendam. De hac loqui dicit Irenæum, cùm recenſet ſymbolum Apoſtolorum & ſucceſsionem ordinariam. Nam in hoc prodeſt, inquit, cognitio ordinariæ ſucceſsionis, non vt liceat Epiſcopis noua dogmata aduerſus ſacram ſcripturam fingere, ſed vt habeamus ordinaria teſtimonia, quibus ſcimus hanc eſſe illam ſcripturam, in qua contineatur vera Prophetarum & Apoſtolorum doctrina. Miror Brenti, quomodo ſis auſus dicere, quòd de ſcripturæ traditione loquatur Irenęus in eo loco, quem citauerat Petrus à Soto. Dicerem te librum Irenæi non inſpexiſſe, niſi ex iis, quæ paulò pòſt ex eo adfers, malitia magis quàm errore te peccare cogno

Reſponſio de Iraneo quid contra Brentium ſenſerit de

gno

gnouiſſem. Qua de re cùm eò ventum erit, agam pluribus. Certè vel ex illis ipſis verbis, quæ citauit Petrus; vbi dicit Irenæus: Quam habent ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem: quandoquidem annunciatam dicit, non ſcriptam, colligere tibi licuit, quòd non de traditione ſcripturæ loqueretur, verùm de traditione viua voce facta. Itidē ex iis quæ præceſſerunt, habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi Eccleſiis, & ſucceſſores eorum vſq; ad nos: qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab iis deliratur. Non dixit, Nihil tale ſcripſerunt, ſed nihil tale docuerunt, neq; cognouerunt. Iam verò quando iubet ad ſucceſſores Epiſcoporum, & Cathedras Apoſtolorum recurrere, quam ad rem id iubet? num vt ſcripturas ibi legant? Quaſi verò domi libros habere non poſsint. Certum eſt, quòd eo conſilio remiſerit eos Irenæus ad ſucceſſores Epiſcoporum, & ad Cathedras Apoſtolorum, vt ſi quid fortaſſe ſcripturis Canonicis comprehēſum non eſſet, aut ſi quid obſcuritatis haberet aliqua ſcriptura, vel propter intelligentiæ noſtræ tarditatem, vel quòd hæreticorum peruicacitas perplexam redderet quæſtionem, doceret non eſſe ad vnius alicuius oppidi Doctorem ſiue miniſtrum recurrendum: quale eſt, verbi gratia, Vuittembetga in Saxonia, Tubinga in Ducatu Vuittembergenſi, Geneua in finibus Heluetiæ: ſed ad Cathedras Apoſtolorū, vt quem ſenſum quámue doctrinam per manus ea de re traditā accepiſſent, per longam Sacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsionem dubitantibus patefacerent. Sed audiamus adhuc loquentem Irenæum: Quid autem, inquit, ſi neque Apoſtoli ſcripturas reliquiſſent nobis, nónne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charactere vel atramēto ſcriptam habētes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes. Quibus ſi aliquis annunciauerit ea, quæ ab hæreticis adinuenta ſunt proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludentes aures, longē longiùs fugient, nē audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illam veterem Apoſtolorum traditionem, ne in conceptionem

traditionibus.

Iren. lib. 3 cap. 3

Quæ nunc Cathedræ Sectariorū.

Idem. lib. 3. cap. 4

Traditioni credēdū etiam ſine Scriptura.

Apud multas gentes fuit Euangelium ſine ſcripto.

quidem mentis admittunt, quodcunque eorum portentiloquium. Potuítne clarioribus verbis indicare, ſe non de ſcripturæ, ſed de ea, quæ viua voce facta eſt, traditione loqui? Simul ex iis verbis collige, quòd ipſius etiam ſeculo, hoc eſt, centum octoginta annis poſt Chriſtum natum, nulla fuerit apud pleraſque gentes Euangelij ſcriptura, ſed ſola tantùm Apoſtolorum viua voce facta traditio. Sed de hoc paulò pòſt pluribus.

Quòd autem in hoc modo prodeſſe dicis ordinariæ ſucceſſionis cognitionē, vt habeamus ordinaria teſtimonia, quibus ſcimus hanc eſſe illam ſcripturā, in qua contineatur vera Prophetarum & Apoſtolorum doctrina, aliū etiam eius vſum fuiſſe reperies, cùm apud alios ſanctos Patres, tum apud hunc ipſum Irenæum. Neque enim de veritate ſcripturæ, ſed de veritate doctrinæ, ſi qua noua proferebatur, num ad eundem modum, qui Cathedras Apoſtolorum tenuerunt, inuicē ſibi ſuccedentes Epiſcopi docuerint ordinaria teſtimonia perquirebant. Sic in epiſtola quadā ad Florinū hic idem Irenæus: Hæc dogmata, inquit, Florine, ſanam doctrinā non habent, hæc dogmata diſſentiūt ab Eccleſia, hæc dogmata tibi, qui ante nos fuerūt Preſbyteri, qui & Apoſtolorū extiterunt diſcipuli, non tradiderunt. Hic Irenæus non de ſcripturarum, ſed de dogmatis veritate traditionem profert. Sic in Concilio Nicæno, de eo quòd Filius eſt Petri conſubſtantialis: in Conſtantinopolitano de eo, quòd Spiritus ſanctus æquè ſit adorandus & glorificandus, vt Pater & Filius: In Epheſino, quòd Maria virgo rectè vocetur Deipara in Chalcedonenſi, quòd duæ ſunt naturæ in Chriſto: in tertio Conſtantinopolitano, quòd duæ ſint in eo volūtates & operationes: in ſecundo Nicæno, quòd imaginibus rectè vtitur Eccleſia: in eo quod ante centum annos habitum eſt Florentiæ, quòd Spiritus ſanctus à Patre Filioq; procedat, cùm de rebus iis in illis Conciliis diſceptaretur, quandoquidem ſolis hæretici ſcripturis nitebantur, quas iuxta ſuā voluntatem interpretabantur, viſum eſt faciendū catholicis, vt quæ fuerit iis de rebus inuicem ſibi ſuccedentium ſacerdotum & Epiſcoporum ſententia, diligentiùs inquirerēt: & quod ordinariæ ſucceſſionis teſtimonio tot ſeculis vnanimiter ab illis traditum eſſe conſtabat, id tanquàm

Synodi ex traditione multa conſtituerunt.

Ad diſcernenda dogmata prodeſt cognitio ſucceſsionis ordinariæ.

quàm Dei verbum reciperent. Cæterùm quòd ſcribis: Nõ in hoc prodeſſe cognitionem ordinariæ ſucceſſionis, vt liceat noua dogmata aduerſus ſacram ſcripturam fingere, veriſſimum eſſe confitemur, quin hanc ſolam cauſam eſſe dicimus, cur ordinariæ ſucceſſionis teſtimoniis tantoperè nitamur, vt ſi quę doctrina profertur, vetus an noua ſit, cognoſcere poſſimus. Verbi gratia. Docet aliquis abſoluta neceſsitate fieri omnia, profert ſcripturæ teſtimonia, quibus adſtruere ſentẽtiam ſuam conatur, quęrimus num hæc fuerit Apoſtolorum traditio? Recurrimus ad eorum, qui ſucceſſerunt illis, veterúmque Doctorum teſtimonia: inuenimus quòd primus eius ſentẽtiæ autor fuerit Simon Magus, ei ſucceſſerit Marcion, Marcioni Manichæus, Manichæo Petrus Adelhardus, Petro Adelhardo Ioannes Vuicleff, Vuicleffo Dux & anteſignanus hæreſeos veſtræ Lutherus: contrà quotquot fuerunt ſancti Pontifices & Sacerdotes, eos cõtrarium docuiſſe. A quibus cùm hoc dogma veſtrum incredibili quodam cunctorum conſenſu pridem damnatũ eſſe videamus, audemus pronũciare, quòd illi inuicem ſibi ſuccedentes Epiſcopi tot ſeculis, tam conſentiẽter tradiderunt, id eſſe verbum Dei: quod verò profertur à vobis, aut à Magiſtro veſtro, verbũ eſſe Diaboli.

Quomodo conuincẽdi, qui negant liberum hominis arbitrium.

Contra iuſtitiã imputatiuã & fidem ſpecialem.

Deinde, profertis vos iuſtitiam neſcio quam imputatiuã: profertis & fidem quandam ſpecialem, de qua iam antè plura verba fecimus. Scrutamur ſcripturas, nihil tale in illis inuenimus. Quęrimus deinde diligẽter, num apud Patres aliqua eiuſmodi dorina reperiatur, contraria reperimus potiùs omnia. His igitur ordinariis teſtimoniis freti, quod ab illis docetur, tãquã Dei verbum recipere: quòd verò profertur à vobis, tanquàm Diaboli verbum, execrari & anathematizare nihil dubitamus. Adfertis etiam noua quædam vocabula: Nam quod nos pœnitentiam, hoc vos terrores conſcientiæ: quod nos Euchariſtiæ Sacramentum & ſacrificium, hoc vos Cœnam vocatis Dominicam. Excutimus Patrum ſcripta: videmus iiſdem eos nominibus vſos, quibus vtimur nos, veſtras verò voces prorſus ignoraſſe. Nam etſi cœnæ Dominicæ mentionem faciunt nonnunquàm, ſacrificij tamen apud illos nomẽ multò eſt vſitatius. Quid igitur? Facimus, quod Paulus monet, depoſitum cuſtodimus, & profanas vocum nouitates

Sectarij nomen pœnitentiæ & Euchariſtiæ mutant.

1.Timo.6

deuitamus. Similiter ſtatuimus de reliquis veſtris dogmatibus. Negatis vos Miſſam eſſe ſacrificium, negatis pro defunctis orandum, aut ſanctos inuocandos eſſe, vota monaſtica cœlibatúmq; ſacerdotum damnatis: Nos priuſquàm aliquid de veſtra ſententia definiamus, quæ ſint iis de rebus ordinariæ ſucceſsionis teſtimonia, diligenter indagamus: quibus perſcrutatis, inuenimus vos noua quædam dogmata, contra ſcripturam ſacram, contra ſenſum & cõſenſum Patrum noſtrorum fingere. Quamobrẽ quod à vobis adfertur, tanquam Diaboli verbum repudiamus: quod verò per longam ſacerdotum & Epiſcoporũ ſucceſſionem per manus nobis traditũ accepimus, id mordicùs tanquàm Dei verbum retinemus. Vides igitur, ad quid nobis proſit ordinariæ ſucceſſionis cognitio? nimirùm ad hoc, vt cognoſcamus quæ noua ſit, quæ vetus doctrina.

Bretij ſententia. Oſtendit iam Brentius, de quibus traditionibus loqui velit: de iis enim loquimur, inquit, quas nonnulli ſcriptores & alij tribuunt Apoſtolis, quæ tamen ab Apoſtolis non ſunt ſcripto mandatæ. Concedit igitur & Chriſtum feciſſe dixiſſéque multa, & Apoſtolos nonnulla tradidiſſe & inſtituiſſe, quæ ab ipſis non ſunt literis comprehenſa. Cæterùm duo nobis, inquit, hîc conſideranda veniunt: vnum eſt, quæ ſint illæ Chriſti aut Apoſtolorum traditiones, quæ ſermone & non ſcripto poſteritati ſunt commendatæ. Alterum eſt, ſi conſtiterit, eas traditiones eſſe Apoſtolicas, cuius ſint generis aut conditionis, & quo conſilio ſint traditæ. Videlicet num ſint traditæ vel ad tempus tantùm, vel ad externam tantùm diſciplinam, vel num ſint eius conditionis, vt ſine ipſarum obſeruatione veram & æternam ſalutem conſequi non poſſimus. Omninò enim ac diligentiſſimè cauendum eſt, ne nobis humanæ ac fictitię traditiones pro Apoſtolicis obtrudantur.

Reſponſio. Partitio tua Brenti, nobis non diſplicet; ſed nec illud improbamus, quòd ex Paulo mones, cauendum eſſe, ne fictitiæ traditiones pro Apoſtolicis nobis obtrudãtur, nam hac in parte nos quoque tecum ſentimus. Cæterũ Irenæi teſtimonium expendamus: Scribit, inquit, Irenæus, hæreticis ſolenne fuiſſe, cùm vrgerentur ſcripturis, ad traditiones confugere, Cùm è ſcripturis, inquit, arguuntur, in accuſationem conuertuntur ipſarum ſcripturarum, quaſi

non rectè habeant, neque ſint ex autoritate, & quia variæ ſint dictæ, & quia non poſſit ex iis inueniri veritas ab iis qui neſciunt traditionem. Sicut ipſe ſciſſus es ab Eccleſia Brenti, ſic vnius capituli ſententiam ſcidiſti, dum ſuperiora ponis, extrema verò præteris, partim memor, partim ſubdolè corrumpens. Cur enim illud nō adiunxiſti, quod non totis octo verſibus interiectis ſequitur? Cùm autem ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſiones Preſbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, prouocamus eos, qui aduerſantur traditioni, dicent, ſe non ſolùm preſbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores ſynceram inueniſſe veritatē. Quæ per Deum immortalem eſt hæc animi tui peruerſitas? quæ frontis duritia? quod eum Irenæi locū ad opinionem tuam confirmandam auſus es producere, quo vix aptior alius ad eam infirmandam proferri potuiſſet? Contra quem enim ibi loquitur Irenæus? Nōnne contra turbam veſtram Aſoticam, quam nullus pictor tam graphicè depingere penicillo ſuo potuiſſet, quàm ille calamo ſuo deſcripſit? Nam cùm duplex ratio ſit congrediendi cum hæreticis, aut ſcripturis, aut traditione, queritur Irenæus, neutra contra eos quicquam profici. Cuius etiam hæc verba ſunt, Euenit, inquit, neque ſcripturis iam, neque traditioni conſentire eos. Aduerſus tales certamen nobis eſt, ô dilectiſſime, more ſerpentum, lubrici vndique fingere conantes. De vobis igitur queritur. Quòd ſi quis proferat contra vos ſcripturas, verbi gratia, locum aliquem ex epiſtola Iacobi aut ex Apocalypſi, aut ex Eccleſiaſtico, aut ex duobus libris Machabæorum, ſtatim aut excipitis contra ſcripturas has, quòd non ſint ex autoritate, quàmlibet nos ordinariis teſtimoniis, quòd ſint ex autoritate, quódque libros hos tanquam Canonicos iam pridem receperit Eccleſia, demonſtremus. Aut ſi nulla datur excipiendi poteſtas, variè dictum cauſamini quod ſcriptum eſt, & eius alienum quendam ſenſum adfertis. Si verò traditio vobis obiicitur Apoſtolica, ſi Patrum ſententia contra vos profertur, nōn dubitatis vos illis profiteri ſapientiores, & cum idolo veſtro dicere: Nihil eſt, quòd quenquam tantillùm moueat multitudo, magnitudo, longitudo, profunditas, miracula, ſanctitas, Eccleſiæ ſanctorum: omnes perierunt, ſi ſen

Reſponſio Brentiū in citando Ireneo improbum eſſe.

Nec ſcripturis nec traditione proficitur cōtra hæreticos.

Iren. li. 3. cap. 2

ſi ſenſerunt vt ſcripſerunt, niſi fortè qui reſipuerunt ante ſupremum vitæ diem. Difficilis eſt igitur, inquit, ratio vobiſcum congrediendi. Nam neque ſcripturas recipitis, niſi quas vultis, & quo ſenſu vultis: neque traditionibus Apoſtolicis loci quicquam datis. Vbi fuit frons tua Brēti, cùm iſtud teſtimoniū produceres? quo vides vel maximè tuam ſententiam oppugnari. Et certè ſi quiſquam, Irenæus fuit is, qui traditionibus plurimum eſſe tribuendum putaret, quíque ſubinde ad eas prouocaret, quod etiam ex iis verbis, quæ paulò antè produximus ab Euſebio citata, ex epiſtola eius ad Florinum, cognoſcere cuiuis licet.

Euſeb. lib. 5 cap. 20. hiſto. Eccle.

Quæſtio Brentij. Quærit poſteà Brentius, quomodo cognoſcere liceat, num aliqua traditio ſit Apoſtolica? Num ſufficiat nobis autoritas ſiue teſtimonium vnius & alterius Eccleſiaſtici ſcriptoris? Profert, quod Euſebius de Papia ſcribit, eum fabuloſa quædam & peregrina tanquàm ex viua traditione Apoſtolorum ad ſe relata, vnde Chiliaſtæ quoque ſunt errorem ſuum mutuati, ſcripſiſſe: cuius exemplo monet, ne temerè traditionibus, quæ Apoſtolorum & maiorum nomine proponi ſolent, credamus.

Euſe. lib. 3. cap. 39. hiſt.

Reſponſio. Perfacilis eſt ad id, quod quærit Brentius, reſponſio. Nam ſi quid nobis obtruditur Apoſtolicæ traditionis nomine, quod non modò non eſt ab Eccleſia receptum, & eius vſu comprobatum, verùmetiam ſtatim ab initio fuit illi reclamatum, ſiue Papias id produxerit, ſiue quicunque tandem ſcriptor alius Eccleſiaſticus, quantæcunque ſit autoritatis, pro fabula potiùs, quàm pro Apoſtolica traditione habendum eſt. Cæterùm illa, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur, inquit Auguſtinus, intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel à plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia celeberrima autoritas, commendata ac ſtatuta retineri. Nam ſi quid tota per orbem frequentat Eccleſia, hoc quin ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Vides, quam regulam dederit Auguſtinus cognoſcendæ traditionis Apoſtolicæ? hanc ſequere, & non errabis.

Augu. epiſt. 11. ca. 1

Brētij narratio de actis in Concil. Afri. Narrat deinceps Brentius, quemadmodum in concilio Africano petunt Legati Rom. Pontificis, vt liceat Epiſcopis Romam prouocare, & proferunt Canonem Nicæni Concilij, cuius autoritate exigunt, vt Africanæ Eccleſiæ

ſubiici

ſubiiciantur Romanæ, ſed Patres Africani Cõcilij petunt ab Eccleſia Alexandrina & Conſtantinopolitana vera exemplaria Canonum Nicæni Concilij, & deprehendunt Rom. Pontificem ambitione excitatum deſignaſſe in proferendis Canonibus Nicænis crimen falſi. Quare inuehuntur in eum grauiſſimè, & arguunt eum apertè mendacij. Vt aliqui, inquiunt, tanquàm à tuæ ſanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus Patrum Synodo conſtitutum, quia illud quod pridem per eundem Coëpiſcopũ noſtum tanquam ex parte Nicæni Concilij exinde tranſmiſiſtis, in Conciliis verioribus quæ accipiuntur Nicæna, à ſancto Cyrillo Coëpiſcopo noſtro Alexandriæ Eccleſiæ, & à venerabili Attico Conſtantinopolitano Antiſtite ex autentico miſſis, quæ etiam ante hoc per innocentium Preſbyterum & Marcellũ Subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa ſunt, venerabilis memoriæ Bonifacio Epiſcopo prædeceſſori veſtro à nobis tranſmiſſa ſunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire. Exequutores etiam clericos veſtros, quibúſque petẽtibus nolite mittere, ne fumoſum typum ſeculi in Eccleſiã Chriſti, quæ lucem ſimplicitatis & humilitatis diem videre cupiẽtibus præfert, videamur inducere. Hoc exemplo monet, cautè iudicandũ eſſe de traditionibus, quæ Apoſtolorum nomine iactantur. *cõtra Pont. Roma.*

Sed quæ eſt hæc animi tui impotentia Brenti? quàm ardens odium erga ſedem Apoſtolicam? quanta mentiendi libido? Scribis Patres Africani concilij deprehendiſſe Romanum Pontificem deſignaſſe crimen falſi. Quando autem hoc illi crimen obiecerunt? An quia meminerunt veriorum conciliorum, quæ fuerũt aliunde miſſa, ideo Pontifici falſi crimen impegerunt? Nam quia dico verius habere me exemplar quàm tuum ſit: falſi te ſtatim inſimulo, quaſi tu codicem tuum adulteraueris? Videris ex te Patres illos longè tui diſſimiles metiri. Sed illi quàmuis certis ex cauſis appellationes ad illum fieri nollent, quem tamẽ honorem deberent Romano Pontifici, nõ ignorauerunt. Itaque non modò quod falsò ſcribitur à te, grauiſſimè in eum inuecti non ſunt, non modò mendacij non arguerunt, verùmetiam reuerẽter ad eum ſcripſerunt. Tota epiſtola nihil habet in ſe amarulentiæ, nihil acerbitatis, ſed eſt modeſtiſſimè ſcripta. Cur autem illud quoque non adieciſti *Reſpõſio de alia Brentij peruerſitate in citanda fide hiſtoriæ.*

iecisti,quod in extremo poſitum eſt? Nam cùm negarent ſe Fauſtinum in Africa ſuſtinere velle, clauſulam illã adiecerunt, probitate ac moderatione tuæ ſanctitatis ſalua. Sic illi ſententiam ſuam Romani Pontificis moderationi ſubieciſſe videntur. Hæc ita dicta ſunt à nobis, ac ſi vera eſſe concederemus,quæ tum Patres illi ſcripſerunt; ſimul etiam vt indicaremus, quæ tua ſit vanitas & mentiendi voluptas. Quid autem Brenti,ſi quæ Patribus illis veriora viſa ſunt eſſe conſilia, minùs vera fuerunt, quàm quæ proferebantur à Romano Pontifice? Vis hoc tibi probemus?Quem autem eius rei teſtem dari tibi vis, qui ſit exceptione tua maior? Vt Latini tibi ſatisfaciant metuo,ex Orientalibus aliquem Græcæ linguæ produci voles, ſi fides illi per te ſit habẽda.Difficile eſt,quod à nobis exigis, vt ex iis teſtes proferamus, quos Eccleſiæ Romanæ ſemper iniquiores fuiſſe conſtat.Sed accipimus tamen conditionẽ,quàmlibet ea dura videatur. Ecce tibi producimus ex Orientalibus teſtem omni maiorem exceptione Græcæ linguæ Magnum illum Athanaſium,qui non ſolus, ſed cum reliquis etiam Ægyptiorum Epiſcopis ad Marcum Syluestri ſucceſſorem ſcribens, queritur Arianos omnia vaſtaſſe, libros etiam vſque ad minimum incendiſſe, ne iota quidem vno relicto. Precamur, inquit, Pater beatiſſime,quia non dubitamus apud vos plenaria eſſe Nicæni Cõcilij exemplaria,vt illa nobis, quæ ſanctæ recordationis prædeceſſoris veſtri Syluestri fuerunt, ſub tuta mittatis ſtipulatione. Nam quòd à prædicta Synodo cũ Pontifice noſtro,id eſt,Alexãdrinę magnæ ciuitatis Epiſcopo in Diaconatus interfuimus officio,ſub noſtræ præſentiæ teſtimonio per beatos viros Victorem & Vincentium præſbyteros, miſſa ſunt prædicto Papæ Syluestro cum adſtipulatione ſubnexa capitula ſeptuaginta.Audis hîc Brenti, quòd incenſi fuerunt per Arianos omnes Ægyptiorum Epiſcoporum libri,ne iota quidem relicto, quorũ impietate & fraude factum eſt,cùm præſertim nec Imperatoris Conſtantij ſtudium illi deeſſet,vt paucis pòſt annis quàm celebratum eſſe Nicænum Concilium, de plenariis eius Concilij exemplaribus dubitari cœptum ſit,nec vllum integrum eſſe putaretur præter id,quod Romæ fuit aſſeruatum:ex quo & Iulius & Innocentius & Leo primus hunc ipſum

Athanaſius de tyrãnide Arianorũ in cõcremãdis libris Epiſcoporum.

ipſum canonem citant, de quo nunc agitur. Eſt ne autem veriſimile, quòd Iulius Pontifex non plùs quàm viginti pòſt annis quàm habitum fuit Nicænum concilium, auſus eſſet falſum aliquem canonem citare, cùm illo tempore ſupereſſe teſtes non pauci potuerint, quibus eum de crimine falſi conuincere licuiſſet, quòd Ariani proculdubiò facere non prætermiſiſſent? Produxiſſent autem poſt hunc etiam Innocentius & Leo Canonem hunc ipſum, ſi falſi crimen obiectum à quoquã Iulio cognouiſſent? Sed quos tu ſemẽ adulteræ tanti patrati ſceleris audes arguere? An nõ eos Pontifices, quorum ſanctitas, honeſtas, grauitas in toto celebratur orbe Chriſtiano? Patres Africani concilij potuerunt vt homines errare, de re præſertim ſibi minùs nota: tam ſancti verò Pontifices ij, falſi crimen cõmittere nunquàm potuerunt. Miſit Cyrillus exempla canonum Patribus Africanis, verùm vnde? ex Alexandria. Atqui magnus Athanaſius incenſos ibi libros fuiſſe queritur ab Arianis. Quod ergo mittere potuit Cyrillus exẽplar aliud, quàm quod ab hæreticis fuerat corruptum certis canonibus omiſſis? Atticus porrò viuenti Ioanni Chryſoſtomo, cùm is in exiliũ pulſus fuiſſet, ſucceſſerat, qui facilè ferre potuit diminutum eſſe canonũ numerum, eum præcipuè ſublatum, quo libera permittebatur ad Romanum Pontificem appellatio, cùm ſub idipſum tempus Innocentius Roma. Pont. Chryſoſtomum perhonorificè ſuſcepiſſet, déque eo reſtituendo in ſedem ſuam laboraſſet. Sed extat Athanaſij quoque & Ægyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum Epiſcoporum in ſancta Alexandrina Synodo congregatorum epiſtola, in qua canon hic ipſe Nicæni concilij profertur. Satis ne iam tibi docuiſſe videmur Brenti, quòd lapſi fuerint Patres Africani concilij, cùm eſſe veriora putarent exemplaria Nicæni concilij, quæ Cyrillus Alexand, & Atticus Conſtantinop. miſerant, quàm ea quibus Roma. Pontifices nitebantur? Quid autem ſi ex abundanti docuerimus, etiam Africanos Epiſcopos errorem poſteà ſuum agnouiſſe? & qui ſub Bonifacio primo ſuas contra ſedem Apoſtolicam ceruices erexerant, eas ſub Bonifacio ſecundo dimiſiſſe, pœnitentiáque ductos totos ſe poteſtati Romanorum Pontifici ſubieciſſe, prædeceſſorúmque ſuorum errorem hunc damnaſſe.

Alia probatio.

Africani Epiſcopi Rom. Põtifici ſe ſubmiſerunt.

Lege quæ ſcripſit hic ipſe Bonifacius ſecundus ad Eulalium Alexandrinum Epiſcopum, tum & eam epiſtolam quæ ſequitur mox, Eulalij Carthaginen. Epiſcopi ad Bonifacium, ita rem habere comperies. Habes itaque iam ſatis, vt opinor, demonſtratum, non ſolùm Rom. Pontificum teſtimonio, quos apud Catholicos omnes magnum ſemper autoritatis pondus habuiſſe conſtat, verùm & magni illius Athanaſij, aliorúmque multorum Orientalium, quin & ipſorum Africanorum Epiſcoporum quodammodò propria confeſſione, quòd veriora fuerint, quæ Româ, quàm quæ vel Alexandriâ, vel Conſtantinopoli producta ſunt actorum Nicæni Concilij exemplaria.

Obiectio de traditionibus diuerſis & quaſi cõtrariis. Monet iterum Brentius, vt de traditionibus, num ſint Apoſtolicæ, cunctanter iudicemus. Aliquando enim, inquit, proponuntur nobis diuerſæ de eadem re traditiones quarum vna huic, altera illi Apoſtolo tribuitur. Traditiones de tempore obſeruationis Paſchæ extant. Et alij quidem affirmant Petrum & Paulum tradidiſſe Paſcha celebrandum eſſe die Dominico poſt Lunam decimamquartam: alij autem ſcribunt, Ioannem Apoſtolum & Philippum tradidiſſe Paſcha celebrandũ eſſe Luna decimaquarta. De coniugio ſacerdotum aliter ſe, inquit Stephanus, traditio habet Orientalium Eccleſiarum, aliter huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. In eiuſmodi caſu Brẽti, quid aliud

Reſponſio. faciendum eſt, quàm quod factum eſſe legimus ab Imperatore Conſtantino, qui concilium congregari, cuius autoritate, quæ fuit de tempore obſeruationis Paſchæ controuerſia, dirempta eſt? Porrò de coniugio Sacerdotũ, audi quid dicat celebris apud Græcos Epiphanius: Reuerà,

De cõiugio Sacerdotũ. Epip. hære. ſi. 59. lib. 2 Tom. 1 inquit, nõ ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Chriſti aduentum, eos qui à nuptiis, mortua eorum vxore, ſecundis nuptiis cõiuncti ſunt. Et hæc certò ſancta Dei Eccleſia cũ ſynceritate obſeruat. Sed & adhuc viuẽtem & liberos gignentem vnius vxoris virum non ſuſcipit, ſed eum qui ſe ab vna cõtinuit, vel in viduitate vixit, Diaconũ & Preſbyterum & Epiſcopum & Hypodiaconum, maximè vbi ſynceri ſunt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi: Omninò in quibuſdam locis adhuc liberos gignere preſbyteros &

Græci Sacerdotes du Diaconos & Hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta Canonem, ſed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit

guit. Sic & hæc Stephani dubitatio iam eſt ſublata. Nam quamuis aliter hac in parte ſe gerant Orientales, non faciunt hoc tamen iuxta Canonem, qui idem eſt, ſi quid Epiphanio credimus, apud Orientales, & Occidentales: ſed faciunt pro libidine ſua. Verùm ea de re pluribus in Cōfeſſione Chriſtiana diſſeruimus, vbi de impedimentis matrimonij tractauimus, eò lectorem remittimus. *cunt vxores de facto, nō de iure.*

Monet iterùm Brentius: Cùm à ſcriptore quopiam traditio, tanquàm Apoſtolica proponitur, eam non ideo agnoſcendam eſſe, quòd ſcriptor ille, quantalibet ſit ſanctitate aut eruditione, affirmat: ſed quia doctrina Prophetica & Apoſtolica, quæ ſacris literis continetur, diuinitùs nobis commendata & confirmata eſt: quamobrem expendendum eſſe, num ea traditio conueniat cum iis ſacris literis, quæ ſunt cæleſtibus teſtimoniis ad nos propagatæ. Nam ſi cum hac ſcriptura pugnauerit, dubitari amplius nec poteſt, nec debet, quin ſcriptor ille aut alios fallere voluerit, aut ab aliis falſus fuerit, & pro veritate mendacium acceperit. Fieri enim nō poteſt, quòd Apoſtoli Spiritu ſancto prædití, tradiderint verbis pugnantia cum iis quæ mandauerunt ſcriptis. Hoc quin verum ſit, nō dubitamus, quòd nihil tale verbis tradiderunt Apoſtoli, quod cùm iis, quæ ſcriptis tradiderunt, pugnaret. Sed quid ſi pugnare videbitur hæretico traditio cum ſcriptura, quam Eccleſia tota pulchrè conuenire cum ea cenſet? *Brentij ſententia.* *Reſponſio.*

Aggreditur iam tandem ad alteram ſuę partitionis partem. Si certò conſtiterit, inquit, traditionem eſſe verè ab Apoſtolis profectam, proxima cura erit, quo conſilio, & in quem vſum ac finem ab Apoſtolis ſit inſtituta. Non poſſumus autem hoc cognoſcere, niſi ex ipſa Apoſtolorum doctrina, & perpetua eius doctrinæ, quæ ſcripto eſt mandata, conſenſu. Quare ſiue dubitemus, ſiue non dubitemus de traditione, ſemper nobis ad ſacram ſcripturam recurrendum eſt, & ex ea iudicium petendum. Quod executivis, ab omnibus quo conſilio traditio ſit ab Apoſtolis inſtituta, nos minimè neceſſarium ducimus: quin illud magis probamus, quod à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Traditio eſt, nihil quæras ampliùs. Præclarè ſcriptum eſt à Gregorio Pontifice: Vera obedientia nec Prępoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit: quia qui *Brētij ſententia de iudicādis Apoſtolorum traditionibus.* *Reſponſio.* *Chryſ. hom. 4. in 2. ad Theſſalo.* *Greg. lib. 2*

In lib. Reg. cap. 4. omne vitæ ſuę iudicium maiori ſubdidit, in hoc ſolo gaudet, ſi quod ſibi præcipitur, operatur. Neſcit enim iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire, quia hoc tantùm bonum putat, ſi præceptis obediat. Quem ſequutus Bernardus quoque, Imperfecti, inquit, cordis & infirmæ voluntatis indicium eſt, ſtatuta Seniorum curioſiùs diſcutere, hærere ad ſingula quæ iniunguntur, exigere de quibúſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquàm libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata autoritas. Delicata ſanè, imò nimis moleſta eſt huiuſcemodi obedientia: diſputare, hoc eſt, in aſtu cordis, nō in auditu auris obedire. Ac loquuntur quidem hi duo de monaſticis inſtitutis: cæterùm ſi Patris vnius alicuius, qui cæteris præeſt in monaſterio, præcepta diſcutere, fas iſti non eſſe putant, quantò minùs fas eſſe debet, vt eas traditiones curioſiùs quiuis excutiat, quas Apoſtolicas eſſe certò conſtiterit? Certè decretis Apoſtolorum tāquam à Deo profectis parere ſemper, eorum autem, quæ decreta ſunt, rationem ab illis flagitare ſemper non debemus. Illud verò nobis vel maximè perſuaſum eſſe debet, quæcunque lex vel ab Apoſtolis, vel ab eorum ſucceſſoribus lata eſt, eam reſpectu charitatis latam eſſe: nec in ea præſcribi quicquam, niſi quantum charitatis intereſt, nec aliud eſſe legis eiuſmodi tranſgreſſionem, quàm charitatis violationem. Docet id etiam Bernardus, vbi de monaſticis loquitur inſtitutis, quòd ea inuenta fuerunt, non quia aliter viuere non liceret, ſed quòd ita magis expediret: nec planè ad aliud, quàm ad lucrū & cuſtodiam charitatis. Quādiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt, mutarique omnino ne ab ipſis quidem præpoſitis ſine offenſa poſſunt. At ſi è contrario contraria aliquando charitati viſa fuerint, non tibi Brenti, dicit Bernardus, neque tuæ farinæ alicui, ſed iis duntaxat, quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt, nónne iuſtiſſimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuere, pro charitate quoque, vbi expedire videtur, vel omittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur? Sicut è regione iniquū proculdubiò foret, ſi ſtatuta pro ſola charitatę cōtra

Bernar. de præcepto & diſpenſatione.

Quàm reuerenter ſentiendum de tradit. Apoſt.

Idem vbi ſuprà.

A

chari

charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam firmámq; immobilitatem etiam apud Prælatos, quæ ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenus charitati deſeruiunt. Si de monaſticis inſtitutis rectè viſum eſt Bernardo, quòd non aliud quã ad lucrum & cuſtodiam charitatis inuenta ſunt, quantò magis nobis perſuaſum eſſe debet, quæ ſunt ab Apoſtolis & eorũ ſucceſſoribus inſtituta, itidem nõ ad aliud, quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis eſſe inſtituta? Cum in omnibus iis, quæ decreuerunt, nihil aliud, quàm eam, quæ finis eſt præcepti, charitatem ſpectauerint: quam ſolã præcepit Chriſtus, cuius lex non eſt, niſi lex charitatis: ad quã præcepta referuntur omnia, ita vt ſi quis dixerit, omnia mandata, ſiue quæ ſcripta in libris Canonicis, ſiue quæ tradita ſunt nobis ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, vnum eſſe mandatum charitatis, à vero nihil aberrauerit. Hoc itaque conſilio, in hunc vſum & finem inſtitutæ ſunt omnes traditiones, quæ non ab Apoſtolis modò, verumetiam ab eorum ſucceſſoribus profectæ ſunt, quam denotat Bernardus ad lucrum & cuſtodiam charitatis: quam etiã ob cauſam non diutiùs immobiliter fixa ſunt, quã quoàd charitati militant: cui ſimul vt militare deſierint, iam nihil impedit, quò minùs vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud aliquid fortè commodius, commutentur. Nam quę pro charitate ſtatuta ſunt, ea contra charitatem retineri, prorſus iniquum fuerit. Sed num ideo cuiuis de fece vulgi iudicare licebit, quando traditiones militant, quando non militant charitati? Tantum abeſt, vt id vnicuique de plebe liceat, vt ne tibi quidem Brenti fas id ſit, quamlibet catus & prudens eſſe tibi videaris: verùm iis tantùm, inquit Bernardus, quibus id poſſe videre datũ & prouidere creditum eſt. Non ſatis eſt, ſi datum alicui ſit poſſe videre, niſi creditum etiam ſit poſſe prouidere. Quamobrem etiam ſi tu, qui prudens es in oculis tuis, poſſe te videre iudices, quando militet, quando non militet charitati traditio, quoniam tamen tibi non eſt creditum prouidere, nullam habes legitimam poteſtatem, quæ ſint eius generis traditiones cognoſcendi, & eas arbitrio tuo vel abrogandi, vel commutandi, ſed inuitis etiam omnibus portis inferi, penes eos ſolos poteſtas hæc eſt, qui ſedent in Petri Cathedra, qui cùm ſemper ad manũ habere

Idẽ ſcopus ſcripturæ, & traditionum charitas.

1. Tim. 1

Quorum ſit de traditionibus iudicare, an ſeruiant charitati.

queant, viros & prudentia & doctrina ſingulari præditos, quorum vtantur conſilio, datum eſt illis poſſe videre multorum oculis adiutis, quando deſeruiat, aut non deſeruiat charitati traditio, ſimul poſteaquàm ad munus Apoſtolicum vocati ſunt, creditum eſt illis prouidere, quo ſi traditionem aliquam non ampliùs charitati ſeruire iudicauerint, aut eam omitti deinceps, aut intermitti poſſe decernant, aut in aliud aliquid commodius commutẽt. Abſit autẽ, vt penes quẽuis de vulgo poteſtas ſit ea de re iudicãdi. Intereſt enim Reip. vt non modò ſcriptæ leges, verùm & quæ moribus receptæ, diuturnáque cõnſuetudine ſunt approbatæ, non temerè mutentur aut corrigantur, niſi eorũ, qui cum poteſtate verſantur, autoritas acceſſerit.

Brentius de traditionibus Apoſtolicis. Perſtringit poſteà Brentius traditiones aliquot, & expendit eas iuxta ſacræ ſcripturæ regulam, vt quid de ipſis ſentiendum ſit cognoſcamus. Nõ veſci, inquit, nec ſanguine, nec ſuffocato, nec idolothyto, traditio eſt. Et quia ex *Acto. 15* actis Apoſtolicis manifeſtũ eſt, quòd Apoſtoli ipſi tradiderint hoc Decretum Eccleſiis gentium, non ampliùs de hac traditione quærendum eſt, num ſit Apoſtolica, ſed quo cõſilio & quo fine Apoſtoli eam Eccleſiæ commendauerint. Quæritur ergo, num Apoſtoli tradiderint eã hoc cõſilio, vt imponerẽt Eccleſiæ perpetuã legem, cuius operum meritis conſequerentur homines coram Deo remiſsionem peccatorum? Nihil certè minùs. Quis autem vnquàm eo conſilio traditiones iuſtituit, vt imponeret perpetuam legem, è cuius operum meritis conſequerentur homines coram Deo remiſsionem peccatorum? Iam audiuiſti quid ea de re ſcripſerit Bernardus, quo conſilio, & quo fine pleraſque traditiones inſtitutas eſſe docuerit, nimirùm ad lucrum & cuſtodiam charitatis: per quam charitatem conſequuntur homines coram Deo remiſsionem peccato-*Luca 7* rum, ſicut à Chriſto dictum eſt: Dimiſſa ſunt illi peccata multa, quoniam dilexit multum. Nam quod ad ipſa opera per ſe conſiderata attinet, non puto quòd quemquam reperies, qui doceat, quòd meritis eorum remiſsionem *Thomas ca. 12. quæ. 114.* peccatorum aliquis conſequi poſsit. Non eſt obſcurum, quid de ea re ſcripſerit Thomas Aquinas, à quo non diſ-*Merita nostra non ſub-* ſentit omnis reliqua Theologorum ſchola. Si conſideretur, inquit, opus hominis meritorium, ſecundum ſubſtantiam

tiam operis,& quatenùs ex libero proficiſcitur arbitrio, *ſtantia ope-*
vita æterna dignum non eſt.Cæterùm præclarè dicit Au- *ris,ſed vi*
guſtinus:Radix noſtra eſt charitas noſtra, fructus noſtri *charitatis*
opera noſtra,opus eſt,vt opera tua de charitate procedát: *nituntur.*
tunc eſt radix tua in terra viuentium·Radicem Deus inſpi
cit,non opera.Sunt autem,ſicut idem Auguſtinus docet, *Augu. in*
duæ radices.Radix omnium bonorum charitas:radix om *Pſal.51.*
nium malorum cupiditas. Sicut in charitate nihil vn- *Idem ſerm.*
quam mali, ſic in cupiditate nihil vnquam boni poterit *44.de tem-*
inueniri.Iſtæ duæ radices in duobus agris à duobus plan- *pore.*
tantur agricolis:vnam in cordibus bonorum plantat Chri
ſtus,aliam in cordibus malorum plantat diabolus.Nec de
charitatis radice naſcitur aliquid mali, nec de radice cu-
piditatis aliquid boni. Non attendit igitur Deus ad id,
quod foris apparet, verùm radicem intuetur: vtrùm ex
cupiditate, an ex charitate facias, ſolùm id ſpectandum *Num.25*
eſſe putat:vſque eò etiam, vt homicidium laudatum, de *1.Mach.2*
eo verò qui miſericordia ductus abſtinuiſſet à cæde, pœ- *Exemplum*
nas expetitas eſſe legamus. Phinees vno pugione duos *Phinees &*
confecerat, à Domino commendatus, æterni ſacerdotij *Saul.*
teſtamentum accepit. Non quòd ipſum bonum per ſe ſit
homicidium,quod lege prohibitum eſſe ſcimus,ſed quòd
illud zelando zelum Dei patrauerat. Ita charitas opus
quod naturâ ſiue ſubſtantiâ ſuâ malum eſt, fecit eſſe bo-
num. Contrà, Saul non occidit Agag Regem pinguiſſi- *1.Reg.15*
mum,& optimis gregibus ouium & armentorum,& veſti
bus, & arietibus,& vniuerſis quæ pulchra erant,pepercit,
nec voluit ea diſpergere.At is in tam grauem ex ea re Dei
indignationē incurrit, vt cùm dies noctéſque precibus &
lachrymis irā eius placare conatus fuerit, nihil tamē pro
ficeret, neque pœnam ſibi conſtitutam euadere poſſet,nō
quòd malus eſſet affectus miſericordiæ, ſed quòd contra
Dei præceptum pepercit,déque rebus Amalech concupi-
uit.Non eſt in Phinees laudatum homicidium, ſed chari-
tas,ſed zelus:non eſt in Saule damnata miſericordia, ſed
concupiſcentia partim laudis, partim rerum optimatum
Amalech,de quibus prohibuit Deus, nequid concupiſce- *Charitatis*
ret,qui radicem,nō quod foris apparet,inſpicit.Vnum eſt *opus quale*
igitur opus charitatis,quo remiſſionem peccatorū & vi- *& quantū.*
tam æternam conſequimur, de qua & illud præclarè ſcri-

Augu. in Pſalm. 89 ptum eſt ab Auguſtino, quòd omnia bona opera noſtra vnum opus eſt charitatis. Tũc enim recta ſunt opera, cùm ad hunc vnum finem diriguntur. Opus ergo vnum eſt, in quo ſunt omnia, fides quæ per dilectionem operatur. *Gala.* 5 *Thom. opuſculo* 4 Quem ſequutus Thomas de Aquino, Omnium, inquit, humanorum actuum regula, lex eſt charitatis diuinæ. Sicut enim videmus in artificialibus, quòd vnumquodq; opus tunc bonum & rectum dicitur, quando regulæ coæquatur: ſic etiam quodlibet opus humanum tũc rectum eſt & virtuoſum, quando regulæ diuinæ dilectionis concordat: quando verò diſcordat ab hac regula, non eſt bonum nec rectum. Quamobrem nihil contra nos faciunt, quæ ſcribis, quòd Apoſtoli docuerunt remiſſionem è ſolo Chriſto per fidem petendam. Nam & nos aliter non docemus: ſolus enim eſt Chriſtus, qui peccata nobis remittit: quam remiſſionem per fidem conſequimur, ſed non ſolam, ſicut vos docetis: verùm ſicut Apoſtolus docet, fidem quæ per *Gal.* 5 charitatem operatur. Si quid igitur operi tribuimus, hactenùs tribuimus, quatenùs ex fide charitatéque procedit. Tolle fidem in Chriſtum, tolle charitatem ex operibus noſtris, condemnare nos poſſunt; iuſtificare non poſſunt. Nihil igitur operum ſubſtantiæ tribuimus, ſicut è contrario nihil non tribuimus charitati.

Apoſtoli quã legem ſuſtulerint. Addit Brentius, quòd Apoſtoli liberauerunt Euangelio ſuo gentes à iugo legis Moſaicæ, quod productis aliquot Pauli teſtimoniis probat. Atqui nihil eſt neceſſe Pauli autoritate id comprobare. Nam & hoc libenter cõcedimus, quòd Apoſtoli liberauerunt gentes à iugo legis Moſaicę. Non autem liberauerunt ab eo legis iugo, de quo dixit *Matt.* 11 Chriſtus: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Eſt lex vetus, eſt & lex noua. Ab illius iugo ſumus liberati, ab huius nequaquàm. Vis autem ſcire, quod ſit inter vtramque diſcrimen? Fuit illa timoris, eſt hæc amoris. *Veteris & nouæ legis differentia.* Cohibebat illa manum, cohibet hæc animum. Obſeruabatur illa ſpe præmiorum temporalium, quæ ferè ſola tunc promittebantur: obſeruatur hæc ſpe præmiorum æternorum, quæ prolixè Chriſtus pollicetur. Quantò minùs autẽ grauia ſunt, quæ ex amore proficiſcuntur, & quorũ labores ingẽtibus præmiis pẽſatos iri certa ſpes eſt, tantò ſuauius eſt iugũ nouæ legis, & onus illius leuius, quàm fuit iugum

iugum veteris legis. Quin & in hoc libenter aſſentimur Brentio, quòd Apoſtoli non tradiderunt hoc decreto perpetuam legem, cuius opera expient peccatum, ſed tantùm præſcripſerint præſenti ſuo ſeculo regulam ad tempus duraturam, donec offendiculum inter gentes & Iudæos tolleretur. Etenim quæ vel ad externum ritum aliquem, vel ad Eccleſiaſticam pertinent diſciplinam, quoniam pro perſonarum, locorum, temporum, cauſarúmque circumſtantia, mutationem aliquando requirunt, non ferè ſolent eo conſilio conſtitui, vt perpetua ſint: nec ſi charitas id exigat, ea vel intermitti vel omitti fas ſit. Docet hoc etiã Auguſtinus, quòd charitatis opera non ſemper debent permanere, charitas autem ſemper. Quotquot itaque ſunt inſtituta, quotquot ſunt humanæ traditiones, vni charitati militant omnes. Quaobrem quoties hoc illa flagitat, vel intermitti, vel omitti, vel in aliud melius commutari poſſunt: ſed non pro cuiuſque tamen libidine. Meritò commendatur ab Euſebio præclara illa Platonis ſententia: Vobis quidem, inquit, ſi rectè conſtitutæ ſunt leges, vna certè erit præclariſſima, quæ iubeat, ne quis iuuenum quærere audeat, recténe an contra ſe leges habeãt, ſed vno omnium ore, vnáque voce, rectè tanquàm à Diis poſitas concedi præcipiat, nec vllo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitare. Senem autem ſi quid excogitarit, Principibus & æqualibus nemine iuuenum audiẽte referre. Vides quàm ille vir prudentiſſimus Cretenſium aut Laconum legibus religionem adhibendam eſſe putauerit. Iuuenes ne quærere quidem de illis vult, quo conſilio latæ ſint: Senibus, quos Græci Presbyteros vocant, aliquid concedit tamen, ſed quid illud? num vt figant & refigant arbitratu ſuo? Nihil minùs. verùm vt referant Principibus, vt per quos lex eſt ſancita, per eoſdem decernatur (ſi iuſtas & graues cauſas è ſenibus aliquis attulerit, quamobrẽ id rectè fieri poſſit) vel intermitti vel omitti, vel in aliud aliquid commodius eam cõmutare debere. Id autem fieri vult Plato, nemine iuuenum audiẽte, quòd hæc ætas affectionibus magis, quàm rationis magiſterio gubernari cõſueuerit. Quã etiã ob cauſam Ariſtoteles, humanæ philoſophiæ minùs eos idoneos auditores eſſe cenſet. Quid autẽ dici potuit prudẽtius? quid ad legũ autori-

Aug. ho. 8. in epiſt. Ioan.

Euſe. li. 12 de præpar. Euangelica cap. 2.

Plato. li. 1. de legibus.

Non eſt iuuenũ, quærere de legũ ratione cur latæ ſint.

Ariſt. 1. li. Ethicorũ.

tatem conſeruandam, quibus regna ſtant & Reſpub. accommodatius? Conſtat autem de non ſcriptis legibus ibi loqui Platonem, quales fuiſſe Laconum leges dubium nō eſt, quas propterea ſcripto mandandas eſſe Lycurgus non pútauit, quòd eas multò diutiùs duraturas, longéque plùs firmitatis habituras eſſe perſuaſum haberet, ſi moribus & inſtitutis quodammodò mentibus hominum eſſent inſcriptæ. Sic ille magis fixum fore credidit, quod per manus traditum, quàm quod literis eſſet conſignatum. Nunc tecum Brenti reputa, ſi Cretenſium aut Laconum leges tanquam ab ipſo Deo ſancitas haberi Plato voluit, quibus etiam hanc ob cauſam Rhetrarum nomen impoſuiſſe Lycurgus eſtimatur; ſi ne mutire quidem aduerſus illas permiſit; quantum nos honorem habere legibus iis oporteat, quas dubium non eſt è Spiritu ſancto latas eſſe, qui Conciliis præſidet, afflatúque ſuo fouet ac vegetat Eccleſiam, nec eam in errorem vllum labi permittit? Si nō vult Plato in legem inquiri ab hominibus latam, quantò minùs fas eſt in legem inquiri à Spiritu ſancto latam? Quãobrem nihil dici potuit perniciofius, quàm quod affirmatur abs te Brenti, cuius etiam de fece vulgi fas eſſe, quo conſilio, quóue fine lata ſit lex, inueſtigare, iudicium de illa ſuum interponere, ac ſi quid animo ſuo non arriſerit, ſtatim eam conuellere & labefactare. Quod nūc, prohdolor, quantò quiſque minùs habet intelligentiæ, tantò maiore facit audacia. Intereà tamen preſbyteris nefas non eſt, ad eos qui præſunt Eccleſiæ, referre, ſi quid eiuſmodi videatur in aliqua lege, quod mutationis alicuius indigeat. Per quos in vnum congregatos, quæ vel ad ritū, vel ad mores pertinent, pro eo vt præſens rerum ſtatus poſtulat, vel de retinenda, vel de commutanda illa decerni aliquid rectè poteſt. Sic & aliis de rebus & de Euchariſtiæ Sacramento factū eſſe videmus. Fuit hoc moribus aliquãdo receptū, vt infantibus daretur Euchariſtia, mos hic poſteà fuit abrogatus. Calicis etiam vſum apud veteres fuiſſe ſcimus: verùm & hic ritus non alio magis quàm charitatis reſpectu mutatus eſt. Nam etſi fuerunt aliæ quoq; cauſæ, nimirùm periculū effuſionis, & ne quid habere cum Neſtorianis cōmune Catholici viderentur: fuit tamē & hæc non poſtrema, quòd cùm apud pleroſque populos, qui re-

Nil perniciofius, quã ſuum cuiq; iudicium de legibus permittere.

Presbyteri rectè ad Præpoſitos ſuos referūt corrigenda.

De vſu calicis adempto Laicis in cōmunione.

cens ad Chriſti fidem ante ſexcentos & ſeptingentos hos annos conuerſi fuerant, aut nullus, aut rarus admodùm eſſet vini vſus, vt ſine difficultate tantum vini ſuppeditari vix poſſet, quantum ad bibendum omnibus ex calice ſufficere valeret, nequid ex eo offendiculi oriretur, ſi vterentur calice ditiores, non vterentur egeni, viſum eſt à charitate Chriſtiana non alienum, vt ab eo communiter omnes abſtinerent, cùm æquè ſub vna ſpecie Chriſtus integer ſumeretur, atque ſub vtraque. Neque tamen intereà Chriſti violata eſt inſtitutio. Nam quibus id mandatum eſt Sacerdotes, quando faciunt hoc, quod in illa nouiſsima cœna Chriſtus fecit, hoc eſt, quando conficiunt & offerunt, non aliter ſumunt, quàm ſicut ipſe Chriſtus, qui tum conficiebat & offerebat, ſumpſit, & ſumendum illis dedit. Verùm nos ad Brentium reuertamur.

Expendit is traditionem de Paſchate: Num Apoſtolica ſit, in dubiũ reuocat, ídque propter eam cauſam, quòd Aſiani qui celebrabant Paſcha decimaquarta Luna, retulerint hanc traditionem in Ioãnem Euãgeliſtam & Apoſtolum: Occidentales, qui celebrabant Paſcha die Dominico poſt quartamdecimam Lunam, retulerint eam in Petrum & Paulum. Hæc ipſa diuerſitas, inquit, quam ſcriptores de tempore celebrandi Paſchatis referunt, ſuſpicionẽ iniicit, quòd Apoſtoli nihil tale Eccleſiis tradiderunt. Et Paulus dicit: Nequis vos iudicet in parte diei feſti, aut nouilunij aut ſabbati. Et iterũ: Dies obſeruatis & menſes. Et Socrates: Erat, inquit, Apoſtolorum inſtitutum, non de diebus feſtis ſancire, ſed rectam vitam & pietatẽ docere. Atqui diuerſitas hæc non impedit, quò minùs hæc traditio ſemper Apoſtolorum habita fuerit, vt die Dominico poſt Lunam decimamquartã Paſcha celebraretur: quod & ſi ſecùs ab Aſianis aliquando legimus obſeruatum, errore tamen id factum eſſe ſcribit Epiphanius, quòd malè dictum Apoſtolorũ interpretarentur, & per ignorantiam aliter intelligerent. Quòd verò profers Pauli verba, quibus probare niteris nihil eiuſmodi Apoſtolos inſtituiſſe, ſuo quoque ſeculo ſcribunt 1. Epiphanius, 2 Hieronymus, 3 Ambroſius, 4 Auguſtinus, 5 Leo Magnus, à quibuſdam hæreticis ea prolata fuiſſe, quibus quę reſpondent illi, eadem vobis etiam Brenti reſponſa eſſe putato. Nam nos vel hanc ob cauſam

Brentij ſententia de traditione celebrandi Paſchatis.

Coloſ. 2
Gala. 4
So. li. 5. ca. 22. hiſtor.

Reſponſio.

Epiph. hæreſi 90
1. Hær. 73
2. In 2. ca. ad Galat.
3. Epiſt. 83

4. *Epiſtola* 119. *cap.*7 5. *Serm.*4 *de ieiunio ſeptimi menſis.* in iis veterum etiam hæreticorum argumentis refutãdis longiores eſſe nolumus; quòd in confeſsione noſtra Chriſtiana ſatis copioſè ſunt hæc à nobis tractata. Iam quod à Socrate dictum adfers, quòd erat ſcopus Apoſtolis non de feſtis diebus ſancire, ſed rectam vitam & pietatem docere, hoc veriſsimum eſſe confitemur. Nam in omnibus

Scopus traditionũ Apoſtolicarũ, præſertim in dierum feſtorum inſtitutione. quæ tradiderunt Apoſtoli, ſcopum hunc eorum fuiſſe certum eſt, vt charitate mentes hominum inflammarent, quę ſola recta vita eſt ac pietas. Charitatem inquam, & Dei & proximi. Charitas erga Deum flagitabat, vt eius beneficiorum, quæ nobis immenſa præſtitit, memoria nulla apud nos vnquàm obliuione obrueretur. Cùm autem nulla fuerint illius erga nos beneficia maiora, quàm quòd vnigenitum filium ſuum miſit, qui traderetur propter delicta noſtra, reſurgeret autem propter iuſtificationem noſtram, illa conati ſunt animis hominum diligentiùs inculcare, quò ſic ad eum redamandum vehementiùs accenderemur, quem nos priorem ſic dilexiſſe cognouiſſemus, vt

*Rom.*8 *Matt.*20 proprio filio ſuo non parceret, verùm pro nobis omnibus traderet illum: traderet autem ad illudendum, flagellandum, crucifigendum, & morte turpiſsima condemnandum, qui tamen tertio pòſt die reſurgeret à mortuis, quo ſic nos de noſtra quoque reſurrectione certos redderet. Hæc præ cæteris memoriæ noſtræ tenaciùs infigi voluerunt. Quare non contenti quartę & ſextæ ieiunium diémque Dominicum feſtum inſtituiſſe, quadrageſimam etiã & ſanctam hebdomadam, quam in luctu & mœrore trãſigeremus, deinde verò Paſchatis feſta, quæ ſolenni quadam lætitia celebraremus, nobis obſeruanda tradiderunt. Quorum obſeruatio quid eſt aliud, quàm Euangelij quædam viua explicatio, quam ſi quis abrogandam putat, eadem ratione qua viuum hoc etiam ſcriptum Euangelium abroget, licebit. Hic igitur fuit Apoſtolorum ſcopus, quo ad charitatem, quam Deo debemus, in ani-

*Rom.*15 mis noſtris excitandam. Fuit & alter ſcopus, vt inter nos quoque mutuam charitatem conſeruaremus, qua ſola maximè alitur amicitia. Eſt autem hoc amicorum proprium, idem velle & idem nolle, gaudere cum gaudẽtibus, & flere cum flentibus. Volebant igitur Apoſtoli, vt quos in fratres ſibi Chriſtus cooptaſſet, quicunque nomẽ ab illo ducerẽ,

déque

déque illo gloriari cuperent, vt fraternam inter ſe charitatem retinerent, ſimul flerent Chriſti paſſi & mortui, ſimul gauderent Chriſti reſurgentis memoriam celebrantes, & ſicut fidem vnam & eandem haberent, ſic eam iiſdem etiam ritibus & cæremoniis, iiſdem etiam, quoad eius fieri poſſet, obſeruationibus mentibus fidelium, vt ita dicam, inſc[illegible]re conatentur, nec vlla in re inter ſe diſcreparent. Habes iam Brenti qui fuerit Apoſtolorum ſcopus. Ad quem etiam collimarunt patres in Synodo Nicæna congregati: Quam duabus de cauſis fuiſſe conuocatam ſcribit Athanaſius: Primùm, vt feſtum Paſchatis eodem die celebraretur: deinde vt hæreſis Ariana, quæ ſuppullulauerat, anathemate percuteretur. Vides quantùm eo tempore fuerit exiſtimatum in eo poſitum eſſe, vt hæc de tempore celebrandi Paſchatis diſcrepantia tolleretur, vt vniuerſus orbis (ſic enim loquitur Athanaſius) in Concilium propterea coiret, vt eodem die Paſcha celebraretur, & hæc prima congregandæ Synodi cauſa fuerit. Nunc audi quibus rationibus adducti fuerint illi ſancti Patres, vt vno eodémque die ſanctiſſimi Paſchatis ferias peragi, & Orie̅tis Eccleſias, quę à Romana & cæteris occide̅tis Eccleſiis diſſidere viſæ ſunt, eandem cu̅ iis, à quibus diſſidebant, die̅ obſeruare vellent. Duas enim Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores commemorant. Primam, quòd minimè fas eſſet, Chriſtianos Iudęorum ſequi co̅ſuetudinem, qui poſteaquàm conſceleratas manus ſuas nefaria Chriſti cæde contaminarunt, tanta ſunt animorum cęcitate percuſſi, vt videntes non videant, audientes non audiant, neque quod rectum eſt intelliga̅t. Deinde, quòd graue cumprimis & indecorum eſſe putaretur, qua̅doquidem vnum corpus, vnus ſpiritus ſumus omnes, vna vocationis noſtrę ſpes, vnus Dominus noſter, vna fides, vnu̅ baptiſma, vnus eſt Deus & Pater omniu̅, non vno eodémque te̅pore anniuerſarium redemptionis noſtræ diem ab omnibus & ſingulis eiuſdem corporis membris celebrari: ſed per eoſdem dies alios quidem ieiuniis exerceri, alios verò conuiuiis vacare, & hos quidem feriari & conquieſcere, illos verò corporis afflictionibus macerari: quemadmodu̅ in ſua quada̅ ad Epiſcopos, qui ad Synodum Nicęna̅ venire no̅ poterant, & ad omnes vbique locorum Eccleſias epiſtola, fuſiùs

Atha. in epiſt. de Synodis Arimini & Seleucia congregatis. & in epiſt. ad Epiſcopos in Africa.

Ibidem.

Euſeb. li. 3 de vita Conſtanti.

Socr. lib. 5 cap. 22

Soſo. li. 7 cap. 18. & 19

Theo. li. 1 cap. 10

Ephe. 4

Conſtantinus.

Epiph. hæreſi. 70 fuſiùs ab Imperatore Conſtantino, & in eo libro, quem aduerſus hæreſes conſcripſit, ab Epiphanio proditum legimus. Ex eo colligere licet, quæ ratio priſcis fuerit, vel obſeruandi certa tempora, vel mutuandi: duplex nimirum, vna, vt ne quid vel cum Iudæis, quemadmodum de Paſchate, déque ſabbato factum videmus, vel cum gentibus haberent commune Christiani: quæ cùm ſextum hebdomadæ diem tanquam Veneri ſacrum, in ludis, epulis, nequitiis conſumere conſueuiſſent, viſum eſt Chriſtianis, vt quem illi diem cum primis lætum & hilarem ducebant, eum in mœrore luctúque traducerent, non ſolùm acerbiſſimos cruciatus & mortem Chriſti turpiſſimam, verùmetiam peccata quæ cauſam, illi dederunt, deflentes. Altera, quòd ſicut à Damaſo Papa ſcriptum, & à Leone magno repetitum legimus, nō aliter vnus grex & vnus paſtor ſumus, quàm ſi, quod iterum atque iterum monet Apoſtolus, idipſum dicamus omnes, ſi perfecti ſimus in eodem ſenſu, & in eadem ſententia, ſi vno atque eodem tempore, ritus etiam eoſdem obſeruemus. Eundem igitur quem Apoſtoli, ſancti quoque Patres in Synodo Nicæna congregati, ſcopum ſibi propoſitum habuerunt, cùm hoc de tempore celebrandi Paſchatis decretum promulgarēt, nimirum eam, quæ finis eſt præcepti.

Duæ cauſæ priſcis obſeruandi vel mutādi tempora.

Dam. epiſt. 4. Chorepiſcopis Leo epiſt. 4. ca. 2. 1. Cor. 1

Brētius iterū de traditione Paſchatis celebrandi. *Rom. 14*

Ponamus, inquit Brentius, Apoſtolos aliquid de tempore celebrandi Paſchatis quibuſdam Eccleſiis tradidiſſe, manifeſtum tamen eſt, quòd non tradiderint legem neceſſariam, ſed diſciplinam liberrimam, qua Eccleſia tantiſper vteretur, dum vtilitati ipſius ſeruiret. Paulus enim dicit: Hic quidem iudicat diem ad diem conferens, ille autem idem iudicat de quouis die, &c. Demus autem hoc tibi Brenti, non tradidiſſe legem neceſſariam Apoſtolos de tempore celebrandi Paſchatis: Poſteaquàm verò totus orbis in Concilium coiuit, quæſo te, num propterea tanto labore coiuit in locum vnum, vt poſtquàm decreuiſſet aliquid, liberum eſſet nihilominùs vnicuique parere ſi vellet, aut non parere? Quorſum autem attinebat, vt laudatiſſimus Imperator ille Conſtantinus tanto ſumptu ſuo tot ſanctos patres ita fatigaret, quorum alij ætate, alij valetudine affecta, alij longiſſimè fuerūt ab eo loco remoti, in quem illis conueniendum erat: vt ſine magna difficul-

Reſponſio.

tate & moleſtia ſua tam longum iter perficere plerique non poſſent? quorſum inquam, attinebat tantos facere ſumptus, & ita fatigare ſanctos patres illos, ſi quod tu vis, liberrimam eſſe nihilominùs diſciplinam hanc oportuit? Scilicet iis verbis ad illos Imperator vſus eſt: Decernite Patres aliquid de tempore Paſchatis obſeruandi, verùm ita, nihil vt hac de re tradatis tanquàm neceſſarium, ſed liberrimam tantùm diſciplinam, qua tantiſper vtatur Eccleſia, dum ipſius vtilitati ſeruiat. Si diceres, Nihil tradatis perpetuò tenendum, colorem tamen haberet aliquem oratio tua: ſed ſi hoc vis, vt etiam poſt decretum factum liberrima ſit nihilominùs diſciplina, & liceat cuiuis iudicare, quàm diu ſeruiat vtilitati Eccleſiæ, quid dici poteſt abſurdius? Nos verò nihil dubitamus, quòd etiam Apoſtoli quam hac de re legem tradiderunt, non tanquàm liberrimam diſciplinam tradiderint, ſed ita neceſſariò voluerint ab omnibus obſeruari, ne pro ſua priuata libidine cuiuis eam reſcindere liceret. Quòd ſi quid aliquãdo dubitationis incidiſſet, eius eximendæ non penes vnum aliquem, quamlibet ſibi prudens is videretur, ſed penes vniuerſam Eccleſiam, aut certè penes eum, qui Petri tenet cathedram, poteſtatem eſſe voluerunt. Quorſum autem adducis locum illum Pauli, Alius iudicat diem, &c. Scilicet ignorabant illum Patres in Synodo Nicæna congregati? Denique totus orbis Chriſtianus quis Pauli verborum horum ſenſus eſſet, neſciebat, quãdoquidem iam inde ab Apoſtolorũ temporibus in occidẽtis eccleſiis: totis verò mille trecẽtis annis in toto orbe, quàm longè quàmque latè Chriſtiana fides fuit propagata, ſumma cõcordia ſemper ab omnibus Paſchatis feſtum eo die, quem Patres Nicænæ Synodi præſcripſerũt, ab omnibus Chriſtianis ad hũc vſque diem ſemper fuit celebratum, ac deinceps etiã nunquam aliter celebrabitur vſque ad mundi finem? Legebatur ante vos quoque Brenti, Paulus in Eccleſia, legebatur inquam, & intelligebatur, neque de Chriſtianorum, verùm de Iudæorum obſeruationibus hęc Pauli verba ſancti Patres noſtri ſunt interpretati. Nam cùm Iudaicæ fuerint vmbræ, venturúmque Chriſtũ figurauerint, obſeruationes noſtræ veniſſe, iam natum, paſſum, & mortuũ, tertio die reſurrexiſſe, quadrageſimo pòſt in cælum aſcendiſſe, decimo

Apoſtoli ſuas traditiones nõ liberam eſſe diſciplinam voluerunt.

pòſt

pòſt hoc eſt, ab eo quo reſurrexit quinquageſimo, Spiritũ ſanctum miſiſſe, nobis in memoriam reuocant. Quod non ſcriptum, ſed nobis traditum per ſanctos Apoſtolos, quaſi viuum Euangeliũ, ſi ſublatum aliquis cupiat, quid is aliud quàm Chriſtum nobis ereptum, & omnem beneficiorum eius memoriam extinctam cupit?

De Victore Pontifice *Euſe.lib.5 cap.25* *Socr.lib.5 cap.22* *Nice.li.4 cap.36* *Leo ep.64* *Epiph.hæreſi.70*

Quod verò ſcribis, Victorem Romanum Pontificem grauiter à maioribus reprehenſum eſſe, quòd ſuſcepiſſet eos, qui decimaquarta luna Paſcha celebrabant, ex Eccleſia abiiciendos. Tradunt hoc autores Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, non omnibus Epiſcopis factum hoc eius placuiſſe. Verùm intereà Leoni quoque Pontifici Romano, cùm de feſto Paſchatis tractaret, non leuiter delinqui viſum eſt, ſi in principio Sacramenti veritas & vnitas ab vniuerſa Eccleſia non teneretur. Sed & ante eum ſcriptor celebris Epiphanius, tam eſſe graue iudicauit in hac obſeruatione diei Paſchatis, à more cæterarum orbis Eccleſiarum alios diſcrepare, vt non dubitauerit in album hæreticorum eos referre, qui luna quartadecima Paſcha celebraſſent, quos quidem quartadecumanos vocat.

Bretius contra Baſiliũ. *Baſil.de ſpiritu ſancto cap.27* *Cap.29*

Excutit nunc cenſor noſter Baſilij dictum de traditionibus, quod ſcriptũ his verbis legimus: Dogmata quæ in Eccleſia prędicãtur partim ex conſcripta doctrina habemus, partim ex Apoſtolorũ traditione ad nos delata in myſterio recepimus, quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo iis contradicit, qui vel ſaltem modicam Eccleſiaſticarum legum experiẽtiam habet. Et iterum: Apoſtolicum arbitror eſſe, etiam in non ſcriptis traditionibus perſeuerare. Quid autem in his & quæ ſequuntur verbis, non piè, non catholicè, non orthodoxè ſcriptũ eſt? Et hunc tamẽ audet Momus hic veriùs quã Ariſtarchus reprehendere? At quem virum? Quem Theodoritus lumẽ orbis terrarum, quem Socrates columnam veritatis, quem Gregorius ille Theologus à Græcis vocatus, orbis oculũ vocat, neque dubitat cum veteris & noui teſtamẽti Patribus cõferre, ac tãtas illius fuiſſe virtutes narrat, nulla vt vis orationis eſſe tanta queat, quæ pro dignitate eas exprimere poſſit. In hunc talẽ virũ, cuius tot ſeculis in Eccleſia ſumma ſemper fuit autoritas, audet ſibi cenſurã ſumere Brentius. Neque verò non intelligit peccatum ſuum: rem eſſe

Laus Baſilij. *Theod.lib.4.cap.19* *Soc.lib.4 cap.23* *epiſt.26* *Nazan. in monodia ſiue oratione funebri,*

videt

videt indignã, neque poſſe non offendi piorum aures, cùm virum tantum homo ab eius doctrina pietatéque longiſſi mè remotus, reprehendere nõ veretur. Itaque longa quadam vtitur præfatione, quã crimẽ à ſe temeritatis & arrogãtiæ repellere conatur. Etſi Baſilius, inquit, vir eſt in oculis noſtris magnus, quẽ & agnoſcimus, & veneramur, tam doctrinâ, quàm pietate inſignem, & agimus Deo gratias, quòd excitauerit hũc, per quẽ multa & magna ſua beneficia in Eccleſiã ſuam cõferret: ac dolemus, quòd neceſſitas cogat nos ab ipſius ſentẽtia hac in parte recedere: Tamen nõ debet nobis eſſe fraudi, quòd in re ſeria, & ad ſalutẽ noſtram pertinenti, malumus diuinam quàm humanam autoritatem ſequi. Animaduertiſtíne Lector, quemadmodũ hic altera quidem manu caput demulcet, altera verò maxillã ferit. Reuereri ſe dicit inſignẽ doctrinâ pietatéque virum: hactenùs caput demulcet: Sed in re ſeria, & ad ſalutem pertinenti, malle ſe dicit diuinã quàm humanam autoritatẽ ſequi: hîc pugno maxillam ferit. Scilicet is fuit Baſilius, qui diuinam autoritatem ſequutus nõ eſt, aduerſus hæreticos præſertim ſcribens in re ſeria, in re ad ſempiternam ſalutẽ pertinẽti? An nõ eſt diuina autoritas, quam ſequutus eſt Baſilius? cùm poſt illa verba, quæ producta per te ſunt: Arbitor Apoſtolicum eſſe, etiam nõ ſcriptis traditionibus inhærere, ſubiungit: Laudo, inquit, vos, quòd omnia mea meminiſtis, & quemadmodũ tradidi vobis, traditiones obtinetis, quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. An hæc nõ eſt diuina autoritas? Qua fronte igitur hominum arrogantiſſime tibi tribuere audes, quòd diuinam autoritatem, quàm humanam ſequi malis: quaſi Baſilius quoque nõ diuinã ſequutus fuerit? Niſi fortè præterquàm quod vos dicitis, nihil diuinum cenſeri vultis, vt quàmlibet cum Dei verbo pugnantia loquamini, nihilominùs acclamari vobis à populo velitis, quemadmodum Herodi quondam acclamatũ fuiſſe legimus, Dei voces non hominis. Verùm ſicut illum, ſic & vos aliquando, niſi reſipueritis, Angelus Domini percutiet. Adfert iam cauſam Brentius, qua fuerit adductus, vt ſibi cenſuram ſumeret in Baſilium. Nos quidem, inquit, honorificentiæ tanti viri libenter parcimus, ſicut & hactenùs eius ſententiam de Apoſtolicis traditionibus diſſimulare, & ſilen

quã habuit de Baſilio.

Brentius qua arte perſtringat Baſilium.

Reſponſio, Baſiliũ vindicãs ab inſectatione Brentij.

1.Theſſ.2

Acto.12

ſilentio potiùs obruere, quàm exagitare voluimus: Sed quid faciamus? Aduerſarij noſtri propugnatores Pontificiæ ſuperſtitionis & impietatis hunc Baſilij locum ita

Reſponſio. proferre ſolent, vt videantur ſibi autoritate eius triumphare. Atqui ſanctus Baſilius, vt illi parcas, abs te nõ petit: quin quò magis illũ vituperaueris, hoc ſe laudari magis interpretatur. Neque enim minùs glorioſum eſt ab impiis reprehendi, quàm à piis laudari. Sed quam tu nobis impietatem obiicis? Fuerit aliquid ſuperſtitionis apud quoſdã qui Romani Pon. autoritatẽ agnoſcunt, cuius nos eſſe membra profitemur, impietas certè non aliunde, quã à vobis originẽ ſumpſiſſe videtur, per quos apertã eſſe feneſtram Sataniſmo, quo referta nũc eſt Germania, manifeſtius eſt, quàm vt negare poſſitis. Nam eò pedetentim rem perduxiſtis, vt multos iam repetere liceat, qui Chriſtum apertè Deum eſſe negent. Ita dum Papiſmum (ſic enim vobis appellare Chriſtianiſmum libuit) exterminare conati eſtis, in eius locum induxiſtis atheiſmum. Qua de re vos ipſos aliquando querentes audire licet. Cur autẽ nos autoritate Baſilij non triumphemus, qui cùm eandem nos fidem, eadem inſtituta tenere gloriamur?

Qui ſint Chami Brẽtio. Verùm audiamus adhuc Brentium ſermonem ſuũ proſequentem: Quamquam autem Aſotus, inquit, obiicit nobis alicubi Chamum parentis ſui deriſorem, tamen re ipſa

Gene. 9 oſtendam, Aſotum & collegas eius multò impudentiores & ſceleratiores eſſe Chamo. Veriſſimè Chamum vobis

Reſponſio. obiicit vir venerabilis Petrus à Soto, qui parentes veſtros ridetis, & in eorum præceptis incedere nefas eſſe ducitis. Nunc videamus, quàm verè tu id in illum retorqueas. Hic

Iterũ Brentius. enim, inquit, etſi non tegebat nuda verẽda ſenis Noë, non tamen ipſe denudauerat, nec contendebat ea eſſe pulcherrimam & venuſtiſsimam corporis partẽ, ſed potiùs quia ſentiebat eſſe turpitudinem, deriſit. Illi autem immundi porci non ſolùm ipſi denudant verenda Baſilij, viri de Ec-

Reſponſio, Patres omnes Baſilio conſonare. cleſia optimè meriti, verùm etiam contendunt ea eſſe honeſtiſſimum membrum corporis eius. Atqui Brenti, quæ tu verenda vocas, quæ turpitudinem & ſcabiem appellas, & hoc nomine tegi vis, ea nos in Baſilio ſummam eſſe puritatem contendimus, & non modò tegẽda, verùm etiam

Orig. in explanatione præ nobis eſſe ferenda putamus: Neq; ſoli nos. Quis enim

fuit

fuit priſcorum Patrum iam inde ab Apoſtolorum temporibus vſque ad hæc noſtra, qui non idem, quod Baſilius, ſenſerit, ſcripſerit, docuerit? An Origenes omnium Doctorum iudicio non fuit ſemper habitus longè doctiſſimus? At is etiam, ſi quis Chriſto ſe credere profiteatur, ſi tamen aliud de veritate Chriſtianæ fidei credat, quàm habeat definitio traditionis Eccleſiaſticæ, hæreticum eum pronunciare non dubitat. Et alio loco de hæreticis loquens: Quoties, inquit, Canonicas proferunt ſcripturas, quibus omnis Chriſtianus conſentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus verbum eſt Veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodum per ſucceſſionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis. Hîc Origenes plùs aliquid dicit quàm Baſilius. Nam etiamſi ſcripturæ Canonicæ proferantur, traditionibus tamen inhærere iubet. Et alio loco dicit: Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione. Quid autem Cyprianus? cùm dicit non minùs ratum eſſe, quod dictante Spiritu ſancto Apoſtoli tradiderunt, quàm quod ipſe Chriſtus tradidit, an non & ipſe plùs aliquid tribuit traditionibus quàm Baſilius? Num autem ab eo diſſentit Hieronymus cùm ſcribit, multa quæ per traditionem in Eccleſiis obſeruantur, autoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpaſſe? Quid hîc ego proferam Athanaſium? qui quoties illi res eſt cum Arianis, maxima ex parte traditionibus niti videtur, qui ſuadet etiam omnibus, vt traditam fidem retineant, & tanti myſterij inquiſitionem exhorreant. Nam qui, inquit, quæ vltra ſuas vires ſunt, indagat, in præcipiti conſiſtit: Qui rerò traditionibus inhæret, extra periculum verſatur. Profert is etiam epiſtolam, in qua Patres in Synodo Arimini congregati ſupplicant Imperatori, ne ad contumeliam mortuorum aliquid noui induci permittat: ſed eos ſinat in inſtitutis decretíſque maiorum permanere. Laudat enim Patrum illorum piam prudentiam qui tantum itineris laborem, tantáq; maris pericula ſuſtinuerũt, vt Patrum traditiones integras cõſeruarent. Quiſque enim eorum, inquit, ſibi perſuadebat, ſi ſolueret aliquid ex decretis maiorum, occaſionem ſe daturum poſteris, vt quod ipſi egiſſent, reſcinderetur. Vituperat cõtrà te-

1.cap.epi.ad Titũ, ſicut citatur à Pãphilo martyre in Apolo. Origenis.

Idẽ ho.29. in Matth.

Origen. in præfatio. in lib. Periar.

Cyp. in ſermo. de ablu. pedum.

Hiero. aduerſus Luciferianos.

Athana. in princi. tomi 3. de incarnatione verbi Dei.

Idẽ in epi. de ſynodis Arimini & Seleuciæ celebratis.

meritatem Eudoxij & Acacij, qui honorem Patrum ſuorum, Ariomanitarum ſtudio ac gratiæ propinarent & proderent. Quę enim fides, ait, in eorum actis, ſi decreta maiorũ ſuorum ſoluant? Aut quomodo eos, quibus ſucceſſere, Patres ſuos appellabunt, quorum ſentẽtias ipſi culpãt? De Ignatio ſcribit Euſebius quòd is docebat Eccleſię populos vt diligentiùs ac tenaciùs Apoſtolorum traditionibus inhærerent, quas etiam ſcriptas reliquerit. Sed quorſum attinet, omnes hic enumerare? Totius Eccleſiæ vox eadẽ fuit quam in hoc Baſilij libro legimus. Et hæc tu os impurum, verenda vocare? hanc turpitudinem & ſcabiem audes appellare, hanc regi vis: cùm nihil magis præ ſe tulerint, nulla de re magis gloriati fuerint catholici Patres omnes & Orthodoxi? quod hac vna re, ſe legitimos honeſtæ matronæ ſanctæ matris Eccleſiæ filios eſſe declarauerint.

Euſeb. lib. 3 cap. 35. hiſt. Eccleſiaſt.

Atrox Brẽtij cenſura in Baſiliũ.

Pergit Brentius: Negari non poteſt, quin quod Baſilius dixit, Traditiones iſtas, quas paulò ante commemorauimus, ἄγραφα ab Apoſtolis eſſe acceptas, & eandem habere vim ad pietatem, quam habent ea, quę ſcripta ſunt, referendum ſit in catalogum eorum dictorum, quæ Patribus ignoſci potiùs quàm probari debent. Atqui contrarium iam ex nobis didiciſti: Et extat liber Vincentij Lirinenſis, quem non alia de re conſcripſit ferè, quàm vt doceret, cum diuinæ legis autoritate coniungendam ſemper eſſe traditionem Eccleſiæ Catholicæ, neque minus huic quàm illi tribuendum. Noſtri igitur officij eſt, inquit Brentius, vt iſta diſſimulemus, & tegamus. Nihil eſt in Baſilio Brenti, quod tegendum ſit. Quicquid eſt in toto corpore librorũ, quos edidit, eſt honeſtiſſimum. Sed ſi pergemus, inquit, actiones Baſilij diligẽter intueri, ſeſe ipſe tegit: & quod incogitanti forſitã excidit, haud obſcurè aliàs emendat. Oportet, inquit, omne verbum aut rem confirmare teſtimonio ſacræ ſcripturæ, ad certitudinem quidem & perfectionem bonorum, ad confuſionem autem malorum. Et iterũ: In quacũque re vnuſquiſq; ſe indignum ſenſerit, ſi in illis ſcripturis conuerſetur, velut ex communi medicamẽtaria officina, medicamentum ægritudini commodum reperit. Audis, quanti ſacram ſcripturam faciat Baſilius? Ait omne verbũ teſtimonio ſacræ ſcripturæ confirmandũ eſſe. Vult igitur, vt etiam traditiones, quæ nomine Apoſtolorum circum

Reſponſio. Vincentius Lirinen.

Brentius citat loca Baſilij.

Baſilius in Ethicis defi nition. 26.

Idẽ in præfatione in Pſal. 1

circumferuntur, ad ſacram ſcripturam exigantur. Et iterum ait: Scripturam eſſe commune Pharmacopolion aduerſus omnem indigentiam. Sed & aliâs vetus & nouum teſtamentum vocat theſaurum Eccleſiæ. Qui tam præclarè ſentit de doctrina ſcripto veteris & noui teſtamenti comprehenſa, num exiſtimas eum, ſi ſeriò admonitus fuiſſet, Traditiones illas pædagogicas & pueriles, quæ nullo ſcripto continentur, æquaturum, aut cum autoritate ſacræ ſcripturæ, aut cum Sacramentis Chriſti in ſcriptura traditis? Sed quod eſt iſtud collectionis genus Brenti? Magnifacit ſacram ſcripturam Baſilius, præclarè ſentit de doctrina ſcripto comprehenſa, non igitur æquat cum illa traditiones? An propterea quòd præclarè ſentit aliquis de re aliqua, nihil eſt, quod æquare cum ea poſſit? Detrahitúrne quicquam ſcripturarum dignitati, ſi quis dicat, eandem habere vim traditiones ad pietatem, ſi præſertim traditiones iſtæ nihil aliud ſint, quàm quædam ſcripturarum explicatio: vel ſi mauis, quædam eorum ſcriptura, qui literas neſciunt. Nam quod ſcripto mandatum eſt, id ſub oculos quodammodò ſubiiciunt: repręſentántque traditæ nobis ab Apoſtolis cæremoniæ: ſicut iam planum fecimus, & vberiùs poſteà ſuó loco demonſtrabimus. Nil igitur incogitanti Baſilio excidit, quòd tegere & emendare voluerit iis verbis, quę tu ex aliis eius locis producis. Niſi fortè quia dixit Paulus: Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam: cùm dixit, per epiſtolam, tegere voluit & emendare, quod ſibi priùs imprudenti exciderat, cùm diceret, per ſermonem. Quin ille potiùs eodem loco haberi voluit, quæ per ſermonem, quo illa quæ per epiſtolam tradiderat. Vides igitur, quàm non conſiſtat hæc tua collectio? Incipit iam excutere Brentius traditiones, quarum Baſilius meminit, qui cùm docuiſſet, parem vim ad pietatem habere dogmata ſcripta & non ſcripta, rationem ſimul dicti ſui profert. Nam ſi conſuetudines, inquit, quæ ſcripto proditæ non ſunt, tanquàm haud multùm habentes momenti reiicere conemur, imprudentes & ea damnabimus, quę in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur, imò potiùs ipſam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus eſt, vt eius quod primum eſt, & vulgatiſ-

Reſponſio.

Collatio ſcripturæ et traditionum.

2. Theſ.

Baſilius de pondere traditionum.

De ſigno crucis.

ſimum primo loco commemorem, vt ſigno crucis eos qui ſpem collocarunt in Chriſtum ſignemus, quis ſcripto docuit? Potuítne verius dici aliquid: quã quòd à Baſilio ſcriptum eſt? Eſt enim illud veriſſimũ, quòd reiectis traditionibus, ipſum etiam Euãgelium reiici videtur. Quid enim aliud ſunt traditiones, quàm viuũ quoddam Euãgelium? Hoc ipſum cuius primo loco meminit ſignum crucis quid aliud eſt quàm ſumma totius Euangelij? Quo magis moror hoc neſcire tam inſignem Rabinum hunc, qui ſibi tamen ignorare nihil videtur. Quid, inquit, hoc facit ad honeſtam diſciplinam, vel ad veram pietatem? Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras? Imò verò Brenti, omnis propemodum Euangelica diſciplina, quin & vera pietas omnis, hoc vno ſigno crucis quodammodò comprehẽditur & explicatur. Quod cùm apud nos ne pueri quidem ignorent, éſtne veriſimile te neſcire Brenti? Sic apud nos matres puerulos inſtituunt, ſimul vt inceperint qualemqualem rationis viſum habere: Poſteaquàm è ſomno fueris expergefactus, ſurgens è lecto cruce te ſigna: Similiter facies cùm iueris cubitum. Duces autem ſignum hoc à vertice capitis ſiue à fronte, ad vmbilicum vſque, ſimul cogitationem tuam ad Chriſtum referes, qui de ſummo cælo egreſſus deſcẽdit in viſcera matris, atque ex puriſsimis illius ſanguinibus carnem noſtram aſſumpſit. Deinde collocabis manum in ſiniſtro brachio, & duces ad dextrum, ſimul cauſam animo tecum repetes, quamobrem eò ſe demittere Dei filius dignatus fuerit, vt relinqueret domum ſuam, dimitteret hæreditatẽ ſuam, daret dilectam animã ſuam in manus inimicorũ ſuorum in cruce pro nobis moriens. Fecit enim hæc, vt nos qui pro meritis noſtris cum hædis à ſiniſtris eramus collocandi, transferret ad dexteram inter oues ſuas, vbi vocem illam deſideratam audire nobis liceret: Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Facies autẽ hoc ſignum tribus digitis, ad ſignificandũ Trinitatis myſterium, & vteris his verbis: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quo ſic in recordationem eius rei venias, quòd ſalutẽ noſtram, quæ crucis beneficio nobis obtigit, tota trinitas, cuius inſeparabilia ſunt opera, in medio terræ operata eſt. Pater filio, ſicut ipſe filius teſtatur, calicem

Traditiones Euãgelium viuum.

Ioan. 3

Quid ſignificet expreſſio crucis.

Hier. 12

Matt. 25

paſſionis

paſſionis dedit,& ipſe filius animę ſuę in poteſtate ſua pro pinauit,ſicut ipſe ait:Poteſtatem habeo ponendi animam meam.Oblatus eſt enim quia ipſe voluit.Et Spiritus ſanctus illi propinari fecit,Apoſtolo teſte,qui dicit, ꝙ Chriſtus per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo. Vides quanta fidei noſtræ myſteria vnica hac ſignandi nos cruce forma nobis Apoſtoli tradiderint? vt ſi rudis aliquis & agreſtis homo propter intelligentiæ ſuæ tarditatem aſſequi cætera non poſsit, vel hoc illi propè ſolum ad ſalutem ſufficere queat. Hîc enim incarnatio, hîc paſſio Chriſti,hîc cauſa paſſionis,hîc extremum illud iudicium, & ſpes noſtræ vocationis, hîc myſterium trinitatis, per quam redempti ſumus, vnica ſignatione crucis exprimitur. Sic puerulos matres apud nos inſtituunt: ſic etiam agricolas in villis docent Sacerdotes. Qui verò liberalius in ciuitatibus educantur, admoneri ſolent, vt ne ſibi ſufficere putent, ſi crucis hoc ſigno facto, memoriam illius crucis. quam Chriſtus pro nobis pertulit ſibi repræſentent,verùm eadem & ipſi cogitatione armati,ſimul ad crucem,cùm vſus fuerit, pro illius nomine ferendam ſemper parati, crucifigere carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis ſuis aſſueſcant, vt dicere quiſque poſſit, Chriſto confixus ſum cruci, per quem mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo.Sic futurum,ſi compaſſi fuerint,vt conglorificentur. An non verè dixit Baſilius,quòd omnia quæ ſunt in Euangelio ad ſalutem neceſſaria damnat,qui traditiones hoc genus Apoſtolicas reiicit? Si quidem quicquid eſt Euangelicæ diſciplinæ, quicquid eſt veræ pietatis, hac vna traditione contineri videtur, vt eam reieciſſe, nihil ſit aliud, quàm vniuerſum Euangelium condemnaſſe: fideíque prædicationem omnem radicitùs euertiſſe.Et audes dicere Brenti, quòd ſummam hanc Euangelij Paulus in firmum elementum vocauerit? Quod ſi in ſolo hoc ſigno hæreretur, ſi nihil præterea ſublimius cogitaretur, aliquid tamen dixiſſe videri poſſes. Nunc non iubemur in hoc viſibili ſigno conſiſtere, verùm ad illud quod non videmus, cuius nobis memoriam hoc ſignum repreſentat,immenſum crucis Chriſti beneficium cogitationem noſtram auocare, quò ſic nullo vnquam tempore illius apud nos

Ioan.18 *Ioan.10* *Eſa.53* *Heb.9* *Quanta fidei myſteria ſignaculum crucis complectatur.* *1.Pet.14* *Gal.5* *Gal.2* *Gal.6* *Rom.8* *Gal.4*

memoria intermoriatur. Hoc beneficium, quo nullum eſt nobis à Deo maius præſtitum, ſolicita de ſalute noſtra mater Eccleſia non contenta fuit ſcriptis conſignaſſe, verbis prædicaſſe, certis diebus inſtituendis inculcaſſe, verùm hoc etiam ſignum addere voluit, quo non tam oculis, quàm animis noſtris illud perpetuò repræſentaret. Quamobrem ad omnem progreſſum atque promotum, vt Tertulliani verbis vtamur, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunque tandem homines exercet et conuerſatio, frontem crucis ſignaculo terere fuit vſitatum. De qua Chryſoſtomus quoque ſic loquitur: Neque enim ſic regia corona ornatur caput, vt cruce: ſubinde, omnes ea ſe ſignant, inſcribẽdo in nobiliſsimum membrum noſtri, in fronte enim noſtra quaſi in columna quotidiè figuratur: Sic in ſacra menſa, ſic in Sacerdotum ordinationibus, ſic iterum cum corpore Chriſti in myſticis cœnis fulget, hanc vbique celebrari videre licet, in domibus, in foro, in ſolitudine, in viis, in mari, in nauigiis, in veſtibus, in armis, in corporibus brutis malè affectis, in corporibus à Dæmoniis obſeſſis, adeò certatim bonum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira eſt hæc ratio: nullus confunditur, nullus erubeſcit. Et huius te ſigni pudet Brenti, cuius in Eccleſia primitiua iuxta traditionem Apoſtolorum, tam frequentem vſum fuiſſe vides? At vide quàm illius non puduerit virum longè tui diſſimilem, doctiſſimum & ſanctiſſimum Auguſtinum, qui ſic de ea ſcripſit, quaſi de te loqui videretur. Inſultat, inquit ille, crucifixo Chriſto: videam ego in frontibus regum crucem Chriſti: quod irridet, ibi ſaluor. Nihil eſt ſuperbius ægroto, qui deridet medicamentum ſuum. Si non derideret, acciperet & ipſe, & ſanaretur. Crux illa ſignum eſt humilitatis, illa autem ſuperbia non agnoſcit vnde ſanetur tumor animæ ſuæ. Si autẽ ego agnoſco, in via ambulo: vſq; adeò de cruce non erubeſco, vt non in occulto loco habeã crucem Chriſti, ſed in fronte portẽ. Multa Sacramenta aliter atq; aliter accipimus, quædã ore, quædã per totũ corpus. Quia verò in fronte erubeſcitur, ille dixit, qui me erubuerit corã hominibus, erubeſcã & ego eum corã Patre meo: ipſam ignominiam quodammodò, & quam Pagani derident, in loco

Tertul. de corona militis.

Chryſoſt. in demonſtratione aduerſus Gẽtiles, quòd Chriſtus ſit Deus. Tomo. 3

De ſigno crucis Auguſtin. in Pſal. 141

loco pudoris noſtri conſtituit. Quam tu Brenti erubeſcis, quam infirmum elementũ à Paulo vocari vis, quam etiã riſu proſequi videris, ecce quomodo de ea gloriatur Eccleſiæ columna ſanctus Auguſtinus? quomodo eã in loco pudoris in frõte ſua collocat? Sed audi quid adhuc ille de ſigno hoc loquatur: Quid eſt, inquit, quod omnes nouerunt ſignum Chriſti? quod ſignũ niſi adhibeatur, ſiue frontibus credẽtium, ſiue ipſi aquæ qua regeneramur, ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur. Et alio loco: Crucis myſterio rudes cathechizantur, fons regenerationis conſecratur, per manus impoſitionem baptizati dona gratiarum accipiunt, Baſilicæ dedicantur, altaria conſecrantur, altaris Sacramenta cum interpoſitione Dominicorum verborum conficiuntur, Sacerdotes & Leuitæ ad ſacros ordines promouẽtur, & omnia Eccleſiaſtica Sacramenta in huius virtute conficiuntur. Audin'tu Brenti, quantum huic infirmo (vt vos vultis) elemento tribuat Auguſtinus, nihil vt ſacramentorum abſque eo ritè perfici dicat, ſimul illud adhiberi docet, non frontibus modò credentium, verùm & aquæ, & oleo, & ſacrificio, & baſilicarum, altariumq; conſecrationi. Num ſimiliter vos docetis Brenti? Verùm vnde nobis conſtare poſſet, quòd eſtis adulteræ ſemen, ſi cum Patribus noſtris eadem doceretis?

Idem Tractatu. 118 in Ioan.

Idem Sermone 19 de Sanctis.

Iterum nobis occinit Brentius eandem illam cantilenam, quam ex Eccleſiaſtica Socratis hiſtoria paulò antè contra nos produxerat, Inſtitutum Apoſtolorum fuiſſe, non feſtos dies ſancire, &c. Itáne nullum habes, cuius nobis autoritatem obiicere queas, præter hunc quem Nicæphorus fuiſſe ſcribit hæreticum? Qui tamẽ ſi ſanè intelligatur, nihil à verò dixiſſe videtur alienum. Nam ſicut antea ſcripſimus, certum eſt, non hunc Apoſtolorum fuiſſe ſcopum, vt Iudaico more tantùm feſta celebrari vellent, ſed vt cùm aliis, tum præcipuè feſtis diebus, contemplationi Diuinorum beneficiorum homines totos vacare, nec à corporis magis laboribus, quàm ab animi vitiis quieſcere docerent. Certum eſt illos vt in externa cæremonia ſpẽ ſuam quiſquam collocaret, noluiſſe, verùm vt per hæc ſigna viſibilia mentes hominum, inuiſibilium amore raperentur: hic fuit ſcopus eorum, cùm hæc inſtituiſſent.

Socrates ſcriptor.

Nica. li. 6 ca. 37. hiſt. & libr. 9 cap. 13

Bre͞tius in ſignū crucis blaſphemus. Occurrit obiectioni tacitæ Brentius. At enim aliquoties Sathan talibus crucibus fugatus eſt. Scio hoc de Iuliano & aliis commemorari, ſed ſcimus etiam, Sathanam eſſe mendacem, & impoſtorem, qui idcirco fingat ſe talibus crucibus fugari, vt ſuperſtitionem confirmet, & magiam doceat. Vna enim tantùm cruce fugatur Sathan, nimirum cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, eaq; non digitis in aëre aut corpore effićta, ac ne illa quidem lignea in qua Chriſtus pependit, ſed ipſa paſſione in cruce peraćta, & à nobis per fidem ſuſcepta. Quare nō eſt dubium, quin Apoſtoli longè occupatiores fuerint in explicanda paſſione Chriſti, quæ veram nobis ſalutem attulit, quàm vt vacauerit illud de cruce digitis formanda, Eccleſiæ tradere: quæ res per ſe ad pietatem nihil magis facit, quàm ſi manibus in aëre circulum deſcripſeris.

Reſponſio. Quis hanc hominis blaſphemiam nō horreat? ſi modò dici meretur homo, portentum hoc in vltimas terras deportandum. Audes tu magiam appellare ſignum hoc, cuius metu dæmones fugere, vaticinia conquieſcere, magiā & veneficia irrita iacere, non vno loco ſcribunt Athanaſius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, & alij. Quod autem dicis, mendacem eſſe Sathanā, vtinam quàm id verùm eſt, tam facilè perſuaderi potuiſſet magiſtro veſtro Martino Luthero, qui illius argumentis conuićtus, quem etiā in eo libro ab hac nota liberare conatur, & Sacerdotiū & Sacrificium ſuſtulit, Seruetoq; viam muniuit, ad verū Sacerdotē & Pontificē noſtrum Chriſtum Deum negandum. Scilicet fingebat ſe fugari cruce Sathanas? Audi quid ea de re ſcribant, qui nobis rem geſtā hanc literarū monumentis conſignatam relinquerunt. Gregorius Nazanzenus, cui Theologi nomē Græci tribuunt, ſcribit de Iuliano: Ad crucem cōfugit, ac ob timorē ſignatur, adiutoremq; facit quē perſequebatur: prævaluit ſignaculum, ſuperantur Dæmones, ſoluuntur timores, reſpirat malū, animatur rurſus: iterum impetus, denuoq; ſignaculum, cōpeſcūtur dæmones. Theodoritus verò celebris & ipſe inter Græcos, ſic de eo loquitur: Apparentibus Dæmonibus cogitur ille metu inſcribere fronti ſignum crucis. At Dæmones conſpećta figura Dominici trophæi, & ſtragis ſuæ memores, mox euanuerunt. Zoſomenus verò ſic: Ex conſuetudine priſtina ſymbolo

Athan. de Humanitate Chriſti & aduētu eius in carne.
Chryſ. vbi ſup. & orationes aduerſus Iudæos, & homil. 55. in Matth.
De Iuliano quē crucis ſignum defendit.
Naz. in oratione priore, quam

bolo ſe Chriſti clanculùm obſignauit: quo facto, ſpectra illa ſubitò euanuerunt. Quàm diuerſa verò fuit vox Patrum noſtrorum ab ea, quam profert ſemen iſtud adulteræ? Quid autem dici potuit atrocius ab iis, qui fuerunt ex profeſſo Chriſti crucis inimici, quàm dictum eſt ab hoc, qui vocari vult Euangelicus? Ne myſtagogo quidem, qui Iulianum in aditum illud introduxerat, hoc tam impium commentum in mentem venit, cùm admirari crucis vim, cuius figura territi, fugatíque fuiſſent Dæmones, Iulianum videret. Caue, inquit ille, cauſam hanc eorum fugæ fuiſſe ſuſpiceris. Non illi formidine, ſed odio facti tui fugerunt. Veram ille fugam fuiſſe non diffitebatur, timorem autem vt attribueret iis, quos pro Diis colebat, religione prohibebatur. An non autem ipſos etiam Ethnicos impietate ſuperat Cacangelicus hic, qui quod illi non fuerunt auſi, nihil eſt veritus cõminiſci? Sed quò non progreditur impietatis? Non eſt contentũ blaſphemum os, crucẽ, quæ digitis effingitur, deriſiſſe, nec illam intactam relinquit, in qua Chriſtus clauis affigi, quam attactu ſui corporis & aſperſione ſui ſanguinis conſecrare dignatus eſt & ſanctificare, quam tot miraculis illuſtrem ſancti Patres noſtri tot præconiis extulerunt, cuius etiam & inuentionis & exaltationis dies vt anniuerſaria celebritate feſtus ageretur, ante mille annos inſtituerunt.

ſcripſit contra Iulian. Theo. li.3 ca.3. hiſto. Eccle.

Brentius ligno ſanctæ crucis iniquus.

Pergit Brentius: Dionyſius affirmat hunc morem ſignãdi baptizatos cruce, idcirco vſurpatum, vt homines admonerentur ad ferendam crucem. Chriſtus autem docuit hoc prædicatione verbi ſui, non ſignaculis digitorum. Quare cùm Apoſtoli claris & perſpicuis verbis Eccleſiæ tradiderint, nõ eſt veriſimile, quòd poſtea in hac clara luce induxerint tenebras vmbrarum. Habet huius ſententię ſuæ adſtipulatorem Brentius, qui ſicut impietate non eſt inferior, ſic Latinè ſcribendi facultate Lutheranos omnes longè ſuperare videtur, Ioannem Caluinũ, cuius & ipſius hæc verba ſunt: Quorſum attinebat tot paſſim in templis cruces erigi, ſi probè & fideliter illuc inculcaretur, Chriſtum eſſe mortuum, vt in cruce maledictionem noſtram ſuſtineret, peccata noſtra expiaret, corporis ſui ſacrificio ſanguineq; ablueret, nos denique reconciliaret Deo Patri: ex quo vno plùs diſcere poterant, quàm ex

Brent. pro ſe citat Dionyſium.

Reſponſio.

Caluinus.

mille crucibus ligneis aut lapideis. Sed ô genimina viperarum, quínam eſtis vos, qui præſcribere Spiritui ſancto, vt non alio modo quàm hoc verbi gratia, prædicatione, myſteria ſua fidelibus nota faciat, voluntatemq́; ſuam explicet, audiatis? Quid autem? Si fuerint & alij Prophetæ poſt vos exorti, qui nec hunc modum ferẽdum eſſe putent, num his locum dabitis? Quid ſi dicant, Deum audiendum, non hominem, cùm ſcriptum ſit; Beatus vir, quẽ tu erudieris Domine, non quem hic aut ille homo erudierit. Cùm ſcriptum prætereà ſit. Vnum eſſe magiſtrum noſtrum, & non debere fieri plures magiſtros. Detrahi enim cæleſtis magiſtri dignitati, & eius gloriam obſcurari, ſi quis alius audiatur prætereà, quaſi parùm idoneus ille ſit ad docendum nos. Quamobrem è cælo cæleſtis Doctoris voces expectãdas eſſe, cùm nihil impediat, quò minùs æquè nos docere queat, atque docuit olim Patriarchas & Prophetas. Non eſſe ad creaturam confugiẽdum, hoc eſt, ad ſcripturam: ne nos obiurgare videatur Apoſtolus, dicens: Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? Quæ enim eſſe alia infirma & egena elementa, niſi literas, vel ipſis Grammaticis teſtibus, qui literas elementa vocant? Non ex iſtis igitur egenis & infirmis elementis, quibus continetur ſcriptura, ſed ab ipſo Deo doctrinam petendam, illius eſſe vocem audiendam, quod ille nobis reuelauerit, ſiue per viſiones, ſiue per ſomnia, tanquàm Dei verbum eſſe ſuſcipiendum. An autem tales Prophetæ iam exorti nõ ſunt? An ipſi vos graues de illis querimonias non contexitis? Sed quis eis ad hos errores in vulgus ſpargendos feneſtrã aperuit præter vos? Voluiſtis externa ſigna ſublata omnia, ne quid infirmis & egenis elementis tribui videretur. An literæ quoque externa ſigna non ſunt? an verba quoque & elementa non ſunt ſigna rerum, quæ illis ſignificantur? A vobis igitur docti ſuſtulerunt illi externa ſigna omnia, ſuſtulerũt ſcripturas, ſuſtulerunt & prædicationem, ſiue externum verbi miniſterium, quòd ſoli Deo gloriam hanc eſſe tribuendam putarent, vt ipſum, & non quenquam alium Doctorem & magiſtrum agnoſceremus.

Nõ ſat eſt prædicatione nos commoneri de religione, opus eſt ſignis.
Pſal. 93
Matt. 23
Iaco. 5
Gal. 4

Proſequitur Brentius: Concedamus, quòd Apoſtoli tradiderint talem crucis effictionem, num dicemus igitur,

hanc

hanc traditionem idem robur habere, quod habet vel baptiſmus, vel cœna Dominica? Certè nemo de vera Apoſtolorum doctrina admonitus hoc affirmare poteſt. Quare etiam ſi hæc eſſet manifeſtè traditio Apoſtolorum, tamen è ſcripta eorum doctrina iudicandum eſt de ea, quòd non ſit neceſſaria obſeruatio, nec magica conſecratio, ſed tantùm pædagogica, eáque liberrima obſeruatio. Etiam ſi tu non concedas Brenti, nemo tamen pius dubitabit, quin Apoſtoli nobis tradiderint iſtam crucis effictionem, vel expreſſionem potiùs. Extat Abdiæ liber à Iulio Africano Latinus factus, quem ille ſcripſit de rebus geſtis Apoſtolorum, quarum conſcius ipſe fuit, cùm eorum eſſet Diſcipulus & aſſecla, ibi non vno loco reperies, quàm frequenter illi & ſe & alios in frontibus cruce ſignarint. Cæterùm quod quæris, num idem robur habere debeat hæc traditio, quod habet vel baptiſmus vel Cœna Domini, nunquàm hoc dictum eſt à Baſilio, nuſquàm ille comparauit traditiones Apoſtolorum cum Sacramentis à Chriſto inſtitutis, ſed hoc dixit Baſilius, quòd quæ ſunt ex Apoſtolorum traditione, parem vim habent ad pietatem cum iis, quæ ſcripta ſunt. Quid hîc habes quod arrodas? Niſi fortè quòd minus dixerit quàm ab eo dictum oportuerit. Nam quæ ſubiiciuntur oculis, magis excitare ſolent homines, quàm quæ vel dicuntur, vel ſcribũtur tantùm. Itaque celebratur illud Poëtæ cuiuſdam:

Reſponſio.

Abdi. probat ſignum crucis traditionẽ Apoſtolicã eſſe.

Magis mouent viſa quàm audita vellecta.

Segniùs irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.

Scimus etiã quid ab artis Rhetoricæ ſcriptoribus traditum ſit, vbi docent, qua ratione ſint mentes hominum permouendæ: vbi meminerunt etiam prætextæ Cæſaris, quæ fuerat in foro prolata, quantos ea motus fecerit in animis ſpectantium: quòd veſtis illa ſanguine madens ita repræſentabat imaginem ſceleris, vt non occiſus eſſe Cæſar, ſed tum occidi maximè videretur. Nihil igitur abſurdi ſcripſit Baſilius, cùm docuit, eandem ad pietatem vim habere traditiones non ſcriptas quæ fiunt per ſigna, quàm habẽt ſcriptæ: cùm ipſa nos doceat experientia, quòd ſimplex præſertim & imperita plebecula, plùs perſæpe mouetur ſignis iſtis externis, ſi quando Chriſti crucifixi ſimulachrum oſtenditur, quàm ſi tota paſſionis hiſtoria ex

Euange

Euangeliſta aliquo recitetur. Atqui Brenti, non vobis tantùm magnis Rabinis conſultum Apoſtoli voluerunt, verùm & iis, quorum pars eſt multò maxima, qui ad eam ſapientiæ perfectionẽ, quam vos cõſequuti vobis eſſe videmini, nondum peruenerũt: qui ſimulachris eiuſmodi plus perſæpe, quàm vllis verbis afficiuntur. Huc accedit, quòd eiuſmodi ſigna multùm faciũt ad memoriam rerũ, quarum ſigna ſunt, excitandam. Si ſermo ſit aliquis auditus, facilè excidit: Signum ſubinde repræſentatum oculis, non facilè rei memoriam, quam repræſentat, excidere patitur. Quàm ſit autem hæc obſeruatio neceſſaria, nihil eſt quod multis in præſentia de eo diſſeramus. Nemo cogitur vt ſe cruce ſignet, neque tanquam neceſſarium id cuiquã præcipitur, etiamſi fieri poteſt, vt ſi quis intermiſerit vbi locus poſtulet, quoniam ſecùs de ſe ſuſpicandi præbet occaſionem, non leuiter peccet. Cæterùm ſi quis Epiſcopus aut ſacerdos in vſitatis cæremoniis non adhibet ſignum crucis, ídque prudens facit, peccat grauiter: ſi verò prætermittat ex contemptu, ſicut à vobis fit, multò grauiſſimè peccat: peccat enim in Spiritum ſanctum.

Signa iuuant memoriam.

De traditione precãdi ad Oriẽtem.

Examinat aliam quoque traditionem, vt ad Orientem in precatione conuertamur. Itáne, inquit, putas Apoſtolos ſolicitos fuiſſe ad quam partem mundi faciem noſtram in precatione vertamus, & nõ potiùs vt in ſpiritu & veritate precemur? Primam curam Apoſtolorum fuiſſe, vt in ſpiritu & veritate precari fideles docerent, dubium nõ eſt: ex eo namque vis pendet omnis precationis. Intereà tamen nec illud viſum eſt negligendum, ob certi myſterij ſignificationem, quam ad partem verſos orare nos oporteat. Sed audi quid ea de re ſcripſerit Ioannes Damaſcenus: Non ſimpliciter, inquit, & fortuitò ad Orientẽ adoramus, ſed quia ex viſibili & inuiſibili, id eſt, intellectuali & ſenſibili conflati ſumus natura, duplicem adorationem Conditori noſtro offerimus, vt & mente pſallimus, & corporalibus labiis, & baptiſamur aqua & Spiritu, & dupliciter Domino vnimur, myſteriis participãtes & gratia ſpiritus. Quia igitur Deus eſt lux intelligibilis & ſol iuſtitiæ, & Oriens in ſcripturis nominatur Chriſtus, dedicãdus illi Oriens eſt ad adorationẽ. Nam omne præſtantius magiſque bonum illi offerendum, à quo omne bonum benignè larg

Li. 4. de orthodoxa fide cap. 13

largitur. Dicit autem diuinus Dauid: Regna terræ cantate Deo, pſallite Domino, qui aſcendit ſupra cælum cæli ad Orientem. Et quia dicit ſcriptura: Plantauit Deus paradiſum id Edem ad Oriẽtem, vbi hominem, quem plaſmauit, poſuit, quem tranſgredientem exilio mulctauit, & è regione paradiſi ipſum habitare fecit, ab Occidente videlicet. Antiquam igitur patriam requirentes, & ad ipſam ſuſpirantes Deum adoramus. Iudæis quondam, inquit Brentius, qui adhuc ſub elemẽtis mundi erant, præſcriptũ fuit, vt in exilium eiecti, verterent in precatione faciem ſuam aduerſus Ieruſalem: hoc erat tempus noctis & vmbrarum: nunc poſtquàm nox præteriit, & corpus abſolutum eſt, Apoſtoli ne diei & veritatis præcones, nouas tenebras & vmbras inducerent? Atqui Brenti, meminit huius traditionis antiquior Baſilio Origenes, ex quo pleraque tranſcripſiſſe Baſilius videtur. Meminit hoc etiã vetuſtior Iuſtinus Martyr, qui mouet hanc quæſtionem: Si Deus, cùm fecerit omnia ſecundum naturæ circuitum, eſt omnium Dominus, ideóque Dauid in omni loco ditionis Domini iubet nos celebrare Dominũ: ſimiliter & Apoſtolus in omni loco iubet nos attollere pias manus ad Deũ, cur nos Solis tractum pro venerabili opere & domicilio diuino habẽtes in eum intuemur, dum Deo laudes & preces mittimus: aut quí nam conſuetudinem hanc docuere Chriſtianos? Et ei tandem reſpondet: Quoniam noſtrorũ honorabiliſſima quæque ad Dei honorem ſeponimus, & eſt hominum opinione Solis ortus honorabilior, quàm aliæ partes mundi, propterea tempore precum ſpectamus omnes ad Orientem: quemadmodum dextera manu in nomine Chriſti conſignamus eos, qui hoc ſigno egent, quia honorabilior exiſtimatur quàm ſiniſtra, tametſi ſitu non natura ab ea differt. Sic & ortus tanquàm mundi pars honoratior adorationi Dei deſtinatus eſt. A quibus autẽ orandi morem accepit Eccleſia, ab iiſdem etiam locum accepit, videlicet ab Apoſtolis. Meminit Athanaſius quoque, nam & ipſe quærit, quare nos Chriſtiani adoramus verſus Orientẽ, & Iudæi ad Meridiem? Qui duplicẽ adfert reſponſionẽ, quòd aliter Iudæis, aliter Græcis reſponderi velit: Iudæis, quòd ita nos inſtituerit Spiritus ſanctus per Dauid Prophetam, cùm dicit: Adoramus ad locum, vbi ſtete

Ori. ho. 5. in Nume. Iuſti. quæ. 118

Athan. in quæſtioni. quæſt. 37

ſteterunt pedes tui Domine. Et propheta Zacharias docet nos dicens: Et ſtabunt pedes Domini in monte Oliuarum contra Ieruſalem: Græcis, quòd non quaſi in Oriente circumſcriptus ſit Deus, indè verſus Oriẽtem adoramus: ſed cùm Deus ſit & nominetur lux vera, ob id reſpiciendo ad

Ioan. 1 lucem creatam, iam non quidem illam ipſam, ſed factorẽ eius adoramus, videlicet ex lucidiore elemento ipſum, qui eſt ante omnia elementa & ante omnia ſecula, illuſtriſſimum Deum honorantes. Tertiam adfert reſponſionem pro fidelibus, quam etiam ei capiti, ex quo ſibi Brentius hæc excutiẽdą ſumpſit, Baſilius inſeruit. Hac, inquit, de cauſa beatiſſimi Apoſtoli fecerunt, Chriſtianorum Eccleſias intendere verſus Orientem, vt ad paradiſum reſpicientes vnde cecidimus, ſcilicet ad veterem patriã & regionem noſtram, petamus Deum & Dominum noſtrum reducere nos illuc vnde eiecti exulamus. Ad Auſtrum verò intendere Iudæis Prophetæ præceperunt, quòd ex Auſtro quò ad Iëruſalem, ſcilicet ex Bethlehem naſciturus

Lib. 2. *De ſermone in monte.* erat Dominus: ideò dixit Propheta, Deus ab Auſtro veniet. Meminit & Auguſtinus huius traditionis. Cùm ad orationes, inquit, ſtamus, ad Orientem conuertimur, vnde cælum ſurgit, non tanquàm ibi ſit Deus, & quaſi cæteras mundi partes deſeruerit, qui vbique præſens eſt, non locorum ſpaciis, ſed maieſtate potentiæ: ſed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem ſe conuertere, id eſt, ad Dominum, cùm ipſum corpus eius quod eſt terrenum, ad corpus excellentius, id eſt, ad corpus cæleſte conuertitur. Vides quemadmodum & Athanaſius, & qui fuit Apoſtolorum temporibus proximus Iuſtinus Martyr, ſicut alias pleraſque, quas omnibus quidem facere neceſſe

Vbi ſuprà. eſt, inquit Origenes, nec tamen ratio rerum omnibus patet, ſic & hanc traditionem Apoſtolorum eſſe docuerunt, & eius rationes aſſignarunt.

Obiectio Brentij. *Ioan.* 4 Sed demus, inquit, etiam hanc prædicationẽ eſſe Apoſtolicam. Quid? Habebítne ad pietatem hanc eandẽ virtutem, quam habet illud quod ſcriptum mandatum eſt, Oportet Patrem in ſpiritu & veritate adorari? Quod eſt hoc genus quæſtionis? An cõtulit aliquando Baſilius orationem ad Orientem, cum Chriſti præcepto, quo vult nos

Reſponſio. in ſpiritu & veritate Deum adorare? Quis autem de eo dubitat

dubitat, etiamſi totos dies aliquot ad orientē ſpectemus, nec vllum orandi finem faciamus, niſi tamen in ſpiritu & & veritate precati fuerimus, & oleum (quod aiunt) & operam nobis perituram. Non itaque cum hac ſcriptura parem vim habet traditio, ſed cum illa potiùs, qua iubemur, quæ ſurſum ſunt quærere, qua iubemur ad cæleſtem illam patriam vnde excidimus, anhelare. Quod igitur illa ſcriptura nos monet, ad hoc nos excitat ab Apoſtolis nobis tradita cæremonia. Quærit iterū Brentius. Quid? Peccâtne aduerſus Deum, qui in precatione ſua verterit ſe potiùs ad meridiē & ſeptentrionem, quàm ad orientem? Certè ſi eſſet traditio Apoſtolica, quæ eandē haberet vim ad pietatem cum iis, quæ ſacra ſcriptura mandat, fieri non poſſet, quin eſſes peccati reus, ſi te aliò quàm ad Orientē in precibus tuis verteres. Atqui ſi diligēter excuſſeris, quæ ſcribuntur ab Athanaſio, non fuit hæc eorum intentio, vt omnes preces ab hominibus ad Orientem verſis fierent, ſed publicè tantùm, hoc eſt, vt templa ædificarētur fronte ad Orientem conuerſa, vt eò ſe quoque, cum publico totius Eccleſiæ miniſterio fungitur Sacerdos, orans conuerteret. Quare nihil peccat, ſi quis priuatim orās, aliò ſe vertat, quàm ad Orientem. Quin & altaria, in quibus publicū fit ſacrificium, & ad Auſtrum, & ad Boream verſa nonnunquàm vidimus: qua in re ſi quid erratum eſt imprudentia, veniale peccatum eſt, ac diſſimulatur non rarò. Cæterùm vt frons templi verteretur aliò quàm ad Orientem, nō temerè quenquam vidiſſe putamus. Quamobrem quòd in orbe vniuerſo, quàm longè quámque latè propagata eſt fides Chriſtiana, tanto conſenſu videmus in omnibus terris obſeruari, quis eſt, qui traditionem hanc Apoſtolicam eſſe dubitare queat? In quam nihil à vobis peccatur Brenti. Nam vos tantùm abeſt vt ædificanda vobis eſſe templa putetis, ex quo tempore quinti veſtri Euangelij lux vobis affulſit, vt etiam ea, quæ ſunt à Patribus veſtris ædificata, partim euerteritis ipſi, partim in ſolitudinē redacta, ſponte ſua ruere paſſi ſitis, partim etiam in priuatas ædes, inque ſtabula cōuerteritis. Sed ſi quis tamen ſit qui templū ædificare velit, fronte verſus Occidentem conuerſa in deſpectum traditionis huius Apoſtolicæ, eum in Spiritum ſanctum peccaturum, certum eſt & indubitatum: neque

Coloſſ.3

Heb.13

Publicæ preces & structura tēplorum ver ſus Orientē fiunt ex traditione.

Irreuerētia ſectariorum in templa.

Sataniſtæ, qui omittunt ex cōtēptu traditionē Apo-

videó

Sloi'cam, peccant in Spiritũ ſanctum.

video,quo poſſit alio peccatum hoc,quàm Sathaniſmi nomine rectiùs appellari.Sathanam enim Hebræi vocant, quem aduerſarium Latini: Aduerſari autem ei, quod ab Apoſtolis traditum, tam eſt vnanimiter ab omnibus per orbem Chriſtianum vniuerſum in Eccleſia Dei totis mille quingentis annis ſemper obſeruatum, quid eſt aliud, quàm Satanam agere:cuius non aliud eſt ſtudium, quàm vt ob hoc ipſum pleraque reiiciat, quòd ea videt tanto Chriſtianorum omnium conſenſu obſeruari.Sic ferè fecit ille veſter, qui ſe plurimum ſalis cum Satana comediſſe gloriatur:qui pleraque,quàmuis eſſe laudanda ſciret,non aliam tamen ob cauſam à ſuis reſpui voluit, quàm quòd autoritate Conciliorum ſancita, ſummóque totius orbis conſenſu recepta eſſent ab omnibus & approbata. Quam enim ille cauſam habet, quamobrem calicem dari Laicis tantoperè nonnunquam exigat? Num quia de neceſſitate ſalutis eſſe putat,vt ex eo bibant omnes.Atqui non vno ex loco illius colligere licet, longè aliam ipſius eſſe ſententiam, ſed quoniam illius vſu fuit à Patribus in Concilio congregatis interdictum, ea ſola viſa eſt illi cauſa legitima,quamobrem eum reſtituẽdum omninò Laicis eſſe cenſeret.Quin etiam ſi quo caſu,inquit, Conciliũ ſtatueret,minimè omnium nos vellemus vtraque ſpecie potiri, imò tunc primum in deſpectum Cõcilij vellemus aut vna aut neutra, & nequaquàm vtraque potiri, & planè eos anathema habere, quicunque autoritate talis Cõcilij potirentur vtraque.Sic & alio loco de Confeſſione ſcribens: Fidele,inquit,conſilium meum eſt, vt homo Chriſtianus tempore quadrageſimæ & Paſchatis non confiteatur, nec ad Sacramentum accedat:& cogitet ita,Ecce quando hoc præcepit homo,Papa ſcilicet,ob idipſum non faciam:& ſi non præcepiſſet,vellem facere.Faciam autem alio tempore,quo non præcepit,quãdo & quòmodo mea libera voluntas me tetigerit. Et iterũ alio loco:Videns quæ eſſet Eccleſia,quæ determinaſſet in altari nõ eſſe verũ panem verúmq; vinum, ſed ſola accidẽtia, nempe Thomiſtica, hoc eſt,Ariſtotelica,audacior factus ſum,& ſtabiliui tãdẽ conſcientiã meã ſententia priore, eſſe videlicet verũ panem,verumq; vinum,&c. Simile quiddam ſcribit etiam de eleuẽtione Euchariſtiæ. Ad hunc modum decretis & trad

Luther.docet ex contemptu peccare in Eccleſiam.

Luther. in lib. de formula Miſſa.

Idẽ de Confeſſ.par.3 parag.14

Luther. de Capt.Bab. cap.de Euchariſtia.

Idem in libello, quem inſcripſit: Breuis con-

traditionibus Eccleſiæ repugnare,& ob hoc ipſum eas aſpernari,quia ſic viſum fuit Eccleſię &Spiritui ſancto hoc eſt idololatriæ ſcelus admittere,hoc eſt in Spiritum ſanctum peccare,hoc eſt hominem exuere,& Satanam induere.Et qui tali ſunt ingenio præditi , non alio ſibi magis appoſito nomine poſsũt appellari,quã ſi vocẽtur ſataniſtę.

Feſſio de Euchariſt.

Sataniſtæ qui.

Ad tertiam traditionem Brentius aggreditur, quæ eſt ter immergere hominem in Baptiſmo: de hac etiam re extat Canon inter eos,qui Apoſtolorum nomine circumferuntur:Si quis Preſbyter,aut Epiſcopus non trina immerſione vnius myſterij,ſed ſemel emergat in baptiſmate,quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini, deponatur.Mirabor,ſi ſeriò cogitare potes hanc traditionem ab Apoſtolis ipſis profectam eſſe. Baptizantur vno die Pentecoſtes ter mille homines:ſi ergo Apoſtoli neceſſe habuerunt iuxta ſuam ipſorum traditionem ſingulos ter immergere,num exiſtimas vno omnes die baptizari potuiſſe?Sed fortaſsè hæc eſt cauſa,quia dies tum longiores fuére quàm circa brumam.Quo tempore ter mille homines baptizauerunt Apoſtoli,nondum hoc ab illis traditum fuerat:quòd ſi maximè traditum etiam fuiſſet,non habere tamen legem,ſed facere legem rectè dicitur neceſſitas,& quod aliàs licitum non eſſet, ſæpè neceſſitate cogente fit licitum. Quod multis exẽplis docere poſſumus, verùm non eſt præſentis inſtituti longiùs in iis immorari.Chriſtus ipſe,quibus dixit, vt euntes docerent & baptizarent ? Certè Apoſtolis, non Laicis. Quoniam tamen vnicum hoc eſt Sacramentum neceſſitatis , ſine quo nemo ſaluus fieri poteſt,etiamſi contrarium Caluinus cum ſuis ſentiat:contra Chriſti,ſicuti alicui videri poſſit,inſtitutionem permiſſum eſt Laicis,neque viris magis quàm fœminis,ſi quando mortis periculum inſtat,baptizare. Adeo verum eſt,quòd omnes traditiones vni militent charitati.Nam etſi requirit hoc ordo,requirit ipſius Chriſti inſtitutio vt non baptizet niſi ſacerdos,tantum tamen valet charitas,quæ finis præcepti eſt,ad quam ſolam omnia vel Chriſti,vel Apoſtolorum & Eccleſiæ totius inſtituta referuntur,vt quoties id proximi ſalus flagitare videtur, non quod inſtitutum eſt,ſed quod charitas exigit, id ſpectemus potiſſimùm:cùm certum ſit & indubitatum, nihil

De traditione trinæ immerſionis circa Baptiſmum.

Canon Apoſt.

Reſponſio.

1.quæſt.1 Remiſſionem.

Neceſſitas non habet, ſed facit legem.

Marc. vlt.

Caluinus Baptiſmi neceſſitatẽ negat.

Legiſlatoris magis quã legis ſpectãda mẽs iuxtà ſcholaſticos.

Vincentius ſpeculi moralis parte 10. diſt. 26

Thom. 22 queſt. 147 ad tertium. In 4. ſententia. diſt. 15 quaſ. 3. artic. 1

Panormit. ſuper 3 Decretal. de obſeruatione ieiunij.

vel à Chriſto, vel ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus eſſe traditum, niſi quod pertinet ad ſalutem fidelium. Annotarũt hoc etiam ij, quos vos habetis ludibrio Brẽti, ſcholaſtici Doctores, qui volunt in eiuſmodi, nõ tam legem ipſam, quàm legiſlatoris intẽtionem ſpectari. Sic enim loquitur ea de re Vincẽtius Beluacẽſis, qui fuit Monachus ordinis Prædicatorum: Legiſlatoris intentio non eſt, vel eſſe non debet in condendo ius aliquod poſitiuum, obligare homines ad illius iuris obſeruantiam, habentes cauſam legitimam, vel etiam rationabilem non obſeruandi. Præcepta enim, quæ per modum ſtatuti communis ponuntur, non eodem modo omnes obligant, ſed ſecundum, quod requiritur ad finem, quem legiſlator intendit. Cuius autoritatem ſi quis tranſgrediendo ſtatutum contemnat, vel hoc modo tranſgrediatur, quòd impediatur finis, quem legiſlator intendit, talis tranſgreſſor peccat mortaliter. Si autem ex aliqua rationabili cauſa quis præceptum nõ ſeruat, præcipuè in caſu, in quo ſi legiſlator adeſſet, non decerneret eſſe ſeruandum, talis tranſgreſſio non conſtituit mortale peccatum. Quæ totidẽ verbis repetit in ſua ſumma Thomas Aquinas, cuius etiam alio loco ſunt hæc verba: Præcepta iuris poſitiui magis obligant ex intentione legiſlatoris, quàm ex ipſis verbis, & ideo tranſgreſſor talis præcepti magis eſt reputandus, qui obuiat intentioni legiſlatoris, quã qui deuiat ab aliquo in legis obſeruatione ſecundum textum verborum. Intentioni autem legiſlatoris obuiat, qui ex contemptu, vel ſine aliqua rationabili cauſa ordinationem non ſeruat. Qui verò in caſu in quo probabiliter credi poſſet, ſi legiſlator adeſſet, quòd eum obligare non vellet, à verbis legis deuiat, intentioni legiſlatoris non obuiat, nec reputandus eſt ſtatuti tranſgreſſor. Non diſſimilia ſcribit Abbas Panormitanus, & alij nonnulli. Quamobrem cùm certum ſit, Apoſtolorum intentionem non fuiſſe, vt cuiuſquam ſalus negligeretur, quam abſque Baptiſmo conſequi nemini licet, ſicubi magna eſt baptizandorum frequentia, & eſt in mora periculum, non ſolam hanc traditionem, verùm & ipſius Chriſti inſtitutionem, qui Sacerdotibus tantùm baptizandi poteſtatem feciſſe videtur, ſicubi eorum copia haberi non poteſt, rectè licet intermittere. Quàmuis enim à verbis legiſlato

giſlatorum nonnihil diſcedatur, nihil tamen contra eorum intentionem fieri videtur.

Proſequitur Brentius: Paulus ad Timotheum & Titum ſcribens commemorat dotes,quibus is qui Epiſcopatu dignus eſt,ornatus eſſe debet.Nō præfractus,inquiens, non iracundus,non vinoſus,non percuſſor, non turpiter lucro deditus:ſed hoſpitalis,bonarum rerum ſtudioſus, & quæ ſequuntur.Quòd ſi is Epiſcopus, qui tantùm ſemel eum, qui baptizatur, mergit,meretur ab Epiſcopatu deiici, an non debuiſſet Paulus in hoc virtutum Catalogo addere,mergens eum,qui baptizatur, non ſemel tantùm,ſed ter?Satis hæc iocularitet Brenti, ſed ſic eſt ingenium veſtrū. Atqui ſi quis præfractus nō eſt,is facile parét maiorū inſtitutis:itaque ſatis Paulo fuit hoc vno verbo rem denotaſſe.Subiicit Brentius? Iam ſi hoc eſt Apoſtolicum decretum,cur poſteri mutarunt,an nón Apoſtolica decreta ἄγραφα eandem habent vim,vt vos aſſeritis, cum iis quæ ſunt ἔγγραφα,ideóque debent eſſe inuiolata? Sic Gregorium ſcripſiſſe teſtatur Thomas:Reprehenſibile eſſe nullatenùs poteſt,infantem in Baptiſmate vel tertiò vel ſemel immergere:& quidem addit decretum Concilij Toletani,in quo ita ſcribitur: Propter vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum ſimplam teneamus Baptiſmi immerſionem.Sed ſi ter immergere eſt Apoſtolica traditio,reprehendatur,aut damnetur ſchiſma ſeu hæreticum dogma prædicatione potiùs verbi Dei, quàm mutatione traditionis Apoſtolicæ,quæ cùm Chriſtus dixit:Qui vos audit,me audit,debet eſſe ſacroſancta. Quærit Brentius: Cur mutârunt poſteri decretum Apoſtolicum? Quis autem prohibebit, quò minùs & nos viciſſim ab eo quæramus,cur ipſi mutârunt Apoſtoli Decretum Chriſti? Chriſtus decreuit, vt baptizarent in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, ſancti Apoſtoli baptizauerunt in nomine ſolius Ieſu. Cur mutauerunt poſteri decretum de baptizando? cùm in pleriſque locis perfundantur modò vel aſpergantur, non autem baptizentur? Cur mutarunt aliud decretum de docendo? Quis enim eſt qui doceat, aut docere poſſit infantes, priuſquam baptizentur?Quam igitur illæ ſcriptę vim habuerunt eandem vim habet hæc non ſcripta traditio. Et tamen quam

1. Tim.3
Tit.1
Obiectio Brētij iocularis.
Reſponſio
Greg.lib.1 epiſt. 41. in Regiſtro.
Tho.part.3. quæſt.66 art.8
Cap.5
Luc.10
Matth 28
Apoſtoli mutarunt Decreta Chriſti.

Conc. Tol. cap. 5 quærit cauſam, adfert ipſe Brentius ex decreto Concilij Toletani quarti, quod Gregorij Pontificis autoritate potiſſimùm nititur. Sic enim habent verba decreti ante nongentos annos lati, Beatæ memoriæ Gregorius Romanæ Eccleſiæ Pontifex, qui non ſolùm partes Italiæ illuſtrauit, ſed & longè exiſtentes Eccleſias ſua doctrina perdocuit, efflagitante ſanctiſſimo Leandro Epiſcopo de hac Hiſpaniæ diuerſitate, quid potiùs eſſet ſequendum, inter cætera reſcribens ei, ſic ait: De trina verò merſione baptiſmatis nihil reſponderi verius poteſt, quàm quod ipſi ſenſiſtis, quia in vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem quòd tertiò mergimus, triduanæ ſepulturæ Sacramenta ſignamus, vt dum tertiò infans ab aqua educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd ſi quis fortè etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neque ad hoc aliquid obſiſtit baptizando ſemel in aquis mergere: quia dum in tribus perſonis vna ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenùs poteſt, infantem in Baptiſmate vel ter, vel ſemel immergere: quãdo & in tribus merſionibus perſonarum trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed ſi nunc vſque ab hæreticis in baptiſmo infans tertiò mergebatur fiendum apud vos eſſe non cenſeo, ne dum merſiones numerant, diuinitatem diuidant, dúmque quod faciebant, faciunt, morem veſtrum ſe viciſſe glorientur. Ex huius itaque ſententia decretum hoc tulerunt Patres in illo Concilio congregati, cuius tu meminiſti. Intereà tecum reputa Brenti, quanta cum honoris præfatione nominetur à Patribus iſtis Gregorius, quem vos mirè exagitatis: pręcipuè *Gregorius inuiſus ſectariis.* verò impurus ille Vergerius tuus, quibus conuitiorum plauſtris in hominem hũc & ſanctitate & doctrina conſpicuum non inuehitur? Sed & illud conſidera, quòd iuſta fuit illis cauſa viſa, quamobrem ab Apoſtolica traditione diſcederent, ne quid habere cum hæreticis commune viderentur. Neque ſatis fore iudicarunt, ſi prædicatione verbi Dei iuxta cõſilium tuum ſchiſma damnaretur, ſed hac inſuper traditionis mutatione magis id animis hominum infigere libuit: efficaciùs enim res imprimitur, quando cũ prædicatione ſignum etiam aliquod concurrit.

Brẽtius ite Proſequitur Brentius: Agite dum autem, ſit ſanè certum

hanc eſſe Apoſtolicam traditionem non ſcriptam,num parem habebit vim ad pietatem cum iis, quæ ſcripto ſunt mandata? Baptiſmus ipſe diligenter eſt nobis in Scriptura cõmendatus,num ergo tantum peccabit is,qui in baptiſmo hominem non ter immergit,quantum ille qui hominem Baptiſmum legitimè petẽtem,omnino baptizare recuſat? At hoc neceſſariò ſequetur,ſi traditiones nõ ſcriptæ eandem habent vim ad pietatem, quam habent ea quæ ſcripto ſunt mandata,quis autem hoc diligenter admonitus ſentiat? Quare hęc de trina immerſione traditio,aut non eſt Apoſtolica:aut ſi eſt,pertinet tantùm ad pædagogiam,quæ ſit liberrimæ obſeruationis,& quauis oportunitate mutabilis. Videmur ad hæc iam antè reſpondiſſe. Non fuit ea mens Baſilij,quòd cæremoniam hanc cum Baptiſmo,quod eſt vnum omnium maximè neceſſarium Sacramentum,parem vim habere diceret,cùm abſque cæremonia hac ſaluum hominem fieri poſſe conſtet,abſq; Baptiſmo verò nulla ſit ſpes ſalutis. Cæterùm quod ſcriptum eſt,tertio die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe,cum eo parem vim habet hæc traditio. Nam ſicut à Leone Magno, & à Ionne Damaſceno legimus annotatum, ſepulturam triduanam imitatur trina dimerſio: & ab aquis eleuatio, reſurgentis inſtar eſt de ſepulchro. Quod itaque dictum eſt à Paulo: Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complanati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Quod his verbis Paulus ſcripſit,hoc expreſſit iſta non ſcripta traditio, parémque cum hac ſcriptura vim habet:cum Baptiſmo autem parem vim non habet. Nam & abſque hac cæremonia conſtat Baptiſmus, quam eſſe mutabilem non negamus,ſed non pro cuiuſuis tamen libidine mutabilem.

rum aduerſus dictam traditionẽ.

Reſponſio

Leo epiſ. 4. cap.3

Damaſ. li. 4.cap.10

Roma.7

Abſoluit tandem Brentius cenſuram ſuam in Baſilium: nunc incipit in Epiphanium quoq; cẽſorem agere,ac profert quidem hæc eius verba: Quòd oportet & traditione vti,nõ enim omnia à diuina ſcriptura accipi poſſunt. Subiicit Epiphanius,quæ reticet Brentius: Aliqua in ſcripturis,

Epiph. hæreſi.61

aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemad modū dicit S. Apoſtolus: Sicut tradidi vobis. Er alibi: Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſiis. Et, Si continetis, niſi fruſtrà credidiſtis. Quàm pulchrè verò cum Baſilio concinit Epiphanius? Cuius tu ſententiam hanc Brenti quandoqui dem nō oppugnas, quàmuis à teipſo prolata ſit, in eam id partem accipimus, vt à priore tua ſententia diſceſſiſſe te credamus, qua ſic omnē doctrinam nobis ad verā & perpetuā ſalutem neceſſariam in ſacra ſcriptura cōtineri docuiſti, nihil vt prætereà requirēdum eſſe putares. Quod ſi ita eſt, gratulamur tibi, quòd nōnihil de tua pertinacia remiſeris, erroreq; tuo correcto, concedendum aliquid eſſe veritati putaueris. Nūc de traditione, quā oppugnas, videamus. Excutit enim cenſor noſter illa verba Epiphanij, Tradiderunt ſancti Dei Apoſtoli peccatū eſſe poſt decretam virginitatē ad nuptias cōuerti: Et vt veriſimile faciat hanc eſſe Apoſtolicam traditionem, allegat ſimilem doctrinam ex Paulo de viduis: Iuniores viduas, inquit Paulus, reiice: cùm enim laſciuire cœperint aduerſus Chriſtū, nubere volunt, habētes condemnationem, quòd primam fidem reiecerint. Expendamus igitur, num hæc traditio ſit Apoſtolica. Affirmat quidem Epiphanius, eam eſſe Apoſtolicam, & iudico eum tam bonum, tam pium virum, vt hac aſſeueratione non voluerit Eccleſiam Domini ſciēter fallere: ſed cùm non fuerit admodum vicinus temporibus Apoſtolorum, cogito multa ad eum publica, ſed incerta fama nomine Apoſtolorum relata eſſe, quæ fortaſſis alij de Apoſtolis, vt eſſent plauſibiliora, cōfinxerunt. Non cupit Epiphanius abs te laudari Brenti. Nam etiamſi tu ſecùs de illo ſentires, nos tamen ex Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptoribus didicimus, eum inſigni fuiſſe pietate præditum. Sed ei doctrinæ quoque laudem non mediocrem, variarum linguarum peritiam, & multiiugam lectionē tribuunt Hieronymus & Auguſtinus. Quinclamāt hoc ipſi libri quos edidit, fuiſſe virum longè doctiſſimum. Quò minùs ferēdus es tu, quòd ab eo, quem bonum & pium virum eſſe fateris, quem eruditionis laude quoq; celebrem fuiſſe negare non potes, in eo diſſentire nō dubitas, in quo ipſe cum Eccleſia conſentit vniuerſa. Cæterùm quas tu conjecturas adfers, quamobrem traditionem hanc Apoſtolicam

1. Cor. 11
1. Cor. 14
Brent. examinat Epiphanij verba.
1. Tim. 5
Reſponſio.
Socra. li. 6. cap. 10
Zoſo. li. 7 cap. 26
Laus Epiphanij.
Hieron. de viris illuſt. & li. 2. contra Ruffi.
Augu. de hæreſibus.

ſtolicam non eſſe dicas? Non fuit admodùm vicinus temporibus Apoſtolorum. Quid autem, viciniórne tu? Certè mille ducentis annis te præceſſit. Potuit hæc incerta fama cognouiſſe. Quid ſi cognouit ex certa lectione grauiũ & fide dignorum autorum, in qua diligenter eum verſatum fuiſſe, teſtis eſt etiã aduerſarius eius Ruffinus: Scribit, ais, Euſebius de Clemente, quòd ſignificauerit quædã à preſbyteris, id eſt, à ſucceſſoribus Apoſtolorum voce ſola ſibi tradita eſſe. Quod ergo preſbyteri, hoc eſt, vt Euſebius ipſe interpretatur, ſucceſſores Apoſtolorum tradiderunt, fieri poteſt, vt pro ipſorum Apoſtolorum traditione vulgatum fuerit. Magis autem fieri poteſt, vt hoc falſum ſit, quod opinaris tu. Nam preſbyteros illos non eſt veriſimile tam fuiſſe vanos, vt maximè ab illis aliquid eiuſmodi profectum fuerit, vt aliis ſub Apoſtolorum nomine traderent, quæ ab ipſis non accepiſſent. Incipit iam de traditione iudicare, num ſit Apoſtolici Spiritus. Non eſt certum, inquit, quòd temporibus Apoſtolorum fuerit tale genus vouendæ aut definiendæ, vt Epiphanius loquitur, virginitatis, quale eſt vſitatum apud Monachos. Tibi certum non eſt Brenti, ſed nobis certum eſt, qui legimus hęc apud Apoſtolorum æquales, apud eos qui Chriſtum vidiſſe, ex numero ſeptuaginta duorum Diſcipulorum fuiſſe, & cum Apoſtolis conſuetudinem habuiſſe creduntur. Quorum vnus Abdias, qui res geſtas Apoſtolorum conſcripſit, quibus ipſe præſens intererat, & ex magna parte teſtis fuit oculatus, de Matthęo ſcribit, quòd Iphigenia filia defuncti Regis Aethiopiæ ſacrum velamen acceperat de manu eius, præpoſita iam virginum, inquit, ampliùs quàm ducentarum. Audi verò, quæ fuerit Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ hac ipſa de re, de qua ſermo nobis nunc eſt, ſententia. Docuit is, aliqua opera ſic mala eſſe, vt non per naturam mala ſint, ſed per intemperantiam noſtram. Nam ſi præſumat Sacramentorum myſteria ſumere is, qui nondum eſt cæleſti aqua perfuſus, rem bonã cõuertit in crimen, & inde reatũ æternæ pœnæ incurrit; vnde à reatu æternæ pœnæ potuerat liberari. Ita & nuptiarũ bona, cùm à Deo benedicũtur coniugia, à Deo ſanctificentur, ac per Sacerdotũ benedictiones à Deo ſpecialiter conſecrentur, videntur aliquibus aliquã habere diuinæ indi-

Ruff. in inuectiua contra Hieronymum.

Euſeb. li. 6 cap. 13

Reſponſio

An votũ virginitatis fuerit in vſu tempore Apoſtolorum.

Abd. lib. 7. apoſt. hi.

Matth. Euãgeliſt.

Homicidium aliquando laudabile. gnationis offenſam, Ac paucis interiectis: Videte filioli & fratres, inquãtùm ſermo noſter proruperit, vt etiam homicidium bonum poſſe fieri probaremus, cùm hic occiditur, qui ſi non eſſet ipſe ſolus occiſus nocens, multos potuiſſet occidere innocentes. Sicut eſt occiſus Golias, & ſicut eſt occiſus Siſara, ſicut occiſus eſt Aman, ſicut eſt truncatus Holofernes, & ſicut deniq; ſunt occiſi cum laude, qui veſtris ſedibus inimicabantur & regnis. Sic ergo & matrimonia dum copulantur, boni operis honeſtate ornantur, ſi ſanctè, & iuſtè, & integrè, & irreprehenſibiliter copulentur. Nam ſi hodie deſponſatam regis, ſeruus regis vſurpare audeat, non ſolùm offenſam, ſed etiam crimẽ tam grãde incurriſſe dignoſcitur, vt meritò viuens tradatur flammarum incendiis: Non ideo quidem, quia duxerit vxorẽ, ſed quia ſponſam ſui regis accepiſſet. Ita etiam tu, ô fili chariſſime Rex Hirtace, ſciens Iphigeniam filiam Regis deceſſoris tui ſponſam Regis cæleſtis effectam eſſe, & ſacro velamine conſecratam, quomodo quæſo poteris ſponſam potentioris te tollere, & tuo eam matrimonio copulare? Audis hîc Brenti, Virginem Chriſto dicatam, audis de manu Matthæi ſacrum velamen accepiſſe, audis præpoſitam Virginum plùs quàm ducentarum fuiſſe, audis quantũ crimen incurrat, qui ſponſam cæleſtis Regis effectam, ſacroq; velamine conſecratam, tollere, matrimonioque ſuo copulare fuerit auſus? quod ab idolo veſtro Iſlebiẽſi, quod ab Oecolampadio, quod à Pellicano, quod à Bucero ter marito, quod ab aliis veſtris non paucis factitatum eſſe non ignoras. Audis, qualem contra vos non quiuis homo, ſed Apoſtolus & Euangeliſta Chriſti ſententiam tulerit? quæ ſi quis eſſet apud vos reſiduus Dei timor, meritò vos cõmouere deberet. Quoniam verò ſcriptum eſt, quòd in ore duorum aut trium teſtiũ ſtet omne verbũ, adhibebimus & alium teſtem huius ęqualem. Marcialis hic eſt Lemouicenſis Epiſcopus, vnus & ipſe è 72. Chriſti diſcipulis, qui ſcribens ad Toloſanos: Virgo, inquit, Valeria ſponſa Regis terreſtris, ſed meliùs ſpõſa Regis cæleſtis, quæ per meã prædicationẽ Virginitatẽ mẽtis & corporis deuouerat, &c. Audis & hîc, quòd Virgo Deo virginitatẽ deuouerit, quodq; fecerit hoc prædicatione S. Marcialis: qui nũquã id auſus fuiſſet prædicare, niſi traditum

Hæretici ex Monachis mariti facti hac ætate.

Deut. 19
Matt. 18

Marcial. Cap. 8

ditum ab Apoſtolis accepiſſet. Sufficiúntne tibi duo teſtes hi? Lex quidem plures non requirit, ſed ſi tu contentus iis non es, tertiũ producemus, & ipſum Apoſtolorũ æqualem Philonem Hebræum. Meminit & is grandęuarum virginum, non coactæ caſtitatis, ſicut apud Græcos quædam ſunt Sacrificulæ, ſed ſpontè continentium amore ſapientiæ. Vis & quartum? Fuit Ignatius à Petro tertius Epiſcopus Antiochiæ: Hortatur ille Virgines, vt agnoſcant, cui ſe conſecrauerint. Quin & in Actis Apoſtolorum fit mentio quatuor virginum Philippi filiarum, quarum duas in virginitate conſenuiſſe narrat apud Euſebium Polycrates. Ephe. Epiſcopus, & ipſe temporibus Apoſtolorum vicinus. Vides iam, quòd etiam Apoſtolorum temporibus non defuerint virgines, quæ Deo virginitatem ſuam deuouerent. Sed neq; viduæ idem inſtitutum vitæ profeſſæ, quas ſuo tempore Nonnas fuiſſe vocatas, ad Euſto. ſcribit Hierony. de quibus eſſe videtur locus hic Pauli, quem tu mirabiliter torques. Sed præſtat verba tua ponere.

Philo de vita cõtemplatiua.

Ignat. epiſto. 12

Actu. 21

Euſeb. li. 3 cap. 31

Viduæ profeſſa olim cælibatum.

Nam quod Paulus, inquis, de viduis ſcribit, non loquitur de Nonnabus, ſed de mulieribus, quæ orbatæ viris, tradebant ſeſe in miniſterium pauperum Eccleſiæ: idque ea tantùm fide & promiſſione, qua ſolent ancillæ ſeſe in miniſteria dominarum tradere. Nec cùm dicit eas reiicere primam fidem, intelligit monaſticum genus vouendi, cùm nondum tale votum fuerit: ſed intelligit fidem in Chriſtum, quàm in Baptiſmo dederant: eæ enim laſciuæ viduæ, de quibus Paulus ſcribit, poſtquàm ſaginatæ eſſent facultatibus Eccleſiæ, & metuerent, ne ſi nuberent, inferiori loco, quàm anteà inter Chriſtianos haberentur, maluerunt à Chriſtianiſmo prorſus ad Ethniciſmum deficere, quàm inter Chriſtianos contemptiores eſſe. Hoc ſignificat Paulus, cùm dicit eas laſciuiſſe aduerſus Chriſtum, & conuerſas eſſe ad Satanam. Cùm igitur non ſit certum, quòd tale genus vouendæ virginitatis aut viduitatis fuerit temporibus Apoſtolorum vſitatum, quale nunc eſt monaſticum, non poteſt etiam certũ eſſe, quòd hæc traditio decreta virginitate ſit verè Apoſtolica. Eſtne hoc interpretari ſcripturas Brenti? Quid autem eſt obtorto collo (quod aiunt) in quam velis tu ſententiam eas pertrahere, ſi hoc non eſt? Ne per ſomnium quidem cogi-

Brētius de loco Pauli 1. Tim. 5

Reſponſio.

tare Paulo venit in mentem vnquàm ea, quæ proferuntur abs te: ſed neq; contextus orationis patitur, is vt ſenſus verborum ſit, quem elicere tu conaris. Tum autem, eſt ne quiſquam veterum Orthodoxorum, qui Pauli verba hæc ad eundem nobis modum interpretetur? Totis mille quingentis annis non puto fuiſſe quenquam, non modò priſcorum, verùm ne recentiorum quidem Theologorum, præter vos quadraginta his annis natos, qui ſic ea putaret intelligenda. Reuerà conſultò facitis Brẽti, quòd tantoperè traditiones oppugnatis, quòd veterum ſimul & recentium ſcriptorum, qui vos præceſſerunt, omnium autoritatem eleuatis, quòd nihil præter ſcripturas eſſe recipiendum aſſeueratis: verùm ita, penes vos vt ſolos eas interpretandi ſit autoritas. Intereſt veſtrà plurimum, vt hoc quàm plurimis perſuadere poſsitis. Nam ſola hæc eſt, & non alia ratio, qua quicquid vultis, obtinere queatis. Nam ſi quid habebit momenti priſcorum autoritas, ſi quid valebit ſenſus horum Pauli verborum per illos nobis traditus, receptus tot ſeculis Eccleſiæ, ſi quid totius vſus, denique ſi verum erit, quod dicitur, Optima ſcripturarum interpres eſt conſuetudo, iam quidem cauſa nobis eſt perorata, cùm quod vel verbo reſpondere nobis queatis, omnium ſeculorum Orthodoxis nobiſcum facientibus, & ab hac interpretatione veſtra diſſentientibus habere nihil poſsitis. Sin autem illud valebit, quod vos vultis, nihil recipiatur præter ſcripturas, & penes vos ſolos certa fuerit autoritas eas interpretandi, vt quemcunq; ſenſum earum attuleritis ab eo nobis diſcrepare fas nõ ſit, veſtra nimirum eſt victoria. Quid autem Brenti? ſi ne ij quidem, qui veſtræ farinæ ſunt, in horum Pauli verborum interpretatione vobiſcum conſentiunt? Nam quod negas tu de Nonnabus Paulum hæc dixiſſe, concedit Caluinus veſter. Sic enim loquit᷑: Ego verò illis minimè nego, viduas, quæ ſeſe, ſuáſque Eccleſiæ operas addicerent, perpetui cœlibatus legem ſimul ſuſcepiſſe, non quia in eo religionem aliquam ſtatuerent, vt poſteà fieri cœptum eſt, ſed quoniã niſi ſui iuris, & iugo maritali ſolutæ, functionẽ illam ſuſtinere nõ poſſent. Quòd ſi data fide ad nouas nuptias reſpectarẽt, quid hoc erat aliud, quàm Dei vocationem excutere? Non igitur mirum, quòd talibus deſideriis laſciuire in Chriſtum

Quo conſilio Sectarij ſcripturas ſolas vrgeant.

Calui. capit. 4. inſtitutionis religionis ſuæ ſectio. 19

Chriſtum eas dicit. Poſteà verò amplificandi cauſa ſubiungit, Adeò ipſas, quod Eccleſiæ pollicitæ ſunt, non præſtare, vt primam quoque fidem in Baptiſmo datam violent, ac irritam faciant, in qua hoc comprehenditur, vt vocationi quiſque ſuæ reſpondeat. Niſi fortè hoc mauis intelligere, quòd velut amiſſo pudore, omnem deinde honeſtatis curam abiicerent, ad omnem laſciuiam & petulantiam ſe proſtituerent, licentioſa diſſolutáque vita, nihil minùs quàm Chriſtianas mulieres præ ſe ferrent: qui ſenſus mihi perplacet. Reſpondemus ergo, quæ tunc ad publicum miniſterium recipiebantur viduæ, eas ſibi perpetui cœlibatus conditionem impoſuiſſe, ſi poſteà nuberent, facilè intelligimus accidiſſe, quod dicit Paulus, vt proiecto pudore inſolentiores fierent, quàm deceret mulieres Chriſtianas. Ita non ſolùm peccaſſe fidem Eccleſiæ datam fallendo, ſed à cõmuni piarum mulierum lege deſciuiſſe. Vides, quemadmodum vi veritatis compulſus Caluinus, quàmuis & ipſe ſimiliter vt vos, vota reprehendat, in huius loci tamen expoſitione à vobis apertè diſſentiat. Dicit enim, viduas illas perpetui cœlibatus legem ſuſcepiſſe: dicit, ſi data fide ad nouas nuptias reſpectarent, nihil hoc fuiſſe aliud, quàm Dei vocationem excutere: dicit poſtremò, ſi poſteà nuberent, accidiſſe quod ſcribit Paulus, vt proiecto pudore inſolentiores fierent, quàm deceret mulieres Chriſtianas. Quid autem poſtremum hoc, an non eſſe veriſſimum Sacerdotum veſtrorum periculo, qui nuptias incœſtas contraxerunt, didicimus? Quid enim eorũ fœminæ, quas vxores vocari volunt, an non omnem honeſtatis curam magna ex parte abiecerunt? an ad omnem laſciuiam & petulantiam ſe non proſtituerunt? quiduis vt potiùs, quàm Chriſtianas mulieres præſe ferre videantur. Verùm de hoc ſatis. Quòd autem primam fidem interpretaris, fidem in Chriſtum, quam in Baptiſmo dederant, quàm coactum id eſt? quàm contortum? quam à Pauli cogitatione longè remotum? qui Baptiſmi ne verbo quidem, hoc loco meminit. Primam fidem irritam fecerunt, exponit Auguſti. id eſt, voluntate ad nuptias à propoſito continentiæ deflexerunt. Irritam quippe fecerunt fidem, qua priùs vouerant, quod implere perſeuerantiâ noluerunt. Et alio loco: Quid autem ais de quibuſdam, quæ vouerũt, & *Augu. ad Iulianã de viduitate, cap. 8*

non

Idem in Pſal.75 non reddiderunt? Habentes,inquit, damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt. Quid eſt,primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt & non reddiderunt. Nemo ergo poſitus in monaſterio frater dicat: Recedo de monaſterio,neque enim ſoli qui ſunt in monaſterio,peruenturi ſunt ad regnum cœlorum,& illi qui ibi nō ſunt, ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei: At illi non vouerunt, tu vouiſti,tu retrò reſpexiſti. Et iterum alio loco: Apoſtolus de quibuſdam,quæ continentiam vouent,& poſteà nubere volunt,quod eiuſdem,antequàm vouiſſent,vtique licebat,Habentes,inquit,damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Idem Auguſtinus conuerſas retrò poſt Satanā interpretatur, quæ ab illo excellenti vidualis caſtitatis propoſito in poſteriora reſpiciendo ceciderunt & interierunt. Quorſum autem attinet aliorum etiam interpretationes huius loci producere? qui ſicut cum Auguſtino ferè conſentiunt,ſic à vobis diſſentiunt omnes. Verùm nos in eorum verbis deſcribendis longiores eſſe noluмus,cùm præſertim vnus propè ſit Auguſtinus inter omnes,cui vos tamen tribuere aliquid videmini.

Idē ad Polentium de adulterinis coniugiis,li. 1. cap. 14

Idem de viduitate, cap.8

Brent. adfert Scripturas. Pergit Brentius: Apoſtolorum officium fuit,non imponere nouam legem Eccleſiæ,ſed potiùs liberare eam à iugo veteris legis. Quid tentatis,inquit Petrus, Deum, vt imponatur iugum ſuper ceruicē diſcipulorum? Et Paulus: In libertate qua Chriſtus nos liberauit,ſtate. Nullam nouam legē Apoſtolos impoſuiſſe, libenter tibi cōcedimus. *Acta.15* *Gal. 4*

Reſponſio Verùm quiſque ſibi legē hanc impoſuit. Certum eſt,quòd neminem Apoſtoli coëgerūt,vt perpetui cœlibatus legem ſuſciperet,cùm ne nunc quidem, vt id faciat,compellatur quiſquā. Cæterùm vetus erat lex: vouete & reddite. Ad vouendum nemo: ad ea quæ vouit præſtanda, rectè quiſque cogitur. Non fuit,inquit Brentius,Apoſtolici officij,vt eximerent Eccleſiam ab obedientia legis naturalis: hâc enim obedientiam diligenter vrſerunt. Sed hoc magnâ curâ, quantùm in ipſis fuit,prouiderunt,ne ex rebus per ſe liberis,& in libertatem per Euangelium reſtitutis,nouæ fierēt leges,& noui conſcientiarum laquei. Ne quis vos iudicet, inquit Paulus. Et mox: Si mortui eſtis cum Chriſto, &c. Virginitatem autem ſeruare, & cœlibem vitam ducere, res eſt per ſe libera: Quare tantum abeſt,vt Apoſtoli docuerint

Pſalm.75

Coloſſ.2

Gal. 4

euerint, virginitatem ad cultũ & gloriam Dei vouendam, & ſibi ipſi neceſſitatem ſeruandæ virginitatis lege voti imponendam, vt potiùs vniuerſam Eccleſiam ab hoc inſtituto doctrinâ ſuâ deterruerint, & libertatem cõſeruandam cenſuerint. Quicquid blateres tu Brenti, maior eſt apud nos autoritas Epiphanij, cui præſertim totius Eccleſiæ cõſenſus acceſſit hac in re, quàm vt nugis iſtis tuis aures noſtras præbeamus. Non dubitat Origenes mulieri cuidã ſuadere, quò ſuperſtite etiam marito ſuo dicat: Hoc voueo atque promitto: ſi quid humanitùs acciderit marito meo, quod nõ opto, nihil aliud faciã quàm vt incontaminata viduáque perſeuerem. Auſus autẽ fuiſſet Origenes hoc facere, ſi non modò non ſuaſiſſent tale quid Apoſtoli, verùmetiam vniuerſam Eccleſiam, quod admodum impudẽter abs te fingitur, ab hoc inſtituto doctrina ſua deterruiſſent? Quod ille certè tantò meliùs quàm tu ſcire poterat, quãtò fuit Apoſtolorũ temporibus propinquior. *Hom. 17 in Lucam.*

Pergit Brentius: Quòd ſi quæ virgo temerè cõtra ipſorum doctrinam conieciſſet ſe voto ſuo in hos laqueos cõſcientiæ, putáſne detinuiſſent eam in iis nolentem, inuitam, & conditione ſua ad coniugium magis quàm ad cœlibatum idoneam? Certè quantùm intelligi poteſt è dicto Chriſti, Non omnes capiunt verbum hoc. Et è dictis Pauli: Meliùs eſt nubere quàm vri. Et vnuſquiſque proprium donum habet à Deo, alius quidem ſic, alius autem ſic: non ſolùm non detinuiſſent virginem in illis laqueis, verùmetiam hortati eam eſſent ad ſuſcipiendum coniugiũ. Cædo Brenti, quam vnquàm virginem hortati ſunt ad ſuſcipiendum coniugium Apoſtoli? cùm ſuis etiam propriis vxoribus eos perſuaſiſſe conſtet, vt ab omni viri copula abſtinerent, nec alij rei quàm orationi vacarent. Quas etiamſi quidam circunducebant, loco tamen ſororum eas habebant. Quòd nemini mortalium temerè vouendi fuerint autores, certum eſt: ſed quæ ſemel ſpontè virginitatẽ ſuam Deo deuouiſſent, eas vt hortarẽtur, quò reſilirent ab inſtituto ſuo, nullis neque precibus, neque comminationibus, aut ſuppliciis adduci potuiſſent vnquàm. Quæ autem cauſa fuit Matthæo Apoſtolo, quamobrẽ capitis de eo ſupplicium ſumeretur, niſi quòd Iphigeniã, quæ ſemel continentiam ſuam Chriſto deuouerat, cum Hirtaco Rege nuptias

Argumentatio Brentij.

Matth. 19
1. Cor. 7

Reſponſio

Non eſt ſuadendum cõiugium iis, qui cœlibatum profitentur.

ptias

ptias contrahere non permittebat? Nihil igitur eſt, quòd quiſquam pius dubitet, etiamſi cui virgini cum carne ſua grauior eſſet conflictatio, quin eam ad pugnandum fortiter oratione ſua inflammaſſent, ſimul ad eum, qui dat omnibus affluenter, confugere docuiſſent, vt ipſe daret quod iuberet, iuberet deinde quod vellet. Nam quòd in hanc ſententiam pleraque ſcripta ſunt ab Athanaſio, Hieronymo, Baſilio, Ambroſio, Chryſoſtomo, Auguſtino, & aliis pleriſque ſanctis Epiſcopis & Doctoribus, Apoſtolorum illi proculdubio veſtigiis inſiſtebant, & eorum exemplo quàm plurimos ad virginitatem ſiue continentiam hortabantur. Libet autem hîc adſcribere, quæ in epi-

Aug. epi. 45 ſtola quadam ſcripta ſunt ab Auguſtino: Priuſquàm eſſes, inquit, voti reus liberum fuit, quò eſſes inferior, quàmuis non ſit gratulanda libertas, qua fit vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis erit, ſi non feceris quod vouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale vouiſſes. Minor enim tunc eſſes, non peior: modò autem tantò (quod abſit) miſerior, ſi fidem Deo fregeris, quantò beatior, ſi perſolueris. Nec ideo te vouiſſe pœniteat, imò gaude iam tibi ſic non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaque intrepidus & dicta imple factis, ipſe adiuuabit qui vota tua explet: Felix eſt neceſſitas, quæ

Chryſoſto. epiſto. 6 ad meliora compellit. Sic & Chryſoſtomus ad Theodorum lapſum: Sic & Ambroſius ad virginem lapſam: Sic

Amb. cà. vltimo. omnes priſci Patres quoduis aliud potiùs remedij genus adhibuiſſent, quàm vt violandi voti continentiam perfeſſis autores fuiſſent. Ambroſius verò accuſatum ſe fuiſſe ſcribit, ſibique tanquàm crimen obiectum, quòd ſuaderet caſtitatem, & perſuaderet plurimis. Quid autē is ad hæc? Vtinam autem conuincerer, vtinam tanti criminis probaretur effectus. Non vererer inuidiam, ſi efficaciam recognoſcerem. Atque vtinam me exemplis potiùs argueretis, quàm ſermonibus cæderetis. Sed vereor, ne præuaricatores mihi appoſuiſſe videar, qui me alienis commendent laudibus. Initiatas, inquit, ſacris myſteriis, & conſecratas integritati puellas, nubere prohibes. Vtinā potuiſſem reuocare nupturas. Vtinam poſſem flammeum nu-

ptiale pio integritatis velamine mutare. An indignum videtur, vt ſacratæ virgines à ſacroſanctis altaribus nō abducantur ad nuptias? Et quibus licet ſponſum eligere, non licet Deum præferre? Cæterùm quæ tu adfers à Chriſto & ab Apoſtolis dicta, pridem à Catholicis eorum verborum vera ſententia producta, veſtra verò validis eſt argumentis refutata. Scripſimus & nos in Confeſſione noſtra Chriſtiana pleraque, quò nunc lectorem remittimus. Nam eadem iterare nihil eſt neceſſe.

An non vouere virginitatem, inquit Brentius, humani tantùm eſt arbitrij, non diuini præcepti? coniugium autem ſeruare, præcepti eſt diuini. Coniugatis, inquit Paulus, præcipio non ego, ſed Dominus: Vxor à viro non ſeparetur, & maritus vxorē non dimittat. Cùm igitur Apoſtoli audierint à Chriſto de Phariſæis: Cur vos tranſgredimini præceptum Dei propter traditionem veſtram? certè nunquam in animum induxiſſent, vt propter humanum votum prohibuiſſent coniugium diuinitùs ordinatum, aut diſſoluiſſent iam contractum. Vouere virginitatem humani tantùm arbitrij, non autem eſſe diuini præcepti, docet nos etiam Paulus, dicens: De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. Quare non inuiti verum id eſſe concedimus quod abs te ſcriptū eſt, virginitatem ſeruare, & cœlibem vitam ducere, rem eſſe per ſe liberam. Verùm & illud non minùs verum eſt, quod ſcribit Auguſtinus: Multa ſunt facienda non iubente lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus. Quod cùm productis pleriſque ſcripturæ locis confirmaſſet, in hæc tandem verba concludit: Quæ licita ſunt, id eſt, nullo præcepto Domini prohibentur, ſicut expedit potiùs tractanda ſunt, non præſcripto legis, ſed cōſilio charitatis. Hæc ſunt, quæ amplius erogantur ſaucio, qui curandus Samaritani illius miſeratione ad ſtabulum perductus eſt: & ideò dicuntur non à Domino præcipi, quàmuis à Domino moneantur offerri, vt tantò intelligantur eſſe gratiora, quantò magis oſtenduntur indebita. Vides, quàm longè diſſentiat hic à vobis, qui voluntarios omnes cultus, qui fiunt abſque expreſſo mādato, Deo abominabiles eſſe cōtēditis? Hîc verò tantò

Brēt. patrocinatur inceſtis nuptiis.
1. Cor. 7
Matth. 15
Reſponſio.
1. Cor. 7
Augu. de adulterinis conciliis ad Polent. lib. 1. cap. 14

tantò cenſet eſſe gratiores, quantò magis fuerint voluntarij. Neque verò ſolus ita ſentit Auguſtinus. In eadẽ ſententia fuit Hieronymus quoque: Plus amat, inquit, virgines Chriſtus, quia ſpontè tribuunt, quod ſibi non fuerat imperatũ, maiorísque gratiæ eſt offerre, quod nõ debeas, quàm reddere, quod exigaris. Et alio loco: Virginitas propterea maiore pręmio coronatur, quia præceptũ Domini nõ habet, & vltra imperata ſe tendit. Quò maior eſt illius impudentia, qui dixit, veteres omnes vna voce clamare, nullã penitùs voculã à Chriſto emiſſam, cui non ſit neceſſariò obtẽperandũ. Et hæc ipſa nominatim, quæ nos Chriſtum conſuluiſſe dicimus, iuſſa eſſe, nulla dubitatione vbique docere, Cùm tamẽ longè diuerſum doceant, Auguſtinus, Hieronymus, & in pleriſq; locis Chryſoſtomus. Cęterùm Brenti, non ſolùm virginitatem ſiue continentiã vouere, verùmetiam coniugium inire, humani tantùm eſt arbitrij, ſed ſicut ſeruare coniugium, ſic & virginitatem ſeruare, quam ſemel vouiſti, diuini eſt præcepti. Nam quare præcipit Dominus coniugatis, vxorem à viro non diſcedere, & vt vir vxorem non dimittat, niſi propter votũ, quod interceſsit, cùm inuicem ſibi deſpõſi ſunt? Atqui ſimile votum interceſsit, etiam cùm te virginem Deo caſtã deſpõdiſti. Quamobrem ſi non eſt fas à ſponſo mortali, poſteaquàm contracta ſunt ſponſalia, diſcedere, multò minùs à ſponſo diſcedere fas eſt immortali. Nam & illi, qui Chriſto virginitatem vouent, ſicut verè ſcriptum eſt ab Auguſtino, quàmuis ampliorem gradum honoris & ſanctitatis in Eccleſia teneant, tamen ſine nuptiis non ſunt. Pertinent enim & ipſi ad nuptias cum tota Eccleſia, in quibus nuptiis ſponſus eſt Chriſtus. Non minùs igitur nefas eſt illis cæleſtibus nuptiis irretitis à ſponſo ſuo Chriſto diſcedere, quàm iis à ſuis, qui mortalibus ſponſis iuncti ſunt. Verùm tu ſophiſtica quadam captione lectori fumos offundere conaris. Nam cùm virginitatem cum coniugio conferas, alio termino vteris cùm de virginitate, alio cùm de coniugio loqueris. Ibi enim dicis, vouere virginitatem: hîc, ſeruare coniugium. At vtrobique eodem vti termino oportuit, ſic enim veram inferre concluſionem licuiſſet. Nam ſicut vouere virginitatem humani tantùm eſt arbitrij, ſic & vouere, ſiue mauis, inire coniugiũ. Et ſicut ſeruare con

Hiero. lib. 1 aduerſus Iouinianũ.

Idẽ in epiſt. ad Philemonem.

Hom. 8. de pænitentia. Sermo. de charita. & Homi. 19 in epiſt. ad Hebræos.

Aug. tract. 9. in Ioan.

re coniugium, diuini eſt præcepti, ſic & ſeruare virginitatem, quam voueris, diuini eſt præcepti. Multis enim ſcripturæ teſtimoniis doceri poteſt, quod vouerit aliquis, id eſſe ſeruandum. Nam & in lege ſcriptum eſt: Cùm votũ voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Dauid quoque cecinit: Vouete & reddite. Similiter & filius eius: Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim illi infidelis & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voueris, redde, multóque melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere. Vides, quòd æquè diuini præcepti eſt, Chriſto ſponſo virginalem, atque mortali ſponſo coniugalem caſtitatem reddere? Nihil itaque cauſæ fuit, cur illud à Chriſto dictum in nos detorqueres. Cur vos transgredimini verbum Dei propter traditionem veſtram? Nam de nulla hic traditione agitur, ſed de præcepto Dei. Vtrobique præceptum Dei eſt, & in ſeruando voto virginalis, & in ſeruando voto caſtitatis coniugalis. *Diuini præcepti eſt ſeruare quod voueris.* *Deut. 23* *Pſal. 75* *Eccle. 5*

Conatur iam tãdem Brẽtius docere, quòd etiam iis, qui ſunt obſtricti voto cõtinentiæ, matrimonium inire liceat, idque ipſius Epiphanij teſtimonio. Eſt autem & noſtris in oculis magnus Epiphanius, ſed ſicubi licere ſibi putat, vt à ſe diſſideat ipſe, dabit nobis hanc veniam, ſi potiùs ab illo ſibi non ſatis conſtante, quàm ab Eccleſia diſſentire voluerimus vniuerſa, cùm præſertim à Vincentio Lirinenſi docti ſimus, cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ ſententiam deſerere nos debere. Quod eſt autem hoc remedij genus, peccato peccato mederi velle? Certè Paulus, perquã ferebat moleſtè ſibi tribui, quòd eſſe mala facienda doceret, vt euenirent bona. Quod certè docere quodammodò videtur hic Epiphanius. Iibet autem eius hac de re verba, ſicut abs te citantur, adſcribere. *Examinatur alius Epiphanij locus.* *Rom. 3*

Epiphanius, inquis, in hoc ipſo capite, quo cõmemorat hanc traditionem, ſic addit: Meliùs eſt vnum peccatum habere quàm plura, melius eſt lapſum à curſu palàm ſibi vxorem ſumere ſecundum legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & ſic rurſus ad Eccleſiam induci, velut qui mala operatus eſt, velut lapſum & fractum & obligatione opus habentem: & non quotidie occultis *Brentij ſententia.*

iaculis ſauciari ab improbitate,quæ à Diabolo ipſi infer-
tur.Hic iterũ,inquis,manifeſtè affirmat Epiphanius,quod
peccet,qui poſt decretam virginitatẽ ad nuptias adſpirat,
nõ tamẽ ſentit tantũ eſſe robur decreti aut voti, vt ſi quis
coniugium ineat diſſoluendum ſit:ſed apertè dicit,Melius
eſſe vxorem ducere,& in Eccleſia pœnitentiã agere,quàm
peccatum peccato cumulare:hoc eſt ſcortationi operam
dare,& ex Eccleſia excidere.Agnoſcimus Epiphanij verba
ſed cùm ipſe pugnare ſecum videatur,Ioãnis illius ſenten
tiam ſequi maluimus,qui non ſine cauſa Chryſoſtomus
eſt appellatus,cuius & nomẽ in orbe toto celebrius,& ma
ior eſt apud omnes autoritas.Fecerat hoc monachus qui-
Reſponſio. dam Theodorus,quod tu ſuadere vis Epiphanium. Audi,
quid illi ſcribat Chryſoſtomus;Bonum quidem nuptias&
ipſe confiteor.Honorabiles,inquit,nuptię & cubile imma
Chryſoſt. epiſt.16 culatũ:fornicatores autẽ & adulteros iudicat Deus. Sed
te iam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum.Ange
Hebr.13 lorum enim ſemel ſocietate iunctum illud relinquere, &
vxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere eſt,
Quamuis frequenter hoc ipſum nuptias voces,ego tamen
& adulterio illud tantò peius affirmo,quãtò maior &me-
lior mortalibus Angelus.Nec vllus tibi fortè perſuaſerit,
dicens:Nihil de non accipienda vxore Dominus pręcepit.
Nec me ignorare confiteor,quòd adulterium interdixit,
non nuptias vetuit,verùm in te adulterij nomẽ accipiet,ſi
volueris vnquam , quod abſit, nuptias cogitare. Et quid
mirum , ſi nuptiæ tales, quibus offenditur Deus,adulte-
rio comparantur? Maius longè audies : Homicida iuſto-
rũ laude donatur,& miſericors plùs quàm homicida pu-
nitur,quoniam hoc vetante fit Domino, illud volente. Et
Num.25 Phinees quidem ad iuſtitiam reputatum eſt,quòd impudi
cum cum turpi fœmina virum vno gladio percuſſiſſet,Sau
1.Reg.15 & 19 lem autẽ Samuel ſanctus Dei in luctibus,lachrymis , pre-
cibúſque pernoctans, damnatione, cui illum addixerat
Deus,liberare nõ potuit,quòd hoſtium duci,quem debue
rat trucidare,inuito parcendum credidit Deo. Cùm hæc
ita ſint,ſtupere deſiſte, ſi nuptiæ peiores adulterio iudi-
centur,quoties Chriſtus offenditur:Atque, vt illud repe-
tam,quod in principio poſui epiſtolæ, ſi militiæ vincula
non tenerent,quis tibi deſertionis crimen obijceret?

Nunc

Nunc autem nihil in te penitùs tui iuris eſt,quippe qui tanto Imperatori militare cœpiſti. Nam ſi mulier proprij corporis non habet poteſtatem,ſed vir, multò magis ij,qui,Chriſto potiùs quàm ſibi viuunt, conditionem ſui corporis habere non poſſunt.

An autem eadem verba non quadrabunt in Apoſtatas veſtros,quos vos Deorum loco habere videmini? Niſi quòd ſceleratiores ij,qui monachi monachas duxerunt, quàm Theodorus, qui,quàmuis monachus, nullo tamen continentiæ voto duxit obſtrictam, quam tamen admonitùs poſteà reliquit. Geminatum itaque ſcelus veſtri deſignarunt. Sed audiamus,quid hac ipſa de re ſcribat magnus etiam ille Baſilius,qui ſicut Chryſoſtomo doctrinâ non inferior,ſic & ipſe multò celebrior eſt,quàm ſit Epiphanius. Extat eius de virginitate oratio, in ea ſic loquitur de iis,quibus hoc loco tibi patrocinari viſum eſt. Cũ, inquit,virginitatem Domino profeſſæ ſint,carnali poſteà voluptate maleblanda delinitæ, ac deuictæ, ſtupri ſcelus honeſto coniugij nomine obtegere cupiunt. Ac paucis interiectis: Cõiugium quippe illi in peccatum reputabitur: primùm quidem,quia peſſimum coniunctionis huius fundamentum voluptatem iecit prævaricationíſque malum. Deinde,quia cauſa non eſſet libera. Neque enim mortuus eſt vir eius,vt cui vult,nubat,viuente immortali viro,meritò cẽſetur adultera,quæ mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit. Et iterum poſt pauca: Si connubium iſtud & proceſſu & teſtibus, cunctis denique iudiciis illuſtre & apertum eſt, nec eſt vir eius mortuus, mœchatur,quæ huiuſmodi admittit ſcelus, viuente viro ſemper adultera. Nec ſanè video,qua ratione,imò quo ſacrilegio ipſa pro immortali viro Dei filio mortalem hominẽ in malum ſuum ambire præſumat,ante viri oculos in ipſum impuris ac nequiſſimis ſemper amplexibus impia. Quo itẽ furore homo ille cubili Domini conſcendere ac violare non metuat. Quæſo quo cruciatu digna cenſeretur mulier,quæ nobili coniunctaviro,ſeruo ſuo ſeipſam violandã impudicè ſubſterneret,ac ſeruũ inſidioſè nequitérq; Domini thoris inueheret? quo item ſeruus ille damnandus examine,qui Dominæ ſuæ Dominíque cubili ſe concitatus libidine,adeò petulanter immiſcuit.

In Monachos ducentes monachas.

Baſilius Magnus.

Accedit nunc propiùs ad rem qua de agitur: Sed enim vafræ iſtæ quid faciunt? quæ tantum impietatis cõtra ſeipſas per carnis flagitia admittere non timuerunt. Nõ modò non lachrymantur aut ingemiſcunt, vt vel lachrymis remittant peccatum ſuum, minoréſque ſuſcipiant pœnas, verùm virginitatem quoque, quam anteà profeſſæ fuerãt, abnegant. Quippe virginitatis limites tranſgredi, vt voluptatibus inſeruiatur, turpiſſimum eſſe, plenúmque dedecoris non ignorantes, huiuſmodi negatione maiore ſcilicet ſcelere, virginitatem ſolari ſeſe arbitrãtur amiſſam. Homines miſerè & infeliciter eligunt, ſub quibus ad excuſationem præuaricationis abnegent, quod fuerant antè pollicitæ, nec Dominum metuunt, cum quo fœdera caſtitatis inierant, cuíque dederant dextras, eò quòd in malorũ profunda deciderint. Ignorant miſeræ, quia apud Deum & apud homines contra ſe crimen exaggerant. Chriſtus præter violata virginitatis fœdera huiuſmodi negationẽ, quam vice pœnitentiæ patrocinium criminis ſumunt, acriùs ac ſeueriùs ſuo illo iudicio vindicabit. Neque prolapſæ ad voluptatem quicquam ad excuſationem prodierit vmbra, ſolatiúmque connubij. Nec ſanè incongruè iis, quæ ſunt eiuſmodi, illud Apoſtolicum aptari poteſt: Quoniam cùm fornicatæ à Chriſto fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quoniam primã fidem irritam fecerunt non coniugium, ſed adulterium malè conſumantes. Nullus itaque ſeruus ad id impietatis erumpat, vt ſpõſam Domini contingere audeat: nullus adeò inſanus ac ſacrilegus ſit, vt immaculatam hoſtiam impudicis manibus tractet: nemo in tantum audaciæ temeritatíſque proſiliat, vt eiuſmodi vltionem ſacrilegis impendere conſiderans, non vaſa exanima ex auri argentíque materia elaborata, ſed animata ipſa & viua donaria, latronis more profanis manibus temerare atque inceſtare præſumat. Et ſi ſponte ſua ſe virgo ſponſi fœdera tranſgreſſa ſubſternat, cunctáque ſimul & templum, & donaria, & charitatem ſponſi, communionémque ac ſocietatem regni pernicioſæ voluptatis gratia confundere atque calcare nitatur, noli huiuſmodi ad ſcelus vti, neque te peccati communione com macules. Quòd ſi te viuẽte alij ſe virgo in matrimonij cõſortiũ tradiderit, ille pœnas fœderis luat: tu teipſum mũdum

1. Tim. 5

dum atque integrum ſerua, ne ſceleris impij in Dominũ particeps fias. Oportet, inquit, filium hominis tradi: væ autem illi, per quem tradetur: vtile illi eſſet, ſi natus non fuiſſet. Nónne de illa pari ratione iudicabitur, quæ virginitatem antè profeſſa, poſtmodùm pœnitens, fruendæ voluptatis gratia, mortali ſe viro immunda coniunxit? Et ſi dixerit: Oportet me viro coniungi in matrimoniũ, quemadmodum oportebat filium hominis tradi, verùm væ illi, per quem illa ſponſi fœdera tranſgreſſa, ſuam impleuerit impura libidinem. Vtiliùs fuerat (audeo dicere homini illi) non eſſe natum, quàm ſocium tanti in Dominum flagitij damnari Non audis, quoniam qui dimiſſam duxerit, mœchatur? etſi enim pro culpa dimiſſa eſt, viuit tamen vir eius. Quid ergo dimiſſam perturbas? cur ei ſpaciũ nõ das vt & de iis agat pœnitentiam, quorum gratia dimiſſa eſt, & vir à ſe dimiſſæ pœnam emendationémque miſeratus, ad ſe rurſus proprium reuocet membrum? Quid emendandi ſe ſpacium præripis, viuente viro ſic dimiſſam ducens? Permitte, inquit, aut ad viuentem virum remeare meliorem factam mulierẽ, aut certè cùm neq; vidua, neq; vxor ſit pro remiſſione culpæ, qua peccauit in virum, ſemper pœnas dare. Tu cur antequàm peccatum ſuum, pro quo dimiſſa eſt, planè intelligere poſſit, eam ad coniugium rapiens, impudentiorem ad ſcelera deinceps facis? nempe viuente viro, alienam adulteras coniugem, facilémque illi ad nequitiam reditum per connubium pandis. Si autem qui dimiſſam à viro mortali ducit, adulter atque impius eſt, qui immortalis viri ſponſam nunquam dimiſſam violare præſumit, multò profectò funeſtiùs adulter atq; impius erit. Itaque etſi illa peſſima ſe mutatione deiiciat, ad carnis vitia vltrò deuoluta: tu tamen eam noli tãgere: viuit enim vir eius, neque illã dimittere vult. Permitte, vt ſe inſpiciat, vnde ſit lapſa, vbínam iaceat. Digerat vitium, diluat amorem carnis, conſideret diligentiùs indulto ſpacio cuiuſmodi crimen admiſerit, quantúmque molita ſit ſceleris. Redibit prorſus ad ſponſum ſuum. Quid infelicis anticipas lapſum? quid conſiderandi peccati tempus intercipis? quid conſilij ſpacium tollis? Cur, non dimiſſam à Domino ducens, non virum te, ſed adulterum impiè Domini cubile violando manifeſtas? Hactenus Baſilius.

Luca 12

Mar. 19

Quid autem acriùs, quid vehementiùs, quid aptiùs ad rem qua de agitur, quid magis appoſitum ad inceſta veſtra ſacrilegia, quibus honeſtum coniugij nomen prætenditis, condemnanda dici potuit, quàm eſt dictum ab hoc ſancto viro? Num autem is diſdiapaſon, quod aiunt, ab Epiphanij ſententia nõ diſcrepat? Nuptias hoc genus virginitatis abnegationem vocat; & maius id eſſe ſcelus, exaggeratique crimen ea re; quin & Chriſtum acriùs id & ſeueriùs in illo ſuo iudicio vindicaturum ſcribit. Deinde verò, ſi dimiſſa ſit etiam à viro ſuo Chriſto, hoc eſt, ſi ſit ad carnis vitia deuoluta, tangi tamen eam vetat, ſed ſpacium illi pœnitentiæ concedi vult. Vides, qualem de coniugiis veſtris tulerit ſententiam vir hic, non doctrina magis admirabilis & ſapientia, quàm vitæ ſanctimonia cõſpicuus, cuius cùm ſumma ſemper in Eccleſia Dei fuerit autoritas, meritò maius hæc illius, quàm cuiuſquam alterius diuerſa ſententia pondus autoritatis apud pios omnes habere debet. Qui cùm ſicut vitæ quondam, ſic & huius ſententiæ ſocium habuerit Ioannem Chryſoſtomum, duos hos celebres Græcos, contra Græcum & ipſum Epiphanium à te productum, collocamus. Et horum duorum ſententiam tantò nos amplecti libentiùs profitemur, quantò magis cum ea, quæ totius eſt Eccleſiæ ſententia, conſentire videntur. Quamobrem nemini dubium eſſe debet, ſiue quis virginalem aut vidualem, ſiue continentiam vouerit coniugalem, eum vtrumque præſtare teneri, neque licere poſt emiſſum votum cõtinentiæ matrimonium cuiquam contrahere. Cæterùm illud eſſe debet cuique perſuaſiſſimum, quòd cùm alia, tum monaſtica ſimul inſtituta, non in alium vſum inuenta ſunt, quàm ſicut ſcribit Bernardus, ad lucrum & cuſtodiam charitatis. Hæc eſt enim, quemadmodum ab Auguſtino quoque ſcriptum eſt, quæ præcipuè cuſtoditur in monaſteriis. Charitati victus, charitati ſermo, charitati habitus, charitati cultus (addemus nos verò) charitati cœlibatus aptatur. Coitur in vnam conſpiraturq; charitatem. Hanc violare, tanquàm Deum, nefas ducitur: huic ſi quis reſiſtit, eiicitur atq; vitatur: hãc ſi quis offendit, vno die durare non ſinitur; hanc ita commendatam ſciunt omnes à Chriſto & ab Apoſtolis, vt ſi hæc vna abſit, inania: ſi hæc adſit, plena ſint omnia. Cùm itaque

Poſt emiſſum cõtinentiæ votum, nulli licet contrahere matrimonium.

Bernar. de præceptis & diſpenſatione.

Auguſt. de moribus Eccleſiæ, capite 33

que ſicut Scripturæ,ſic & traditionum,cùm aliarum , tum earum,quibus vtuntur hi,qui monaſticam profitētur,non ſit alius ſcopus , quàm charitas , nec aliud ſpectatum ſit, cùm inſtituta monaſtica fuerunt inuenta , quàm lucrum & cuſtodia charitatis, ab eorum ſententia non diſcrepamus, qui ſicubi charitas hoc poſtulat Chriſtiana (verbi gratia,ſalus alicuius regni,quod alioqui neceſſe foret interire,aut aliud aliquid eiuſdem generis) rectè poſſe putant aliquem lege cœlibatus ſolui,modò ne ſit ipſe in ſua cauſa iudex,ſed eius ea de re iudicium requirat,cui ſicut à Bernardo ſcriptum eſt,poſſe videre datum,& poſſe prouidere creditum eſt. Vt autem pro ſua quis libidine reſiliat ab eiuſmodi voto, ſeque propria ſua autoritate lege ſoluat, quam ipſe ſibi tulit (quod à veſtris apoſtatis , quos vos Apoſtolos agnoſcitis,factum eſt) ſcelus id eſſe prorſus inexpiabile iudicamus. *In caſu ſolui poteſt lex cœlibatus.*

Profert canonem Ancytani cōcilij Brentius,qui ſic habet:Profeſſi virginitatem qui ſunt,ſi hanc mittentes irritam faciunt,inter Digamos cenſeantur.Digamia autem. inquit,qualem illis temporibus intelligebant , videlicet cùm quis poſt prioris vxoris mortem duxiſſet alteram,nō iudicabatur quidem ex omni parte commendabilis , non tamen damnabatur. Quare cùm hoc Conciliū cenſet eos qui profeſſam virginitatem coniugio violant, inter Digamos habendos,etſi non laudat eorum facta,tamen nō audet damnare,& vel ipſorum coniugia diſſoluere, vel ipſos ex Eccleſia proſcribere.Quid ſibi vult Brenti,quod ais, digamia qualem illis temporibus intelligebant ; videlicet cùm quis poſt prioris vxoris mortem duxiſſet alteram? An aliam nunc intelligitis digamiam, quàm intelligebāt tum?Digamos ad Epiſcopatum prouehi non vult Paulus. Quòd ſi vos vultis aliam intelligi digamiam, quàm intelligebatur tum,& nūc intelligitur à Catholicis, quid aliud quàm duas vxores habere ſimul iis , qui Laici ſunt , permittitis?Nam ſoli illi excludentur ab honoribus Eccleſiaſticis, qui duas ſimul habent vxores : quandoquidem qui mortua vna,duxit aliam & tertiam,apud vos digamus nō eſt,nec excluditur à ſacerdotio.Scimus etiam libros à vobis editos,quibus polygamia fuit à vobis approbata.Cæterum , contra Canonem,quem tu profers Ancyrani Con- *Cōci. Ancyr. ca. 18* *Quæ ſit digamia prohibita.* *1.Tim.3* *Sectarij polygamiam*

defenderũt. cilij,nos viciſſim obiiciemus canonem concilij Chalce-
Cano.16 donenſis:Virginem,quæ ſe Deo conſecrauit, ſimiliter &
Cõc. Chalcedonen. Monachum,non licere nuptialia vota contrahere: Quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes,excommunicentur. Et
Augu. de baptiſmo paruulorũ, contra Donatiſtas. li. 2.cap.3 quoniam verum eſt illud Auguſtini,concilia,quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati,quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere,cedat neceſſe eſt Chalcedonenſi concilio Ancyranum.

Brẽtius ex Cyp.votum cælibatus oppugnat. Obiicit poſteà Brentius autoritatem Cypriani, cuius hæc verba profert: Si ſe cum fide Chriſto dedicauerunt, pudicè & caſtè ſine vlla fabula perſeuerent, ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perſeuerare nolunt,vel non poſſunt,meliùs eſt vt nubãt, quàm
Cyp.lib.1 epiſt.11 vt in ignem deliciis ſuis cadant. Huic vni Epiſcopo Africano opponimus nos Patres itidem Africanos, qui fuerũt
Reſponſio. in Concilio Carthaginenſi quarto congregati ante annos
Con.Car. Can.104 mille ducentos,quorum hoc eſt Decretum: Sicut bonum eſt caſtitatis præmiũ,ita & maiori obſeruantia cuſtodiendum eſt,vt ſi quæ viduæ,quantùmuis adhuc in minoribus annis poſitæ,& matura ætate à viro relictæ, ſe deuouerũt Domino,& veſte Laicali abiecta,ſub teſtimonio Epiſcopi & Eccleſiæ religioſo habitu apparuerint, poſteà verò ad nuptias ſeculares trãſierint,ſecundũ Apoſtolum,damnationem habebunt:quoniam fidem caſtitatis, quam Domino vouerunt,irritam facere auſæ ſunt. Tales ergo perſonæ ſine Chriſtianorum communione maneãt, quæ etiã nec in conuiuio cum Chriſtianis communicent. Nam ſi adulteræ cõiuges reatu ſunt viris obnoxiæ,quantò magis viduæ,quæ religioſitatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur,ſi deuotionem,quam ſpontè Deo non coactè obtulerunt,libidinoſa voluntate corruperint,atque ad ſecundas nuptias trãſitum fecerint. Sed nos adduci nõ poſſumus,vt credamus hoc ſenſiſſe Cyprianũ, quod vos vultis.Nam cùm is Chriſti ſponſam eſſe dicat Deo dicatam virginem,& ſi cum viro reperta fuerit, Chriſti vocet adulteram,non eſt veriſimile,quòd ei adulterium permittendum eſſe cenſuerit.Quamobrem eandem illius fuiſſe ſen-
Gela.c.23 tentiam exiſtimamus,quam apud Gelaſium legimus, qui
epiſto.pri. ſic ſcribit: Si viduæ propria voluntate profeſſam priſtini

coniu

coniugij caſtitatem mutabili mente calcauerint, multum earum intererit, quali Deum debeant ſatisfactione placare; quia, iuxta Apoſtolum, primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim, ſi ſe forſitan continere non poterant, ſecundum Apoſtolum, nullatenùs nubere vetabantur: ſic habita ſecum deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidē debent cuſtodire. Ante quem etiam Innocentius in hæc verba ſcripſit: Quæ Chriſto ſpiritualiter nubunt, & à Sacerdote velantur, ſi poſteà vel nupſerint publicè, vel occultè corruptæ fuerint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe iunxerant, de hac vita deceſſerit. Hæ verò, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere, ſi fortè nupſerint, iis agenda aliquando pœnitentia eſt. Aut igitur de nondum velatis loquitur Cyprianus, quæ tamen in propoſito virginali ſe permanere ſimulauerunt, aut illius verba retrò trahi oportet ad id tempus, quo nondum velatæ fuerunt. *Innoc. epi. 2. cap. 12 Idē cap. 13*

Profert ad extremum Brentius autoritatem Auguſtini. Quidam, inquit Auguſtinus, nubentes poſt votum, aſſerunt adulteros eſſe: Ego autem dico vobis, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt. Et iterùm: Qui dicunt talium nuptias non eſſe nuptias, non mihi videntur ſatis acutè ac diligenter conſiderare, quid dicant. Ac mox: Fit autem per hanc minùs conſideratam opinionem, qua putant lapſarum à ſancto propoſito fœminarum nō paruum malum, vt à maritis ſeparentur vxores, quaſi adulteræ ſint, non vxores, &c. Tandem concludit ita Brentius: Ex hac Patrum ſententia, & ex aliis rationibus, quas ſuprà commemorauimus, apparet, quòd hæc traditio, quam ex Epiphanio propoſuimus, aut non ſit Apoſtolica, aut ſi eſt Apoſtolica, per peccatum non ſit intelligendum tale peccatum, quòd naturâ ſuâ coniiciat hominem in æternam damnationem, & propter quod diſſoluendum ſit coniugium eorum, qui poſt decretam virginitatem contraxerunt: ſed pro nota inconſtantiæ, quæ etſi honeſto homini non eſt omninò decora, tamen non eſt abiectione & damnatione digna. Et quæ etiam ipſa nonnunquàm eſt honeſta conſilij mutatio, ſi iuſtæ & piæ rationes ita ferant. Vellem adſcripſiſſes locū, vbi ſcribit hæc Auguſtinus, quæ tu *Augu. de bono viduitatis, cap. 10. Quomodo Brentius Auguſtinū citet de coniugio eorū qui vouerunt cælibatum. Reſponſio. Diſt. 27 capit. Qui dicunt.*

citas: nam hæc in libro illius te legiſſe non credo. Citat quidem hæc verba Gratianus ex libro de Bono coniugali ad Iulianam, cæterùm ad Iulianam de bono viduitatis, nõ de bono coniugali ſcripſit Auguſtinus. In libro autem illius de bono coniugali hęc verba non reperiuntur, fortaſſis autem nec vſquàm alibi. Quæ tamen poſteriùs adfers, qui dicunt talium nuptias, &c. ea leguntur apud Auguſtinum in libro de Bono viduitatis. Quamobrem autem nõ adſcripſiſti, quæ ſtatim ſequũtur? Non poſſum, inquit Auguſtinus, dicere, à propoſito meliore lapſas ſi nupſerint fœminas, adulteria eſſe, nõ coniugia, ſed planè nõ dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quę vouetur Deo, adulteriis eſſe peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito, quantò grauius offenditur, cùm illi ipſi non ſeruatur fides, in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum. Cùm enim quiſque non reddit, quod non imperio compulſus, ſed cõſilio commonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vouendi neceſſitatem.

Aug. capite 10
Ibid. ca. 11
Poſt votũ cælibatus contrahere, peius eſt adulterio.
Chryſoſt. epiſt. 6. ad Theoditum lapſum.

Hæc tu prætermiſiſti Brenti, quòd ad rem tuam non faciebant. Egregium verò nuptiis veſtris elogium tribuit Auguſtinus, quas cùm adulteria quidem eſſe non dicat, quòd tamen ſint adulteriis peiores, dicere non dubitat. Nec diuerſum ab eo ſentit Ioannes Chryſoſtomus, qui & ipſe tales nuptias affirmat eſſe peius quiddam adulterio. Quomodo autem peius quiddam intelligi debeat, docet Hieronymus, dicens: Virgines, quæ poſt conſecrationem nupſerint, non tam adulterę ſunt, quàm inceſtę. Porrò ab Auguſtino ſumus edocti, quòd ſicut fornicatione peius adulterium, ſic adulterio peior eſt inceſtus. Ambroſius, Baſilius, Theophilactus, vocant hoc genus nuptias adulteriũ: Hieronymo, Auguſtino, Chryſoſtomo viſum eſt, non ſatis pro eo ac ipſius turpitudo meretur, facinus iſtud appellari, ſi vocaſſent id adulterium: itaque peius quiddã adulterio, hoc eſt, inceſtum ſacrilegium, eas nuptias appellandas putauerunt, quibus contaminauit ſe primus autor ſectæ veſtræ, & complures alij, qui eum poſteà ſunt ſequuti. Sed Auguſtinus ais, nihilominùs has eſſe nuptias contendit, nec à maritis ſeparari vxores, quaſi adulteras permittit

Hier. li. 1. aduerſus Iouinianum.
Augu. de bono coniugij. ca. 8
Ambro. ad virginẽ lapsã. ca. 5.
Baſi. de virginitate.
The. in ca. 7. 1. ad. Corinth.
Amb. vbi ſuprà.
Baſi. vbi ſuprà.
Theo. vbi

rit. Eſt ita, ſed eas Cyprianus, Ambroſius, Baſilius, Theophilactus, quin & ipſe Chryſoſtomus alio quodã loco vocat adulteria. Sed audi quid de nuptiis eiuſmodi ſenſerit Syritius, qui fuit æqualis Auguſtini: Monachorum inquit, quoſdam atque monacharum, abiecto propoſito ſanctitatis, in tantam proteſtatis demerſos eſſe laſciuiã, vt prius diluculo, velut ſub monaſteriorum prætextu, illicita ſe ac ſacrilega contagione miſcuerint: poſteà verò in abruptũ conſcientiæ deſperatione perducti, de illicitis complexibus liberè filios procrearint, quod & publicæ leges, & Eccleſiaſticã iura cõdemnant. Has ergo impudicas deteſtabiléſque perſonas, à monaſteriorũ cœtu, Eccleſiarúmque cõuentibus eliminandas eſſe, mandamus, quatenùs retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus cõtinua lamentatione deflentes, purificatorio poſſint pœnitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortem ſaltem, ſolius miſericordiæ intuitu, per communionis gratiam indulgentia ſubuenire poſſit. Adferunt autẽ ex Gregorio Burchardus, & poſt eũ Petrus Lombardus, & frater eius Gratianus verba hęc: Viduæ à propoſito viduitatis recedẽtes, ſuper quibus nos cõſuluiſti, credo te noſſe à ſancto Paulo, niſi conuertantur, olim eſſe dãnatas: quas & nos Apoſtolica autoritate dam nandas, & à communione fidelium, atque à liminibus Eccleſiæ arcendas eſſe cenſemus, vſque quò obediant Epiſcopis ſuis, & ad bonum, quod cœperant, inuitè aut volun tariè reuertantur. Quid igitur dicemus? Num ij quos protulimus, diſſentiũt ab Auguſtino? Num inter ſanctos Doctores pugna eſt? Nulla prorſus, modò rectè rem accipias. Diſſoluunt enim nodum hunc Petrus Lombardus & Gratianus, qui duplex votum eſſe docent, quòd aliud ſit priuatum, aliud ſolenne: Priuatum eſt in abſcondito factum, Solenne verò, in conſpectu Eccleſiæ factum. Priuatum votum ſi violetur, peccatum eſt mortale: ſolenne verò violare, peccatum & ſcandalum eſt. Qui priuatum faciunt votum continentiæ, matrimonium contrahere non debent, quia contrahendo mortaliter peccant: ſi tamen contraxerint, non ſeparentur, quia probari non poteſt quod occultè factum eſt. Qui verò ſolenniter vouent, nullatenùs coniugium inire queant: & ſi iniuerint, ſeparantur. Videntur autem ij Doctores Innocentium ſequuti, cum

Suprà.
Syri. epi. 1. cap. 6

Bur. lib. 8. cap. 45
Lom. lib. 4. ſenten. diſtin. 18
Grati. 23. quæſti. 1. viduas.

Lomb. ibi. 27. diſtin. presby.
Votũ alud priuatũ, aliud ſolenne continẽtiæ.

Epiph. hæreſi. 48. cōtra Brent. defenditur. quo propemodū idē ſentire videtur Epiphanius. Is enim adferens locum illum Pauli, de viduis, ita loquitur: Quæ promiſerunt, & reprobauerunt, iudicium habent: quæ verò non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, iudicium non habent: Si nanque iudicium ſiue condemnationē habituræ eſſent, quomodo dixiſſet, Nubant, domum gubernent? Quid autem aliud ab Innocētio quoque dictum eſt? Quod enim dixit Epiphanius, quæ promiſerunt, dixit Innocentius, quæ Chriſto ſpiritualiter nubūt, & à ſacerdote velantur, ſi poſteà nupſerint publicè, nō eas admittendas eſſe ad publicam pœnitentiam, niſi is cui ſe iunxerint, de hac vita deceſſerit. Quod verò dixit Epiphanius, quæ non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, hoc dixit Innocentius, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerint permanere: ab iis ſi nupſerint, agi vult aliquanto tempore pœnitentiam. Idem vult & Epiphanius, cùm dicit in eo loco, quē tu citas, eam à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & ſic rurſus ad Eccleſiam induci debere. Quàm pulchrè conuenit Epiphanio Græco cum Innocentio Latino? vt facilè cuiuis conſtare poſſit, Orientis & Occidentis eandem ea de re ſententiam fuiſſe. Simul autem explicat Epiphanius ipſe, quo ſenſu dixerit ea, quæ producta ſunt per te: quin & quæ videtur inter ſanctos Doctores eſſe pugnantia, tollitur. Nam & Epiphanius in eo loco, quem tu profers, & concilium Ancyranum, & Cyprianus, & Auguſtinus, etiamſi de profeſſis loquantur, non de iis tamen quæ publicè profeſſæ ſunt & velatæ, ſed de iis tantùm, quæ necdum ſacro velamine tectæ in propoſito virginali, vel viduali ſemper ſe ſimulauerunt permanſuras, loqui videntur. Contra, qui ſunt à nobis producti, de iis dicunt, quæ publicè profeſſæ, & habitum religionis indutæ, ſolenni ſe voto obſtrinxerunt. Talibus, tantū abeſt vt nuptias permittant, vt ne ad agendam quidem pœnitentiam permittendas cenſeant, niſi is, cui ſe iunxerint, ex hac vita deceſſerit, hoc eſt, ſicut Petrus *Diſtin. 38. lib. 4. ſentē. 27. quæ. 1. Si quis.* Lombardus & Gratianus interpretantur, niſi ab inceſta copula diſceſſerint. Tunc enim ille, qui ſe coniunxerat Monachæ, defunctus erit, cùm ab illius illicitis amplexibus ea penitùs receſſerit. Sicut mundus ei dicitur mortuus

tuus,quem ſuis illecebris nõ adſtringit:& ille perhibetur mortuus eſſe mundo,qui nihil in mundo concupiſcit.Hęc igitur diſtinctio, quam non modò Petrus Lombardus & Gratianus,verùm & vetuſtiores iis Innocētius & Epiphanius adferunt de voto priuato & ſolenni, ſi diligenter expēdatur,efficit,vt quæ tu profers teſtimonia,cum iis,quæ ſunt à nobis producta, nihil prorſus pugnare videantur. Nec eſt,quòd eam contemnendam exiſtimes. Nam prætterquàm quòd maiore deliberatione fit ſolenne votum quàm priuatū, nullus vt eſſe locus tergiuerſationi queat, grauiore cum offendiculo violatur. Plures enim offendūtur,ſi quod publicè ſolenniterque,quàm ſi quod priuatim promiſſum eſt,nõ præſtetur.Quid autē eſt, quod ſibi charitas magis cauendum eſſe putet,quàm offendiculū?Hinc eſt,quod Paulus ait: Si eſca ſcandalizauerit fratrē meum, nõ manducabo carnes in æternum, ne fratrē meum ſcandalizem. Vides,vt nos exemplo Pauli ad charitatis regulam omnia moderemur,cui ſoli apud nos aptãtur omnia, quam haud aliter quàm Deum ipſum violare nefas ducimus. Num ſimiliter & vos eſtis animati? Quin vobis in contrarium potiùs recidunt omnia: qui ſi minùs lingua, factis tamē dicitis:Quoniā eſca ſcandalizat fratrē meum, manducabo carnes in æternum,vt fratrem meum ſcandalizem.Sic omnia facitis, vt omnibus offendiculo ſitis,ac ne micam quidē charitatis vobis ineſſe, planum orbi faciatis vniuerſo.Quæ cauſa eſt, quòd hanc quoque diſtinctionem inter priuatū & ſolenne votum riſu proſequimini.Nos verò cùm ex hac Patrū ſententia, tum ex aliis rationibus quas commemorauimus,perſpicuum nos feciſſe iam putamus, quòd hæc traditio ſit Apoſtolica, Deíque verbo nitatur, Vouete & reddite: quódque peccatum ſit vtrumque,ſiue quis pòſt priuato, ſiue pòſt ſolenni & publico voto decretam virginitatem nuptias contraxerit. Sed priùs tamen illud pœnitenti remitti poſſe, contractáſque nuptias dirimi non licere: cæterùm quæ ſolenni voto virginitatem ſiue continentiam decreuerunt, ſi nuptias contraxerint, eas ne ad pœnitentiam quidam admitti, niſi diſceſſerint ab inceſta copula: & eorum nuptias non tantùm adulteria, verùmetiam inceſta eſſe ſacrilegia.

Grauiùs peccatur cõtra votū ſolenne quā priuatum.

1.Cor.8

Catholici charitate omnia moderātur, eā non ſeruant Sectarij.

Excutit

Epiph. hæreſi. 75. Et in compendiaria doctrina de fide.

De traditione ieiuniorū diſputat Brētius ex Epiphanio.

Excutit iam aliam traditionem Brentius: Epiphanius, inquit, recitat etiam aliā traditionem, tanquàm ab Apoſtolis datam, quòd quarta & pro ſabbato ieiunandum ſit, & quòd ſex diebus Paſchæ nihil accipiendum ſit præter ſalem, panem & aquam. Quæſo autem te, quis verè peritus Apoſtolicæ doctrinæ poſſet hanc traditionē pro Apoſtolica agnoſcere? Fieri quidem potuit, quòd Apoſtoli ipſi aliquoties iis diebus ieiunauerint, & in diebus Paſchæ nihil præter ſalem, panem & aquam acceperint: ſed quòd hoc ſuum exemplum, tanquam firmum Decretum Eccleſiæ tradiderint & mandauerint, hoc demum certis rationibus demonſtrari nō poteſt. Apoſtolorum enim doctrina eſt, quòd non vno tantùm & altero die, ſed perpetuò ducenda ſit ſobria vita: Non in comeſſationibus, inquit Paulus, & ebrietatibus. Eorum etiam doctrina eſt: Mundis omnia munda. Quomodo igitur præſcripſiſſent Eccleſiæ certos dies ieiuniorum, & certum genus cibi? Quartę & proſabbati ieiunium tam ſtrictum, vt ab Epiphanio deſcribitur, veriſimile eſt Apoſtolos exemplo magis tradidiſſe, quàm quòd legem aliquam ita ieiunandi neceſſariò ſeruandam ab omnibus ſancire voluerint, cùm ad eam ferendam non omnium vires ex æquo ſufficerent. Et certè ea fuit Chriſtianorum pietas Apoſtolorum temporibus, vt eiuſmodi legibus opus non habuerint: plus vltrò præſtabat charitas, quàm vlla potuiſſet lex imperare. Quicquid Apoſtolos eorum Diſcipuli facientes videbāt, id eis legis loco fuit: quòd ad eorum exemplum ſe libenter omnes componebant. Itaque tanta fuit tum Chriſtianorum abſtinentia, ſicut à Philone memoriæ proditum legimus, nullus vt eſſet prandiorum vſus: neque priuſquàm Sol occidiſſet, cibum quiſquā caperet. Tertio nonnulli, quidam quarto, alij quinto, ſexto demùm die corpus alij cibo reficiebant. Quamobrem hortati ſunt magis, nō verbo modò, verùmetiam & exemplo ad ieiunium hoc, de quo ſcribit Epiphanius, eos qui Chriſtum ſequebantur, quàm quòd ſtrictiorem aliquam legem illis impoſuerint. Cæterùm credibile non eſt, quanto ſtudio pii omnes hanc illorum traditionem amplexi fuerint, vt à temporibus Apoſtolorum ad hæc vſque noſtra fuerit ab omnibus ferè gentibus ad Chriſtianam fidem conuerſis, ieiunium

Roma. 15 *Tit. 1*

Reſponſio de primitiua Eccleſiæ abſtinētia.

Philo in li. de vita contēplatiua.

hoc

hoc diligenter obſeruatum. Scis autem illud, quòd diuturni mores conſenſu vtentium approbati legem imitantur: aut ſi mauis noſtrorum nos vti ſententiis, nec illud ignoras, quòd in iis rebus, de quibus nihil certi ſtatuit diuina ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt. Et ſicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum coërcendi ſunt. Adeò non minùs graue flagitium viſum eſt, Eccleſiaſticam conſuetudinem contemnere, quàm diuinam legem præuaricari. Quod autem ſcribis, Apoſtolos docuiſſe, perpetuò ducendam eſſe ſobriam vitam: quis eſt qui neget? nec aliud nunc quoque docet Eccleſia. Verùm non omnes capiunt verbum hoc. Quare noſtræ datum eſt hoc infirmitati, vt quoniam perpetuò non poteramus, certis tamen diebus abſtineremus, quibus Chriſti ſimul paſſi pro nobis & mortui memoriam recoleremus. Neque verò propterea certo ciborum genere abſtinemus, quòd omnia munda mundis eſſe negemus: ipſi vos non ignoratis Brenti, quòd nullos cibos eſſe immundos credimus, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione: niſi quòd vos omnem occaſionem detrahendi nobis quæritis. Abſtineo, inquit Bernardus, à carnibus, ne dum nimis nutriunt carnem, ſimul & carnis nutriant vitia. Vides, quæ Monacho fuerit à carnibus abſtinendi cauſa: eadem eſt & nobis, eadem fuit Apoſtolorum ſeculo, & aliquot pòſt magnæ parti fidelium, quos non vno aut altero die, ſed toto vitæ ſuæ tempore ieiunaſſe teſtantur illa Biblidis apud Euſebium verba, quæ cùm interrogata fuiſſet, num infantes ederent Chriſtiani, cuius tum falsò criminis inſimulabantur, Quomodo, inquit, infantes ederent illi, qui ne irrationabilium quidem animalium carnibus vtuntur? Adeò tum non à quadrupedum magis aut volatilium, quàm & à piſcium carnibus bona pars fidelium abſtinebat, pane tantùm & leguminibus contenta. Cæterùm qui perpetuò non poſſent, quarta ſaltem & proſabbato, ſicut erant ab Apoſtolis docti, ieiunabant. Nam quòd hæc fuerit Apoſtolorum traditio, videtur etiam ſcribens ad Philippenſes Ignatius indicare, qui tertius à Petro fuit Antiochenus Epiſcopus, & eum ſequutus Origenes.

De iuſtitia & iure, parag. in ſcripto.

Aug. epiſto. 86

De loco, Omnia munda mundis.

Berna. ho. 66. in Cantica.

Euſeb. li. 5. hiſt. eccle. cap. 3.

Ign. epi. 4. Orige. ho. 10. in Leuiticum.

Quale

Quale autem eſt hoc Brenti, quod ſubdis? quod Epiphanius de ieiunio quartæ & proſabbati affirmat, hoc Auguſtinus apertè negat. Ego, inquiens, in Euangelicis & Apoſtolicis literis, totóque inſtrumento, quod appellant teſtamentum nouum, animo id reuoluens, video præceptum eſſe ieiunium: quibus autẽ diebus nos oporteat ieiunare, & quibus non, præcepto Domini vel Apoſtolorum non inuenio definitum. Quæſo te Brenti, num his verbis negat Auguſtinus, Apoſtolicam hanc eſſe traditionẽ? Num quia dicit, quòd eam non inuenerit in Euangelicis & Apoſtolicis literis, viua voce traditam eſſe negat? Vbi fuit mens tua, cùm hæc ſcriberes? Nos verò nihil de temporibus ieiunij ſcriptum eſſe confitemur, & propterea traditionem eſſe dicimus, non ſcripturam. Vis autem, vt ex Auguſtino doceamus, quòd hæc traditio ſit Apoſtolica? Scribit is cõtra Donaſtitas: Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi autoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur. Et alio loco: Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, commendata atque ſtatuta retineri. Quin is etiam alio loco cauſam adfert, quamobrem quarta & proſabbato ieiunent, hanc nimirũ: Quòd conſiderato Euangelio, ipſa quarta ſabbati, quam vulgò quartam feriam vocant, conſilium reperiuntur ad occidendum Dominum feciſſe Iudæi. Intermiſſo autem vno die, cuius veſpera Paſcha Dominus cum Apoſtolis manducauit, qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam ſabbati, deinde traditus eſt ea nocte, quæ iam ad ſextam ſabbati, qui dies paſſionis eius manifeſtus eſt, pertinebat. Quam eandem de quarta feria rationem adfert Theophilactus quoque. Pergit Brentius: Fieri quidem potuit, quod eæ conſuetudines paulatim apud Apoſtolicos ſucceſſores pro externa & libera diſciplina inoleuerint: ſed non eſt ſentiendum, quòd Apoſtoli ipſi has tanquàm leges Eccleſiæ neceſſariò ſeruandas impoſuerint. Non difficulter tibi concedimus, quòd ita neceſſariò ſeruandas leges has Apoſtoli non impoſuerint, vt ſi quis ex legitima cauſa cibi ſumpſiſſet aliquid conſtitutis ieiunij tempo

Augu. epiſtol. 86. à Brentio citatur.

Reſponſio falſi Brentiũ in Auguſt. ſententia iudicanda.

Augu. li. 2. cap. 7. lib. 4 cap. 24. lib. 5 ca. 23. de Baptiſmo paruulorum.

Idem in epiſtol. 118. ca. 1

Idẽ. epiſt. 86 Cur die mercurij & veneris ieiunetur.

Theop. in cap. 14 Marci.

tempo

temporibus, is æternæ mortis reus eſſet: cæterùm ſi quod vos facitis cõtemptu legum faceret aliquis, vt à carnibus non abſtineret, peccatum hoc rectè Sataniſmum dici perſuaſum habemus. Omnis pulchritudo filiæ Regis, dicit Pſaltes, abintùs, Non eſca eſt, quę vel commendet, vel condemnet, non peccatur edendo, non peccatur abſtinendo, intùs in animo peccatum eſt. Poteſt quis abſtinere cum peccato, poteſt edere ſine peccato. Non quod intrat in os, ſed quod exit de corde, coinquinat hominem: quod intùs eſt, hoc vel punit, vel coronat Deus, voluntatem ſcilicet hominis, qua quis manducat, vel abſtinet. Verùm hac de re ſcripſimus in confeſſione noſtra Chriſtiana copioſè, ad quam lectorem remittimus. *Pſal.44* *Matth.15*

Abſoluit iam cenſuram ſuam Brentius in ſanctos Epiſcopos, Baſilium & Epiphanium Græcos: nunc ſe confert ad Latinos, vt in eos quoque cenſuram ſuam exerceat. Ac primo loco Cyprianum aggreditur, virum non doctrina magis inſignem, quàm laude martyrij celebrem, quem haud aliter adoritur, atque Ioab adortum aliquando legimus Amazan, ad quem dixit, Salue mi frater, & tenuit manu dextra mentum Amazæ, quaſi oſculaturus eum, & percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina eius in terram. Expendamus, inquit Brentius, & eam traditionem, quam Cyprianus de mixtura vini cum aqua in calice dominico ſcribit: hanc tanti faciunt Aſotici, vt eam etiam inter ſuos canones retulerint. Meritò quidem Catholici traditionem hanc maximi faciunt, non ſolùm quia tanti martyris teſtimonio, qui non multum fuit à tẽporibus Apoſtolorum remotus, eam à Chriſto profectam eſſe didicerũt, verumetiam quòd Eccleſiæ totius moribus receptam eſſe vident. Scribit autem inquit Cyprianus, aquam eſſe in Dominico calice miſcendam ex ipſius Chriſti præcepto & traditione. Reueremur quidem huius ſanctiſſimi martyris autoritatem, & amamus eum ex animo. Agnoſcis Brentium dicentem, Salue mi frater, & oſculantem, aſpice nunc eundem ſancti illius viri latus transfigentem. Sed hoc non eſt ferendum, inquit, quòd Aſotici abutantur autoritate eius, ad ſtabiliendas ſuas partim ineptias, partim ſuperſtitioſas & impias traditiones. Potuitne vulnus illi magis infligere capitale? Quid autẽ ine-

2.Reg.20 *Brentius Cyprianum inſectatur.* *De conſe. diſtin.2 Sicut.* *De traditione mixtionis vini & aquæ in calice.* *Cyp.lib.1 Epiſt.3* *Reſponſio pro Cypriano contra Brentium.*

ptum, quid ſuperſtitioſum, quid impium ex huius viri ſanctiſſimi ſcriptis haurire licet? Cui non ſatis fuit ſemel impiorũ gladiis occubuiſſe, niſi blaſphemę tuę linguę mucrone Brenti, feriretur iterum. Verùm ad felicitatis illius cumulum accedit & hoc, quòd abs te Chriſti crucis & veritatis hoſte maiore, quàm fuerunt illi, quorum opera ſupplicio capitis affectus erat, nunc inceſſitur. Nam abs te accuſari, laudari eſt. Diſſimulari non poteſt, inquit, quòd hic martyr fuerit aliquoties in aſſerendis ſuis opinionibus paulò acrior & vehementior, id quod teſtificatur exemplum de Baptiſmo hæreticorum: ſed quia diuerſum ſentientes, nec ignibus, nec Satanæ tradidit, ignoſcendum illi erit, quantum ſalua pietate fieri poteſt. De Aſoticis autem longè aliter ſentiendum eſt: ij enim ſua dogmata ita aſſerunt & tuentur, vt qui diuerſum docuerit, anathemate deuoueatur, hoc eſt, igni & aqua interdicatur, & Satanæ tradatur. Itaque quod in Cypriano eſt tolerabile, hoc in Aſoticis eſt abominabile. In hac vna ſua opinione aſſerenda, fatemur Brenti, quòd hic Sanctus Martyr acrior paulò fuerit, nec ex omnibus, quæ ſcripſerit, præter vnum hoc, quicquam eſt reiectum: cætera omnia totius Eccleſiæ iudicio ſunt approbata: ſicut & hoc inter alia, quod nũc reprehẽdendũ eſſe putas. Cęterũ quid ſibi vult, quod ſcribis quòd Aſotici ſua dogmata & ſuas traditiones ita aſſerunt, &c. Nullus ex Catholicis, quos tu lepidus admodũ ſcurra vocas Aſoticos, habet ſua dogmata, vel ſuas traditiones: Eccleſiæ dogmata ſunt, quæ tuemur: à qua ſi qui diuerſum docent, ſi propterea fuerint anathema pronuntiati, vel Satanæ traditi, quid ſit aliud, quàm quod præcepit Chriſtus dicens: Si non audierit Eccleſiam, ſit tibi tanquã Ethnicus. Quod Paulus quoque monuit, cùm ſcriberet ad Galatas: Si quis euangelizauerit aliud præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Quod etiam ipſe fecit Paulus, qui Satanæ ſe tradidiſſe ſcribit Hymenæum & Alexandrum, vt diſcant non blaſphemare. Quid autem? An non idem vos quoque facitis Brenti, ſi quis ab opinione veſtra diſſentiat? Nũ opus eſt hic recenſere, quibus aqua & igne fuerit Vuittembergę interdictũ, quòd ab idolo veſtro diſſentirent. Iã verò nónne queruntur Sacramẽtarij de grauiore iugo ſuis ceruicibus per vos impo

Brentius in Cyprianum & Catholicos.

Reſponſio.

Matt. 18

Gal. 1

1. Tim. 1

impoſito, quàm fuerit Pontificium? déque maiore propemodum perſequutione. Scilicet ſi quis diuerſum à vobis doceat in eum arbitratu veſtro vobis animaduertere fas eſt? Si quis verò pugnantia cùm Eccleſiæ dogmatibus adferat, durius aliquid in eum ſtatuere fas non eſt? Sed non eſt ita ſæuitum Cypriani temporibus in hæreticos. Demus hoc tibi, ſed ſtatum illorum temporum conſidera. Duriſſimo tum ſeruitutis iugo Chriſtiani premebantur, quando ſuberant Ethnicis Principibus, nullum ſupplicij genus in horas non expectabant, cùm toto die mortificarentur, æſtimati ſicut oues occiſionis. Hoc rerum ſtatu, putas tu aliud aliquid eos in hæreticos ſtatuere potuiſſe, quàm vt eos anathemate damnarent, & è cœtu piorum eiicerent? Cæterùm poſteaquàm ad Chriſtianos imperium fuit tranſlatum, quos inſanabiles eſſe videbant, non ſatis habebant eos anathema pronunciaſſe, ſimul illis & bona confiſcabantur, & aqua & igni interdicebatur. At Cyprianus, ais, ne anathema quidem quenquam pronunciauit. Quo iure autem id faceret, cùm orbis magnam partem à ſe diſſentire videret? In quo Concilio ſtatutum fuit eſſe rebaptizandos hæreticos, non Oecumenicum id erat, ſed prouinciale: quamobrem nihil in eo definiri potuit, quod ſub anathematis pœna ſeruare tenerentur omnes. Quòd autem errauerit Cyprianus, cùm hæreticos eſſe rebaptizandos cenſeret, libenter concedimus. Cæterùm cùm nondum illa quæſtio ſatis diligenter pertractata, nec ab Eccleſia vniuerſa quicquam de ea fuerit definitum, ignoſci ſibi Cyprianus merebatur. Cæterùm, quod in eo tu reprehendis, in eo ſibi ignoſci per te nõ poſtulat, cùm quod ipſe ſentit, idem Eccleſia ſentiat vniuerſa.

Cur ætate Cypr. non puniti hæretici.

Rom. 8

Pergit Brentius: Sed audiamus, quam traditionis ſuę rationem afferat Cyprianus: Si vinum, inquit, quis offerat, ſanguis Chriſti, incipit eſſe ſine nobis: ſi verò aqua ſit ſola plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Habes verba Cypriani. Et ſi autem ſentimus ipſi, non eſſe aqua tantùm in cœna Dominica vtẽdum, propterea quòd manifeſtum eſt Chriſtum vſum eſſe in vino: nec exiſtimamus per ſe pernicioſum eſſe vinum aquâ parumper diluere, ac fortaſſis ipſe quoque Chriſtus aut adminiſtri cœnæ diluerunt pro more vinum aquâ: ſed negamus hanc traditionem vel à Chriſto ipſo

Cur Brent. Cypr. ſuggillet.

Reſponſio. datam,vel obſeruatu neceſſariam eſſe. Quæ eſt hæc aduerſandi ſanctis Patribus libido? Rectum eſſe confitetur, oppugnat nihilominus. Duo verò potiſſimùm oppugnat, quòd à Chriſto ſic inſtitutum,& quòd obſeruatu ſit neceſſarium. At priùs illud aſſeueranter admodum affirmat Cyprianus,eadem illa veſtris auribus occinens,quæ vos noſtris ſoletis:Si quis vobis annũciauerit,pręter quàm quod
Gal.1 accepiſtis,anathema ſit,Reiicitis mãdatum Dei,vt tradi-
Mat.15 tionem veſtram ſtatuatis. Hic eſt filius meus dilectiſſi-
Mat.17 mus,in quo benè ſenſi,ipſum audite.His ille ſcripturis intonans,vrget,vt ſolum Chriſtum audiamus,cui pater de cælo conteſtatus,vt in eo quod ipſe fecit,eum imitemur, nec ab eius præceptis,& monitis recedamus, qui calicem docuit exemplo magiſterij ſui,vini & aquæ commixtio-
Alexãder epiſtol.1 ne miſceri.Neq; verò ſolus hoc ita ſenſit Cyprianus.Qui fuit quintus à Pętro Pontifex Romanus Alexander: Non debet,inquit,vt à patribus accepimus,& ipſa ratio docet, in calice Domini aut vinum ſolum,aut aqua ſola offerri, ſed vtrumque permixtum,quia vtrumq; ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur.Teſtantur autem etiam Patres in tertio Carthaginen.Concilio ante 1200.anno con
Conc.Cartha.ca.24 gregati,Dominum tradidiſſe, vt in Sacramentis corporis & ſanguinis Domini,panis & vinum aquâ mixtum offeratur.Vides igitur,quòd non ſolùm Cyprianus,ſed & Patres Carthag.Concilij,& eum qui videtur æqualis Apoſtolorum fuiſſe Pontif.Alexandrum,grauiſſimos eius rei teſtes habeamus,quòd hæc Chriſti fuerit traditio. Quàm quòd obſeruatu neceſſariã eſſe negas,perquàm eſt ridiculum.Scilicet in hoc à Chriſto & Apoſtolis eius pleraque tradita ſunt,vt ea minimè ſit obſeruari neceſſe. Sed inte-
Libr.4.diſtinct.11 reà tamen verum eſt, quod à Petro Lombardo ſcribitur, Si quis non intendens hæreſim introducere,obliuione vel ignorantia aquam prætermiſerit,non videtur eſſe irritum Sacramentum,ſed ille grauiter eſt corripiendus. Quòd ſi quis autem ex contemptu pretermittit,ſicut ex vobis nonnulli faciunt in deſpectum Eccleſiæ, quin grauiſſimum crimen deſignet,dubium non eſt.Excutit iam cenſor no-
Ratio Brentij contra Cyprianũ. ſter traditionis rationem,quam adfert cyprianus: Multò minùs,inquit,iudicamus hanc rationem quam adfert Cypria.eſſe probabilem.Quid enim? Nũ Chriſtus in paſſione ſua

ne ſua colligauit ſibi Eccleſiam ſuam tam fragili vinculo, vt ſi fortè miniſter Eccleſiæ vtatur in cœna vino tantùm, ſtatim Chriſtus incipiat eſſe ſine Eccleſia, & non habeat ampliùs Eccleſiã: aut ſi quis vtatur tãtùm aqua iam protinùs Eccleſia priuetur ſuo Chriſto? At Paulus dicit: Mihi *Rom.8* perſuaſum eſt, quòd neque mors, neq; vita poterit me ſeparare à dilectione Dei. Et Chriſtus ipſe ait: Nemo poterit oues meas rapere de manu mea. *Ioan.10* Quid ergo de illis verbis iudicari aliud poſſit, quàm quòd incogitanti exciderint? Nihil excidit incogitanti Cypriano Brenti, verùm improbè tu facis & arrogãter, qui ſancti verbis alienum ſenſum affingis. *Reſponſio* Certum eſt, quòd in paſſione ſua Chriſtus Eccleſiam ſuam fortiſſimo ſibi vinculo alligârit, verùm ad hâc non pertinet, qui traditionem illius contemnit. Nec incipit eſſe ſine Eccleſia Chriſtus, ſi miniſter ſecùs offerat, quã ille docuit: Habet ille nihilominùs Eccleſiam ſuam, quæ vocem eius audit: ſed eorum caput eſſe recuſat, à quibus mandata ſua negligi videt. Senſum autem horum verborum non aliunde rectiùs intelliges, quàm ex iis, quæ ſcripſit Beda venerabilis in Marcum: *Bed.ca.14 in Marc.* Quia, inquit, &, nos in Chriſto & in nobis Chriſtum manere oportet, vino Dominici calicis aqua miſcetur: Atteſtãte enim Ioãne, aquę populi ſunt. *Apoc.17* Et neque aquam ſolam, neque ſolum vinũ ſicut nec granum frumenti ſolum ſine aquæ admixtione & confectione in panem cuiquam licet offerre: ne talis videlicet oblatio, quaſi caput à membris ſecernẽdum eſſe ſignificet: & vel Chriſtum ſine noſtræ redemptionis amore pati potuiſſe, vel nos ſine illius paſſione ſaluari, ac Patri offerri poſſe confingat. Ex his Bedæ verbis, hanc Cypr. ſententiã fuiſſe coniicimus, quòd quando vel vinum tantùm offertur, vel aqua ſola, Chriſtus caput à corpore ſuo Eccleſia, vel Chriſti corpus Eccleſia à capite ſuo ſeparari ſignificatur: quod prorſus alienũ eſt ab inſtitutione Chriſti. Hanc igitur ſignificationẽ Chriſti capitis cũ corpore ſuo Eccleſia coniunctionis non exprimi, quando vel vinũ tantùm, vel aqua tãtùm offertur, dicit Cyp. Vinum enim ſignificat paſſionem Chriſti, cui nomẽ calicis tribui legimus nõ ſemel in Euangelio: aqua populum Chriſti ſanguine redemptum. Quãdo igitur in calice aqua vino miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credẽtium plebs ei, in quẽ credidit,

copulatur & iungitur: quæ ſignificatio prætermittitur omiſſa mixtione. Hoc quin ſenſerit Cyprianus, dubitandum non eſt. Intereà tamen & illud verum eſt, quòd ſi quis data opera ex mero contemptu traditionis diuinæ vinum tantùm offert, & oblationi tali plebs conſentit, quòd eius generis oblatio nullum fructum adfert, vel ipſi
Hebr.5 offerenti, vel plebi conſentienti. Eſt enim Chriſtus pro nobis paſſus & mortuus, cauſa ſalutis factus omnibus: ſed obedientibus ſibi. Cùm autem id ex mero fiat contemptu traditionis, cuius ipſum Chriſtum autorem fuiſſe credimus, nullus ex ea fructus eſt ſperandus: Nam ſeparare ſe tales à Chriſto videntur: quare quem ille pro nobis fudit in ara crucis ſanguinem, cuius rei fit in altari repræſentatio, fructum aliquem ex eo capere non poſſunt, cùm ſint omnium Chriſti meritorum expertes. Cæterùm ſi per obliuionem aquâ Sacerdos vinum non miſcuerit, ipſe quidem grauiter peccat, ad plebem verò, pro qua fit oblatio, nihil ex eo detrimenti redundat. Neque verò propterea Chriſtus erit abſque Eccleſia, ſi vel Vuittembergenſes, vel
3. Reg.19 Vuirtembergenſes ab eo deficiant, quin ſi, quod abſit, tota
Matt.21 Europa deficeret, relinquet ſibi nihilominus ſeptem millia, quæ nõ curuauerũt genua ante Baal: & malis malè perditis, ſicut factum videmus de omnibus illis, qui ab Eccleſia defecerũt, vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddent illi fructum temporibus ſuis: quod nũc propemodùm fieri videmus in iſtis, quæ repertæ dicuntur, nouis inſulis. Sed vos, qui præcidiſtis vos ab Eccleſia Dei, abſque Chriſto eſſe, certum eſt & indubitatum.

Quomodo Brentius ſimul flagellet, ac excuſet Cyprianum.

Pergit Brentius: Sed hæc potiùs dicta eſſe volumus aduerſus Aſoticos, ſeueros ſuarum traditionum exactores. Quid autẽ iis verbis an non ludere videtur Brentius? Súnt ne cuiuſquam alterius hæc verba, quàm Cypriani? Num quiſquam alius eis quàm tu, tam abſurdum ſenſum affinxit? Videtur Mimus hic noſter illum Retiarium repræſentare, dicentem: Nõ te peto: piſcem peto: cur me fugis galle? Cypriano colaphos impingit, & alios intereà ſe petere fingit. Adfert ipſe tandem Cypriani verborum interpretationem, verùm ſic, vt illum innuat voluiſſe magis hoc dicere quàm dixiſſe, vt niſi nobis interpretationẽ hanc Brẽtius attuliſſet, Cypriani verborum ſenſum aſſequi nemini

licuiſſet. Libenter, inquit, verba eius ſic interpretamur, quòd cùm dicit: Si quis vinum tantùm offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis, voluerit dicere; ſolū vinum non ſignificare, Eccleſiam eſſe cum ſanguine Chriſti coniunctā, ſicut ſignificaret, ſi ei aqua admiſceretur. Et tamen ne hic quidem ſenſus tanti momēti eſt, vt cogat vinum neceſſariò miſcendum aquæ. Quàm neceſſariò miſcendum ſit aqua vinum, ex Petro Lombardo iam docuimus. Sed audi, quid ea de re Theophilactus quoque ſentiat: Cōfundantur, inquit, Armenij, qui non admiſcent in myſteriis aquam vino: non enim credunt, vt videtur, quòd aqua ex latere egreſſa ſit, quòd admirabilius; ſed ſanguis tantùm. Tametſi enim, inquit Brētius, coniunctio ſanguinis Chriſti & Eccleſiæ eius, non ſignificaretur per vinum mixtum aquâ, tamen Chriſtus ipſa cœnæ ſuæ inſtitutione & commendatione ſignificauit ſe coniungere nos ipſi, & nos ipſi coniungi, quòd faciat nos ſanguinis & corporis ſui participes. Significauit Brenti, quódque fecit ipſe, nobis quoque faciendum præcepit, vt ipſius exemplo vinum aquâ miſcendo, ſignificationem hanc exprimeremus. Sed quid eſt hoc Brenti, quòd cùm in hac epiſtola benè longa toties Cyprianus oblationis & ſacrificij faciat mentionem, cœnæ verò nunquàm tu tractans illius verba, cœnę ſubinde meminiſti, ſacrificij nunquàm? Sudes eſt in oculis veſtris oblationis ſiue ſacrificij nomen, quo tamen vix quiſquam eſt veterum ſcriptorum, qui non vtatur frequentiſsimè. Sed vnde liceret agnoſcere ſemen adulteræ, ſi Patrum voces non reſpueritis? Hoc illud eſt Brenti ſacrificium, quo copulæ illius ineffabilis admonemur, qua ſe nobis & ſibi nos coniungere Chriſtus dignatus eſt; vt ſicut ipſe caput corporis Eccleſiæ, ſic Eccleſia corpus eſſet capitis Chriſti, tam ipſa per ipſum (vt inquit Auguſtinus) quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri; vnum cum illo manens cui offertur, vnum ipſe faciens pro quibus offertur, vnus ipſe qui offert, & quod offertur: ipſe & ſacerdos & ſacrificium. Hanc admirabilem vnionem, peculiariter nobis exprimit vinum aquâ mixtum: ad quam vos non pertinetis Brenti, qui nō modò mixtionē hanc rideris, verùmetiā in tremēdū ſacrificiū hoc impiè nō rarò blaſphematis: & vt Satanæ vobis gratiā demereamini,

Theoph. in cap. 19. Ioannis. [margin: *Theoph.in cap.19.18 annis.*]

Brētius ſubdolè tacet de ſacrificio.

Lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 20

Libr. 4. de Trinitate cap. 14

qui nihil magis horret quàm ſacrificium hoc (paſſio eſt enim Domini ſacrificium quod offerimus, inquit Cyprianus) omnem lapidem mouetis, vt illius memoriam abolere queatis. Vide autem viperam hanc, quomodo locum iſtum concludat? Et alioqui, inquit, apud Eſaiam: malè audit mixtura vini cum aqua: exprobrat enim Propheta Eccleſiæ ſuæ impoſturas & rerum corruptionem: Argētum, inquiens, tuum verſum eſt in ſcoriam, & vinū tuum mixtū eſt aquâ. Non poteſt quin aculeum infigat, & ſuum virus effundat. Multa Scripturæ loca produxit Cyprianus, quibus hanc vini cum aqua mixtionem aſſerere conatus eſt, quā hic vno hoc prolato nihil ad rem qua de agitur, pertinente, nititur infirmare: & ſicut eſt in prouerbio, infixo aculeo fugit. Ac de iſta quidem traditione hactenus.

Libro. 2 epiſt. 3

Eſa. 1

Quàm iniquè tractet Brentius Auguſtinum de feriis Eccleſiæ

Auguſt. epiſt. 118

Vltimo loco ſibi ſumpſit arrodendum celeberrimum Eccleſiæ Doctorem Auguſtinum. Sed quid eſt in quo tibi non ſatisfaciat Brenti? Enumerat, inquit, & alicubi Auguſtinus aliquot feſtos dies, & affirmat eos ab Apoſtolis traditos. Quo nomine rectiùs hos homines appellaueris, quàm progeniem viperarum? de quibus traditur, quòd niſi dilacerato & dirupto materno vtero, in quo conceptæ ſunt, naſci non poſſint. Sic iſti non ſe putant in lucem prodire, nomenq; ſuum celebre poſſe reddere, niſi lacerent & proſcindant eos quibus debent, ſi quem habent in ſacris literis progreſſum: verè degeneres filij, & quantum in ipſis eſt, parricidæ. Sed adſcribamus Auguſtini verba, quò magis liquere poſſit, num ſit aliquid in iis reprehenſione dignū: Illa, inquit, quæ nō ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidē toto terrarū orbe obſeruantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Cōciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, cōmendata atq; ſtatuta retineri. Sicut quòd Domini paſſio & reſurrectio, & aſcēſio in cælum, & aduentus de cęlo Spiritus ſancti anniuerſaria ſolennitate celebrantur. Quid eſt in his verbis, quod non ſtellulis potiùs illuſtrandum, quàm obeliſco notādum ſit? Sed hoc non oſtenditur, inquit, firmis argumentis. Quid? an poteſt vllum eſſe firmius argumentum, quàm ſit vſus totius Eccleſiæ? Sed teneamus, inquit, quod ipſe ſcribit, nō hoc ideo verum putandum, quòd ipſe ita ſenſerit, ſed tum demùm accipiendum, cùm id vel per Canonicos autores,

vel probabili ratione verum eſſe docuerit, An autē probabilis ratio nō eſt, quę totius Eccleſiæ moribus eſt recepta? cùm ab Apoſtolorum temporibus vſq; ad hæc noſtra ſemper ij dies fuerint ſingulari quadā ſolēnitate celebrati. Deinde manifeſtū eſt, inquit, quod Paulus ſcribit: Nemo vos iudicet in parte diei feſti: nō eſt autē veriſimile, quòd alij Apoſtoli aliud aut diuerſum docuerint, De Iudæorum feſtis diebus loquitur Paulus: Chriſtiani verò quò minùs certos dies feſtos agerēt, quibus memoriā Chriſti beneficiorū recolerēt, nuſquàm Paulus vetuit. Poſtremò teſtificantur, inquit, alij ſcriptores, quòd non fuerit inſtitutum Apoſtolorū, leges de diebus feſtis, condere, ſed veram pietatem docere. Quàm delectatur hæreticus hæretici ſententia? Quoties autē hoc iam admonuimus, huiuſmodi dies feſtos ad excitādam in animis hominum pietatem plurimum facere? Conclùdit tandem: Quare aut hæc traditio non eſt Apoſtolica: aut ſi eſt, non eſt data in perpetuam legem & ſingularem cultum Dei, ſed tantùm ad externam eamq; liberam diſciplinam, quæ tantiſper obſeruari poſſit, dum exercitio pietatis vtilis eſſet. mutari autem poſſit, cùm inciperet pietati magis obeſſe quàm prodeſſe. Nos verò traditionē hāc Apoſtolicā eſſe teneamus, quam ipſis etiam Apoſtolorū tēporibus obſeruatam fuiſſe docet Ignatius: ſimul & illud perſuaſum habeamus, quòd data ſit in perpetuam legem & ſingularem cultum Dei, nam hac ratione beneficiorum illius innumerabilium memoria nobis repræſentatur, & ad gratias pro illis agendas mentes hominum excitātur. Quare quoniam nihil eſſe poteſt exercitio pietatis vtilius, perpetuò nobis hæc traditio veniet obſeruanda. Et quia nullum vnquam tempus euenire poterit, quo pietati officere queat beneficiorum Dei recordatio, nunquam eam nobis mutare licebit.

Col.2

Ignat. ad Philippum

Epilogus Brentij.

Audiamus iam Epilogum Brentij: Quæ cùm de traditionibus ita ſe habeant, inquit, manifeſtum eſt, quòd cùm Afotici dicūt, veritatē Euangelij non tantùm in ſcriptura ſacra, verùm etiā in traditionibus ſine ſcripto contineri & ſacram ſcripturam per traditiones interpretādam, adeóque traditiones certiſſimum fidei fundamentum eſſe, Satan meditetur primùm quidem abolitionem, aut ſaltem extremū contemptum ſacræ ſcripturæ, deinde æternā Ec-

cleſiæ internetionem. Cogitat enim Eccleſiam à certiſſimis ad incertiſſima, à cæleſtibus ad elemẽta huius mũdi, à diuinis ad humana, denique ab oraculis Spiritus ſancti ad ſomnia & deliria prophanę carnis abducere. Nec iſtud Deus clementiſſimus ſinat, Eccleſiam ſanguine filij Dei redemptã, & electã eius ſponſam, ac ſcripturam cæleſtibus teſtimoniis confirmatam, & Eccleſiæ ſummi theſauri loco diuinitùs commẽdatam in tantum periculum venire, vt illa quidem fundamenta æternæ ſuæ ſalutis ex incertiſſimis hominum dogmatibus petat, hæc autem vaniſſimis Aſotorum ſomniis ſubiiciatur.

Reſponſio. Vide quæ ſit hominis impietas? De traditionibus Apoſtolorum loquitur, & audet eas vaniſsima Aſotorum ſomnia vocare? Etiam Apoſtoli iam illi ſunt Aſoti. Sed noſtrum viciſsim epilogum Sereniſsime Rex audire ne graueris.

Epilogus Epiſcopi. Ex iis, quæ de traditionibus hactenùs per nos dicta ſunt grauiſsimorum, doctiſsimorum, ſanctiſsimorúmque Patrum teſtimoniis, quorum iam inde à mille trecentis annis in Eccleſia Dei ſacroſancta ſemper fuit autoritas, planum à nobis factum eſt, quòd veritas Euangelij non tantùm in ſcriptura ſacra, verùm etiam in traditionibus ſine ſcripto continetur: quódque non aliunde magis hæreſes natæ ſunt, quàm ex eo, quòd ſecundum ſuum ſenſum, non autem ſecundum eum, qui nobis per longam ſucceſsionem Epiſcoporum & Sacerdotum à Patribus noſtris per manus traditus eſt, ſcripturas interpretari licere ſibi quiſque voluit: vt ſi quis certiſsimum fidei fundamentum eſſe traditiones dixerit, à vero nihil aberrauerit. Nam & primæ fuerunt in ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia, cum illis ædificata fuerit Eccleſia, priuſquàm extaret vlla ſcriptura. Et ſicut labefactato fundamento, quicquid ſuperſtruxeris, corruit: ſic vbi labefactatæ ſunt traditiones, nihil ibi firmum in fide, nihil fixum & ſtabile videre licet. Has igitur traditiones cùm ſummo ſtudio Satan abolere meditatur, nihil aliud quàm æternam internitionem Eccleſiæ meditetur: cuius cùm ſalus non aliunde magis pendeat, quàm ex iugi & ea grata beneficiorum Chriſti recordatione, qua fit vt eius ineffabilem in nos amorem animis noſtris ſubinde recolentes in illius viciſsim amorem rapiamur, à quo ſic nos amatos

eſſe recordamur, cùm non modò quos amaret, indigni; verùmetiam quos æternis afficeret ſuppliciis, digni fuiſſemus. Quæ cùm vnica ſit via eò aſcendendi, vnde noſtra cauſa Dei filius deſcendere dignatus eſt, vt ſicut illum de cælo charitas detraxit, ſic nos viciſſim in cœlum charitas attraheret: hanc nobis felicitatem Saran inuidet, quòd nihil ei moleſtius accidere poſſit, quàm vt ex quibus ille merito ſuo deiectus eſt, illis nos potiri ſedibus cõtingat. Quamobrem hoc agit ſedulò, quãdoquidẽ ad accendendum in cordibus noſtris amorem redemptoris noſtri nihil æquè facit, atque iugis memoria beneficiorũ illius, vt ea prorſus extinguat, & obliuione quadam obruat ſempiterna. Intelligit autem hoc ſibi tantò difficiliùs eſſe, quòd ea non modò monumentis literarum conſignata, verùmetiam prædicatione, dierũ obſeruatione, ſignis, imaginibus, geſtu, habitu, varióq; ritu & cæremoniis ſic auribus inculcata, ſic oculis ingeſta, ſic mentibus hominũ impreſſa videt, vt ſine magno negotio, quod meditatur, pręſtare non poſſit. Quid igitur? Veriſſimè ſcriptum eſt: Erat autem ſerpens callidior cunctis animantibus. Nulla eſt aſtutia tanta, quæ cum Satanæ poſſit aſtutia comparari, qui nõ aliunde, quàm ex fraude, dolis & fallaciis cõſtat. Nunquàm is aperto Marte congreditur, verùm quibuſcum illi res eſt, eos ex inſidiis adoritur. Transfigurat ſe plerũque in Angelum lucis, nihil minùs præ ſe ferens, quàm quod animo clauſum gerit. Perſpicit ille, quòd iſtis dierum obſeruationibus, quibus beneficia Chriſti natiuitatis, paſſionis, reſurrectionis, in cælum aſcenſionis, Spiritus ſancti miſſionis, nobis in memoriam reuocantur: tum & ſignis ac cæremoniis ab Eccleſia receptis altiùs infigitur noſtris pectoribus eorum recordatio quàm vel ſcriptura, vel prædicatione, vt quoàd iſtæ, quæ traditiones non ſcriptæ vocantur, abolitæ non fuerint, nulla ſit ſpes ea quæ meditatur, perficiẽdi. Quare fingit ſe maieſtatem diuinorũ oraculorum, quæ literis mandata ſunt, tueri velle, cui per hoc genus traditiones plurimũ detrahatur: de illis itaque cõuellendis prima illi cura eſt, quòd per eas beneficiorum Chriſti memoriam penitùs mentibus hominum infigi videt, cùm præſertim in Eccleſia multò maxima ſit pars rudium & imperitorum, qui neque ſcripturas legere ſciunt, neque

Gen. 2

2. Cor. 11

Quibus artibus Satã memoriam & reuerentiam ſacrorum abolere conetur.

neque ſermonibus audiendis vacare ſemper poſſunt. Sic itaque ſecũ cogitat: Si ſuſtuleris ea initiò, quæ cùm nunquàm non ingerantur oculis rudium, memoriam Chriſti beneficiorum eis excidere non patiuntur, non parùm profeceris. Nam quod ad ſcripturas & ad prædicationẽ attinet, non perinde mouetur iis vulgus, cùm nõ æquè intelligat, vel quæ dicuntur, vel quæ ſcribuntur omnia: & ſunt multò plures, qui legere neſciunt, neque datur omnibus audiendi facultas. Deinde verò ſuus erit & iis euertendis locus, niſi quòd nõ omnia ſimul tentanda ſunt, verùm ille potiùs imitandus eſt, qui caudæ pilos equinæ paulatim vellebat. Quid autẽ? An non ſucceſſit Satanæ ſuum conſilium? Qui nihil aliud initiò ſe meditari ſimulabat, quàm vt externos ritus & cæremonias, vt dierũ obſeruationes, vt externum ſacerdotium, & ſacrificium abrogaret, num in hoc acquieuit? Quin is vlteriùs progreſſus, tandem faceſſere iuſſit externum quoque verbi miniſterium, quò ſic locus eſſet internæ Dei inſpirationi. Quantum autem hac in parte profecerit, obſcurum non eſt, cùm autoritate verbi Dei, ſublata ſit apud multos prædicatio verbi Dei. Sed nec intra has metas conſiſtit: Poſteaquàm ſuſtulit externa ſigna, ſuſtulit & prædicationem externam, ſimul etiam ad ſcripturas ipſas abolendas ſtudium ſuum contulit. Nam cũ perſuaſiſſet hominibus, omnia hæc externa ſigna, infirma quædam & egena eſſe elemẽta, ad quæ conuerti, quibus ſeruire Paulus vetuerit, quoniã & literas infirma vocant elementa Grammatici, quibus conſtant ſcripturæ diuinæ, etiam has tanquàm infirma & egena elementa conatur in cõtemptum adducere, quò ſic tandem & iis abolitis, eò perueniat, quò ſtatim initiò cogitabat, vt memoriam Chriſti beneficiorum omnem funditùs deleat. Vides pientiſſime REX, quorſum eat Satanas? Initiò traditiones tantùm oppugnabat, mox & prædicationẽ & ſcripturam abolere conatur. Elementa ſunt traditiones? elemẽta ſunt & literæ, quibus cõſtat ſcriptura. Quamobrẽ vbi prohibet Paulus, ne cõuertamur ad egena & infirma elementa, quid aliud ſecundũ iſtos, quàm ne ad ſcripturas cõuertamur, prohibet? quæ magis etiã vſitatè vocãtur elementa, quàm quæcũque tandem cæremoniæ. Vides, quemadmodum euertere traditiones, ad ſcripturã etiam abolendam

Gal. 4

dam eſt feneſtram aperire? Inde cæleſtes Prophetæ, inde nobis nati ſunt Suenckfeldij. Euangelium igitur abolet, quiſquis traditiones abolet, ac quod veriſſimè ſcriptũ eſt à Baſilio, fidei prædicationem ad nudum nomen contrahit. Quare tutiſſimum fuerit Aſotorum iſtorum vaniſſima ſomnia contemnere, qui tantoperè traditiones oppugnãt, & Spiritum ſanctum audire per Paulum nos monentem: Itaque ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Nihil eſt, quòd ſeparemus ab inuicem, quæ coniuncta Deus eſſe voluit. Nõ abducit à ſcriptura, qui cum ſcriptura teneri vult traditiones, per quas ſcripturas permultum & lucis & roboris accedit. Nam ſicut ſcripturæ traditionibus, ita ſcripturis traditiones illuſtrantur, & eſſe firmiora cõſueuerunt, quæ variis modis inculcantur, quàm quæ per ſolã ſcripturam ad memoriam hominum reuocantur, cùm præſertim non defuerint viri ſapientes, qui magis probarent contemplationem, traditionémque veritatis in animos, quàm in libros, quòd minùs tenaciter hæreret in memoria, quæ ſcripta, quàm quæ tradita eſſent. Quæ cauſa etiam fuiſſe Licurgo putatur, quòd quas cõdiderat leges, eas literis mandari nolebat: quòd ſi ex animis in animos transfuſæ eſſent, plus eas firmitatis habituras perſuaſum haberet, quã ſi fuiſſent in literas redactæ. Quæ non ideo commemorantur à nobis, quaſi nos conſiliũ ſancti Spiritus non laudemus, qui quæ principiò per Patriarchas & Prophetas, deinde per ipſum Dei filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, poſtremò per Apoſtolos & Euangeliſtas dicta ſunt & facta, monumentis literarum conſignari voluerit: ſed quòd hoc quoque nomine ſatis laudare ſancti Spiritus conſilium non poſſumus, quòd non contentus hac vna ratione nobis ea patefeciſſe, traditiones etiam non ſcriptas adiungendas putauerit, quibus magis etiam atque magis & explicarentur & inculcarentur, ſimul tanaciùs mentibus noſtris infigerentur, quæ ſunt nobis ad ſalutem noſtram neceſſaria.

Baſilius de ſpiritu ſancto, cap. 27

1. Teſſ. 2

Plato in Phædro, & epiſt. 2

FINIS LIBRI QVARTI.

DE CATHOLICA ECCLESIA, AVTORE STANISLAO HOSIO EPISCOPO VARMIENSI.

LIBER QVINTVS.

Hæretici quoque ſibi nomen Eccleſiæ vendicant.

SIMIÆ cùm ſint ſimiæ, videri tamen homines affectant: ſic hæretici cùm ſint hæretici, cùm ſint ſuo ipſorum iudicio condemnati, cùm ipſi ſe præciderint, ipſi ſe è cœtu piorum, quem vocamus Eccleſiam, eiecerint, dici tamen & videri volunt Eccleſia. Neque verò nouum hoc eſt & inuſitatum. Mille iam & trecenti propè anni interceſſerunt, cùm ſcriptum eſt à Lactantio, quòd ſinguli quique cœtus hæreticorum, ſe potiſſimùm Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicã Eccleſiam putant. Quod vetuſtior etiam Cyprianus de Nouatiano memoriæ prodidit, quòd more ſimiarum, quæ cùm homines non ſint, homines imitantur, cùm ipſe in Eccleſia non eſſet, imò adhuc inſuper contra Eccleſiam rebellis extitiſſet, hoc ſibi vendicabat, vt apud ſe Eccleſiã eſſe diceret, ac nos hæreticos faceret. Suo quoque ſeculo narrat Hilarius, quòd Antichriſti ſynagoga ſe Chriſti Eccleſiam eſſe mentiebatur. Et de Donatiſtis ſcribit Auguſtinus, quòd Eccleſiam in Africa tantùm eſſe, eáque nõ tota, ſed in parte Donati modò cõtenderent. An autẽ Bernardi quoque temporibus nõ fuerunt quidem, qui ſe vocabant Apoſtolicos, qui ſe Eccleſiam eſſe dicebant? ſed cõtradicebãt ei, qui dixit: Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. Horum temeritatem imitati ſunt proximis ſuperioribus ſeculis Pauperes de Lugduno, quorum nunc Picardi ſunt ſoboles, qui & ipſi ſeorſum Eccleſiam colligunt, & ab ea Catholicos & Orthodoxos excludunt. Nihil itaque noui fecit noſtra tempeſtate Martinus Lu-

Lactan. li. 14. cap. 30. diuinarum inſtitutionum.

Cyprianus ad Iubaianum.

Hilari. ad Conſtantium.

Aug. epiſ. 56.166. & alibi.

Berna. ſermone. 66. in Cantica.

Matth. 5

Pauperes de Lugduno.

therus

therus, qui cùm ſe nefario ſcelere ab vnitate Catholica, tanquàm ab area Dominica ſeparaſſet, ſuo cœtui, quem collegerat, Eccleſiæ nomen vendicauit. Sed præclarè de Donato ſcripſit Auguſtinus, quòd ſicut is Chriſtũ diuidere conatus eſt, ſic ipſe à ſuis quotidiana cõciſione diuiditur. An autẽ idem Luthero non accidit? Conatus eſt is diuidere corpus Chriſti, an viciſſim à ſuis quotidiana cõciſione non diuiditur? Primus hic orbem Chriſtianum indicta cauſa cõdemnauit, & ab eo ſe nefaria præciſione ſeparauit. An autem quod ipſe licere ſibi voluit, idem ſibi quoque licere debere non contendebant Carolſtadius, Zuinglius, Œcolampadius, Caluinus, & alij, qui ſunt ſectæ Sacramẽtariæ? cùm nec doctrina, nec impietate minùs profeciſſent, quàm Lutherus. Fecerunt & ipſi ſibi profana cõuenticula, quam vocauerunt Eccleſiam, ſéque non minùs ab ipſo Luthero, quàm ab orbe toto Chriſtiano diuiſerũt. Neque id non optimo iure. Nam ſi licere ſibi voluit Lutherus orbem Chriſtianum inauditum condemnare, & ab eo ſe per nefarium ſcelus ſeparare, quid ni licere ſibi vellent itidem viri illi docti, vt ſicut in aliis multis ab orbe Chriſtiano, ſic in præcipuo quodam religionis noſtræ capite ab ipſo etiam Luthero diſſentirent? Qui certè moleſtè ferre non debuit, quandoquidẽ ipſe perſuaſum habuit, ſe plùs in ſcripturis videre, quàm tot ſeculis viderit orbis Chriſtianus vniuerſus, ſi perſuaſum de ſe quoque viri illi docti habuerunt, ſe vidiſſe aliquid, quod videre Luthero nondum cõtigiſſet. Hallucinari potuit, quin hallucinatus eſt, ſi Luthero credimus, in multis totus orbis Chriſtianus: cur nõ æquè potuerit hallucinari, vel vna ſaltẽ aliqua in re, Martinus Lutherus? Doctus ille quidem, catus & prudens apud ſemetipſum, ſed homo tamen. Certè ſcriptum eſt: Si alij reuelatum fuerit ſedenti, prior Propheta taceat. Nulla fuit Luthero cauſa, quamobrem ſic excandeſceret contra ſodales ſuos, cùm præſertim hunc ei honorem haberent, quòd eum ſibi viæ demonſtratorẽ fuiſſe faterentur, ſicut in operis huius initio demonſtrauimus. Eundem honorem habet illi quoque Balthſar Pacimontanus, quẽ primùm volunt ætate noſtra pridem ſopitos ignes Anabaptiſtarum excitaſſe. Vidit is habere ſuam factionem Lutherum, habere ſuam & Zuinglium, nõ impunè modò, verùm

Picardi Lutherus.

Augu. de agone Chriſtia. cap. 29

Lutheri ſoboles quàm nis diſſentiat, Eccleſiæ nomen arrogat ſibi

verùm etiam cum quadam ſui nominis laude. Cogitabat & ipſe ſecum: Quid impedit, quò minùs & nos celebre nomen noſtrum ad poſteros tranſmittamus? Cur & ipſi non congregemus cœtum aliquem, ſicut Lutherus & Zuinglius fecerunt, ſeorſum ab orbe Chriſtiano, ſic nos quoque ſeorſum & ab orbe, & ab illis? vt habeamus & ipſi noſtram Eccleſiam, & ad iſtorum impietatem ampliùs etiā aliquid addamus. Quid autem? Num idem à Suenckfeldio quoque, num idem à Campano & Serueto, & aliis pleriſque factum non eſt? Et eſt quiſquam ex iis, qui ſuum cœtum non vocari velit Eccleſiam? Verùm dicet aliquis, Hos pro ſuis Lutherus nō agnoſcit. At illi ex magna parte Lutherū ducem & anteſignanum ſuum agnoſcunt. Sed veniamus ad eos, qui ſunt citra controuerſiam Lutherani Flacius nónne ſeorſum colligebat Magdeburgi? quandoquidem & Interimiſtas Lipenſes, & Adiaphoriſtas Vuittembergenſes è cœtu ſuo eiecit. An alibi non idem fecit Oſiander, qui ſuos etiam hortatur, vt ne credant Philippianis contra ſe, propterea quòd ſunt plures: alioqui Papæ, inquit, credetis & Concilio contra Philippianos, cùm ſint multò plures, quàm Philippiani. Ita ſeorſum Philippus, ſeorſum Flacius, ſeorſum colligit Oſiander.

Suenckfel. *Campanus* *Seruetus.* *Illyricus* *Oſiander.* *Philippiani.*

Sed & Brentium ſeorſum à Philippo colligere, non obſcurè indicat ſeorſum ab eo conſcripta confeſſio, & Patribus in Synodo Tridētina oblata, tū quòd in iuſtificationis articulo non cum Auguſtana, ſed cum Oſiandrina confeſſione ſentire videtur. Sic ſuam Philippus, ſuā Brentius, ſuam Flacius, ſuam Oſiāder habet factionem, nec eſt iſtorum quiſquam, qui ſuam non cupiat vocari Catholicam Eccleſiā. Sic eueniſſe videmus, quod ſcripſit Auguſtinus, quòd à ſuis quotidiana cōciſione diuiditur Lutherus, nā indies plures eorū ſectas expectamus. Neque verò mirū id alicui videri debet, quòd hæretici tantoperé contēdūt id, quod non ſunt, videri. Nam ſicut ad impugnandā legē verba legis, quemadmodum ab Ambroſio ſcriptum eſt, ſic ad euertendam Eccleſiam nomen Eccleſiæ obtendere conantur: adeò quòd de ſe ſuiſq; profert ex Pauló Brentius: Angelus Satanæ trāsfigurat ſe in Angelū lucis. Nam ſi talem ſe, qualis eſt, exhiberet, nō facilè cuiquam imponere poſſet. Quàmlibet infeſti ſint hoſtes Eccleſiæ, non tamen

Brentius. *Cur hæretici laborent Eccleſiæ nomen arrogare ſibi.* *Amb. in commētar. epi. ad Tit. cap. 3* *1. Cor. 11*

men ignorant, quanta ſit illius autoritas. Sciunt eam eſſe corpus & plenitudinem Chriſti, columnam & firmamentum veritatis, perpetuum habitaculum Dei viui. Sciunt ab illa ſe ſcripturas habere: ſciunt illi peculiariter ſanæ intelligentiæ lucem eſſe promiſſam: ſciunt, qui in ſinu eius cõtinentur, eis non poſſe non conſtare veritatẽ: denique ſciunt, quòd extra illam haud aliter, atq; olim extra arcã Noë ſalus non eſt. Hæc itaque cùm eos minimè lateant, cupiunt & ipſi membra corporis huius videri, neque minùs quàm Orthodoxi nomen Eccleſiæ Catholicæ ſibi vendicant, quod inter alios Brentius quoque magnoperè contendit. Sed ipſum ea de re diſſerentem audiamus. *Ephe.1* *1.Tim.3* *Gen.7*

Si quidem, inquit, nomen ipſum tam Eccleſię, quàm Catholicæ conſideraueris, non eſt eruditis ignotum, quòd latiſſimè pateat. Pſalmus meminit Eccleſiæ, hoc eſt, congregationis malignãtium, & odit eam. In actis Apoſtolorum Scriba vocat cœtum ſuum Ethnicorum Eccleſiam. Catholicum autem ſignificat vniuerſale. Et quia in cœtu humani generis iam inde à condito orbe nihil eſt magis Catholicum, nihil vniuerſalius & generalius, quàm peccare hypocriſi, & idolomanię ſtudere, rapere, furari, occidere, inuidere, adulterium cõmittere, impoſturis operã dare, & alia ſcelera deſignare: idcirco ſi quis hypocrita aut idololatra, aut raptor, aut homicida, aut adulter, aut impoſtor ſe in impietate & ſcelere ſuo ſectari Eccleſiam Catholicam profiteretur, ſcelerate quidem faceret, non autem falſò loqueretur. Quòd ſi hac ſignificatione Aſotus & ſodalitium eius iactauerint, ſe eſſe membra Eccleſiæ, & ſi de ſorte eorum dolemus, tamen nemo hominum credo, impediet, quò minùs Catholici vocentur. *Brent. ſermo de Eccleſia, & Catholicis* *Pſal.25* *Actu.19*

Videtur hic homo non aliunde quàm ex felle conſtare, tantum eſt in illo amarulentiæ. Cæterùm vtrumque tam Eccleſię quã Catholicæ nomen, latiſſimè patere, dubium non eſt. Quã enim Eccleſiam Græci vocant, Latinè dicere poſſis euocatam concionem, ex quibuſcunque tandem ea ſit euocata, ſiue ex Ethnicis, ſiue ex Chriſtianis, ſiue ex piis ſiue ex impiis. Sed & Catholica Græcè dicitur, quę Latinè vniuerſalis, hoc eſt, ſicut Auguſtinus interpretatur, toto orbe diffuſa: Quia diuerſorum, inquit, hæreticorum Eccleſiæ ideò Catholicæ non dicuntur, quia per loca atque per *Reſponſio* *Quid Eccleſia, & cur catholica dicta.*

Aug. ſer. 131. & ſer. 151. de tempore.

ſuas quaſque prouincias continẽtur: hæc verò à Solis ortu vſque ad occaſum fidei ſplendore diffunditur. Dicimus autem catholica fides, catholica Eccleſia, catholicus homo. Cæterum catholicus adulter, catholicus impoſtor, catholicus homicida, non dixit quiſquam catholicus. Brentius eſt qui ita loquitur, quem nos cuperemus quidem fidem habere catholicam, vt ad Eccleſiam catholicam pertineret, & catholicus dici poſſet: ſed ſi non vult quicquam habere cum Catholicis commune, præter quorundam in Eccleſia catholica crimina, qui ſumus nos, qui quò minùs nouæ doctrinæ aſſertor nouo loquendi genere à ſe excogitato ſit catholicus impedire queamus.

Brentius de nomine Catholico.

Pergit Brentius: Quibus autem temporibus Arius ſumma Chriſtianiſmi calamitas, cœpit virus ſuum in veram Eccleſiam Domini euomere, obtinuit vſus, & publicæ leges poſteà confirmarunt, vt Catholici dicerentur, qui vniuerſam doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum de vera & æterna diuinitate Chriſti filij Dei ſequebantur: hæretici verò, qui Arianam impietatem, aut aliam doctrinã pugnantem cum Prophetica & Apoſtolica profitebantur. Itaque ſi hoc vſu de Catholica Eccleſia loquendum eſt, nihil minùs quàm catholici cognomen in Aſotum & ſodalitium eius competit. Imò verò in te tuúmque ſodalitium Aſoticum, nihil minùs quàm Catholicæ nomen competit.

Reſponſio.

Sed cauſam expẽdamus, quamobrem in nos catholici cognomen competere negat. Etſi enim, inquit, videtur, ſibi egregiè de æterna diuinitate Chriſti ſentire, tamẽ quia transferunt officium, quod ſolus habet Chriſtus verus Deus & homo, in humana opera, idcircò aut habẽt Ethnicas de diuinitate Chriſti cogitationes, aut aliud verbis profitentur, aliud in latebris cordis ſentiũt, & ſequuntur multas impietates, quæ manifeſtè cum vera doctrina Prophetarum & Apoſtolorũ pugnãt.

Ratio Brẽtij.

Reſponſio.

Hoc verò falſum eſt Brẽti, quòd nos transferamus officiũ, quod ſolus habet Chriſtus, in humana opera. Quicquid eſt propitiationis, Chriſto tribuimus, qui factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: illud ſubinde Pſalmi vſurpantes, Apud te propitiatio eſt: & ab eodem Dauide docti ſic Deum alloquentes, Domine miſericordia tua in æternum, opera manuũ tuarum ne deſpicias. Quæ verba ſic intelligimus, quemad-

1. Ioan. 2 Pſal. 129 Pſal. 137

modum ea celebris Eccleſiæ Doctor Auguſtinus interpretatus eſt:qui cum his verbis Deum deprecans quiſque noſtrum vtitur. Non dico,Domine ne deſpicias opera manuum mearum,non me iacto de operibus meis. Exquiſiui quidem Dominũ manibus meis nocte coram eo, & non ſum deceptus : ſed tamen non commendo opera manuum mearum. Timeo, ne cùm inſpexeris, inuenias plura peccata quàm merita:Hoc ſolũ rogo, hoc dico, hoc impetrare deſidero,opera manuũ tuarum ne deſpicias.Opus tuũ in me vide,non meũ.Nam meum ſi videris,damnas:tuum ſi videris,coronas:quia & quæcunq; ſunt bona opera mea,abs te mihi ſunt,& ideo tua magis quàm mea ſunt.Num ita dicentes aliquid operibus tribuimus, quod ſolius eſt Chriſti? Noſtra de operibus doctrina Brenti,hæc eſt,quòd quatenùs noſtra ſunt,quàlibet bona eſſe videantur,nihil tamen nobis proſunt ad vitam æternam conſequendam:quatenùs autem Dei ſunt,quatenùs opera ſunt manuum illius,ex ipſius beneficentia ſingulari, & iuſtitiæ titulo,& mercede regni cæleſtis digna habentur, Dei autem ſunt,& quòd ea Deus operatur in nobis, & quòd quicquid eſt in eis dignitatis,non eſt aliunde,quàm ex eo quòd ſunt reſperſa pretioſo Chriſti ſanguine : cui debemus,quòd ea facientes,regni cæleſtis præmia conſequimur.Nam abſque eo ſi eſſet,quicquid per omne vitæ noſtrę tempus & faceremus & pateremur,ne minimum quidem nobis prodeſſet ad gaudia regni cæleſtis aſſequenda. Quare ſicut ab Alberto Magno ſcriptum eſt,iuſtitia meritorum Chriſti fulget in virtutibus Sanctorum.Tolle iuſtitiam hanc ex eorum virtutibus,damnari poterunt, ſeruari non poterunt.Remota enim illa, omnis iuſtitia noſtra,mera erit iniuſtitia.Nullum enim à Sanctis exire poteſt opus,quod ſi in ſe cenſeatur,confuſionem iuſtam non mereatur.Docemus igitur nos,quod in Scripturis legimus, datam iri mercedem regni cæleſtis operibus noſtris:verùm non propter eorum, quatenùs à nobis proficiſcuntur,dignitatem:ſed propter Chriſtum,cuius manuũ opera ſunt:ipſe eſt enim,qui viuens & habitans in nobis operatur ea,propter Chriſtum,ad quem operantes reſpicimus propter Chriſtum,qui dixit:Merces veſtra copioſa eſt in cælis:propter Chriſtum,de quo ſeculis iam aliquot

Auguſt.

Summa doctrinæ Catholicæ de operibus.

Alber. Mag. ar. 3 quæſt. 2. in 29. diſtin. Petri Lõb. li. 2

Matth. 5

cantatum fuit apud vos vernacula gentis veſtræ lingua, quod niſi natus puer ille fuiſſet, omnes eramus perituri. Nã niſi factus homo lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, niſi dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populũ acceptabilem ſectatorem bonorum operum, quid aliud eſſent vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatæ? Quęſo te Brenti, quid eſt in hac doctrina noſtra, quod arrodere queas? Num ita dicentes transferimus in opera humana, quæ ſolius Chriſti ſunt? Certè quicquid in illis dignitatis eſſe dicimus, id omne nõ in alium, quàm in Chriſtũ transferimus. Sic autem docti ſumus, non à priſcis tantum illis Patribus, verumetiam ab iis quos vos cõtemnitis, ſanctis monachis & doctoribus, Thoma, Alberto, Bonauentura, Scoto, Guillelmo Pariſienſi, Gulielmo Durandi, Gabriele Biel, Gerſone, Dionyſio Carthuſiano, qui floruerunt illis temporibus, quibus vos Euangelij lucem extinctam fuiſſe vultis: quorum teſtimonia produximus in Confeſſione noſtra Chriſtiana, vbi copiosè locum hunc tractauimus. Falſo itaque nos inſimulas, quòd transferamus officium, quod ſolus habet Chriſtus, in opera humana. Quin vos eſtis potiùs Brenti, qui Chriſti gloriæ detrahitis, qui crucẽ eius, quantum in vobis eſt, euacuatis, qui ſanguinis eius pretium imminuitis. Cui namq; detrahitis, quãdo regeneratorũ operibus detrahitis? Cui, niſi Chriſto qui viuit, qui habitat, qui operatur in illis? Cuius, niſi Chriſti meritis & dignitati detrahitis, cùm operum, quæ fiunt ab illis, meritis detrahitis? Vnde enim meritũ operum noſtrorum? vnde dignitas eorum? Non aliunde, niſi ex precio ſanguinis Chriſti, quo reſperſa ſunt. Illius itaque dignitati derogatis, quãdo noſtrorum operũ in fide factorũ dignitati derogatis. Tolle pretiũ hoc ex operibus noſtris, non erit in illis meritũ, niſi fortè gehennę. Habes, quę ſit noſtra de operibus ſententia, ſimul & illud ex his intelligis, impudẽs eſſe mendacium tuum, quòd ſcribis, habere nos Ethnicas de diuinitate cogitationes, & aliud verbis profiteri, aliud in latebris cordis ſentire. Veſtrum fuit hoc ſemper, & eſt hęreticorum proprium, nos quod corde credimus, ore confitemur. Eſt & illud falſiſſimam, quod ſcribis, ſequi nos multas impietates, nullam enim proferre potes.

Apoc.2
Tit.2
Eſa.64
Cõfeſſ. Polon.ca.73
Qui Chriſti cruci, meritis & gloriæ propriè detrahant.

Ex his

Ex his itaque falſis præmiſſis tuis, falſam eſſe conſtat concluſionem illam tuam: Quare cùm nos diuina clementia eam teneamus de Chriſto & diuinitate ac officio eius, ac de omnibus reliquis articulis veræ religionis ſententiam, quam nobis tradit Prophetica & Apoſtolica doctrina, & quam tenuit ſemper vniuerſa verè piorum Eccleſia, iam inde ab initio totius orbis, nomen Catholicæ Eccleſiæ illis quidem optimo iure adimimus: nobis autem rectè vindicamus. *Concluſio Brentij*

Quæ eſt huius hominis arrogantia? quæ ſui obliuio? Quis autem Brenti, iudicem te conſtituit? & quidē orbis totius Chriſtiani iudicem, quem auſus es etiam inauditum condemnare. Sed ſi vera eſt de articulis religionis ſententia, quam tenuerunt Simon Magus, Marcion, Manichæus, Petrus Adelhardus, Ioānes Vuicleff, Quintiliani, Pauperes de Lugduno, Eunomius, Iouinianus, Euſtachius, Vigilantius, Pertrobruſſiani, Aërij, Felix, Iconomachi, Berengarius, & qui cum iſtis alij faciebant, rectè vobis nomen Catholicæ vendicatis Brenti. Hi ſunt enim Patriarchæ veſtri, de quorum ſucceſſione gloriari verè poteſtis, cùm in eorum impios errores ſucceſſeritis. Sin autem ea potiùs eſt vera ſententia, quam de religionis articulis tenuerunt Simon Petrus cum Apoſtolis, cum Clemente, ſucceſſoribúſque ſuis omnibus in hunc vſque diem, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Chryſoſtomus, Epiphanius, Bernardus, & alij ſancti Doctores Eccleſiæ (longum enim eſſet omnes enumerando recenſere) quos etiam vos pro Catholicis habetis: quādoquidem ab horum doctrina diſceſſiſtis, illorum autem errores apertè profitemini, dic iam ipſe tu Brenti, qui fuerunt illi, quorū veſtigiis inceditis? Pudet te proloqui? At magis pudere debebat, quod eorum errores amplexus es. Sed quando tu non vis, dicemus nos: Fuerunt orbis totius Chriſtiani iudicio hæretici. Et vos igitur, quando cum illorum doctrina conſentitis, à Patrum verò noſtrorum ſententia diſſidetis, quos tamen Catholicos fuiſſe negare non poteſtis, hæretici eſtis non Catholici, falſóque vobis Catholicorū nomen arrogatis. *Reſponſio, Brentiū cū ſuis falsò ſibi vēdicare nomē Catholicum.*

Nunc incipit nobis Brentius Catholicam Eccleſiam definire: Nos nunc, inquit, nomine Catholicæ Eccleſiæ intelligimus eum hominum cœtum, qui verè credit in Chri- *Quid Brentio Catholica Eccleſia.*

ſtum, Patriarchis olim promiſſum, per Prophetas annunciatum, & per Apoſtolos in vniuerſo mundo prædicatum ac diuulgatum. Producit poſteà loca ſcripturæ, quibus id probare conatur. Atqui Brenti in Chriſtum Patriarchis

Reſponſio. olim promiſſum, per Prophetas annunciatum, per Apoſtolos prædicatum, credere ſe verè profitentur noſtro ſeculo, qui non à nobis magis, quàm à vobis de præcipuis dogmatibus religionis noſtræ diſſentiunt, Sacramentarij, Anabaptiſtæ, Picardi, cæleſtes Prophetæ, Suenckfeldius, & alij: Quin & olim in Chriſtum verè ſe credere profeſsi ſunt Manichæi, Pelagiani, Donatiſtæ, Nouatiani, & multi alij hæretici: num igitur omnes ij ſunt, & fuerunt Eccleſiæ Catholicæ membra? quod tu quidem concedere videris, qui nomen Eccleſiæ Catholicæ tam latè patere vis, vt omnes in Chriſtum credentes ad eam pertinere dicas. Quamuis enim illud negari non poſsit, quòd qui verè credit in Chriſtum, Eccleſiæ Catholicæ membrum ſit, quis eſt tamen hæreticorum, qui ſe nō verè profiteatur in Chriſtum credere? Quamobrem rectè Auguſtinus inimicum & defenſorem, cuius in Pſalmis fit mentio, vult hæreticum intelligi. Nam & ipſe, inquit, eſt inimicus & defenſor, qui fidem Chriſtianam cùm oppugnet, videtur defendere. Non multos reperias hæreticos, qui ſe nō profiteantur in Chriſtum credere, tantò nocentiores, quòd hoc ſolo nomine minùs cauentur à fidelibus.

Augu. in Pſal. 8

Ac fatemur quidem, inquit Brentius, quòd præcipuè in publica pace & tranquillitate multi impij, hypocritæ, & impœnitentes, qui verbis tantùm Chriſtum & Euangeliū eius confitentur, corde autem alieni ſunt à Chriſto, nō tantùm admiſceantur veræ catholicæ Eccleſiæ, ſed etiam tanta ſint hypocriſi, tanta potentia & autoritate, vt fiant externi gubernatores Eccleſiæ, ac videantur in vero populo Dei, qui eſt verè Catholica Eccleſia, longè omniū primi. Si fateris hoc Brenti, cur igitur paulò antè, cùm idē diceret venerabilis vir Petrus à Soto, ſententiā illius dānabas, & ſolos electos ad Eccleſiā pertinere, nec ad alios, quàm ad illos iudicium de doctrina religionis referri debere contendebas? Verùm audiamus eum reliqua perſequentem. Sed hoc vtcunque ſe habeat, inquit, certè firmum fixúmque manet, quòd qui non verè credit in Chriſtum,

Brentij verba.

non ſit verum veræ catholicæ Eccleſiæ membrum, nec ve rè fruatur eius Eccleſiæ beneficiis ac prærogatiuis coram Deo, etiamſi videatur ſummus in Eccleſia monarcha.

Reſponſio de malis in Eccleſia.

Certum eſt, quòd viuum Eccleſiæ membrum non eſt, qui non verè credit in Chriſtum: quoniam verò quis credat, quis nõ credat, ſolus ille ſcit, qui ſcrutatur corda & renes: nihil impedit, quò minus eum, in quo publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationem agnoſcimus, pro vero Eccleſiæ membro habeamus, etiamſi coram Deo verum membrum non ſit: Quin ſi talis ad Eccleſiæ gubernacula ſederet, propter hypocriſim eius non erit ſtatim irritum, quod ab eo geſtum fuerit. Nam vt verũ illud ſit, quòd coram Deo non rectè fruatur Eccleſiæ beneficiis & prærogatiuis, rectè tamen fruitur corã hominibus, & ſiue baptizauerit, ſiue conſecrauerit, ſiue abſoluerit, ſiue ius dixerit, hypocriſis hæc eius nihil impediet, quò minus Eccleſiæ munera integra perficiat. Hactenùs autem coram Deo non rectè fruitur, quòd dum talis eſt, non aliam habet, quam expectet ſuæ functionis mercedem, quàm pœnas gehennæ ſempiternas. Docet hoc autem Caluinus veſter, quòd etiam, qui mala conſcientia ad miniſterium acceſsit, corã Eccleſia ritè nihilominùs vocatus eſt. Verùm arrige nunc aures, & collationem audi, quam facit Brentius, videtur enim propiùs iam ad cauſam accedere.

Caluin. inſtitutionis ſuæ cap. 8

Agedùm, inquit, conferamus inter ſe Eccleſiam verè catholicam, & Eccleſiam Aſoticam: Catholica Eccleſia, ea videlicet, de qua nunc nobis eſt ſermo, conſtat ex gratuita & clementi electione Domini Dei noſtri, per vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum in Spiritu ſancto: (Hoc probat Scripturis, quas nihil eſt neceſſe recitare) Aſotica autem Eccleſia non conſtat ex electione Dei, ſed ſufficit, quòd ore confiteatur Chriſtum, etiamſi corde ſit Epicureo, & vita Sybaritica: ſic enim Aſotus ſcribit: Eccleſia cui ſponſiſſio illa Chriſti facta eſt: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt, nec ex electione Dei, aut vera fide & charitate internis pendet, vt quis ad Eccleſiã pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt prælatus. Et iterum: Nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda eſt vel in membris, vel in miniſtris eius præter publicam & legitimam profeſſionem fidei & vocationem,

vt ad eam pertineant, & eius munera integra perficiant. Hic nunc expende mihi, quo iure Aſotus vendicet ſuæ Aſoticæ Eccleſiæ, quæ ad ſolam verè Catholicam Eccleſiam pertinent.

Reſponſio. Quoties autem eadem iteras Brenti? vel ipſa vox Eccleſiæ, cuius tibi ſignificatio non eſt obſcura, cùm ſis Grecæ linguæ minimè rudis, admonere te potuit, à vocatione ductum eſſe nomen, non ab electione: quod certò ſcio te non ignorare. Verùm excæcauit malitia cor tuum.

Eccleſia nō eſt electorū tantùm.

Quis autem eſt, qui neget electos in Eccleſia eſſe? Sed, Eccleſiam eſſe tantùm electorum, hoc eſt quod conſtanter negamus. Quin cum Chriſto, qui veritas eſt, dicimus, quòd multi vocati, pauci ſunt electi. Simul ex his verbis illud colligimus, quòd in Eccleſia plures peccatores quàm iuſti, plures mali quàm boni, plures reiecti ſunt quàm electi. Intereà tamen & illud aſſerere non dubitamus, quotquot electi ſunt, eos non alibi, quàm in hoc vocatorum cœtu reperiri. Nam etſi poſſunt etiam eſſe alibi ſecundùm Dei præſcientiam & prædeſtinationem, ad vocatorum tamen cœtum eos aggregari neceſſe eſt. Si quidem electionem, quam in ſeipſo alioqui abſconditam habet, vocatione demùm ſua tanquàm certa teſtificatione Dominus manifeſtat & comprobat, & velut ſigillo quodam conſignat, vt in electis vocatio quædam ſit electionis teſtificatio. Vidit hoc etiam Philippus veſter Brenti: qui cùm admonuiſſet, in conſpectu omnibus ſemper eſſe debere Pauli dictum hoc: Quos elegit, hos vocauit: quotieſcunque, inquit, de Eccleſia cogitamus, intueamur cœtum vocatorum, qui eſt Eccleſia viſibilis, nec alibi electos vllos eſſe ſomniemus, niſi in hoc ipſo cœtu viſibili. Non electorum, ſed vocatorum cœtum is vocat Eccleſiam, iuxta nominis ipſius etymon: nec alibi, quàm in iſto cœtu viſibili vocatorum, electos eſſe dicit. Nam vocatos quidem videre nobis & agnoſcere licet: electos etiamſi videre poſſimus, non tamen agnoſcimus. Solus eſt Dominus, qui nouit, qui ſunt eius: ſecundum cuius hanc præſcientiam & prædeſtinationem, quàm multæ oues foris ſunt, inquit Auguſtinus, quàm multi lupi intùs: & quàm multæ oues intùs, & quàm multi lupi foris? Quid eſt, quod dixi, quàm multæ oues foris? Quàm multi modò

Matt. 20

In locis cōmunibus.

Rom. 8

Qui ſint electi ſoli Deo cogniti.

2. Timo. 2

Aug. tractatu. 45 in Ioannē.

dò luxuriantur caſti futuri?quàm multi blaſphemāt Chriſtum,credituri in Chriſtum? quàm multi ſe inebriant,futuri ſobrij?quàm multi rapiunt res alienas, donaturi ſuas? verùm tamen vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur.Item quàm multi intùs laudant,blaſphematuri: caſti ſunt fornicaturi:ſobrij ſunt,ſe vino poſteà ſepulturi: ſtant caſuri,& non ſunt oues? De prædeſtinatis enim loquimur. Ex his verbis diſcimus, quòd alij ſunt in Eccleſia ſecundum Dei prædeſtinationem, & ij ſoli ſunt electi: alij ſecundum præſcientiam vocati tantùm. Illos nemo nouit niſi Deus. Nam etſi videatur aliquis hominibus electus, ac ſit etiam pro tempore: fieri tamen poteſt,quòd qui hodiè intus eſt,cras foris:qui hodiè ouis,cras lupus: qui hodie electus,cras ſit reiectus.De ſuis Apoſtolis dixit Chriſtus:Nónne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus eſt diabolus? Fuit igitur inter electos etiam Iudas, fuit ouis, fuit intùs, verùm poſteà progreſſus foràs,factus eſt lupus. *Duplex hominum genus in Eccleſia.* *Ioan.6*

Aequè fuit Apoſtolus Iudas atque Petrus, æquè prædicauit vt Petrus, æquè baptizauit vt Petrus, nec impediebat quicquàm ea res eius miniſterium, quominùs æquè foret efficax, quòd fur erat, quódque traditurus erat Dominum.Verùm hæc tu, ſicut dixi,Brenti, non ignoras. Quò nequior es, qui ſciens,prudénſque contra manifeſtam veritatem venire non vereris.Scis tu, quòd incerta eſſet ſalus Eccleſiæ, ſi ex miniſtrorum dignitate ſanctitatéque penderet: ſcis, quòd à vocatione nomen trahit Eccleſia, non ab electione,& multos in ea vocatos eſſe,paucos electos. Hæreſis ab electione nomen ducit, non Eccleſia: Non quòd à Deo electi ſint hæretici,ſed quòd, ſicut Hieronymus ait, eorum vnuſquiſque id ſibi eligit, quod illi melius eſſe videtur. Non acquieſcit in Eccleſiæ doctrina, ſed illius iudicio ſuum iudicium anteponens, ipſe ſibi dogma eligit quod pertinaciter tueatur, vel nouum aliquod,vel alicuius ex iis qui pridem damnati ſunt, quales ij ſunt quos paulò ante recenſuimus: ex quibus vos quoque conſarcinaſtis ea dogmata, quæ nunc in vulgus ſpargitis. Ex tali electione veſtram Eccleſiam conſtare non negamus,ſed hæc non Chriſti, verùm Diaboli eſt electio. *Hier.in epiſtol. ad Tit.3*

Cæterùm Eccleſia Catholica, etſi pertinent ad illam electi,quos vocatione ſua ſignat Deus,non ita tamen ex ele-

ctione Dei conſtat, vt ſoli ad eam pertineant electi: niſi forte electos vocatos intelligi velis, quomodo fuit electus etiam Iudas: quomodo etiam Ambroſius interpretatur

Ambroſius illud Pauli: vocauit vocatione ſancta. Vocatio, inquit, ſan

2.Tim.1 cta eſt, cùm electi ſunt ad gubernandum populum ſanctũ Dei. Ex tali gratuita Dei electione quin conſtet Eccleſia, non negamus. Cæterùm ſi prædeſtinatos electos intelligis, Eccleſia illa triumphantium, quæ eſt in cælis, ex ſolis

Iob 7 conſtat electis: ſicut infernus ex ſolis reprobis. Hæc autem noſtra Eccleſia, quæ eſt ſuper terram, in qua perpetua quædam eſt militia, quam etiam ob cauſam vocatur militans, habet per Dei gratiam electos, quos cælo Deus dignatur: habet alios vocatos quidem Dei miſericordia, ſed ſua poſteà culpa reiectos: quos iure ſuo ſibi vendicat infernus. Sed nihil eſt, quòd hac de re plura verba faciamus, cùm res vel ipſa luce ſit clarior, & venerabilis viri Petri à Soto ſententia, cùm caput illud de autoritate Scripturæ tractaremus, copioſè ſit à nobis defenſa.

Pergit Brentius: Catholica Eccleſia renaſcitur non ex carne & ſanguine, non ex humana electione aut ſucceſsione, ſed ex Deo, per ſermonem Dei viuentis (quod ſcripturis probat) Aſotica autem Eccleſia fit ex humana electione & ſucceſsione. Dicit enim Aſotus, confugiendum eſſe ad ſucceſsionem non interruptam. Et, vbi eſt, inquit, hæc Eccleſia Apoſtolis ſuccedens, ibi eſt verum Dei verbum. Scilicet hoc vult Aſotus, quòd vbicunque poſsit ſucceſsio ab Apoſtolorum tempore in Eccleſia numerari, ibi ſit vera Eccleſia & verum verbum Dei. Quaſi verò ſucceſſores Apoſtolorum & auditorum ipſorum non poſſint eſſe impiiſsimi & ſceleratiſsimi nebulones. Quid igitur ad Eccleſiam Catholicam, quæ filius Dei ſuæ Eccleſiæ catholicæ promiſit, & præſtare ſolet?

Reſponſio. Et hic locus de ſucceſsione tractatus eſt à nobis anteà pluribus; quem ſicut oppugnant omnes hæretici, ſic aſſerunt diligenter omnes Catholici. Sed ego non video Brenti, quomodo poſsis Catholicorum vobis nomen vẽdicare, quandoquidem dum ſucceſsionem hanc oppugnas, in eorum, quos catholicos fuiſſe negare non potes, doctrinam

Catholicum vniuerſa lo vos minimè ſucceſſiſſe, confiteris. Siquidem non quod ad vniuerſa loca, ad vniuerſa hominum genera, ad vniuerſas nationes

nationes pertinet, id ſolum catholicum dicimus, verùm etiam quod pertinet ad vniuerſa tempora. Cùm autem de ſucceſſione loquimur, non hoc dicimus, quod tu vis, ſimul vt fuerit demonſtratum, aliquem in locum alicuius Apoſtoli aut eius ſucceſſoris ſucceſſiſſe, vt ſtatim eſſe catholicus exiſtimetur. Succeſſerunt aliquot in locum Athanaſij, qui fuit citra controuerſiam Epiſcopus catholicus: locus eos non fecit catholicos, quandoquidem à doctrina Athanaſij diſſenſerunt. Quando igitur nos de ſucceſſione gloriamur, de eo gloriamur, quod in Epiſcoporum catholicorum, quorum loca tenemus, doctrinam ſucceſſerimus. Verbi gratia: Negatis vos inuocandos eſſe Sanctos, aſſeueramus nos: probamus hanc doctrinam eſſe veram ex eo, quòd quibus ſucceſſimus nos, idem hoc docuerunt, non à centum, non à ducentis annis, ſed ab ipſis propemodum Apoſtolorum temporibus: non in hoc aut illo orbis terrarum loco, ſed in omnibus, quàm latè patet Chriſtianum nomen. Hac nos ratione Catholicos non eſſe demonſtramus: quod quia vos facere non poteſtis, ideò ſucceſſionem hanc oppugnatis. Quod autem dicis, Eccleſiam noſtram ex humana electione & ſucceſſione conſtare: ſi credentes omnes in Chriſtum accipis Eccleſiæ nomine, falſum eſt: Talis enim Eccleſia fit ex Dei vocatione, non ex humana aliqua electione. Sin autem Eccleſiam intelligis Præſules & Præſidentes Eccleſiæ, ſicut illum locum apud Matthæum, Dic Eccleſiæ, Chryſoſtomus interpretatur & alij nonnulli, fatemur, quòd ex humana electione & ſucceſſione, quæ fit per electionem, catholica noſtra conſtat & Apoſtolica Eccleſia. Hominum enim miniſterio Deus in eligendis Eccleſiæ paſtoribus vtitur. Quid autem hîc ſit, quod te offendat, equidem non intelligo. Niſi fortè hoc apud nos quoque fieri vis, quod vos facere Propheta ſcripſit: Ipſi currebāt, inquit, & ego non mittebam eos. Requiritur apud nos miſſio, requiritur vocatio ſiue electio: Sic enim nos docuit Apoſtolus, dicens: Ne quiſquam honorem ſibi ſumat, ſed qui vocatur à Deo: qui autem rectè eligitur, is à Deo vocatur. Sic vocatus eſt Mathias, quem vt in Iudæ locum ſuccederet, electum ab Apoſtolis eſſe legimus: quos homines fuiſſe non negabis. Num & hunc eiicies ex Eccleſia, quòd

ca & tempora cōplectitur.

Quomodo Catholici de ſucceſſione glorientur.

An Eccleſia cōſtet ex humana electione & ſucceſſione.

Matth. 18

Hier. 23

Hebr. 5

ex humana electione ſit factus Apoſtolus? Sed huic electioni præſtò adfuit, inquies, Spiritus ſanctus. Quanquam autem nos Apoſtolorum ſanctitate quàm longiſſimè remotos eſſe confitemur, nec cum hac Apoſtolica noſtras electiones comparamus, tamen & à noſtra electione non

Ioan. 6 abeſſe Spiritum ſanctum confidimus. Sed electione veſtra

Actu. 6 fit, ais, vt in Apoſtolorum locum ſuccedat impius aliquis & ſceleratus. Atqui, ſi quos ipſe Chriſtus duodecim tantùm elegit, fuit vnus ex eis Diabolus, ſi quos minore etiã numero ſeptem tantùm Diaconos elegerunt Apoſtoli, fuit ex illis quoque ſimiliter vnus Diabolus: qui præſtari poteſt ab iis, qui puri homines, quíque tam longè ſunt ab Apoſtolorum dignitate diſiuncti, quò minùs inter eos, quos tanto numero eligunt, ſint etiam aliquot Diaboli?

Alia hominũ, alia Dei electio. Homines quidem eligunt homines ad munus Apoſtolicum, ad quod electus à Chriſto fuit Iudas: Ad ſalutem verò non eligit, niſi ſolus Deus, qui non de omnibus loqui-

Ioan. 13 tur, Ego ſcio, quos elegerim. Optimè igitur & ſalubriter

Grego. ho. 38. in euangel. Gregorius cùm dixiſſet, quoniam vocati ſumus, nouimus: ſi ſumus electi, neſcimus. Tantò igitur, inquit, neceſſe eſt, vt vnuſquiſque noſtrum in humilitate ſe deprimat, quantò ſi ſit electus, ignorat: quia etſi iam nouit hodie qualis ſit, adhuc cras, quid futurus ſit, neſcit. Quia ergo nulli de ſe certum eſt, electum ſe eſſe, reſtat, vt omnes trepident, omnes de ſua actione formident, omnes in ſola diuina miſericordia gaudeant. Eligunt igitur homines ad miniſterium tantùm, quos eo dignos iudicant: eligit Deus non tantùm ad miniſterium verùmetiam ad cæleſtis regni conſortium, quos ipſe dignos iudicat. Ad miniſterium electos videmus, & noſcimus: ad regni conſortium electos, ſolus Deus nouit. Quàmlibet autem ſit indignus, qui

Cypria. li. 1. epiſt. 3 vocatur ad miniſterium, ſi Cypriano credimus, non ſit abſque Deo talis vocatio. Sic enim ille loquitur. Non

Vnde ſchiſmata naſcãtur & hæreſes. aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, nec ad tẽpus iudex vice Chriſti cogitatur. Cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſus Sacerdotum collegium quicquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt Coëpiſcoporum

rum conſenſum, iudicem ſe non iam Epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſſidio vnitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet, nemo ſibi placens ac tumens, ſeorſum foris nouam hæreſim conderet. Niſi ſi ita eſt aliquis ſacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, vt putet ſine Dei iudicio fieri Sacerdotes, cùm Dominus in Euangelio ſuo dicat: Nónne duo paſſeres aſſe væneunt, & neuter cadit in terram ſine Patris veſtri voluntate? Cùm ille nec minima fieri ſine voluntate Dei dicat, exiſtimat aliquis, ſumma & magna, aut non ſciente, aut non permittente Deo in Eccleſia Dei fieri? & ſacerdotes, id eſt, diſpenſatores eius, non de eius ſententia ordinari? Hoc eſt, fidem nõ habere, qua viuimus, hoc eſt, Deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio regi & gubernari omnia ſcimus, & credimus. Audin'tu Brenti, quàm grauiter ſanctus martyr in eos inuehatur, qui ſine Dei iudicio fieri ſacerdotes putant? quos quidem ſacrilegæ temeritatis & perfidæ mentis eſſe dicit, & fidem habere quodammodò negat, neque ſuum honorem Deo tribuere. Aſſerit is omninò de ſententia Dei Sacerdotes ordinari, ídque aut ſciente, aut permittente Deo. Sciente Deo fiunt electi, permittente reprobi, dat enim aliquãdo Deus reges in furore ſuo. Electos nouit Dominus, de quibus dicit Paulus: Nouit Dominus, qui ſunt eius. Et Dauid: Nouit Dominus viam iuſtorum. Et ipſe Chriſtus: Ego cognoſco oues meas. Reprobos autem ſe neſcire fatetur ipſe, dicens illis: Neſcio vos vnde ſitis. Et fatuis virginibus: Amen dico vobis, neſcio vos. Quamobrem ſiue reprobi Sacerdotes & Pontifices eligantur, de voluntate tamen Dei eligi eos affirmat Cyprianus. Facit enim quandoque Deus hypocritam regnare propter peccata populi, vt ſit ſicut populus, ita & Sacerdos. Solos autem eos Epiſcopos non de voluntate Dei fieri docet, qui extra Eccleſiam fiunt. Quamobrem etiamſi ſit Epiſcopus non ea pietate, qua eum eſſe præditum oporteret, tamen ſi conſtat, quòd is in anteceſſorum ſuorum, qui quidem Catholici fuerint, piam doctrinam ſucceſſerit, nihil impedit, quò minùs Epiſcopi muneri fungatur, nec ex eius improbitate quicquam ad eos, quibus præeſt, detrimenti peruenit. Sibi malus eſt, ſi malus eſt: tibi nihil officit, ſi factis eius malis non communicaueris. Verùm hæc ad faſtidium vſque ſic

te cog

Matth.10 *2.Timo.2* *Pſal.1* *Ioan.10* *Luc.13* *Matth.25* *Iob.34* *Eſa.24*

te cogente, quoties à nobis dicta ſunt?

De ſignis & notis veræ Eccleſiæ. Pergit Brentius: Eccleſia Catholica agnoſcit ſynceram prædicationem verbi Dei, & verum ac rectum vſum Sacramentorum eius, ſicut ea tradit Prophetica & Apoſtolica ſcriptura, & vbicunque in toto terrarum orbe hæc prædicantur, & peraguntur, ibi veram eſſe Eccleſiam catholicam iudicandum eſt.

Reſponſio. Quod ſcripturis probat, quaſi quiſquam ſit, qui neget. Cæterùm hoc negamus, quòd dicis, noſtram Eccleſiam, quam tu bellus ſcurra vocas Aſoticam, nõ relinquere verbum Dei in ſua ſynceritate, ſed deprauare ipſum alienis interpretationibus, & peruertere verum vſum Sacramentorum. Veſtra hoc facit Aſotica Eccleſia, non noſtra Catholica. Nã quod addis, nos negare, quòd ſynceritas verbi Dei & verus ſacramentorum vſus ſint certa ſigna, quibus vera Eccleſia cognoſcatur, nõ omninò negamus Brẽti: verùm Petri à Soto ſententiam probamus, qui ſcripſit, fraudulenter & ſubdolè dici à vobis, ſigna certa quibus Eccleſia dignoſci poteſt, eſſe ſynceram Euangelij prædicationem, & rectam atque ſecũdum Chriſti inſtitutionẽ ſacramentorum adminiſtrationem. Sunt hæc quidem Eccleſiæ ſigna, ſed non ita certa ſicut vos vultis, quandoquidem vix vlla eſt, aut fuit aliquando hæreſis, quæ ſibi ſigna iſta nõ arrogaret. Qui magis vnquàm de ſynceritate verbi gloriati ſunt, quàm Ariani? Nũ ideò penes eos fuit Eccleſia? Verum autem vſum Sacramenti Baptiſmatis, an ita ſibi ſolis Donatiſtæ non vſurparunt, vt ſicut Ariani, ſynceri verbi Dei poſſeſſione catholicos excludebant, ſic iſti verum vſum Baptiſmi penes eos eſſe negarent, & ob eam cauſam vtrique ſe eſſe Eccleſiam contẽderent? Veniamus ad noſtri tẽporis hæreticos: Nónne de pręcipuis religionis noſtræ dogmatibus diſsident à vobis & Sacramẽtarij, & Anabaptiſtæ, & Picardi, & Seruetiani, & eiuſdem generis hæreticorum alia portenta? Atqui omnes ij ſic iſta ſibi ſigna arrogant, vt ea non magis nobis Chriſtianis, quàm vobis detrahãt Lutheranis. Non igitur vel Petrus à Soto, vel catholicus quiſquã negat eſſe notas Eccleſiæ: cũ hæc Petri verba ſint: Fatemur hæc duo ſemper eſſe coniuncta, veram Eccleſiam & ſynceram prędicationẽ verbi. At verò ſynceritas verbi magis agnoſcitur ex veritate. Eccle-

ſiæ

ſiæ, quàm econtrà, quod præcipuè Irenæus & Tertullianus notarunt: quorum ibi verba profert, quòd apud ſolam veram Eccleſiam vera eſt ſacra Scriptura & vera traditio: atque idem dicit de Sacramentorum vſu. Videris Brenti, in Rhetoricis præceptis non infeliciter eſſe verſatus: vel ex iis diſcere poteras, eſſe vicioſum argumentationis genus, quod commune vocãt, quod nihilò magis ab aduerſariis, quàm à nobis facit. Tale eſt, quo tu nũc vteris: dicis in Eccleſia tua ſynceram eſſe prędicationẽ verbi Dei, & verum vſum Sacramentorum. Dicimus nos, vtrunque verius eſſe in Eccleſia noſtra catholica, cùm in vtroque præſcripſerimus, neque nos à vobis, ſed vos à nobis diſceſſeritis. Sed quid tandem tu vocas verbum Dei Brenti? Scripturas? Atqui eas à nobis, à quibus diſceſſiſtis, habere vos negare nõ poteſtis. Quin id ingenuè fatetur architectus hæreſeos veſtræ. Quamobrem hoc verbum Dei, quod ſcriptum eſt, noſtrum eſt: nec in eo quicquam iuris vẽdicare vobis poteſtis. Nam quòd eo vtimini, faciunt hoc omnes hæretici, faciunt & Iudæi, denique facit hoc etiam ipſe diabolus: vt vſus Scripturarum non poſſit eſſe propria nota, qua Eccleſia Chriſti à veſtra malignãtium Eccleſia diſcerni queat. Sin autem verbum Dei vocatis eum Scripturæ ſenſum, quo Deus per Prophetas & Apoſtolos loquutus eſt (quod ſolum verè Dei verbum vocare licet) nos quidem certi ſumus verbum hoc apud nos eſſe: & ſicut Scripturas à nobis accepiſtis, ſic verbum Dei, quod eſt in Scripturis, à nobis, hoc eſt, à Patribus & cõciliis, vos petere debere. Quoniam verò vos id vocatis in controuerſiam, quomodo vultis vt certa nota ſit, quod ipſi cõtrouerſum feciſtis? quod eodem iure quo vos, æquè ſibi alij hæretici non minùs à vobis, quàm à nobis diſſidentes arrogant? Vel ſenſus ipſe communis admonere vos potuit, quòd certum ſignum catholicos diſcernens ab hæreticis eſſe non poteſt, de quo inter vtroſque controuertitur. Sed audiamus quomodò prius illud probet Brentius, quòd catholica noſtra Eccleſia non relinquat verbum Dei in ſua ſynceritate, ſed deprauet ipſum alienis interpretationibus.

Scriptura non poteſt propria eſſe nota Eccleſiæ.

Non enim recipit, inquit, ſcripturam, niſi & addat traditiones, & ſicut à Patribus & conciliis exponitur. Conſtat autem, quòd multæ traditiones quæ Apoſtolicæ iactãtur, pugnent

Brẽtius im prudens d.

ſenſu Scripturæ laudat Catholicos. pugnent cum ſacra Scriptura, quemadmodum ſuprà explicuimus: & quòd patres atque Concilia Scripturam ſæpè & multum ſint interpretati, non iuxta ſenſum Spiritus ſancti, ſed iuxta ſenſum humanæ prudentiæ.

Vide Brenti, ne quis ex tuis meritò tibi crimen præuaricationis impingat. Noſtram enim, non eorũ quos tuendos ſuſcepiſti, cauſam tueri videris. Quod enim potuiſti nobis dare teſtimonium illuſtrius, eſſe penes nos verbum Dei, quàm cùm dixiſti, nos non recipere Scripturas, niſi addamus & traditiones? Hoc eſt, nos non tantùm ſcriptũ, verùmetiam viua voce traditum Dei verbum recipere: quod vt ita faciamus, admonemur Dei verbo ſcripto: Tenete traditiones quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. Quod verò addis, nos non recipere Scripturã niſi ſicut à Patribus & Cõciliis exponitur: potuítne quiſquam clariùs demonſtrare nos verbum Dei ſyncerũ recipere, quàm his verbis abs te demonſtratum eſt? Nam qui recipit Scripturas eo ſenſu, quo Patres interpretati ſunt & concilia, is demum eſt, qui ſyncerũ Dei verbũ recipit: qui verò recipit Scripturam, non Eccleſiæ, hoc eſt, Patrum & Conciliorum, ſed ſuo proprio ſenſu, is recipit quidem Scripturam, ſed verbum Dei non recipit, quia pro verbo Dei, nonnunquam recipit verbum Diaboli: quando non eam quæ Dei, ſed quæ Satanæ ſpiritu facta eſt, ſcripturarum interpretationem recipit. Neque verò mirum hoc tibi videatur, quòd multos recipere Scripturam dicimus, verbum autem Dei non recipere. Nam hoc ita fieri videtur etiam Paulus innuere, cùm alibi, tum ad Theſſalonicenſes ſcribens: Neque terreamini, inquit, neq; per Spiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquàm per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini. In priore, quam ad eos dederat epiſtola, dixerat Paulus: Nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. His verbis terrebant eos nonnulli, quaſi iam inſtaret dies Domini. Monet igitur Paulus, ne terreantur, quòd non fuerit hoc verbum ipſius, nec Spiritus ipſius hoc ſenſerit. Vides hîc, quòd qui terrebant per hanc epiſtolam Theſſalonicenſes, tenebant illi quidem Scripturam Pauli, verbũ verò, quod per Paulum Deus loquebatur, non tenebant, cùm ſuo, non Pauli ſenſu

Reſponſio.

2. Theſ. 2 *2. Theſ. 2* *Cap. 4*

ſenſu:ſuo,non Pauli ſpiritu,Pauli ſcripturam interpretarentur.Quamobrem rectè eos monet Paulus.Ne quis vos ſeducat eo modo,proferens ſcripturam noſtram, & alienum ſenſum illius adferens.Quod itaque tu probri loco nobis obiicis,hoc eſt quod nos prædicamus,quod præ nobis ferimus,de quo gloriamur:nos non aliter ſcripturam recipere,niſi ſicut à Patribus & Conciliis exponitur: hac vna re maximè nos ab hæreticis diſcerni perſuaſum habemus,de quibus ſcriptum eſt: Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur Spiritum ſuum,& nihil vident.Nullus itaque noſtrum in ſcripturis interpretandis ſequitur ſpiritũ ſuum,multò minùs Lutheri,vel Caluini,vel tuum Brenti: quòd eum eſſe Satanæ ſpiritũ non dubitamus:verùm Eccleſiæ, hoc eſt, Patrum & Conciliorum ſpiritum ſequimur: quòd eundem eſſe Chriſti ſpiritum, certum & indubitatum habemus.Nam cùm Eccleſia ſit corpus Chriſti, Chriſtus autem caput huius corporis, fieri non poteſt,quin capitis & corporis vnus atque idem ſit ſpiritus. Hoc itaque ſpiritu Patrum & Conciliorum ſcripturas interpretamur: & quod ij ſenſerunt, eſſe Dei verbum indubitanter aſſerimus. Quomodo autem in contrarium tibi res recidit?Videbaris velle nos ex numero Catholicorum eiicere,intereà verò,contra quàm tibi fuerat deliberatum, inuicto hoc argumento nos eſſe Catholicos declaraſti: quandoquidem ſcripturas non aliter recipimus,niſi ſicut eas Patres Catholici,& Catholica Concilia exponunt.Sic tuo ipſius teſtimonio ſumus Catholici ſicut contrà vos hæretici:qui dum ſuum quiſq; ſpiritum in ſcripturis interpretandis ſequimini,Patrum & conciliorũ ſpiritu neglecto,quẽ nunc videre licet in Germania, ſataniſmum inuexiſtis.Quòd verò dicis,multas traditiones,quę Apoſtolorũ nomine iactantur,pugnàre cum ſacra ſcriptura,in proximo ſuperiore capite falſum id eſſe demonſtrauimus Et quamuis fieri poſſit, quòd Patrum aliquis non iuxta Spiritus ſancti,ſed iuxta ſenſum humanæ prudentię ſcripturam fuerit aliquando interpretatus: tamen ſicubi plures in eandem ſententiam conueniunt, & ſi Patres in conciliis Oecumenicis præſertim congregati,ſcripturam aliquam vnanimiter interpretantur,eorum ſenſum, ſpiritus ſancti ſenſum fuiſſe,minimè dubitamus.

Ezec.13

Ephe.4

Vſum verũ Sacramentorum peruerti, quomodo Brentius probet.

Probat deinde Brentius, in Eccleſia noſtra Catholica verum vſum Sacramẽtorum peruerti. Sordidat enim inquit, Baptiſmũ fictitiis appendicibus & humanis traditionibus. Ac quas tu vocas fictitias appendices & humanas traditiones? Cur nominatim non exprimis? Intelligis, quibus vtimur nos, earundem ipſis etiam temporibus Apoſtolorum vſum fuiſſe: quæ cauſa eſt, quòd proferre non audes: alioqui neceſſe haberes affirmare, totis mille quingentis annis Eccleſiam non fuiſſe: cùm quę peruertit vſum Sacramentorum Eccleſiam eſſe neges: nec alium fuiſſe Baptiſmatis vſum per omne tempus id conſtet, quàm qui nunc eſt. Ac baptizat, inquit, non tantùm homines, quod Chriſtus inſtituit: verùmetiã cãpanas, quæ eſt impietas magica. Baptizari cãpanas mihi quidẽ inauditũ eſt. Benedicuntur quidẽ iuxta formã in Põtificali Romano præſcriptã, verùm de Baptiſmo ne verbo quidem fit vlla mentio. De poculo, inquit, cœnæ Domini, cùm Chriſtus dicat: Bibite ex eo omnes, & ſic Eccleſia Catholica vtatur, Aſotica Eccleſia dicit, Nolite ex eo omnes bibere. Imò & veſtra hoc dicit verè Aſotica Eccleſia Brenti, Nolite ex calice omnes bibere: Arcetis enim paruulos contra manifeſtum, vt Bohemis & Armenis videtur, Chriſti verbum, dicentis, Sinite paruulos venire ad me. Conſtat autem etiam Apoſtolorum temporibus, calicem non omnibus eſſe miniſtratum. Concludit iam tandem Brentius: Cùm ergo tantum ſit diſcrimen Catholicæ & Aſoticæ Eccleſiæ, qua fronte audet hæc ſibi vendicare, quæ illi tantum conueniunt? Reuerę nulla frons eſt in vobis Aſoticis Brenti, qui vobis Eccleſię nomen vendicare audetis, & Catholicis detrahere. Non multùm frontis habere Caluinus quoque videtur, neque magis nobis æquus eſt quã ſitis vos: nondũ tamen eò impudentiæ progreſſus eſt & audaciæ, vt nobis, qui Romani Pontificis autoritatem agnoſcimus, Eccleſiæ nomen adimeret. Quamuis enim ille pro more veſtro plurimis conuitiis debacchetur in Pontificem, his tamen verbis vtitur. Hinc igitur patet, nos minimè negare, quin ſub Papæ quoque tyrannide Eccleſia maneat. Sic tu Sacramentarios etiam impudentiâ ſuperas & audaciâ.

Reſponſio

Eccleſia nõ baptizat campanas.

Matt. 20

Matt. 20

Calui. c. 8. inſtitutionis ſuæ.

Brentij verba.

Proſequitur Brentius: Catholica Eccleſia interpretatur Patres, traditiones & concilia per ſcripturã, & ſcripturã interpreta-

terpretatur per ſcripturã, hoc eſt eo ſenſu, quẽ Spiritus ſanctus in ſcriptura tradidit: Si nos aut Angelus de cęlo prędicauerit vobis Euangeliũ præter id quod prędicauimus vobis, & quod nũc inſtinctu Spiritus ſancti literis ſacris mandatũ eſt, anathema ſit. Habemus firmiorẽ Propheticũ ſermonẽ, &c. Aſotica autẽ Eccleſia interpretatur ſcripturam per Patres, per traditiones, & per Cõcilia. In ſcriptura, inquit Aſotus, vera fides quęrẽda eſt, ſed prout à Patribus traditur. Quid ergo cõmune eſt Aſoticę Eccleſię cũ Catholica?

Gala. 1

2. Pet. 1

Imò quid tibi filio Belial cum ſponſa Christi? Multa iã ad rauim vſque diximus hac de re. Etiam Sacramentarij ſcripturam interpretãtur per ſcripturam, num ideo ſtatim illos eo ſenſu dices interpretari, quem Spiritus ſanctus in ſcripturis tradit? Num quem ipſi ſenſum adferũt, eum vos recipitis? Proferebant aduerſus Arianos Catholici locum illũ: Ego & pater vnum ſumus: interpretati ſunt eum Ariani per aliam ſcripturam: Vt ſint vnum, ſicut & nos, num hic fuit ſenſus Spiritus ſancti? Quis non videt, quàm hæc inepta ſint? Facimus autem & nos Brenti, vt ſcripturam per ſcripturam interpretemur: Sed ſicubi non ſemper occurrit ſcriptura, quæ ſcripturam explicet, aut ſimul diuerſum ſenſum adferunt hæretici, confugimus ad Patrum traditiones, & eorum interpretationẽ proferimus. Quod & veſtri faciũt, quando cõntra Sacramentarios & Anabaptiſtas ſcribũt, & fecerunt priſcis etiam illis ſeculis Sancti Patres noſtri, quoties illis vel cum Arianis, vel cum hęreticis aliis fuit dimicatio, ſicut ſuperiùs à nobis copiosè demonſtratũ eſt. Verùm vide, quid agas Brenti, peccas ipſe cõtra legem, quam hoc ipſo loco nobis fers. Intelligis, quam adfers ſcripturam, eam pro nobis cõtra te facere: ſunt enim verba Pauli: Si nos aut Angelus de cælo prædicauerit vobis præter id, quod prædicauimus. Non dixit, præter id quod ſcripſimus. Traditionem nobis, non ſcripturam commendauit. Id cùm te nõ fugeret, addis de tuo, Et quod nũc inſtinctu Spiritus ſancti literis ſacris mandatum eſt. Vbi nunc eſt illud, quod toties contra nos profertis: Nõ addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo? Nihil addivis ad Scripturas, & interim tamẽ addis ipſe, quod in verbis Pauli non eſt. Nos verò quod explicandi gratia additum eſt per te non reprehendimus: ſed idem iuris no-

Reſponſio, Scripturam per ſcripturam interpretari quatenùs probandum.

Ioan. 10

Ioan. 18

Deut. 4.

bis quoque, quoties te poſtulat:non permitti : hoc eſt quod moleſtè ferimus.Cæterùm qua tu nota nos excludere vis à Catholica,hæc nos vel maximè Catholicos eſſe deſignat:Catholicum eſt enim in Scriptura,veram fidem quærere.Quoniam verò falſam quoque fidē ſuam in ſcriptura quærunt hæretici,non hæc ſatis adhuc illuſtris eſt nota,qua Catholici diſcerni poſſint ab hæreticis. Cùm autem illud adiunxit Petrus à Soto,quod per te reprehenditur,vt quæratur in ſcriptura,prout à Patribus traditur,hoc demùm verè Catholicum demonſtrat.Nam à Patrum ſenſu & conſenſu diſcedere,& iuxta ſuum ipſius ſenſum ſcripturam interpretari velle,quod vos facitis,hæreticum eſt Brenti,non Catholicum,neque legitimæ prolis, ſed seminis mulieris adulteræ.

Pergit Brētius:Catholica Eccleſia,ſi de doctrina ſermo eſt,fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica,nec tradit vlla dogmata extra eam doctrinā,quę ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis continetur.Superſtructi ſuper fundamētum Apoſtolorum & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto 1 2 8 v. Auxilium nactus Dei,&c. Aſotica autem Eccleſia fundatur ſuper traditionibus & dogmatibus extra ſcripturam:Sic enim dicit Aſotus: Traditiones ſunt certiſſimum fidei fundamentum.Et iterum:Eccleſia tradit dogmata fidei extra ſcripturam. Quare cùm Aſotica Eccleſia ſit ſtructura alterius fundamenti,non

Reſponſio. habet commune habitaculum in ædificio Catholicæ Eccleſiæ.Qua ratione Venerabilis vir Petrus à Soto traditiones certiſſimum eſſe fidei fundamentum docuerit, iam abundè diximus.Hoc ipſum autem nobis eſt teſtimonio, quòd Eccleſia noſtra fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica,quòd non ſolùm ſcriptum, verùmetiam traditum Dei verbum recipimus.Sic enim nos docuerunt

Deute.32 Prophetæ: Interroga patrem tuum,& annunciabit ti-

Eccleſi.8 bi: maiores tuos, & dicent tibi. Non te prætereat narratio ſeniorum,ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, quo-

2.Theſſ.2 niam ab ipſis diſces intellectum : ſic nos docuit Apoſtolus:ſtate,& tenete traditiones,quas didiciſtis, ſiue per ſermonem ſiue per epiſtolam.Veſtra autem Aſotica Eccleſia,non fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica,quandoquidem iuxta doctrinam illius traditiones non

recipit

recipit. Neque eſt Eccleſia noſtra, ſicut tu cauillaris, alieni fundamenti ſtructura. Nos enim aliud fundamentum non ponimus, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt CHRISTVS IESVS: ſuper hoc ſuperſtructi ſumus, & ſuperſtruimus ipſi: nec ab eo diuelli nos vnquam patiemur. *1. Cor. 4*

Catholica Eccleſia, inquit Brentius, agnoſcit vnum ſolum caput æternæ ſuæ ſalutis tam in cælo, quàm in terra, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: & ad hunc ſolum Seruatorem ſuum alligata eſt: atque in hoc ſolo quęrit veram & ęternam ſuam ſalutem per fidem. Et vtitur quidem miniſtris ſuis, non vt dominentur, ſed vt ſeruiant ipſi: idque non pro ſuo arbitrio, ſed iuxta regulã à ſacra, ſcriptura præſcriptam. Solum autem Ieſum Chriſtum filium Dei agnoſcit Dominum & ſponſum ſuum: & ex eo ſolo tam viuens, quàm moriens pendet (Hoc probat ſcripturis quaſi probationis res egeat: cùm omnes Chriſtum, & caput, & Dominum confiteamur) Aſotica autem Eccleſia agnoſcit in his terris pro capite ſuo Rom. Pontificem, & eſt alligata ad Prælatos, qui ſunt Romano Pontifici ſubiecti, quos & Dominos ſuos, non ſeruos agnoſcit. Nec pendet ex ſolo Chriſto, nec quærit in eo ſolo ſalutem per fidem: ſed quærit etiam eam in contritione, in ieiunio, in horis canonicis, & in omnibus ſuis operibus, quibus confidit ſe gratiã Dei mereri. Dicit enim Aſotus apertè: Eccleſia eſt humana congregatio, & habet Prælatos & ſuperiores ſuos. Et addit quidem Aſotus: Hi ſunt miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Quæ verba ſcribit Paulus, ſed nihil ad Aſoticos Prælatos. Mox autem ſubiungit: Alligata eſt iis tota Eccleſia non minùs, quàm qualibet alia reſpublica ſuis capitibus & gubernatoribus. Ac mox: Sine illis, hoc eſt, Prælatis (quos ipſe vocat, ſed falſò, miniſtros Chriſti legitimos) non eſt Eccleſia.

Quantum ingrederis mare Brenti? ſed nobis propoſitum eſt breuibus tecum agere. Nam ſi tractanda forent omnia, iuſtum volumen vix ſufficeret. Propterea negas penes nos eſſe Catholicam Eccleſiam, quòd agnoſcimus in terris pro capite noſtro Romanum Pontificem, cùm Eccleſia Catholica ſolum vnum caput agnoſcat Chriſtum. Quaſi verò qui pro capite Pontificem agnoſcit, non agnoſcat caput Chriſtũ. Dicis etiã de Catholica Eccleſia, quòd *Reſponſio*

Eccleſia etſi ſolum Chriſtum caput agnoſcat, non negat tamen Chriſti vicariũ Põtificem.

ſolum Chriſtum Dei filium agnoſcit Dominum. Num igitur nullus eſt in terris Dominus agnoſcendus,quia ſolum Chriſtum Eccleſia Dominum agnoſcit?Num ideo ſapientiſſimus Princeps Sigiſmundus Auguſtus Rex, & Dominus noſter eſſe deſinet, quia Chriſtum Regem & Dominum noſtrum eſſe confitemur? Eiuſmodi vocibus Brenti,ruſticos contra Dominos concitaſtis,& ſeruile bellum in Germania conflaſtis.Eſt caput Eccleſiæ Chriſtus: neque tamen propterea non eſt caput Eccleſiæ Pontifex.

Chriſtus nobiſcum agit per ſuos vicarios,& Prælatos Eccleſiæ.

Eſt Rex & Dominus noſter Chriſtus, neque tamen propterea non erit Rex & Dominus noſter Sigiſmundus? Quis eſt,qui neſciat,ſolum Chriſtum regere ac regnare in Eccleſia,& imperiũ hoc ſolo illius verbo exerceri atq; adminiſtrari?Sed quia viſibili præſentia inter nos nõ habitat,vt voluntatẽ ſuã ore ſuo corã nobis declaret, hominũ in hoc miniſteriũ adhibet,& quaſi vicariã operã: non ad eos ius honorémq; ſuũ transferẽdo, ſed vt ſuum tantùm per eos opus agat ipſe,qualiter ad opus quoq; faciendum artifex vtitur inſtrumento.Quare manet ipſe caput Eccleſiæ nihilominùs:regit,regnat,& imperiũ exercet ipſe nihilominùs in Eccleſia:verùm opus hoc ſuũ per Pontificẽ agit miniſtrum ſuum:non quòd non poſſit id per ſe ipſum ſine alio quouis aut adminiculo,aut organo præſtare:ſed hoc modo viſum eſt illi, ſuam erga nos dignationem declarare,cùm ex hominibus ſumeret, qui pro ſe in mundo legatione fungerentur, qui arcanæ ſuæ voluntatis eſſent interpretes, qui perſonam denique ſuam repræſentarent. Deinde viſus eſt hic illi firmiſsimus vnitatis retinendæ nodus,quo Eccleſiam ſuam adſtringeret,ſi vnum aliquem illi præfeciſſet,cuius in ea gubernanda viſibili miniſterio vteretur. Vides Brẽti,nihil detrahi Chriſto capiti,ſi ſubiectum illi Romanum Pontificem, caput in terris agnoſcamus?Non magis,quàm ſi caput Regni Poloniæ,Regem & Dominum noſtrum Sigiſmundum Auguſtum eſſe profiteamur.Non propterea non erit caput, non propterea non erit Rex & Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius: cui ſicut Eccleſiæ, ſic & regni caput ſubiectum eſt. Nam cùm proprium ſit capitis munus, ſubiecta ſibi mẽbra gubernare, facit hoc ipſe quidem Chriſtus virtute ſua,ſed intereà tamen ſicut in Sacramentorum adminiſtratione, ſicut in

verbi ſui prædicatione, ſic in Eccleſiæ ſuæ, regnorúmque & prouinciarum gubernatione, hominum vti miniſterio dignatur: Principum quidem, Regum, & Imperatorum, in regnis & Prouinciis moderandis: Romani verò Pontificis in Eccleſia ſua gubernanda: quæ ſi non ex vnius alicuius autoritate pendeat, nec Eccleſia, nec fides vna retineri poteſt, quemadmodum in confeſsione noſtra Chriſtiana fuſiùs eſt à nobis demonſtratũ: eadem illa nunc repetere, nihil eſt neceſſe. Neque verò inuſitatum eſt hoc in Scripturis, quòd capitis nomẽ hominibus tribuitur. Sic Sauli dixit Samuel: caput in tribubus Iſrael factus es: Sic de ſe Dauid: conſtituit me in caput gentium. Sic apud Oſæam legimus: Ponent ſibimet caput vnum. Sic apud Paulum: Vir caput eſt mulieris. Quid autem Brenti? cùm ſemel atque iterum dixit Apoſtolus, Vir caput eſt mulieris, num ideo Chriſtum eſſe caput mulieris negauit? Minimè gentium: Verùm hoc dicere voluit, Chriſtum caput mulieri conſtituiſſe virum, vt eam gubernaret. An autem ideò non gubernat eam Chriſtus? Imò gubernat: ſed per virum, cui vult mulierem eſſe ſubiectam. Sic etiam cùm dicitur, Põtifex caput eſt Eccleſiæ: abſit vt Chriſtum excludamus, qui verè caput exiſtens, verè gubernat Eccleſiam. Sed ſicut mulieri virum, ſic huic ſponſæ ſuæ caput cõſtituit Petrũ & eius ſucceſſorẽ, cuius miniſterio illam gubernaret, quãdo dixit, Paſce oues meas. Ipſe caput, ipſe gubernator eſt Eccleſiæ ſuæ, ipſe paſtor & Epiſcopus animarum noſtrarum: Sed interea Petrum elegit, Petrique ſucceſſorem, cuius in ea paſcenda gubernandáque miniſterio vteretur. Quem qui pro capite non cognoſcunt, in quot ſectas quàm diſſectas diſſecti ſint, vides ipſe Brenti. Ac niſi te datum iam in reprobum ſenſum totum Satanas poſsideret, non poſſes non fateri, quòd vna Eccleſia, quin & vna fides apud eos eſſe nulla ratione poteſt apud quos ſub inuiſibili capite Chriſto viſibile quoque caput in terris Pontifex vnus non agnoſcitur. Nec obſcurum eſt, quòd idem aliquando Philippus quoque veſter ſenſerit, cùm ipſa magiſtra rerum experientia doctus, aliter conſentientem in Eccleſia doctrinam vnitatémque fidei conſeruari non poſſe videret. Quid enim? ſi quod vos velle videmini, quiſque Rex, in regno, quiſque princeps in ditione ſua,

Capitis nomen hominibus tribuitur in ſcripturis.
1. Reg. 15
Pſal. 17
Oſeæ 1
1. Cor. 11 & ad Epheſios 5
Ioan. 21
1. Petr. 2
Neceſſarius Eccleſiæ Pontifex & Paſtor ſupremus.

Princeps idem & caput Eccleſiæ Anglicana non diu durauit.

ſe caput Eccleſiæ regni dirioniſque ſuæ conſtituat, quod poſt hominum memoriam factum vnquam aut vſquàm neſcimus, præterquam hoc infelici ſeculo noſtro in Anglia: quam tamen oculis miſericordiæ ſuæ tandem reſpexit Deus, errantesque in viam reduxit, & ad ouile ſuum aggregauit. Sed quid? ſi tale quiddam peccatis noſtris offenſus Deus permittat, per Deum immortalem, quale futurum eſſet monſtrum Eccleſia? quot capita? quot fides? quot confeſſiones eſſet habitura? Hæc eſſet Auguſtana vel Saxonica potius, illa Vuirtembergenſis, alia Oſiandrina, alia Tigurina, alia Suenckfeldiana, alia Picardina, alia Moncerana ſiue Menoniana, aut ſi mauis, Pacimontana: alia Seruetiana confeſſio: Quot principum voluntates, tot fides, tot confeſſiones videre liceret: ſicut nunc in iſta Babylone Germanica, quàm ædificauit Lutherus, videmus omnes. Tale monſtrum ne ferre cogeremur in Eccleſia, cumprimis vtile viſum eſt & neceſſarium ad conſeruandam in ea tranquillitatem ordinemq; retinendum, vt vnum aliquod ſub Chriſto capite caput Eccleſiæ ab ipſo Chriſto conſtitutum agnoſceretur, ad quod iuxta traditionem Apoſtolorum, & ſicuti ab Anacleto ſcribitur, iuxta iuſsionem ipſius Chriſti, de cauſis difficilioribus referretur, quòd non alia quàm hac ratione, vt vna apud omnes & eadem eſſet fidei confeſsio, prouideri poſſet. Hunc vos ordinem Brenti ferre nõ poteſtis, quòd eo ſaluo, ſaluos eſſe vos, & errores veſtros diu cõſiſtere nõ poſſe videtis. Quamobrem vt eum euertere queatis, omnes neruos veſtros contenditis. Neque verò noui quicquã in hoc facitis. Fecerũt hoc etiã ante vos Patres veſtri priſci illi hæretici. Veteres hæ ſunt & vſitatæ Satanæ artes, qui ſicut à Cypriaoo ſcriptũ eſt, ob hoc Eccleſiæ Præpoſitum infeſtatione ſua perſequitur. vt gubernatore ſublato, atrociùs atq; violẽtiùs circa Eccleſię naufragia graſſetur.

Cyp. lib. 1 epiſt. 3

Primò Pontificẽ, deinde Cæſarem ſectarij negarunt eſſe caput.

Sed quid accidit apud vos Brẽti: Principiò nihil aliud quã Pontificẽ Romanũ Eccleſiæ caput agnoſcere noluiſtis, & eũ reiecistis: num intra fines hos cõſtitit furor veſter? Nequaquã, ſed idẽ poſteà de nunquàm ſatis laudato Imperatore quoque veſtro Carolo quinto feciſtis. Sicut Eccleſiæ Pontificẽ, ſic illũ Imperij caput agnoſcere noluiſtis, & eadẽ autoritate qua Pontificẽ, Imperatorem quoq; veſtrum

reie

reieciſtis:contra quem etiã arma cœpiſtis, & eum iam nõ Imperatorem,ſed Carolum à Gandauo, viſum vobis fuit appellare. Verùm non defuit fideli miniſtro ſuo Deus, deq́ue hoſtibus Euangelij ſui iuſtas eſt pœnas perſequutus. Sed de his ſatis. At verò Brẽti, vel hoc nomine nos id quod ſumus, dici debere Catholicos cẽſemus, quòd ſicut ſemper à Catholicis fuit factitatũ, & Eccleſiæ caput Pontifex Romanus apud nos & regni caput Rex à ſuis quiſq; agnoſcitur. Et eſt apud nos Eccleſia, ſicut ſcribis, alligata ad Epiſcopos ſuos, qui ſunt Romano Pontifici ſubiecti: quod ante mille trecentos annos Cypriani quoq; ſeculo ſic fuiſſe legimus obſeruatũ. Sic enim loquitur ſanctus ille martyr poſt illa verba: Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificãda fuit Eccleſia: docens, quia etſi cõtumax & ſuperba obedire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamen Chriſtianorum non recedit, & illi ſunt Eccleſia, & plebs Sacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærẽs. Scire debes, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei nõ habentes obrepunt, & latẽter apud quoſdam cõmunicare ſe credunt, cùm Eccleſia, quæ Catholica & vna eſt, ſciſſa nõ ſit, neque diuiſa, ſed ſit vtique connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotum glutino copulata. Vides, quẽadmodum hic ad Epiſcopos Eccleſiam alligauerit, &, qui cum Epiſcopo non ſint, eos in Eccleſia eſſe negauerit? eſt autem hoc moribus receptum in Eccleſia Patrum vt nomen Epiſcopis tribuatur, qui quantò magis Eccleſiæ ſeruiũt vtilitati, tantò minùs pro ſeruis agnoſcuntur, quin eos pij Dominorum appellatione dignantur: de quibus per os Prophetæ loquurum aliquando Dominum eſſe ſciunt: Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram: verùm ſic tamẽ, vt intereà meminerint Epiſcopi, quod ſcriptum eſt ab eo, quem primum in terris Epiſcopũ Dominus inſtituit: Non vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Pendet autem Eccleſia noſtra ex ſolo Chriſto: quærit in eo ſolo ſalutem per fidẽ: ſed non per veſtram illam ſpecialem, charitateq; deſtitutam: ſed per eam, de qua Paulus loquitur, fidem quæ per charitatem operatur. Per hanc fidem, qua fit, vt conteramur in corde noſtro, vt conuerta-

Eccleſia ad Epiſcopos alligata.

Cyp. lib. 4 epiſt. 9

Epiſcopi recte etiam Patres dicuntur.

Pſal. 44

1. Pet. 5

Quomodo eccleſia ex ſolo Chriſto per fidem pendeat.

Gala. 5

Ioel 2 mur ad Dominum in ieiunio,& fletu,& planctu: vt accedentes ad thronum eius gratiæ, ſupplices miſericordiam *Heb.4* eius imploremus: per fidem hanc quærit ſalutem in ſolo Chriſto. Neque confidit ſe primum gratiam vllis operibus mereri poſſe:nam ſi gratia,iam nō ex operibus. Et eſt *Rom.11* hoc vulgatiſſimum etiam eorum doctorum, quos vocant Scholaſticos,axioma, quòd primam gratiam nemo me- *Ioan.1* retur. Cæterùm gratiam pro gratia ſe conſequi poſſe confidit:hoc eſt,pro operibus in gratia factis ſperat adipiſci ſe poſſe vitam æternam, quam & ipſam gratiam vocat *Rom.6* Paulus:non quia meritis non datur,inquit Auguſtinus,ſed quia data ſunt & ipſa merita,quibus datur. Data ſunt autem gratis:nam primam gratiam,qua fit,vt mereri poſſimus vitam æternam, nullis meritis aſſequi licet. Talem Eccleſiam,cuius nos eſſe membra profitemur, & præ nobis ferimus,etiam tu Brenti Catholicam eſſe negare non poſſes,niſi malitia cor tuū excæcaſſet, vt auribus audias, *Matt.13* & non intelligas,videns videas,& non videas. Sed quid habes,quæſo,quod arrodas in Petri verbis? An hoc, quòd hominum congregationem eſſe dixit Eccleſiam? Certè non eſt Angelorum,& multò minùs quadrupedum. An quod addidit,habet Prælatos & Superiores ſuos? Quin tu cum Paulo iurgaris potiùs, qui dixit: Dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios verò Euan- *Ephe.4* geliſtas, alios Paſtores & Doctores ad confirmationem ſanctorum. Iam verò illa quæ ſequuntur, Hi ſunt miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei, reuerà ſicut dicis, nihil ad veſtros Aſoticos, ſed permultùm faciunt ad noſtros Prælatos Catholicos: quibus verè ſcribit *Sine Epiſcopis non eſt Eccleſia.* Petrus,alligatam eſſe totam Eccleſiam non minùs, quàm aliam quamuis Rempublicam ſuis capitibus & gubernatoribus. Eadem eſt ſententia ſanctiſsimi quoque martyris illius Cypriani,ſicut paulò anteà commemorauimus: qui & hoc in eadem illa ſcribit epiſtola, quòd ſine Prælatis, hoc eſt, Epiſcopis, quos Petrus à Soto verè vocat miniſtros Chriſti legitimos, non eſt Eccleſia. Reuerà diſſipationem, vel ruinam potiùs,& exitium Eccleſiæ molitur, quiſquis ordinem hūc vel abolere ſtudet, vel quaſi minùs neceſſarium eleuat. Neque enim vel Solis lumen ac calor, vel cibus ac potus,tam ſunt præſenti vitæ fouendæ ac ſuſtinendæ

nendæ neceſſaria,quàm eſt conſeruandæ in terris Eccleſiæ Apoſtolicum & paſtorale munus.

Hactenùs collationem ſuam abſoluit Brētius, quam ſic à nobis eſſe tractatā exiſtimamus,planum vt omnibus factum ſit,cuius ipſe partis eſt,eam Aſoticā,Eccleſiam verò noſtram eſſe Catholicam. Aggreditur nunc ad promiſſiones, quæ factæ ſunt Eccleſiæ Catholicæ, quas verè docet ad Aſoticā,hoc eſt,ſuam Eccleſiam nihil pertinere.Quam obrem hac in parte non grauatim eius ſententiæ ſubſcribimus, nec locum hunc vllius confutationis indigere putamus:eſt enim veriſſimum, quod ſcribit; Aſoticam ſuam Eccleſiam non eſſe ſponſam Chriſti, non acceptam Deo, non ſanctam,non formoſam, neque conſiſtere poſſe cōtra portas inferi, ſed expoſitam eſſe libidini Satanæ, & omnium Angelorum eius,nihil in ea inueniri niſi mēdacium & vanitatem:ac ſi quando veritatem profert,in mendacio eam profanari ac deprauari, nō habere Spiritum ſanctum non habere Chriſtum præſentem tutorem & ſeruatorem, non habere pium vllum commercium cum Catholica, non habere vllam autoritatem iudicandi & probandi quamuis doctrinam,& de eius veritate vel vanitate teſtificandi: non exaudire preces eius, nec fructum eam aliquem Chriſti promiſsionem capere:ſed neceſſe habere in morte perire,& in tartarum perpetuò affligendam præcipitari.Hæc eſt ſors,hæc eſt hæreditas Aſoticæ Eccleſiæ. *Quæ ſors & hæreditas Eccleſiæ apud hæreticos.*

Proponit tandem Brentius dubitationem quandam,ſed pridem à nobis diſcuſſam. At enim, inquit, dices:Quid ſi Aſoticus quiſpiam impio & Lucianico corde admiſceat ſe veræ Eccleſiæ Catholicæ, & profiteatur vnà cum piis doctrinam Chriſti tanta eloquentia,tanta prudentia, tantáque externæ vitæ honeſtate,vt eligatur publico ſuffragio in miniſtrum,adeóque Epiſcopum Eccleſiæ,num miniſterium huius eſſet veræ Eccleſiæ inutile & inefficax? An qui per eum baptizarentur, non verè eſſent baptizati? an qui per hunc audirent cæleſtem doctrinam,non poſſent Spiritum ſanctum accipere? an qui ab hoc cœnam Domini ſumerent, non ſumerent verum corpus & ſanguinem Chriſti?Dixi ſuprà,quòd fieri ſoleat,vt impij hypocritæ admiſceantur veræ Eccleſiæ:ea enim eſt ſors Euangelicæ ſagenæ,vt cùm in mare huius mundi iacta fuerit,contrahat ex omni *Fatetur Brētius Eccleſiæ hypocritas & impuros planè admiſceri, idque cōtra Donatiſtas.*

omni genere piſcium, malorum pariter & bonorum. Sed & hypocritæ ſunt in externa congregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ, tamen cùm ſint animo impio, Lucianico & Epicureo, nihil certius eſt, quàm quòd nõ ſunt illa Catholica Eccleſia, aduerſus quam non præualeant portę inferi, quemamodum Aſotus alicubi nugatur. Nihilominùs autem ſi fuerint ad miniſterium Eccleſiæ vocati, & docuerint, quæ pia ſunt, atque adminiſtrauerint Sacramenta, iuxta inſtitutionem Chriſti, ipſi quidem ſunt Deo abominabiles, miniſterio autem eorum efficitur id, ad quod Dominus ordinauit. Incrementum enim non eſt ordinis miniſtri, ſed Spiritus ſancti: qui cùm ſit liberrimus donorum ſuorum diſpenſator, & miſereatur cuius vult, non reſpicit, quod ad ſe attinet, organi indignitatem: ſed ſuam ipſius clementiam & liberalitatem. Itaque repudiamus Donatiſtas, qui docuerunt Spiritum ſanctum non eſſe per miniſterium malorum efficacem.

Reſponſio. Et hac de re Brẽti, nihil eſt quòd plura tecũ verba commutemus. Nã & rixis his immorari diutiùs nolumus, quarum nos pridem eſt pertæſum: & videris nũc propiùs tandem ad veritatẽ accedere: niſi quòd cùm veritate nõ poſſis, mẽdacio & calumnia Petrum à Soto ſeparare conaris. Neque enim hoc dixit vnquam Petrus, quod eum tu dixiſſe fingis: quòd qui ſunt animo impio, Lucianico & Epicureo, ſint illa Catholica Eccleſia, aduerſus quam non pręualeãt portæ inferi: verùm verba illius hęc ſunt: Eccleſia, cui promiſsio illa Chriſti facta eſt, Portæ inferi non præualebũt aduerſus eam, viſibilis eſt: nec ex electione Dei aut vera fide & charitate internis pẽdet, vt quis ad Eccleſiã pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt prælatus: ſed vt viuum membrum ſit, hæc requiruntur. Quid igitur aliud dixit Petrus à Soto, quàm quod à te quoque nunc dicitur? etiam hypocritas eſſe in externa congregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ, quàmlibet animo ſint impio. Quòd autem hi ſint illa ipſa Catholica Eccleſia, aduerſus quam non præualebunt portæ inferi, hoc nunquam dixit Petrus: ſed pertinere tantùm dixit ad illam externam congregationem & ſocietatem, & admiſceri illi veræ Eccleſiæ, cui hæc promiſſio facta eſt: eſſe illius mortua, non viua membra. Ac ſi quis talis in miniſtrum Eccleſiæ, ſiue Epiſcopum, ſit electus, efficax

Soto quid adffingat Brentius.

cax eſſe miniſterium eius. Si quando congregatur Concilium, fieri poteſt, vt inter Epiſcopos reperiantur, qui ſint impio corde, & externa vitæ honeſtate impietatem ſuam regant: num ideo non erit illis dicendæ ſententiæ locus? Certè de talibus non eſt hominis iudicium, cùm ſcriptum ſit: Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Non eſt hominis, vt ſecùs iudicet de homine, quàm videt: cordis iudicium Deo reliquendum eſt. Neque fas eſt, cuius non videas niſi bona opera, de eo ſecùs iudicare: cũ etiam quę ſunt ambigua, in meliorem partem interpretari, Chriſtianæ ſit charitatis. Ac rectè monet Auguſtinus: Quæ vides, iudica: quæ non vides, Deo committe. Tu autem eò audaciæ prorupiſti, vt etiam de corde hominis, quod ſolius Dei proprium eſt, tibi iudicium arroges. Verùm ſcopus veſter, cùm iſta ſcribitis, hic eſt: vt ſi quis fortè ſit externa vitæ ſanctitate præditus, qui diſſentiat à vobis, & impia veſtra dogmata condemnet, excipere cõtra eum poſſitis, quòd impio corde ſit & Lucianico. Quid autem eſſe poteſt à modeſtia charitatéque Chriſtiana magis alienum? Sed ſi charitatem haberetis, ab Eccleſia Dei vos nunquam præcideretis.

1. Reg. 26

Au. ſermo. 238. de tempore.

Quod autem addis Brenti: Si impij hypocritæ docuerint pugnãtia cum cæleſti doctrina, & peruerterint verum vſum Sacramẽtorum Chriſti, quòd nulla ampliùs nec reuerentia, nec obedientia obſtricta eſt eis Catholica Eccleſia, etiam ſi fuerint anteà legitimè vocati, quin potiùs neceſſe habet Eccleſia eos fugere & vitare, ac ſi fieri poteſt, ab ouili Chriſti tãquàm lupos arcere: veriſſimè ſcriptũ eſt à te Brenti. Nam quoàd aliquis fuerit externè quidẽ Chriſtianus, corde verò Lutheranus, quandoquidem quæ non videmus, Deo committere iubemur, qui ſcrutatur corda & renes, ferendus eſt in externa iſta cõgregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ. Simul vt autem in lucem proferre cœperit impia veſtra dogmata, & peruertere more veſtro verum Sacramentorum vſum, etiam ſi paſtor alicuius Eccleſiæ, & ad hoc munus legitimè fuerit vocatus, iam oues ei nulla neque reuerentia, neque obedientia ſunt obſtrictæ: quin eum fugere debent, & ab ouili tanquàm lupum arcere: præcipuè poſtquàm iudicis Eccleſiaſtici ſententia pronunciatus fuerit impiorum Lutheri dogmatum aſſertor,

De malis Doctoribus ferẽdis, aut etiam exterminandis.

&

& è cœtu piorum exterminatus. Vides quàmpulchrè nobis in hoc extremo actu tecum conueniat?

De loco 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis.

Cæterùm nihil eſt, quòd ſtomacheris venerabili viro Petro à Soto, quòd in vos accommodauerit illa verba ex epiſtola Ioannis: Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Quid enim potuit magis aptè & apoſitè de vobis dici? Quæſo te Brenti, vt ipſe diligentiùs hæc verba excutias, & videas, an non rectiſſimè quadrant in vos. Primum illud, nunquid veriſſimum non eſt, quòd à nobis prodieritis? Eſt hoc certè manifeſtiùs, quàm vllo modo negare poſſitis. Ante quadraginta hos annos certum eſt & indubitatum fuiſſe vos nobiſcum in eodem ouili Chriſti: vnanimes in eadem domo Dei nobiſcum habitaſſe. in qua ſimul agnum comedebatis: commune fuit vobis nobiſcum altare, communis Cathedra, communia ſacra omnia. Non audiebantur tum illæ voces: Ego ſum Lutheri, ego Zuinglij ſiue Caluini, ego Balthaſaris Pacimontani, ſiue Memnonis, ego Suenckfeldij, ego Serueti ſiue Campani, ego Philippi Melanchthonis, ego Brentij, ego Oſiandri, ego Flacij, ego neſcio cuius alterus Suermeri: nihil horum ante quadraginta proximos ſuperiores annos fuit auditū: ſed vnanimes vno ore honorificabamus Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Terra labij fuit vnius, & eorundem ſermonum. Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: & ſicut horrendum Dæmonibus, ſic iucundum fuit Angelis ſpectaculum, cùm viderent habitare fratres in vnum: cùm cernerent illum verè populum Iſrael, de quo ſcriptum eſt: Egreſſi ſunt omnes filij Iſrael, & pariter congregati quaſi vir vnus. Stans omnis populus, quaſi vnius ſermone reſpondit. Conuenit vniuerſus Iſrael ad ciuitatem quaſi homo vnus, eadem mente, vnóque conſilio. Congregatus eſt populus quaſi vir vnus in Hieruſalem. In hoc itaque populo Iſrael, in hac vnitate fidelium, in hac Eccleſia noſtra Catholica vos aliquando Brēti fuiſtis. Ipſa vos genuit, ipſa vos in ſinu ſuo fouit aliquandiu, in ipſa veram fidem profeſſi eſtis, ſed ex ea poſteà per ſchiſma ſacrilegum exceſſiſtis, vt rectè poſſimus de vobis illud Pſalmi dicere: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique, & ſi is qui oderat me, ſuper me maligna

Cōſenſus & pax Eccleſiæ ante Lutheraniſmum.

Rom. 15 *Gene.* 11 *Actu.* 4 *Pſal.* 132 *Iudic.* 20 *1. Eſdræ* 3 *Pſal.* 54

maligna loquutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo:Tu verò homo vnanimis,dux meus & notus meus,qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimuſ cum conſenſu.Cedò Brenti,non ambulauimus in domo Dei cum cõſenſu ante quadraginta hos annos? Vnde ergo nunc iſta diſſenſio?Qui intus erat,inquit Auguſtinus foris factus eſt : ambulauit mecum in domo Dei cum conſenſu:aliam domum erexit contra domum Dei. Quare illa relicta eſt,vbi ambulauimus cum conſenſu? Quare illa deſerta eſt , vbi dulces capiebamus cibos? Conſtat ergo iam Brenti quòd ex nobis prodiſtis , quòd intùs aliquando nobiſcum fuiſtis,nunc autem foris facti eſtis.Reſtat iam,vt videamus , an illud quoque de vobis rectè dictum ſit,quòd non eratis ex nobis.Probat hoc Ioannes his verbis:Nam ſi fuiſſent,inquit,ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum.Cùm in Eccleſia nobiſcum fuiſſetis,corporibus tantùm fuiſtis,non autem ſpiritu: falſóque fidelium nomen obtendebatis. Nam ſi verè fideles fuiſſetis , nunquam ab Eccleſia defeciſſetis.Quare ſicut paleæ licet in eadem area tritico ſint permixtę non tamen in tritico cenſentur:ita vos,licet in eadem Eccleſia,quæ Chriſti corpus eſt,veris membris permixti fueritis,in illis tamen cenſeri non potuiſtis.Præclarè Auguſtinus : Omnes hæretici,omnes Schiſmatici ex nobis exierunt , id eſt, ex Eccleſia : ſed non exirent, ſi ex nobis eſſent. Antequàm exirent ergo, non erant ex nobis. Sic erant, inquit , in corpore Chriſti, quomodo humores mali:quando euomuntur , tunc releuatur corpus. Sic iſti quando exeunt , tunc Eccleſia releuatur:& dicit, quando eos euomit, atque proiicit corpus, ex me exierunt humores iſti , ſed non erant ex me. Quid eſt, Non erant ex me?Non de carne mea præciſi ſunt , ſed pectus mihi premebant cùm ineſſent.Vides, quàm & hoc bellè quadret in vos , qui cùm ambularetis in magnis & mirabilibus ſuper vos,nouas quaſdam opiniones inuexiſtis , vt vos à Chriſti corpore nefario ſchiſmate ſeparare, quàm ab illis diſcedere malueritis.

Auguſtinus in Pſal. 57

De loco Ioãnis, Nõ eratis ex nobis.

Augu. in epiſt., Ioan. tractatu.

Pſal.130

Sed non potes ferre Brẽti,quòd in vos hęc Ioannis verba accommodẽtur.Dicis accuſaſſe vos Catholicos Antichriſtianiſſimi,quòd impia doceamus,quòd inſtitutionem Sacramentorum Chriſti deprauemus : neceſſitatem itaque ſalutis

Catholici accuſantur.

Antichriſtianiſmi per Brentium.

ſalutis veſtræ exegiſſe,vt colluuiem eorum,qui in Apoſtolica doctrina non permanſerunt, deteſtaremini, & quàm contẽto poſſetis,curſu, fugeretis. Accuſaſtis nos Antichriſtianiſmi Brẽti? Quid autem? Num ſufficit accuſaſſe? Num cauſam propterea legitimam habuiſtis,diſceſſionem à nobis faciendi? Cõuictos certè tanti criminis, non accuſatos tantùm oportuit. Quin vos Antichriſtianiſmi multò veriùs eſtis accuſati:neque defuerunt inſignes aliquot Academiæ,quæ doctrinam veſtram impiam iudicarent. Penes quem autem hac de re & eſt,& fuit,& erit ſemper ſtatuendi poteſtas, fruſtrà portis omnibus inferi reluctantibus, Romanus Pontifex,hæreticos vos pronunciauit. Sed & in comitiis Imperialibus VVormatiæ proſcriptionis decretum contra vos latum eſt. Tot eorum ſententiis,penes quos fuit legitima iudicandi poteſtas, vos Antichriſtos illos eſſe declaratum eſt,de quibus in hac epiſtola ſcribit Ioannes. Cæterùm vos Brenti,quis iudices conſtituit orbis totius Chriſtiani? Quando autem dies illi dicta? quando cauſæ dicendæ poteſtas facta? quando quicquam eorũ obſeruatum eſt,quæ in legitimis iudiciis obſeruari conſueuerunt? Quis autem nos condemnauit? Idem ille qui accuſauit. Ergo & accuſatorum, & iudicum officio iidem vos functi eſtis. Quibus hoc legibus cautum,quibus moribus receptum fuit vnquam? Etiam apud immanes Barbaros iudicis officio non fungitur,niſi cui legitimè poteſtas hæc fuerit mandata. Deinde citatur tamen reus,cauſæ dicendæ poteſtas illi permittitur,neq; & accuſatoris & iudicis perſonam eidem ſuſtinere fas eſt. Itá ne ſoli vos licere vobis vultis, contra ius gentium venire, naturæ ordinem peruertere,diuinas humanasq; leges conculcare, Barbaros etiam ipſos immanitate ſuperare? Sed vide Brenti,poſteaquàm vos per ſummam iniuriam ius vobis arrogaſtis,orbem Chriſtianum inauditum Antichriſtianiſmi accuſandi ſimul & condemnandi, quemadmodum exemplo veſtro prouocati,idem ſibi ius in vos veſtri quoque paulò pòſt vſurpauerunt. Quis inter omnes magis fidus Achates Martini Lutheri fuerit, quàm Carolſtadius? Verũ vix toto biẽnio durauit hęc inter eos amicitia. Sicut Lutherus orbẽ Chriſtianũ,ſic ipſe pari autoritate viciſſim Antichriſtianiſmi Lutherũ accuſauit, ſimul & cõdẽnauit.

Lutherani quot modis iudicati.

Sectarÿ ſimul accuſatores & iudices orbis.

Idem

Idem fecit Moncerus, idem non de vobis magis Lutheranis, quàm de Carolſtadianis ſiue Zuinglianis, non ità multò poſt ſtatuerunt Balthaſar Pacimontanus & Memno: idem de omnibus vobis poſtea Suenckfeldius, Campanus, Seruetus, & hoc genus hæreticorum alia portenta. Sed & Flacius Illyricus, quam ſententiam tulerit contra Interimiſtas & Adiaphoriſtas, obſcurum nõ eſt. Permiſiſtis vos vobis, cùm nullam haberetis autoritatem publicam, Antichriſtianiſmi Chriſtianum orbem non vocatum, non auditum accuſare, ſimul & condemnare, & ab eo vos nefario ſchiſmate ſeparaſtis? Sibi quoque idem eodẽ iure permitti voluerunt iſti. Nam ſi fas eſt vnicuique de doctrina iudicare, & quam ipſi viſum fuerit, tanquam impiam condemnare, ſibi quoque fas eſſe putauerunt, vt idem de veſtra doctrina ſtatuerent, quod de totius orbis Chriſtiani doctrina per vos fuerat conſtitutum. Hæc res nobis pepetit Sataniſmum hunc, quo nunc æſtuat Germania, dum ſe pro Papa quiſque gerere vult, dum ſibi fas eſſe putat & accuſatoris & iudicis officio ſimul fungi, dum & illud licere ſibi cupit, vt quos impios ipſe indicta cauſa iudicauerit, ab eis diſceſſionem faciat, ſeorſum cœtum congreget, ſacrilegum altare contra legitimum erigat, cathedram peſtilentiæ contra cathedram ſalutis conſtituat. Vbi ſic omnis ordo peruertitur, ibi florere Sataniſmum, & ordine ſublato, horrorem neceſſe eſt conſequi ſempiternum. Sed de his ſatis.

Pro Papa ſe quiſque gerit in Germania.

Proponit aliam quæſtionem Brentius, ſed priuſquàm ei reſpondeat, interrupto orationis curſu, aliò delabitur. Vehementer enim eum illa verba pupugerunt, quæ Petrus à Soto veriſſimè ſcripſit: Vnitas certum ſignum eſt Eccleſiæ, diſceſſio autem proprium ſignum hæreſis. Quam obrem omnes neruos contendit, vt ea refutare poſſit. Si intelligit, inquit, vnitatem per ſe certum eſſe ſignum Eccleſiæ, & diſceſſionem per ſe proprium eſſe ſignum hæretici, quid furioſius? Quid enim? Itá ne certum eſt, ibi eſſe Eccleſiam, vbi eſt vnitas? Fateor nihil eſſe amabilius, nihil iucundius vnitate, mutuáque charitate & concordia. Et in hoc, inquit Chriſtus, cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei ſitis, ſi charitatem habueritis inter vos mutuò. Sed num quæuis charitas, quæuis concordia, quæuis vni-

An vnitas ſignum certum Eccleſiæ.

Ioan. 13.

tas certum & infallibile ſignum eſt veræ Eccleſiæ, vt quęuis diſceſſio proprium ſignum hæreſis?

Reſponſio. Sudes eſt in oculis hæreticorũ nomen charitatis & vnitatis: quod quoties audiunt, ſuam ſibi diuiſionem exprobrari putant. Neque malè coniiciunt. Quamobrem nulla de re minùs libenter dici audiunt, quàm de vnitate & charitate, de qua etiam quoties de iuſtitia loquuntur, ne verbo quidem fieri volunt mentionem, ſed ſola fide ſe iuſtificari contendunt. Fidem enim habere ſe poſſe cum Dæmonibus communem intelligunt; charitatem ſi haberent, neque Dæmones, Dæmones, neque hæretici, eſſent hæretici. Verè autem dictum eſt ab Auguſtino: Non exiſtimo quenquam ita deſipere, vt credat ad Eccleſiæ pertinere vnitatem, qui non habet charitatem. Nõ autem, ait idem, habet Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligit vnitatem.

Cõtra Creſcon. lib. 1 cap. 29

Li. 3, de Baptiſmo contra Donatiſtas, capit. 16

Atqui non eſt alia certior Eccleſiæ nota, quàm ſit vnitas, quam etiam ob cauſam in ſymbolo Conſtantinopolitano, quod poſt lectum Euangelium in Eccleſia cantari conſueuit, cùm quatuor notis Eccleſia Dei deſcribatur, quibus eam ab Eccleſia Satanæ diſcernere liceat, primo loco ponitur, quòd ſit vna. Nam ſicut fides non eſt niſi vna vt quicquid præter vnam fidem eſt, perfidiam eſſe, non fidem dicat Hilarius: ſic Eccleſia quoque non eſt niſi vna, vt quicquid præter vnam eſt Eccleſiam, Satanæ ſynagoga, non Eccleſia rectè vocetur. Neque verò non intelligit hoc Brentius, eſſe certiſſimum & maximè proprium Eccleſiæ ſignũ vnitatem: quare cùm ſit res manifeſtior, quàm vt ambigi de ea poſſit, rixam nobis de nomine ſuſcitat. Etiam inter Turcas, etiam inter latrones eſſe dicit vnitatem. At nobis Brenti, non de Turcis, non de Iudæis, non de latronibus, ſed de Catholica Eccleſia ſermo nunc eſt: itaque non de illorum, ſed de huius vnitate nunc loquimur. Scimus & malis non deeſſe ſuam vnitatem, qua nihil Eccleſię pernicioſius eſſe poſſe, in ſuis Moralibus docet Gregorius. Verùm nos nunc non loquimur de vnitate carnis, de qua ſcriptũ eſt; A ſcintilla vna augetur ignis, & ab vno doloſo augetur ſanguis: ſed loquimur de ſpiritus vnitate, quam diligenter nobis commendat Paulus, atque vt eam, ſupportantes inuicem in charitate, ſeruare ſoliciti ſimus in vinculo pacis hortatur. Hanc autem vnitatem ab eo ſeruari docet

Ad Conſtantium.

Greg. libr. 41. cap. 3

Eccle. 11

Quæ vnitas arguat Eccleſiam.

Ephe. 4

docet Hieronymus, qui non rapitur omni vento doctri- *Hier. in*
næ: neque in morem ſtulti, quaſi luna mutatur. Hic locus, *epiſt. ad*
inquit, vel maximè cõtra hæreticos facit, qui pacis vincu- *Ephe. cap. 4*
lo diſſipato atque corrupto, putant ſe tenere ſpiritus vnita-
tẽ, cùm vnitas ſpiritus in pacis vinculo ſeruetur. Quando
enim nõ idipſum omnes loquimur, & alius dicit, Ego ſum
Pauli: alius, Ego Apollo: alius, Ego Cephæ: diuidimus ſpi- *1. Cor. 1*
ritus vnitatẽ, ac eam in partes ac mẽbra diſcerpimus. Qui-
bus verbis, quàm his clariùs depingi potuiſtis? An nõ rapi
mini vos omni vento doctrinæ? an non in morem ſtulti
quaſi luna mutamini modò nõ in horas? nunc Lutheriſtæ,
mox Caluiniſtæ, nõ ita multò poſt Anabaptiſtæ: ſicut in *Heretici*
Monaſterienſi ciuitate factũ eſſe iam commemorauimus, *nunc quaſi*
& fieri quotidiè videmus. Deinde verò: Nõne fuimus om- *luna mutã-*
nes ante quadraginta hos annos pacis vinculo colligati? *tur.*
Eramus vnũ corpus, vnus ſpiritus, ſicut vocati fuimus in *Ephe. 4*
vna ſpe vocationis noſtræ: vnus Dominus, vna fides,
vnũ Baptiſma, vnus erat Deus & Pater omniũ. Cedò Bren-
ti, quis diſſipauit, quis rupit hoc vinculũ pacis? quo primũ
autore factũ eſt, vt non idipſum omnes loqueremur? vt di
ceret hic, Ego ſum Luthericaſius, Ego Zuinglij: ruſus alius
Ego Pacimontani, vel Suenckfeldij, vel Serueti. Perfrica
frontẽ, & ex tuis autorem fuiſſe nega. Scio tibi quàm mini
mum frontis eſſe, nondum te tamen ita pudorem omnem
abieciſſe puto, vt quod vel ipſa luce ſcis eſſe clarius, id ne- *Commẽda-*
gare audeas. Eſt igitur Eccleſiæ præcipua dos vnitas, & v- *tio vnitatis*
num omniũ certiſſimum ſignum, quo Catholica dignoſci- *Eccleſiaſti-*
tur ab hæretica, quam quanto ſtudio commendatam no- *ca.*
bis Chriſtus voluerit, indicat illius precatio, qua vſus eſt *Ioan. 17*
ad Patrem ſuum cæleſtem illa ipſa hora, qua iam erat ſe-
metipſum traditurus pro nobis oblationẽ & hoſtiam Deo.
Quid enim aliud precatus tum eſt, quàm vt vnum cum
ipſo, vnum & inter nos eſſemus? quod non pro iis tan-
tùm orauit, qui tum præſentes aderant, verùm & pro iis,
qui credituri eſſent per ſermonem eorum: quotquot in
præſenti crederent, quotquot poſteris etiam ætatibus alij
per alios eſſent credituri: hos vt conſertam coronam patri
tum offerẽs vnionis Eccleſiaſticę cathena verè aurea colli
gari petiuit vniuerſos, vt omnes vnum eſſent: ex vniuerſis,
qui cõtinua ſucceſſione Euangeliũ ſuſcepturi erant, vnam

congregationem conſtituens, quæ propterea Catholica, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia nominatur, vt quæ non in aliqua orbis parte, ſicut veteris religionis populus, ſed in vniuerſo orbe: neque ad certum aliquod tempus, ſed ad conſummationem vſque ſeculi: neque peculiariter ex Iſraelitis, ſed ex omnium hominum nationibus eſſet congreganda, ad incomprehenſibilem inter ſe, & cum ipſo vnionem: quam quò diligentiùs retinere ſtuderemus inter nos, nihil aliud quàm vinculum illius pacem teſtamento nobis legare dignatus eſt: quin & mortis illius tam acerbæ, tam etiam ignominioſæ, nõ alia cauſa fuit, quàm vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Sed vos Brenti, & quod nobis teſtamento per illum legatum eſt, repudiaſtis, & precationem ipſius ex incredibili quadam erga nos charitate profectam, nullum vobis fructum afferre paſſi eſtis: & immẽſum illud crucis & mortis illius beneficium, quantùm in vobis eſt, irritum & inane reddidiſtis: dum quod anteà diſperſum, poſteà ſanguine Chriſti pretioſo fuit cõgregatum, id vos iterũ diſperſiſtis. Eſt ne hoc Brenti Chriſtianos eſſe? eſt ne hoc Euangelium Chriſti profiteri? Chriſtus ex duobus fecit vnum (fecit enim vtraque vnum, dicit Apoſtolus) vos ex vno feciſtis duo, ac plura etiã, quàm duo. Altare contra altare erexiſtis, cathedram contra cathedram conſtituiſtis. Obſecro vos per Deum immortalem, quid eſt hoc aliud, quàm Antichriſtos eſſe, quàm non Chriſti Euangelium, vel Sathanæ Cacangelium profiteri? Sicut enim Chriſtus eſt, qui congregat: ita Sathanas eſt, qui diſpergit. Impios illos milites, qui Chriſtum in crucem egerunt, immanitate veſtra ſuperaſſe videmini. Venerunt enim impij illi, & non fregerunt crura Chriſti: venistis vos ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, & dirupiſtis, ac in multas partes conciſiſtis totum corpus Chriſti, vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam. Integrum Chriſti corpus inter manus perſequutorum in cruce permanſit, & inter manus Chriſtianorum non eſt integrum corpus Eccleſiæ, pro qua verum & viuum corpus ſuum in mortem Chriſtus tradere dignatus eſt.

Ioan. 15 · *Ioan. 11* · *Ephe. 2* · *Hæretici crudeliores militibus Chriſtũ crucifigẽtibus.* · *Ioan. 19* · *2. Tim. 3*

Sed hîc diuiſionis, ſiue diſceſſionis ſuæ cauſam affert Brentius, quòd priores nos à pia doctrina diſceſſerimus.

Quid

Quid autem Brenti, an non eandem ſuæ quoque diſceſſionis à vobis cauſam adferunt Sacramentarij? qui quod vos nobis horrendum idololatriæ crimen impingitis, idē & ipſi vobis obiiciunt, vt non magis nos vobis, quàm vos illis idololatræ ſitis. Lege quam ſcripſit epiſtolam ad Sereniſſimum Regem meum Ioannes à Lasko, cui reſpondet Ioachimus Vueſtphalus: ita rem habere comperies. Deinde verò an vtroſque & impiæ doctrinæ, & peruerſi Sacramentorum vſus non ſimiliter condemnant Anabaptiſtæ, Suenckfeldiani, Seruetiani & Picardi? an idem ſibi ius non eſſe dicunt, ſe à vobis ſeparandi? Si ſatis eſt dicere, eſtis & vos non modò Catholicæ Eccleſiæ, verùm & iſtorum hæreticorum, qui paulò ante iurati fratres veſtri fuerunt, iudicio impij & idololatræ. Sic nihil adfertur à vobis contra nos, quod non ſimiliter ab aliis hæreticis adferatur cōtra vos. Nec ſecus ęquum eſt fieri, vbi permittitur vnicuiq; de doctrina iudicandi poteſtas, vbi accuſaſſe, viciſſe eſt. Sed ſi quis Brenti, recta ratione rem expendat, huius diſceſſionis, qua vos à vobis nefario ſchiſmate ſeparaſtis, arrogantiam, faſtum, proteruiam veſtram præcipuam fuiſſe cauſam dixerit. Nam cùm nonnihil gratiarum donorumque ſuorum Deus in vos ſua benignitate contuliſſet, cùm nec ingenium vobis, nec doctrina, nec linguarum peritia, nec præclara pleriſque dicendi ſcribendiq; facultas deeſſet: has eſſe Dei gratias obliti (quas ille ſicut non paucis Catholicis, ita veſtrum quoque nonnullis largitus eſt) ſic vos ipſos amare, ſic vobis ipſi placere, ſic magnificè vos efferre cœpiſtis, atque eò inſolentiæ prorupiſtis, vt haud aliter, quàm ſi à vobis verbum Dei proceſſiſſet, aut in vos ſolos perueniſſet, illius poſſeſſione reliquos omnes excluderetis, & vniuerſum orbem Chriſtianum aut cæcitatis, quòd non videret in ſcripturis ea, quę vos videre vobis videmini: aut impietatis, quòd ſciēs prudenſque agnitam veritatem oppugnaret condemnaretis. Hæc arrogantia veſtra præclarum illud pacis vinculum rupit, quo fueramus inter nos in vnitate ſpiritus colligati. Nam cum illo, qui poſteà detractus eſt in infernum in profundum laci, viſi eſtis in cælum condeſcendere, ſuper aſtra Dei exaltare ſolium veſtrum, aſcendere ſuper altitudinem nubium, & eſſe velle ſimiles Altiſſimo.

Nō Catholici priùs à pia doctrina diſceſſerunt.

Schiſmatis hodierni parens faſtus & arrogantia nouorū Doctorum.

1. Cor. 14

Eſa. 14

Quicquid à ſanctis Patribus traditum, quicquid conciliorum autoritate conſtitutum, quicquid incredibili totius orbis Christiani conſenſu, tot ſeculis eſt receptum, id tanquàm hominum commentum reiici: quod autem vobis placuiſſet, id tanquàm Dei verbum ab omnibus adorari voluiſtis. Quorſum autem aliò ſpectabát hęc, quàm quòd vos pro Dijs coli ab imperita multitudine cupiebatis? Et certè queritur Oſiander, quòd triginta ſex loca produxerit è Scripturis, quibus habitare Deum in nobis demonſtrauit, neque tamen pro Dei verbo, quod è Scripturis protulerat, habitum fuerit: ſimul vt idem hoc à Philippo dictum eſt, ſtatim tanquam Dei verbum adoratum eſſe. Hæc itaque diuinitatis affectatio, quæ & Cherub illum ſapientia præſtantem de cælo, & primum parentem noſtrũ de paradiſo deturbauit, vos à compage Chriſti corporis vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia diuulſit. Ac initium quidem huius rei, ſicut oſtendimus in pręfatione noſtra, profectum eſt ab ea, quam rectè Paulus vocat idolorum ſeruitutem, auaritia, cùm quem ſibi ſuíſque deberi quæſtum Lutherus putabat, eum ab aliis intercipi ferre non poſſet. Sed fuit iſta cauſa quædam diſceſsionis remotior. Cæterùm poſtquàm ei non defuerunt applauſores, qui cùm illum ſolida plauſtra conuitiis onuſta, in mores vitámque noſtram effundentem viderent, ſubinde Euge, euge, acclamabant: ea demùm res animum homini addidit, quò minùs cunctanter ab vnitate Eccleſiæ diſcederet. Non igitur doctrina noſtra iudicio veſtro parum pia, ſed ſuperbia veſtra non minor, quàm fuit illius Angeli, quem de cælo deiectum eſſe paulò antè commemorauimus, diſceſsionis huius cauſam dedit. Quòd ſi ſpiritus minùs altos geſsiſſetis, ſi quemadmodum nos eſſe dicitis, ita & vos homines, atque hoc ipſo errori obnoxios eſſe, recordari voluiſſetis: ſi quod monet Paulus, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, ei parêre, in animum inducere potuiſſetis, nunquàm hæc tam pernicioſa & ſacrilega ſeparationis conſilia amplexi fuiſſetis.

Oſiander. *Ephe. 5.* *Lutherũ auaritia & inanis gloria perpulit ad ſchiſma.* *Phil. 2.*

Verùm hìc profert nobis exemplum Brentius ex hiſtoria Regum: In regno, inquit, Iſraelitico Rex Achab, Principes Sacrificuli Baal, & maxima pars populi coniungebantur

Brentius exemplo ſe tuetur à no

bantur concordia & vnitate in cultu Baalitico. Elias autem diſcedebat ab eis: ergóne illi vera erant Eccleſia, quia conſentiebant? Elias autem hæreticus, quia hanc conſenſionem deſerebat? Atqui neque Cæſares veſtri Brenti, verè Catholici Reges, neque pientiſsimus Rex noſter Sigiſmundus cum Achab impio Rege commune quicquam habent: neque nos ſacrificuli ſumus Baal, nec in cultu Baalitico, ſed in cultu veri Dei populus Chriſtianus concordiâ nobis & vnitate coniungitur. Et quantum eſt inter Eliam ad iudicium venturi Chriſti, & Lutherum Antichriſti præcurſorem, tantum eſt diſcrimen inter pios Reges hos, & impium Regem Achab: inter Sacrificulos Baal, & inſtitutos à Chriſto Sacerdotes noſtros: inter eum populum, qui tum fuit illis, & qui nunc eſt iſtis vnitate cõiunctus. Quòd ſi quemadmodum olim Donatiſtæ, ſic vos nũc etiam de paucitate veſtra gloriari vultis, & proptereà vos cum paucis illis cum Elia coniunctis verè comparari poſſe putatis, quòd multò maior Catholicorum, quàm veſtrorum eſt numerus: cur eandem licẽtiam non permittitis de ſuorum quoque paucitate gloriandi viro nõ minùs docto, quàm ſitis vos, Oſiandro? qui & ipſe ab iis, qui ſunt confeſsionis Auguſtanæ, non aliter quàm Elias ab impiis Prophetis Achab diſceſsit: & ſuos hortatur, ſi propterea minùs autoritatis tribuere velint doctrinæ ſuæ, quàm Philippianæ, quòd plures ſint, qui Philippum ſiue Confeſſionem Auguſtanam ſequantur, vt eadem ratione ſe ad Põtificios conferãt, qui multitudine Philippianos multò ſuperant. Sic ille Philippianos non alio loco, quàm quo Prophetas Achab, habuiſſe videtur. Intereà tamen vide Brenti, quàm verè dicas, quòd ab Achab & eius Prophetis Elias diſceſſerit, cum illis cõiunctus nunquàm fuerit. Vos autem & pientiſſimis Regibus & Epiſcopis Catholicis ante triginta hos & quadraginta annos ita doctrinæ religioniſq; concordia coniuncti fuiſtis, vt idipſum ſentiremus omnes, idipſum diceremus, idem ſaperemus.

ta ſchiſmatis.

Reſponſio.

Cæterùm nullum eſt exemplum, in quo ſibi magis placeãt omnes ferè noſtri temporis hæretici, quàm iſt hoc, quod & initiò propoſuit, & nũc libellũ hunc ſuũ claudens, repetit Brentius ex Euãgelio, quod ſubinde contra nos inculcat: cùm tamen nõ magis ad nos pertineat, quàm illud

Aliud Brẽtij exemplũ de Caipha & alius in necẽ Chriſti

conſpirati-bus. quod ex hiſtoria Regum proximè prolatum eſt. In occidẽdo Chriſto, inquit Brentius, conueniebant vnanimi cõſenſu Caiphas, Annas, Pilatus, Principes, Pontifices, Sacerdotes, Senatores, & vulgus. Quare fremuerunt, inquit Pſalmus, gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius. Vtamur ergo Dialectica Aſoti, & dicámus hos eſſe Eccleſiam Dei: Ioſephum autem & Nicodemũ eſſe hæreticos, quòd ab iis diſceſſerint.

Ioan.11 *Matt.26* *Luc.23* *Pſal.2*

Reſponſio. Quorſum autem hæc Brenti? Vide quantùm abſis à blaſphemia: dum Synagogę ſtatum, quæ cum honore fuerat ſepelienda, cũ Eccleſię ſtatu confers, quam fundauit Deus in æternum. Scilicet ad nouum aliquem Chriſtum nos ducere vultis, vt quod ſemel de Chriſto Dei filio factum eſt, id fiat iterum? Futurum vt occideretur Chriſtus, vt ſacerdotium legis transferretur, & alio Deo magis grato commutaretur: vt cæremoniæ Iudæorum ad coruſcãtem Euãgelij lucem velut vmbræ quædam euaneſcerent, Prophetarum vaticiniis prędictum erat: déque temporibus illis, qui bus hæc facta ſunt, ſcripſerunt Prophetæ, quòd in die illa peribit cor Regis, & cor Principum: & obſtupeſcẽt Sacerdotes, & Prophetę conſternabuntur. Lex peribit à Sacerdote, & conſilium à Senioribus. Nox vobis pro viſione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et occumbet Sol ſuper Prophetas, & obtenebrabitur ſuper eos dies. Quæ omnia, ſicut ſcripta, ſic tum impleta ſunt. Sed quis vnquã Prophetarũ prædixit hoc futurum, vt poſteaquàm ſemel occiſus eſt Chriſtus, in credentium cordibus in ęternum victurus, eum nihilominùs ab Apoſtolis prædicatum totus orbis ignoraret, & pro Deo coleret idola: tum, quotquot in Apoſtolorum vices ſucceſſerunt, excęcati, nihil viderent in ſacris literis: deinde poſt mille quadringentos annos, à neſcio quibus vobis Euãgeliſtis ad veritatis cognitionem reuocaretur. Hoc eſt Brenti, quod vos vulgo nimis (heu) credulo perſuadere conati eſtis, per omne tempus id Eccleſiam caruiſſe Chriſto: ſtertentéque ſponſo, ſponſam pro Deo coluiſſe laruas & idola, in ſacris literis enarrandis fuiſſe prorſus cæcã: miracula Sanctorũ nihil aliud fuiſſe, quàm præſtigias Dæmonum. Cedò Brenti, quibus Prophetarũ oraculis hæc ita futura prædictum eſt? Nã quæ tu de

Prædictum de Chriſto vt occideretur, non quòd occiſus ignoraretur in Eccleſia.

Hier.4 *Ezech.7* *Mich.3*

Chriſto

Chriſto facta ſcribis, multis antè ſeculis prædixiſſe Prophetas legimus. Quòd ſi ſoluere Chriſtū, hoc eſt, occidere Chriſtū (Soluit autē Chriſtū, ſi quid Auguſtino credimus, qui dirūpit Eccleſiā, qui ſchiſmata facit, qui vel Eccleſiā à capite ſuo Chriſto, vel ſeipſum ab Eccleſia, vel Eccleſiam in ſeipſa ſeparat ac diuidit) quid potuit verius dici, quàm quòd in occidēdo Chriſto conuenerunt vnanimi cōſenſu Lutherus, Philippus, Brentius, Flacius, Carolſtadius, Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, Mōcerus, Pacimōtanus, Menno, Suenckfeldius, Campanus, Seruetus, Paſtores, atque miniſtri illis coniuncti? Nunquàm illi, quos tu cōmemoraſti, tam atrociter ſæuierunt in verum & viuū corpus Chriſti: nunquàm illud ita lacerauerunt & conciderunt, ſicut à vobis laceratum, conciſum, & in partes innumeras diſſectum videre licet myſticum Chriſti corpus Eccleſiā.

Aug. in 1. Ioan. Canonicam, tractatu. 6

Chriſtū ſoluere quid.

In necem Chriſti conueniunt hæretici nō minùs quàm olim Iudæi.

Et intereà de perſequutione querimini, & agnoſci vultis in vobis veterem Eccleſiæ fortunam, de qua dictū eſt: Non eſt ſeruus maior Domino ſuo: ſi me perſequuti ſunt, & vos perſequentur. Et quoniam coram huiuſmodi tribunali cauſa cadere videbimini, ad aliud quod reliquum eſt, Chriſti tribunal appellatis, coram quo ſicut nunc magna cum fiducia ſtare vos gloriamini, ſic fore confiditis, vt in illa die ſumma cum alacritate ſtetis aduerſus eos, qui vos anguſtiauerunt. Quid autem horum Brenti nō pari ac maiore etiam fiducia dicitur à Sacramentariis, ab Anabaptiſtis, & à reliquis hæreticorum portentis? Num & hi minùs gloriantur, ſicut nūc magna fiducia, ita nunc ſumma cum alacritate ſe ſtaturos corā Chriſti tribunali? Num de perſequutione minùs queruntur, non ſolùm quam à Chriſtianis, verùm etiā quam à vobis ferunt Lutheranis? quos ferreum iugum ſuis ceruicibus impoſuiſſe quiritantur, cùm à Pontificiis ligneo tantùm preſsi fuiſſent: ſicut ex iis, quæ ſcripſere Ioannes Caluinus, & Ioannes à Lasko cōtra Ioachimum Vueſtphalum, iam anteà demonſtrauimus. Ac ſic iſti quidem de vobis queruntur, nihilò tamen & ipſi mitiores in alios nō ſolùm hæreticos, verùmetiam Catholicos: quorū nonnullos publica lege lata extremo ſupplicio damnandos ſenſuerunt, qui ad cor redeūtes, ad eam quam deſeruerant, religionem ſunt reuerſi: quos etiam extinctos humóque ſepultos exhumari curauerunt. Docuit hoc

Ioan. 15

De vana fiducia hæreticorum.

(inquit Robertus Præſul Arboricenſis in libello, quem hoc anno ſcripſit, de Compeſcenda hæreticorum petulantia) cuiuſdam perſonæ triſte cadauer, poſt ſepulturam veſtro iuſſu cruci affixum, quòd præteritæ eius mens conſcia culpæ, ad cor rediens, peteret ac repeteret ſibi miniſtrari Eccleſiæ Catholicæ Sacramenta. Parco, inquit, nomini, quod me etiam tacente norunt omnes Lutetiæ municipes. Parcit ille quidem nomini, ſed palàm eſt, id à Sacramentariis factum eſſe, Geneuæ proculdubio: nam ibi fas non eſt morituris Euchariſtiæ Sacramentū dare. Quid autem crudelius & immanius fieri potuit? Quas vos non excitaretis tragœdias, ſi quid eiuſmodi fieret à Catholicis? apud quos vt exhumentur aliquando mortui, ſuppliciū tamen de exhumatis non ſumitur. Quod autem ita graue facinus fuit admiſſum, vt in exhumatum cadauer tantoperè ſæuiendum eſſe putarent? Moriturus Chriſtianus, viatienm ſibi Chriſti corporis & ſanguinis adminiſtrari cupiebat. O facinus plùs quàm Tragicum. Cæterùm de Serueto quid ſtatuerit idem Caluinus, & quemadmodum edito libello rectè in hæreticos gladio vindicari docuerit, à nobis eſt ſuperiùs commemoratum. Cuius Diſcipuli clamāt, cùm ſcripturis eum ſuperare non poſſet, à vi & armis præſidium Caluinum eſſe mutuatū. Verùm abſit, vt nos Caluini de Serueto factum improbemus, quin laudamus potiùs. Si quod ille de Serueto fecit, factum idem fuiſſet ante triginta annos de primo hæreſeon harum omnium architecto, nullum inſigne magis exemplum diuinæ cuiuſdam clementiæ edi potuiſſet. Seruatæ fuiſſent tot myriades ruſticorum, quibus libertas Euangelica, quam vos prędicaſtis, non ſolùm libertatem eripuit, ſeruitutémque duriorem effecit, verùmetiam & corporum & animarū exitium quàm plurimis attulit ſempiternum. Neque tot Principes partim cæſi, partim capti, neque tot viri nobiles interfecti, neque tot & tantæ fuiſſent in Germania calamitates conſequutæ: nec haberemus nunc Pſychotyránnos iſtos Brentios, Caluinos, Suéckfeldios, & qui ſunt de grege Picardorum & Anabaptiſtarum: qui cùm longè grauiſsimè ſæuiant in animos plurimorum mortalium, iniuriam ſibi tamē fieri putant, ſi quas à Chriſtianis & Orthodoxis perſequutiones patiantur: cùm ipſi tamen hæretici perſequātur

Vi comprimendos eſſe primos hæreticorū conatus, ne vel paucis noceant.

tus hæreticos, neque cùm ipſi diſcrepent ab orbe terrarũ, ferant ab opinione ſua diſſentiẽtes. Præclarè ſcriptum eſt ab Hieronymo: Scintilla res parua eſt, & penè, dum cernitur, non videtur, ſed ſi fomitẽ comprehenderit, & nutrimenta ſui quàmuis paruus ignis inuenerit, mœnia, vrbes, latiſsimos ſaltus, regionéſque conſumit. Fermentum quoque res modica videtur & nihili, ſed cùm farinæ conſperſum totã maſſam ſuo vigore corruperit, in illius vim trãſit omne quod mixtũ eſt. Ita & doctrina peruerſa ab vno incipiẽs, vix duos aut tres primùm in exordio reperit auditores: ſed paulatim cancer ſerpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium, vnius pecudis ſcabies totum cõmaculat gregem. Igitur & ſcintilla ſtatim, vt apparuerit, extinguẽda eſt, & fermẽtum à maſſæ vicinia ſemouendum: ſecãdæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendũ: ne tota domus, maſſa, corpus & pecora, ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereat. Arius in Alexãdria vna ſcintilla fuit: ſed quia nõ ſtatim oppreſſa eſt, totũ orbem eius flamma populata eſt. Sic & in Saxonia Lutherus vna ſcintilla fuit: ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, quantũ ex ea ſit incẽdiũ excitatum, quis eſt, qui ſiccis oculis cõmemorare queat? Digna vox eſt Bernardi, quæ celebretur: Auferatur malus, ne malos generet. Melius eſt, vt pereat vnus, quàm vnitas. Sed & Chryſoſtomus: Si quis, inquit, arrepto igne, domũ hanc demoliri & incendere, altaréque hoc diruere conaretur, nunquid quotquot hîc eſtis, lapidibus eũ velut ſceleſtũ & improbũ obrueretis? Quid igitur agendũ cum eo, qui flammã infert tali igne voraciorẽ, non lapidibus ædificatas domus demolientẽ, neque altare aureũ diruentem, ſed quod longè parietibus & hoc altari pretioſius eſt, Doctorũ ædificium ſubuertentẽ ac deuaſtantem? Hoc faciẽs, quæ quæſo venia dignus erit? Quid verius dici potuit? Quòd ſi fax illa furialis priùs extincta fuiſſet, quàm vel vnam domum aliquam inflammaſſet, non ita multa nunc in orbe Chriſtiano paſſim incẽdia videremus. Adeò verum eſt, quod ille dixit: Sæuit in bonos, qui parcit malis. Sæuit in pios, qui percit impiis hæreticis. Nulla eſt maior crudelitas, quàm in arcendis hæreticis benignum & clementem videri velle. Quòd ſi Saul Rex graues dedit pœnas, qui præpoſtera quadã ſua miſericordia pepercit

Hieron. in cap. 5. ad Galat.

Bernardus epiſto. 120

Chryſoſto. hom. 7. in epiſtolã ad Romanos.

Principū eſt in hæreticos animaduertere.

Agag Amalechitarum Regi: quantò maiora ſupplicia manent eos Principes, qui non modò parcunt hæreticis, verùm etiam receptū illis in terris ſuis dari permittunt, nec mouentur ea re quicquam, ſi quàm plurimos peſtilentiſſimis eorum erroribus inficì videant? Certè non minorē hi culpam ſuſtinent, quàm illi ipſi, per quos miſeri mortales doctrinis variis & peregrinis abducti, in barathrū inferni præcipitantur, & incendiis gehennæ traduntur ſempiternis: neque minus ab illis, quàm ab his in illa tremēda die, quando cæli mouendi ſunt & terra, ſuppliciorū exigetur.

Ennodius in libro defenſorio duarum Synodorum ſub Papa Symmacho habitarum.

Rectè nanque dictum eſt ab Ennodio: Non eſt grādis differentia, an lethum inferas vel admittas: mortē enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cùm poſſit, nō excludit. Error, cui non reſiſtitur, approbatur: & veritas cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligere quippe, cùm poſſis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Quid prodeſt, inquit Pius Pontifex, illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti? Conſentire autē videtur erranti (ſi quid Gregorio credimus) qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Verùm hac de re Principes ipſi viderint, quemadmodum ſuæ ſuorúmque ſaluti proſpiciant, neque corporum ſaluti modò, verùm & quæ multò ſunt pretioſiores, animarum.

Damaſus epiſtola 3.
Pius epiſt. 1

2. Corin. 5
Quātò maior & melior fiducia Catholicorum, quàm Sectariorū coram tribunali Christi.

Nam coram quo tu futurum ſcribis, vt vos magna cum fiducia ſtetis, omnes nos manifeſtari oportet coram tribunali Chriſti. Qua vos in rē fiduciam veſtram collocaturi tum ſitis, neſcio, qui vos ab ipſius iudicis Chriſti corpore ſeparaſtis: nos certè non in alia magis re ſpem noſtram omnē defixam ſumus habituri, quàm quòd vniuſcuiuſque noſtrum portio, caro & ſanguis eſt in eo ipſo, quem iudicem expectamus, Ieſu Chriſto Domino noſtro. Vbi portio noſtra regnat, ibi nos quoque regnaturos credimus: vbi caro noſtra glorificatur, ibi nos fore glorioſos cōfidimus: vbi ſanguis noſter dominatur, ibi dominaturos & nos perſuaſum habemus. Et ſi peccatores nos agnoſcimus, de communione tamen iſta confidimus: & ſi peccata noſtra nos prohibent, ſubſtantia tamen requirit: & ſi delicta noſtra nos excludunt, naturæ communio non repellit. Nō eſt tam immitis Dominus, vt obliuiſcatur hominis, quē ipſe

geſtat, quem noſtra cauſa ſuſcepit, propter quem horrendum ignominioſæ mortis ſupplicium adire dignatus eſt. Non eſt tam aſper & crudelis, vt non diligat carnē ſuam, membra ſua, viſcera ſua. Caro tua ſumus O Iudex viuorum & mortuorum, ſanguis tuus ſumus, membra tua ſumus: qualiacunque tandem; ſed membra tamen eſſe tua nunquàm deſiimus, nūquàm nos à corpore tuo, nunquàm ab Eccleſia ſancta tua, vel per hæreſim aliquam, vel per ſchiſma præcidimus. Carnem tuam Domine ne deſpexeris, carnē tuam odio ne habueris, carnē tuam ne cōdemnaueris. Nulla eſt alia ſpes, nulla fiducia, nulla gloriatió noſtra, niſi quòd tu caro noſtra es, quòd nos caro tua ſumus. Non gloriamur de meritis noſtris; non habemus in illis fiduciā noſtram collocatam: de hoc ſolo gloriamur, in hoc ſolo confidimus; quòd membra ſumus illius corporis tui, quod pro nobis paſſum, crucifixum & mortuum, abundè pro peccatis totius mundi ſatisfecit. Quamobrē ſi merita à nobis requiris, ecce proferimus tibi merita corporis tui, quòd cùm de noſtro ſit, noſtra ſunt & illius merita: proferimus tibi meritū paſſionis tuæ, meritū crucis tuæ, meritum mortis tuæ. Hæc ſunt merita noſtra, quæ tu clementiſsime Domine nobiſcum pro immenſa benignitate tua communicare dignatus es: ſecundum hæc merita abs te iudicari poſtulamus: his meritis freti, corā tribunali tuo nos intrepidi ſiſtimus: Noſtra ſunt, quia noſtri ſunt capitis: noſtri ſunt corporis; à quo nos nefario ſchiſmate nunquàm præcidimus: Hæc merita interponimus inter nos & inter iudiciū tuum: aliter iudicio tecum contendere nolumus: de quo ſolenniter proteſtamur. Cū hac fiducia Brenti, nos accedemus ad tribunal Chriſti: hoc ſolo freti, quòd caro illius, quòd ſanguis illius, quòd mēbra ſumus corporis illius; nec aliter coram illo cauſam noſtrā perorabimus. Cæterùm vos Brenti, num aliquid in illius carne & ſanguine ſpei collocare, num pari cum fiducia illius corporis merita vobis vendicare poteritis, à quo non ipſi modò vos per facrilegum ſchiſma præcidiſtis, verùm etiam tot præciſionum, tot ſectarum aliis duces & autores fuiſtis: ac multò crudelius myſticū Chriſti corpus tractaſtis, quàm impij milites viuum illud, quod in crucem egerunt. Nam illi, ſicut prædictum erat, os nō cōminuerūt

Autoris ad iudicem Chriſtum pia precatio, & Catholica ſimul proteſtatio.

Luc. 16

Miſera fiducia Brentij, qua ſeſe & ſuos coram Chriſti tribunali conſolari tentat.

Exod. 12

ex eo

ex eo: vos autẽ quas ex eo particulas non feciſtis? Ego verò non dubitauerim affirmare, quàmuis nihilò ſitis nobis meliores, ſi tamẽ admirabili quadam eſſetis vitæ ſancti-
1. Cor. 13 monia cõſpicui: ſi fidẽ, de qua ſola gloriamini, tantã haberetis, vt eã etiã montes transferre poſſetis: ſi facultates veſtras omnes in cibos pauperũ erogaretis: denique quod magis mirũ eſt, ſi corpora etiã veſtra omni genere ſuppliciorũ excruciãda pro Chriſti nomine traderetis: nihil hæc vobis omnia corã illo Chriſti tribunali profutura: ſi quidẽ extra Chriſti corpus nulla ſunt merita, quę pdeſſe queant. In Chriſti corpore valent, quicquid valent merita noſtra.

Ad Brentium & cũ eo errantes adhortatio, Epiſcopo digna.

Quamobrem redite, Brenti, redite eò, vnde diſceſſiſtis: In Eccleſia noſtra Catholica nati vel renati potiùs, Chriſti corporis membra facti eſtis. Ab hoc vos corpore nefaria præciſione ſeparaſtis, quando ex ea, in qua renati eſtis, exiuiſtis. Nolite exiſtimare, quòd vos Eccleſia Dei perſequatur: errorem veſtrum perſequitur, nõ vos: illum extinctum cupit, nõ vos. Nihil eſt hac matre noſtra clemẽtius, nihil indulgentius. Simul verò errores veſtros agnoueritis, & aliqua reſipiſcẽtiæ ſigna dederitis, ſumma cũ alacritate vos haud aliter atque prodigũ filium benignus ille pater
Luc. 16 obuiis (quod aiunt) vlnis redeuntes excipiet: & erit maius gaudiũ ſuper vno peccatore cõuerſo, quã ſuper nonaginta nouẽ iuſtis. Hanc vt vobis mentẽ Deus tribuat, ſupplices clemẽtiã illius imploramus. Vtinã autẽ ille nobis aliquãdo dies illuceſcat, quo vos ab erroribus veſtris reſipiſcentes, ad Eccleſię gremiũ reuerſos videamus, & gaudeamus. Nullũ ſpectaculũ oculis noſtris iucundius accidere poſſet. Tũ primũ agnoſceretis, quas vos nũc pſequutiones vocatis, eas medicinas tantum fuiſſe quibus ſitiens veſtrę ſalutis mater Eccleſia vos ad ſanitatem reuocare conabatur.

De conſilio ſuſcepti operis admonitio.

Sed hæc aduerſus Prolegomena Brentij ſcripta ſufficiant: cuius nos, cùm caput illud tractaremus, de autoritate ſcripturæ, ſecundam Pericopen vidimus. Poſteaquàm verò finem huic operi impoſuimus, peruenit & prior in manus noſtras. Nobis verò propoſitum non fuit, niſi ea tantùm confutare, quæ Sereniſſimo Regi noſtro per Petrum Paulum Vergerium dicata ſunt. Non defuturos confidimus, qui laborem etiam reliqua confutandi minimè grauatim ſuſcipiant.

PERO

PERORATIO.

HABES Iam pientiſſime REX, quoad eius fieri potuit, pauciſſimis confutata, quæ Petrus Paulus Vergerius à Brentio, ſcripta, ſe coram tua Maieſtate defenſurum obtulit. Nec eſt, quòd hæc eius generis eſſe putes, quaſi non maximũ in ſe pondus habere videantur: quin, hæc talia potiùs eſſe iudicabis, vt ſi per eos, qui diſceſſerũt à nobis, obtenta ſint, nihil iam impedire queat, quominùs & alia quæcunque velint, obtineant omnia: neque prohibere quiſquam poſſit, quò minùs quàm longiſſimè, quámque latiſſimè Sataniſmus ille, quem in exordio libri huius recẽſuimus, propagetur. Qui quòd paſſim iam in orbe Chriſtiano tantos progreſſus fecit, cui rectiùs acceptum feremus, quàm iſtis, qui iudicãdi de cauſa fidei poteſtatem cuiuis, etiã de fece vulgi, permiſerunt? & quò minùs ab eo quiſquam deterreri poſſit, quóque maior eſſet id audendi cuiuis licentia, nihil in ſcripturis obſcuritatis, nec præter eas recipiẽdũ eſſe quicquam perſuaſerunt? Traditiones etiã Apoſtolicas in contemptum adduxerunt, vt aut Apoſtolicæ non eſſe crederentur, aut ſi maximè tales putarentur, nulla tamen earũ obſeruandarum neceſſitati quiſquam adſtrictus foret: Patribus & Epiſcoporum Conciliis autoritatem omnem detraxerunt. Denique vnicuique conuenticulo ſe per ſummum ſacrilegium ab Eccleſia Dei ſeparandi, ſuóque cœtui nomen Eccleſiæ vendicandi, poteſtatem fecerunt. Ex iſtiuſmodi dogmatum propagatione quid potuit aliud conſequi, quàm quod (proh dolor) conſequutum eſſe videmus? Iam enim tot ſunt fides, quot voluntates, tot Eccleſiæ, quot hæreticorum cœtus; iam à compluribus nihil certi creditur, dum à Sectariis quotannis propè fidei dogmata mutantur. Denique jam eò ventum eſſe, veriſſimè Ioannes à Lasko queritur, vt in atheiſmum homines inclinent, vel ruant potiùs. Et hic eſt ſcopus ad quem tendit Satanas, ad quem intelligit ſe collimare non poſſe, niſi viis & rationibus, quas in hoc libro ſuo, quem confutandum ſuſcepimus, præſcripſit ſatelles eius Brentius. Nihil eſt Satana ſuperbiùs, ipſam vt ſuperbiam ſuper

Vnde Sataniſmus ortus hoc tempore.

Quomodo maximè Satanas offendatur.

ſuperbia ſua ſuperare videatur: quin ipſe potiùs ipſa ſit ſuperbia. Quamobrē non alia re magis offenditur, quàm quòd is, qui propter nos, noſtámque ſalutem vſque eò ſe deiecit, vt ſerui ſpeciem in ſe, cùm Dominus eſſet omniū, ſuſciperet, & quidem nocentis ſerui, & haud aliter, quàm è ſeruis facinoroſiſſimus quiſpiam capi, alligari, flagris cædi, conſpui, ad extremum omnium probroſiſſimo, & eodem longè acerbiſsimo crucis ſupplicio affici dignatus ſit: quòd is eò ſublimitatis euectus, adeò per humilitatem hanc ſuam & crucis ignominiam illuſtratus eſt, vt ad huius Ieſu conſputi & crucifixi nomen ſeſe flectat & ſubmittat omne genu, non ſolùm eorum, qui ſunt in terris,

Philip. 2

verùmetiam eorum, qui vel apud inferos, vel apud ſuperos degunt in cælis: nec vlla ſit vſquam lingua, quæ non confiteatur Ieſum omnium rerum Principem ac Dominum à dextris aſſidere Deo Patri, vt regni communis gloriæque omnis conſortem. Eſt hoc illi mortis inſtar, quod qui conſputus, qui flagris cæſus, qui cruci fuit affixus, eum tanquam Deum ab omnibus coli videt, inuocari, adorari, glorificari. Quamobrem omnia facit, vt hanc illius gloriam, quam ſibi potiùs deberi putat, infringat: hoc eſt, in quo neruos ſuos omnes ſibi contendendos eſſe putat. Nec verò ſtatim orditur ab eo, quòd imprimis habet propoſitum, non ipſum ſtatim caput aggreditur, cùm non ignoret quòd ſi ſumptum inde fuerit exordiū, ſe non facile quicquam eſſe profecturū. Sic enim hoc mentibus mortalium eſt infixū, quòd mediator Dei & hominū homo Chriſtus Ieſus per omnia Deo Patri ſit æqualis, quódque par honor, par ei gloria debeatur, vt ſi quis populo contrarium perſuadere ſit conatus, non aures ei modò non accommodent, quicunque Chriſtiani cenſeri gaudent, verùmetiam vt ab eo manus abſtineant, ſibi temperare non poſſint.

Quibus gradibus nunc Satã orbem ſeducere, & à Chriſto auertere ſtudet.

Hoc itáque cùm exploratiſsimum habeat ille, quo nihil eſt calidius, non ſtatim prorumpit, quò cogitat: ſed prius animos hominū ſibi præparat, quò faciliùs impias & blaſphemas opiniones ſuas illis inſerere, queat. Porrò præparandi ratio hæc eſt, vt aſſuefaciat homines nihil nō agere per contentionem & inanem gloriam, de quouis doctrinæ genere iudicandi ſibi poteſtatem arrogare, neque moueri quicquam ea re, quòd de hoc aut illo dogmate ſemel iudi

ciun

cium Eccleſiæ interceſſit,quin eò potiùs audaciæ atque amentiæ progredi,ſuum vt iudicium orbis totius Chriſtiani iudicio anteponant:nihil apud eos Patrum,nihil Conciliorum & Pontificum autoritas,nihil tot ſeculorum totius populi Chriſtiani conſenſus valeat:neque recipiant quicquam præter ſcripturas:in quibus cùm nihil obſcuritatis eſſe perſuaſum habeant,ſibi quiſque eas interpretandi autoritatem vſurpet:nec ſenſu ſuo cuiquam cedant, etiamſi ſecus eas eſſet ſanctorum Patrum cœtus omnis interpretatus iam inde ab Apoſtolorum tempore:priuatum ſuum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponant:ac priùs ab Eccleſia Dei diſceſſionem faciant, priùs Cathedram contra Cathedram conſtituant,& altare contra altare erigant,quàm vel in minimo de ſua ſententia dimoueri ſe patiantur. Poſteaquàm verò diſceſſio ſemel facta fuerit vel in re non maximi momenti, quę natura ſuâ iudicari poſſit indifferens:poſteaquàm eò ventum erit,vt in qua Chriſti fide imbutus,& per Eccleſiæ Sacramenta membrum corporis eius factus eſt aliquis,eam Eccleſiam non tantùm deſerat, verùmetiam Eccleſiam eſſe neget,ac ſeorſum colligat iam omnibus inſidiis Satanæ magis fit opportunus,& proficit in peius indies, errans & in errorẽ mittens: nec eſt iam doctrinæ genus vllum tam pernicioſum,tam impiũ,tam blaſphemum,quod tali, qui ſe vltrò ab Eccleſia Dei præcidit,non facilè perſuaderi queat.Quamobrẽ in hoc Satanæ ſtudium omne conſumitur,vt ſicut lupus ouem ſecernit à grege,ſicut accipiter columbam ab agmine volantium ſeparat:ſic & ipſe poſſit aliquem à cœtu fidelium,quæ vocatur Eccleſia, ſegregare. 2.Tim.3 Quod vbi perfecit,iam eum ſic ſuæ poteſtati ſubiectum habet,nihil vt ſit,quod ei rectè non poſſit imperare, Docuit hoc ipſa magiſtra rerum experientia,Non enim vſquam ferè factum videmus, vt ſubitò Satanas ad ea proſiliret inculcanda, quæ ſimul vt eſſent prolata, mentibus hominum horrorem incuterent: qualia ſunt,nullum vt eſſe Chriſtianorum ſacerdotium,nullum ſacrificium crederetur,vt Chriſti corpus realiter eſſe præſens in Euchariſtiæ Sacramẽto negaretur,& ſi quæ ſunt alia magis etiã impia.Ab his grauioribus nunquam illi viſum eſt exordiri,quòd id cauſę ſuę minimè iudicaret expedire:verùm in

leuioribus quibuſdam ſic eos aſſuefacere voluit,à ſenſu & conſenſu totius orbis Christiani diſcrepare:ſic quòd, ipſi cõtrà ſenſiſſent,id ſolùm rectum putare,tueríque mordicùs & defendere, vt impia & ſacrilega ſeparationis conſilia ſequi mallent,quàm ab eo diſcedere,quod ſemel in animum induxiſſent.Poſteaquàm verò ſemel ad ſeparationis conſilia ventum eſt,iam nihil ei fuit negotij,ſeparatis ab Eccleſia Dei cætera quæ vellet omnia perſuadere.Neque verò noſtris tantùm temporibus hoc ita factum eſt:etiam priſcis illis ſeculis idem legimus eueniſſe.Nihil autem eſt neceſſe vel altiùs rem repetere,vel abire longiùs, cùm à finitimis nobis Boëmis & Germanis exempla recentiora rectè peti poſſint.Patrum noſtrorum memoria Boemi & Moraui in re,quæ non maximi momenti videri poterat,ab orbe reliquo Christiano diſceſſionem fecerunt: num hac vna in re diſceſſionem feciſſe contenti fuerunt? Nihil minùs:quin qua diſceſſerant illi,qui priuata ſua libidine potiùs,quàm autoritate ſibi calicem vſurparunt, eâdem ſacrilega audacia diſceſſerunt ab illis viciſſim alij, multò iam grauioribus erroribus inuoluti.Itaque multa videre licet oppida in Boëmia & Morauia,vbi poſteaquã in vſu Sacramenti Euchariſtiæ diſceſſum eſt ab Eccleſia Catholica,multæ ſunt aliæ diſceſſiones conſequutæ,ita vt vel in vna domo aliqua,varias fides inuenire liceat,dum aliud maritus,aliud vxor,aliud liberi, aliud credit familia?Quid autem?An idem in Germania non accidit hoc noſtro quoque infelici ſeculo? An idem nuper adeò poſteaquàm è ſui corporis diuerſorio ſanctus ille pater tuus cæleſtem in domum migrauit, in tuo quoque regno & adiunctis illi terris,pientiſſime Rex,non vſu venit? Vnde enim factum eſt diſceſſionis initium? quod fuit iſtarum tot ſectarum,quas in tuis quoque terris tam diſſectas videre iam licet,exordium? A minutioribus quibuſdam in ſpeciem cœptum eſt.Sed euenit illud, quod ſcriptum eſt: Qui modica ſpernit,paulatim decidit.Modicumquiddam viſum eſt initiò,veſci carnibus in Quadrageſima vel Profabbato: quod cùm neceſſitate fit exigente, certum eſt nihil in eo piaculi committi. Cùm autem id ex contemptu fieret:cùm Eccleſiaſticas traditiones pro nihilo ducere,homines audaces & ſibi placentes aſſueſcerunt, paulatim de

De Boemis & Morauis.

De Germanis & Polonis.

Eccle. 19

tim decidentes, vide quò tandem ſint impietatis prolapſi. Magna iam ex parte non de calice laborant, aut de vxoribus Sacerdotibus permittendis, neque contenti ſunt plerique deieciſſe imagines, Chriſti crucifixi ſimulachra nullo contumeliarum genere non affecta concidiſſe, & ſacerdotium & ſacrificiū abrogaſſe, ſacra ſimul omnia peruertiſſe, ipſum etiam ſacroſanctum in Euchariſtiæ Sacramento Chriſti corpus è templis eieciſſe, & (proh facinus horrēdum) pedibus conculcaſſe, & eius generis alia pleraq; patraſſe, quę vix vlli, quamlibet etiam immanes barbari fuerant deſignaturi: quos immanitate ſua nonnulli ſuperaſſe minimè contenti, huc tandem impietatis proruperunt, vt inter capita ſuæ profeſſionis hoc etiam ponere nō dubitarēt: ſolum Deum Patrem & neminem alium adorari & inuocari debere, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt. Et eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem Deum, alium interceſſorem, procuratorem & mediatorem habeamus nullum, præter vnum Dominum Ieſum Chriſtum. An autem hæc non eſt ipſiſſima Serueti hæreſis? qui pridem iam extinctos Arij & Macedonij errores, hoc infelici ſeculo noſtro nobis in lucem reuocauit? Potuiſſet autem huc audaciæ progredi quiſquam, vt hæc aſſereret, à quibus piorum aures abhorrent omnium, niſi priùs ei perſuaſum fuiſſet, quod in hoc ſuo libello docet Brētius, etiam ea, de quibus decreta legitimorum Cōciliorum interceſſerunt, iterum in diſceptationē vocari fas eſſe? quòd nihil Patrum, nihil Conciliorum, ſed Scripturæ ſolius valere debet autoritas: extra quam recipi nihil oporteat, de qua cuiuis etiā è vulgo iudicare liceat, quæ cùm obuia ſit cuiuſque ſenſui, quo minùs eam interpretetur arbitrio quiſq; ſuo, prohiberi nemo debeat. Hæc ferè ſumma eſt eorum, quæ in ſuis his Prolegomenis perſuadere conatur Brentius: quæ ſe coram tua Maieſtate defenſurum offert Vergerius. Quæ ſi recepta ſint (quod pro ſua miſericordia prohibere Deus velit) ſi bene ſopitos Arianorum ignes ſuſcitare, déque doctrina religionis, quin & de Conciliorum decretis vnicuique ſibi iudicium arrogare licitū fuerit, credat Maieſtas tua, quòd breui tempore Chriſtiani eſſe deſinemus, & pro Chriſtianis nō iam Lu

Summa Prolegomenorū Brentij.

therani tãtum aut Zuingliani, verùmetiam & vocabimur, & erimus Ariani: neque deinceps amplius Chriſtum eſſe Deũ profitebimur. Verùm abſit, vt in pij cuiuſquam mentem hęc tam impia cogitatio veniat vnquàm. Quin autem huc ſpectent conſilia Satanæ, dubium non eſt, quando per Brentiũ & eiuſdem factionis alios ea profert, quę nos hoc ſcripto noſtro confutanda ſuſcepimus. Neque verò cauſam video, ſi permiſſa fuerit poteſtas Zuinglianis aut Lutheranis, ea quæ ſemel autoritate Conciliorum rectè definita ſunt, in dubium reuocandi, cur eadẽ Seruetianis quoque, ſiue nouis Arianis permitti non debeat. Quod ſi factum ſit, nihil eſt quod quiſquam hæſitet, quin Eccleſiæ Dei plus negotij ſit exhibitura Seruetiana, quàm vlla hæreſis alia: cũ nulla ſit vel in perſuaſibilibus humanę ſapiẽtiæ verbis exercitatior, vel diuinæ legis oraculis inſtructior, vt ſemper cum eis diſputationem Catholici declinauerint: quam quoties effugere non licuit, Patrum illis traditiones obiecerunt potius, quàm vt ſcripturarum armis congredi voluerint, ſicut in hoc ſcripto noſtro locis aliquot à nobis demonſtratum eſt.

Ad Regem adhortatio. Cùm itaque non obſcurè videat maieſtas tua, quorſum tendant Satanæ conatus, nimirum vt Chriſti gloriam obſcuret, & illius immenſi beneficij memoriam, quo nos pro nobis in cruce moriens afficere dignatus eſt, obruat obliuione ſempiterna, quam etiam ob cauſam & Chriſmatis vſum, & cruce ſignandi morem, tot ledoriis & ſcommatis inſectatur: hæc inquam, cùm vel ipſa luce clariùs perſpiciat maieſtas tua, cùm ab aliis impiis dogmatibus, tum ab iis quæ traduntur in hoc Brentij ſcripto, quod refellimus, diligenter tibi cauendum eſſe putabis. Hæc enim ſunt, quæ Sataniſmo feneſtram aperiunt. Quem ſi tu voles ex regno tuo terríſque tibi ſubiectis exterminatum, ſicut velle certè debes (nam & Catholici Regis officium hoc abs te requirit, & patriæ leges exigunt, & fides, quam iureiurando firmatam, quando capiti tuo diadema Regium imponebatur, cùm Eccleſiæ Dei, tum regno tuo obſtrinxiſti, modò non edita voce flagitat vt hoc tam periculoſo tempore præſtes tandem, quod iuratus promiſiſti) ſi voles igitur exterminare Sataniſmum ex iis populis, quos clementiæ tuæ regit imperium, laudatiſſimorum

Imperatorum Gratiani, Valentiniani, Theodoſij, Martia-
ni veſtigia ſequutus non modò non feres, vt iudicandi ſi-
bi poteſtatem de religionis doctrina quiuis arroget de po
pulo, verùm ne diſputare quidem, nec in diſceptationem
ea vocari permittes, quæ ſemel in Conciliis Oecumenicis
iudicata, rectéque ſunt diſpoſita: ſed cunctos populos tibi
ſubiectos in ea religione verſari iubebis, quam Petrus A-
poſtolus tradidit Romanis, quam ſucceſſores eius Pontifi
ces Romanos ſemper eſſe ſequutos, ac nunc etiam ſequi
claret, quam ex quo tempore Chriſti ſuſceperunt Euange-
lium maiores tui Poloniæ reges, vnà cum ſubiectis impe-
rio tuo populis, non tantùm ab ea non defecerunt vnquã,
verùm ſic in ea ſe per hos propè ſexcentos annos geſſe-
runt, vt ex integrè inuiolatéque conſeruata Chriſtiana re
ligione, ſummam pietatis & conſtantiæ laudem retule- *Matt. 24*
rint. Quare ſi tibi dixerit aliquis, Ecce hîc eſt Chriſtus, Ec
ce illic, Ecce in ſolitudine, nõ exeas: Ecce in penetralibus,
non credas, quin tibi potiùs Chriſtum eſſe perſuaſum ha-
beas, vbi corpus eius eſt Eccleſia. Porrò Eccleſiam ibi eſſe
ne dubites, vbi ſancti maiores tui piè ſanctéq; tot ſeculis
Deũm coluerunt: vbi tu quoq; Chriſti corpori per Baptiſ-
mi Sacramentum inſitus, Chriſti nomen primùm audiui-
ſti, & Euangelicis præceptis inſtitutus, Chriſtianus dici &
eſſe cœpiſti. Hanc, & non aliam Eccleſiam eſſe Dei ſic tibi
perſuaſum ſit, nunquam vt ſecus aliquid perſuaderi tibi *Augu. lib.*
patiare. Nec vlla tibi magis, quàm ſeparationis conſilia *3. contra epi*
fugienda eſſe putes, quæ veriſſimè pernicioſa vocat Augu *ſtolam Par*
ſtinus & ſacrilega: quæ quantopere Deus execretur, vel *meniani,*
exemplum in Chore, Dathan & Abiron editũ documento *cap. 1*
nobis eſſe poteſt. Sed quid eſt neceſſe longiùs exempla pe *Nume. 16*
tere? Quæ Petricouiæ, vbi Comitia regni maiora haberi *Omen de*
conſueuerunt, proximo ſuperiore anno acciderunt, tenes *ædibus Po-*
procũldubio memoria. Domus illa in qua de ſeparationis *lonicis, tur-*
conſiliis actum eſt, quemadmodum turbine diſiecta ſit, *bine nuper*
non ignoras: neq; diſſimile quiddã factum eſt de magnifi *diſiectis*
cis regni Cõſiliariorũ ædibus, ſimul de ea domo, in qua tu
cũ illis de rebus ad ſalutẽ regni tui pertinẽtibus delibera-
tionem ſuſcipere cõſueuiſti, quin & regia tua non fuit in-
tacta. Noli putare fortuitò hæc ita eueniſſe. Nam quid im
pediuiſſet alioqui, quò minùs idem fieret de oppidano-

rum ædibus, quæ magis etiam eſſe videbantur eiuſmodi caſibus opportunæ? Sed quòd in illam potiſsimùm domũ tempeſtas deſæuiit, in qua de ſeparationis conſiliis deliberatio fuit habita, quòd reliquarum etiam tecta diſturbauit, vox quædam fuit Dei, conſilia ſeparationis deteſtantis, ſimul & tibi & iis qui tibi ſunt à conſilio denunciatis, niſi fortiter illis reſtiteritis, niſi grauiter Catholici Regis, Catholicorúmque Senatorum officio functi fueritis, futurum, vt ſicut nunc in faſtigia domorum, ſic non ita multò pòſt in capita quoque veſtra multò grauior tempeſtas deſæuiat. Siquidem approbari videntur ſacrilega ſeparationis conſilia, dum viriliter eis non reſiſtitur: per eos pręſertim, qui & poſſunt & debent. Vtinam ſim falſus vates, ſed niſi maturè proſpectum, niſi tempori peſtilentibus iis conſiliis obuiam itum fuerit quę Germaniam, quæ non ita multò antè Angliam quoque calamitates peruaſerunt, eædem & nobis veniunt expectandæ. Mirum eſt autem, quorum exitus perhorreſcimus omnes, eorum imitari facta pleroſque minimè formidare.

Sed hæc, quorum in hoc ſeculo nobis metus impẽdet, leuiora videri poſſunt. Nã quantacunque ſint, finem tamen aliquando conſequuntur. Cæterùm ea quàm ſunt horrenda, quę Iudex ille viuorum & mortuorum ab iis expetiturus eſt, qui cùm ſemel corpori ſuo fuiſſent inſiti, ab eo ſe per ſacrilegium ſchiſmatis præciderunt? Nulla poteſt eſſe vis orationis tãta, quę pro dignitate poſsit eorum attrocitatẽ explicare. Quantò pluris eſt anima, quàm corpus, quãtò ſunt æterna, & nunquàm finienda caducis iſtis ac momentaneis grauiora, tantò ſunt futuri ſeculi ſupplicia, quàm huius atrociora. Quamobrem vt pœnas iſtas tẽporarias effugere liceret, ab æternis tamen illis, quis eſt, qui liberare queat? quæ tantò ſunt horribiliores expectandæ, quãtò maior fuerit in hac vita peccatorũ impunitas. Tarditatem nanque Deus ſupplicij grauitate cõpenſare conſueuit. Quam etiam ob cauſam celebre dictum illud habetur, quòd nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis interior roboratur. Sed nolo pluribus, ne de tua cõſtãtia dubitare videar. Hoc tantùm abs te peto, noſtrũ vt laborem hũc, tua potiſſimùm cauſa ſuſceptũ, boni cõſulas.

Ex ſententiis Augu. ſententia 42

Qui non alio magis conſilio ſuſceptus à nobis eſt, quàm quod honori tuo, quódque ſaluti tuæ pro virili noſtra proſpectum eſſe cupiebamus.

Eſt ne mortalium quiſquam, qui tibi pluribus & maioribus, quàm ego, ſit beneficiis obſtrictus? in quem tu tot tã illuſtria minimè vulgaris gratiæ tuæ documenta dederis? Quę iudicio multorum eſſe cum primis expetenda videntur, an ea plena manu (quod aiunt) in me non contuliſti? In me, inquam, non modò nihil tale cogitantem, verùm etiam vt alijs potiùs honores iſtos mãdares, quibus imparem eſſe me iudicabam, ſemel atq; iterum precibus abs te cõtendentem. Ego verò quæ tantoperè vulgus admiratur quorum adipiſcẽdorum cauſa, nullos à pleriſque labores non ſuſcipi, nulla pericula nõ adiri video nũquàm ea mihi maximi facienda eſſe iudicaui. Quin ſi qua neceſſitas id exigat, præcipuè verò, ſi Chriſti cauſa poſtulet, huius ipſius Chriſti fretus auxilio, maiore cũ alacritate, quàm ſuſcepi, fumos iſtos dimiſerim, quibus multorum oculi perſtringũtur. Quamobrẽ nõ hæc ſunt, quæ mihi maximi faciẽda eſſe putaui, nõ opes, nõ honores, qui Dei primùm beneficio, deinde tua quoq; liberalitate mihi meritis meis ampliores obtigerunt, ſed iudicium iſtud tuum de me, ſed voluntas iſta tua tam propenſa augẽdi & honeſtãdi mei: hæc verò ſunt, quę me tibi ſic deuinxerunt, vt cùm dignitatis, tum ſalutis tuæ cauſa nihil nõ & facere, & pati ſemper ſim paratus. Quamobrẽ cùm hoc ab hæreticis agi viderẽ, quandoquidẽ intelligunt ſe pietatẽ tuã in ſuas partes pertrahere nulla ratione poſſe, vt ſaltem nuncupandis nomini tuo libellis, quaſi cum illis faceres, tibi ſuſpicionem conflarent: ſimul omnes machinas adhiberent, quibus de tuo ſtatu dimoueri tamen aliquando poſſes, credibile non eſt, quanto dolore exarſerim, cùm eos in contaminandum nomen tuum, in oppugnandam ſalutem tuam, tanto ſtudio incumbere perſpexiſſem. Qua quidem in re nemo fuit ex omnibus audacior Vergerio, qui tibi Chriſtiano, Catholico, & Orthodoxo Regi, perſuadere ſe poſſe putauit, vt Eccleſiæ Polonæ te caput conſtitueres, déque doctrina religionis iudicandi tibi poteſtatẽ arrogares, quò ſic, qui profitemur hactenùs nos credere ſanctam Catholicam Eccleſiam, profiteremur iam

Integritas & modeſtia præclara Scriptoris.

Studium Pauli Vergerÿ.

deinceps,nos non credere Catholicam, ſed Polonam Eccleſiam,& ſacrilega diuiſione nos ab orbe reliquo Chriſtiano ſepararemus: quod pro ſua miſericordia procul Deus auertat. Hanc effrœnatam hominis audaciam tuli grauiùs,quàm vt ſilentio diſſimulare poſſem.In hanc igitur harenam,prouocatus ab eo,deſcendi, vt quam ille nomini tuo labem inferre conatus eſt, eam abſtergere pro virili mea contenderem.

Nouiſti me pientiſſime Rex:in tuis & ſancti tui parentis oculis aſſiduè verſatus, bonam vitæ meæ partem traduxi: non ego tibi vel opibus,vel oris dignitate, vel fumoſis imaginibus,vel aliis hoc genus aut corporis, aut fortunæ bonis fui commendatus vnquàm:cæterùm ſi qua fuerunt in me,quibus hæc ornamenta deberi putares,quæ tu pro bonitate magis tua, quàm pro meritis vllis meis tam prolixè,támque liberaliter in me contuliſti: ſi quæ fuerunt, inquam,quæ tu ſpectanda iudicares in me, quo tempore tantam tuam ſolicitudinem de me in Epiſcoporum Collegium cooptando declaraſti,nihil eorum deceſſit,poſteaquam ſum Epiſcopus deſignatus:ad ſtudium verò ſacrarum literarum permultum acceſsit. Etenim vocationis meæ memor,totos octo annos hos, quibus indignus ego, ſic Deo permittente, ſic te modò non compellente,Epiſcopum ago,non in alia re magis, quàm in meditatione diuinæ legis comſumpſi: neque ſtudij, laboris, diligentiæ quicquam prætermiſi,quò poſſem eorum dogmatum non omnino rudis eſſe,de quibus hoc infelici ſeculo noſtro tam graues controuerſias excitatas eſſe videmus. Quò ſum autem illa perſcrutatus diligentiùs,hoc in ea fide Catholica & Orthodoxa magis acquieui,quam à ſanctis Maioribus noſtris per manus nobis traditam accepimus.Non te fallo pientiſsime Rex,non te fallo: Sic in extremo die meo propicium experiar iudicem illum viuorum & mortuorum, non te fallo. Cur autem fallerem? quam vtilitatem inde caperem? Egó ne & tuam & meam ipſius animam Orco tradere conarer? Nullum tam ſuaue meritum eſt.Errare poſſum:prudens & ſciens agnitam veritatem oppugnare non poſſum. Extremæ fuerit hoc cuiuſdam improbitatis, quam in mores meos non cadere, à qua vitam meam omnem abhorere, tu ſcis ipſe Domine mi

Epiſcopi Hoſii ſedulitas & induſtria.

Obteſtatio Epiſcopi ad Regē ſeria.

mi Rex. Quòd ſi me talem exiſtimas, vt ſecùs loqui, ſecùs me ſcribere credas quàm ſentio, dignus nō ſum, quem vel in terris tuis feras, vel huius lucis vſura frui patiaris. Sed ego nihil ambigo, quin idem ſit nunc etiam iudicium de me tuum, quod fuit ante annos octo, quando me tanta voluntate tua vnum ex iis eſſe iuſsiſti, quibus de doctrina religionis iudicandi poteſtas eſt permiſſa. Iudicium hoc tuum neque fefelli, neque fallo, neque fallam quoad vixero. Sed nec errare pernicioſè queo pientiſsime Rex, quandoquidem eam ducem ſequor, & illius me iudicio ſubmitto, quæ neque fallere ſcit, neque falli poteſt, quæ columna eſt & firmamentum veritatis, vnam, ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Equidem precari Deum ſæpè ſoleo, priùs vt mihi mentem omnem eripiat, quàm vt hac me præditum eſſe mente velit, vt orbem totum Chriſtianum deſipere, me verò ſolum ſapere perſuaſum habeam, vtque priuatum meum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponam. Non igitur eorum incedo veſtigiis, quos inſipientes Prophetas vocat Ezechiel, qui ſequuntur Spiritum ſuum, & nihil vident. Non ego vel meum, vel cuiuſcunque tandem alterius priuatum, ſed eum, qui publicè promiſſus & miſſus eſt, Eccleſiæ ſpiritum ſequor: quem eſſe ſpiritum veritatis manifeſtius eſt, quàm vt vllus dubitationi locus eſſe queat. Intereà verò Deo gratias ago, cuius & hoc agnoſco beneficium, quòd etiam priuatus ſenſus meus cum publico totius Eccleſiæ ſenſu pulchrè congruit, vt indubitanter ex animo eſſe vera credam omnia, quæcunque illâ magiſtrâ didici. Quamobrem cùm idem nunc ſim, qui fui tum, quando tam illuſtri gratia, támque propenſo ſtudio tuo, ſtatim vt ad regni gubernacula acceſsiſti, me in Epiſcoporum album referri voluiſti: ſi ad ſacrarum literarum ſtudia acceſſio potiùs aliqua ex eo tempore facta eſt, quàm vt quicquam deceſſerit: ſi quàm longiſsimè ab eo abſum, ſecùs vt aliquid ſentire velim, quàm aut loquor, aut ſcribo: ſi & in loquendo, & in ſcribendo non meum aut cuiuſquam alterius priuatum, qui falli poteſt & fallere, ſed Eccleſiæ Dei ſpiritum ſequor, quem conſtat ſpiritum eſſe veritatis: ſi denique fides erga te mea, ſi ſtudium & obſeruantia ſpectata tibi ſatis eſt & probata: ne dubita pientiſsime

Precatio Catholicis imitanda.

Cap.3

Rex, mihi potiùs credere, quem noſti, quàm neſcio quibus aliis, qui tibi vel ignoti ſunt, vel in peſsimam partem plùs quàm ſatis noti, & quæ vel ſcribuntur, vel etiam dicuntur à me, ſic accipe: ſecus vt non poſsim, etiam ſi coram ipſo Deo, qui ſcrutatur cordis abdita, ſit dicendum: cùm nihil ſit quod minùs in me cadere queat, quàm vt aliud in lingua promptum, aliud in pectore clauſum habeam. Quòd ſi vel morte mea ſalus ac tranquillitas Eccleſiæ repræſentari poſſet, equidem non dubitanter eam oppeterem, illius auxilio fretus, qui cùm inimici eſſemus, mori pro nobis & horribili ſupplicio crucis nos ab æternis gehennæ ſuppliciis liberare, deóque Patri cæleſti morte ſua reconciliare dignatus eſt. Sed ego nullam aliam repræſentandæ ſalutis, & reſtituendæ tranquillitatis Eccleſiæ Dei viam & rationem inuenio, quàm ſi ordo in illa retineatur, ſi ad quod quiſque miniſterium vocatus eſt, illud implere conetur: ſi prima quidem Scripturis autoritas tribuatur, ſed proximum ab ea locum Eccleſiaſticæ Traditiones obtineant: nec in Scripturarum interpretatione ſuum quiſque priuatum, ſed Eccleſiæ catholicæ ſenſum & cõſenſum ſequatur: ſi ſacrilega ſeparationis conſilia haud aliter atque præſentiſsimum venenum fugiantur: ſi denique omne ſtudium ab iis, qui debent & poſſunt, impenſum fuerit in vnitate ſpiritus in vinculo pacis retinenda: quò ſic omnes vnum corpus & vnus ſpiritus effecti, vnanimes vno ore honorificemus Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti: cui ſit laus, honor & gloria in ſempiterna ſecula.

*

LECTORI CANDIDO.

ABſolutum iam hoc eſt opus Chriſti ſumma gratia, quod non ſolùm peritis & ſtudioſis literarum ſacrarum, verùmetiam iis omnibus, qui de Religione doctrinam nunc inter homines maximè controuerſiam ſcitúque nulli non neceſſariam velint cognoſcere, non poteſt non vtiliſſimum & gratiſſimum eſſe. Lege Magnum hunc HOSIVM *Epiſcopum, quiſquis es veritatis & pietatis amans, confirmabis profectò pectus præſenti velut ac diuino quodam antidoto aduerſus graſſantes hodie Peſtes & Sectas, cauebis à Pſeudoprophetis, nec inſanis illis vocibus mouebere: Ecce hîc eſt Chriſtus, ecce illic: quin potiùs & ſano intellectu, & Chriſtiano affectu præditus amplecteris eam, quæ ſecundum pietatem, doctrina eſt, & ſcies, quam lucem in tanta errorum caligine, qualem aduerſarij nobis offundunt, tutò ſequare. Et ſi verò, vt nihil celemus, digniſſimus hic Autor, quem ſua virtus & doctrina ita commendat, vt alieno præcone non admodum egeat, & ſi, inquam, is non diſtinxerit hoc opus in libros & paragraphos, vt quidam vocant, ſed continuam textus ſeriem amanuenſis illius vbique ſit ſequutus, & capita tantùm poſteriora maiuſculis expreſſerit, nimirum de Autoritate ſcripturæ, de Traditionibus, & de Catholica Eccleſia: Tamen quoniam ſic viſum eſt eruditis, quorum hac in parte iudicium, vt ſperamus,*

Autor

Autor non cõtemnet, acceſſit ea, quam vides, totius operis in libros quinque diſtributio. Tum vt minore negotio & maiore cum fructu omnia legantur, facta eſt illa ſectio linearum ſeu verſuum, vt vbi noui aliquid ſenſus, aut alterius tractationis eſt initium, initiales etiam literæ proponantur. Quæ res mirum quantoperè Lectorem iuuet ac recreet, non ſolùm in legendo, ſed multò magis in intelligendo: ac de mente quidem verbiſque ſcriptoris nihil decedit, niſi quòd ſenſus vbique magis perſpicuè & ordine quodam accipiatur. Quare laborem hunc noſtrum & ſtudium in hoc opere illuſtrando, ſi gratus es Lector, boni conſules, nec ſpernes opinor, quæ marginibus adſcripſimus, ſummam ferè argumenti, quo de agitur, paucis complectentes. Vale in Chriſto ſemper, & Catholicum Epiſcopum in Catholica Eccleſia Catholicè ſanctéque docentem audi Catholicus: alienorum, vt Brentij & Vergerij, vocem nec audi, nec ſequere Sectarius.

*

SERENISSIMO

PRINCIPI, ET DOMINO,

DOMINO SIGISMVNDO AVGVSTO.

Dei gratia Regi Poloniæ, magno Duci Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſouiæ, Samogitiæque Domino & hæredi, Domino ſuo clementiſſimo, Staniſlaus Hoſius, Epiſcopus VVarmienſis, orationes & obſequia ſua reuerenter commendat.

DE expreſſo Dei verbo, vt aliquid ad te ſcribere aggrederer, Sigiſmunde Rex Auguſtæ, fecit effrænata noſtri temporis hæreticorum audacia, qui quanuis ipſi mirabiliter inter ſe diſſecti, ſic illud nihilominus certatim ad ſe ſingulæ ſectæ rapiunt, ſic ſibi ſolis vſurpant, vt eius poſſeſsione, cùm alios omnes, quotquot ab ipſis diſſentiunt, tum Catholicos etiam & Orthodoxos excludere conentur. Tanta enim eſt iſtorum hominum arrogantia, tanta ſui obliuio, vt alios omnes ſtupidos, bardos, ac truncos eſſe, nec in ſcripturis videre quicquam: ſe verò ſolos ſapere, ſe ſolos eſſe perſuaſum habeant, qui ſint veram earum intelligentiam aſſequuti. Eſt ne autem veriſimile vbi tantus eſt animi tumor, tanta mentis inflatio, quòd ibi poſſit eſſe ſpiritus ille, qui non requieſcit, niſi ſuper humilem & manſuetum & trementem ſermones ſuos? Præclarè dixit Sapiens: Vbi humilitas, ibi ſapiẽtia: vbi tumor & inflatio, ibi ſtultitia: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. In conuallibus, vt ait ſanctus ille Rex & Propheta, non in montibus emittit gratiæ ſuæ fontes Deus. Abſcondit à ſapientibus & prudentibus myſteria ſua, reuelat autem ea paruulis. Itaque nulli minus intelligunt, quid ſit expreſſum

Effrænata noſtri temporis hæreticorum audacia, arrogantia, & ſui obliuio.

Eſa.66.

Pro.12.

Rom.1.

Eſa.103.

Matth.11.

Cornicum oculos configere dicũtur, qui ea quæ antiqui approbãt magno cõſenſu dãnant ac reſcindunt.

ſum Dei verbũ, quàm qui de eo maximè gloriãtur, quíque ſic ſibi ſolis illius intelligentiam arrogant, vt quod eſt in prouerbio, cornicum oculos configere videantur. Neque veró nouum eſt hoc: proprium hoc ſemper fuit hæreticorum, de expreſſo Dei verbo gloriari, ſibíque ſolis illud vendicare.

Quin & ante Chriſtum natũ, quo alio quàm verbi Dei obtentu, pſeudoprophetæ populum ſeducebant? Cùm Hieremias Propheta triſtia multa prædiceret, ſicut alios Prophetas Dei, ſic & illum, iis ferè verbis præfari ſolitum legimus: Hæc dicit dominus. An autem iiſdem verbis præfatus non eſt Ananias quoque pſeudopropheta, cùm lõgè diuerſa falſò vaticinaretur? quę à ſe miſſum eſſe dominus negabat? Quem etiam alio loco ſic de pſeudoprophetis iſtis loquentem audimus: Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo, non miſi eos, & nõ præcepi eis, neque loquutus ſum ad eos: Viſionem mẽdacem, & diuinationem fraudulentam, & ſeductionem cordis ſui prophetant vobis. Et alio loco: Nolite, inquit, audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos, viſionem cordis ſui loquuntur, & non de ore Domini: Dicunt iis, qui blaſphemant me: Loquutus eſt Dominus: pax erit vobis. Ac paulò poſt, dicit eos furari verba ſua. Quem locum Hieronymus interpretatur: Semper, inquit, imitatur mendacium veritatem, & niſi habuerit aliquam ſimilitudinem recti, decipere non poteſt innocẽtes. Quomodo igitur in priori populo mentiebantur prophetę, atque dicebãt: Hæc dicit dominus. Et vidi dominum: Et, verbum domini factum eſt ad illum, ſiue illum: Sic hæretici aſſumunt teſtimonia ſcripturarum de veteri & nouo teſtamento, & furãtur verba Saluatoris vnuſquiſque à proximo ſuo, Prophetis, & Apoſtolis, & Euangeliſtis, & aſſumunt linguas ſuas, vt cordis venena ore pronuntient. Præclarè Hieronymus cum prophetis illis mendacibus confert hæreticos, & imitari dicit mendacium veritatem. Sicut enim prophetæ Dei dicebãt: Verbum domini: Os domini loquutum eſt: Hæc dicit dominus: Iiſdem vocibus vtebantur & Pſeudoprophetæ. Sed quid vtrique vaticinati ſint, nonnihil expẽdamus. Arguebant prophetæ Dei peccata populi, ad reſipiſcentiam hortabantur, ſimul imminere grauem indignationem Dei

Hier. 28. *Hier. 14.* *Hier. 23.* *Ibidem.* *Hæreticorum mendatium.* *Dei Propheta.*

denunciabant,quòd eos gladio,fame,peſte cõſumpturus, quòd ſeruitute duriſſima preſſurus, quòd ad internecionẽ eſſet deleturus. Contrà, mendaces illi, quos non miſerat dominus,neque præceperat eis:Non videbitis, dicebant, gladium, & fames non erit in vobis: Sed pacem veram dabit vobis dominus. Curabant,inquit Propheta,contritionem filiæ populi cum ignominia,dicentes:Pax,pax, & non erat pax.Et ſicut dicit alius Propheta de mendacibus iſtis,qui dicebant: Ait dominus: cùm dominus non eſſet loquutus. Conſuebant puluillos ſub omni cubito manus, & faciebant ceruicalia,ſub capite vniuerſæ ætatis, ad capiendas animas. Quàm fuit iſtorum diuerſa prædicatio! dum illi terrent,vt ſeruent:hi verò palpant,vt perdant.Intereà tamen vtrique vaticinabantur in nomine domini, de verbo domini gloriabantur vtrique. An autem ſimillima non eſt noſtri quoque temporis Prophetarum ratio? Quid aliud agunt,qui legitimè miſſi ſunt à Catholica ecclesia, quàm quod eadem illa populo annunciant, quæ Eſaias, Hieremias, Ezechiel,Daniel,Iohel, Ionas,& alij Prophetæ Dei olim annunciabant? Arguebant illi ſcelera populi:hortabantur, vt expergiſcerentur ebrij, vt flerent, vt vlularent,terrorésque magnos denunciabant.Quos ita perterrefactos hortabantur, vt ſe conuerterent ad dominum, vt dignos pœnitentiæ fructus facerent, quò ſic tota mente correctis,pœnas eis effugere liceret,quas dominus fuerat comminatus. Conuerſis autem ad dominum in ieiunio & fletu, & planctu, ſic demum domini & miſericordiã annunciabant ſimul vetabant, ne quis propter magnitudinem ſcelerum,veniam deſperaret, quoniam benignus eſt dominus & miſericors, patiens & multæ miſericordiæ,& præſtabilis ſuper malicia: Non vult mortẽ peccatoris,ſed magis vt conuertatur,& viuat: nec humanam imitatur impatientiam, ſed longo tempore noſtram præſtolatur pœnitentiam, vt,ſi nos dignos pœnitẽtiæ fructus fecerimus,pœniteat & ipſum ſuæ comminationis, & mala, quæ denunciauit,non inferat, noſtræque ſententię mutatione mutetur & ipſe. Sic erectis in meliorem ſpem animis mortalium, ne fortè prędicatá diuinæ clementiæ magnitudo, negligentes eos & ſecuros redderet: vide quemadmodum ſermonem ſuum temperauerit: Quis

Hier. 14

Falſi prophetæ.

Hier.6

Ezec.13

Verorum & falſorum prophetarum diſcrimẽ.

Iohel 1

Iohel 2

Ezec.18

ſcit

Ioel 8. ſcit, inquit Iohel, ſi conuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem? Quaſi dicat, inquit Hierony. Nos *Hierony.* quidem hortamur, quod noſtrũ eſt, ad pœnitentiam, quòd ineffabiliter clemẽtem eſſe Deum nouimus: quoniam verò profundum ſapientiæ & ſcientiæ Dei noſſe non poſſumus, ſententiam temperamus, & optamus potiùs, quàm præſumimus ignota nobis iri peccata. Hieronymum verò *Remigius Altiſsiodorenſis epiſcopus.* ſequutus Remigius Altiſſiodorenſis epiſcopus, ante ſeptingentos, plus minus, annos: Poterant illi, inquit, reſpondere, quia dominus patiens eſt, & multæ miſericordiæ, ſicut tu dicis, nõ eſt neceſſe vt affligamus nos, & agamus pœnitentẽtiam, quia ipſe miſerebitur noſtri, quicquid egerimus. At cõtrà Propheta: Quis hominum, inquit, ſcit ſi conuertatur à furore iræ ſuæ ad miſericordiam? Impoſſibile eſt hominem ſcire. Melius eſt vt agẽtes pœnitentiam, mereamur veniam peccatorum aſſequi, & quod poſt actam pœnitentiam remiſſione peccatorum adepta, tunc offeramus ſacrificium, & libamen domino. Ad eundem modum *Rupertus abbas Tuicenſis.* ante quadringentos annos enarrans eadem verba Rupertus Abbas Tuicẽſis: In ipſa, inquit, pœnitentia, cautos eſſe cupit, & ſecuritatem tollit. Neque diuerſum ſenſit *Albert. Magn.* ab iis ante trecentos propè annos, Albertus quoque, non temerè Magnus appellatus, qui eadem verba explicans: Quanuis, inquit, certum ſit, quòd contrito ignoſcat Deus, *Eccle. 7* tamen incertum eſt, vtrum aliquis verè contritus ſit. Vide *2. Ma. 9* bit quòd corrigi non poſſit, quem ille deſpexit. Orabat ſceleſtus Dominum, à quo non erat miſericordiam cõſequu- *Gen. 4* tus. Cain quidem obtulit, ſed Deus ad munera eius non *Nu. 16* reſpexit. Moyſes de quibuſdam dixit: Ne reſpicias ad ſacrificia eorum. Hactenus Albertus. Vides quomodo Iohel prædicauerit, & quomodo iam inde à mille ducentis annis per longam ſacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsionẽ, ad hanc ætatem vſque noſtram, hæc illius verba fuerint intellecta. Neque verò ſolus Iohel ita prædicauit, verùm *Dan. 4* & Daniel, cùm Regi Nabuchodonoſor ſomnium ſuum exponeret, an eum grauiter initio non perterrefecit, cùm quæ mala euentura illi eſſent, prædicaret? Neque tamen propterea ſtatim deſperare iuſsit, quin viam oſtendit, qua pœnas, quas fuerat comminatus, effugere liceret: placeat tibi, inquit, Rex conſilium meum, peccata tua eleemoſynis

nis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum. His verbis perterrefacto, conſolationis nonnihil attulit, neque tamen ſecurum eum eſſe voluit. Non dixit, certò ſtatue tibi remiſſa fore peccata: ſed forſitan inquit, ignoſcet Deus delictis tuis. Quę verba tractans Hieronymus: *Hiero. in Dan.* Cùm Daniel, inquit, præſcius futurorum de ſententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter veniam pollicentur peccantibus. Gloſſa verò ordinaria, intolerabilem eſſe dicit hanc iſtorum temeritatem. Sic itaque Iohel, ſic Daniel. Quid autem rex ille Niniue, cùm Ionas Propheta fore prædixiſſet, quòd poſt quadraginta dies Niniue ſubuerteretur, indutus ipſe ſacco, & in cinere ſedēs, an populum ad pœnitentiam hortatus non eſt? vt operirentur ſaccis homines & iumenta vt clamarent ad Dominum in fortitudine, vt conuerteretur vir à via ſua mala, & ab iniquitate quæ eſt in manibus eorum. *Niniuitarum regis pœnitentia.* Num autem poſt eiuſmodi conuerſionem ſtatim iubebat certum eſſe de venia? Nequaquam, ſed ſicut Iohel, ſicut Daniel, ſic & hic: Quis ſcit, inquit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus? Quem locum exponens Hieronymus: Ideo, inquit, ambiguum ponitur & incertum, vt dum homines dubij ſunt de ſalute: fortiùs agant pœnitentiam, & magis ad miſericordiam prouocent Deum. Quę totidem verbis repetuntur à Remigio, & à Ruperto, & in gloſſa ordinaria; vt nunquam ſecus in Eccleſia Dei Prophetarum horum verba quiſquam interpretatus fuiſſe videatur. Quorum hunc prædicandi modum etiam Apoſtolos ſequutos fuiſſe legimus. Sic enim Simonem Magum, qui donum Dei exiſtimabat pecunia poſſideri poſſe; Petrus affatus eſt: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. *Act. 8* Si fortè, inquit, certum & ſecurum eſſe non iuſſit: Hanc Prophetarum & Apoſtolorum doctrinam retinet adhuc Eccleſia Catholica, quæ terrorem peccantibus incutit, quò ſic eos ad pœnitentiam prouocet: quàm cùm egerint, non eos propterea ſtatim eſſe iubet abſque metu, quin à noxia ſecuritate deterret potiùs modis omnibus: ac ſperare quidem iubet in Domino, & facere bonitatem: cæterùm fiduciam certitudinémque remiſſionis peccatorum iactare, & in ea quieſcere vetat. Quamuis enim de miſericordia Dei, de promiſſis eius, de

Nemo unquam de ſua ſalute ſecurus.

Pſal. 36

Chriſti merito, de ſacramentorum virtute, & efficacia nemo pius debeat dubitare, tamen dũ ſeipſum quilibet, ſuãque propriam infirmitatem reſpicit de ſua gratia formidare ac timere poteſt. Hæc eſt Eccleſiæ Catholicæ prædicatio, cum Eſaiæ, Hieremiæ Ezechielis, Danielis, Ioëlis, Ionæ, quin & Petri Apoſtoli prædicatione pulchrè congruens. Num autem cum ea conſentiũt etiam ij, qui ante triginta hos annos diſceſſerũt à nobis? quin ab ea potiùs ex Diametro, quod aiũt, diſtare vidẽtur. Quid enim aliud ij, quã quod Ananias, quod Semeias, quod reliqui mẽdaces Prophetę, quibus nõ erat loquutus Dominus: Non videbitis, aiunt, gladiũ, non erit fames in vobis, ſed pacem veram dabit vobis Dominus: pax, pax ſubinde vociferantur, cùm non ſit pax, ac ingentem quandam ſecuritatem annunciantes, multorum animas decipiunt. Docent enim qualiacunque ſint opera noſtra, dum tamen fixa firmáque ſit fides noſtra, certos nos eſſe ſalutis noſtræ: quandoquidem opera Deus non reſpicit. Cùm aperta ſint ſcripturæ verba, vbi de placato Niniuitis Deo loquitur: Vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt. Vidit Deus opera, Dicit Propheta. Iſti contrà: Non reſpicit Deus opera. Alius verò Propheta: Vide, inquit, humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte vniuerſa delicta mea. Et in alio Pſalmo: Vide, humilitatem meam, & eripe me quia legem tuam non ſum oblitus. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine, in miſeri cordia tua viuifica me. Quæ verba enarrans Hilarius: Reſeruans, inquit, omnia iudicio diuino, eripi ſe ob humilitatis meritũ depoſcit. Quem ſequutus Ambroſius: Quaſi is, inquit, qui humiliauerit cor ſuũ, quaſi is qui plurimũ laborauerit, ibi ſibi dimitti peccata deſiderat, hic erui ſe prę catur. Ac nonnullis interiectis: Athleta bonus mẽbra ſua monſtrat, vt ſuæ conuerſationis approbet diſciplinam, monſtrat etiam tunc membra ſua quando poſt aliqua certamina grauiora, iterum certare compellitur, vt iudex videns feſſum corpus, nequaquam eum certare compellat. Et tu oſtende & cordis tui humilitatem, vt titulos virtutis oſtendas, oſtende corporis tui certamina, vt dicas: Certamen bonum certaui, curſum conſummaui, & videns ſpiritualis iudex certaminis agonem, coronam iuſtitiæ decernat

Ab eccleſia dei auulſi, de ſua ſalute ſe certos eſſe falsò exiſtimant.

Hereticorum doctrina.

Iona. 3

Pſal. 24

Pſal. 118

Hilarius

Ambro.

2. Tim. 4

cernat, quoniam legem agonis imple&it. Precatur Propheta Deum, vt reſpiciat humilitatem ſuam, laborem ſuum, & quòd legem Dei non ſit oblitus, & quòd eius præcepta dilexerit, quæ per nos etiam oſtendi Deo præcepit Ambroſius. At noſtri temporis Pſeudoprophetæ, & Pſeudoeuangeliſtæ negant Deum opera noſtra reſpicere, negant de illis ei curæ quicquam eſſe: quicquid ſit de illis, certò nihilominus vnumquenque ſtatuere debere, quòd gratis propter Chriſtũ peccata ſibi ſint remiſſa, quod acceptus Deo, quòd vitæ ſit hæres æternæ: quandoquidem omnis iuſtitia, & ſanctitas noſtra, merum ſit peccatum, & res damnata: Contritio verò, vſq; eò nihil proſit vt magis etiam faciat peccatorem. Quòd ſi quem arrodit propter peccatum conſcientia, ſic eum reſponſare iubent: Quid peccatum, peccatũ, attamen ego ſanctus ſum: Si ego probus non ſum, Chriſtus tamẽ probus eſt. Quaſi verò iſ eſſe cuiuis improbo liceat, quoniam Chriſtus probus eſt? Huius iuſtitia nos iuſtos, huius probitate probos eſſe docent, etiamſi non modò micam nullam eius probitatis in nobis habeamus: verùm inſuper omni flagitiorum genere cooperti ſimus. Quò turpior es, ait vnus ex his, eò citiùs impertit gratiam Deus. Qui ſuos etiam ita dicere iubet: Peccata mea non meam conſcientiam, ſed Chriſtum premunt. Quid autẽ, an cum Hieremia Propheta nobis quoq; dicere non licebit? Stupor & mirabilia facta ſunt in terra: Prophetæ prophetabant mendacia, ſacerdotes applaudebant manibus ſuis, & populus meus dilexit talia. Reuera dilexit populus talia. Nam ſic homines, mendacium. Prophetarum iſtorum blandis vocibus, tanquam Syrenarum dulcibus cãtilenis, iam dementatos videre licet, vt ſi quis vera magis & ſalutaria, quàm quæ grata ſint auribus eorum, & iucunda prædicare velit explodatur. Itaque non dubitant rudes etiam aſini, nonnunquam Prophetis, quid vaticinari debeant, præſcribere, & à quibus docendi veniunt, eos docere. Nolite, inquiunt, videre, nolite aſpicere nobis, ea, quæ recta ſunt; loquimini nobis placentia, videte in nobis errores, Solam ſidem nobis prædicate, gehennæ flammas ne comminemini, ſed promittite nobis regna cælorum, vt poſt luxuriam & delicias, poſt inceſtas nuptias, pandatur nihilomi-

Noſtri tẽporũ pſeudoprophetæ negant deum opera noſtra curare.

Contritio.

Hæreticorum impiæ voces.

Cap. 5

Quorundã huius ſeculi Idiotarum præſcriptũ.

Eſa. 30

Hiere.

nus nobis Paradiſus. Quid nobis oſtenditis viam Domini, per quam non libenter ingredimur? quid replicatis nomen ſancti Iſraël quod noſtri pectoris arcana non penetrat? Vides pientiſſime Rex, qualis eorum, qui ſe noſtro ſeculo vocant Euangelicos (cùm nihil cum Euangelio commune habeant) qualis contra ſit Catholicorum prædicatio. Nihil aliud illi, quàm credere iubent vnumquenque, certóque ſtatuere, quòd ſit in gratia, quod ſit indubitatus hæres regni cælorum, quicquid ſit de operibus. Et cum hac inani ſua fiducia deducunt homines ad æternæ gehennæ ſupplicia: Noſtri cōtrà: quanuis de Domini miſericordia ſperare iubeāt, ſecuros eſſe tamen homines vetant: ſimul monent, ne ſatis eſſe credāt, quòd à peccatis reſipuerint, niſi dignos etiā pœnitētię fructus fecerint, & quam profitentur fidē, eam ex operibus oſtēderint: Quod cùm ad extremum illud iudicium ventum fuerit, nō quęretur ex nobis, quid crediderimus, verùm quid credentes in corporibus noſtris vel boni, vel mali geſſerimus. An autem alterutri diuinæ legis oraculis inſtructi non ſunt? quin de expreſſo Dei verbo gloriantur vtrique. Clamant vtrique: Verbum Domini, os Domini loquutum eſt: Hæc dicit Dominus. Proferunt ſcripturas Catholici: Facite fructus dignos pœnitentiæ: Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. Compati oportet, ſi conglorificari: commori, ſi conuiuere: ſuſtinere, ſi conregnare volumus. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea. Tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Omnis miſericordia faciet locum vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum. Ego venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua: Procedent qui bona fecerunt in reſurrectionē vitę: qui verò mala egerunt, in reſurrectionē iudicij. Neſcit homo, vtrū amore, an odio dignus ſit. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum: purus ſum à peccato? Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. De propitiato peccato noli eſſe ſine

Catholicorum exhortatio, & aſſenſus.

Mat. 3 *Luc. 13* *Rom. 8* *2. Ti. 2* *Mat. 19* *Ioan. 13* *Rom. 2* *2. Cor. 5* *Eccle. 6* *Apoc. 22* *Ioan. 5* *Eccle. 9* *Pſal. 18* *Prou 20* *Iob. 9* *1. Cor. 4* *Eccl. 5*

ſine metu. Ne dicas: Miſericordia Domini magna eſt, multitudinis peccatorũ meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatum reſpicit ira illius. Cum timore & tremore ſalutem veſtram operemini: Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus: Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Hæ ſunt, & complures aliæ ſcripturæ, quas longum eſſet omnes recenſere, quibus, tanquam expreſſo Dei verbo, probare conantur Orthodoxi, nõ ſatis eſſe ſi quis credat ſibi remiſſa eſſe peccata propter Chriſtum, ſe eſſe in gratia, ſe eſſe hæredem vitæ æternæ, quicquid ſit de operibus ſuis: ſed ſicut ipſum Chriſtũ pati prius oportuit, atque ita demum intrare in gloriam ſuam, ſic & nos pati prius oportere, quàm ad illã gloriam perueniamus, oportere ſicut ambulauit ipſe, ſic ambulare nos quoque, oportere per bona opera certam facere vocationem noſtram: & cùm omnia fecerimus, non propterea ſtatim ſecuros eſſe debere, ſed vereri omnia opera noſtra & dicere, quòd ſerui ſumus inutiles, vſque eò etiam, vt ne de propitiato quidem peccato ſimus abſque metu. Proferunt autem & ſuas ſcripturas, qui ſegregauerunt ſeipſos, & contrariam ſententiam tuentur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Viriliter agite, nec paueatis ad aſpectum eorum. Viriliter age & confortetur cor tuum, Dicite puſillanimes, confortamini, nolite timere. Aſſumite vniuerſam armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo. Cui reſiſtite fortes in fide. Filium ſuum miſit in mundum, vt viuamus per eum. Commendat Deus charitatem ſuam erga nos, quod cùm adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Si ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala quoniam tu mecum es. Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? In te Domine ſperaui non confundar in æternum. Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque vlla creatura poterit me ſeparare à charitate Dei. Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me non eiiciam foras. Quiſquis inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Omne quod natum eſt

Philip.2 *Prou.28* *Ezec.1* *Luc.24* *Luc.12* *Mar.16* *Ioan.3* *Deut.31* *Pſal.26* *Eſa.35* *1.Pet.5* *1.Ioan.4* *Rom.5* *Pſal.22* *Pſal.eod.* *Pſal.26* *Pſal.30* *Rom.8* *Ioan.5* *Rom.10* *2.Ioan.5*

In 2. pericope apologiæ ſuæ, contra Petrum à Soto. ex Deo, vincit mundum, & hæc eſt victoria noſtra, quæ vincit mundum, fides noſtra. Hæ ſunt ſcripturæ, quas adfert Brentius ad confirmandam certitudinem ſuam, & inanem fiduciam. Verùm eius generis, vt ex pumice lac expreſſeris citiùs, quàm ex illis hoc, quod vult Brentius, elicueris. Vides itaque, quàm ſit vetus hoc, quod de expreſſo Dei verbo gloriantur hæretici, cùm etiam Hieremiæ & Ezechielis temporibus fuerit hoc vſitatum. Quid autem nato iam Chriſto, num idem factitatum non eſt?

Mat. 4 Notiſſima eſt euangelica illa hiſtoria, qua ſcribitur: Ieſum ſimul vt fuit baptizatus, in deſertum à ſpiritu ductū, & ibi à diabolo fuiſſe tentatum. Quibus autem aliis ille, quàm ſcripturarum armis cum Chriſto congreſſus eſt? Statuit eum, dicit Matthæus, ſupra pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum, ſcriptū eſt enim:

Pſal. 90 quia angelis ſuis mandauit de te, in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Quem locum

Lib. 4. in Luc. tractans Ambroſius, valde ſalubriter admonet: Diſce hîc quoque, quia Sathanas transfigurat ſe in angelum lucis, & de ſcripturis ipſis ſæpe diuinis laqueum fidelibus parat. Sic hæreticus facit, ſic euiſcerat fidem, ſic iura pietatis impugnat. Ergo non te capiat hæreticus, quia poteſt de ſcripturis aliqua exempla proferre: ne ſibi arroget, quòd doctus videtur: vtitur & diabolus teſtimoniis ſcripturarum, non vt doceat, ſed vt circunſcribat & fallat.

Hæretici in angelos lucis transfigurati.

Tractat eundem locum longè pulcherrimè æqualis Ambroſij, Vincentius Lirinenſis, in illo aureo ſuo libello, quem inſcripſit pro Catholicæ fidei antiquitate & vniuerſitate. Libet autem altiùs illius verba repetere, cùm digna ſint, quæ non legantur modò, verùm etiam ediſcantur. Hîc fortaſſe aliquis interroget, inquit, an & hæretici diuinæ ſcripturæ teſtimoniis vtantur. Vtuntur planè, & vehementer quidem. Nam videas eos volare per ſingula quæque ſanctæ legis volumina, per Môſi, per Regnorum libros, per Pſalmos, per Apoſtolos, per Euangelia, per Prophetas, Siue enim apud ſuos, ſiue apud alienos, ſiue priuatim, ſiue publicè, ſiue in ſermonibus, ſiue in libris, ſiue in conuiuiis, ſiue in plateis, nihil vnquam penè de ſuo proferunt, quòd non etiam ſcripturæ verbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samoſateni opuſcula, Priſciliani, Eunomij, Iouiniani, reli

Hæretici ad confirmanda ſua dogmata teſtimoniis ſacræ ſcripturæ vtuntur.

nî, reliquarúmque peſtium, cernes infinitam exemplorum congeriem, propè nullam omitti paginam, quæ noui ac veteris teſtamenti ſententiis fucata & colorata non ſit. Sed tantò magis cauendi & pertimeſcendi ſunt, quantò occultiùs ſub diuinæ legis vmbraculis latitant. Sciunt enim fœtores ſuos nulli ferè citò eſſe placituros, idcircò eos cœleſtis eloquij velut quodam aromate, aſpergunt, vt ille, qui humanum facilè deſpiceret errorem, diuina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi ſolent, qui paruulis auſtera quædam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt, vt incauta ætas, cùm dulcedinem præſenſerit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam iis curæ eſt, qui mala gramina, & noxios ſuccos, medicaminum vocabulis præcolorant, vt nemo ferè vbi ſupra ſcriptum legerit remedium, ſuſpicetur venenum. Idem denique & Saluator clamabat: Attendite vobis à Pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos in veſtitu ouium, abintus autem ſunt lupi rapaces. Quid eſt veſtitus ouium? niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia, quę iidem ouili quadam ſynceritate agnó illi immaculato, qui tollit peccata mundi, tanquam vellera quædam texuerant. Qui ſunt lupi rapaces? niſi ſenſus hæreticorum feri & rapidi, qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtāt, & gregem Chriſti quaquam poſſunt, dilacerant. Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſentētiis veluti quibuſdam velleribus obuoluunt, vt cùm quiſque lanarū molliciē perſenſerit, nequaquā aculeos dentiū pertimeſcat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorū cognoſcetis eos. Id eſt, cùm cœperint diuinas illas voces, nō iam proferre tantùm, ſed etiā exponere: nec adhuc iāctare ſolùm, ſed etiā interpretari: tūc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitiū virus exhalatur, tunc profanæ nouitates aperiuntur, tunc primum ſcindi ſepem videas, tunc transferri patrū terminos, tunc Catholicam fidem cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari. Tales erant hi quos percurit Apoſtolus Paulus, in ſecundā ad Corinthios, dicēs: Nā eiuſmodi, inquit, Pſeudo Apoſtoli operarij ſubdoli, trāſfigurātes ſe in Apoſtolos Chriſti. Quid eſt trāſfigurāt ſe in Apoſtolos Chriſti? Proferebāt

Perelegantes metaphoræ.

Mat. 7
Luc. 6

Lupi rapaces appellati.

1. Cor. 1
Hæretici transfigurati in apoſtolos Chriſti.

Apoſtoli diuina legis exempla,proferebant & illi. Proferebant Apoſtoli Pſalmorum authoritates, proferebant & illi.Proferebant Apoſtoli ſententias Prophetarum, & illi nihilominus proferebant.Sed cùm ea, quæ ſimiliter protulerant interpretari non ſimiliter cœpiſſent, tunc ſimplices à ſubdolis,tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruerſis,tunc poſtremò veri Apoſtoli à falſis Apoſtolis diſcernebantur.Et nõ mirũ,inquit:ipſe enim ſathanas transfigurat ſe in angelum lucis:non eſt ergo magnum, ſi miniſtri eius transfigurentur,ſicut miniſtri iuſtitiæ, Ergo ſecundũ Apoſtoli Pauli magiſterium quotieſcunq; vel pſeudoapoſtoli,vel pſeudoprophetæ, vel pſeudodoctores diuinæ legis ſententias proferunt,quibus malè interpretatis,errores ſuos adſtruere conantur,non dubium eſt, quin authoris ſui callida machinamenta ſectentur, quæ ille nunquã profectò comminiſceretur,niſi ſciret omnino nullam eſſe ad fallendum faciliorem viam,quàm, vt vbi nefarij erroris ſubinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætẽdatur authoritas.Sed dicet aliquis : Vnde probatur, quòd ſacræ legis exemplis diabolus vti ſoleat? Legat Euãgelia,in quibus ſcribitur, Tunc aſſumpſit eum diabolus, id eſt,Dominum ſaluatorem,& ſtatuit eum ſupra pinnam templi,& dixit ei:Si filius Dei es,mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim,quòd angelis ſuis mãdauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis.In manibus tollẽt te, ne fortè offendas ad lapidẽ pedem tuum.Quid hic faciet miſellis hominibus,qui ipſum Dominũ maieſtatis,ſcripturarũ teſtimoniis appetiuit? Si,inquit,filius Dei es,mitte te deorſum.Quare?Scriptum eſt enim,inquit : Magnopere nobis doctrina loci iſtius attendenda atque retinenda eſt, vt tanto euãgelicæ authoritatis exemplo, quãdo aliquos Apoſtolica ſeu Prophetica verba proferre cõtra Catholicam fidem videtimus,diabolum per eos loqui minimè dubitemus.Nam ſicut tunc caput capiti, ita nunc quoq; mẽbra membris loquũtur:membra ſcilicet diaboli,membris Chriſti:perfidi,fidelibus:ſacrilegi,religioſis : hæretici poſtremò,Catholicis.Sed quid tandem dicit?Si,inquit, filius Dei es,mitte te deorſum. Hoc eſt, Filius vis eſſe Dei & hæreditatem regni cœleſtis accipere, mitte te deorſum, id eſt,ex iſtius te ſublimis Eccleſiæ, quæ etiam templum Dei

Sathanas transfiguratur in Angelum lucis.

Quòd ſacra legis exemplis diabolus ad fallendũ vtatur.

Mat. 4

Notandũ.

Dei putatur, & doctrina & traditione Dimitte, Ac ſi quis interroget quempiam hæreticorum ſibi talia perſuadentem, Vnde probas? vnde doces, quòd Eccleſiæ Catholicæ vniuerſalem & antiquam fidem dimittere debeam? Statim ille: Scriptum eſt enim. Et continuò mille teſtimonia, mille exempla, mille autoritates parat, de lege, de Pſalmis, de Apoſtolis, de Prophetis, quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce Catholica, in hæreſeos barathrũ infelix anima præcipitetur. Iam verò illis quæ ſequũtur, promiſſionibus, miro modo hæretici incautos homines decipere conſueuerunt. Audent etenim polliceri & docere, quòd in Eccleſia ſua, hoc eſt in communionis ſuæ conuenticulo, magna & ſpecialis ac planè perſonalis quędam ſit Dei gratia: adeò, vt ſine vllo labore, ſine vllo ſtudio, ſine vlla induſtria, etiamſi nec petant, nec quærant, nec pulſent, quicunque illi ad numerum ſuum pertinent, tamen ita diuinitus diſpenſentur, vt angelicis euecti manibus, id eſt, angelica protectione ſeruati, nunquam poſſint offendere ad lapidem pedem ſuum, id eſt, nunquam ſcandalizari. Hactenus Vincentius. Potuit autem hic illuſtrioribus notis noſtri temporis hęreticos depingere, quàm quibus eos hoc loco depictos eſſe videmus? Quid enim aliud eſt, quod magis per eos moliatur Sathanas, quàm vt perſuadere poſſit hominibus, vt mittant ſe deorſum? vt ab ſublimis huius Eccleſiæ (quam ciuitatem ſupra montem poſitã vocat Chriſtus) doctrina traditionéque ſe demittant? Quod ſimul vt perſuaſit, iam indubitatam eſt victo riam conſequutus. Nam quoad aliquis ex hac ſublimi ciuitate ſe non demiſerit, quãlibet eum grauiter Sathanas oppugnet, irriti tamen cadunt conatus eius omnes. Simul vt autem aliquis miſerit ſe deorſum, ſimul vt ab ouili diſceſſerit, & à reliquo ſe grege ſegregauerit, e veſtigiò præda fit lupo. Quamobrem in hac vna re neruos ſuos omnes intendit Sathanas, vt homines adducat, quò ſe mittant deorſum, vt à ſublimi Eccleſiæ doctrina diſcedant, vt eius traditiones pro nihilo ducant, vt ſuum, aut cuiuſcunque tandem alterius priuatum ſpiritum potius quàm Eccleſiæ totius, cui promiſſus eſt ſpiritus veritatis, ſenſum & conſenſum ſequantur. Neque deſunt illi ſcripturæ, quibus id perſuadere conetur, Scriptum eſt enim, inquit: In præce-

Diaboli & Hæreticorum in citandis ſcripturis eadẽ vis & par authoritas.

Hæreticorum conuenticula.

Mitti deorſum, eſt ſeſe ab Eccleſia catholica ſubducere.

Sathanæ neruus.

Ezec. 20

Matt.15 ptis patrum veſtrorum nolite incedere: Sine cauſa me colunt, docentes doctrinas & mandata hominum. Quòd, ſi vel vna aliqua in re perſuaſerit alicui, quòd ſe mittat deorſum, & à maiorum præceptis & inſtitutis, & ab eccleſiaſtica traditione diſcedat, iam eum in poteſtatem ſuam redactum habet, iam nullo negotio perficit, quo magis indies, atque magis mittat ſe deorſum, nec vllum eſt doctrinæ genus tam ab omni pietate remotum, quo non facilè mentem illius imbuat. In hoc igitur vno ſtudium illius omne conſumitur, vt homines aſſuefaciat mittere ſe deorſum, ac ſenſum & conſenſum totius Eccleſiæ, ne pili quidem facere: quin illius placitis aduerſari maximè. Quod, cùm ab aliis hæreticis, tum ab illo, qui dux eorum fuit & anteſignanus, hoc noſtro ſęculo Martino Luthero, ſumma diligétia curatum eſſe videmus. Quid enim aliud ille crepat in ſcriptis ſuis omnibus, quàm vt ſe mittant homines deorſum? vt ab Eccleſia ſe præcidant, vt eius placitis aduerſentur? vt, ſi quid illa præceperit, in deſpectum eius contraria faciant omnia? Verbi gratia iubet Eccleſia, vt ieiunes tempore quadrageſimæ, vt ſub Feſtum Paſchatis peccata tua confitearis, & ad Euchariſtiæ ſacramentum accedas. Quid hic docet Lutherus? Quandoquidem ſic ab Eccleſia conſtitutum eſt, ob hoc ipſum non faciam, & ſi non præcepiſſet, vellem facere: faciam autem alio tempore, quo non præcepit, quando, & quomodo mea libera voluntas me tetigerit. Ad eundem modum, adiaphorum eſſe cenſet, eleuetur Euchariſtia, nécne. Sed quoniam ſic Eccleſiæ viſum eſt, vt eleuaretur, in deſpectum illius ab eleuatione docet abſtinendum eſſe. Itidem ſub vna quis, an ſub vtraque ſpecie ſumat Euchariſtiam, pluribus in locis nihil referre ſcribit, quod nihil ſit ea de re tanquam neceſſarium à Deo præceptum. Interea tamen in eo libro, quem inſcripſit, De formula miſſæ: Si quo caſu, inquit, Concilium ſtatueret, minimè omnium nos vellemus vtraque potiri, imò tum primùm in deſpectum Concilij, vellemus aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri, & planè eos anathema habere, quicunque talis Concilij authoritate potirentur vtraque. Quid autem aliud Concilium, quàm Eccleſiam repręſentat? in huius itaque, ſancientis aliquid

Omne ſatanæ ſtudium quò tendat.

Martinus Luther. ſathanæ anteſignanus.

Eccleſiæ præcepta.

Lutheri præcepta.

Concilium Eccleſiam repręſentat.

quid, deſpectum, contraria potius omnia facere iubet, per non ignobile membrum hoc ſuum Sathanas: per quod etiam clamat nunc: mitte te deorſum. An enim is nō mittit ſe deorſum, qui non hoc ſequitur, quod omnium eſt, quod catholicum eſt, quod orbis totius Chriſtiani conſenſu receptum eſt, & approbatum: ſed in eo libentiùs acquieſcit, quod vni alicui fanatico nonnunquam homini viſum eſt, qui quamlibet etiam cautus & prudens exiſtimetur, tamen cùm de ſuo loquitur, nihil aliud, ſicut ipſa Veritas teſtatur, quàm mendacium loquitur? Poteſt autem aliquis magis mittere ſe deorſum, quàm ſi ab eo, qui eſt omnium, ad eum qui priuatus eſt, alicuius ſenſum, hoc eſt, à veritate prolabatur ad mendacium, quod homo de ſuo loquitur? Quam igitur cantilenam ipſe per ſe Chriſto Sathanas occinebat in deſerto, eandem nunc quoque per membra ſua Chriſtianis occinit, nec aliud vrget maiore ſtudio, quam vt mittant ſe deorſum, vt vniuerſalem & antiquam Eccleſiæ catholicæ fidem dimittant. Pollicetur per ea, nunc etiam & docet, quòd in ſuæ communionis conuenticulo, magna quædam & ſpecialis, ac planè perſonalis Dei ſit gratia. Perſuadet imperitis, ſi quis fidem ſuorum ſpecialem ſit amplexus, quòd is non modò, ſi ſit bonis operibus deſtitutus omnibus, verùmetiam nullo ſit flagitiorum genere non coopertus, certus tamen eſſe debeat, ſe eſſe in gratia, ac futurum olim, vt tollant eum angeli manibus ſuis, & in cœlum rectà perducant: vt illorum protectione ſeruatus, ne leuiſſimè quidem ad lapidem vllum offendat, ſed eſſe apud Deum in gratia, ſi ad finem vſque vitæ ſuæ perſeueret. Hoc à ſuis ita certum haberi vult, & indubitatum, nullum vt ſcelus admitti poſſe putent grauius, quàm ſi vel minima quis eius rei dubitatione tangatur. Quæ perſuaſio communis eſt omnibus hæreticis. Nam non magis id à ſuis exigunt Lutherani, quàm à ſuis idem requirunt & Zuingliani, & Anabaptiſtæ, cùm interea non magis inter ſe diſſideant ignis & aqua, quàm iſtorum inter ſe pugnant dogmata: fieri vt nulla ratione poſſit, quin vel ij vel illi, vel iſti manibus dæmonum in barathrum inferni præcipitentur potiùs, quàm vt ſuis eos manibus cœleſtes angeli dignentur. Qui cùm æquè ſint omnes à Chriſti corpore ſua voluntate

Mittit ſe deorſum qui non aſſentitur eccleſiæ catholicæ.

Ioan. 8

Quid Sathanas hæreticis polliceatur, & perſuadeat.

Lutheranorum, Zuinglianorū, et Anabaptiſtarum ſchiſma.

voluntate præciſi, nihil commune cum eis cœleſtes Angelos habituros certius eſt, quàm vt ambigere quiſquam poſſit. Vidimus ergo iam, quemadmodum etiam Chriſtum, expreſſo Dei verbo Sathanas fuerit oppugnare conatus. An autem idem non fecit per membra quoque ſua contra eundem Chriſtum filium Dei? An expreſſo Dei verbo demonſtrare conatus non eſt, quòd Chriſtus non modò non eſſet Propheta, verùmetiam reus eſſet mortis? *Ioan. 7* Legimus in Euangelio, quòd cùm audiſſent Chriſti ſermones Iudæi, alij dixerunt, hic eſt propheta: alij verò, hic eſt Chriſtus: neque defuerunt interea, qui dicerent: Nunquid à Galilæa venit Chriſtus? Nónne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethleem caſtello vbi erat Dauid, venit Chriſtus? Ad Nicodemũ verò phariſæi: Scrutare *Ioan. 5* ſcripturas, aiunt, & vide, quia à Galilæa propheta nõ ſurgit. Nec eo contenti, quòd cùm ſcripturis prolatis prophetam *Ioan. 19* eſſe negaſſent, vociferabantur præterea: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filiũ Dei ſe fecit. Quis eſt qui non obſtupeſcat hæc legens? Legem & prophetas, cõtra legis & prophetarum authorem ac dominum, diaboli membra proferebant: & ſicut ipſis videbatur, expreſſo Dei verbo, quòd non modò non eſſet propheta, verùmetiam tanquam facinoroſus aliquis legis tranſgreſſor dignus eſſet morte demónſtrabãt. Quòd ſi verò contra Chriſtum ipſum, cùm adhuc inter homines verſaretur, ſic eſt nõ ab ipſo Sathana modò, verùmetiam à membris eius, ſcripturarum armis pugnatum, quid non fieri putandum eſt miſellis hominibus? aut quid erit, quòd Sathanas è ſcripturis perſuadere ſe, nõ poſſe ſperabit, qui Chriſtum & non eſſe prophetam, & eſſe mortis reum, è ſcripturis docere ſe poſſe perſuaſum habebat? Iam igitur & hoc planum factum eſt, quemadmodum ipſum etiam Chriſtum Dei filium in terris degentem, & per ſe, & per membra ſua, ſcripturarum armis appetere Diabolus non dubitauit, & quem ex illis produxit ſenſum expreſſum Dei verbum haberi voluit. Quid autem Apoſtolos? Nunquid iiſdem armis aggreſſus non eſt? Hos verò maximè. Quid enim ſibi volunt illa Pauli verba? Eiuſmodi Pſeudoapoſtoli ſunt operarij ſubdoli, transfigurantes ſe in *2. Cor. 11* Apoſtolos Chriſti. Et non mirum: Ipſe enim Sathanas tranſ

Aliud Sathanæ ex diuinis ſcriptuis teſtimonium.

Sathanas non minus Apoſtolos, quàm Chriſtum ſuis armis aggreſſus eſt.

transfigurat ſe in angelum lucis: non eſt ergo magnum, ſi miniſtri eius transfigurentur, ſicut miniſtri iuſtitiæ. Quàm graphicè Paulus depingit ſui temporis Pſeudo apoſtolos Nolebant illi videri aliud, quàm Chriſtum, quàm Euangelium prædicare. Quin ſicut Eccleſiæ Catholicæ doctrinæ noſtri temporis hæretici, ſic illi Pauli prædicationi, Euangelij nomen detrahere, ſibique viſi ſunt illud arrogare. Nunquid hoc apertè Paulus non ſignificat, cùm ita ſcribit Galatis? Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Chriſti, in aliud Euangelium, quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti. Quem locum enarrans, Pauli germanus interpres, Ioannes Chryſoſtomus: Huiuſmodi diaboli, inquit, fraus eſt, haudquaquam nudos proponere laqueos, quibus venetur homines. Etenim ſi dixiſſent: Diſcedite à Chriſto Galathæ, vitaſſent eos velut impoſtores & corruptores. Nunc verò ſinentes eos in fide manere, & interim fraudi prætexentes Euangelij nomen, impunè, ſummáque audacia perfodiebant domum, videlicet iis, quæ dixi, obtentis velamentis, per hæc nomina celantibus parietum perfoſſores. Quoniam igitur illi ſuam impoſturam, appellabant Euangelium, ipſe etiam aduerſus nomen repugnat, &c. Vides quemadmodum etiam tunc, ſicut nunc, fraudi ſuæ quidam nomen Euangelij prætexebant, & impoſturam ſuam Euangelium appellabant, quod ipſi docerent, non quod Paulus prædicaret, hoc Euangelium videri volebant, & ſub huius honeſto prætextu, fucum hominibus facientes, in eorum animos irrepere conabantur. Sic Sathanas, ad illaqueandos homines, aliquo ſemper abutitur integumento: neque ſtatim, ſicut vulgò loquuntur, oſtendit cornua: ſed ſcripturarum diuinarum, ſed verbi Dei, ſed Euangelij nomen prætendit, quò faciliùs incautos in ſuas naſſas pertrahat. Decet autem fideles non ſtatim eiuſmodi laruis moueri, neque ſi quis impoſturam ſuam vocet Euangelium, eo loco protinus eam habere debent. Ac meminit idem Paulus ad Theſſalonicenſes ſcribens, fuiſſe quoſdam qui per epiſtolā, tanquam à ſe miſſam, terrerēt homines, quaſi iamiam inſtaret dies Domini: cùm tamen à Paulo nihil tale ſcriptum fuerit

Pſeudo apoſtolorum in primitiua eccleſia calliditas.

Cap. 1

Chryſoſtomus.

Hæreticorum prætextus & impoſtura.

Sathanæ integumentū.

2. Theſ.

1.Theſ.4 fuerit. Sed cùm is in priore ſua ad eoſdē epiſtola ſcripſiſſet: Nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu Domini, nō præueniemus eos qui dormierunt, iſtis eius verbis alienum ſenſum hunc affingebant, cum ea Pauli mens fuiſſet nunquam. Sic etiam, ſuperſtite Paulo Pauli verba ſecus quidam interpretari veriti non ſunt. Scribit autem hoc & Petrus Apoſtolus de Pauli epiſtolis, quòd quædam

1.Pet.3

Indocti & inſtabiles deprauant ſcripturas.

in eis ſunt difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem. Si cùm adhuc in terris degeret Paulus inuenti ſunt qui eius verba deprauarent & inuerterent, quid mirum eſt, ſi tot ſeculis, poſtquàm ille mortuus eſt, idem hoc de illis factitatum eſt, & fit etiam nunc? Quid autem illud fuerit, quòd indocti quidam & inſtabiles in epiſtolis Pauli deprauare, ſiue peruertere ſunt conati, docet in

Cap. 14

Rom. 3

eo libro, quem inſcripſit, de Fide & operibus Auguſtinus. Cùm enim ſcripſiſſet Paulus: Arbitramur hominem iuſtificari per fidem, ſine operibus legis: Sic hæc verba quoſdam indoctos & inſtabiles accepiſſe dixit, vt mala quadam ſecuritate, cùm ſuam, tum aliorū ſalutem perderent, dum ad ſalutem obtinendam, ſolam fidem ſufficere

Fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem aſſerunt hæretici quod falſum oſtēdit, Vera fides quæ per dilectionē operatur.

putarent. Quam etiam cauſam fuiſſe narrat, quòd aliæ apoſtolicæ epiſtolæ, Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ, contra ſententiam hanc maximè dirigunt intentionem, vt vehementer adſtruant, fidem ſine operibus nihil prodeſſe. Sicut etiam ipſe Paulus non qualemlibet fidem, qua in Deum creditur, ſed eam ſalubrem planéque euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Vnde illam fidem, quæ ſufficere ad ſalutē quibuſdam videtur, ita nihil prodeſſe aſſeuerat, vt dicat: Si habeam omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil

Gal. 1

1. Cor. 13

ſum. Vbi autem hæc fidelis charitas operatur, ſine dubio bene viuitur: plenitudo enim legis eſt charitas. Hactenus Auguſtinus. Vide autem, quàm vetuſta ſit hæc hęreſis quæ ſolam fidem ad ſalutem ſufficere dicit. Fuit enim adhuc

Rom. 13

2. Pet. 3

illo Paulo ſuperſtite, quàm, expreſſo Dei verbo, quod ille per electum ſuum vas Paulum Apoſtolum protulerit probare quidam ſunt conati, cùm tamē hæc Pauli mens nunquam fuerit: ſed, ſicut ſcribit Petrus, indocti quidam & inſtabiles

ſtabiles, ſenſum verborũ illius peruerterint. Quid autem aliud, per deum immortalem, & auribus, & animis hominum nunc quoque Sathan per membra ſua magis inculcare ſtudet, quàm quod (cum adhuc in terris Paulus verſaretur) per ſuos inculcabat? nimirum, vt ſolam fidem, & ad iuſtitiam, & ad ſalutem ſufficere perſuaſum habeant: Quòd ſi tum Petrus queſtus eſt inuerſa fuiſſe Pauli verba, quantò magis nunc idem quereretur, cum dogma hoc tam pernicioſum, tanta contentione aſſeritur, cùm ingeruntur & auribus, & oculis hominum voces illæ peſtilentiſſimæ Euangelium pati non poſſe, vt prædicetur de bonis operibus? ouiculam Chriſti horrere, vbi prædicari ea audit? Fidem nullum opus bonum poſſe iuxta ſe ferre? Qui bonis operibus conperti ſunt, eos vix poſſe cœlum penetrare, quod ea, iuſtificationem etiã conſequentia, ſint iam pura, cùm opus optimè factum, ſit peccatum? Peſtilentes eſſe magiſtros, & radicem germinantem fel, qui in nouo Teſtamento conſcientias operibus vexant, nec eſſe ſimul in Eccleſia, fidei magiſtrum, & operum? Huic tam impuræ doctrinæ, ſi nomen Euangelij prætendi Petrus nunc audiret: Si Paulus peſtilentiſſimos homines iactare ſe videret, quòd eam è ſuis epiſtolis hauſiſſent, in quibus conſtant illum tanto ſtudio bona opera nobis commendaſſe, & ad ea amplectenda, fideles omnes excitaſſe, quid vtrumque dicturũ, quid facturũ exiſtimamus? Verùm de his ſatis: nobis enim hoc loco nihil aliud, quàm hoc demonſtrare fuit propoſitũ, quòd etiam Apoſtolorũ temporibus nõ defuerint, qui fraudi ſuæ prætexerẽt nomẽ Euãgelij, quique ex ipſis Pauli verbis, dum ſenſum eorũ peruertunt, contrariã Paulo doctrinam profiteri, minimè formidarent. Quòd ſi verò ſcripturas contra ſcripturarũ authorem Chriſtum, ſi Pauli verba in prauum ſenſum detorta, contra Paulum ipſum producere Sathanas, & ipſe per ſe, & per mẽbra ſua veritus nõ eſt, quis iam erit, qui magnoperè miretur, ſi poſterioribus ſæculis maiori cũ audacia id facere aggreſſus eſt? Vetuſtiſſimus eſt ſcriptor Tertullianus, ab apoſtolorũ temporibus nõ ita longo interuallo diſiunctus, is de præſcriptionibus aduerſus hæreticos, præclarum librum conſcripſit, in quo frequens illud in eorum ore fuiſſe refert: Quærite, & inuenietis: Scrutamini ſcripturas. Ac hortatur

Hæreticorum voces peſtilentiſſimæ.

Authoris huius libelli propoſitum.

Tertulliani vetuſtiſſimi ſcriptoris locus ex libro de præſcri-

fideles

ptionibus aduerſus hæreticos.

fideles, vt finem tamen aliquem eſſe quærendi velint, ſimul fidem exercitationi ſcripturarum præfert. Tandem iis verbis vtitur: De ſcripturis agunt hæretici, de ſcripturis ſuadent: aliunde ſcilicet ſuadere poſſent de rebus fidei, niſi ex literis fidei? Venimus igitur ad propoſitum: huc enim [illegible]igebamus & hoc præſtruebamus ad locutionis præfati[illegible] [illegible]o, vt iam hîc de eo congrediamur, de quo aduerſarij prou[illegible]ant. Scripturas obtendunt: & hac ſua audacia maximè quoſdam mouent: In ipſo verò congreſſu, firmos quidẽ fatigant, infirmos capiunt, medios cum ſcrupulo dimittunt. Mox docet quid contra eos, quando ſcripturas obtendunt, faciendum ſit: Hunc igitur, inquit, po[illegible]iſſimum gradũ obſtruimus, non admittendi eos ad vllam de ſcripturis diſputationem. Si hæ ſunt illæ vires eorum, an ne eas habere poſſint, diſpici debet cui competat poſſeſſio ſcripturarum, ne is admittatur ad eas, cui nullo modo competit. Ne verò putaret aliquis hoc cum propterea ſic ſcribere quòd cauſæ diffidat, illico ſubiungit: Hoc de concilio diffidentiæ, aut de ſtudio aliter ineundæ conſtitutionis induxerim, niſi ratio conſtiterit in primis illa, quòd fides noſtra obſequium Apoſtolo debeat, prohiberi queſtiones inire, nouis vocibus aures accommodare: Hæreticum poſt vnam correptionem conuenire, non poſt diſputationem. Adeò interdixit diſputatione correptionem deſignans, cauſam hæretici conueniendi: Et hoc vna, ſcilicet, quia non eſt Chriſtianus, ne more Chriſtiano ſemel & iterum, & ſub duobus aut tribus teſtibus caſtigandus videtur: cùm ob hoc ſit caſtigandus, propter quod non ſit cum illo diſputandum. Deinde quoniam nihil proficiat congreſſio ſcripturarum, niſi planè, vt aut ſtomachi quis ineat verſionem, aut cerebri. Iſta hæreſis nõ recepit quaſdam ſcripturas: & ſi quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad diſpoſitionem inſtituti ſui interuertit: & ſi recipit, non recipit integras: Et ſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diuerſas expoſitiones, commentata, conuertit. Tantum veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantum & corruptor ſtylus: variæ præſumptiones neceſſariò nolunt agnoſcere ea, per quæ reuincuntur. His nituntur, quæ ex falſo compoſuerunt, & quæ de ambiguitate cœperunt. Quid promouebis exercitatiſſime ſcripturarum, cùm ſi quid

Hæreticorũ aduerſus orthodoxos cõgreſſus.

Duæ rationes quare non veniũt ineundæ queſtiones cum hæreticis.

1. Tim. 6

Mat. 18

Hæreſis peruerſitas.

ſi quid defenderis, negetur ex diuerſo: ſi quid negaueris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes, niſi vocem in contentione: nihil conſequeris, niſi bilem de blaſphematione. Ille verò, ſi quis eſt, cuius cauſa in congreſſum deſcendis ſcripturarum, vt eũ dubitantem cõfirmes ad veritatẽ, an magis ad hæreſes deuerget, hoc ipſo motus, quod te videat nihil promouiſſe, æquo gradu negandi & defendendi diuerſa parte ſtatutum. Certè de pari altercatione, incertior diſcedet, neſciẽs quam hæreſim iudicet. Hęc vtique & ipſi habent in nos retorquere. Neceſſe eſt enim & illos dicere: à nobis potius adulteria ſcripturarum & expoſitionum mendacia inferri, qui proinde ſibi defendant veritatem. Ergo non ad ſcripturas prouocandũ eſt, nec in iis conſtituendum certamen, in quibus, aut nulla, aut incerta victoria eſt, aut parum certa. Nam etſi non ita euaderet collatio ſcripturarum, vt vtramque partem ſiſteret, ordo rerum deſiderabat, illud prius proponi, quod nunc ſolùm diſputandum eſt, quibus competat fides ipſa, cuius ſint ſcripturæ, à quo, & per quos & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani. Ad eundem modum æqualis eius Clemens Alexandrinus: Quòd ſi, inquit, Propheticis quoque ſcripturis vti, qui ſectantur hæreſes, auſi fuerint, primùm quidem non omnibus, deinde nec integris vtuntur, neque vt dictat corpus & contextus prophetiæ, ſed quæ ambiguè dicta ſunt, eligentes, in priuatas ſuas transferunt opiniones, ſparſim paucas voces carpentes veluti floſculos, nec quod ſignificatur per eas conſiderantes, ſed ipſa nuda dictione abutentes. In omnibus ferè verbis, quæ proferunt, reperias eos ſolis nominibus inhærentes, ac ſignificata variantes. Quid autem ſcribi potuit melius? quid ad rem, qua de agitur, accommodatius? quàm quod à viro doctiſſimo Tertulliano ſcriptum legimus? Oſtendit is, de ſcripturis agere, de ſcripturis ſuadere, ſcripturas hæreticos obtendere ſolitos fuiſſe, verùm interea monet, vt eis gradus hic obſtruatur, néve admittantur ad vllam de ſcripturis diſputationem, quòd ſcripturarum ius illis non competat, cùm in earum poſſeſſione catholici præſcripſerint. Simul Pauli teſtimonium producit, qui cum hæreticis confligendo, tempus terere vetat, quod ſemper pugna pugnam, & diſ-

Clemens Alexandrinus contra hæreticos.

Hæretici ſolis nominibus inhærent, & ſignificata variant.

putatio diſputationem pariat, nullus vt ſit iurgiis & altercationibus finis futurus, ſi quis velit obſtinatos vincere diſputando: quòd nec eis verba deſunt vnquam, & addit illis animos improbitas, ne putando fatigentur: vt longè præſtet, omnem quam captare videntur digladiandi cum illis anſam defugere, & à pugnis iſtis verborum abſtinere, cùm non rarò verum illud fiat quod quaſi prouerbio celebratur: Nimium altercando veritas amittitur. Cæterũ quod à Tertulliano ſcribitur: Iſta hæreſis quaſdam ſcripturas non recipit, & quæ ſequuntur, an de noſtri temporis hæreticis veriſſimè dici non poteſt? Quorum qui primus author, an is palam, quod de Marcione ſcribit idem Tertullianus, machæra vſus non eſt, dum ad materiam ſuam cædem ſcripturarum confecit? Docuit is, fidem ſolam nobis & ad iuſtitiam, & ad ſalutem ſufficere. Vidit hoc dogma ſuum conſiſtere non poſſe, ſi quam haberet authoritatem canonica Iacobi epiſtola, mox arrepta machæra præcidit eam à libro ſuo: Nolo, inquit, eã habere in meis bibliis. Satis pro imperio. Vocat autem biblia ſua, vt indicet nihil ſibi commune cum iis eſſe quæ ſunt Eccleſiæ catholicæ. Docuit idem orationes & ſacrificia pro defunctis eſſe ſuperuacanea. Vidit huic doctrinæ ſuæ palàm aduerſari ſcripturam, quam plerique omnes veteres ſcriptores orthodoxi ex libro Machabæorum producunt: arripuit machæram, & hunc quoque librum reſecuit. Docuit abſoluta neceſſitate fieri omnia, tam certos & ſecuros eſſe nos debere de gratia, déque ſalute noſtra, pugnabant cum hac illius ſententia, quæ in libro Sapientiæ, & Eccleſiaſtico leguntur: præcidit & hos libros machæra ſua. Idem fecit de nonnullis aliis libris canonicis, & quibus dogmata ſua confutari cernebat. Sic ille, quæ materiæ ſuæ non ſeruirent, eas ſcripturas non recipiebat: quin arrepta machæra, de bibliis ſuis reſecabat. Quas verò ſcripturas recipiebat, nónne dum ex bonis Latinis mala facit Germanica, ſuis eas adiectionibus & detractionibus ad inſtituti ſui diſpoſitionem interuertit? Quòd ei non à catholicis magis, quàm ab ipſis etiam ſectariis crimini datur. Iam verò, ſi quas recipiebat integras, an diuerſas, vel aduerſas potius, planéque contrarias expoſitiones non eſt commentatus? Quòd idem & à cæteris hæreticis fieri

Martinus Luther. eadem machæra vſus, qua Marcion quondam hæreticus.

Primus error M. Lutheri.

Secundus error.

Tertius error.

Deprauatio ſcripturarum per M. Lutherum.

fieri videmus,qui non ipſi minus inter ſe diuerſi quàm catholicis aduerſi ſunt in ſcripturis interpretãdis.Quod ſuo quoq; tempore,ſimiliter ab hæreticis factitatũ fuiſſe Tertullianus meminit:A ſuis,inquit,ipſi regulis variant inter ſe dum vnuſquiſque proinde ſuo arbitrio modulatur,quæ accepit,quemadmodum ſuo arbitrio ille compoſuit, qui tradidit.Cum talibus igitur, qui non, niſi quas ipſi volunt ſcripturas, recipiunt:quas autem recipiunt adiectionibus & detractionibus ad inſtituti ſui diſpoſitionem interuertunt, aut diuerſas expoſitiones commentati, conuertunt:diſputare Tertullianus de ſcripturis prohibet,ſed eos ad Eccleſiaſticam traditionem remitti iubet. Cuius hanc ſententiã Lutherus etiã ipſe, quando cum Sacramẽtariis & Anabaptiſtis ei res eſt, approbare videtur. Sed libet illius verba adſcribere:Legimus,inquit,quid ſancti patres in Concilio Nicæno fecerint:ſimul vt Arrianorum hæreſim legi audiuerunt, exibilarunt eam vnanimiter, neque dignati ſunt eam audire,nec paſſi ſunt, vt eam defenderent,ſed condemnarunt eos eueſtigiò, abſque vlla diſputatione,tanquam manifeſtos blaſphematores. Moſes etiam in ſua lege præcepit,vt tales falſi doctores lapidentur.Ad eundẽ modum & hic non eſt multũ diſputandum,ſed inauditi,&indicta cauſa condemnandi ſunt tales manifeſti blaſphematores : Sicut etiam præcepit Paulus ad Titum 3. Debere hæreticum vitari poſt vnam atque alteram admonitionem.EtTimotheo prohibet cõtentiones & diſputationes,quæ nihil aliud efficiunt,quàm quòd auditores perturbant.Nam tales communes articuli totius Chriſtianitatis,ſunt iam ſatis auditi,declarati,& concluſi,ſcripto & confeſſione totius communis Chriſtianitatis.Sunt multis miraculis confirmati,ſunt multo ſanguine ſanctorum martyrum conſignati,ſunt omnium doctorum libris defenſi,neque deinceps vllius indigent magiſterio aut artificio.Neque tamen ex omni parte verum eſt quod feciſſe ſanctos patres in concilio Nicæno narrat iſte doctor hyperbolicus, quaſi condemnauerint Arrium inauditum & indicta cauſa. Quanuis enim extet apud Socratẽ & Nicephorum;epiſtola Nicænæ ſynodi ad Alexandrinam Eccleſiam,& eos,qui in Aegypto ſunt,& Libya,& Pentapoli:in qua ſcribunt, quod ne audire quidem im-

Vbi ſuprà.

Non diſputandum de interpretatione ſcripturarum, ſed ea remittẽda ad traditionẽ Eccleſiaſticam

In Pſal. 28

Lib.11.ca.9

Lib.8.ca. 24

piam opinionem Arrij, mentiſque vecordiam, & blaſphema verba ſuſtinuerint: ex epiſtola tamen Imperatoris Cōſtantini, quæ mox ibidem ſequitur, ſatis liquet, quòd eius doctrina diligenter fuerit excuſſa. His enim verbis vtitur Imperator: Sunt omnia & dicta, & ſcripta diligenter examinata, quæ propter amphibologiam vel diſſentionē, prætextum generare videbantur. Si diligenter omnia fuerunt examinata, quî fieri potuit, vt non audiretur Arrius? Quamobrem quod ſcribunt patres, ne audire quidem ſe blaſphema illius verba dignatos fuiſſe, fortaſſis hoc ſenſu rectiùs accipietur, quod poſteaquàm ſemel eius doctrina fuit examinata, cùm blaſphemas ille ſuas voces nihilominus ingeminare pergeret, patres illum audiri digna ti non ſunt, ſed anathemate percuſſerunt. Nam quod auditus fuerit indicat Socrates, quando ſcribit in eodem loco, ſignificaſſe populo Alexandrino Imperatorem, definitionem fidei non ſimpliciter ac temerè factam, ſed multa cum inquiſitione & examinatione dictatam eſſe, & quòd non quædam duntaxat dicta, quædam verò ſilentio preſſa ſint, ſed quòd quæcunque ad corroborationē dogmatis dici cōuenerit, in mediū allata ſunt, quódq; non ſimpliciter determinatum, ſed exactè primum inquiſitum ſit, & quæcunque occaſionem diſſidij & ſeditionis creare poſſent, ita ſunt reiecta, vt contradici quicquam non poſſet. Itaq; vocat, inquit, Imperator concordem Epiſcoporum ſynodi ſententiam, Dei ſententiam, ac ſpiritui ſancto tot patrum concordem ſententiam acceptum refert. Sozomenus quoque (cùm dicit quod Epiſcopi aſſiduè cōuenientes Arrium in medium adducebāt, ac propoſitiones illius diligenter inquirebant; cauebant autem, ne in alterutram partem ſententiam præcipitarent) ſatis manifeſtè declarat, Arrium auditum fuiſſe: Poſteaquàm verò diligenter eius cauſa fuit examinata, dubitandum non eſt, quòd is diſputare longiùs permiſſus non fuerit. Sed illud interea veriſſimum eſt, quòd ſicut ſemper ad diſputandum hæretici prouocabant, nouáſq; fides proferebant, ſic ferè ſemper diſputationes catholici defugiebant, & in patrum fide libenter acquieſcebāt: quemadmodum apud ſcriptores Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, Socratem, Sozomenum, Victorem, Nicephorum videre licet: Qua de re ſemel

Conſtantini Imperatoris verba de condemnatiōe Arrianæ hæreſis.

Cōcors epiſcoporum ſynodi ſententia, Dei ſententia eſt.

Lib. 2. ca. 39

re ſemel ſynodi decretum interceſſerat, vt in diſceptatio- *Li.5.c.10*
nem iterum ea vocaretur, nunquam eſſe catholici permit *Li.7.c.12*
tendum putauerunt. Scribit Athanaſius quòd Germinius, *Lib. 2.de*
Auxentius, valens, Vrſacius, Demophilus & Caius char- *perſecutione*
tulam quandam ſuæ confeſſionis exhibuerunt, & eam ſy- *Li.12. ca.15*
nodis omnibus anteponi poſtulauerunt. Quid autem ad *In epiſt.de*
hæc Catholici patres Arimini congregati? Nos inquiebãt, *ſynodis Ari*
non quia fide indigeremus, huc conuenimus (habemus *mini & Se*
enim ſanam fidem) ſed vt eos qui veritati contradicunt, *leuciæ con-*
& noua molirentur, confunderemus. Si vos igitur, quaſi *gregatis.*
nunc incipientes credere, ita ſcripſiſtis nondum clerici ha
beri poteſtis, vt qui nunc rudimenta fidei condiſcere inci-
piant. Quòd ſi eo animo, quo vos huc veniſtis, ſit omnium
concordia, & hæreſes anathemate execremur, & quæ
patrum ſunt, teneamus, ne poſt hac captatæ conciliorum
occaſiones obuerſentur, cùm ſemel illi, qui Nicææ cõue-
nerunt omnia præoccuparent. Abſurdum quiddam patri- *Noua fides,*
bus illis viſum eſt, vt noua fides aliqua, ſiue fidei confeſ- *vel fidei no*
ſio produceretur, & in dubium ea reuocaretur: quàm à *ua confeſſio*
ſuis maioribus accepiſſent: quam etiam ob cauſam, in Epi *patribus*
ſtola, quam ad Conſtantium imperatorem ſcripſerunt, iis *ſemper inui*
eos verbis vſos fuiſſe refert: Supplicamus tuæ humanita- *ſa & abſur*
ti, vt benignis auribus & ſereno vultu noſtros legatos in- *da fuit.*
tuearis, neque ad contumeliam mortuorum aliquid no- *Ibidem,*
ui induci permittas, ſed nos ſinas in inſtitutis decretíſque
maiorum permanere, quos magno ingenio, prudentia,
& ſpiritu ſancto omnia feciſſe aſſeueramus. Certè res no-
uæ, quas iſti moliuntur, credentibus incredulitatem, in-
credulis credulitatem inducunt. Quid autem facerent
patres illi, ſi nunc viderent, modò non ſingulas ciuita-
tes in Germania ſuam quanque ſeorſum fidem ſiue fidei
confeſſionẽ adferre: & eã, reiecta fide maiorũ, approbari
velle, tanquã ij Chriſtiani nõ fuerint? Potéſtne magis ab-
ſurdum aliquid, & magis impium cogitari? Scilicet patres
noſtri Chriſtianam fidem ignorarunt? & nũc demum ope
ra quorũdam Chriſti perduellium Chriſtus nobis eſt co-
gnoſcendus? Quamobrem laudanda eſt hæc Lutheri ſen-
tentia, qui tales audiendos negat, verumetiam indicta
cauſa condemnandos eſſe cẽſet. Verùm ita, quã tulit legẽ *Lutherus*
contra ſacramentarios & Anabaptiſtas eam patiatur ipſe *Sacramen-*

tariorũ & Anabaptiſtarũ dux & ſectarũ author, de agone Chriſtiano.c.29 Lutheri conatus.

quoque: cùm præſertim ipſe ſit ille, quem iſti ſe ducem ſequutos eſſe profitentur, cùm ipſe primus diſceſsionis author, cum ipſe tot ſectarum pater ſit, quarum iam, vix etiam numerum inire licet: quódque de Donato ſcripſit Auguſtinus, ſicut is Chriſtum diuidere conatus eſt, ſic ipſum à ſuis quotidiana conciſione diuidi, hoc idem ipſi quoque Luthero nunc euenisse videmus. Conatus eſt ille diuidere Chriſti corpus Eccleſiam, an à ſuis vicisſim quotidiana conciſione non diuiditur? Vt nihil dicamus de Sacramentariis, de Anabaptiſtis, de Campanis, quos fortáſsis ad ſe pertinere Lutherus negabit, an Philippus, Brētius, Oſiander, Illirycus, de profeſſo Lutherani non ſunt?

Hæreticorũ inimicitiæ, & diſſentiones.

Quàm autem infenſæ ſunt inter eos inimicitiæ? quàm acerbæ grauiſsimis de rebus diſſenſiones? An Philippum querentem non audimus, quòd cùm ipſe ſcripſerit confeſsionem Auguſtanam, de tollendo nunc authore delibe ratur? Hanc enim ad ſe rapiunt Illyryciani, & ab ea Philippianos vnà cum authore ſuo conantur excludere: Quē cùm in aliis multis à magiſtri ſui Lutheri placitis diſceſsiſſe, tunc in dogmate de Euchariſtia, ad Caluini ſententiam acceſsiſſe palàm iactat. Qua de re non obſcurè Caluinus etiã ipſe gloriatur. Iam in eo capite, quod ſummam eſſe volunt Euãgelij, nimirũ de iuſtificatione, imma nè quantum inter ſe diſsident Philippus & Brentius, cùm Oſiandri ſententiam hic tueatur, qua Philippiani nihil fieri poſſe putant execrabilius. Sic etiam inter ipſos Lutheri diſcipulos de præcipuis Religionis noſtræ dogmatibus parum conuenit, de quibus pugnaciter inter ſe certant, & ipſi ſibi ſunt inuicē hæretici, vt aliis eos elogiis ornare neceſſe non ſit, quàm quibus ornant ipſi ſe mutuò.

Nulla ineunda cum hæreticis diſputatio.

Quare pati meritò debet, quam ipſe tulit legem Lutherus, vt qui ſunt eius doctrinæ ſectatores, nulla cũ illis ineatur diſputatio, ſed ſimul vt eos tales eſſe conſtiterit, ſtatim indicta cauſa condemnentur, vt non de Zuinglianis magis, quàm de Lutheranis verum ſit quod à Lutheri diſcipulis dicitur, eos non ſtylo, ſed ſceptro magiſtratus coërcendos eſſe:

Nihil nunc adferũt hæretici quod ...

cùm præſertim, non ferè quicquam adferãt & hi, quod ante mille annos non fuerit hæreſeos cõdemnatum. Sed longiùs ab inſtituto digreſsi videmur, quamobrem vnde defluxit, eò redeat oratio. Demonſtratum eſt à nobis, quòd

etiam

etiam illo tempore quo floruit antiquiſſimus ille doctor Tertullianus, de ſcripturis agebant, de ſcripturis ſuadebant, ſcripturas obtendebant hæretici: quodq; Tertullianus, eos ad diſputationem de ſcripturis admitti, & in eis certamen conſtitui vetat, verùm ad Eccleſiam traditionem remitti iubet. An autem & Cyprianus de inſidiis diaboli non queritur? qui ſe transfigurat velut Angelum lucis, & miniſtros ſubornat ſuos, velut miniſtros iuſtitiæ, aſſerentes noctem pro die, interitum pro ſalute, deſperationem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti: vt dum veriſimilia mentiuntur, veritatem ſubtilitate fruſtrentur. Nihil verius dici potuit, quàm quod à Cyrillo ſcriptum legimus; Omnes hæretici de ſcriptura diuinitus inſpirata ſui colligunt erroris occaſiones, ea, quæ à ſancto ſpiritu rectè dicta ſunt, ſua malitia corrũpentes, & ſuper ſua capita flammã inextinguibilem excitantes. Auguſtinus quoq; non aliunde natas eſſe dicit hæreſes, & quædam dogmata peruerſitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, niſi cùm ſcripturæ bonæ, intelligũtur nõ benè, & ꝙ in eis non benè intelligitur, etiam temerè & audacter aſſeritur. Quam etiam ob cauſam, hæreticos Ambroſius ita deſcribendos eſſe putauit: Hæretici, inquit, hi ſunt, qui per verba legis legem impugnant: Proprium enim ſenſum verbis adſtruunt legis, vt prauitatem mẽtis ſuæ, legis authoritate commendent. Sciens enim impietas authoritatem multùm valere, fallaciam ſub nomine eius componit, vt quia res mala per ſemetipſam acceptabilis eſſe non poteſt, bono nominis commendetur. Qui fuerunt in Carthaginenſi concilio, quod erat per Agripinum congregatum, cùm, quod dant hæretici & ſchiſmatici, non eſſe verum baptiſma dicerent, an id in ſcripturis ſanctis vbique declaratum eſſe non affirmabant, expreſſóque Dei verbo ſententiam ſuam ſibi probaſſe viſi ſunt? Quæ tamẽ Eccleſiæ authoritate poſtea fuit exploſa. Sed Vincentiũ Lirinẽſem ea de re loquentem audiamus. Tanta, inquit, in patribus illis ingenij vis adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus adſertorũ numerus, tanta veri ſimilitudo, tãta diuinæ legis oracula, ſed planè nouo ac malo more intellecta, vt mihi omnis illa cõſpiratio, nullo modo deſtrui potuiſ-

ante mille annos non fuerit hæreſeos condemnatum.

De ſimplicitate prælatorum.

Epiſt. 28

Tract. 18 *In.* 10

In cap. 3 *ad Tit.*

In lib. ad Conſtant.

ſe videatur, niſi ſola tanti moliminis cauſa ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa, ipſa laudata nouitatis profeſſio deſtituiſſet. Non igitur illi diuinæ legis oraculis, ſed eorũ vero ſenſu fuerunt deſtituti. Quamobrẽ rectè monet Hilarius: Memento, neminem hæreticorũ eſſe qui ſe nõ ſecundum ſcripturas prædicare ea, quæ blaſphemat, mentiatur. Hinc enim Marcion verbum Dei, cùm legit, neſcit: hinc Photinus hominem Ieſum Chriſtum cùm loquitur, ignorat: hinc & Sabellius, dum quòd ego & pater vnũ ſumus, non intelligit, ſine Deo patre, & ſine Deo filio eſt: hinc & Montanus: per inſanas fœminas ſuas paracletũ alium defendit: hinc & Manichæus, & Marcion legem odit, quia litera occidit, & mundi princeps diabolus eſt. Omnes ſcripturæ ſine ſenſu loquuntur, & fidem ſine fide prætendũt. Scripturæ enim non in legendo ſunt, ſed in intelligendo: non in præuaricatione, ſed in charitate. Quem ſequutus Hieronymus contra Luciferianos ſcribens: neq; ſibi blandiantur, inquit, ſi de ſcripturarum capitulis videntur ſibi affirmare quod dicunt: cùm & diabolus de ſcripturis aliqua ſit loquutus, & ſcripturæ non in legendo conſiſtant, ſed in intelligendo. Sic de Arrianis quoque ſcribit Athanaſius, Si ea de cauſa, quòd voculas aliquot ſacræ ſcripturæ ab iſtis ſcriptas videant, arbitrentur blaſphemias benedictiones eſſe, prorſus futurum eſt, vt quum Iudæos noſtri temporis videant legem & Prophetas euoluere, vnà cum Iudæis Chriſtum abnegent: forſitan quoque audientes Manichæos loqui particulas aliquot Euangeliorum, inficiabuntur cum illis, & legem, & Propheras. Sinautem ex ignorantia ita æſtuant, & garriunt, diſcant è ſcripturis excogitatorem, inuentorémque hæreſeon diabolum, metu ſuæ graueolentiæ ſcripturarum voces vſurpare, vt illis obtectus, aſperſos veneno ſuo ſimplices decipiat. Ita enim Euam decepit, ita etiam alios hæreticos in errorem adduxit, ita nunc quoque Arrio perſuaſit, vt quaſi ſub ſpecie aduerſarij contra hæreſes loqueretur, quò melius falleret, ſuammetipſius hæreſim ſubiiciens. Quem ſecutus Chryſoſtomus: Aperi, inquit, Arri ſepulchrum gutturis tui, impletum mortuis ſermonibus, non enim habes verbum illud viuificum, quod tuis rationibus factum & creatum fabricas. At ille ſtatim, cùm accerſitur, à ſcripturis diſcendi

Hilarius. *Marcion.* *Photinus.* *Sabellius.* *Montanus.* *Manichæus.* *Hierony.* *Orationes contra Arrianos.* *Hierony.* *Diabolus excogitator & inuentor hæreſum.* *Chryſoſt. in ſermone aduerſus hæreticos. To. 3*

diſcendi facit initium. Verùm tu vt fidelis, ne timueris eum cùm videris ipſum è ſcripturis loquentem. Nam & diabolus cùm accederet ad Chriſtum & tentaret eum, per ſcripturas loquutus eſt cum eo, dicens: Si filius Dei es, mitte te deorſum, Scriptum eſt enim: quia angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis, & in manibus portabunt te. Conſtat autem, Arrium quadraginta ſcripturarum loca produxiſſe, quibus adſtruebat filium non eiuſdem eſſe cum patre ſubſtantiæ, nec aliud vel ipſe crepabat, vel ſectatores eius, quàm ſcripturas, quàm Euangelium, quàm expreſſum Dei verbum. Ad ſcripturas ſubinde prouocabat, nec aliunde ſecum quàm de ſcripturis agi permittebat. Cum Auguſtino congreſſurus Maximinus, hanc ei diſputandi legem præſcripſit, vt ſi quid de diuinis ſcripturis protuliſſet, id audire neceſſe haberet. Eæ verò voces, inquit, quæ extra ſcripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur, cùm ipſe Dominus moneat nos, & dicat: Sine cauſa colunt me, docentes mandata & præcepta hominum. De Donatiſtis autem ſcribit idem Auguſtinus: Sicut diabolus contra latorem legis proferebat verba legis: ſic & vos ex verbis legis accuſatis homines quos ignoratis: vt Dei promiſsis quæ in ipſa lege ſcripta ſunt, reſiſtatis. Ac paucis interiectis: Verba legis dicitis, ſed in quos dicatis, non attenditis. Sicut diabolus verba legis dicebat, ſed cui diceret non agnoſcebat. Ille caput noſtrum ſurſum aſcenſurum, deorſum volebat deiicere: nos autem corpus eiuſdem capitis, quod per totam terram diffuſum eſt, ad exiguam partem vultis redigere. Ad eundem modum egit Macedonius quoque, ſicut ex eo ſermone, quem de ſpiritu ſancto ſcripſit Gregorius Nazian. colligere licet. Neque ſecus rem geſſit Neſtorius. Nam is expreſſo Dei verbo, Mariam Ieſu matrem fuiſſe, atque ideo nudum hominem tantùm peperiſſe, demonſtrare ſe putabat, cùm Ieſu matrem in ſcripturis Canonicis aliquoties eam appellatam eſſe conſtet, nuſquam autem Deipara ſit vocata. Quam etiam ob cauſam vocem hanc, tanquam alienam à ſcripturis, explodendam, & Mariam Chriſtiparam tantùm, non autem Deiparam eſſe, dicẽdam cenſuit. Itidem & Eutiches, cùm duas in Chriſto naturas eſſe negaret, expreſſo Dei

Arrius quadraginta ſcripturarũ loca produxit ad ſuã hæreſim conſtituendam.

Aug. li. 1. contra Maximinum.

Cap. 51.

Macedonius.

Neſtorius.

verbo ſibi niti videbatur,& ſubinde quærebat ex Catholicis,in qua ſcriptura iacent duę naturæ?Ego,inquit, à ſanctis ſcripturis non didici de duabus naturis: ac de rebus eiuſmodi ſe ſolas inquirere ſcripturas vociferabatur, tanquā ſanctorū patrum doctrinis & expoſitionibus firmiores.Quorſum autē attinet in re manifeſta,plura verba facere?cū nihil dici poſſit verius, quàm quod ſcriptū eſt ab Auguſtino.Nō poſſet error oboriri palliatus nomine Chriſtiano,niſi de ſcripturis nō intellectis.Neq; enim aliunde tentare audet diabolus, quemadmodum apud Origenem quoque legimus,quàm ex diuinis ſcripturis. Quę,cū protuliſſet Origenes illa Pſalmi verba,proferentem: In manibus portabunt te,&c.vnde tibi, inquit, Diabole hoc ſcire,quòd iſta ſcripta ſunt? Nunquid legiſti Prophetas, vel diuina eloquia cognouiſti? Licet tu taces, ego pro te reſpondeo. Legiſti, non vt ipſe ex lectione ſanctorum melior fieres,ſed vt ſimplicitate literæ eos qui amici ſunt interficias. Scis, quia ſi de aliis eius voluminibus loqui volueris,nō decipies, neque habere poterunt authoritatem aſſertiones tuæ.Sic legit ſcripturas Marcion, vt diabolus, ſic Baſilides, ſic Valentinus, vt cum diabolo dicerent ſaluatori: Scriptum eſt enim, &c. Si quando teſtimonia de ſcriptura audieris,vide,ne ſtatim loquenti acquieſcas,ſed conſidera illum,cuius ſit,ac cuius ſententiæ, cuius ſit voluntatis, ne fortè ſimulet ſanctum ſe eſſe, quod non eſt, & venenis infectus hæreſeos, ſub ouis pelle lupus latitet, ne fortè loquatur in eo diabolus de ſcripturis.Hæc Origenis admonitio nobis in imo pectore recondenda eſt, ne quādo excidat,vt,ne ſtatim,ſi ſcripturas proferat aliquis, ac de expreſſo verbo Dei glorietur, omni ſpiritui credamus.An ſoli ſunt hoc noſtro ſeculo Lutherani,qui tā confidēter expreſſum Dei verbum iactādo noſtras aures obtundunt? An idem ſibi pari ac maiori etiam confidentia non arrogant Sacramētarij?Quónam alio Caluinus, quoties cum Lutheranis illi res eſt, quàm ad ſcripturas prouocat?Quid eſt,quod minùs ferre queat, quàm cùm æquè à Lutheranis, atque à Chriſtianis patrum & conciliorum authoritatē obiici ſibi videt? Cùm ſcripſiſſent Madeburgenſes:Iubemur celeſti oraculo filium Dei audire,reſpondet eis Caluinus: Malignè nec minus improbè Chriſti

Eutiches. *Auguſt.* *Orige. Hom. 31.in Lucam.* *Non ſtatim ſcripturarū adductarū teſtimonio acquieſcendum.* *Sacramentarij. Caluinus.*

authoritatem nobis obiiciunt, quaſi à pura germanáque eius doctrina, nobis vel minimum deflectere propoſitum ſit: qui non minùs re ipſa ſemper demonſtrauimus, quicquid ex ſacro Domini ore prodiit, nos reuerēter excipere, quàm ipſi verbis iactant. Sit ergo nobis filius Dei abſque controuerſia ſummus, perfectiſſimus, & vnicus magiſter, in cuius doctrina verbum aut ſyllabam mutare fas non ſit. Sed non impedit fidei obedientia, quo minus ad ſanam verborum eius intelligētiam attenti ſimus: Sit ille quanuis impius & blaſphemus: ſibi tamen nihil obiici minùs fert, quàm quod filium Dei non audiat: quod ab eius pura germanáque doctrina, vel minimum deflectat. Quid autē? An remiſſiùs id fit ab Anabaptiſtis? ex quibus quendam ſic patrem cœleſtem alloquentē legimus: Certè hac in re nō poſſum decipi: Verbo tuo pater cœleſtis credidi, illúdque ſuſcepi per ſpiritum ſanctum, vt certum veritatis verbum: ac paulò poſt: Ego ſcio certò & firmiter, quòd hæc mea doctrina, quod eſt verbum Dei, in die recti iudicij, non ſolùm dominos & principes, nō ſolùm mundum, ſed ipſos etiam Angelos iudicabit. An hîc tibi minus certus eſſe videtur, doctrinam ſuam expreſſum eſſe Dei verbum, quàm aut Lutherus, aut Caluinus? cùm tamen & huius, & Lutheri, & Caluini verbum expreſſum ſit verbum diaboli. Quorſum autem ad extremum res redit? Stupor & mirabilia: dum ſic vnaquæque ſecta verbum ad ſe Dei rapere, ſibíque ſoli veram illius intelligentiam arrogare conatur. Natum eſt nouum quoddam prophetarum genus, qui non ſunt veriti, ſcripturarum authoritate, ſcripturis authoritatem omnem detrahere. En quò perduxit rem tandem Sathanas. Poſteaquam eò miſeros mortales adduxit, vt quā quiſque doctrinā eſſet amplexus, eā expreſſum eſſe Dei verbū certò ſibi perſuaderet, nec vllis rationibus ab ea ſe deduci pateretur. Iam igitur hoc eſt cōſtitutū, quòd nullus ferè fuit vnquam hæreticorū, qui ſuum errorem ſcripturis non confirmaret: quíque ſuam opinionem, Dei verbum non eſſe diceret. Et clamat hoc quidem res ipſa, nihil vt opus vlla demonſtratione fuerit, ſed teſtatur hoc tamen princeps etiam noſtri temporis hæreticorum: qui propterea nomen hoc etiam ad extremum, ſcripturā ſacram eſſe conſequutam ſcribit quòd vocatur liber

Anabaptiſtæ cuiuſpiam oratio ad Deū patrem.

Quoddam nouum prophetarum genus.

liber hæreticorum, quòd ex ea ducunt originem omnes hæreſes. Quorſum autem hæc dicet aliquis? Num tu Dei verbum extenuare, num omnem ei authoritatem detrahere conaris? An hæc ita multa propter ea produxiſti, vt oſtenderes, hæreticum eſſe, ſi quis teſtimonio ſcripturarum vteretur? Procul à nobis abſit, vt vel cogitemus hæc, quæ ſunt ab homine Chriſtiano aliena, quin quod ab Hilario dictum eſt olim, idem & nos dicimus: De intelligentia hæreſis eſt, non de ſcriptura. Senſus, non ſermo, fit crimen. Nihil ſcriptura ſanctius, nihil Auguſtius, nihil, ſecundum Deum, omni veneratione dignius. Verùm quid eſſe poteſt tam ſanctum, quo non in perniciem hominum, humani generis hoſtis abutatur? Non eſt quod quiſquam exiſtimet, qui verba Dei loquuntur, qui diuinæ legis oracula proferunt, quòd eorum ora ſemper Deus aperiat. Annotauit hoc doctiſſimus Origenes, quòd non rarò, qui Dei verba loquuntur eorum ora diabolus etiam aperiat: Qui mendacium loquitur, inquit, certum eſt quòd diabolus aperit os eius, vt mendacium loquatur. Sed quomodo poteſt, inquis, loqui mendacium, qui ſcripturarum teſtimonia profert, quas à Spiritu ſancto proficiſci, qui ſpiritus eſt veritatis, à quo manat omne verum, nemo pius dubitat. Breuis ad hæc & expedita reſponſio: In ſcripturis quidem ipſis, quas diuinitus inſpiratas eſſe ſcimus, nullum eſſe poteſt mendacium, cæterùm in ſenſu, quem adfert homo, de quo ſcriptum eſt: Omnis homo mendax. Qui mendacium eſſe poſſe negauerit, quid is aliud quàm Dei vocem negare, ſimul mendacij ſpiritum ſanctum arguere videbitur? Quid igitur, dicet aliquis, Si omnis homo mendax, num igitur quicquid homo loquitur, quicquid etiam ex diuinæ legis oraculis profert, mendacium eſt? Abſit. Non hoc dico. Quî ſciam igitur, quando loquitur mendacium? Docebit nos hoc ipſa, quæ mentiri non poteſt, veritas. Qui loquitur, inquit, mendacium, de ſuo loquitur. Nemo habet de ſuo, niſi mendacium & peccatum: Si quid autem habet homo veritatis & iuſtitiæ, à Deo habet. Is igitur loquitur veritatem, qui non de ſuo, ſed de Deo loquitur. Dices iterum: An non loquitur de Deo, q Dei verba, qui ſcripturarū teſtimonia recitat? Atqui iam audiuiſti, non ſemel à me dictum, quod etiā diabolus

Lib. 2. de Trinit.

Vnde fit hæreſis.

Origenes Ho. 3. in Exodū.

Ioan. 8

In ſcripturis ſanctis nullum eſt mendacium ſed in earū ſenſu quem adfert homo

Pſal. 115

Mendaciū.

bolus teſtimonia ſcripturarum recitat, neque tamen propterea veritatem loquitur, quia de ſuo loquitur. Quid eſt hoc, de ſuo loquitur? Suum ſcripturæ, nō Dei ſenſum adfert. Hoc autem eſt hæreticum eſſe, ſicut iam ex Ambroſio docuimus, proprium ſenſum verbis adſtruere legis, & per verba legis, legem impugnare. Sed quomodo diſcernam, quando ſuum quis proprium, quando verò Dei ſenſum adfert? Docebit hoc nos celeberrimus Eccleſiæ doctor Auguſtinus, qui ſic Deum alloquitur: Veritas tua: nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omniū noſtrum, quod ad eius communionē publicè vocas, terribiliter admonens, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quiſquis id quod tu ad fruendum omnibus proponis, ſibi propriè vendicat, & ſuum vult eſſe, quod omnium eſt, à communi propellitur ad ſua, hoc eſt à veritate ad mendacium: qui enim loquitur mendacium, de ſuo loquitur. Iámne intelligis, quis de ſuo, hoc eſt, quis mendacium loquatur? Veritas non eſt huius, aut illius, ſed eſt omnium. Omnes ad eius communio[illegible] Deus publicè vocauit. Quiſquis ergo, quod publicum eſt, facit priuatum: quiſquis, quod omnium eſt per charitatem, id ſibi proprium vendicat, & ſuum eſſe vult per contentionem, is de ſuo loquitur, mendacium loquitur. Veritas enim alibi non eſt, quàm apud omnes, hoc eſt, in Eccleſia catholica: quamobrem, quicunque ſingulares aliquos intellectus exquirit, inſolitos & hactenus inauditos ſenſus excogitat, nouas & ſolitarias opiniones adfert, etiamſi ſexcenta proferat è ſcripturis teſtimonia, quandoquidem ea non omniū, hoc eſt, nō eo qui receptus eſt in Eccleſia catholica ſenſu vult intelligi, ſed ſuum illis proprium ſenſum adſtruit, de ſuo loquitur, atque ideo mendacium loquitur. Veritas enim non eſt apud vnum aliquem, ſed apud omnes, hoc eſt in Eccleſia catholica, cui ſanæ ſcripturarū intelligentiæ lux à Deo promiſſa eſt, nullum vt certius argumentum eſſe queat, aliquem de ſuo, hoc eſt mendacium loqui, quàm ſi quis ab huius ſenſu & conſenſu receſſerit, quamlibet is multa diuinę legis oracula recitet, expreſſum diaboli verbum proferre poteſt, expreſſum Dei verbum proferre non poteſt. Nam qui Dei verba loquuntur extra Eccleſiam, eorum ora diabolum aperire certum eſt: ſicut econtrariò, qui

Quid ſit de ſuo loqui in diuinis ſcripturis.

Auguſti. Li. 12. confeſ. cap. 25

Ioan. 8

Veritas omnium eſt, nō alicuius priuati.

Veritas in ſola Eccleſia catholica.

qui loquuntur eadem intra Eccleſiam, quin eorum ora Deus aperiat, dubitandum non eſt. Atque hæc eſt cauſa, quoties Euangeliſtæ, aut inſignis alicuius doctoris memoria fit in Eccleſia, quod & in introitu miſſæ, & in horis canonicis illud ex Eccleſiaſtico legitur: In medio Eccleſiæ aperuit os eius: quo ſignificatur non aperire cuiuſquam os Deum, niſi ſit in medio Eccleſiæ, à cuius ſenſu, qui diſcrepat, eius os non Deus, verùm diabolus aperit. Quanuis celebris fuerit aliquis Eccleſiæ doctor, niſi fuerit in medio Eccleſiæ, niſi cum Eccleſiæ ſenſu conſenſerit, os eius Deum non aperuiſſe certum eſt. Quòd ſi quis verò contra ſenſum illius & conſenſum loquatur, non dubitáter affirmauerim, quòd os eius diabolus aperuit. Quiſquis igitur de ſuo loquitur, mendacium loquitur, quiſquis autem de Deo loquitur, veritatem loquitur. De Deo autẽ loquitur, non quicunque ſcripturas quomodolibet profert: ſed qui ſcripturas non ſuo proprio, ſed omnium, hoc eſt, Eccleſiæ Catholicæ ſenſu profert. Atque hoc eſt, quod propriè dicitur verbum Dei, quando ſcripturæ verbis, nõ proprius adſtruitur ſenſus, verum is, qui omnium, qui Eccleſiæ catholicæ eſt, quem eundẽ eſſe Dei ſenſum ambigendum non eſt. Sic annotatum à Socrate legimus, quòd imperator Conſtantinus, omnium eorum, qui conuenerant in Concilio Nicæno ſententiam, Dei vocat ſententiam. Vox enim Eccleſiæ, vox eſt Dei per illam loquentis, Catholicus igitur & orthodoxus eſt, neque mendacium vlla ratione loqui poteſt, qui memor illius, quod ſcriptũ eſt: Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident: non ſuum, ſed Eccleſiæ ſpiritum: nõ ſuum, ſed Eccleſiæ ſenſum & conſenſum ſequitur. Etiam ſi minus aperta videri poſſent alicui ſcripturæ verba, quæ talis profert, quoniam tamen Eccleſiæ ſenſu profert expreſſum Dei verbum profert. Si quis verò ſuum illis proprium ſenſum adſtruit, ſi ſuo ſenſui ſcripturas attemperat, non ſuum ſenſum ſcripturis iungit, ſi non pro ſententia ſcripturarum diuinarum, ſed pro ſua ita dimicat, vt eam velit ſcripturarum eſſe, quæ ſua eſt, cùm potiùs eam, quæ ſcripturarum eſt, ſuam eſſe velle deberet, ſi pertinaciter eiuſmodi ſententia contra communem totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum tuetur, hæreticus eſt & ſchiſmaticus: & quam

Quare, cùm alicuius euãgeliſtæ, aut inſignis doctoris recolitur memoria, caní ſolet, In medio Eccleſiæ aperuit os eius.

De Deo loqui, quo modo intelligendum.

Lib. 1. Hiſto. Eccle. cap. 9

Vox Eccleſiæ vox Dei

Ezech. 3

Hæreticus & ſchiſmaticus quis cenſendus.

& quamlibet multa ſcripturarum teſtimonia producit, non tamen expreſſum Dei, ſed expreſſum diaboli verbum producit. Nihil itaque ſcripturarum authoritati detrahitur, quando non tam ex illis, quàm ex earum praua intelligentia hæreſes natas eſſe dicitur. Vetus eſt hæc & Baſilij querela, quod veritatis deprauatores, non ſuam ſcripturæ mentem accommodant, ſed ad ſuam voluntatem mentem ſcripturarum trahunt. Præclarum autem eſt Clementis conſilium, vt cùm lex Dei legitur, non ſecundum ingenij proprij intelligentiam legatur ſeu doceatur: ſunt enim multa in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt ad eum ſenſum trahi, quem vnuſquiſque ſibi præſumit. Et ideo ſcripturarum intelligentiam oportet, inquit, ab eo diſcere, qui eam à maioribus, ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat. Quod conſilium ſequutos eſſe ſcribit Ruffinus illa Duo *Græciæ* lumina, Baſilium magnum & Gregorium Nazianzenum, qui cum omnibus Græcorum ſecularium libris remotis, ſolis diuinæ ſcripturæ voluminibus operam dediſſent, eorum intelligentiam, non ex propria præſumptione, ſed ex maiorum ſcriptis & authoritate ſequebantur, quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſſione regulam intelligendi ſuſcepiſſe conſtabat. Quantùm autē ab horum diſſident ſentētia, qui temerè quamlibet volunt expendere ſcripturam & iuxta ſuum iudicium ei credere, neque patrum ſenſu moueri, ad quos remitti nefas eſſe putant? Quid autem iſtis rectius à nobis dici poterit, quàm quod Manichæis aliquando dictum ab Auguſtino fuiſſe legimus? Videtis, inquit, id vos agere, vt omnis de medio ſcripturarum auferatur authoritas, & ſuus cuique animus author ſit: quid in quaque ſcriptura probet: quid improbet, id eſt, vt non authoritati ſcripturarum ſubiiciatur ad fidem, ſed ſibi ſcripturas ipſe ſubiiciat. Nō vt ideo illi placeat aliquid, quia hoc in ſublimi authoritate ſcriptum legitur, ſed ideo rectè ſcriptum videatur, quia hoc illi placuit. Quò te committis anima miſera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta, quò te cōmittis? An & horum alicui nō rectè dicemus: Quò te cōmittis anima miſera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta, quò te cōmittis? itáne quod tibi placet, id vis vt ſentire ſcripturā credamus, & pro expreſſo Dei verbo habea

Baſilius. In Hexamerum. Hom. 2

Lib. 10 Recognitionum & epiſ. 5

Li. 2. Hi. Eccleſia. cap. 9

Auguſt. Li. 32. contra Fauſtū. cap. 19

habeamus? Cur nō id potiùs, quod omnibus, hoc eſt, quod Eccleſiæ placuit vniuerſæ? Quis eſt hic ſuperbiæ tumor? quæ arrogantia animi? quæ mentis inflatio? Túne ſic tibi *Hæreticorum ſuperbia, arrogātia, mentis inflatio, & tyrannis.* ſoli Dei ſpiritum vendicabis: ſic reliquis detrahes omnibus, vt quem tu ſcripturæ ſenſum eſſe vis, eum totius Eccleſiæ ſenſu poſthabito ſequi teneamur? Poteſtne maior eſſe, quàm ſit hæc, tyrannis vlla? Adlubuit monacho, monacha, viſum eſt illi, quòd hunc aut illum ſenſum, hæc aut illa ſcriptura haberet. *Lutheri decretum.* Quicquid igitur à patribus traditum, quicquid authoritate conciliorum ſancitum, quicquid Eccleſiæ totius diuturna conſuetudine receptum eſt & approbatum, id omne contemnite, reiicite, pro nihilo ducite: neque vel tantillū moueat quenquam multitudo, magnitudo, latitudo, profunditas, miracula, ſanctitas Eccleſiæ ſanctorum: ſed quod illum interpretari videtis, hoc ſenſiſſe Spiritum ſanctum, ne dubitate: quod autem orthodoxi docuerunt, quod authoritas Eccleſiæ tradidit, quod populus Chriſtianus tot iam ſæculis amplexus eſt, quod ſcholæ defendunt, exitiabile ſatanæ venenum eſſe putate. *1. Cor. 8* Quàm verè dictum eſt à Paulo. Scientia inflat, charitas autem ędificat? quāuis opinio ſciētię magis inflet, quàm ipſa ſcientia. Quòd ſi vel micam iſti charitatis haberent, num ita turgeſcerēt, vt omnes prę ſe cęcos eſſe, ſtupidos, bardos, truncos, perſuaſum haberent? ſed ſicut vinum, niſi temperatum aqua fuerit, mentem alienat: ſic ſcientia, ſi temperata charitate non fuerit, faſtu quodam ebrium & prorſus inſanum hominem reddit. Quāobrem rectè ſubiicit Paulus: Si quis autem ſe exiſtimat ſcire aliquid, nōdum cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire. *Dei cognitio, principium veræ ſcientiæ.* Nam ſi cognouiſſet, nunquam opinione ſcientiæ ſic inſoleſceret, vt ſe præferret aliis, ac tanquam ex alto, reliquos deſpiceret. Principium enim veræ ſcientiæ eſt Dei cognitio, quæ parit in nobis humilitatem & ſubmiſſionem, & proſternit potiùs hominem quàm erigit. Vbi verò tanta eſt ſuperbia, quantam in iis hominibus videre licet, *1. Cor. 3* quid ibi aliud eſſe poteſt, quàm ignoratio Dei? Docet autem alibi Paulus quemadmodum ſcire nos oporteat: *Sapiens quis in eccleſia Dei dicatur.* Nemo, inquit, ſe ſeducat. Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Ita demum ſapientem fore dicit aliquem Paulus, ſi proprio

ſenſu

ſenſu non nitatur, ſi apud ſe vltro ſtultus fiat, ſi ſeipſum examinet: ſi quam habere videtur prudentiam, eam in obſequium redigat Chriſti capitis & corporis, vt illi credat, & quod ille docet, cum timore & reuerentia potius amplectatur, quàm vt, quod ſibi ipſi probabile fuerit, ſequatur. Quod vbi non fit, quid ibi aliud agitur, quàm quod ſcribit Auguſtinus: vt omnis è medio ſcripturarum auferatur authoritas: An autē hoc ita factum iam eſſe nō cernimus? Exortus fuit hoc infœlici ſeculo noſtro Martinus Lutherus, violenter in ſcripturas irrupit, ac ſubmotis omnibus, quod ipſe vellet, quódque ſuis dogmatibus commodum eſſet, hoc ſentire ſcripturam contendit: denique ſic rem geſſit, quaſi ſcripturæ ſacræ nō diſpenſator, verùm Dominus eſſe poſtularet. Obſequium ab omnibus requiſiuit in eo quem ipſe protuliſſet ſcripturę ſenſu amplectendo. Natus eſt poſtea Carolſtadius, & ex eo Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus: & ſicut Lutherus catholicos omnes & orthodoxos, ſic ipſe viciſſim vnà cum illis, Lutherum etiam ipſum ſubmouit, & nō hoc ſentire ſcripturā, quod Lutherus diceret, ſed quod ipſe doceret, magnis clamoribus cōtendit. Erupit alicunde nō ita multò poſt Balthaſar Pacimontanus: is non à Luthero magis, quàm à Zuinglio in certis ſcripturarum locis interpretandis diſſenſit, ac quod ipſe, non quod illi vellent, hoc ſentire ſcripturam contendit. Viderunt hoc Prophetæ cœleſtes (quorum nunc princeps eſt Suenckfeldius) quòd iſti ſuo ſenſui ſcripturas attemperarent, nec pro ſcripturarum, ſed pro ſua ſententia dimicarent, vt non, quod verbi gratia, Matthæus aut Marcus, ſed quod ipſi ſenſiſſent, id pro expreſſo Dei verbo populo venditarent, atque ita, dum vnicuique ſuus animus author eſt, quid in quaque ſcriptura probet aut improbet, nō eos authoritati ſcripturarum ſubiici, ſed ſibi ſubiicere ſcripturās, & ſibi dominium in eas arrogare velle, ſic ſecum cogitare cœperunt. Quouſque tandem hanc excuculatorum iſtorum tyrannidem feremus? vt, quod productis è ſcriptura voculis aliquot eorum alicui viſum eſt, id tanquam expreſſum Dei verbum ſtatim adorare neceſſe habeamus? cùm tamen ſic ipſos inter ſe pugnantes videamus, dum hoc quiſque contendit, vt non quæ Apoſtoli aut Euan-

Auguſt.

M. Lutheri pernicies.

Carolſta. *Zuinglius.* *Oecolamp.* *Caluinus* *filij M. Lutheri.*

Balthaſ. Pacimontanus.

Prophetæ cœleſtes volunt dici heretici.

Excuculatorum tyrannis.

geliſtæ,ſed quæ propria ipſius eſt ſententia, eam pro expreſſo Dei verbo ſectatores habeant. Siccine iam iſti ſe tanquam numina coli volunt? quid aliud reſtat, quàm vt incurúemur coram hoc, aut illo? & quicquid eorum aliquis dixerit, è veſtigio, tanquam Dei vocem, adoremus? Nos verò Dei de cælo ſententiā potius expectabimus, ac tum iſtos pro ſua, non pro ſcripturarum ſententia dimicantes, tum ipſas etiam ſcripturas, quarum tot iam, non diuerſas modò, verùm & contrarias interpretationes adferri videmus, faceſſere iubebimus, & quod nobis cœleſtis ille magiſter dignatus fuerit reuelare, tanquam expreſſum Dei verbum, ea, quæ par eſt, reuerentia recipiemus: ac ipſum loquentem potius audiemus (ſicut etiam Propheta dicit: Audiam, quid loquatur in me Dominus) quàm vt ad egena iſta elementa nos conuertamus, & in illis, quæ nunc in hunc, nunc in illum ſenſum inflecti videmus, ſalutem noſtram conſtituamus. Non oportet legis aut ſcripturæ eſſe peritum, ſed à Deo doctum, vanus eſt labor, qui ſcripturæ impēditur, ſcriptura enim creatura eſt, & egenum quoddam elemētum. Nō conuenit Chriſtiano, nimium creaturæ additum eſſe, Deū audire oportet, huius voces de cælo expectandæ ſunt, vt nos erudiant: Beatus vir, inquit Dauid, quem tu erudieris. Aequè nos docet hodie atque olim Patriarchas & Prophetas prohibuit Chriſtus, ne plures magiſtri fiant, quòd vnus eſt magiſter noſter in cœlis. Vides pientiſſime Rex, quò tandem res reciderit, & quàm verè dictum eſt ab Auguſtino, quòd omnis de medio ſcripturarū aufertur authoritas quando non authoritati ſcripturarum ſubiici vult aliquis ad fidem, ſed ſibi ſubiicere ſcripturas, neque de ſcripturæ, ſed de ſua ſententia dimicat, vt quod ipſe ſentit, ſolùm id, etiam ſi contrà ſentiant omnes, expreſſum Dei verbum haberi velit. Nimium altercando, dicit ille, veritas amittitur. An autem amiſſa non eſt veritas? an, in quibus ſolis eſt indubitata veritas omnis, apud quoſdam ſcripturarum authoritas ſublata non eſt, ex quo tempore ſibi quiſque iudicium de ſcripturis arrogare, & ſubmotis omnibus, quem ipſe ſeorſum ab Eccleſia ſenſum attuliſſet, eum tanquam expreſſum Dei verbum adorari voluit? Fuiſſet autem in hunc ſtatum aliquando res perducta

Pſal. 84

A Deo nos doctos & non ſolùm legis aut ſcripturæ peritos eſſe oportet.

Pſal. 93.

Mat. 23

Auguſt.

ducta, ſi iſti homines ſe eſſe memores, Eccleſiæ potiùs iudicium ſequi, & illi ſe reuerenter ſubmittere maluiſſent, quàm vt ſui cordis viſiones pro Dei verbo amplecti homines iuberent? cùm nemo poſſit eſſe mortalium tam excellenti doctrina, támque inſigni vitæ ſanctimonia præditus, cuius ſententiam pro expreſſo Dei verbo nobis amplecti fas ſit. Contrà uerò, vbi conſentiens eſt Eccleſiæ totius vox: ſi quis id expreſſum eſſe Dei verbum, certiſſimámque veritatem dubitat, quid is aliud, quàm, an verax ſit Deus, quem per os Eccleſiæ ſuæ loqui certum eſt & indubitatum, ambigere videtur? Habes itaque iam, Sigiſmũde Rex Auguſte, quod non ſtatim, expreſſum Dei verbum eſt, ſi quid è ſcripturis profertur, ex quarum praua interpretatione hæreſes omnes natas eſſe conſtat, cùm etiã diabolum dixiſſe legamus: Scriptum eſt enim, cùm tamen, quo ille ſenſu ſcripturas protulit, ipſius diaboli proprium, non Dei verbum fuerit. Sacroſanctæ ſunt ſcripturæ, nec dubium eſt, in illis verbum Dei contineri, ſi ſanus earum adſit intellectus. Cæterùm de intelligentia hęreſis eſt, non de ſcriptura, ſenſus non ſermo, fit crimen. Nulla cum iis, qui diſceſſerunt à nobis, qui ſe de expreſſo Dei verbo iactant, ſibíque ſolis illud arrogant, de ſcriptura nobis eſt diſceptatio, quam ipſi non aliunde, quàm à nobis, à quibus diſceſſerunt, habere ſe vltrò fatentur, quin ſcripturas canonicas non reuerenter omnes recipimus: illi contrà, quandoquidem non authoritati ſcripturarum ſubiici volunt ad fidem, ſed ſibi ſcripturas ſubiicere conãtur, non recipiunt in illis, niſi quod ſuis dogmatibus commodum eſt. Non eſt igitur inter nos de ſcripturis, verùm de ſcripturarum ſenſu controuerſia qualem iam inde à multis ſeculis ſemper inter Catholicos & hæreticos fuiſſe legimus. Proferebat ſcripturam Arrius: Pater maior eſt me, qua tanquam expreſſo Dei verbo, rudi populo perſuadere conatus eſt, Chriſtum Dei filiũ patri minorẽ, nec eiuſdẽ eſſe cum illo ſubſtãtię. Et certè, ſi quis imperitior nuda verba expẽdat, aliquid illi dixiſſe videbitur Arrius. Quid autem ad hæc: catholici & orthodoxi Scripturam reuerenter accipiebant, ſed, quod Arrius ex ea colligebat, expreſſum eſſe Dei verbum conſtanter negabant, cùm nunquam eo ſenſu protulerit hæc verba Chri-

Is, qui de totius eccleſia conſenſu dubitat, ambigere quoque videtur, an Deus verax ſit.

De intelligentia hæreſis eſt, non de ſcriptura

Arrij in Chriſtum blaſphemia.

Ioan. 14

Catholicorum & orthodoxorũ de ſcripturis intelligẽtia.

ſtus, quaſi non æquè Deum, neque per omnia ſe patri æqualem eſſe dicere voluerit, cùm quatenus Dei filius, eiuſdem ſit cum patre ſubſtantiæ:inferior autem ſit, quatenus hominis filius. Quare quod Arrius per hæc verba demonſtrare conabatur,non eſſe patri conſubſtantialē filium,quamlibet id ipſi,& ſectatoribus eius, expreſſum Dei verbum viſum eſt,expreſſum tamen illud eſſe diaboli verbum, Catholici non dubitanter affirmabant. Non diſſimilis eſt etiam hoc noſtro ſeculo, de controuerſis dogmatibus inter Catholicos & hæreticos concertatio: neque enim nobis cum iis, qui diſceſſerunt à nobis, vlla eſt de ſcripturis diſceptatio,verùm de ſenſu tantùm.Quò meliùs autē res intelligi queat,vnicum ſcripturæ locum tractabimus,qui nūc paſſim ab omnibus profertur.Expreſſum Dei verbum eſſe dicitur:Bibite ex hoc omnes.An autem nos expreſſum id eſſe Dei verbum negamus? quin libenter id concedimus:verùm quod eo ſenſu ſit expreſſum Dei verbum,quem ex eo loco, qui diſceſſerunt à nobis, colligere conantur, hoc eſt, quod conſtanter negamus. Quid enim illi colligunt ex hoc ſcripturæ loco? Quòd omnes,etiam laici,communicantes adſtringantur ex pręcepto Domini ad ſuſcipiendam Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie.Hoc ſenſu protuliſſe Chriſtum hæc verba nō concedimus:Quin,quod ipſe dicit aliquando Lutherus,idem & nos dicimus,nihil hac in re, tanquam neceſſarium laicis Chriſtum præcepiſſe,quòd hæc verba nō aliis dicta ſint, quàm Apoſtolis.Vides quòd hîc non de ſcripturis ambigitur,ſed de intelligentia.Nam non minùs, imò magis etiam reuerenter,quàm ij,qui ſegregauerunt ſeipſos, nos Catholici ſcripturam hanc tāquam Dei verbū recipimus, verùm,ſicut illi pro ſua,ita nos pro Eccleſiæ ſententia dimicamus.Amant illi ſuam quam adferunt ſententiam:nō quia vera,ſed quia ſua eſt, & eam tuentur mordicus: nos, quam adfert Eccleſia Dei, ſententiam amamus, non quia noſtra eſt,ſed quia ſcripturę eam eſſe cōfidimus: quòd non vno aliquo priuato homine, ſed cui miſſus eſt ſpiritus veritatis,quam columnam & firmamentum veritatis appellat Paulus,Eccleſia nos ita docente, didicimus: Sed ſcripturam ipſam paulò diligentiùs expandamus. Aiunt expreſſum eſſe Dei verbum: Bibite ex hoc omnes. Omnibus

Bibite ex hoc omnes, quomodo ab hæreticis accipiatur.

Eccleſia, columna & firmamentum veritatis.

1.Tim.3

Omnibus igitur ex calice neceſſariò bibendum eſt: quod ſi qui ſecus fecerint, inſtitutionis Chriſti violatæ rei ſunt. Liber hîc propius cum iſtorum aliquo pedem conferre. Cedo, quid vocas Dei verbum? Scripturam. Quid autem expreſſum? Clarum, dilucidum, omnium oculis expoſitum, quod nemo tam hebes eſt, qui non videat. Sed obſecro te, ſi tam clarum eſt & dilucidum, quàm illud haberi tu vis, quî fit, quòd de eo nunc ambigitur? de rebus, quę clarę ſunt & perſpicuæ (verbi gratia) de eo, num dies nunc ſit, quandoquidem ſolem illuxiſſe videmus, éſtne quiſquam, qui diſceptandum eſſe putet? Oportet igitur non tam expreſſum eſſe verbum hoc, quàm tibi videtur, quando de eo ambigitur. Mirum eſt autem, ſi tam expreſſum eſt, quòd ſexcentis annis iis, quibus Euangelium Chriſti recepit Polonia, cum hæc verba Chriſti ſemper in Eccleſia lecta fuerint, & recitata, quòd nemo repertus eſt, non iam dicam in Polonia, ſed in orbe vniuerſo, quàm latè patet in eo nomen Chriſtianũ, cui viſum fuerit, hoc expreſſum Dei verbum eſſe, quo ſenſu profertur à te, nimirum quòd adſtringantur eò laici, tanquam præcepto domini ad neceſſariò ſuſcipiendam Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie. Ne Græci quidem, quamuis bibāt apud eos ex calice laici, ſic iſta verba ſunt vnquam interpretati: Qui cùm in Concilio Florentino cum Latinis, ante centum annos cōueniſſent, ac aliis de rebus nonnullis cum eis contendiſſent, de calicis vſu, ne tria quidem verba cum illis commutarunt, quòd ſcirent, nullum eſſe Chriſti præceptum de eo, ab omnibus laicis neceſſariò ſumendo. An igitur tu cæcos, ſtupidos, bardos, truncos fuiſſe putas omnes, qui tot ſeculis imò ex quo tempore ſcriptum eſt hoc Euangelium, tam expreſſum Dei verbum non viderunt? Tu verò tecum etiam atque etiam conſidera, non ſit hoc pietatis & modeſtiæ Chriſtianæ, ſic de patribus ſentire, quorũ non pauci, qui calicis vſum, præterquàm ſacris operantes, ignorabant ſanguine ſuo ſignatum nobis Euangelium Chriſti reliquerunt: ita ne tu, aut cæcitatis, aut impietatis eos omnes condemnabis, qui vel non viderint hoc tam expreſſum Dei verbum, vel quod minus etiam eſſet ferendum, viui, videntéſque contra illud venerint? Sed clara ſunt, ais, verba: Bibite ex hoc omnes: quicquid tan-

Expreſſum Dei verbū quod.

A quo tempore Polonia recepit Chriſti Euãgelium.

Græcorum cum Latinis conuentus.

dem ſit de patribus: qui dicit, omnes, neminem excludit. Qua vos audacia facitis, ex omnes, non omnes? Sed ſi neminem excludit, qui dicit omnes, num igitur ex calice bibere vis etiam infideles? Abſit, inquis, Ad ſolos fideles Chriſti Sacramentorũ participatio pertinet. Atqui paulò antè dicebas, qui dicit, omnes, neminem excludit, qua igitur fronte nunc excludis infideles, & ex omnes, facis non omnes? Verùm hac in parte tibi rectè ſentienti libenter ſubſcribimus, ac non inuiti reſtrictionem hanc tuam accipimus. Nunc tu dic, amabò: Infantes baptizatos, eſſéne fideles cenſes? Maximè. Quid igitur? Num & hos ex calice bibere iubebis? Minimè. Atqui paulò antè dicebas, omnibus fidelibus eſſe bibendum. Cur nunc iterum ex omnes, facis non omnes? Cur tibi permittis, quod Eccleſiæ Dei licere non vis? Tu paruulos ab omni ſacramentali participatione Chriſti corporis & ſanguinis arceri fas eſſe credis, & ſi laicis adultis altera tantùm ſpecies nõ detur (cùm tamen ſub altera, quæ datur, totus & integer Chriſtus accipiatur) grande ſacrilegium admitti quiritaris. Ad quod infantes, inquis, ab Euchariſtiæ communione rectè arceri credam, Pauli me mouet authoritas, qui ſcripſit: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Quomodo autẽ ſe probabit infans? aut quomodo corpus Domini diiudicabit, qui rationis eſt expers? Quid autem, ſi ſuperuacaneũ eſt, vt ij ſe probent, quos conſtat eſſe mundos, & ſacro baptiſmate purificatos, atque recens in Chriſti familiam inſcriptos? Quid ſi paruuli corpus Domini, quod ſumunt, diiudicare poſſunt in ſuis tutoribus? qui, priuſquam baptizentur, eorum nomine ſe credere profitentur, imò & puerum credere, & abrenunciare Sathanæ. Si ſufficit ad baptiſmum percipiendum ſuſceptorum, & Eccleſiæ fides, cur non æquè ſufficiat ad ſumendam Euchariſtiam eorundem adiudicatio? Certè Ruardus Tapper vir doctus, non aliam cauſam adfert, quamobrem à Sacramentali participatione Chriſti corporis & ſanguinis arceantur paruuli, niſi quia plerunque, quod in os ingeritur, non deglutiunt, aut ingeſtum reiiciunt. Sed abſit, vt illud reprehendam, quòd magis etiam reſtringis hanc vocem, omnes; ac infantes etiam, ad communionem admittendos eſſe negas:

Ad ſolos fideles Chriſti ſacramẽtorum participatio pertinet.

Cur infantes ab Euchariſtiæ communione arceātur.

1. Cor. 12

Obiectio non aſpernanda.

Ruardus Tapper.

quando

quandoquidem eadem eſt Eccleſiæ ſententia, etſi ſecus in Eccleſia primitiua fuiſſe legimus obſeruatum. Cæterùm ſi iuſta ratione factum eſſe putas, quòd ab omni Sacramentali participatione Chriſti corporis & ſanguinis arcet infantes Eccleſia, cur non itidem de illa tibi perſuades, quòd calicem quoque dare laicis intermiſit, non eam feciſſe, niſi iuſtiſſimis grauiſſimiſque rationibus adductam? Sed excutiamus adhuc verba Chriſti, quæ ſi rectè volumus intelligere, neceſſe eſt, vt quæ præceſſerunt videamus, quo ſic, quibus ea dicta ſint, cognoſcere queamus. Cœnam Dominicam deſcribens Matthæus, ita loquitur: Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis: Marcus ita: veſpere autem facto venit cum duodecim. Lucas ita: Et cùm eſſet facta hora diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cùm eo. Expreſſum id ſuperiori loco tibi viſum eſt verbum, omnes: quî fit, vt non æquè tibi videatur expreſſum verbum hoc duodecim? Num autem eſſet aliqua litigandi materia, ſi quàm acutè cernis illam, tam acutè cerneres & hanc, quæ præceſſit, vocem? An vtrunque non eiuſdem Dei verbum eſt, & omnes, & duodecim? vt ſit ſenſus hic: Bibite ex hoc omnes vos duodecim, qui mecum diſcubuiſtis. Conſtat plures alios in domo Simonis leproſi, vbi cœna facta eſt fuiſſe, ſolos tamen duodecim Apoſtolos diſcubuiſſe: quos, cùm nouos, noui ſacrificij, ſacerdotes inſtituiſſet, dicẽs: Hoc facite in meam commemorationem, ſolos eos ex calice bibere iuſsit; Quod etiam fecerũt, ſicut ſcribit Marcus. Et biberunt ex eo omnes. An ex eo tibi colligere non liceret, quòd, quanuis ſacramentum Chriſti corporis & ſanguinis ad omnes pertineat, verba tamen hæc: Bibite ex hoc omnes; non pertineant, niſi ad ſolos Apoſtolos, & eos qui ſucceſſerunt illis, Epiſcopos & Sacerdotes: vt expreſſum Dei verbum ſit, quoties hoc faciunt Sacerdotes, quod ipſe tum Chriſtus faciebat, & eos facere iubebat, hoc eſt, quoties cõſecrant Chriſti corpus, & in memoriam paſſionis eius offerũt, neceſſe eos habere, vtraq; ſpecie vti, & in conſecrando, & in offerendo, & in ſumendo, ita, vt ſi prætermiſerint alteram, grande ſacrilegium admittere videantur. Vel vnum autem verbum profer, nõ iam dicam expreſſum, ſed quãlibet obſcurum, ex quo coniicere tamen vtcunque li-

Mat.26

Cap.14

Cap.22

Quomodo intelligendum, Bibite ex hoc omnes.

ceat, quòd vel iuſſerit vnquam ex calice bibere laicis: vel ſaltem, bibendum illis ex eo ſanguinē ſuum Chriſtus dederit. Et interea nobis obiicis expreſſum Dei verbum, & inflatis buccis illud ſubinde crepas, cùm nec vmbram illius vllam in ſcripturis inuenire poſſis. Nos verò, ſiue ſpectare velis vmbram & figuram, ſiue rem ipſam & veritatem, contrarium è ſcripturis oſtēdere tibi poſſumus. Vmbram & figuram Euchariſtiæ ſacramenti fuiſſe Manna, quod de cœlo Iudæis erat ſuppeditatum, ſimul & agnum illum Paſchalem, non ignoras: de iis comedebant omnes, liquida verò nunquam in aliorum, quàm in ſacerdotum vſum veniebant, neque ſibi laici portionem eorum vllam vſurpabant. Veniamus ad rem & veritatem. Duobus illis in Emaus euntibus, appropinquans Chriſtus, ibat cum illis. Cùm ad caſtellum perueniſſent, manſit cum illis, ac recumbens eum eis, accepit panem, benedixit, & fregit, ac porrigebat eis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum, & ipſe euanuit ex oculis eorum. Panem hunc interpretantur ſancti Patres, ſacramentum Chriſti corporis & ſanguinis: hîc de calice nulla fit mentio. Iámne vides expreſſum Dei verbum, quod ſub ſpecie panis tantùm, Euchariſtiam Chriſtus dederit iis, qui non erant Apoſtoli? Quòd autem vel dare iuſſerit, vel dederit ex calice ſanguinem ſuum bibendum laicis, tantùm abeſt, vt hoc expreſſum ſit Dei verbum, vt ne vmbrā quidem eius rei vſquam in ſcripturis reperire queas. Intellexerunt hoc Boëmi, quòd ex iis Euangelij locis, vbi cœna Domini deſcribitur, errorem ſuum defendere nō poſſent, quo priuata ſibi authoritate calicem vſurparunt, quamobrem ad illum adſtruendum, viſum eſt illis magis expreſſum Dei verbum, quod eſt apud Ioannem: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quod verbum, qui ſe noſtro tempore ſegregarunt, negant ad cœnam Dominicam quicquam pertinere, neque de Sacramentali, ſed de ſpirituali manducatione intelligi volunt. Sic quod Boëmis expreſſum, hoc Lutheranis non eſt expreſſum Dei verbum, qui cùm & ſacerdotium, & ſacrificium ex Eccleſia ſuſtulerint, quod à Boëmis tamen factum non eſt: quandoquidem omnes eſſe volunt ſacerdotes, omnibus eſſe di-

Vmbra & figura Euchariſtiæ ſacramētiq;.

Luc. 24

Boëmorum error.

Cap. 9

Boëmi volunt omnes

ctum volunt: Bibite ex hoc omnes. Cæterùm ad hoc, quod ex capite ſexto Ioannis adferunt Boemi, preclarè quidam vir pius & doctus, ante centum annos reſpondit: Nullus fidelis catholicus dicit, dictum hoc Ioannis: Niſi manducaueritis, &c. Vel alia mandata Chriſti non eſſe ſeruanda: ſed Catholicus dicit, quòd vniuerſalis Eccleſia meliùs intelligit, quæ ſint Chriſti mandata, & qualiter ſint ſeruanda, quàm Huſſitæ: non igitur de verbis Chriſti, quæ nemo pius non ſumma veneratione recepit, ſed de ſenſu verborum eius diſceptatur. Noſtri quidem temporis hæretici, ſicut paulò antè diximus, negant ea de Sacramentali Chriſti corporis & ſanguinis manducatione rectè accipi, quam etiam ob cauſam, authoritate loci huius ad aſſerendum calicis vſum non vtuntur. Nos verò qui libenter ea, quæ patrum ſunt, ſequimur, quin de vtraque rectè poſſint intelligi, minimè negamus. Interea tamen, etiam cùm ſola ſpecies panis ſumitur, & manducari corpus & bibi ſanguinem Chriſti, conſtanter aſſeueramus. Manducauerunt, inquit Cyprianus, & biberunt de eodem pane, ſecundum formam viſibilem. Vides, quemadmodum hîc non manducari tantùm, verùm & bibi, dixerit de eodem pane: Quin & edi ſanguinem in ſcripturis legimus. Manducatur igitur Chriſti corpus, & bibitur Chriſti ſanguis, cùm ſola ſpecies panis ſumitur, etiamſi nihil in ora fidelium de calice fundatur. Quãuis enim neque dentibus atteratur, neque glutiatur, fide tamen & charitate manducatur & bibitur. Mirum eſt autem, quòd ex illo Euangelij loco ſuum inſtitutum probare Boëmi nituntur, in quo neque calicis, neque vini fit vlla mentio, ſed ſolius panis tantùm, quem etiam ſolùm ad ſalutem ſufficere verba Chriſti declarant, dicentis: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Vides, quemadmodum æternæ vitæ promiſſio non calici, ſed pani facta eſt. Ac in illo toto ſexto capite, ne minimo quidem verbo Ioannes, aut calicis, aut vini meminit. Qua de re igitur queritaris, ô Sathana? Quid hac inani tua, de expreſſo Dei verbo, iactantia, toties aures noſtras obtundis? cùm quicquid è ſcripturis præfertur, modò ſanus

eſſe ſacerdotes.

Huſſitani.

Hæretici.

Catholici

Cyprianus in ſermone de cœna domini

Leuit. 17

Ioan. 6

Vitæ æternæ promiſſio non calici, ſed pani facta.

adſit earum intellectus,magis ad receptum Eccleſiæ morem comprobandum,quàm ad tuum iſtum errorem tuendum facere videatur.Verùm nihil eſt, quod homo Chriſtianus exiſtimet de calice tantopere Sathanam laborare.Non ignorat ille,nihil ad ſalutem referre, vtatur quis calice,necne cùm per membra ſua, Lutherum, Bucerum, Philippum non obſcurè fateatur, nihil de calice ſumendo, tanquam ad ſalutem neceſſarium,à Chriſto præceptum eſſe.Scit ille longè veriſſimum eſſe, quod à patribus in Concilio Baſilienſi (quod hac quidem in parte receptum & approbatum eſſe conſtat) decretum fuit; ſiue ſub vna,ſiue ſub vtraque ſpecie quis communicet, ſecundum ordinationem & obſeruantiam Eccleſiæ, proficere dignè cõmunicantibus ad ſalutẽ. Itaque non hoc eum offendit, quòd ſub vna ſpecie communicatur,nec hoc vrget, vt ſub duplici communicetur: Sed quod fit ſecundum ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ: quoniam ſic demum, & non aliter proficere communicantibus ad ſalutem intelligit,hoc eſt,quod eum offendit maximè: ac ne communicetur hoc modo, nimirum ſecundum ordinationem, ſeu obſeruantiam Eccleſiæ,hoc eſt,quod inſtat & vrget maximè.Sathanas vult eſſe Sathanas: Sathanam Hæbrei vocant aduerſarium:vult igitur aduerſari Chriſto, & capiti, & corpori.Eſt ordinatio, ſeu obſeruantia Chriſti corporis Eccleſiæ, vt ſub vna communicetur: vult ſub vtraque. Eſt ordinatio ſeu obſeruantia Chriſti corporis Eccleſiæ, vt ſub vtraque ſpecie communicetur: vult, vel ſub vna, vel ſub neutra communicare. Vis autem audire beſtiam ipſam verba ſua ſonantem? Recitauimus ea ſuperiùs aliquãtò,ſed quid impedit,quò minùs ea nunc quoq; recitemus?ſic per electum quoddam ſuũ vas loquitur: Si quo casu Conciliũ ſtatueret, minimè omniũ nos vellemus vtraque potiri,imò tum primum,in deſpectum Concilii,vellemus aut vna, aut neutra, & nequaquã vtraque potiri, & planè eos anathema habere,quicũq; authoritate talis cõcilii potirentur vtraque. Vides quorſum eat Sathanas? Non calicis vſum laicis ille permiſſum, ſed in deſpectum Eccleſię, contraria ſanctionibus illius facta cupit omnia. Sathanas eſt, Chriſti capitis & corporis aduerſarius eſt, Antichriſtus eſt; quamobrem quicquid per os Eccleſiæ

Concilij Baſilienſis decretum de Euchariſtiæ ſacramento.

Sathanæ conatus ad Eccleſiæ ordinationem ſubruẽdam.

Sathanas aduerſarius interpretatur.

Luther. vas Sathanæ electum.

ſuæ Chriſto decernere viſum eſt, quamlibet id eſſe rectũ, verbóque Dei conſentaneum intelligat, ei tamen obnixè, manibus (quod aiunt) pedibúſque ſemper aduerſari conatur, & quam olim capiti noſtro Chriſto (caput & ipſe ſui corporis) eandẽ nunc per membra ſua membris Chriſti cantilenam occinit: Mitte te deorſum, hoc eſt, ſicut Vincentium Lirinenſem interpretatũ audiuimus, ex iſtius te ſublimis Eccleſiæ, quæ templum Dei putatur, doctrina & traditione demitte. Non hoc quod Eccleſiæ, ſed quod mihi viſum eſt, ſequere: Priuati alicuius, qui cum ſpiritu meo ſit afflatus, nihil ſibi non arrogabit, nihil aliis non detrahet, non orbis totius Chriſtiani, cui ſpiritum Chriſti non deeſſe certum eſt, ſenſum & conſenſum amplectere. Quoties igitur profert ex Euangelio Sathanas: Scriptũ eſt enim, Bibite ex hoc omnes, toties eum nihil aliud dicere putato, quàm quod Chriſto dixit: Mitte te deorſum. Hoc enim eſt, quod ille perſuadere conatur hominibus, vt Eccleſiam, quæ firmamentum & columna eſt veritatis, contemnant, vt in ſcripturis interpretandis priuato ſuo, quàm illius iudicio plus tribuãt, vt ſanctiones eius pro nihilo ducant, vt ab eius corpore ſe præcidãt. Quamobrem, quod ad vſum attinet Euchariſtię, quod olim Donatiſtis dixit Auguſtinus: Non in ſacramentis, ſed in præciſionẽ vitium eſt, hoc iſtis & nos modò non totidem verbis dicere poſſumus: Non in vſu ſacramenti, ſed in præciſione vitium eſt. Non in eo vitium eſt, ſi ſub vna, nec in eo, ſi ſub duplici ſpecie communices, ſed ſi contra ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ communices, in hoc ſolo vitium eſt, & quidem tantum vitiũ, vt omnia flagitia alia cum hoc vno collata, feſtuca ſint cum trabe cõparata. Quæ malum igitur hæc eſt quorũdam religio, qui ſe Dei timore verbiq́; ſaluificantis amore facere dicunt, vt de calice ſibi neceſſariò putent eſſe bibendum? Scilicet, ſexcentis iis annis, quibus Chriſti fidem recepit Polonia, cum adiunctis ſibi terris, nemo fuit, qui Deum timeret; nemo fuit, qui verbum ſaluificãs amaret, ac ne nunc quidem eſt quiſquã in orbe toto Chriſtiano, niſi qui Lutheri ſpiritu fuerit afflatus. Quis eſt hic animi tumor? quæ pluſquã ſathanica mentis inflatio? Sic, vt ſoli tibi Dei timorem, ſic, vt ſoli tibi verbi ſaluificantis amorem arroges, vt cæte

Mittere ſe deorſum quid.

Nõ in vſu ſacramentorum, ſed in præciſione vitium eſt.

Lutheranorum animi tumor.

vt cæteris omnibus, quamlibet ij fuerint inſigni pietate præditi, prorſus detrahere videaris. Qui ſunt autem iſti, niſi filii degeneres, & ſicut à propheta vocantur, ſemen mulieris adulteræ? qui ſanctis patribus & maioribus ſuis, extremæ cuiuſdam impietatis notam inurere non verentur, quaſi nullus in eis timor Dei, nullus fuerit amor verbi ſaluificantis: & quidem his patribus, à quibus acceperunt & rectè viuendi inſtituta, & pietatis doctrinā, quam eorum plerique ſanguine ſuo nobis obſignatam reliquerunt, quorum opera factum eſt, vt Chriſti primum nomen audiremus & è denſiſſimis eidolorum tenebris eruti, luce veritatis eius illuſtraremur. Scilicet, ſecundum expreſſum Dei verbum hoc iſti faciunt, quo nobis dicitur, Honora patrem tuum & matrem tuam. Sed expendamus, quis ille Dei timor ſit, quo ſe perculſos, à calice negant abſtinere poſſe. Nunc illi ſimilimus non eſt, quo Iudæi quoque prohiberi videbantur, ne prætorium ingrederentur, vt ne cōtaminarentur? Grandis apud eos religio fuit in prætoriū ingredi, quòd hoc ingreſſu grauiter ſe contaminatos iri putarent: Chriſtum autē tradere gentibus ad illudendū, ad flagellandum, ad crucifigendum nulla fuit eis religio, quin ſecus etiam facere, fuit religio. Sic enim ſibi perſuadebant, ſe Dei præceptum implere, ſi Dei filium extremis afficiendum ſuppliciis gentibus tradidiſſent. Nos legem habemus, inquiebant, & ſecundum legem debet mori, quia filiū Dei ſe fecit. Expreſſo Dei verbo ſibi demonſtrare videbātur, ſe iure Chriſtum gentibus tradere, morte condemnandum: ac vſque eò nullo hac in re conſcientiæ ſcrupulo premebantur, vt ſe grandi ſcelere obſtrictos iri putarent, ſi ſecus feciſſent. Quid autem? An illi non multo leuiore piaculo, quacunque tandem ex honeſta cauſa fuiſſent in prætorium ingreſſi, quàm quo Chriſtum Dei filium in crucem egerūt? Talis nimirum eſt iſtorum religio, qui ſe conſciētia ſua prohiberi dicunt, quominus altera tantùm ſacramenti ſpecie ſint contenti. Rectè quadrat in eos illud ex Pſalmo: Trepidauerūt timore vbi non erat timor, quódque Chriſtus ipſe dicit in Euangelio, Culicem colentes, camelum autem glutientes. Timere Deum videri volunt, ſicubi (quod expreſſum Dei verbum & præceptum eſt) Eccleſia audienda, & receptus ac pro

Dei timor, quo perculſi ſunt Lutherani.

Ioan. 18.

Iudæorum ſimulata religio.

Hæreticorū religio.

Pſal. 13.

Matth. 23.

ac probatus ab ea ritus retinendus eſt: vbi verò corpus Chriſti myſticũ quod ſic ille dilexit, vt pro illo viuum & verum ſuum corpus in mortem traderet. Eccleſia ſancta catholica in multas partes diſſecanda, neque minùs crudeliter lanianda venit, quàm viuum & verum Chriſti corpus à Iudæis fuit laceratum, ibi nullum Dei timorẽ oſtendunt. Quin ſicut Iudæi, cùm verum Chriſti corpus dilaniandum tortoribus traderent, ſecundum expreſſum Dei verbum id facere ſe vociferabantur, dicentes: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori. Sic & iſti, cùm idem de myſtico Chriſti corpore concilium capiant, cùm vias omnes & rationes proſequantur, quibus id in quamplurimas partes diſſecari queat, qui conatus eorum (proh dolor) nimium eis ſucceſſit, à calice ſumpto initio, ſecundum expreſſum Dei verbum id facere videri volunt, clamantes & ipſi: Nos legem habemus, bibite ex hoc omnes, & ſecundum legem hanc ſcindi debet, ac lacerari myſticum corpus Chriſti Eccleſia. Quàm ſunt autem admirabiles iſtæ Sathanæ fraudes! Quanta eſt inſidiarũ eius calliditas! Ex eo, quod Chriſtus eſſe voluit ſacramentum pietatis, ſignum vnitatis, vinculũ charitatis, conatur ille facere cauſam diſſidij, materiam diuiſionis, fomitem odij. Quid enim aliud agitur in hoc ſacramẽto, niſi quod Paulus dicit: Mors Domini annũciatur? Quam autem ob cauſam ille mortuus eſt? vt filios Iſraël, inquit Ioannes, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Chriſtus propterea mortuus eſt, vt congregaret, vt nos vnum corpus efficeret, cuius rei ſymbolum etiam eſſe voluit hoc ſacramentum: Vnus enim panis & vnum corpus, multi ſumus, qui de vno pane participamus: hîc verò, non magis nomine quàm re, Sathanas verus Antichriſtus, verus aduerſarius Chriſti, propterea de calice contentionem hanc iniecit, vt ſegreget, vt diuidat, vt diſpergat, & in quamplurimas partes diſſecet, quam ille pretioſo ſanguine ſuo ſibi collegit Eccleſiam, quo ſic in eis qui ſacrilega ſeparationis conſilia ſequuti fuerint, crucis & mortis Chriſti beneficium irritum, & inane reddat. Nos, ait Auguſtinus, in hoc ſacramento Dominus deſignauit, nos ad ſe pertinere voluit, myſterium pacis & vnitatis in hac menſa conſecrauit: qui accipit myſterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis

Eccleſia corpus Chriſti myſticũ ab hæreticis in multas partes diſſectũ.

Ioan. 18

Sathanæ fraus atque calliditas, quàm admirabilis!

1. Cor. 11

Ioan. 11

1. Cor. 10

Auguſtinus.

pacis, non pro ſe myſterium, ſed contra ſe teſtimonium accipit. Vis autem ſcire, quanto ſe ſcelere talis obſtringat? Paulum dicentem audi, quòd reus erit corporis & ſanguinis Domini, hoc eſt, non leuius deſignabit facinus, nec minoris erit ſupplicij reus, quàm illi ipſi, qui ſuis manibus Chriſtum flagellauerunt, qui ſanguinem ipſius profuderunt, qui corpus eius in crucem egerunt, qui graui ſupplicio mortis illum affecerunt. Et hoc eſt, quod vult Sathanas, vt in hoc vnitatis ſacramento diuiſio quęratur, quo ſic denuo Chriſtus crucifigatur, & oſtentui habeatur. Hoc autem erit, qui verbum vocare ſaluificans audeat? Scilicet verbum ſaluificans dici meretur, quod reum facit mortis æternæ? Non eſt hoc verbum ſaluificans: Bibite ex calice. Bibit ex calice Iudas, & condemnatus eſt: biberunt hæretici multi, biberunt falſi fratres plurimi, Chriſtum quidem confitentes, virtutem autem eius abnegantes, verùm ad mortem & condemnationem æternam, non ad vitam & ſalutem æternam. Vis autem, quod ſit verbum ſaluificans, cognoſcere? Breue verbum eſt & expeditum: Ama. Charitas eſt verbum ſaluificans, quam qui non habet, bibat ex calice quantùm volet, mortem æternam conſequetur, ſalutem æternam nunquam conſequetur. Verum eſt enim illud, quod qui non diligit, manet in morte, qui verò diligit proximum, legem impleuit. Videtur autem tibi diligere proximum, qui ſic ſentit de præpoſitis ſuis, quibus obedire iuſſus eſt, quòd nullo ſint aut fuerint vnquam Dei timore, nullo verbi ſaluificantis amore præditi, quin illud conati ſemper ſint, ac nunc etiam oppugnare conentur? Certè non dilectionis hæc ſunt, ſed odij. Videtur is diligere proximum, qui ſe non ab vno aliquo, verùm ab omnibus, qui Chriſtum verè profitentur, ab vniuerſa catholica Eccleſia ſeparat, patréſque ſuos & maiores omnes impietatis condemnat, tanquam qui ſpiritu ſancto reſtiterint, nec agnitam veritatem amplecti voluerint? Charitatis quidem & dilectionis proprium eſt vnire, non diuidere. Non eſt igitur verbũ ſaluificans: Bibe ex calice, ſed verbum ſaluificans eſt, dilige, hoc eſt, non te ſepara à compage Chriſti corporis, ab Eccleſiæ vnitate, quin illam obedienter & reuerenter audi: ſenſum tuum illius ſenſui & conſenſui libenter ſubiice, nec vnquam tibi

1. Cor. 11 — *Reus eſſe corporis Domini, quid ſignificet.*

Verbũ ſaluificans, eſt charitas.

1. Ioan. 4

Roma. 13

Hæretici charitate vacui.

tibi tantùm arroges, vt illius iudicio tuum iudicium anteponas. Præclarè ſcriptum eſt ab Auguſtino: Dilige, & fac quod vis. Siue bibas ex calice, ſiue non bibas, modò in dilectione & vnitate vel bibas vel abſtineas, iuxta ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ proficit tibi ad ſalutẽ. Contrà verò ſiue bibas ex calice, ſiue non bibas in diuiſione, reus eris corporis & ſanguinis Domini: quandoquidem ibi quęris diuiſionem, vbi Chriſtus vel maximè commendare nobis voluit vnitatem. Quæ cùm ita ſint, quis eſt, Sigiſmunde Rex Auguſte, qui factum hoc tuum ſatis prædicare poſſit, quòd cùm tibi quoque dictum non ſemel fuiſſet: Mitte te deorſum, hoc eſt, è ſublimis Eccleſiæ doctrina traditionéque te demitte, ac vel in ſolius Euchariſtiæ communione contrarium ei, quod ab illo ſancitum eſt, ſeorſum ab orbe Chriſtiano fieri permitte, nunquam adduci potuiſti, vt iſtis ſeparationis conſiliis loci dares aliquid? Quin, cùm perſonæ tuæ non eſſe de rebus ad religionem pertinentibus quicquam ſtatuere ſemel & iterum publicè profeſſus eſſes (quandoquidem etiam Imperator filius eſt Eccleſiæ, & intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam ſanctiſſimámque matrem ſuam reuererẽter & obedienter audire, non autem illi præſcribere tenetur) ad futurum Oecumenicum conciliũ, aut ad ſanctæ ſedis Apoſtolicæ iudicium rem omnem reiiciendam eſſe iudicaſti. Feciſti rem, tua maiorúmque tuorum pietate, dignam. Quid enim eſt, quod minùs regem deceat Chriſtianum, Catholicum, & Orthodoxũ, quàm ea ſibi velle, quæ propria ſunt ſacerdotum & Epiſcoporum vſurpare? Quod facinus, quoties à principibus eſt admiſſum, ſemper ab eis grauiſſimas pœnas Deum expetiuiſſe legimus. Equidem non iuerim inficias, iuſtis ex cauſis, calicis vſum, in Oecumenico concilio permitti laicis rectè poſſe: cæterùm, ſi quod regnum, ſeorſum ab orbe reliquo Chriſtiano ſibi velit illum vſurpare, quid aliud, quàm nefario ſchiſmate, ſe velle videbitur contaminare? Et hoc eſt, quò tendit Sathanas. Non calicem ille, ſed ſchiſma vult, quin ſi calix vnanimi totius Eccleſiæ conſenſu permittatur, eum repudiandum eſſe iudicabit. Adeò nihil aliud, quàm ſeparationem, quàm diuiſionem quærit in eo ſacramento, quod ſymbolum eſt vnitatis: Ipſe eſt enim ille, de quo dixi

Auguſtinus Tract. 7 In epiſtola Ioan.

Sigiſmũdus Poloniæ Rex maximè catholicus.

Eiuſdem reſponſio ad legatos proteſtantium.

Schiſma vult Sathanas, nõ calicem.

Oſeæ 14 quo dixit Propheta,qui diuidit inter fratres: de quo dixit
Lucæ 10 ipſe Chriſtus:Qui non colligit mecum,ſpargit.Contrà ve
Sathanæ va- rò,Deus noſter,non diuiſionis,non diſſenſionis,ſed pacis,
fricies. ſed dilectionis Deus eſt, vt nemo pius dubitare debeat,
quòd expreſſum diaboli verbum ſit, in quo nihil aliud
quàm diuiſio quæritur. Et ſunt interea, qui perſuadere
populo conantur,vnam hanc eſſe viam & rationem ,quia
diſsidiis iſtis religionis mederi, ſimul id efficere liceat
vt in regno tuo,fidei dogmatum conſenſus & vnitas reti-
neatur, ſi calix laicis permittatur. Ne iſti, quæ ſunt Sa-
Errore per- thanæ fraudes,nondum ſatis didiciſſe vidētur.Potéſtne ſa
miſſo, erro- nus aliquis credere, quòd errore permiſſo, errores tolli:
res non tolli. quódque ſeparatione conceſſa,vnitas retineri queat?Erro
rem voco, ſi tanquam neceſſarius ad ſalutem calix exi-
gitur: ſeparationem voco,ſi ſeorſum ab orbe Chriſtiano
permittatur.Mihi quidem hoc, etiam cum ipſa ratione,
ſenſúque communi,pugnare videtur,Longè ſecus viſum
eſt ſanctis patribus noſtris: Non illi permiſſionibus, ve-
rùm cōtrariis conſtitutionibus,hæreſes extinguendas eſ-
ſe putauerunt.Quid habebat ea res iniquitatis,quod Ma-
Fraus Ne- riam Neſtorius Chriſtiparam vocari volebat?An ea Chri-
ſtorii hære- ſtum nobis non peperit?An parum id frequens eſt in ſcri-
tici. pturis,quòd Ieſu Mater eſſe dicitur? in quibus nuſquam
Deipara vocata legitur:ſanctis nihilominus patribus,in
Maria Epheſino concilio congregatis,hoc decretum ferre viſum
Chriſtipa- eſt,vt ſi quis eam Chriſtiparam,& non Deiparam appel-
ra, appel- laſſet,anathema eſſet:nec quicquam ea re mouebantur,
lari prohibi quòd vociferabatur Neſtorius,expreſſo Dei verbo ſe niti,
ta in conci- quodq́; vocem hanc,Deipara,negaret in ſcripturis Cano-
lio Epheſino. nicis vſquam reperiri, nec extra illas recipiendum ali-
quid eſſe diceret,cùm hæreſim Neſtorij, qua is,Mariam
nudum tantùm hominem peperiſſe Chriſtum ,contende-
bat,non alia re,quàm contraria conſtitutione citius abo-
leri poſſe perſuaſum haberent. Neque verò fruſtrati ſunt
opinione ſua.Tantas enim radices egit hoc ſanctorum pa
trum in animis mortalium decretum,vt ne nunc quidem,
tanto ſeculorum interuallo,vlla gens vnquam eſſe videa-
tur (quæ modò Chriſti recepit Euangelium) cuius ver-
nacula lingua, Maria virgo, non Deipara potiùs,quàm
Chriſtipara vocetur. Iam Apoſtolorum Canonem eſſe
ſcimus

ſcimus, vt baptizãdi, ter mergantur: propter vitandum tamen ſchiſmatis ſcãdalum, vel hæretici dogmatis vſum, in quarto Concilio Toletano, decretum fuiſſe legimus; vt ſimplex teneretur baptiſmi merſio, ne viderentur, qui tertiò mergunt, hæreticorum aſſertionem probare, dum ſequuntur & morem: Sed nec illud ignoramus, quod in Azymo pane Sacramentũ Euchariſtiæ Chriſtus confecit, qui ritus aliquandiu etiam fuit obſeruatus in Eccleſia, & obſeruatur nunc quoque: ſimul vt autem exorti fuerant Ebionitæ, qui legalia ſimul cum Euangelio ſeruari debere contendebant(quam etiam ob cauſam, infermentato pane, Sacramentum iſtud confici poſſe negabãt, quòd omnis oblatio quæ offertur Domino, iuxta legem, abſq; fermento eſſe debet) contrarium eſt conſtitutum, nimirum, vt infermentato pane conficeretur Euchariſtia, cùm natura tamen ſua, ſit indifferẽs, nec referre quicquam videatur in Azymo ne conficias, in infermentato. Poſteaquam verò ceſſauit Ebionitarum hæreſis, ad intermiſſum in Azymo conſecrandi morem, Latina quidem Eccleſia ſibi redeundum eſſe putauit. Sic ſancti patres noſtri, non permiſſionibus alendas, verùm contrariis ſanctionibus opprimendas hæreſes eſſe cenſuerunt. Sed multitudini petentium, aiunt, concedendum eſt aliquid. Quid, ſi caput hoc doctrinæ, proponat multitudo: Solum Deum patrem adorandum & inuocandum eſſe? Chriſtum autem pro procuratore tantùm habendum. Num ſtatim, quia petit multitudo, concedendum eſſe dicemus? Peſſimè res agitur, vbi multitudinis imperitæ potiùs, quàm eorum iudicio ſtandum eſſe putatur, qui propriè ſunt ad munus hoc vocati, cùm verè dictum ſit ab illo, quòd multitudo mater eſt ſeditionis & contumaciæ, paucitas verò magiſtra diſciplinæ. Regi non regere: præſcriptis parere, nõ pręſcribere debet multitudo. Actum eſt de illo regno, in quo penes multitudinem eſt imperium. Cùm in aliis rebus omnibus tum præſertim, vbi cauſa religionis agitur, non, quis petat, neque quàm multi petant, ſed quid petatur, attendendum eſt. Poſtulauit olim ab Apoſtolis & eorum ſectatoribus multitudo: Chriſtum vt negarent, vt eidolis thura admouerent, idem ab illis & poteſtas contendebat. Quid ad hæc illi? Oportet, aiebant, obedire Deo magis, quàm ho-

Simplex baptiſmi merſio, quare in concilio Toletano cõſtituta.

Euchariſtiæ ſacramentum quare nũc in Azymo pane, infermentato confici iuſſum.

Non multitudine aliquid petentiũ contra morem eccleſiæ concedendum.

Chryſoſt. Hom. 1 Oper. imper. in Mattheum.

Act. 5

minibus,ac quæuis audire ſupplicia,quin & iugula prius offerre parati fuerunt,quàm vt poſtulata facerent, quod etiam reipſa præſtiterunt. Quæ tuæ ſint partes,piëtiſſime Rex,in hæreſibus propulſandis,non ignoras: docent hoc te patriæ quoque leges,in quas, cùm regno inauguratus *Notãdum.* eſſes,iuraſti. Ac omnibus quidem qui Chriſtiani cenſeri volũt:nobis tamẽ epiſcopis pręcipuè,qui duces religionis eſſe debemus,millies mortem oppetere præſtat,quàm ſe-*Negare Deum, qui dicantur.* mel Chriſtum negare. Negat autem Chriſtum,non is modò qui Deum eſſe illum non confitetur,& pro procuratore tantùm agnoſcendum putat,aut qui non credit eorum aliquid, quæ nobis aut de diuinitate,aut de humanitate illius Canonicarũ ſcripturarũ authoritas ſcribẽda præſcripſit:verũ & is,qui vnitati Eccleſię nõ cõmunicat. Chriſtus enim eſt & caput,& corpus. Caput eſt vnigenitus Dei fi-*De vnitate eccleſiæ ca. 4. in 1. canonicam Ioã. tracta. 6 & ſermo. 31. de ver. apoſt.* lius,corpus eius Eccleſia. ſpõſus & ſpõſa,duo in carne vna. Quamobrẽ æquè Chriſtum negat is,qui ab eius corpore, quæ eſt Eccleſia,ita diſſentit vt eius cõmunio non ſit cum toto,quacunque diffunditur,ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur atque is,qui de capite Chriſto à ſcripturis ſanctis diſſentit,ſicut nõ vno in loco docet Auguſtinus. Extat apud Euſebium epiſtola Dionyſij Alexandrini ad No-*Lib. 6. Eccleſ. hiſto. cap. 45* uatum,in qua non minoris eſſe gloriæ ſcribit martyrium, Eccleſiæ non ſcindendæ gratia toleratum , quàm quod fertur propter idololatriæ recuſationem:imò,meo,inquit iudicio,maioris eſt gloriæ. Nam illic quidem pro vna anima martyrium toleratur,hic verò pro vniuerſa Eccleſia. Ex quo videre licet,non minus eſſe crimen Eccleſiam ſcindere, aut aſſenſu ſchiſma comprobare, quàm idolis thura admouere. Procul igitur abſit hoc à quouis homine Chriſtiano,præſertim ab Epiſcopo,quum vel multitudo,vel magnitudo ſeparationem ab Eccleſia Dei petit, vt ſtatim aſſenſum ad eam ſuum præbeat. Optandum eſt, vt hanc nobis Deus mentem det, quò prius à corporibus noſtris animas noſtras ſeparari velimus, quàm vt ſacrilega conſilia ſeparationis à Chriſto,& à corpore eius, *Boni paſtoris functio.* aſſenſu noſtro comprobemus. Hoc animo,cùm alios omnes, quotquot Chriſtianorum appellatione gaudent, tum nos Epiſcopos præſertim præditos eſſe decet, ſi bonorum paſtorum officio fungi volumus. Quo tempore

primùm ad regni gubernacula, pientiſſime Rex, acceſſiſti memoria tenemus, cùm itidem à te poſtularetur quiddam, quod ad ſeparationem attineret, placidè quidem pro eo, vt manſuetudo tua fert, ſed negaſſe tamen te, quod ne faceres poſtulata religione prohiberi te diceres: ſimul in celebri ſenatorum, totiúſque populi corona Chriſti vocem illam vſurpaſſe. Quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? aut, quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Non tibi tanti fuerat regium diadema, non regni tam ampli, támque copioſi, non tot illi terrarum adiunctarum imperium, vt eorum amittendorum metu faceres aliquid, quod facere te ſalua fide, religionéque tua non poſſe putares. Quid autem impedit, quò minùs iiſdem & nunc verbis vtaris, niſi fortè minùs tibi grauis quàm illa videtur hæc ſeparatio, cùm, vt à Chriſti corpore, ſancta Catholica Eccleſia, præciſionem fieri permittas, abs te poſtulatur? Sed publicæ tranquillitati dandum eſt (aiunt) aliquid. An verò tum quoque, publica regni tranquillitas non prætendebatur? an ſumma rerum perturbatio niſi poſtulata feciſſes, conſequutura non eſſe denunciabatur? Proſpexit nihilominus regni tui tranquillitati Deus, Ac ſi tanta tot animarum iactura regni tranquillitas eſt redimenda: cœlum, quod ei in prouerbio, terra miſceri præſtat, & ſi fractus illabatur orbis, illius opprimi ruina ſatius fuerit, quàm à Chriſti corpore præciſos beatam aliquandiu (vulgi iudicio) vitam in terris agere, quę paulò pòſt, ſempiterna morte, & nunquam finiendis gehennæ ſuppliciis commutanda ſit. Leuior eſt fortunarum, leuior & corporum, quàm animarum iactura, quarum irrecuperabile damnum eſt. Atque hæc ſic à nobis dicta ſunt, quaſi verùm illud iam eſſet, quod perſuadere nonnulli conantur, ad regni tui tranquillitatem plurimum intereſſe, ſi quibuſdam (quibus rectè dici poteſt: Neſcitis quid petatis) quod petunt, de calice concedatur: cùm intereà certum illud ſit & indubitatum, ſi, quod petitur, conceſſum ſit, multò maiorem id regno tuo perturbationem allaturum. Etiam huius ſeculi ſapientes, qui de Republica ſcripſerunt, cùm aliarum rerum omnium præterquàm malarum, tunc legum præfer-

Mat. 16

Animaduertendum diligenter.

Satius fuerit mille mortibus occumbere, quàm aliquid aduerſus eccleſiã concedere, aut pati fieri.

Mat. 20

Plato li. 7 de legi.

tim, veterúmque morum mutationem, cùm primis Reipublicæ periculoſam eſſe docuerũt, quod à corporibus humanis ſumptâ ſimilitudine cõprobarunt: quod hi, qui à cõſueta victus ratione diſcedant, & nouã aliquã, ſibi conſtituant, non ſine diſcrimine ſuæ valetudinis id faciant. Quamobrem præſtare putant, vt etiam errata quędam & legumlatorum, & magiſtratuum tollerentur: cùm perſæpe non tantùm in eo boni ſit, ſi corrigatur error, quantùm inde redundat detrimenti, quòd paulatim aſſueſcant homines magiſtratui non parere, vt ſubinde leges mutare, nihil aliud eſſe videatur, quàm omne robur eius detrahere, & paulatim homines ad mutandum plura maioráque aſſuefacere, cùm non rarò, quæ videntur in ſpeciem eſſe minima maximorum cauſa ſint malorum. An autem hoc oculis ipſi noſtris non ita cernimus eueniſſe, cùm apud finitimos nobis populos, tum apud eos, qui in regno tuo nõ ita pridem ad nouandas res animũ adiecerunt? Poſſem ego nominatim quoſdam recenſere, qui nihil aliud initio ſibi, præter calicem permitti poſtulabant, quem ſibi paulò poſt etiam vſurparunt, num autem in eo acquieuerunt? Quin illi poſteà Confeſſionem Auguſtanam integrã ſunt amplexi. Mox ea reiecta, Picardicam: proximè verò Gehennenſem (Geneuenſem dicere volui, niſi quod eadem eſt & Geneuenſis & Gehennenſis) quàm publicè profitetur Apoſtata Lyſmaninus, à te Sigiſmunde Rex proſcriptus. Quid illis ad extremum ſit futurum, neſcio. Fortaſſis ad Sueackfeldium tandem inclinabunt. Vellem autẽ, vnam mihi terram aliquã oſtendi, vbi priuata libidine calix vſurpari cœptus eſt, in qua nõ è veſtigio multæ ſint aliæ, & quidem horribiles hæreſes ſubſequutæ. Auorũ noſtrorum memoria, primùm in finitimo nobis Boëmiæ regno incidit iſta de calice contentio, quem ſibi nonnullæ ciuitates quo iure, qua iniuria vſurparunt? Quę verò mox hæreſeôn portenta ſubſequuta non ſunt? Quàm rara in Morauia & Boëmia oppida reperire licuit, vbi calicis vſus receptus eſt, in quibus non ſimul ſex aut ſeptem ſectas mirabiliter inter ſe diſſectas, videre liceret? In Germania verò, ſathaniſmus hic omnis, quem non ſine magno dolore & ſtupore cernimus, vnde niſi à calice ſumpſit exordium? Videntur fraudes iſtæ, quæ per ſathanæ membr

Ariſt. lib. 2 polit. 6

Legum mutatio quid mali vehat.

In Morauia & Boëmia ſex aut ſeptem ſectæ, inter ſe diſſectæ. Sa

membra, veræ pietati ſtruuntur, eſſe cuneo ſimillimæ: qui prima parte tenuiſſimus eſt, nec videtur in lignum impactus magnam ligni diſruptionem facturus. Verùm quamlibet illius prima ſit acies tenuis, aditum tamẽ facit ſequẽti craſſitiei, ita, vt cùm prima pars illa recepta fuerit, neceſſariò tandem & ſequentia recipiãtur, donec lignũ penitus diſcindatur. Huius igitur exitiabilis cunei, ſi quis primam partem tenuiorem, calicem fuiſſe dixerit, à verò non aberrauerit. Nam vbi receptus hic eſt, iam altera cunei pars eſt ſubſequta craſſior, Auguſtana confeſſio, quæ nobis & ſacerdotium & ſacrificium abrogauit, ac Deum ipſum, in ordinem quodammodo coëgit, nullus vt ei præ cæteris mortalibus excellentior honos haberetur. Mox ingreſſa eſt pars altera craſſior adhuc, Tigurina & Laſkana confeſſio: quæ duo, quæ nobis reliqua tamen fecerat Auguſtana confeſſio, ſacramenta ſuſtulit, Euchariſtiã, & baptiſmum: vt ſicut illa ſuos abſque ſacerdotio & ſacrificio, ſic hæc eſſe ſuos quoſque faceret, abſque Sacramẽtis. Neque nos magis Chriſtianos, quàm Lutheranos, idololatriæ condemnauit, quod vtrique perſuaſum haberemus, quanuis diuerſo modo, verum Chriſti corpus & ſanguinẽ in Euchariſtiæ ſacramento contineri: Itaque cùm ex illo quoddam eidolum faceremus, tum ex baptiſmi quoque ſacramento, dum ei peccatorum remiſſionem tribuimus, & per lauacrũ regenerationis, nos fieri ſaluos credimus: Sic, quod nos Lutheranis, hoc ſacramentariis viciſſim ſunt Lutherani, nimirum eidololatriæ. Venit ad extremum Suenckfeldius, qui, & ſcripturas omnes, & externum omne verbi miniſterium ſuſtulit, & æquè ſacramentarios, vt Lutheranos, & nos Chriſtianos eidololatriæ reos fecit, qui conuerſi ad egena elementa, hoc eſt, ad ſcripturas Canonicas, ex illis ſalutem peteremus. Et hæc fuit nouiſſima rei pars, cuius prima parte, quamlibet illius acies tenuis erat recepta. quicquid erat reliquum Sathaniſmi, paulatim irrupiſſe cernimus, ſicut in alio quodam ſcripto noſtro pluribus demonſtrauimus. Vides pientiſſime Rex, quorſum ad extremum res producta ſit? poſteaquam in deſpectum Eccleſiæ calix initio fuit impactus, quanta ex hoc ſolo facta eſt ad reliquum ſathaniſmũ, inclinatio? Quiſquis eſt homo Chriſtianus, qui pietate tamẽ aliqua

Hæreticorum fraudes, cuneo ſimillimæ.

Auguſtana confeſſio.

Tigurina & Laſkana confeſſio.

Quanta huius temporis Hæreticorum in Deum & eius eccleſiã blaſphemia.

Impius Suenckfeldius.

prædiʈus eſt, non facilè poteſt animum inducere, vt à ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ diſcedat. Cæterùm, ſimul, vt vel vna aliqua in re diſceſsionis initium fecerit, iam difficilius eſt multò finem illius, quàm fuit initium, inuenire: vt non ſine cauſa prouerbio celebratum ſemper illud fuerit: Principium plus eſſe quàm dimidium totius: quod etiam ad oculum videre licet in iis, qui ſolius in calicis vſu, ſe ab Eccleſiæ compage principio diuulſerunt? apud quos, ſi minùs aliæ ſectæ ſtatim omnes, certè Lutheraniſmus omnis ſimul eſt e veſtigiò receptus. An eius rei periculum non eſſe factũ ſcimus in Germania? Conſcripta fuit ibi quædam interim religio (quam rectè nolo dicere) ſed fuit authoritate comitiorum ab omnibus propè recepta, paucis quibuſdam exceptis: num autem, à quibus recepta eſt, apud eos legitimum ſacerdotium & ſacrificium, iuxta formulam, in eo libello præſcriptã, fuit reſtitutum? Nihil minus. Etiam Interimiſtæ, æquè ſunt & fuerunt, vt alij Lutheriſtæ, niſi quòd à carnibus alicubi abſtinent in quadrageſima & proſabbato, & rem diuinam, vel prophanam potiùs, ne dicam ſacrilegam facientes, lineis ac ſacerdotalibus aliis indumentis, nonnullis in locis vtuntur. An autem idem in regno tuo factum eſſe non vidimus, vbi calix per ſummum ſacrilegium vſurpatur? an ſimiliter & ſacerdotium, & ſacrificium ibi non abrogatur? an laici ſibi ſacerdotalia munera non arrogant? an conficiendi Chriſti corporis, quam nullam habent, ſibi poteſtatem non vſurpant? & pro Chriſti corpore dant communicantibus merum panem piſtorium. Nam quomodo conficient Chriſti corpus, quibus poteſtas eius conficiendi nulla data eſt? In ſumma, nihil aliud dicit Sathanas, quando contra ordinationem & obſeruantiam Eccleſiæ iubet de calice bibere, quàm quod Chriſto dixit aliquando: Mitte te deorſum, hoc eſt, Eccleſiæ traditionem relinque, obedientiam illius omnem abiice, Cõciliorum authoritatem pro nihilo ducito. Ac meruit quidem homo Chriſtianus mittere ſe deorſum, & quoniam cùm periculo cõiunctum id eſſe videt, diu ſecum deliberat nonnunquam, vt tum ſibi ſit faciendum: poſteaquàm verò ſemel ſe mittere deorſum cœperit, iam non eſt in illius poteſtate, vt ſe ruentem ſuſtineat, nec impedire poteſt vllo modo, quò minùs

Quò tandẽ productus eſt lutheraniſmus ex paruo principio.

Interimiſtæ æquè ſacrilegi vt alij Lutheriſtæ.

Non poteſt corpus Chriſti conficere, cui eius conficiendi nulla data eſt poteſtas.

minùs ad imum vſque præceps cadat. Enarrans illùd ex Pſalmis Auguſtinus, Fundauit terram ſuper fundamentum eius, non inclinabitur in ſeculum ſeculi: terram interpretatur Eccleſiam, aquam verò decurrentem, quæ ad nihilum deueniet, in alio quodam pſalmo ſignificare vult hæreſes: Quò minùs aquæ decùrrere poſsint ad Eccleſiam, hoc eſt, quò minus illam obruere queant hæreſes, impediunt aggeres illis oppoſiti, quos rectè Conciliorum ſanctiones intellexeris. Cæterùm quamuis aggeres validi fuerint, ſi quis tamen vel paruum in illis foramen aperuerit, ſtatim eò tota moles aquarum incumbit, ac perruptis aggeribus, longè latéque campos, ſegetes, pagosq; ſubuertit, nihil vt ſit quod aquarũ decurſum remorari queat. Hoc igitur foramen tunc aperitur, quando contra ordinationẽ ſeu obſeruantiam Eccleſiæ calix permittitur. Quis enim impedire queat, quò minùs per hoc ipſum foramen, quãlibet exiguum videatur, perruptis aggeribus, hoc eſt, Conciliorum decretis violatis, omne genus hæreſeôn in Eccleſiam impreſſionem faciat? Quò magis mirum eſt, non deeſſe quoſdam, qui tranquillitatem Eccleſiæ regnóque tuo promittant, ſi contra ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſię calix laicis concedatur. Si poteſt ſaluum & integrũ eſſe lignum, in quod prima cunei pars, quamlibet illius acies tenuis ſit, impacta eſt, ſi caueri poteſt, quò minus crebris ictibus reliqua craſſicie impulſa, lignum illud prorſus diffundatur: ſi poſſunt eſſe ſaluæ ſegetes & prata, in quæ, foramine facto in aggeribus, magno impetu aquæ defluxerint, nec exitũ facilè reperire poſſint: ſi poteſt ſaluus eſſe homo, qui ſemel de ſublimi turri aliqua ſe præcipitem dederit: ſi poteſt ipſe ruentẽ ſe ſuſtinere, quò minùs in imã vſq; terrã præcipitatus, aut ceruicem frangat, aut reliqua corporis membra collidat, poterit ſaluum, integrum, ac tranquillum eſſe regnũ illud in quo in deſpectum concilij, calix fuerit vſurpatus. Poſtulatur à multis Conciliũ, quam autem ad rem? quis illius vſus erit? ſi poſteaquàm rectè fuerit in eo conſtitutum aliquid poſtremis etiam hominibus, in deſpectum illius contraria facere licebit omnia. Num autem ſanctior erit poſteà comitiorum, quàm conciliorum authoritas? An ipſi noſtris oculis non conſpeximus in deſpectum

Auguſt. in Pſal. 103

Eccleſia. Hæreſes.

Mira nec minus pia authoris vehementia.

regis & Comitiorum alicubi quædam cõtra decreta Comitiorum facta eſſe, quæ priuſquam in Comitiis decreta fuiſſent, facere tamen illi ipſi non audebant? Et ibi tranquillitatem fore ſperabimus, vbi nulla conciliorum, nulla comitiorum, nulla pontificum, nulla principum eſt authoritas? vbi hoc agitur, Vt ſimus ſine lege, ſine rege, ſine ſacerdotio, ſine ſacrificio, ſine ſacramentis, ſine Deo, vbi tan to ſtudio laboratur, vt quæ ciuitas vnius hactenus labij fuit, & eorundem ſermonum, ex ea Babylonem ædificare liceat, in qua tanta ſit & eſt iam linguarum confuſio, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui. Sed quid opus eſt pluribus? Ipſe noſti, pientiſsime Rex, quòd cùm nonnulli, clamoſis quibuſdam offerendum eſſe calicem cenſuiſſent, modò in eo acquieſcerent, repudiatus eſt. Pau ciſsimi iam ſunt in regno tuo, qui ſolo velint eſſe calice contenti. Sed & confeſsionis Auguſtanæ non ita multi. Quotquot à nobis diſceſſerunt, magna ex parte, vel Picardi ſunt, vel Caluiniani, aut Laskani, aut Neſtoriani, aut Seruetiani, quibus cõcedendo calicẽ, nemo ſatisfecerit. Qui legit apologiam Picardorum, reperiet in ea, quòd Picardi non minùs propè Boëmos illos inſectantur, qui in ſola vtriuſque ſpeciei communione acquieſcunt, cætera verò Catholici videri volunt, quàm eos, qui per omnia ſunt Catholici. Iam verò Petrus Paulus Vergerius, qui proximo ſuperiore anno, non aliam ob cauſam in regnum tuum venerat, quàm vt in eo ſeditionem concitaret, protulit in medium literas ad quoſdam ſcriptas, quas etiam typis excudi fecit. An autem hoc fuit boni viri officium? Certè ſi quid frontis habuiſſet, ſi qua mica probitatis in eo fuiſſet, tale aliquid facere nunquam aggreſſus fuiſſet. Sed videtur hîc homo expers humanitatis, & vitæ communis ignarus eſſe, cùm in medium proferre literas ab aliquo ſcriptas, nihil aliud ſit quàm quòd ille dixit: Tollere è vita, vitæ ſocietatem: tollere amicorum colloquia abſentium. Verùm ad rem. Etiam Pauli quarti Pontificis literas, & quidem binas, typis excuſas peruulgauit, quin & ſcholiis quibuſdam ſuis obſcurauit ac mirabiliter deformauit, quæ piè ſanctéque ſcripta fuerunt, ſecus interpretando. Audi quid ſcribat in ſuis in priorem Epiſtolam ſcholiis. Dixerit, inquit, quiſpiã: Siquidẽ poſſemus Papam

Babylonis, hoc eſt confuſionis conſtructio.

Picardorũ apologia.

Petrus Vergerius Hæreticus non modò ſeditioſus, imò ad ſeditiones excitandas natus.

Ci. 2. Phi.

Vide huius euangeliſtæ

Papam eò adigere, vt velit aſſentiri, vt miniſtri Eccleſiarum haberent vxores, lingua vernacula in adminiſtratione Sacramentorum vterentur, atque vt vtranque ſpeciem populo exhiberent, in reliquis verò articulis & doctrinis cum Romana Eccleſia conſentiremus, quemadmodum hactenus conſenſimus, an non conſultum putares, vt tunc acquieſceremus? atque vt hæc prius lucro apponeremus, deinde paulatim labĕte tempore, vt etiam de reliquis articulis lucrifaciendis cogitaremus? Reſpondeo, Minimè mihi conſultum videri: Neque enim in eo res ſita eſt, vt miniſter vxorem habeat, vt populari lingua in Eccleſia vtatur, vt vtramque ſpeciem porrigat: ſed vt habeat viuã fidem, vt ſit membrum Chriſti Eccleſiæ, atque vt eam rectam doctrinam teneat, populoq; annunciet, quam filius Dei Dominus noſter Ieſus Chriſtus attulit è ſinu patris. Quæ eſſet iſthæc contaminatio doctrinæ? quod monſtrũ? ſi conſentiremus, vt eſſet paſtor animarum noſtrarum, miſſarius, ſacrificulus, vnctus & inauguratus ab aliquo Apoſcopo & Antichriſti membro, &c. Per hunc verò ſatellitem ſuum apertiùs multò cauſam ſuam agit Sathanas, quàm per illos, qui de calice tantùm, déque rebus aliis, quæ non perinde magni momenti videri poſſunt, tantopere contendunt: quorum etiam detegit inſidias, ac ſuperuacaneum eſſe ducit, longioribus ambagibus vti, mox ipſum petit iugulum, vt citra moram aliquam, Deus in ordinem cogatur, nec vllum, aut Sacerdotium, aut Sacrificium externum habeat, per quod eſſe Deus agnoſcatur. Hoc eſt, quod ſtatim initio ſibi Sathanas per Vergerium efficiendum eſſe putat: & eſt re vera veriſſimè dictum, quòd fruſtra fit per plura quod fieri poteſt per pauciora. Quorſum enim opus eſt longo circuitu, ſi quo vis compendio peruenire poſſis? Verùm audi quid paucis interiectis addat: Poſtquam enim hic homo nimis in aliena Republica curioſus, & ad ſeditiones excitãdas natus, hortatus fuerat Polonos, vt ſi maximè concederentur illis hæc tria, cõſtanter ea reſpuerẽt. Scias, inquit, Polonia, cauſam hanc, quæ de religione controuertitur, minimè poſſe vllam moderationẽ aut concordiam pati. Vide quid dicã, & memori mente teneto. Sunt enim qui dicant: An non poſſet aliqua ratio inueniri, qua cõcordia ſanciretur? Re-

ſacrilega verba.

Ad obiecta vergerii reſponſio.

Hæretici volunt deũ in ordinem cogere.

Impia contra Eccleſiæ ſummũ epiſcopum.

ſpondeo. Nullam prorſus poſſe inueniri. Si enim Papatus maneat incolumis, non poteſt doctrina Ieſu Chriſti manere incolumis. Et rurſus: ſi vicerit, quam nos profitemur, Ieſu Chriſti doctrina, corruat totus Papatus ab radicibus neceſſe eſt, ita vt nulla alia ſit ſtabiliendæ veræ Chriſti Eccleſiæ & concordiæ ineunda ratio & ſpes: quàm ſi vniuerſus Papatus, cum omni ſua tyrannide & impia doctrina tollatur è medio. At quod ſcribit Vergerius cauſam religionis, moderationem ſeu concordiam pati non poſſe, quin veriſsimè ſcribat, inficias ire non poſſumus. Nam aut totus Chriſtianus oportet ſis, aut totus Lutheranus: nihil eſt, quod in vtranque partem claudicare velis. Acquè condemnaberis, ſi ſemichriſtianus ſis, ſeu ſemilutheranus, atque ſi totus eſſes Lutheranus. Semichriſtianum autem voco, qui cùm de Chriſto capite credat, quæ credenda ſunt omnia, priuata ſua libidine, certis in ritibus ab eius corpore ſe diuidit. Tenere is quidem caput ſe putat, non autem tenet corpus. Itaque dimidia ex parte vult eſſe Chriſti, dimidia ex parte Lutheri, hoc eſt, ſatanæ, cum tamen (ipſo Chriſto dicente) nemo duobus dominis ſeruire queat. Quę participatio iuſtitiæ cum iniquitate? ait Paulus, aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Et in Apocalypſi legimus: Scio opera tua quòd neque frigidus es, neque calidus: vtinam frigidus eſſes aut calidus. Sed quia tepidus es, nec frigidus neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo: æquè eiicitur, æquè euomitur ab ore Dei qui tepidus eſt, itaque is qui in contrariã partem peccat. Quamobrem non mediocriter, reuera falluntur, qui de religione cõcordiam iniri poſſe putant. Coanguſtatum eſt ſtratũ, dicit Propheta, ita vt alter decidat, & pallium breue, vtrumque operire non poteſt. Non poſſunt in eodem eſſe ſtrato, hoc eſt, in eodẽ hominis corde Chriſtus & Lutherus, alter excidat neceſſe eſt: non poſſunt eodem operiri pallio. Quamobrem, vna parte rituum Chriſtum, altera Lutherum profiteri, nihil eſt aliud, quàm totum Chriſtum abnegare. Veriſſimum igitur illud eſt, quod cauſa religionis cõcordiã non patitur. Profitemur id Symbolo fidei noſtræ, nos credere ſanctam Eccleſiam Catholicam. Ab hac, ſi quis diſceſſerit, ſi docentem illam & præcipientem nõ audiuerit, ſi, ſuo

Semichriſtianus quis cenſendus.

Mar. 6
Luc. 16
2. Cor. 6

Eſa. 20

plus

plus quàm illius iudicio tribuendum eſſe putauerit, etiam ſi cætera credat omnia, quæ continentur in Symbolo, ſi credat & recipiat præterea ſcripturas omnes, ſi tanquam Dei verbum, quod reuera ſunt, modò ſanus adſit intellectus, eas adoret, nihilominus non eſt ei cum Chriſto capite quicquam commune, qui ſe à Chriſti corpore ſeparauit, Ethnicus eſt, publicanus eſt, Chriſtianus nulla ex parte dici meretur. Quoties tentatum fuit ab Arrianis, vt aliquam cùm catholicis concordiam inire poſſent? ad quam, vt accedere tamen viderentur, facilè ſe paſſuros dicebāt, vt ὁμοιούσιος eſſe patri filius crederetur, modóne diceretur ὁμοούσιος. De vno tantùm iota res agi videbatur inter Chriſtianos & Arrianos, neque tamen concedēdum Arrianis eſſe Chriſtiani iudicabant, quòd ſub hac vna litera viderent eos errorem ſuum occultare, quo largitate gratiæ, non proprietate naturæ, filium patri ſimilem intelligi volebant. Quibus autem artibus Cæſareæ præfectus Baſilio perſuadere non conabatur, vt tempori cæderet, neque tot eccleſias in diſcrimen adducere vellet tenui dogmatis exquiſitione? Quid autem ad hæc Baſilius. Adoleſcentulis, inquit, tales ſermones congruere, nam & hos & his ſimiles, huiuſmodi rebus inhiare. Qui verò diuinis eſſent literis innutriti, nullam eos earum ſyllabam in diſcrimen venire pati poſſe, ſoleréque, ſi res ita poſtulet, nullum genus mortis pro illis ſubeundum recuſare. Ac viſus quidem fuit hæreticis eſſe pertinax Baſilius, itidem vt ante eum Athanaſius, atque Hilarius: Sed quam hæretici pertinaciam, eam Catholici & orthodoxi cōſtantiam eſſe iudicabant. Quò minùs & ego moleſtè fero, ſi quibuſdam pertinax eſſe videor, qui nego coire poſſe concordiā inter Catholicos & hæreticos, niſi qui diſceſſerunt à nobis, redeant vnde diſceſſerunt, ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ: illam credant, illi ſe totos permittant, illius iudicio ſuum iudicium ſubiiciant. Malo pertinax videri cum Athanaſio, Hilario, Baſilio, quàm vt eſſe dicar arundo ventis agitata: Et hæc quidem vetuſtiora. Noſtro verò ſæculo, quoties inter Lutheranos & Zuinglianos actum fuit de concordia? Quàm autem ea res fœliciter ceſſit Lutheranis? qualis enim illa fuit inter Lutherum & Bucerum concordia? Fecit in gratiam Lutheri Bucerus, vt conce-

Qui ſe à Chriſti corpore ſeparauit, Chriſtianus nullo modo dici poteſt.

Inter Chriſtianos & Arrianos diſcordia de vno iota tātum.

Orthodoxorum cōſtantia.

Oſeæ 14 quo dixit Propheta, qui diuidit inter fratres: de quo dixit
Lucæ 10 ipſe Chriſtus: Qui non colligit mecum, ſpargit. Contrà verò, Deus noſter, non diuiſionis, non diſſenſionis, ſed pacis, ſed dilectionis Deus eſt, vt nemo pius dubitare debeat, quòd expreſſum diaboli verbum ſit, in quo nihil aliud quàm diuiſio quæritur. Et ſunt interea, qui perſuadere populo conantur, vnam hanc eſſe viam & rationem, quia diſsidiis iſtis religionis mederi, ſimul id efficere liceat vt in regno tuo, fidei dogmatum conſenſus & vnitas retineatur, ſi calix laicis permittatur. Ne iſti, quæ ſunt Sathanæ fraudes, nondum ſatis didiciſſe videtur. Potéſtne ſanus aliquis credere, quòd errore permiſſo, errores tolli: quódque ſeparatione conceſſa, vnitas retineri queat? Errorem voco, ſi tanquam neceſſarius ad ſalutem calix exigitur: ſeparationem voco, ſi ſeorſum ab orbe Chriſtiano permittatur. Mihi quidem hoc, etiam cum ipſa ratione, ſenſúque communi, pugnare videtur, Longè ſecus viſum eſt ſanctis patribus noſtris: Non illi permiſſionibus, verùm cõtrariis conſtitutionibus, hæreſes extinguendas eſſe putauerunt. Quid habebat ea res iniquitatis, quod Mariam Neſtorius Chriſtiparam vocari volebat? An ea Chriſtum nobis non peperit? An parum id frequens eſt in ſcripturis, quòd Ieſu Mater eſſe dicitur? in quibus nuſquam Deipara vocata legitur: ſanctis nihilominus patribus, in Epheſino concilio congregatis, hoc decretum ferre viſum eſt, vt ſi quis eam Chriſtiparam, & non Deiparam appellaſſet, anathema eſſet: nec quicquam ea re mouebantur, quòd vociferabatur Neſtorius, expreſſo Dei verbo ſe niti, quodq́; vocem hanc, Deipara, negaret in ſcripturis Canonicis vſquam reperiri, nec extra illas recipiendum aliquid eſſe diceret, cùm hæreſim Neſtorij, qua is, Mariam nudum tantùm hominem peperiſſe Chriſtum, contendebat, non alia re, quàm contraria conſtitutione citius aboleri poſſe perſuaſum haberent. Neque verò fruſtrati ſunt opinione ſua. Tantas enim radices egit hoc ſanctorum patrum in animis mortalium decretum, vt ne nunc quidem, tanto ſeculorum interuallo, vlla gens vnquam eſſe videatur (quæ modò Chriſti recepit Euangelium) cuius vernacula lingua, Maria virgo, non Deipara potiùs, quàm Chriſtipara vocetur. Iam Apoſtolorum Canonem eſſe ſcimus

Sathanæ vafricies.

Errore permiſſo, errores non tolli.

Fraus Neſtorii hæretici.

Maria Chriſtipara, appellari prohibita in concilio Epheſino.

ſcimus, vt baptizādi, ter mergantur: propter vitandum tamen ſchiſmatis ſcādalum, vel hæretici dogmatis vſum, in quarto Concilio Toletano, decretum fuiſſe legimus; vt ſimplex teneretur baptiſmi merſio, ne viderentur, qui tertiò mergunt, hæreticorum aſſertionem probare, dum ſequuntur & morem: Sed nec illud ignoramus, quod in Azymo pane Sacramentū Euchariſtiæ Chriſtus confecit, qui ritus aliquandiu etiam fuit obſeruatus in Eccleſia, & obſeruatur nunc quoque: ſimul vt autem exorti fuerant Ebionitæ, qui legalia ſimul cum Euangelio ſeruari debere contendebant (quam etiam ob cauſam, infermentato pane, Sacramentum iſtud confici poſſe negabāt, quòd omnis oblatio quæ offertur Domino, iuxta legem, abſq; fermento eſſe debet) contrarium eſt conſtitutum, nimirum, vt infermentato pane conficeretur Euchariſtia, cùm natura tamen ſua, ſit indifferēs, nec referre quicquam videatur in Azymo ne conficias, in infermentato. Poſteaquam verò ceſſauit Ebionitarum hæreſis, ad intermiſſum in Azymo conſecrandi morem, Latina quidem Eccleſia ſibi redeundum eſſe putauit. Sic ſancti patres noſtri, non permiſſionibus alendas, verùm contrariis ſanctionibus opprimendas hæreſes eſſe cenſuerunt. Sed multitudini petentium, aiunt, concedendum eſt aliquid. Quid, ſi caput hoc doctrinæ, proponat multitudo: Solum Deum patrem adorandum & inuocandum eſſe? Chriſtum autem pro procuratore tantùm habendum. Num ſtatim, quia petit multitudo, concedendum eſſe dicemus? Peſſimè res agitur, vbi multitudinis imperitæ potiùs, quàm eorum iudicio ſtandum eſſe putatur, qui propriè ſunt ad munus hoc vocati, cùm verè dictum ſit ab illo, quòd multitudo mater eſt ſeditionis & contumaciæ, paucitas verò magiſtra diſciplinæ. Regi non regere: præſcriptis parere, nō præſcribere debet multitudo. Actum eſt de illo regno, in quo penes multitudinem eſt imperium. Cùm in aliis rebus omnibus tum præſertim, vbi cauſa religionis agitur, non, quis petat, neque quàm multi petant, ſed quid petatur, attendendum eſt. Poſtulauit olim ab Apoſtolis & eorum ſectatoribus multitudo: Chriſtum vt negarent, vt eidolis thura admouerent, idem ab illis & poteſtas contendebat. Quid ad hæc illi? Oportet, aiebant, obedire Deo magis, quàm ho-

Simplex baptiſmi merſio, quare in concilio Toletano cōſtituta.

Euchariſtiæ ſacramentum quare nūc in azymo pane, in fermentato confici iuſſum.

Non multitudine aliquid petentiū contra morem eccleſiæ concedendum.

Chryſoſt. Hom. 1 Oper. imper. in Matthæum.

Act. 5

minibus,ac quæuis audire ſupplicia,quin & iugula prius offerre parati fuerunt,quàm vt poſtulata facerent, quod etiam reipſa præſtiterunt.Quæ tuæ ſint partes,piëtiſſime Rex,in hæreſibus propulſandis,non ignoras: docent hoc te patriæ quoque leges,in quas, cùm regno inauguratus eſſes,iuraſti. Ac omnibus quidem qui Chriſtiani cenſeri volũt:nobis tamẽ epiſcopis pręcipuè,qui duces religionis eſſe debemus,millies mortem oppetere præſtat,quàm ſemel Chriſtum negare.Negat autem Chriſtum,non is modò qui Deum eſſe illum non confitetur,& pro procuratore tantùm agnoſcendum putat,aut qui non credit eorum aliquid, quæ nobis aut de diuinitate,aut de humanitate illius Canonicarũ ſcripturarũ authoritas ſcribẽda præſcripſit:verũ & is,qui vnitati Eccleſię nõ cõmunicat.Chriſtus enim eſt & caput,& corpus.Caput eſt vnigenitus Dei filius,corpus eius Eccleſia.ſpõſus & ſpõſa,duo in carne vna. Quamobrẽ æquè Chriſtum negat is,qui ab eius corpore, quæ eſt Eccleſia,ita diſſentit vt eius cõmunio non ſit cum toto,quacunque diffunditur,ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur atque is,qui de capite Chriſto à ſcripturis ſanctis diſſentit,ſicut nõ vno in loco docet Auguſtinus. Extat apud Euſebium epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Nouatum,in qua non minoris eſſe gloriæ ſcribit martyrium, Eccleſiæ non ſcindendæ gratia toleratum , quàm quod fertur propter idololatriæ recuſationem:imò,meo,inquit iudicio,maioris eſt gloriæ. Nam illic quidem pro vna anima martyrium toleratur,hic verò pro vniuerſa Eccleſia.Ex quo videre licet,non minus eſſe crimen Eccleſiam ſcindere, aut aſſenſu ſchiſma comprobare, quàm idolis thura admouere. Procul igitur abſit hoc à quouis homine Chriſtiano,præſertim ab Epiſcopo,quum vel multitudo,vel magnitudo ſeparationem ab Eccleſia Dei petit, vt ſtatim aſſenſum ad eam ſuum præbeat. Optandum eſt, vt hanc nobis Deus mentem det, quò prius à corporibus noſtris animas noſtras ſeparari velimus, quàm vt ſacrilega conſilia ſeparationis à Chriſto,& à corpore eius, aſſenſu noſtro comprobemus. Hoc animo,cùm alios omnes, quotquot Chriſtianorum appellatione gaudent, tum nos Epiſcopos præſertim præditos eſſe decet, ſi bonorum paſtorum officio fungi volumus. Quo tempore primùm

Notãdum.

Negare Deum, qui dicantur.

De vnitate eccleſiæ ca. 4. in 1. canonicam Ioã. tracta. 6 & ſermo. 31. de ver. apoſt.

Lib. 6. Eccleſ. hiſto. cap. 45

Boni paſtoris functio.

primùm ad regni gubernacula, pientiſſime Rex, acceſſiſti memoria tenemus, cùm itidem à te poſtularetur quiddam, quod ad ſeparationem attineret, placidè quidem pro eo, vt manſuetudo tua fert, ſed negaſſe tamen te, quod ne faceres poſtulata religione prohiberi te diceres: ſimul in celebri ſenatorum, totiúſque populi corona Chriſti vocem illam vſurpaſſe. Quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? aut, quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Non tibi tanti fuerat regium diadema, non regni tam ampli, támque copioſi, non tot illi terrarum adiunctarum imperium, vt eorum amittendorum metu faceres aliquid, quod facere te ſalua fide, religionéque tua non poſſe putares. Quid autem impedit, quò minùs iiſdem & nunc verbis vtaris, niſi fortè minùs tibi grauis quàm illa videtur hæc ſeparatio, cùm, vt à Chriſti corpore, ſancta Catholica Eccleſia, præciſionem fieri permittas, abs te poſtulatur? Sed publicæ tranquillitati dandum eſt (aiunt) aliquid. An verò tum quoque, publica regni tranquillitas non prætendebatur? an ſumma rerum perturbatio niſi poſtulata feciſſes, conſequutura non eſſe denunciabatur? Proſpexit nihilominus regni tui tranquillitati Deus, Ac ſi tanta tot animarum iactura regni tranquillitas eſt redimenda: cœlum, quod ei in prouerbio, terra miſceri præſtat, & ſi fractus illabatur orbis, illius opprimi ruina ſatius fuerit, quàm à Chriſti corpore præciſos beatam aliquandiu (vulgi iudicio) vitam in terris agere, quę paulò pòſt, ſempiterna morte, & nunquam finiendis gehennæ ſuppliciis commutanda ſit. Leuior eſt fortunarum, leuior & corporum, quàm animarum iactura, quarum irrecuperabile damnum eſt. Atque hæc ſic à nobis dicta ſunt, quaſi verùm illud iam eſſet, quod perſuadere nonnulli conantur, ad regni tui tranquillitatem plurimum intereſſe, ſi quibuſdam (quibus rectè dici poteſt: Neſcitis quid petatis) quod petunt, de calice concedatur: cùm intereà certum illud ſit & indubitatum, ſi, quod petitur, conceſſum ſit, multò maiorem id regno tuo perturbationem allaturum. Etiam huius ſeculi ſapientes, qui de Republica ſcripſerunt, cùm aliarum rerum omnium præterquàm malarum, tunc legum præfer-

Mat. 16

Animaduertendum diligenter.

Satius fuerit mille mortibus occumbere, quàm aliquid aduerſus eccleſiã concedere, aut pati fieri.

Mat. 20

Plato. li. 7 de legi.

tim, veterúmque morum mutationem, cùm primis Reipublicæ periculoſam eſſe docuerũt, quod à corporibus humanis ſumptã ſimilitudine cõprobarunt: quod hi, qui à cõſueta victus ratione diſcedant, & nouã aliquã, ſibi conſtituant, non ſine diſcrimine ſuæ valetudinis id faciant. Quamobrem præſtare putant, vt etiam errata quędam & legumlatorum, & magiſtratuum tollerentur: cùm perſæpe non tantùm in eo boni ſit, ſi corrigatur error, quantùm inde redundat detrimenti, quòd paulatim aſſueſcant homines magiſtratui non parere, vt ſubinde leges mutare, nihil aliud eſſe videatur, quàm omne robur eius detrahere, & paulatim homines ad mutandum plura maioráque aſſuefacere, cùm non rarò, quæ videntur in ſpeciem eſſe minima maximorum cauſa ſint malorum. An autem hoc oculis ipſi noſtris non ita cernimus eueniſſe, cùm apud finitimos nobis populos, tum apud eos, qui in regno tuo nõ ita pridem ad nouandas res animũ adiecerunt? Poſſem ego nominatim quoſdam recenſere, qui nihil aliud initio ſibi, præter calicem permitti poſtulabant, quem ſibi paulò poſt etiam vſurparunt, num autem in eo acquieuerunt? Quin illi poſteà Confeſſionem Auguſtanam integrã ſunt amplexi. Mox ea reiecta, Picardicam: proximè verò Gehennenſem (Geneuenſem dicere volui, niſi quod eadem eſt & Geneuenſis & Gehennenſis) quàm publicè profitetur Apoſtata Lyſmaninus, à te Sigiſmunde Rex proſcriptus. Quid illis ad extremum ſit futurum, neſcio. Fortaſſis ad Suenckfeldium tandem inclinabunt. Vellem autẽ, vnam mihi terram aliquã oſtendi, vbi priuata libidine calix vſurpari cœptus eſt, in qua nõ è veſtigio multæ ſint aliæ, & quidem horribiles hæreſes ſubſequutæ. Auorũ noſtrorum memoria, primùm in finitimo nobis Boëmiæ regno incidit iſta de calice contentio, quem ſibi nonnullæ ciuitates quo iure, qua iniuria vſurparunt? Quę verò mox hæreſeôn portenta ſubſequuta non ſunt? Quàm rara in Morauia & Boëmia oppida reperire licuit, vbi calicis vſus receptus eſt, in quibus non ſimul ſex aut ſeptem ſectas mirabiliter inter ſe diſſectas, videre liceret? In Germania verò, ſathaniſmus hic omnis, quem non ſine magno dolore & ſtupore cernimus, vnde niſi à calice ſumpſit exordium? Videntur fraudes iſtæ, quæ per ſathanæ membr

Ariſt. lib. 2 polit. 6

Legum mutatio quid mali vehat.

In Morauia & Boëmia ſex aut ſeptem ſectæ, inter ſe diſſectæ. Sa

membra, veræ pietati ſtruuntur, eſſe cuneo ſimillimæ: qui prima parte tenuiſſimus eſt, nec videtur in lignum impactus magnam ligni diſruptionem facturus. Verùm quamlibet illius prima ſit acies tenuis, aditum tamẽ facit ſequẽti craſſitiei, ita, vt cùm prima pars illa recepta fuerit, neceſſariò tandem & ſequentia recipiãtur, donec lignũ penitus diſcindatur. Huius igitur exitiabilis cunei, ſi quis primam partem tenuiorem, calicem fuiſſe dixerit, à verò non aberrauerit. Nam vbi receptus hic eſt, iam altera cunei pars eſt ſubſequta craſſior, Auguſtana confeſſio, quæ nobis & ſacerdotium & ſacrificium abrogauit, ac Deum ipſum, in ordinem quodammodo coëgit, nullus vt ei præ cæteris mortalibus excellentior honos haberetur. Mox ingreſſa eſt pars altera craſſior adhuc, Tigurina & Laſkana confeſſio: quæ duo, quæ nobis reliqua tamen fecerat Auguſtana confeſſio, ſacramenta ſuſtulit, Euchariſtiã, & baptiſmum: vt ſicut illa ſuos abſque ſacerdotio & ſacrificio, ſic hæc eſſe ſuos quoſque faceret, abſque Sacramẽtis. Neque nos magis Chriſtianos, quàm Lutheranos, idololatriæ condemnauit, quod vtrique perſuaſum haberemus, quanuis diuerſo modo, verum Chriſti corpus & ſanguinẽ in Euchariſtiæ ſacramento contineri: Itaque cùm ex illo quoddam eidolum faceremus, tum ex baptiſmi quoque ſacramento, dum ei peccatorum remiſſionem tribuimus, & per lauacrũ regenerationis, nos fieri ſaluos credimus: Sic, quod nos Lutheranis, hoc ſacramentariis viciſſim ſunt Lutherani, nimirum eidololatriæ. Venit ad extremum Suenckfeldius, qui, & ſcripturas omnes, & externum omne verbi miniſterium ſuſtulit, & æquè ſacramentarios, vt Lutheranos, & nos Chriſtianos eidololatriæ reos fecit, qui conuerſi ad egena elementa, hoc eſt, ad ſcripturas Canonicas, ex illis ſalutem peteremus. Et hæc fuit nouiſſima rei pars, cuius prima parte, quamlibet illius acies tenuis erat recepta. quicquid erat reliquum Sathaniſmi, paulatim irrupiſſe cernimus, ſicut in alio quodam ſcripto noſtro pluribus demonſtrauimus. Vides pientiſſime Rex, quorſum ad extremum res producta ſit? poſteaquam in deſpectum Eccleſiæ calix initio fuit impactus, quanta ex hoc ſolo facta eſt ad reliquum ſathaniſmũ, inclinatio? Quiſquis eſt homo Chriſtianus, qui pietate tamẽ aliqua

thana fraudes, cuneo ſimillima.

Auguſtana confeſſio.

Tigurina & Laſkana confeſſio.

Quanta huius temporis Hæreticorum in Deum & eius eccleſiã blaſphemia.

Impius Suenckfeldius.

prǽditus eſt,non facilè poteſt animum inducere, vt à ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ diſcedat. Cæterùm, ſimul, vt vel vna aliqua in re diſceſsionis initium fecerit, iam difficilius eſt multò finem illius,quàm fuit initium, inuenire:vt non ſine cauſa prouerbio celebratum ſemper illud fuerit:Principium plus eſſe quàm dimidium totius : quod etiam ad oculum videre licet in iis, qui ſolius in calicis vſu, ſe ab Eccleſiæ compage principio diuulſerunt? apud quos, ſi minùs aliæ ſectæ ſtatim omnes,certè Lutheraniſmus omnis ſimul eſt eueſtigiò receptus. An eius rei periculum non eſſe factũ ſcimus in Germania?Conſcripta fuit ibi quædam interim religio(quam rectè nolo dicere) ſed fuit authoritate comitiorum ab omnibus propè recepta, paucis quibuſdam exceptis:num autem, à quibus recepta eſt,apud eos legitimum ſacerdotium & ſacrificium, iuxta formulam,in eo libello præſcriptã,fuit reſtitutum? Nihil minus.Etiam Interimiſtæ,æquè ſunt & fuerunt, vt alij Lutheriſtæ,niſi quòd à carnibus alicubi abſtinent in quadrageſima & proſabbato, & rem diuinam, vel prophanam potiùs,ne dicam ſacrilegam facientes,lineis ac ſacerdotalibus aliis indumentis, nonnullis in locis vtuntur. An autem idem in regno tuo factum eſſe non vidimus, vbi calix per ſummum ſacrilegium vſurpatur? an ſimiliter & ſacerdotium,& ſacrificium ibi non abrogatur? an laici ſibi ſacerdotalia munera non arrogant? an conficiendi Chriſti corporis, quam nullam habent, ſibi poteſtatem non vſurpant?& pro Chriſti corpore dant communicantibus merum panem piſtorium. Nam quomodo conficient Chriſti corpus, quibus poteſtas eius conficiendi nulla data eſt?In ſumma, nihil aliud dicit Sathanas', quando contra ordinationem & obſeruantiam Eccleſiæ iubet de calice bibere, quàm quod Chriſto dixit aliquando: Mitte te deorſum, hoc eſt, Eccleſiæ traditionem relinque, obedientiam illius omnem abiice, Cõciliorum authoritatem pro nihilo ducito. Ac meruit quidem homo Chriſtianus mittere ſe deorſum,& quoniam cùm periculo cõiunctum id eſſe videt, diu ſecum deliberat nonnunquam, vt tum ſibi ſit faciendum: poſteaquàm verò ſemel ſe mittere deorſum cœperit,iam non eſt in illius poteſtate, vt ſe ruentem ſuſtineat,nec impedire poteſt vllo modo, quò minùs

Quò tandẽ productus eſt lutheraniſmus ex paruo principio.

Interimiſtæ æquè ſacrilegi vt alij Lutheriſtæ.

Non poteſt corpus Chriſti conficere, cui eius conficiendi nulla data eſt poteſtas.

minùs ad imum vſque præceps cadat. Enarrans illud ex Pſalmis Auguſtinus, Fundauit terram ſuper fundamentum eius, non inclinabitur in ſeculum ſeculi: terram interpretatur Eccleſiam, aquam verò decurrentem, quæ ad nihilum deueniet, in alio quodam pſalmo ſignificare vult hæreſes: Quò minùs aquæ decúrrere poſsint ad Eccleſiam, hoc eſt, quò minus illam obruere queant hæreſes, impediunt aggeres illis oppoſiti, quos rectè Conciliorum ſanctiones intellexeris. Cæterùm quamuis aggeres validi fuerint, ſi quis tamen vel paruum in illis foramen aperuerit, ſtatim eò tota moles aquarum incumbit, ac perruptis aggeribus, longè latéque campos, ſegetes, pagoſq; ſubuertit, nihil vt ſit quod aquarū decurſum remorari queat. Hoc igitur foramen tunc aperitur, quando contra ordinationē ſeu obſeruantiam Eccleſiæ calix permittitur. Quis enim impedire queat, quò minùs per hoc ipſum foramen, quālibet exiguum videatur, perruptis aggeribus, hoc eſt, Conciliorum decretis violatis, omne genus hæreſeôn in Eccleſiam impreſſionem faciat? Quò magis mirum eſt, non deeſſe quoſdam, qui tranquillitatem Eccleſiæ regnóque tuo promittant, ſi contra ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſię calix laicis concedatur. Si poteſt ſaluum & integrū eſſe lignum, in quod prima cunei pars, quamlibet illius acies tenuis ſit, impacta eſt, ſi caueri poteſt, quò minus crebris ictibus reliqua craſſicie impulſa, lignum illud prorſus diffundatur: ſi poſſunt eſſe ſaluæ ſegetes & prata, in quæ, foramine facto in aggeribus, magno impetu aquæ defluxerint, nec exitū facilè reperire poſſint: ſi poteſt ſaluus eſſe homo, qui ſemel de ſublimi turri aliqua ſe præcipitem dederit: ſi poteſt ipſe ruentē ſe ſuſtinere, quò minùs in imā vſq; terrā præcipitatus, aut ceruicem frangat, aut reliqua corporis membra collidat, poterit ſaluum, integrum, ac tranquillum eſſe regnū illud in quo in deſpectum concilij, calix fuerit vſurpatus. Poſtulatur à multis Conciliū, quam autem ad rem? quis illius vſus erit? ſi poſteaquàm rectè fuerit in eo conſtitutum aliquid poſtremis etiam hominibus, in deſpectum illius contraria facere licebit omnia. Num autem ſanctior erit poſteà comitiorum, quàm conciliorum authoritas? An ipſi noſtris oculis non conſpeximus in deſpectum

Auguſt. in Pſal. 103

Eccleſia.
Hæreſes.

Mira nec minus pia authoris vehementia.

regis & Comitiorum alicubi quædam cõtra decreta Comitiorum facta eſſe, quæ priuſquam in Comitiis decreta fuiſſent, facere tamen illi ipſi non audebant? Et ibi tranquillitatem fore ſperabimus, vbi nulla conciliorum, nulla comitiorum, nulla pontificum, nulla principum eſt authoritas? vbi hoc agitur, Vt ſimus ſine lege, ſine rege, ſine ſacerdotio, ſine ſacrificio, ſine ſacramentis, ſine Deo, vbi tanto ſtudio laboratur, vt quæ ciuitas vnius hactenus labij fuit, & eorundem ſermonum, ex ea Babylonem ædificare liceat, in qua tanta ſit & eſt iam linguarum confuſio, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui. Sed quid opus eſt plutibus? Ipſe noſti, pientiſsime Rex, quòd cùm nonnulli, clamoſis quibuſdam offerendum eſſe calicem cenſuiſſent, modò in eo acquieſcerent, repudiatus eſt. Paucisſimi iam ſunt in regno tuo, qui ſolo velint eſſe calice contenti. Sed & confeſsionis Auguſtanæ non ita multi. Quotquot à nobis diſceſſerunt, magna ex parte, vel Picardi ſunt, vel Caluiniani, aut Laskani, aut Neſtoriani, aut Seruetiani, quibus cõcedendo calicẽ, nemo ſatisfecerit. Qui legit apologiam Picardorum, reperiet in ea, quòd Picardi non minùs propè Boëmos illos inſectantur, qui in ſola vtriuſque ſpeciei communione acquieſcunt, cætera verò Catholici videri volunt, quàm eos, qui per omnia ſunt Catholici. Iam verò Petrus Paulus Vergerius, qui proximo ſuperiore anno, non aliam ob cauſam in regnum tuum venerat, quàm vt in eo ſeditionem concitaret, protulit in medium literas ad quoſdam ſcriptas, quas etiam typis excudi fecit. An autem hoc fuit boni viri officium? Certè ſi quid frontis habuiſſet, ſi qua mica probitatis in eo fuiſſet, tale aliquid facere nunquam aggreſſus fuiſſet. Sed videtur hîc homo expers humanitatis, & vitæ communis ignarus eſſe, cùm in medium proferre literas ab aliquo ſcriptas, nihil aliud ſit quàm quòd ille dixit: Tollere è vita, vitæ ſocietatem: tollere amicorum colloquia abſentium. Verùm ad rem. Etiam Pauli quarti Pontificis literas, & quidem binas, typis excuſas peruulgauit, quin & ſcholiis quibuſdam ſuis obſcurauit ac mirabiliter deformauit, quæ piè ſanctéque ſcripta fuerunt, ſecus interpretando. Audi quid ſcribat in ſuis in priorem Epiſtolam ſcholiis. Dixerit, inquit, quiſpiã: Siquidẽ poſſemus

Babylonis, hoc eſt confuſionis conſtructio.

Picardorũ apologia.

Petrus Vergerius Hæreticus non modò ſeditioſus, imò ad ſeditiones excitandas natus.

Ci. 2. Phi.

Vide huius euangeliſtæ

Papam

Papam eò adigere, vt velit aſſentiri, vt miniſtri Eccleſiarum haberent vxores, lingua vernacula in adminiſtratione Sacramentorum vterentur, atque vt vtranque ſpeciem populo exhiberent, in reliquis verò articulis & doctrinis cum Romana Eccleſia conſentiremus, quemadmodum hactenus conſenſimus, an non conſultum putares, vt tunc acquieſceremus? atque vt hæc prius lucro apponeremus, deinde paulatim labẽte tempore, vt etiam de reliquis articulis lucrifaciendis cogitaremus? Reſpondeo, Minimè mihi conſultum videri: Neque enim in eo res ſita eſt, vt miniſter vxorem habeat, vt populari lingua in Eccleſia vtatur, vt vtramque ſpeciem porrigat: ſed vt habeat viuã fidem, vt ſit membrum Chriſti Eccleſiæ, atque vt eam rectam doctrinam teneat, populoq́; annunciet, quam filius Dei Dominus noſter Ieſus Chriſtus attulit è ſinu patris. Quæ eſſet iſthæc contaminatio doctrinæ? quod monſtrũ? ſi conſentiremus, vt eſſet paſtor animarum noſtrarum, miſſarius, ſacrificulus, vnctus & inauguratus ab aliquo Apoſcopo & Antichriſti membro, &c. Per hunc verò ſatellitem ſuum apertiùs multò cauſam ſuam agit Sathanas, quàm per illos, qui de calice tantùm, déque rebus aliis, quæ non perinde magni momenti videri poſſunt, tantopere contendunt: quorum etiam detegit inſidias, ac ſuperuacaneum eſſe ducit, longioribus ambagibus vti, mox ipſum petit iugulum, vt citra moram aliquam, Deus in ordinem cogatur, nec vllum, aut Sacerdotium, aut Sacrificium externum habeat, per quod eſſe Deus agnoſcatur. Hoc eſt, quod ſtatim initio ſibi Sathanas per Vergerium efficiendum eſſe putat: & eſt re vera veriſſimè dictum, quòd fruſtra fit per plura quod fieri poteſt per pauciora. Quorſum enim opus eſt longo circuitu, ſi quo vis compendio peruenire poſſis? Verùm audi quid paucis interiectis addat: Poſtquam enim hic homo nimis in aliena Republica curioſus, & ad ſeditiones excitãdas natus, hortatus fuerat Polonos, vt ſi maximè concederentur illis hæc tria, cõſtanter ea reſpuerẽt. Scias, inquit, Polonia, cauſam hanc, quæ de religione controuertitur, minimè poſſe vllam moderationẽ aut concordiam pati. Vide quid dicã, & memori mente teneto. Sunt enim qui dicant: An non poſſet aliqua ratio inueniri, qua cõcordia ſanciretur? Re-

Sacrilega verba.

Ad obiecta Vergerii reſponſio.

Heretici volunt deũ in ordinem cogere.

plus quàm illius iudicio tribuendum eſſe putauerit, etiam ſi cætera credat omnia, quæ continentur in Symbolo, ſi credat & recipiat præterea ſcripturas omnes, ſi tanquam Dei verbum, quod reuera ſunt, modò ſanus adſit intellectus, eas adoret, nihilominus non eſt ei cum Christo capite quicquam commune, qui ſe à Chriſti corpore ſeparauit, Ethnicus eſt, publicanus eſt, Chriſtianus nulla ex parte dici meretur. Quoties tentatum fuit ab Arrianis, vt aliquam cùm catholicis concordiam inire poſſent? ad quam, vt accedere tamen viderentur, facilè ſe paſſuros dicebāt, vt ὁμοούσιος eſſe patri filius crederetur, modóne diceretur ὁμοιούσιος. De vno tantùm iota res agi videbatur inter Chriſtianos & Arrianos, neque tamen concedēdum Arrianis eſſe Chriſtiani iudicabant, quòd ſub hac vna litera viderent eos errorem ſuum occultare, quo largitate gratiæ, non proprietate naturæ, filium patri ſimilem intelligi volebant. Quibus autem artibus Cæſareæ præfectus Baſilio perſuadere non conabatur, vt tempori cæderet, neque tot eccleſias in diſcrimen adducere vellet tenui dogmatis exquiſitione? Quid autem ad hæc Baſilius. Adoleſcentulis, inquit, tales ſermones congruere, nam & hos & his ſimiles, huiuſmodi rebus inhiare. Qui verò diuinis eſſent literis innutriti, nullam eos earum ſyllabam in diſcrimen venire pati poſſe, ſoleréque, ſi res ita poſtulet, nullum genus mortis pro illis ſubeundum recuſare. Ac viſus quidem fuit hæreticis eſſe pertinax Baſilius, itidem vt ante eum Athanaſius, atque Hilarius: Sed quam hæretici pertinaciam, eam Catholici & orthodoxi cōſtantiam eſſe iudicabant. Quò minùs & ego moleſtè fero, ſi quibuſdam pertinax eſſe videor, qui nego coire poſſe concordiā inter Catholicos & hæreticos, niſi qui diſceſſerunt à nobis, redeant vnde diſceſſerunt, ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ: illam credant, illi ſe totos permittant, illius iudicio ſuum iudicium ſubiiciant, Malo pertinax videri cum Athanaſio, Hilario, Baſilio, quàm vt eſſe dicar arundo ventis agitata: Et hæc quidem vetuſtiora. Noſtro verò ſæculo, quoties inter Lutheranos & Zuinglianos actum fuit de concordia? Quàm autem ea res fœliciter ceſſit Lutheranis? qualis enim illa fuit inter Lutherum & Bucerum concordia? Fecit in gratiam Lutheri Bucerus, vt concederet

Qui ſe à Chriſti corpore ſeparauit, Chriſtianus nullo modo dici poteſt.

Inter Chriſtianos & Arrianos diſcordia de vno iota tātum.

Orthodoxorum cōſtantia.

Buceri & Lutheri cõcordia. deret corpus & ſanguinem Chriſti ſubſtantialiter eſſe in ſacra Euchariſtia, modò viciſſim in ſuam gratiam faceret Lutherus, vt concederet ibi non eſſe Chriſti corpus & ſanguinem, niſi cùm ſumitur. Vter Martinorũ hîc alterum in ſuam pertraxit ſententiam? Martinúſne Lutherus ſacramentarius, aut Martinus Bucerus è ſacramentario factus eſt Lutheranus? Certè Ioannes Caluinus, non aliunde ſumit efficacius argumentum ad probãdum in Euchariſtiæ ſacramento non eſſe ſubſtantialiter corpus Chriſti, quàm ex hac Lutheri conceſſione: ex qua etiam colligit, quòd ſecundum virtutem tantum & efficaciam, non autem ſecundum eorum ſubſtantialem præſentiam, exhibẽtur nobis corpus & ſanguis Domini, quomodo adſunt & exhibentur in baptiſmo & pœnitentia: imò quandocunque Chriſti mors aliquem in nobis effectum operatur. In quam ſuam ſentẽtiam pedibus ire Philippum quoque Melanchthonem gloriatur. Egregia verò concordia, qua fit, vt qui ſunt hæretici, magis etiam fiant hæretici, & ſacrilega ſua audacia, blaſphemiis & erroribus inualeſcentes, proficiant in peius, errantes, & in errorem mittentes. Miſſos autem faciamus ſacramentarios, quorum impietatem ipſi quoque Lutherani, quanuis eorum nonnulli minus ab ea remoti ſint, adeò tamen ferre non poſſunt, adeò deteſtantur & execrantur, vt eis nec Aue quidem dicere dignentur, & à congreſſu ſuo repellant, nec receptum eis dare velint, ſed ſimul vt aliquem ſacramentarium eſſe conſtiterit, ſtatim è ſuis ciuitatibus exterminandũ eſſe putent. Inter Lutheranos & Chriſtianos, quoties actum fuit de concordia? Quæ cauſa verò fuit, cur interim religio conſtitueretur? niſi quod non deerant qui minimè dubium ſpem oſtenderent, fore, vt per hanc & rationem, coiret inter Chriſtianos & Lutheranos concordia. Num autem eum, quem ſperabant homines, res eſt exitum conſequuta? Minimè gentium. Quin quod omnium ferè iudicio (pauciſſimis exceptis) in Comitiis imperij fuerat approbatum, quod ſumma eorum voluntate conſtitutum, hoc paulò poſt ab illis ipſis, à quibus fuit receptum, non eſt ſeruatum. Lipſenſes, ne viderentur non eſſe prudentiores, quàm vniuerſum imperium, quanuis in plurimis ad illam in Comitiis præſcriptam Interim religio

Io. Calu. in Euchariſtiæ ſacramentũ rabies.

Hæreticorum ſacrilega audacia et impietas.

2. Tim. 3

2. Ioan.

Lipſenſes.

religionem aſſenſi fuerant, pleraque tamen ſua, magiſtrique ſui Martini Lutheri, retinenda eſſe putauerunt ac duplex Interim conſcripſerunt quod in quibuſdam conſentiret, in aliis ab eo, quod erat conſtitutum in Comitiis, diſcreparet. Vuitembergenſes verò, quamquam & vicini Lipſenſium,& eidem principi, qui ſubſcripſerat Interim,religioni ſubiecti,quoddam & ipſi ſcriptum ediderunt nec Interimiſtæ, verùm Adiaphoriſtæ dici & eſſe voluerunt, & in minùs multis, quàm Lipſenſes à magiſtri ſui Lutheri doctrina diſceſſerunt. Porrò Saxoniæ ciuitates, cùm faces illis adderet Matthias Flaccus Illyricus,ne latum quidem vnguem,à Magiſtri ſui Martini Lutheri placitis ſibi diſcedendum eſſe duxerunt, cùm quicquid ab illo dictum eſſet aut ſcriptum, id tanquã expreſſum Dei verbum recipiendum & adorandum eſſe cenſerent. Itaque poſt concordiam tentatam, quæ facta iam etiam eſſe putabatur,maior eſt diſcordia conſequuta. Nã ſicut ipſi Lutherani nefario ſcelere ab vnitate catholica ſe tanquam ab area Dominica ſepararunt, ſic & ſuam paulò pòſt vnitatem diſcordiis furialibus diſſiparunt. Vel de ſola alba veſte linea, cuius vetus vſus eſt ſacerdotibus in templis,quantæ fuerunt, quàm acerbæ contentiones inter Germanos Lutheranos, quales videri volunt ij, qui ſunt à Flacco, & inter degeneres Lutheri diſcipulos, quos ille vocat Adiaphoriſtas,& Interimiſtas, cuiuſmodi ſunt, qui Philippum ſequuntur? Quæ fuit autem cauſa, cur tam hoſtiliter ſe mutuò minutis adeò de rebus inſectarentur? Non alia, quàm quòd metuebant Germani Lutherani, ſi qui fuiſſent ex priſcis ritibus illis & cæremoniis in Eccleſiam reſtituti, ne qua à Luthero ad Chriſtum inclinatio facta, néue ſequuturo Papatui, feneſtræ fabricari viderentur. Si qui veri Lutherani dici gaudent, tanto ſtudio cauerunt, ne vetuſtis Eccleſiæ ritibus reſtitutis, Papatui feneſtræ fabricarẽtur,quanto maiore ſtudio prouidendum nobis eſt, qui non alio magis, quàm Chriſtianorum nomine gloriamur,ne fabricentur Sathanatui,cui fabricantur procul omni dubio, cùm aſſueſiunt homines Eccleſiam non audire,ſi quæ fuerint ab illa decreta, pro nihilo ducere,tum illius iudicio ſuum priuatum iudicium anteponere.Certum eſt & indubitatum,Sathanatum,ſiue

Vuitembergenſes.

Adiaphoriſtæ.

Quare Saxones nunquã à Placitu magiſtri ſui Lutheri diſcedendum duxerunt.

De alba linea, cuius vetus vſus eſt ſacerdotibus in templis maximæ contentiones inter Lutheriſtas.

Vnde natus Sathaniſmus, qui per totam Germaniã nūc floret.

Sathaniſmum iſtum omnem, qui nunc (proh dolor) ita floret in Germania, qui pullulat etiam in regno tuo, pientiſſime Rex, hinc potiſſimum eſſe natum, quòd Eccleſiæ iudicio contempto, ſibi quiſque licere vult, vt & ſcripturas interpretetur, & ritus cæremoniáſque mutet arbitratu ſuo. Quamobrem in hoc, Vergerij ſententiæ non inuiti ſubſcribimus, quod cauſa, quæ de religione controuertitur, minimè poſſit, qualem iſti cupiunt, moderationem & concordiam pati: cùm veriſſimè ſcriptum ſit à Sancto martyre Cypriano: Nulla ſocietas fidei & perfidiæ eſſe poteſt. Qui cum Chriſto non eſt, aduerſarius Chriſti eſt. Qui vnitati & paci eius inimicus eſt, nobiſcum non poteſt cohærere: Si cum precibus & ſatisfactionibus veniunt, audiantur: ſi maledicta & minas ingerunt, reſpuantur. Cæterùm quòd ſcribit, impurus ille Vergerius, non aliam ineundæ concordiæ rationem & ſpem eſſe, quàm ſi Papatus vniuerſus tollatur è medio: vide, per Deum immortalem, quæ ſint iſtæ Sathanæ inſidiæ: quorſum ille ſpectet, quum tanto ſtudio Papatum Euerſum cupit? Quò maior autem orationi noſtræ fides habeatur, malumus illius de Papatu teſtimonium proferre (cui quoad vixit, quum Papatu bellum fuit irreconciabile, cuius etiam verbum, tanquam Dei verbum, adorat Vergerius) quàm noſtris verbis vti. Sic igitur ſcribit Lutherus in epiſtola quadam ad duos plebanos de anabaptiſmo: Audio, inquit, & video rebaptizationem, à quibuſdam vſurpari ex eo fundamento, vt in deſpectum Papæ faciant, tanquam hi, qui nihil ab Antichriſto habere velint: quemadmodum & Sacramentarij propterea merum panem & vinum habere volunt in deſpectum Papæ, arbitrantes ſe hoc pacto rectè ſubuertere poſſe Papatum. Profectò friuolum eſt hoc fundamentum, ſupra quod nihil boni ædificaturi ſunt: hoc enim pacto negare nos oporteret, totam quoque ſcripturam ſacram & prædicandi officium: hoc enim totum à Papa nimirum habemus, & nouam quoque ſcripturam ſacram nos facere oporteret. Sic & vetus teſtamentum nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia eſt hoc totum. Nam & Chriſtus in gente Iudaica inuenit Phariſæorum & Scribarum abuſus, non tamen propterea totum

Cyprian. epiſto. 3

Quò tendit Sathanas cùm Papatum tãto ſtudio euerſum cupit.

M. Lutherus de Papatu.

totum reiecit, quod illi habuerunt & docuerunt. Nos autem fatemur, ſub Papatu plurimum eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianum: atq; etiam illinc ad nos deueniſſe. Quippe fatemur, in Papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum baptiſmum, verum ſacramentum altaris, veras claues ad remiſſionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum catechiſmum, vt ſunt oratio Dominica, decem præcepta, articuli fidei: dico inſuper, ſub Papatu veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis eſſe. Ac ne quis fortè dicat hæc inter initia ſcripſiſſe Lutherum, cùm nondum illi, de qua tantopere gloriatur, lux Euangelicæ veritatis affulſiſſet, ſciat hanc epiſtolam ab eo ſcriptam fuiſſe, decimo pòſt anno, quàm ab Eccleſia Dei ſe præciderat, quo tempore nomen eius, hæreſews fama cùm primis fuit celebre. Sic per illius tanquam per Balaam prophetæ iugulum, quanuis hoſtis eſſet veritatis, vel inuito tamen illo veritas erupit. Iámne igitur vides, pientiſſime rex, quorſum ſpectent Sathanæ conſilia, quando per ſatellitem ſuum Vergerium, & per alios eiuſdem generis, Papatum vniuerſum è medio ſublatum cupit? Cupit enim ſublatam veram ſcripturam ſacram, cupit ſublatum verum baptiſmum, verum ſacramentum altaris, veras claues ad remiſſionem peccatorum, verum prædicãdi officium, verum cathechiſmum, veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis. An autem non ſucceſſerunt illi ſua conſilia? Primus è medio tollere Papatum conatus eſt Lutherus, & ei rei fundamenta quædam iecit, ſicut antea commemorauimus. Nam in deſpectum Papæ & Concilij, calicem laicis initio conceſſit: deinde ritus veteres abrogauit, nouos inſtituit, nec ita multò pòſt, de numero ſacramentorum, quinque ſuſtulit: poſtremò ſacrificiũ ſimul & ſacerdotium euertit. Quid autem ex eo cõſequutũ poſt breue tẽporis interuallũ? Exorti ſunt ſacramẽtarij & anabaptiſtæ, qui duo reliqua ſacramenta, baptiſmũ & Euchariſtiã, quæ reliqua tamen Lutherus fecerat, nobis abſtulerunt: neque magis id in Papæ, quàm in ipſius (etiam Lutheri) ſi Philippo credimus, odiũ ſiue deſpectũ: Qui cũ pro Papa ſe gerere, quin plus etiã aliquid quã Papa videri vellet, hãc impotẽtẽ hominis tyrãnidẽ, ferendã nõ eſſe cẽſuerũt.

In Papatu veram eſſe ſcripturam ſacram fatetur Lutherus.

Cathechiſmus quid.

Nu. 22

Cùm vergerius papatũ vniuerſum è medio ſublatum cupit, quid ſibi velit.

Lutheri tyrannis.

Sacramentarij et Anabaptiſtæ exorti à Luthero.

Nati

Cœleſtes. Nati ſunt poſtea Cœleſtes prophetæ,qui nobis & ſcripturas, & externum prædicandi miniſterium è medio ſuſtulerunt. Emerſerunt ad extremum è neſcio quibus tenebris *Campanus & Seruetus hæretici.* Campanus & Seruetus, qui Chriſtum Saluatorem nobis eripere conati ſunt, eius diuinitati detrahentes. Hunc tandem exitum conſequuti ſunt,qui Papatum euertere,& in deſpectum Papæ facere conati ſunt omnia. Soleo,pientiſſime Rex, nonnunquam etiam eorum hæreticorum nænias legere, qui nullam habent nominis celebritatem, vt quid inter illos agatur cognoſcam. Incidi in quendam Germanum Lutheranum, Eraſmum nomine, neque cognomine magis, quàm re ipſa Alberum, qui libellum ſcripſit contra Carolſtadium, & alios Sacramentarios, *Impietas eiuſdam Iacobi Schēck, in deſpectū Papæ.* Anabaptiſtas,& Eiconomachos. Ibi narrat quodã Iacobo Schenck,qui,cum Berlini verbum Lutheri, pro Dei verbo populo venditaret, nulla ratione potuit adduci, vt in ſolenni die paſchatis de Reſurrectione Domini ſermonem faceret, verùm ipſo die Reſurrectionis de paſſione prædicabat. *Akat* Ac de alio quodam, qui Francoforti ad Menum,diem natalis Chriſtiani feſtum agere nolebat. Cur autem hæc? In deſpectum Papæ,ne quid habere cum Papatu,hoc eſt,cum Chriſtianiſmo, commune viderētur: magis adeò cupiebant omnem eſſe memoriam Chriſti beneficiorum abolitã,quàm vt cum iis,qui Papam agnoſcunt Chriſtianis,eam celebrarent. Vides pientiſſime Rex quæ ſint conſequuta, poſteaquam apudſquoſdam Papatus fuit ſublatus? *Vetus mos Sathanæ.* Et hunc rerum ſtatum, in regno tuo Vergerius, vel per ſatellitem ſuum Vergerium, Sathanas potiùs efficere conatur, cuius vetus hic mos fuit ſemper, ſicut à ſancto quoque martyre Cypriano ſcriptum legimus, vt Eccleſiæ propoſitum infeſtatione ſua perſequeretur: ob hoc tantùm, vt gubernatore ſublato, atrociùs at- *Hæreſes obortæ ex contemptu ſummi pontificis.* que violentiùs circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Neque enim aliunde ſunt hæreſes obortæ, ſicut ibidem ait Cyprianus, aut nata ſchiſmata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos,& ad tempus iudex, vice Chriſti, cogitatur: cui ſi ſecundum magiſteria diuina, obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſus Sacerdotum collegium, quicquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi

ſuffragium, poſt coëpiſcoporum conſenſum, iudicem ſe non iam Epiſcopi,ſed Dei faceret,nemo diſſidio vnitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet,nemo ſibi placens & tumens, ſeorſum foris nouam Eccleſiã conderet. Quem ſequutus Hieronymus,Eccleſiæ ſalutem à ſummi ſacerdotis dignitate pendere docet,cui ſi non exors quædã,& ab omnibus eminens detur poteſtas,tot in Eccleſia efficientur ſchiſmata,quot ſacerdotes. Ex iis colligere potes, piëtiſſime Rex, quid ſibi velit Vergerius,quando Papatum è medio vult ſublatum: vult enim ſublatũ quicquid adhuc in regno terríſque tuis ſupereſt Chriſtianiſmi. Vult ſchiſmata introducta,vult hæreſes propagatas, vult Chriſtum ex omni ditione tua proſcriptum, vult, vt in terris tuis omnibus quàm longiſſimè quámque latiſſimè graſſetur Sathaniſmus hic omnis,quem tanto gentis malo,tãtas iã egiſſe radices videmus in finitima nobis Germania. Huic eius voluntati,quò minùs ad rem conferatur:nihil magis obſtat, quàm vnitas. Hanc igitur omnibus,quod aiunt,machinis oppugnat,itaque cuius miniſterio fit,vt vnitas in Eccleſia Dei retineatur,de eo tollendo laborat, quòd, quoad ſalua eſt illius dignitas & authoritas nihil ſe proficere videt. Sed expende tecum interea,Rex optime, poſtea quàm è medio quidam ſuſtulerant Papatum, an iidem illi de Cæſareatu quoque tollendo conſilia poſtea non cœperunt? cùm non minùs apud eos probrum eſt Cæſariſtam quàm Papiſtam appellari. Quid ante non ita multos annos factum ſit in Germania, non ignoras? Verùm hæc odioſa ſilentio præterire malo. Tu fac vt illius vulgò iactati verſiculi nunquam obliuiſcaris,

Hierony. contra Luciferianos.

Vergerij hæretici mens.

Quod de papatu conantur efficere hæretici, idem de omni dominatu & regnis tollendis eos moliri cenſendum eſt.

Fælix quem faciunt aliena pericula cautum.

Etiam atque etiam vide,ne paulò poſt non minus habeatur ignominioſum,Regiſtã,quàm Bapriſtam vocari. Huc enim ſpectant iſtorum conſilia,vt ordinem omnem è medio tollant,vt principum authoritatem in odium & contemptum, adducant; vt Anarchiam quandam inducant. Quorum cùm fax quędam ſit Vergerius,nec aliud ſpiret, quàm ſeditiones,quandoquidem ipſe profitetur, & quidẽ veriſſimè, quòd ſit exul Ieſu Chriſti, cùm nihil ei cum Chriſto commune ſit: ſicut ipſe ſe fecit exulem Ieſu Chriſti,ſic eum ex regno terríſque tuis extorrem eſſe iubeto.

Quò hæreticorum ſpectant conſilia.

Negat is quam ipſe profitetur Ieſu Chriſti doctrinam,eã, ſi Papatus maneat incolumis,incolumen eſſe poſſe: quaſi verò quiſquã ſit ex omnibus noſtri tẽporis hæreticis (qui ſola hac in re mirabiliter inter ſe conſentiunt, quòd Papatum è medio ſublatum cupiũt)qui non ſe profiteri iactet doctrinam Ieſu Chriſti,quamlibet omnes & ſinguli, & ipſi inter ſe diſſidere,& ex Diametro,quod aiunt,cũ illa pugnare videantur? Quòd ſi quæras ex hoc locutuleio, quam doctrinam Ieſu Chriſti profiteatur? quæ ruditas eſt hominis & inſcitia? non habiturum arbitror quod reſpondere queat. Nam quantum è ſcriptis illius colligere licet, modò cum Zuinglianis, modò cum Lutheranis,modò cum Picardis, facere videtur, Auguſtanæ quidem confeſſionis eum eſſe,nemo rectè poterit iudicare: quandoquidem Brentij confeſſionem, quem admiratur vnicè, reliquis omnibus eam anteferre conſtat, Brentium autem Oſiandri dogma de iuſtificatione,quæ ſumma totius eſt Euangelij,comprobare manifeſtum eſt.Hoc autem dogma quantopere deteſtentur, qui confeſſionis Auguſtanæ cenſeri volunt,cùm ex VVittembergenſium doctorum cẽſura,tum ex Mathiæ Flacci & Ioachimi Merlini non ſcriptis magis,quàm factis,abundè cuiuis perſpicere licet. Nam quo loco Merlinus habuerit eos, qui cũ ſui gregis eſſent,Oſiandri ſermones audiebant,obſcurum non eſt:nec ſepultura mortuos dignabatur, nec infantes eorum vt baptizaret,adduci potuit.Et erit quiſquã,qui ſibi perſuaderi patiatur,Ieſu Chriſti doctrinam eſſe quam profitetur Vergerius, quàm non Chriſtiani modò deteſtantur,verùm ipſi etiam Germani Lutherani vſque eò execrãtur,vt qui ſunt eam amplexi,cum iis nec viuis, nec mortuis communicandum eſſe putent?Sed nolo plura de Vergerio, cuius proptèrea mentionem hîc iniecimus, vt intelligere quiuis poſſet, apertiùs per hunc, voluntatem ſuam Sathanam explicaſſe,quàm per illos, qui per cuniculos quoſdam vnitatem oppugnare conantur, dum nihil aliud præter calicem eſſe petendum ſuggerunt: totóque cælo,quod aiunt,errare, qui dicunt: Si calix laicis, vxores ſacerdotibus permittantur,inter Chriſtianos& Lutheranos facilè concordiam eſſe coituram.Egregia verò cõcordia,per quam non vitia Papatus, quod ferri tamen

Vergerij inconſtantia.

Oſiandri dogma.

Merlini hæretici impietas.

Quare hic de Vergerio mentionem fecerit.

men poſſet, verùm ipſe Papatus vniuerſus euertitur, hoc eſt Chriſtianiſmus omnis aboletur. Quoniam verò ſatis multa iam hac de re diximus, vnde defluxit, eò redeat oratio. De expreſſo Dei verbo ſermo nobis fuit inſtitutus, de quo docuimus, non minùs hæreticos, quàm catholicos & orthodoxos, quin magis etiam hæreticos perſæpe fuiſſe gloriatos. Demonſtrauimus & illud, non cum expreſſo Dei verbo, neque cum Euangelio nobis pugnam eſſe, ſed cum interpretationibus & aſſeuerationibus eorum, qui diſceſſerunt à nobis, vt quod olim de donatiſtis dixit Auguſtinus, quòd contra Chriſtum portant ſignum Chriſti, & contra Euangelium, de ipſo Euangelio, quod non intelligunt, gloriantur, hoc totidem verbis de iſtis quoque nobis dicere liceat: Simul & hoc oſtendimus, nos ſcripturas omnes Canonicas recipere reuerenter: illos contrà, quandoquidem non authoritati ſcripturarum ſubiici volunt ad fidem, ſed ſibi ſubiicere ſcripturas conantur non recidere in illis, niſi quod ſuis dogmatibus commodum eſt ac ſcripturarum verbis proprium ſenſum adſtruere, déq; ſua, nõ de ſcripturarum ſententia nobiſcũ dimicare, cùm nos prius omnia & facere & pati parati ſimus, quàm vt, quod ipſi contra communem totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum dicunt & ſentiunt, tanquam Dei verbum, adoremus: quod non aliud hoc fore, quàm Germaniam quandam eidololatriam perſuaſum habemus. Hæc itaque cùm ſatis à nobis copioſè dicta iam ſint, quamobrem cum hoſtibus iſtis Euangelij conſentire non poſſimus, qui per verba Euangelij, Euangelium oppugnant, & pro ſua non pro ſcripturarum ſententia nobiſcum pugnant, cauſam breuiter diſſeremus. Cogunt enim nos ab illis diſſentire ſeueriſſima Dei mandata, iuxta hæc dicta: Si quis vobis Euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Item, ſi quis dixerit blaſpemiam contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei. Itẽ Fugite eidola. Cùm igitur ipſi ſint, qui præter id quod accepimus, nobis Euangelizant: qui dicunt blaſphemiam contra ſpiritum ſanctum: qui tanquam eidola quædam à nobis adorari contendunt: meritò diuinis iſtis mandatis parentes, quò minùs cum illis conſentire queamus, deterremur. Ac ne quis putet ſcripturis iſtis proprii

Auguſt. Epiſt. 62

Hæretici non ſcripturarum authoritati ſubiici, ſed ſcripturas ſubiicere cupiunt.

Ratio quare cum hoſtibus Euãgelii non conſentiẽdum.

Galat. 1
Matt. 12
Ezec. 14
1. Cor. 10

ſenſum nos adſtruere velle, quò magis perſpicuum cuiuis eſſe poſſit, nos illis veriſſimè contra hoſtes iſtos Euangelij vti, quemadmodum eis vſi ſint veteres orthodoxi, paucis oſtendemus. Ac primum quidem: quis eſt cui nomen Athanaſij non ſit in optimam partem cognitum? qui quaſi fragrantiſſimo quodam vnguento, ſicut à Cyrillo ſcriptum eſt, ipſum etiam cœlum ſcriptis ſuis exornauit: hic igitur in libro quem inſcripſit de incarnatione Chriſti, quemadmodum à Cyrillo citatur, iis verbis vtitur: Qui præter hæc ex diuinis ſcripturis alium eſſe docet filium Dei, & alium, qui ex Maria adoptatus eſt in filium, ſicut nos: vel ſi quis Domini noſtri carnem supernè dicat, & non ex Maria virgine: vel vniuerſam diuinitatem in carnem, aut confuſam, aut mutatam: vel paſſibilem Domini deitatem: vel inadorabilem Domini noſtri carnem vt hominis, hunc anathematizat ſancta & Catholica Eccleſia, obtemperans in hoc diuino Apoſtolo dicenti: Si quis vobis Euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Ecce ſanct⁹ iſte vir, cuius immortalis eſt in Eccleſia & ſacroſancta memoria ſi quis etiam è diuinis ſcripturis illa, quæ protulit capita, docere conatus eſſet, eũ anathematizari dicit à ſancta Catholica Eccleſia. Verùm, ô ſancte pater, quánam id authoritate fieri poſſe cenſes, ſi quis hæc ex diuinis ſcripturis docuerit? Pauli, inquit, authoritate, qui dixit: Si quis vobis Euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Res mira: Quam Pauli ſententiam in ore ſemper habent noſtri temporis hæretici, qua ſe tanquam ariete quodam expugnare & euertere poſſe putant omnem patrum & Cõcilio rum authoritatem, eam tu contrario ſenſu producis, nimirum, vt ſi quis etiam è ſcripturis contrarium ei dicere ſit conatus, quod in legitimis patrum cõciliis Oecumenicis præſertim definitum, & per manus ab illis traditum accepimus, eum non modò non audiendum, verumetiam anathematizandum eſſe putes, ac in eo quod accepimus firmiter eſſe permanendum cenſeas quãlibet in contrariũ aliquis multa protulerit examina ſcripturarum. Non vult Athanaſius, vt filij de patrum decretis iudicent: non vult, vt quæ ſemel per illos ad normam ſcripturarũ exacta ſunt iterum ad eandem exigantur, niſi fortè ſe non legiti-

Nomẽ Athanaſii in optimam partem ſemper cognitũ.

Ad riginas de recta fide.

Galat. 1

Si quis præterquàm quod in concilijs œcumenicis receptum eſt adducit, anathematizandus eſt.

nos eſſe filios, ſed ſemē adulteræ & fornicariæ mulieris declarare velint. Quòd ſi facere ſint auſi (clament licet ad rauim vſque, ſcriptum eſt enim, ſicut cum Chriſto congreſſus pater hæreticorum aliquando fecit) iuxta Pauli doctrinam, eos anathematizare non dubitat, quoniam aliud Euangelizant ab eo quod acceperunt. Nunquid autem cùm hæc ſcripſit ſanctus Athanaſius, expreſſum Dei verbum contemnere, & pro nihilo ducere docuit? Abſit. Nunquam hoc illi vel cogitare in mentē venit, ſed nō quod hæretici, ſed quod Catholici produxiſſent: nō quem hęretici, ſed quē Catholici, ſenſum è ſcripturis attuliſſent, id expreſſum Dei verbum haberi voluit. Præclarè ſcriptum legimus ab Hieronymo, non in ſcripturarū verbis Euangelium eſt, ſed in ſenſu: non in ſuperficie, ſed in medulla: non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis. Habes igitur iam quemadmodum Catholicæ & orthodoxæ fidei propugnator acerrimus, hæc Pauli verba produxerit: Cuius vnius authoritate, ne ſimus longiores, contenti erimus: cùm præſertim ſit vnus hic inſtar multorum. Quamuis autem, ne quid præter decorum feciſſe videamur, metuimus, quò magis tamen re i veritas eluceſcat, etiam hęretici cuiuſdam expoſitionē horum Pauli verborum, in medium proferemus: & quidem eius, in cuius de Euchariſtia ſententiam Philippus Melanchthon inclinare dicitur. Sic igitur ille loquitur, enarrans eadem hæc Pauli verba. Nota, verbum accepiſtis: ſemper enim huc incumbit, ne ignotum Euangelium imaginatione ſua quaſi in aëre ſuſpendant, ſed teneant certam eius definitionem, illud, quod illis traditum eſt & amplexi ſunt, verum Chriſti eſſe Euangelium. Præcipit itaque pro diabolis haberi, quicunque Euanlium aliud à ſuo adferre auſi fuerint: Aliud nominans, cui aliena commenta aſſuuntur. Et huius, quamuis hæretici, ſententiam, hoc quidem in loco, non poſſumus, non probare. Non vult enim is ignotum Euangelium recipi, verùm quod nobis traditum eſt, quod amplexi pridem ſumus: Atqui, quod nunc vocatur Euangelium, & expreſſum Dei verbum, id cùm heri, quòd aiunt, & nudiuſtertius in lucem prodierit, patribus noſtris prorſus fuit ignotum. An igitur qui tanto ſtudio

Eſa.57
Oſea.3

Hieronymus in ca. 1. ad Gal.

Verborum Pauli, de anathematizando hæretico, cuiuſdam Lutherani expoſitio.

nobis illud obtrudere nituntur, eis nõn rectè cum Hieronymo dicere quiſque noſtrûm poterit: Quiſquis es aſſertor nouorum dogmatum, quæſo te, vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos (nos autem rectiùs, poſt mille quadringentos & amplius) docere nos niteris, quod ante neſciuimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem in qua puer natus ſum. Quanta fuerit hæc mentis vecordia, ſi recipiamus ignotum Euangelium, reiiciamus verò, quod à ſanctis patribus nobis traditum habemus? Quòd ſi nomen Euangelij tribuunt iis libris, quos ab Euangeliſtis & Apoſtolis, quos etiam à Prophetis ante ſcriptos habemus, hoc verò iam inde à ſexcentis annis propè recepit Polonia, nec eſt quiſquam qui dubitet, quin ſit in eis expreſſum Dei verbum: Quamobrem, quod ad ſcripturam attinet, non eſt aliud Euangelium, quod hodie nobis obtruditur ab hæreticis ab eo, quod nos profitemur. Quin ipſi ſcripturam omnem Canonicam à nobis habere ſe palam fatentur. Quod igitur eſt aliud illud quod Euangelizant? illud nimirum, cui (ſicut ſcribit Caluinus) aliena commenta aſſuunt, cuius alienum quendam, & hactenus inauditum in Eccleſia Dei ſenſum adferunt. Et hoc eſt, quod nos monet Paulus: Si quis vobis aliud euangelizauerit, præterquam quod accepiſtis, anathema ſit. Hoc eſt, ſi venerit Lutherus, Caluinus, aut Philippus, & alio ſenſu vobis prædicauerit Euangelium, quàm quem à ſanctis patribus accepiſtis: ſi quid ab eo diuerſum adnunciauerit, quod ab illis traditum habetis, anathema ſit. An iis Pauli verbis non meritò deterremur, quò minùs iſtorum commenta pro Dei verbo recipiamus? Cùm præſertim hoc eſſe rectè dicatur in ſpiritum ſanctum peccare, & eum blaſphemare, quæ ſunt nobis à ſanctis patribus tradita, contemnendo, violare. Quod his verbis docet ſanctus ille Pontifex Damaſus: Violatores voluntarij Canonum, grauiter à ſanctis patribus iudicantur, & à ſpiritu ſancto, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphemare ſpiritum ſanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſanctos Canones, non ne-

Hieronymus in epiſt. ad Pamachium & Oceanum.

Illa fides nobis ſenib⁹ tenenda, quam pueri didiſcimus.

Euangeliũ hæreticorũ quale.

Peccare in ſpiritum ſanctum quid.

In epiſto. ad Aurelium Carth. Epiſcop.

ceſſitate

ceſſitate compulſi, ſed libenter aliquid aut proteruè agũt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſpontè conſentiunt. Talis enim præſumptio, manifeſtè vnum genus eſt blaſphemiarum in ſpiritum ſanctum. Vides quemadmodum ſanctus hic vir, vnum genus blaſphemiarum in Spiritum ſanctum eſſe dicat, ſi quis contra ea, quæ ſunt nobis à patribus tradita, proteruè agere aut etiam loqui præſumat. Huius igitur blaſphemiæ ne rei efficiamur, nulla ratione cõſentire cum iis audemus qui, quod orthodoxi veteres tot ſeculis docuerunt, quod authoritas Eccleſiæ tradidit, quod populus Chriſtianus amplexus eſt, quod ſchola Theologorum defendunt, id haud aliter quàm exitiabile venenum Sathanæ fugiendum eſſe cenſent, ſomnia verò ſui capitis, eodem loco quo Dei verbum, & quidem expreſſum, à nobis haberi volunt: cùm præſertim repetitis vicibus à Paulo moneamur. Si quis aliud vobis Euangelizauerit, quàm quod accepimus, vt is nobis anathema ſit. Multò maximè verò nos terret, quod à Propheta dictum eſt: Recedite ab eidolis. Quod iterat Paulus quoque clamans: Fugite à cultura eidolorum. Quod repetit Ioannes Euangeliſta, præclaram ſuam Epiſtolam concludens iis verbis: Filioli, cuſtodite vos à ſimulachris. Quid enim? An verè non ſunt eidola Lutherus, Caluinus, Philippus, Brentius? An in illis non eſt ingens quædam altitudo, extollens ſe aduerſus ſcientiam Dei? an (quod eſt Sathanæ proprium) non aduerſantur, an non extollun tur ſuper omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur? ita vt in templo Dei ſedeant, oſtendentes ſe, tanquam ſint Deus, & quicquid ſcribunt, quicquid dicunt, hoc tanquam expreſſum Dei verbum ab omnibus adorari contendunt. Verùm & hîc, ne quod hæretici facere conſueuerunt cordis noſtri tantùm viſiones adferre videamur, quid in ſcripturis eidolorum nomine ſæpe ſignificari ſancti patres noſtri docuerint, paucis ediſſeremus. Hieronymus explicans illud è Zacharia: Diſperdam nomina eidolorum de terra, non ſolùm illa, dicit, iis verbis eidola ſignificari, de quibus in Pſalmis legitur. Simulachra gentiũ argẽtum & aurum, opera manuum hominum, verùm etiam illa, de quibus Paulus loquitur: Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus recedent quidam à

Proteruè agere contra ea quæ à ſanctis patribus nobis tradita ſũt blaſphemia eſt in ſpiritum ſanctum.

Galat. 1

Ezec. 14

1. Cor. 10

1. Ioan. 5

Idola.

2. Theſ. 2

Quid ſub idolorum nomine ſancti patres ſignificari voluerunt.

Zacha. 13

Pſal. 113

1. Tim. 4

fide, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum in hypocriſi falſiloquorũ, cautheriatam habẽtium conſcientiam. Sicut enim, inquit, eidola fiunt manu artificis, ita hæreticorum peruerſa doctrina, quodcunq; ſimulauerit, vertit in eidolum, & facit pro Chriſto adorari Antichriſtum. Similiter & illum locũ enarrãs ex Eſaia:

Cap.2 Repleta eſt terra eidolis, opera manuum ſuarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum, & incuruauit ſe homo, & humiliatus eſt vir, eidola interpretatur dogmata veritati contraria. Neq; ſecus intelligi vult, quod ab Oſea ſcriptũ eſt: Argentum ſuum & aurum ſuum fecerunt ſibi eidola, vt interirent. Auguſtinus quoque poſteaquam de ſimulachris manufactis pleraque dixerat: Eſt, inquit, alius deterior & inferior cultus ſimulachrorum, quo phantaſmata ſua colunt, & quicquid animo errante cum ſuperbia & tumore cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obſeruant. De cuius generis phantaſmatibus illũ etiã Ioſue locum exponit, Auferte Deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad dominum Deum veſtrum. Itidem & illum Ezechielis locum de auro meo & de argento meo feciſti tibi imagines. At imagines, inquit, phantaſmatum ſuorum cum quibus volutari carnalis anima delectatur, conuertit omnia ſacramenta & verba ſanctorum librorum. Nec tamen quia illæ imagines falſæ ſunt: propterea & illa ſacramenta, & illa diuina eloquia ſic exhonoranda ſunt, vt illorum eſſe putentur, cum dominus dicat de auro meo, & de argento. Quorum æqualis Vincentius quoque Lirinenſis, aliena ab Eccleſia dogmata, vetus teſtamentum deos alienos appellare ſcribit, quòd ab hæreticis ipſorum opiniones haud aliter obſeruentur quàm à gentilibus Dii ſui. Quod itaque legitur in Deuteronomio: Si ſurrexerit in medio tui Prophetes, & prædixerit ſignum atque portentum, & euenerit quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur deos alienos, quos ignoras: non audies verba Prophetæ illius, quia tentat vos dominus Deus veſter, vt palàm fiat, vtrum diligatis eum an non, in toto corde & in tota anima veſtra. Per deos alienos extraneos errores dicit ſignificari, nouos quoſdam & inauditos, quos propterea ſpargi nonnunquam patitur Deus, vt probet conſtantiam noſtram in diligendo

Idola quid. *Cap.8* *De vera religiõe. ca.38* *Quæſt.25 ſuper Ioſua ca.23* *Cap.13* *Dii alieni extranei errores ſunt.*

ligendo ſe,& in adhærendo ſanæ doctrinæ: quemadmodum etiam à Paulo ſcriptum eſt: Oportet & hæreſes eſſe. *1.Cor.11.* Ob hoc,ait Vincentius, hæreſewn non ſtatim eradicantur autores,vt probati manifeſti fiant: id eſt, vt vnuſquiſque, quàm tenax & fidelis,& fixus Catholicæ fidei ſit amator, appareat. Et reuera,inquit, cùm quæque nouitas ebullit, ſtatim cernitur frumentorum grauitas,& leuitas palearũ. Tunc ſine magno molimine excutitur ab aëre, quod nullo pondere intra aream tenebatur. Nanque alij prorſus euolant,alij verò tantummodo excuſſi,& perire metuunt, & redire erubeſcunt,ſaucij, ſemineces, ſemiuiui: quippe qui tantam hauſerint veneni quantitatem, quæ nec occidat,nec digeratur:nec mori cogat,nec viuere ſinat. Ex iis perſpicuum eſſe poteſt,quid in ſcripturis, eidolorum nomine ſignificari priſci patres exiſtimarunt:nimirum,cùm ipſos hæreticos, tum eorum peruerſa dogmata. Siquidem hominis alicuius verba, totius Eccleſiæ receptam doctrinam pleraque omnia docentis, tanquam Dei verbum amplecti, quodque vel dictum vel ſcriptum ab eo fuerit adorare, ſéque coram eo incuruare, quæ eſt, ſi non hæc eſt Germana eidololatria? Quod qui faciunt, quid aliud faciunt, quàm quòd pro Chriſto adorant Antichriſtũ? Dicit Lutherus,quod ego doceo,Dei verbum eſt & purum Euangelium: ſtatim adorant, & incuruantur coram eidolo. Dicunt idem Zuinglius & Caluinus,dicunt Anabaptiſtæ,Picardi, Suenckfeldius,Seruetus,Campanus,& alij nonnulli hæretici:proferunt examina ſcripturarum in prauum ſenſum detortarũ,ac mox hominum vel diaboli potius per homines loquentis, verbũ, pro Dei verbo,próque Chriſti Euangelio, miſeri mortales ampleċtuntur & adorant. Horrenda hæc eſt eidololatria, & ſicut Prophetæ monent & Apoſtoli, velis, quod aiunt, remiſque fugienda. Quid enim ex eo conſequitur aliud, quàm cùm vnaquæque ſecta, ſuum verbum, expreſſum Dei verbum eſſe iactet,vt iſti tot Deos habeant, quot ſunt hæreſiarchæ? Iámne vides pientiſſime Rex, quo conſilio,per varia membra ſua ſubinde iactet Sathanas expreſſum Dei verbum? Nullus eſt noſtri temporis hæreticorum,qui ſemper illud in ore non habeat, qui de eo non glorietur,qui ſibi non illud propriè vendicet,qui cæ-

Probati quomodo manifeſti fiunt.

Germana idololatria.

Antichriſti Hæreſiarchi.

Mala quæ ex Hæreticorum idololatria proficiſcuntur.

teros ab eius poſſeſſione ſubmouere non conetur. Vult igitur Sathanas, vt modò coram hoc, modò coram illo incuruemur, vt nunc huius, nunc illius verbum, tanquam Dei verbum amplectamur, vt pro vno Deo eidola multa colamus, vt pro vno Chriſto, multos adoremus Antichriſtos. Nos verò prophetarum & Apoſtolorum vocem audiamùs, clamantium: Fugite eidola, fugite eidola: Fugite Lutheri, fugite Caluini, fugite Philippi, fugite Brentij peruerſa dogmata, fugite quotquot ſunt alij, qui phantaſmata ſua, tanquam eidola, coli volunt, qui, quod ipſi dicunt & ſentiunt, id tanquam expreſſum Dei verbum, & purum Euangelium adorari debere contendunt. Ac vide, Rex optime, quàm ipſi mutuò ſe ferre iam non poſſint, iſti dii Germanici, quos haud aliter, atque deos Homericos, infeſtis armis inter ſe concurrentes cernimus. Non hîc iam loquor de funeſtis illis præliis, déque cladibus innumeris, quibus infœlix Germania, miſerandum in modum, afflicta fuit, ex quo tempore deos iſtos colere, quódque dictum aut ſcriptum ab illis eſſet, pro Dei verbo recipere cœpit. Ipſi dii, qui verbum ſuum pro Dei verbo venditant imperitæ multitudini, quemadmodum inter ſe dimicent, audi. An Zuinglium, & qui ſunt eiuſdem ſectæ, itidem & Anabaptiſtas, Lutherus hoſtiliter non inuaſit? An impium vtriuſque ſectæ dogma pro virili ſua iugulare conatus non eſt? quos etiam non ſtylo magis, quàm ſceptro magiſtratus coërcendos eſſe iudicauit. Itaque non ſolùm apud Chriſtianos, verùm & apud ipſos Lutheranos, tam eſt deteſtabile Zuinglianorum & Anabaptiſtarum nomen, vt eis aqua ſit & igni interdictum; ac, ſi quis acceptum eis dederit, graues in eum pœnæ ſint conſtitutæ. Num verò Zuingliani multò ſunt in Lutheranos mitiores? At ij pari quidem eos ſæuitia non proſequuntur, non quòd voluntas prompta non ſit, ſed quòd facultate ſe vident deſtitutos. Neque enim ſibi tantum adhuc eſſe virium intelligũt, vt id ſine magno ſuo diſcrimine facere queant. Quamadmodum autem ſint erga eos animati, facilè cuiuis è ſcriptis illorum liquere poteſt, cùm non alio loco Lutheranos habeant, quàm quo habentur ab illis. Teſtantur hoc ſcripta Ioannis Caluini, & Ioannis à Lasko contra Ioachimum VVeſtphalum, & contra Saxonicas

Fugiendi Hæretici non minus quàm Idolorum cultura.

Hæreticorum bella inteſtina.

Zuingliani in Lutheriſtas.

Caluinus in VVeſtphalum.

Bucerus

ciui

ciuitates. Scripſit autem aliquando Bucerus quoque, Lu-
therum ab omnibus accuſari: imperioſæ & acerbæ dica-
citatis, & quòd non patiatur ab aliquo ſibi contradici:
Quod ipſum ei crimini dant Tigurini quoque. Si exigit
(inquit de Luthero Bucerus) ne quis à ſe vlla in re diſſen-
tiat, probet ſe Deum eſſe. Tacitè innuẽs, quòd ſe pro Deo
coli: quódque ſuum verbũ tanquam Dei verbum ab om-
nibus adorari cuperet, ac nemini mortalium à ſua, tan-
quam à diuina ſententia diſcrepare, fas eſſe vellet, Sic hũc
illius incredibilem faſtum, quo haud aliter in templo Dei
ſedere conabatur, quàm ſi Deus eſſet, ne ſocij quidem eius
ferendum eſſe putauerunt, An autem & Caluinus nõ quę-
ritur, imperioſè Lutheri placitis Eccleſiam Dei adſtrin-
gi? Quàm verò moleſtè fert illud, quòd eum Ioannis Ba-
ptiſtæ ſpoliis exornant, quòd Heliam illum eſſe dicant,
per quem reſtituenda fuerint omnia. Qua falſitate, non
minus eos fœdaſſe Lutheri nomen ſcribit, quàm Hiere-
miæ corpus Ægyptij, ſepulchrum eius adorãdo, Ac ſi ma-
ximè, inquit, concedendum eſſet Luthero nomen Heliæ:
ſacrilegæ tamẽ temeritatis eſt, aſſerere vltimum Heliam
ac ſi præciſa eſſet Deo manus, ne quem vel præſtãtiorem,
vel parem poſthac mittat. Nam quo oraculo illis patefa-
ctum eſt, in vnius hominis perſona, ſic exhauſtos vel im-
minutos eſſe potẽtiæ Dei theſauros, vt nemo ſimilis pro-
deat, ex illa immenſa & incomprehenſibili ſcaturigine?
Non potuit hic dolorem ſuum diſſimulare Caluinus, quẽ
ex eo conceperat, quòd vltimus Helias Lutherus eſſe di-
ceretur, quod nullum iam ſibi locum relictum eſſe vide-
ret, cùm tamen ſe nulla re Luthero iudicaret inferiorem,
quin ſuperiorem etiam exiſtimaret. Ioannes autem à
Laskô, qui cum Caluino conſentire propemodum vide-
tur, præterquàm quòd pluribus in locis peſſimè de Luthe-
ro ſenſit (ſicut adnotatum eſt ab Eraſmo Albero) de Lu-
theranis quoq; ſcribit, quòd cùm aliud nihil ſupereſt, ad
Auguſtanam Confeſſionem, tanquam ad ſacram, quod di-
citur, anchoram, confugere conſueuerunt, & tanti (inquit)
illam faciunt, vt non deſint inter ipſos, (& quidem non
poſtremi) qui dicant, ſe malle de Pauli ipſius Apoſtoli,
quàm vel de Lutheri, vel de confeſsionis Auguſtanæ do-
ctrina dubitare. Vides quemadmodũ etiã ipſi non poſſunt

in Lutherum.

Caluini de Luthero cõqueſtio.

Lutherus pro Helia à ſuis habitus.

Doctrina Lutheri à ſuis diſcipu

lis credita præſtantior & verior, ea quæ diui Pauli eſt.

ferre Sacramentarij, quod pro verbo Dei recipiatur (quin pluris etiam fiat, quàm Dei verbum) quod vel in Lutheri libris, vel in Auguſtana confeſſione ſcriptum continetur? Et feremus nos Chriſtiani, quod non poſſunt ferre quã libet impuri Zuingliani? ac pro expreſſo Dei verbo nobis obtrudi patiemur, quod expreſſum eſſe diaboli verbum certo certius exploratum habemus? Sed erunt fortaſſe, qui minus hac in parte tribuendum eſſe Zuinglianorum iudicio putabunt, quòd ij non obſcurè videantur à Lutheri doctrina diſſentire. Videamus igitur, quod ipſorum Lutheranorum de ſe mutuum ſit iudicium. Confeſſioniſtæ, quin Lutherani ſint, non opinior quenquam inficias iturum: quorum vnus cùm ſit Andreas quoque Oſiander, an & ipſe non queritur, plus apud ſuos habere ponderis confeſſionem Auguſtanam, quàm Dei verbum? Et qui VVittembergæ magiſtri creantur artium, aut ſacræ theologiæ profeſſores, eos abiurare verba Dei, & iurare in verba Philippi. Vides quemadmodum & hic Philippi diſcipulos eidololatriæ condemnat, ac vt fugiant hoc eidolum, admonet? Iam Philippus ipſe, nónne dogmata illa Lutheri, (quod nullum ſit hominis liberum arbitrium: quòd abſoluta neceſſitate eueniant omnia: quòd non plus homo ſentiat, quid in ſe Deus agat, quã ſentit incus quid agat malleus: quòd opera non ſunt ad ſalutem neceſſaria: quòd nulli ritus aut cæremoniæ debent in Eccleſiam admitti) mordicus initio defendebat, nec alio loco quàm quo Dei verbum habebat? Poſtea tamen turpiter ſe Luthero ſeruiuiſſe queſtus, hæc illius phantaſmata reiecit, ac ad mentem rediit meliorem. Quo nomine, tantum ſibi, ſuorum etiam diſcipulorum odium conflauit, vt eum & quàm plurimis conuiciis exagitarent, & cuius ipſum authorem eſſe conſtat, ab Auguſtana confeſſione ſint excludere conati. Mathias quidem Flaccus, plus etiam aliquid arrogare ſibi veritus non eſt, qui bene merentem præceptorem, & omnes eius ſententiæ adhærentes, pro ethnicis & publicanis habendos eſſe pronunciare non dubitauit: hoc eſt, vt ipſemet interpretatur, neminem pium debere cum ipſis vllam familiaritatem, conuerſationem, amicitiam habere; & ei, qui præſertim nulla iuris neceſſitate eis adſtrictus, aliter feciſſet, denunciauit lepræ eorum contagium

Confeſſioniſtæ.

Philippus Meláčthon turpiter ſe ſeruiuiſſe Luthero cõqueritur & cõuiciatur.

Mathias Flaccus contra Lutherum, & eius aſſectatores.

gium, & ita haud dubiè iram diuinam. Quã etiam fuiſſe cauſam ſuſpicor, quòd in proximo colloquio VVormacienſi, Schneppius, Merlinus, Strigelius, Sarcerius, & alij quidam Illyriciani, rebus infectis inde diſceſſerunt, quòd Philippi & Brentij (quorum vtrumque Flaccus ab Eccleſia ſua pronunciauit alienum) communionem ſibi fugiendam eſſe putarent: cùm præſertim ij, qualem exigebant ipſi, nulla reſipiſcentiæ ſigna darent. Quis igitur iam vel ipſa luce clarius non perſpicit, quòd hæc ſunt eidola, quæ prophetæ, quæ & Apoſtoli tanto ſtudio nos vt fugiamus hortantur, hæretici noſtri temporis, Lutherus, Caluinus, Philippus, Brentius, Flaccus? hos tanquam viperam & Baſiliſcum deuitare nos iubent quòd ipſi faciunt etiam inter ſe, mutuóque iudicio ſuo ſe condemnant. An autem id nõ multò iuſtiùs faciemus nos, vt pro talibus eos habeamus, quales ipſi nõ Eccleſię catholicæ modò, quam audire iuſſi ſumus, verùm & ſuo ipſorum iudicio facti ſunt? Et erit interea quiſquam, qui nobis (qui Deum vnum tantùm ſcimus & colimus) perſuadere conetur, vt iſtorum hæreticorum, verbum, tanquam expreſſum Dei verbum, adoremus? O Chriſte, qui mentes noſtras Euangelij tui luce iam inde à ſexcentis prope annis illuſtraſti, prius fortunas noſtras omnes, prius ſuauiſſimæ lucis huius vſuram, prius ea cuncta, quæ ſunt in hoc ſeculo mortalibus chariſſima nobis eripe, quàm vt ab hac nos mente dimoueri patiaris, qua ſemel nobis deliberatum eſt, omnia prius & facere & pati, quàm vt ab eo, quod ab annis prope ſexcentis noſtræ genti traditum eſt ſancto tuo verbo diſcedamus: & horum (qui ſe tanquam dij quidam oſtentant) verbum, illius loco recipiamus, atque ita horrendæ cuiuſdam eidololatriæ grauiſſimo crimine nos obſtringamus. Verùm ad rem: Satis iam demonſtraſſe nobis videmur, quod nunc imperitæ multitudini, tanquam Dei verbum ab hæreticis venditatur, id non Dei, verùm diaboli verbum eſſe, à quo mentes piorum omnium abhorrere, quod haud aliter eos fugere, quàm exitiabile venenũ oporteat, iuxta prophetarum & Apoſtolorum vocem clamantium: Fugite eidola. Nunc tempus inſtat, vt receptui canamus, niſi quòd prius, de eo, quod ſit expreſſum Dei verbũ, paucis diſſerere decreuimus: quo magis eo cognitio, quod ſit expreſ

Schneppius Merlinus. Strigelius, Sarcerius contra Philippum Melanchthonẽ.

Pia ad christum oratio, quãtũ precatur vt illi det in orthodoxa fide perſeuerantiam.

Paucis diſſerit quid ſit

expreſſum Dei verbũ. expreſſum diaboli verbum, eluceſcat. Sunt quidem in diuinis ſcripturis multa Dei verba, ſed omnia tamen illa,
Ephe.5 ſunt vnum Dei verbum: Dilige. Omnis enim lex, in vno ſermone impletur, inquit Apoſtolus. Nec vniuerſa modo lex in hoc pendet, verùm & Prophetæ, ſicut ipſe teſtatur
Matth. 22 Chriſtus: itaque plenitudo legis, & finis omnis præcepti, charitas eſt, ad eã enim refertur omne præceptũ. In nullis
Rom. 13 ſcripturis, inquit Auguſtinus, aliud inquiratis, nemo vo-
1. Timo.1 bis aliud præcipiat: Quicquid obſcurum eſt in ſcriptura,
In prologo. hæc ibi occulta eſt: quid ibi planum eſt, hæc ibi aperta eſt:
Pſalm.140 Præceptum iſtud charitatis eſt ſuper omnes cœlos, eſt ſu-
In Pſal.130 per omnes libros: ei ſubdũtur omnes libri, ei militat om-
Serm. 1 nis lingua ſanctorum, & omnis motus diſpenſatorũ Dei, & animi & corporis: Quicquid habeas, hanc ſolam non
Vis charitatis. vis habeas, nihil tibi prodeſt. Alias ſi non habeas, hanc ſolam habe, & impleſti legem. Si vna hæc abſit, inania: ſi vna hæc adſit, plena ſunt omnia. Sola hæc eſt, quæ ad ſalutem ſufficit, & ad eam ſic eſt neceſſaria, nihil vt ſit, quod quiſquam ſperet, quod eam aſſequi poſſit abſque chari-
Roma. 10 tate. Hoc igitur verbum conſumans & breuians, verbum ſaluificans, verbum charitatis & dilectionis tam expreſſum eſt & dilucidum, vt illud etiam abſque ſcripturis
Lib. 3 diſci ſcribat Clemens presbyter Alexandrinus, cùm ſit
Pædogogi ſpirituale quoddam decretum, cordibus fidelium (quam-
Cap. 21 libet rudes ij ſint) inſcriptũ. Itaque nemo poteſt eſſe tam
Pſal. 118 hebes, qui verbum hoc non intelligat, nec ab illius igno-
Pſal. 18 rantia quiſquam excuſatur. Hoc eſt illud verbum, de quo dicit Pſaltes: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. De quo loquitur idem: Præceptum tuum lucidum illuminans oculos. Reuera, illuminantur oculi cordis noſtri charitate, ſicut excæcantur econtrariò cupiditate. Siue ſit ea carnis, ſiue oculorum, ſiue laudis & gloriæ cupiditas: vbi fuerit hæc, ibi nihil niſi meræ tenebræ, nihil niſi tetra caligo: vbi cõtrà fuerit charitas, ibi ſplendida lux, ibi tam clarum lumen, nihil vt ſit quod obſcurum eſſe queat habenti charitatem. Quam-
Auguſti. obrem præclarè dictum eſt ab Auguſtino: Qui vult habere notitiam Dei, amet: Fruſtrà accedit ad legendum, ad meditandum, ad prædicandum, ad orandũ, qui non amat. Quoniam autem perfecta charitas alibi non erit, quàm

in illa

in illa cœleſti patria beatorum, etiam cognitio noſtra, ibi demum & non alibi perfecta eſt futura, hîc interim ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Quare, ſi quis miratur, quòd cùm inter alios hæreticos, tum inter ipſos etiam Confeſſioniſtas tanta caligo tantáque nox eſt, vt Andabatarum more pugnẽt in tenebris, nec poſſint ad veritatis agnitionem peruenire: mirari deſinet, poſteaquàm hanc eſſe cauſam didicerit, quòd ſunt ea, quæ ſola credentibus lucem affert, deſtituti charitate: non enim diuiſiſſent vnitatem, ſi non prius amiſiſſent charitatẽ, quæ vinculum eſt pacis & vnitatis. Sunt autem ideo deſtituti charitate, quoniam ſunt pleni cupiditate, quum alia, tum præcipuè laudis & gloriæ. Quemadmodum à Poëta ſcriptum eſt: Qui velit ingenio cedere rarus erit. Nihil æquè officit inueſtigandæ veritati, atque ea quæ mater eſt omnium hæreticorum, ſuperbia: ſemper enim inter ſuperbos iurgia ſunt. Ad capeſſendam autem veritatem non eſt alia via quàm humilitas, per quam fouetur charitas, & retinetur vnitas. Et ea eſt (inquit Auguſtinus) prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hoc dicerem, ſicut de pronuntiatione dixiſſe legitur aliquando Demoſthenes. Hac via cùm non incedant hæretici, quis eſt, qui magnopere miretur, quòd ad manifeſtæ veritatis agnitionem peruenire nequeunt? De expreſſo Dei verbo tantas nobiſcum, tantas & inter ſe cient pugnas, & interea quò nihil eſt in ſcripturis expreſſius, vt vel ſol ipſe minùs eſſe clarus videatur, quódque ſolùm ex illis didiciſſe nobis abundè ſufficit ad ſalutem, expreſſiſſimum Dei verbum non vident, quod eſt: Dilige, quæ ſumma, qui ſcopus eſt ſcripturæ totius: vt præclarè ſcriptum ſit ab Auguſtino: Quiſquis ſcripturas diuinas, vel quamlibet earum partem intellexiſſe ſibi videtur, ita vt eo intellectu non ædificet iſtam geminam charitatem Dei & proximi, nondum intellexit. Quiſquis verò talem inde ſententiam dixerit, vt hinc ædificandæ charitati ſit vtilis, nec tamen hoc dixerit, quòd ille, quem legit, eo loco ſenſiſſe probatur: quandoquidem ea ſententia fallitur, quæ ædificat charitatem, quæ finis eſt præcepti, non perniciosè fallitur, nec omnino mentitur: ſed ita fallitur, vt ſi quis errore deſerens viam, eò tamen per agrũ pergat,

1. Cor. 13
Quare tanta caligo inter hæreticos.
Coloſ. 3
Superbia præcipuum inueſtigandæ veritatis obſtaculum.
Epiſt. 56
Scopus diuinæ ſcripturæ eſt dilectio.
Lib. 1. de doctrina Chriſtiana. Cap. 36
1. Timo. 1

quò etiam via illa perducit. Charitatem ædificare nos intellectu noſtro, ſcripturas legendo, vult Auguſtinus, ſi perniciosè falli nolumus. An autem hoc eſt iſtorum ſtudium, qui nihil magis habent in ore, noſtro tempore, quàm ſcripturas & expreſſum Dei verbum, ſic vt in ſcripturis intelligentia ſua verſentur, vt nihil aliud quàm charitatem ædificare ſtudeant? Quis non contraria potius ab illis fieri videt omnia? Quod etiam indicant illæ voces, quibus nihil eſt apud illos magis vſitatum, Trotz, trotz, in deſpectum Papæ, in deſpectum concilij. An hoc eſt ædificare charitatē? Vnde autem nobis tot lites? tot contentiones? tot ſeditiones? tot pugnæ? tot hæreſes? tot ſectę? quibus miſerandum in modum diſſectam Eccleſiam videre licet, niſi ex eo, quòd dum expreſſum Dei verbum ad ſe quiſq; rapit, dum ſibi quiſque propriè conatur illius intelligentiā vſurpare, ſcripturis legēdis, nihil minùs quæritur, quā vt charitas ædificetur? Rude vulgus etiā & indoctū, intolerabili quadam ſuperbia, manibus (quod aiunt) & pedibus illotis, impudenter ad ſacrarum literarum lectionem accedere, quin & ſtultas hoc ſibi mulierculas arrogare videmus, vt reiectis patribus, contemptis paſtoribus & doctoribus, totius Eccleſiæ ſenſu & conſenſu ne pili quidem facto, ſuam interpretationem etiam eorum interpretationibus anteponere non reformident: quos in lege Domini diebus ac noctibus verſatos eſſe, nec in eius vera intelligentia aſſequenda, ſtudij, laboris, diligentiæ quicquam prætermiſiſſe ſciunt, quos ſibi præpoſitos eſſe, quibus ſubiacere ſe debere, quandoquidem peruigilant quaſi rationem pro animabus eorum reddituri, non ignorant. Eſtne iſtud charitatem ædificare? Sed ſic viſum eſt hæreſiarchæ noſtri temporis, qui primus dare ſanctum canibus, & ante porcos auſus eſt proijcere margaritas, quorum pedibus quàm fœdè conculcentur, quis eſt qui ſine lachrymis aſpicere queat? Præclara eſt Gregorij Nazienzeni ſententia, quòd non omnium eſt de rebus diuinis diſſerere, ſed nec quouis tempore, nec apud omnes, nec de omnibus diſputare fas eſt. Sed eſt quando & apud quos, & quo fine fieri id conueniat. Quòd ille pluribus verbis perſequitur. Nihil eſt ſcripturarum lectione melius, nihil vtilius, ſed arbor quædam

Legēdo ſcripturas charitas nos ædificat.

Hæreticorū voces impiæ in deſpectum Papæ & concilij.

Rudis & indocti vulgi ſtultarúmque quarundā muliercularum ſuperbia.

Heb. 13

Matth. 7

Lib. 1 Theologia.

Dioſ. li. 4 Plin. lib. 4. ca. 11

eſſe

eſſe dicitur Rhododaphne, cuius folia quadrupedibus venena ſunt, hominibus præſidia aduerſus ſerpentes. Eadem eſt ſacræ quoque ſcripturæ ratio, quæ ſicut ſobriis ac prudentibus ſalutarem præbet alimoniam, ita ſtultis & impiis hæreſeos & maioris impietatis miniſtrat occaſionem. An autẽ quadrupedes iſtos, quibus dare ſanctum Chriſtus vetuit, etiam à lectione ſacrarum ſcripturarum arcere non præſtaret, quàm permittere vt aranearum in morem nihil ex illis præter exitiale venenum ſugerent? Porrò fœminæ, quantò rectius facerent, ſi colum verſarent eo tempore, quo de expreſſo Dei verbo diſputant? Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes prophetæ? nunquid omnes paſtores & doctores, dicit Apoſtolus? At nunc omnes Apoſtoli, omnes prophetæ, omnes paſtores eſſe volunt & doctores, quin etiam paſtrices & doctrices. Noluit Chriſtus, vt ſuum corpus eſſet vnũ membrum, ſed vt eſſent in eo multa membra: nunc iſti contrà volunt, vt omnia ſint vnum membrum, vt ſit vnius tantùm formæ maſſa, nulla varietate diſtincta; ſit inutilis quædam congeries, ſit confuſum & diſſipatum chaos, omnis ſymetria ſublata. Quaquidem ratione, non tantùm corpus labefactatur, nec ordo tantùm naturæ peruertitur, ſed ipſius etiam Dei palàm authoritas conuellitur, quando plus quiſque quàm ſibi datum eſt, vſurpat. Inde diſſidia, inde ſectæ, inde rixæ, quibus tumultuatur orbis Chriſtianus, dum neque manus, neque pes, officio ſuo fungi dignatur, verùm oculi ſibi linguæq́; munus, vnumquodque membrum vſurpare conatur, ac proprio ſuo neglecto, ſe in alienum officium impudenter ingerit: Sed hæc extra cauſam fortaſſis dicta videri poſſint, quanuis non omnino dicta ſint extra cauſam. Nunc ad inſtitutum redeo. Vis cognoſcere pientiſſime Rex, quod expreſſum Dei, quod ſit expreſſum diaboli, verbũ? Ex vna quidem, eadémque ſcriptura, ſicut copioſè iam à nobis demonſtratum eſt, vtrũq; produci poteſt. Verùm interea diſcrimen paucis accipe: Si quis ita ſcripturam intelligat, vt intellectu ſuo charitatem ædificet, Dei verbum eſt: Si verò ſic eam intelligat, vt intellectu ſuo, quod eſt charitati contrarium ædificet, Diaboli verbum eſt. Quod maius etiam eſt accipe. Si quis è ſcripturis diuinis eam ſententiã duxerit, quæ ſu-

Hæretici aranearum in morem nihil in diuinis ſcripturis ſugunt quàm exitiale venenum.

1.Cor.12

Corporis Eccleſiæ Chriſti diſſipatio.

Expreſſum dei verbum eſſe poteſt, & expreſſum diaboli verbum ſub diuerſo ſenſu.

ſit ædificandæ charitatis vtilis, etiam ſi hoc non dixerit quod ille quem legit, puta Matthæus, Marcus, Lucas, aut Paulus, eo loco ſenſiſſe probatur, non pernicioſe fallitur, nec aberrat à verbo Dei: ſed ſic fallitur, quemadmodum is qui viam errore deſerit, ac per agrum pergens, eò nihilominus peruenit, quò fuerat illum via, quam deſeruit, per ductura. Sicut igitur æquora ſulcantes Cynoſuram aſpiciunt, ſic qui verſantur in ſcripturarum lectione, non aliò ſuæ mentis oculos, quàm ad charitatem dirigere debent, ad quam ſi referant intellectum ſuum, à verbo Dei nunquam aberrare poſſunt, cùm (ſicut paulò antè dictum eſt à nobis) omnia Dei verba ſint vnum verbum, Dilige. Quo nihil eſt, nec eſſe poteſt in ſcripturis expreſſius. Qui (malũ) igitur furor hic eſt? quæ dementia? quę mentis cæcitas? Expreſſum Dei verbum quæritur. De expreſſo Dei verbo litigatur, & cùm ipſum ſe noſtris oculis expreſſum Dei verbum ingerat, non cernitur: cùm ipſum ſe noſtris auribus inculcet, non auditur, cùm ipſum vltrò ſe modo non contrectandum noſtris manibus offerat, non agnoſcitur, neque recipitur: quin & ex oculis & ex auribus, vel cordibus potius, & ex manibus illud ſuis effugere miſeri mortales facilè patiuntur, dum in ſciendo & diſputando, non autem in credendo, & amando, ſalutem ſuam eſſe conſtitutam falsò ſibi perſuadent. An autem in hos non rectè quadrat illud ex Pſalmis: Oculos habent, & non videbunt: aures habent, & non audient: manus habent, & non palpabunt? Charitas, charitas, charitas, nuſquam in ſcripturis non obuia noſtris oculis expreſſiſſimum Dei verbum eſt, qua remota ſi quis credit ſcientiam ſibi ſalutem allaturam, toto (quod aiunt) cœlo errat. Veriſſimè dixit vir quidem pius & doctus: Pietas diuina non attendit, quanta cognitione credatur, ſed magis quanta deuotione quod creditur diligatur. Et alius non minùs & ipſe pius: In die examinis nouiſſimi, non interrogabimur, quantũ fuerit intellectus noſter acutus & eruditus, ſed qualis fuerit affectus noſter ad Dominum Deũ noſtrum, hoc eſt, quàm ſimplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quánque ſpontaneus & fidelis in Dei ſeruitio. Quæ cùm ita ſint, cur non in hoc vnum potius omne ſtudium noſtrum impendimus, quod vnum & ſolum

Cynoſura ad dei verbum venuſta comparatio.

Quanta in eſt hæreticis mentis cæcitas.

Pſal. 103
Vide authoris vehementiam.
Hugo de S. Victo. lib. 1. par. 10 cap. 6. de ſacramentis.
Gerſon in libel. An monachus pro ſtudiis negligere poſſit diuina, Conſiderat. 9

ſolum ad ſalutem nobis neceſſarium eſſe ſcimus, vt quæ propriè eſt filiorum Dei nota mutuam inter nos fraternã charitatem retineamus? quandoquidem ſcripturarum intelligentia non eſt omnibus peræquè neceſſaria. Turbam imperitam credendi ſimplicitas, non intelligendi viuacitas tutiſſimam facit. Et ſicut idem ſcribit Auguſtinus: Homo fide, ſpe, & charitate ſubnixus, eáſque inconcuſsè retinens, non indiget ſcripturis, niſi ad alios inſtruendos. Itaque per hæc tria, multi etiam in ſolitudine ſine codicibus viuunt. Nunc ſcrutari ſcripturas, déque ſenſu earum diſceptare volunt omnes; ad quam verò tanquam ad ſcopum quendam ſcripturæ cunctæ referuntur: quam oculis, auribus, animis noſtris nuſquam inculcare non conantur, quæ ſola ſalutem nobis adfert, charitatem retinere cupit nemo. Quin, quantò magis de ſcripturis déque expreſſo Dei verbo feruet diſputatio, tantò magis in animis mortalium, quam ſolã ſcripturę ſonãt omnes, refrigeſcit charitas. Eſt autem veriſimile, quòd ſcripturarum ſanus intellectus, quòd expreſſum Dei verbum ibi ſit, vbi ſic refrixit charitas, vbi ſic exarſit odium, vbi præter conuicia, maledicta, ſcommata, lædorias vix quicquam ferè legere licet, aut audire, vbi illi ipſi etiam qui diſceſſerunt à nobis (qui malunt Euangelici, quàm Chriſtiani vocari) non modò nobiſcum, verùm & inter ſe tam infeſtis miniméque Chriſtianis animis tam hoſtiliter confligunt, vt quamlibet immanes barbari, Chriſtíque crucis inimici, magis hoſtiliter non poſſint. Certè priuſquam exortum eſſet hoc Euangelium (à quouis alio potius authore, quàm à Chriſto profectum) nec tantas animorum acerbitates, nec tam atroces pugnas vidimus vnquam, inter eos præſertim, quorum hoc erat munus, Euangelium Chriſti propagare. Et vocabimus hoc Euangelium, vocabimus expreſſum Dei verbum? à quo ſic omnis exulat charitas, quæ ſola nobis expreſsè præcipitur in Euangelio, quòd qui ſe primi pridem (vt ipſi dicunt) ſepultum in lucem protuliſſe gloriantur, tantis ipſi certant odiis inter ſe, tanta flagrant inuidia mutua, ſic ipſi ſe mordent inuicem, vt nõ longum ſit nobis tempus illud expectare, quo conſumentur ab inuicem. Expreſſum hoc eſt diaboli, non eſt ex-

Auguſt. contra epiſtol. Manichæi, quam vocant fundamenti. li. 1. ca. 39. de doctrina Chriſt.

Expreſſum dei verbum penes hæreticos eſſe nõ poſſe.

preſſum Dei verbum, cùm ſicut iàm toties à nobis dictum eſt, expreſſum Dei verbum ſola ſit charitas. Hæc eſt quæ complectitur vnitatem, hæc eſt, quæ nos omnes vnũ corpus facit, hęc eſt, quę verá pacem habet, quam puro corde cuſtodit. Neque enim charitas Chriſtiana niſi in vnitate Eccleſiæ cuſtodiri poteſt, vt fruſtrà ſe tenere glorietur charitatem, ſi quis non amplectitur vnitatem. Quod ſi verò non cuſtoditur expreſſum Dei verbum (charitas) niſi in Eccleſiæ vnitate, quis iam erit qui dubitet, quòd extra vnitatem hanc expreſſum Dei verbum haberi nõ poteſt? Et hoc eſt quod ſuperiùs diximus, vnam & eandẽ ſcripturã ſi duo proferãt euenire nonnunquã, vt vnius Deus alterius os diabolus aperiat. Nã qui profert in Eccleſiá iuxta ſenſum Eccleſiæ Deus os eius aperit, & eſt Dei verbum. Qui verò profert ſeparatus ab Eccleſia, ſuo, non Eccleſiæ, non omnium ſenſu (quoniam de ſuo loquitur: etiam ſi ſcripturam loquitur, mendacium tamen loquitur) diabolus os eius aperit, & eſt verbum Diaboli. Cæterum quod Ambroſium ſequuti diximus charitatem eſſe quæ complectitur vnitatem: & quæ nos omnes vnum corpus facit, nolemus eo ſenſu accipi quaſi malos & iniuſtos excluſos à Chriſti corpore (quæ eſt Eccleſia) velimus. Quanuis enim charitas, quam præcipuè ſcriptura nobis commendat, propria nota ſit eorum, qui piè Deum colant, quá filij Dei diſcernuntur à filiis diaboli. Et ij ſoli ſint qui ad electorum cœtum pertineant. Eſt tamen quidam cœtus ſiue Eccleſia vocatorum, à qua non excluduntur ij qui ſunt vera charitate deſtituti, modò retineant illam, quam vocat Auguſtinus charitatem vnitatis, per quam ſibi membra Chriſti copulari ſcribit; Cuius effectus eſt quòd omnia tolerat. Vt ſit, ſicut ſcribit idem Auguſtinus, vis quædam tolerantiæ tenax vnitatis, quæ per bitumẽ ſignificata eſt: quo ideo intus & foris arca, quæ fuit Eccleſiæ typus, illita eſt, quia & intus & foris mali tolerandi ſunt, ne pacis compago ſoluatur. De qua charitate alio quoque loco ſcribit Auguſtinus: Non exiſtimo quenquam ita deſipere, vt credat ad Eccleſiæ pertinere vnitatem, eum qui non habet charitatem: cùm certum ſit quòd pertinent ad Eccleſiæ vnitatem, quandiu ab illa præciſi non fuerint, etiam qui cæteris effectibus charitatis deſtituti ſunt

Sola charitas eſt, quæ vnitatem complectitur.

Ambro. in ca. 3. ad Col.

Expreſſum Dei verbũ, quomodo verè agnoſcatur.

Ioan. 8

De vnitate eccleſiæ c. 2

1. Cor. 13

vbi ſuprà cap. 5

Lib. 1. contra Creſconium. ca. 29

tuti ſunt, dummodò vim illam tolerantiæ retinentes, ſint inter illos, de quibus ſcribit Paulus: Supportātes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Verùm hîc iſti negabunt, eam Eccleſiam eſſe Dei, quam nos profitemur, cuius nos filios eſſe gloriamur, & eius nomen ſuo cœtui vendicare conabuntur. Oſtendant autem nobis Eccleſiam ſuam, non iam de Sacramentariis loquimur, nec de Anabaptiſtis, nec de Cœleſtibus prophetis, nec de Campanis & Seruetis, quòd omnes à ſuo quoque cætu reiecerūt: ſed oſtendant Cōfeſſioniſtæ nobis Eccleſiam ſuam. Philippus quidem cum ſuis, & Brentius cum ſuis ab eius Eccleſiæ communione ſunt eiecti, quæ Confeſſionis Auguſtanæ (non Chriſtianæ) ceoſeri vult, ſicut ex Mathiæ Flacci, & Ioachimi Merlini, ſcriptis, qui ſe Germanos eſſe Lutheranos gloriantur, videre licet. Quòd ſi quis verò Philippi, vel eius diſcipuli Iuſti Mænij plus quàm horum iudicio tribuendum eſſe putabit, non meliùs illi iudicabunt de Flacco, quàm Flaccus de illis. Vbi iam igitur inueniemus Eccleſiam iſtam Lutheri? Philippus quidem, vt ſit apud Illiricyanos, nos concedet: Illiricyani contrà negabūt eā apud Philippianos aut Brentianos reperiri, quos ex Eccleſiæ ſuæ cōmunione pridem eiecerunt. An & ſuam vnitatem Lutheri ſectatores furialibus diſcordiis non diſſiparunt? ſicut antea magiſter eorum per ſummum ſacrilegium ab vnitate ſe Catholica, tanquam ab area dominica, ſeparauit. Vbi igitur, quæremus iā illorū Eccleſiā, quem nec apud hos, nec apud illos alterutri eſſe concedent? Quis erit ſic ab omni mente deſertus, qui non multo magis elegerit in qua natus, & in Chriſto feliciùs eſt renatus, in ea Eccleſia manere potiùs quàm vt ad eam, de qua ſic inter ipſos ambigitur, ſe conferre velit? Abſit autem vt homo Chriſtianus, Catholicus, & orthodoxus dubitare velit, vtrum ea ſit Eccleſia Dei, in qua non ipſe modò, verùm & parentes eius, quin & aui, & proaui Chriſti fidem ſunt imbuti. Quid enim hoc aliud fuerit, quàm dubitare, num ſit Chriſtianus & Chriſtianis parentibus prognatus? & ſicut à Propheta ſcriptum eſt: Impingere in meritis quaſi in tenebris. In ſole poſuit Deus tabernaculum ſuum, Super montem collocauit ciuitatem ſuā Eccleſiam, quę abſcon-

Epheſ. 4

Hæretic. pro ſua cuiuſque eccleſia conflictatio.

Vera Dei Eccleſia.

Eſa. 59

Pſal. 18

Matt. 5

di non poteſt. De qua nobis hoc loco pluribus differere propoſitum non eſt, cùm præſentis inſtituti non ſit, & cùm in confeſſione noſtra Chriſtiana tum in ſcripto, quod contra Prolegomena Brentij nuper edidimus, copioſè de ea tractauerimus, vbi docuimus quæ ſint Eccleſiæ notæ: nimirum vt ſit ſancta, ſit Catholica, ſit vna, ſit Apoſtolica, vt niſi vnus præſit illi, cuius authoritatem agnoſcant omnes, Petri legitimus ſucceſſor in Romana cathedra, & indubitatus Chriſti Vicarius Eccleſia Dei dici non poſſit. Nũc itaque eſſe longiores nolumus, quandoquidem ſatis iam demonſtraſſe videmur, quòd qui maximè de expreſſo Dei verbo gloriantur, apud eos expreſſum diaboli, non expreſſum Dei verbum eſt: cùm expreſſum Dei verbum ſit Charitas, quam vt in cordibus nobis diffundat Deus per ſpiritum ſuum ſanctum, vt hæreſeôn & ſchiſmatum finem aliquando faciat, vt optatam Eccleſiæ ſuæ tranquillitatem reſtituat, ſupplices miſericordiam eius deprecemur. Faciet ille proculdubio, non pro meritis noſtris, quibus grauiſsima ſupplicia debentur, ſed pro immenſa bonitate ſua, modò vitam noſtram in melius commutemus, & adeuntes ad thronum eius gratiæ cum fiducia, nullum deprecandi finem faciamus.

EPILOGVS.

HÆc habui, clementiſsime Rex, quę de expreſſo Dei verbo ad te ſcriberem, quo tempore variis curis mirabiliter fui diſtractus, cùm profectionem in vrbem adornarem. Vt autem hunc ſcribendi laborem caperem, fides me mea, qua tibi ſum obſtrictus, impulit. Impulerunt & beneficia, quibus me tantis immerentē affeciſti, quantis haud ſcio an ab vllo Poloniæ rege mortalium quiſquam affectus fuerit vnquam. Quamobrem, quò plura tibi me debere profiteor, & præ me fero, hoc magis de ſalute tua, & quidem æterna ſalute ſum ſolicitus: cuius tuendę cauſa, non modò labores nullos defugerim, verùm & vitæ meæ diſcrimen non dubitãter adierim. Fortaſſis enim non deſunt, qui tuas quoque aures vocibus iis obtundant: Mitte te deorſum: Scriptũ eſt enim. Sed mihi tantum de tua conſtantia, tantum etiam de diuina miſericordia polliceor, quòd adiutus eo, nunquam facies, vt ſacrilega conſilia

ſilia ſeparationis amplectaris,& aliquid apud te,peſtilentibus horum perſuaſionibus eſſe loci patiaris. Ego verò,ſi (quod pro ſua miſericordia procul Deus auertat)de ſublimi Eccleſiæ turri labentem te viderem, etiam ſi certa mihi mors eſſet oppetenda, Chriſto tamen robur mihi ſuppeditante,corpore meo te ruentem excipere,& illius interitu ſalutem animæ tuæ redimere nihil hæſitarem. Scis, pientiſſime Rex,quoties operam tibi meam, in ſancta Eccleſiæ doctrina tuenda detulerim:ſcis, quòd per hos annos aliquot quibus Epiſcopum renunciari me voluiſti, neque ſumptus,neque labores, neque pericula vlla defugerim dum labanti in regno terriſque tuis religioni ſuccurrere,& eam nutantem pro virili mea fulcire poſſem ac ſuſtentare. Quis eſſe mihi poteſt,quàm ipſe, tu teſtis locupletior,in veteri noſtra Chriſtiana Catholica & orthodoxa religione aſſerenda,nihil à me ſtudij,laboris, ac diligẽtiæ prætermiſſum eſſe? Quoniã verò iuſtè peccatis noſtris iraſcitur Deus,quantũ adhuc profecerimus, eſt quod nos vehementer pœniteat. Sumit Sathaniſmus vires indies maiores. Poſteaquàm ſemel homines mittere ſe deorſum cœperunt,magis indies atque magis in profundum errorum barathrum præcipites feruntur. Nam in quorum poteſtate fuit mittere ſe deorſum, ſimul vt ſemel id facere ſunt aggreſſi,non perinde iam eſt in eorum poteſtate, vt ſe ruentes queant ſuſtinere. Quis itaque nunc ſit regni tui ſtatus vides, dum non alia ferè de re, quàm de expreſſo Dei verbo diſceptatur ab omnibus, dum ſibi quiſque cognitionem illius arrogat, dum ſua quiſque phantaſmata, tanquam expreſſum Dei verbum, vult adorari: neque raro fit, vt quò quiſque eſt indoctior, hòc maiore cum audacia de eo,quod non intelligit,expreſſum tamen Dei verbum videri vult,diſſerat. Quàm verò metuo, ne paulò pòſt non minùs multos Polonicos, quàm nunc Germánicos Deos numeremus, dum quod quiſque dicit & ſentit expreſſum Dei verbum haberi cupit. Vtinam autem adduci poſſes, pientiſſime Rex, vt Prophetas & Apoſtolos audires nuſquam non clamantes: Fugite eidola: Quid enim aliud quàm eidola ſunt, qui diuinum honorem ad ſe transferunt, quódque vel dixerint ipſi, vel ſenſerint, eodem loco,quo Dei verbum, haberi volunt?

Hoſii pro Eccleſiæ tuitione labores & pericula.

Sathaniſmi vires.

Sap.14
Eccl.30
Eſa.
Hiere.
Ezec.14
18.20

Oſea.8 Hanc tu tam horrendam eidololatriam procul à regnī
Amos.2 terrarumq; tuarum finibus arcere debes & propulſare,
Mich.1 nec vt ſe quiſquam tanquam Deum oſtentet, ac imperi-
Zacha.13 tos homines coram ſuo, tanquam coram Dei verbo, in-
Act.22 curuate ſe iubeat, permittes. Quod ſit expreſſum Dei ver-
bum iam ex me didiciſti: hoc quidem, quanuis nihil eo
lucidius, nihil ſit expreſſius, prorſus tamen extinguitur,
quando quiſque ſibi de expreſſo Dei verbo diſputandi po
teſtatem ſumit. Quæ fuerunt mearum partium, feciſſe me
Locorum in hoc libello contentorū compendioſa collectio. puto. Nam ſi minus doctè, clarè tamen, & perſpicuè de-
monſtraſſe videor, quantam ea res Eccleſiæ Dei perni-
ciem adferat, quòd etiam imperitiſſimi quique, de ex-
preſſo Dei verbo ſibi iudicium vſurpant. Simul & hoc
oſtendi, quod ſit illud verbum Dei, quod tam clarum, tam
perſpicuum, tam expreſſum eſt, vt etiam abſque ſcripturis
diſci poſſit à quamlibet rudibus, neque ſit neceſſe creden-
tibus in Chriſtum de eo diſputare, verùm neceſſe ſit fir-
miter in cordibus illud retinere, nec vt vnquam elabatur,
permittere. Nunc tuæ partes eſſe videntur, vt hanc de ex-
preſſo Dei verbo contentionem tuis hominibus interdi-
Mala.2 cas, ac ſi qui volent, quod ſit expreſſum Dei verbum co-
gnoſcere, iuxta ſcripturæ verba, legem eos ex ore ſacer-
dotis requirere iubeas. Illud autem imprimis cauebis, ne
tuæ quoque vocibus iſtis hæreticorum aures obtundan-
tur. Si filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim:
expreſſum eſt. Dei verbum. Sathanæ ſunt iſtæ voces per
membra ſua loquentis, quas cane peius & angue odiſſe
debes. Quod Eccleſia docet, expreſſum Dei verbum eſt,
quod contra ſenſum & conſenſum Eccleſiæ docetur, ex-
preſſum diaboli verbum eſt. Quamobrem ad horum tu
voces, haud alıter ac Vlyſſes olim aduerſum Syrenum
cantilenas, aures tuas obturabis, nec obſcura ſigna dabis
quoties illas audire contigerit, nihil auribus tuis mole-
ſtius accidere poſſe. Sic maiores tui reges olim noſtri, cùm
aliarum virtutum laude clari, tum pietate quadam & in
Regum Poloniæ religio quanta. tuenda fide Catholica & orthodoxa, conſtantia ſingulari
præditi, ſanctus pater, auus, proauus tuus factitarunt, quos
ab hæreticorum conſuetudine ſic abhorruiſſe noſtris an-
nalibus proditum legimus, vt eorum nōnulli, vltro etiam
ab hæreticis ſibi delata regna repudiarint, quòd eis eſſet
religio

religio cum illis commune quicquam habere. Horum ſi tu ſanctis veſtigiis incedere voles, quod facturum te non ſperamus minus, quàm optamus, nondum ita ſunt res in regno tuo deploratę, quin propitio nobis Deo, optata tranquillitas Eccleſiæ reſtitui queat. Qui nobis, vt aliquando tandem dies illuceſcat, iterum atque iterum ſupplices Deum precamur.

MICHAEL SCRINIVS DANTISCANVS CATHOLICO LECTORI.

Danda ſit an laicis ſpecie ſub vtraque, ſynaxis
(Vt multi affirmant) perdocet iſte liber.
Deinde Sacerdoti nunquid ducenda ſit vxor
Explicat, & magna cum ratione negat.
Improbat & ſacrum celebratum idiomate vulgi,
Diuerſum quanuis plurima turba facit.
Redde pio Heroi grates pro munere lector,
Cuius ab ingenio prodiit iſte liber.
Inclita ſi multos pareret Germania tales,
Hæreſis exiguo tempore pulſa foret.

EIVSDEM

DIALOGVS PIVS ET COCTVS DE COMMVNIONE SACRÆ EVCHARISTIÆ

ſub vtraque ſpecie, panis ſcilicet & vini: Coniugio Sacerdotum, & Sacro in vulgari lingua celebrando.

INTERLOCVTORES.

Harpagus & Arator.

QVID agis Harpage? Tune receptam conſuetudinem, Eccleſiæ totius authoritate comprobatam, qua laici tantùm altera ſpecie ſacramenti Euchariſtiæ contenti ſunt, & eſſe iubentur, damnandam eſſe ceſes? HAR. Tua fuit hæc Arator, non mea ſententia. ARA. Scilicet Aratoris eſt de tantis rebus diſſerere, & ea quæ ſunt Eccleſiæ totius authoritate conſtituta, priuato ſuo iudicio conuellere, vel ſaltem in dubium velle reuocare? Nunquid non legiſti:

Prop. lib. 2 *Nauita de ventis, de tauris narrat arator.*

De ſacramentis ab eccleſia receptis, diſputare non eſt literarum imperiti.

Et quidem ſi de pecorum cura, déque agri colendi ratione, ſermo foret inſtitutus, poſſem & ipſe de rebus his non ineptè dicere. De ſacramentis verò præcipuè contra morem Eccleſiæ receptum diſputare, cuiuſuis potius quàm Aratoris eſſe videtur. Nunquid omnes Apoſtoli, dicit ille? Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes doctores? Atqui ego tibi factus ſum ex Aratore, propheta, Doctor, Apoſtolus. HAR. Hócne tibi mirum adeò videtur? Ad

1. Cor. 12.

Dauid

Dauid, Amos, Danielem, Petrum, Paulum, Matthæum, oculos verte: ex citharœdo pſalmographum, quo nemo ſcripſit diuinius. Ex Armentario paſtore Sycomoros vellēte, Prophetam egregium. Ex puero, ſenum iudicem prudentia ſingulari præditum. Ex piſcatore, prædicatorē, & Apoſtolorum principem. Ex perſecutore, gentium doctorem vnum omnium excellentiſsimum. Ex publicano, factum videbis Euangeliſtam eximium. Denique cæteros etiam Apoſtolos intuere, videbis Dei ſpiritum non per oratores docuiſſe piſcatores, ſed mira potentia, per piſcatores ſubegiſſe non tantùm oratores, verùm ipſos etiam imperatores. Quid Heliſeus in quo duplex fuit Heliæ ſpiritus? Nunquid ad prophetæ munus ab Aratro vocatus non eſt? Elegit Deus infirma vt confunderet fortia: elegit ſtulta huius mundi vt confunderet ſapientes. Admirabilis quidem artifex eſt ſpiritus ſanctus & magiſter ſingularis: non habet ad docendum opus mora, ſimul vt mentem tetigerit, ſolùm tetigiſſe docuiſſe eſt. Simul vt illuſtrauerit animum, immutat è veſtigio, tollit repētè hoc quod erat, & exhibet ſubitò quod non erat. Neſcit tarda molimina ſancti ſpiritus gratia. ARA. Non ſunt à vero prorſus aliena quæ narras Harpage. Sed nunquid vna hyrundo facit ver? Nunquid priuilegia ſingulorum legem poſſunt facere communem? Factus eſt olim ex armētario paſtore propheta. Nunquid ideo ſtatim omnes armentorum paſtores erunt prophetæ? Locuta eſt Aſina, cui Balaam inſidebat. Nunquid ideo loquentur omnes Aſinæ? Quis neſcit quòd admirabilis artifex eſt ſpiritus ſanctus, qui vbi vult, & quando vult ſpirat? Sed ego me audire memini ſacerdotem dicentem, ſpiritum ſanctum extra Eccleſiam non dari. Tu verò ſic mecum ſermonem inſtitueras, cùm de venerabilis Euchariſtiæ ſacramenti ſpeciebus eſſet inter nos diſceptatio, vt authoritatem Eccleſiæ ſepoſitam eſſe velles, extra quam vel potius contra quam diſſerenti, quî fieri potuit, vt ſuum donum ſpiritus ſanctus impartiret? Quamobrem nihil eſt quod ita de me magnificè ſentias, vt vniuerſa Eccleſia ſapientiorem me putes. Ego meó me pede metior: Aratorem me eſſe non doctorem memini. Præclarè mecum actum iri puto, ſi vel dominicæ precationis formulam, cum articulis fidei in ſymbo

Spiritus vbi vult ſpirat. *2. Reg. 17* *Amos 1* *Dan. 13* *Matth. 8* *Ioan. 1* *Matth. 9* *Mira Dei potentia.* *3. Reg. 19* *1. Cor. 1.* *Spiritus ſanctus mirabilis artifex & magiſter ſingularis.* *Singulorum priuilegia legem communē facere nequeūt.* *Nu. 22.* *Ioan. 3.*

Quibus cõtẽti eſſe debeant ſimpliciores & indocti.

Eccleſiæ catholicæ authoritas.

ſymbolo quod vocant Apoſtolorum contentis, cúmque decalogi præceptis memoria teneam, etiamnon omnium verborum ſenſum aſſequar, cæteris de rebus ſi quis rationem à me repoſcere velit, nihil aliud quod reſpondeam, habeo, quàm quod eſt in ſymbolo noſtro, Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam. Illi me permitto: illi credo: illam audio: illam ſecundum Deum ipſum veneror: quæ de diuinis præſcribit ſequenda; quæ prohibet ſine vlla dubitatione fugienda eſſe cenſeo. Quam cùm ducem ſequor, errare me non poſſe confido. Etiamſi pleraque propter intelligentiæ meæ tarditatem non aſſequar, ſic me tamen à paſtore meo diſcere memini, qui ſunt mei loci atque ordinis, quòd eos non intelligendi viuacitas, ſed credẽdi ſimplicitas tutiſſimos facit. Quamobrem ne mihi tribuas Harpage quod meum non eſt. Harpagi proprium eſt non Aratoris nihil ad ſe non rapere, nihil ſibi non arrogare, cunctos præ ſe ſtupidos, bardos, truncos iudicare, denique totius Eccleſiæ iudicio ſuum vnius iudicium anteponere. Tum autem Aratoris nomẽ Latinum, Harpagi Græcum eſt, à te Græcorum ritum defenſum potius, quàm à me Latinorum vſum reprehẽſum oportuit. HARP. Quid autem Arator, ſi quàm tu tuam; eam ego quoque meam fuiſſe nego ſententiam. ARAT. Quaſi verò quis author illius fuerit obſcurum ſit. Nunc tu vide, quantum illius iudicio tribuendum exiſtimes, qui nobis nihil tale cogitantibus tam temerè perſonas iſtas impoſuit. Num autem ferendum eſſe putas vt is de totius orbis iudicio iudicandi poteſtatem ſibi ſumat, qui in perſonis vtrique noſtrûm imponendis, tam nullo fuit iudicio? Scilicet Aratorem de Eccleſiæ iudicio, iudicium ſuum interponere, Latinum cum Græco diſputantem, Latinorum ritum reprehẽdere decuit? HARP. Miſſa faciamus iſthæc Arator, ac de re potius ipſa, ſi tibi videbitur, ſermonem inſtituamus. ARAT. Quid vis, ineptus vt ſim? Nunquid non audiſti iam ex me de rebus tantis verba facere cuiuſuis potius eſſe quàm Aratoris? HARP. Atqui prouerbium illum nõ ignoras. Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna loquutus. Si poteſt olitor, cur non poteſt Arator quoque interdum opportuna loqui? ARAT. Nunquam ita inſaniam, vt me Aratorem eſſe oblitus, Doctorem profitear? Sed quando

Credendi ſimplicitas, non intelligendi viuacitas tutiſſimos reddit homines.

Nemo ſibi de totius orbis iudicio, iudicãdi poteſtatem ſumere debet.

Eſt ſæpe olitor valde opportuna loquutus.

ſic vrges

ſic vrges dicam equidem, non quòd ego intelligam, qui talium rerum cognitionem habere me nullam fateor, ſed quid, quendam de quo nonnulla eſt opinio doctrinæ hac de re diſſerētem audiuerim. Ne verò à me exigas, vt illud ſubinde repetam dixit aut narrauit, aut inquit ille iniucunda enim futura eſſet oratio, ſed quicquid dixero tanquam ex illius ore me dicentem, illius verba referentem, non meam aliquam opinionem inculcantem audire te putato. Quanquam ſic quoque vix effugiam, quin meritò poſſim ineptus videri, ſed aliquid amico importunè petenti tribuendum eſt, in cuius gratiam etiam ineptire quandoque nefas non eſt. HARP. Nihil eſt quod metuas Arator. Etiam ſi quid ageres minus aptè, quandoquidem ſoli duo ſumus, quis eſt qui te redarguere queat? Per me quidem hæc tibi venia facilè conceditur. Quin tu ſemota cunctatione quæ audiuiſti refer. Omnis enim mora mihi longa eſt. ARAT. Narrauit is à ſe lectum dialogū eſſe, quo nos quidam facit de vſu ſacramenti Euchariſtiæ contendentes: neque ſe mirari ſatis potuiſſe, quod qui ſibi tantum arrogat, vt plus videre ſe perſuaſum habeat, quàm omnes hactenus tot ſeculorum Catholici & orthodoxi cùm doctrina, tum pietate viri præſtantiſſimi videre potuerunt, eum hoc non vidiſſe, quod inanem operam ſumeret, contra id tanta contentione diſſerendo, de quo nec eſſet, nec fuiſſet vnquam vlla controuerſia. Quin & illud addidit Paulinum, hoc rectè de eo vſurpari poſſe. Conuerſi ſunt in vaniloquium volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. HARP. Dic ſodes cur inanem illum operam ſumpſiſſe putas? ARAT. Nunquid non apertè confitetur ſe genus hoc argumenti ſemota eccleſiæ authoritate tractare velle? Atque ſi ſegreges authoritatem Eccleſiæ, nulla eſt diſputandi cauſa. Quis enim eſt qui neſciat illa ſemota, illius interdicto ſublato licitum cuiuis fore, ſiue vna volet, ſiue ſub vtraque ſpecie vti ſub Euchariſtia? Quorſum igitur tanti conatus iſti? Nunquid non extra viam currit quantiſcunque tandem viribus lacertos mouere videatur? Quod fuit Apoſtolorum temporibus ἀδιάφορον erit ἀδιάφορον nunc quoque, ſemota authoritate Eccleſiæ. Qua de re HARP. igitur tanta fuit inter nos altercatio? Nónne ſic cur

Indocti eſt non de ſe aliquid: ſed quæ, vel à doctis didiſcerit, vel audierit proferre.

Narratio

Semota eccleſiæ authoritate nulla diſputandi cauſa.

1. Cor. 9

ſic currebamus quaſi in incertum? nónne ſic pugnabamus quaſi aërem cedentes, & nebulas diuerberantes? HARP. Eſt ita, vt dicis, quorſum enim attinebat tot tam longos ſermones facere in iis rebus vel confirmandis, vel confutandis, de quibus nullus ambigit? ocioſos eſſe præſtabat quàm adeò nihil agere. ARAT. Deinde verò, viſi ſumus nos vel is potius qui nobis perſonas has impoſuit, viſus eſt de rebus planè incognitis, verba facere. Nam vſum vtriuſque ſpeciei ſomniat in Cõcilio Baſilienſi primùm interdictum fuiſſe, cùm ego ex viro illo audiuerim quòd viginti quatuor plus minùs annos Conſtantienſis Concilij decretum præceſſerit, in quo conſuetudo ab Eccleſia & ſanctis patribus rationabiliter introducta & diutiſſimè obſeruata (ſic enim habent verba Decreti) communicandi ſub altera tantùm ſpecie confirmata, ac ſine Eccleſiæ authoritate mutari pro libito prohibita fuerit. Ex quibus Decreti verbis in Conſtantienſi Concilio lati, illud videre licebit, non tum primùm, ſed multis antè ſeculis, vſum vtriuſque ſpeciei fuiſſe abrogatum. Quando autẽ & quo authore, ſit abrogatus ſiue immutatus, etiam hi qui ſunt Auguſtanæ confeſſionis, conſtare ſibi negant, Adeò non ſolùm Decreti verbis in Concilio Conſtant. lati, verùmetiam ex eorum, qui ſegregauerũt ſemetipſos propria confeſſione, cùm primis vetuſtam eſſe mutationẽ hanc manifeſtum eſt. Sexenti iam propemodum anni dicuntur interceſſiſſe, cùm Chriſti fidem & Euangelium recepit Polonia, nunquam aliter in vniuerſa prouincia, ſubiectísque regno terris omnibus, quàm ſub vna ſpecie cõmunicatũ fuiſſe, vel ex eo perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, quod ſi fuiſſet apud maiores noſtros aliquãdo vſus vtriuſque ſpeciei, annalium noſtrorum ſcriptores, quos cætera, quę ad religionem pertinent diligenter perſecutos eſſe conſtat, nunquàm commiſiſſent, quin quo tempore fuerit intermitti cœptus, literarum monumentis conſignatum reliquiſſent. Quin & ante mille & amplius annos Epheſi Concilium Œcumenicum aiunt fuiſſe congregatum, in quo iuſſi fuerunt laici, panis tantùm ſpecie eſſe contenti. HARP. Equidem nunquam crediidiſſem, tam vetuſtũ eſſe morẽ hunc, ſub altera tantùm ſpecie cõmunicandi, quòd ex te nunc didici, ſed obſecro, poteſt ex actis Epheſini Cõcilij

Vſus ſub vtraq; ſpecie communicãdi quãdiu in Eccleſiam prohibitus. Seßio. 3.

A ſexcentis annis, quibus Polonia Chriſti fidem ſuſcepit, non fuiſſe niſi ſub vna ſpecie cõmunicatum.

Epheſinum concilium ante mille annos.

cilij

cilij doceri quod aſſeris? ARAT. Fortaſſis poſſet ſi ea integra extarent. Sed eius Concilij tantùm fragmētum habemus typis excuſum, in quo fatetur is ex cuius hæc ore narro, nullam eius rei fieri mentionem. HARP. Quî ſcit igitur ita ſe rem habere? ARAT. Etiam eos id non ire inficias dixit, qui ſe præciderunt ab Eccleſia Catholica, nominatim autem teſtem eius rei citabat Vrbanum Regiū, qui ſuis in locis communibus ita ſe rem habere confeſſus fuerit. Itaque non Baſilienſe, quod iſti putant & rerum & temporum imperiti: Sed quod vetuſtius eſt Conſtantiēſe, ac longè vetuſtiſſimum Epheſinum concilium Œcumenicum, cuius in Eccleſia Dei ſacroſancta ſemper fuit authoritas, oppugnant qui contra interdictum hoc obgannire audent. HARP. Eiúsne teſtimonio tribuendū aliquid ille putat quem Catholicum eſſe negat? ARAT. Nunquam is tantum iſti tribuēdum exiſtimaſſet, ſed cùm videret multos Catholicos in ea fuiſſe ſententia, quòd inter alios errores Neſtorij moneretur hic quoque, quod is docuerit, ſub ſpecie panis corpus ſine ſanguine: ſub ſpecie vini, ſanguinē ſine corpore contineri: quandoquidē dubium illud nō eſt, in Epheſino cōcilio Neſtorium hæreſeos fuiſſe cōndemnatū, veriſimile ſibi videri dicebat, quòd ad hæreſim hanc tollendam illo tēpore ſublatus fuerit vſus vtriuſque ſpeciei. Cuius rei & hāc coniecturā adferebat. Inter Epheſinū cōcilium & Leonem Papam interceſsiſſe dicebat annos propè triginta, totidem verò inter Leonē & Gelaſiū. Atque non ſolùm ad Leonis, verùm ad ipſa etiam vſque Gelaſij tempora, ſic increbruerat vſus alterius tātùm ſpeciei, vt ipſi quoque Sacerdotes ſacris operātes à calice abſtinerent, quāobrem & populum Leo Pontifex, & ſacerdotes Gelaſius admonere neceſſe habuit, vt ad calicis vſum redirent. A quo quod abſtinuerint multis, totis ferè ſexaginta annis, quam aliā cauſam eius rei fuiſſe putabimus, quàm Epheſini concilij, quod poſteà tamen ſublatum fuit interdictum? HAR. Non reiiciendæ ſunt coniecturæ quas adfers, Sed quoniam Gelaſi mentio per te facta eſt, & huius authoritate potiſsimum niti videntur hi, qui de calice reſtituendo tantopere laborant, quod eū ſerio præcepiſſe dicant, vt aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: Quæſo te quid eis reſpondebimus?

Error Neſtorij de Euchariſtiæ ſacramēto in cōcilio Epheſino cōdemnatus.

Sermo. de quadrag.

ARAT. Mirum eſt, quòd ſiue ſcripturarum, ſiue doctorum ſententias proferunt, hi qui ſe noſtro hoc ſeculo, ab Eccleſia Dei præciderunt, non ferè conueniunt cum his qui ante centum annos ſolius calicis cauſa ſegregauerunt ſemetipſos, qui ſi ſciſſent hæc Gelaſij verba, pro ſe facere, citra dubitationem vllam eius authoritate libenter vſi fuiſſent. Cæterum quod de verbis cœnæ Domini, hoc de Gelaſij ſententia ſenſiſſe videntur, ad ſolos ea ſacerdotes pertinere. Quamobrem ſcripturæ locum ex Ioanne potius quàm ex aliis Euangeliſtis cœnam Domini deſcribentibus protulerunt: pontificis verò Leonis quàm Gelaſij authoritate niti maluerũt. HARP. De verbis Chriſti poſteà videbimus. Verùm illud vnde conſtat Gelaſij verba non ad alios quàm ad ſacerdotes pertinere, cùm nulla ſit mentio in eis ſacerdotum? ARAT. Inter ea ſcripta Gelaſij quæ conciliorum voluminibus inſerta, aut quæ typis aliquando ſunt excuſa, cùm diligenter quæſiuerit, negauit ille ſe quicquam reperire potuiſſe, quod ad Mauricium & Ioannem Epiſcopos ſcripſerit. Sed Gelaſij ſententiam hanc ex Gratiano proferri dixit, qui multis eius generis ſanctorum pontificum, & doctorum ſententiis collectis librum compilauit, quem Decretorum inſcripſit. Quòd ſi Gelaſij epiſtolam, vnde hæc verba produxit Gratianus, integram videre liceret, contra quos eis vſus ſit, manifeſtiùs cernemus. Nunc quando nihil ex ea epiſtola habemus præter fragmentum iſtud quod adfert Gratianus, quo alio ſenſu verba hæc accipi oportet, quàm quo Gratianus eis vſus eſſe videtur? Porrò quo ſenſu ſit eis vſus, ex aliquot canonibus qui præceſſerunt in ea diſtinctione, facilè quiuis perpexerit quod non de aliis, quàm de ſacrificantibus loqui videntur. Itaque gloſator de conficiente etiam ea vult intelligi. Ad eundem modum & Thomas Aquinas; & Archidiaconus explicans illa verba ab integris arceantur, vt aut ambo accipiant, inquit, aut abſtineant à celebratione miſſæ vt neutrum conficiatur. Nihil igitur his Gratiani verbis adiuuandum qui per ea ſibi calicem conceſſum eſſe putant. Vtinam autem apud iſtos Gelaſij valeret authoritas nulla nunc de ſacramenti ſpeciebus eſſet altercatio. HAR. Quinam iſtud? ARAT. Magnus fuit hic vir ô Harpage, & omni laude dignus, qui cùm

Ad ſolos ſacerdotes pertinet ſub vtraque ſpecie panis & vini vti in Euchariſtia ſacramento.

De conſec. diſt. 2. ca. Comperimus.

Liber decretorum, à quo ſcriptus.

In 4. ſententiarum diſt. 12. q. 3. ar. 2 & parte. 3 38. ar. 21

qui cùm ad Epiſcopos Dardaniæ, quandóque ſcripſiſſet, his verbis vſus eſſe legitur. Patres noſtri Catholici videlicet, docti Pontifices, in vnaquaque hæreſi quolibet tempore ſuſcitata quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica atque Apoſtolica ſecundum ſcripturarum tramitem, prædicationémque maiorum facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum deinceps voluerunt firmúmque conſtare, nec in eadem hac cauſa, denuo, quæ præfixa fuerunt retractari, qualibet recenti præſumptione permiſerunt, ſapientiſſimè prouidentes, quoniam ſi decreta ſalubriter cuiquàm liceret retractare, nullum contra ſingulos quoſque errores, ſtabile perſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper iiſdem furoribus recidiuis, omnis integra definitio turbaretur. Hæc Gelaſij ſententia, ſi quod meritò debet pondus apud omnes habere, putáſne futurum vt vel auderet quiſquam, ea quæ ſalubriter in Conſtantienſi & Baſilienſi cōcilio decreta ſunt, authoritate ſua priuata retractare, vel ſi quis auſus eſſet, pij cuiuſquam aures ei paterent? HARP. Reuera ſi quod habere debet pondus authoritas Gelaſij, per eum id facere nemini liceret. ARAT. Atqui ſi Gelaſij valere noluht, authoritatem in re maximi momenti, nimirum in vſu ſpecierum ſacramēti euchariſtiæ, ex quibus non eſt ſalus, cur non ibi potius valere velle deberent, vbi totius Eccleſiæ ſalus & tranquillitas agitur? quæ certè in eo conſiſtere videtur, vt quæ ſunt de conſenſu omnium conſtituta, ea non modò conuellere, aut labefactare, ſed ne in dubium quidem reuocare priuato cuiquā liceat. Quis enim nō videt, quæ ſit ex eo rerum & diuinarū & humanarū confuſio ſequutura, ſi cuius arbitratu ſuo, ſecus aliquid de his, quàm in conciliis conſtituta ſunt, decernere fas fuerit? Quid fide noſtra incertius? quid inſtitutis mutabilius? quid Eccleſiæ ſtatu futurū eſt perturbatius? quis quærēdi: quis dubitandi finis erit expectandus? HARP. Nō poſſum quin tibi vera dicenti aſſentiar, ſed obſecro te, dānarúntne iſta duo concilia, vſum vtriuſque ſpeciei? ARAT. Minimè gentium, ſed aliquot antè ſeculis receptum alterius tantùm ſpeciei vſum approbarunt, neque temerè mutandum eſſe decreuerunt. Nihil eſt in vtraq; noui conſtitutū, ſed quod moribus in vniuerſa Eccleſia multorum

Gelaſius papa, vir inſignis.

Si cuilibet pro voto liceret patrū ſanxita reſcindere, nullū ſtabile perſiſteret eccleſiæ cōſtitutum.

Rerum & diuinarum & humanarum confuſio ex conuulſione eccleſiæ decretorum.

fuit antè receptum, id habendum eſſe lege decretum eſt, quam non liceret approbare, aut ſine Eccleſiæ authoritate pro libito mutare. HARP. Atqui ego putabam inter damnatos Iohannis Hus articulos, etiam hunc fuiſſe quod ſub vtraque ſpecie communicandos eſſe laicos cenſuerit. ARAT. Erras Harpage. Nihil enim in actis Concilij Conſtantienſis reperitur. Alij fuerunt errores perniciosi, de quibus meritò damnatus eſt Ioannes Hus, quorum aliquos etſi defendere conantur, qui ſeipſos hoc æuo noſtro ſegregauerunt, nonnullos tamen iure fuiſſe damnatos inficias ire non audent. Fuit Iohannes Hus Vvicleffi ſectator, & eius impios errores tuebatur, itaque iuſta in eum damnationis lata eſt ſententia. Verùm cùm ei multa alia legamus obiecta fuiſſe de ſpeciebus Euchariſtiæ ſacramenti nullum eſſe verbũ factũ reperimus. Quin etiam narrat Æneas Syluius quoad ſuperſtes erat Ioannes Hus, nondũ errorem illum de ſacro altaris irrepſiſſe. Nouã autem hanc peſtem attuliſſe Petrum Dreſdẽſem, qui quoniam Valdenſi lepra fuit infectus, patria pulſus, Pragam venit perſuaſitque Iacobello cuidam, qui fuerat ibidem à ſacris concionibus, producto Euangelij loco: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis vitam in vobis: erratũ fuiſſe grauiter ab Eccleſia Catholica, quæ ſpeciei vnius tantùm communione laicos eſſe contentos iuſſiſſet. Hunc itaque Iacobellum primum fuiſſe qui publicè populum admoneret, ne deinceps communionem calicis, ſine quo ſaluari nemo poſſet, quoquo pacto negligeret: Cui ſtatim aſſenſi ſunt omnes hæretici, non mediocri geſtientes lætitia, quòd articulum in Euangelica lege fundatum inueniſſent, per quem Romanæ ſedis vel ignorantia vel nequitia argui poſſet. Neque ſolus id pius ille pontifex, fatetur idem etiã impij Picardi, quorum in Apologia ſuæ confeſſionis hæc verba ſunt: Atq; hic eſt Iacobellus ille, qui primus vtriuſque ſpeciei communionem in Bohæmia exorſus eſt, iam iam Huſſo ad concilium Conſtantienſe acccerſito. Ex quibus verbis facilè cuiuis liquere poteſt, quod ſicut in Polonia nunquam, ſic nec in Bohæmia quiſquam ante Iacobellum vtriuſque ſpeciei communione laicus ſit vſus vnquam. HARPA. Mihi verò pergratum eſt hæc ex te cogno

Concilium Conſtantienſe & Baſilienſe nihil noui conſtituerunt.

Ioannes Hus ſectator Vvicleffi.

In hiſtoria Bohæmica c. 35

Petri dreſdenſis hæreſis.

Iacobelli peruerſum dogma.

Impij Picardi.

cognouiſſe, ſimul & illud intellexiſſe, quòd multis antè ſeculis, quàm Conſtantiæ Concilium fuit celebratum, vtriuſque ſpeciei mutatus, & alterius tantùm vſus eſt receptus. Verùm quo tempore id factum eſſe putas? ARAT. Non habeo quod pro certo poſſum affirmare. Sed ex quo tempore Germaniæ pars, quæ nobis eſt vicinior, Chriſti recepit Euangelium, ex eo vſus vtriuſque ſpeciei tacito quodam conſenſu totius eccleſiæ Catholicæ fuiſſe videtur abrogatus. HAR. Potéſne docere qua ex cauſa? ARAT. Quanuis in genere cauſæ aliæ nonnullæ proferantur, tamen cur ſub id potiſſimum tempus à calice viſum fuerit abſtinere coniectura magis aſſequi licet, quàm de eo certum aliquid affirmare. Cùm enim ea pars orbis Chriſtiani quæ vergit ad ſeptentrionem paulatim, Chriſtum agnoſcere, & ad eius ſe corpus aggregare cœpiſſet, quoniam in eo vini penuria laborabatur (ſcimus enim quòd ne nunc quidem pleriſque in locis vineæ coluntur in parte Germaniæ citeriore) ne qua eſſet in eius ſacramenti vſu inæqualitas, ſi duplici diuites, altera tantùm ſpecie pauperes vterentur, exiſtimatū eſt ad Chriſtianā charitatē pertinere, vt æqualiter omnes alteram tantū, nimirum panis ſpeciē ſumerent. Cæteræ verò nationes, quæ vino abundabant, tantò minus grauatè fecerūt, vt à calice ſibi temperarēt, quòd metuebant, ſi qua fuiſſet ritus diuerſitas animaduerſa in eo ſacramento, per quod admirabili quadam ratione coniungimur, conſociamur, & vnum Chriſti corpus omnes efficimur, ne quā ea res, non magis animorum quā opinionum quoque diſiunctionem pareret, præſertim apud rudem adhuc populum, necdum ſatis fidei myſteriis imbutum. Itaque quò plures ex hac orbis parte, in qua nunc degimus, Euangelium Chriſti receperunt, hoc magis alterius tantùm ſpeciei vſus increbuit. HAR. At ego me quoſdam videre memini, qui quod à te dictum nunc eſt, id cachinno proſequūtur. ARAT. Facilè crediderim. Etenim hoc noſtro ſeculo multos reperire licet, quibus, quæ ſumma cum veneratione maiores noſtri coluerunt, ea ridicula prorſus eſſe videntur. Sed ſunt hi proculdubio ex eorum numero, qui cùm habere ſe putent ſcientiam, quæ inflat, charitate, quæ ædificat, ſunt deſtituti: cuius cùm ne micam quidem habeant, nihil mirum eſt ſi quæ ſit vis il-

Qua de cauſa vſus vtriuſque ſpeciei in ſacramento Euchariſtiæ ab eccleſia Catholica abrogatus fuerit.

Euchariſtiæ ſacramenti efficacia.

Quidam hoc ſeculo ſcientia inflati, omnia rident quæ noſtri maiores coluerū.

lius, ignorant. Hæc eſt quę nihil magis quàm ſchiſmata deteſtatur, quæ haud aliter quàm pullos gallina ſub alas
Mat.23 ſuos pios omnes cõgregare ſtudet, ſub vno paſtore Chriſto. Huius itaq; vi adacti maiores noſtri diligẽter ſibi cauendũ eſſe putauerũt, ne quod ſacramentum eſt vnitatis, id cauſa fieret alicuius diuiſionis & diſſidij, quod non ita facilè licuiſſet effugere, ſi qua fuiſſet inter neophitos & inter eos, qui multò antè Chriſtum agnouerunt, in tanti ſacramenti communione diuerſitas. Cæterùm ſi rident
Albertus magnus. hæc verba noſtra, quid hi dicerent ſi audirent Albertum in Germania natum, neque ſine cauſa magnum appellatum, ante annos propè trecentos in ſuo de miſſa tractatu dicentem, quod in terris, vbi non habetur vinum, expediret vt diſpenſaretur, quòd corpus Chriſti ſine calice conficere poſſent: corpus enim non eſt ſine ſanguine, anima, & Deitate. Sic illo non ſumendi tantùm laicis, verùm & conficiendi ſacerdotibus ſub altera tantum ſpecie ſacramentum Euchariſtiæ poteſtatem eſſe permittendam cenſuit, in his terris vbi vini penuria laboraretur. Mihi verò tua iſta coniectura probabilis eſſe videtur, verũ dic amabo, damnatúſne eſt in aliquo concilio calicis vſus? ARAT. Iam dixi: Verùm quo certius rem omnẽ agnoſcas, verba decreti vtriuſque concilij proferam. In Conſtantienſi con-
Seſſio.13 cilio pronunciatum eſt his verbis: In nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis patris & filij & ſpiritus ſancti. Cùm in nonnullis mundi partibus quidã temerariè aſſerere præſumant populum Chriſtianum debere ſacramentum Euchariſtiæ, ſub vtraque ſpecie panis & vini ſuſcipere, & nõ ſolùm ſub ſpecie panis, ſed etiã ſub ſpecie vini populũ laicum paſſim communicent etiam poſt cœnam, vel aliàs nõ ieiuni, & communicandum eſſe pertinaciter aſſerant contra laudabilem eccleſiæ conſuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquam ſacrilegam damnabiliter reprobare conantur: hinc eſt, quod hoc præſens concilium
Cenſura cõcilij Conſtantienſis, ſuper Euchariſtiæ ſacramento. ſacrum generale Conſtantienſe in ſpiritu ſancto legitimè congregatum, aduerſus hunc errorem ſaluti fidelium prouidere ſatagens, matura fuit plurium doctorũ, tam diuini quàm humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit, & definit, quòd licet Chriſtus poſt cœnam inſtituerit, & ſuis diſcipulis adminiſtrauerit, ſub

vtra

vtraque ſpecie panis & vini hoc venerabile ſacramentum:tamen hoc non obſtante, ſacrorum canonum authoritas laudabilis & approbata conſuetudo Eccleſiæ ſeruant & ſeruat, quòd huiuſmodi ſacramentum, non debet confici poſt cœnam, neque à fidelibus recipi non ieiunis, niſi in caſu infirmitatis aut alterius neceſſitatis à iure, vel Eccleſia conceſſo, vel admiſſo. Et ſicut hæc conſuetudo ad euitandum aliqua pericula & ſcandala eſt rationabiliter introducta, quòd licet in primitiua Eccleſia huiuſmodi ſacramentum reciperetur à fidelibus ſub vtraque ſpecie, poſtea à conficientibus, ſub vtraque & à laicis tantummodo ſub ſpecie panis ſuſcipiatur. Cùm firmiſſimè credendum ſit, & nullatenus dubitandum integrum Chriſti corpus & ſanguinem, tam ſub ſpecie panis quàm ſub ſpecie vini veraciter contineri. Vnde cùm huiuſmodi conſuetudo, ab Eccleſia & ſanctis patribus rationabiliter introducta, & diutiſſimè obſeruata ſit, habenda eſt pro lege, quam nõ licet reprobare, aut ſine Eccleſiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere quod hanc conſuetudinem aut legem obſeruare ſit ſacrilegũ aut illicitum, cenſeri debet erroneum & pertinaciter aſſerentes oppoſitum præmiſſorum tanquam hæretici arcendi ſunt, & grauiter puniendi per diœceſanos locorumſiue officiales eorum, aut inquiſitores hæreticæ prauitatis in regnis ſeu prouinciis in quibus contra decretum hoc aliquid fuerit forſitan attentatum aut præſumptum, iuxta canonicas & legitimas ſanctiones in fauorem catholicæ fidei contra hæreticos & eorũ fautores ſalubriter adinuẽtas. Hæc ſunt verba Decreti Conſtantienſis, in quo non calicis vſum prorſus damnatum, ſed eos tanquam hæreticos videre licet reprobatos, qui pertinaciter aſſererent, ſacrilegium & illicitum eſſe laudabilem Eccleſiæ conſuetudinem obſeruare, qua neque conficiebatur fidelibus ſacramentum hoc poſt cœnam, neque ſumebatur laicis, niſi ieiunis, & ſub ſpecie panis tantùm. Porrò de vtraque ſpecie, nihil eſt in perpetuum conſtitutum, verùm hoc tantum, ne cui receptam conſuetudinem pro libito mutare liceat. Sed Baſilienſis quoque Concilij decretum audiamus, cuius hæc verba ſunt: Vt lucidius videatur, pro declaratione catholicę veritatis, quid circa perceptionem

Poſt, cœnã non communicandum niſi infirmis & alterius neceſſitatis cauſa.

Conſuetudo eccleſiæ pro lege habenda.

Pro reprobis habendi qui laudabili Eccleſiæ conſuetudini obluctantur.

Seſſio.10

ſacræ Euchariſtiæ,tenendum ſit & agendum pro vtilitate & ſalute populi Chriſtiani, poſt diligentem perſcrutationem diuinarum ſcripturarum, ſacrorúmque canonum & doctrinarum à ſanctis patribus & doctoribus traditarum, in hac ſancta ſynodo longis temporibus habitam,conſiderati ſque omnibus quæ pro declaratione,huius rei conſideranda fuerūt, decernit & declarat eadem ſancta ſynodus, quòd fideles laici ſiue clerici communicantes & non conficientes,non adſtringuntur ex præcepto Domini ad ſuſcipiendum ſub vtraque ſpecie panis ſcilicet & vini ſacrum Euchariſtiæ Sacramentum. Sed Eccleſia,quæ regitur ſpiritu veritatis,ſecum manente in æternum,& cū qua Chriſtus manet vſque ad conſummationem ſeculi, ſicut ait diuina ſcriptura, ordinare habet quomodo ipſis non conficientibus miniſtretur prout pro reuerentia ipſius Sacramenti,& ſalute fidelium viderit expedire.Siue autem ſub vna ſpecie,ſiue ſub duplici quis communicet, ſecundū ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ proficit dignè cōmunicantibus ad ſalutem. Nec vllatenus ambigendū eſt, quòd non ſub ſpecie panis caro tantùm, nec ſub ſpecie vini ſanguis,ſed ſub qualibet ſpecie eſt integrè totus Chriſtus.Laudabilis quoque cōſuetudo communicandi laicū populum ſub vna ſpecie,ab Eccleſia & ſanctis patribus rationabiliter introducta,& hactenus diutiſſimè obſeruata, & à doctoribus diuinæ legis Sacrarum ſcripturarum atque Canonum,multam peritiam habentibus, iam à longæuo tempore commendata,pro lege habenda eſt, nec alicui licitum eſt eam reprobare; aut ſine authoritate Eccleſiæ ipſam immutare. Hactenus patres Baſileæ congregati. Vides autem & hîc vſque eò non damnari ſpeciem vtranque vt diſertis verbis ſcriptum ſit, ſiue ſub vna ſpecie, ſiue ſub duplici quis communicet, proficere dignè communicantibus ad ſalutem, hoc tantùm adiecto, vt ſecundum ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ faciat,ſiue cuius authoritate,mutare conſuetudinem Eccleſiæ qua laici ſub vna ſpecie tantùm communicantur; fas non ſit. HAR. Video neque ſatis mirari poſſum hoc illū non vidiſſe,qui nos de rebus incognitis differentes facit.Videtur is nec prius illud nec poſterius decretum hoc legiſſe vnquam. ARA. Si legiſſet, inanem hanc operam

Eccleſia regitur ſpiritu veritatis.
Ioan. 14
Mat. 28

Secundum ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ omnia noſtra fieri debent.

nunq

nunquam ſumpſiſſet, in eo tanta contentione adſtruendo, quòd nunquam damnatum eſſe reperitur. HAR. Sed queruntur tamen multi cùm ſub vtraque ſpecie Chriſtus hoc ſacramentum inſtituerit, eius inſtitutionem, alteram tantùm ſumendo violari. ARA. Non eſt violata Chriſti inſtitutio Harpage. Sicut ille conficiendum, poſt conſecrationem offerendum, oblatione facta ſumendum inſtituit, ſic & non aliter ab omnibus, qui ſacris operantur, obſeruari videmus. HAR. Ergo tu verba illa, Bibite ex hoc omnes, ad ſolos pertinere ſacerdotes exiſtimas? ARA. Non ita ad ſolos ſacerdotes pertinere cenſeo, vt illicitum laicis prorſus eſſe calicis vſum contendam, dummodo non priuata cuiuſque libidine, ſed publica totius Eccleſiæ authoritate vſurpetur. Verùm quod in Concilio Baſilienſi patres decreuerunt, id indubitatè eſſe verum aſſero, Quod fideles laici, ſiue clerici communicantes & non conficientes, non adſtringantur ex præcepto Domini, ad ſuſcipiendum ſub vtraque ſpecie panis ſcilicet & vini ſacrum Euchariſtiæ Sacramentum. Itaque, ſi quid eſt, in illis verbis præcepti, Bibite ex hoc omnes, quo tanquam neceſſariò ad bibendum ex calice compellantur omnes, ad ſolos id ſacerdotes pertinere dico. Non quod aliis tanquam illicitus calicis vſus, à Chriſto fuerit prohibitus, ſed quòd quo ad laicos nullum, quo ad ſacerdotes ſacris operantes omnino præceptum eſt de calice ſumendo neceſſarium. His enim aliter fas non eſt cõficere quàm ſub vtraq; ſpecie, aliter offerre, nec oblatione facta ſumere. HAR. Nullum igitur tu Chriſti præceptum eſſe putas de ſumendo neceſſariò calice ab omnibus etiã laicis? ARA. Nullum. Neq; verò ſolus ego, Etiam hi quorum tu partis es Lutherus, Philippus, Bucerus & alij nonnulli, mecum hac in parte, vel cum Catholica potius faciunt. HAR. Noli me partis alicuius eſſe dicere. Nam niſi Catholicus eſſem, nunquam ex te quæ ſit Eccleſiæ Catholicæ hac de re ſententia tanto ſtudio cognoſcere laborarem. Sed quid ego audio? Etiam Lutherus, Philippus, Bucerus, de vſu calicis aliquid, tanquam neceſſarium præceptum eſſe negant? ARA. Negant Harpage. Sunt hæc diſerta verba Lutheri. Quãuis pulchrum quidẽ eſſet vtraque ſpecie Euchariſtiæ vti, & Chriſtus hac in re nihil tãquam

Chriſti ordinationem non violari, cùm altera tãtùm ſpecierum ſumitur à laicis.

Non illicitus calicis vſus laicis, dummodo publica totius Eccleſiæ authoritate vſurpetur.

Sacrificiis non aliter fas eſt corpus domini cum conficere, offerre, aut ſumere quàm ſub vtraque ſpecie.

Verba Lutheri de alterutra Sacramen-

ti Euchariſtiæ ſpecie ſumenda.

neceſſarium præcepit,præſtaret pacem & vnitatem,quam vtiq; Chriſtus præcepit,ſectari, quàm de ſpeciebus ſacramenti contendere. HAR. Mihi verò ſi ſcripſit hæc Lutherus,pia comprimis & catholico viro digna ſententia videtur. ARA. Scripſit, quin & alium libellum edidit, quē vocat Euchariſtiæ declarationem, in eo verbis iſtis vtitur, Non dixi neque conſului,neque eſt intentio mea, vt vnus vel aliquot Epiſcopi propria authoritate alicui incipiant vtramque ſpeciem porrigere, niſi ita conſtitueretur & mandaretur in Cōcilio generali. HAR. Oportuit hęc ſcripſiſſe Lutherum priuſquam ſpiritus numine afflatus. ARA. Nondum omnes illos cum ſathana ſalis modios conſumpſerat,quos poſtea ſe comediſſe gloriatur. HAR. Nūquid ab eo diuerſum ſcripſit poſtea? ARA. Imò quod ex diametro,planè cum hac ſentētia pugnate. Neq; enim ſibi ſicut in aliis rebus,ita & in hac vnquam cōſtitit, collegit ciuis quidem Halenſis homo laicus Gaſpar Querhamer triginta ſex loca inter ſe pugnantia,ſuper vno duntaxat hoc articulo,qui eſt de communione Euchariſtiæ, ſub vna aut ſub vtraque ſpecie.Neque verò propterea diuerſum ſcripſit,quod ſecus poſtea ſentiret quàm initio ſenſerat,ſed vt odium ſuum expleret. Nam cùm frater quidem eius hac de re ſententiam oppugnaſſet,in libro de Captiuitate Babylonica,ſic de ea ſcripſit,Rogas fortè quænam furię hominem agitent, aut contra quem ſcribat cùm ego non damnarim vnius ſpeciei vſum, & Eccleſiæ iudicio reliquerim vtriuſque vſum ſtatuendi: Ac nōnullis interiectis curaturum ſe ſcribit,vt dum glorioſiſſimi doctores de vna aliqua eius hæreſi triumphant ipſi interim nouam moliātur. Mox hæreſim profert, ſéque pollicetur oſtenſurum omnes eſſe impios,qui vtriuſque ſpeciei communionem laicis denegant,& poſt pauca manifeſtè indicat ſe non ex animi ſui ſententia, ſed prouocatum ac per vim raptum in hanc arenam deſcēdere.Sic fatetur ipſe. Non quòd ſentiret ſcribere,ſed quod ira & odium peſſimi conſultores ſuaſiſſent,quorum vi quadam impulſus prioribus contraria ſcripſerit.Quid enim aliud ſibi volūt illa verba,prouocatus:imò per vim raptus? Magna vis eſt impotentis iræ atque odij,cui cùm reſiſtere non poſſet, contra animi ſui ſententiam illa ſcribere fuit coactus. Atqui certum eſt il-

Gloriatur Lutherus, cum ſathana plures ſalis modios comediſſe.

Ira & odiū Lutheri in ſummum pontificem.

Plura ſcribere coactus fuit Lutherus contra animi

lud

lud, omnes homines qui de rebus dubiis conſultant, ab odio, miſericordia, ira vacuos eſſe debere. Et Paulus nihil per cōtentionem agi vult. Cùm ita per contentionem egerit Lutherus, cùm ira atque odio ſuo nimio plus indulſerit? Cùm vt ipſe fatetur prouocatus & per vim raptus prioribus cōtraria ſcripſerit, quid dubitauerit illis potiùs eius ſcriptis fidē habere vbi ſedato animo cauſam egit, quàm vbi ſcripſit prouocatus & per vim raptus? Cùm nihil officiat magis inueſtigandæ veritati quàm ira, quàm contentio, quàm odium, vt non ſine cauſa quidam dixerit: *Sui ſententiam, impotentia quadã iræ atque odij.* *Philip. 2* *Tit. 3* *Iaco. 3*

Impedit ira animum ne poßit cernere verum. *Cato.*

Ac vide quò tandē illius furor ſit progreſſus. Qui prius in concilio ſtatui cupiebat, vt ſub vtraq; ſpecie ſacramentum Euchariſtię ſumere liceret, is poſteaquàm plus quàm ſalis modium cum Sathana comedit, auſus eſt in hæc verba prorumpere, Si quo caſu concilium ſtatueret minimè omnium nos vellemus vtraque ſpecie potiri, imò tunc primum in deſpectum concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri, & eos planè anathema habere, quicunque talis concilii authoritate potirentur vtraque. Potuit ne dici quicquàm arrogantius, aut his, quæ prius ab eo ſcripta fuere magis contrarium? HAR. Poſterioribus aiunt melioribus. Itaque ſi quid anteà fuit ab eo minùs conſideratè ſcriptum, id ſi poſtea correxit quis eſt qui hoc ei crimini rectè dare queat? Sed nec arrogantiæ meritò poteſt accuſari, qui vt pluris fieret, quod ab hominibus quàm quod ab ipſo Deo foret inſtitutum, ferendum eſſe non putauit. ARA. Atqui quod ita ſacramentum hoc à Chriſto inſtitutum, vt ab omnibus etiam laicis neceſſariò ſub vtraque ſpecie ſumi debeat, id cum ipſe paulò antè negauit, tum negat etiam nunc vniuerſa catholica eccleſia, quæ non vſum, ſed neceſsitatem vſus vtriuſque ſpeciei condemnaſſe videtur. Cùm igitur certum ſit, nihil Chriſtum hac de re, tanquam neceſſarium, præcepiſſe, quòd adeò queritatur incircuncisus iſte Philiſteus? Verùm intellexit is procùldubio, nihil referre, alterane tantùm an vtraque ſpecie ſacramenti potiaris, & eſſe de eo quod in hac parte magis expediat, liberam penes eccleſiam ſtatuendi poteſtatem. Quoniam autem illius iudicio ſe damnatum hæreſeos eſſe videbat, omni ope con- *M. Lutheri in fide inconſtantia, & contrarietas.* *Suo iudicio ſe damna-*

tum hære-ſeos eſſe vidit Lutherum.

tendit & elaborauit, vt illius authoritatem, quàm poſſet maximè labefactaret, & eam deſpicatiſsimam apud omnes redderet, ſimul hominibus perſuaderet inflatis ſenſu carnis ſuæ, totius orbis iudicio, ſuum vnius iudicium anteponerent, vt quod ipſe diceret, ſpiritum vitæ crederent, quòd authoritas Eccleſię tradidit, qđ populus Chriſtianus amplexus eſt, id exitiabile Sathanæ venenum eſſe perſuaſum haberēt. Itaque longè diuerſum ſpectauit, pro ſua libidine mutans in huius ſacramenti communione receptam eccleſiæ conſuetudinem, ab eo quod in eius inſtitutione ſpectauit Chriſtus. Quid enim hic aliud, quàm quod ab Aug. ſcriptum eſt, myſterium pacis & vnitatis in hac menſa conſecrauit? Contrà quid aliud Lutherus, quàm cuius rei myſterium ſacramentum hoc eſſe Chriſtus voluit, pacem & vnitatem vt rumperet, vt quàm plurimos à Chriſti corpore ſancta eccleſia ſegregaret, in ſacramenti huius ritu mutando laborauit? Non ignorauit ille nihil ad ſalutem referre ſub vna quis an ſub vtraque ſpecie ſacramentum hoc ſumeret; modò ſecundum ordinationem & obſeruantiam eccleſiæ id faceret: ſed quoniam erat ex eorum numero de quibus aliquando Paulus prædixit, Scio quòd intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in eos, non parcentes gregi, & ex vobis exurgent viri loquentes peruerſa, vt adducant diſcipulos poſt ſe: hæc illi præ cæteris via viſa eſt commodior qua poſſet abducere diſcipulos poſt ſe, ſi tragica quadam vociferatione perſuadere credulis potuiſſet inſtitutionem Chriſti violatam, contra præceptum eius ventum eſſe, dum effuſus Chriſti ſanguis, ſublato calice laicis, eſt ademptus. Hoc & nihil aliud ab eo quæſitum eſſe dum tanta contentione receptam eccleſiæ conſuetudinem oppugnare nititur, certius eſt, quàm vt vllus ambigendi locus eſſe queat. Quominus autem dubites Lutherum ἀδιάφορον ſemper iudicaſſe, altera quis an vtraque Sacramenti ſpecie iteretur, etiam diſcipulus eius Philippus, ſicut edere ſuillam aut abſtinere à ſuilla, ſic alterutra ſigni parte vti (hanc etiam, quam receptam eccleſiæ vocem ne quid habere cum catholicis commune videretur, vſurpare maluit) medium eſſe ſcribit. HAR. Vbi ſcribit hæc Philippus? ARA. In Locis communibus. HAR. Atqui diligenter Locos illius communes legi, nec id

Damnanda hæreticorum perſuaſio.

Lutheri conatus.

Act. 20

Lupi rapaces.

Philippus Melancthō diſcipulus M. Luthe.

vſquam

vſquam ab eo ſcriptum reperi. ARAT. Nihil mirum: quotannis enim dogmata ſua mutat, ita vt nouiſſima cũ primis multis in locis pugnare videantur. Si legiſſes Hypotypoſes ab eo recognitas, quas ante cõplures annos ſcripſit, ibi reperiſſes. HARP. Atqui mẽdacij propriũ hoc eſſe volunt ſibi non conſtare. ARAT. Quid autem aliud niſi mendacium loquitur qui de ſuo loquitur? Iſtos autem de ſuo loqui dubium non eſt, cum ſuo, non eccleſiæ Catholicæ ſenſu ſcripturas interpretantur. HARP. Quid autem Philippus? Adhúcne perſtat in ſua ſententia medium vt id eſſe putet? ARAT. Oppugnauit is quidem aliquot in locis vſum alterius ſpeciei, ſed in priuatis tamen colloquiis & conſiliis non rarò coram ſuis diſcipulis confeſſus eſt quòd ſit indifferens. Cúmque nonnulli Catholici ex eo quæſiſſent, num ſalua fide religionéque ſua, altera tantùm ſacramenti ſpecie vti poſſent: citra dubitationem vllam, Poſſe, reſpõdit. Quod ille reſponſum dediſſet nunquam, ſi quod ea de re, tanquam neceſſarium à Chriſto præceptum eſſe iudicaſſet, cùm quod à Deo præceptum eſt, indifferens haberi non poſſit. Vis autem audire quòd ea de re Bucerus quoque ſenſerit? In colloquio Ratiſponenſi, quod habitum eſt ante annos plus minus quindecim, inter alios articulum hunc aſſenſu ſuo comprobauit: Ad controuerſiam, quæ eſt de vna aut vtraque ſpecie tollendam cumprimis conductum, vt ſancta Eccleſia liberam faceret poteſtatem, ſacramentum hoc in vna vel in vtraque ſpecie ſumendi. Ea tamen lege, vt nulli per hoc detur occaſio, quem vſum tanto tempore retinuit Eccleſia, temerè condemnandi aut inuicem iudicandi. Certè qui liberum eſſe vult ſub vna aut ſub vtraque ſpecie ſacramentum percipere, non obſcurè videtur iudicare nihil ea de re tanquam neceſſarium à Chriſto præceptum eſſe. Sic videre licet quicunque ſunt apud eos qui ſegregauerunt ſemetipſos aliquo iudicio præditi, quod hi citra dubitationem aliquam intelligunt nihil referre ſub altera quis an ſub vtraque ſumat Euchariſtiam. Sed ſi receptum Eccleſiæ morem acrius nonnunquam oppugnant, faciunt id non quòd in eo retinendo peccari ſentiant, ſed quòd hac via potiſſimum efficere ſe poſſe perſuaſum habent vt homines adducant,

Quotannis dogmata ſua immutat Philip. Melãcthõ.

Ioan. 8

Quod à Deo præceptum eſt indifferẽs haberi non poteſt.

Bucerus.

quomi

Iacto fundamēto diſceſſionis ab vnitate eccleſiæ quid ſuperſtruāt hæretici.

quominus grauatim à Chriſti corpore à ſancta Catholica Eccleſia ſe præcidant. Neque enim illud non perſpiciunt, quoad initium diſceſſionis factum non fuerit, quia ſunt alia multò duriora, à quibus piorum omniū aures abhorrent, ea nulla ratione perſuaderi à ſe poſſe, ſed quos in eius ſacramenti vſu, quod ſignum vnitatis, & vinculum charitatis eſt à recepto Eccleſiæ more diſceſſiſſe vident, eos idoneos iudicant, quibus omnes alios grauiſſimos errores inculcent. Quamobrem hoc iacto fundamento diſceſſionis, & ſacerdotium & ſacrificium euertunt, & Deum ipſum ex hoc ſacramēto tollunt, aut nullum, aut certè nō incarnatum, ſed impanatum in eo Chriſtum eſſe blaſphemantes. Iam ergo quod ſit eorum inſtitutum in veteri Eccleſiæ ritu tanto conatu oppugnando perſpicis. Proferam autem etiam Bohēmi cuiuſdam teſtimonium ante centum viginti annos & ampliùs hac ipſa de re conſcriptum. Eſt is Ioannes Przybzam, qui cùm ex verbis Chriſti, niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, vſum vtriuſque ſpeciei conatus fuiſſet approbare, his tandem verbis vſus eſt. Verùmtamen hic Deum timens, & mores impios aliorum præcauens fateor, quòd quaſlibet perſonas de Eccleſia, communioni fidelium ſub vtraque ſpecie repugnantes, damnare aut hæreticare non intendo. Atqui ſi præceptum eſt Dei vt ſub vtraque ſpecie ſumatur Euchariſtia, quid eſt quod ipſe Dei timore prohiberi ſe dicat, quominus mores aliorum impios imitatus eos damnet qui huic communioni repugnant? Cùm certè qui contra præceptū Dei venerit, meritò damnari debeat. Quamobrem vel huius quoque teſtimonio ἀδιάφορον eſt altera aut vtraque ſacramenti ſpecie vti. Vis autem vt etiam Græcorum teſtimonia proferam quibus planum faciam, quòd & ipſi ἀδιάφορον id eſſe iudicauerūt? HART. At vtuntur vtraque Græci. ARAT. Vtuntur: quò maius pondus eorum teſtimonium habere debet. Nō ignoras proculdubio quanta fuerit inter Græcos & Latinos animorum acerbitas, quemadmodum illi à Latinorum communione ſe præciderint, ídque propter vnam voculam ad Symbolum Conſtantinopolitanum adiectam, quos vſque eo abominabantur, quemadmodum in actis Lateranenſis Concilij

In lib. de profeſſione fidei catholicæ cap. 19

Græcorum hæreſis de cōmunione Sacramēti Euchariſtiæ.

Græcorū et Latinorum acerbitas.

Cap. 4

ſcriptum

ſcriptum eſſe dicitur, vt ſi quando ſacerdotes Latini ſuper eorum altaria celebraſſent, non prius ipſi ſacrificare vellent in illis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lauiſſent. Quin & Baptizatos à Latinis, auſu temerario rebaptizare præſumebant. Quos itaque tanto perſequebantur odio num eos prætermiſſuros fuiſſe putas, ſi qua in re violatæ Chriſti inſtitutionis conuincere Latinos potuiſſent, quia id ſedulò fuerint facturi, quò iuſtiorum habere cauſam poſſent eos perſequendi, & ab eorum communione ſeparandi? HARP. Veriſimile eſt quod dicis, nihil eos intentatum relicturos fuiſſe. ARAT. Atqui ſi Florentinum Concilium legeris, ante centum & amplius annos habitum, hac ſola de voce, filióque ad Symbolum Conſtantinopolitanum adiecta longam fuiſſe diſceptationẽ videbis: de Sacramenti Euchariſtiæ vſu, ne iota quidem reperies. Adeò homines illi & docti & ingenioſi, nihil ad rem pertinere putauerunt, vterentur laici calice nécne, plus adeò poſitum in eo iudicauerunt, in azymóne an in fermẽtato pane Chriſti corpus cõficeretur. Itaque de hoc fuit nonnihil controuerſiæ, de ſpeciebus ſacramenti prorſus nihil, decretúmque eſt quod ad azymum attinet, ſicut ſuo Latinos, ſic ſuo quoque ritu Græcos rectè conficere. Quin & in Lateranenſi Concilio fuit conſtitutum, vt mores & ritus Græcorum quantum cum Deo poſſent Latini ſuſtinerent. Adeò nullum in eo viſum eſt committi piaculum, quem vel hi vel illi ritum obſeruarent. Cùm autem (ſicut paulò antè commemorauit) tantopere Græci cuperent à Latinis eſſe diſiuncti, ac Vatiniano quodam odio eos perſequerentur, quos etiam pro ſchiſmaticis habebant, nunquid aut ingenium illis defuiſſe putas, aut eloquentiam, qua planum omnibus facere potuiſſent, quàm horrendum ab eis flagitium fuerit ſignatum, qui non modò non cuſtodierint quod fuit apud eos depoſitũ, verùm etiam verbum & inſtitutionem contempſerint, & conculcauerint, qui Dei filios ab effuſo ſanguine, ſine quo non eſt remiſſio peccatorum prohibuerint, & eos à poculo, quod Chriſtus ipſe bibi iuſſit, arcuerint? Nunquid non hæc & hoc genus alia tragicis verbis exaggerare potuiſſent? Et certè non deerat in illo Florentino Concilio vir inter alios & doctus & eloquens Marcus Epheſius,

Græcorum auſus temerarius.

Concilium Florẽtinũ.

Græcorum cõtrouerſia circa corporis Chriſti cõfectionem

impla

Marcus quidã Epheſius, implacabili odio flagrans in Latinos, in Cócilio Florentino.

implacabili quodam odio flagrans erga Latinos, cuius non alia in re cura conſumebatur omnis, quàm ſi qua ratione potuiſſet efficere, ne conueniret inter Grecos & Latinos, cùm ſe mori prius paratum oſtenderet, quàm vt ei decreto ſubſcriberet, quod vnanimi ſententia Græcorum & Latinorum omnium de ſpiritu ſancto proceſſione fuerat promulgatum. Cùm is videret quoad hunc articulum nihil ſe poſſe proficere, nónne latiſſimum habuit campum exclamandi contra mutatũ in Euchariſtia Chriſti inſtitutum, contra præceptum eius violatum, contra fuſum è Chriſti latere ſanguinem Dei filiis ereptum, vt vel hâc ſolam eſſe iuſtam cauſam diceret, quamobrem pro ſchiſmaticis & hæreticis Latini & Occidentales omnes haberentur, & ab eorum communione Græci vel eouſque abſtinerent, dum ereptum laicis calicem reſtituerent? Crede mihi, nec animus illi, nec ingeniũ nec verba defuiſſent, ſi quid rectè dici contra totius occidentis receptum vſum in Euchariſtiæ perceptione putaſſet. Quẽ ignorare non poterat, cùm paucis ante annis Conſtantienſe & modò ſub illud ipſum tempus Baſilienſe Concilium fuerit habitum: in quibus duobus conciliis quod in nullo alio factum anteà legimus, multa fuit de vſu Sacramenti huius quæſtio. Cæterùm ſicut alij Græci plerique omnes, ſic & Marcus hic Epheſius quantocunque erga Latinos odio flagrabat, nec præceptum tamen vllum de calice neceſſariò ſumendo à laicis extare, nec vlla ex parte, ſi ab eo abſtineretur, ventum eſſe contra Chriſti inſtitutionem intelligebat, atque ideo vel tria verba cum Latinis hanc quidem ob cauſam commutare viſum illi non eſt. HARP. Aliquid mihi tu dicere videris, & permouit animum meum hæc oratio tua vehementer: ſed interea tamen etiam ipſe fateri neceſſe habes, clara eſſe Chriſti verba, Bibite ex hoc omnes. ARAT. Fateor eſſe clara, verùm & illud clarum eſſe, tu quoque negare non potes, quòd hi omnes quibus hoc dixit Chriſtus, non fuerunt omnium Euangeliſtarum teſtimonio qui cœnã Domini deſcribunt, niſi duodecim Apoſtoli, de quibus dicit Marcus, quòd biberunt ex eo omnes. HARP. Quid igitur inde colligis? inſtitutionem cœnæ dominicæ ad ſolos pertinere ſacerdotes? ARAT. Non hoc Harpage colligo. Verùm

Nullũ præceptũ de calice neceſſariò ſumendo à laicis, nec ſi ab eo abſtineant cõtra Chriſti inſtitutionẽ fieri.

Matth. 26
Mar. 14
1. Cor. 11

rúm quod ipſe faſſus eſt, nulla prouocatus ira Lutherus, quod Græci quod qui ante centum annos ab Eccleſia Dei ſe præciderũt Bohemi fateri videntur, nihil tanquam neceſſarium omnibus laicis à Chriſto eſſe præceptũ de vtraque ſpecie ſacramenti percipienda: niſi fortè totum Chriſtianũ orbem cæcutire, te verò ſolũ videre putas. HARP. Quantum ego te dicentem intelligere mihi videor, indifferens eſſe cẽſes alterane an vtraq; ſacramenti ſpecie laici potiantur. HARP. Natura quidem ſua eiuſmodi eſt, vt nihil ad ſalutem adipiſcendam referat ſub vna quis an duplici ſpecie communicet: ſed poſteaquàm Eccleſiæ decretum interceſſit, quod recepta conſuetudo: hæc pro lege ſit habenda, iam indifferens eſſe definit: quin magno ſe ſcelere obſtringit, ſiquis venire contra legem hanc auſit. HARP. Quid habet ea res iniquitatis ſi quis de eo quod natura ſua indifferẽs eſt, quod ſibi magis expedire viſum fuerit, id faciat, & in ſuo, quod Paulus ait, ſenſu abundet? ARAT. Bernardi tibi verbis quàm meis reſpondere malo, viri tum docti tum pij. Licet per ſe, inquit ille, ipſa iniuncti operis qualitas innoxia ſit, adiunctæ tamen authoritatis pondus obnoxium mandato, mandatúmque peccato facit obnoxium. Simul vt enim lex aut præceptum eorum acceſſerit, qui cum poteſtate verſantur, quæ præſtarentur néene, nihil prius intererat, ea poſtquam iuſſa ſunt, ſine periculo non præſtari nequeunt. Verbi gratia, Rus vt colat, vt in forum eat, vt domum cuſtodiat, aut ſi quid aliud eſt eiuſdem generis, nulla diuina lege facere filius obligatur, ſed hæc ipſa tamen ſolo præcepto parentum accedente, veniunt in obligationem, vt ſi contumax filius eſſe perrexerit, non iam contra mortalem patrem, ſed contra Deum peccet immortalem, qui filios parentibus morigeros eſſe iuſſit. Quæ autem præcepti eadem eſt & interdicti ratio. Cæterùm ſi carnis noſtræ patribus tanta debetur à nobis reuerentia & obedientia, quantò maior debetur cõmuni matri noſtræ omniũ Eccleſiæ, quæ nos Deo ſeruat, quæ filios regno, quos generauit, aſſignat? quãtò grauioris peccati reus eſt qui cõtra præceptũ illius aut præceptũ aut interdictũ venire audet? Nõ igitur in vſu alterius aut vtriuſq; ſpeciei, ſed in eius præcepti trãſgreſſiõe, peccatũ quo iubemur honorare patrẽ & matrẽ, Deũ & Eccleſiã, & eius

Nihil tanquã neceſſarium omnibus laicis à Chriſto præceptum.

Magno ſe ſcelere obſtringit, qui conſuetudini eccleſiæ obluctatur.

Roma. 14

De præcepto & diſpẽſatione.

Si patribus carnis debetur reuerentia, multò maior debetur cõmuni matri omniũ eccleſiæ.

& eius dicto audientes eſſe. HARP. Quid ſi diuerſum præcipiat mater ab eo quod eſt mandatum à patre? ARAT. Quid ſi cœlum ruat? fieri nulla ratione poteſt vt à ſponſo ſuo Chriſto, ſponſa diſſideat Eccleſia mater noſtra. HARP. Atqui certum eſt vtranque ſpeciem Apoſtolis Chriſtum porrexiſſe. ARAT. Certum: at quòd ad eūdem modū omnibus aliis porrigere iuſſerit, certum non eſt. Quin illud certum eſt potius quòd quadraginta dies ieiunauerit, vos nihilominus quadraginta dierum ieiunium prorſus omne ſuſtuliſtis, in eo ſolo vt nō de eius calice bibatis. Chriſtum vobis imitandum proponitis. Chriſtus circuncidi ſe fecit, nunc nemo circunciditur. Chriſtus pranſis hoc ſacramentum dedit, vos itidem, vt Catholici, non datis niſi ieiunis. Chriſtus in azymo confecit, in fermentato Græci, nec eſt qui tria verba cum eis propterea commutanda putet. Chriſtus cœna facta, lauit pedes diſcipulorum, vos riſu proſequimini ſi quis hoc genus cæremoniæ velit obſeruare. Atqui Bernardus lotionem hanc magnum vocat ſacramentum, quod ante eum quoque ſic appellaſſe videtur Ambroſius. Cyprianus verò, cùm Chriſtus lauit pedes Apoſtolis, hoc eum ſolenni deuotione omni tempore agendum inſtituiſſe ſcribit. Quid etiam illa verba non obſcurè videntur indicare, ſi ego magiſter & Dominus laui pedes veſtros, & vos debetis alter alterius lauare pedes: exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Non minùs expreſſum hoc eſſe mandatum videtur de lauandis pedibus quàm illud, Bibite ex hoc omnes. & tamen tantùm abeſt vt vos illud obſeruari velitis, vt ſi quis etiam pius id faciat, eum cachinno proſequendum putatis, in ſolo calicis vſu, tam eſtis anxiè ſuperſtitioſi. Quàm multa autem recenſere liceret, cùm in veteri tum in noua lege præcepta, quæ vel mutata nonnunquam vel non ita ſunt anxiè obſeruata? Nihil dicam de circunciſione ſublata, de Sabbato in diem dominicum, præter, vel (quod alicui videri poſsit) contra præceptum Dei tranſlato, nec illud commemorabo, ſub lege quoque circunciſionem in deſerto, ſabbati ſanctificationem, ingruente bello fuiſſe à Machabæis intermiſſam. Nónne Moyſes ex præcepto Domini poſuit ſerpentem æneum, cuius etiam in Euangelio fit mentio, quem poſtea fregit

Fieri nō poteſt vt à ſpōſo ſuo Chriſto, ſponſa diſſideat eccleſia mater noſtra.
Matth. 4
Luc. 2
Matth. 26
Mar. 14
Luc. 22
Ioan. 13
In ſer. de cœna Do.
In ſer. de Chriſma.
Lib. 5 de ſacramen. cap. 1
Ioan. 13
Chriſti exēplum.
Multa præcepta in veteri & noua lege mutata, vel nō obſeruata.
Ioſue 1
1. Mac. 3
Num. 21
Ioan. 3

fregit Ezechias? Nónne manifeſtum Dei præceptum eſt: *4.Re.18*
Non occides?perfodit nihilominus Phinees duos,quos ſi- *Deut.20*
mul occidit contra præceptũ hoc:& à Deo laudatur. Saul *Num.25*
contrà accuſatur quòd Agag regem pinguiſſimum non
occiderit.Sed ad ſacramenta noſtra veniamus. Nónne *1.Re.15*
Chriſtus apertè dixit: Ite, docete omnes gentes, bapti- *Mat.28*
zantes eos. Vos itidem, vt nos, baptizauit eos,qui non
docentur atque adeò qui nec doceri poſſunt. At Grego-
rius Nazianzenus,quem Theologum Græci vocant, & ſi *In oratione*
baptizati infantes maximè ſi periculum imminet, non *in ſanctum*
prohibet, conſilium tamen dat, vt qui ſunt extra peri- *lauacrum.*
culum conſtituti,ſaltem triennium plus minus expectent,
vt myſticum aliquid audire & reſpondere queant, & ſi
non perfectè,ſaltem ſingulariter intelligant,atque ita ſan
ctificent animos & corpora magno illo ſanctificationis
myſterio.In qua; ſententia fuit Ioannes Chryſoſtomus, *Hom.49*
aut quiſquis ille fuit auctor operis imperfecti in Mat- *Aduli*
thæum.Sic his quoque non poſtremi nominis Theologis *prius docen*
viſum eſt prius vt docerentur baptizandi, quò Chriſti *di Chriſti*
præcepto ſatisfieret,quod clarius eſſe videtur, pro his qui *myſteria*
baptizandos infantes eſſe negant;quàm quod adferũt hi *quàm bap-*
pro ſe qui pro calice tantopere pugnant. Iam verò iuſſit *tizandi.*
Chriſtus baptizare, nunquid ſeruatur id apud omnes? *Baptizare*
Quid eſt aliud baptizare niſi immergere? At quum aliis *quid?*
multis in locis tum in patria noſtra præſertim,non mer-
guntur infantes,verùm perfunduntur tantùm.Non defue *Lib.4.Epi-*
runt autem etiam Cypriani ſeculo,qui ſic perfuſos etiam *ſto.7*
pro baptizatis habendos eſſe non putabant.Quos ille re-
prehendens negat in vſu ſacramenti ſic eſſe gratiam ex-
ternis ritibus alligatam,vt non totum credentibus confe-
rant diuina compendia. Sed & forma baptizandi,quam
Chriſtus ipſe præſcripſit,nunquid exactè fuit ab Apoſto-
lis obſeruata,quos non in patris & filij & ſpiritus ſancti,
ſed in ſolius Chriſti nomine baptizaſſe legimus? Siqui- *Act.8*
dem Chriſti appellatio ſicut à Baſilio ſcriptum,& ab Am-
broſio videtur eſſe repetitum,totius deitatis eſt profeſſio.
Quippe quæ ſimul declarat, & Deum patrem qui vnxit,& *De ſpiritu*
filium qui vnctus eſt,& ſpiritum ſanctum qui eſt vnctio. *ſancto ca.12*
Et repertus eſt noſtro ſeculo, qui diceret quòd Chriſtus *Brent.in ca*
non collocauit fundamentum baptiſmi ſui ſuper certis *techiſmo.*

literis, ſyllabis & dictionibus, nec alligauit nos ad certa verba. Non enim inſtituit magiam, quæ ad certam verborum formam, & ritus alligata eſt. Sed inſtituit cæleſtia ſacramenta quæ conſtant ſua ipſius ſententia & voluntate iis vel illis verbis nobis ſignificata. Quod negat ad certam formam alligare nos Chriſtum voluiſſe, quamuis eam exigere cũ ſerio videatur. Quod verò viſum fuit ſpiritui ſancto vt abſtinerent homines à contaminationibus ſimulachrorum, & ſuffocato, & ſanguine, nunquid vel nunc obſeruatur, vel ipſorum etiam Apoſtolorum tẽporibus per omnia fuit ab omnibus obſeruatũ? Prętereo nunc illa quę minutiora videri poſſunt, quòd virum operto, mulierem velato capite vult orare Paulus, num & hoc apud omnes in vſu eſſe videmus? HAR. Quantũ ex hoc ſermone tuo colligere licet, nullum eſſe nefas putas contra Dei præceptum venire. ARAT. Non ita inſanio vt hoc putem. Verùm quod ante centum & ampliùs annos à quodam viro pio & docto, cùm hoc ipſum genus argumenti tractaret, ſcriptum eſt, idem tu quoque tibi dictum eſſe puta. Nullus, inquit ille, fidelis Catholicus dicit, dictũ hoc Ioannis: Niſi manducaueritis, & cætera. vel alia mandata Chriſti non eſſe ſeruanda: ſed Catholicus dicit, quòd vniuerſalis Eccleſia meliùs intelligit, quæ ſunt Chriſti mandata, & qualiter ſint ſeruanda, quàm Huſſitæ. Iám ne rem intelligis? An vis vt exemplis etiam illuſtriorem reddam? Proferam vnum & alterum exemplum. Dictum eſt: Nolite iurare. Hîc dicit aliquis ex fratribus Vualdenſibus (vulgò Picardos vocant) eſſe Chriſti mandatum, vt ne quiſquã omnino iuret quacunque tandem ex cauſa. Reſpondebit Catholicus: Non tam eſſe mandatum quàm conſilium, aut ſi mandatum ſit, hoc eſſe mandatum vt ne iuretur per cælum aut terram, non autem vt ne iuretur per Deum conſuetudinémque iurandi potius quàm iuramentum his verbis interdictum eſſe, præcipuè ſi quis non voluntariè, ſed neceſſitate coactus, verũ iuret. Similiter: Nõ occides, quin ſit mandatum Dei, nemo Catholicus negabit: Sed quod ita obſeruandum ſit ſicut Picardis videtur, vt etiam præcepti iudicio neminem ſit fas occidere, id verò negat vniuerſa catholica Eccleſia. Ad eundem modum & illud quod à Chriſto dictum eſt: Si oculus tuus ſcandalizat te, erue

Act. 15 — *1. Cor. 11* — *Matth. 5* — *Iacobi 5* — *Vualdenſes dicti vulgò Picardi.* — *Deut. 20* — *Mat. 5*

te,erue eum, & proiice abs te, ſi quis ad literam intel-
ligere velit, ſicut facere Picardos fertur, quorum etiam
nonnulli oculos ſibi eruiſſe dicuntur, Catholicus etſi
Chriſti mandatum hoc eſſe non ibit inficias, fac tamen
vt Picardi volunt, intelligendum eſſe negabit. Verùm
audi Harpage quod ſit præceptum Dei,neque toties illud
nunc deinceps obiicito. Vnicum eſt Dei præceptũ,dilige. *In epiſt.*
Verbum eſt abbreuiatum Dilige, inquit Auguſtinus,& *Ioannu,*
fac quod vis. Ad hoc vnum præceptum referuntur om- *tract.7*
nia quæcunque de rebus ſiue ritibus exteriùs conſtituta
ſunt:de quibus nullum ferè præceptum eſt adeò neceſſa-
rium, quod ſi res poſtulat non cedat aliquando charita-
ti quæ ſola neceſſaria eſt.Nam abſque ſacramentis modò *Notandum*
ne quis ea contemnat,ſaluus homo fieri poteſt in neceſſi-
tatis articulo:abſque charitate,etiamſi millies omnia ſa-
cramenta perceperit,ſaluus eſſe nemo poteſt, vt rectè di-
ctum ſit à Thoma Aquinate,quod omnium actuum hu- *Opuſculo 4*
manorũ regula,lex eſt charitatis diuinæ.Quod vidit etiã
Lutherus,qui cùm nondum in ſenſum reprobum datus
fuiſſet iis verbis,quorum ante paulò meminimus,vſus eſt.
Quoniam nihil de vtraque ſpecie tanquam neceſſaria pręce- *Verba Lu-*
cepit Chriſtus præſtaret pacem & vnitatem quam vbique *theri de*
præcepit Chriſtus ſectari, quàm de ſpeciebus ſacramen- *vtraque ſpe*
ti contendere. Quæ,malum eſt,iſta tua Harpage religio? *cie ſumenda.*
trepidare timore, vbi timor non eſt?Certũ eſt & indubita- *Pſal.13*
tum etiã illis ipſis cõfitentibus,qui ſegregauerunt ſemet-
ipſos, quòd nihil de vtraque ſpecie tanquam neceſſarium
Chriſtus præcepit: certum eſt & indubitatum, quòd pa-
cem & vnitatem vbique præcepit,nónne culicem colare,
camelum autem deglutire videris, qui contra id venire
non audes, quod nuſquam Chriſtus præcepit, contrà il- *Mat. 23*
lud verò minimè reformidas, quòd vbique tanquam ne-
ceſſarium ad ſalutem Chriſtum præcepiſſe conſtat? Con-
tra pacem ſine qua,ſicut Paulus ait,nemo videbit Deum,
ſine vtraque ſpecie multi viderunt Deum,& videbunt,ni- *Sine pace*
ſi fortè putas condemnatos eſſe omnes qui ſexcentis pro- *nemo vn-*
pe annis his vixerũt,quibus Chriſti fides in Polonia rece- *quam Deũ*
pta eſt: quorum neminem præterquam his ſuperiori- *viſurus eſt*
bus,vtraque ſpecie vſum fuiſſe conſtat ſine pace & vni-
tate quam nobis diſceſſurus ex hoc mundo Chriſtus ad

Ioan.14 patrem ſuum cæleſtem quaſi teſtamento legauit, neque vidit, neque videbit Deum quiſquam. Sed quò magis tibi ſatisfieri queat, paulò diligentiùs Chriſti verba, quibus nos vrges, excutiamus. SI, cùm dixit Chriſtus, Bibite ex hoc omnes, præter Apoſtolos quos tum bibere iuſſit, omnibus etiam aliis vt ex calice biberent præcepit, cur eos itidem & vos infantes ab eo arcetis? cùm præſertim vſus obtinuerit Eccleſiæ primitiuę, vt ipſi ſacramenti huius participes fierent ſicut apud Dionyſium & Cyprianũ, Auguſtinum, Innocentium, Zoſimum & alios videre licet? HARP. Chriſtus ipſe videtur infantes arcere, qui cœnam in ſui memoriam celebrari præcepit, vt qui memoriam Chriſti celebrare non queant ab ea cœna excludi debeant. ARAT. Quid ſi eadem hac ratione paruulorum quoque baptiſmum Anabaptiſta conetur abrogare, vt dicat: Chriſtus ait: Qui crediderit & baptizatus fuerit? Euntes docete baptizantes: quamobrem qui doceri non poſſunt vt credant, à baptiſmo excludi debent, nunquid ideo non baptizabimus infantes? ſcilicet quod vobis videtur Harpage rectum eſt, quod eccleſię videtur vniuerſæ, rectũ non eſt. HARP. Obſecro te nunquid in eo Dialogo in quo fingimur eſſe colloquuti, non ſatis tibi rationes omnes confutatæ videntur quæcunque ad approbandum alterius ſpeciei vſum allatæ fuerunt? ARAT. Mihi verò nequaquã: etenim quæ primo loco ſunt poſita, doctorum iudicio nihil ad cauſam pertinere videntur, neque enim propterea deſitum eſt ſub vtraque communicare, quòd æquè ſub vna atque ſub vtraque Chriſtus integrè ſumitur, ſed magis hoc factum eſt cùm ad effugienda quædam pericula tum ad abolendũ errorem Neſtorij, qui ſub ſpecie panis ſolã carnem Chriſti, ſub ſpecie vini ſolùm ſanguinẽ eſſe credebat: cùm eccleſiæ veritas hæc ſit, quòd ſub qualibet ſpecie totus ſit Chriſtus viuus & integer, caro, ſanguis, anima & diuinitas: & ſub ſpecie panis totus eſt Chriſtus viuus & integer, & ſub ſpecie vini non eſt tantùm ſanguis ſed totus Chriſtus viuus & integer. Vt igitur huic errori obuiam iretur, & mẽtibus fidelium rei veritas magis imprimeretur, quòd ſub qualibet ſpecie totus eſt Chriſtus, dum id nõ ſolùm verbo, ſed etiam ipſo ſigno iudicaretur, viſum eſt vtile ſub vna tantùm ſpecie Sacramentum hoc

Bibite ex hoc calice omnes, quomodo eſt accipiendum.

Mar.16
Mat.28

Heretici id rectum eſſe quod ſibi videtur: quod verò eccleſiæ videtur vniuerſæ, non rectum putant.

Quare deſitum eſt ſub vtraque ſpecie communicare.

Eccleſiæ veritas de ſacramento Euchariſtiæ.

Eucha

Euchariſtiæ miniſtrare. Efficacius enim imprimitur, quan do cũ doctrina, quæ verbis fit, ſignum etiam coniungitur quod ſenſu perficitur. HARP. Quod ſi in populi commu- nione tollitur calix, cauſa hæreſis huius, cur etiã non preſ byterorũ? Certè hæretici idem cauillabũtur in ſacrificanti bus veſci eos mortuo corpore quod ſit ſanguinis expers, quandoquidẽ illi corpore nõ contẽti deorſum bibant ſan- guinẽ? ARA. Alia eſt Harpage ratio ſacra operantiũ, alia eorum qui ſumunt Euchariſtiam extra ſacrificium, ſiue ſacerdotes hi ſint ſiue laici. Illis enim ex inſtitutione, ne- que conficere, neque confectum offerre, nec oblatum ſumere Chriſti corpus licet, niſi ſub vtraque ſpecie, vt quod faciunt, præcepti neceſſitate quadam faciant; qua laici non tenentur, nihil præceptum eſt tanquam ne- ceſſarium de vtraque ſpecie ſumenda. Quamobrem in- ſtitutionem Chriſti mutari viſum Eccleſiæ non eſt, ſed ea ſalua prouidere voluit, vt error hic tolleretur, ſolis à calice laicis arcendis, quo ſic planum fieret omnibus, his præſertim qui ſeduci faciliùs poſſunt, & propterea etiam ſignis externis id genus admonerique præ cæteris neceſ- ſe habent: verùm interim eſt nos & viuum Chriſti cor- pus cùm ſanguine, anima, & diuinitate ſub ſola panis ſpeciẽ ſumere. HARP. Si nobis hanc licentiam permit- timus vt ſ[r]opter hæreticos mutemus inſtitutionem Chri ſti, quis tandem erit modus huius licentiæ? ſurgat hære- ticus quiſpiam, qui quòd videt templa extructa ad oran- dum & laudandum Deum, dicat Deum non omni in lo- co laudandum & adorandum, an propter illum templa deſeremus? an potius docebimus vſum legitimũ templorũ? Surgat item hæreticus, vt olim Arrius, qui dicat Chriſtum non eſſe parem patri, nec potẽtia, nec vlla re propter ver- ba illa: Pater maior eſt me, an verba illa expungemus? ARA. Audiuiſti iã ſemel ex me & iterũ quòd ſibi licentiã hanc Eccleſia non permiſit vt mutaret inſtitutionem Chri ſti. Nam cùm inſtituerit Chriſtus vt hoc ſacramento ne- ceſſariò ſub vtraq; ſpecie cõficiẽtes vterẽtur, nihil de hac eius inſtitutione detraxit. Quos verò pari ex calice bibẽdi neceſſitate Chriſtus adſtrictos eſſe noluit, eos rectè ab eo abſtinere poſſe decreuit. Neq; verò faciet vnquã Eccleſia, vt propter hæreticos vel inſtitutionẽ Chriſti violet, vel vnũ

Signum cũ doctrina coniunctum efficaciſsimum.

Alia ratio ſacra operantium, alia eorum qui ſumunt Euchariſtiam extra ſacrificium.

Viuũ Chriſti corpus cum ſanguine, anima, & diuinitate ſub ſola panis ſpecie ſumitur.

Eccleſia nõ mutat inſtitutionem Chriſti in ſacramentorum vſu, ſed ordini tantùm & modo expeditiori præſtantiorique prouidet.

ex ſcripturis apicẽ expungat. HAR. Quantùm ex tuo ſermone colligere licet, ad ſolos ſacerdotes reſtitutionẽ cœnæ dominicæ pertinere cẽſes. ARA. Vſum Euchariſtiæ ad laicos quoque pertinere dubiũ non eſt: cæterùm quod inſtituit Chriſtus vt cõſecrarent, vt offerrẽt, vt oblatũ ſumerent, ad ſolos id pertinere ſacerdotes affirmo. Quod autẽ ad vſum attinet extra ſacrificium: ſiue ſub vna ſpecie, ſiue ſub duplici quis cõmunicet, perinde valere me docuit Eccleſia, modò ſecundum ordinationem ſeu obſeruantiam eius id faciat. HAR. Atqui clara ſunt illa Chriſti verba dicentis: Accipite, comedite, bibite ex hoc omnes, hoc facite in meam commemorationem. ARA. Si clara ſunt, quid igitur cauſæ eſt quòd de eis nunc ambigimus? Certè de eo num dies nunc ſit, quandoquidem clarũ eſt, nemo eſt qui ambigat. Quid cauſæ, quòd ex quo tempore Chriſti recepit Euangelium Polonia, nunquam eo ſenſu quem tu profers, intellecta ſint? Quid autem dico de Polonia? vel vnũ aliquem profer ex quo tempore Chriſtus hæc verba protulit, qui ſic ea ſit interpretatus, vt eſſe de neceſsitate ſalutis diceret, omnes etiam laicos vtriuſque ſpeciei participes fieri. Certè qui ſit Catholicus profers neminem, cùm etiã illa ſi qui ſegregauerunt ſe noſtro hoc æuo, & ſcripſerint & ſenſerint vt audiuiſti cõtrariũ. Vide autẽ ne ſit hoc extremæ miniméq; ferendæ cuiuſdam arrogãtiæ, ſi te ſolum videre Chriſtianum, aut orbem vniuerſum tot ſeculis in tam clara ſcripturarum luce cæcutiuiſſe perſuaſum habeas. Sed obſecro te, clara tibi videtur hæc verba Chriſti? Quid autem? nunquid & illa clara non ſunt, Euntes docete omnes gentes baptizantes eos: Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium? Num ideo baptizare, docere, prædicare, ad omnes pertinere dicemus etiam laicos? Certè negat hoc Apoſtolus dicens: Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes doctores? Quod ſi verba omnia quibus in cœnę inſtitutione Chriſtus vſus eſt, ad omnes etiam laicos pertinent, & conſecrabunt igitur & offerent laici. Cùm enim dicit Chriſtus, Hoc facite, quid aliud dicere videtur, quàm hoc cõſecrate, hoc offerte, hoc ſumite? Conſecrabunt igitur & offerent omnes, & erunt æquè ſacerdotes laici etiam pueri & fœminæ, atque hi qui ſe peculiariter diuino cultui mancipa

Ad ſolos ſacerdotes ſpectat Chriſti inſtitutio de Sacramento Euchariſtiæ.

Mar.14
Luc.22
Ioan.13

Nemo fidelium vnquam dixit, de neceſsitate ſalutis eſſe, laicos vtriuſque ſpeciei participes fieri.

Matt.28
Mar.16

Hoc facite, quid ſignificet.
Ioan.3

mancipârunt, nec vllum erit inter Sacerdotes & laicos diſcrimen, non ſumendi modò, verùm & conſecrandi, & offerendi, & diſtribuendi, poteſtate cunctis non conceſſa tantùm, verùm & præcepta. HAR. Sed ſi propter hæreſim abolendam vſus vtriuſque ſpeciei fuit aliquando prohibitus, quandoquidem nullus eſt Chriſtianorum, qui hodie putet in euchariſtia mortuum corpus dari, nulla cauſa eſt cur interdictum hoc duret diutius. ARA. Mirum eſt quòd hoc autor dialogorum audet affirmare; cùm ab eo ipſo, cui dialogos hos dicauit, ſecus rem habere cognouerit. Neque enim ignorat quanto ſtudio fuerit laboratum proximis his annis ſuperioribus, vt hi quoq; Boëmi qui calice vtuntur, nec vllo præterea errore alio ſunt implicati, ad vnitatem Eccleſiæ reduci poſſent, quibus iuxta conuenta Concilii Baſileæ habiti permiſſus fuit calicis vſus, ea conditione adiecta, vt communicaturos inſtruerent ſacerdotes, non ſub ſpecie panis Chriſti tantùm, nec ſub ſpecie vini ſolum ſanguinē, ſed ſub qualibet ſpecie totum & integrum Chriſtum. Quam conditionem Boëmorum ſacerdotes non receperunt, quin ſcriptum eſſe dicerent: Hoc eſt corpus meum, non additum, & ſanguis. Hic eſt ſanguis meus, non additum eſt, corpus. Verbis Chriſti ſicut detrahi nihil, ſic addi nihil oportere. Videtur autē tibi totum & integrum verè viuentem & viuificantem Chriſtum in Euchariſtiæ ſacramento confeſſi, qui corpus abſque ſanguine ſub ſpecie panis: ſanguinem abſque corpore ſub ſpecie vini contineri, contendebant? HAR. nequaquam. ARA. Quid autem Lutherus: Quanuis Boëmorum hunc errorem aliquando grauitas impugnaſſet, nunquid ad eundem poſtea lapidem ipſe quoque non offendit, vt erat in omni genere doctrinæ ſuæ Protheo mutabilior? Legat qui volet, quæ contra Miſnenſis epiſcopi mandata ſcripſit, ibi reperiet, cùm pridem ſopitam hæreſim Neſtorianam reſuſcitaſſe. Noſter autem hic, qui nos illo dialogo facit arbitrio ſuo de ſacramenti ſpeciebus contendentes, nunquid & ipſe nō ſe Neſtorianum appertè profitetur? Quid enim illa ſibi verba volunt, Sanguis bibi non poteſt niſi effundatur? Homines acuti non vident adimi illis ſanguinem effuſum? Vt etiam ſi ſumāt ſanguinem, nequaquam tamen bibant ſanguinē effuſum, illum inquam, quo

Boëmorum error.

Verbis Chriſti ſicut nihil detrahere, ſic addere nihil oportet.

Lutherus omni Protheo mutabilior.

Cuiuſdam Lutheriſtæ execranda in Deum blaſphemia.

Heb.10 Chriſtus & peccata purgauit, in æternumque conſummauit ſanctificatos, & eundem bibi iuſſit? Et iterum: Difficilè eſt non credere, cum ſpecie rem ademptam eſſe, hoc eſt, ſanguinem effuſum. Ac poſt pauca, & ſanguinem effudit, & ſanguinem effuſum bibi iuſſit. Nam vt corpus voluit edendum, ita ſanguinem effuſum bibendum. De hac igitur iniuria queruntur filij Dei, quòd à ſanguine effuſo prohibentur. Qui toties vociferãdo ſequitur, effuſum ſanguinem adimi laicis, qui difficilè dicit eſſe non credere cum ſpecie rem ademptam eſſe, hoc eſt, ſanguinem effuſum, nónne videtur eum à corpore ſeparare, nec aliud quàm exangue mortuum corpus ſub ſpecie panis relinquere? HAR. Quid ego audio? An non effuſum ſanguinẽ bibimus? Nunquid falſum eſt, quod ſcriptum à Proſpero legitur? Cùm frangitur hoſtia, cùm ſanguis de calice in ore fidelium funditur, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiúſque ſanguinis de latere effuſio deſignatur? ARA. Rectè Proſper, modò tu rectè quod ſcribit intelligas, certum eſt, & indubitatum, in Euchariſtiæ Sacramento verum & viuum corpus, verum & viuum Chriſti ſanguinem realiter contineri. Cæterùm fractio corporis & effuſio ſanguinis vera non eſt, ſed eſt quædam, vt ipſe Proſper ait, Dominici corporis in cruce immolati, & ſanguinis de latere effuſi deſignatio. Itaque frangitur, non maſticatur, non effunditur, non bibitur vini ſpecies. Chriſtus autem ipſe ſub vna non minùs quàm ſub vtraque ſpecie manet integer, nec ſumptus conſumitur, nec vnquam vel corpus eius à ſanguine vel ſanguis à corpore, quoties fideles eum ſumunt ſeparatur. Chriſtus enim reſurgẽs à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Non ampliùs frangitur corpus eius, non ampliùs funditur ſanguis eius, qui ſemel pro nobis fuſus, ſemel pro peccatis totius mundi ſatisfecit, vt eum iterum effundi neceſſe nõ ſit. Craſſus hic fuit Caphernitarũ error, qui cũ carnem ſuam Chriſtus manducandam eſſe diceret, ſic intelligebãt quomodo in cadauere laniatur, aut in macello venditur, nõ quomodo ſpiritu vegetatur. Quibus rectè Chriſtus: Caro non prodeſt quicquam: Spiritus eſt qui viuificat. Nihil eſt igitur quòd aliquis de corporali manducatione ſomniet. Hæc manducatio & bibitio

Cùm frangitur hoſtia, quid hac re deſignatur.

In Euchariſtiæ ſacramento verum et viuũ Chriſti corpus continetur realiter.

Chriſtus nõ minus ſub vna ſpecie quàm ſub vtraque manet integer.

Rom. 6

Caphernitæ.

Ioan. 6

Manduca-

bibitio partim eſt ſacramentalis,partim ſpiritualis. Manducatione ſacramentali ſumitur quidem verum corpus & ſanguis Chriſti, ſed non maſticantur neque bibuntur niſi ſpecies. Cæterùm quando Chriſtum ita ſumimus vt in eo maneamus & ipſe in nobis,ea manducatio ſpiritualis eſt: de qua dicit Auguſtinus,vt quid paras dentes & ventrem? crede & manducaſti. Credere in Chriſtum hoc eſt manducare Chriſtum. Ac niſi quis manducauerit ad hunc modum, niſi Chriſti capitis & corporis per charitatem effici membrum ſtuduerit, nihil ei proderit dentibus preſsiſſe ſacramentalitérque manducaſſe, quin potius iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.

tio corporis, exhibitio ſanguinis Chriſti partim ſacramentalis, partim ſpiritualis.

Tract.25 in Ioan.

HAR. Oppidò quàm lubens hæc audiui ex te. Sed obſecro te ad id reſponde quod interrogaueram,nunquid non effuſus Chriſti ſanguis bibitur? ARA. Bibitur effuſus & non effuſus. HAR. Hoc quidem ænigma eſt. Dauus ſum non Œdipus. Explices; neceſſe eſt ſi vis vt intelligam, ARA. Si effuſum à corpore ſeparatum intelligis, à nemine ſanguis eiuſmodi bibitur. Nam qui ſemel pro nobis eſt effuſus Chriſti ſanguis,nec funditur, nec fundetur deinceps vnquam.Sin autem effuſum ſanguinem, cum intelligis,qui fuit quidem aliquando à Chriſti corpore ſeparatus,verum ad reſurgentis Chriſti corpus redire ſanguinem hunc Sacramentaliter bibi dubium non eſt, quin poſteaquàm ſemel ad corpus Chriſti reſurgentis rediit, ab eo ſeparari deinceps nũquam poteſt. Neque enim exiſtimare debes,eum qui pro nobis effuſus eſt, Chriſti ſanguinem eſſe alicubi extra corpus eius. Legimus quòd reſurrectio noſtra ſit conformis futuræ reſurrectioni Chriſti.Reformabit enim,ait Paulus, corpus humilitatis noſtræ,configuratum corpori claritatis ſuæ. Quod ſi certa fides eſt Eccleſiæ cùm corruptibile hoc induerit incorruptionem,& mortale hoc induerit immortalitatem, futurum vt redeat totum id quod fuit de veritate humanę naturæ,ita vt etiam quæ martyribus membra fuerunt amputata & abſciſſa,in reſurrectione reſtituta illis iri ſcribat Auguſtinus.Cùm ſcriptum ſit quod capillus capitis veſtri non peribit:quòd vſque eò verum eſſe cõtendit, vt etiam quæ commeſtæ ſunt carnes hominum, quòd famis tempore nonnunquam vſu veniſſe legimus, ea his quorum

1. Cor.11

Quomodo ſit intelligendum, quod effuſus ſanguis Chriſti bibitur.

Effuſus Chriſti ſanguis non eſt alicubi extra corpus eius,

Philip.3

1. Cor.15

Integra Chriſti, & noſtra futura reſurrectio.

Luc.21 primitus erant redditas iri cenſeat, ab illo quippe altero *4.Reg.6* tanquam mutuò ſumptas deputari, quæ ſicut æs alienum ei reddendæ ſiut, vnde ſumptæ ſunt. Si de noſtris corporibus ita futurum ſperamus, quantò magis factum iam de *1.Cor.15* eo credere debemus, quem Paulus, Primitias vocat dormientiũ domino noſtro Ieſu Chriſto: quod nihil ei defuerit reſurgẽti: quod ad integritatem corporis humanæque naturæ veritatem pertineret. Præcipuè verò, non potuit, *Corpus Chriſti non poteſt ſanguine deſtitutum eſſe.* neque poteſt vnquam illud corpus eo ſanguine deſtitutum eſſe, per quem Ieſus vt ſanctificaret populum ſuum extra portam paſſus eſt, quo nihil vel ad ipſius Chriſti gloriam illuſtrandam, vel ad noſtram ſpem corroborandam aptius eſſe poteſt. *Heb.13* Humanitas Chriſti, quemadmodum à Ioanne Damaſceno ſcriptum legimus, ſalutiferam virtutem habuit, ex virtute verbi ſibi vniti. Cùm autem ſalus non aliunde nobis contigerit, quàm ex profuſo pro nobis Chriſti ſanguine, poteritque quiſquam dubitare, ſanguinem illum, qui precium eſt redemptionis noſtræ, in quo ſolo fiducia noſtra omnis nobis eſt collocata, ad *Sanguis, ad Chriſti corpus reſurgentis redijt, ac vnitus eſt diuinitati.* Chriſti corpus reſurgentis rediiſſe ac vnitum diuinitati, cæteris humanitatis partibus adiunctum eſſe, nunquam ab eo diſiungẽdum. HAR. Nemo pius dubitauerit. ARA. Quid igitur iſte ſomniat de effuſo ſanguine, quaſi denuo fundatur cùm ex calice bibitur, cùm effuſus ille ſanguis non alibi ſit quàm in illo corpore glorificato, in quo reſurgens Chriſtus non ampliùs moritur, nec ſanguis eius fundetur amplius, ſed ſicut in cœlo localiter, in verbo perſonaliter, ſic ſub panis & vini ſpeciebus eſt ſacramentaliter, vt ſiue quis ſub vna, ſiue ſub vtraque ſpecie ſumat, *Caro, ſanguis, anima, & diuinitas in Chriſto, ab inuicem ſeparari nequeunt.* totum Chriſtum ſumat cum carne, ſanguine, anima, & diuinitate, cùm hæc ab inuicem ſeparari nequeant. Sed ſic plerunque ſolent, qui de ſpeciebus ſacramenti Euchariſtię contendunt. Nimiùm altercando veritas amittitur, dixit ille. Dum contendunt de his quæ videntur ſpeciebus, amittunt eum, qui carnis oculis non videtur, verè ſub illis latentem, qui verè ſalus noſtra eſt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ex vtraque ſpecie, quando ſeorſum corpus, ſeorſum dari ſanguinem imaginantur, & imprudentes in errorem Neſtorii prolabuntur. HAR. Quid tu agis imprudens? nunquid non hic ipſe ſcriptor, qui nos de

vtraque

vtraque ſpecie facit contendentes, apertè negat panis & vini ſubſtantiam, in corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantiam conuerti, & cum ſuis Martinis pridem ab eccleſia damnatum Berengarium ducem ſequutus, quem nos authoritate ſcripturarum adducti, Chriſtum credimus incarnatum, cùm præter ſcripturarum authoritatem facit impanatum. ARAT. Audiui quòd ſcripſit de Eccleſia librum, quàm plurimis erroribus ſcatentem, & his quidem grauibus, in eo fortaſſe hoc quod dicis aſſerit. HARP. Et hæc & alia multa, abſurda, blaſphema, impia. ARAT. Nũc tu vide quorſum tandẽ euadant altercationes iſtæ. Sicut altercatio de ſanctorum inuocatione, produxit nobis Seruetianos, hoc eſt nouos Arrianos, qui Chriſto Deo, Deiq; filio negant, eundem quem patri honorem habendum, dum ſolum Deum patrem adorandum & inuocãdum eſſe cenſent, ita contentio de vtraque ſpecie genuit nobis Zuinglianos, qui vocantur ſacramentarij. Siquidem ab iis initiis res progreſſa eſt, vt primùm exangue corpus manducandum, & cruor potius quàm ſanguis nobis bibendus dari crederetur. Qua quidem arte cùm effeciſſet Sathanas, vt huic venerabili Sacramento, minus iam honoris haberetur (quis enim aut veneratione proſequendum, aut vitam ab eo putat expectandam, quod vita caret) ſerpſit longius, nec ſtatim eò proſiliit, vt negaret eſſe corpus Chriſti. Sed quę fuit olim Ioannis Vvicleffi, cuius erat ſectator Ioannes Hus, pridem ab Eccleſia damnata ſententia, panem in Euchariſtia ſimul eſſe cum Chriſti corpore docuit: Progreſſus eſt mox vlterius, & cùm in pane corpus eſſe Chriſti concederet, non alio tamen tempore, quàm quo ſumeretur eſſe Chriſti corpus affirmauit, vt ſi quis extra ſumptionem adoraſſet, is grauiſſimum crimen idololatriæ non effugeret. His progreſſibus ita factis, poſteaquam iſthæc ex animi ſui ſententia cedere videt, iam euertit ſimul omnia: tollit ſacerdotium, tollit ſacrificium, omnem beneficiorum Chriſti memoriam, ſempiterna quadam obliuione conatur obruere, dum hoc agit modis omnibus, ne qua ſummi illius ab immẽſi beneficij, quo ſemetipſum Chriſtus redemptionem dedit pro nobis, memoria fiat & repræſentatio. Quibus iuxta voluntatẽ ſuam cõfectis, tum demũ impetu facto prorumpit eò

Sacramẽtariorũ error.

Seruetiani, hoc eſt nouĩ Arriani.

Zuingliani ſacramentarij.

Sententia Ioannis Vuicleffi, atque Ioãnis Hus dãnata ab Eccleſia.

Ioannis Vuicleffi, impietas.

quò

quò tacitus initio tendebat, vt etiam apertè dicat impius, dicat inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. Non eſt Deus

Sacramẽtariorũ atheiſmus. *Pſal. 13 & 52*

in hoc Sacramento, non eſt in eo viuum & verum corpus Chriſti, ſed merus eſt panis piſtorius, cui diuinos honores tribuere, ſcelus eſt idololatriæ committere. HARP. Quàm bellè nobis artes Sathanæ detexiſti nunc demum intelligo, cùm tanta cõtentione calix exigitur, nihil aliud quæri, quàm occaſionem ab Eccleſia Catholica diſcedendi, atque vt aliquod initium eius rei fieri poſſit. ARAT. Rectè

Hæreticorũ quò tendat intẽtio.

coniicis Harpage, ſed poſteaquàm diſceſſio ſemel facta eſt, nil difficilius quàm finis eius inueniri poteſt. Si quis omnes noſtri temporis hæreſes conſideret accuratius, inde ſumpſiſſe eas videbit exordium. Quamobrem errant vehementer, meo quidem iudicio, qui putant hoc religionis diſsidium, quod apud nos per Sathanæ miniſtros proximis his ſuperioribus annis excitatum eſt, hoc modo ſedari poſſe, ſi laicis calix; preſbyteris vxores permittuntur. Alere hoc fuerit magis quàm ſedare diſsidium. Quid enim eſt aliud quod hi qui ſegregauerunt ſe votis à dentibus expetant, quàm vt vel vna aliqua in re vniuerſa Eccleſia Catholica ſeparare ſe licitum ipſis eſſe queat? Hoc fundamento ſeparationis iacto, quò non eos progreſſuros putas? Arguerit erroris totam Eccleſiam ſibique pote-

Omnia ſibi volunt licere hæretici noſtri temporis.

ſtatem eſſe datam, interpretabuntur ab eius decretis cæteris etiam in rebus diſcedendi. Quid etiam impediat quo minus æquè in aliis atque in vno hoc id eis liceat? Mentiar ſi hoc res ipſa nõ clamat, vbi facta eſt in huius ſacramenti vſu ab Eccleſia Catholica ſeparatio, quàm nõ multi ſunt alij errores conſequuti, Non Lutherani modò, ſed & Zuingliani, & Anabaptiſtæ, & quotquot alij ſunt hæretici, vnde etiam niſi ab vtraque ſpecie deſciſcendi ab Eccleſia ſumpſerunt initium? Nunquid autem in eo acquieuerunt? Nunquid non ſimul & ſacerdotium, & ſacrificium, & Deum ipſum poſtea ex hoc Sacramento ſuſtulerunt? Nunquid non & Picardi, & Seruetiani, hoc eſt, noui Ariani facti, & diuerſas alias formas mutati ſunt? Quare

Qui Eccleſiæ catholicæ ſenſũ & cõſenſum ſequitur, nullomodo er-

nihil fuerit homini Chriſtiano tutius, quàm ſicut aliis in rebus omnibus, ſic & in hac Eccleſiæ ſenſum, & conſenſum ſequi, quod qui faciat errare nullo ratione poteſt. Vociferetur aliquis ad rauim vſque: Verbum Domini, verbum

verbũ domini: Euangelium, eu angelium, nihil ea re moueatur pius quilibet, ac orthodoxus, etiamſi multa ſcripturarum examina produci videat. Nam & ſuo tempore pſeudoprophetas, minimè defuiſſe ſcribit Hieremias, qui & ipſi vociferati ſunt: Verbum Domini, Os domini locutũ eſt, hæc dicit Dominus, cùm tamen nec miſiſſe ſe eos, nec aliquid eiuſmodi locutum illis eſſe, per prophetam ſuum dicat Dominus, eóſque fures verborum ſuorum appellat. Iam verò Phariſæi, Nunquid non è ſcripturis Chriſtũ non eſſe Prophetam? Chriſtum eſſe morte dignum probare contendebant. Quorum enim hæ voces, ſunt ſcrutare ſcripturas, & vide quia Propheta è Galilæa non ſurgit. Et alio loco: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Nunquid ſcripturas contra ſcripturarũ authorem Deum noſtrum proferebant? Nunquid non è ſcripturis Chriſtum non eſſe Deũ, Deíque filium, ſed ne prophetam quidem, quin potius morte turpiſsima dignum pronunciabant? Num autem ſtatim fuit verum quia ſcripturas adducebant? Scripturæ quidem quarum vtebantur teſtimonio, veræ ſunt, & à ſpiritu ſancto profectæ, ſed ſenſus quem ex illo proferebant, quàm longiſsimè à veritate fuit remotus. Quamobrem nihil pij moueantur, ſi cum Sathana Chriſtum in deſerto tentante, dicat membrum eius aliquod: ſcriptum eſt enim, ſed ſi quis nimium obtundat ſcripturas reuerenter accipere ſe reſpondeat, ac ab eo procul abeſſe, vt ei vel in minimo contradicere velint. Cæterùm vnde didicerint hanc ſcripturam eſſe Canonicam, cuius apud omnes authoritatem eſſe ſummam oporteat, inde ſe quoque didiciſſe hunc ei non alium ſanum illius ſenſum eſſe, à ſancta Eccleſia catholica. Quare cui fidẽ habuerint de ſcriptura hac, quòd Canonica, quódque ſit à ſpiritu ſancto profecta teſtificanti, eidem ſe fidem habere, hunc & non alium eſſe ſcripturæ eius ſenſum aſſerenti. Ad hunc modum ſi ſe geſſerint, facile Sathanę laqueos effugerint. Neque enim inter nos & eos qui exierunt à nobis vlla eſt de ſcriptura controuerſia, ſed de eo tantùm agitur, vtrum in ea interpretanda ſuam aliquam propriam, aut vnius alicuius ſolitariam opinionem, an verò totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum ſequi oporteat. Quum poſterius cùm longè ſit tu-

rare poteſt. *Hiere. 23 24. 22. et 29* *Phariſæi ſcripturarũ teſtimonio Chriſtũ nõ eſſe prophetam: & eſſe morte dignũ contẽdebãt.* *Ioan. 7* *Ibidem 19* *Mẽbra Sathanæ Hæretici.* *Nõ de ſcriptura, ſed de ſcripturæ ſenſu inter nos & hæreticos ſolum eſt controuerſia.*

tius

tius non arbitror eſſe quenquam tanta præditum impudentia, qui inficias ire audeat. ARAT. Nunc demum Arator qua de re agatur intelligo. Nihil enim ſcripturis detrahitur vt audio, ſed ſua manet illis authoritas integra. Cæterùm quod vnanimi omnium conſenſu diuturnáque totius Eccleſiæ conſuetudine receptum eſt & approbatū, de eo priuata ſua authoritate, ſecus quempiam cōſtituere vel nefas eſſe putatur, cùm eiuſmodi de rebus Eccleſiæ iudicium expectare ſit neceſſe, in quo acquieſcere omnes oporteat. ARAT. Probè ſententiam meam aſſequutus es Harpage. Nam hoc etiam ſibi volunt illa & Conſtantienſis & Baſilienſis decreti verba, vbi dicitur: Quòd ſine authoritate eccleſiæ laudabilem conſuetudinem laicum populum ſub vna ſpecie communicandi ne ſit alicui licitum immutare. Nunquid autem non Andabatarum more gladios in tenebris ventilaſſe videmur, cùm eſſet hæc tam inanis à nobis de ſpeciebus Euchariſtiæ ſacramenti diſputatio ſuſcepta? HARP. Nos quidem extra culpam ſumus. ARAT. Sed qui ſibi tam cautus & prudens videtur, vt omnes perſtupidos, bardos, truncos iudicet, mirum eſt hoc, eum animaduertere non potuiſſe. ARAT. Nihil eſt quod mireris Harpage, non ſine cauſa dixit Apo. dicētes, ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Sed & illud ſcitum eſt Salomonis, Vidiſtíne hominē qui ſapiens eſſe videtur, ſpes eſt de ſtulto quàm de eius correctione multò maior. Nullos labi & errare contingit periculoſiùs, quàm qui ſic apud ſemetipſos prudētes ſunt vt cæteros omnes præ ſe caudices eſſe putent. HARP. Hac quidem de re mihi propemodum abs te ſatis iam factum eſt.

In eccleſia iudicio acquieſcere omnes oportet.

Roma. 1

Pro. 26

DE SACERDOTVM CONIVGIO.

SEd non ignoras fortaſſis qui ſunt apud nos religionis ergò motus excitati: peruenit & illud ad aures tuas proculdubio non deeſſe quoſdam, qui ſedari motus iſtos exiſtiment, ſi quorundam importunitati tria concedātur, calix laicis, Vxores ſacerdotibus, & vt vernacula lingua res diuina fiat. ARAT. Audiui hominē etiam de reliquis duobus nonnulla differentem, ſic enim ille dicebat: Tantū abeſſe ſperandum vt ſit, concordiā rebus his conceſſis eſſe coituram, vt maior etiam ſit diſcordia metuenda. HARP. Qui ſic? ARAT. Nunquid ex me iam non audiuiſti, ſimul

Ergò, id eſt cauſa.

Tria, quæ ſibi concedi poſtulabant hæretici in comitiis Poloniæ.

vt ſemel

vt ſemel vna aliqua in re diſceſſum eſt ab eo quod aut legibus conſtitutum, aut moribus eccleſiæ totius eſt receptum, non fore finem, ſed diſceſſionis initium? Quamobrẽ qui petunt iſthæc, ſibi ſeorſum ab orbe reliquo Chriſtiano concedi, nihil aliud quàm initium ſibi diſcedendi permitti petunt: quo conceſſo, finem ſibi nullum præſcribi patiuntur, adeò vt ſi detur illis quod poſtulant, crede mihi quòd in eo nunquam acquieſcent. Sed quid in conuiuio quodam acciderit, in quo & ego præſens adfui, paucis tibi narrabo. Erant inuitati duo ex eorũ numero, quibus quod catholicum eſt non probatur. Cúmque de religione (quod peruerſæ ætatis noſtræ more nunquam crebrius fit, quàm inter pocula) ſermo incidiſſet, dixit vnus qui minùs à catholica tunc erat alienus, ſibi nihil aliud mutandum videre de his, quæ recepta ſunt & diuturna patrum conſuetudine approbata, quàm vt calix concederetur laicis, quo ſi potiri liceret, abundè ſibi ſatisfactum iri. Mox alius in eorum ſcriptis qui ſegregauerunt ſemetipſos verſatus diligentius, atque ideo animo in prauis opinionibus magis obfirmato: Mihi verò inquit etiam ſi de calice bibere liceat, nequaquam erit ſatisfactum. Alia cogitabat ille procul dubio, nimirum de ſubuerrendis aris, de tollẽdis imaginibus, de ſeruitute Deo debita (Græci λειτουργίαν, Latini vocant ſacrificium) prorſus arroganda, déque ſimilibus aliis, quæ niſi confecta vidiſſet, nunquam erat animus illius acquieturus. Si vbi duo tantùm aderant diſſentire viſi ſunt, nec vtrique ſatisfieri potuit, his quæ putantur adiaphora concedendis: quid futurum putas in tanta turba, quæ magna ex parte, ex Lutheranis, Caluinianis, ſiue Sacramentariis, Seruetianis, ſiue nouis Arrianis, & (quod hæreticorum genus non apud orthodoxos modò, verùm & apud ipſos hæreticos ſummæ ſemper fuit abominationi) ex Picardis conſtare videtur? Quamobem non dubitanter dixerim, quòd hoc alere ſit religionis diſſidium, non ei ſedando medicinam aliquam adferre, ſi tria illa concedantur, quæ ſunt à nonnullis poſtulata, quibus rectè dici poſſit: Neſcitis quid petatis. Imprudentes enim diuiſionem & ſeparationem quandam petunt à Chriſti corpore, quæ eſt ſancta catholica eccleſia quæ non vno aliquo angulo continetur, ſed per vniuerſum orbem

Mos peruerſus inter pocula de diuinis ſermonẽ habere.

Subdola cuiuſdam heretici cogitatio.

Picardi genus hæreticorũ & orthodoxis ipſiſmet hæreticis maximè inuiſum.

Matth. 20

orbem Chriſtianũ eſt effuſa. HARP. De calice multa iam dicta ſunt, nec eſt iterare neceſſe. Quem intelligo niſi in concilio Œcumenico, ídque grauibus ex cauſis rectè laicis concedi non poſſe. Cæterùm quid eſſet in eo piaculi, ſi ſacerdotibus vxores permitterentur, his præſertim, qui continere non poſſunt? ARAT. Nunquid eſt aliquis qui continere non poſſit? HARP. Quaſi verò tuis oculis multos ipſe non videas ita ventri & his quæ ſub ventre ſunt deditos, vt magis pecudum quàm hominum vitam agere videantur. ARAT. Vtinam pauciores cernere liceret, verùm hi mihi nolle magis quàm nõ poſſe videntur. HARP. Erras Arator, non deſunt qui velint, ſed vincuntur à carnis concupiſcentia. ARAT. Facilè eſt vincere non repugnantes. Quod ſi ſe viros præſtarẽt, poſſent procul dubio. HAR. Fieri poteſt vt ſint non pauci, qui ſua vincantur deſidia. Sed crede mihi reperiri nonnullos, qui cùm omnia ſedulò faciant, quæ ad frænandam libidinem pertinere videãtur, victi nihilominus diſcedant. Scis ipſe Chriſtum dixiſſe, non omnes capiunt verbum hoc. ARAT. Verè dixit veritas, quid enim eo verius & certius, quod non omnes capiunt: Sed nũquid dixit veritas, quod nõ omnes poſſunt capere? HARP. Imò hoc dixiſſe videtur. ARA. Imò hoc dixiſſe non videtur. HAR. Quid, ſi Chriſtus ipſe hæc verba ſic interpretatur cũ ſubdit, qui poteſt capere capiat. HAR. Quid ſi his ipſis verbis nihil aliud ſignificare Chriſtus voluit, quàm qui vult capere capiat, cùm non ſit inuſitatum hoc dicendi genus in ſcripturis, vt poſſe pro velle accipiatur? Ac ne putas meam hanc eſſe ſolitariam opinionem, priſcorum patrum ſententiam tibi proferam: Inter quos qui imprimis celebris habetur Ioannes Chryſoſtomus, enarrans illum ſcripturæ locum, Propterea nõ potuerũt credere, quia dicit Eſaias: Non potuerunt, hoc eſt, noluerunt. Neq; te admiratio capiat. Alibi enim inquit: Qui poteſt capere capiat. Ita nonnunquã poteſtate pro voluntate vtitur. Et iterum: Nõ poteſt vos mundus odio habere: me autem odio habet. Hoc & communi ſermone vſurpatum videmus, non poſſum aſperum hominem diligere: Vehementiam voluntatis poteſtatem appellans. Et iterum non poteſt ille fieri bonus. Et Propheta: Si mutabit Aethiops pellem ſuam, & Pardus varietatem ſuam, & populus

Qui dicunt ſe continere nõ poſſe, nolunt potius quàm non poſſint.

Hom. 5. in Ioan.

Ioan. 7

Vehementia voluntatis poteſtas dicta.

Hiere. 13

& populus hic poterit benefacere, qui didicit mala? Non dicit quod impoſſibile, ſit ei bene operari, ſed quia nolũt, ideo non poſſunt. Vides quemadmodum Chryſoſtomus ex multis ſcripturæ locis, inter quos hunc etiam produxit, de quo nunc ſermo nobis eſt, & ex communi vſu loquendi ſæpe poſſe pro velle docet accipi. Quod ante eum *Lib.4.the.* quoque fecit Gregorius Nazianzenus, vtroque vetuſtior *Lib.2.ſt.* Clemens presbyter Alexandrinus, velis, inquit, & poteris: & libro ſequenti, poſteaquàm ſtatim à principio tractauit hunc Euangelij locum, velit tantùm inquit, quod bonum eſt petere & aſſequetur. Nonnunquam autem ore quidem dicimus, nolumus peccare, cogitatio autem noſtra defixa eſt in peccato. Sed obſecro te num tu fati rem eſſe putas continere? HARP. Imò futile eſſe dico quod Chriſtũ ideo *Continere* non dixiſſe credis, non omnes poſſunt capere, ne quis fati *non eſſe fati* rem eſſe putaret, cum iis quæ ſequuntur verbis, eos tan- *rem, ſed* tùm continere poſſe ſignificauerit, quibus datũ eſt. At qui *Dei donũ.* quod tu futile dicis, id homines minimè futiles, quid potius totius orbis Chriſtiani iudicio doctiſſimi, grauiſſimíque monumentis literarum conſignarunt: Verba ſunt Hieroymi, Euangelij locum explicantis, qui quidem ſententiam ſequutus eſſe videtur Origenis. Nemo putet ſub hoc verbo, vel fatum vel fortunam introduci, quòd ij ſunt virgines, quibus à Deo datum ſit, aut quos quidem ad hoc caſus adduxerit, ſed iis datum eſt, qui petierũt, qui voluerũt, *Hier.tra.7* qui vt acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti da- *in Mat.* bitur, & qui quærit inuenit, & pulſanti aperietur. Nec di- *Mat.7* uerſum ſenſiſſe videtur Ioannes Chryſoſtomus cum ait: *Luc.11* Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt, vt ſingulare *Chryſoſt.* id eſſe certamen perdiſcas, non vt fortè datam neceſſitatem ſuſpiceris. Iis enim datur, qui ſponte id eligunt. Quod ideo dixit vt oſtenderet ſuperiore nobis auxilio eſſe opus quod quidem omnibus paratum eſt, ſi volumus in hac luctatione ſuperiores euadere. Solitus quippe eſt quandocunque res ardua ponitur hoc vti modo dicendi, vt etiam quando dicebat, vobis eſt datum noſſe myſteria regni cœlorum, quod maximè ita eſſe præſenti loco approbauit. Nam ſi datum ſolummodo ſuperius eſt, ac nihil penitus, *Mat.13* qui ſe in perpetua virginitate conſeruant, conferre viden *Mar.14* tur, ſuperfluè ipſis regnum cœlorum pollicetur, ac imme- *Luc.8*

Hæretici pluris momenta rationum in diſputando quàm ſanctorum patrum authoritates facere ſolent.

rito à cæteris Eunuchis diſtinguit. Iámne igitur intelligis quorum tu ſententiã futilẽ voces, nimirũ eorũ quorum in Eccleſia Dei ſumma ſemper fuit authoritas? HAR. Atqui ego nullius addictus iurare in verba magiſtri, puto mihi hanc veniã concedi oportere, vt mométa rationũ pluris faciã in diſputando quã authoritates. ARA. Inſanũ caput. Quaſi vel illi momẽtis rationum fuerint deſtituti, quos tanquã ſumma ratione nixos orbis Chriſtianus admiratur vniuerſus, vel ſolus tu ſis qui momẽta rationũ adferre queas. Scilicet tu is es qui cornicũ oculos (quod eſt in prouerbio) confixiſti. Sed quæ tãdem adfers momenta rationum, quamobrem hanc doctiſſimorũ virorum interpretationẽ reiiciendã eſſe cenſeas? HAR. Quæris? quaſi nõ ipſe videas quàm pauci ſunt cœlibes, qui caſtè viuant. ARAT. Quaſi verò non & ipſe videas, quàm ſint multi matrimonio iuncti, quos coniugalis caſtitatis oblitos videre licet. HAR. Quid ergo negas tu Dei donum eſſe continentiam? ARA. Non eorum tantùm qui cœlibem vitam profeſſi, verùm & eorum qui ſunt irretiti coniugio continentiam ſiue caſtitatem eſſe Dei donum aſſero, neque magis præſtare coniuges, vt caſtitatem ſeruent coniugalem, niſi datum ſit illis, quam continentiam cœlibes indubitãter affirmo, cùm æquè donũ Dei ſit caſtitas coniugalis atque cœlibũ continentia. HAR. At coniuges paratũ habent incontinentiæ ſuæ remediũ, quo deſtituti cœlibes eſſe videntur. ARA. At quàm multos reperire licet, quibus hoc remedium nullam adfert vtilitatem: Deinde verò tu Dei potentiæ fines præſcribis, quaſi non potuerit ille niſi vnicum hoc incontinentię remedium dare, ſi ad nuptias confugiatur. Quid autem? nunquid non poteſt euenire, vt coniugem ſortiatur aliquis diuturno languore marceſcentem, & hoc ei remedio, quòd tu ſolùm eſſe vis, vti non liceat? Quid ſi longiore ſit ab ea locorum interuallo diſiunctus, vt corporis eius poteſtatem habere non poſſit? Quid ſi illicita quadam animoſitate continere ſe velle dicat vxor: num propterea ſtatim ad nuptiarum remedium confugiet maritus, & vna vxore ſuperſtite, ducet aliam? HARPA. Hoc equidem fas non eſſe puto. ARAT. Atqui negabit is ſe poſſe capere, negabit ſibi datum eſſe, vt ſit capax caſtitatis coniugalis. Et illud ex Paulo tibi occinet: Melius eſt nubere quàm

Continentia ſiue caſtitas omnium hominum, cuiuſque ſint conditionis, Dei donum eſt.

1. Cor. 7

re quàm vti. HARP. De iis qui cœlibes ſunt, loquitur Paulus, non de coniugio irretitis. ARAT. Atqui eadem eſt cauſa eorum, qui Deo ſuam continentiam dicarunt. Habent & illi ſponſum ſuum Chriſtum, & eum quidem immortalem, cui cùm ſemel ſe deuouerint, fas illis non eſt vt ſui corporis poteſtatem cuiquam deinceps faciant, verùm eo ſe loco potius eſſe cogitare debent, quo ſunt coniuges, quorum alteruter, vel diuturno morbo affectus, vel interuallo locorum abſens longiore, vel illicita quadam animoſitate continere nolens, alterius corporis poteſtatem habere non poteſt: Itaque ſicut illis eſſe nefas intelligit ad ſecundas nuptias confugere priore vxore ſuperſtite, ſic ſibi quoque ſine multo maiori flagitio minimè licere perſuaſum habeat, vt ſuperſtite immortali ſponſo Chriſto, cum mortali quopiam inire matrimonium poſſit. Sed cùm ſciat, quòd nemo poteſt eſſe continens niſi Deus det, nec illud ignorare debeat, dare illum omni petenti: aperire omni pulſanti, ab illo ſupplex precetur, qui paratior eſt ad dandum quàm ſumus nos ad accipiendum, vt auxilium ſuum impertiat, Quo fretus non dicat, Non poſſum, non eſt mihi datum, non habeo Dei donum. Nam eadem ratione quandoquidem, quicquid à nobis boni agitur, Dei donum eſt, etiam de cæteris dicere poſſit, non eſt mihi datum. Sunt alij natura magis elati, ſunt qui manus ab alieno non facilè queant abſtinere, ſunt ad irã nonnulli proniores: quid igitur faciet ſi quis vel ad hoc, vel ad illud vitium propenſior eſt? mihi dicet, Nõ eſt mihi datum, vt humilis, vt alieni minus appetens, vt minus iracundus eſſe queam. Quid hoc fuerit aliud quàm fatum introducentes, & in Mercurium potius, aut aut Martem, aut Venerem, culpam conferre? quàm ſuum ipſius peccatum agnoſcere, & ad Deum confugere nolle? quo iuuante, nihil eſt quod non poſſimus quamlibet nobis vel Mercurius, vel Mars, vel Venus, aduerſari videatur. Non prorſus quidem ineptè dixit noſtri temporis hæreſeon architectus, ad homines à virtute deterrendos plus vnum poſſe dæmonem quàm omnes homines. Sed multò verius nec minus appoſitè dici poteſt, ad homines in officio retinendos, & ad ſtudia virtutum inflammandos plus poſſe Deũ vnum, quã omnes dæmones,

Fas non eſt iis, qui ſemel Chriſto ſe aduouerint, vt cuiquam deinceps faciant ſui corporis poteſtatem.

In eos qui culpam ſuã in fatum reiiciunt.

Deo nos iuuante, nihil eſt quod nobis aduerſari poßit.

in quo & per quē vnū,omnia ſe poſſe rectè gloriari poteſt quilibet homo Chriſtianus. Scriptum eſt à Poëta quodam,

Nemo adeò ferus eſt vt non miteſcere poßit:
Si modò culturæ patientem accommodet aurem.

Stilpo Megarenſis. De Stilpone quoque Megarenſi memoriæ proditum eſt, cùm natura fuerit & ebrioſus & mulieroſus, vitioſam tamen naturam, ab eo ſic compreſſam & edomitam eſſe doctrina, vt nemo vnquam vinolentum illum, nemo in eo libidinis veſtigium vllum viderit. *Socrates.* Socratem quoque legimus (quemadmodum notauit Sopyrus Phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturáſque ex corpore, oculis, fronte, vultu, pernoſcere) quòd iis cùm aliis multis vitiis affectus, tum eſſet præterea mulieroſus. Quum verò nec alia vitia, nec mulieroſitatem, præcipui Socratis familiares in eo agnoſcerent, deriſus ab illis fuiſſe Sopyrus traditur. Sed à Socrate poſtea ſubleuatus eſt cùm illa ſibi ſigna, ſed ratione à ſe deiecta, diceret. Si poëtæ, ſi philoſophi, qui Deum ignorauerūt, tantùm voluntatis ſtudio, diſciplinæ rectè tribui poſſe putauerunt, vt etiam ad quæ vicia maximè propenſus eſſet aliquis, ab iis eum auocari poſſe ratione, neque minus animi quàm corporis morbos eſſe ſanabiles dicerent: quantò rectius id gratiæ Dei tribuerit homo Chriſtianus vt adiutus illa, quę pręſto cuique volenti adeſt, nihil ſe non poſſe glorietur? Si ſoli tibi contra carnem, contra mundum, contra diabolum pugnandum foret, fortaſſis non temerè diceres, non poſſum. *Chryſoſt. in ſer. de Martyr.* Nunc autem ſicut à Ioanne Chryſoſtomo præclarè ſcriptum eſt: In tua pugna Dominus congreditur, Dominus dimicat, Dominus præliatur, & victoria tibi adſcribitur, Certamen tuum, Dei certamen eſt: prælium tuum, Chriſti prælium eſt. Quid trepidas? quid formidas? quaſi tua virtute deuincas. Præhende arma, procede in bellum, fortiter dimica, vt dimicanti aſſit ille qui vinci non nouit. *Auguſt. Hom. 43 de verbis Domini.* Quæ ſequutus Auguſtinus quoque. Non enim, non habes, inquit, vnde pugnes. Deus tuus in te eſt. Spiritus bonus datus eſt tibi. Spiritus Dei eſt qui pugnat in te aduerſus te, aduerſus illud quod eſt in te, contra te. Quem igitur tu nō poſſe dicis Harpage? Nunquid nō intelligis, Deo te, nō homini potentiam hanc detrahere, Deum te non hominem imbecillitatis arguere? Deus enim eſt qui viuit in

uit in nobis. Deus eſt qui congreditur, qui dimicat, qui præliatur in pugna noſtra. Deus eſt, qui pugnat in nobis aduerſus nos, aduerſus illud quod eſt in nobis contra nos. Hunc tu iam eſſe credis imbecillem, vt hoſtem noſtrum domeſticum, carnem noſtram ſpiritui noſtro repugnantem, ſuperare non poſſe affirmare audeas? HAR. Quod ſi quemadmodum tu dicis, ita ſe res habet: quî fit igitur, quòd adeò pauci reperiuntur, quos in hoc certamine, ſuperiores euaſiſſe videre liceat? ARAT. In promptu cauſa eſt (dicit) deſidioſus erat. Noſtra fit hoc Harpage deſidia, qui Deum vera fide non inuocamus atque ideo nec adiutorem eum habere meremur, non aliqua Dei culpa, qui nunquã nõ prę̨ſto adeſt petentibus. Omnia poſſibilia ſunt, ſed nunquid omnibus? minimè gentium. Sed omnia poſſibilia ſunt credenti dicit Chriſtus, cuius hanc ſequutus ſententiam Auguſtinus: Non vos terreat, inquit, ſarcina continentiæ, leuis erit, ſi Chriſti erit. Chriſti erit ſi fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iuſſerit. Si adeſſet fides, fides autem viua non mortua, minus multos reperire liceret, qui ſic tanquam ſues in cœno libidinis volutarentur. Verùm in ea tempora nunc incidiſſe videmur de quibus prædixit olim Chriſtus: Filius hominis veniẽs, putas inueniet fidẽ in terra? Quare cũ elanguit in hominibus fides, quæ impetrat à iubente quod iuſſerit, mirum videri debet nemini ſi paucis datum eſt vt continere queant. Pauci enim ſunt qui velint, pauci qui petant ab eo qui dat omnibus affluenter, qui petant in fide nihil hæſitantes. HAR. Nolo tecum hac de re pluribus contendere, ſed cùm in oriente ſacerdotibus vxores permiſſas videamus, obſecro te quid impedit quo minùs idem apud nos quoq; liceat? ARA. Cùm ab occidentalium ſententia ad orientales prouocaſſet aliquando Iulianus qui fuit partis Pelagij, iis ad eum verbis Auguſtinũ vſum eſſe legimus: Non eſt cur prouoces ad orientis antiſtites quia & ipſi vtique Chriſtiani ſunt, & vtriuſque partis terrarum fides iſta vna eſt, ſed te occidentalis terra generauit, occidentalis regenerauit Eccleſia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inueniſti, quando in eius membra veniſti? Scripſit hæc Auguſtinus eo tempore, quo fuit vna fides orientis & occidentis Eccleſiarum. Nunc verò

Mar. 9

De adulterinis coniugiis ad Pollentium lib. 2. cap. 19

Luca. 18

Iacobi 1

Auguſt. Lib. 1. contra Iulianum.

quando grauiſsima de re, nimirum de proceſsione ſancti Spiritus diuerſa eſt orientalis Eccleſiæ, præcipuè verò Græcorum fides, ab ea quam nos orthodoxam retinemus, idem quod Auguſtinus, elogium orientalibus tribuere non poſſumus. Quo maiore cum pondere, contra te ô Harpage, verba hæc Auguſtini nobis contra te vſurpare liceret. Non eſt quod prouoces ad orientis Antiſtites, te certè occidentalis terra generauit, occidentalis regenerauit Eccleſia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inueniſti, quando in eius membra veniſti? At vt maximè te ſeptentrionalis terra generauit, & hæc tamen in qua tu natus es non aliæ fuit vnquam Eccleſiæ, quàm occidẽtali ſubiecta, vt ad occidentis potius quàm ad orientis Antiſtites prouocare te oportuit. Quos autem tu vis vt ſequamur authores? Eós ne quos toties doctrinis variis & peregrinis abductos à fide defeciſſe, quos quaterdecies ad Eccleſiæ corpus redeuntes totidem vicibus ab ea ſe præciſiſſe, quos præciſionis huius fideique ſuæ tam ſæpe violatæ dura Turcarum tyrannide preſſos grauiſſimas pœnas vides expendiſſe? Scilicet quorum exitus perhorreſcimus, eorum tu nobis imitanda facta proponis? Quid autem Harpage, ſi nec apud illos licitum fuit vnquam ſacerdotibus vxores ducere? quid ſi grauis author Epiphanius, qui fuit vnus ex orientalibus illis epiſcopis, negat apud eos vnquam ſacerdoti fieri licuiſſe, niſi aut virgini, aut ei qui ſe contineret à propria vxore, aut qui ab vnis nuptiis viduitatem ſeruaſſet? Quid ſi quibus in locis eſſent reperti, qui cum his quas ante ſacerdotiũ vxores duxiſſent matrimonio copularentur, eos non iuxta Canonem, ſed iuxta mentem hominum, quæ per tempus elanguit, hoc feciſſe? Quid ſi huic eius ſententiæ & Socrates itidem Græcus, & Hieronymus noſter adſtipulantur? Itaque nec orientalis Eccleſiæ conſuetudo pro te facere videtur, in qua æquè vt in noſtra, ſacerdotibus nuptias contrahere fas non eſt, etiamſi peruerſo magis more quorũdam, quàm quod per Canones Eccleſiaſticos, id liceat: quas ante ſacerdotium vxores duxerunt cũ his alicubi copulari permittantur. Et quod ab ipſis etiam Apoſtolorum temporibus adhæc vſq; noſtra, quàm latè patuit nomen Chriſtianum, ſemper nefas eſt habitum, id tu nunc demũ fas vt ſit contendes? Tu

De proceſſione ſancti Spiritus orientalium ab occidentalibus fides diuerſa.

Heb. 13

Græci quaterdecies ab orthodoxa eccleſia ſeſe præciderũt.

Epipha. Hæreſi. 48. contra Montaniſtas, & hæreſi. 59 Lib. 5. ca. 22. hiſto. Eccleſia.

Ab Apoſtolorum temporibus ſemper nefas eſt habitum, vt ſacerdotes

cera...

ſicut

ſicut is es, cui ſoli videre contigit quòd in orbe Chriſtiano vniuerſo tot ſeculis videre potuit nemo, mille quingentis & amplius annis abſq; eo ſacerdotes in Eccleſia Dei fuerunt, vt ſibi ducendas vxores exiſtimarent, quin ſe graui ſcelere ſi id feciſſent obſtrictos iri perſuaſum habebant. Nunc demũ quãdo multò breuius tempus eſt quàm fuit antea propter vnum & alterum impuros monachos, qui iuriſiurandi quod Deo præſtiterunt immemores, hac ratione frena libidini ſuæ laxare conati ſunt, bonam Eccleſiæ legem tot ſeculorum vſu receptam & approbatam propter non bonos mores hominum abrogandum eſſe cenſebis? Atqui ex malis moribus bonæ leges procreatæ, non propter malos mores abrogandæ ſunt. HAR. Habenda eſt horum temporum ratio. Maior fuit apud priſcos hominum continentia quàm nunc ſit. ARA. Atqui homines idem fuerunt qui nunc ſunt, ex eadem carne compacti, eadem infirmitate præditi. Quod autem plures tum continentes, quàm hoc æuo noſtro licuit inuenire, partim fides in cauſa fuit feruentior, partim diſciplina, qua continebantur homines in officio. Nunc & fides elanguit, & diſciplina per tuos Harpage, qui ſe neſcio cuius Euangelicæ libertatis aſſertores eſſe gloriantur: ſic ſublata propemodum omnis & euerſa videtur, vt iidẽ magnificè (ſi diis placet) libertatis huius aſſertores, non vno in loco grauiter de eo querantur, quòd ſuos in officio nulla ratione cõtinere queant: quorum nunc multò corruptiores eſſe mores quàm fuerũt ſub regno Romani põtificis (ſic enim appellat Eccleſiam Dei princeps & Architectus noſtri temporis hæreſeon) ingenuè fatentur, ac decies eos Sodomitis eſſe peiores affirmant. Quin igitur hoc non potius contendis, & elaboras Harpage, quàm ita collapſam videre licet diſciplinam Eccleſiaſticam, vt ea reſtitui queat? Id ſi factum erit reuiuiſcet in hominibus illico, quæ iam intermortua videtur, illa priſcorum integritas & continentia. Nam quibus nondũ eò peruenire datum eſt, vt virtutis amore peccare odiſſe queant, vel pœnæ ſaltẽ formidine peccare oderint. Eſt Pauli præſcriptũ de epiſcopis & presbyteris eligẽdis. Sũt canones quibus quid fieri de his oporteat, qui quã profeſsi ſunt continentiam, eam non ſeruant, ſancitum eſt, ſeruentur præſcripta canonum, adhi-

vxores ducerent.

Bonæ leges non propter malos homĩnum mores abroganda.

Hæretici propter libertatem ſibi indultã, decies Sodomitis peiores.

Si iam ob lapſa eccleſiaſtica diſciplina eſſet reſtituta,

omnia reui uiſcerent. beatur delectus in ſacerdotibus ordinandis, vt ne temerè manus cuiuis imponantur, ſit aliqua iuxta ſanctiones legum Eccleſiaſticarum in earum præuaricatores animaduerſio, mox alia rerum facies apparebit, ac minùs multos videbis, qui tam turpem & flagitioſam vitam ducant. Idem nunc eſt Deus Harpage qui fuit illis priſcis temporibus, nec eſt abbreuiata manus eius: æquè nunc eſt propenſus ad impertiendum omni petenti gratiam, atque tum fuit: neque natura noſtra diuerſa eſt, minùs vt poſsimus nunc carnis noſtræ motus, Deo nos adiuuante, compeſcere, quàm priſci illi potuerunt. Niſi quod etiam à me dictum eſt, & fides elanguit & diſciplina laxata eſt. Sed quantum ex vultu tuo coniicio, videris Harpage quædam adhuc obiicere velle. Mihi verò quoniam inclinata iam eſt dies, & reſtat nobis de eo dicendum quod tertio loco poſtulatum fuit, num rectum ſit vernacula lingua rem diuinam fieri, hac quidem de re ſatis iam dictum eſſe videtur, neque eſt quod de matrimonio ſacerdotibus permittendo pluribus mecum agere velis. Extat confeſsio fidei catholicæ Chriſtianæ de patrum qui fuerunt ante annos quatuor in ſynodo prouinciali Petricouienſi congregati conſenſu ædita, ad eam te remitto, lege quæ ibi ſunt ſcripta de impedimentis matrimonij, ſi quis adhuc extat ſcrupulus eum tibi, ſi diligenter legeris, exemptum iri ſpero. HAR. Atqui audiui ex doctore quodam irrefragabili minimè ſatiſfactum eſſe refellendis argumentis quæ contra cœlibatum adducta ſunt.

Contentioſo nunquam ſatiſfit. 1. Cor. 11 ARA. Contentioſo nunquam ſatisfieri poteſt, quid autem impedit, quò minùs & nos iiſdem quibus Paulus olim verbis contra talem vtamur, ſi quis inquit ille contentioſus eſſe volet, nos conſuetudinem talem non habemus neque Eccleſia Dei. HAR. Verùm ille cùm aliis in rebus ſibi ſatisfactum eſſe negabat, tum in eo maximè, quod qui ſcripſit confeſsionem illam, in qua conatus eſt argumenta refutare, quibus ille ſacerdotum cœlibatum oppugnat, cum in aliis pleriſque refellendis multũ laborauerit, integrum Ancirani concilij canonem (Diaconi) omiſerit, in canone Nicæna: & canone (quoniam) fuerit prorſus mutus. Atqui ſatis eſt, inquit ille, nos vna lege comprobaſſe noſtram ſentẽtiam. Aut omnia à nobis adducta,

erunt refellenda, aut nihil. Quid enim ſi vnum aliquem aut plures vincas poſtremò ab vno vincaris? certè inter victos numeraberis. ARA. Dicerē tamen aliquid. Inuictus & infragabilis iſte doctor, Nō de veritate cognoſcēda, ſed de victoria tantū cōſequenda ſolicitus. Nā reuera ſi quis quod probare cōtendit, id obtinere cupit, imprimis ei neceſſariū fore videtur quæ cōtra ſuā ſententiā dicūtur: eorum nihil nō confutatū relinquat. Sed quid ſi quæ ſint ab iſto producta, ea nihil ad rē qua de agitur, faciūt? Quid ſi leuiora ſunt quā vt ea confutari ſit neceſſe? Deinde verò nónne tuus iſte doctor vehemēter probat quod à Gratiano ſcriptū eſt de Synodis prouincialibus Epiſcoporū. Concilia ſunt inualida ad definiendū & conſtituendū: atq; huius generis fuit hæc Ancirana ſynodus, quā non Oecumenicam, ſed vnius tantū prouinciæ fuiſſe cōſtat. Qua quidē ex cauſa nihil ad definiendū & cōſtituendū authoritatis & roboris habere potuit. Ac vt habere maximè potuerit: nō ignorat doctor iſte tuus quod ab Aug. ſcriptū eſt; Cōcilia quæ per ſingulas regiones & prouincias fiunt, plenariorum cōciliorum authoritati quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cædere. Quare cū quę fuerit plenarii concilii Calcedonenſis hac ipſa de re ſententia non ſit neſcius, ꝙ Ancirana ſynodo ſeculis aliquot fuit poſterius: quorſum attinebat quod in vna aliquà prouincia fuit conſtitutum proferre, & vnam vrbem orbi vniuerſo præferre? Sed ne tergiuerſari tibi videar, profer canonem integrum Ancirani concilii, quem doctor iſte tuus in confeſsione omiſſum fuiſſe dicit. HAR. Verba concilii ſunt hæc: Diaconi quicunque ordinantur in ipſa ordinatione proteſtati ſunt dicentes, ſe velle habere vxores, nec poſſe ſe continere ſi poſtea ad nuptias venerinț, maneant in miniſterio, propterea quòd is epiſcopus licentiam dederit. ARA. Eſtne canon is integer? HAR. Mihi quidem integer videtur: neq; enim plus in libro doctoris illius reperio. ARA. An non mihi quoq; cum Cypriano rectè licebit exclamare? Corrupte canonum atque interpres falſe ſuprema ponis, extrema præteris, partim memor partim ſubdolè corrumpens. Sicut ipſe ab eccleſia ſciſſus es, ſic vnius capituli ſententiam ſcindis. Quin tu quæ ſequuntur ea ſimul recitas? Sequuntur autē hæc verba: Quicunq;

Ei, qui quod probare contendit, obtinere cupit, quid neceſſariū.

Diſt. 18 cap. 1

Lib. 2. de baptiſmo cōtra Donati. ca. 3

Cyprianus De ſimpli. prælatorum

ſanè tacuerint & ſuſceperint manus impoſitionem, profeſsi continentiam, ſi poſtea ad nuptias peruenerint, à miniſterio ceſſare debebunt. Atqui hoc eſt quod maximè facere videtur ad eam rem de qua nobis ſermo eſt inſtitutus. Nã prior canonis pars an fuerit aliquando in vſu, quis eſt qui pro certo poſsit affirmare? Poſterius autem hoc & obſeruatum fuit ſemper, & nunc etiam ſeruari videmus. HAR. Nõ putauit doctor ille fuiſſe neceſſarium vt illa produceret, quæ pro ſe non facerent: Itaque priore canonis parte contentus fuit. ARA. Quid ſine illa quidem cum eo facit? Nam vt illud ſilentio prætercam quod Canon non de ſacerdotibus, ſed de diaconis loquitur, qui ſunt vno gradu inferiores: Certè quæ per ſe licita ſunt ea diſpenſationis alicuius non indigere tu ipſe fatearis oportet. Quod ſi quemadmodum tu contendis licitum eſt ſacerdoti nuptias contrahere, cur illis tantum licere canon voluit quibus epiſcopus licentiam dederit? ſicut opus eſt dare vbi res eſt ipſa per ſe licita? Vides igitur quemadmodum ille ipſe canon quem tuus doctor iſte adfert, pro ſua ſententia confirmanda contra eum magis facere videtur. HAR. Quid autem ad canonem Nicænam, vbi ſcribitur quòd Nicæna Synodus volens corrigere hominum vitam in eccleſiis commorantium, poſuit leges quas canones vocant, in quo cùm tractatu videbatur aliquibus introducere legem vt epiſcopi, presbyteri, ſubdiaconi, diaconi, cum coniugibus quas ante conſecrationem duxerunt non dormirent. Surgens autem Paphnutius confeſſor contradixit, honorabiles confeſſus nuptias & caſtitatem eſſe dicens cum propria vxore concubitum. Suaſit itaque concilio ne talem poneret legem, grauem eſſe cauſam aſſerens quæ aut ipſis, aut eorum coniugibus occaſio fornicationis exiſteret. ARA. Quorſum hæc adfers? Extra ſcopum iaculari mihi videris. Neque enim de eo inter nos agitur. Licueritne aliquando aut liceat etiam nunc ſacerdotibus orientalibus, præſertim poſteaquã ſacris initiati ſunt, vxores retinere, quas ante ſuſceptum ſacerdotium duxerint. Verùm qui iam facti ſunt ſacerdotes, fueritne tempus vllum quo nuptias eis in Eccleſia catholica contrahere liceret. Quid autem ſi cuius tu teſtimonio niteris, huius ipſius Paphnutij authoritate docuero, etiam ipſius ſeculo ſacerdotibus,

Quæ per ſe licita ſunt ea diſpenſatione non egent.

Canones ſunt leges eccleſiaſticorum.

vxores ducere minimè licuiſſe? Præſtat autem ex fontibus haurire quàm ex Gratiano, neſcio quę mutila producēte. Scribunt hæc quæ citat Gratianus de Paphuntio, Socrates, & Zoſomenus, vterque autē poſt ea quæ recitat Gratianus addit hoc, quod author fuerit Paphnutius patribus in Concilio congregatis, vt ſecundum antiquam Eccleſiæ traditionem qui clericatu ante nuptias potiti eſſent, eis præciperent, ne matrimonium deinceps inirent, non autē ſeiungeretur quiſque ab ea quæ ſemel iam antea cùm laicus eſſet, duxiſſet. Vides quemadmodum etiam Paphnutij ſententia pro nobis facit, & eorum errorem confutat, qui ſacerdotibus nuptias contrahere licere volunt? Cuius autem Paphnutius meminit antiquę traditionis, ea eſt Apoſtolorum traditio. Verba canonis quod conſcripſerūt hæc ſunt, ex iis qui cœlibes in clerum peruenerunt iubemus vt lectores tantùm & cantores, ſi velint, nuptias contrahant. Nunc tu vide, quæ ſit importunitas iſtorum hominum qui traditionem hanc Apoſtolicam vnanimi totius orbis Chriſtiani conſenſu mille quingentis annis in Eccleſia Dei obſeruatam, nunc demum tanto ſtudio cupiunt abrogatam: cùm rectius multò quàm Pauli temporibus dici poteſt, Tempus breue eſt. Certum eſt enim, quòd minus longè nunc abſit ſupremus ille dies quàm abfuit illo tempore quo Paulus admonebat vt etiam hi qui vxores haberent, cogitantes inſtare diem illum neglecti illas haberent perinde quaſi non haberent, & quoad poſſet ſalua fide coniugali ab earum cōmercio abſtinerent, eíſque tanquam ſororibus vterentur, ſicut etiam miniſtros verbis tum feciſſe Clemens Alexandrinus teſtatur. HARP. Ego verò nihil de eo audiueram quod illud quoque ſuaſerit in cōcilio Paphnutius, vt qui cœlibes in clerum perueniſſent, iis matrimonium contrahere ne permitteretur. Verùm illud modo ne ſepararētur à ſacerdotibus vxores. ARAT. Plura ſunt alia Harpage quæ non audiuiſti, Solēt enim corruptores iſti ſicut ipſi integra fide non ſunt, ita nō ſententias authorum integras proferre. HARP. Sed obſecro te, quid ad canonem dices? (Quoniā) quo nō in perpetuū, ſed tempore oblationis ab amplexu ſuarum coniugum ſacerdotes abſtinere præcipiuntur. ARAT. Tędet me iam ineptiarum. Citat canonem hunc Gratianus è ſexta ſynodo

Lib. 1.ca.11 *Lib.1.ca.23* *Hiſtoria ecclesiaſtica.* *Cano.25* *Lib.3.Stro.*

Actio. 6 ſynodo quam tamen canones edidiſſe nullos, & ſeptima ſynodus & Anaſtaſius Bibliotecarius Adriani pontificis in ſua præfatione in octauam ſynodū teſtantur, ſed quinque pôſt annis epiſcopi congregati Conſtantinopoli in Trullo, vbi centum & duo canones editi ſunt, inter quos etiam hic numeratur, qui tantundem ad rem facit, de qua ſermo nobis eſt inſtitutus, quantum priores illi, ita vt noua confutatione minimè videatur indigere. Tantum enim abeſt vt in ea ſynodo, quæ fuit inter ſextam & ſeptimam interiecta, permiſſum fuerit ſacerdotibus vxores ducere, vt ne ductam quidem retinere fas eſſet, decre-
Cano. 48 tum fuerit ei, cui munus epiſcopi delatū eſſet. Nam inter alios hic quoque canon legitur: Vxor eius qui ad epiſcopalem dignitatem promotus eſt, communi viri ſui conſenſu prius ſeparata, poſtquàm in epiſcopum ordinatus eſt ac conſecratus, monaſterium ingrediatur, procul ab epiſcopi habitatione extructum, & epiſcopi prouidentia fruatur. Extat & alius canon his verbis conſcriptus: Quo-
Cano. 6 niam in apoſtolicis canonibus dictum eſt, eorum qui non ducta vxore in clerum promouentur, ſolos lectores & cantores vxore poſſe ducere, & nos obſeruantes decernimus, vt deinceps nulli hypodiacono vel diacono, vel preſbytero poſt ſui ordinationem coniugium contrahere liceat. Si autem hæc quis facere auſus fuerit, deponatur.

Canones apoſtolorum à Clemente Petri ſucceſſore conſcripti.

Quoniam autem canones apoſtolorum, quorum authoritati potiſſimum hæc ſynodus nititur, à Clemente Petri ſucceſſore conſcripti putantur, quæ fuerit huius quoque hac de re ſententia videamus. Sic enim ille ſcribit ad Iacobum fratrem Domini. Ad Dominica myſteria, tales or-
Epiſt. 2 dinentur, qui ante ordinationem ſuam cōiuges nouerint. Quod ſi poſt ordinationem miniſtrum altaris contigerit propriè inuadere cubile vxoris, ſacrarij non intret limina, vt nec ſacrificij potitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiat, nec ad Dominici corporis portionem accedat, ſed aquam ſacerdotū porrigat manibus: hoſtia forinſecus claudat, minora tantùm gerat officia. Quis autē potuit interpres eſſe melior eius canonis, quo ſancitum eſt vt epiſcopus, aut preſbyter, aut diaconus vxorem ſuam prætextu religionis non abiiciat? Si abiicit, ſegregetur à communione, quam ipſe

Apoſtoli non debere presbyterū aut epiſcopum reiice-

Clemens

Clemens, qui conſcripſiſſe canones iſtos creditur. Qui ſi hoc intelligi vult verbis his, vt etiam fraudare eos ſe inuicem non permittat, ſuíque corporis poteſtatem alterutrum facere iubeat, cui ab omni ſacerdotij functione prohibet eum, qui propriæ vxoris cubile inuaſerit. Quam obrem rectè quidem Apoſtoli non debere preſbyterum, aut epiſcopum abiicere propriam vxorem ſtatuerunt. Sed rectè etiam Hubertus ante etiam quingentos plus minus annos Nicetæ monachi ſcripta refellens, omnino inquit confitemur, non licere epiſcopo, preſbytero, diacono, & ſubdiacono, vxorem propriam cauſa religionis abiicere à cura ſua, ſcilicet, vt ei victum & veſtitum prouideat, non vt cum illa exinde carnaliter iaceat. Hoc eſt quod etiam in paulò ſuperius citato Canone dicitur, à ſancta Synodo, vxorem ab epiſcopo ſeparatam, epiſcopi prouidentia frui debere, ita vt eam nihilominus non abiiciat, neque deſerat in iis quæ ad victum & amictum pertinent. Sic & Epiphanius canonem hunc intellexiſſe videtur, ſicut ſuperius à nobis eſt demonſtratum, ſed cùm ſatis iam refutata videantur, quæ contra ſacerdotum cœlibatum ab irrefragabili doctore tuo ſcripta ſunt, ſi quid aliud præterea vis dicito. Nam hac de re nihil eſt quod expectes vt plura verba faciam: ad confeſſionem catholicæ fidei Chriſtianę te remitto. HARP. Quandoquidem neque de calice, neque de cœlibatu ſacerdotum ſermonem fieri vis longiorem, iam ad illud veniamus de quo nobis tertio loco differendum reſtat. Cũ in ſua Pau. ad Cor. epiſtola diſertis verbis præcipere videatur, vt vernacula cuiuſque generis potius quã peregrina lingua publicè precationes in tẽplis fiant, quid impedit quæſo quo minus huic illius pręſcripto pareatur? Mihi quidem grauiter peccare videntur, qui Chriſto, quẽ in Paulo loqui manifeſtum eſt, non obtemperant. ARAT. Quid ſi Pauli præſcriptum eſt hoc, magis ad prædicationes, quàm ad precationes pertinere videntur. Verum demus hoc etiam precationes publicas cum vulgari lingua fieri voluiſſe, num ideo ſtatim peccare cenſenda eſt eccleſia, ſi quæ fuerunt eius generis ab Apoſtolis aliquando decreta, probabilibus ex cauſis mutat. Neque enim omnia quæ ſtatuerunt Apoſtoli hoc animo ab eis fuiſſe conſtituta credendũ eſt, vt ea perpetuò ſic ab omnibus obſeruari

re propriã vxorem ſtatuere.

Hubertus.

1. Cor. 14
Vtrũ precationes, quæ in templis fiũt publicè vernacula lingua fieri debeãt diſſerit.

Act. 13 uari,neque licitum eſſe vellent,eccleſiæ prout tempus aut ratio poſtularet,eò nonnũquam variare. Iam audiſti decretum ab Apoſtolis fuiſſe,vt à ſanguine,ſuffocato,& idolothy*is abſtineretur, nũquid obſeruatum hoc poſtea fuit
1. *Cor.* 11 aut nunc etiam obſeruatur?Præcipit Paulus,vt mulier velato,vir oraret aperto capite,nunquid & hoc apud omnes in vſu eſt? Temporibus Apoſtolorum cibi afferebantur in templum,& in commune fideles poſſidebant omnia:nunc ſi quis eſt neceſſariò ab omnibus fieri ſic oportere contenderet,alienus ab eccleſia catholica cenſeretur.Scribit Ambroſius quòd vt creſceret plebs & multiplicaretur, omnibus inter initia cõceſſum fuit Euangelizare & baptizare, ac ſcripturas in eccleſia explanare.At vbi omnia loca circumplexa eſt eccleſia, conuenticula conſtituta ſunt,& rectores,& cætera officia in eccleſiis ordinata ſunt: vt nullus de clero auderet, qui ordinatus non eſſet, præſumere officium, quod ſcirent non ſibi creditum vel conceſſum. Et cupit alio ordine & prouidentia gubernari eccleſiam: quia ſi omnes eadem poſſent,irrationabile eſſet,ac vulgaris,atque viliſſima res videretur.Itaque non ſtatim oportet in exemplum trahi,ſi quid ſic aut aliter fuit Apoſtolorum temporibus obſeruatum:nam fides Apoſtolorum neceſſariò nobis retinenda eſt,ſi ſalui eſſe volumus,nec minima ex parte violanda.Ritus Apoſtolorum ſi vel temporum, vel locorum,vel perſonarum ratio poſtulet, mutari non modò nefas non eſt, verùmetiam expedit nonnunquam,dummodò id non alicuius priuata libidine,ſed eccleſiæ totius publica fiat authoritate. Vnicum eſt Chriſti præceptum,contra quod qui venerit, reus ſit criminis capitalis:Hoc eſt verbũ illud abbreuiatũ,Dilige:hoc ſaluo, quæ pertinent ad ritus quãdo res ita poſtulat,citra tumultũ eccleſiæ mutare nunquam eſt nefas habitũ,fieri nãque poteſt vt quod expediebat illo tẽpore,non expediat hoc.

Ambro. in epiſt. 4. ad Epheſ.

Fides Apoſtolorum neceſſariò nobis retinenda, ſi ſalui eſſe volumus.

DE SACRO VERNACVLE LEGENDO.

1. *Cor.* 14 HARP. Quid autem an non expedit nunc quoque ſicut Apoſtolorum temporibus vt intelligat populus quid precetur ſacerdos? Cùm enim ſacerdos benedixit qui ſupplet locũ idiotæ,quomodo dicet,amen, ſuper eius benedictione,quoniam quid dicat neſcit? ARAT. Quid ſi

qui

qui minus intelligunt,ea quæ dicuntur à ſacerdote,maiorem in eis perſæpe videre licet pietatis affectum, contra frigus in illis ingens qui non verba magis quàm ſententiam quoque verborum aſſequuntur?Non omnia in intelligendo conſiſtunt. Præclarè Auguſtinus de turba ſcribit quòd eam nõ intelligendi viuacitas,verùm credendi ſimplicitas tutiſſimam facit. Qui etiam alio loco: Si propter ſolos eos Chriſtus mortuus eſt qui certa intelligẽtia poſſunt quæ ad fidem pertinent diſcernere,penè fruſtra in eccleſia laboramus. Non ergo quantum intelligas,ſed quãtum credas, & quantum credendo ames,quærit Deus. Fit non rarò vt qui intelligunt contemnant, qui non intelligunt amplius admirentur,& piè magis ad ea quæ non intelligunt afficiuntur, vt non ſine cauſa Chriſtus in parabolis loquutus eſſe turbis legatur. Quod ſi qui eo animo vel ad depromenda,vel ad audienda cantica & preces Eccleſiaſticas accedunt vt ſuam Deo gloriam,laudem & honorem præſtare, déque præceptis muneribus illi gratias ſimul ea quæ vel præſenti vel futura fidei conductura ſint ab eo cupiant impetrare, tam eſt Deo grata hæc in eis animorum affectio, nulla vt verborum intelligentia cum ea conſeruari queat:putáſne tu pueros Hebræorum intellexiſſe quę agerent,cùm in templo clamarent,Oſanna filio Dauid? Atqui hæc eorum quálibet imperitorum,pietas,adeò Chriſto non ingrata accidit,adeò non eſt aſpernatus,non intelligẽtium laudem, vt cùm principes ſacerdotũ & ſcribæ indignati dixiſſent, Audis quid iſti dicũt, non obſcurè tulerit ſe laude illorum delectari,ac iampridem à propheta fuiſſe prædictum admonuerit, Ex ore infantium & lactentiũ perfeciſti laudem, qui vel ſolus ſcripturæ locus docere nos poteſt,non quòd ab eorum ſupercilio proficiſcitur, qui ſibi nihil non arrogant,ſed infantium & lactentium laudem gratam eſſe Deo. Experientia magiſtra didicimus quid fructus ea res attulerit, quòd in pleriſque locis officia diuina, in linguam vernaculam ad verbum tranſlata decantentur.Tantùm abeſt vt acceſſerit ad pietatem aliquid plus,vt etiam diminutum eſſe videatur:vt non temerè fuerit ac ſit etiam nunc apud quoſdam populos moribus receptum,vt qui priuatas ad Deum preces funderent,non vernacula, ſed Latina lingua, tantùm

Ex diuinis officiis vernaculè decãtatis plus diminutũ pietatis,quàm acceſſerit.

ipſam

ipſam dominicam orationem & mares & fœminæ pronunciarent. HARPA. Sed quis eius orationis fructus eſt, ſi quod vel precantem ſacerdotem audis, & quid precaris ipſe non intelligas? ARA. Pro me tibi reſpondebit vir totius orbis Chriſtiani iudicio ſemper vnus omnium doctiſſimus habitus Origenes Adamantius: cuius verba, niſi moleſtum eſt, proferã: tractat enim ea paulò pluribus. HAR. Tu verò profer quod ille dicit. ARA. Docet is non parum ex hoc ipſo vtilitatis animæ conferri, quòd verba diuinarum ſcripturarum aures noſtras, licet obſcura videantur, penetrãt. Si enim creditũ eſt, inquit, à gentibus quod quędam carmina, quas per precantationes appellant, quibus iſtud artis eſt inſuſurrantes nominibus quibuſdam compellatis, qui ne illi quidem qui inuocant norunt, ex ſolo vocis ſono vel ſopiantur ſerpẽtes, vel etiam de cauernis protrahant abſtruſi: ſæpe etiam & in corporibus humanis, tum mores aut alia eiuſmodi voce ſola reprimere dicuntur, interdum etiam animæ ſtuporem quendam ſenſus infligere, vbi tamẽ Chriſti non reſtituerit fides: quantò magis totius precationis & carminis validiorẽ & potiorem dicendam credimus, quamcunque illam ſcripturæ ſanctæ vel ſermonum, vel nominum appellationem? Sicut enim apud infideles contrariæ virtutes audientes illa vel illa nomina in carminibus & præcantationibus adſunt, & exhibent famulatum, & dant operam in hoc ad quod inuocari ſe ex illo vel illo nomine ſenſerint, officij ſui rem quodammodo ac miniſterij cui ſemetipſos mancipauerunt dependentes, eò magis vtique cœleſtes virtutes & angeli Dei qui nobiſcum ſunt. Sicut & Dominus Deus noſter, de paruulis Eccleſiæ dicit, quia Angeli eorum ſemper aſsiſtunt in conſpectu Domini videntes faciem eius. Libentes & grati accipiunt, ſi ſemper verba ſcripturæ & horum nominum appellationem, velut carmina quædam & precationes ex noſtro ore promamus. Quæ etſi nos non intelligimus, quæ de ore proferimus, illæ tamen virtutes quæ nobis adſunt, intelligunt, & velut carmine quodam inuitatę, adeſſe nobis, & ferre auxilium delectantur. Quia autem ſunt, non ſolùm circa nos multæ diuinæ virtutes, ſed etiam intra nos indicat Propheta, cùm dicit in pſalmo: Benedic anima mea Dominũ, & omnia interiora mea nomen

Origenes Hom. 20 in Ioſue.

Animaduerte hæc diligentius.

Contraria virtutis, hoc eſt, dæmones, carminibus & precationibus, parent.

Virtutes cœleſtes ſuorum nominum appellatione delectata.

nomen ſanctum eius, hoc eſt omnia quæ intra me ſunt. Conſtat ergo multas eſſe virtutes intra nos, quibus vel animarum noſtrarum cura, vel corporũ permiſſa eſt, quę vtique ſi ſanctæ ſcripturæ leguntur à nobis, delectantur & validiores erga noſtri diligẽtiam fiunt, ſi linguis loquamur & ſpiritus noſter oret, ſenſus autem noſter ſine fructu ſit. Dixit enim & hoc ſanctus Apoſtolus & mirum quodammodo myſterium humanis auribus protulit, dicens aliquãdo fieri poſſe vt ſpiritus qui in nobis eſt, oret, & ſenſus noſter ſine fructu ſit. Intellige ergo ex hoc quia fit aliquãdo noſter quidem ſenſus ſine fructu, ſpiritus autem, id eſt, virtutes illæ quæ animæ noſtræ in adiutorium datæ ſunt, paſcuntur & reficiuntur ex auditu ſcripturæ ſanctæ velut ex diuinis & rationalibus cibis. Quid dico quia diuinæ virtutes paſcuntur & epulantur in nobis, ſi nos verba diuinæ ſcripturæ proferamus ex ore? Ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſi nos inueniat iis vacantes, non ſolùm paſci & refici dignatur in nobis: verumetiam ſi has epulas apud nos viderit apparatas, patrem ſecum dignatur adducere. Ego & pater, inquit, veniemus, & cœnabimus apud eum. Sed ſicut ex huiuſmodi meditationibus diuinarum erga nos virtutum officia & conſortia prouocamus, ita & ecõtrario malignarũ virtutum inſidias & peſſimorum dæmonum incurſiones, ex huiuſmodi ſermonũ appellationibus effugamus. Verbi gratia, vt ſi quis noſtrum aliquãdo perſpexit præcãtationibus ſopitum ſerpentẽ portari in manibus vel pertrahi de cauernis nihil valentẽ nocere venenis, vt pote incantationis virtute torpentibus, ita etiam lectionis diuinæ virtute, ſi quis intra nos eſt contrariæ poteſtatis ſerpens, ſi quis ad inſidiandum coluber latet, ſi patienter feras, ſi non tædio fatigatus auertas auditum ſcripturæ canonibus, & diuini ſermonis aſſiduitate depellitur. Si ergo vides, ô auditor, aliquando legi ſcripturam in auribus tuis, quam non intelligis, & ſenſus eius tibi videtur obſcurus, interdum hanc primam ſuſcepiſſe vtilitatem, quod ſuo auditu velut præcãtatione quadam noxiarum virtutum quæ te obſidet, & quæ tibi inſidiantur, virtus depellitur & fugatur, obſerua tãtùm ne efficiaris ſicut Aſpides ſurdæ & obturãtes aures ſuas, ne audiãt voces incantationis & veneficij quo incantãtur à ſa-

Multæ virtutes intra nos noſtri curam habentes.

1. Cor. 14

Senſus noſter aliquando inter orandum ſine fructu, ſpiritus autem paſcitur ex auditu diuinæ ſcripturæ.

Ioan. 14

Aſpides ſurdæ &

Obturantes aures ſuas, dicuntur hæretici. *Pſal.57* *2.Tim.3*

piente. Hæc autem idcirco diximus, ne faſtidium capiamus, audientes ſcripturas, etiamſi non intelligimus. Sed fiat nobis ſecundum fidem, credentibus: quia omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt. Si ergo diuinitus inſpirata eſt, & vtilis etiamſi non ſentiamus, credere tamē debemus quia vtilis eſt. Solēt medici prębere interdū cibum aliquem, interdum etiā potū dare. Verbi gratia ad diſcutiendum caliginē viſus, nec tamen in edendo ipſo cibo vel in potādo ſentimus, quia vtile eſt & prodeſt oculis, ſed cū tranſierit, viſum cibi illius & poculi virtus paulatim purgat aſpectum, & tum demum ſentire incipimus, quia cibus ille & potus profecit oculis, hoc ergo modo credendū eſt etiā de ſcriptura ſancta, quia vtilis & animæ prodeſt, etiā ſi ſenſus noſter ad præſens intelligentiam non capit, quoniā & bonæ virtutes quæ nobis adſunt reficiuntur, & contrariæ torpeſcunt, his meditationibus & effugiantur. Hactenus Origenes. Vides autem Harpage, quemadmodū ille & rationibus & appoſitis quibuſdā ſimilitudinibus etiā non intellecta ſcripturarum verba prodeſſe, vel promentibus ea, vel audientibus, planum facit: Idq; ex eo ipſo Pauli capite prolato teſtimonio, quod tu pro tua ſententia confirmanda citaſti. Sed audi quæſo. Si non promendæ ſunt vel non audiendæ precationes, niſi quas intelligas, quid ex eo conſequetur aliud, quàm nullum fore in Eccleſia Dei Pſalmorum vſum, quos Dauid conſcripſit? quorum quenque enim reperies, etiam ex doctoribus qui ſententiam eorum aſſequatur quacunque tandem lingua promantur? Deinde verò qua nos alia precandi formula magis vti fas eſt, niſi quam nobis Chriſtus ipſe præſcripſit quę propter hāc etiam cauſam oratio Dominica vocatur? Habemus eam in linguam vernaculam conuerſam, quàm multos autem inueniri putas, qui vel tertium illius verbum, ſaltem, ad literam intelligant? certè ex imperita multitudine vix centeſimum quemque (vt interim de ſenſu taceam, quem ne ij quidem aſſequuntur omnes, qui ſibi cauti præ cæteris eſſe videntur) qui literam intelligat repereris. Apud Ruſſos, neq; Græcæ neque Latinę linguæ in ſacris vſus eſt. Nunquid autem quę pronunciat ſacerdos, è populo quiuis intelligat? Pleraque ne ſacerdotes quidem ipſi. Nemo apud eos queritatur officia diuina

Si non promendæ ſunt precationes, niſi quas intelligas, ſequeretur in eccleſia Dei pſalmorum vſum fore inutilem. *Mat.6*

n on in

non intellecta decantari. Sexcenti iam & amplius anni intercesserunt, cum Cyrulus & Methodius à ſede Apoſtolica impetrarunt, vt eis rem diuinã facientibus, lingua Slauorum vti liceret. Ac ne nunc quidẽ fortaſſe deſunt qui meminiſſe queãt, etiam in templo ſanctæ crucis, quod in Clepardia eſt Slauorũ lingua ſacerdotes ſacris operãtes vſos fuiſſe. Sed veriſimile eſt quod plures fuerint, qui Latinam quàm qui Slauorum linguam intelligerẽt. Itaq; cùm eam ob rem, tum aliis ex cauſis factum eſt vt ea lingua rẽ diuinam facientes, vti deſinerent. Conſtat autem in Morauorum gratiam id potiſſimùm impetraſſe Cyrulum & Methodium, quòd ea gens ipſis authoribus in Chriſtum credere cœpiſſet. Sed nec apud Morauos, quorum tamen lingua proprius ad Slauorum dialecton accedit, nec apud nos diu mos ille durauit, quòd plus adferre detrimenti quàm emolumenti viſus eſt. Quamobrem & apud Morauos etiam illos, qui Catholicæ ſunt communionis, eadem qua apud nos, hoc eſt Latina lingua, rem diuinam facientes vtuntur. Ac vix vlla lingua ſub ſole, quæ latius quàm noſtra pateat, cùm plus etiam quàm quartam Europæ partem complecti videatur. Hac enim tum vtuntur & Bohęmi, & Moraui, & Caſſubi, & Ruſſi, & Moſchi, & vnde nos originẽ duxiſſe putamus, Salui, Suetij, Dalmatę, Boznenſes, Croatæ, Bulgari, Raſciani, Serbi: & aliæ gentes nonnullæ. Cæterùm ſic inter ſe nationes hæc dialectis variant, vt minùs etiam Slauum, aut Dalmatam Polonus intelligat, quàm Holãdũ aut Burgundũ, Sueuús aut Heluetius. Quamlibet autẽ non ipſos amemus, tamen illud fateãtur neceſſe eſt: Slauorum aut Dalmatarum linguã eſſe multò elegantiorem, quàm ſit noſtra, ita, vt ſi precationes & ſacras lectiones in vernaculam tranſferri linguam oporteret; in eam potiſſimum transferendæ ſint à qua noſtra duxit originem, quæ præſtat etiam cæteris elegantia. Cùm præſertim Dalmatica lingua ſacros libros Hieronymum vertiſſe conſtet, vt in eius vſu minus eſſe periculi videatur: Cùm autem & illud manifeſtum ſit, quòd in diuinis officiis vſus illius aliquando fuerit, quis eſt qui dubitare queat, non ſine cauſa cùm non apud nos magis quã apud ipſos etiã Bohęmos & Morauos, qui modò Catholici ſunt intermiſſum fuiſſe? HARP. Quid autem im-

Cyrulus & Methodius

Multis de cauſis apud pleroſque effectum vt vernacula lingua ſacra fierent.

Nationes ſeptemtrionales quæ lingua Polonica vtuntur.

D. Hieronymus ſacros libros in linguam Dalmaticam vertit

pediret quò minùs ſua, quæque gens dialecto vteretur in eiuſmodi ſacris lectionibus, & præcantationibus conuertendis? HARP. Atqui hoc nec Roſſi faciunt, quos tanta cõſtet eſſe religione in diuinis officiis ea dialecto peragendis, quam à maioribus ſuis traditum acceperunt, vt ſi quid ab illa variarent, grandi ſe piaculo obſtrictos iri perſuaſum haberent. Nunc tu vide Harpage, dum nimio plus de eo ſolicitus es, vt omnes omnia intelligãt, ſi fortè conceſſum tibi ſit quod optas, ne qui capiti mederi potiſſimum debebas, non ſine magno capitis diſcrimine rem diuinam tantùm curare videaris. Caput enim eſt, vt verum diuinarum ſcripturarum ſenſum retineamus, quod ita multis & variis tranſlationibus vix rectè prouideri poterit. Quis enim præſtabit, ſi ſua quæque gens dialecto ſacras precationes & lectiones verſas habuerit, nullus vt error in vertendo committatur? Atqui nuſquam erratur, quã in hac parte periculoſius, & eſt vſu compertum, verſiones iſtas literarum ſanctarum in linguam gentis alicuius vernaculam multum Eccleſiæ Dei incommodi attuliſſe. Nam præterquam quod iſta omnium omnia intelligendi, ac pluſquam oportet ſapiendi nimia quædam auiditas eundem propè noſtris temporibus fructum attuliſſe videtur, quem attulerat primis parentibus noſtris eſus ligni ſcientiæ boni & mali, dum ex bonis Latinis mala Germanica fecit Martinus Lutherus, ſacris Bibliis vertendis, plus eum quàm ſexcentos errores admiſiſſe à catholicis animaduerſum eſt, Nec id à catholicis tantùm. Confer Zuinglij tranſlationem cum ea quam Lutherus edidit, non paruis de rebus magnam diſcrepantiam, vel pugnantiam potius inuenies vt ſi nulla alia, vel hæc ſola cauſa deterrere nos deberet à diuinis oraculis in vernaculam linguã vertendis. Paulus etiam loqui nõ permittit mulieribus in Eccleſia. Nunc tranſlationibus iſtis in linguam vernaculam factam eſſe cernimus, vt quas lanam texere ſub id tempus magis expediebat, eæ ſibi docendi quoq; poteſtatem iam arrogauerint: ac ſi quis eas ad officium ſanitatémque reducere velit, plus cum illis, quàm cũ ipſis vitiis negotij ſit habiturus, cùm ne viris quidem per vxores catholicis eſſe liceat, & ſæpe quod vult vxor, credere maritus cogatur. Nunquid omnes Apoſtoli, nunquid omnes

Quare ſit orandum potius lingua Latina quàm vernacula.

Gene. 3

M. Lutheri errores pluſquam ſexcenti à catholicis animaduerſi in ſacris Bibliis vertendis.

1. Cor. 14

Mulierum noſtri temporis audacia ſimul & arrogantia impudentiáque.

Prophe

Prophetæ,nunquid omnes doctores dicit Apoſtolus?nunc hæc ſcripturarum prophanatio veriùs quàm tranſlatio,nõ ſolũ Zonarios, Bouilos, Piſtores, Sartores, Sutores, Verũmetiam Zonarias,Bouillas,Piſtrices,Sartrices,Sutrices facit nobis Apoſtolas,prophetiſſas, doctrices,&c. omnem propemodũ ordinem,ex Eccleſia Dei ſuſtulit,vt Hieruſalẽ loco,quæ ædificatur vt ciuitas cuius participatio in idipſum Babylonem quandam extructã videre liceat,in qua rerũ omnium horrenda quædam eſt confuſio. Hunc fructum & apud finitimos,& apud nos quibuſdam in locis videmus nunc & ingemiſcimus, ex hac diuinarum ſcripturarum in vernaculam linguam verſione. Quin audire etiam quoſdam licet dicentes? Ego ipſe paſtor eſſe animæ meæ & eius curam gerere teneor, ſi quid erratum à me fuerit, Epiſcopus pro me ſupplicium gehennæ non luet.Eſt ne autem hoc illi Dei verbo conſentaneum? Filij hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſraël & audies de ore meo verbum,& annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium,Morte morieris non annunciaueris ei,neque locutus fueris vt auertatur à via ſua impia, & viuat,ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram.At illi quod per Paulum locutus eſt,obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete eis,ipſi enim peruigilant quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris.Comminatur Dei ſpiritus per prophetã quòd de ſpeculatoris,hoc eſt,epiſcopi manibus animã ſit illius requiſiturus,quẽ à via ſua impia non fuerit auertere conatus.Loquitur idem per Paulum quòd præpoſiti ſiue Epiſcopi peruigilẽt,quaſi rationẽ pro animabus ſibi commiſſis reddituri.Et iſti quoniam legerũt aliquid ex veteri aut nouo teſtamento,per Lutherum aut Zuinglium in vernaculam linguã verſo,negant Dei vocem ſe requiſituram ſanguinem populi de manibus prælatorum,eóſque de ſibi commiſſis animabus rationem reddituros, dicentis, Ipſi ſibi doctores,ipſi ſuarum animarum epiſcopi ſunt, & paſtores ipſi ligant, ipſi ſoluunt conſcientias ſuas arbitratu ſuo,ipſi non epiſcopi modò,verùm & Papæ ſunt & concilia,neque viri magis quàm fœminæ, quarum petulantia minus etiam eſt ferenda.Sic transferendis in vernaculam linguam ſacris Bibliis effectũm eſt,vt omnis ex

Quid nobis attulit ſcripturarum in vulgarem linguam trãſlatio, ne dicam prophanatio.

1.Cor.15

Pſal.123

Paſtores Eccleſiæ tum pro ſe, tum pro ouibus ſibi concreditis reddere Deo rationem tenentur.

Heb.13.

Omnis ex Eccleſia ſublatus ordo iam propemodum eſſe videtur.

Eccleſię ſublatus ordo iam eſſe videatur. Non temerè autem dictum eſt ab eo quem propter ſingularem diuinarum ſcripturarum peritiam theologum Græci vocant, quòd non omnium eſt de Deo déque rebus diuinis diſſerere, quódque neque omni loco, neque omnibus, neque omnia ſunt propalanda. Ignorare pleraque ſatius eſt, inquit Tertulianus, ne quid quod non debeas noris, quia quod debeas noſti. Quem ſequutus Hilarius, Habet, inquit, non tam veniam quàm præmium ignorare quod credas: quia maximum fidei ſtipendium eſt ſperare quæ neſcias. Et æqualis Tertulliani Clemens Alexandrinus: Fides, inquit, non ſapientum ſecundum mundum, ſed eorum qui ſecundùm Deum ſunt ſapientes, eſt poſſeſſio: illa autem etiam abſque literis diſcitur, eius autem ſcriptum, quod & ad rudes ignaróſque homines pertinet, & eſt diuinum, vocatur charitas, quæ eſt decretum ſpirituale. Vides quemadmodum etiam abſque literis diſci poſſe fidem docet Clemens, & eius ſcriptum, quod etiam diuinum appellat, vocari dicit charitatem? Ex eo diſcere licet, non in eo quantum intelligas, ſed in eo quantum credas, & credendo ames permultum eſſe poſitum, cùm certum ſit, etiam ſi pleraque non aſſequantur, in fide maiorum ſuorum, ſaluos fieri minores. Nulla itaque eſt huius rei neceſſitas, vt officia diuina vernacula lingua celebrentur: cùm præſertim qui ſibi nouandi omnia, licentiam potius quàm authoritatem arrogarunt, apud eos non eundem hac in re morem obſeruari videamus, apud quos quot ciuitates, tot cernere licet rituum diuerſitates. Nam alibi vernacula lingua cantantur omnia, Latina nihil. Alibi Macaroneam quandam videre licet dum Germanicis, Latina miſcentur. Neque deſunt qui prorſus reiiciunt omnem cantum eccleſiaſticum. In hac igitur iſtorum varietate, qui rerum nouandarum cupidi ſegregauerunt ſeipſos ab Eccleſia Dei, etiam ſi quid mutare nobis propoſitum eſſet, nónne ſatius fecerimus vt dum inter ipſos prius cõueniat expectemus, quorum ſibi plerique veſtigia perſequenda putant? HAR. Atqui in Lateranenſi Concilio cùm decretum ſit vt ſua cuique genti lingua, diuina officia celebrentur, quî fit quòd huic tam ſalubri decreto nõ paretur? ARA. Quid ſi quod in Lateranenſi concilio decre-

Lib. I Theologia. *Tertullianus.* *Hilarius.* *Clemens.* *Abſque literis fides diſcitur.* *In fide maiorum ſalui fiunt minores.* *Vide quæſo omnium rerum germanæ confuſionis deſcriptionem.*

tum

tum eſt tu non intelligis verba decreti ſunt hęc: Quoniam in pleriſque partibus intra eandem ciuitatem atque diœceſim, permixti ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus & mores; diſtrictè præcipimus, vt pontifices huiuſmodi ciuitatum ſiue diœceſeôn ſibi prouideant viros idoneos, qui ſecundum diuerſitatem linguarum & rituum diuina illis officia celebrẽt & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne vna eadémque ciuitas ſeu diœceſis diuerſos Pontifices habeat. Quæſo te nunquid ſancitum hic aliquid eſt de ritibus nouandis, & non de conſeruandis potius, qui recepti ſunt? Non eſt dubium quin Græca lingua multò antè quàm Latina, diuina officia in orientali præſertim Eccleſia, peragi cœpta fuerint, qua ſcripturas omnes Canonicas Noui teſtamenti, præter vnum Matthæi Euangelium traditas nobis eſſe non ignoramus, ita vt à Græcis ad Latinos Chriſtiana fides fuerit propagata. Quin & illud iam docuimus trecentis annis ante Decretum hoc latũ, Slauis permiſſum fuiſſe, vernacula ſua lingua rem diuinam facere. Quod autẽ ex quo tẽpore Hiſpaniæ, Galliæ, Germaniæ, cæteræq; prouinciæ Chriſti fidem receperunt, fuerit vnquam apud has, vel alias occidẽtis aut ſeptẽtrionis Eccleſias in diuinis officiis vernaculæ linguæ vſus, à quoquam doceri poſſe non puto. Hoc igitur conſtitutum eſt in Concilio Lateranenſi, vt ne ciuitas aut diœceſis vna duos Epiſcopos habeât, ſed vnum tantùm, qui ſecundum diuerſitates rituum & linguarum prouideat de viris idoneis vnicuique populo. Verbi gratia: Venetiis, quæ eſt ampla & copioſa ciuitas, ac orbis totius Chriſtiani florentiſſimũ emporium, ſunt varij ritus, variæ linguæ, mores quoque diuerſi. Sunt Græci & hi quidem Catholici (nam & inter Græcos Catholicos adhuc reperire licet) qui ſuo ritu ac lingua: ſunt Slaui, qui ſua, ſunt reliqui populi occidentales, qui Latina lingua, rem diuinam facientes, in templis vtuntur. Decretum igitur in concilio Lateranenſi vult vt quocunq; ritu aut lingua celebrata fuerint officia diuina, ne quiſquam ad ea ſe ingerat, cui non fuerit ab Epiſcopo ciuitatis aut diœceſis prouiſum. Vt autem ſacerdotibus rem diuinam faciẽtibus, præterquam vbi vetus iam obti-

Interpretatio concilij Lateranenſis, quæ decernit vt vnaquæque gens ſua lingua diuina officia celebret.

A Græcis ad Latinos Chriſtiana fides propagata.

Vna ciuitas aut diœceſis, duos epiſcopos habere non debet.

nuit conſuetudo, vernacula vti cuiuſque lingua liceat; de eo verbum extat nullum. HAR. Nónne verba Decreti ſunt vt prouideát Pontifices viros idoneos, qui ſecundũ diuerſitatem linguarum & rituum diuerſorum populorum diuina illis officia celebrent? quid autem aliud his verbis, quàm illud ſancitum eſſe videtur, vt ſua cuiq; gẽti patria lingua diuina officia celebrarẽtur? ARA. Erras Harpage. Non ea fuit mens patrum, qui fuerunt in concilio Lateranenſi congregati. Nam ſi hoc illi ſenſiſſent quod tu vis, iam inde à trecentis & quinquaginta annis (ſub hoc enim tempus concilium illud eſt habitum) & in Germania, & in Anglia, Vngaria, Polonia, Bohęmia, Dania, Scotia, Suecia, Noruegia, & in reliquis omnibus his Chriſtianis regnis, vſus Latinę linguę in diuinis officiis intermiſſus, vel potius abolitus prorſus fuiſſet: quem tamen citra cuiuſquam interpellationem ſicut ab initio, ex quo tempore Chriſti fides in iis terris recepta eſt, ita poſt concilium hoc Lateranenſe retentum, & ad noſtram hãc ætatẽ vſq; trãſmiſſum ac propagatum eſſe videmus. Sed ſi quis temporum rationem diligenter expendat, facilè quæ cauſa fuerit huius decreti ferendi cognoſcet: qua cognita quæ fuerit in eo ferendo patrum intentio, planum fiet. Concilium cuius hoc decretum profertur, habitum fuit ſub Innocentio tertio: quo tempore & Conſtantinopolitana, quæ dudum Græcorum imperio parebat, & Hieroſolymitana ciuitas in Latinorum poteſtatem peruenerat. Itaque præſentes in eo tum Conſtãtinopolitanus & Hieroſolymitanus patriarchæ adfuerunt, tum ad obedientiã Apoſtolicæ ſedis reuerſi fuerũt. Quorũ mores ac ritus, quantũ cum Deo poſſent, ſuſtinendos eſſe, patres decreuerunt. Quamobrem non erat viſum patribus, vt impediret Græcos quo minus quemadmodum ſua lingua ſuoq; ritu Lãtini, ſic illi quoque (quãuis ſub Latinorum poteſtate reducti) ſua & ipſi lingua, ſuoq; ritu, rem diuinam facientes, vterẽtur: ſed hoc tantùm vt conſtitueretur, neceſſarium eſſe putauerunt, ne propter diuerſas linguas & ritus, duos aut plures Epiſcopos vna ciuitas aut diœceſis haberet. Nam capta per Latinos Conſtantinopoli, Francorũ & Venetorum opera, ſic inter Frãcos & Venetos conuenerat, vt ſi deſignatus eſſet ex Frãcis Imperator, Veneti darẽt Antiſtitem, ne penes

Quo tempore habitum eſt conciliũ Lateranenſe.

Concilium Lateranenſe habitum fuit ſub Innocentio tertio.

ne penes vnam gentem vtraq; eſſet dignitas, Ac deſignatus tum erat Imperator Balduinus Flandrenſis comes. Antiſtitem verò ſiue Patriarchã dederant Veneti Thomam Maurocenum. Neque dubium eſt quin ſuæ quoque gentis, ſuiq; ritus & linguæ patriarcham & epiſcopum habere Græci cupiuerant, quibus vt ſua lingua ſuóque ritu vterentur facilè conceſſum eſt. Duos autem vt haberent epiſcopos, vna ciuitas & diœceſis conceſſum non eſt. HAR. Video te promptiorem ad omnia refellenda, quæ per me adferuntur, quam vt contradicere tibi queam. Sed obſecro te (quandoquidem hæc tria quæ tanta contentione nunc expetuntur interea multi numerant, etiam Catholici, quæ Græci vocant ἀδιάφορα, Latinè dicere licet indifferentia) éſtne quod impediat quod minus tantopere flagitantibus concedi poſſint? ARA. Vtinam autẽ in flagitatores iſtos nõ rectè quadret illud quod à Chriſto dictum eſt, Neſcitis quid petatis. Verùm hac de re Cõcilij ſententiam expectare præſtiterit, cuius cognitionem, vt vnius alicuius aut hominis, aut etiã prouinciæ, aut regni, calculo anteuertat, ferendum eſſe non videtur. Non eſt noſtrum Harpage, quid vnaquaque de re decernere debeat, Œcumenico Concilio præſcribere: ſed quod ab illo præſcriptũ fuerit, ei parere noſtrum eſt. Verùm interea tamen tenere me non poſſum quin ex Auguſt. proferam nonnulla, quæ qua de re nunc agimus, ab ea non eſſe videntur aliena. Sicut enim nunc ſunt qui nimiò plus ventri & abdomini ſeruiẽtes, ieiunia prorſus abrogata cupiũt, præcipuè quod vel ad dietum obſeruationem vel ad ciborum diſcrimen attinet: ſic fuit Auguſtini ſeculo quidam Vrbicus qui longè diuerſa ratione peccaret. Is enim non modò nõ detractum aliquid de ieiuniorum diebus, verùm auctos illos potius cupiebat, nam cùm quarta tantùm & ſexta Feria ieiunaretur per totum orbem Chriſtianum, exceptis quadrageſimæ diebus, ille quoniam Romę & apud paucos occidentales non pranderi ſabbatis videbat, damnabat omnes quicunque ſabbatis à prandio non abſtinuiſſent. Quo nomine grauiter ab Auguſtino obiurgatus? Quis ferat, inquit, per omnes orientales & multos etiam occidẽtales populos Chriſtianos, de tot tantíſque famulis famulabúſq; Chriſti ſabbato ſobriè modeſtéq; prãdẽtibus, ab illo dici,

Adiaphora ſeu indifferentia.

Mat. 20

Concilio parendum nõ eis quid præſcribẽdum.

Auguſt. Epiſt. 86 ad Caſſulanum.

quòd in carne ſunt, & Deo placere non poſsint?& quòd de illis ſit ſcriptum?Recedât iniqui à me.& quòd ſint ventriculæ? Iudæam Eccleſiæ præponentes, & ancillæ filios & lege non iuſta,ſed voluptaria conſulentes ventri, non diſciplinæ ſuccumbentes?& quod caro ſint,& mortem ſapiant,& cætera huiuſmodi? Quæ ſi de vno quopiam Dei famulo diceret,quis eum audiret? quis eum non deuitare deberet? cùm ergo his operibus atque maledictis inſectatur Eccleſiam per totum mundum fructificantem atque creſcentem & die ſabbati penè vbique prandentem, admoneo vt ſeſe cohibeat, &c. Quod de Vrbico dixit Auguſtinus, nunquid non multò rectius dici poteſt de his qui laicis calicem,qui ſacerdotibus vxores dari,qui diuina officia vernacula celebrari lingua poſtulât? Quid enim? an iſti quoq; maledictis & probris Eccleſiam nõ inceſſunt? an in eam inſultabundi non inuehuntur,qui non dubitant ſexcentis his annis (ex eo enim tempore ferè ſuaue Chriſti iugum recepit Polonia) quotquot fuerunt maiores noſtri, ac non noſtri magis quàm omnium aliorũ populorum,qui Chriſtiano nomine cenſentur, eos aut cæcitatis,aut impietatis omnes condemnare? qui nõ viderint,clara ſcripturæ verba, Bibere omnes ex calice iubentis,prohibere nubere doctrinam eſſe dæmoniorum affirmantis linguis quibus intelligi poſſint, loqui aut orare præcipientes?aut ſi viderunt,eò ſunt impietatis prolapſi, vt ea contra ſuam ipſorum conſcientiam interpretati fuco imperitioribus facto,contra tam aperta & manifeſta Dei verba venire non dubitauerint?Nõ putauit Vrbico concedendum Auguſtinus in re multò minore. Quid enim in eo momenti eſt prandeatur ſabbato néćne, cùm alicubi pranſum,alicubi non pranſum,vtrobiq; rectè fuerit,& nunc vbique non prandeatur modò,verùm & cœnetur,exceptis quadrageſimæ,vigiliarũ,& quatuor temporũ diebus? Nam qua de re nihil certi ſtatuerat diuina ſcriptura,nec Eccleſiæ (quã illæ præcipit audiendam) decretum vllum interceſſerat,in ea ſuo quemque ſenſu voluit abundare,& ad quácunq; veniſſet Eccleſiam, eius morem obſeruare,ne vel pateretur ſcandalum,vel faceret.Si in re tam leui,nihil eſſe concedendum Vrbico putauit Auguſtinus,quid eum,ſi nunc viueret, facturum fuiſſe putas, ſi qui

Hæretici & ſchiſmatici maledictis & probris eccleſiã Dei inceſſunt.

In eo quid diuina ſcriptura non præcipit,nec Eccleſia dei,quiſque ſuo ſenſu abundare poteſt.

qui ſunt ex imperita multitudine, eos tanto ſtudio contendentes audiret, vt qui tot ſeculis in Eccleſia Dei recepti ſunt ritus, ac plenariorum Conciliorum authoritate confirmati, nulla legitima ex cauſa nunc tandem in vna aliqua prouincia ſeorſum ab orbe reliquo Chriſtiano abrogentur? Qui ſi bono tamen animo, bonóque concilio peterent, ſicut Cyrillum & Methodium aliquando feciſſe ſcimus, fortaſſe non indigni videri poſſint qui audirentur. Nunc autem cùm præclarè moneat Athanaſius id quod pietas etiam ſuadet, vt bene de patribus illis ſentiamus à quibus rectè viuendi inſtituta & pietatis doctrinam accepimus, niſi nos adulterinos eſſe filios declarare velimus, ibi non aliam ob cauſam, hæc petere videntur, quàm vt patres quondam ſuos, quos nos etiam nũc patres eſſe noſtros agnoſcimus, ac deinceps etiam ſemper agnoſcemus, iam inde à ſexcentis propè annis aut cæcos aut impios fuiſſe pſanũ omnibus facere queant: atque hunc ſibi quaſi gradũ atque aditũ faciant ad reliqua ſua impia dogmata propaganda. Qui enim ſunt qui tantopere iſta flagitãt? nunquid non multò maxima ex parte aut Lutherani omnes aut Zuingliani ſiue Caluiniani, quos vocãt Sacramẽtarios, aut Picardi, aut Seruetiani ſiue noui Arriani, qui ſolum Deum patrem, & neminem alium adorandum, & inuocandum eſſe cõtendunt, quòd ille tanquam ſolus Deus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt? Et eſt præceptũ veteris legis, vt qui adorauerit alium quempiam præter Deum ſolum, occidatur, ad quem Deum intercefſorem, mediatorem, & procuratorẽ alium habemus nullum, quàm ſolum dominum Ieſum Chriſtũ. Quaſi verò non æquè ſit ipſe Deus atque pater, & nõ æquè ſit adorandus & inuocandus atque pater. Tales itaque cùm ſint qui ſibi concedi iſta poſtulant, quid aliud eos importuna ſua petitione quærere veriſimile eſt, quàm à Chriſti corpore ab vna ſancta catholica apoſtolica Eccleſia, ſeparationem? Intelligit Sathanas concordiam ſimul iunctam omnino vinci nõ poſſe. Itaq; ſicut lupus ouem à grege ſecernere: ſicut accipiter colũbã ab agmine volãtiũ ſeparare conatur: ſic ille cùm ſibi nõ eſſe ſatis viriũ aduerſus omnes perſpiciat, ſolitudinẽ quærit circumuenire ſingulorũ, atq; hoc maximè laborat, vt quos poteſt à reliquo Chriſti corpore

Priſci ritus Eccleſiæ non abrogandi.

Athanaſius.

Patres noſtri ſemper agnoſcendi.

Qui ſunt illi, qui volũt ſacrum ac reliqua diuina officia, lingua vernacula celebrari.

Deut.30

Venuſta ſimilitudo luporũ & accipitrũ ad Sathanam & eius miniſtros.

Segregatio ab Eccleſia ſummopere cauenda.

Auguſti. Epiſ.86. ad Caſſulanū.

Manichæi impiiſſimi Hæretici.

pore ſegreget,quo ſic ſegregatos magis habeat,ſuis inſidiis opportunos.Hanc itaq; ſegregationē ſummo ſemper ſtudio ſibi cauendam eſſe patres omnes catholici & orthodoxi putauerunt,inter quos Auguſtinus adeò nulla in re communicandum eſſe dixit,cum iis qui ſegregauerunt ſemetipſos,vt ne magna quidē exigente neceſſitate, ieiunandum eſſe die dominico cenſeret. Non quòd ieiunando peccare quenquam exiſtimaret:ſed poſteaquam hæretici impiiſſimi Manichæi die dominico, non aliqua neceſſitate occurrente peragere, ſed quaſi ſacra ſolennitate ſtatuta dogmatizare cœperunt, & innotuerunt populis Chriſtianis,grande nefas arbitratus eſt, aliquid commune cum hæreticis habere. Sic Apoſtolorū authoritate,ne communicare cum Iudæis Chriſtiani viderentur,Sabbati loco dominicus dies,vt ſanctificaretur,ſancitum eſt, cùm tamen ſcriptura dicat: Sabbata ſanctifices non diem dominicum.Sic eorundem authoritate conſtitutū eſt eadem ex cauſa:Si quis ante vernale equinoctium ſanctū paſchæ diem cum Iudæis celebraret, epiſcopus aut preſbyter, vt abiiceretur. Quin & illud obſeruatum eſt, quandiu durabat ſacerdotium Iudæorum,vt qui miniſtri reconciliationis Apoſtolorum temporibus fungebantur, non ſacerdotes,verùm preſbyteri vocarentur. Adeò ne nomine quidē appellari Chriſtianorum, quo Iudæorum ſacerdotes dignabantur. A Ioanne quoque Chryſoſtomo grauiter eos reprehenſos eſſe legimus, qui ieiunaſſent iiſdem diebus, quibus Iudæi ſolenniter ieiunabant.Sic in Epheſino concilio cùm Neſtorius Chriſtotocon non autem Theotocon eſſe Mariam virginem aſſeueraret,ſub anathematis pœna fuiſſe legimus interdictū, ne quis eam Chriſtotocon auderet appellare, non quod hoc quoque nomen illi rectè tribui non poſſit,ſed quòd obuiandum errori patres putauerunt, quo Neſtorius purum hominem Chriſtum, non autem Deum & hominem Mariam peperiſſe cōtendebat. Ac quiritabatur Neſtorius contra verbū Dei veniri quòd matrem Ieſu vocari Mariam legamus in euangelio, matrem Dei vocari nuſquam in ſcripturis reperiatur. Obtinuit nihilominus concilij decretum, adeò vt nunc etiam vix vlla ſit vernacula gentis cuiuſque lingua, quæ modò Chriſto nomen dederit,qua Maria non Dei potius,quàm

Nihil commune cum Hæreticis habendum.

Exo. 20

Cano. 8

Miniſtri reconciliationis presbyteri,non ſacerdotes ab apoſtolis vocati.

Maria non Chriſtotocos ſed theotocos, id eſt, Dei genitrix, iuſſa appellari in concilio Epheſino.

Matth. 1

Luc. 2

Chriſti

Chriſti mater vocetur. Sic in Toletano quoque quarto concilio, propter vitandum ſchiſmatis ſcandalum vel hæretici dogmatis vſum, decretum eſt, vt ſimplex teneretur baptiſmi merſio: ne viderentur qui tertiò mergunt, hæreticorum approbare aſſertionem, dum ſequuntur & morem, quod quidem authoritate Gregorij magni factum eſt. Vides igitur quid in eiuſmodi ritibus patres noſtri ſequuti potiſſimum fuerint, duo nimirum: Vnum, vt ne quid Chriſtianis vel cum Iudæis, vel cum hæreticis commune haberent. Alterum quod à ſanctiſſimo Leone ſcriptum eſt non aliter vnus grex & vnus paſtor eſſe poſſimus, niſi (quod iterum atque iterum monet Apoſtolus) idipſum dicamus omnes: niſi perfecti ſimus in eodem ſenſu & in eadem ſententia: niſi ritus etiam eoſdem obſeruemus. Nunc ibi propter duas contrarias cauſas veteres ritus mutatos cupiũt. Primùm vt cum hæreticis potius quàm cum ſanctis patribus noſtris catholicis & orthodoxis communicare videamur: deinde vt nos ab orbe reliquo Chriſtiano diuidamus. Terribilis eſt ſathanæ caſtrorũ hæc acies ordinata. Quamobrem nihil aliud contendit magis & elaborat, quàm vt rumpat ordines, vt ſegreget, vt diuidat, quòd ſimul vt perfecerit, iam optatam erit victoriã conſequutus. Atqui conatibus hiſce Sathanæ fideles omnes omni ope reſiſtere oportet. Nam vt nihil ſit in ipſis rebus quæ petũtur mali, tamen in ſeparatione tantùm eſt mali, nihil vt fieri poſſit pernicioſiùs, quàm principiũ ſeparationis cùm finem reperire multò ſit difficilius. Deinde verò nullum eſt crimen quod multis modis ab hoc vno crimine nõ ſuperetur. Itaque res eſt non admiratione magis quàm commiſeratione digna, quod audire quoſdam licet dicentes, religione quadam vel (vt magis trito verbo vtamur) cõſcientia ſua prohiberi quo minus à calice ſibi temperent, aut altera tantùm ſpecie contenti ſint. Nunquid non hæc peruerſa quædam eſt religio, ſiue conſcientia? Nunquid non illi Iudæorum ſimillima, quibus religio fuit in prætorium ingredi ne contaminarentur: cæterum Chriſtum illudendum, flagellandum, crucifigendum tradere nulla fuit religio. Ad eundem modum iſti quoque conſcientia premi ſe dicunt ſi à calice abſtineant. Si verò corpus Chriſti myſticum lanient, pro quo corpus ille ſuum viuum & verum

Cano.5

Gregorius lib. 1. Epiſt. 41. in Regiſtro.

Leo papa Epiſt. 4. cap. 2

1. Cor. 1

Duæ cauſæ quare hæretici veteres ritus mutare cupiant.

Cant. 6

Nihil pernicioſius quã ſeparationis principium.

Peruerſa hæreticorũ religio & conſciẽtia.

Ioan. 18

verum in mortem tradidit: ſi ſanctam eccleſiam catholicam lacerent, quam Chriſtus acquiſiuit ſanguine ſuo, ſi multas in partes eam diſſecent, nulla religione tangũtur, nullo cõſcientiæ ſcrupulo premuntur. Tu verò Harpage, ſi ſapis, ab eiuſmodi peruerſa religione tibi diligenter cauebis, ne tu quoque numerari queas inter eos, de quibus ſcriptum: Excolãtes culicem, camelum autem glutientes. Nulla autẽ in te maiori tangaris religione, nec vnquam te magis tua grauet conſcientia, quàm cùm diſceſſionem, cùm ſeparationem, cùm præciſionem à Chriſti corpore tibi ſit aliquis perſuadere conatus. Tum verò diſcito religione prohiberi conſcientiam tibi tuam non permittere, vt quod certo perſuaſum eſt poſthabeas: &, quemadmodũ olim qui fuerunt extra Arcam Noë regnante diluuio perierunt, ſicut extra Catholicam Eccleſiã ſaluum eſſe poſſe neminem. Quamobrem intra huius te ſepta contineto, quem ſenſum & conſenſum illius eſſe vides, ab eo temerè ne diſcedito. Quemlibet vociferetur per membra ſua Sathanas; Scriptum eſt enim. Et qui non es ex doctiſſimorũ numero, nihil aliud ei clara voce reſpõdeas, quàm Credo ſanctam Eccleſiam catholicam. Sicut ab illa doctus ſum, credo: quam ſcripturam adfers eam canonicam, eam diuinitùs inſpiratam, eam eſſe tanquam Dei verbum recipiendam, ſic non alio ſenſu, quàm quem illa me docuit, hanc ipſam ſcripturam verbum eſſe Dei credo, & tanquã Dei verbum recipio. Si quis autem contrarium ſenſum adferat, eum tanquam à malo ſpiritu profectum repudio. Ad hunc modum ſi egeris Harpage, non errabis, nec de regia via deflectes vnquam. Quoniam verò iam aduesperaſcit, ſatíſque multa verba de rebus iis feciſſe videmur, de quibus ſermo nobis fuerat inſtitutus, finem iam dicendi faciam, ſi prius ex Auguſtino paucis admonuero, quid ille maximè, ſequendum in ſcripturarum interpretatione cenſeat. Docet is ſummam & ſcopum ſcripturæ totius, nihil aliud eſſe quàm charitatem. Quiſquis igitur (inquit) ſcripturas diuinas, vel quamlibet earum partem intellexiſſe ſibi videtur: Ita vt eo intellectu, non ædificet iſtam geminam charitatem Dei & proximi, nondum intellexit. Quis verò talem inde ſententiam duxerit, vt huic ędificandæ charitati ſit vtilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille

Act. 20

Piæ exhortationes.

Mat. 23

Extra eccleſiam non eſt ſalus.

Nihil aliud credendum quàm quod credit Eccleſia.

Epilogus.

Auguſt. Lib. 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 35

Charitas ſcripturarum ſcopus.

ille quem legit eo loco ſenſiſſe probatur,(quandoquidem ea ſententia fallitur, quæ ædificat charitatem, quæ finis præcepti eſt) non perniciosè fallitur, nec omnino mentitur. Sed ita fallitur, ac ſi quiſquam errores deſerẽs viam, eò tamen per agrum pergat, quò etiam via perducit. Ex iis Auguſtini verbis illud diſcimus, ita demum à nobis rectè ſcripturas intelligi, ſi intellectu noſtro charitatem ædificemus, ad quam quoties intellectum noſtrũ referemus, etiamſi nõ omni ex parte ſenſum ſcriptoris aſſequamur, ad ſcopum tamen illum, quem ſcriptura vult, perueniemus. Sed quî fieri poteſt, vt charitatem ædificet, qui ſeparationis, qui diuiſionis, qui ſchiſmatis author eſt? cum nullum ſit ſignum charitatis euidentius, quàm vnanimitas, quàm multitudinis credentium eſt cor vnum & anima vna? *Act. 4* Quamobrem hanc Auguſtini regulam Harpage ſequamur, ſic enim facilè cauebimus ne vnquam perniciosè fallamur, néue à ſcopo, quem ſcriptura ſibi propoſitum habet, aberremus. HARP. Tu verò mihi iam perſuaſiſſe propemodum videris atque in tuam me ſententiam pertraxiſſe. ARAT. Perſuaſiſſem proculdubio, niſi Harpagus eſſes: Verùm Harpago ne ſi perſuaſum quidem fuerit perſuaderi poteſt. HARP. Semeſtre ſpatium ad deliberandum dari mihi peto. ARAT. Nulla opus eſt deliberatione. Sed ego tamen interea Deum precabor vt auferat abs te cor lapideum, & det tibi cor carneum, *Ezec. 11* quò faciliùs doctrinam ſuam recipere queas.

*

FINIS.

10105?1

EORVM QVAE HIS LIBRIS CONTINENtur, quæ vtilia maximè ſunt, index copioſus.

A

A Deo nos doctos, & non ſolùm legis, aut ſcripturæ peritos eſſe oportet. 546
A Græcis ad Latinos, fides Chriſtiana propagata. 663
A quo tempore Polonia recepit Chriſti Euangelium. 649
A ſexcentis annis, quibus Polonia Chriſti fidem ſuſceperit, non fuit in ea niſi ſub vna ſpecie communicatum. 606
Ab Apoſtolorum temporibus ſemper nefas eſt habitum, vt ſacerdotes vxores ducerent. 646
Ab eccleſia Dei auulſi, de ſua ſalute ſe certos eſſe falsò exiſtimant. 514
Abſque literis fides diſcitur. 662
Abſtinentia primitiuæ Eccleſiæ quanta. 430
Ad obiecta Vergerij reſponſio. 569
Adiaphoriſtæ Vvittembergenſes hæret. 49. ſeq. & 54
Adulti prius docendi Chriſti myſteria quàm baptizandi. 625
Ad ſolos fideles Chriſti ſacramentorum participatio pertinet. 550
Ad ſolos ſacerdotes pertinet ſub vtraque ſpecie panis & vini vti in Eucharistiæ ſacramento. 608
Ad ſolos ſacerdotes ſpectat Chriſti inſtitutio de ſacramento Euchariſtiæ. 630
Aegrotis Euchariſtiam dari vetuit Caluinus. 15
Aerius ieiunium Eccleſiæ reiecit. 262
Africani Epiſcopi ſe Romano Pontifici ſubiecerunt. 367
Agnus quomodo ab origine mundi occiſus dicatur. 108
Albertus Magnus. 612
Alexandri magni erga Pontificem Iudæorum reuerentia. 79
Alia ratio ſacra operantiū, alia eorū, qui ſumunt Euchariſtiam extra ſacrificium. 629
Ambroſij Epiſcopi conſtantia. 76. & 77

Amicitia Chriſtiana qualis eſſe debeat. 378
Anabaptiſtæ Bernardi tempore vitæ prodigi. 37
Anabapt. ſunt ante Lutherani { Bernar. Roman. / Henricus Rollius / Godef. Stralen. } 25
Anabaptiſtæ reliquis hæreticis deteriores. 24
Anabaptiſtæ reliquis paratiores ad quæuis perferenda. 36
Anabaptiſtæ varij & nunc & Auguſtini tempore. 26
Anabaptiſtæ vnde orti. 22.23
Anabaptiſtæ cuiuſpiam ad Deum patrem oratio. 539
Anabaptiſtarum author quis. ibid.
Anabaptiſtas confutat Iuſtus Menius. 38
Anarchiam hæretici introducere moliuntur. 117 & 118
Anaſtaſius Papa temerè hæreſeos inſimulatur. 168
Anglicanæ Eccleſiæ caput rex non diu. 472
Antichriſti hæreſiarchæ. 585
Antinomi quales ſint. 54
Apoſtoli non debere presbyterum, aut Epiſcopum reiicere propriā vxorem cur ſtatuerunt, 652
Apoſtolici qui. 2
Apoſtoli cur ante Chriſtum mori non debuerint. 12
Apoſtoli quædam Chriſti decreta mutarunt. 40 3
Apoſtoli quale fuerit fundamentum. 230
Apoſtolis ſolis dictum, Bibite ex hoc omnes. 259
Apoſtoli ſunt { Domini. / Serui. } 293
Apoſtolorum Canones cur plerique à Cōciliis emendati. 103
Apoſtolorum pietas cum Regum in Polonia pietate confertur. 3
Arrius quadraginta ſcripturarum loca produxit, ad ſuam hæreſim conſtituendam. 537
Ariani noui. 46
Arij in Chriſtum blaſphemia. 547
Armenij in myſterio aquam vino non admiſcent. 439
Articulos Louanienſes explicat Tapper. 11
Ἀσῶτοι qui ſint. 67
Aſpides ſurdæ & obturantes aures ſuas dicuntur hæretici. 657
Athanaſij laus. 72.73.351
Athanaſius non admittit principes ad cognoſcendas cauſas Eccleſiæ 237 & ſeq.

Atti

Attilæ regis erga Leonem Papam reuerentia. 79
Auguſtana confeßio. 565
Auguſtana confeßio à quibus recepta. 64
Auguſtinenſibus primùm prædicandarum indulgentiarum munus fuit mandatum. 4
Auguſtini dictum de radicibus duabus. 4
Auguſtinus an errarit, & quomodo. 330
Auguſtinus Patrum teſtimonia ſua probat. 334 & ſeq.
Aurelianus Cæſar noluit de Epiſcopis iudicare. 239
Auſtriacæ domus laus. 240

B

Babylonicam captiuitatem ſcripſit Lutherus. 6
Babylonis, hoc eſt, confuſionis constructio. 568
Balthaſar Pacimontanus. 545
Balthaſar Pacimontanus author Anabaptiſtarum. 23
Baptiſmi aqua priùs conſecranda. 285
Baptiſmus an in tribus, an vna conſiſtat immerſione. 403 404
Baptiſmi quid ſignificet immerſio. ibid.
Baptizare quid. 625
Baptizandi cur chriſmate vngantur. 215
Baſilienſe concilium non fuit Oecumenicum. 91
Baſilij de ſtatu Eccleſiæ querimonia. 182
Baſilij Magni laus. 383
Benedictus xj. non fuit hæreticus. 171
Berengarij error & pœnitentia. 38
Bernardus Rothmannus primus Monaſterij Lutheranam doctrinam prædicauit. 23
Bernardus Rothmānus diſputationem cum Anabaptiſtis cur Monaſterij refugerit. ibid.
Bernardus Rothmannus Lutheranus fit Anabaptiſta. ibid.
Bibite ex hoc omnes, quomodo ab hæreticis accipiatur. 548
Bibite ex hoc calice omnes, quomodo eſt accipiendum. 528
Blaſphemi in Spiritum ſanctum qui hodie ſint. 95
Bohemiam quando infecerit lepra Valdenſis. 2
Bohemiæ regnum. { *Vvaldiſlaus* / *Vitoldus.* } *Poloniæ reges poßidere recuſarunt.* 3
Bohemi multi à Chriſtiano orbe ſe præciderunt. 1
Bohemorum & Bolonorum lingua eadem. ibid.
Bohemorum partis Poloni eſſe noluerunt. 2
Bohemorum error. 552. 631

Bohemi volunt omnes eſſe ſacerdotes. 353
Boni paſtoris functio. 562
Bonæ leges non propter malos hominum mores abrogandæ. 647
Boni ſemper mali permixti. 183
Bremenſes damnantur à Caluino. 21
Brentianæ doctrinæ author Lutherus. 1
Brentianæ doctrinæ quæ ſint capita incommoda. 118
Brentij de verborum Baptiſmi forma impia doctrina. 13
Brentij impudentia. 89
Brentij inconſtantia. 83 & 325
Brentij in Eccleſiæ præpoſitos probrum. 68
Brentij liber Poloniæ regi dicatus. 13
Brentij petulantia in Petrum à Soto. 67
Brentium numinis inſtar colit Vergerius. 13
Brentius baptizandi formam mutari poſſe putat. 13.261
Brentius fauens Arianis Concilio Nicæno detrahit. 272
Brentius fauere videtur Sacramentariis. 289
Brentius quàm corruptè citet Irenæum. 363
Brentius Oſiandri doctrinam probauit. 60
Brentius patres erroris inſimulat. 327
Brentius imprudens laudat Catholicos. 463 & ſeq.
Brentius Patres in Concilio Nicæno lapſos ait. 200
Brentius quàm impudenter vanus. 365
Brentius vult eundẽ & rei & iudicis perſonã ſuſtinere debere. 116
Bullas Lutherus incendit. 6
Buceri fraude Lutherus adductus malè de Euchariſtia docuit. 11
Buceri & Lutheri concordia. 572
Bucerus Brentio contrarius. 276
Bucerus de Luthero quid ſcribat in dialogis aduerſus Melanct. 18
Bucerus & Lutherus alter alteri conceſſit. 11
Bucerus Luthero eſt doctrina non inferior linguarum peritia ſuperior. 276

C

Cadauer exhumatum cur alibi ab hæreticis cruci affixũ. 490
Calicem cur vrgeant Lutherani. 259. & ſeq.
Calicis vſum non eſſe de neceſſitate ſalutis Lutherani fatentur. ibi.
Calicis vſus cur Laicis ablatus. 376
Calix dominicus vinum aqua mixtum habere debet. 433
Caluini in Vueſtphalum, & Buceri in Lutherum pugna. 587
Caluini de Luthero conqueſtio. ibid.

Caluini de Luthero teſtimonium. 10
Caluini impiè geſta ac ſcripta. 14
Caluini iudicium de Lutheranis & Zuinglianis. 19.21
Caluinus Euchariſtiam dari vetuit ægrotis. 15
Caluinus & Zuinglij & Lutheri ſententiam condemnauit. 21
Caluinus in quibus ſequatur Lutherum & impietate ſuperet. 14.15
Caluinus reiecit { *Sacras veſtes.* *Luminarium vſum.* *Campanarum pulſum.* } 14.15
Caluinus iactat ſuorum in patiendo alacritatem. 16.36
Caluinus quantum tribuat Romanæ Eccleſiæ. 154
Caluinus quomodo certos nos velit eſſe ſalutis. 34
Campanas an Eccleſia baptizet. 466
Canones ſunt leges Eccleſiaſticorum. 650
Canones Apoſtolorum à Clemente Petri ſucceſſore conſcripti. 652
Canones Eccleſiaſtici non ſine grauiſſimo ſcelere contemnuntur. 279
Canones quidam Apoſtolorum cur à poſterioribus Conciliis emendati. 103
Canonicam ſcripturam vocari Librum hæreticorum dicit Lutherus. 40
Capita ſcripturæ etiam præcipua egent explicatione. 259
Capitis nomen hominibus quoque tribuitur in ſcripturis. 47
Caput Eccleſiæ eſt Romanus etiam Pontifex. 470
Captiuitatem Babylonicam Lutherus ſcripſit. 6
Carbonarij cuiuſdam exemplum maximè morituris imitandum. 253
Cardinalis Auguſtani laus. 68
Cardo Lutheranæ doctrinæ quis. 59
Carnibus cur abſtineant Catholici. 431
Caro, ſanguis, anima, & diuinitas in Chriſto ab inuicem ſeparari nequeunt. 634
Carolus Imperator defenditur, quòd hæreticos initiò non profligauerit. 135
Caroli quinti laus. 342
Carolſtadij à Luthero diſſenſio eiúſque cauſa. 9.10
Carolſtadij res geſtæ. ibid.
Carolſtadio cur Lutherus ſit præpoſitus. ibid.
Carolſtadius, Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, Martini Lutheri filij. 545
Carolſtadius à Melanchthone vt deſcribatur. 11

Carolſtadius cur Sacramentariorum hæreſin excitarit. ibidem
Carolſtadius Lutheri amicus quandiu. 9.10
Carolſtadius { *Miſſam abrogauit, habitum religioſum abiecit, imagines eiici fecit, Euchariſt. profanis manibus attrectari fecit.* } 9
Carolſtadius primus duxit apud Germanos vxorem. 10
Carolſtadius primus in Euchariſtia Chriſti corpus adeſſe negauit. 9
carolus v. Imperator noluit de religione iudicare. 241
carolus v. Imperator hæreticos principes non abſque miraculo vicit. 48.342
cathechiſmus quid. 71
cathedra non deſerenda ob malos paſtores. 162
cathedra peſtilentiæ quæ ſit. 152
cathedram Petri obtinens non deſtituitur aßiſtentia Dei. 163
catholicorum conſenſus. 516
catholicorum & orthodoxorum de ſcripturis intelligentia. 547
catholica doctrina quæ. 87.95
catholica fides in Polonia cur diu integra permanſerit. 1.2.3
catholici cum hæreticis non de ſcriptura, ſed ſenſu ſcripturæ contendunt. 245
catholici ex verbo Dei docent. 192
catholicorum quæ item hæreticorum praxis in concilio Nicano. 345
catholici, vt olim, ſic hodie docent quædam non expreſſa in ſcripturis. 346
catholici quomodo de ſucceßione glorientur. 459
catholicum vniuerſa loca & tempora complectitur. 458.& ſeq.
catholicum quid dicatur. 450
catholici vox quibus rebus, & quibus non attribuatur. 449
catholicus qua nota diſcernatur ab hæretico. 468
catholicus quem in iudicando ſpiritum ſequatur. 102
catholicus quomodo ſe gerat. ibidem
cenſura concilij Conſtantienſis ſuper Euchariſtiæ ſacramento. 612
cæremoniæ Eccleſiæ non contemnenda. 279
certitudine quali ſcire poßimus eſſe nos in gratia. 33.34
charitas, ſcripturarum ſcopus. 670
charitas Chriſtiana quid exigat à nobis. 174
charitas etiam ſine ſcriptura ſcientia ſaluat. 294

Charitas lex crucifixi. 295
charitas quantum habeat efficaciæ. 373
charitas ſcopus traditionum & ſcripturæ. 370. 371
charitas ſumma & ſcopus totius ſcripturæ. 266
charitatem quis non habeat. 35. 36
chiliaſtarum errorem renouant Anabaptiſtæ. 24
chriſma cur non ferant hæretici. 211
chriſma in Baptiſmo adhibendum. 278
chriſma reuerenter habendum. 212
chriſmatis multa myſteria. 213
chriſmatis vſus quid ſignificet. 382
Chriſtiana amicitia qualis eſſe debeat. 378
chriſtiani à Chriſto cur dicti. 212. 213
chriſtiani ante 40. annos omnes idem ſentiebant. 1.2
chriſtiani cur vno nomine vocari voluerint. ibidem
chriſtiani nomine nihil glorioſius. ibidem
chriſtiani rectè fidunt Eccleſiæ & de ea gloriantur 158
Chriſti decreta mutarunt Apoſtoli. 423
chriſti proprium quid. 9
chriſti ordinationem non violari, cùm altera tantùm ſpecierum ſumitur à laicis. 615
chriſtum caput & Chriſti corpus qui relinquant. 302
chriſtum deſperaſſe, ac damnatum eſſe quis docuerit. 46
chriſtum extra ſumptionem in Euchariſtia non adeſſe, neque adorari debere, an rectè docuerit Lutherus. 11
chriſtum quis ſoluat. 8. 489
Chriſtus non minus ſub vna, quàm ſub vtraque ſpecie manet integer. 632
chriſtus cur ſic dici voluerit. 212. 213
chriſtus à chriſmate dictus. ibidem
chriſtus Luthero impanatus. 11
chriſti legem eſſe mille quingentis annis, nec ampliùs duraturam quis docuerit. 45
chriſtus cur mediator. 30. 139
chriſtus quale fundamentum. 331
chriſtus quare natus ſit. 9
chriſtus ſecundum legem debebat mori. 109
chriſtus cur dixit in cruce, Conſummatum eſt. 109
chriſtus vt fuerit mortis reus, & quomodo dici poſſit. 108
ciuiles functiones non cum Eccleſiaſticis confundendæ. 66

Claues duæ. 321
Cleri vitia hæretici libenter commemorant. 180
Clerus non caruit vitiis etiam Pauli temporibus. 181
Cœleſtes Prophetæ. 576
Cœlibatum profeſsi ſi nuptias celebrent, adulteris deteriores. 425
Collatio Lutheranorum & Zuinglianorum. 15.16
Colles ſublimes myſticè ſunt hæreſiarchæ. 337
Colloquia de religione patribus improbata. 182
Communio vtriuſque vel alterius ſpeciei triginta ſex opinionibus pugnantibus docetur. 63
Communio vtriuſque ſpeciei cur defendatur ab hæreticis. 262
Concilia cur celebrentur. 104
Concilia quantoperè ſpreuerit Lutherus. 262
Concilia generalia à prouincialibus vt differant. 190
Concilia generalia ex traditione multa conſtituerunt. 360
Concilia generalia in dubium reuocare quàm impium. 96.& ſeq.
Concilia in quibus poſsint errare. 103.& ſeq.
Concilia legitima quæ non ſint. ibidem
Concilia priora quomodo à poſterioribus emendentur. ibidem
Conciliis Chriſtus maximè præſens. 178
Conciliis non acquieſcunt hæretici. 95
Conciliorum definitioni ſtandum. 96.97.105.204
Concilium an ſine peccatoribus ſit. 303
Concilium legitimum an errare queat. 179
Concilium quorum ſit illegitimum. 302
Concilium, Eccleſiam repræſentat. 523
Concilij Baſilienſis decretum de Euchariſtiæ Sacramento. 554
Concilia dicta velut aggeres hæreſibus oppoſiti. 63
Concilium Conſtantienſe & Baſilienſe, nihil noui conſtituerūt. 610
Conciliis parendum, non eis quid præſcribendum. 665
Concionatores hæretici ad vulgi libidinem ſuas conciones accommodant. 120
Concordia quanta ante annos quadraginta. 478
Concors Epiſcoporum in ſynodis ſententia: Dei ſententia eſt. 532
Confeſsio Auguſtana à quibus recepta & quanti fiat. 61
Confeſsiones peſtiferæ. 564
Confeſsoniſtæ hæretici. 54
Coniugium inire quibus non liceat. 368
Conſtantio Imperatore nouem fuerunt fides conſcriptæ. 72
Conſtantinus Imperator quàm reuerenter ſenſerit de Epiſcopis &

676

eius oratio ad Epiſcopos contentioſos. 224
Conſtantinus Concilij definitioni primus ſubſcripſit. 229
Conſtantini Imperatoris verba, de condemnatione Arrianæ hæreſis. 531
Conſuetudo Eccleſiaſtica pro lege diuina ſeruanda. 431
Conſuetudo Eccleſiæ, pro lege habenda. 613
Contentio eſt materia iracundiæ. 5
Continere, non eſſe fati rem, ſed Dei donum. 641
Continentia ſiue caſtitas hominum cuiuſcunque conditionis ſint, Dei donum eſt. 642
Contentioſo nunquam ſatisfit. 648
Contrariæ virtutes, hoc eſt, dæmones carminibus & præcantationibus parent. 656
Corpus Chriſti, non poteſt ſanguine deſtitutum eſſe. 634
Corporis Eccleſiæ Chriſti diſsipatio. 593
Cornicum oculos configere quid. 509
Credendi ſimplicitas, non intelligendi viuacitas, tutiſsimos reddit homines. 604
Crucem Chriſti vt adoremus. 231. 232
Crucis ſignum cur nobis imprimamus. 388
Crux cur fronti imprimatur. 282
Cuiuſdam Lutheriſtæ execranda in Deum blaſphemia. 631
Cùm frangitur hoſtia, quid hac re deſignatur. 632
Cùm Vergentius papatum vniuerſum è medio ſublatum cupit, quid ſibi velit. 675
Cur infantes ab Euchariſtiæ communione arceantur. 550
Cur pleriſque interim religio conſtituta: rata viſa ſit. 575
Cynoſuræ ad Dei verbum venuſta comparatio. 594
Cyprianus errauit & tamen martyr. 129
Cyprianus quando mortuus. 206

D

Damnanda hæreticorum perſuaſio. 618
Dæmoniaci hæretici cur ſic dicti. 46
Dauid tertius & eius errores. 45
Dei Prophetæ. 510
Dei cognitio principium veræ ſcientiæ. 544
Deo nos iuuante, nihil eſſe quod nobis aduerſari poſsit. 643
De proceſsione ſancti Spiritus Orientalium ab Occidentalibus, fidei diuerſitas. 646
Deprauatio ſcripturarum per M. Lutherum. 530

De Sacramentis ab Eccleſia receptis diſputare, non eſt literarum imperiti. 602
Dei gloriam non quærit Lutherus. 7
Dei regnum in quo conſiſtat. 2
Deus vbi non agnoſcitur, vel nullum, vel Sacrificium, vel ſacerdotium. 8
Deus in quibus habitet. 32
Diaboli, & hæreticorum in citandis ſcripturis eadem vis, & par authoritas. 521
Diabolus excogitator, & inuentor hæreſum. 536
Diaboli quid proprium. 7
Diaboli vox qualis. ididem
Diabolum qui adorent. 46
Diabolus docuit Lutherum argumenta quibus Miſſam euerteret. 7
Diabolus Lutheranæ doctrinæ ipſo Luthero cõſitente author. 4.7.8
Diabolus quantoperè nitatur è cordibus hominum beneficiorum Dei memoriam abolere. 443.444
Diabolus qua re maximè offendatur. 493.495 & ſeq.
Diabolus quibus gradibus nunc orbem ſeducere conetur. ibidem
Dies feſti rectè obſeruantur. 440.
Dij alieni qui ſint. 129
Dij alieni, extranei errores ſunt. 585
Doctrina Lutheri, à ſuis diſcipulis credita præſtantior & verior ea, quæ diui Pauli eſt. 587
Dominicanis poſt Auguſtinenſes mandatum munus prædicandarum indulgentiarum. 4
Doctores falſi à quibus declarandi. 84 & ſeq.
Doctrina quæ { Catholica / Hæretica. } 87.95
Donatiſtæ ſeipſos occidebant. 37
Dubitatio veterum de quibuſdam ſcripturæ libris vtilis fuit poſteris. 248
Duæ cauſæ, quare hæretici veteres ritus Eccleſiæ immutare cupiant. 660
Duæ rationes, quare non veniunt intendendæ quæſtiones cum hæreticis. 529
Duo dicta Prophetica in hæreticos. 337

E

Eccleſia Catholica & cognoſcit & ignoſcit. 87
Eccleſiæ an ſcriptura & Sacramentorum adminiſtratio vera ſint

ſint notæ. 462.463
Eccleſiæ ceremoniæ non contemnendæ. 279
Eccleſia Deo excitante ſuos ſemper habet propugnatores. 264
eccleſiæ Catholicæ nomen cur ſibi hæretici arrogent. 446
eccleſiæ encomium. 158.159& ſeq.
eccleſiæ etymologia. 491.311.449
eccleſiæ miniſtri ſunt & politici & Eccleſiaſtici magiſtratus. 192
eccleſiæ pax & conſenſus ante Lutheraniſmum. 68.478
eccleſiæ præpoſitis Brentius maledicit. 88
eccleſiæ primitiuæ abſtinentia. 430
eccleſiæ rectè nos fidere & de ea gloriari. 307
eccleſiæ præcepta. 522
eccleſia columna & firmamentum veritatis. 548
eccleſia, corpus Chriſti myſticum, ab hæreticis in multas partes diſſectum. 557
eccleſiæ catholicæ authoritas. 600
eccleſia regitur ſpiritu veritatis. 614
eccleſiæ veritas de ſacramento Euchariſtiæ. 604.628
eccleſia non mutat inſtitutionem Chriſti in ſacramentorum vſu, ſed ordini tantùm, & modo expeditiori præſtátiorique prouidet. 629
eccleſiæ Romanæ fides ſemper Catholica fuit. 152
eccleſiæ Romanæ laus. 153
eccleſiæ Romanæ quid tribuatur à Caluino. 154
eccleſiæ ſimpliciter credendum. 253.254
eccleſiæ ſtatum deplorat Baſilius. 182
eccleſiæ ſtatus olim quàm nunc deterior. 182
eccleſia eſt ad Epiſcopos alligata. 473
eccleſia eſt viſibilis. 306
eccleſiæ typus Iacob. 115.& ſeq.
eccleſiam Catholici quam dicat Brentius. 194.208
eccleſiam contemnendam docent Hæretici. 262
eccleſiam non ex electis tantùm, ſed vocatis conſtare. 311.312
eccleſiam vt ſimul videamus & credamus. 307
eccleſia non ſolis conſtat electis. 447.456
eccleſia non deſerenda propter malos prælatos. 22
eccleſia num ex humana electione & ſucceſſione conſtet. 449
eccleſia quid & cur Catholica dicta. 191
eccleſia Romana in dubiis fidei conſulenda. 154
Eccleſiaſtica conſuetudo ſeruanda. 431
eccleſiaſticæ functiones non confundendæ cum ciuilibus. 66

ecclesiasticas cauſas Athanaſius non permittit principibus. 237
eccleſiaſtici canones non ſine peccato contemnuntur. 279
eccleſia tota, non eius membra ſingula promiſſionem habet perpetuæ præſentiæ Chriſti. 174.175
Eccleſia vbi ſit. 150
eccleſia vetus qua praxi vſa fuerit in decernenda cauſa religionis. 223
Eccleſia viuum eſt Euangelium. 350
Eccleſia vt bonos ac malos contineat. 313
Effuſus Chriſti ſanguis, non eſt alicubi extra corpus eius. 633
effrenata noſtri temporis hæreticorum audacia, arrogantia, & ſui obliuio. 509
Ei, quid quod probare contendit, obtinere cupit; quid neceſſarium. 649
Electio alia Dei, alia hominum. 460
Epheſinum concilium ante mille annos habitum. 606
Epiphanij laus. 406
Epiſcopi aliter quàm presbyteri in Synodis ſubſcribunt. 224
Epiſcopi à quibus iudicandi. 76.77. & ſeq.
epiſcopi etiam mali eliguntur à Deo. 460
epiſcopi Eccleſiæ oculi 134
epiſcopi in Oecumenico Concilio congregati totam repræſentant Eccleſiam. 190.191
epiſcopi principum implorant auxilium contra hæreticos. 134
epiſcopi quàm neceſſarij Eccleſiæ. 474
epiſcopi qua ratione creentur apud Polonos. 189
epiſcopi quomodo in Conciliis ſubſcribant. 224.235
epiſcopis quantus habendus honos. 77. & ſequen.
Epiſcopi ſunt { Serui, Domini, } 70.79
Epiſcopi vt ſint honorati à Conſtantino. 223.224
epiſcoporum in Polonia vigilantia. 2
epiſcoporum quanta ſeruitus. 80
epiſcopos Aurelianus Imperator iudicare noluit. 239
Eraſmi teſtimonia de hæreticis noſtri temporis. 185
error vnus plures ſecum trahit. 5
errore permiſſo, errores non tolli. 560
Eſt ſæpe olitor valde opportuna loquutus. 604
Eruditio parit cunctationem. 30
Eſaiæ locus exponitur. 258

Eſau typus Iudæorum. 115
Euangelia quatuor noua. 44
euangelici. 2
euangelici cur Lutherani dicti. 8
euangelici noſtri de ſuis flagitiis gloriantur. 188
euangelici noſtri quàm ſint flagitiis cooperti. 188
euangelici ſunt polygami. 188
euangelij ſumma quæ ſit. 304
euangelij verbum & ſcriptura Euangelica vti differant. 292
euangelio ſcripto quot annis caruerit Eccleſia primitiua. 288
euangelium ante ſcripturam omnem fuiſſe. ibidem
euangelium apud multas gentes etiam ſine ſcripto fuit. 360
euangelium à quo & de quo datum. 2
euangelium Lutheri à paucis receptum. 16
euangelium Lutheri vnde profectum. 8
euangelium quintum quodnam ſit, & quos afferat fructus. 13
euangelium ſuum Diabolus per Lutherum orſus, per Suenckfeldiũ abſoluit. 43
euangelium viuum, eſt Eccleſia. 350
euangelium hæreticorum quale. 582
euchariſtia data aliquando infantibus. 291 & 330
euchariſtia quantas inter Tigurinos & Confeßioniſtas habeat contentiones. ibidem.
Euchariſtiæ Sacramentum panis & vini ſubſtantiam continere docuit Lutherus. 11.19
euchariſtiæ ſacramentum, quare nunc in azymo, nunc in fermentato pane confici iuſſum à patribus. 561
euchariſtiæ ſacramenti efficacia. 611
euchariſtiæ Sacramentum viaticum dictum. 15
euchariſtiæ venerationem prohibuit Lutherus. ibidem
euchariſtiam dari ægrotis vetuit Caluinus. ibidem
euchariſtiam extra ſumptionem non eſſe adorandam, an rectè docuerit Lutherus. 10.11
euchariſtiam profanis manibus attrectari fecit Carolſtadius. 9
euchariſtiam verum eſſe corpus Chriſti primus negauit hoc tempore Carolſtadius. 11
euchariſtia ſolo cordis interiori motu ſi ſumatur, ſatis eſſe docent quidam. 12.253
Excuculatorum tyrannis. 345
Eudoxij Epiſcopi de Patrum authoritate vera ſententia. 349

Eugenius

Eugenius quartus non fuit hæreticus. 171
Ex diuinis officiis vernacula lingua decantatis, plus diminutum pietatis, quàm acceſſum. 655
Expreſſum Dei verbum, quid. 549
Expreſſum Dei verbum eſſe poteſt & expreſſum Diaboli verbum, ſub diuerſo ſenſu. 593
Expreſſum Dei verbum, penes hæreticos eſſe non poteſt. 595
Expreſſum Dei verbum, quomodo verè agnoſcatur. 598
Extra eccleſiam non eſt ſalus. 670

F

Falſi Prophetæ. 511
Fas non eſt his, qui ſemel Chriſto ſe deuouerunt, vt cuiquam deinceps ſui corporis poteſtatem faciant. 645
Felix neque fuit Pontifex, neque hæreticus. 168
Fidei quantus vbique conſenſus ante annos quadraginta. 2.68 & 478
Fidei ratio in quo ſita. 34
Fides Catholica in Polonia cur integra diu permanſerit. 2
Fides Catholica quæ. 153
Fides duobus modis approbanda. 199
Fides & ſpes vti differant. 34
Fides hodie varia & multiplex. 81
Fides qua quis certò ſibi ſtatuit peccata remiſſa, vana eſt. 26 *et ſeq.*
Fides Sathanam vincens cuiuſmodi ſit. 252
Fides ſimplicium in maiorum fide ſaluatur. 122 & 123
Fides vnde tam multiplex in Germania. 88
Fides Apoſtolorum neceſſariò nobis obtinenda, ſi ſalui eſſe volumus. 654
Fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem, falsò aſſerunt hæretici. 526
Fides vera, ea eſt, quæ per dilectionem operatur. ibidem
Fides Catholicorum in qua re ſita. 492
Fiducia inanis Euangelicorum quæ mala pepererit. 222
Fieri non poteſt: vt à ſponſo ſuo Chriſto ſponſa diſcedat eccleſia, mater noſtra. 624
Flaccus Illyrycus quinque libros lingua Germanica ſcripſit contra Suenckfeldium. 40
Fraus Neſtorij heretici. 560
Fructus hæreticorum. 90
Fugiendi hæretici, non minus quàm idolorum cultura. 586
Functiones ciuiles & Eccleſiaſticæ non confundendæ. 66

679

Functio politica vt ab Eccleſiaſtica differat. 85
Fundamentum idem ſcripturæ & traditionis. 356
Fundamentum { Chriſtus. Apoſtoli. } 332

G

GEneuenſis & Gebennenſis confeſſio. 564
Germana idololatria. 585
Germaniæ plus mali illatum ab hæreticis, quàm à Turcis potuerit. 130
Germania propter hæreſes in multa pericula incidit & non reſipiſcit. 343 & 569
Germania vnde tot in hæreſes inciderit. 88.117
Germani longo tempore in religione concordes fuerunt. 2
in Germania quiſque gerit ſe pro Papa. 481
Germani quàm conſtantes olim in fide. ibidem
Gloriatur Lutherus ſe cum Sathana plures ſalis modios comediſſe. 616
Gloriæ cupiditas in Luthero quanta. 10
Gnoſtici. 2
Gratia chariſmatum officiis Eccleſiæ, non meritis humanis indulgetur. 318
Gratia Dei cùm inſit nobis, vtiliter nos ignorare. 276
Gratia gratum faciens, quæ. 304
Gratiam nos conſecutos vt ſcire poſſimus. 35
Gratiam primam núm quis mereri poſſit. 474
Gratiam pro gratia conſequi, vt intelligatur. ibidem
Gratiani error & erroris cauſa. 168
Gratianus falsò Anaſtaſium hæreſeos accuſat. ibidem
Gregorius Papa quanti fecerit quatuor Concilia generalia. 100
Græci quaterdecies ab orthodoxa eccleſia ſeſe præciderunt. 646
Græcorum cum Latinis conuentus in Florentino concilio. 549
Græcorum hæreſis de communione ſacramenti Euchariſtiæ. 620
Græcorum & Latinorum acerbitas. ibidem
Græcorum auſus temerarius. ibidem
Græcorum controuerſia circa corporis Chriſti confectionem. 621

H

HÆreſeos condemnat Lutherum Leo Papa. 6
Hæreſes huius temporis vnde originem duxerint. 117
Hæreſes quoties ortæ, ſemper à præclaris viris confutatæ. 264
Hæreſes vocantur in ſcriptura Dij alieni. 119

Hæreſis

Hæreſis peruerſitas. 528
Hæreſis de intelligentia & ſenſu, non de ſcriptura fit. 547
Hæreſes ortæ ex cōtemptu & deſpicientia ſummi pontificis 576
Hæretica doctrina quæ. 87.95
Hæretici à Catholicis ſcripturas mutuantur. 246
Hæretici Anarchiam introducere moliuntur. 117.118
Hæretici concionatores vulgò placere ſtudent. 120
Hæretici corrigi nolunt, nec reprehendi. 13
Hæretici cur defendant communionem vtriuſque ſpeciei. 262
Hæretici cur non ferant chriſma. 211
Hæretici cur ſibi catholicæ Eccleſiæ nomen vendicent. 448
Hæretici cur ſolas ſcripturas vrgeant. 410
Hæretici de ſectis in ſectas ruunt. 349
Hæretici docent Eccleſiam contemnendam. 262
Hæretici dogmata ſua velut idola adorari volunt. 129
Hæretici dum parua initiò contemnunt, mox in grauiſſima ſcelera prolabuntur. 496 & ſeq.
Hæretici Epiſcoporum labores augent plurimùm. 80
Hæretici libenter ſacerdotum vitia in ore habent. 180
Hæretici militibus Chriſtum crucifigentibus crudeliores. 484
Hæretici mox initiò vi comprimendi. 490
Hæretici neque ſcripturis neque traditione conuincuntur. 363
Hæretici non acquieſcunt Concilijs. 95
Hæretici noſtri temporis mutuò ſe accuſant & condemnant 480
Hæretici nolunt nec ſuſtinent reprehendi. 13
Hæretici noſtri, vt ſe mutuò perſequantur. 17.& ſeq.
Hæretici omnes in quo conſentiant, licet inter ſe diſſentientes. 82
Hæretici peccant in Spiritum ſanctum. 195
Hæretici quàm impudenter ſcripta quædam diuina reijciant. 113
Hæretici quantum ſibi tribuant. 101
Hæretici quantumuis peruerſi, tamē cōuerſi ſibi videntur. 29.& ſeq.
Hæretici qui brutorum more libidine ſe contaminarint. 345
Hæretici quomodo ex ſententia Vveſtphali tractari debeant. 21
Hæretici quoque docent hæreticos gladio rectè vindicari 41
Hæretici à prophetis dicuntur, { *Sacerdotes excelſorum.* *Cæci cæcorum duces.* *Prophetiæ mendaces.* *Contemnentes legem.* *Polluentes ſanctuaria.* *Colles ſublimes.* } 337.338

680

Hæretici ſcripturas iactant. 90
Hæretici ſcripturæ ſine ſenſu loquuntur. 69
Hæretici ſimul { Accuſatores / Iudices. } Eccleſiæ } 480. & ſeq.
Hæretici ſoluunt Chriſtum. 489
Hæreticis omnibus deteriores ſunt Anabaptiſtæ. 22
Hæretici verbo Dei ſcripto non tradito credunt. 354
Hæretici verbum Dei falſo iactitant. 160
Hæretici non minus in necem Chriſti conueniunt quàm olim Iudæi 489
Hæretici crudeliores militibus Chriſtum crucifigentibus. 484
Hæretici nunc quaſi luna mutantur. 483
Hæretici ex Ioachimi Weſtphali ſententia ſeuerè tractandi & puniendi. 21
Hæretici vt in peius proficiant. 13
Hæretici vt olim etiam Patrum authoritatem eleuarint. 345
Hæretici vt ſe in omni colle ſublimi proſternant. 337
Hæretici vt ſibi Eccleſiæ nomen vendicent. 446. & ſeq.
Hæretici in angelos lucis transfigurati. 518
Hæretici ad confirmanda ſua dogmata, teſtimoniis ſacræ ſcripturæ vtuntur. 518
Hæretici transfigurati in Apoſtolos Chriſti. 519
Hæretici ſolis inhærent nominibus, & eorum ſignificata variant. 529
Hæretici, cœleſtes Prophetæ volunt dici. 545
Hæretici charitate vacui. 558
Hæretici volunt Deum in ordinem cogere. 569
Hæretici non ſcripturarum authoritate ſubiici, ſed ſcripturas ſibi ſubiicere cupiunt. 579
Hæretici aranearum in morem, nihil diuinis ſcripturis ſugunt, quã exitiale venenum. 593
Hæretici id rectum eſſe quod ſibi videtur, quod verò eccleſiæ videtur vniuerſæ non rectum putant. 628
Hæretici pluris momenta rationum in diſputando, quàm ſanctorũ patrum authoritates facere ſolent. 642
Hæretici propter eam quam ſibi indulſerunt libertatem, decies Sodomitis nequiores. 647
Hæretici & ſchiſmatici, maledictis & probris Eccleſiam Dei inceſſunt. 666
Hæreticorũ primi conatus vi comprimẽdi ne vel paucis noceãt. 450

Hæreticorum mendacium. 510
Hæreticorum doctrina quò tendat. 514
Hæreticorum voces impiæ. 515
Hæreticorum conuenticula. 521
Hæreticorum prætextus & impoſtura. 525
Hæreticorum voces peſtilentiſsimæ. 527
Hæreticorum aduerſus orthodoxos congreſſus. 528
Hæreticorum inimicitiæ & diſſentiones. 534
hæreticorum ſuperbia, arrogantia, mentis inflatio, & tyrannis. 544
hæreticorum religio qualis. 556
hæreticorum noſtri temporis ſacrilega audacia, & impietas. 572
hæreticorum bella inter ſe inteſtina. 586
hæreticorum voces impiæ, in deſpectum Papæ & conciliorum. 590
hæreticorum pro ſua cuiuſque eccleſia conflictatio. 597
hæreticorum quò tendit intentio. 636
hæreticorum confeſsiones variæ. 63.64.& ſeq.
hæreticorum diſsidium quid coarguat. 48
hæreticorum in Concilijs generalibus praxis. 345
hæretic. mos ad ſolas ſcripturas prouocãdi & illas iactãdi. 90.245
hæreticos antiquos quos imitentur noſtri. 130
hæreticos cur Carolus V. non profligarit. 135
hæreticus Lutherus Papatui ſolùm obeſſe ſtudet. 6
hæreticus propriè quis ſit. 167
hæreticus & ſchiſmaticus, quis cenſendus. 542
hæreticus vnde nomen ducat. 457
Henricus rex Angliæ ſcripſit contra Lutherum. 131
Hieremiæ locus exponitur. 258
Hieronymus an digamiam omnem improbet. 329
hieronymus an Origenizet. ibid.
hieronymus ſacros libros in linguã Dalmaticã vertiſſe dicitur. 639
Hilarij Epiſcopi conſtantia. 69 & 73
hildeſemenſes damnantur à Caluino. 21
hiſpaniarum regni commendatio. 319
Homicidium quodnam bonum. 408
hominibus capitis nomen vt tribuatur. 471
honorius Papa ab hæreſi vindicatur. 189
horrendi tractus noui Euangelij. 13
hoc facite, quid ſignificet. 631
hoſij authoris ſedulitas & induſtria. 504
hoſij authoris conteſtatio ad Regem Poloniæ. ibid.

Hoſij authoris ad hæreticos hortatio. 494
Hoſij pro Eccleſiæ tuitione labores & pericula ſuſcepta. 599
Hoſij authoris in explicando concilij Niceni canone error agnitus. 203
Hoſius author cur de hæreſibus quædam præmittat. 1
Hoſius author cur de certitudine ſalutis diſputet. 35
Hoſius author Regis Poloniæ legatus ad Carolum V. 44
Hoſius Cordubenſis epiſcopus. 72

I

Iacob typus Eccleſiæ. 115
Iacobelli peruerſum dogma. 610
Idiotæ vt in negotio fidei gerere ſe debeant. 122.123
Idola quid. 584
Ieiunij contemptor Aerius. 262
Ieiunium quartæ & ſextæ feriæ cur ſeruetur. 432
Ieſum quid ſit ſoluere. 8
Ignorantia qualis ſcientiæ præponenda. 123
Illiricus probris inſectatur Adiaphoriſtas. 50
Illa fides nobis ſenibus tenenda quam pueri didicimus. 582
Imagines Chriſti & Sanctorum à quibus olim contemptæ. 233
Imagines Chriſti & ſanctorum venerandæ. 232
Imagines ex templis eiecit Carolſtadius. 9.10
Imagines qui è templis eiiciũt, quam audierint à Luthero ſententiam. ibid.
Imperatores etiam hæretici non vſurparunt ſibi iudicium de religione. 236
Imperatores & principes cur legatos mittant ad Concilia. 225
Imperatores in Conciliis non niſi poſt omnes Epiſcopos ſubſcribunt. 226 & ſeq.
Imperatores priſci de fidei cauſa non cognoſcebant. 147
Imperatores edicunt, Conciliorum decretis ſtandum, nec de illis dubitandum aut diſputandum eſſe. 97. & ſeq.
Impij Picardi Apologia. 610
Impietas cuiuſdam Iacobi Schenck in deſpectum Papæ. 576
Impietas contra eccleſiæ ſummum pontificem. 570
Impunitas multorum cauſa errorum. 46
Indocti & inſtabiles deprauant ſcripturas. 526
Indocti eſt non de ſe aliquid, ſed quæ à doctis didicerit, vel audierit tantùm proferre. 605
In Eccleſiæ iudicio acquieſcendum. 638

In fide maiorum ſalui fiunt minores. 662
In Morauia & Bohemia ſex aut ſeptem ſectæ inter ſe diſſecta. 564
In Papatu veram eſſe ſcripturam ſacram fatetur Lutherus 675
In ſcripturis ſacris nullum eſt mendacium, ſed in earum ſenſu, quem adfert falſus interpres. 540
Indulgentiæ quomodo Latinè dicantur. 4
Indulgentiarum prædicandarum munus Auguſtinenſibus primum mandatum, ibid.
Indulgentiarum prædicandarum munus Dominicanis poſt Auguſtinenſes mandatum. ibid.
Indulgentias quomodo Lutherus, & an pietate oppugnarit. ibid.
Incommoda doctrinæ Brentij & Vergerij. 118
Iniuſtus an perſequutionem pati queat, 39. & 40
Inſcitia confidentiam parit, 30
Integra Chriſti & noſtra futura reſurrectio. 633
Inter Chriſtianos & Arrianos diſcordia de vno iota tantùm. 571
Intentio imponit nomen operibus noſtris. 110. 111
Intentio legiſlatorum potius quàm verba ſpectanda. 402
Intentionem vel affectum ſpectat Deus in operibus hominũ. 110. 111
Interemiſtæ varij, 48. & ſeq.
Interemiſtæ eque ſacrilegi, vt alij Lutheriſtæ. 566
Ioannis Vvicleffi impietas. 635
Ioannis Caluini in Euchariſtiæ ſacramentum rabies. 572
Ioannes Hus ſectator Vvicleffi. 610
Ioachimi Vveſtphali de hereticis perſequendis vera ſententia, in lib. Recta fides de cœna Domini. 16
Ioachimus Vveſtphalus heret. in libello quem inſcripſit Recta fides de cœna Domini, quid de Euch. 12
Ioachimus Vveſtphalus ad regem Poloniæ ſcripſit. 20
Ioannes Campanus qualis in religione. 46
Ioannes Gerſon de Berengario. 38
Ioannis locus exponitur. 330
Ioannis Scoti de Miſſæ valore ſententia. 142
Ioannes XXII. an fuerit hæreticus. 171
Iracundiæ materia eſt contentio. 5
Iræ quid proprium, ibid.
Ira & odium Lutheri in ſummum Pontificem. 614
Ira fallit & fallitur. 5
Is qui de totius Eccleſiæ conſenſu dubitat, ambigere quoque videtur

tur, an Deus verax ſit. 547.
Iudicij veritas penes iniuſtos Pontifices. 107
Iudicium de cauſa fidei ſemper penes ſacerdotes fuit. 146
Iudicium rei euidens in Germanos hæreticos. 342
Iudæorum alij piè alij impiè in Chriſtum patientem affecti. 110
Iudæorum ſimulata religio. 556
Iulij Phlugij laus. 12
Ius Canonicum incendit Lutherus. 6
Iuſtitia imputatiua ab hæreticis ſine ſcriptura aſſeritur. 275
Iuſtificationes viginti à Confeßioniſtis conſtituuntur. 62
Iuſtus Menius confutat Anabaptiſtas. 38
Iuuenes non debent in leges inquirere. 375

K

Κακαγγίλια multa & varia inueniuntur hodie. 44. & ſeq.

κακαγγίλια quatuor præcipua { Lutheri, Zuinglij, Munceri, Suenckfeldij, } ibidem.

L

Laici etiam ſanctißimi prælatos ſuos vel improbos vereri debent, non iudicare. 233
Laici non tenentur vtramque ſpeciem ſumere. 260
Laicis cur calicis vſus ablatus. 376
Legendo ſcripturas charitas nos ædificat. 592
Legum mutatio, quid mali vehat. 564
Legis nouæ & veteris diſcrimen. 374
Leo X. Lutherum hæreſeos condemnauit. 6
Leo Papa beatißimus Luthero dicitur. 6
Leo Papa honoratur à rege Attila. 79
Leo Papa per triennium tolerauit Lutherum. 6
Lex crucifixi vno verbo continetur. 295
Liberij Pontificis conſtantia aduerſus Conſtan. Imp. 72
Liberius Papa non fuit hæreticus. 165 & ſeq.
Libri Scripturæ, de quibus vnquam dubitatum recitantur, & Canonici probantur. 248
Lipſicorum Theologorum nouum interim. 49
Litera vna quantam inter Catholicos & hæreticos olim turbam excitarit. 272. 273
Lituani quãdiu Chriſtiani fuerint, et quã conſtãter in religione. 2
Locorũ hoc in libello contentorum compendioſa collectio. 600
Louanienſes articulos explicauit Tapper. 11

Luminarium vſum reiecit Caluinus. 14
Lupi rapaces, hæretici appellati. 519. 618
Lupi rapaces qui. 590
Lutheri præcepta. 522
Lutheranorum, Zuinglianorum, & Anabaptiſtarum ſchiſma. 523
Lutherus Sacramentariorum & Anabaptiſtarum dux, & ſectarum author. 534
Lutheri conatus. 534. 618
Lutheri decretum. 544
Luther, vas Sathanæ electum. 554
Lutheranorum animi tumor. 555
Lutheri tyrannis. 575
Lutherus pro Helia propheta à ſuis habitus. 587
Lutherus omni Protheo mutabilior. 631
Lutheranæ doctrinæ author, Luthero etiam cõfitente, diabolus. 4
Lutheranæ doctrinæ cardo. 59
Lutherani cur vrgeant Calicem. 262
Lutherani fatentur Calicis vſum nõ eſſe de neceſſitate ſalutis. ibid.
Lutherani docent præceptis Dei non conſentanea. 325
Lutherani pauciores ſunt quàm Sacramentarij. 12
Lutherani quale à Caluino iudicium acceperint. 21
Lutherani quot modis iudicati. 440. 480
Lutherani ſeditioſi, & hoc nomine etiam Turcarum principi deteſtabiles. 120
Lutherani vbi cum Arianis conſentiant. 273. 274
Lutheranorum & Zuinglianorum collatio vtri præſtent. 16
Lutheri amicus quandiu fuerit Carolſtadius. 9
Lutheri authoritas an Suenckfeldij authoritate ſit maior. 43
Lutheri cauſa vnde nata ſit. 5
Lutheri de hæreticis vera ſententia. 17
Lutheri de Sacramentariis ſententia. 11. 17
Lutheri de ſua maleuolentia dictum. 13
Lutheri diſcipuli dicti Euangelici. 8
Lutheri diſcipuli quàm ſpirituales. 172
Lutheri dogma initiò non oppreſſum, quò impietatis progreſſum ſit. 46
Lutheri erga Papatum maleuolentia. 5
Lutheri erga Pontificem ſubmiſſio. ibidem
Lutheri & Carolſtadij inimicitiæ. 8. 9. 10
Lutheri ex verbo quanta ſubſecuta diuiſio. 101

Lutheri

Lutheri confeſſio. 4
Lutheri faſtus & arrogantia. 14
Lutheri libri contra caleſtes Prophetas. 10
Lutheri obitus qualis. 7
Lutheri quanta gloria cupiditas. 9
Lutheri ſcripta Sacramentariis occaſionem dederunt. ibidem
Lutheri teſtimonium verum de Papatu. 247
Lutheri verba, quibus non tam Zuinglianos quàm etiam ſe condemnat. 17
Luthero Chriſtus eſt impanatus. 11
Lutherum ad ſchiſma quæ impulerint. 486
Lutherũ in quibus ſequatur Caluinus & ſuperet impietate. 14. 15
Lutherus à diabolo inductus ſacerdotium & ſacrificium euertere eſt conatus. ibidem
Lutherus author ſacerdotij & Sacrificij euertendi. ibidem
Lutherus fatetur ſe à Sathanâ victum. 251. 252
Lutherum auaritia & inanis gloria perpulit ad ſchiſma. 486
Lutherus ad qualem Deum ſua retulerit. 4
Lutherus Anabaptiſtis Eccleſiæ authoritatem opponit, quam aliàs non curat. 23
Lutherus Anabaptiſtis erroris cauſa fuit. ibidem
Lutherus an benè docuerit Euchariſtiam extra ſumptionem non eſſe adorandam. 11
Lutherus an ſectarum author ſit, & quarum. 9
Lutherus à Pontifice impugnando ſectam orditur. 8
Lutherus architectus hæreſeon. 40
Lutherus argumenta contra Miſſam producta didicit à diabolo. 7. 8. 220
Lutherus author doctrinæ Brentianæ. 1
Lutherus Buceri fraude adductus malè de Euchariſtia docet. 11
Lutherus cum Eccio diſputans quibus verbis animi ſui morbum oſtenderit. 4
Lutherus cur Carolſtadio præpoſitus. 10
Lutherus cur ſuos Euangelicos vocauerit. 8
Lutherus de Miſſa angulari ſcripſit. 7. 14. 220
Lutherus & Bucerus ſibi inuicem concedunt. 11
Lutherus Euchariſtiæ venerationem prohibuit. 14
Lutherus gloriæ cupidiſſimus. 10. 14
Lutherus hæreticus declaratus nil aliud conatur, quàm vt Papatui incommodet. 6

Lutherus impudentiam ſuam & arrogantiam erga Concilium generale quibus verbis declararit. 4
Lutherus quàm ſit faſtuoſus & arrogans. ibidem
Lutherus Sathaniſmo feneſtras fabricauit. 51
Lutherus in dies ſeipſo deterior vnde. 5
Lutherus in Sacramento Euchariſtiæ panis & vini ſubſtantiam permanere docuit. 10. 11
Lutherus ius Canonicum & Bullas incendit. 6
Lutherus multarum author ſectarum. 9
Lutherus multos contra Sacramentarios edidit libros. 52
Lutherus non quærit Dei gloriam. 7
Lutherus Pontificis authoritatē primùm infirmare conatus eſt. ibid.
Lutherus qualis aduerſus eos qui imagines è templis eiiciunt. 10
Lutherus qualis erga Papatum ſuo teſtimonio docet. 7
Lutherus quàm contemnat Papam & concilia. 26
Lutherus quando in lucem prodierit. 4
Lutherus quanti fecerit ſcripta Philippi Melanct. 56
Lutherus qua occaſione diſſidia excitarit. 4
Lutherus quibus rebus paulatim factus deterior. ibidem
Lutherus quomodo indulgentias oppugnarit. ibidem
Lutheri certamen contra Eccleſiæ Sacramenta. 6
Lutherum malo Spiritu actum pleraque perfeciſſe. 7
Lutheri ſectatores dicti Euangelici. 8
Lutheri ſtudia plena diſſenſionis & diuiſionis in Eccleſia. 9
Lutherus Sathaniſmi architectus. 51. 52
Lutherus ſcribit captiuitatem Babylonicam. 6
Lutherus teſtatur ſuos eſſe Catholicis deteriores. 187
Lutherus totus diſſenſioni ferendæ deditus. 9. 10
Lutherus vt affectus, à Carolſtadio in religione Vuittembergæ multa videns immutata. ibidem
Lutherus vt docuerit ex contemptu peccare in Eccleſiam. 400
Lycurgus Laconum leges conſcribi noluit. 376

M

Macedonij errores qui reuocent. 46
Magdeburgenſes damnantur à Caluino. 21
Magiſtratum omnem hæretici profligatum cupiunt. 117
Magiſtratus Politici Eccleſiæ ſunt miniſtri. 192
Magno ſe ſcelere obſtringit, qui conſuetudini Eccleſiæ obluctatur. 623
Mala quæ ex hæreticorum Idololatria proficiſcuntur. 555

Mali bonis ſemper permixti. 183
Mali quandiu Eccleſiæ ſint membra. 313
Manichæi impiiſsimi hæretici. 668
Manducatio corporis & bibitio ſanguinis Chriſti, partim Sacramentalis, partim ſpiritualis. 560. 632
Manuum impoſitio & Iudæorum & Chriſtianorum probata eſt ceremonia. 212
Marcellus Papa falsò arguitur hæreſeos. 164
Marcellinus Papa thura adoleuit, ſed pòſt pœnitentiam egit. 156
Maria Chriſtipara appellari prohibita in concilio Epheſino, ſed Deipara. 560. 668
Martinus Luther Sathanæ anteſignanus. 522
Martinus Luther eadem machera vſus, qua Marcion quondam hæreticus. 530
Martini Lutheri errores. ibidem
Martini Lutheri pernicies. 545
Martinus Lutherus de papatu. 574
Martini Lutheri in fide inconſtantia & contrarietas. 617
Martini Lutheri errores pluſquam ſexcenti à Catholicis animaduerſi in ſanctis Bibliis vertendis. 660
Mathias flaccus contra Lutherum, & eius affectatores. 588
Martyrem quid faciat. 36. 37. 38. 39
Martyr extra Eccleſiam eſſe nequit. ibidem
Martyrum conſtantia diuerſa à pertinacia hæreticorum. ibidem
Marcus quidam Epheſius, implacabili odio flagrans in Latinos in concilio florentino. 622
Maſonij in religione quales. 2
Matres vt infantes ſuos tradiderint occidendos. 46
Matthæi loci exponuntur. 84. 85. 206
Membra Sathanæ hæretici. 637
Mediator cur ſit Chriſtus. 30
Mediatoris nomen aliter Chriſto, aliter ſacerdoti tribuitur. 139
Melanchthon Caluinizat. 59. 336
Melanchthon de Carolſtadio facit elogium. 11
Melanchthon Eccleſiam viſibilem facit contra Brentium. 306
Memno Phryſius mundum & angelos iudicaturum ſe dixit. 23
Merlini hæretici impietas. 578
Merita noſtra vnde exiſtant. 213. 214. 373
Michael Seruetus in religione quas turbas excitarit. 46
Miniſtri reconciliationis, presbyteri, & non ſacerdotes ab Apo-

ſtolis vocati. 668
Mira, nec minus pia authoris vehementia. 567
Mira Dei potentia. 603
Miſericordiam quibus præſtet Chriſtus. 30
Miſſam abrogauit Carolſtadius. 9
Miſſam de Spiritu ſancto ridet Brentius. 394
Miſſam, quam angularem vocat, libro oppugnat Lutherus. 7. 220
Miſſa quib. argumentis euerti debeat didicit Luther. à diabolo. ibid.
Mittere ſe deorſum, quid. 522. 523. & 555
Mos peruerſus inter pocula, de diuinis ſermonem habere. 639
Monachorum habitum primus Carolſtadius abiecit. 9
Monaſteria charitatem præcipuè ſeruant. 422
Monaſterij vt inter ſe hæretici pugnarint. 24
Mors Chriſti quibus vtilis & inutilis. 28
Mulierum noſtri ſeculi audacia, ſimul & arrogantia, impudentiáque. 660
Multa præcepta in veteri & noua lege mutata, vel non obſeruata. 624
Multæ virtutes intra nos, noſtri curam habentes. 657
Multis de cauſis apud pleroſque effectum, vt vernacula lingua ſacra fierent. 659
Muceri errores. 41
Myſteria chriſmatis multa. 213

N.

Neceßitas non habet legem, ſed facit. 401
Neſtoriani noui. 46
Neſtorij arrogantia & philautia. 348
Neſtorij error de Euchariſtiæ Sacramento in concilio Epheſino condamnatus. 607
Nihil aliud credendum, quàm quod credit Eccleſia. 670
Nihil nunc adferunt hæretici, quod ante mille annos non fuerit hæreſeos condemnatum. 534
Nihil commune cum hæreticis habendum. 668
Nihil pernicioſius, quàm ſeparationis principium. 669
Nihil tanquam neceſſarium de calicis vſu laicis à Chriſto præceptum. 623
Nicæno Concilio canon exponitur. 203. 204
Nicæno Concilio detrahit Brentius. 272
Nicænum Concilium quando celebratum. 223. 224
Nicænum Concilium quot habuerit patres. ibidem

Nicol-

Nicol. Amſdorff. quid ſcribat de Anabaptiſtis & Sacramenta. 16
Nili liber ab Illyrico editus. 301
Niniuitarum regis pœnitentia. 513
Nomine Chriſtiano nihil glorioſius. 2
Nomine vno cur Chriſtiani cenſeri voluerint. ibidem
Nomen Athanaſij in optimam partem ſemper cognitum. 580
Non diſputandum de interpretatione ſcripturarum, ſed ea remittenda ad traditionem Eccleſiaſticam. 531
Non ſtatim ſcripturarũ adductarũ teſtimonio acquieſcendum. 538
Non in vſu ſacramentorum, ſed in præciſione vnitatis eccleſiaſticæ vitium eſt. 555
Non multitudini aliquid petenti contra morem eccleſiæ concedendum. 561
Non poteſt corpus Chriſti conficere, cui eius conficiendi nulla data eſt poteſtas. 566
Non illicitus calicis vſus laicis, dummodo publica totius eccleſiæ authoritate vſurpetur. 615
Non de ſcriptura, ſed de ſcripturæ ſenſu inter vos, & hæreticos ſolum controuerſia eſt. 637
Noſtri temporis pſeudoprophetæ negant Deum operum curam habere. 515
Noua fides, vel fidei noua confeſſio, patribus ſemper inuiſa, & abſurda fuit. 533
Nouum quoddam prophetarum genus, noſtris temporibus emerſum. 539
Nulla ineunda cum hæreticis diſputatio. 534
Nullum præceptum de calice neceſſariò ſumendo à laicis, nec ſi ab eo abſtineant contra Chriſti inſtitutionem fieri. 622

O

OBedientia vera quæ. 570
Oecolampadius quid de Luthero ſentiat. 38
Omnia ſibi volunt concedi noſtri temporis hæretici. 636
Omnis ex eccleſia ſublatus ordo iam propemodum eſſe videtur. 661
Opera noſtra quatenus vitam mereantur æternam. 451. 452
Opera noſtra quomodo valeant. 144
Operibus quomodo mundemur. ibidem
Orantium non multitudo, ſed vnanimitas exauditur. 207
Orare ad orientem cur nos Apoſtoli voluerint. 395
Orbis Chriſtiani ante 40. annos in religione conſenſus. 12.3
Ordinis in Eccleſia neceſſitas. 145

Origen

Origenes an ſit hæreticus. 239
Orthodoxorum conſtantia. 571
Oſiandri dogma. 578
Oſiander malè tractatus à Confeſſioniſtis. 59
Oſiandri doctrina à Vuittembergenſibus damnata, à Vuittembergenſibus approbata. 60
Oſiandri doctrinam approbauit Brentius. ibidem
OZias rex exemplo eſt principibus, ne ſibi quæ ſacerdotum ſunt, vſurpent. 124

P

PApa caput Eccleſiæ quomodo. 466.470
Papam quàm contemnat Lutherus. 262
Papatui incommodare ſolùm ſtudebat Lutherus. 6.7
Papatum cupiuit tollere, vt ipſe teſtis eſt Lutherus. ibidem
Paſcha cur vno die Patres celebrari voluerint. 379
Paſchæ controuerſiam ſuſtulit conſcribendo Concilio Conſtantinus imperator. 368
Paſtor malus quatenus ferendus. 477
Paſtores Eccleſiæ cùm pro ſe, tum pro ouibus ſibi creditis reddere rationem Deo tenentur. 661
Patres noſtri ſemper recognoſcendi. 667
Patres inſimulat erroris Brentius. 327
Patrum ſcripta quantum habeant authoritatis. 325.446
Patrum ſententias affert Auguſtinus. 334
Pauli loci exponuntur. 30.409
Pauli tempore clerus non fuit ſine vitiis. 181
Paulus qualis ſeruus fuerit. 70
Pax Eccleſiæ quibus modis reformari poſſit. 500
Peccare in ſpiritum ſanctum quid. 582
Peruerſa hæreticorum religio & conſcientia. 669
Perſecutionem facere an iuſtus queat. 39.40
Petra vocatur { *Chriſtus*, *Petrus*, *Fides* } 330
Petrus Vergerius hæreticus ſupramodum ſeditioſus: imò ad ſeditiones excitandas natus. 568
Petri Dreſenſis hæreſis. 610
Petri à Soto encomion. 67
Petri locus exponitur. 268
Petri ſedem obtinens, præſentem habet Chriſtum. 163

686

Petrum à Soto Brentius conuitiis aggreditur. 67
Petrus Apoſtolus qualis ſeruus fuerit. 71
Petrus à Soto cur aduerſus Brentij confeſſionem ſcripſerit. 65. & 66
Petrus à Soto humaniter admonet ducem Vuittembergenſem. 66
Petrus à Soto quem in confutando Brentio ſecutus ordinem. 65
Philippus. Melanchthon turpiter ſe ſeruiuiſſe Luthero conqueritur, eidemque conuiciatur. 588
Philippus Melanchthon, diſcipulus Martini Lutheri. 619
Phariſæi ſcripturarum teſtimonio Chriſtum non eſſe prophetam, & eſſe morte dignum concludebant. 637
Philippi de Suenckfeldio ſententia. 42
Philippus liberum arbitrium nunc negat, nunc aſſerit. 54. & ſeq.
Philippus libros ſuos variando condemnat. 50
Philippus primus Chriſtianus Imperator quàm ſubditus Romano Pontifici. 71
Philippus ſe Manichæum fuiſſe declarat. 58
Pflugij laus. 12
Pia authoris ad Chriſtum oratio, qua precatur, vt illi det in orthodoxa fide perſeuerantiam. 589
Piæ exhortationes. 670
Picardi, genus hæreticorum non ſolùm orthodoxorum, ſed hæreticorum etiam maximè inuiſum. 639
Picardorum Apologia. 568
Plurima ſcribere coactus fuit Lutherus contra animi ſui ſententiam impotentia quadam iræ atque odij. 616
Pœnitentia agenda. 36
Politica functio quomodo differat ab Eccleſiaſtica. 85
Poloniæ Epiſcoporum vigilantia. 2
Poloniæ reges eligunt Epiſcopos. 189
Poloniæ reges fuerunt Vitoldus & Vuladiſlatus fratres patrueles. 3
Poloniæ reges Vuladiſlaus & Vitoldus Bohemiæ regnum ſibi oblatum quibus verbis propter hæreſin reſpuerint. ibidem
Poloniæ regi dicatus eſt liber Brentij. 14
Poloniæ regum pietas cum Apoſtolorum pietate conſertur. 3
Poloniæ rex qua voce in conuentu vſus ſit. ibidem
Poloni Bohemorum partis nunquam eſſe voluerunt. 2
Poloni quandiu Chriſtiani, & quàm concordes ſemper fuerint. ibidem
Polonorum fides cur diu integra permanſerit. 3
Polonorum & Bohemorum lingua vna. 2

Polygami Euangelici. 188
Pontificis Romani authoritatem primùm infirmare conatus eſt Lutherus. 6
Pontifex Romanus ſemper præfuit Conciliis. 300
Pontifex ſummus quàm neceſſarius Eccleſiæ. 471
Pontificis non vitæ meritum, ſed officium ſpectandum. 157
Pontifices etiam improbi rectè ſancti dicuntur. ibidem
Pontifices mali reuerenter audiendi. ibidem
Pontificum Romanorum nullus à fide Petri aberrauit. 172
Populi officium. 93
Portæ inferorum contra eccleſiam non poſſunt præualere, ſed contra vnum aliquod eccleſiæ membrum. 318
Poſt cœnam non communicandum, niſi infirmis, & alterius neceſſitatis cauſa. 613
Poteſtatis eccleſiaſticæ & ciuilis collatio. 77
Præceptum Domini lucidum & tamen in ſcripturis multa obſcura inueniuntur. 265
Præcepta eccleſiæ cum Dei præceptis congruunt. 325
Præcepta patrum ſeruanda. 354
Præfatio qua de re inſtituta. 1
Prælati officium ſpectandum, non meritum. 315
Prælati ſi ſint mali an eccleſia ſit deſerenda. 220
Prælatis reuerentia præſtanda & obedientia. 89
Prælatos etiam non piè viuentes non debent ſubditi iudicare. 233
Præmonſtratenſis Apoſtata qualis. 46
Princeps ſibi vſurpans iudicium religionis quàm immaniter peccet. 127
Principes de doctrina religionis iudicare nefas eſt. 83.84.85
Principes non debere ſibi ſumere quæ ſacerdotum ſunt exemplis probatur. 124.125
Principibus non permittit eccleſiæ cauſas Athanaſius. 237
Principum Catholicorum quod ſit officium. 91.209.490.& 492
Principum opem poſtulant Epiſcopi contra hæreticos. 154
Priſci ritus eccleſiæ non abrogandi. 667
Probati, quomodo manifeſti fiant. 585
Promiſſiones Dei vt nunquàm irritæ fuerint. 161
Promiſſiones veteris Teſtamenti quibus potiſſimùm factæ. 161
Prophetas falſos cauendos quomodo intelligendum. 84
Prophetis non ſemper præſto fuit Spiritus ſanctus. 177
Prophetæ caleſtes. 42

Pro reprobis habendi, qui laudabili eccleſiæ conſuetudini obluctantur. 613
Proteruè agere contra ea, quæ à ſanctis patribus nobis tradita ſunt, blaſphemia eſt in Spiritum ſanctum. 583
Pſeudo apoſtolorum in primitiua eccleſia calliditas. 525
Pruſſi in religione quales. 2
Pſeudo prophetæ à quibus declarandi. 84 & ſeq.
Pulcheriæ Auguſtæ prædicatio. 226

Q.

Qva de cauſa vſus vtriuſque ſpeciei in ſacramento euchariſtiæ ab eccleſia catholica abrogatus fuerit. 615
Quanta huius temporis hæreticorum in Deum, & eius eccleſiam blaphemia. 669
Quare Saxones nunquam à placitis magiſtri ſui Lutheri diſcedendum duxerunt. 573
Quare cùm alicuius Euangeliſtæ, aut inſignis doctoris recolitur memoria, cani ſolet: In medio eccleſiæ aperuit os eius. 542
Quanta ineſt in hæreticis mentis cæcitas. 594
Quare tanta caligo inter hæreticos. 591
Quare deſitum eſt ab vtriuſque ſpeciei communione. 628
Quare ſit orandum lingua Latina potius, quàm vernacula. 660
Quare in hoc libro author de Vergerio mentionem fecerit. 578
Querelæ Baſilij de ſtatu eccleſiæ. 182
Quæſtiones de fide quomodo facilè dirimi queant. 257
Quæ per ſe licita ſunt, ea diſpenſatione non egent. 650
Quibus contenti eſſe debeant ſimpliciores indocti. 604
Qui eccleſiæ catholicæ ſenſum & conſenſum ſequitur, nullo pacto errare poteſt. 636
Qui ſe à Chriſti corpore ſeparauit, Chriſtianus dici non debet. 571
Qui ſe dicunt continere non poſſe, nolunt potius, quàm non poſſint. 640
Qui ſint illi, qui volunt ſacrum, ac reliqua diuina officia, lingua vernacula celebrari. 667
Quid ſit credere penes hæreticos. 516
Quid ſit de ſuo loqui in diuinis ſcripturis. 541
Quid ſub idolorum nomine ſancti patres ſignificari voluerunt. 583
Quidam hoc ſæculo ſcientia inflati, omnia rident, quæ noſtri maiores coluerunt. 611
Quid nobis attulit ſcripturarum in vulgarem linguam translatio, ne dicam prophanatio. 661

Quo

Quo dei timore perculſi ſunt Lutherani. 556
Quomodo intelligendum eſt: Bibite ex hoc omnes. 551
Quorundam huius ſaeculi idiotarum praeſcriptum. 515
Quod ſacrae legis exemplis diabolus ad fallendum vtatur. 520
Quò tandem productus eſt Lutheraniſmus ex paruo principio. 566
Quo tendit ſathanas, cùm papatum tanto ſtudio euerſum cupit. 574
Quotannis dogmata ſua immutat Philippus Melancthon. 619
Quod à deo praeceptum eſt, indifferens haberi non poteſt. 619
Quomodo ſit intelligendũ, quod effuſus ſanguis Chriſti bibitur. 633
Quo tempore habitum eſt concilium Lat. 664
Quod de papatu conantur efficere haeretici, idem de omni dominatu, & regnis tollendis, quò haereticorum ſpectant conſilia eos moliri cenſendum eſt. 577

R

Radices bonarum & malarum rerum. 4
Ratio quare cum hoſtibus euangelij non conſentiendum. 579
Reges noſtro tempore Catholici qui ſint, & qui non ſint. 83
Reges quodammodo ſerui. 70
Regum Poloniae religio quanta. 600
Rerum diuinarum & humanarum confuſio ex conuulſione decretorum eccleſiae. 609
Rerum eſſe corporis domini quid ſignificet. 558
Regnum Dei in quo conſiſtat. 2
Regula humanarum actionum quae ſit. 374.375
Ritus Eccleſiae qui contemnit, ſchiſmaticus eſt. 281
Ritus externi quid habeant. 50
Roffenſis pro fide mortuus. 265
Romana Eccleſia à fide nunquam defecit. 170.171.172
Romanae Eccleſiae commendatio. 218
Romanae Eccleſiae quid à Caluino tribuatur. 154
Romanae ſedis quantum priuilegium. 164
Romani Pontificis authoritatem primùm infirmare Lutherus ſtuduit. 6
Ruardus Tapper articulos Louanienſes explicauit. 11
Ruardus Tapper, vir doctus. 550
Rudis & indocti vulgi, ſtultarúmque quorundam mulierecularum ſuperbia. 592
Ruſſi Catholici quales in religione. 2

S

Sacerdos dum conſecrat, duas ſuſtinet perſonas. 143
Sacerdos quis primus vxorem duxerit in Germania. 10
Sacerdos quomodo ſit miniſter reconciliationis. 140
Sacerdotes à quibus conſtituendi. 215
Sacerdotes cur chriſmate vngantur. 213
Sacerdotes, etiam mali, habent Spiritum ſanctum. 158
Sacerdotes Græci an iure ducant vxores. 368
Sacerdotes rectè dicuntur mediatores. 137
Sacerdotes regibus excellentiores. 125
Sacerdotio Leuitico quandiu Spiritus ſanctus adfuerit. 107.108
Sacerdotium Eccleſiæ Catholicæ vnde cœperit. 214
Sacerdotium & ſacrificium vbi nullum eſt, ibi nec Deus agnoſcitur. 8
Sacerdotium ob vitia ſacerdotum non eſt reprehendendum. 125
Sacerdotum improbitas non derogat efficaciæ Sacramentorum. 143
Sacerdotum præſtantia & dignitas. 139.140
Sacramentarij qui. 538
Sacramentarij & Anabaptiſtæ exorti à Luthero. 575
Sacrificiis non aliter fas eſt corpus dominicum conficere, offerre, aut ſumere, quàm ſub vtraque ſpecie. 615
Sacramentarij aliqui conſecrationis verba omittunt. 12
Sacramentarij Luthero ſunt { Sathanæ miniſtri, Mendaces, ipſum mendacium, fumus, ſimulatio, Sathanæ venenum. } 17.18
Sacramentarij plures ſunt quàm Lutherani. 12
Sacramentarij præcedunt Lutheranos { doctrina, pietate, multitudine. } 15.16
Sacramentarij quidam in conſecratione non dicunt, Hoc eſt corpus meum: ſed, Hic eſt panis meus. 12
Sacramentariis dederunt occaſionem Lutheri ſcripta. ibid.
Sacramentariorum error. 635
Sacramentariorum atheiſmus. 636
Sacramentariorum de Lutheranis ſententia. 18
Sacramentariorum hæreſin cur Carolſtadius excitarit. 9.10.11
Sacramentariorum hæreſis vnde originem ſumpſerit. ibid.
Sacramentarios in decem foramina ſcripturam laceraſſe Lutherus

author eſt. 12
Sacramentarios multis libris oppugnauit Lutherus. ibid.
Sacramentorum adminiſtratio an vera Eccleſiæ nota. 463
Sanctitas multiplex. 340
Sanctitas hæreticorum diabolica. 44. & 158
Sancti vt inuocentur à Catholicis. 197
Sanguis ad Chriſti corpus reſurgentis rediit ac iunctus eſt diuinitati. 634
Sapientiam non intrare in maleuolam animam quomodo intelligendum. 316. 317
Sapientia liber eſt canonicus. ibid.
Sapientia non eſt cum peccato. 317
Sapientia quid. ibid.
Sapiens quis in eccleſia Dei dicatur. 544
Sathanas transfiguratus in angelum lucis. 520
Sathanæ nerui. 521
Sathanæ ſtudium omne quò tendat. 522
Sathanas quid hæreticis pollicetur & perſuadeat. 523
Sathanas non minùs Apoſtolos, quàm Chriſtum ſuis armis aggreſſus eſt. 524
Sathanæ integumentum. 525
Sathanæ conatus ad eccleſiæ ordinationem ſubruendam. 554
Sathanas aduerſarius interpretatur. 554
Bathanæ fraus atque calliditas, quàm admirabilis. 557
Sathanæ vafricies. 560
Sathanæ fraudes cuneo ſimillimæ. 665
Sathaniſmus, qui per totam Germaniam nunc floret, vnde natus. 574
Sathaniſmi vires. 699
Sathan cur dicatur dæmon. 252
Sathanam ad diſputationem admittere an debeamus. ibid.
Sathanam vincens fides qualis ſit. ibid.
Sathaniſmus quibus gradibus Germaniam occuparit. 53
Sathaniſmus qui regnat in Germania vnde ſumpſerit originem. 1. 217. 495
Sathaniſtæ qui. 40
Satius fuerit mille mortibus occumbere quàm aliquid aduerſus eccleſiam concedere, aut pati aut fieri. 563
Saxonicis Theologis Caluinus quæ epitheta tribuat. 22
Schiſma vult Sathanas non calicem. 559

Semota Eccleſiæ authoritate, nulla diſputandi cauſa. 605
Schiſma quantum crimen. 46
Schiſmata quàm fugienda. 498
Schiſmata vnde noſtro tempore orta. 485
Schiſmatici vnde hodie dignoſcantur. 282
Schmaicaldicum fœdus quale. 342
Scientia poteſt eſſe cum peccato. 316
Scientia quænam in futura vita deſtruetur. 258
Scholaſtici Theologi cōtra hæreticorū calūnias defenduntur. 141
Scopus diuinæ ſcripturæ dilectio. 591
Schneppi, Merlini, Stigelij, Sarcerij contra Philippum Melanctho nem bellum. 589
Scriptura an ſit vera nota Eccleſiæ. 463
Scriptura cur quædam habeat obſcura. 250.254
Scripturæ capita præcipua egent interpretatione. 259
Scripturæ fruſtrà contra hæreticos proferuntur. 113
Scripturæ poſſunt etiam ab impiis intelligi. 304. & ſeq.
Scriptura quomodo contineat omnia ſaluti neceſſaria. 271
Scripturæ ſacræ non omnia continent. 286
Scriptura pleraque habet intellectu difficilia. 250.251
Scriptura Euangelica & verbum Euangelij vti differant. 292
Scripturam eſſe obſcuram hæretici ſuis diſſidiis probant. 269
Scripturam rectè diſtingui à prædicatione verbi Dei. 267
Scripturam ſacram quam vocet Eccleſia. 247
Scripturarum intelligentia vnde petenda. 326
Scripturas non eſſe legendas qui doceant. 40 & 41
Scriptura ſola non dirimit omnes in ſacris contentiones. 289
Scriptura vnde habeat authoritatem. 291.293
Scriptura quemadmodum ab hæreticis profertur, verbum eſt Diaboli. 352
Scriptura vt recipiatur à Catholicis. 464
Scripturis plus Catholici quàm hæretici tribuunt. 246
Scripturis vt ſe tegant hæretici. 201
Sectæ quædam horrendæ ſub Luthero natæ. 245
Secta Lutherana in tres ſectas diſſecta. 48
Sectarij quid venentur. 64.117
Sectarij ſe ſcripturam per ſcripturam interpretari iactant. 335
Sectariis non ſine periculo creditur. 63
Segregatio ab eccleſia ſummopere cauenda. 668
Semichriſtianus quis cenſendus. 570

Sẽtentia Ioãnis Vvicleffi, atq; Ioãnis Hus dãnata ab ecclesia. 635
Secundum ordinationem, ſeu obſeruantiam Eccleſiæ, omnia noſtra fieri debent. 614
Senſus ſcripturæ genuinus non niſi in Eccleſia eſt, etiam Caluino teſte. 160
Seruetus à Caluino damnatus & occiſus. 47
Seruetiani, qui & noui Arriani. 635
Sigiſmundi primi & ſecundi Regum Poloniæ in Catholica fide conſtantia. 242
Sigiſmundi regis Poloniæ patris & auiæ pietas. 132
Sigiſmundus Poloniæ rex, maximè Catholicus. 559
Sigiſmundi reſponſum ad legatos proteſtantium. ibidem
Signa externa iuuant memoriam. 306
Simplex Baptiſmi merſio quare in Concilio Toletano conſtituta, 561
Si quis præter quàm quod in Conciliis Oecumenicis receptum eſt, adducit. 580
Sleidanus Henrici Dorpii hiſtoriam Germanicam Latinã fecit. 30
Solis die cur non ieiunent Chriſtiani. 357
Sola charitas eſt, quæ vnitatem complectitur. 596
Spei ratio in quo poſita. 34
Spes noſtra cuiuſmodi eſſe debeat. 32. & ſeq.
Spes firma ſemper retinenda. 32
Spiritus, vbi vult ſpirat. 603
Spiritus ſanctus mirabiliter artifex, & magiſter ſingularis. 603
Spiritus Dei etiam per malos diuinat. 162
Spiritus hæreticorum vt probandus. 105
Spiritus quinam probandi ſint. 93. 105
Spiritum ſanctum qui blaſphement hodie. 94
Spiritus ſanctus nõ hæreticis, ſed Eccleſiæ Catholicæ promiſſus. 102
Spiritus ſanctus in quibus rebus nobis omnibus aſſit, & in quibus non. 174. 175. & ſeq.
Spiritus { Sapientiæ / Scientiæ } differunt. 317
Staniſlai Epiſcopi Cracouienſis martyrium. 77
Succeſſio legitima ſacerdotum quantum habeat momenti. 149
Succeſſionem quomodo Catholici prædicent. 459
Succeſſor legitimus habendus etiam qui non imitatur eos, quibus ſucceſſit. 156
Suenckfeldiani deſcribuntur. 41
Suenckfeldiani quibus vtantur ſcripturis. ibidem

690

Suenckfeldiani ſanctiſsimi videntur. 44
Suenckfeldij errores, & eſt quarta ſecta. 40
Suenckfeldius vocatur à Melanchthone Stenckfeldius. 42
Superbia præcipuum inueſtigandæ veritatis obſtaculum. 591
Suo iudicio ſe damnatum hæreſeos eſſe vidit Lutherus. 617. & ſeq.
Subdola cuiuſdam hæretici cogitatio. 637. 638
Superbia hæreticorum Diabolica. 134
Synagoga Eccleſiæ vmbra. 115

T

TApper explicauit articulos Louanienſes. 11
Templa Chriſtianorum cur ad Orientem ſpectent. 399
Tempora certa cur priſci mutarint. 380
Tertullianus Montanizat. 329
Tertulliani vetuſtiſsimi ſcriptoris ex libro de præſcriptionibus aduerſus hæreticos. 527
Teſtamenti libros quoſdam cur authores plerique non eſſe canonicos exiſtimarint. 248
Theodoſius Imperator an Iudex inter Epiſcopos fuerit. 222
Thomæ Munceri errores. 41
Thomas Muncerus ex Anabaptiſta Catholicus. 26
Tigurina ſchola Caluino incenſa. 19 & ſeq.
Tigurini de Luthero. 18
Timannus Bremenſis docet rectè puniri hæreticos. 47
Timorem quæ nobis iniiciant. 32
Traditiones Apoſtolicæ æquè ac ſcripturæ obſeruandæ. 328
Traditiones Apoſtolicæ vt cognoſcantur. 364
Traditiones cum ſcriptura conferuntur. 387
Traditiones Eccleſiaſticæ retinendæ. 385
Traditiones non ſcriptæ eandem ad pietatem vim habent, quàm ſcriptæ. 395
Traditiones num hodie ad ſcripturam exigendæ. 298
Traditiones quales recipiat Eccleſia. ibidem
Traditiones quantam habeant vim ad pietatem. 445
Traditiones quanti faciendæ. 351
Traditiones quomodo mutari poſsint. 375
Traditiones ſunt viuum Euangelium. 388
Traditiones vt ſint fidei fundamentum. 356
Traditiones quis iudicare poſsit. 371
Traditioni credendum ſine ſcriptura. 359
Traditionum Apoſtolicarum ſcopus. 378

Traditionum ſcopus charitas. 371
Traditus eſt Chriſtus multis modis. 111
Tridentini Concilij decretum ſcribitur & explicatur. 34. 35
Tria quæ ſibi concedi poſtulabant hæretici, in comitiis Poloniæ. 638
Tugurina & Laskana confeſsio. 565

V

Valentiniani Imperatoris erga Epiſcopos reuerentia. 236
Velatæ virgines ſi nubant, quo loco habendæ. 326
Veneris & ſolis die cur ieiunemus. 357
Venuſta ſimilitudo luporum & accipitrum, ad Sathanæ & eius miniſtros. 667
Verba dei Eccleſia. 597
Verborum Chriſti, Hoc eſt corpus meum, octo pugnantes interpretationes Lutherus numerat. 12
Verbo Dei ſoli credendum vt verè dicatur. 353
Verbum Dei longiùs patet, quàm ſcriptura Canonica. ibid.
Verbum Dei non fuit ſcriptum vſque ad Moſen. ibid.
Verbum Dei non ſola ſcriptura, ſed etiam traditione continetur. 354
Verbum Dei ſyncerum quis recipiat, quis non recipiat. 464
Verba Lutheri de vtraque ſpecie ſumenda 627
Verba Lutheri de alterutra ſacramenti Euchariſtiæ ſpecie ſumenda. 615 & ſeq.
Verborum Pauli de anathematizando hæretico, cuiuſdam lutherani expoſitio. 581
Verbum ſaluificans, eſt charitas. 558
Verbis Chriſti ſicut nihil detrahere, ſic addere non oportet. 631
Vergerij impudentia. 155
Vergerius Brentium numinis inſtar colit. 13
Vergerius Pontificis miniſter fuit. 195
Veritas doctrinæ aut ſacramentorum non pendet à dignitate miniſtrorum. 308
Veritas omnium vel multorum eſt, non vnius. 102
Veritas promiſsionum Dei nulla hominum iniuſtitia labefactari poteſt. 108. 109
Veritas vbi ſit. 102
Verorum & falſorum prophetarum diſcrimen. 511
Veritas, omnium eſt, non alicuius priuati hominis. 541
Veritas in ſola Eccleſia catholica. 542
Vergerij hæretici mens. 573
Vergerij inconſtantia. 578

Vetus

Vetus mos ſathanæ. 576
Verum vnum eſt, mendacium multiplex. 47
Veſtes ouium quæ ſint. 90
Veſtes ſacras reiecit Caluinus. 14
Veteres cur de libris quibuſdam Teſtamenti dubitarint. 248
Viaticum eſt veteribus Euchariſtia. 15
Viduæ olim profeſſæ caſtitatem & ſolitudinem. 409
Vigilij Papæ memorabile exemplum. 163
Vincentius Lirinenſis quando ſcripſerit libellum ſuum. 149
Vinum aquâ mixtum offerre oportet. 433
Vinum aquâ mixtum quid ſignificet. 438. & ſequen.
Virgines Deo ſacratas violare quàm ſit impium. 419
Virginitas libera eſt. 415. 416
Virginitas quàm ſit Deo grata. 416
Virginitatis votum quoque Apoſtolorum tempore in vſu fuit. 407
Virginum, monachorum, ſacerdotum nuptiæ ſunt peccata peiora adulterio. 425. 426
Viri ſanguinum qui ſint. 91. 92
Vis charitatis. 590
Virtutes cæleſtes nominum ſuorum appellatione. 656
Vitæ æternæ promiſſio non calici, ſed pani facta. 553
Vmbra & figura Euchariſtiæ ſacra. 552
Vna ciuitas aut diœceſis duos epiſcopos habere non debet. 663
Vnctio ſacerdotum quàm ſit antiqua. 211
Vnitas Eccleſiaſtica prædicatur. 483
Vnitas ſignum verum Eccleſiæ. 481
Vnitas ſpiritus à quibus non ſeruetur. 465
Vnde fiat hæreſis. 540
Vox Eccleſiæ, vox Dei. 542
Viuum Chriſti corpus cum ſanguine, anima, & diuinitate ſub ſola panis ſpecie ſumitur. 629
Vota Deo præſtita, reddenda. 411. 412
Vota perfringere quàm ſit impium. 413
Vota ſeruanda diuini eſt præcepti. 417
Votum duplex, ſolenne & priuatum. 427
Vox viua magnam habet energiam. 267
Vſus ſub vtraque ſpecie communicandi, à quo tempore in eccleſia eſt prohibitus. 606
Vtrum precationes quæ in templis fiunt publicè, vernacula lingua fieri debeant. 653

Vualdenſes fratres anabaptiſtæ habentur. 248 & ſequen.
Vualdenſis ſecta & lepra Bohemiam quando infecerit, & diſtraxerit. 2
Vueſtphalus damnatur à Caluino. 22
Vuicelij laus. 187
Vuittembergenſis dux à Petro à Soto humaniter admonetur 66
Vuittembergæ promouendi quid iurare cogantur. 355.356
Vuladiſlaus & Vitoldus fratres patrueles Poloniæ reges fuerunt. 3
Vuladiſlaus & Vitoldus in fide quàm conſtantes. ibidem
Vuladiſlai & Vitoldi regum Poloniæ pietas cum Apoſtolorum pietate confertur. ibidem
Vuladiſlaus & Vitoldus reges Poloniæ regnum Bohemiæ ſibi oblatum quibus verbis propter hæreſin reſpuerint. ibidem
Vulgo minimè permittendum de doctrina iudicium. 93
Vulgo quæ noſſe ſufficiat. 122.123
Vulgo quantam hæretici licentiam attulerint. 80
Vulgus quid ſit. 93

Z

Zelus non omnis admitti debet. 66
Zuingliani & Lutherani ſibi inuicem hæretici ſunt. 15
Zuinglianorum & Lutheranorum collatio. ibidem
Zuinglianorum in Lutheriſtas bellum. 588
Zuingliani ſacramentarij. 635

FINIS.

CAV. C. DI GIACOMO
1972